

Therapeutice specialis ad febres periodicas perniciosas.

Contributors

Torti, Francesco, 1658-1741
Muratori, Lodovico Antonio, 1672-1750

Publication/Creation

Venetiis : L. Basilius, 1755.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/fgmbe6nf>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

51774/B

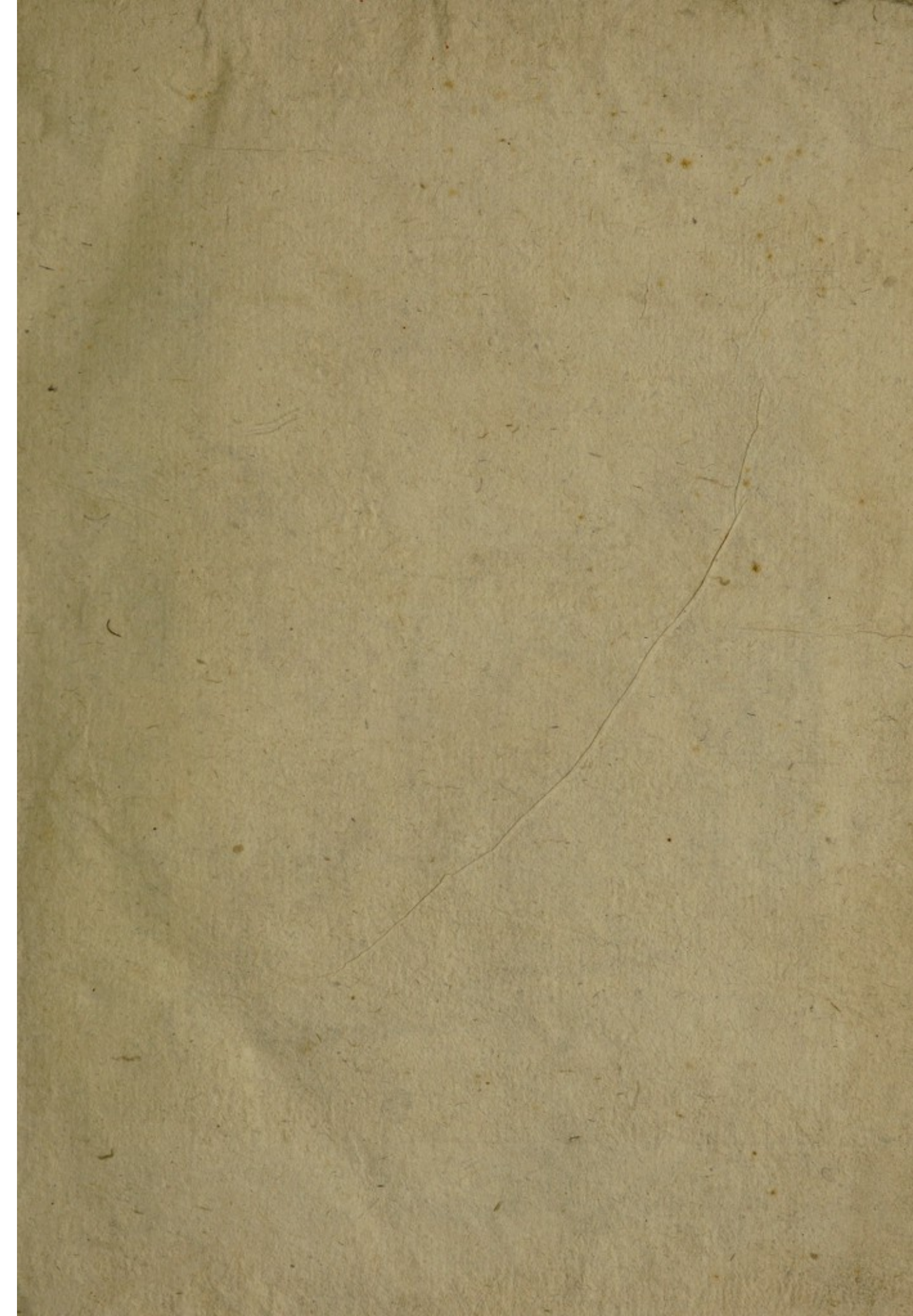
F. III

18/C

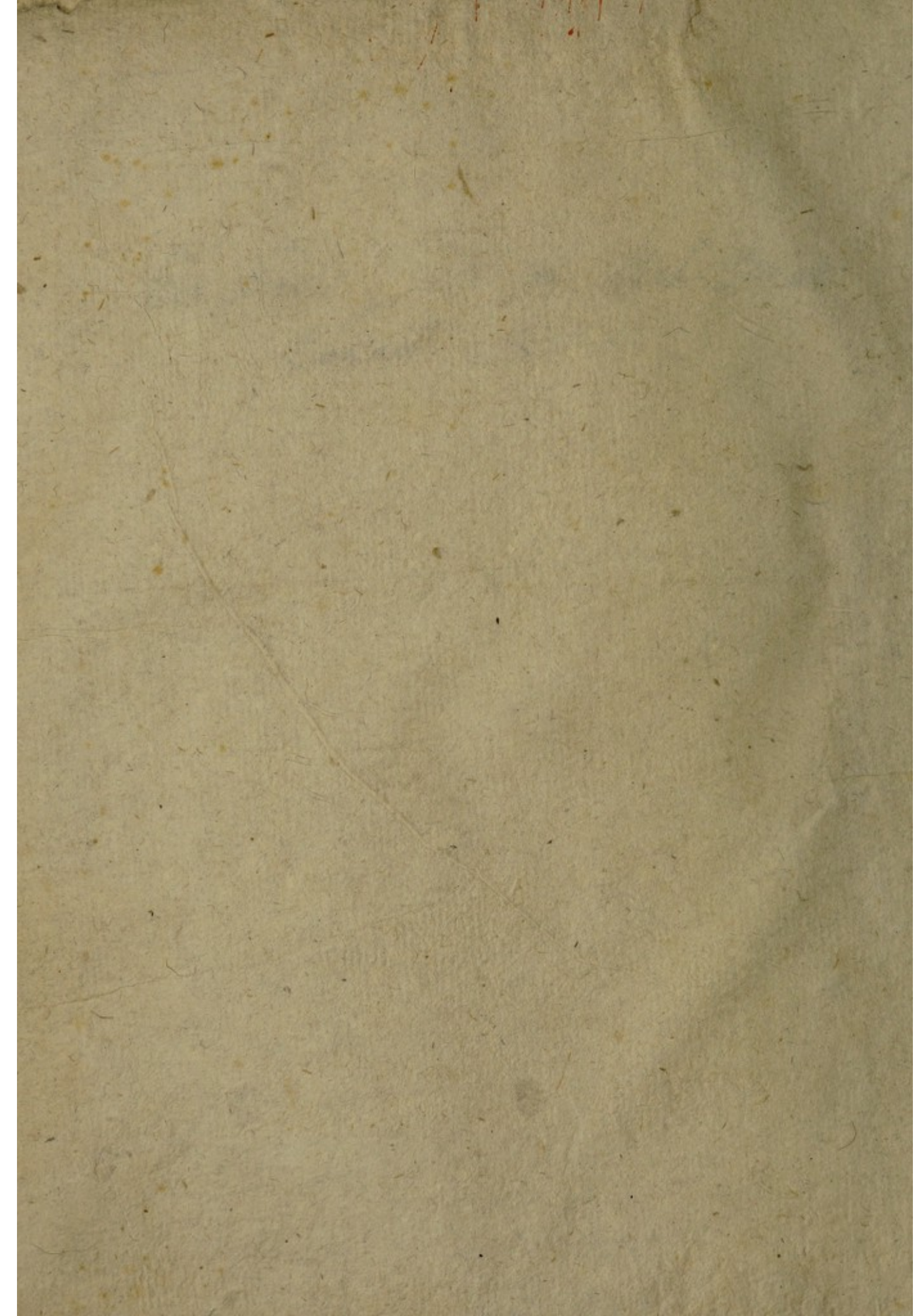
Ex Libris Phil. & Med. Doct.
Caroli Cesari -

pro. 25 -

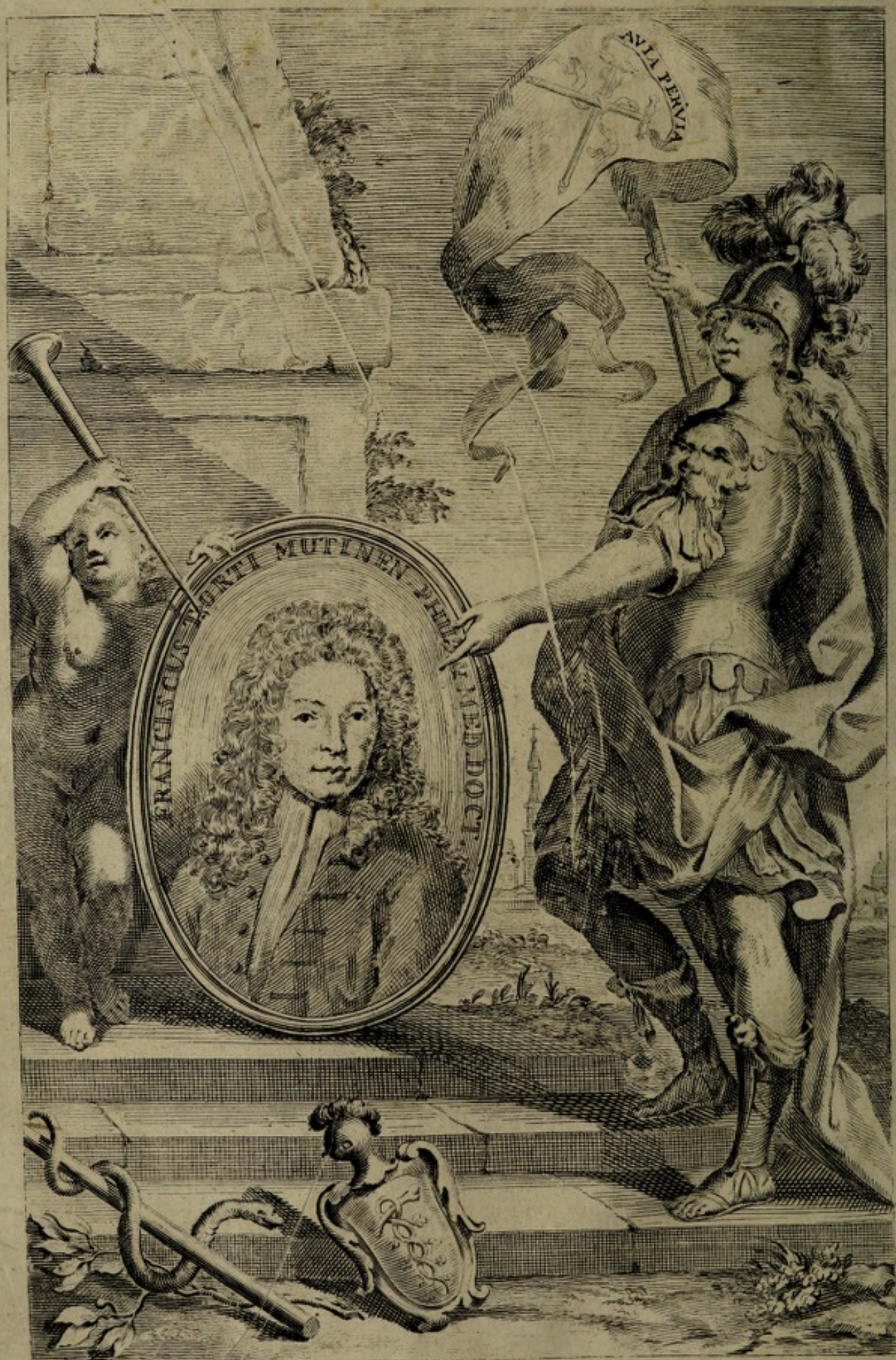

FRANCISCI TORTI

MUTINENSIS PHILOSOPHIÆ,
& Medicinæ Doctoris;

IN PATRIO LYCÆO PROFESSORIS PRIMARI;

SERENISSIMI RAYNALDI I.

MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ, &c.
DUCIS MEDICI;

*A Consiliis QUATUORVIRORUM Publicæ Valetudinis; & Societatis
Regiæ Londinensis Sodalis:*

THERAPEUTICÆ SPECIALIS

Ad Febres Periodicas Perniciosas,

CUI SUBNECTUNTUR RESPONSIONES JATRO-APOLOGETICÆ
ad Clarissimum RAMAZZINUM: ADDITA in hac QUINTA EDITIONE
AUCTORIS VITA A LUDOVICO ANTONIO MURATORIO conscripta, atque
aliis ejusdem Opusculis.

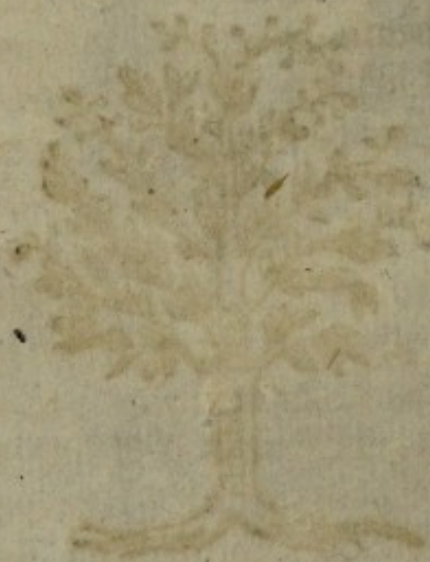
VENETIIS, MDCCLV.

APUD LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

T O R
 ERANCI
 MUTINENSIS
 & Medicus Doctor
 In Publico Professor Pharmaciae
 SERENISSIMI RAYNALDI
 MOUTIER REGII MIRABOLI
 Ducis Medici
 in Consilio Quatuorvirorum Publici Salubritatis & Sanitatis
 Regis Consilium dedit
 THERAPEUTICE
 SPECIALES
 Et Praxis Medicinæ Internæ
 Cui præfixa sunt Responsiones Patro-Abolothicae
 ad Conditionem & præscriptum: Agitur in his Quinta Editio
 Auctoris Viri & Ludovici Augusti Illustratione confecta, etiam
 cum fine & Opusculo
 1782
 PARIS
 Apud Laurentium BARTHUM
 Typographum Regium, ac Princeps

YENETIS, MDCCCLV
 Apud Laurentium BARTHUM
 Typographum Regium, ac Princeps

ILLUSTRISSIMO VIRO
JOANNI LARBER

Bassani publicis stipendiis Medicinam facienti

BASILIVS BASEGGIO.

Uæ sunt causæ, Vir Illustrissime, quæ me impulerunt, ut Te a multiplici negotiorum mole, quam publico bono sustines, paullisper avocatum compellarem, Clarissimi FRANCISCI TORTI Opera novis curis adornata Tibi oblaturus, quarum nescio utra plus ponderis, utraque sane, aut ego fallor, plurimum habet, ad consilium meum non excusandum modo, verum etiam probandum. Eæ sunt, mirifica in primis illa tua, quam a natura habes, assiduoque usu foves, facilis ac non morosa de omnibus bene merendi voluntas; deinde Ars ea ipsa prope divina, ad quam cum & solers ingenium, ac jure studium, exercitationemque contuleris, nihil in ea adeo est abditum atque repositum, quod non Tu summa fide & industria in publica commoda depromas. Enim vero si cuncta tua in me bene facta prosequi dicendo velim, ante mihi oratio deficiet, quam finem inveniam; tot enim ac tanta sunt, quibus me, familiamque omnem meam cumulaſti, ut nedum verbis exornari, sed ne vix mente quidem comprehendi queant. Quid quod Uxorem quoque tuam, lectissimam ornatissimamque feminam, in partem officiorum vocaſti, cum filium meum ad sacrum fontem lustralibus aquis tingendum ipsa perduxit? Numquid ergo gratiam tot meritorum memoriam tacitus in me uno contineam, aut sine teste inter domesticos tantum parietes gratiam referam? Turpe id sane utrumque, ac parum ab ingrato ani-

mo distat. Quod autem mihi maxime erat exoptandum, nempe ut observantiæ erga Te meæ, gratique animi testimonium aliquod palam proferrem, quod & notum omnibus, & perenne extaret; id mihi hodie divino prope munere datum gratulor, atque concessum, cum celeberrimi FRANCISCI TORTI Opera novis curis exornata Frater meus prælo emittit. Quis fuerit FRANCISCUS TORTUS non una novit Italia; in Galliam etiam, & Hispaniam, in Germaniam, in Hollandiam, ad ultimosque Britannos ejus nominis fama pervasit. Apud istas etiam nationes, & valde diffitas, & studiis excultas, & præstantium Medicorum numero refertas TORTUS in pretio fuit: illius miratæ sunt ingenium, judicium, experientiam, ejus scripta sedulo legere, ejus inventa probare, ejus amicitiam litteris quærere, sententiam in dubiis poscere certatim studuere. Quid non Tu facias, Vir Illustrissime, qui summa ingenia mirifice colis, eorum scripta diligis, doctrina delectaris, inventis uteris, & ad commune bonum confers? Testatur id in primis eximia illa Bibliotheca, quam & solerti industria, & sumptibus non exiguis domi parasti, in qua quidquid ad excolendum ingenium, ad excitandam artem, ad eruditionem scientiamque parandam optari unquam potest, in unum collegisti: testatur deinde amœnissimus ille Hortus, Apolline vere dignus, tuæ illæ deliciæ & amor, & curarum levamen, ubi nescio natura an ars magis adlaborarit, ut omnia, quæ hominibus voluptatem una parere, sanitatemque tueri possent, heic præsto essent. Tum celeberrimas Italiæ Academias nobilissimasque Urbes appello, Romam præsertim, ac Patavium, quæ egregiam indolem admiratæ, Te adolescentem adhuc exceperunt, primisque ingenii tui ac industriæ fructibus latæ mirifice adeo adamarunt, ut hinc discedens non apud vulgus solum, sed apud Antecessores ipsos, virosque etiam Principes, vehemens tuæ comitatis virtutisque desiderium excitaris. Quamobrem ipse, credo, si viveret TORTUS, præponeret Tibi neminem, cui sua committeret; adeo in Te uno TORTI ipsius ingenium, industria, virtutes, natura plane ipsa emicat. Quare, quod offero, munus læto hilarique vultu excipe, & cum consilii mei causas agnoveris, illud quæso æqui bonique consulas. Vale.

LECTORI TYPOGRAPHUS.

Clarissimi Viri FRANCISCI TORTI Opera Omnia hucusque impressa tibi sisto, Lector Benevole: Therapeutices quidem Specialem quinto editam, Responsiones Jatro-Apologeticas ad Cl. Ramazzinum quarto, Dissertationes vero Epistolares, tertio. Editionem secundam Martinensem Therapeutices hic illic ab Auctore locupletatam in hac mea secutus sum, adjectis solummodo Epistola Dedicatoria, & Praefatione, ex prima impressione anni 1712. desumptis; quibus te carere nolui, cum eas citet Auctor in sua Prolusione ad Responsiones Jatro-Apologeticas. Utilitati insuper tuae ac commodo studens, ubicumque Clar. Auctor in suis Responsionibus primam suae Therapeutices editionem notatis paginis, ac Historiis proferebat, ad hanc meam accommodavi; eamque prioribus ampliore reddidi additis tum Dissertationibus, quas a Clarissimo, nec unquam satis laudando Ludovico Antonio Muratorio benigne communicatas ab oblivione & interitu vindicandas censui; tum Auctoris Vita ab eodem pro sua humanitate, ac erga litteras amore, me deprecante, conscripta. Vale.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. Fra *Paolo Tommaso Mannelli* Inquisitor di Venezia, nel Libro intitolato: *Francisci Torti Philosophia & Medicina Doctoris &c. Therapentice Specialis, cum Dissertatione Epistolaris, & Vita Auctoris*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Lorenzo Basaggio* Stampator di Venezia, che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Dat. li 13. Aprile 1754.

¶ Gio: Emo Proc. Rif.

¶ Alvise Mocenigo 4°. Kav. Proc. Rif.

Registrato in Libro a Carte 47. al Num. 338.

Gio: Battista Battisti Seg.

Registrato nel Magistrato Eccell. degli
Esecutori contro la Bestemia.

Giacomo Zuccato Segr.

FRAN-

FRANCISCI TORTI

MEDICI MUTINENSIS

V I T A.

ON ea fortasse postrema laus fuit regionis illius, cui dominantur Serenissimi Duces Atestini, egregios nostris potissimum temporibus procreasse viros, qui Medicam Artem editis Libris aut illustrarunt, aut novis subsidiis juvarunt. In Chirurgicis præcipue versatus est *Dionysius Andreas Sencassanius* Scandianensis, Magati viri celebris discipulus; in Anatomicis *Antonius Pacchionus* Regiensis. Præter alia ad praxim Medicam, ac regimen sanitatis spectantia, adversus Pharmacopœæ imposturas scripsit *Fulvius Gherlius* Mutinensis. Utilem insuper Tractatulum de Potu Vini calidi, aliaque Opuscula nobis reliquit *Johannes Baptista Davinius* Garfanienensis, Raynaldi Ducis Medicus. Præterea ad curandas Febres Malignas & Contagiosas Methodum habemus traditam a vivente *Joanne Baptista Monreali* Medico Saxolensi, quæ utinam aliorum quoque experientia probetur; nihil enim moror Theoriam, sine qua Remediorum utilitas consistere potest. Neque reticendus eximius vir *Antonius Leprotus* Medicus Corrigiensis, cujus curæ antea Clementis XII. Pontificis Maximi, nunc Benedicti XIV. valetudinem (utinam diutissime felicissimam) commendatam novimus. Sua quoque laude minime fraudandus *Hieronymus Vandellus* Medicus Mutinensis, nunc in Academia Patavina Cathedram Chirurgicam tenens, & longe lateque ob felicissimam Chirurgiæ praxim expetitus. Sed qui præcipue magnam sibi celeritatem nominis in Physicæ & Medicinæ studio ubique conquiescerunt, fuere *Bernardinus Ramazzinius* Carpenis in Lyceo Mutinensi, ac deum in Patavino primarius Medicinæ practicæ Professor, cujus Vitam *Bartholomeus Ramazzinius* Medicus ex Fratre Nepos concinnavit; & deinde *Antonius Vallisnerius* Regiensis Eques, in eadem Patavina Academia nunquam delendæ memoriæ Professor, cujus Vitam literis consignavit, atque universa Opera collegit *Antonius Vallisnerius* junior ejus Filius & Eques, publicus & ipse in eadem Academia Philosophiæ Professor. Tertius accedat nunc *Franciscus Tortus* Medicus Mutinensis, cujus Vitam mihi delineandam proposui tum ad præstantissimi Viri, Patriæque decus, tum ad excitandos in æmulationem ejusmodi exemplo Medicinæ Tirones.

Inter antiquos ac nobiles Mutinensis Urbis Cives *Tortorum* familia recensetur, & vel ipso Seculo XV. & duobus subsequenter quosdam ex ea illustres nostræ Urbis Conservatores reperio. Parentibus autem *Francisco Torto*, Tribuno militum (nunc *Colonello*) & *Columba Marchesia*, natus est Mutinæ *Franciscus Tortus*, de quo nunc agimus, pridie Kal. Decembris Anno 1658. & in S. Johannis Evangelistæ sacro Fonte regeneratus, paterno nomine donatus fuit. Latinæ Linguae, atque Humanioribus Literis in Patria operam dedit. Philosophiam quoque aggressus, absoluto curriculo, ejus Theses publice proposuit, ac pro iisdem propugnavit Anno Ch. 1675. Ad Jurisprudentiæ studium deinde se contulit, at quum in illius agro nihil amœnitatis conspiceret, plurimum tœdii sentiret, ad Medico-

rum

rum castra convolavit, exemplo etiam ductus Alexandri Torti Doctoris Medici, cujus nomen occurrit in veteri matricula adjecta statuto Collegii Medicorum Mutinensium. Desiderabatur tunc publica Medicinæ Cathedra in hac Urbe. Quare editi Medicinæ Libri in præsidium adsciti fuerunt, eorumque ope factus sibi ipse Magister *Tortus*, Theoricam inde sibi parabat. Neque diu post se in disciplinam tradidit Antonio Frassonio, magni nominis eo tempore apud Mutinenses Medico, ut Practicæ Medicinæ compos fieret. Erat *Torto* elegans vividumque Ingenium, tenax Memoria, perspicacia Judicii supra ætatem. Proinde tantæ spei discipulo delectatus Frassonius, eum sine mora ad scrutandum ægrotorum pulsum admisit. Neque pluribus opus fuit, ut *Tortus* sententiis ac præceptis Medicinæ jam non leviter imbutus, in Bononiensi Gymnasio lauream Doctoralem Philosophiæ & Medicinæ Anno 1678. consequeretur. In Patriam regressus, dum non segnis plura Artis suæ documenta sibi procurat, ad eandem aliis tradendam repente adigitur, vix annos XXIII. natus. Iisdem nempe temporibus Franciscus II. Dux, utpote Literarum amantissimus, & patrii decoris avidus, Mutinense Gymnasium restaurandum curavit, delectis scientiarum & Artium Magistris, ne quid doctrinæ superesset, quod in posterum alienis in Urbibus studiosæ juventuti conquirendum foret. Geminæ Cathedræ ad tradendam Medicinam, præter alias institutæ fuerunt; altera *Bernardino Ramazzino* viro doctissimo, nuper mihi memorato, commendata, altera *Francisco Torto*; & uterque frequenti Auditorum concursu, multaque cum laude suo munere fungi cœpit. Amborum quoque studio & cura factum est, ut abrogata dominante a tot annis Galenistarum methodo, tutior medendi ratio in Urbe nostra succederet, indignantibus frustra antiquioribus Medicis, & Pharmacopolis, quorum plerisque pixidibus exitium grande inlatum fuit. Parum prospera valetudine interea conflictabatur Franciscus Dux, quamquam in juvenili ætate constitutus: proptereaque *Tortus*, ac deinde *Ramazzinius*, ordinariis illius Medicis tamquam subsidiarij adjuncti fuerunt, ut inito simul consilio concorditer, quum opus foret, illius morbis mederentur. Angebatur interdum præmatura podagra optimus Princeps; nullum ei tunc erat præsentius levamen, quam Literarum virorum lecto suo assidentium colloquio frui, inter quos potissimum emicabat *Ramazzinii* multiplex eruditio, & *Francisci Torti* festivitas, qui non minus ad seria, quam ad leporem compositus, ingenii sui alacritate omnibus præstabat. Is præterea in amorem Poeseos ab ineunte ætate ferebatur, & in Latina æque atque in Italica elegantibus sæpe versibus ludebat, idcirco in aliquot Academicorum Cœtuum catalogum inlatus. Quum vero Atestinus Princeps suavitate Musices in primis oblectaretur, quam in rem selectissimos omnium Cantores ex Italia conquisitos alebat, aliquot sacra Dramata (nos *Oratorj* appellamus) *Tortus* juvenis composuit, quæ typis tunc tradita, & Musicis modis illigata, non mediocrem eidem plausum peperere.

De Mercurii motibus in Barometro difficilis quæstio tunc inter Philosophos ferebat. *Ramazzinio* in mentem venit, ejusmodi motuum Ephemerides contexere, suamque sententiam de illorum occultis hætenus causis publici juris facere. Ad eandem quoque spartam exornandam invitavit ille *Johannem Baptistam Boccadatum* Mathematicum Ducalem, & *Franciscum Tortum*, invenitque obsequentem utrumque. Nemini vel ex ipso vulgo nunc ignotum est, sub nebuloso Cœlo Mercurium in Barometro deprimi, sub sereno ascendere. Contrarium forte visum fuerat *Johanni Alphonso Borellio* Philosopho clarissimo, reluctante ta-

men omium experientia ; & præsertim *Ramazzeni*, qui per complures menses singulis diebus Mercurii varios motus diligentissime spectatos in commentarium suum retulerat. Nihilo secius desperatam rem ingenii exercendi causa *Tortus* suscepit, videlicet ostendere, posse excusari, immo & quodammodo defendi errorem facti, in quem *Borellius* prolapsus fuerat, & ratiocinationem ab eo adhibitam consistere posse. Paradoxa hæc Dissertatio locum habuit inter *Ephemerides Barometricas Mutinenses Ramazzinii* Anno 1694. typis Capponii editas. Quo Anno quum *Francisco II.* Mutinæ Duci a morte sine liberis sublato successisset *Raynaldus* S. R. E. Cardinalis ejus patruus, delectus est *Franciscus Tortus* novi Ducis Medicus pari honoris gradu cum *Davinio* mihi nuper memorato, quo ad tuendam valetudinem suam idem Princeps uti prius cœperat. Inter laudanda sui regiminis primordia, hortante potissimum & instante *Torto*, curavit Dux ipse *Raynaldus*, ut Mutinensis Respublica Theatrum Anatomicum in publico Palatio excitaret, ac decenti honorario doctum quempiam virum conductoret, cujus esset Medicinæ Tirones ad perfectam Anatomies cognitionem perducere. Ad id muneris advocatus *Tortus* Anno 1698. nulli diligentiae pepercit, ut Civium desiderio & expectationi responderet, tum publicis lectionibus, tum universi Corporis humani sectione membratim identidem exposita. Antea vero, hoc est Anno 1695. Mutinæ prodierat Institutio Physico--Astronomica Auctore P. D. *Cajetano Fontana* Clerico Regulari Mutinensi, in qua is obiter insurrexerat adversus *Ramazzeni* & *Torti* sententias de variis Mercurii motibus in Barometro. Simili conatu contra easdem pugnavit *Jacobus Camerarius* Gottingensis. Verum quia neuter ex iis adversariis Hypothesim aliquam statuerat de hujusmodi abstruso Philosophiæ arcano, & dumtaxat in impugnando Mutinensium systemate tota res steterat; nihil eis repositum fuit. Majoribus animis deinde in controversiam istam invasit *Guntherus Christophorus Schelamerus* Kilniensis Dissertatione edita, in qua post multa in Mutinensium opiniones congesta, solutionem demonstrativam, ut is agebat, sibi que persuadebat, Problematis Barometrici exposuit. Calamum tunc rursus arripuit *Ramazzenius*, nulloque negotio ostendit, *Schelamerii* demonstrationem in leves auras resolveri, quippe quæ immani æquivocatione laborabat, & certissimis Hydrostatices regulis aperte adversabatur. Qua occasione *Tortus* quoque scholastico stylo non solum ad deicienda male jacta *Schelameri* fundamenta se contulit, sed etiam propositis a P. *Fontana* & *Camerario* difficultatibus viriliter occurrit. Idcirco una cum *Ramazzeni* nova lucubratione Anno 1698. edita fuit *Torti* Dissertatio Epistolaris altera triceps circa Mercurii motiones in Barometro.

Italicis Poetis parum æquum se præbuerat P. *Bouhoursius* e Soc. Jesu Gallicus Scrip-
tor. Istorum autem tutelam susceperat *Johannes Joseph Ursius* Marchio Clarissimus Anno 1703. edito Libro, cui titulus *Considerazioni &c.* Pugnam postea redintegrasse visi sunt Trevoltienses PP. Soc. Jesu. Quamobrem *Ursius* altero Libro Gallicorum insultum repressit, & pro communi causa commilitones etiam habere decrevit quosdam ex Amicis suis. Tunc *Tortus* quoque expetitus in aciem descendit, & quendam Torquati Tassi insignis Epici Poetæ locum a Gallica censura vindicavit, eum simul ostendens cum honesta Poetarum licentia recte componi, & Philosophicis placitis Aristotelis, Cartesii, & Gassendi omnino respondere. Legitur etiam in Tomo II. pag. 175. Operum ejusdem *Ursii* a Bartholomæo Soliano Mutinæ typis traditorum Epistola Latina sub nomine *Lazarii Augustini*

Cottæ. Ejus auctor *Tortus* fuit, ut ex autographo adhuc existente, & ex Præfatione ad *Ursii Opera*, constat. Verum levia hæc fuerunt, ne dicam nulla, experimenta doctrinæ, qua *Tortus* pollebat. Quod ei famam deinde comparavit, eamque grandem ac perennem, uti sperandum est, fuit illius *Therapeutice Specialis*, Opus videlicet, cujus pretium si ex utilitate metiaris, vix æstimare possis. Febres quasdam Periodicas jamdiu animadverterat vir solertissimus, & in medicam praxim intensissimus, miti aspectu primo procedere, tum repente per teterrimum dolum in malignas converti, ac postremam ægris perniciem adferre. Tunc aut nullum ex *Chinæ Chinæ* usu præsidium petebant stupentes ac delusi Medici, aut ministrata hæc vulgari methodo, viribus destituta deprehendebatur ad subigendum lethale venenum. Incluctabilis proinde mors consequebatur. Verum *Torto* in mentem venit, ex quo ejusmodi Febres Intermittentium typum primo acceperant, etiamsi in Perniciosarum pōmceria erumperent, Peruviani Corticis virtute posse expugnari, dum tamen inopinato febrilis maligni fermenti augmento uberior vis & copia Corticis ejusdem opponeretur. Egregii viri consilium e vestigio felix probavit eventus. Complures deinde sublimis atque infimi subsellii homines certæ mortis faucibus hac methodo erepti fuerunt; eoque res perducta est, ut *Tortus* tot exemplis fretus pronunciare potuerit; Quemcunque hominem a Periodicis Febribus in Malignas delapsis correptum, dummodo xxiv. horæ vitæ ægrotanti supersint, oblatione *Chinæ Chinæ* nuper memorata Methodo, etiamsi frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, periculum omne evasurum, & brevi etiam pristinæ sanati restitutum iri. Vulgata jam erat, Civibus nostris gratulantibus, utilissima hæc Methodus; sed minime fines ipsius Urbis excedebat. Quamobrem *Tortus*, ut bene de omnium salute mereretur, eandem literis consignare, illustrare, publicique juris facere in animum tandem induxit. Prodiit Anno 1709. Libri ipsius *Synopsis*, tum An. 1712. typis Bartholomæi Soliani Liber ipse cum hocce titulo: *Francisci Torti Mutin. &c. Therapeutice specialis ad Febres quasdam Perniciosas, inopinato ac repente lethales, una vero China, China peculiari Methodo ministrata, sanabiles &c.* Multa ibi de Corticis Peruviani usu, multa de natura ac varietate Febrium Periodicarum, quæ hominem produnt Theorices non minus, quam Praxeos Medicæ scientissimum; sed hæc disputationibus obnoxia. Non illud certe, quod potissimum Libro originem dedit, hoc est lethaliū Febrium felicissima ac certa curatio. Hoc autem beneficium in universam Rempublicam collatum tanti ponderis reputabat interdum *Tortus*, ut in Literis ad me datis, quas post hanc Vitam Lector accepturus est, pluris faciendum suum Librum diceret, quam innumeros alios de re Medica tractantes. Quod sane ille ajebat non ad ostentationem ingenii sui, non cæco sui amore præreptus, quippe modestissimus homo semper fuit, & de se nunquam gloriabundus loquebatur; sed quia rem, uti erat, contemplatus, plus utilitatis e Libro suo agnoscebat emanaturum, quam ex tot aliis Jatrophiæ Libris de Morborum qualitate, & cura multa tradentibus, sed nihil certi remedii adferentibus. Quid enim aliud Medicorum Ars præcipuum sibi scopum finemque statuit, nisi læsam hominis sanitatem reparare, atque ægros, quantum fieri potest, ab interitu arcere? An id præstent tot systemata, tot disputationes, tot de rebus Medicis atque remediis Commentarii, probe innotant, qui Medicinam intime norunt. Atque utinam nemo unquam periret Medicorum & Medicinæ ipsius vitio, qui sine Medicis, Natura ipsa curante, forsasse convaluisset. Chirurgiæ propterea major aliqua ex parte laus est, quod homines certe morituros.

vita non raro restituat; hoc autem de Medicis tot lethales morbos curantibus vix affirmes, si sapias. Hinc habes quanti faciendus sit *Torti* Liber.

Atque is profecto omnium plausu non in Italia tantum exceptus fuit, sed per Germaniam quoque, Galliam, Hispaniam, atque Britanniam. In Galliis celeberrimus *Hecquetus* viso Libro sibi amicitiam *Torti* conciliavit, illiusque nomen non semel in suis Libris commendavit; eum Regia Academia Londinensis in suum Socium adlegit: sunt etiam nobis Literæ Clarissimi *Lancisi*; sunt celeberrimi in Germania Medici *Friderici Hoffmanni*; sunt Medicorum in Valentina Hispaniæ Academia degentium, qui *Torto* tamquam *Pippocrati Mutinensi* gratulantur. Atque ut multos præteream, qui in editis suis Operibus honorificam *Torti* mentionem fecerunt, hoc eodem Anno 1741. doctissimus vir *Paulus Valcarengus*, Medicus Cremonensis, eidem *Observationes suas de Aortæ Aneurismate* dicavit, qui Liber Mutinam delatus *Tortum* jam postremo fato sublatum invenit. Repetitæ insuper editiones *Therapeutices* ipsius tum Mutinæ, tum Venetiis ejus utilitatem luculentius confirmarunt. Attamen, quod sæpe inter Literas usuvenit, non defuit, qui adversus laudes a *Torto* contributas Cortici Peruviano in Arenam descendit. Atque is fuit *Cl. Ramazzinius*, antea non semel a me laudatus, qui tunc in Lyceo Patavino Cathedram primariam Medicinæ practicæ suo nomine illustrebat, & An. 1714. (quo etiam vivere desit) Dissertationem edidit *De abusu Chinæ Chinæ ad Bartholomæum Ramazzinium Nepotem*. Ita vero in Remedium hoc tanti usus, tantæ celebritatis apud Medicos, vires ingenii sui exercuit vir ille doctissimus, ut majora inde incommoda, quam beneficia, effluere inde contenderet, ac pæne videretur prorsus ejus usum a praxi Medica proscribere. *Torti* nomen in ea lucubratione minime legebatur: ille tamen præsertim se ibi impetiturum ab amico viro facile intellexit. Ægre autem ferens ejusmodi Remedium, quo nihil præstantius habemus inter pauca, immo paucissima, quæ hætenus ad expugnandas Febres Periodicas Medicina, seu ut melius loquar, divina beneficentia, suppeditavit, tanto conatu deprimi, tanta invidia onerari, ejusque abusum unis ferme Mutinensibus Medicis probro dari: sibi silentium imperare nequivit. Jam in sua *Therapeutica* satis ipse eos improbarat, qui febri correptis immature nimis Chinam Chinam ministrant, Naturæ industriam prævertentes, intentam nempe ad noxios humani Corporis humores febrili æstu expurgandos; tum qui sine ulla Febrium distinctione Corticem quoque offerunt, quum Febres ab exordio suo Continentes & acutæ ejus indolis sint, ut numquam ab illo sese edomari ac sisti patiantur. Ceterum non semel inculcarat, Febrifugum hoc ex diuturna experientia sibi notissimum, suapte Natura innoxium esse, & tunc etiam quum non prodest, minime nocere. Hæc latius exponere, hæc novis rationibus atque experimentis uberius confirmare, suum duxit *Tortus*, prælo tra itis Mutinæ Anno 1715. *Responsionibus Jatro-Apologeticis* suis ad *Criticam Dissertationem Ramazzinii*. Certamini finis jam factus videbatur, quum ex Vita ejusdem *Ramazzinii* 1717. publicis typis evulgata, & ex *Johannis Jacobi Mangeti V. Cl. Ramazzinio* patrocinantis sinistro de Medicis Mutinensibus judicio, sopiti ignis scintillæ aliquot eruperunt. Hisce primo nonnullis volantibus foliis occursum fuit; deinde Libro edito, cui titulus: *Mutinensium Medicorum Methodus Antipyretica vindicata, sive ad nonnullorum Scriptiones eidem Methodo succensentes &c.* Notæ Ferrantis Ferrarii Mutinensis

nenfis Medici, collegarum jussu exarata. Mutina Anno 1719. Nullus deinde hīscere est ausus. Ipse etiam Mangetus Anno 1720. literas ad Tortum dedit excusatorias & summi erga ipsum obsequii testes.

Porro optandum erat, ut aliis etiam scriptis Medicinam juvandam *Tortus* susciperet; quid enim expectandum non foret ab homine acerrimi ingenii, incomparabilis judicii, & per tot annos in praxi Medica exercitato? Ad hoc idem ego ipsemet amicum virum non semel sollicitaveram; & quum ille infirmitatem Artis, & abstrusas morborum causas, & Medicamentorum ineptiam identidem objiceret: reponēbam ego, bene etiam mereri posse de Medicina, qui eisdem defectus prodat, viamque tradat, qua Medicus si non sanare ægrum suis pharmacis certo potest, ei saltem opituletur, & minime obsit. Et ille quidem pollicitus mihi fuerat *Tractatum de Febribus continuis acuti generis*, earumque methodica cura principiis simplicibus Naturæ & diuturnæ Praxis Observationibus innixa: cujus etiam fragmenta quædam post ejus mortem deprehensa fuerunt. Sed sive negotiis & cura ægrotantium præpeditus, sive rei difficultate, atque adversa valetudine territus, spem ille meam fraudavit. Fateri quippe non pudet, *Torto* in more fuisse (quod & aliis eximiis Medicis familiare est, immo ne verus quidem Medicus esse quisquam potest, qui secus sentiat) Artis suæ incertitudinem atque impotentiam præcipue in gravibus plerisque morbis arguere, & nonnumquam etiam ridere. Agnoscebat & ille circulatorii aliquid inesse cuivis Medici munere fungenti, dum ad morbos curandos accitur, quorum vim & pericula fortasse novit, Remedia non novit; & fingere interea cogitur, se naturæ periclitanti succurrere, quum tamen ab ipsa una natura, si vires adsint, non a suis medicamentis, Medicus vitæ necisque incertus, ægrotantis levamen expectet. Præterea quam parum fidendum sit tot Pharmacis, quibus integra volumina saturantur, & ægrorum crumenæ, fortassis etiam salutis, interdum officitur, omnium maxime is intelligebat. Temperare mihi non possum, quin huc inferam *Torti* ipsius Carmen in cujusdam Equi sui mortem.

Il mio Cavallo è morto. Il poverino

Per soverchia bravura è alfin crepato;

E sol nel suo morir m' ha sconsolato

La perdita di lui, non il quattrino.

Egli era bravo come un Paladino,

Spiritoso, galante, e ben formato,

Veloce, agile, docile, garbato,

Che pareva giustamente un Barbarino.

Un dolor gli si mosse. Il Mariscalco.

Gli diede un beverone. Allor dis' io:

In sedia io più non vò, ne più cavalco.

Ipso facto crepo. Gridai: per Dio:

Le Medicine alfin (col suo diffalco)

Fanno nel tuo mestier, come nel mio!

Hæc *Tortus* ludens; vix enim alium inter Medicos reperisses, qui ipsum æquaret, nedum superaret, doctrina, perspicacia, & circumspectione præsertim in præscribendis medicaminibus, ne incautus unquam perimeret, quos juvare vellet. Propterea Mutinenses Medicos sigillatim describens, de se lapide aiebat;

Lancetta, e China China,

O almen poc' altro. Il suo più forte sta.

Nella gran Panacea del Passerà.

Neque hoc obstitit, quominus in praxi Medica apud nos præsertim excellentissimus haberetur. Nam quamvis quid sua Ars possit, & non possit, probe teneret, ejusque imbecillitatem rotundis verbis non raro fateretur: attamen ad ægros accitus tam accurata consideratione pulsus, symptomata, habitum corporis, oculorum, vocis, & vel minutissimas præsentis rei circumstantias metiebatur, ut fere semper indolem morbi detegeret, & in præfagiendo vix falleretur, & si qua erat ratio sanandi, hanc impigre adhiberet. Qua in re præsto ei semper fuit admiranda ingenii ac memoriæ velocitas; nam ubi perspexerat, quali morbo decumbens premeretur, & quæque ad propositum casum spectantia animadverterat, singulari agilitate mentis illico recalebat, quid in paribus ægrotorum casibus aut secundi aut sinistri legisset, aut sibi vel ante annos plures successisset, ut quid in præsentia agendum videretur, decerneret. Hinc *Torto* fama ingens parta non in Urbe nostra tantum, sed & in aliis regionibus; eaque latius aucta, ex quo illius Therapeutice apud exteros quoque rari viri meritum virtutemque celebriorem effecit. Vacabat ab aliquot annis primaria Medicinæ practicæ Cathedra in Patavino Lyceo. Ad eam Anno 1720. per *Bernardinum Zendrinum* V. Cl. a sapientissimis illius Moderatoribus invitatus est *Tortus*, nihilque præmiorum omissum, ut ad consensum illius animus traheretur. Hæc sane speciosa; sed longe majora oblata ei fuerant Anno 1717. & subsequentibus a Taurinensi Aula. Erat in ea Urbe perquam illustre *Torti* nomen, amici non pauci, inter quos potissimum eminebant aut ex editis Libris, aut ex multa doctrina *Blancus*, *Fantonus*, *Gagna*, *Richa*, *Cicogninus*. Quum vero *Victorius Amedeus* Sardiniae Rex, immortalis nominis Princeps, nobilem Academiam illam a se excitatam celebri aliquo viro primario Medicinæ practicæ Professore ornare veller, conjectis in *Tortum* oculis, cujus tum in Theorica, tum in Praxi Medica satis perspectam habebat peritiam, per *Franciscum Simonium*. Medicum Bononiensem præstantissimum curavit, ut eundem ad Cathedram hujusmodi adduceret. Neque tantummodo offerebatur magnificum Exedrae illi adnexum emolumentum, sed & præclarum Protophysici munus, cujus longe lucrosior auctoritas per universam ditionem Subalpini Regis excurrit, & cujus est Regis ipsius valetudini præesse. Sed hic tantus lucri & honoris prospectus, uti nequaquam prælaudatum *Simonium* a Bononia, ita neque *Tortum* a Mutina distrahere potuit. Patriam iste suam amabat, in qua non minus quam ruri commodas ædes & fortunas possidebat. Carus erat Duci Raynaldo, Benedictæ Viduæ Ducissæ Brunsvicensi heic degenti, amplissimo Collegio Nobilium juvenum, & præcipuis Religiosorum Civiumque familiis, quibus omnibus multo cum honore medicinam faciebat. Major profecto alibi captandi lucri spes; sed heic major quies. Proinde *Tortus* nutantem valetudinem suam, aliaque impedimenta caussatus, oblata munera recusavit, patriumque Cœlum hilaris Patavino ac Taurinensi prætulit. Et is quidem ne ejusmodi tentamenta rescitentur, solícite caverat, veritus indignationem Principis, ac Civium querelas. Sed quum ne sic quidem impedire potuerit, quominus res vulgaretur, ejus constantiæ fideique erga Patriam nemo fuit qui non plauderet, gratique animi signa præberet. Tunc ei Serenissimus Dux nobile immunitatis Privilegium sponte concessit, tunc ipsum Mutinensis Respublica in Medicum Consultorem Magistratus sanitati publicæ præfecti, delegit, decenti

Salario eidem constituto. Tunc ejus Cathedræ duplicatum honorarium fuit ; atque is emeritus Professor pronuntiatus cum facultate substituendi ; substituitque *Ferrantem Ferrarium* Medicum , inter discipulos suos ingenii & doctrinæ laude florentem.

Tanto publicæ beneficentiæ favore recreatus *Tortus*, quum non uni valetudinis incommodo jam obnoxius foret, tremulæque præsertim manus exaltam, dum ad ægrotantes accederet, pulsus sensationem impedire sibi viderentur: ferme dimisso quotidianæ practicæ exercitio, honestum otium reliquæ vitæ destinavit. Erat illi in Villa Curli ampla domus, aer saluberrimus. Ibi per aliquot anni menses confidebat, otiosam tamen vitam numquam passus. Venatione plurimum vel ab adolescentia delectabatur, corporis etiam exercendi causa. Hanc in senectute quoque continuavit, mirantibus interdum sociis, qui tremente manu is lepores & coturnices exploso tormento conficere posset. Sed quod potissimum tam in Urbe, quam ruri, *Tortum* occupabat, copia fuit consulentium de variis hominum morbis. Per universam nempe Italiam vulgata insignis viri peritia in rebus Medicis effecerat, ut ad eum undique veluti ad nostri temporis *Æsculapium* ægrotum & Medicorum Quæsitæ confluerent. Complures hinc natæ *Torto* Medicæ Consultationes, pars Latinis, pars Italicis literis consignatæ. Instabam ego, ut saltem hæc in omnium utilitatem publici juris faceret. Quibus de causis morem mihi minime gerendum arbitratus fuerit, immo heredibus, ne ederentur, in mandatis reliquerit, ex Literis ad me datis, quas subjiciam, Lector accipiet. Anno 1731. quum ex multis laboribus, atque itineribus jussu Principis Parmam susceptis, ut Henrichettæ Estensi, Ducissæ Parmensi Viduæ adfisteret, gravem contraxisset æstum, improvisa paralyti correptus fuit in Templo Mutinensium Servorum Deiparæ. Delatus in ædes suas, quamquam subtracta vox esset, & offuscata nimium mentis vires, tantum tamen sibi cognitionis relictum fuit, ut oblatum a Medicis speciale illud medicamentum, quod *Goccie d'Inghilterra* appellant, nutibus rejecerit. Convaluit deinde, & quoniam relictum nervorum torporem in dextera corporis parte, Saxolensis Salsæ luto disiecit, vegetus ut antea apparuit. Æque ac Raynaldo Duci, acceptissimus postea fuit Francisco III. Duci ejus Filio & Successori, atque ab eo insignitus est titulo & munere *Protomedici, & Præsidis Collegii Medicorum*. Eo tamen dumtaxat est usus ad tollendos cum sociorum consensu abusus quosdam ab adolescentibus Medicis & Pharmacopolis investos.

Jam supra monui, *Tortum* a natura compositum fuisse ad Poësim. Magna vis in illo ingenii, mira phantasie vivacitas. Juvenis multis Carminibus lusit, in postremis etiam vitæ annis, quum otio frueretur, in Musarum contubernium rediit, usque adeo ut vel postremo morbo decumbens, vigore mentis numquam interrupto, versus, eosque laudabiles, effunderet. In seriis nihil ex eo vidi, quod mediocritatem superet. At in Satyrico lepidoque stilo cum celebrioribus quibusvis oertare poterat. Multa ego id genus vel ab eo audiivi, vel scripta legi, in quibus peregrina inventio, crebri sales, & invidenda versuum & rhythmorum facilitas. Verum ex his nonnulla vivens ipse flammis dedit. Reliqua Carmina, & quædam Latinæ lucubrationes, aut Epistolæ in Satyræ inclinantes, qualis inter cæteras fuit scripta adversus Librum quemdam risu plane dignum, quod Sanguinis circulationem in meridie positam inficiaretur, minime quidem perierunt, sed causæ sunt,

Iune, cur suis relinquenda sint tenebris. Attamen ne Lectori desit aliquod specimen facetorum illius Carminum, unum juvat adponere, in quo tamen te audire Poetam vera narrantem ne arbitrator.

Eran passati già due mesi interi,
 Che (scacciati i Franzesi) era tornato
 Il nostro Duca a' Stati suoi primieri;
 E l'avevan di già complimentato
 Sin gli Osts, i Cuochi, e il Ghetto de gli Ebrei,
 E Brugna, ch'aria in Corte ha di Private:
 Ne ancor comparso era a incensar gli Dei
 Il Collegio de' Medici, ma fatto
 L'aveano a tu per tu sol quattro o sei.
 Quando il Prior considerando il fatto,
 Si mise in arme ed in cavalli, intento
 A corregger l'error con pubblic'atto.
 E deposto il bisunto vestimento,
 Assunse il nuzzial, che suol portare
 Per Pasqua, se non fa pioggia, nè vento.
 Ed ecco si comincia a rassettare
 La triforme parucca, il braghier fioto,
 Le grosse scarpe, e il picciolo collare.
 Distende poi sotto il mantel, che è corto,
 Una veste ben lunga, che sul petto
 Sta ribaltata in ver l'ocaso e l'orto;
 Perchè un boccon di fodra di rasetto
 Si vegga accompagnar la sottovesta,
 Che fu velluto, ed ora è raso schietto.
 Sopra di cui stan come i fichi in vesta
 Alcuni bottoncelli arsicci d'oro,
 Caccianti fuor la rubiconda testa.
 Per dar poscia al suo volto aria e decoro,
 Ricuspre di farina il crin posticcio,
 E uguaglia il pel biondo, castagno, e moro.
 Benchè il Conte Ugolin, birbo massiccio,
 Con scusa di nettarlo per istrada,
 Gliel'andasse sbattendo a riccio a riccio.
 Così pulito il bel Prior non bada
 D'esser privo (qual suol) de' manizzini,
 Perchè loggarli molto non gli aggrada.
 Ma presi i Consiglieri a se vicini,
 Risolve andar con essi dal Padrone
 A tributar i Collegiali inchini.
 A questo fin compose un' Orazione
 Che sotto voce andava recitando
 Là verso San Giovanni dal Cantone;
 Ma più bello è il vederlo in casa, quando
 Nanti un scrannin, ch'ei figurava il Duca,
 Andava la funzion tutta provando.
 Di questo sermoncin prena la nuca,
 Tentò d'avere l'udienza in Corte;
 Ma per la prima volta gli andò buca.
 Ritornò la seconda, e miglior sorte
 Ottenne; ma il lunghissimo aspettare

(XVIII.)

Al povero Prior fu una gran morte .
Mercechè avendo voglia di orinare ,
Il Fioran lo tenea per lo tabarro ,
Nè a patto alcuno il volle mai lasciare .
Perchè (dicea) saria colpo bizarro ,
Che chiamato il Prior , s' avesse a dire :
E' gito a distillar piscia o catarro .
Qui si scaldaro entrambi , e nel ridire
Le ragion lor , si misero il Cappello ;
E l' Uscier venne a farli discoprire .
Ciò fu cagion di un dissapor novello ,
Che per non più fallir , disser volere
La cosa concertar tutta a pennello .
In primis il Prior fu di parere
Di star due passi innanzi , e il bel Fiorane
Disse : al pari di voi va il Consigliere .
Indi crebbe la rissa per la mano ;
E il Chierici crepava dalle risa ,
Attizzandogli insieme , ma pian piano .
Fu la quistione alfin così decisa :
Che qual l' avean provata a mezza scala ,
La funzion si facesse in quella guisa .
Fu parimente stabilito in sala ,
Che il Fiorano tacesse , e si sforzasse
Di non gratare il culo alla cicala .
E per l' amor di Dio non disturbasse
Il fil dell' Orazion con ciarle o spuri ,
Perchè il Prior saria restato in asse .
Alzata intanto la portiera , muti
Entraro a capo chino , e il Duca affisse
Le luci in lor , dicendo : Ben venuti .
Allora il buon Prior su quel che scrisse
In una carta nel cappello ascosa
Gittò l' occhio furtivo , e così disse .
Da che l' armi Alemanne (oh gloriosa
Memoria !) entrar vittoriose in questa
De gli Azj Eroi Metropoli famosa ;
E che a i Galli troncò l' ali e la cresta
Il Taumaturgo San Geminiano
Col gran Dio de gli Eserciti alla testa ,
La di cui sola onnipotente mano
Le mura smantellò della Fortezza :
Nudrito ho sempre un desiderio strano
Di vallegarmi a' piè di Vost' Altezza ,
Come ben deve un suddito divoto ,
Cui non cape nel cuor tanta allegrezza .
Deb perchè mai recise invida Cloto
Lo stame all' Avol mio , gran servitore
Già della Casa , e a Vost' Altezza noto ?
Che adesso ei mostrerebbe il suo buon cuore ,
E ciò , ch' ei non sapeffe , lo direbbe
Il Padre mio Cugin Predicatore ;
E il Lettor , che sta in Pisa , anch' ei farebbe ,
S' egli qui fosse , un' Orazion stampata ,

(XIX.)

E a Vost' Altezza la reciterebbe.
A me questa incombenza non è data,
Ma quella sol d' esporre a nome altrui
Una succinta ed umile ambasciata.
Come un Fiume Real si fa con dui,
O con più Fiumi insieme: così un intero
Collegio ancor rappresentiamo nui,
Che uniti i voti omai del cuor sincero,
Godiamo di veder ristabilito
In Vost' Altezza il suo sovrano impero.
E che (qual fu di Cesar definito
Nella Scrittura) ciò, ch' è di Rinaldo
Oggi a Rinaldo sia restituito.
Così chiuse in Latin; poi tacque; e saldo
Appena stette il Duca, e sorridendo
Slargossi in là, come se avesse caldo.
Po scia ordinatamente rispondendo
Con benigne e soavi espressioni
Finì: La vostra Patria a voi commendo.
Allora in ascoltar que dolci suoni,
Fosse per gaudio, o per ardor d' orina,
Al Prior gocciolarono i calzoni:
Ona' egli rinculando a testa china,
Incamminossi verso la portiera,
Lasciando ivi qualch' orma pellegrina;
E il Duca: Orsù vi do la buona sera.

Annum octogesimum tertium vitæ suæ jam attigerat Tortus, quum ad reliqua valetudinarii ac debilitati corporis incommoda accessit Hydropisis. Imperterritus ille in lecto jacens mortem intuebatur lentis gradibus ad se accedentem, immo advenientes amicos festivo, uti semper consuevit, vultu excipiens lepida cum iis colloquia miscebat. Sed nihil interim prætermittebat ex iis, quæ ad Animæ suæ curam apud Deum pertinebant. Is enim (fatendum est) Religionis & Pietatis Christianæ observantissimus semper fuit; neque eorum Philosophorum insaniam sibi imitandam censuit, qui illa tantum speculantur, quæ ad nihil credendum perducere possint, sed eorum sapientiam, qui speculationes suas ad altius in se stabiliendam Religionis venerationem solícite convertunt. Propterea a Sanctissimo Pontifice BENEDICTO XIV. cui perspectissimum erat Torti meritum, ex singulari gratia impetravit, ut sibi adspicienti, sed vix præ surditate audienti, quotidie Sacrum in proximo conclavi celebraretur. Denique Sacramentis non semel anxie expetitis, & rite ac devote perceptis, tandem die XV. Kal. Martias, Anni 1741. finem vivendi fecit. Erat FRANCISCUS TORTUS liberali vultu a natura exornatus, omnibus comis, benignus, humanus. Ejus consuetudine nihil jucundius, quippe qui gravis, quum res poscebat, hilaris in reliquis, promptus & acutus in respondendo, sermonem suum crebris jocis & leporibus, amcenis narrationibus, cavillator etiam festivus, condiebat. Ejus aspectu & verbis mirum quantum recrearentur ægri. Gloriam & laudes sponte oblatas amavit; nulla arte, nullo studio venatus fuit, aut emendicavit. Pecuniæ numquam avidus, immo pœnæ contemptor, propterea quod liberis caret, nullam aut exiguam rei augendæ operam dabat, in suum & amicorum

commodum proventibus suis fere semper effusis. Erga quemvis in beneficia proclivis, amicos potissimum omni officiorum genere prosequabatur; acerrimus contra in controversiis sive literariis, sive alterius speciei, nisi victor numquam quiescebat. Duas Uxores habuit, ex quibus nullam prolem suscepit, scilicet Ersiliam Rubeam Anno 1721. e vivis sublatam, tum Blancam Quattrofratri, quam Viduam, & postremis tabulis Heredem usufructuariam reliquit. Pauperes vero (hoc est *il Desco de' Poveri*) patrimonii sui Hæredes proprietarios decrevit. Tertiam quoque Medicinæ Cathedram in patrio Lyceo institutam suo ære dotavit. Elatum est ejus cadaver ad Eremitarum S. Augustini *Templum*, in quo illius Majores quietis locum invenerant; sepulturæ tamen traditum extra proprium Sepulcrum eo in loco, ubi subsequens Inscriptio, marmoreæ tabulæ commendata a geminis illius amantissimis Discipulis legitur.

FRANCISCO. TORTO.
IN. PATRIO. MUTIN. LYCÆO;
PRIMARIO. MEDIC. PROFESSORI.
OB. ADINVENTAM. METHODUM. PROFLIGANDI.
PERNICIOSAS. FEBRES. PERIODICAS.
BENE. DE. OMNIUM. SALUTE. MERITO.
PROTOMEDICO. AULICO.
COLLEGII. MEDICOR. PRÆSIDI.
A. CONSILII. IV. VIRUM. PUBLIC. VALETUD.
REGIÆ. SOC. LONDIN. SODALI.
EX. MEDICA. PRAXI. EDITISQ. LIBRIS.
VIRO. CELEBERRIMO.
QUEM. ANNOS. LXXXIII. NATUM.
MORS. SUSTULIT. ANNO. CH. MDCCXLII.
XV. KAL. MART.
PRÆCEPTORI.
ET. BENEFACTORI. AMANTISS.
JACOBUS. JATTICI.
SERENISS. FRANCISCI III. DUCIS.
PROTOMEDICUS.
ET. CAJETANUS. ARALDI.
IN. MUTINEN. UNIVERS. MEDIC. PROFESSORI.
MOERENTES. POSUERE.

Ejus autem solenne Funus ibidem est habitum trigesima post ejus mortem die, magno Populi Mutinensis concursu. Honoris causa interfuerunt Serenissimi Ducis Sorores Principissæ, Benedicta, & Amalia; hinc assidebant Professores publici Academiæ Mutinensis, inde Medicorum Collegium. Sacris operatus est Illustrissimus Julianus Sabatinus Apolloniensis Episcopus; & funebris Oratione laudes celeberrimi Viri prosequutus Bartholomæus Saffarinus, Congregationis S. Caroli, ejusdemque Academiæ, & Collegii Nobilium Rector, communem mœrorem ob tantam jacturam in Auditorum animis renovavit. Denique idem Saffarinus, & Ferrarius mihi supra laudatus, ne in publico Gymnasio tanti viri memoria desideraretur, elogium hoc marmore incisum ibi collocarunt.

D. O. M.

FRANCISCO. TORTI:

FRANCISCI. TRIBUNI. MILITUM. FILIO:

PATRICIO. MUTINENSI.

IN. HOC. GYMNASIO. ANNOS. LX. PRIMARIO. MEDICINÆ. LECTORI:

ARCHIATRO. AULICO. COLLEGII. MEDICORUM. PRÆSIDI.

A. CONSILII. IV. VIRUM. PUBLICÆ. VALETUDINIS.

SOCIETATIS. REGIÆ. LONDINENSIS. SOCI.

ET. MEDICORUM. SUA. ÆTATE. FACILE. PRINCIP.

QUOD. MUTINENSEM. SCHOLAM.

INVENTA. MAXIME. PROFLIGANDI. PERNICIOSAS. PERIODICAS

FEBRES. METHODO. CELEBRIOREM.

ET. DOTATA. MEDICARUM. LECTIONUM. CATHEDRA. TERTIA:

AMPLIOREM. FECERIT.

BARTHOLOMÆUS. SASSARINIUS. GYMNASII. RECTOR.

ET. FERRANTES. FERRARIUS. PRIMARIUS. MEDICINÆ. LECTOR:

GRATI. ANIMI. MONUMENTUM. POSUERUNT:

OBIIT. XV. KALEN. MART. ANN. MDCCXLI,

NATUS. ANNOS. LXXXII. M. II. D. XV.

(XXII.)

T R E

LETTERE

Del Sign. Dottor

FRANCESCO TORTI

Al Sign. Proposto

LODOVICO ANTONIO MURATORI.

LETTERA PRIMA.

*Perchè non abbia riveduti e dati alle
stampe i suoi Consulti.*

Anto finalmente ci avete battuto, gentilissimo Sign. Proposto, che me l'avete fitto nella testa. Non avete più a dire, ch'io voglia più tosto starmene a sbadigliare in Villa, che spendere un'oretta di tempo nel comunicarvi alcuna notizia intorno a gli strappazzati miei Studj, ed a gl'impieghi di mia Professione: cosa tante volte da voi richiestami, acciocchè forse la mia memoria registrata ne gli Annali di qualche illustre Accademia, possa un giorno dopo la mia morte accrescere alla medesima quel discapito, che le avrò recato vivendo. Non avrete dico più a rimproverarmi una tal ritrosia, or che vedrete nel Foglio, che qui congiuntamente v'invio, che siete stato da me puntualmente ubbidito. Ma da che ho speso io l'ora di tempo, che voi volevate, nell'espore alla vista vostra le mie debolezze, mi fo di buona voglia a spendere di più qualche giornata per farvi sapere (con patto però, che ancor voi abbiate a spendere alcun'altra per bene intendere) ciò, che fin'ora non avete voluto capire per lo naturale suo verso; cioè, che la mia ripugnanza a sì fatte cose,

non è altrimenti, come voi credete, o mostrate di credere, modestia vera, siccome non è tampoco, come forse crede alcun altro, imera superbia mascherata d'una finta modestia. Per ispiegarvi meglio questo mezzo Paradosso, e per darvi conto ancora d'ogni altra mia simile renitenza, vengo adesso a dirvi il perchè io non abbia mai condisceso alle vostre amorevoli insinuazioni in ordine ad alcune cose, da voi credute atte a darmi qualche riputazione nel Mondo, sopra le quali avete più volte sollecitata, e sovente rimproverata la mia pigrizia. Volete dunque, ch'io vi dica sinceramente, e da buono Amico, d'onde è nata mai sempre la mia ripugnanza di produrmi in codesta sorta di Letterarie Adunanze, ove possa darsi fumo d'affettare o per questa, o per l'altra più comune via de' carteggi, (perciò sempre da me negletti) o per mezzo di qualunque altro simil traffico dell'Erudita Ciarlataneria, un poco di nome? Volete sapere di più, perchè io nulla curante quel poco di credito, in cui forse potrebbe andarmi mantenendo l'esercizio assiduo della pratica Medica, abbia dato, come dite voi, quasi un calcio alla medesima, sin contro le regole della buona Economia, nel tempo stesso, che sembrano pur anche accette al Mondo le mie, per altro debolissime, operazioni, secondate talvolta dalla Fortuna? Volete sapere, perchè io non abbia mai di proposito pro-

proseguito il mio Trattato delle Febbri continue di carattere acuto? Volete infine sapere, perchè io non abbia mai voluto riformare nè dare alla luce i miei Consulti scritti qua e là in varj tempi, ed in varie occasioni, cose tutte da voi troppo amorevolmente considerate, o per utili al Mondo, o per vantaggiose alla mia memoria? Eccomi a soddisfarvi, anzi a soddisfare me stesso, con rispondervi a capo per capo, rivoltandone però l'ordine coll'incominciare dall'ultimo, e poi finire col primo.

Avanti però, ch'io intraprenda a digerirne la serie, mi conviene per mio scarico, e per regola vostra, premettere questa protesta, cioè, ch'io son per iscrivervi con penna libera, senza prendermi suggezione alcuna nel dire tutte le verità, che possono giustificare le deliberazioni da me prese, e rendere compatibile qualche mia passioncella, nata però da non cattiva radice, ma più tosto da un Zelo onorato, ch' altri forse direbbe soverchio. Considero pertanto in voi il carattere di Confessore, in petto di cui depongo quelle verità particolari, che divulgate potrebbero pregiudicare all'estimazione di più d'uno, forse troppo apertamente da me circo-scritto, ancorchè espressamente non nominato; lasciando poi alla vostra Saviezza, ed alla vostra Coscienza la libertà di farne quell'uso, che giudichere-te convenevole e lecito, principalmente ove facesse d'uopo difendermi da qualche non meritata censura. Premessa seriosamente questa protesta, m'accingo a dirvi alla papale, e per lo più scherzevolmente per divertirmi, ma veridicamente per informarvi, tutte quante le mie ragioni. E poichè preveggo, che la Commediola parrà un poco lunga, penso per annojarvi meno di dividerla in quattro Atti, voglio dire di rispondere a' vostri quattro Quesiti, tenendo l'ordine retrogrado, ch'io vi dicea, con quattro distinte Lettere, che mi sono prefisso d'andarvi scrivendo, finchè sto in Villa, a tutto mio comodo. Il Prologo è già finito, incomincia la Commedia, io comparisco in Scena colle quattro Lettere, e questa è la prima.

Io non ho dunque mai ripulito i miei Consulti, sieno gli scritti in lingua Latina, o sieno gli scritti nella Toscana (non parlo del solo ripulimento, che pur ci vorrebbe, della Locuzione, perchè alla finfine ciò sarebbe cosa più di noja, che di fatica) non gli ho mai ripuliti, dissi, nè voluto dare allo stampa principalmente per due motivi. Il primo si è, che avendogli scritti in risposta di Relazioni mandatemi da altri Medici, secondo che dalle medesime ho potuto conoscere, su qual sistema sieno esse state lavorate nella Teorica, io per guadagnarli più facilmente, e senza controversia l'assenso di que' Medici nelle Proposte, ch'io facea loro in ciò, che riguarda la Pratica, mi sono andato ingegnando d'accomodarmi per lo più a' loro sistemi, e secondo quelli d'adattare al bisogno le Medicazioni, e i Rimedj opportuni, di modo che ora son andato a seconda de' gli Umoristi, ora de' Fermentisti, ora de' Poristi, ora de' puri Meccanici, e più sovente di quer dall'Acido, e dall'Alcali, alla forza de' quai bellicosr due Sali è stata attribuita fin quasi al giorno d'oggi dalla corrente de' Medici tanta autorità, ch'io talvolta ho dubitato, se possano senza l'intervento loro, o senza la loro istigazione azzuffarsi insieme due Eserciti. Avendo io dunque per accomodarmi altrui scritto con incostanza nel Dogma, e con rapporto a varj Sistemi, molti de' quali per altro io tenea, e tuttavia tengo per erronei, o per vani, o per inetti, se avessi a mettere cotai Consulti alla luce, volendoli in oggi, come dovrei, adattare alle mie Idee, mi converrebbe fare una fatica gravosa, che far non voglio, e non adattandoli, passare per un' Uomo da nulla, o molto più debole almeno di quel ch'io mi sia.

Per ragion simile, se non in tutto, almeno in gran parte, penso essere avvenuto, che molti Medici di grado abbiano scemato di credito, allorchè hanno dato i loro Consulti alla luce; imperciocchè ancorchè gli abbiano scritti sopra fondamenti teorici da essi tenuti per veri, e non a seconda de' Placiti altrui, ad ogni modo variano tanto alla

giornata i Sistemi della Medicina, che in capo a due anni putiscono quelle stesse Dottrine, che poco dianzi ammantate di bel colore di novità ostentavano l'apparenza d'eterne: ed o quante Opinioni nate, ed applaudite per robuste a' giorni nostri, dureranno forse meno della vita de' loro Autori! I miei Consulti adunque anche riveduti e corretti, al certo correrebbero al pari degli altri, e probabilmente più de' gli altri, la medesima sorte in questo genere. Nel genere parimente della Pratica m'accadrebbe lo stesso, perchè io non farei per mettere in campo Rimedio alcuno, che non fosse stato usato in qualche modo da que' Pratici, che hanno di professione trattato di tutti i mali, giacchè un Trattato appunto de' Morbi di Tizio, di Sempronio, e non dell'Uomo in generale, sono le Raccolte de' Consulti, che si danno alle stampe, se pur talvolta alcuno d'essi non è più dell'Uomo in comune, particolarizzato solamente con un N. N. per compire il Catalogo di tutti i mali, che di Sempronio, e di Tizio. Aggiugnere, che ne' miei, oltre non esservi Rimedj nuovi, non s'osserverebbe nè meno molteplicità, nè gran varietà ne gli usuali: cosa che infinitamente annoja colla sua quasi uniformità, o similitudine i Leggitori, e sovente ne scandalizza alcuni di genio amante perpetuamente del nuovo, del raro, e del pellegrino; perocchè non possono essi persuadersi di questa gran verità, che il Medico bene, e con frequenza di successi felici, non dipende dalla pluralità, dalla novità, o dalla preziosità de' Rimedj, ma dal sapere adoperare a tempo que' pochi trivialissimi, che si sono trovati migliori in pratica, e dal sapere altresì non adoperarne alcuno, quando la Natura è disposta per se medesima al bene, senza voler interromperla ne' suoi moti, nè meno tirarla, o cacciarla per forza, ov'ella andar non inclina. Questo è quello che dà riputazione al Medico; ma per l'appunto è quello, che non si può stampare ne i Consulti, ed è stato certamente quello, che ha fatto esser Medici di grido quei medesimi, a quali poi ha più scemato, che accresciuto il credito la pubblicazione de' suoi.

Fanno più onore al Medico (credetelo a me) dopo la di lui morte gli uomini, dal di lui Consulto guariti, che non fa la stampa del Consulto, per cui furono risanati; perchè in quegli uomini maestrevolmente curati, resta almen viva per qualche tempo l'Opera del Medico; ma nel Consulto non resta per istruzione de' gli altri, se non la serie de' motivi, e de' gli strumenti della lor guarigione, che noti sono a tutti; non il Magistero, con cui furono quelli opportunamente adoperati; nel che solo consiste il vero cardine della Pratica. In questo proposito ripeterò qui ciò, che una volta so d'aver accennato nel mio Libro della China China, cioè, che un bravo Falegname, che sappia prender bene le sue misure, farà co' pochi, soli, ed ordinarij strumenti dell'Arte sua un bellissimo Scrigno, ed un altro cogli ordigni medesimi, e col medesimo legno appena saprà fare un Cassone da riporvi dentro le noci: ed a chi ben la sapesse, saranno forse stati ambidue ad imparare nella stessa bottega, e sotto lo stesso Maestro. Discorretela così d'ogni altro mestiere: Ma il mal da che nasce?

Il secondo motivo più rilevante ancora, per cui non mi son io curato di rivedere i miei Consulti, per darli alle stampe, si è, che di qualche centinaio forse, che ne avrò scritto in moltissime Città d'Italia, e fuori, non credo d'aver inteso l'esito di dieci, o dodici. Sicchè dir non potrei, come onninamente avrei voluto, a piè di ciascuno: questo è stato l'evento, o felice, o funesto del mio Consulto. Che in tal guisa recando almeno qualche lume, e qualche vantaggio alla Pratica, non mi faria stato grave sull'esempio del Grande Ippocrate di rendermi benemerito dell'Arte, anche col frequente intercalare d'un'ingenuissimo -- *Mortuus est*. Non avendo potuto far questo, non ho voluto far nulla.

Avrei qualch'altro motivo da aggiugnere; ma mia Moglie col mandato speciale, che ne ha, fa chiamarmi a Tavola; nè io voglio farmi aspettare, nè tampoco trascurar l'occasione, che precipitevole vien chiamata dal medesimo Ippocrate. Scusatemi perciò, s'io vi do occasione d'esercitar solamente per brie-

ve tempo la vostra sofferenza in questa mia prima Lettera, che m'ingegnerò di compensare abbondevolmente il danno, ch'or faccio alla virtù vostra, colla lunghezza dell'altre. A buon conto: è una: Aspettatevi la seconda fra poco.

Qui dovea essere la Seconda Lettera, in cui adduceva le ragioni di non aver proseguito il Trattato delle Febbri Continue di carattere acuto. Ma non si è trovata.

LETTERA TERZA.

Perchè si sia ritirato quasi affatto dall'esercizio della Pratica Medica.

Vengo ora ad appagare la terza vostra curiosità, che è di sapere perchè io mi sia tanto ritirato dall'esercizio quotidiano della Pratica Medica, anche contro le buone regole della propria Economia. Vi rispondo adunque, ch'io sono stato in certo modo necessitato a far questo dalla frequenza de' miei (permettetemi l'usar questa voce senza fare atto oltraggioso alla Crusca) dalla frequenza, dissi, de' miei acciacchi, per cagion de' quali trovandomi impedito, ora un giorno, ora un'altro; anzi essendo poco men che ogni giorno obbligato al riposo del Letto, sino all'ore assai avanzate della mattina: ho conosciuto di non potere, e forse di non dovere assumere tutto su le mie spalle il peso di custodire la vita d'un'uomo, con certezza morale d'aver a mancare più d'una volta dalla dovuta assistenza, e in fine di dovere sostituir'alcuno, che poi forse non vorrebbe vestirsi delle mie Idee, per non far la trista figura di Stoppabueco. Per questo motivo in sì fatta materia io non so più contratto con gl'Infermi, da me solo: appena prendo l'obbligazione d'assistervi in società; come Sigurta però sempre; non mai come Principale; perchè a dirvela, avend'io fin qui meditato con qualche fortuna, mal volentieri mi metto più all'azzardo di far l'Indovino, per non incontrar una volta a fronte d'una Vecchierella sul finir de' miei giorni la mala sorte, che incontrò il Vate Calceante a fronte di Mopso, che

meglio di lui indovinò di quanti Percheri era pregna una Scrofa, o di quante frutta era carico un Fico Selvatico; per lo che il misero Calceante perdettesse presso i Greci tutto quel credito, che s'era acquistato in tanti anni di Vaticinj avverati. Proclive per l'appunto ad una simil disgrazia incomincia a rendermi la durezza, quantunque non peranche eccessiva, dell'udito mio, la quale, per dir vero, non m'è d'impedimento tanto leggiero per ben medicare, ove io abbia da osservar la voce d'un Infermo aggravato, per cavarne talvolta indizj e presagi, e dove io abbia a ben rilevare la connessione de' discorsi, e per sino le tronche parole, in caso d'oscuri sospetti di qualche alienazione di mente, oppure ove sia d'uopo distinguere in modo particolare qualche basso e profondo subbollimento di Catarro nel petto, o che so io: cose tutte, che per mezzo de' domestici dell'Infermo, sovente rozzi, o confusi, non si possono abbastanza comprendere dal Medico, quanto almeno bisognerebbe. E però veggendomi io far talora la comparsa d'un'uomo mezzo stolido, quando son costretto a chiedere altrui ciò, ch'abbia detto in bassa voce l'Infermo, o quando mi vien'egli strambamente ridetto da un servidore di casa nel più alto tuono dell' -- *Le Miffa est* -- mi viene una rabbia tale, che poco manca, ch'io non lavi allora l'ontamia col liquore, che stillarono le reni del suo Padrone.

Ma poichè siamo su le baje, voglio dirvene un'altra, che non è poi baja in tutto, bench'io ve la porti in ischerzo; anzi è una di quelle ragioni, per le quali volentieri m'astengo dal medicare anche soprachiamato all'altrui cura. Non medico io adunque, come una volta, per la nostra Città, non tanto pe' motivi addotti di sopra, quanto perchè in essa parlando medicamente non vi sono più mali, o se pur ve ne sono, non sono almeno più quelli, ch'erano a' tempi addietro. Mi spiego: una volta in occasione di consultare sopra qualche malato, il Medico informante, narrata la Storia e gli accidenti della malattia, diceva; *questo, a mio giudizio è il tal male, la cui sede unicamente, o principalmente (secondo*

condo il caso) io la congetturo nelle tali viscere, o nella tal altra parte; e a tenore di tale idea giustificava la cura da lui fatta in passato, e cavava le sue indicazioni per l'avvenire. Adesso vedendo io, che i nostri Medici per lo più non badano a riconoscere le parti affette, nè battezzano con alcun nome le malattie, ma le confondono colle credute lor cagioni, pare a me, che i mali de' tempi andati più non ci sieno, o che non sieno più quelli, ch' erano allora. In fatti quando informano qualch' altro Professore, diranno essi per cagion d' esempio: *Questo Signore ha un'acido esuberante nel sangue; Quest' altro vi ha una soverchia vischiosità, che impedisce il libero corso, ed il moto circolare del medesimo. Quest' altro poi l' ha d' una tessitura così densa, che la stessa materia non può penetrare per entro i globuletti di lui. Questo ha spollate le fibre de' solidi, sicchè non reggono all' urto de' fluidi, nè hanno il moto oscillatorio convenevole al mantenimento dell' equilibrio de' medesimi. Quest' altro patisce un' esaltazione di bile sfrenata, che suscita fermentazioni diaboliche, trasporta alla testa, e che so io. Ma in buon' ora, che male hanno eglino codesti Signori? Asma, Tifichezza, Paralizia, Podagra, Disenteria, o qualch' altro più disperato malore? giacchè sotto codeste vostre generalità potete comprendere tutti questi, ed ogni altro male, se così vi piace. Battezzatelo dunque una volta con qualche nome secondo il vostro intendere, o dite almeno, come l' hanno chiamato a' suoi giorni i Maestri dell' Arte, che vedremo poi s' egli sia prodotto dalle Cagioni, che mettete alla prima sul Tavoliere, e se da esse sole, o se insieme da altre più particolari, e più prossime; ma a questa positiva determinazione mai non si viene, per non inciampare. Per questo s' inciampa poi nella cura, e si danno talvolta Rimedj anti-isterici, od uterini, per curare un' Ernia intestinale, intesa benissimo per tale da altro Medico al solo sentirne la Relazione senza vederla, ma dal Medico curante nè intesa, nè riconosciuta col tatto, ma presa confusamente per un dolore indeterminato, misto di Colico, e di Matricale, sgridando poi anche il*

Chirurgo, perch' abbia riposto per carità l' Intestino, e liberata dall' orlo della fossa l' Inferma. Per la stessa disattenzione al tatto si prescrivono per mesi interi (chi il crederia?) i Rimedj, che sogliono usarsi nella Colica, quando il male consiste nella slogatura del Femore per una caduta: il che tosto poi vien conosciuto, e messo in chiaro dal Medico soprachiamato. Per cecità consimile in una suppressione di Menstrui lunga e confermata di Donna nobile, avente già il color Cachettico sul viso, ed il gonfiore edematoso ne' piedi, si ardisce di rigettare l' uso de' Rimedj Marziali, intrapresi con tutta ragionevolezza da altro Medico, ed al fine con esito felicissimo adoperati; e col vano supposto di segnalarsi con Paradossi nella stessa Pratica, si sostituisce loro per 25. o 30. giorni tre Libbre di Siero ogni mattina. Nè si ha rossore, quando s' è convinto alla prima prova di sì majuscolo Scorbione, di volerlo canonizzare per via di ridicole stiracchiature coll' autorità d' Ippocrate, o di Marziano. Per lo contrario si sprezzano, come immaginazioni Ipocondriache le Sofocazioni, e le notturne difficoltà di respiro, che obbligano a balzare dal Letto, quando la scarrezza, ed il rossore delle Orine, e la gonfiezza bottacciuta dell' estremità mostrano, che l' Idropisia del petto porta l' Infermo visibilmente al sepolcro. Per lo disuso abituale parimente, per cui non si vuole, o non si fa investigare la natura de' Mali, si giunge a segno di non voler ne meno ascoltare, anzi di sprezzare positivamente gli avvisi di chi preveda opportunamente un minacciato Letargo in Febbre non considerata, se non per Cronica, o di chi tema il precipizio d' una Punta coperta, poco o nulla apprezzata in Soggetto illustre; poi si fanno le meraviglie dell' altro Mondo, quando arriva il torrente addosso; nè si ha vergogna di dire a quel medesimo, che ne avea dato l' avvertimento: *Chi mai l' avrebbe pensato?* Questa esclamazione però non arriva nuova, nè muove a sdegno, ma più tosto a riso, chi è avezzo a sentirsi proporre per Rimedj pellegrini, e per tolti da Cratone, o da altri quei stessi, che fa d' aver' egli uno, o due anni pri-

ma, insegnato a que' tali, e dettata loro fin la Ricetta, perchè non errino nell'esecuzione. Ma poco importa a gli uomini onesti la privata ingratitudine altrui, purchè ne risenta comodo il Profumo; importa loro bensì il dover vedere, o sentir tutto giorno, senza potervi metter riparo, le stravaganze, che succedono, e conoscere che succedono principalmente, perchè non si bada bene ad esaminare, e stabilire il Male qual sia, ma arrestandosi sopra ispezioni generali, si va buttando di qua e di là, e si procede senza Metodo, e con andamento analogo a più Morbi; ma sovente opposto a quello, che si prende a curare, senza averlo capito.

A tutti veramente possono accadere, ed accadono talora impensate disgrazie; ma Granchj della grossezza accennata non sogliono prendersi in vero, se non da quegli, che si vergognano di visitare la parte affetta, o visitandola non ne fanno la natural positura, come anche da quelli abbagliati dal primo barlume d'un segno equivoco, nulla si curano d'internarsi nell'esame de gli altri Fenomeni congiunti, per poter formare l'Idea positiva della natura del Male, e dire: *questo è il tal Male, il di cui pronostico è questo, e questa dovrebbe esserne la Cura*. Di qui avviene, che quando vedono qualch'altro Medico accertare nel pronostico meglio di loro, dicono ch'egli è fortunato, o pure scaltro nel presagire, quando l'accertare nel predir l'esito nasce dal solo accertare nella natura del Male, conosciuto il quale ogni Libro insegna anche a' principianti il dire, se probabilmente l'esito abbia ad essere felice, o funesto, o pure s'egli sia di sua natura incerto. Ma chi, senza formare Idea determinata, va misurando a giornata le febbri, e ne' primi giorni prende per un' Effimera, poi ne susseguenti per una mite Terzanella doppiata una Febbre da mortalissimi accidenti attornata, non ha ragione di dar nome d'uomo meramente fortunato nel pronostico a chi conoscendola al primo tatto, incalzi con sollecitudine proporzionata al pericolo l'amministrazione de' Sacramenti, o a chi conoscendo il carattere pernicioso d'una Febbre Intermittente, ne sappia predire il precipi-

zio, nel mentre ch'altri sta spensieratamente aspettando il beneficio alterno delle buone giornate, ch'avriano a venire, se la morte non preoccupasse il venir loro. Ci vuol'altro poi dopo tali enormissimi Schicheroni, ci vuol'altro, dissi, che mettersi addosso un ridevole timor panico, e senza ponderare giustamente il valor de' Sintomi, s'propositare ugualmente nell'opposto, ed ordinare il Viatico in una Febbre di non veduta, o non conosciuta Resipola in una gamba, o pure soffocar nelle fasce una Terzana salutare e benigna, per un pocco di mal di stomaco nel principio, o per un poco di riscaldamento di testa nel vigore dell'accesione.

Ma riassumendo il proposito del costume, che hanno alcuni Medici di non nominare quasi alcun male con alcun nome, quantunque ciascheduno abbia il suo da tanti Secoli: debbo soggiugnervi, che codesta infezione s'è trasfusa per consenso, o per contagio anche ne' poveri, e semplici Infermi, i quali addottorati nel mal'uso, non fanno più dire, dove lor duole. Vi farò ridere, se di cento casi similissimi, che mi saranno accaduti, un solo ve ne racconto. Fui, non ha molto, tichiesto di consiglio da uno, che meco dialogizzando, come sentirete, si persuase d'informarmi eruditamente d'un male, che pativa, e favellommi in questo modo. *Signore, io ho dello Scorbuto nel Sangue. Me ne dispiace, rispos'io; ma che indizio avete voi di questo carattere Scorbuto nel vostro sangue? Forse avrete delle macchie livide per la vita, qualche corrosione di gengive, qualche uscita di sangue dalle membra, o da altre parti anche insolite del Corpo; non è egli vero? Non già per grazia di Dio: non ho alcuna di queste cose, soggiunse egli: Dunque ditemi l'incommodo positivo, che ne provate. Oh può ben'ella immaginarsi, or che le ho esposto il mio male, che cosa provava uno, che abbia lo Scorbuto nel sangue, come ho io, Ma pure, soggiunsi, ditemelo voi, perchè molti e diversi in diverse persone sono i caratteri, e gli effetti dello Scorbuto; nè io posso immaginarmi quelli della vostra persona, se non me li narrate. Per dirlo, questa co-*
sa

sa mi dell' inquietudine , perchè mi dicono tutti , che lo Scorbutico nel sangue può cagionare col tempo cattivi effetti , ed in fatti io pur troppo sovente li provo . Ed io perciò vi dimando , che cattivo effetto voi ne sentite adesso . Adesso veramente non sento quel gran male , che ho avuto alle volte : ma il mio Medico mi ha sempre detto , che questo scorbutico malandrino , che ho nel sangue , è la mia rovina . Un malanno che vi colga , stetti per dirgli : Io non cerco cosa ne dica il vostro Medico ; cerco dove vi duole , e dove vi è doluto , quando avevate quel gran male , che voi dite di avere più d' una volta sofferto . In quanto a questo , certo che ho avuto dolori atrocissimi per questo scorbutico traditore , che me ne ricorderò in tempo di mia vita . E bene in qual parte avete avuto cotesti dolori ? Da per tutto . Nella Schiena , ne' Fianchi , nel fondo del Ventre , nello Stomaco , che so io ; e ne ho avuto molti e molti attacchi , anzi il Medico , che mai non avea forse voluto affliggermi , perchè mi vuol bene , finalmente una volta arrivò a dirmi , ch' erano dolori partecipanti dello Scorbutico , per lo Scorbutico appunto , che ho sempre avuto nel sangue . Avete voi in quel tempo avuto vomiti ? Signor sì . Di maniera più tosto acida ? Signor sì . I dolori erano egliino principalmente a' fianchi , alle Reni , e sotto le costole ? Per l'appunto . Facevate voi allora urine sottili , o torbide e grosse ? Di tutte le sorti , Signore . Avevate voi ardore alcuno , o difficoltà nell' orinare ? Assai ; ma sapete meglio di me , che questo è il costume dello Scorbutico nel sangue , ed io pure l' ho imparato a mie spese , oltre l' avermelo insegnato il Medico . Bene ; avete avuto un valente Maestro (m' intendo d' alludere al vostro Male) ma ditemi : Quelle urine torbide deponavano elleno poi alcuna feccia , o qualche sabbia nel fondo dell' Orinale ? Cancero , e di che sorta ; anzi alcuna volta de' Calcoletti , che chiamolli allora con suo stupore il Medico , cioè certe minute pietruzzette indurate col calore , e dall' acido dello Scorbutico , che coagulò le materie tartaree (non so se dico bene , come disse il Medico allora) in quel modo , che naturalmente si tartarizza dall'

Acido occulto la feccia del vino nella Botte . Benissimo : usciti poi que' Calcoletti , m' immagino , che state stato bene , non è egli vero ? Sì Signore ; ma resta tuttavia lo Scorbutico nel sangue , che dicono mi può far di nuovo le stesse burle . Può essere veramente che sì , conchiusi io . Gli accennai nondimeno per qualche precauzione del dolore Nefritico ciò , che credei poterli essere profittevole , secondando però la sua credulità , con dirgli , che il metodo da me prescrittogli , era diretto a correggere al possibile lo Scorbutico carattere impresso nel di lui sangue , a fine di tener in tal guisa lontano , o almeno di rendere più mite il dolore , e men frequente , e men forte la generazione de' Calcoli . Così ridendo tra me stesso con tutta la flemma mi passai questa , che avria potuto servire per soggetto d' una Farsetta a Moliere ; ma non così potrei passarvene cert' altre in pratica , se continuamente l' esercitassi . E specialmente non saprei passarvene una , la quale effettivamente mi muove la bile , ed è quella di vedere , che non formandosi Idea distinta e giusta delle varie spezie di Febbri , che pur ci sono , e sono tra di loro infinitamente diverse , ma considerandosi elleno quasi tutte a mazzetto senza distinzione veruna , s' urta comunemente e vergognosamente in questi due scogli . Uno si è di non dare la China China , ov' ella è necessaria , per esempio in una Febbre Intermittente Perniciosa non conosciuta per tale , o in una pericolosa Comunicante presa erroneamente per una vera Continua , perchè l' Infermo con essa continuamente febbricità , quasi che non sieno due cose infinitamente tra le diverse , benchè da taluno non mai capite , cioè l' aver continuamente la febbre , e l' avere la febbre Continua : distinzione onninamente pratica , e tale , che chi ben non l' intende , non sarà mai buon Medico in vita sua . L' altro scoglio più frequente , più scandaloso , e più comune è il darla indifferentemente e farne tumultuariamente uno scialacquo sterminato in tutte le Febbri , anche in quelle , che non ne abbisognano , e che non ne ammettono profittevolmente l' uso , e similmente in ogni tempo , anche in quello , nel quale il
fer-

fermarle può sovente esser nocivo. Cresce ulteriormente in me la bile al veder cadere quasi abitualmente in quest'ultimo errore quegli principalmente, che in altri tempi m'hanno avuto a mangiar' il naso sul volto, quand'io loro la proponeva ne' casi bisognevoli, e ne' tempi opportuni. Va finalmente all'eccesso la mia secreta indignazione, allorchè sento propormela, ed inculcarmene strepitosamente l'uso ne' casi appunto, e ne' tempi impropri, da taluno, che forse non molti anni prima avrà voluto più tosto lasciar perire un'Infermo, che dargli un tal Febbrifugo da me proposto per unico Asilo di sua salvezza. Non ho io dunque ragione, se per fuggir l'occasione d'altercare nella mia vecchiaia con chi non ha in testa i buoni principj dell'Arte, mi vado schermendo, e ritirando più che posso dal medicare, a fine di non avere a disturbarmi nel mio interno per stravaganze cotali? Egli è vero, ch'el leno sono state tutte da me prevedute, anzi da me presagite in più d'un luogo del mio Trattato; ma ciò che ha giovato egli? Dirò di vantaggio: che ha giovato d'aver'io istituito a questo solo fine un'intero, e prolisso Capo (ed è il Quinto del Quarto Libro) per render ben cauti i Medici a non fermare così per poco colla China China il corso delle Febbri, spesse volte tanto più depuratorie, quanto più impetuose, mettendo loro sotto gli occhi la grandifferenza, che corre tra lo spontaneo scioglimento d'esse Febbri, e l'improvviso supprimerle senza positiva necessità? Dio buono! Non hanno egli veduto almeno quanto, ciò non ostante, abbia avuto che dire contro di me il defunto celebratissimo Ramazzini, che intento a detestare un tale abuso, lasciò trasportarsi dal soverchio fervore a condannarne fin l'uso più regolato, e più cauto? Meglio era forse, ch'io confutassi più freddamente le opposizioni di quel Valentuomo, per non dire, ch'io lasciassi correre senza risposta il suo abbaglio, perchè almanco avessero qualche rimorso del loro inconsiderato operare quelli, ch'erano sì fattamente per abusarsene. Tuttavia non so pentirmi d'aver detta la verità: nè voglio già per questo far come quel

mal morigerato Predicatore, cui rincrebbe d'aver predicato troppo bene, perchè troppo ne rimase compunta l'Amica sua; non è però che non m'incresca il veder nascere dal buon seme, ch'io gettai, tanta Zizania. E poi non volete, ch'io, avendone tant'altre giuste ragioni, mi vada scansando quanto mai posso dal Medicare anche per questa? Vi confesso, che se mai da qui avanti mi sentissi maestrevolmente proporre, come alcuna volta m'è accaduto, la China China, dove, o quando la conoscessi inopportuna, non avrei più la sofferenza, che ho avuta allora; nè meno quella, ch'io aveva, quando ne veniva tempo-fa rigettata indebitamente da altri la mia proposta; imperciocchè m'era più facile il sopportare in quel tempo proposte o ripulite ingiuste da chi non ne conosceva, o non ne credea l'intero vigore, che non mi sarebbe il tollerare adesso d'essere importunato a darla intempestivamente da taluno, cui sapessi d'aver'io insegnato, sto per dire colla sferza alla mano, di bene adoperarla. Compiangerò più tosto, ma stando, come suol dirsi, alla finestra senza dir nulla, lo scialacqua inutile, e forse talora nocivo, che si fa di sì prezioso Rimedio, e sì prezioso in vero, che se mai per nostra disavventura ci venisse egli meno, resterebbe un mezzo Cadavero la Medicina.

Voi forse non vi persuadete sì facilmente, che in Modena, ove mi riuscì tanto difficultosa l'introduzione del mio Metodo di curar le Febbri Perniciose Intermitte, o Comunicanti colla China China, abbia potuto andar serpendo l'abuso contrario, in guisa, che non ostante l'aver'io date le avvertenze più circospette per tener la Barca in mezzo a i due Scogli detti di sopra, coll'approvazione universale della Repubblica Medica, possa esservi alcuno, ch'abbia il coraggio d'opporli alle limitazioni ragionevolissime, ch'ivi ho fissate, per metter freno alla preveduta intemperanza d'alcuni, e quel ch'è peggio d'autorizzare in faccia mia il proprio scialacqua, col prenderne tutto il motivo dal medesimo mio Trattato, e pure ella è così. M'è accaduto di trovare (lo credereste?) chi citando me contro me, ha preteso

di convincermi, che sia ragionevole il dare la China China a' Tifici già consunti, ad Idropici, ed a simili altri malati incurabili, come anche in tutti que' Morbi, ne quali non si vedono giovare i soliti loro Rimedj, al che non potendo io acconsentire, m'è convenuto in fine sentirmi dir sul mostaccio: *Non siete voi quello, che tante volte avete detto nel vostro Libro, che la China China è un Rimedio affatto innocente? Perchè dunque non potrà ella sempre tentarsi? Se in questo avevate delle Limitazioni da suggerire, o pretendete tuttavia d'averle indicate, dovevate immediatamente soggiugnere in que' luoghi medesimi, ove avete piantata la prima massima, e non dare occasione a chi legge di potersi ingannare sul detto vostro.* Immaginatevi voi, che mi conoscete, Signor Proposto, se allora mi subbolliva nel ventriglio il pignattino della bile; pure con tutta la flemma a me possibile così risposi a chi mi fece questo rabuffo: *Io ho detto, egli è vero, in più luoghi del mio Trattato; l'ho detto nella mia Apologia, lo ratifico tutt'ora, e meco lo confermano quanti Autori ho io portato in tal proposito, che la China China è un Rimedio di sua natura innocentissimo; e per convincere quegli ostinati Umoristi de' tempi addietro, de' quali non è peranche estinta tutta la razza, ho dimostrato, ch'ella non ha niuna qualità sensibile in eccesso; che d'occulte non ne ha altra, che la Febrifuga. Che non ne ha di Venefiche, o di Narcotiche; ch'ella non fissa gli umori, come una volta acerrimamente m'opponevate voi stesso, ch'oggi la daresti, ove altri la rigettano, e la daresti solamente, perchè ella è Rimedio Innocente. Ho detto in oltre ch'ella non fa spargere il Fiele, non fa diventare Idropico, non fa cadere Apopletico, non fa tornare le Febbri assai più gravi, o più pericolose delle prime; in somma, ch'ella non è quel Rimedio superstizioso, o Diabolico, che l'hanno dipinta, e diffamata alcuni Scribillatori, e Medici del Secolo passato, a' quali ha poi chiusa la bocca, e spuntata la penna l'universale costante sperienza in contrario, per tacere, e non ripetere quanto m'è occorso di dirne nel rispondere a ciò, che troppo rroneamente ha opposto in questi ultimi*

tempi contro di essa il buon Ramazzini; e finalmente ho giurato col Bado, col Mortone, e col Sydenham (i quali pubblicamente prima di me hanno fatto lo stesso) di non aver mai osservato, che di tanti, a' quali l'ho data, abbia ella fatto nocumento ad alcuno. O pensatevelo, se dando io in questi incontri, quando più procurò d'allontanarmene, voglio poi andarne in traccia, e cercare il Boja, che mi frusti. Troppo conosco la calda mia tempra, alla quale se voglio lasciar le redini, ne patisce la Prudenza, e se voglio ritrarle, ne patisco io; sicchè il minor male si è lo sfuggirne al possibile l'occasione.

Non mi beffate no Signor Proposto, perchè io non so essere flemmatico come voi. Già so, che anche adesso mi ripetete in cuor vostro il solito Intercalare, e mi dite: io non niego, che non abbiate qualche ragione, ma fratel mio caro, in capo all'anno vi torna poi ella a conto codesta vostra disdegnosa ritiratezza? Non mi toccate di grazia, vi repplico anch'io, mai più questo tasto, se non volete farmi incorrere nella taccia, che diede Platone a quel Filosofo, il quale con fasto scandalosamente maggiore, calpestava il fasto di lui. Voi pure mi conoscete, e perciò potrete nello stesso tempo aver conosciuto, che l'Interesse non è esca bastante per rendermi grato ciò, che non è di mio genio. Dovrete più tosto addurmi il motivo della Carità verso il mio prossimo, se non foste persuaso, che dove trattasi di Carità, professo tutta la prontezza (quand'io possa) nell'esercizio dell'Arte: ove poi trattasi di profittar nella borsa, lascio quest'utile a chi lo vuole; nè credo allora di mancare alla Carità; perchè non ho tanta profunzione di me medesimo, ch'io mi creda Artefice necessario nella mia Città; massimamente in una Professione, in cui i buoni successi sono sovente opera della Natura, più che dell'industria dell'Arte. Se dunque vogliamo ridurre la cosa al punto Economico, che mi toccate, sentite anche sopra di questo la mia ragione. Io veramente non ho molti beni di Fortuna; ma questi, o soli, o con poco altro d'accessorio bastano al mio conveniente bisogno: non ho Figli, nè altri

che

che (come ben sapete) si renda degno di veruna mia beneficenza; per chi dunque, quand'anche potessi, ho io a faticare? E poi siccome non son mai stato avido di guadagno, anche quand'io qualche poco più ne abbisognava, con qual coraggio vorreste, ch'ora mi metteste in concorso, ed alle mosse per guadagnare un Pallio di 50 60. Doppie di più all'anno, dopo essermi dispensato dal guadagnarne ogni anno appunto, stando semplicemente a sedere, uno di mille e cinquecento per lo meno, unito a gradi onorifici, e tali da far mutar condizione ad un povero Galantuomo, qual'io mi sono? Bisognerebbe ben, ch'io fossi della dolce taglia del Piovàn Bietolone, che ricusò d'esser Vescovo, per non aver la suggezione di benedire i Calici, e le Campane; e poi s'acconciò per Sagrestano nella Chiesa di tutti i Santi, ove ogni giorno stoffinava i Calici, e sonava le Campane a Festa. Eh via discorrete di d'altro, che di questo non voglio sentire a parlarmi. Servitor vostro. E tre.

LETTERA QUARTA.

*Perchè non abbia data facilmente mano
per essere aggregato ad insigni
Accademie.*

Siamo finalmente alla quarta ed ultima Lettera, più libera, e più ardita di tutte l'altre. Risguarda ella quello, che fu il primo de' vostri Quesiti, cioè certa mia non curanza di glorie non meritate, e per questo vane, anzi certa mia positiva avversione al mendicar fama alcuna per via di Negozi, di Maneggi, o d'affettate Aggregazioni ad insigni Accademie, o ad altri simili Constituti. E qui adesso viene il buono, Signor Proposto mio caro. Statemi ad udire; ma con patto, che aspettiate d'aver letto tutto, prima di scandalizzarvi di me. In primo luogo vidico, ch'io non voglio sforzare le genti, ad avere di me quell'Estimazione, ch'io non mi sia in qualche modo meritata colle mie qualsivieno operazioni, favorite però dall'assistenza del Cielo. Di queste adunque ne ha da giudicare nel gran Teatro del Mondo, senza la violenza de' Panegiristi adulatori e par-

ziali, la sola naturale persuasione, che abbiano del valore di esse le Persone, o per sapere, o per isperienza capaci di giudicarne. Fra queste ultime intendo di comprendere il Popolaccio medesimo, che può averci la sua parte anch'esso, in quel modo, che del valore, e della qualità d'un'Opera Scenica s'appartiene il vero Giudizio al sentimento uniforme, che n'abbia tutto il complesso, per altro inegualissimo, de' gli Spettatori, e de' gli Ascoltanti di essa.

Vi dico in secondo luogo coerentemente a questa mia Massima, ch'io non mi curo di procacciarmi alcun nome per le strade antidette, perchè (guardatevi Signor Proposto, ch'io sto per dar fuoco ad una gran Bomba, che potrebbe ammorbavarvi col fumo, di cui la vostra delicatezza la troverà forse ripiena) non mi curo, dissi, di procacciarmi alcun nome per le strade antidette; perchè senza tante Arcigogole, fin che son vivo, io mi contento di quel poco di credito, in cui nella mia Professione mi ha collocato il mero favore della Fortuna, sia per la soventemente avventurosa veracità de' presagi, o sia per la non men frequente Felicità delle Cure, forse per essermi spesso volte incontrato in quegli Infermi, che, quantunque aggravatissimi, non aveano per buona lor sorte assolutamente a perire. Dopo la mia Morte poi a me basta, che il mio Nome rimanga col carattere d'Uomo Onesto: che per altro poco mi cale d'esser'annoverato fra Letterati, o fra valenti Medici. Pure se ho da confessarvi con ischiettezza la verità, anche rispetto alle cose Letterarie della mia Professione, arrivo quasi (sospendete di nuovo, vi prego, sino al fine di tutta la Lettera il condannarmi di soverchia Jattanza) arrivo quasi a presumere d'essermi avventurosamente abbattuto di scoprire, e di comunicare al Mondo in iscritto, benchè senza fondo di vero sapere, cosa (do fuoco adesso alla Bomba) per cui spero di lasciar qualche non in tutto dispregievole memoria di me, lungi dall'aver avuto certamente a questo la mira, ma solamente al pubblico bene. Se dunque ho ritrovato casualmente entro la polvere d'una via pubblica, ove tant'altri camminano,

una gioja da essi non veduta, la quale mi fa ricco abbastanza: perchè ho io da andare accattando un tozzo di pane per Limosina da questo e da quello? Ma piano, Padron mio (vi sento dirmi) se vi siete protestato sulle prime di voler riportarvi in tutto e per tutto al giudizio del Mondo, aspettate, che dicano gli altri il pregio del vostro ritiramento: che il dirlo non istà bene a voi, quand' anche ne parliate con qualche verità. Per questo appunto (vi rispondo io) che voglio rimettermi interamente al giudizio del Mondo; ho detto a voi solo schiettamente la ragione, per cui mi ci voglio rimettere. So ancor'io, che bene a me non istarebbe il dire cotal ragione a tutti, od a certuni ancora; ma perchè non poss'io dirla confidentemente a voi, come a mio Confessore, chiedendovene nell'istesso tempo l'Assoluzione come faccio, s'egli è peccato? Bontà di Dio! non s'ha da poter svelare con libertà, purchè segretamente ad un' Amico Savio il concetto anche favorevole, che s'abbia delle cose sue, senza offendere la Modestia, quando certamente si fa di dirne puramente il vero? Non niego, che modo più lodevole non fosse il parlar sempre bassamente e con umiltà delle proprie produzioni, se ciò si facesse per vera virtù; ma io trovo, che codesta in tutti, o quasi in tutti è una mera affettazione, perchè chiunque mette qualche sua cosa in pubblico, non la può creder cattiva, o debole, come la predica. Quanti mai parlano umilmente delle stesse vere loro inezie, solo perchè altri le esalti, mercecchè le credono cose grandiose in lor cuore? A codesti tali se per avventura da un' uomo libero venisse accordata per vera l'abbietta loro Asserzione, cosa ne direbbe mai l'affettata loro Modestia? Oh che smanie? Che sforzamenti? Che grugni? So bene, ch' io potea sperare da voi in opportune occasioni una piena giustizia a quel poco di buono, di cui sembra ch'io vada tronfio e fastoso, senza nausearvi, come forse faccio, colla mia profunzione. Ma Dio buono, se volete farmi o Giustizia, o Grazia, lasciate dunque, che almeno v'informi, perchè altrimenti nè voi forse, nè alcun' altro farà una riflessione, che per una parte

a me sembra vera, non meno che forte; e per l'altra non è tanto facile a farsi da tutti, ma solamente da' Medici, molti de' quali non vorranno, ed alcuni non sapranno farla: Sicchè molto meno potrete farla voi, s'io non ve l'addito. Additata poi, ch'io ve l'abbia, abbruciate subito questo Scartafaccio: e s'ella v'entra senza farne me Autore, fatela vostra, per valervene contro qualche mio Detrattore, o per giustificarmi della mia freddezza, o non curanza d'entrare nel fumoso Letterario Commercio. Che se per disavventura ella non v'entra, mettetela a monte, che nell'uno e nell'altro modo resterà tra voi e me sepolta e compatita insieme, come spero, questa mia debolezza. Merita ben' ella forse il vostro compatimento, se non per altro, almeno per esser questo il mio primo Delitto in questo genere contro la Modestia, Virtù che ho trovata fin' ora utile per l'altro Mondo più che per questo, nel quale ella a me per lo più è riuscita o dannosa, o incomoda, essendomi succeduto più d'una volta, che l'aver'io attribuito per Modestia, od accordato con simile connivenza all' indiscreta Scempiaggine d'alcuni il merito di qualche operazione, per altro interamente mia; l'averne, dico, attribuito, o lasciato attribuirne il merito all'attenzione, ed al sapere del Signor Tale, o del Signor Tale, è stato cagione che il Signor Tale appunto si sia buscata la Gloria, ed il premio, ed io sia rimasto più di quattro volte col famoso *Sic vos non vobis* di Virgilio. Per lo contrario ho veduto che certi stomachevoli Milanatori della propria abilità a furia di ciance si sono fatti largo e cacciati avanti, onde ho conosciuto anch'io per lunga pratica, *Che Fra Modesto non fu mai Priore*. Permettetemi adunque anche voi per questa volta sola, ch'io possa far con voi solo una simil figura di Farfarone, con predicar qualche cosa di me nella prima parte, per ispiegarmi poi più modestamente nella seconda di questa Predica, della quale non avete inteso fin' ora altro, che uno stucchevole Proemio. Favoritemi pertanto della vostra benigna attenzione, ed incomincio.

Avrete già compreso benissimo ch'io
fin

fin qui unicamente ho alluso al mio Trattato delle Febbri Periodiche Perniciose, nel quale, come v'è noto, ho dato le regole di conoscerlo a tempo, e non conoscendole a tempo ancora, ho dato quelle di curarle infallibilmente mediante un modo particolare d'usare in esse la China China, anche quando sta per perire infallibilmente, e in breve spazio di tempo l'Infermo destituito d'un tale ajuto. La ristampa, che in esso Libro ho fatta del Trattato di Lodovico Mercati, il quale fu il primo (sarà omai un Secolo e mezzo) ad iscoprirne la velenosa natura, senza saperne l'Antidoto, ed un succinto, ma non troppo chiaro Capitolo di Riccardo Mortone, il quale è stato il primo ad osservare e praticare a' nostri giorni in Inghilterra, come io circa i tempi medesimi sono stato il primo ad osservare, e praticare in Italia l'Efficacia di tal Rimedio in Febbri così Mortali, può far vedere, s'io rendendo a' medesimi tutta la Giustizia loro dovuta, meriti nondimeno a confronto ancora di essi, vale a dire, anche dello stesso Mortone, o almen poi a confronto di tutto il restante della Repubblica Medica, s'io meriti, dissi, che del mio Trattato un giorno abbia a dirsi, ch'ei sia stato l'unico Libro, per cui la stessa Repubblica Medica abbia appreso a ben distinguere, e (ciò che più importa) ad infallibilmente curare sì fatte mortalissime Febbri, anche nell'estremo loro pericolo. Imperciocchè quantunque l'Opere del Mortone avessero incominciato a comparire in Italia prima della Stampa del mio Trattato, che non diedi alla luce, se non dopo 17. anni di continuata esperienza su quelle Febbri; contuttociò le molte cure delle medesime da me fatte colla China China peculiarmente adoperata a vista, ed a notizia, posso dire non solamente di tutti i miei Concittadini, ma di molti Esteri ancora, e di più e più Medici d'altre Città, precedettero ben di quattro o cinque anni la comparsa dell'Opere del Mortone nella nostra Italia, anzi precedettero di un'anno intero la Stampa delle medesime fatta in Ginevra. Sul fondamento di questa notoria verità non mi resta a dubitare, che non abbia a dirsi un gior-

no d'esso Trattato, ch'egli sia stato l'unico Libro, per cui s'è appresa chiaramente, e distintamente da' Medici la certa e la vera Cura delle Febbri Periodiche Perniciose di tutte le Spezie da me descritte, spesso volte ancora, per non dir sempre, quando è su l'orlo della fossa, purchè sia capace di vivere, secondo l'ordine delle Febbri, per lo spazio di 24. ore l'Infermo. Questa è la Giustizia, che dopo la mia Morte posso aspettarsi anch'io da' buoni ed ingenui Professori: nè può già andare a voto la mia aspettazione, perchè ogni buon Pratico è obbligato a conoscere (turatevi adesso le orecchie per non sentire lo scoppio della fumosa mia Bomba) che il solo mio Libro è stato più utile (avvertite bene, Signor Proposto, ch'io non dico più dritto, dico più Utile) alla Medicina, ed al Mondo, che non lo sono stati tutti assieme quanti Libri (prescindendo da quelli, che ci hanno portate le Notizie, ed i veri modi delle più insigni operazioni Chirurgiche) che non lo sono stati, torno a dire, tutti insieme quant'altri Libri sieno mai stati scritti dal primo Principio della Medicina fino al giorno d'oggi a beneficio dell'Uomo; siccome da quel tempo fino ad ora non v'è stato Medico alcuno, che abbia salvato, od insegnato a salvare (Gloria a Dio Illuminatore di nostre Menti) con certezza tante persone da certa Morte, quante ne abbiamo salvate il Mortone, ed io, e quante ne ho insegnato a salvar'io (siammi lecito il dirlo) più certamente ancora, e più chiaramente di lui. Non vi sgomentate, Signor Proposto, che la Bomba scoppiando ha solamente colpito nel vero. Eccone chiara la pruova. Dal nascere della Medicina fino a' giorni nostri fra quanti Libri sono stati scritti in tal Professione non è uscito alla luce Libro alcuno Fisico-Medico prima del mio, il quale abbia insegnato a salvare con certezza in alcuna sorta di Male Acuto la vita d'un Uomo, massimamente quand'egli è nel maggiore e più certo pericolo di perderla, salvo sempre ciò, che in Inghilterra con pochi tratti di penna da me ristampati nello stesso mio Libro ne avea toccato assai intrigatamente il pre nominato Mortone.

Dunque il mio Trattato, che certamente e chiaramente ha insegnato a far questo in Febbri mortalissime, che frequentemente e massime in certe costituzioni accadono in pratica, ha portato più beneficio al Mondo, che qualunque altro Libro di Medicina per dotto od erudito, ch'ei sia. Un'altra differenza ragguardevolissima passa tra tutti gli altri Libri di Medicina pratica, ed il mio; ed è, che quelli ne' Mali acuti non additano mai, o quasi mai Rimedj, che coll'incertezza del guarire, la quale in essi è perpetua, non abbiano congiunta la necessità d'aspettare la guarigione in capo al tempo, in cui spontaneamente ancora tante e tante volte i predetti Mali acuti guariscono: il che per lo più va alle due, e sovente alle tre Settimane, e più oltre ancora; perlochè non può mai dirsi con certezza in que' casi, che il Male sia guarito in virtù di quei Rimedj, perchè una guarigione sì lenta, e sì prolungata può egualmente attribuirsi alla sola Natura; là dove il guarire delle Febbri Perniciose da me descritte è quasi istantaneo, sempre uniforme, e sempre certo, onde non può naturalmente attribuirsi l'effetto ad altro, che al Rimedio, ed al Metodo da me parimente accennato: cosa che dall'origine della Medicina fino a' tempi nostri (grazie al Sommo Iddio, che ne ha dato il rimedio) non s'è più intesa, nè trovata scritta, almeno con verità, nè in modo, che da tutti possa farsi la pruova, in alcuno di que' tanti Libri, che ha avuto in tutti i Secoli passati la Medicina.

In fatti, principiando da i tempi d'Ippocrate fino ad ora, non s'è trovato Assioma più vero nella Medicina, che l'Aforismo 19. della Sezione 2. del medesimo Ippocrate; nè s'ode perciò sentenza più comune, nè più frequente nella bocca di tutti i Medici, che l'Aforismo predetto: *Acutorum Morborum non sunt omnino certa prænunciationes vel salutis, vel Mortis*. E perchè mai questo? Se non perchè non è mai stato trovato alcun rimedio, nè alcun modo, per mezzo di cui in alcun Morbo acuto possa con sicurezza il Medico dire: io sanerò certamente quest'Uomo, che certamente sta per morire, o che almeno sta

in pericolo gravissimo di morire, s'io non lo soccorro. Che se si fosse entro alcuno Libro trovato ed imparato da' Medici un sol rimedio col modo peculiare d'usarlo, per mezzo del quale si fosse potuto certamente guarire alcun Male Acuto, più non si sarebbe decantata da tutti l'universale proposizione d'Ippocrate, che ne asserisce sempre incerto il presagio, e l'evento; ma si sarebbe detto in quella vece *Plurimum Morborum Acutorum &c.* e nella cura di quel tal Male Acuto, di cui si fosse trovato un Rimedio certo, si sarebbe detto (ciò che da niun saggio Medico si dicea, nè potea dirsi): Io certamente guarirò quest'Infermo, che sta in pericolo gravissimo di morire. E pur questa proposizione tranquillamente oggi può dirsi, e senza Iperbole alcuna dal Medico, in tutte quelle molte, e diverse spezie di Febbri acute, e mortali, che distintamente ho descritte, e solamente può dirlo, e può farlo, mediante la cura, ch'io ne ho additata; ed io stesso più d'una volta ho avuto il coraggio di premettere questo Pronostico in casi mortali, e non solo nella Plebe, e nelle Genti Idiote, ma eziandio in Persone Nobili, ed in presenza d'altre non men riguardevoli; e n'è succeduto tantosto l'evento pronosticato, anzi al tempo preciso, ch'io l'ho limitato, conoscendo essere ancora in mia mano il farlo seguire alquanto più presto, o alquanto più tardi ad arbitrio mio, e secondo la più circospetta, o la più necessitosa esigenza del caso. Ciò che dico adesso, avria forse potuto passare per una Jattanza da Ciarlatano appò qualcuno ne' tempi addietro; ma in oggi, che il Mondo disingannato lo vede, e cotidianamente lo prova, non ho dubbio veruno, che un giorno non ne faccia dopo di me più d'una pubblica confessione, come a me vivente l'hanno fatta più d'una volta con Lettere moltissimi e provettissimi Professori da me prima non conosciuti, i quali alla pruova sorpresi da successi maravigliosi, e continuamente felici, m'hanno per loro spontanea bontà voluto dare co' loro privati ringraziamenti un benigno contrasegno di sincera gratitudine a ragguaglio della parte loro toccata del pubblico Benefizio. Queste sono

sono le Lettere di testimonianza, che vengono dal cuore, e dal vero, e sono quelle per l'appunto, ch'io stimo, non quelle, che sono o col regalo del Libro, o con altri maneggi mendicate, od estorte.

Nè vi pensaste già, ch'io mettendo arditamente il mio Libro in genere di Utilità al di sopra di tutti gli altri di Medicina, non m'intendessi di metterlo nel medesimo grado di Maggioranza, anche in competenza di tutti que' Libri, ch'hanno trattato sin' ora della China China; imperciocchè parmi di poter farlo per due ben giuste, e ben chiare ragioni. La prima si è, che moltissimi di cotai Libri non l'hanno veduta, nè meno in barlume; e que' pochi che l'hanno veduta, non hanno interamente toccata la meta importante di saper' additare distintamente la cognizione insieme, e la Cura delle Febbri Perniciose già dette per mezzo della medesima China China. L'altra ragione si è, che que' Libri, quanti mai sono, peccano tutti in uno di questi due Estremi, cioè o di troppo restringere, o di troppo ampliare la virtù di Essa, nel qual' ultimo errore è caduto fra gli altri il buon Mortone ancora: sicchè secondo que' Libri tanto fra di loro discordi, resta con ragione perplesso l'animo del Medico in ordine al darla, o non darla con frutto in certi casi particolari; là dove il solo mio Trattato sul fondamento d'una lunghissima ed esattissima osservazione ha stabilito i limiti giusti e veri di tutta l'attività della China China, avendone fatto l'esperimento con tutta l'indifferenza, e senza preoccupazione veruna in tutte le Febbri, ed in tutti quegli altri mali, che hanno in qualche modo del periodico, e riandando la serie loro ha costituiti sinceramente i termini, onde incomincia, ed ove finisce, senza passar più oltre la sua virtù. Nè dubito punto, che siccome tosto che la Repubblica Medica ha trovato vero ed utile il mio Metodo nel proposito delle Periodiche Perniciose, ne ha abbracciata incontanente la Pratica, così quando col progresso del tempo avrà sperimentata ugualmente la verità delle mie Osservazioni in ordine all'usarla, o non usarla fruttuosamente

ne gli altri casi, non dubito, dissi, che dal solo mio Trattato non abbia ella a prendere la norma più sicura di valersene, o non valersene nelle altre occasioni, e che non abbia il mio Libro ad esser citato universalmente da' Professori, per definire ciò, che ne' casi controversi, ed ambigui s'abbia positivamente a risolvere.

Poter del Mondo (già sento dirvi, Signor Preposto) ne avete di più de' saggi da darci della vostra grande Utilità Frà Modestino? Non ne abbiamo mai sentito altrettanto dalla bocca del Guidi in esaltazione di se stesso, e delle belle sue Poesie, quanto dalla vostra in lode di voi medesimo e del vostro Libro, il quale quand'anche abbia portato nella Pratica qualche utile al Mondo, massimamente a' Principianti di Medicina, a' quali avete mostrato di principalmente scriverlo, dovrete sapere in vostra coscienza, che in tutto il restante egli non è, che un mero Zibaldone, da far di lui, in tutta la parte Teorica almeno, un fontuosissimo Sardellario. O adesso sì che m'avete toccato dove mi duole, vi replico io, mio sincerissimo, e caritatevole Amico. Dite pur troppo il vero, ed io lo confesso; anzi l'ho già confessato nel Libro medesimo. E sebbene potrei scusarmi col dire, che nell'oscurissima Teoria delle Febbri Periodiche, e delle loro cagioni ogn'uno malamente inciampa, e molto più di me ha inciampato il Mortone; e sebbene più ancora potrei scusarmi col dire, che dopo aver protestato di non saper giugnere a trovarne il fondo, mi son dichiarato di valermi solo di quella qualsivisia Teorica, perch'ella, ancorchè grossolana, potea mirabilmente conferire al buon'uso della China China nell'esercizio della Pratica; contuttociò di nuovo ne confesso la debolezza invilupata tra le dubbietà d'un'eccessivo (lasciatemi usar questo latinismo) d'un'eccessivo Moltiloquio; e mi vergognerei di voler mettere a capitale quel poco di grano, ch'altri forse potesse scegliere da tanta Mondaglia, o vogliamo riguardar le Osservazioni, le riflessioni, e le Massime pratiche sparse per entro lo stesso Libro, o que' pochi Sperimenti, che potessero dar qualche barlume per iscoprire il modo del maraviglioso operar della

China China nelle Febbri da essa curabili, e in conseguenza della Cagione produttrice delle medesime. Di nulla di ciò, ch'è Dogmatico, torno a dire, io non fo conto in quel Libro: nè mi credeste già così sfrontato, o così sciocco, che scrivendovi ancora in confidenza, avessi voluto dir ciò, che ho detto poco fa di esso, e di me, senza avere a voltar carta, o senza mettervi in un nuovo prospecto anche il rovescio della Medaglia.

A noi dunque. Credete voi per questo, ch'io sia così debole da insuperbirne? Se lo credeste, v'ingannareste di lunga mano. Sappiate, ch'io non considero le cose mie, se non quel tanto, ch'elleno pesano, e trovo sempre, che pesano poco: e tanto per l'appunto faccio di questa, esaminandola per lo suo verso. Vi dico pertanto, che forse il Diavolo avrebbe potuto tentarmi di qualche Ambizionecella, s'io avessi saputo a forza d'Ingegno creare un nuovo, ma sodo, e vero sistema, per cui fossi arrivato a mettere in chiaro la vera cagione delle Febbri Periodiche (meta, ove non è giunto per anche Ingegno alcuno) e se in vigor del mio Scoprimento mi fossi poi successivamente avanzato a dedurre scientificamente da esso, e per la cognizione avutane *a priori*, come dicono le Scuole, l'uso del Metodo mio di curare colla China China le Perniciose: avvertite però bene, ch'io ci ho unita la condizione di dedurre dalla Teorica la buona Pratica del certamente guarirle, perchè, a parlarvi da Galantuomo, senza la seconda io non saprei molto-gloriar-mi della prima, benchè per altro gloriosa non poco; imperciocchè messe ambedue queste cose in bilancio, so che la più utile sarebbe la più pesante; e verrebbe perciò da chichesia anteposta alla più speziosa. Mi faria forse più facilmente potuta salire al capo qualche fummea, se posto ch'io avessi ritrovata, e pubblicata al Mondo la vera Cagione d'esse Febbri, avessi poi anche a forza di raziocinj, e di osservazioni saputo arrivare non solamente a ben'additare altrui il modo d'usare utilmente in esse la China China; ma eziandio a comporre coll'Arte, a tenore de' miei Principj, qualch'altro Febrifugo uguale in tutto di vigore, e di sicurezza alla medesima. Oh se fossi giunto a far

tanto, allora sì, che farei da compati-re qualche poco io ne invanissi, perchè avrei fatto cosa, ch'oltre l'essere utilissima al Mondo, farebbe spiccare la perspicacia del mio Ingegno, e stupirne ancora più d'uno; ma io non ho finalmente fatt'altro, che una mera Osservazione pratica, nella quale può dirsi ancora, che urtassi casualmente la prima volta, sin quando incominciai ad andare alla pratica de' gl'Infermi col mio Maestro, come candidamente ho confessato, e narrato nel Trattato mio. *Homo* (dicea benissimo il Bacone ne gl'Impeti suoi Filosofici) *Homo etiam in quedam veluti occurrentia impingit*: e così accadde a me allora: *Alia*, segue lo stesso Autore, *sine praeviso, et mediis cognitis exequitur*: e tanto per l'appunto fec'io la seconda volta; imperciocchè essendomi svegliata la reminiscenza di cotale osservazione (forse 18. anni dopo) in un'altro Infermo abbandonato da' primi Professori d'Italia, che lo giudicarono già deplorato: parve a me di conoscere molta analogia col già veduto nel caso, che allora io vedevo, quantunque assai più grave fosse quest'ultimo; andai perciò raziocinando, deducendo, e combinando nella mia Mente molte cose insieme per ridurle all'esecuzione, ed al fine premeditato, come diffusamente ho esposto nell'antidetto Trattato, descrivendo il caso, e così finalmente secondo ciò, che ne conchiude nel Testo medesimo lo stesso Autore, cioè, che *Medicorum tamen notitiam ex obviis desumit*, presi anche sulla notizia sovvenutami del primo evento, e del mezzo, per cui succedette, presi, dico, la risoluzione ivi narrata, e il giorno appresso vidi l'Infermo quasi ritornato dalla morte alla vita, e dopo lui n'ho veduto cento, e cent'altri sottratti in brevissimo tempo a certissima morte. Per questo solo a beneficio pubblico diedi alle stampe il mio Libro, il quale non pretendo io, eh'abbia pregio alcuno da se medesimo, ma semplicemente dalla materia, di cui tratta.

Come volete dunque ch'io insuperbisca per così poco? Ogni Medico de' nostri già sapeva, o era almeno obbligato a sapere, che la China China scacciava le Febbri Intermittenti: Alcuni pochi sapevano, ch'ella andava curando anche le Comu-

nicanti, & Sottentranti ne' Parossismi : Niuno veramente sapea, ch' ella curasse, o potesse curare quelle, che chiamiamo Perniciose, o Maligne; Nissunissimo, ch' ella le curasse, quand' erano all' estremo: Arcinissunissimo, che ci volesse in quelle circostanze il Metodo, ch' io ho pubblicato per darla con frutto, e con tutta la certezza del buon' esito. Ma con tutto questo, cosa c'è da pavoneggiarsene nel Ritrovamento mio, se il Rimedio era già stato creato da Dio benedetto, se la virtù sua Febbrifuga era generalmente già nota a tutti i Medici, ed anche a' non Medici, e se dopo averne inteso, o veduto il successo, ognuno può sapere adoperarlo al pari di me, senza aver' imparato, nè una Dottrina nuova, nè un Rimedio nuovo; sicchè forse ogni Medico si stupisce tra se medesimo, anzi di se medesimo, per non essergli venuto in mente ciò, ch' è venuto in mente a me; e forse se ne stupisce in guisa, che quasi va adulando se stesso d'averlo saputo al pari di me, senza saper di saperlo. Può egli immaginarsi Ritrovamento più Triviale di questo?

Volere voi dunque in fine, ch' io vi dica sinceramente la Lode, che parmi d' essermi meritata? La Lode, che una volta conquistossi nelle Mekaniche certo Omiattolo addottrinato dalla sola frequente Osservazione, e niente più. E' noto il fatto di costui, foss' egli Fachino, Operaio, o altra persona Idiota, che se ne stava a rimirare la confusione, anzi la disperazione di tutti quegli Ingegneri, ed Architetti di Roma, che assistevano all' innalzamento e collocamento della Guglia di S. Pietro su la sua base, allorchè videro stirarsi, ed allungarsi in guisa dallo smisurato peso le funi scorrenti per le Carrucole delle Taglie, che non era più possibile tirare alla destinata altezza quella gran Mole. Gridò allora arditamente

dal mezzo pella Piazza: *Acqua, Acqua babbacioni; bagnate le Corde*. Così fu fatto, e le Corde ad onta dell' esorbitante peso, che le stirava, s' abbreviarono; la qual cosa colui sapeva, che dovea succedere a quel modo col lume solo della Sperienza: e sebbene doveano saperla meglio di lui, e per esperienza, e per la ragione *a priori* tutti que' bravi Architetti, ad ogni modo non leppero allora, o almeno non credettero in quel caso, che la forza del conio dell' acqua gittata con sì poc' impeto su le corde, fosse capace di superare quella dell' immenso peso a lei contrapposto; ma solamente s'accorsero di ciò saper' ancor' essi, quando loro fu suggerito da quell' Uomo per altro Zotico.

Vegniamo a noi. Morivano senza soccorso tutti, o quasi tutti gl' Infermi di Febbri Perniciose Periodiche, come ogn' un sa. Tutti i Medici con tutte le loro belle Teorie stavano estatici a vederli morire. Io per la sola sperienza ho loro intonato nel rozzo mio *Libro China China*, Signori miei, *China China*; e la Guglia a gloria di Dio è andata al segno.

Questa tutta è verità Istorica. Giudicate voi ora, che siete Uom savio, se ho ragione di non curarmi d'acquistar' altro nome, che quello, che può darmi il mio Ritrovamento; e se il mio Ritrovamento è tale, ch' io abbia a insuperbirne per Dottrina, o pure a compiacermene sol per Fortuna. Ed eccovi alla perfine, mio Riveritissimo Signor Proposto, appagate, nel mandarvi insieme gli Annali rincrescevoli del mal impiegato mio tempo, tutte e quattro le vostre Curiosità; anzi con esse la Quinta ancora, ch' era di sapere, s' io volea più tosto starmene a sbadigliare in Villa, che scrivervi de' pochi miei Studj quel tanto, che da voi m'era stato più e più volte con sì obbligante amorevolezza richiesto.

Multa in Modo rei, & Circumstantiis ejus nova sunt, quæ in Genere ipso nova non sunt: qui autem ad observandum adjiciet animum, ei etiam in rebus, quæ vulgares videntur, multa observatu digna occurrent.

BACCONUS Lib. 4. de Aug. Scientiarum, &

Speciatim Medicinæ Cap. 2.

AUCTOR

LECTORI SUO.

Habe iterum, ac ea denuo, qua primo usus es, excipe humanitate Specialem hanc Therapeuticam meam, Lector benecole. Cum suum de illa rursus edenda consilium mihi aperiret Bibliopola, eidem mox sciscitanti, num quicquam haberem, quod adderem; me plura potius habere quæ delerem respondi: quippe qui supervacanea prænoscebam, tædioque posthac futura legentibus tot, quæ ad vendicandam ab effectis Humoristarum oppositionibus febrisfugam, innoxiamque virtutem Peruviani Corticis modo nemini suspectam, aut dubiam, prolixius olim sum persequutus: neque meliorem sortem probabiliter obventuram Theoreticis quoque meis, quotquot sunt, ibidem aggestis, inibique ipsi (ut sum fassus vel tum cum protuli) parum acceptis; quorum supellex versicolor, & ruditer confarcinata, merx quædam est jam obolescere incipiens, ut proinde in recentioris, ac speciosioris concursu paucos hodie apta sit ad se licitatores allicere, ac ferme nullos emptores. His de causis, atque ut simul qui severiorem oculis, non minus quam humaniorum rursus exponendus est Liber, non superinducta quidem ulla venustatis, sed quadam saltem deposita vetustatis specie in novam lucem prodiret, quicquid in eo extra nudæ præceos pomeria vagatur, videturque quodammodo superfluum, illud omne refecare optassem, ac penitus amovere. Ast tantum inde molis sine pari ad pondus supplemento detrabi minime passus est idem Bibliopola, Librum, ut agebat, mutilum iisdem Typis detrectant recudere quibus olim cuderat integrum, maxime cum memetipsum æque detrectantem audiret nova condere, quæ veteribus substituerem, selectioris ordinis succedanea. Qualem ergo Descriptionem meam, quantacunque illa fuit, antea tulisti, talem & modo, quin & nonnullis hic illic apposis additamentis paullo actiorem, æquum est ut pariter feras. Sed & aliud quippiam tibi ultra ferendum superest: exigit siquidem abs te condecens institutio tua, quisquis indiges plenius institui, omnemque tum usum admittendum, tum abusum vitandum Peruviani Febrisfugi perfecte calle- re, exigit inquam, non modo ut Tractatum hunc, etsi sublimibus meditationibus casum, vel ex asse integro, vel saltem quatenus circa praxim (versatur autem & sparsim ubi agit aliud) non renuas attente pervolvere; sed & insuper exigit, ut meas quoque non graveris expendere Responsiones Jatroapologeticas (*) ad criticam, quæ illis membratim inserta visitur, Dissertationem Cl. Ramazzini de usu recto Chinæ Chinæ nimis stricte, de Abusu nimis late sentientis. Neque vero laborem istiusmodi te pigeat suscipere, cujus postmodum suscepti te, ut reor, non poenitebit. Haud equidem vana ulla me tangit elati animi affectio, cujus stimulis aclus mea perlegi tam sollicitè inculcem, quasi hucusque idem hoc Opus, minus forte quam par fuerit, minusve saltem quam mea tulissent vota, de Medica Republica benemerens fuerit habitum, vel re ipsa neglectum; cum potius ex adverso supra expectationem quoque meam illud noverim plenis statim ulnis ab ingenuis exceptum humaniter, viderimque subinde ad metam universalis approbationis feliciter vela faciens, etsi ventis tunc undique adversis medico pelago recens commissum; sed tantum me movet rationalis metus, ne quanta forsitan opus erat ad circumspectam Methodum capeffendam, habita fuerit a plurimis illius ratio. Arrisit quippe magis, fervida præsertim Juventuti (cujus ausis nequivit sæpe non respondere, saltem pri-
ma

(*) Quas ideo ad calcem Therapeutices, scilicet pag. 345. in hac editione adjungere visum est non incongruum.

ma fronte, felix eventus) arrisit, inquam, magis ea pars, quæ admirandam, & ex se innocuam Chinæ Chinæ virtutem late complectitur, quam ea, quæ animadversiones, & cautiones omnes pro usu illius recto, tempestivo, & tuto particulatim indigitat, simulque noxas, quas Pharmacum hoc, suapte ceteroquæ natura saluberrimum, & innocens, inconsulte vero, ac intempestive adhibitum, nonnunquam valet inferre. Adespote putassem nunquam, id me vivente eventurum, quod seris tantum nepotibus Libro tertio ad calcem cap. 5. fueram vaticinatus: nempe, Remedio huic olim rejecto, atque proscripso, mox vero cunctis sensim placituro, suam ipsam tandem obfuturam esse, deprehensa cum fuerit, efficaciam, atque in despectionem abiturum usum illius, quippe promiscuum nimis, & ultra leges artis intemperantem. Sane quicumque incedit hac via, non plus sapit, quam sapiat quævis è trivio lippiens Anicula, emergitque interim a tumultuaria, & inconsulta huiusmodi praxi, modo præprodere, modo præpostere, adeoque sæpe inutiliter, aut præter rem, nonnunquam & damnosæ exercita, egregii remedii immane proluvium, cui posthac, ni mali conicio, vix suffectura est tota Quitensis Regio. Ut huic dispendio parum laudabili, atque in dies crescenti sufflumen aliquod, priusquam ultima fata subeam, pro viribus coner imponere, te monitum velim, prudens Lector, ut postquam Methodum ad sanandas copiosa, & celeri Peruviani Corticis oblatione Febres Periodicas vere Perniciosas, & plane lethales, etiam cum mors præforibus est (dummodo postfridie tantum Ægri cubiculum ingressura) postquam, inquam, Methodum illam exacte perspexeris, & curationem illarum dignaveris in iis circumstantiis, ut loqui mos est, omnino Coactam, ad ea etiam, quæ de administratione ejusdem Remedii in aliis quoque febribus toto Tractatu abunde præstant, animum diligenter advertas, & præcipue ad cautiones, quibus eodem utendum pluries indicavi ad istarum quoque rationale, ac prudentis regimen; quod sane secundum varia præsertim illarum tempora, & secundum variam ipsarum naturam, diversasque habitudines, varie admodum debet institui. Harum porro cautionum non pauca specimina me prodidisse scio; tum olim Lib. 1. cap. 3. 8. & 10. & Lib. 4. cap. 5. tum nuper in hac postrema editione Lib. 5. cap. ult. Verum hæc omnia incassum, Amice Lector, nisi simul naturam, species, & differentias febrium curandarum probe dignoscas, & ab invicem per sua signa discrimines: item nisi particularia earum tempora, in nonnullis breviora, in aliis longiora futura prænoscas, & ad normam præexistentis Fluidorum apparatus per sua stadia metiaris: tandemque nisi Symptomatum pondus æqualance, iusta videlicet, ac prudenti estimatione perpendas. In hoc Studio tibi primus impendendus labor; tum vero rectam, & rationalem, non mere empiricam, Peruviani Corticis administrationem ex hujus Operis lectione percipies; sin minus de tuo profectu actum est. Vale.

(XXXX.)

EPISTOLA DEDICATORIA,

Et Auctoris Præmium, quæ leguntur in Prima
Editione anni 1712.

SERENISSIMO,
ET EXCELSO PRINCIPI,
RAYNALDO I.

MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ &c.

DUCI,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

Franciscus Tortus Felicitatem.

Quandoquidem ea Famulatus mei auspiciatissimi fors est; ea clementissimi animi TUI lenitas, ea comitas Majestatis, DUX SERENISSIME, ut plane assidua nolis exigere a me Aulici cultus officia, quemadmodum, & Magnitudinem TUAM, & obsequium meum cæteroqui deceret, sed liberaliter annuis, ut, iisdem remissius præstitis, tum Exedrae publicæ, tum quotidianæ Præceos exequar munia, otium propterea, quodcumque est mihi (si quodpiam est) nonnisi donum gratuitum dixerim, a largitate, ac munificentia TUA mihi concessum. Hoc ipsum vero, quod uni Clementiæ TUÆ acceptum refero, beneficium, me suadet intime, ut quidquid ab exantlatis laboribus in publicam utilitatem subsecivis horis valui, colligere, curisque meis surripere, illud omne SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ, quæ mihi fecit hæc otia, sacratum velim. Una hæc potissima ratio alacrem cunctanti animum addit, quò fidentius specie debiti, & in tesseram reverentia tenue hoc Opus Excelso TUO illustratum Nomine TUO quoque voveam patrocinio. Nimis nihilominus audaciæ fortasse quispiam insimulare me poterit, qui, vel materiæ humilitatem, vel levitatem munusculi, severiore supercilio respiciat. Verum is mirari desinet, meique ausus animositatem redarguere.

guere, cum noverit, rudem huic incultæ Palladis fortum, nativis alioqui latibulis, quo comptior nonnihil fieret, diutius destinatum, ex ipsius SERENISSIMÆ TUÆ CELSITUDINIS nutu (quo nil gloriosius mihi) in lucem prodire, nec propterea sibi quærendam aliunde tutelam, nisi unde iustus est palam vivere, seque spectandum præbere. Sed & insuper ipsius dignitatem materiæ, Remedii nempe, cujus usum scriptis hisce peculiariter promovendum suscepi, id unum tueri potis est, quod illud a longo jam tempore exeperit per Aulas, perque ora Magnatum circumferri, eorumque identidem sanatione insigniri, imo quod de eodem ipsam SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM in colloquiis humanioribus verba facientem, & curationibus meis, præter communem aliquando expectationem, ejus ope feliciter gestis, pro innata benignitate plaudentem, ipse non semel rubore perfusus audierim. Tenuitatem vero muneris, Operis videlicet æque parum culti, ac parum compti, id forsitan poterit Magnanimitati TUÆ acceptam reddere, quod in eodem arduum de servanda, nec raro, nec sorte ancipiti, pereuntis Hominis vita negotium agatur, absolvaturque: qua equidem in re gravissima, cum plurimum ponderis habeat quidquid probabile, nil levitatis potest habere quod certum. Tanta autem me nunquam teneret fiducia, ut Excelso Nomini TUO auderem quicquam vovere; aut Orbi spondere, quod verumcenties constanti experientia non antea comperissem. Maxima idcirco me spes solatur, suadetque, fore, ut benigno, quo assoles, vultu digneris excipere, quod Tuarum in primis, necnon aliarum quoque Gentium prospicit incolumitati, ut qui Politico non minus Regimini, quam Pietatis, & Religionis cultui incessanter addictus, bonas Artes benefica in dies humanitate amplexaris, foves, ac protegis. TU namque, INCLYTE PRINCEPS, ille idem jūgiter es, qui, dudum depulsis hostibus, & subtractis alieno jugo Subditis Urbibus, atque Provinciis, mox rebus Belli, Pacisque satis compositis, relictis, quas ipse expugnaveras, Arcibus, revocatis ad suos alveos, & intra novos aggeres vi coercitis deviis Fluminibus, Annona propriis sumptibus pluries instaurata, ampliatioque tandem novi Ducatus accessione Dominio, Populorum felicitatem æque, ac propriæ Magnitudinis incrementum, & Gloriam, indefessa noctu & interdium vigilantia, semper exquiris. Sic CELSITUDINEM TUAM SERENISSIMAM ad majora diutissime sospitet Deus, & continuata Regni, ac Nepotum propagatione, mea, & communia amantissimorum Subditorum vota ultro fortunet.

Mutinæ Pridie Nonas Augusti MDCCXII.

LECTORI BENEVOLO.

Uisquis hujusce Tractatus molem cum præmissa illius Synopsi, potiore-
ve Tituli partem cum adnexis comparas additamentis, vereor, ne lu-
su in oppositum verso, Horatianum illud obtrudas.

— Amphora cœpit

Institui, currente rota cur Urceus exit?

Mibi namque Urceus, quem cœperam instituere, currente rota excre-
vit in Amphoram; nec tantum fortuito quidem, sed & consulto: ut inde scilicet
commodius imbui possent, quibus præcipue ac ferme unice scribo, Artis Medicæ Can-
didati. Neque enim, ut fatear, refeclam hanc a suo Toto adhuc indigesto, & infor-
mi, universalioris Therapeutices Partem, Pyretologica simplicioris ordinis immixta
suppellectile, connexaque Historiarum congerie (utinam non supra modum) pinguefa-
ctam, styloque humili, ac plano, in morem scholasticum exaratam, ausim exponere
nisi Tyronibus. Stetissem autem promissis, illamque ante biennium circiter edidissem,
prout exigere videbatur, quæ anno 1709. præcessit, ejusdem Synopsi, in Italicis non
modo, verum & in Trevoltiensibus, ac Lipsiensibus Ephemeridibus subinde evulgata,
in Typographi mora, Operis jamdudum inchoati complementum, interposita non semel
plurimum, ac plurimum mensium intermissione, in hanc usque diem protraxisset: quo sa-
ne temporis tractu, quantum veritatis, a crebriore experimento petita, in dies ac-
cessit eidem Operi, tantundem novitatis demptum videtur.

Ideam hujusmodi condendi Tractatus indidit quondam menti meæ, præter publi-
cam utilitatem fidenter præsumptam, monitum quoque Sapientissimi Baconi 4. de Augm.
Scient. Cap. 2. dicentis, Plurimum referre, si Medici aliqui (loquebatur ille qui-
dem de aliis a me) opus aliquod conficiant de Medicinis probatis, & experimen-
talibus ad morbos particulares; censebat enim Vir Magnus, Therapeuticam hanc
particularem, & desiderari adhuc in Arte Medica, & ipsi Arti fore perutilem:
quandoquidem, aiebat ille, Medici hujusce ætatis particulares Medicinas, quæ ad
curationem morborum proprietate quadam spectant, aut non bene norunt, aut
non religiose observant, experientiæ scilicet non satis tribuentes, judicio plus ni-
mis. Cum itaque nostris quoque temporibus, quibus sane plurimus est, cum luxus in
opinando, tum cultus in scribendo, aliquis tamen, si fas est dicere, sit rerum præ-
dicarum neglectus, intantum, ut earum tractandarum ratio in quamdam veluti de-
suetudinem abire cœperit, ipse, declinatis plerumque abditioris Doctrinæ Theoreticæ,
ac penitioris Eruditionis recessibus, posthabitoque simul omni, qui materiam minime
deceret, verborum fuco, hanc Medicinæ partem quadantenus, & pro modo virium,
illustrandam, ac promovendam suscepi, selectaque ad id dogmatica, vulgari, & fu-
sa, quæ Tyrones erudire valeat, scribendi forma, malui utilitate elegantiam, quam
elegantia utilitatem supplere. Quod si quid incomptum morosis Censoribus carpendum
occurrat, omnem rudioris culturæ notam æquo animo feram; ubi ex hujus, est mi-
nus perpolitum, Tractatus evulgatione vel unum tantum hominem, ceteroqui perituum,
aliquando servatum sciam, qui plurimos jam pereuntes, vixque alia, quam quæ hic
prostat, Methodo sanabiles, favente Deo servatos novi: id, quod suo loco fideliter de-
scriptæ, luculenter patefacient Historiæ.

Impulit quoque animum meum ad hanc ipsam minus tritam Methodum aperiendam
(quam pro summa Operis reputo, & quæ circa specialem Peruviani Corticis oblatio-
nem in Perniciosis quibusdam Febribus versatur) firma credulitas, me rem prolatu-
rum, ut plerisque non ante obviam, ita scitu necessariam, Reique idcirco publicæ non
parum proficuum. Quamvis enim ea Collegiis quoque meis, saltem nonnullis, quibus
pluries, vel in consultationibus proposui, vel in colloquiis communicavi, vel in praxi
oculis subjeci, nota sit, & usu jam capta; cum tamen illorum non paucos etiam num-
lateat, imo forsitan sit quibusdam, alio sensu præoccupatis, minus accepta, quibus-
dam

dam aliis, haud satis apposite utentibus, suspecta, illam ideo publici Juris facere libenter decrevi, ut sic Conciuibus saltem meis, si non Alienigenis, prosum: eo scilicet animi candore, eaque boni exitus securitate pandens, quæ sum centies, ac centies expertus, ut nullus sane hinc mihi sit metus subeundi notam fœdissimam, quam sui ævi Medicis Plinius inussit, eos nempe famam novitate aliqua aucupantes, animas statim nostras negotiari.

Sed quoniam ægre poterat Methodus hæc, pro varia casuum exigentia, secundum circumstantias omnes congruenter tradi, nisi Februm, ea mediante curandarum, graphica præmittebatur descriptio, hoc ideo quoque pensum pro virili parte absolvendum suscepi. Qua tamen in re, si Perniciosarum Intermittentium descriptionem respiciamus, cum unus eminuerit Ludovicus Mercatus, Tractatus sui ævi Celebrerrimus: si vero respiciamus earum curationem, ope Chinæ Chinæ institutam, excellenter Richardus Morton, Professor Londinensis Experientissimus, Primi proinde Auditoris Tractatulum integrum, Secundi vero singulare quoddam Caput, ab eorum scriptis excerpta, ac recusa, & Scholiis quibusdam meis interpositis explanata, huic ipsi Tractatui libuit inserere: mox, utroque lumine prævio, propriam quoque earumdem Februm, ad peculiare species redactarum, descriptionem aggredi, simulque curationem, media China China absolvendam, tradere: ac tandem Methodum ipsam specialem exponere, strenuum istud Febrifugum apte, ac utiliter in iisdem administrandi.

Pariter, cum non desint adhuc meticulosi quidam, vel præjudiciis imbuti (pauci sint licet) quibus, generaliter loquendo, suspectus redditur usus Chinæ Chinæ vel in ipsis benignis, diuturnisque Intermittentibus, non abs re censui, medicaminis ipsius innocentiam, operandi modum, & proportionem illius cum Februm quarumlibet Intermittentium Causis, tam secundum Veterum, quam secundum Recentiorum principia consideratis, examinare, illiusque, in iisdem benignioribus Intermittentibus tempestive exhibendi, tum cautiones opportunas, tum formulas vulgatiores præmittere, priusquam peculiarem illius usum in Perniciosis, non modo Intermittentibus, sed & Subcontinuis, describere aggrederer.

Denique, cum nimia sit ex adverso apud alios ejusdem medicaminis æstimatio, tantaque interdum, ut illud cæteris quoque indiscriminatim Februm generibus, plurimisque aliis Morbis, præsertim periodice recurrentibus, insigniter proficuum censeant: propterea his quoque, in proprio sensu nimium abundantibus, post statutam in Perniciosis Methodum, occurrendum censui. Quamobrem, quasi Corollarii loco, singulas seorsim Februm cujusque generis species, aliosque insuper, sed compendiosius, morbos libuit perpendere, & quibus China China rationabiliter conveniat, vel non conveniat, prælucente simul experientia, decernere: ne scilicet Tyronibus erudiendis ulla desit circa remediis hujus rectam administrationem notitia.

Febrifugum equidem istud, quantum ex se, vulgatissimum est, usitatissimum, simplicissimum, & in prima inventionem suam mere Empiricum, Arboris nempe cujusdam Indicæ, Gannaperide nuncupatæ, Liber, seu Cortex, quem Chinam Chinam dicimus; ejus tamen peculiarem in peculiaribus Casuum plane deploratorum Circumstantiis administrationem, neque simpliciter Empiricam censeo, neque vulgarem, sed selectiora inter Artis præsidia reponendam, quam scilicet ratio quondam dictavis, fuisset analogismus, & constans experientia feliciter confirmavit; atque ita quidem, ut vi illius intra paucas horas datum sit, Egrotantes non paucos ab Orci faucibus facile eripere, & pristina, dictum factum, incolumitati restituere.

Gloriosiore forsitan, quam par sit, vocabulo uti videar, Methodum istam identidem Meam appellans; sed haud indecenter hoc me mihi tribuisse crediderim, probe gnarus, me, præcunte nemine, illam in recensitis Casibus, ac Circumstantiis propria tantum observatione, ac experientia comperisse, eamque non semel favente Deo, vel minus credulis suspiciendam præstitisse. Hinc, veritate rei palam cogente, factum est, ut ipse, qui cæteroqui remediis plurimis communiter receptis (quibus nihilominus utor) sæpe non multum tribuere consuevi, usu tamen istius certo Loco, Modo, & Tem-

pote adhiberi, plurimos constanter credam absolute servatos, mortique imminenti sub-
tractos, per curationem scilicet huic uni remedio sic administrato, non vero soli Na-
turæ, aut prægressis auxiliis, ut in morbis tardioris motus, & lentioris periculi fre-
quenter assolet, adscribendam.

Quid in hujusmodi casibus extra Civitatem nostram agatur, præcise non novi. In
finitimis certe Urbibus, iis etiam, quibus plurimi usus est China China, Methodum
hanc exerceri, saltem ut eam fama circumferat, etsi quæserim, non audio: an quis-
quam privatim teneat, ignoro. Cum longinquioribus haud satis intercedit commercii,
ut probe exploratum hoc habeam. Non me quidem latet, Scripta quamplurima eru-
ditissima circa actionem, usumque Peruviani Corticis, & a remotis, & a propin-
quis Provinciis, ac Urbibus (inter quas & nostra) etiam dum hæc scriberem,
imo post editam Synopsin Tractatus mei, in lucem prodisse: ut sciam, ante paucos
quoque dies me subaudisse, hujusce ordinis quidpiam fuisse recenter editum a Trans-
alpino quodam Viro Celebris; cujus tamen rei nullam usque adhuc, sive in Exteris,
sive in Nostratibus Diariis, mentionem reperi. Hæ autem illustrium Virorum Lucu-
brationes omnes, vel earum plurimæ, saltem quas mihi videre contigit, in id præ-
cipue collineant, ut Corticem ipsum, & vulgatiores illum exhibendi formulas ad om-
ne indiscriminatim Februm genus, præter Intermitteutes, absque peculiari Specierum
earundem, vel Methodi in illis usurpandæ delectu, ampliare contentur. Pro omnibus
set Febrifugi Anglici ante annos 32. circiter promulgatio in Gallia, cujus remedii
usus hodie ibidem est fere promiscuus in quibusvis Febris, & cujus tota vis in uno
Cortice Peruviano, larva quondam imposita nunc spoliato, plane consistit. Sed ut ve-
rum fatear, plura, quæ de ipso a pluribus prædicantur Februm Continuarum Con-
tinentium, Acutarum, Inflammatoriarum, & Malignarum a primordiis, aliorum-
que insuper Morborum longe disparatorum, curationem, nisi magna cum limitatione
intelligentur, partim aperte falsa in usu practico, partim dubia admodum deprehen-
di. Et propterea, ut supra monui, ne quis error obrepit in hac non levi materia,
ad complementum Tractatus, singulas etiam aliarum Februm species (præter Perni-
ciosas pro scopo primario constitutas) placuit examinare, & quibus utilis sit, quibus-
que frustraneus Cortex, innuere.

Quod autem Scriptores Febris quoque Malignis Remedium istud generice, nec pro-
inde semper cum utilitate, accomodantes, minime loquantur, aut possint intelligi de
Febris illis Malignis, de quibus impræsentiarum ego, vel exinde constare videtur,
quod illorum Methodus lenta nimium, enervis, ac languida, vel per solam Corticis
percolatam infusionem, vel per illius quidem substantiam, sed non satis larga dosi,
nec satis apta distributione oblatam, par non sit, teste experientia, extinguendis illi-
co, prout sæpe necessitas exigit, hujusmodi Febris: adeoque, vel de his vere lo-
cuti non sunt, vel adæquatam curationem earum non omnino calluerunt, vel sic allue-
re, haud satis perspicue docuerunt.

Unus, quod sciam, rem prope attigit, meque, inscium licet, quodque nondum pro-
mulgatum erat sciendi incapacem, in hac materia prævit, citatus Morton, num-
quam satis laudatus. Hujus Auctoris Scripta, quorum non pauca est cum meis cir-
ca hoc symboleitas, licet ante duodecim circiter annos ad manus meas pervenerint,
non prius tamen, quam ante triennium attente pervolvi, eo nimirum Tractu, ubi
Methodum videtur indicare, a mea non longe dissimilem. Neque alio nomine Pyre-
tologiam illius percurrere sum aggressus, nisi ut, priusquam hæc, quæ tunc scripti-
tabam, publicæ luci exponerem, omnes, quotquot possem, hac de re Scriptores,
consulerem. Cum autem Viri istius Accuratissimi Opera (saltem, quæ apud me ex-
tant) impressa fuerint Genevæ anno 1696. ego autem Methodum meam in Febris
Perniciosis anno 1695. plurima cum notione exercuerim, nullus, apud nos saltem,
suspicioni locus esse potest, quod Aëtorum meorum regulam a Mortono (quamvis
id mihi non indecorum foret) vel ab ullo alio Scriptorum desumpserim. Sed quor-
sum hæc? Neque enim gloriolam inventionis hujusce, quantulacumque illa sit, au-
cipet apud universam Rempublicam Medicam, eique sponte nuncium remitto, quam
asse-

assequi datum foret apud Nostrates . Tantum mihimetipsi gratulor , quod cogitatis , aut inventis meis , Viri Famigeratissimi auctoritas robur adjungat , & gratulor eisdem , quod illius inventa , & cogitata , nimium forte bucusque neglecta , mea (qualecumque ego sim) fidelis experientia confirmet .

Hanc ergo Febres hujusmodi Perniciosas curandi Methodum (sive mea tantum dicatur , sive alteri cuiuspiam communis) hanc , inquam , Tyrones doceo , eosque omnes , qui doceri apti sunt : Insulatis vero Professoribus per transennam indigito , paratus ego ceteroqui doceri ob omnibus . Id unum interim stat , quod , omni , & quolibet , sive Mortoni , sive aliorum Scriptorum praeunte lumine , qualecumque illud sit , adhuc in tenebris non exigua pars Medicorum versatur ; quodque magis dolendum , propemodum inermis visitur , pro repellendo , cum maxime oporteret , praecipiti hujusmodi Februm Perniciosarum periculo : & egomet video passim , nimiumque video , dum Aegrotantes Methodo mox declaranda curati (ignoscas mihi , Lector , de me ipso aliquid praedicanti , aiebat Tullius) alacres surgunt , video , inquam , alios , iisdem plane correptos morbis , sed eodem remedio , eademve Methodo destitutos , pretiosiore licet , aut etiam seviore medicamentorum apparatu instructos , inevitabili Facto succumbere . Sane istiusmodi comparatio haud minimo mihi incitamento fuit , ut hunc facile Tractatum ederem seorsum a reliqua , rudi quidem , atque confusa , ceterorum , quos condere tunc meditabar , nunc abs me seponere cogor , materia : praecipue cum plura in dies de hoc Remedio , modo nimis humilia , & restricta , modo nimis elata , & expansa , ad modulum scilicet Scribentium Ideæ , impetusve illorum ingenii , minime vero ad normam solidæ praxeos constituta , non sine veritatis , & publicæ utilitatis detrimento , videam promulgari .

An ipse pro voto scopum attigerim , & an meus hic labor omnibus acceptus futurus sit , adhuc ignoro ; hoc ipsum tamen , quod ignoro juvat sperare . Etenim , si penes Medicam Rempublicam non male meruit Falbotius , tumultuariam , ut sic dicam , licet non prorsus inutilem , Methodum exhibendi Peruvianum Corticem , callida quadam , ac mercenaria olim liberatitate , tradens : cur mihi , longe utilioris , ut reor , magisque ingenuæ Methodi Oblatori gratuito , gratia quædam non erit incunda ? Id vero si apud omnes non liceat assequi , liceat saltem apud Te , Lector Amice , quem a cæteris forte segregat comitas major . Tu ergo , quem præ aliis mihi benevolum spondeo , pro tua erga bonarum Artium Cultores , Promotoresve facilitate ; hosce conatus meos , qualecumque , fore ut humaniter excipias , confido , si non alio titulo , saltem , ne ulteriora molienti (si quando manum , quam plura interim retrahunt , Operi rursus admoveere datum sit) quam indidisti fidentiam , eripias . Vale .

E L E N C H U S

Librorum, & Capitem.

LIBER PRIMUS.

Præstantiam, ac vim Peruviani Corticis adversus Febres Intermittentes, & earum Caussas, illius pariter tutelam, usumque methodicum in iisdem Intermittentibus, saltem vulgariis, & aliisque hujusmodi comprehendens.

Caput Primum. Historia primum inventi apud Mutinenses Chinae usus. Innocuum illa, præstantque Febrifugum. Recursus Februm post eam parcius assumptam contingens, ex adverso perperam allegatus. Pro usu illius, præter Experientiam, & Rationem, Auctoritas multiplex. Pag. 1.

Cap. II. Pervicax Antipathia, qua nonnulli abhorrent ab usu Peruviani Corticis, illumque proscribunt. Ratio recursum Februm tempestive occurrendi. 9.

Cap. III. Princeps oppositio in Chinae Chinæ usum ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita, diluitur: Experimenta quædam, tentata ad explorandam illius vim Febrifugam, exponuntur. 15.

Cap. IV. Ad placita Humoristarum, & Galenicorum accommodata evacuationum prædictarum sensibilium carentia. 25.

Cap. V. Perpensio circa Februm Intermittentium Caussas placitis Neotericorum profitentium Fluidorum Systema, decernitur, ab assumpta Chinae China nullam sensibilem evacuationem fieri debere. Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate, de quo, & de nonnullis eidem cohærentibus pauca obiter. 31.

Cap. VI. Theoremata ex diversarum Opinionum examine, & aliisque Cogitata circa Intermittentium originem. Inde usus Chinae Chinæ stabilitur, absque ulla necessitate insignis evacuationis. 41.

Cap. VII. Usus methodicus Chinae Chinæ in vulgariis Intermittentibus diutur-

nioribus, variæque illam præscribendi formulæ. 54.

Cap. VIII. Diligentior investigatio, an liceat in principio quoque earundem Vulgarium Intermittentium Chinae exhibere. 67.

Cap. IX. An Chinae Chinæ oblationem præcedere debeat Purgatio, aut Venæ sectio. 68.

Cap. X. Doctrina præcedens de Cortice, modo propinando, & modo non, in principiis Intermittentium, variis confirmatur Curationum Historiis. 73.

LIBER SECUNDUS.

Februm Perniciosarum Intermittentium (saltem abortu) descriptionem, & curationem continens, ex aliorum Auctorum observatione, additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus,

Caput Primum. Malignus mos, & prava in universum Februm hujusmodi Perniciosarum Natura indicatur. Accurati circa hanc materiam Auctores perpauci. Vis Peruviani Corticis adversus eas eximia. 87.

Cap. II. De Tertianâ Perniciosa, ex Ludovico Mercato, Scholiis aliquot insuper adjectis. 89.

Cap. III. Prima Tertianæ Perniciosa differentia, ex eodem Mercato, additis; ut supra, Scholiis. 90.

Cap. IV. De Tertianâ Perniciosa ob tenuis humoris putredinem, ex Ludovico Mercato, cum iisdem pariter Scholiis. 97.

Cap. V. De Tertianâ Perniciosa ex prava humorum natura, ex eodem Mercato, cum Scholiis, ut supra. 101.

Cap. VI. De Tertianâ Perniciosa ex miscella crassorum humorum cum serosis, & tenuibus, ex Ludovico Mercato, adjunctis iisdem Scholiis. 104.

Cap.

*Cap. VII. De Perniciosa Tertianâ ob ali-
quod accidens, quod succrescit, ex eo-
dem Mercato, cum iisdem Scholiis.*
108.

*Cap. VIII. Prava rursus Perniciosarum
Febrium Intermittentium natura in-
nuitur, ex descriptione Richardi Mor-
ton, adjunctis pariter ad claritatem fu-
rioribus Scholiis.*
110.

LIBER TERTIUS.

*Continens Febrium omnium Perniciosarum,
tum plane Intermittentium, tum etiam
Subcontinuarum descriptionem ex pro-
pria observatione, illarumque Curatio-
nem, media peculiari Methodo Chinam
Chinam in iisdem administrandi.*

C *Aput Primum.* Febrium omnium
Perniciosarum Periodicarum Natu-
ra, Differentiæ, Diagnosîs, atque Pro-
gnosîs, singillatim exponuntur. 121.

Cap. II. Periodicarum Febrium pernicio-
sus character generaliter expenditur in
sua Causâ. Varia illarum pravitas,
& actio diversa in triplicem nostri cor-
poris regionem. Earundem *China Chi-
na* curandarum Idea quædam practica
generalis. 131.

Cap. III. Methodus exhibendi valide,
atque feliciter *Peruvianum Corticem*,
adversus singulas recensitas Febrium
Perniciosarum species, etiam in casu-
bus ferme deploratis. 141.

Cap. IV. Dilucidatur Methodus exposita,
examinatur, & defenditur a male fe-
riatorum dictis. Porro circumstan-
tiæ, in quibus ea locum habet, & in
quibus non, indicantur. 151.

Cap. V. Evitare Censuram Vulgi diffi-
cile, si aliquando *Æger* hac Methodo
curatus occumbat. Recensentur ideo
fideliter Casus omnes lethales, in qui-
bus culpatus est insons *Cortex*, etsi non
oblatus, ut & ii, in quibus vere obla-
tus non profuit, iique insimul, in qui-
bus nec profuit, nec poterat prodesse.
160.

Cap. VI. Historia peculiaris, quæ primam
occasionem inventioni Methodi tradi-
tæ auspiciatissime præbuit. 168.

LIBER QUARTUS.

*Curationes insignes quamplurimas exhibens
omnium specierum Febrium Perniciosarum,
alias recensitarum, Methodo jam
descripta absolutas, una cum gravicir-
ca hanc materiam Praxeos Problemate.*

C *Aput Primum.* Historiæ insignes In-
termittentium Perniciosarum, in
primam præcipue Corporis Regionem
sævientium nostra methodo jugulata-
rum. Harum species sunt, *Primo* Cho-
lerica, & Dysenterica, *Secundo* Sub-
cruenta, & Atrabilaris, *Tertio* Cardia-
ca. 174.

Cap. II. Historiæ mirabiles Perniciosarum
agentium lethaliter in secundam præ-
sertim Corporis Regionem, curatarum
eadem Methodo. Harum differentiæ
sunt, *Primo* Diaphoretica, *Secundo*
Syncopalis, *Tertio* Algida, *Quarto*,
Subcontinua Malignans. 184.

Cap. III. Historiæ memorabiles Intermit-
tentium Perniciosarum, agentium fe-
rociter in tertiam primario corporis
regionem, eodem quoque ritu sanata-
rum. Harum species unica est Lethar-
gica. 203.

Cap. IV. Aliæ insignes Historiæ, ab A-
micis communicatæ, variarum specie-
rum Febrium Perniciosarum, curata-
rum ope *China China* nostra Metho-
do administratæ. 215.

Cap. V. Utrum, quando Perniciosæ se-
cundi Ordinis, sive octavæ Speciei,
nempe Subcontinuae malignantes, con-
tinuitatem essentialem, & acutam af-
fectant citissime, hoc est, in ipso sta-
tim principio, expediat illico, aut li-
ceat *Corticem* administrare, Febrisque
cursum intercipere. Id, etsi probabili-
ter sæpe liceat, non tamen indiscrimi-
natim videtur semper licere. 234.

Cap. VI. Exempla nonnulla felicia citæ
oblationis *China China* in principio
Periodicarum Perniciosarum, gressu
celerrimo ad Continuas essentialiter,
atque Malignas vergentium. Ea ta-
men nonnisi cautam circa hoc, cir-
cumspectamque fiduciam prudenti Me-
dico videntur præbere. 245.

LIBER QUINTUS.

Februm omnium Continuarum, nec non aliorum quorundam Morborum, præsertim recurrentium, examen continens, docensque, in quibusnam earum, eorumve possit esse proficius Cortex: item, quænam illius utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febres, & quævis ejusdem in Clysteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

Caput Primum. Generalis præmittitur Februm divisio materiæ de qua agitur congruenter aptabilis. 257.

Cap. II. *Peruvianus Cortex* inutiliter exhibetur in Febris Continuis Continentibus, seu non Remittentibus, tam simplicibus (ut vocant) quam Putridis, atque his quidem, tum Symptomaticis, tum Essentialibus, tum Solitariis, tum Comitatis, sive Malignæ fuerint, sive Acutæ simpliciter. *Mortoni* Praxis in hoc castigatio detegitur, ac vulgo sit credita; non tamen plane recipitur. 262.

Cap. III. Explicatur adhuc *Mortonus*: mox statuitur, *Chinam Chinam* utilem esse in Febris Continuis per subingressum Paroxysmorum, *Subintrantibus* appellatis, non ita in simpliciter Remittentibus, quarum peculiaris natura describitur. In Remittentibus autem periodice, sive Proportionatis, quæ generali Continuarum nomine solent donari, distinguitur. Dissensus & hic aliquis a Praxi *Mortoni*. 269.

Cap. IV. Allata nuperrime distinctio de *Cortice* in quibusdam Proportionatis utili, & in quibusdam inutili, illustratur quoad hanc postremam partem

(de prima enim jam satis alias) nonnullis exemplis. 277.

Cap. V. Proficius asseritur *Peruvianus Cortex*, primo ad Febres Complicatas vulgatiores, puta *Hemitritæos* &c, secundo ad Lentas, præsertim Puerorum, *Hædicas* abusive dictas. Confirmatur exemplis postrema hæc assertio. Demum ad Febres singulas indigitandas, quibus utilis est *China China*, & quibus non, universalis earum Categoria, & varia insimul metamorphosis, *Corticem* modo admittens, & modo respuens, iconice exprimitur, ac explicatur. 283.

Cap. VI. Enodantur nonnulla Quæsitæ variis titulis comprehensa circa usum etiam ulteriorem *Peruviani Corticis*: Et Primo Quæritur, an ille conveniat aliis Morbis, præsertim periodicis, præter Febres; nec nisi cunctanter creditur, spectatis exemplis. 295.

Quæritur Secundo, An, ubi *Cortex* vere indicatur, liceat ratione Subjecti illum administrare citra periculum Mulieribus *Gravidis*, *Puerperis*, *Abortum passis*, aut *Menstruas* purgationes actu patientibus: & incunctanter asseritur, experientia duce. 309.

Quæritur Tertio, An ex eo, quod *China China* sit Remedium suapte natura innocens, liceat eam tentandi gratia indiscriminatim usurpare in quibuslibet Febris, & Morbis, iis etiam, in quibus communiter deprehendi solet inutilis: & negatur. 312.

Quæritur Quarto, An *Cortex Peruvianus* per Clysteres injectus, aut Carpis appositus, quicquam curationi Februm conferre valeat. Primus modus, utut imbecillus, non plane rejicitur. Secundus nil prope præbet fiduciæ, languida illinc, hinc inani respondente experientia. 319.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER PRIMUS.

PRÆSTANTIAM, AC VIM PERUVIANI CORTICIS
Adversus Febres Intermittentes, & earum Causas, illius
pariter tutelam, usumque methodicum in iisdem Intermit-
tentibus, saltem vulgatoribus, aliaque hujuscemodi com-
prehendens.

CAPUT PRIMUM:

*Historia primum inveni apud Mutinen-
ses Chinæ Chinæ usus. Innocuum illa
præstansque Febrifugum. Recursus Fe-
brium post eam parcius assumptam con-
tingens, ex adverso perperam allegatus.
Pro usu illius, præter Experientiam,
& Rationem, Auctoritas multiplex.*

QUAM olim sponte impo-
litam edidi, talem etiam-
num recudi sum passus,
nonnullis tantum hic il-
lic additamentis appositis,
peculiarem Methodum a
septem jam lustris mihi perspectam, ex-
hibendi Peruvianum Corticem, vulgo
China China, vel *China Chinæ*, aliis
Gallico more *Quinquina*, seu *Kinkina*
appellatum, pro curandis Malignis qui-
busdam Febribus subdolis æque ac exitia-
libus, adversus quas, postquam etiam
hominis vitam in extremum discrimen
adduxerint, eximiis illum pollere viri-
bus, animadversum antea non fuerat a-
pud Nostrates. Priusquam tamen rem
propius aggrediar, operæ pretium me fa-
Torti Therap. Spec.

cturum puto, si ad sternendam mihi pla-
norem viam, nonnulla communior
Febrifugi hujus usum in *Benignis* tan-
tum, & diuturnis Intermittentibus re-
spicientia præmittam. Licet autem hæc,
& plura istiusmodi, quæ toto ferme hoc
primo Libro persequi lubet, supervaca-
nea forte cuipiam videri possint, ea ta-
men, si probe spectentur, ad intentum
facere, atque ad innuendam congruam,
ut decet, completamque egregii hujusce
medicaminis administrationem non pa-
rum conducere, poterit, ut reor, haud
difficiliter dignosci. Etenim, vindicato
ab oppositionibus fieri solitis tam salu-
bri remedio, nec non inquisita propor-
tione, quam potest habere cum Febrium
expugnandarum causis multifariam con-
sideratis, sensim ducentur ad tutam, &
rationalem Methodum eodem utendi in
iisdem Intermittentibus, saltem *benignio-
ribus* (quod gradum faciet ad Metho-
dum quoque, quam pro *Malignarum* cu-
ratione sponendi, suo loco pandendam)
& ad feligendas e vulgatoribus utilio-
res ipsum præscribendi formulas, digno-
scendamque insimul opportunitatem tem-
pestivæ oblationis illius.

Non tamen ideo hic est in animo historiam sive originis, sive inventionis, sive translationis Chinæ Chinæ in Europam a primordio repetere; Id enim cum solertissimus Vir *Sebastianus Badus* jam luculenter præstiterit peculiari Libro Anno 1663. Genuæ impresso, genesim universam remedii, tunc Orbi nostro nascentis, legere potest curiosus quilibet, tum apud eundem, tum apud alios, qui vel mediate postmodum, vel immediate Facti seriem decerpserunt a Bado. Neque pariter mihi mens est ineffabilem saluberrimi hujusce pharmaci virtutem febrifugam, ac operandi modum, sicut nec abditas Febrium Intermittentium causas, per eandem depressas, ex professo, atque intimius ad unguem usque rimari; arduum siquidem opus hoc cum omnes hactenus incassum tentarint, non minus inaniter & ipse tentarem. Sat fuerit suo loco, ubi nodus iste plane intactus relinqui non poterit, tenuia quædam abstrusæ utriusque rei specimina, sive generaliores quasdam considerationes tantum non oscitanter proferre. Impræsentiarum vero liceat historiam omnem Chinæ Chinæ ab ingressu, atque progressu illius intra Urbem duntaxat nostram, pro exercita a me in rebus Medicis praxi, obiter auspicari, ne vel a notione intra spatium temporis valde modicum acquisita, vel a parciore, quam par sit, successuum numero animadversiones meas sumpsisse credar.

Ex quo innotuit Europæ Cortex Peruvianus (cujus Planta integra prope *Loxam*, seu *Lojam* humili proceritate abunde succrescens, ab Incolis *Gannapride*, seu *Guananepide*, *Chinanepide*, vel *Guananegide* dicitur) ex quo inquam *Liber* istius Arboris innotuit Europæis regionibus, Hispaniæ videlicet primum, mox Italiæ, opera quidem, & pietate Emin. Card. de Lugo, aliorumque Patrum Inclytæ Soc. Jesu, de utroque Orbe plurimis certe nominibus, sed insuper ob hoc ipsum de nostro optime meritæ, statim excellentia novi Febrifugi, certo, ac multiplici apud Exteros experimento comprobata, sedulitatem allexit Præstantissimi Viri *Antonii Frassoni*, Præceptoris quondam mei dilectissimi, ut illud pro bono publico, & pro breviori, certiorque *Ægrorum* curatione in usum deduceret. Et

sane recensendus ille inter primos Corticis receptores, cujus rei testimonium exhibet idem Cl. *Badus* in citato Libro, cui titulus -- *Anastasis Corticis Peruvicæ*, ubi Epistol. *Frassoni* ipsius inserit sibi inscriptam sub Anno 1656. in qua idem *Frassonus* refert, se ante annos aliquot de Cortice felix periculum fecisse in pluribus, ac signate in splendido Viro D. Comite Alexandro Eminent. Card. Facchenetti fratre. Cum ergo circa Annum 1649. translatum fuerit e Regione *Quitensi* in Hesperiam Remedium, nemo neget, quin inter primos, qui illud admiserint, vere sit connumerandus *Frassonus*.

Cœpit ille uti China China (quam etiam *Gentianam Indicam*, *Antiquarium Peruvianum*, *Pulverem Comitissæ*, *Pulverem Card. de Lugo*, vel *Jesuiticum pulverem* vocitarunt nonnulli) post administrata præsidia universalialia, & particularia, in Quartanis ultra provectis, quo tempore tum *Ægri*, tum Medici tædio affecti ad remedia quælibet Empirica, atque etiam anilia solent confugere. Cumque illi curationes ex voto succederent, ad Tertianas quoque Spurias, ut ajunt, tum simplices, tum duplices, benignas tamen, seu saltem non perniciales, nec non ad alias quascumque Febres Intermittentes (diuturniores scilicet) curandas, pari successu transitum fecit, fretus auctoritate *Badi* ante memorati, aliorumque ævi sui Illustrum Medicorum, quorum testimoniis quamplurimis, iisque gravissimis, *Badus* ipse Opus suum pro tutela Peruviani Corticis roboravit. Reluctabantur interim, &, quoad vixit idem *Frassonus*, semper obstrepere omnes fere Civitatis Medici, adeo ut ad evitandum severum eorundem tribunal, profugus, & exul Cortex non ausus fuerit in Pharmacopœas introire, sed quasi clam intra Claustra quarundam Monialium fuerit coactus sese recipere, unde postea illum petebat Vir solertissimus, ut *Ægris* sibi commissis subministraret.

Dabat autem adultis initio Paroxysmi, quemadmodum tunc solemne erat, ex præscripto Romanæ schedulæ, *drachmas* duas Corticis in subtilissimum pulverem redacti, dosim vero exiliorem natu minoribus, habita ætatis ratione, sive deinde in forma haustus, ut plurimum quidem in Vino, modo tenuiore, modo gene-

generosiore, ad *uncias quinque*, plus minus facta, vel etiam omiffa prævia infusione (quod perinde est) five in forma boli, five alio consimili artis ritu, superepoto pariter Vini momento. Hac methodo a primo adventu Corticis, ut dictum est, in Italiam, usque ad annum 1677. (quo tempore ad Praxim sub Ipso addiscendam me contuli) Febres omnes Intermittentes longiusculas suppressabat, iisdemque non raro, ut mos est, rediivis, repetito semel, aut bis Febrifugo finem imponebat. Quod millies ac millies sine ullo unquam sinistro eventu sibi contigisse, mihi pluries asseruit Vir ille fide dignissimus, ac omni exceptione major. Et egomet postmodum, testis de visu, id ipsum illi perpetuo accidisse deprehendi usque ad annum 1680. (nec enim quispiam, nisi plane vitilitigator, adferetur ob singularem casum, de quo infra *Cap. x. Hist. xiii.*) quo nempe anno diem suum obiit, lacrymabili sane iactura, Vir experientissimus, ac de Urbe nostra admodum benemeritus, qui vel moriens & in hoc profuit, quod eo extincto, extinctæ cum eodem, vel saltem sopitæ fuerint Nostratum fere omnium, qui tunc aderant, Medicorum in Corticem inimicitia; pluries enim ex iis Chinæ Chinæ antea osiores, ac hostes, eadem paulo post, semotis cavillationibus, ut cœperunt. Quæ fors nonnullis quoque aliis peculiaribus obtigit post ejus obitum. *Frassoni* remediis, dum viveret, improbatis; ea namque communibus sensum suffragiis fuere subinde adeo recepta, ut ipso etiamnum *Frassoni* nomine insignita circumferantur. Atque hisce incidenter occurrentibus liceat amantissimi *Præceptoris* Manibus parentasse.

Ab eo autem tempore cœpit adeo clarescere in dies hujusce fama Febrifugi, ut jam nostro ævo nil notius sit in Medicina, nil certius, quam Febres Intermittentes China China depelli. Communis iste mos est omnibus ferme Europæ Nationibus, quod innumera undique scripta luculenter testantur. Hinc est, quod ex tam liberali illius impendio detur ansa pravis hominibus, iniquum de corio humano lucrum facientibus, eandem adulterandi, de quo passim jure merito (quandoquidem verum sit) conqueruntur Auctores, ut proin-

de alicubi in publicis Nosocomiis in locum genuini Corticis jam prope deficientis, suffectus fuerit pulvis ex Nucibus, aut ex Corticibus Cupressi, & Malorum aureorum dulcium, item ex radicibus arboris Persicæ, Fraxini, Gentianæ, & hujusmodi, referente præ aliis Eruditissimo *Luca Tozzi*: quibus remediis ter exhibitis, ait quandoque tolli Febres, quæ cæteroqui unica tantum oblatione Cortici Peruviano semper cedere consueverunt.

Enimvero succedanea quævis, five naturalia illa sint, five artificialia, nimium distant viribus ab hoc Cortice, ut qui inter omnia hucusque nota, Febrifugum præstantissimum est, ac summe innocens. Præstans equidem præ omnibus, quia præ omnibus infallibiliter, & celerrime Febres omnes Intermittentes abigit, dummodo nulla partis alicujus solidæ læsio organica sit morbi formes. Inde fit, ut propinatis semel cuilibet Quartanario, aut Tertianario *drachmis duabus* Corticis, more maxime vulgari, in principio, vel declinatione Febrilis Accessus, possit Medicus absque ulla hæsitazione spondere, ultimum fore paroxysmum illum, nec rediturum alterum. Quid citius? Quid certius? Veritatem hujus asserti, si quis, cui notum non sit quod notum est omnibus, habeat suspectam, provoco ad experimentum; nec alium Testem, aut Judicem, volo, nisi qui contra hucusque senserit. Ad me quod attinet, testari possum de experientia quinquaginta circiter annorum, quo temporis tractu semel tantum, vel bis, quod memor sim, in casu Febris Quartanæ (absque ullo tamen Ægri detrimento) expectationem meam fefellit Cortex, siquidem ille genuinus fuerit, quod nihilominus credere non recuso. Sed quid tum? Quandoque per accidens materiam combustibilem non comburit ignis: numquid propterea non erit idoneus ad comburendam, cum millies combusserit? Quod vero innocuus, & insonsille sit, experientia pariter mihi satis demonstrasse videtur. Quidquid enim aliis contigerit, cum non tenear de facto alieno, loquor de proprio, testorque coram Deo, & hominibus (quod & plures testantur de suis Ægrotis gravissimi Scriptores) nullum unquam ex meis Ægrotanibus

bus petiisse, quod sciam, ob usum Corticis, neque in morbum graviolem, sed in leviolem fere semper, etiam cum reciderit, incidisse; idque pariter mecum perpetuo animadverterunt quot quot sub me Praxim Medicam exercuere, & propria dein experientia sejunctim noverunt. Si quid vero unquam incommodi accidisse fortuito visum sit, ut in nonnullis historiis referam; id certe non culpa remedii tunc contigit, suapte natura insontis; sed ob intempestivam suppressionem Februm plane salubrium, & depurativarum, culpa videlicet Medici, remedium Febrifugum, ubi progressus Februm stabat remedii loco, incaute offerentis. Quod de substantia Corticis semper innoxia a me deprehensa tam fidenter assero, haud ita facile proferre possem de ullo alio medicamento usitatore, praesertim in linea Solventium, quorum tamen tanta esse sollet apud Olores Corticis aestimatio.

Si qua nihilominus alicunde quaerenda sit, ac opponenda Cortici criminatio, ea petenda est a *Recidivis* (utor hoc vocabulo ad sensum Artis, aliisque utar in progressu minus excultis) post fugatas ab eodem Febres identidem recurrentibus. Neque hic ego inficias ibo, ut inficiantur quamplurimi, omnem culpam in errata convalescentium, nec semper immerito, refundentes, quin ultro fatebor, exhibitio semel, ac unica tantum dosi, Peruviano Cortice, Febrem saepe saepius redire. Nisi hoc unum obstaret, Arborem Vitae in China China superstitem divina Clementia crediderim. Adhuc tamen fidenter respondeo (plura circa hoc alibi prolaturus) primo, quod non semper recidunt Aegri ab assumpto Cortice, ut experientia constat, si praesertim rite, ac per repetitas iusto ordine vices exhibeatur. Secundo, quod ex opposito saepissime recidunt ter, quater, & quinquies, etsi Corticem nunquam assumpserint, sed alia methodo medica fuerint curati, unde posset contra talem methodum retorqueri eadem censura. Sed revera solutis etiam sponte, nullius omnino remedii interventu, sed solius Naturae ope, quandoque Febris, in eadem denuo, citra ullius culpam, relabuntur Aegri. Quid tunc dicendum? Loquamur ingenue. Recidunt Aegri sumpto, & non sumpto Cortice, frequenter Autumno, qua tempestate contumaciores

sunt Febres. Recidunt raro sumpto, & non sumpto Cortice, tempore Veris, & in principio Aestatis, quibus tempestatibus quaelibet methodus felix est, cum Febres tunc temporis etiam suo Marte cito solvantur. Non igitur Medicamentum (inquit egregie Mortonus haec omnia complexus in responsione sua ad objectionem a Recidivis petitam) sed Febris indoles in culpa est, si a perenni humorum fonte enutriatur, nec non ab aere, aut alio accidente externo. Sive enim natura, sive arte quaevis sanetur, ad revirescentiam valde proclivis est. Multa enim experientia fretus (perpendantur quae verba haec digna consideratione Praetectorum, immo & eorum assensu) fidenter affirmare audeo, Febrem a Corticis usu fugatam, & demum recidivantem, licet quacumque alia methodo, vel Febrifugo, vel viribus naturae subacta fuisset, nihilo secius redituram fuisse. Neque minus nervose similia protulerat ante Mortonum Restaurandus in Praefatione Tractatus sui, cui titulus -- Hippocrates De usu Chinae Chinae -- Quid enim iniquius (inquit ille) quam a China China extorquere, ut nequaquam ab ea assumpta revertantur Febres? Numne saepe saepius animadvertitur illarum reditus, postquam fuerint curatae, ab assumptis cathartics, aliisque remediis? Praeterea, an China China tenetur prohibere, ne qui reduce fruatur valetudine, errata in dieta committat, ne causae externae, & animi pathemata Febrim exulem revocent? &c. Nonne quid simile accidere videmus ab efficacia Solstitii byberni, si quando eo tempore Febris aliqua remisit: namque unus, vel alter paroxysmus in Vere redivivus est, nisi prius revocata fuerit, praesertim per cathartica? Sed interim in medium prodeat remedium pari efficacia Febres profligans, qua China China. Nullum certe suppetit. Dico tertio, quod quando contingit ab assumpto Febrifugo recidiva, non semper accidit vitio ipsius Febrifugi, fermentum febrile imbecilliter, aut imperfecte subigentis, sed saepe etiam, si non semper, culpa convalescentium sibi nimis fidentium. Quarto, quod quoties recidunt, etsi Febris nonnunquam de simplici possit fieri duplex, semper debilior illa est: idque fere perpetuum observavi,

ut idcirco raro vocetur Medicus pro tali curanda recidiva, adeo levis illa est, & sponte evanescens. Quinto denique, quod per repetitam, & opportunam Corticis oblationem potest eadem recidiva non modo semper curari cum venerit, sed, quod magis est (dummodo congruum id censeatur) etiam priusquam adveniat, penitus, ut in progressu videbimus, præcaveri. Propterea cum sit ut plurimum in potestate nostra malum istud pro libito avertere, fere nonnisi volentes afficere potest huiusmodi objectio.

Soluta, ut reor, hisce responsionibus potiore difficultate, cui & alibi valide occurram, non est cur hic inutiliter tempus teram in refellendo, quod Nebulones quidam scurriliter blaterant, ad terrendum popellum, nempe quod Corticem potantes, intra annum, vel, quod magis ridiculum est, intra septem annos moriantur, sopito videlicet, & postea ferocius recrudescente eodem, vel alio pejore morbo: item quod China China pinguibus obsit, & tantum graciles sanet, aliaque huiusmodi prorsus exhibenda. Nam præterquamquod nullus Medicus, quod sciam, quibuslibet adhibitis in Curatione remediis, cuiquam per annum, multoque minus per septennium, sanationem ratam facit (quasi teneatur ad tempus de manutenenda Ægri salute, ut Faber Murarius de consistenteria Domus constructæ) facillimum insuper est, experientia ipsa impostores istos mendacii convincere. Plures etenim (quos ob digniorem causam alias sum relaturus) ac præterea plus centum alios, & pingues, & macilentos, per Corticem curatos a decem, & quindecim retro annis, hucusque tamen incolumes, possem adducere: quin memetipsum, qui anno 1696. epotis uno haustu sex drachmis illius, a morte imminente illico evasi, & etiamnum vivo, & etiamnum scribo. Ast hanc Zizaniam nullius ponderis ab ullo, qui Medici nomen mereatur, satam, vix adducor, ut credam.

Sed præter experientiam, quæ sola sufficit ad ostendendum Corticis usum prorsus innocuum, id ipsum etiam, vel nuda ratione spectata, evincitur ex eo, quod nullam vere, qua possit nocere, vim in se contineat Cortex, sive de primis illius, ut ajunt, qualitatibus, sive

de secundis, sive etiam de occultis sit sermo. *Calidus* enim *ex. gr. & siccus* est? Calidiora sunt, atque sicciora Zinziber, Piper, Semen Sinapi, Mithridatium, Theriaca &c. *Amarus* est? Amariora sunt Absynthium, Ruta, Gentiana, Chamedrys, Fumaria, Centaurium minus &c. *Stipticus* nonnihil est? Stipticiora sunt Nucum putamina, Noces, Cupressus, Verbena, Aurantium Cortices &c. quæ sunt usitatiora, nec prorsus contemnenda Febrifuga, intercedente tamen inter illa, & Corticem hoc uno discrimine, quod illa, etsi ut plurimum calidiora, ac proinde magis suspecta, Febrim vix unquam tollant, & Cortex semper. Quoad occultas vero facultates, nullam in eo reperiri datum est, nisi antifebrilem. Neque enim ullam *Narcosim* præsefert, cum nullum soporem, quin potius vigilantiam, & mentis alacritatem, etiam copiose assumptus, inducat: unde, secundum plurimos, Opii consortium facile admittit, quod secus fieri deberet, si Cortex ipse eadem polleret narcotica facultate, qua Opium; rationalis quippe subesset de nimio sopore incutiendo suspicio. Insuper si China China (ut clare demonstrabimus in historiis) soporosas Febres, atque *Lethargicas* momento temporis solvit, & cum illis submovet soporem adjunctum, satis patenter constat, illam vi potius pollere contraria: tantum abest, ut Causam Febrilem hypnotico veluti vinculo obstringat, præsertim ad tot hebdomadas, quot sunt induciæ inter morbum & recidivam, quotiescumque ista contingat, cum, ne per horam quidem, nodum huiusmodi narcoticum iniiciat spiritibus. Quod si contendatur, illam exercere narcosim, & quidem diuturniorem, adversus solum Fermentum febrile, hæc, ut patet, dici nequit vera narcosis, sed potius absorptio, illaqueatio, aut retusio fermenti, vel quid his analogum, in quo facile conveniemus, quippe in re semper innocua. Ad hæc nullas Cortex intra viscera, vel intra fluida excitat turbas, nullum cit vomitum, secessum nullum (quod illi perperam vitio vertitur) non sudores prolicit per vim expressos, non urinas immodicas, non ullam aliam sensibilem, saltem ut plurimum, promovet evacuationem, quarum tamen aliquam si quando (quod haud in-

frequenter accidit) habeat adjunctam, placida illa est, modica, Ægro facilis, ac saluberrima. Uno verbo, China China citra omnem molestiam, excepto deglutitionis incommodo, materiam febrilem, quæcumque illa sit, undecumque procedat, quocumque tendat, aut ubicumque moretur, materiam inquam febrilem directe petit, corripit, intercipit, aut subigit, eodemque temporis momento celebrem illam, ut ajunt, humorum coctionem, diu, sæpe tamen frustra, quæsitam, & a plurimis pro dextero usu cujuscumque Febrifugi requiri creditam, quotiescumque non præextiterit, ipsa facit, vel saltem ut fiat efficit, correcto fermento Febrili, vel sublato illius affluxu, quæ concoctio statim in Urinis altera ipsa die ab illius assumptione manifestatur, estque phænomenon perpetuum, sicuti summa dignum observatione, ita & facillime observabile; Ut propterea in hac re, quæ non de *conjectura*, sed de *facto* est, & cuilibet obvia, diutius immorari non liceat.

Quod si quispiam de arcana ista Corticis facultate, de qua tamen plura in progressu, adhuc ulteriora quærat, ut ea fidentius utatur, is quærat potius ab expertis, quid illa præstare consueverit, quemadmodum de Febrifugis, sive Alexipyretis hujusmodi faciendum monet Doctissimus *Mercurialis* -- *De præsidii* (inquit) *operantibus arcana qualitate minime loquendum est; siquidem, ut scribit Galenus, medicamenta hæc cum sola experientia sint inventa, cogimur fidem iis adhibere, qui longa, & debita experientia testantur, sese ipsa cum fructu usurpasse.* Quid autem dicant, qui millies usurpant, jam proxime disquirendum. Sex idcirco in medium prodeant, universalem totius Reipublicæ Medicæ approbationem secum trahentes, Testes eximii, experti, ac omni exceptione majores, videlicet laudatus *Badus*, *Restaurandus*, *Monginot*, *D' Atquin*, *Sydenham*, & *Morton*, qui omnes præ cæteris mihi dehinc in hac materia semper erunt Antesignani.

Badus Corticis innocentiam testatus -- *sancè* (inquit) *id juro coram Deo meo; Nec nisi aliunde damna resciscam, profecto ego nescio quid unquam, uspiamve attulerit detrimenti: Scio immo semper egre-*

giam operam navasse, & reportatis trophæis inclytum, & manubiis admirandum fuisse, & gloriosum. Hæc ille non minus ingenue, quam cum ibidem fateatur Corticem *ter*, quaterve illum fefellisse, in quibusdam scilicet *Tertianariis*, quibus tamen copulati alii morbi, Gallicis potissimum, & *Tabidis*, quod est extra activitatem illius. Auctoritas unius *Badi* sæcunda est insuper plurimis *Celeberrimorum Virorum* testimoniis ab eodem adductis, quos inter eminet Doctissimus *Conygius*, sive *Honoratus Fabri*. Hic Auctor, paulo post primum Corticis adventum in Europam, peculiari Libro suo testatus est, *Romæ*, ubi moram trahebat, intra annum aliquot hominum millia pulverem *Peruvianum* adhibuisse, & non modo innoxium, sed saluberrimum quoque fuisse probatum. Nostri temporibus, eadem Orbis jam pene universi assertio est.

Restaurandus post plurima enucleata *Peruviani* Corticis præclara facinora -- *Id vero* (inquit) *addidero, me nunquam hoc remedium citra successum exhibuisse, hoc est ejus ope semper curatas fuisse Febres: ac maximam partem me ad ejus usum confugisse in illarum pertinacia, aut cum symptomata verenda comitarentur.* Clarius vero ipsam securitatem remedii antecederet testatus -- *Ad illud auxilium* (dixerat) *citra ullum periculi metum confugiendum est, nec permittendum, ut vivi comburantur Ægri, ac discerpantur.*

Primarius pariter Regis Cristianissimi Medicus *Cl. D' Acquin* de remedio *Anglico*, cujus basis China China est, sic scriptum reliquit -- *Nulli unquam remedio potiori jure specifici remedii nomen, quam prædicto adscriptum est; nec enim hætenus ullum nobis innotuit, quod Febres pari celeritate, & securitate profligaverit.* Revera *Quinquina*, quæ illius est basis &c. Et inferius ad ostendendam innocuam operationem remedii -- *Locus non est* (subdit) *ut credam ab illius usu imminere discrimen aliquod: æconomice naturali nullam vim infert, cum, non secus ac cætera remedia amara temperata, nihil noxium corpori humano inurere valeat.*

Monginotius quoque de præstantia Corticis verba faciens, remedium hoc talis esse indolis asseverat, ut -- *Nullum ha-*
tenus

Genus (sunt ejus verba) *præstantius fuerit a natura productum*; ac de eodem in aliis quoque morbis, in quibus nondum usurpatum est; periculum esse faciendum incunctanter insinuat --- *Quandoquidem* (ait) *extra omnem damni aleam usurpari potest medicamentum qualitatis noxiæ omnino expers.*

Sydenham autem hæc habet de Cortice -- *Vere affirmare possum, non obstante tam vulgi, quam perpaucorum & doctis præjudicio, me nihil mali Aëgris accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse.* Paulo vero post -- *Et profecto, si tam effectorum durationem, quam Corticis hujus innocentiam, exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quotquot sunt remedia, deferre nullus dubitarem, cum non tantum in hoc morbo insignium esse virium deprehendatur, sed & in Uteri, & ventriculi etiam affectibus: Tantum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conquerratur.* Addamus & acrem hujusce Magni Viri querelam in *Dissertatione Epistolari ad Cole*, petentem eos præcipue (si qui tunc fuerint in ea regione) qui Cortice pro se, & domesticis suis utebantur, & interim eos pigebat (quod & per extensum confirmat Mortonus testis de auditu) eos, inquam, pigebat idem remedium aliis Aëgotantibus præscribere, quin & ipsum Corticem ibidem innotescere. Quam querimoniam prodit his verbis Vir iste Clarissimus --- *Quamvis vero in Februm Intermittentium curatione egregia præstet, ne dicam miracula, dictus Cortex, atque eodem tum ipsi nos libenter utamur, tum Uxoribus, Liberisque usurpandum imperemus, quoties res postulet (en testimonium innocentiae remedium) sunt tamen quibus baud minus jam displicet, quod tam certo, subitoque morbos expugnet, quam olim displicebat, quod non nisi nuper bis terrarum oris innotuerat.*

Mortonus denique -- *Me quod attinet* (inquit) *ego fidenter dico, idque postquam jam ad 25. annos quotidiano usu ejus vires explorando expertus sum, me nunquam novisse aliquid mali ab usu Corticis cuiquam evenisse, præter surditatem aliqualem* (quod tamen ego, hisce nostris in regionibus saltem, non sum expertus) *quam sponte illico a morbo evi-*

do, vel pulveris omissione cessare semper observavi. Me hujus remedii nunquam pœnituit, nunquam aliquem Cachecticum, Tabidum, aut quocumque alio morbo affectum, multo minus quasi toxico interfectum novi. Atque ter tantum (ut olim innui) optato eventu, in Febre Intermittente ope ejus sananda, destitutus sum. Alibi quoque hæc eadem nervosius repetit his verbis -- *Ego sane, qui jam ad quatuor lustra, & quod excurrit, hoc Polychrestum remediis fere quotidie præscripsi, vix aliquid incommodi Aëgotantibus ortum inde observavi* (quidquid clamose, atque falso oggerant male feriat quidam, atque Ignorantes) *quin etiam non nisi ter, uti sincero animo prius asserui, in Febris Intermittentibus spem meam frustratus est.* Utinam idem dicere licuisset de quoquam alio, quantumvis celebri remedio, in cæteris humani Corporis affectibus debellandis decantato. Quibus assertionibus nondum contentus, sed universali insuper approbatione munitus, in hæc alibi tandem prorumpit -- *Suffragio jam Professorum pene universali in censum medicaminum salubrium, & maxime efficacium adoptatus est Cortex.* Nec de suo jure apud Doctos, & probos Viros decedet ante consummationem seculorum, ut ut ex astutia, malitia, temeritate, aut ignorantia non desinant aliqui hucusque obstrepere, & oggannire.

Demonstrata jam satis secundum experientiam, rationem, & auctoritatem præstantia Peruvianæ Corticis, nocendi nesciæ, superesset adhuc ex mente citati Mercurialis hanc ipsam experientiam ulterioribus, præter adducta, gravissimorum Auctorum China China utentium Testimoniis confirmare. Sed cum ex una parte plusquam quinquaginta Illustrium Medicorum attestations, ut dictum est, circa hoc olim protulerit Badus, quibus modo universa subscribit Respublica Medica, sive Italiam respicias, sive Galliam, sive Angliam, sive Germaniam, sive Hispaniam, sive aliam quamvis (ut verbo tandem dicam) Mundi, saltem politioris, Regionem: ex alia vero parte, cum ego Tractatum hunc, animadversiones tantummodo meas, præsertim practicas, continentem, quovistum philologico, tum affectatæ auctoritatis or-

natu destitutum, ut & toto semper margine lævigatum velim, ideo ab enumeratione Scriptorum Chinam Chinam totis ulnis amplexantium (quorum series numerosa late ultra plurimum existimationem extenderetur) lubens abstineo, eosdem doctis Viris satis superque notos jam sciens, aliis vero, si velint, inventu faciles. Non enim apud *Garamantas*, & *Indos* hujusmodi notitiam quærere est opus, quandoquidem nullus ab inventione Remedii fuit hucusque, qui de Febribus scribens, siluerit de Cortice. Sed & eandem notitiam, si non integram, saltem luculentam, atque præcipuam colligere quisque poterit ex Notis Clarissimi *Nigrisoti* Professoris Ferrariensis in editione per eundem repetita Opusculorum *De Blegny*, *Monginot*, *Restaurandi*, & *Sponii*, ex *Zodiaco Medici Gallico* excerptorum, & ab eo in unum congestorum in Libro, cui titulus -- *Febris China China expugnata* -- ubi, præter non vulgarem ipsius eruditionem, solidam insuper praxim in usu talis remedii, & observationes summe veras, ac utiles, meisque (experientia utrinque teste) omnino consonas, deprehendere est: ut propterea Virum istum inter saniores, & magis expertos hujusce Remedii Patronos jure merito lubeat referre.

Id unum monitos velim Osores Corticis, ut priusquam eundem damnent, quid de ipso scriptum sit, quid ab expertis assertum, legere non recusent: neque enim æqui Judicis munere fungi potest, qui antequam judicium ferat, integram Rei causam, aut defensionem renuit audire. Huic, quæso, quem facile pro Tribunali sedentes exercere queunt, ne parcant labori, ut labori crurum non parcant ad supervacue palpandos Ægros, quibus sæpenumero acceptior est sanatione blandimentis cassa, officiosa jugulatio.

Liberum hunc loquendi modum, quem in decursu quoque identidem offendit *Le. Aur.*, & a quo cæteroqui cavere mihi religio est, ne quis mihi vitio plane vertat, is attendat velim, procedere hoc ipsum, non ex dicacitate, aut malitia, sed ex ipsius necessitate materiæ, ad Apologeticam nonnihil vergentis; quippe crimen istud (si vera hæc pandere crimen reputatur) familiare est Auctoribus omnibus, quotquot sunt, qui de hoc Reme-

dio scripserunt experti, & non tantummodo per conjecturas, aut ex aliorum relatu: ii namque, ut obvium est cerne- re, temperare nequeunt a ludibus, neque a tutela fervidiore tanti medicamini, sicut nec ab amara, & acri querela, neminem tamen specialiter impetente, quod ei tot fuitiles objectiones, tot somnia, totque figmenta frequenter opponantur: signum evidens, quod hujusmodi Scriptores referentes ex intima conscientia, quæ vera sunt, & experta sibi, sine querimonia, & indignatione quadam ferre nequeunt vanas, & aperte falsas hujusmodi Hominum inexpertorum, fallacique idea præoccupatorum cavillationes, dato etiam quod nonnulli Corticis Patroni, in illius usu minus temperantes, abundant aliquo excessu credulitatis, orto nihilominus ex admirabili, & innocua, quam pluries deprehenderunt, illius virtute.

Ob eandem causam, veniam aliquam me affecuturum facile credam, etsi trita nimis interdum inculcem circa usum hujusce Remedii, quæ ceteroqui puderet efferre in doctorum conspectu, quorum oculis vulgaria quædam fortasse vilescent; sed qui lustrabit Historias meas, in iisque, non modo inexpertorum incredulitatem, & tergiversantium diffidentiam, sed & identidem Adversantium animositatem, mucidarumque rationum, ac doctrinarum oppositionem animadvertet, parcat insimul impugnationi minus conquistæ, triviali, & Minervæ Repugnantium accommodatæ. Quo pacto enim, quæso, dabitur mihi usum validum, & liberalem Chinæ Chinæ in Febribus quibusdam exitialibus suadere iis, qui vel in benignis illam abdicant, atque proscribunt, ex indelebili inanum principiorum præventionem, nisi illis, data etiam eorundem rancidorum principiorum positione (quæ refellere nimis tædiosum foret, ac tandem inutile) ostendam innocentiam Remedii junctam infallibilitati felicitis eventus?

Sunt namque & hodie (pudet fere hoc in propatulo ponere, licet ita sentientes nec pudeat, nec pigeat palam profiteri) sunt, inquam, vel apud nos, qui contra totius Orbis experientiam, atque consensum, damnant Peruvianum Corticem, æque ac si Arsenicum foret, aut Sublimatum;

matum; neque usque adhuc sibi suadere possunt, illum Febres Intermittentes fugare, vel id innoxie saltem præstare, neque norunt (etsi plura norint altioris indaginis) qua dosi præcise ad ipsas abigendas vulgo usurpetur: adeo scilicet exosum illis est nomen Corticis, & gravis ipsa cogitatio de eodem; crescitque in dies illorum averfatio ea proportione, qua crescit ex præclaris operibus fama Remedii. Quod autem in hac Regione contigit, Viris cæteroqui doctissimis, eruditissimis, & ingenuis Professoribus abunde referta, puto rationabiliter contingere posse & in aliis. Liceat itaque minus doctos ad modulum captus eorum erudire, salva integra Eruditorum existimatione: etenim (ut alias sum protestatus) Tyronibus scribo, iisque tantum, qui Tyronibus æquiparari merentur, non maturis, doctisque Professoribus, quibus peculiarem tantummodo Chinæ Chinæ administrationem in arduis quibusdam Casibus, meamque simul experientiam in historiis expressam, fidenter exhibeo, ut eam fugaci saltem, humanoque intuitu, donare non dedignentur. Cætera, si lubet, ad lulum pereurrant, & jocum.

CAPUT II.

Pervicax Antipathia, qua nonnulli abhorrent ab usu Peruviani Corticis, illumque proscribunt. Ratio recursui Febrium tempestive occurrendi.

Sunt igitur hodie nonnulli (perpauci licet) præjudiciis vetustioris Pathologiæ nondum exuti, qui reluctanter infimul experimento, ratione, atque Orbe toto, adhuc male sentiunt de Cortice, &, quod turpius est, crimen istud tangit præcipue nos Italos, cum tamen omnem ferme, quam intra totius Europæ confinia nactus est famam, ab Italis Scriptoribus primum traxerit Cortex; ut proinde stupidus exclamet Auctor quidam Anonymus (*Helvetius* creditur) in Libello gallice conscripto, cui titulus -- *Les admirables Qualitez du KinKina* -- nobisque exprobret, quod in Italia, unde antiquiorem melioremque deduxit China China nominis sui propagationem, ibi pauciores, quam alibi, inveniat pa-

tronos, cum in Gallia, ubi serius apparuit, tantam existimationem, etiam propter Italorum testimonia, sit affecuta. Illius ideo verba huc referre non piget -- *C'est une chose assez surprenante, que le KinKina, qui fait aujourd'hui tant de bruit en France, par la guerison d'un nombre infini de personnes, auxquelles il a rendu la santé, trouve si peu de partisans en Italie, où il commença à paroître, il y a pres de quarante ans, sous le nom de la poudre du Cardinal de Lugo Espagnol, & qu'on n'y peut encore croire qu'il soit un remède spécifique pour toutes sortes de fièvres.* Quæ quidem querela iustissima est, dummodo plurimum restringatur, neque credulitatem nostram extensam velit ad omnes æqualiter Febrium, etiam Continuarum, species, in quam exceptionem alibi consentire videtur idem Auctor; quandoquidem, Febres Intermittentes (& quæcumque, subdo ego, ab initio tales fuere, necdum omnino a sua natura desciverunt) esse verum objectum actionis Peruvianæ Corticis, asseverat dum inquit -- *Les plus admirables effets de ce Febrifuge paroissent dans toutes les fièvres intermittentes, qui en sont le véritable objet.* Quod vero etiam in istis perpetuo ablegetur a quibusdam idem remedium, sane, si non in Fatum quoddam, non in aliud, quam in ingenitam quandam eorum antipathiam potest refundi; Sed & hanc ipsam satis mirari nequeo, quoties hæc, quæ cogitanti occurrunt sæpius, mecum ipse revolveo.

A prima Medicinæ origine ad hæc usque tempora, maxima fuit Medicorum sollicitudo, longo sæculorum tractu incessanter exculta, ut Febrifugum aliquod invenirent, ad sistendos Febrium Intermittentium Paroxysmos. Nil intentatum reliquit illorum sollertia, triplex regnum Naturæ, Animale scilicet, Vegetabile, ac Minerale, susquedeque volventium, ut vel aliquid naturale ad hoc aptum detegerent, vel artis adminiculo redderent tale. Usque eo devenit Artis tentamen audax, ut ad Dracones, ut vocant, mitigatos, hoc est ad ipsa venena præparata, & nonnihilo retusa, experienda confugerit. Hinc Antimonium, & Mercurius (quæ, ut notum est, nocentiora sæpius sunt præparata, quam crudæ)

da) Arsenicum ipsum, Vitriolum, Scammonium, Colocynthis, & hujusce farinae sexcenta alia, paulo ante accessione exhibita, crebro in usu fuere. Ex his, & similibus fabrefacta sunt Febrifuga *Riverii*, *Muscochii*, & *De Clos*, *Hercules Bovii*, Arcanum duplicatum *Mynsichti*, pulvis *Algorethi*, *Cornacchini*, & id genus alia, nomen veri Febrifugi nequaquam merentia, quorum omnium valde periculosorum, ut & aliorum mitioris ordinis, sed plane inutilem, si vellem Catalogum texere, Tractatus iste in amplum volumen excreveret.

De prioribus ergo tantum, scilicet de energeticis loquendo, si ea bis, ter, vel quater fuissent exhibita, fama erat, quod periodus febrilis tandem inhibebatur. Interim vomitus immanes, enormes secessus, tormina, cruciatus, anxietates Aegrum torquebant, quandoque non sine vitæ discrimine, &, quod pejuse est, læpescipius (dato quod nonnunquam res ex voto cesserit) Febris pari passu, si non etiam pejore, progrediebatur, cum insigni interim virium jactura, & vitalis œconomiae detrimento. Proponebantur nihilominus, atque ultro propinabantur, etsi spem pluries fefellerint, constanter, & absque ulla trepidatione aliis Aegrotantibus, quibus postmodum si Febris de more inexpugnata processisset, sat erat dixisse, eos saltem a pravis humoribus esse purgatos (verius dictum foret melioribus destitutos) quos nisi Febrifugum illud adeo strenue, licet cum aliquo incommodo, evacuasset, maligna, lethaliaque illis Aegritudo imminabat. Sed tandem a Medicis sanioribus, ac ingenuis, immo vel ab Aegrotantibus ipsis cognita proprio sumptu fallacia, ab hujusmodi remediis ferriari cœperunt.

Cum vero hanc ipsam auxiliorum penuriam male ferrent utrique, Clinici vero eandem supplere pro virili contendere, idcirco, incassum licet, *in varias abiere vias*, quas inter peculiari mentione digna videtur Methodus propinandi paucis ante accessiones horis medicamentum conflatum ex diaphoreticis calidioribus, sudore insimul externis adminiculis provocato, mox offerendi hora paroxysmi Catharticum, mistura quadam spiritosa, & diaphoretica solutum, vi quorum remediorum, in medio Febris

impetu, omnes illæ oppositæ simul coinciderent operationes, ut nimirum Aeger jam algens sudare, & e lecto surgere ad alvum deponendam cogeretur; sicque Paroxysmi progressus confunderetur, atque inturbaretur. Cujus animosæ methodi, quæ paucos habuit sequaces, auctor fuit Celeberrimus Practicus Londinensis *Thomas Sydenham* ad curandas Tertianas Intermittentes, priusquam in iisdem vires Corticis, quas in Quartana tantum noverat, experiretur. Perspecta namque paulo post integra illius virtute, de eodem tam bene sensit, ut purgationibus, cæterisque evacuationibus plane posthabitis, nullum aliud remedium illi æquiparandum duxerit, quoad tutum usum, ac effectus promptitudinem, ut nuper vidimus.

Irreparabili itaque deprehenso utilium Febrifugorum, vel Methodi cujuscumque certæ, tutæque defectu, factum est, ut magna pars Medicorum, arti consuetæ, plusquam par sit, fortasse fidentium, Quartanas Febres, & Tertianas diuturniores, crebris, ac usualibus purgationibus, sanguinis missionibus pluries repetitis, julapiis, jusculis, pulveribus ad nihilum, nisi ad Aegri nauseam, tædiumque facientibus, pertinaci usu curare tentaverit; quibus demum nil proficientibus, ad simplicia vegetabilia, Febrifuga reputata, ut Centaurium minus, Camedrym, Gentianam &c. item ad alia Specifica, sic dicta, carpis apposita, vel digitis alligata, ad Amuleta de collo suspensa, tandemque ad puerilia, & plane ridicula confugere cogeatur. Quod si beneficio temporis in horum remediorum administratione inaniter consumpti, sponte naturæ non convalescebat Aeger, ad aeris, tempestatis, vel regionis mutationem relegabatur. Altera vero pars Medicorum magis sincera, & Arti fidens tantummodo quantum decet, vel Febres contumaciores nullo pacto attingebat, vel administratis potioribus remediis, & tentatis rationabilioribus, præscriptoque congruo victus regimine, easdem aliquantulum enervatas soli demum naturæ curandas, præmissis tantum ingenuo de diurnitate prognostico, relinquebat.

Affulsit interea beneficium lumen cæcutientibus, detecto Peruviano Cortice, in quo vis illa Febrifuga, tot diu quæsi-

ta laboribus, eminenter emicuit. Sed (mirum dictu) reperitur ex voto Remedium omnis omnino pravitatis expers, Febres momento temporis fugans, nullos in Corpore tumultus excitans, nullam penitus molestiam pariens, ac si nihil fumpisset Æger, & statim repertum rejicitur, immo cæteris jamdudum rejectis, noxiis, ac inutilibus, quasi deterius foret, postponitur. Numquid forte illud audax quidam Chymiater ex Antimonio, vel ex Mercurio sublimatis elegantiori periculo fabrefecit? Minime gentium. Non alium Opificem habuit China China, quam Deum, & a solo Deo omnem, quam nacta est, febrifugam virtutem recepit. Anne ergo Deus illa utitur in humanum genus specie juvenis in ultionem Peccatorum? Cur illi tantam vim indidit, ut ea demum deluderemur, ut ea nos perderet? Absit hæc a nobis ingrati animi blasphemia. Si reliquis Plantis, & earum cuilibet injunxit Creator virtutem suam, qua postmodum a nobis detecta, si salubris appareat, fidenter utimur, quare virtute Corticis febrifuga eidem impressa, & a nobis evidenter detecta, pari fiducia non erit utendum? Ast quid dixi, Medicos fidenter uti consuetos, herbis, & rebus, quarum virtutem perspectam habeant? Quin iis utuntur ut plurimum in fide Parentum, de quarum natura, & viribus, nullam, nisi confusam, incertamque habent noticiam. Illis tantummodo velut egregiis utuntur, quia semper utuntur inutiliter; Cortice vero, cujus virtus perspicua est, & incomparabilis, quandoquidem cum fructu adhibetur, uti piaculum est.

Viguit perpetuo (liceat paululum digredi, & serio ridere, siquidem quandoque

— ridentem dicere verum

Quid vetat? —

viguit, inquam, perpetuo immortalis, & cavillosa garrulitas inter Pharmacopolas non modo, verum & inter Medicos quosdam Pharmacopolarum more philosophantes, acriterque disputantes, an res quamplurimæ refrigerent, an calefaciant. Vetus Theorema est, Acida omnia refrigerare, Amara calefacere. Dubitatur tamen, an Acetum, aut Spiritus Vitrioli in linea Acidorum refrige-

ret, & an Cichorium, in linea licet Amarorum, ullo pacto calefaciat. Recentior modo dissensus est inter Neotericos, an voluptuosæ quædam nuper in Orbem nostrum, mox & in usum Medicum invectæ Potiones, quicquam sanitati, generaliter loquendo, conferant, an detrahant, ut potus Chocolatæ, Thé, Coffee, similiave

Pocula, ab Odriso multum laudata Tyranno.

Laudant promiscue inter Medicos ii, quorum palato nova hæc, & exotica arident: improbant, qui iisdem minime oblectantur, Juris antiqui sequaces. Laudo Ego, quia saltem forbillantibus antea Vini spiritum, potiones hujusmodi in illius locum suffectæ, gravius delinquendi ansam præcidunt. Pariter divisa sunt vota, an Camphora, ut semen extinguere credita, frigefaciat intense, an, ut facillime inflammabilis, impense calefaciat. Idem pari contentione quæri solet de Opio, de Vipera, ac de mille aliis rebus maximi ponderis in praxi, quarum scilicet usus præposterus insigniter potest obesse, ut oblatio v. g. Purgantium in principio, aut fine morborum, præsertim acutorum, numquam satis damnata, sed nondum satis ab usu seposita, & hujusmodi. Medicus ergo quilibet, pro captu ingenii sui, prædictis omnibus utitur, unus quidem ad calefaciendum, alter vero ad refrigerandum &c. Sed veritas una est. Cichorium, Acetum, Spiritus Vitrioli, Camphora, Opium, Vipera, vel refrigerant, vel non refrigerant. Alter de duobus Medicis infallibiliter errat, Æger vero pœnas luit.

Delirant Reges, plebuntur Achivi; Neuter tamen culpatur, etiamsi error, qui in alterutro est certus, sit in materia quandoque gravi, ut in Opio stupefaciente (neque enim semper in solo calore, vel frigore, vel in solo Cichorio, aut Aceto consistit, quod parum referret) neuter, inquam, culpatur, quia in materia incerta, sua quisque ductus ratione, & sua fultus auctoritate, conscius licet de opposita opinione, & de errandi probabilitate, operatur. Culpabitur forte tanquam de crimine, si Chinam Chinæ offerat, quia virtus illius certissima est, & indubia, nec potest controversi, an febrem tollat, nec ne. Dixi, errorem sæpe

sæpe contingere in materia gravi, quia sæpe in materia gravi gravissimæ sunt controversiæ, & nihilominus lubricæ determinationes. Quænam, quæso, non vigent Quæstiones circa generalem usum *Phlebotomiæ*, quæ a pluribus doctis Medicis, nostri etiam sæculi, fere perpetuo ablegatur? Quænam non leguntur dissidia circa usum illius particularem in Variolis, Morbillis, Peticulis, & hujusmodi? Quænam lites non sunt, ut nuper agebam, circa usum *Purgantium* in Acutis, & in illorum principiis? Hoc non obstante, quotidie præscribitur fidenter utrumque, aut alterutrum, cum scientia contrariæ sententiæ (quæ, si vera foret, pro quantum noxia foret, nostra præscriptio!) licet pro alterutra parte, quantumvis probabilior, nulla constans stet, aut indubia experientia, ut in usu Corticis certo febrifugi, & nihilominus adhuc pro suspecto habiti.

Procedamus ulterius. Non modo in rebus incertis hallucinantur aliquot saltem Medici, sed ultro errant (donetur veritati hæc libertas, parum fortasse cauta, quippe nimis ingenua) errant, inquam, etiam scienter, si modo velint animadvertere, se nonnullis uti rebus, quibus vel invalidam, vel nullam inesse virtutem, pro obtinendo fine, in quem usurpantur, mille antea experimentis (quidquid in contrarium scripserint vafri quidam, vel nimium creduli) luce clarius deprehenderunt. An graviter peccent, sive ob imperitiam id fiat, sive ob socordiam, palatum simul, & crumenam Ægrorum, quandoque pauperum, male multando, videant Theologi. Ego sane remedium, quod pro me ipso non usurparem, alteri numquam præscribam. Non hic præcise loquor de tot Confectionibus Cardiacis, de tot pretiosis Medicamentis inutilibus, quibus abutuntur nonnulli, fortasse Corticem improbant, ac illiusmodi Medicamenta inertia Corticis activo perperam, & frustranea impensa antepponentes, quos proinde incurere in Legem *Repetundarum* autumat *Badus*. Neque sermo mihi est de celeberrimo Lapide Bezoartico a Medicis potius Ægrorum sudores frustra expectantibus, quam ab Ægris ipsis sudores eliciente; cujus nihilominus (etsi spem millies frustraverit) tam creber, tamque inanis

est usus, absque eo quod, illo etiam nil operante, quidquam metuant, qui præscripserint; sed de abusu loquor magis vulgari, minus forsan notato, & maxime universali.

Atque, ut cum assumpta hætenus comparatione procedam, nonne illi iidem Medici, quibus tantum est curæ, ne tractu temporis noceat Cortex, quem cæteroqui vident statim prodesse, præbent pro curanda v. g. Scabie, post repetitas supervacaneas purgationes, & phlebotomias, tantum succi Cichorii crudi, quantum vix Uter caperet, tantum Seri lactis, quantum vix Labrum, tantum pulveris ex testaceis, quantum vix admitteret Bulga, licet post longam experientiam certo didicerint, hujusmodi remediis vix umquam Scabiem sanari, quam cæteroqui sanant Viperata intus, & Sulphur extus, tempore idoneo, & cum regimine adhibita? Neque tamen, ex tam copiosa succi illius ingurgitatione, ullam metuunt cruditatem in stomacho; cum ex adverso illud idem Cichorium in Acetariis, Oleo, Sale, & modico Aceto correctum, ac conditum, a pastibus religiose proscribant: neque ullam a tanta seri acescibilis, aut corruptibilis illuvie læsionem, ullamve a tot pulveribusterreis, crusta quadam Ventriculorum, ac intestina obducentibus, obstructionem reformidant, cum cæteroqui sciant terrea hujusmodi ingesta Chlorosim, & malum habitum inducere, præbeantque incunctanter, licet de non curanda intra annum hisce remediis Scabie moralem habeant certitudinem. Non est tamen, quod plane improbem enarrata remedia, quibus, defectu meliorum, utor & ipse, moderamine tamen, atque fiducia viribus eorum satis perspectis correspondente; sed dico, ridiculum esse, quod illis tam fidenter utamur, China China vero tam trepidanter, cum illinc irritus ut plurimum, hinc faustus semper succedat eventus.

Dicam amplius. Nedum remediis, quorum virtus incerta est, & iis, de quibus certum est, quod non sanant, utuntur Medici, Corticem tanto horrore metuentes, sed & insuper aliis, quorum noxa præsens certissima est, incertissimum vero futurum levamen. Exemplo sint Cucurbitulæ, remedium pro Rusticis, ac

Bajulis ob assuetudinem, & Vessicantia pro Capucinis ob amorem Crucis, quemadmodum dicere consueverat, cum viveret, nostræ numquam memoriæ moriturus *Malpighius*: quorum Epispasticorum acrimonia dolorifica ex Cantharidibus, Euphorbio &c. præter partes externas, ad internas usque, dysuria teste, progreditur; & tamen de illorum juvenine res adeo controversa est, ut ab innumeris Auctoribus, tum Antiquis, tum Recentioribus, velut absolute, ac perpetuo noxia damnentur. Hæc, inquam, quæ Sanis Febrem inducere apta sunt; Febricitantibus graviter decumbentibus affiguntur ab iis identidem Medicis (quos tamen non ob id semper damno) qui leviter Febricitantibus renuunt præscribere Corticem, cujus juvamen præsens certum est; incommodum vero, quod ex Februm suppressione ominantur, somniatum, & ab expertis millies numquam deprehensum.

Hujusmodi equidem terribilissima imaginaria circa usum Corticis, facile condonarim. *Chiffetio*, *Plempio*, *Serponeto*, *Magneno*, *Paravicino*, *Casato* &c. sicuti nimiam forte circumspeditionem suam censeo condonandam *Jo. Forti*, suam, ut levissimam, cunctationem *Villiso*, suam cautelam *Malpighio*, omnemque tandem trepidationem aliis quibuscunque Magnis Viris, qui vel tempore tantum primi adventus, & nascentis usus hujusce Febrifugi floruerunt, vel saltem nondum plenam experimentorum illius notionem habuere. Equum enim tunc erat novitatem remedii examinare, discutere, ac de inusitato eventu, fausto licet, nonnihil dubitare: nec ipse quidem tunc egissem aliter, donec prima paucorum experimenta longior tandem usus comprobasset. At postquam diuturna, & crebra Medentum experientia, votoque unanimi recepta est, ceu utilis, ac innocens illius operatio, nec consensu minus universali rejecta est Scholarum Humoristarum doctrina, cui præcipue innitebantur quotquot inventa fuere contra Corticem Machinamenta, nullus profecto amplius trepidationi, aut hæsitantiæ locus potest superesse, nisi larvata sub specie panici timoris lateat pervicacia.

Atque his positis equidem fateor, me intelligere non posse, cur China Chinæ

improbetur, nisi forte eo solum nomine improbetur, quod proficit; reliqua vero approbentur, eo quod non prosint. Memet explico. Adeo assueti sunt Medici uti remediis, quorum Virtus creditur potius, atque supponitur, quam dignoscitur, ut de hoc, cujus virtutem in omni sexu, ætate, temperamento, ac climate sensibilibus tangunt, præ admiratione metuant (quasi foret aliquid in Natura præstigiosum) ne quid mali, vel doli subsit. Revera qui Chinam Chinæ pro fugandis Febribus Intermittentibus respuunt, utuntur constanter, etsi semper frustra, Absynthio, Centaurio, Chamædryo, Gentiana, Fraxini Cortice, & hujusmodi, quærentes sanationem a plantis, quæ nequeunt illam præstare, & ab ea, quæ præstare valet, nancisci nolentes. At Bone Deus! Cortex Fraxini pro Febrifugo proponitur ab Antiquis, a quibus Peruvianus Cortex proponi nequibat, utpote nondum notus. Cortex Peruvianus, detectus postmodum, proponitur a Neotericis. Uterque est *Liber Arboris* a Deo datæ; Uterque dicitur Febres fugare, & quidem uterque sine ulla sensibili evacuatione. Cortex tamen Fraxini, dum exhibetur, semper, aut fere semper, exhibetur incassum; Cortex vero Peruvianus numquam, aut fere numquam. Quid? ille laudatur adhuc, & usurpatur; Ille damnatur adhuc, atque rejicitur. Quænam quæso cæcitas est isthæc? Forsitan si in Fraxini Cortice pariter Medentes virtuti nostri Corticis reperirent virtutem, illam pariter haberent suspectam, adeoque fallant eos remedia necesse est, ut illis adhibeant fidem.

Si vero Chinæ Chinæ eandem deneget, quia illius assumptio, Febre depulsa, relinquat homines in recidivam pronos, præter ea, quæ superius dixi, addo fidenter, quod etiam si soli Chinæ Chinæ imputare velimus recidivas, quæ a tot aliis occasionibus pendere possunt, & frequenter pendent, adhuc tamen non posset eadem culpari, nisi ob imperfectam Morbi judicationem, nequaquam vero ob noxam; Quod equidem incommodum, quacumque alia etiam Methodo sanentur Ægri, sæpissime solet contingere, immo etiam si sanentur sponte, nulloque remedio prorsus adhibito. Duplici autem modo possumus his recidivis occur-

occurrere, ut alias tetigi, scilicet vel eas ocyssime iterum curando, quoties redierint (quemadmodum in omnibus aliis Recidivis independenter a Cortice contingentibus conamur facere) vel easdem in totum, si velimus, præcavendo, quorum tamen neutrum tam facile vulgari mendendi Methodo valemus assequi. Apposui conditionem -- *si velimus* -- tam levis enim est sæpessæpius accessionum recursus, ut nonnumquam expediat febrilis fermenti reliquias ipsi effervescentiæ Febrili duobus, vel tribus accessibus dissipandas relinquere, quo demum non rite succedente, ad artis ministerium fas est denuo confugere.

Pro curanda itaque Febre iterum recurrente, quemadmodum Cortice non utentibus mos est iterum atque iterum easdem phlebotomias, & purgationes, eisdem Syrupos, & pulveres, cum quibus morbus antea fuerat imperfecte iudicatus, repetere, cum eventus etiam diuturnioris incertitudine, cur non poterit eadem de causa, præmissa etiam, quotiescumque redierit Febris, si cui lubeat, aliqua ventris expiatione, iterum atque iterum repeti oblatio Corticis, usque ad perfectam iudicationem, cum certitudine, & promptitudine eventus? Sane in pluribus Morbis, ut Dysenteria, Colica, Nephritide, aliisque doloribus præscribuntur remedia Narcotica, eaque identidem repetuntur, ad impetrandas tantum inducias, cum certitudine recrudescentiæ fortioris, causaque morbi non modo superstitæ, sed & sæpius ob id ipsum contumaciore reddita; Cur ergo tutius non poterit adhiberi Cortex in eundem, vel potiore finem, eodem jure, quo cum discrimine in aliis morbis usurpantur Narcotica?

Pro inhibendo autem etiam penitus, priusquam ingruat, Febris recursu, in promptu est modus, isque tutissimus, facillimus, atque ut plurimum certus, repetendo scilicet, Febre statim fugata, & per plures postmodum dies continuando, immo, post aliquod temporis intervalum, iterum ad aliquot dies renovando lentum usum ejusdem Corticis, sive majoris Extracti illius, juxta præparationem, quam Charas instituit, per quam spoliato (si Auctori sit adhibenda fides) partibus inutilibus, & Febrifugarum activi-

tatem remorantibus, aut infringentibus, remedio, adeo efficax illud redditur, ut, eo congruenter assumpto, omnis omnino recidivæ tollatur occasio; qua de re idem, si placet, consulatur Auctor. Potest ne levioze incommodo, minore impendio redimi hoc infortunium? Qui Cortice non utuntur in Febribus, nonne præscribunt Syrupos ad Septimanas, & Menses, ut sensim per viam alterationis, ut ajunt, Morbum expugnent? Nonne passim in Febre quavis periodica lentiore, Apozematis per Epicrasim purgantibus per hebdomadas pariter, Ægrum fatigant, & sæpius incassum? Nonne in aliis casibus extra Febres usurpant decocta aliorum Lignorum, & Corticum, eandemque protrahunt ad quadraginta, & sexaginta dies, immo illa quotannis repetunt, ut in curatione Luis Venereæ, post plures prophylaxes iterum atque iterum facile reviviscentis? Cur ergo Cortex Peruvianus, qui tam strenuum Alterans, tamve specificum Absorbens est, ut quam cito Febrile Fermentum componat, ac tandem domet, non debet, aut poterit, pro totali Febris eradicatione, ad aliquot dies, ut alia omnia alterantia, repetitis vicibus usurpari? Sane *judicio nostro* (inquit egregie Baconus) *opinio fuerit magis blanda, quam vera, si quis existimet, Medicamentum aliquod tam potens, aut felix fieri posse, ut usus ejus simplex curationi alicui grandiori sufficiat, subditque paulo post. Quæ in natura eximie possunt, ac potent, sunt, Ordo, Prosecutio, Series, & Vicissitudo artificiosa.* Qua igitur ratione Cortex debet sanare perpetuo, dum semel tantum offerretur? Anne cætera Febrifuga vegetabilia offeruntur semel? Offeratur ut reliqua, & sanabit longe certius, ac reliqua. Numq id illi onus incumbit, una, vel altera oblatione tollendi febres, & inhibendi recidivas, cum aliis remediis concessum sit per menses Ægrum torquere, angere, & expectationem deludere? Discant ergo prius Corticem exhibere qui damnant; rite experiantur, & damnent.

CAPUT III.

Princeps oppositio in Chinæ Chinæ usum, ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita, diluitur: Experimenta quædam tentata ad explorandam illius vim Febrifugam expontur.

UNA superest tollenda difficultas plurimi habita, & obtrudi solita contra usum Peruvianæ Corticis, in cuius objectionis examine paulisper immorari necesse est. Id autem duplici ratione, quia nempe huiusmodi obiectio multa, & varia simul complectitur, & quia omnia, quæ ex illius solutione resultant, ac facere possunt pro usu innocuo Chinæ Chinæ, generaliter loquendo, multo magis facere poterunt pro eodem, loquendo in particulari, nempe in casibus, in quibus nullum aliud Asylum suppetit, quod est intentum meum, in cuius gratiam cuncta, quæ dicta sunt, & plura, quæ mox dicentur, placet præmittere.

Opponitur itaque, quod ab assumpto Cortice nulla sequatur sensibilis evacuatio, adeoque causa Febris, illiusve fermentum figatur, & intus detineatur pro recidiva, vel alio pejore morbo inde imminente.

Vulgatissima hæc oppositio gratis supponens ab usu Chinæ Chinæ intus coercitas jugularum Intermittentium causas, æque gratis supponit, eas pro curatione semper indicare evacuationem, non vero solam absorptionem, aut correctionem sui. Fundatur insuper illa in absone satis illatione, quandoquidem ab incertissimis Februm causis (de quibus nil certius habemus, quam quod sunt incertæ) ad impugnandam certissimam Corticis operationem procedit: oppositis enim plane gressibus est incedendum, ab infallibili videlicet, ac uniformi ejusdem actione, in varias Februm species sine manifestis evacuationibus exercita, ad rimandam occultam, & molis sæpius inconspicuam, earumdem causam, semper æqualiter expugnatam; ne scilicet ab ignoto ad confundendum notum, sed ut a noto ad detegendum ignotum ordinata methodo convertamur. Hanc methodum

philosophandi, in hac speciatim re, discere nos non pudeat a Celeberrimo Jo: Alphonso Borello, Matheseos Professore, qui de Febris, & de fermenti, seu causæ febrilis extinctione verba faciens, & ab hoc opere sensibiliores evacuationes excludens, suum assertum ex actione Peruvianæ Corticis confirmat his verbis -- *Hinc deduci posse videtur, quod Febres numquam, aut raro curari queunt, ob copiosas humorum purgationes, & ejektionen, cum fermentum febrile exiguum molis esse soleat; quod evincitur ex curatione Februm cum rigore advenientium a Cortice febrifuga, ab India nuper advecta, quæ absque ulla ejektionem, aut per alvum, aut per sudores, vel per urinas, Febrem tollit.*

Non tamen universaliter certum est quod Borellus primis huiusce remedii temporibus facile concessit, & quod nimium supponitur ab Opponentibus, nempe quod nulla umquam post epotam Chinæ Chinæ sequatur evacuatio sensibilis, cum nonnumquam aliquæ per sudores, per urinas, & per secessum observentur, ut indicabo in historiis, insignes evacuationes, licet (quod ingenue fateor) ut plurimum non succedant. Sed si non succedunt insignes, nonne adsunt evacuationes consuetæ, post debellatas per Corticem Febres insigniter mutuatae, quæ possunt sufficere? Nonne alvi fæces sunt manifesta Corticis tinctura infectæ? Nonne Urina semper copiosior nonnihil redditur, croceo ut plurimum, vel alio quovis morbooso colore in citrinum converso, & crassa, vel tenui consistentia in mediocrem, cum signis coctionis, statim mutata? Numquid sub istis solis evacuationibus, etsi consuetis, latere non poterit Fermentum febrile, vel portio saltem illius activior a Cortice absorpta, vel quomodolibet secreta, ac inde cum reliquis quotidie excernilibus more solito foras detrusa? De evacuatione, seu dissipatione insensibili, quæ haud improbabilius cum Cl. D'Acquin, & aliis posset in medium afferri, ne verbum quidem hic facio, ne videar latibula quærere, ac diverticula. Istam tamen non adesse, vix ullus impugnator probare posset.

Sed demus, quod uti sæpe non adest sensibilis copiosa, ita numquam adsit ulla, vel sensibilis, vel insensibilis evacuatio.

tio. Demus insuper, quod Causa Februm debilitata tantummodo, non debellata intus remaneat, sitque veluti portio fermenti restitans quasi sopita, ut iterum reviviscat. Quid tum? Anne semina Peponum asservata gignent Cucurbitas? Sic & semina Tertianæ, vel Quartanæ residua, si per incuriam, dimisso curationis progressu, sibi sinantur, ad summum Tertianam iterum, vel Quartanam reproducent. Neque enim, si res examinetur, quicquam deterius succedere consuevisse demonstrant ipsæ, quæ nonnumquam subsequi solent, Recidivæ consimiles, ut Hydropes, Cachexias, Apoplexias, & mille alia infortunia, post seculum adventura, inde præfagiant, reclamante licet quotidiana experientia, nonnulli Vaniloqui.

Vaniloquos appello hujusmodi Homines, qui hæc, & similia effutiunt de Cortice, tamquam de re ab intrinseco noxia, nec nisi pravos effectus, postquam febriles paroxysmos inhibuit, producere apta. Non tamen ideo plane negaverim, ex illius quoque (non secus ac ex cujusvis alterius selecti medicaminis, cibive ipsius) incongrua, aut intempestiva oblatione, inopportunaque inde secuta Februm suppressione, suboriri forsitan nonnumquam posse quidpiam incommodi, ut *Cap. 8. & 10. hujusce Libri, & Cap. 5. Lib. 4.* serio perpendimus. Neque enim semper hoc remedio, quantumvis egregio, indiscriminatim, & absque methodo, seu cæca quadam libidine Febres illico quomodolibet supprimendi, quovis earum tempore, & in quavis circumstantia forsitan uti licet: sed tantummodo ad certas leges, & regulas toto hoc Tractatu in hunc finem descriptas, extra quas, si illud prorsus empirice præscriptum, videlicet præter tempus, & ordinem sibi debitum, optato, & bono careat successu, id illi minime vitio vertendum, sed inconsultæ, aut intempestivæ oblationi, ut suis locis peculiariter adnotabimus.

Cæterum, ut redeamus in viam, per hoc etiam quod depulsa tempore idoneo per usum Corticis Febre, aliquod forsan illius semen intus remaneat, nil aliud tandem probatur, etsi totum, quod opponitur, concedatur, nisi quod, vel ante oblationem Corticis debeat prius Cor-

pus exacte purgari, quod fidentibus purgationi permittitur, vel ad summum, quod a Cortice semel tantum exhibito, nec satis prius purgato corpore, imminet ejusdem morbi recidiva, quod nequaquam negatur. Hæc ipsa vero quam levis in tali casu regulariter esse soleat, & sua radice mitior; quam cito iterum curari valeat, impetratis interim languenti robori induciis, quam facile denique possit etiam penitus præcaveri, & portio reliqua Fermenti febrilis, seu causæ morbificæ radicitus averruncari, jam satis, ut reor, præcedenti Capite demonstravimus.

Quoniam vero de Causa ista Februm Intermittentium eliminanda tanta est anxietas, liceat de eadem, quæcumque illa sit (de quo fusius infra) generaliter quærere, an sermo sit de causa, ut ajunt, Conjuncta, quæ scilicet paroxysmum præsentem actu producit, an de Antecedente, quæ futuros est productura, &, vel secundum paucos universæ massæ sanguinæ intime confusa est, vel secundum plures alicubi latet in corpore veluti in sua Fodina, ut statis periodis affundatur sanguini, illumque in motum effervescentiæ febrilis ad tempus cieat, ut ab eo postmodum media tali effervescentia illum despumante segregetur, & hac ipsa arte foras per consequens eliminetur. Si itaque de causa Conjuncta protrudenda sit sermo, cum accessio quælibet sit particularis judicatio, cui regulariter sponte naturæ subsequitur particularis aliqua, sive insensibilis, sive sensibilis evacuatio, aut crisis, per sudores ut plurimum, vel per urinas (unde paroxysmus actu solvitur) non est cur a China China id optemus, quod jam nobis Natura ipsa fermentationis, aut ebullitionis ministerio sponte largitur. Si vero loquamur de causa Antecedente, cum ista, ut verbo Antiquorum utar, nec sit, nec possit esse in suo Foco concocta (sive dicatur minus probabiliter in sanguine dispersa, illique citra tumultum confusa, sive probabilius in alio loco distincto congesta, conclusa, nec adhuc excarcerationi, aut excretioni matura) cum, inquam, non sit concocta intra quamcumque, ut ajunt, Mineram, nec queat concoqui, usquequo non subjacet fermentationi sanguinis: item cum non lædat, nisi

nisi quatenus cum illo ebullit, aut effervescit, nec, nisi quatenus ebullit, aut effervescit, queat segregari, hinc est, quod nulla utilis exigi possit citra fermentationem, aut effervescentiam febrilem ejusdem evacuationio.

Porro ea ipsa medicamenta arte parata, evacuantia per secessum, per vomitum, aut etiam per sudores, quæ, perperam licet, Febrifugi nomine solent audire, paulo ante paroxysmum exhibita, si plus expellant, quam sit pro illo paroxysmo congestum, atque excretioni jam sponte dispositum, tantum abest, ut profint, quin potius absolute noceant, & morbum augeant (sintque hodie idcirco fere obsoleta) agitando videlicet, confundendo, irritando, ac perturbando quod quiescens adhuc, & inconspicuum, ut verbo *Hippocratis* utar, nondum lædebat. Id ipsum, quod a medicamentis materiæ incoctæ vim inferentibus dictum est fieri, quotidie pariter observamus (quæ nobis est regula infallibilis a Natura constituta, ne crudos adhuc succos exagitemus) in spontaneis illis excretionibus, quæ per vomitum, & per secessum in Accessionum principio, & per sudorem, vel per urinam in fine, copia nonnihil exuberante contingunt. Ab illis namque profusis evacuationibus, non modo in principio, sed in ipso etiam paroxysmorum fine subortis, nonnisi longos morbos, aut difficulter solubiles, omnes, quotquot sunt, Practici experientia ducti ominantur.

Cum ergo qui Febres Intermittentes curare aggreditur, nil aliud possit intendere, nisi submovere paroxysmos, & ad coctionem (verbo iterum usitato sit venia) causam perducere: & cum postremum istud per viam evacuationis, ut notum est, nequeat obtineri, reliquum est tantummodo, ut, sublatis per Chinam Chinæ accessionibus, ipsa demum antecedens causa, quæcumque sit, ad intestinam secretionem, & inde secuturam spontaneam excretionem paulatim disponatur, per viam alterationis, in ipsa quoque minera, ut ajunt, vel foco suo, ne lædat, cum sanguini advenerit; quod ab eadem China China diutius usurpata haud infirme præstari, dummodo congrua servetur proportio inter vim, aut copiam peccantis materiæ, & remedii dosim,

Torti Therap. Spec.

cuilibet in hac palæstra, vel mediocriter exercitato quotidie fit obvium.

Si ergo Febrifugum, sive Alexipyretum istud de genere alterantium est, vel, si mavis, medicamentorum agentium, ut ajebant Antiqui, sã tota substantia, & ex specifica proprietate, cur ab eo quærimus evacuationem, quam a nullo alio quærimus, aut quærere possumus Alterante, a nullo alio Specifico, a nullo denique alio simplici Febrifugo etiam imperfectius agente? Quid, quæso, evacuant celeberrima illa Febrifuga unanimi tot sæculorum consensu ex classe vegetabilium petita, & alias memorata, Centaurium nempe, Imperatoria, Camædrys, Pentaphyllus, Gentiana &c. quid earumdem Plantarum sales, quid Theriaca ante accessiones exhibita, quid cor Leporis comestum, quid Animalcula de collo suspensa, quid tot alia carpis apposita, a quibus nihilominus citra ullam evacuationem subita paroxysmorum fasciatio, frustra licet, speratur? Cur igitur uni Cortici Peruvianæ imputatur febrilium Accessionum suppressio cum nulla sensibili evacuatione conjuncta, quando cætera quoque Febrifuga non modo solventia non sunt, aut ullo pacto sensibilibiter vacuantia, sed maxima etiam ex parte adstrictoria, & stiptica, ut vidimus?

Minus inverisimiliter forsitan nonnulli consentes cum *Frider. Hoffmanno* fieri a China China præcipitationem quamdam Materiæ febrilis, objiciunt postea carentiam successivæ evacuationis illius: qui equidem operandi modus, scilicet per præcipitationem, ab ipsis Antiquis fuit tributus Febrifugis quoque suis specificis, inter quæ numerabatur *Pulvis e Cochlearum testis a Crollio* descriptus, & *Conchis Margaritifera*, seu *matre perlarum calcinata*, ex oculis Cancrorum &c. Quæ Medicamenta præcipitatione quadam vim illam effervescenti, & paroxysmum excitandi ab humoribus tollere posse (ut *Cerevisiæ acrescenti creta injecta* adimitur aciditas) vel ipse explicare conatus est verbis modo relatis, suo tempore, *Daniel Sennerius*, quem nec latuit *effervescencia Acidi*, & *Alcali*, nec *Fermenti Febrilis* nomenclatura.

Sed neque ista fortasse præcipitatio (que physice explicata, ut absorptioni succedanea, contemnenda non est) neque, inquam,

quam, ipsa inducit necessitatem insignis, atque conspicuæ evacuationis. Etenim, si huiusmodi præcipitatio supponatur fieri intra sanguinem, ea non poterit attingere materiam antecedentem, quæ probabiliter nondum sanguini confusa est, nec cum eo effervescit, sed solummodo illam portiunculam, quæ eidem pro uno tantum paroxysmo est mixta, siquidem partitis tantum vicibus censenda est fieri hæc qualiscumque affusio novi fermenti, & sic non alia requiritur evacuatio, præter illam ordinariam, quam Accessio quælibet, dum solvitur, secum ferre solet, & quæ revera contingit. Si vero talis præcipitatio, ad hoc ut tollere possit materiam plurium paroxysmorum, qui per Chinam Chinæ inhibentur, supponatur contingere in ipsa (ut vocant) Minera, seu Foco extra Sanguinem, quatenus materia Febrilis ibidem veluti congesta, ob immediatum remedi illuc pertinentis contactum, cum eodem remedio effervescat, inde uniatur, ac postmodum præcipitetur, quandocumque etiam hoc fieret, quod non absolute negatur, id ipsum absque alia tunc facta sensibili evacuatione, saltem supra consuetas (intra quas, ut vidimus, latere potest hostis depulsus) id ipsum, inquam, plane sufficeret. Neque enim quidquam amplius ab Arte, vel a Natura extorquemus per viam alterationis atque coctionis in succis febriliter effervescentibus (immo & in non effervescentibus, ut in Acido Venereo per usitatas decoctiones absorpto, & successive præcipitato) dum defæcationem eorum promovemus, media secretionem particularum subsidentium, & præcipitatarum, quæ respectu totius fluidi sunt molis admodum exiguæ, illarum postea excretionem serius nonnihil, sed tutius a Natura, expectantes, quam Arte tentantes, sæpessæpius quo Natura ipsa vergat incerti. Quod idem prorsus faciendum est, curatis per Chinam Chinæ Febris, ne materia Febrilis (si ita etiam lubeat) præcipitata, nec adhuc excreta, intempestive iterum commota exaltetur potius, quam educatur, ut luculenter testatur experientia.

Multo minus (ut & hoc obiter tangem) assentiri possum consentibus, quod eadem China China Febrilem causam,

in tota sua latitudine sumptam; præcise figendo, succos nempe effervescentes una cum Fermento febrili, ipsumque simul cruorem constipando, vel ex opposito eisdem nimium strictos, aut ad stagnandum dispositos præcise rarefaciendo, vel dilatando, suum munus absolvat, in quo nobiscum quoque sentit *Villifus* clare inquitens -- *Annotetur, quod hoc remedium non quemadmodum vulgaria febrifuga sanguinem figendo, aut etiam fundendo, accessiones febriles sistit.* Nam, præterquamquod non est cur China China dicatur causam Febris potius figere, quam solvere cum *Conygio*, vel eandem retundendo tantum, aut aliter subigendo, enervare, ac tandem devincere, male insuper infertur ex eo, quod illa Fermentum febrile absorbeat, aut præcipitet, & hoc nomine, si sic lubeat, etiam figat (quod in hoc sensu est totum id, quod exquiratur ab arte) male, inquam, infertur, quod alios etiam figat, aut vitiose constipet humores, ipsumque cruorem, qui ejusdem extranei fermenti accidentale, & insons subjectum est. Novi etenim per experientiam, quod, si uni Febricitanti pulsus sit magnus, & plurimum elatus, ac effervescencia febrilis æqualiter expansa, cum vaporoso undique calore, alteri vero sit parvus, atque omnino depressus in ipso etiam febris vigore, quæ proinde sepultam habeat effervescenciam, & calorem absconditum, utrique nihilominus propinata China China pulsus in naturalem mediocritatem, fugata æqualiter febre, illico restituit, illi quidem arteriam nimis elatam veluti deprimendo, ac fluidum contentum constipando, isti vero illam nimis depressam elevando, contentumque cruorem veluti rarefaciendo: ut fileam, quod illa tam Febres (uti videbimus suo loco) quæ sunt de genere Colliquativo, quam quæ sunt de genere Coagulativo, indiscriminatim sanat. Qui duo effectus oppositi nequeunt directe præstari ab una, & eadem China China uniformiter agente, nisi quatenus illa absorbendo Causam febrilem, quæ pro diversa fluidorum dispositione modo unum, modo alterum effectum producit, eosdem pariter, licet oppositos, indirecte, & alternatim producit effectus.

Hinc est, quod illa nihil intra corpus nostrum sensibilibiter innovando, præter expul-

expulsionem febris, ejusque symptomatum, sicuti nullas sensibiles excitare solet, ita nec ullas soleat cohibere evacuationes *criticas* inchoatas, sive per secessum illæ sint, sive per aliam quamlibet viam: supprimat vero *symptomatibus* tantum, & a Febris demum sublatis antea pendentes, supprimatque præcise per hoc, quod Febrem illarum productricem deleat, non quia illas vi quadam adstrictoria cohibeat. Ob id Gravidis non modo, sed & Puerperis, vel Menstruas purgationes patientibus tuto exhibetur; neque tamen Menstrua, vel Lochia naturaliter fluentia sistit, aut nimium promovet, ut videbimus in historiis. *Quo pacto ergo* (inquit Mortonus) *pharmacum, quod in Puerperio salubriter ministratur inter Obstruentia numerari potest? Veteres isti Philosophastri, qui Aetiologiam omnium morborum ex humoribus & manifestis qualitatibus petendam esse duxerunt, ubi sine aliqua evacuatione sensibili, febriles fermentationes illico a justa dosi Corticis exhibita, sopitas viderunt, inde experientia reclamante, & rei ipsius natura, nescio quam omnipotentem Constringendi, & Obstruendi facultatem Pharmacum inesse commenti sunt. At sane Cortex febriles fermentationes neque facultate obstruente, neque deobstruente sistit, verum vi sua Alexipharmaca, qua eximie præpollet. Quocirca non est, quod quiscumque hisce terriculamentis, insomniis, & deliramentis Philosophicis ab usu Polychrestis hujus Pharmaci terreatur.*

Quoniam vero hæc suspicio, aut opinio, quod China China suum munus cohibendi febres exerceat per hoc, quod figat illarum causam, admodum communis est in ore Medicorum quorundam, non secus ac in ore Vulgi, ut propterea hinc recidivas graviores, & mille mala ominentur, lubet idcirco opinionem istam nonnihil examinare, & (semotis etiam plurium Auctorum tali sententiæ ex diametro oppositorum validis rationibus, quas referre supersedeo) illam blandiuscule excipere in bono sensu, non in eo videlicet, in quo intelligitur ab opponentibus, sed in eo in quo congruenter potest intelligi, & in quo verosimiliter puto eam esse veram, & admittendam, utpote effectus Chinæ Chinæ satis naturaliter explicantem.

Recolligendo itaque hic; quæ sparsim dicta, & dicenda sunt, extra dubium est, Chinam Chinam non agere in fluida, ut ea in universum figat, neque hoc ab ullo asseri posse; sed ad summum, quod figat Causam febrilem fluida ipsa perturbantem, & effervescentem facientem. Non figi sanguinem, aliosque succos utiles, ostendit perfectio actionum naturalium, vitalium, ac animalium statim a febre depulsa ope Corticis. Ostendit idem, ut modo dicebam, criticarum evacuationum cujuscumque generis inchoatarum continuatus progressus a China China assumpta, pulsus solutus, ac liber, cum prius depressus esset, atque conclusus, evanescentia fixationum ipsarum, seu tumorum Lienis, aut Hepatis a febribus productorum & mille alia, quæ circulationem perfectam, & inculpata fluiditatem succorum evidenter patet faciunt, non modo conservatam assumpto Cortice, si antecederet adfuit, verum & restitutam, si defuit.

Ad solam itaque causam, seu materiam febrilem, humores nostros, ante mixtionem talis materiæ cæteroqui bene se habentes, agitantem, perturbantem, & effervescentem facientem, tota contrahitur decantata fixatio. Sed equis certo novit materiam illam, quæ Fermenti Febrilis nomen sortitur, non esse aliquid in sanguine, vel alio quolibet succo nimis exaltatum, aut a vinculo mixtionis solutum, quod figi idcirco debeat, ac deprimi? Hoc sane a probabilitate non multum abludit. Verum, quoniam ignota natura talis fermenti, nequit circa hoc quidquam præcise determinari, fas sit pro nunc indeterminatè tantum, sed simul valde verosimiliter sic ratiocinari.

Hæc Causa febrilis nobis incognita, ubicumque delitescat, & quantacumque sit, non erit, saltem ut plurimum, molis, aut quantitatis insignis, immo, sepositis jam, atque exhibitis humoribus imaginariis Antiquorum, fas est credere cum Doctissimo Borello, quod sit succus, vel humor quidam molis sæpius exiguae, quem fortasse cochlear unum caperet, per intervalla sanguini affusus, illumque in motum febrilem concitare aptus. Qui enim quandoque exeunt copiose per vomitum, aut per secessum,

humores, præsertim in Tertianarum principio, non sunt veræ februm Causæ, illis enim exeuntibus febris solveretur, vel saltem mitesceret, cum tamen contra potius augeatur, ac exacerbetur; sed sunt effectus Causæ febrilis, molis, ut aiebam, exiguæ, ut ut tumultum illum, & immaturas excretiones inducentis. Certe quicumque perfecte sanus, & bonis humoribus scatens comedat ova pilcis Barbi, vel Fungos noxios, vel Emeticum vehemens, aut Catharticum, paulo post copiosissimos per vomitum, & per secessum effundet humores. An propterea exigua non fuit moles Causæ suscitantis tantam evacuationem humorum minime peccantium, sed a violenta irritatione expressorum, & ab assumpto tantum pravo cibo, vel pharmaco corruptorum? Ad vitiandam magnam molem fluidi sani, sufficit immixta exigua moles fluidi vitiosi. Una Vini mucidi, acidi, aut inclinantis pinta potis est inficere, aut corrumpere dolum integrum Vini meraci. Portiuncula spiritus Vitrioli injecta in phialam olei Therebinthinæ totum liquorem effervesce facit. Cur & totum sanguinem non poterit inficere, ac in effervescentiam ciere immixtus illi paucus liquor febrilis?

Hoc rationabiliter posito, supponamus hujusmodi succum febrilem (quem prææstivitate magna in parvitate molis nomine Fermenti donarunt Auctores) a China China vere desigi, sed simul examinemus quo pacto vere desigi possit. Non profecto per veram narcosim, ut vidimus, ut patet experientia, & ut patere cuique potest ratione. Non ergo alia via, nisi per modum illaqueationis, & vinculi, seu per coalitum, & coaptationem particularum Fermenti cum particularis Febrisugi, hoc est per ingressum illarum intra poros istius, eo pacto, quo Acida Alchalinorum porositates subeunt, ut *Lemery* placet: uno verbo, per absorptionem Fermenti factam a Cortice illud *combibente*, *absorbente*, atque hoc pacto a reliquis humoribus, quos inquinabat, vel inquinaturus erat, *separante*, & in hoc tantummodo sensu, si loqui sic liceat, *figente*.

Sed hoc est unice quod quæritur a Medico, hæc est intentio primaria, quam

adimplere studemus cæteris omnibus Febrisugis specificis in curatione Februm Intermittentium, omnibus Alexipharmacis in curatione Malignarum, omnibus Antidotis in correctione Venenorum, omnibus Chalybeatis in refectione succorum stagnantium, omnibus Antivenereis, Antiepilepticis, & Antiscorbuticis in medela talium affectionum, omnibus denique generaliter Alchalicis in absorptione quorumvis Acidorum. Istiusmodi ergo fixatio, seu potius separatio, & specifica castigatio febrilis fermenti tantum abest, ut prava sit, quin potius sit omne id, quod ab Arte potest exquiri, ut notum est, pro curatione ipsarum Februm. Et sicuti in Morbis antedictis non sumus solliciti de successiva evacuatione Causæ peccantis absorptæ, molisque pariter perexiguæ, sed illam commitimus Naturæ, eandem Causam sic absorptam, vel perfecte subigenti, vel per consuetas ut plurimum excretiones, si ve sensibiliter, si ve insensibiliter evacuant, ita pariter non est cur major sit in casu depulsarum februm nostra sollicitudo, maxime cum quotidie videamus febres gravissimas, & periculosissimas sponte sine ulla sensibili evacuatione per viam coctionis, ut ajunt, ab ipsa Natura integre, ac perfecte sanatas.

Et sicuti etiam quandoque contingit in prædictis Morbis, ut tractu temporis illorum Causa, etsi antecederet absorpta, per accidens reviviscat, vel quod vitio viscerum, aut fluidorum universali iterum regeneretur, sicque Chlorosis, Scorbutus, Lues Celtica, & hujusmodi sæpius repullulascant, quo fit, ut eodem Chalybe, Cochlearia, Guajaco &c. rursus curentur, absque eo quod istis medicamentis imputetur vitium de *fixata nec evacuata* Causa illorum productrice, deque inde secuturis recidivis, aliisve morbis deterioribus: ita etiam si fermentum febrile semel absorptum aliquando reviviscat, ac veluti a Cortice illaque ante iterum dissocietur, ac sejungatur, vitio vel naturæ diutius illud foventis, nec prompte subigenti, aut expellentis, vel alimenterum fermentescibilium ingestorum, vel aeris, vel tempestatis &c. quæ omnia illud rursus exaltare valent (ut ope solius aeris vim emeticam iterum resumit Stibium diaphoreticum) aut si vitio Vi-

scerum, fluidorumque universali idem fermentum denuo reproducatur, non propterea culpandus est Cortex de *fixata*, ac veluti in Visceribus sequestro posita, sine ulla retusione, Causa febrili, vel de eadem insimul *non evacuata*, vel de cruore *constipato* pariter, atque *fixato*, ut perperam intelligunt, blaterantque nonnulli opposcentes. Atque hic, meo iudicio, est probabilior modus agendi Peruvianæ Corticis, seu generalior, ac crassior, congruentior tamen illius explicatio. Non enim suppetit animus perscrutandi penitus modum plane admirabilem, quo præcise Febrifugum istud agit in fluida, vel in reconditas Febrium Intermittentium Causas; cum me imparem agnoscam intimæ explicationi sensibiliore, qualem nostri seculi eruditio, & solida ejusdem non verbalis, philosophandi consuetudo exigeret.

Haud inficior, me aliquando tentasse experimentum aliquod, vi cuius possem Chinæ Chinæ actionem in varia fluida a longe saltem subolfacere, sed incassum; neque enim quicquam supra id, quod retuli, licuit deducere. Dicam tamen quod contigit. Illam superinjeci diversis liquoribus, modo sejunctis, modo conjunctis, puta succis Limonum, ac Aurantiorum, Aceto, Aquæ, tum dulci, tum salis, Oleo, Bili bovinæ, Lymphæ caninæ, Urinæ humanæ, Salivæ &c. Parum autem, ac fere nihil alterari ab immixto Cortice talium liquorum sapes dignoscere, qui gustaverunt, nisi quantum adjuncta illius amarities, atque stypticitas ferebat, perinde ac quodlibet aliud Amarum, & stypticum, minime tamen febrifugum, iisdem confusum, tulisset. Pariter sapor Corticis, postquam liquores illos absorpsit, iterum exsiccari non magis alteratus est, quam par fuerit, habito ad liquorum absorptorum sapes adjunctos respectu; quod cuilibet similiter Amaro, & styptico non febrifugo illis immixto contigisset.

Sed quia non satis actum videbatur, explorando quid ageret Cortex immixtus fluidis Brutorum Animalium, quæ Febribus Intermittentibus non videntur obnoxia, ut Homines (fortasse ob maximam victus illorum diversitatem, quæ maximam quoque diversitatem succorum procul dubio producit) placuit ideo eam.

Torti Therap. Spec.

dem Corticis commixtionem instituire cum aliquot succis humanis præter jam dictos & præcipue cum Sanguine, ac Bile. Quoad primum, videlicet Sanguinem, nihil animadversione dignum datum fuit intueri, neque verum id reperire, quod ab aliquibus traditur, Chinam Chinam nempe sanguini recenter educto commixtam, illius coagulationem impedire. Haud diffiteor, quod diviso intra quatuor vitrea vasa *sani* hominis sanguine per unam phlebotomiam extracto, tardiuscule concrevit portio, cui Cortex Peruvianus inerat, quam duæ portiones, quibus ille non inerat; Sed hoc ipsum procedere a ruptione fibrarum facta per agitationem sanguinis, requisitam ad commixtionem illius cum Cortice, nec non ab ipsa pulvere materia (idem enim præstitisset alius quivis pulvis injectus) quæ fibrarum earundem distractionem, propter sui intermixtionem producit, me satis certum reddidit idem phænomenon, quod in alia portione sanguinis æque observavi, in qua videlicet Mali arboris corticem pulveratum immiseram, quæque tardius etiam concrevit, & concreta flaccidior apparuit ac portio, quæ Chinam Chinam admiserat. Ob id etiam tenacius adhærebant parietibus Vasorum portiones sanguinis impermixti, quam portiones utroque pulvere scatentes.

Quoad secundum vero, nempe quoad Bilem humanam, idem quodammodo mihi sum visus observasse, ac in bubula, hoc uno excepto, quod absorptio bilis humanæ Cysticæ, nequaquam morbosæ, instituta per infusionem Corticis, & descensus istius intra eam, longe lentior, & observatu difficilior apparuit, ac intra bubulam, quia longe crassior, opacior, ac densior est bilis humana cystica (saltem quæ fuit ad manus, & quam alias etiam licuit inspicere) quam bubula pariter cystica. Quod igitur observabilius mihi visum est in Cortice respectu ad bilem bovinam (humana pro nunc seposita) & respectu habito ad alios liquores eadem bile tenuiores, fuit modus, quo inæqualiter diversos liquores istos absorbebat ipse Cortex in pulverem redactus. Cum enim ille acida omnia, item aquam, & dulcem, & salitam, urinam &c. ægre admodum absorberet, bilem tamen celeriter combibat, adeo ut in

reliquis illis liquoribus bile minus crassis, minusque ponderosis, siquidem bilis eadem illis immixta subsidebat, pulvis Chinæ Chinæ, ut mos est, diu innataret, cum in bile crassiore, atque graviore mergeretur, ac fundum peteret, celeritate non multum absimili, licet non tanta, ac subsidebat in oleo omnibus illis fluidis longe levioze. Eadem vero China China impositabili cum aceto mixtæ, immo etiam mixtæ cum aceto simul & saliva (quæ duo fluida a bile sejuncta ægre combibebantur a Cortice) visa est celerius adhuc, vel saltem æqualiter mixturam illam absorbere, ac solitariam bilem. Sed istæ qualescumque observatiunculæ vix aliquid effatu dignum suggerunt, pro explicatione etiam remota, operationis admirandæ Peruviani Corticis in Februm Causas, tum quia idem spectaculum modo parum absimili, licet non plane eodem, observabatur in corticibus pulveratis aliarum plurium Arborum, & Fruticum, aquæ, aceto &c. diu innatantibus, in bile vero celeriter subsidentibus (levi tantum inter illorum, & Chinæ Chinæ descensum intercedente discrimine) tum quia parum refert observare quid China China operetur intra bilem qualemcumque, cum nos lateat quinam sit, vel esse possit ad causam Intermitterentium constituendam bilis concursus. Interim tentamen meum, etsi irritum, fas sit curiosioribus retulisse.

Si quid autem ex his licet arguere, illud est sortassis, quod China China (& ad illius normam aliarum proportionaliter Arborum cortices) intra suas porositates facilius admittat minimas humoris biliosi particulas, illasque promptius combibat, & absorbeat, quam particulas minimas aquæ, aceti &c. quod constare videtur ex faciliiori illius intra bilem ponderosiores, atque crassiores descensu, quam intra aquam minus ponderosam bile, minusque crassam. Suppono etenim, seu potius ex re ipsa deduco, nudam Corticis, ut & aliorum lignorum materiam, semotis omnibus interclusis porositatibus, esse specificè graviores tum aqua, tum bile suis adhuc poris, si quos habet, scattente, omnemque intra eadem fluida innatandi vim, quam suapte natura habent omnia fere ligna (quæ proinde specificam gravitatem, talium fluidorum gra-

vitatem minorem, data scilicet paritate molis, habere dicuntur) procedere ex multitudine, atque amplitudine eorundem pororum intra ipsa ligna copiosissime latitantium; sive hujusmodi poros vacuos dicamus, sive aere, aliaque subtiliore materia repletos, quod parum refert: adeoque quo laxior est lignorum compages, illa eo facilius emergunt, difficilius vero, quo strictiorem habent texturam, ut in Illice, aliisque lignis densioribus observare est, si mergantur, fundum petentibus. Hoc supposito, dicendum est, quod Chinæ Chinæ pulvis porosus impositus tum bili, tum aquæ, in utroque liquore ideo sensim mergatur, & fundum petat, inquantum intra illius porositates tantum bilis, & tantum aquæ subintrat (præstante id potissimum circumambientis aeris pressione) quantum sufficit ad tollendam levitatem, non quidem absolutam, quam nulla obtinent corpora, sed respectivam, quam scilicet nudis ejusdem Chinæ Chinæ particulis adjungebant interspersa spatiola, sive inania, sive aere tantum referta, aliave quavis materia levioze, tum bile, tum aqua subingredientibus. Et licet gravitas adjuncta particularum subintrantium non sit major gravitate specifica suorum liquorum, quibus imposita est China China, sed æqualis: cum tamen sit major gravitate materiæ intra Corticis poros præexistens, & ab iisdem exclusæ, adeoque juncta nudæ Corticis materiæ, quæ aqua, & bile gravior est, componat novam gravitatem, mole nequaquam adaucta, majorem specifica gravitate subjectorum fluidorum, hinc est, quod in utroque liquore China China descendit atque submergitur, ut in aqua mergitur Navis per ingressum ipsius aquæ intra cavitatem illius. Cum itaque facilius, atque celerius id fiat in bile, licet graviore, ac fiat in aqua, licet minus gravi, concludendum est omnino, quod facilius, & citius absorbeatur a Cortice bilis, quam aqua, adeoque quod pori Corticis habeant figuram magis dispositam, & aptam ad suscipiendas minimas bilis, quam aquæ particulas.

Quænam vero individualiter sit ista proportio, quam habent particule bilem constituentes, magis ac habeant particule componentes aquam, acetum &c. cum

poris

poris Peruviano Cortici inexistentibus ; arduum est definire, ignota nobis genuina talium particularum, ut & pororum hujusmodi particulas admittentium, figura. Præscindendo tamen ab hac specifica determinatione, videtur ista major facilitas posse refundi in illam, quam bilis (præsertim bubula, in qua experimentum clarius emicuit) manifeste præfert unguinosæ oleositatis speciem, quæ analogam quodammodo Bilis, & Olei structuram videtur indicare, licet Olei, & Bilis tam diversum sit pondus, ut olim mihi hæc, & similia curiose inquirenti, non injucundum spectaculum licuerit observare. Immissis intra vitreum tubum æquis circiter portionibus primo Bilis humanæ crassioris, densioris, fuscoque, ut dictum est, colore præditæ: secundo Bilis Bovinæ longe minus crassæ, minusque fuscæ: tertio Aquæ: quarto tandem Olei, omnes illi liquores sedem sibi a primordio, ordineque antedicto assignatam retinere. Concusso postmodum, & moto susquedeqe Tubo, ac proinde confusis omnibus, quilibet liquor paulatim suam sedem sponte reperit, ibique subsistit, humana scilicet bile immediate supra Tubi fundum, bile bubula supra humanam, Aqua supra bilem bubulam, & Oleo supra Aquam locum tenente. Cum ergo, ut supra retuli, fere æque facile mergatur Cortex intra Bilem longe graviolem Oleo, ac mergatur intra Oleum ipsum: mergatur vero difficillime intra Aquam. Oleo quidem graviolem, sed leviolem Bile, satis patet id præcise non pendere a majori, vel minori gravitate illorum fluidorum comparative ad gravitatem Corticis, sed a faciliiori, vel difficiliori ingressu particularum cujuscunque fluidi intra poros illius, unde facilius redditur augmentum ponderis ejusdem Corticis, ac proinde etiam faciliior illius submersio in Bile graviore, quam in Aqua minus gravi. Itaque, cum submersio hujusmodi fere æque facilis sit in Bile, ac in Oleo, Bilis autem, & Olei plurimum analogia sit structura, licet utriusque fluidi plurimum diversa sit gravitas, hinc est, quod Bilis potest habere majorem proportionem cum poris Corticis, ut eos subintret, ac habeat Aqua; & consequenter hujusmodi proportio potest haud irrationabiliter refundi in quasi

oleagineam Bilis structuram poris Corticis fere æque facile aptabilem, ac sit iidem aptabilis structura Olei.

Hanc Bilis, & Olei similitudinem in structura plurimi suadent effectus utrinque similes. Sic licet fatear cum *Glissonio*, Bilem non minus quam Aquam extinguere ignem, neque flammam facile concipere, æque tamen certo expertus assero cum *Etmullero*, & aliis, eam, si vehementiori igne urgeatur, absumpta aquea humiditate, plurimum unguinis exhibere, inflammabilis olei adinstar. Pariter ab Oleo, & a Bile alvus redditur lubrica, & ab utroque liquore solvuntur colores. Denique sicuti gutta olei supra pannum *v. gr.* laneum decidua, illum statim pervadit; ita gutta bilis eundem penetrat, sed paulo segnius: gutta vero aquæ hæret globuli ad instar in ejusdem panni superficie, nec illum pervadit; unde quod levius est in hoc casu citius penetrat, penetrat paululum tardiuscule, quod gravius, nullo pacto penetrat quod medio modo se habet inter utrumque in genere gravitatis. Non ergo varia præcise liquorum gravitas, sed varia partium illos componentium figura, variaque illarum in casu nostro cum poris Chinæ Chinæ proportio faciliorem, vel difficiliorem reddit illorum absorptionem, & consequenter submersionem ejusdem Chinæ Chinæ, quæ proinde fere æque facile mergitur in bile, etsi graviore, ac mergatur in oleo leviolem, minime vero facile in Aqua, Aceto &c. licet liquores isti sint ut graviores oleo, ita bile leviores. Symboleitas autem nonnullarum partium bilis cum oleo sicuti fortasse sufficit ad hoc, ut bilis admixta Aceto, Salivæ &c. reddat liquores illos, utpote sibi arcte implicatos, facilius aptabiles poris Corticis, cum cæteroqui sejuncti a bile ægre admittantur ab eodem: ita ex adverso non sufficit ad tribuendam bili nec levitatem, nec promptam inflammabilitatem olei, propter consortium aliarum partium junctarum, & illam integrantium, puta terrestrium, aquearum &c. quæ id tandem efficiunt, ut bilis, quantumvis quoad apparentiam plurimum, & quoad substantiam non parum oleaginea, nullatenus tamen sit Oleum, sed Bilis.

Quod de Bile, & Oleo constat per experientiam, potest fortasse per conjectu-

ram credi de fermento febrili, sive ad illud constituendum bilis concurrat, sive aliud fluidum oleosæ forsitan naturæ particeps. Potest enim contingere, quod tale fermentum æque facile, & forte facilius absorbeatur a Cortice, saltem quoad particulas magis noxias, & febrilis rumulus reas, ac ab eo absorbetur ipsa bilis, effæta postmodum, ac enervi remanente ejusdem fermenti sic retusi portione superstite: sicuti contra potest minus feliciter exerceri talis actio in idem febrile fermentum ab aliis Corticibus, atque pulveribus Febres infirmius pellentibus, quemadmodum illi idem pulveres bilem ipsam, oleumque nonnihil diversimode absorbent, ac illam absorbeat Cortex noster, etsi in illa non longe absimiliter submergantur, atque præcipitentur. Ratio autem tam insignis diversitatis inter actionem Peruviani Corticis, & actionem aliorum Corticum, non admodum insigni diversitate bilem ipsam absorbentium, videtur aliquo modo elici posse ex ipsa partium Chinæ Chinæ componentium analysi, & notabili ejusdem ab aliis Corticibus diversitate: siquidem (admisso quod asserunt Artifices fide digni) China China, præter alias peculiare suæ texturæ prærogativas, habet hanc insuper, ut quadruplum circiter Salis contineat, exhibeatque comparative ad aliarum Arborum Cortices. In qua fortassis etiam Salis copia, simul ac peculiari configuratione, ea potest eminenter contineri Virtus febrifuga, quæ in aliis Corticibus minori Salis, etiam debilioris, quantitate præditis, infirmior est, ad hoc, ut febrile fermentum ab iisdem salibus retundi possit, atque dulcescere.

Et hac occasione nequeo plane subscribere doctissimo *Fabri* ex inclita Societate Jesu Viro Celeberrimo, qui sub nomine *Antyimi Congii* Chinam Chinam propugnaturus, inquit, illam componi ex minimis talem determinatam figuram habentibus, quæ porositates Fermenti febrilis per vim; & cunei adinstar pervadens, ac ipsum triturans (non absimiliter, ac ferrum solvit Aqua Stygia) reddit illud, & impotens ut lædat, & dispositum ut excernatur. Potius enim ob rationes dictas crediderim, fluidas fermenti particulas ingredi (saltem sensibi-

lius) poros Corticis, sicque a Cortice absorptas illaqueari, & infringi, quam particulas Corticis ingredi poros fermenti, ea præsertim vi, quæ valeat illius texturam nervose solvere, licet singressum etiam reciprocum particularum Corticis in porositates fermenti nequaquam rejiciam, cum non minus a Cortice, quoad maximam licet sui partem præcipitato, saporem aliquem mutantur fluida, ac humectationem pariter, & saporem a fluidis Cortex infusus. Utcumque, sive absorptum dicatur, sive distractum febrile fermentum, facile postea est intelligere, quomodo, si opus sit, possit illud foras protrudi: id siquidem nullo negotio fieri poterit, ut alias diximus, per ordinarias Naturæ vias, per alvum scilicet, per urinam, per sudorem, aut per insensibilem transpirationem, non quidem critica, copiosa, & repentina semper evacuatione (id enim paucula sæpe illius moles non exigit) sed modica, & sensim, sub velamine scilicet consuetarum excretionum, non quantitate notabiliter adaucta, sed qualitate tantum mutata, licet vix dignoscibili, mox prodeuntium.

Et in hoc solo sensu concedere non renuo, aliquam quandoque exigi posse, & probabiliter etiam sæpe contingere, causæ morbificæ evacuationem ab assumpto Cortice; hanc ipsam tamen absolute necessariam esse, non æque concederem. Posse enim per solam variationem texturæ partium, liquores plurimos a sua Crasi desciscere, & per novam earumdem partium coaptationem in pristinum restitui, absque eo quod ab illis quicquam dematur, aut sensibilibiter separetur, satis ostendunt vina æstate morbida facta, & fugientia, autumno vero nonnumquam sponte redeuntia; idemque confirmat Urina a solo frigore corruptionem patiens, per calorem vero iterum clarescens, ac restituta, & alia id genus, mutata scilicet in iis sola particularum componentium textura, & situ. Quod idem, data proportionem, succo, aut humori febrili, per contactum intimum Chinæ Chinæ posse quandoque accidere, citra ullam omnino illius evacuationem, non est cur absolute negemus.

Huic opinioni non parum videtur favere *Borellus* alias citatus, qui pro Februm curatione solam salium fermenti febrile-

febrilis retusionem, edulcationem, & contemperationem requirit, mediante commixtione salium diversæ naturæ, qualia sunt, quæ in China China delitescunt. Potius igitur (inquit) eo quod salium separatio ab humoribus, & expulsio frustra speratur (& hic notetur insperata salium morborum extractio, & eductio) prædicti sales contemperari, & dulcorari possunt, vel admiscendo fluida Menstrua appropriata, vel adhibendo Salia contraria, ut experimur in Aqua forti, quæ acredine salina Vitrioli, & Aluminis componitur adeo valida, ut possit argentum corrodere, & dissolvere in Atomos minutissimas. Huic vero Aquæ forti si addantur Sales ammoniaci multo magis acres, quam sint Vitriolum, & Alumen, nedum vim majorem corrodendi non acquirit, sed e contra eam vim, quam habebat, amittit; adeo enim retunditur, & debilitatur, ut nequeat amplius argentum corrodere. Similiter mistura Salis Nitri, & Sulphuris accensibilis est, & addito Sale ammoniaci, accendi nequit. Alibi postea Sal prunellæ ex eisdem Nitro, & Sulphure combustis compositum, inflammationes tollit, & fusionem succorum coagulatorum promovet. Sal quoque, & pulvis Cornu Cervi, & Cancrorum, acredinem acidissimam retundunt, & tollunt: & ipsum acetum distillatum plumbo affusum, dulcedinem Saccharo similem acquirit. Ex his ergo, & ex aliis exemplis, quæ adduci possunt, constat acredinem salinam fermenti febrilis retundi, dulcificari, & destrui omnino posse ab aliis Salibus admixtis contrariæ naturæ. Sed jam satis concessimus hisce minutulis disquisitionibus, ex quibus nihilominus obvium est conjicere non modo quam difficilis, & dubia sit explicatio ulterior modi individualis (de genericis enim notionibus quilibet novit loqui) quo Alexipyretum istud agat in causam febrilem; verum etiam quam parum consistens sit eorum opinio, qui ut a Cortice repositam de Febribus credant victoriam, optima evacuationum spolia ostentanda requirunt.

CAPUT IV.

Ad placita Humoristarum, & Galenicorum accommodata evacuationum prædictarum sensibilibus carentia.

RESTITANTE adhuc intra caliginis mirabili agendi modo Peruvianæ Corticis, iterum monuisse non erit inutile, quod, quemadmodum nulla, ut vidimus, potest adduci congrua explicatio actionis illius, nisi dilucida habeatur cognitio Causarum Febres Intermittentes materialiter, ac efficienter producentium, ita sine eadem dilucida cognitione, nulla contra illam potest adduci nervosa oppositio. Cum vero omnes, quotquot circa Intermittentium naturam, & causas circumferuntur, hypotheses (si candide velimus fateri) nondum scopum attigerint, quælibet objectio proinde contra certam operationem Corticis perpetuo laborat suppositione quapiam fundata supra hypothese[m] aliquam saltem incertam, immo probabiliter falsam. Sic difficultas, quæ tanti sit de carentia evacuationis post assumptum Corticem, supponit, quod causa Febrium si aliquid, quod debeat absolute sensibilibus eliminari, non solummodo temperari, aut retundi, non aliquid stagnans, quod tantum egeat moveri, non aliquid fixum, quod expetat exaltari, non quicquam exaltatum, quod exigat deprimi, non quid intempestive influens, quod debeat inhiberi, non quid obstructum, quod indicet referari &c. quæ tamen omnes, & similes hypotheses, nullius sensibilibus evacuationis necessitatem inferentes, sua nequaquam carent probabilitate. Sane causas aliorum plurium Morborum periodice recurrentium, in Asthmatis, Arthritidis, Epilepsiæ, & hujusmodi, præmissis (ut loqui consuetum est) universalibus, non evacuatione semper sensibili, sed alterantibus, temperantibus, edulcantibus, decoctis exsiccantibus &c. radicatus extirpare pro viribus artis conamur, pensum postea evacuationis materiæ dispositæ uni Naturæ liquentes.

Exemplo sit inter vulgaria, sed maxime proficua medicamenta, Aqua Stibiatæ Pomponacii, ex Antimonio crudo, lapide Pumice, Salsa parilla, & Visco
Quer-

Querno infusis, atque decoctis confecta, quæ ad morbos innumeros, eosque gravissimos, tum venereos, tum alterius analogiæ, contumacisque naturæ curandos, quam felicissime solet usurpari. Nonne illa, licet quandoque notabiles excretiones habeat adjunctas, sæpius tamen absque ulla insigni evacuatione, immo facibus, & urinis aquæ epotæ quoad quantitatem vix correspondentibus, humorem Isch adicum *v. gr.* absumit, ulcera sanat, scabiem pustulosam emendat, cachexiam tollit &c. restrosciente quam cito vivido faciei colore, & maturescere simul fructu optimæ renutritionis? Et tamen sæpius, ut dixi, vel nil excernitur, vel, si quid excernitur, id fit non raro per modicam succi alicujus prava qualitate peccantis quantitatem, qui sub consuetis evacuationibus, quoad apparentiam vix immutatis, delitescens, cum reliqua excrementorum turba indiscriminatim foras abigitur.

Nollem itaque suspicari, allatam objectionem, adhuc inniti mucidæ suppositioni a Scholis jamdudum exhibitatæ, ac explosæ, de celebri quaternario Humorum, tum alibilium, ut vocabant, tum excrementitiorum numero, quibus putrescentibus attribuebantur Februm Causæ, Biliosum scilicet humorem Tertianæ assignando, Pituitosum Quotidianæ, Melancholicum Quartanæ &c. quod figmentum anteaactis sæculis vix condonandum. Sat sit eos humores admittere, quos cernimus, & quibus humectamur, non quos per metaphysicas abstractiones imaginabantur Antiqui. Sunt autem isti, Chylus, Sanguis ipse, & ab eo secreti liquores, iique, sive in usus digniores reservati, sive ut inutiles foras protrusi, sive post longa itinera in eundem reduces, quorum generum diversorum sunt Latex nerveus, seu mavis spirituum animalium continuatum syntagma, Serum ipsius sanguinis, Lympha eundem Cruorem duplici Pumine perluens, Pinguedo, cæterique peculiare succi, ut Pancreaticus, Salivaris, Stomachicus, Biliosus, alique complures, tum a Conglobatis, tum a Conglomeratis Glandulis prodeuntes, quorum Catalogus hujus loci non est, & quorum nihilominus compositio, ac integralis constructio ab innumeris Salibus pendet, ex

quorum varia combinatione, tum saporis alteratio, tum motus eorum inordinatio, tum denique actionum, & naturalis œconomix læsio paulatim emergit. In his ergo humoribus alteratis, & vitiata illorum crasi, seu mavis structura, compage, & motu quærendæ sunt Februm Causæ, non in fictitiis, & imaginariis.

Talia quidem commenta etiamnum amplectentes, absit, ut aggrediar refellere; Nam, præterquamquod hodie sine stomacho nequit audiri hujusmodi controversia, illud præterea certum est, quod prorsus incassum hanc Provinciam adornandam susciperem. Neque enim sperare fas esset, quod hujusce Tractatus, vel lectioni vacare vellent, vel rudi admonitione resipiscere; qui tot gravissimorum Scriptorum Opera, ex quibus propriæ hallucinationis medelam addiscerent, vel legere neglexerunt, vel iisdem præoccupato jam animo inspectis, nondum resipuerunt. Sane istos, omnia per consequens Artis Medicæ recentiora incrementa, quantumvis certa, quantumvis utilia, cæco quodam, ac irrationabili instinctu respicientes, haud leviter peccare crediderim, ut qui plurimos Antiquorum errores crassos, atque palpabiles, quibus nonnunquam curationes morborum innixæ sunt, adhuc retinent, adhuc sectantur: cum tamen ubique prostent apud Neotericos tot Experimenta, & Dogmata inconcussa, ex quibus hujusmodi errorum correctio, saniorque proinde medendi methodus, a verioribus Hippocratis præsertim, immo & ipsius Galeni placitis nequaquam aliena, statim emergeret. Scrutetur Medicus necesse est, & examinet quidquid, saltem cum plausu, & cum aliqua non contemnendæ novitatis fama, scriptum est hinc illinc, facitque ad majus complementum Artis, quod Prisci Medicinæ Patres integre præstare non potuerunt, licet innumera æternum venerabilia præstiterint, plura fortasse daturi, quam ii, a quibus nihilominus corriguntur, si diutius vixissent. Si quid autem certum, ac evidens, sive ex Antiquis, sive ex Recentioribus novetur quispiam depromere, id alacriter seligat; si quid vero in alterutris, vel in utrisque rationi, aut experientiæ minus consonum repererit, id totum animose respuat;

respuat; prius tamen expendat, ac trutiniet, antequam judicet. Nisi hoc pacto se gerat Medicus, vereor, ne sibi, ac conscientiae suae inexcusabili defectu deficiat; neque enim id peragit, quod ab eo stricte consuevit exigere quisquis se illi committit, ut nempe recte pro viribus pensitet quidquid bonae valetudini conservandae conducit. Talis autem omissio, ut patet, est de re admodum gravi, tum ratione subjecti, tum ratione rei ipsius, cum ex vi talis omissionis Medicus quandoque terat iter, oculo ipso iudice, omnino fallax, a quo tamen, si quae Scriptis undique tradita sunt, probe calleret, procul dubio deflecteret. Sed hæc Tyronibus tantum. Jam vero claudamus hos rivos,

— *sat prata biberunt.*

Quandocumque igitur veteri Doctrinae de Humoribus superstructa sit objectio Corticem culpans de sensibilis evacuationis defectu in Februm expulsionem, licet hoc nomine audienda non sit, lubet tamen, data etiam tali hypothese, respondere, quod Februm, ut & aliorum plurimum Morborum solutio dupliciter, ut ajunt ipsi Humoristae, solet contingere, scilicet, vel per *Crisim*, cui de more adjuncta est aliqua evidens evacuatio, vel per *Pepasum*, per quem absque ulla evacuatione solvitur Morbus. Atque postremus iste modus est admodum frequens, & consistit secundum Galenum in quadam vel *maturatione*, vel *deductione in mediocrem temperiem*, quam idem Galenus *Cochionem* vocat, seu *Pepsim*, eamque docet, ut modo dicebam, in *sola succorum alteratione* consistere. Hujusce doctrinae semina prius jecit in *lib. de Affect.* Magnus Hippocrates, eamque insuper remediis antifebrilibus, nilevacuantibus, adaptavit, dicens — *Ea vim habere in his Febris* (loquitur de Tertianis, ac de Quartanis) *ut pota corpus conservent in consueta caliditate, ac frigiditate, & neque præter naturam calefiat, neque frigeat.* Quid obstat ergo, quo minus dicatur China Chinæ istam succorum moderationem, istam deductionem in mediocrem temperiem, istam corporis in consueta caliditate, ac frigiditate, quam diebus a paroxysmo vacuis sortitur, conservationem inducere, seu mavis illam bilem, vel melancholiam,

in quibus putrescentibus causa Februm somniatur, a putredine vindicare?

Forte obstat celeritas illa, qua momento temporis jugulatur Febris, cum cæteroqui *Pepasimus* lentiores consuevit habere progressum? At cur vitio vertere volumus Peruvianæ Cortici ipsam celeritatem, & energiam operandi, humoresque tumultuantes cito compescendi, quam in omnibus aliis specificis adeo quærimus, & commendamus? Denique, si nimia illi virtus obest, in promptu est remedium. Cortex sanat æque, si lubeat, illico, ac per longiusculas moras. Una dosi Paroxysmos sistit, & pluries paulatim repetita eosdem præcavet: eadem vero diminute ab initio, ac sensim exhibita, diutius nonnihil humorum coctionem, & morbi solutionem protrahit. Sic qui metuit Torrenti e directo aggerem opponere, eodem oblique, ac sensim opposito impetum illius infringit, ut cursum paulatim deflectat. En ergo, quo pacto per Chinam Chinæ lentam humorum alterationem, præparationem, ac *Pepsim* assequi possumus. Huc forte respiciens acerrimus Humorista, & ipsius Circulationis Sanguinis injuriis osor *Restaurandus*, etsi *bilem* a reliquis humoribus *secretam* pro Februm Causa conetur statuminare, attamen loco evacuationis (quam experientia ductus, ut mox videbimus, maxime improbat, Chinam Chinam ideo impurgatis Aëgris præscribens) loco, inquam, evacuationis, id potius a Peruviano Cortice quærit, & assequi semper gloriatur, nempe, ut *talis humor*, ex vi remedii, *massam iterum subeat*, qua *secessum fecerat*, unde *temperetur*, ac *nutritioni aptus evadat*, non *secus ac Aqua Deserti* (sunt illius verba) *in Mara dulcis facta fuit a ligno*, quod *Moses injecit ex mandato Dei ad alendos Israelitas*. Hæc Auctor ille de China Chinæ experientissimus, qui idcirco illius usum Hippocratis doctrinae summe consonum demonstrare contendit. Tractatu peculiari in hunc finem edito.

Hanc ipsam succorum attemperationem absque sensibili evacuatione multo magis admittit, atque tuerur in China China *Monginotius*, qui licet immunis a præjudiciis Humoristarum data nihilominus eorum suppositione, ait — *Sæpe fieri, ut pauca subsit materia evacuan-*
da,

da, id quod illi supponunt, defervente humorum æstu, maximam illorum partem contemperari, & ad idoneum statum a natura deduci, quæ in rectum usum remedium adaptavit, -- affertque in confirmationem exempla eorum, qui paroxysmos experti vehementissimos, nullis usi remediis, nullaque manifesta naturali, aut artificiali humorum exclusione, febre tamen subito defunguntur, nullo inde secuto verendo symptomate. Cui proinde textui appositæ hæc notas subdit Cl. Nigrisfolus in lib. alias citato. Nonne pepasmo mitificantur humores? Nonne, juxta D. Præceptoris effata, libro de Veteri Medicina, concentratione, & permixtione meliora, ac mitiora omnia sunt in Homine? Cur etiam Acidum febrile superstes in sanguine mortificari similiter, ac dulcificari concentratione non poterit? Idem quoque dixerat Cl. D'Acquin, qui dans pariter per modum concessionis, aliquid restitare in corpore, & vasis post depulsas ope Corticis febres, subjunxit. At vero, etsi reliquæ quædam in corpore delitescerent, illæ hujus (nempe Corticis) ope temperantur, ac Naturæ gratiam recipiunt, vel saltem per reiteratas, & continuas digestionem concoquuntur, maturantur, & discutuntur.

Quod si nihilominus hujusmodi temperationi, sive coctioni succedentem quis optet evacuationem, is sciat, eam non posse cum fructu, quantum novi, per artem tentari, sed necesse esse, quod illam moliatur, atque perficiat Natura. Quorsum enim vergendum est, ut causa morbifica expellatur? An per vomitum, vel per secessum? At, si Fermentum febrile sæpessæpius emeticum est, atque catharticum, ut experientia testatur, & ob id ipsum contumacius: item, si fugatis per Corticem Febribus, quodlibet Catharticum, vel Leniens, ut ut leve, febrem revocat, quo jure speranda est expulsio causæ morbificæ a medicamentis eidem Causæ analogis, & morbum eundem prius depulso certo certius revocantibus? Deinde, si humor peculiaris, qui Febres Intermittentes gignere creditur, stabularetur intra cavitates Intestinorum immediate, aut Stomachi, quasi iisdem vel innatans, vel adhærens, unde purus, & impermixtus citra opus secretionis posset educi; atque insuper a tali supposi-

tione non multum abluderet experientia; in tali profecto casu aliquis rationabilior, primo aspectu Purgantibus, vel Emeticis locus esse posset: quemadmodum iisdem, saltem levioribus, locus est, illisque identidem utimur ad educendum noxium, venenatumve cibum ingestum, priusquam ille Lactearum valvulas prætergrediatur. Sed jam clare dignoscimus rem aliter se habere, hoc est, vel Fermentum febrile in talibus cavitatibus vere non esse, vel saltem ab iis per hujusmodi medicamenta, & tentamina de more nequaquam educi: constat enim experientia, neque a Natura per repetitas vomitiones, aut alvi dejectiones in paroxysmis Febrium sæpissime contingentes, neque ab Arte cuncta hæc provocante, Febrium causam vel tantillum submoveri; quinimmo sæpessæpius fortiolem, & contumaciorem reddi. Cum itaque probabiliter hinc deducamus, vel idem Fermentum longe altiores radices habere, saltem quoad scaturiginem suam, licet adhuc occultam, vel illud alteratione potius, atque attemperatione sola demulcendum esse, quam irrita expulsionem tentandum, non est ideo, cur hujusmodi fidamus evacuationibus, easve a China China, per solam alterationem febrifuga pertinaciter velimus exquirere.

Dicant ingenue, si velint, ipsimet, qui opponunt, quot Quartanas, quot Tertianas *Autumnales* (de Vernis enim non loquor, qualibet Methodo, etiam minus recta, sicut multo melius si sibi relinquantur, cito solubilibus) per repetitas purgationes sanaverint; vel, si renuant ipsi fateri, dicant tot Scriptores, a crebro Cathartorum usu spirituum dissolutionem, succorum perturbationem, ac viscerum enervationem, loco sanationis succedere clamitantes. Inter hos unus audiatur iterum *Monginotius*, qui Purgantium effectus cum effectibus Chinæ Chinæ conferens, hæc habet -- *Ab his* (loquitur de Purgantibus) *atteri vires, robur Ventriculi, aliarumque partium infringi, concoctiones imperfecte obiri, hinc perennem pravorum humorum generationem* (inquit generationem, non extirpationem) *subsequi, experientia patet. Quamobrem febres ab illis potius sæpenu-mero foventur, quam abolentur, cum ex opposito, si in usum ducatur hoc remedium, videlicet Cortex, sæpe uno iclu declinan-*
tur

sur accidentia ab aliorum usu plerumque metuenda. Super quo textu dignæ sunt, ut per extensum lustrentur solidæ, doctæque animadversiones citati Nigrisoli.

An ergo per urinam tandem, vel per sudorem sollicitanda erit humoris peccantis expulsio? At per istas vias soli humores, qui sunt in sanguine, atque in coctione subacti solent excerni. Quo pacto ergo materia antecedens (conjuncta enim quolibet paroxysmo subigitur, & expellitur) quæ vel sanguini citra ullam secretionem confusa est, vel probabilius eidem nondum immixta, sed adhuc extra illum degens in loco particulari, poterit per glandulas renales, vel per cutaneas evacuari? Sed frustra est, quod diutius de postremis hisce excretionibus verba faciam, pro quibus obtinendis, quando-cumque etiam possent prodesse, Ars est remediorum inops, & effectuum incerta. Tota fiducia, jam scio, reposita est in Catharticis, quæ tamen, quantum observare licuit, vix aliud unquam Ægrotantibus præstare novi, quam quod illis præstaret Fungorum noxiorum esus. An & istos pro Intermittentium medela loco Peruvianæ Corticis malimus præscribere? Claudamus hoc Caput textibus duorum, vel trium Auctorum satis oppositis, quos etsi prolixiores, contra quod proposueram, non piget transcribere.

Nemo miretur (inquit Morton de Intermittentibus verba faciens) veteres Medicos futilem, atque inanem operam navasse huic morbo debellando: Sensibus enim magis quam par est confisi, humores in receptaculis nescio quibus stagnantes fomitem morbi fuisse somniarunt, indeque toto cælo errantes, utramque curationis paginam longo apparatu medicaminum Deobstruentium, & Evacuantium impleverunt, idque methodice, licet absque certa aliqua indicatione a natura rei ipsius desumpta, sed in propriis ipsorum Musæis excogitata. Cumque morbosum hunc fomitem penitus eradicari impossibile crederent, absque sensibili humorum evacuatione, copia medicaminum Incidentium humores præparabant, ut Remediis evacuantibus magis obsequentes fierent. At hos ipsos Medicos appello, noverint ne unquam, nisi fortuito, hac methodo, utut diutius protracta, quemquam perfecte sanatum? Me quod atti-

net, ego simplicem Tertianam, eamque admodum benignam, & legitimam inde non raro in Hemitritæam, vel Quartanam mutata esse, cum Hydropisi, aliisque duris symptomatibus sociatam observasse memini, Natura hisce Venæ sectionibus, & purgationibus incassum lacestata. Hujus malæ, & infelicitis præceos (quæ per multa sæcula cum magno Ægrotantium incommodo inter nostræ Artis professores invaluit) πρῶτον ψεύδος est falsa Ætiologia. Non enim, nisi ex ex accidenti, ut in Plethora, Cachexia insigni &c. (de quibus posthac dicetur) ulta omnino evacuatio indicatur; Verum ut plurimum istæ evacuationes, Naturam inaniter laceffendo, veræ curationi multum officiant, saltem copiam Antidoti (videlicet Chinæ Chinæ) admodum ingratae multo majorem necessario requiri faciunt. Hæc ille philosophica libertate, nimiane, an nimium veridica?

Neque ab eodem dissentit experientissimus Sydenham, qui licet post solutas (& quidem sine ope Corticis) Autumnales, & diuturnas Intermittentes, aliquam purgationem admittat per epicrasim institutam, morbo tamen (quod palam inculcat) penitus depulso, eo nimirum tempore, quo, ut ait, non tantum paroxysmi perceptibiles, sed etiam alteratio ista, qualis qualis ea fuerit, quæ diebus illis, in quos Paroxysmus incidere debuerat, persentiscitur, omnino evanuerit, atque unus insuper mensis fuerit elapsus: eandem tamen purgationem, durante vel insensibiliter febrium motu, prorsus abdicat. Ea siquidem tunc temporis instituta -- Id tantum, inquit, lucri a purgatione fecerimus, ut morbus contumacior evadat, subditque: Quotidiana id nos docent eorum exempla, qui in morbi napaxun, ut Theoriæ isti morem gerant, quæ in tollendis obstructionibus, & evacuando humore melancholico (loquitur enim præcipue de Quartana) qui mali fons, & origo vulgo habetur, curationis spem omnem ponit, repetitis purgationibus misere plectuntur; quibus sane quicquid id demum est humorum, quod a corpore divellitur, atque eliminatur, compertissimum est nobis, Febrem altiores exinde radices agere, & pertinacius stationem suam tueri, quam si non fuerit protrita. Quapropter religio mihi est Cathar-

tharticum propinare &c. additque tandem, quod, etsi post elapsos a fine morbi duos, vel tres menses, potionem aliquam identidem *ex lenitivis vulgaribus* consuescat præscribere, singulis tamen vicibus haustulum aliquem pategoricum hora somni assumendum, finita jam medicamenti operatione, successive porrigit, ut nempe, inquit, *Paroxysmo se de novo ingerendi* (etiam post tam insigne spatium temporis) *ansam præscindamus*, quam aliter forte arriperet ex occasione tumultus, atque orgasmi, quos vel mitissima excitant Cathartica.

Idipsum confirmat alias citatus *Restaurandus Monspeliensis Universitatis Professor*, qui licet, uti Galenicorum principiis imbutus, Causam Febrilem reponat, ut diximus, in bile a reliquis humoribus secreta, & intra venas accensa, adeoque licet in ipsius peccantis, & secretæ bilis purgationem videatur esse debere propensus; nihilominus sola ductus observatione experimentalis candide inquit -- *Experientia quotidiana constat, si Febris Intermittens desinat, nulla prægressa purgatione* (id quod sæpenumero contingit, præsertim in Febribus tertianis) *convalescenti autem Catharticum datum fuerit, eadem die febrem resurgere.* Quia vero locum aliquem ipsi nunquam purgationi reservare vellet, en, dum aliquod quærit latibulum, quo se condant, en, inquam, quomodo ineluctabili convictus experientia, eidem purgationi ipsam rursus anteponat omissionem purgationis hoc alio textu -- *Nec tamen purgationem improbaverim, si modo ejus indicans, Cacoehymia, adfuerit, ac Febris character nullus omnino supersit* (observentur quæso hæc conditiones). Porro id ut securius succedat, concedendum est aliquod temporis spatium præterire, immo die uno, vel altero ante usum Cathartici, & die subsequente, utile est infusionem Chinæ Chinæ assumpsisse in aqua frigida factam, quod nisi factum fuerit, postliminio redit febris: quare satius sit abstinuisse, quam periculo Aegrum exposuisse: satis fuerint phlebotomia, enemata refrigerantia, & proba diæta, quæ illis præferenda. Videant ergo, qui tantum fidunt Solventibus in Februm curatione, quid testentur ab experientia coacti Auctores ipsi a purgatione minus

alieni, in ipsa Februm Intermittentium (ex quibus illatio fiat a fortiori de eo, quod dicendum est in Acutis) diuturniorum medela. Qua igitur ratione accusatur Cortex, Intermittentes hujusmodi fugans, eo quod non pollet purganti, aut alia insigniter evacuante virtute, cui Februm earundem possit adscribi sanatio?

Revera quo pacto sanitas Hominis febricitantis, sanguinemque proinde (quæcumque hujusce rei sit causa) immodice tumultuantem habentis, poterit obtineri ab ullo remedio vim purgandi, majoresque idcirco tumultus excitandi possidente? Mucet jam, fœtetque in Scholis commentitius putrescentium humorum, & in Latrinas ablegandorum, Quatuorviratus, cujus auctoritate jam penitus collabescente, corruit pariter, quæ illi famulabatur, Purgatio. Satis norunt omnes, Cathartica, etiam *Minorativa* dicta, immo & quæ *Lenientia* vulgo appellantur, omnia secundum magis & minus acria esse, & irritantia, mediamque quodammodo rationem habere inter Alimentum, & Venenum, plusque accedere ad istius, quam ad illius naturam; & propterea id, quod ab illis expellitur, de more excerni per expressionem violentam, & immaturam succorum sæpius utilium, fere ac si veneficum poculum quis sive sanus, sive febricitans assumpsisset, unde noxa plurima, levamen nullum potest emergere. Norunt pariter pharmaca ista *corruptiva* ingesta, quæ primam vim suam in fibras Solidorum exercent, secundum aliquam saltem portionem sui, necessario Lacteas ingredi, & massam sanguineam subire, cum illis non minus, ac aliis esculentis pateat indefinenter hujusmodi aditus. Quinam autem inde tumultus, quænam confusio, & agitatio sanguinis, nemo non videt. Neque enim imaginaria illa sympatica attractio, quæ ipsi hodie denegatur Magneti, potest amplius sustineri, præsertim cum tormina, tenesmi, convulsiones, & alia hujusmodi, quæ difficilem non raro purgationem comitantur, manifeste suadeant oppositum. Norunt tandem, quod ad utiles, conferentes, & facile tolerabiles instituendas evacuationes, necessaria est prævia intestina secretio, maturitas, atque concoctio. Harum nullam (liquidem differant inter se) nul-

lum potest efficere, nisi ea præextiterit, solvens medicamentum. Si præextiterit, nullo negotio, vel levi adjuta clysmatis usu, quæ secretionem fecit, faciet & expulsionem Natura. Usus in contrarium siquis fuit, præsertim vero in *Acutis*, ut abusus delendus & abolendus.

Non hæc sane docuit, nisi per vim trahatur ad id, quod vere non docuit, Magnus *Hippocrates*, immo ausim dicere, nec *Galenus* ipse, qui licet Aphorismum primæ Sectionis *Hippocratis* vigesimum quartum exponens, purgationem quodammodo admittat in Acutorum principiis (in solo tamen casu *materiæ turgentis*) dum verba nihilominus tanti Præceptoris perpendit, videlicet * *In Acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus, & hoc cum præmeditatione faciendum* * -- Per hæc verba, inquit, quantum hujuscemodi vereatur purgationes, manifestat *Hippocrates*. Neque enim, subdit idem *Galenus*, minimum periculum est in Morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamenta sint potentia calida; Febris vero, quatenus febris est, & sui ratione, non calefacientibus, atque exsiccantibus, sed potius contrariis, hoc est humectantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocituram) sed propter humores illam efficientes. Quare majorem oportet ex noxiorum humorum evacuatione fieri utilitatem, quam id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. Ut autem ista subsequi possit utilitas major, quam noxa, tot tantasque subjungit *Galenus* cautiones, ut fere impossibilis sit casus, in quo liceat, juxta hujusmodi regulas, instituire Purgationem. Cum itaque detrimentum, & periculum ex Purgatione in Febris, tanquam duo mala certa, fateatur *Galenus*, stetque etiam in Febris non Acutis: quæ tamen facile in Acutas migrare possunt, ac solent: firma ea ratio, præter tot alias longe potiores, quod Purgantia omnia, ut calida, Febrim cui libet, ut calidæ, & igneæ, male congruant; addo ego, quod non in Fluida immediate, ut perperam censet imperitorum vulgus, sed in Solida, seu fibras agant: & cum ex alia parte cesset nostro

hoc sæculo ratiocinatio opposita de humoribus putrescentibus evacuandis, ut cessare tot alia non minus erronea, non aliud superest dicendum, nisi, quod mens *Hippocratis*, & ipsius *Galenus* (qui sui quoque temporibus Purgationem vix trepidanter admittebant, in conspectu majoris, quod falso imaginabantur, mali) nisi, inquam, quod mens eorum sit, quoties malum illud, quod timetur, timeri non debeat, toties ab omni purgatione, in Febris quoque non Acutis, esse abstinendum, vel saltem ea, quotiescumque aliunde indicetur, nonnisi summa cautione, atque circumspectione nobis utendum.

CAPUT V.

Perpensis circa Februm Intermittentium Causas placitis Neotericorum proflentium Fluidorum Systema, decernitur, ab assumpta China China nullam sensibilem evacuationem fieri debere. Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate, de quo, & de nonnullis eidem coherentibus pauca obiter.

QUEMADMODUM, ut nuperime vidimus, nulla, secundum principia Humoristarum, expectanda est, vel expetenda insignis evacuatio post Corticem exhibitum, ad hoc, ut per eum Febres credantur cum ratione sublata, ita nec ulla talis exigi debet ad normam aliarum Thesium, saltem magis famigeratarum, quæ circa Februm Intermittentium causam, & earum genesim frequentius resonant in Recentiorum Scholis. Has ideo quoque sententias, saltem plurimas, cursim recensere operæ pretium est, ut ad modulum earundem Corticis actionem successive metiamur.

Primo igitur, si cum *Villifio* hujusmodi causa refundatur in diathesim vel acrem, vel acidam sanguinis, succum nutritium, seu Chymum non rite subigentis, sed in materiam periodice, citius quidem, aut tardius, fermentescibilem convertentis, sat erit, quod China Chinæ absque ulla excretionem talem diathesim emendet, cruoremque in nativam crassam quasi dulcorando reducat, sive ut eidem Auctori placet, in novam quamdam fermentationem compellat.

Si secundo cum *Sylvio* Succus Pancreaticus,

ticus, ob moram in ductibus Pancreatis lateralibus obstructis nimium acescens, obice demum perfato, intra tenue Intestinum, vitiose cum bile illuc confluyente effervescat, cruorique per viam Chyli periodice instillatus paroxysmos Febriles producat, sufficiet, quod China China, posthabitis evacuationibus, eidem succo Pancreatico nimiam adimat aciditatem, vel motum ei naturalem reddat, viscidam forsitan pituitam in ductibus Pancreatis lateralibus incidendo, ad hoc, ut idem succus libere fluens, ac blande cum bile effervescens, blandam quoque, & naturalem in sanguine foveat fermentationem.

Si denique cum *Borello* Intermittentium causa ex nervoso potius, quam ex arterioso genere petita, reponatur in glandulis obstructis ad apices nervorum appensis, unde succo nerveo, a materia aliqua viscida ibidem detento, aciditas, vel, alia quævis acrimonia accedat, vi cuius idem fermentescens, Cerebro prius, mox & fibris Cordis motricibus irritationem communicet, & excandescentiam febrilem successive producat, illud a Cortice præstandum erit tantummodo, quod Auctor ipse pro curatione febrium exposcit, nempe quod referentur Glandulæ, attenuata crassa materia obstruente, & temperetur, seu diluatur fermentum, ut a Natura ipsa vel per sudores, vel per insensibilem, ut idem innuit, transpirationem, penitus dissipetur.

Tres istæ sunt potiores circa hanc materiam Sententiæ, quarum prima causam Febris agnoscit intra ipsum sanguinem, altera extra illum in succis aliquot eidem refundendis, tertia denique in latice nervoso ab eodem dissito. Sed præter illas, sunt aliæ complures, quæ iisdem, veluti Matribus, videntur subordinari, & quarum, utpote non nihil diversarum, aliqua obiter habenda est ratio, ut illis quoque operationem Corticis ordinariam demonstremus congruere.

Sic opinioni *Borelli*, ut ordine inverso suas unicuique consentaneas referamus, affines sunt Hypotheses *Mundii*, & *Cole*, Februm Intermittentium causas in nervoso pariter Systemate, diversa licet nonnihil via, quærentium; sed actum agere pergam, si huiusmodi placitis accommodare coner actionem Corticis citra

ullam evacuationem Febres fugantis, cum ipse *Cole* peculiari Capite — *De Corticis Peruviani, circa Febres Intermittentes sistendas, facultate*, hanc quoque circumstantiam minutim examinando, rem totam plane confecerit, immo ab ipsa evacuationum sensibilibum carentia hypothesim suam confirmare sategerit, ut ideo supervacaneum sit hic idem repetere.

Sylvianæ autem hypothesi, cuius exemplar retroactis seculis velut in nube, delineare visus est Perspicacissimus inter Humoristas *Fernelius*, cum in Mesenterio, Pancreate, reliquisque imi ventris visceribus, eorumque peculiari succo Intermittentium Focum agnoverit, quodammodo divinando, utpote veris Anatomæ luminibus destitutus (nondum enim ductum Pancreatis *Virsungus* detexerat, sicut nec Lacteas inferiores *Asellius*, multoque minus Thoracicam *Pecquetus*, laticemve Lymphaticum *Rudbechius*, *Bartholinus*, aut alius quispiam) Sylvianæ inquam hypothesi, cui subscribit *Graaf*, & alii, consonant, immo & eandem ampliando, magis illustrant opiniones *Nigrisoli*, & *Tozzi*, quorum primus in glandulis omnibus succos suos sanguini, sive mediate, sive immediate suggerentibus, Februm Intermittentium Mineram reponit: Alter vero in succis pariter omnibus astruit, ad tenuia intestina confluentibus, iisque vitiatis, ac incongrue mixtis, quin & in aliis fluidis, qui a glandulis lumbaribus, ac mesentericis prodeunt, & chylo, atque allabenti lymphæ commiscuntur; tandemque concludit Februm fermenta, non modo ab his, quæ dictæ sunt, partibus, sed ab innumeris pene aliis suggeri posse. Huiusmodi autem sententiis quam bene quadret operatio Corticis sine evacuatione contingens, vel exinde patet, quod idem *Nigrisoli* usque contendat, per actionem remedii febrile fermentum, absque eo quod per vim illud extrahere tentemus, tum in ipso sanguine, quatenus jam eidem accesserit, tum in suo ipso Foco, extra, vel ultra sanguinem extinguere, sive nempe fermentum illud in Ventriculo, & Intestinis, sive in Glandulis remotioribus hospitetur.

Hypothesi vero Villisianæ, quæ plures habuit plaudentes, quam assecclas, haud parum conformis videtur opinio *Sydenhamii*,

mit, qui totam ponit in sanguine, seu in illius particulis non probe assimilatis, Febrium Intermittentium, ut & Continuarum causam, licet non mutuatis a Chymo recenti, sed ab ipsa Minera sanguinea pro nova accessione suppetiis. Eidem quoque quadantenus videtur accedere ea, quam protulit *Jones*, quatenus & ipse, si non puri sanguinis dyscrasiam, saltem particularum aliquot intra ipsum degentium, & ægre cum ipso circulantium pravam habitudinem, nec non improprietatem Chymi, partiumve illius crudiorum, nec bene subactarum, sed acescentium, & cum sulphureis sanguinis tumultuantium, pro causa Intermittentium accusat: mutuato tamen ex alia parte modulo suæ opinionis ab Antiquis, eandem causam in Corporis habitu collocantibus, quatenus & ille supradictum febrile Fermentum in eodem Corporis habitu, sive in arteriarum extremitatibus hæreere, atque acescere statuit; illincque postea partibus sensilibus primam vellicationem inferre, ut dein febrilem commotionem sanguini imprimat universo. Ad eandem Villisianam proprias adhuc accedit opinio *Sponii*, qui ex improprietate itidem Chyli cum sanguine mistura, & fermentatione, Febrium causam deducit, licet radicem talis improprietatis non in ipso sanguine collocet, ut *Villis*, sed in Chylo, propter aciditatem eidem impressam a succo Glandularum tunicæ Pannosæ Ventriculi, atque Intestinorum, nec non a latice Salivari, & Pancreatico (circa quod cum *Sylvio* coincidit) intra quas Glandulas primariam Fermento febrili sedem assignat. In quibus sane Sententiis pro Febrium curatione, nil aliud a China Chinæ expetendum erit, nisi, si de prima sit sermo, ut, semotis evacuationibus, vel sanguini universo robur addat, unde facilius particulas minus assimilatas possit ille subigere, vel ut easdem haud satis subactas ad talem recipiendam actionem, sive coctionem disponat. Si vero sermo sit de secunda, sat erit, si Chylosim juvet, ac particulas ejusdem Chyli crudiores, & ad motum segniores, quæ in extremis hærent, atque acescunt arteriis, ab acore contracto vindicet, & pari cum aliis velocitate circulationi restituat. Si denique sermo sit de tertia

Torti Therap. spec.

opinio, sufficiet, quod China Chinæ eandem Chyli aciditatem retundat, vel impediat, correcto Glandularum Ventriculi, & Intestinorum fermento, ob nimium pariter acorem peccante. Quæ omnia sine sensibili evacuatione obtineri facile possunt, ut fusius videre est apud eosdem Auctores, Peruviani Corticis etiam Patronos.

A vitiata pariter digestionem, sive id fiat culpa assumptorum, sive Fermenti digestivi, remotiorem Intermittentium causam in Stomacho fabricari putat *Ettmullerus*, qui postea sensim in Sylvianam Sententiam descendere non refragatur, licet nec eam voto satisficientem existimet, ut qui ordinatos Febrium, recursus inexplicabiles censet, illorumque rationem se prorsus nescire, ingenua, & magno Viro digna confessione fatetur. Si ergo prima tantum ex allatis causa spectetur, suas in curatione Febrium partes satis absolvet China Chinæ, si absque ulla evacuatione digestionem simpliciter corrigat, & fermentum ipsum Stomachi digestivum restauret. Quod si spectentur causæ magis propinquæ ad mentem *Sylvii*, de his jam supra facta est mentio, quantum opus est, & difficultas sublata.

Huic sententiæ affinis est alia, quam tradit *Monginotius*, Fermentum febrile acidum adstruens, a pravo Chylo, vel alimentis assumptis suppetitatum; ex qua suppositione postea deducit, Chinam Chinæ directe pravam ejusmodi fermentum in Febribus alterare, alienam illi naturam imprimere, illudve destruere, & in nihilum redigere, ac etiam insensibiliter, si non sensibiliter, & corpore eliminare.

Ita quoque *D'Acquin*, aliud acidum febrile statuens in sanguineis particulis, ab ipsis acquisitum in Vena Portæ, intra quam, velut intra amnem, lentius excurrant, in solo sale fixo Chinæ Chinæ verum ejusmodi accidi correctivum agnoscit, nulla postmodum inde quæsitâ sensibili evacuatione: quam quoque multo minus in suo Systemate exigit *Blegnyus*, quippe qui autumat Peruvianum Corticem stypticitate, & adstrictione sua, sanguini justam particularum cohesionem, quadam veluti constipatione, redintegrare.

Sed & ex præcipuis saltem hætenus allatis opinionibus, earumque veluti combinatione, ac commixtione, suam pecu-

C

liarem

liarem condidit *Cl. sacchus*, fermenti Febrilis radices constituens in obstructione tali Viscerum imi Ventris, facta ab humore viscido, & lento, quæ valeat sanguini per obstructam partem transitum ad tempus impedire, donec, superato obice a nisu ipsius cruoris, propter sui occlusionem effervescentis, idem vicissim recurat, & superetur impedimentum, & in hoc quoque casu totum Corticis Peruviani pensum erit, vel crassum illum humorem vasa obstruentem, & impulsui sanguinis validiori cedere solitum, immediate attenuare, atque dissolvere, vel ipsi cruori tantam volatilitatem, & penetrationem injungere, quanta par est ad perterebrandum, superandum, vel omnino tollendum illud obstaculum.

Sententiam quodammodo huic oppositam vilus est prius protulisse *Barbette*, in quantum, non in alicubi præpedita, ut *Sacchus*, sed in aucta per omnes Corporis partes sanguinis circulatione, Februm essentiam generaliter constituit. Sed ex alia parte, cum Intermittentium causam fundet in prava Chyli crudioris, Bilis, & Succu Pancreatici mistura, & inde orta ejusdem bilis regurgitatione per Cavam ad Cor, patet, eum non longe distare a *Sylvii* placitis; adeoque sat esse, si China Chinæ tollat improprietatem, quam ii succi inter se habent, ut dictum est: quapropter neque in ista, sicut neque in superiore sententia, ulla evacuatione est opus ad amovendam causam febris.

Multo minus eadem est opus in sententia *Dolei*; licet enim in quacumque parte Corporis solida, etiam in digito, Februm Intermittentium fomitem existere posse contendat, ordinaria tamen lege, ab obstructione ductuum Chyliferorum, & stagnatione ipsius Chyli, eadem Intermittentes oriri decernit. Quo casu in promptu est dicere, sat esse, quod China Chinæ in expugnatione Februm, absque eo quod quidquam sensibiliter excernat, ductuum Chyliferorum obstructions simpliciter aperiat, & eidem Chylo, ne in posterum stagnet, occasionem tollat; ut propterea vanum sit, & amethodicum, velle ad fugandam simul Febrem, & evacuandam causam illius, eidem Chinæ Chinæ, quam cæteroqui summe commendat hic Auctor, purgans aliquod admiscere, ut ipse nonnunquam,

vim illius infringendo potius, quam roborando commiscet; siquidem experientia testatur, per repetitam Chinæ Chinæ solventibus associatæ oblationem, vel nullatenus Febres depelli, nisi per accedens actio diuturna febrifugi prævaleat viribus enervantis adjuncti, vel seriores saltem, debilioremque subsequi curationem, nisi ea per simplicem tandem impermixti Corticis exhibitionem absolva-tur, ut præmissis sejunctim de more purgationibus solet contingere. Neque tamen in mitioribus Intermittentibus hujusmodi methodum plane improbarem, si quid boni a Solventibus Solitariis cæteroqui observassem. Utcumque sit, ubi Morbi benignitas det inducias, quilibet ad modulum suæ credulitatis potest hæc in re sequi methodum, quæ sibi magis arrideat; non sic in casu arduo, ac præcipiti februm Perniciosarum, de quibus *Libro tertio* sumus acturi.

Nullius denique sensibilis evacuationis necessitatem a China China excitandæ infert ingeniosa sententia Famigeratissimi *Bellini*, ut quæ lentorem alicujus visceri, sive ingenti, sive adventitii sanguinem inquinantis, pro causa Intermittentium statuit: hoc siquidem pariter casu sufficiet, ut eadem China China sola vi sua abstersiva lentorem illum, seu viscidum lentescens incidat, abstergat, & ultro urgeat, illudque sic fluxile redditum motui sanguinis universali, ac æquabili sensim restituat, nulla sensibili facta supra ordinarias illius evacuatione.

Omnium vero expeditissimam, & operationi Corticis facillime adaptabilem, sed intellectui discendi cupido minus acceptabilem hypothesim prodidit Experientissimus *Morton*, Vir longe felicior in usu remedii, quam in explicanda illius actione, vel abdita Februm expugnationum causa. Putat hic (præeuntibus quodammodo *Bado*, *Protospatario*, & *Josepbo Donzello*) Chinam Chinæ esse verum Antidotum, adeoque sine ulla sensibili evacuatione Fermentum febrile corrigere, seu mavis extinguere: quo nomine specioso occultam vere, ac admirandam illius virtutem designare contendit. Ab Antidoto, de quo nequit reddi ratio præter experientiam, progreditur ad statuentium, febrile Fermentum esse verum sui generis Venenum, seu, ut inquit, *Delesterium*

ferium quid in Spirituum Systemate delitescens, quod adinstar fermenti eos adoriens, atque æstro primum exagitans, deinde humoribus, secundo quasi momento, varias mutationes, atque qualitates morbosas, nobis sensibiles impertit. Qua explicatione, obscuriore adhuc re ipsa explicata, vix ulla pariter potest reddi ratio essentialis ipsarum Februm, vel periodorum, vel causarum earundem. Subiectum autem talis Veneni, ut dictum est, solos Spiritus esse asseverat, & hanc ipsam asserptionem lætatur in uno *Protospatario* se reperisse, quin & in eandem sententiam conatur alicubi *Badum* trahere, eo quod nomine Antidoti utentem videat, licet plane adversantem in re videre potuerit, quin & asserta *Protospatarii* sic opinantis expresse refellentem. Revera tamen in hac parte *Protospatarium* ipsum *Campanella* præcessit, causam videlicet cuiuscumque Febris, primam, & antecedentem esse quærendam, non in humoribus, inquiens, sed in spiritibus accendentibus, & agitantibus humores.

Quod vero iidem Spiritus miasmate quopiam venefico inficiantur in Febris Intermittentibus, etiam *benignis*, singularis, quod sciam, est opinio *Mortoni*, atque, si lubeat, etiam *Protospatarii* (siquidem iste nomen *miasmatis* pro vero Veneno, & non pro quacumque spirituum, minime quidem vitalium, sed Mixto cuilibet nullatenus etiam viventi, inexistentium excandescencia, morbosam massæ sanguineæ fermentationem suscitare apta, usurparit, quemadmodum, ex dicto ipsius *Protospatarii*, *Donzellus* explicat) ni velimus illis adungere eundem quoque *Josephum Donzellum*, *Protospatario* quodammodo subscribentem, necnon etiam *Talbotium*, qui, referente *Anonymo* quodam alias citato, dicere conueverat, Corticem Peruvianum operari adversus Febrem, ut Antidota adversus Venena -- *Ayant reconu*, sunt illius verba, *par les experiences inombrables, qu'il avoit faites en Angleterre, & en France, qu'il operoit, videlicet China China, sur les Fieures ainsi que font les Antidotes contra les Venins, lorsqu'ils sont donnez à temps*: quod quidem verum est, quoad effectum clarum in se, sed obscurum in causa, & productionis modo, *Mortonus* tamen, dato quod obscurius,

aut infirmius (ut & alii eundem prægressi) Februm causam exposuerit, satis tamen viriliter supra eos utilissimam illarum curationem, per usum animosiores, atque methodicum Peruviani Corticis, indigitavit, ut suo loco videbimus. Pronunc ex ista Hypothesi, non secus ac ex cæteris omnibus hucusque recensitis, sufficiat colligere cum illius Auctoribus, nullam requiri pro Fermenti, aut Miasmatis, ut vocant, febrilis extinctione evacuationem, quemadmodum in omnium Antidotorum, & communium Alexipharmacorum usu, pro edomando malignarum Februm veneno, sicut & in administratione reliquorum Febrifugorum vegetabilium, quæ dicuntur specifica, pro eodem vincendo Intermittentium fermento, qualecumque illud sit, quotidie succedit.

Nec aliter quidem potest evenire; nec aliter quoque potest Medicus se gerere in praxi. Etenim, si ulli unquam Specifico Febrifugo locus est (loquor de quovis communiter recepto) semper adversus eum militare poterit ratio, quod causam Febris non evacuet, sed intus detineat. Licet enim plures præmissæ fuerint purgationes, aliæve evacuationes artificialiter institutæ; quando tamen post eas omnes Febris perseverat, itaut pro sui depulsione aliquo Specifico indigeat, semper stat, quod causa Febris perseverantis perseveret & ipsa, & consequenter, quod a Specifico illo nil evacuante non expellatur, sed intus detineatur. Si ergo aliquando non tenet huiusmodi ratio, quando scilicet alia præscribuntur specifica, sive id dicatur non officere, eo quia sufficienter jam purgatus sit Patiens (cum tamen haud ita purgatus sit, quin adhuc febrecitet, causa videlicet Febris nondum educta) sive ob aliam quamvis emendicatam excusationem, quare sub iisdem excusationibus eadem ratio seponi non poterit, ut citra culpam Peruvianum Specificum efficacissimum possit exhiberi, quemadmodum alia citra culpam quotidie exhibentur imbecilliora, & inania sæpe Specifica? Satiùs ergo sit, evacuationes nil proficientes dimittere, utpote parum congruentes cum experientia, & minime cum altatis opinionibus vulgatarum huiusce materiæ Scriptorum.

Vulgatiores consulto dixi post Galenicam lectam, quos nuper retuli de hac ma-

teria Scriptores ; cæteros, utut doctissimos, sed vel minus notos, vel minus acceptos, libenter prætergressus. Non ideo cum Paracelsistis, aut Helmontianis hic mihi res est ; quorum tamen Ideis apprime congrueret actio Corticis sine sensibili evacuatione exercita, sive illa dicatur Sulphur, & Nitrum peccans corrigere, sive Archæi indignationem compescere, sive alio simili modo turbas febriles componere. Eos namque præcise selegi, qui ab exoleta Humoristarum schola deflectentes, usque tamen in perturbata, vel assidue ex principiis intrinsecis, vel periodice extranei cujuspiam laticis affluentis culpa, particularum sanguinem integrantium dispositione, ac textura, & in vitiato proinde multifariam earundem motu, solidis secundo tantum affectis, Febres omnes, quas essentielles vocant, & conjunctam illarum causam, seu Fermentum ipse febrile mecum reponunt. Supervacaneum quippe credidi, pro eadem actione Corticis nil nos cogentis excernere, in novissimo *Solidorum*, ut vocant, *Systemate* Apologiam texere ; tum quia hujusmodi remedium unanimi consensu amplexantur in Febribus antedicti Systematis Conditores primi, eorumque sequaces ; tum quia revera sufficit in eorum sententia, quod Cortex, absque eo quod quicquam sensibilibiter deturbet e corpore, congruas vasorum Oscillationes, vel mediate, vel immediate restituat, eisque adnexum fluidorum æquilibrium, & harmonicam circulationem.

Neque vero miretur quispiam, qui me a vacuis quibuscumque vocabulis, rem minime declarantibus, cæteroqui alienum sciens, in designanda tamen Intermittentium causa, metaphorico *Fermenti* nomine etiamnum utentem videt : quo certe nomine nil hodie magis exosum Mechanicis, iis præsertim, qui antedictum *Solidorum* Systema profitentur, cujusmodi sunt famigeratissimi viri, *Pitcairius*, & *Boerhaavius*, necnon doctissimus *Hecquetus*, mihi plurimis humanitatis, ac benevolentiae suæ argumentis semper colendus, alique non pauci, tum Transalpini, tum Cisalpini Scriptores, quibus omnibus præclaro suorum Theorematum lumine prævit (ipsis quidem non diffidentibus) celeberrimus Italus noster *Laurentius*

Bellinus. Ne inquam præmature nimis quispiam miretur de servata hucusque a me, & in posterum etiam servanda *Fermenti* nomenclatura ; sciatque idcirco, malle me incertam meam ingenue prodere, dum vocem *Fermenti*, quidpiam mihi reapse ignotum connotantis, usurpo, quam Provinciam novam suscipere, cui plene administrandæ sim impar ; non quidem quod Systema hujusmodi planum non sit, & captu facile vel iis ipsis, qui Geometricen vix a limine salutarunt ; sed quia per illud, etiam usquequaque adoptatum, nondum satis doceor, ut explicandis sufficiam *ordinatis* Intermittentium *periodis* ; quo sane defectu laborat & illud Systema non minus quam cætera. Cum ergo per illud reddi satis nequeat, aut explicari ratio periodi, consequens est, ut neque satis explicari queat ratio causæ, quæ cum obscura, & inexplicata remaneat, æque potest appellari *Fermenti* nomine, ac quovis alio, dummodo eo nomine causam eandem nos indicare tantum, non explicare fateamur. Insuper cum causa hujusmodi, seu primum principium motus febrilis, quodcumque illud sit, a Fluidis primario affectis de more, ut supra, petendum putem, non autem a Solidis, nisi forsan in Symptomaticis febribus ; idcirco Systemati *Fluidorum* inhærere satius duxi, quam *Solidorum*, etsi hoc ipsum (quotiescumque per illud peculiariter quoque fluidorum texturæ quidpiam activitatis tribuatur, ut a Scriptoribus Medico-mechanicis potius, quam Mechanicomedicis, solet attribui) laude non modica dignum censeam, illique in sensibili explicatione rerum vere sensibilibiter explicabilem, quoad plurima libenter assentiar.

Caveat nihilominus (siquidem in hanc messem datum sit quasi furtim, & cursum obrepere) caveat, inquam, qui Artem vere Medicam satagit exercere, ne ad lectulum Ægrotantis accedat Mathematicus nimium, seu Mathematicus magis, quam Medicus, ni forte sibi gloriosius putet, meliorem in medicina faciendam Mathematicum dici, quam Medicum. Rationalis equidem Medicinæ Professore omnis esse Matheseos expertem, nedum indecorum censeo ; sed & hominem ejusmodi, nisi acri admodum polleat ingenio,

genio, facile dixerim ad rite capeffendas omnes physico-mechanicas Artis notiones haud fufficienter difpofitum. Alium tamen interim univerfa inftitutum Mathefi, five junior ille fit, five in virili etiam conftitutus ætate, monitum velim, nec nifi poft exercitam affidue quadragenariam in rebus medicis praxim, crebramque, ac fedulam inftitutam fine præoccupatione obfervationem, rationali Medicinæ Mathefin applicet; fiquidem una tantum ex his conditionibus deficiente, res, nullatenus ex voto fuccedet. Hinc fit, ut paffim præ Medico plus mathematicis, quam medicis difciplinis imbutus, excellat rudior: fed in operibus Artis magis verfatus, diagnofimque, prognofim, & curationem morborum per triviales indicationes, ex ipfa rei natura, & obfervationes depromptas, præ illo feliciter abfolvat, etfi eorundem caufas, & productionis modum ad regulas geometricas nequeat explanare: quod ex adverfo ingeniofiffime præftabit bonus Geometra. Hic ipfe tamen, utut elegantiorẽ reddere fit aptior rationem eorum, quæ evenere poftquam evenerint, & quæ profuere, aut obfuere, poftquam profuerint, aut obfuerint; incertiffimam nihilominus fateatur neceffe eſt præcognitionem a priori, & præordinationem eorum, quæ funt eventura, profutura, vel obfutura: quo facile eveniet, ut forte medelam morbi (utinam ſatis cogniti) per indicationes a remotiffimis ſuæ Mathefeos fontibus conquiſitas tentet abſolvere, ad quas tandem implendas, vel media deficient, vel ſi præſto ſint, læpeſæpius aberrabunt a ſcopo. Ob id ipſum (ſi exemplo rem liceat illuſtrare) in ſanandis infirmis cujuſpiam Torrentis aggeribus, vel dirigendis tortuoſis ejusdem fluctibus, præ Viro Mathematicis diſciplinis imbuto nonnunquam præſtat rudis Homuncio omni jejanus Matheſi, ſed ad ripas fluminis natus, & diutinus illius loci incola, qui nempe ſollertem obſervationem adhibuerit ad cuncta, quæ funt varie tumefcentibus, & varie detumefcentibus aquis. Id equidem (fateor) non accidit ob ineptitudinem principiorum Viri Mathematici; hæc enim in ſe ipſis vera ſunt, & infallibilia; ſed ob applicationem eorum haud ſatis appoſite inſtitutam, ſeu mavis ob implexam, nec ſatis digno-

Terti Therap. Spec.

ſcibilem rei, cui applicantur, materiam; & ob diverſas, incertaſque circumſtantias concurrentes in factu: neque enim Mathematicus, quantumvis peritiſſimus, miſtos, reflexos, repercuſſos, & interciſos aquarum fluentium motus, ac impetus, fluctusve ipſos interiores diverſis lineis ſe decuſſantes, & interſecantes, poteſt ad leges mechanicas exacte metiri, ſicut nec reſiſtentias lateralis ſoli hic illic varias, multoque minus inæquales hic illic alvei inclinationes; propter quas circumſtantias haud ſatis patentes, factumque ipſum occulte variantes, Torrens ipſe per artem nonnunquam coactus recta progredi, veteremque alveum deſerere, haud longo temporis tractu per abſconditas, ac ferme imperſcrutabiles, ſed veras Hydroſtaticæ leges, obliquo, ac tortuoſo curſu ſponte reddit ad conſuetum iter, argilla, & fabulo illud idem Incile ſenſim opplens, ac obruens, quod plantum, rectum, declive, & amplum illi non multo ante Mathematica aperuerat induſtria; quem ſane eventum expectationi contrarium a rudi homine per ſolam experientiam docto tempeſtively præviſum, conſtanterque prænunciatum ipſemet non ſemel vidi, nec ſine mea admiratione, alienoque dedecore ipſa re comprobatum. Propterea tamen nequaquam inficiabor, quin data utrinq̃ue paritate obſervationis per diutinam experientiam comparatæ, rudi quovis Homine, utut experto, rem longe melius ſit conſecturus bonus Geometra.

Idem data proportionẽ dicas de re Clinica; plura quippe ſunt in Phyſiologicis etiam ſenſibilioribus, quin & in ipſo architectonico humani corporis ædificio, nedum Mathematicis omnibus, verum & Anatomicis ipſis etiamnum incomperata, & ex compertis obſcura non pauca; plurima in Pathologicis circa morbos, eorumque ſymptomata, & cauſas ferme incomprehenſibilia; innumera in Semejoticis, iis præſertim, quæ ex Hippocratis obſervatione præſagia reſpiciunt, admirabilia potius, quam perſcrutabilia; infinita propemodum in Therapeuticis, nempe in Remediorum Inventionẽ, & Compoſitionẽ incerta, ſive materiam eorum conſideres, ſive uſum ipſum, propter circumſtantias etiam identidem diverſas, accipitem: circa quæ proſecto omnia exper-

tiſſimus Mathematicus ſine conſummata in rebus medicis praxi, non poteſt quin ingenioſe nugetur. Cuncta hæc ergo prius experiatur, expendatque exacte prudens Medicus Mathēſi inſtructus: dein ſobrie, temperanter, & caute, quantum fert Artis incertitudo, & obſervatio phænomenorum illius, Rationali Medicinæ Mathēſin applicet.

Certe animadverſiones iſtiusmodi ex diuturna Naturæ, Artisque obſervatione prognatæ, impulere me non parum, ut Syſtemati fluidorum ſemper adhærerem in praxi: ubi enim contendatur, quod in hydraulico pneumatica humani corporis machina, cui præter veſtes, Trochleas, Funes, Tubos, Fiſtulas, Incernicula, Cola, & organa huiusmodi, inſunt inſuper diverſi generis fluida, quibus intercluditur ſpiritus ſumme activus, capaxque tribuere illis omnibus momentum, & vim ad exercendas functiones ſuas idoneam, ubi inquam contendatur, quod in Machina ſic conformata eadem Solida primario ex ſe ipsis ſe ipſa moveant, ac exerceant, & ab ipſo exordio ſe movere cœperint, ac exercere, ſinque ea tantummodo, quæ fluida urgeant, triturent, ac pinſitent; neque quicquam fere aliud præſtent fluida ipſa, niſi ſuum eſſe fluxile, & fluxile quidem a ſola Solidorum vi quaqua verſus motum, & actum, plura pro certis in hac Hypotheſi ſupponere neceſſe eſt, quæ talia fortasſe non ſunt; quæque tamen niſi pro certis aſſumantur, Mathēſis nequit per Medicinam univerſam tam late ſpatiarī, ut eam architectonice regat, efficiatque, ut conjecturalis hæc Ars, quæ ſimplici eſt, ut plurimum probabilitate, & nonnumquam divinatione contenta, ſepoſitis, neglectiſve humilioribus conjecturis, quas longus uſus ad cuiuſpiam certitudinis gradum evehit, valeat pari paſſu cum Mathēſi procedere, illive arte ſemper inhærere, aut ancillari quaſi pediſequa: etenim ſi vinculum huiusmodi nimium ſit, ac ferme individuum, res facile inauſpicato finietur prope lectulum Ægrotantis, eſſi in exortu ſuo ſpeciem prætulert magiſtrali e Cathedra auſpicatiſſimam. Ubi vero Solidorum motus a liquido Fluidorum elatere dicatur emanare, & ab eodem primitus emanari, ita ut eadem fluida non mere paſſive ſe habeant, meliusve, aut infirmius

operentur præciſe per hoc, quod magis, vel minus fluxilia ſint, ſed radicitus, & principaliter per hoc, quod talem, vel talem ſortiantur texturam, intimamque compagem, latior Rei medicæ campus patet, tam pro intelligendis ordinariis, quam pro corrigendis extraordinariis Naturæ phænomenis. Licet enim ſecundum congruam, vel incongruam ſanguinis, aliorumque laticum fluxibilitatem, & ſecundum proportionatum, vel improporportionatum eorundem motum, exerceantur immediate ſecundum Naturam, vel præter Naturam ſolidorum actiones; attamen proportio, vel improporportio iſthæc a juſta, vel alterata Craſi, ſeu majoris determinata compage, ac textura ipſorum Fluidorum radicitus pendet; ad quorum proinde alterationem, ac reſtitutionem in priſtinum ſtatum, ſi ab eodem deflexerint, tota convertitur Medicinæ intentio, & opera, cum non niſi media Fluidorum correptione poſſint medelam ſuſcipere ipſæmet Solidorum alterationum fibræ. Qua dubio procul in re feliciter peragenda, opus eſt ut Mathēſis Arti medicæ quodammodo famulari non renuat, ut revera quadantenus decet, nec niſi uſque ad certos progrediatur limites, ſubſiſtens deinde nonnihil, ac locum conjecturis concedens, ubi progreſſui vere ſcientifico, ipſique adeo Mathēſi non eſt, ut ſic dicam, commensurabilis proteiformis materia.

Non tamen ideo ſibi quiſquam perſuadeat, me nullam in ipſis Fluidis, & naturalibus eorum motibus mechanice admittere, quin potius eam elegantiffimam in iſdem ſuppono, ſed nobis inexplicabilem, ob varias, & multiplices particularum fluida noſtra, præcipue vero ſanguinem, naturaliter componentium, & mole, figura, ac pondere differentium, combinationes, multoque magis ob diverſos, & miſtos earundem motus in unum æquabilem conſpirantes. Longe minus ad regulas mechanice explicabilis eſt vitata in febribus, ac interrupta earundem particularum diſpoſitio, ac textura: cum enim tunc ſanguis præcipue, ob errores in rebus, quas non naturales vocant, & ob præpeditas ſubinde ſecretiones: confundi incipiat, ac tumultuari, ſimulque alicubi lentefcere, vel torpeſcere, alicubi exorbitare, & inflari,

flari, dubio procul præposteri huiusmodi motus certis regulis nostræ Mechanices non sunt determinate explicabiles, sed indeterminate solummodo, ac generaliter, quippe non a Solidis primario affectis, sed a Fluidis intestino tumultu commotis pendentes, a Fluidis, inquam, ipsorum tunc Solidorum vim vi propria superantibus, ac in usum ab officio suo sæpius alienum cogentibus. Cæterum in statu naturali mechanicam sanguinis, & succorum præcipue alibilium, dispositionem, occultam licet, talis elegantiae, ordinis, ac dignitatis reputo, ut in uno *vitalium Fluidorum* Mechanemate intimo, nobis abscondito, latere credam principium illius Mechanices, quæ solis adscribitur Solidis, in quantum scilicet solis *vitalibus* Fluidis æthere, & aere turgidis, radicitus saltem, & primitus inesse reor Principium illud Viventibus omnibus insitum, quod negari æque, ac explicari non potest, & ab Hippocrate dicitur *Impetum faciens*; quodque per participationem intimam a Fluidis derivatur in Solida, ut in solidas Molendini rotas derivatur motus ab aqua jugiter influente: qui sane Molendini motus æque diceretur illius rotis communicatus ab eadem aqua, aliunde licet perenne adveniente, si Molendinum talibus organis instructum foret, quæ valerent vi sibi ab aqua motrice, principaliter saltem, impressa, eandem aquam ultro pellere conisa, qui potis esset illam reduci gressu in ipsam Molendinum artificiosa circulatione referre. Machinæ humani Corporis Hydraulico-pneumaticæ, cui fert suppetias assiduas inspiratus aer, & affluens Chylus, haud longe dispar est ratio: eandem siquidem vim, quam ratione suæ gravitatis, majus semper in descensu momentum adeptæ, pro movendis solidis Molendini partibus habet aqua, per apertos, ac liberos canales excurrentes, eam habet sanguis intestino spiritu pollens, ac intra canales undique clausos coercitus, assiduoque torrentis insequentis appulsu ultra venarum valvulas, regressum verantes, adaustus, ut medio spiritu in nervos transfuso, ipsi demum Cordi eundem sanguinem impulsuro, quam a principio vim dare cœpit, indefinenter pergat suppeditare. Ad normam itaque collationis huius, aliarumve elegantiorum, quas

subministrare possent tot hydraulica, & pneumatica simul, quæ passim visuntur in aquis artificiose ludentibus, ingeniosa spectacula, quibus quoque continuatus, hinc flatus immissi, illinc aquæ subeuntis influxus, eam quodammodo diuturnitatem posset impertiri, quam machinæ nostri corporis impertiuntur hinc indefinens æris, illinc repetita alimentorum ingestio; ad normam inquam crassiorum huiusmodi artefactorum facile dixerim, proportionem hinc inde habita, omnem vim suam motricem, suumque intimum elaterem a solis Fluidis vivifico spiritu imbutis mutuari (anima quidem immortalis, nunc jubente, nunc etiam inscia, etsi jugiter informante) Fibras ipsas oscillantium Vasorum, & contractilitate ab ipsis fluidis medullitus recepta, fluida eadem ulterius urgentium; non autem fluida (si recte conicio) in circulum acta mere passive se habere, ut a solis Solidis, tamquam a Motoribus sibi prorsus extrinsecis, primam originem sui motus agnoscant.

Haud equidem diffiteor, mutuam dari inter Solida, & Fluida actionem, & reactionem, & a justa proportionem impulsus, & resistentiæ inter utraque, emergere congruam naturalium actionum habitudinem, ab æquilibrio virium, & potentiarum huiusmodi resultantem, ut ab earundem virium improportionem resultant actiones morbosæ, ac læsæ; nihilominus, quamvis ad eas concurrant mutuo tum Solida, tum Fluida, atque idcirco non tam facile videatur in simultaneo hoc, & utrinque necessario concursu decernere, cui debeantur primæ; ferme non dubito, quin intra corpoream Animalium machinam principium motus sit petendum a fluidis primo actuantibus solida, a quibus deinde sic actis *diuturnitatem* sui motus ipsa fluida recognoscant, & sic deinceps vicissitudinario utrinque subsidio: intelligendo semper nomine *Fluidi* quidquid actu fluit, vel aptum est fluere; cum cæteroqui me non lateat, prima ipsorum fluidorum componentia solida esse; quod tamen veræ fluidorum denominationi nil detrahit, quemadmodum nil officit veræ Solidorum appellationi, quod Solida ex fluidis sic compositis fuerint a principio suo coagmentata: notum est quippe, Solidiores quasque humani Corporis partes ab exordio fuisse in Embryo.

bryone mollissimas, mucosas, & fluxiles; cumque in adulto nutriantur illæ, & conserventur assidue in suo vigore a fluidis, ex illis quoque credendum est fuisse conflatas, primamque suam vim systalticam, & oscillatoriam a Fluidis receperunt, eandemque ab illis per influxum perennem jugiter mutuari, anima semper, quandiu corpori jungatur, mechanicos illius motus, saltem quos ipsa imperat, modo ineffabili per spiritum exercente. Hunc ergo ordinem in movenda universaliter humani Corporis machina libenter dixerim a Natura assumptum, & constanter servatum a prima ipsa humani cujuscumque Fœtus conformatione usque ad interitum illius, sive deinde prima hæc conformatio dicatur fuisse cœva Mundo a principio creationis illius, & nova tantummodo quotidie nobis apparens per solam *evolutionem*, sive *explicationem* partium jam constructarum, latentium in Ovo muliebri, latente pariter cum Prædecessoribus omnibus, & cum tota posteritate nascitura æque ac non nascitura in primæ Parentis Ovo, specie integra etiam possibili turgido, ut post *Malebranchium* opinantur Neoterici non pauci, iique doctissimi; sive revera in quocumque humano conceptu fabrefiat de novo structura ejusdem corporis, magisterio quidem haud plane explicabili, sed tamen mechanico, & vero, ut ego libentius opinor, utque magis cohærenter fert, quod nuper innui, Fluidorum Systema, cui superstructam volui Therapeuticen hanc meam ad Febres Intermittentes, ut & aliam compendiarum, quam præ manibus habeo ad Continuas; siquidem hanc ad umbilicum perducere sinant vires, quæque pluries ab opere manum dimovit lubrica nimium, & labilis valetudo.

Cæterum etsi vulgato *Fluidorum* potius, quam *Solidorum* Systemati adhæream, iterum fateri non renuo, plura in postremo quoque reperiri, tum laudabilia, tum ingenuorum assensum promerentia: usquequo enim possumus sensibilibus, & mechanice progredi, dubio procul faciendum, dummodo caveamus, ne Machinam aliter ac ea est, constructam, vel motam nobis fingamus, eamque ideo nostris aptemus regulis, non regulas ipsi Machinæ, ut omnino oporteret. Sic exempli gratia dum in eo Systemate ablegantur *Fermenta* (quæ re, & usu vere

sint talia) ab opere naturalium secretionum, quotiescumque sine hujusmodi fermentis, per solam secernentium organorum, & liquidorum secernendorum dispositionem, eadem secretionem commode queant explicari, profecto hæc opinio alteri anteferenda, quippe magis consona simplicitati Naturæ. Quod si forte hujusmodi secretionum opus magisterio, vel analysi fieret veluti chymica, cui præter dispositionem instrumentorum, suis, ut sic dicam, opus esset igniculis resolutoriis, saltem occultis, eo casu parum differret a Fermentistarum Hypothesi mechanica hæc explicatio; siquidem ipsi fermento pistorios suos igniculos, ipsisque igniculis peculiarem suam mechanicen inesse nullus dubito, quæ videlicet panis massam, ejusque particulas sibi arctius invicem adhærentes a nimio contactu liberat, atque disponit, quo facilius in stomacho subigantur, & vertantur in Chylum.

Atque in hoc quidem opere, quod digestionis est, non secretionis, esto quod minus recte usurpetur *Fermenti* nomen, cui melius substituitur vox *Menstrui*; attamen quidpiam aliud ad hoc munus peragendum requiri præter Ventriculi, & Viscerum circumprementium motum, cibos triturantem, pinsitantem, & comminuantem, rationi consentaneum videtur. Certe sola Saliva in masticationis actu cibos solidos vix dentibus contritos ita dissolvit, ut eos non æque dissolveret, inertis quopiam liquore madidos, pistillum ullum in ullo mortario; quamobrem Salivam saltem, & probabiliter alios Latices salivæ congeneres in ventriculum influos, & Menstrui cujusdam gerentes munus, eandem dissolutionem principaliter efficere, & promovere crediderim, ut leguminum coctionem faciliorem reddit non tam leguminum eorundem in Lebetæ ferventium, ac susdeque actorum tumultuaria agitatio, quam prævia eorum maceratio in lixivio dulci: quidpiam namque lixivio analogum inesse Salivæ, aliisque succis, existentibus in ventriculo, & intestinis, præsertim tenuibus, pro ciborum chylicatione, persuasum habeo; vixque quicquam ad hoc præstare autumo actionem viscerum circumprementium; quam tamen minime inficior, conferre nonnihil ad ulteriorem Chyli jam elaborati attenuationem, primasque tenere in adjuvan-

da, & promovenda protrusione illius in proximas lacteas. Vix enim adduci possum, ut credam, prædicta legumina integra cum corticibus deglutita ab Animalibus pennatis, ne dicam lapillos, & Limaces, ipsumque adeo Ferrum, posse per simplicem Ventriculi, & adjacentium viscerum compressionem, ac motum in Chylum redigi absque Menstrui alicujus concursu, quod actione sua in cunei morem exercita, intimam earum rerum solutionem efficiat, saltem ut solutionem colorum efficit bilis, quæ crassiora ipsius Chyli recrementa naturaliter solet fluxiliora reddere. Hujusmodi Menstrui sublato subsidio, difficile est, intra ventriculum debitam Chylificationem fieri, quantacumque vis extrinsecus premens per potentias mechanicas, in corpore nostro cæteroqui validissimas, ac admirabiles, superpositis musculis, & circumpositis visceribus tribuatur. Pari ratione difficulter crediderim, ab eadem mollium Solidorum actione, & motu, posse peragi in Ventriculo hominis dissolutionem, & Chylificationem Ovi gallinacei ad duritiem cocti, & detracto tantum putamine, ac investiente, quippe asperiore, pellicula, integri deglutiti (quod ab Heluonibus nonnullis joci gratia non semel peractum vidi) nisi dissolvens aliquod Menstruum in potiore causam hujusmodi effectus vocetur. Cujus profecto rei conjecturam augent retrimenta ipsa, & fæces per alvum excretæ, nihilque propemodum de manso cibo referentes, tam in Volucris, & Quadrupedibus, quam in Hominibus. Idipsum, inversa regula, videntur confirmare alimenta, quæ in Lienteria, & Cæliaca passione, immo & in nonnullis quandoque febribus inconcocta redduntur, etsi motus molaris Ventriculi, & actio pinfantium Viscerum, ac prementium musculorum in suo vigore maneant, vixque, quoad solida, trahi possit in partem culpæ, fibrarum Pyloro inservientium laxitas quædam; nisi ab omnimoda illarum paralyfi velimus harum ægritudinum causam gratis emendicare. Cuncta tamen hæc, & quotquot ex antedictis Physiologiam respiciunt, nolim ita Lector accipiat, ut me illis plane acquiescentem putet: non enim tam facile mihi prætereunda est plurimum illustrium Virorum, & Geome-

trarum aliter sentientium auctoritas; in quorum tamen castra me nondum sinunt descendere; donec melius erudiar, non modo aliorum plurimum in Physicis, & Mathematicis haud minus illustrium Virorum mihi faventium auctoritates; verum & plurimæ, nescio an rationes naturales dicam, an præoccupationes intellectus mei, quas aliquando forsitan in medium proferam, dummodo vita, & otium suppetat, easque vel refellam ipse, si a probabilitate alienas agnoverim, vel, si judicii tantum ancipitis, sanioribus expendendas, & ne hiscens quidem, castigandas dabo. Jam vero de his satis, quæ hujus loci non sunt, nisi quatenus *Fermentum* nomen a me in Febribus metaphorice usurpatum, & cæteroqui ubi non bene sonat, aut ubi superfluit, rejectum, longiusculæ huic digressioni occasionem præbuit.

CAPUT VI.

Theoremata ex diversarum Opinionum examine, aliaque Cogitata circa Intermittentium originem. Inde usus Chinæ Chinæ stabilitur absque ulla necessitate insignis evacuationis.

EX collatione vulgatiorem Opiniorum num haftenus allatarum idem dicendum de similibus, quæ possent afferri: quarum unicuique quædam plus minus inest veritatis portiuncula, licet earum nulla rem integre complectatur, crediderim, erui posse Generalia quædam Asserta sat probabilia, quæ Peruvianæ Corticis usui plurimum conferre, illiusque actioni apprimè respondere videntur: Hæc autem, spectatis phœnomenis, quæ Febres omnes Intermittentes, & singulas earum species, a principio ad finem comitari solent, sunt, quæ sequuntur.

Primo, quemadmodum Febrium Continuarum Continentium radix stationem suam agere videtur in sanguine potius, quam in quolibet alio fluido, ita Fermentum Intermittentium consideratum, ac sumptum, ut scholastice loquar, in suo esse completo, ut proxime aptum ad excitandam Febrem, non vero respectu habito ad remotam materiam illius, videtur pariter esse aliquid, quod sanguini potius

potius vel accedat, vel insit, quam alteri succo, v. gr. Nerveo, quandoquidem talis succus (bona venia Opinantium aliter) est potius terminus, *ad quem* quandoque progreditur prava Febrium dispositio, quam terminus, *a quo* proxime soleant, ut reor, ipsamet exordium capere.

Secundo, quemadmodum in Continuis memorata radix in sanguine pullulat ab intrinseco, seu ab ipsius particulis constitutivis, sed incongruis, olimque sua alterius amici laticis larva, puta chyli, lymphæ, aeris &c. introductis, ac post diutinam tantum moram fermentescentibus: ita in Intermittentibus fermentum illud sanguini probabiliter advenit immediate ab extrinseco, velut aliquid extraneum, quod statim lædit, per totum nempe tempus tam Exhorrescentiæ, quam Effervescentiæ febrilis, donec per tempus despumationis subigatur, ac secernatur.

Tertio, sicuti in illis, videlicet Continuis, materia febrilis sensim, ac sensim, lentaque aggregatione congeritur in sanguine (cum quo secundum minima integraliter coit, circulaturque, etsi segnius) illique tam arte miscetur, ut non secuta, per consuetas cribrorum naturalium filtrationes, debita ejusdem materiæ secretionem, tandem ob illius heterogeneitatem haud diutius sociabilem, suscitetur febrilis effervescencia, qua mediante sensim pariter, lentoque progressu eadem materia ab ipso sanguine subigatur, & intra tempus despumationis necessarium secernatur: ita ex opposito in istis, videlicet Intermittentibus, Fermentum febrile videtur esse aliquid, quod alicubi aggestum, affatim potius, successivi torrentis adinstar, sanguini adveniat, illique quolibet paroxysmo per commixtionem minus intimam veluti confundatur, quam quod paulatim tempore intermissionis aliunde stillans, ibidem ad turgentiam colligatur vicissim, & vicissim pariter dissipetur. Adeoque principium paroxysmi potius haberi crediderim *ab extra*, in actu primi ingressus materiæ febrilis in sanguinem, quam *ab intra*, in actu turgescentiæ ejusdem materiæ, sensim antecederet aggestæ, etsi ab extrinseco, ut dictum est, pariter procedentis.

Quarto, cum in sanguinem latex nullus conspicuus soleat introduci, qui non

deferatur per viam Ductuum Lacteorum, vel Lymphaticorum sese tandem mutuo concursu exonerantium in Subclaviam, non per alia Vasa, nisi per ista possumus, ratione aliqua præeunte, asserere, quod Fermentum febrile devehatur in ipsum sanguinem, & consequenter quod vel intra aliqua ex istis Vasis, Glandulisve, quas ipsa Vasa pervadunt, congeratur, ibidemque ad tempus stagnet, & ad tempus ab iisdem excarceretur, vel quod cum illis (etsi extra situm) aliquo saltem modo communicet, ut per intervallo possit in eadem insinuari. Etenim (ne vel hoc intactum relinquam) introductionem lentam, rariusculam, & indeterminatam rei cuiuspiam exoticæ in torrentem sanguineum derivatæ ab interstitiis, si sint, extremarum arteriarum, atque venarum, & ab iisdem venis potius, quam a lymphaticis cum sanguine refluxo absorptæ, de nihilo esse ferme crediderim, quantum sit pro assignanda plana, ut requiritur, ac regulari fermenti febres Intermittentes gignentis semita, & scaturigine, ac pro celeri explicanda, ut opus est, illius irruptione, etsi hac forte via Pus v. g. Ulceris alicujus absorptum, & sanguini affusum, accidentaliter, ac vagæ cuiuspiam febris causam esse posse, minime inficiet. Semota ergo postrema hac Fermenti febrilis in sanguinem refluxum, Venis mediantibus, introductione, remanet, quod illud per Vasa tantum Lactea, vel Lymphatica, uno ex duobus recensitis modis introducatur; nempe, vel quia intra eadem Vasa, Glandulasque interpositas stabuletur, vel quia cum illis, etsi extra eadem positum, aliquo modo communicet.

Si itaque fermentum istud se habeat primo modo, sitque situm *ad intra*, nullus aptior locus collectioni illius, etiam temporaneæ, neque magis obstructionum facile solubilium, & renovabilium capax intra totum tractum Lymphaticorum, & Lacteorum reperitur, quam Glandulæ in Mesenterio sitæ, ubi Chyli, & Lymphæ sit inæqualis concursus, & mutua commixtio. Neque ullum foret Theatrum magis accommodatum ad explicandam scenam symptomatum, non modo horroris, rigoris, & frigoris, sed & reliquorum omnium, quæ in Tertianis præsertim, exercetur in Regione Gastrica.

strica, Epigastrica, Hypogastrica, Lumbari, atque Dorsali; si nempe conclusum in Mesentericis Glandulis idem Fermentum, primo vim faciens, ut sua acrimonia, suoque nisu viam sibi paret, postmodum sic furens, exclusum, & per propinqua loca, Canalemque tandem Thoracicum excurrans, ac successive in sanguinem repens, consideretur.

Si vero sit situm *ad extra*, ita ut cum iisdem Vasis communicet, eademque statotempore subeat, non alibi possumus Fodinam, seu Focum illius constituere, nisi in locis, unde repleti incipiunt, osculisque suis hiant eadem Lactea, vel Lymphatica. Et sic vel respectu priorum ab Intestinis exordium ducentium, dicendum erit, coacervari in Ventriculo, & Intestinis ipsis, vel in illa saltem confluere Fermentum febrile, sive immediate ab eorum Glandulis stillans, sive mediate a propinquis partibus, puta Pancreate, aut Folliculo fellis subministratum: vel respectu posteriorum credendum erit, ipsum latitare in partibus omnibus, artubus extremis, atque visceribus, unde oriuntur lymphatica. Atque in utroque casu eandem æque facile, ac superius diximus, explicarentur symptomata. Si enim loquamur de primo, cum parum distent a Mesenterio Intestina, idem idcirco, quin immo magis extensum in tali suppositione esset iter Fermenti febrilis per Lacteas tum primi, tum secundi ordinis. Si vero loquamur de secundo casu, facilius adhuc explicarentur horror, rigor, ac frigus Intermittentium per confluxum fermenti ab omnibus, extremisque partibus, & glandulis conglobatis universi corporis: reliqua autem symptomata fere æque facile; quatenus tandem eisdem Ductus Chylolymphicos, seu Lacteas secundi ordinis, Receptaculum nempe Lumbare, Lacteamque Thoracicam pari passu (maxima saltem ex parte) subiret idem fermentum. Sola periodus, seu vicissitudinaria ista conclusio, & exclusio, intromissio, & extromissio, generatio, & extinctio Fermenti febrilis nodum maximum præsefert, ac difficulter solubilem.

Quinto, licet ex omnibus locis in antecedenti Theoremate recensitis, & consideratis ut talibus, ut in iis probabiliter delitescere possit Fermentum febrile, nullus a me determinate approbetur, nec ul-

lus pariter determinate excludatur; dico tamen, durum nonnihil videri, quod materia febrilis, vel in Intestinis, tamquam in sua sede cumuletur, vel per ipsa in Lacteas primi ordinis excurrat in accessionum principio, Per modum laticis transeuntis, sive a Pancreate, sive a Vessica fellea, sive ab alia quavis, si qua est, parte peculiariter cum Intestinis communicante, suppeditari.

Hanc dubitationem suggerit crebra experientia, qua videmus, nunquam, aut fere nunquam, ut alibi dictum est, sive distante, sive instante, sive invadente Februm Intermittentium paroxysmo, materiam febrilem egredi, vel educi per copiosas, & repetitas vomitiones, ac dejectiones, sive a Natura, sive ab Arte institutas: quod secus semper, aut fere semper fieri deberet, si talis materia in cavitatibus Intestinorum intermissionis tempore cumularetur, ibidemque pacifice oriaretur (quod pariter arduum intellectu, nempe quod ibi subsideat quovis tempore, nec irritet, sursumve, aut deorsum exeat, nisi fingamus in Intestino cæco v.g. recondi) vel si in eadem Intestina, instante accessione, per Ductum Pancreaticum, aut Choledocum antecedenter obstructos, mox reſeratos, irrumperet succus febrilis. Et hæc ratio non a fallacibus speculationibus, sed ab experimento petita, una est ex fortioribus, propter quas etiam in hisce febribus tam religiose abstineo a purgantibus, & emeticis: quæ tamen, fateor, si in ullis unquam febribus possunt convenire, in Intermittentibus potissimum, nuda quadam, & superficiali spectata ratione, convenire videntur; illisque sicuti olim in gratiam talis indicationis inaniter sum usus, & blandioribus etiamnum (raro licet, & cautius, aliisque solum motus indicationibus) utor, ita semper uterer, nisi oppositum mea, & aliena intelicior me docuisset experientia.

Sed & alterum experimentum dat ansam huic dubitationi, nempe quod intra cavitates Intestinorum nec stabuletur, nec forte percurrat ab aliis procedens partibus Fermentum febrile, cæteroqui per Lacteas secundi saltem ordinis, & per Lymphaticas, in cruorem delatum. Istud autem petitum est ab usu Peruviani Corticis, qui, quocumque modo agat, & Fermentum

tum febrile corrigat, illud profecto melius, & facilius corrigeret quatuor, aut quinque horis ante febrilem accessum exhibitus (quo tempore corripere omni sua vi idem fermentum proxime ingressurum in Lacteas) quam aliis temporibus a paroxysmo distantibus, quod tamen secus contingit: constat enim experientia, Chinam Chinam exigere pro sua operatione tempus ut plurimum horarum vigintiquatuor, ante adventum paroxysmi inhibendi. Cum ergo China China etiam valide administrata, neque instante, neque invadente, bene vero distante, ut supra, paroxysmo, suam exerat operationem, neque agat in materiam futuræ accessionis, nisi post horas longe plures, ac exigat correctio rei existentis in cavitatibus Ventriculi, aut Intestinatorum, signum est, ab illa non corripere eandem materiam intra Intestina, sed ab ea quæri in locis penitioribus, hoc est saltem intra Ductus Chyliferos secundi generis, vel altius; & consequenter, quod in illis potius, vel alibi, quam in cavitatibus Ventriculi, & Intestinatorum lateat Fermentum febrile.

Hac in re si paritate aliqua uti liceat, subit observare, quod si in Ventriculo, & Intestinis, sive ad modicum, sive ad breve aliquod tempus moraretur succus febrilis benignarum Intermittentium (de malignis enim alibi) vitiosus quidem, sed non venenatus, adeoque solum quadantenus, & cum detractone, suscitatur turbas, quas suscitare solet Chylus aliquis veneno extrinsecus propinato infectus, idem quadantenus in Curatione illi accidere deberet, quod isti. Sicuti itaque Venenum assumptum, quamdiu est intra cavitatem Ventriculi, & intestinatorum (nisi sit summe deleterium) obsequitur ut plurimum vomitoriis, etiam mitioribus, & oleosis, sicuti & mollioribus laxantibus alvum, eoque sic educto, statim solvitur omnis molestia; secus vero, si ultra primarum Lactearum valvulas sit intrusum, adeoque irrevocabile: ita Fermentum febrile benignarum Intermittentium, pravum quidem, sed non venenosum, quamdiu in illis cavitatibus degeret, & non ultra (quod profecto, instante saltem accessione, infallibiliter certum foret ob imminensem ingressum in Lacteas) deberet obsequi Emeticis, atque Catharticis, sive mitioribus, sive fortio-

ribus, & extrahi e corpore, & sic imminens saltem Accessus inhiberi. Pariter, sicuti Venenum propinatum longe felicius, ac citius corrigitur a sua specifica Antidoto statim ab epoto Veneno, vel paulo ante ipsum epotum assumpta, quamdiu scilicet eadem Antidotus immediato contactu intra Ventriculum, & Intestina potest illud infringere, quam si in penitiores Chyli vias idem sese insinuarit: ita materia febrilis imminens paroxysmi, noxia saltem, ni venenata, longe fortius, ac melius corrigi deberet a specifico Febrifugo Peruviano, si istud exhiberetur tempore illo, quo in dictis jam cavitatibus eadem materia est integre cumulata, & Lacteas ingressura, adeoque parata ad suscipiendam immediato contactu illius actionem, quam si alio tempore propinaretur, dum eadem materia in Pancreatico, vel Choledoco ductu adhuc obstructis, intime recondetur, & forte in ipsis Pancreatis, aut Hepatis glandulis, tamquam in sua scaturigine, esset quærenda. Et tamen, ut diximus, aliter evenit, meliusque inhibetur quo magis distat, quam quo propinquior est paroxysmus.

Non est tamen ideo, quod excludam Ventriculum, Intestina, & Lacteas primi ordinis ab omni suspitione, quod præbeant vel sedem, vel semitam materiæ febrili in sanguinem deferendæ, quia nempe neque per purgationes, neque per vomitiones, aut spontaneas, aut artificiales illa educatur: cum me non lateat, etiam venena in Ventriculo existentia neque per vomitum ab iisdem excitatum, neque per solventia, aut emetica propinata *semper* extrahi, aut impediri, ne migrent in lacteas; immo ab iisdem si fortiora sint, & acrioris naturæ, ipsum Venenum acui, & deterius reddi. Quare potius ex hoc deducitur, quod febrilis quoque materia, etiam in primis latitans viis (cum ex se ipsa sæpe emetica, atque cathartica sit, etiam cum benigna est) tantum abest, ut ab emeticis, & catharticis educatur, quin potius, tamquam a similibus, ad nocendum adjavetur: & siquidem per eas vias sit educenda, potius tentandum id sit blandioribus remediis, ut oleo amygdalarum, sero lactis, & hujusmodi, quam irritantibus, ut in venenorum educatione face-

facere consuevimus : potius , inquam , infertur hoc , quam quod ullo pacto ibi non lateat talis materia .

Sed adhuc posito absolute , quod eadem ibi hospitetur , sive per modum permanentis , sive per modum transeuntis , immo posito , quod illa mediis solventibus , aut vomitoriis , educi non modo possit , sed & revera educatur , datoque per consequens , quod materia illa , quæ in exordio accessionis per vomitum exit , quæque , soluta accessione , postmodum per catharticum educitur , non sit aliquid diversum a materia febrili , per vim expressum , & a quolibet sano homine , cui emeticum , vel catharticum (sæpius cum damno) propinetur , facile educibile , sed sit ipsa materia febrilis accessionem proximam productura : cum tamen eandem accessionem vere non tollat , aut remoretur . quin potius intendat , ac augeat , signum est saltem , quod loco materiæ educæ nova jugiter ex perenni aliquo fonte succrescit (ut demonstrat irrita quævis , etiam epistimatica purgatio) nova pariter gignens incommoda . Quamobrem his stantibus cuique non præoccupato sat obviis , inferendum videtur , succum febrilem , etiam si in Ventriculo , & Intestinis sedem teneat , nec posse radicitus a remotiore aliqua scaturigine sua , Intestinalem ipsam mineram instaurante , nec debere , etiam si posset , educi . Est enim ille probabiliter succus quidam naturalis , suumque circulum , & peculiariter , & cum universaliori sanguinis circulo , junctis invicem fluminibus , agens , qui tantum per accidens a sua crasi desciscit , & desciscit totus (sive acida , sive alius generis sit illius dyscrasia , & sive ex intrinsecorum principiorum vitio , sive ex heterogenearum , & alienigenarum particularum intima commixtione illa procedat) adeoque non evacuari , non agitari , non exasperari ; sed leniri , corrigi , & alterari tantum indiget , sive per viam absorptionis , sive alio quolibet attemperationis modo , ut strenue a China China fieri videmus , quotiescumque constans est illius usus , nec maxime retractaria (quod in quibuslibet morbis nonnumquam contingit) totius succi peccantis , viscerumque illum perperam elaborantium , dyscrasia . Posito itaque , ut redeamus in viam , non repugnare absolute , quod ter-

mentum febrile in ipso quoque Ventriculo , & intestinis stabuletur : omnes propterea , quotquot sunt , primas vias comprehendemus inter loca , quæ probabiliter sedem , aut semitam præbent eidem fermento febrili in sanguinem ingressuro . Interim conjecturas , quæ favent illius ingressui per lymphaticas , & per lacteas secundi potius , quam primi generis , retulisse non pœnitet .

Sexto , cum intra Vasa Chylifera , Chylo lymphica (quo nomine Lacteas secundi ordinis donare lubet) atque Lymphatica , & intra Glandulas iisdem Vasis interpositas , atque utrisque communicationem præbentes , non alii latices admittantur , quam Lympha , & Chylus (forsan & adeps) dein cum Chylo juncti , quin & ab eodem disjuncti , Succus Biliarius , Pancreaticus , Salivaris , & quotquot a Glandulis Intestinalibus , quas *Peyerianas* vocitant , proficiscuntur : in istis porro succis , vel omnibus , vel quibusdam præternaturaliter alteratis , aciescentibus , stagnantibus , fermentescentibus , aut alio quovis pacto vitiatis , periodice autem , ac regulariter (typo scilicet variis febribus correspondente) influentibus , proxima Intermittentium materia videtur probabiliter debere constitui . Quod si verum foret , quod supra suspicati sumus , nempe fermentum febrile , ne per modum quidem transeuntis , perluere cavitates Intestinorum , atque Ventriculi , in tali casu vix ullus locus esset imputandi causam febris aliis succis , quam Chylo , & Lymphæ , iisque intra penitiora tantum vasa vitiatis . Alios nihilominus succos modo recensitos plurimum conferre ad vitiandum ipsum Chylum , & Lympham , & consequenter ad acuendum ipsum febrile fermentum , quin & ad multiplicanda , atque insigniter intendenda febrilia symptomata ultro crediderim .

Cum vero succi fermentum constituentes , quicumque sint , non videantur posse ad tempus inhiberi , ne influant in sanguinem , nisi per interpositam obstructionem , neque in libertatem pristinam pluries vindicari , nisi per ejusdem obstructionis temporaneam sublationem , aut apertionem ; hinc est , quod vitium peculiare istorum fluidorum , & præ reliquis aliis magis certum , videatur esse *Stagnatio* eorumdem , eaque *temporanea* , ello quod

quod postrema hæc qualitas, aut conditio adjuncta, quæ regularem ipsius stagnationis periodum includit, difficillime sit explicabilis.

Septimo denique, ex sententiis omnibus diversorum Auctorum Capite antecedente relatis, deducitur quidem veluti corollarium quoddam, Mineram Intermitterium, seu congestionem febrilis fermenti latere in aliqua ex tribus hisce Regionibus, nempe vel *citra* sanguinem, vel *intra* sanguinem, vel *ultra* sanguinem; sed ex Propositionibus a nobis hucusque præmissis potius videtur, in altera ex duabus tantum regionibus enumeratis eandem Fodinam esse constitutam, videlicet, vel *citra* sanguinem, vel *ultra* sanguinem, non autem *in ipso* sanguine; licet postremum istud, ut minus verisimile tantum, nequaquam vero ut absolute falsum, hic excludatur.

Ex una itaque parte, vel intra totum tractum Vasorum Lacteorum, & Chylo-lymphaticorum in sanguinem tendentium, sed alicubi forte obstructorum, sive in loco aliquo prope Lactearum oscula confito, & cum iisdem communicante, huiusmodi Minera statuenda erit: vel ex alia parte, in puris Lymphaticis, ab arterioso, quin & nervoso probabiliter genere jam inebriatis, atque in ipsum denuo sanguinem refluxis, sive in eorum remota scaturigine, glandulisve longe distitis, erit quærenda. Si tamen postremum istud feligatur, id saltem oportet admittere, quod, etsi a principio tam longinquo derivetur febrilis materia, maxima nihominus ex parte, in memorata jam Chylo-lymphica influat, citra sanguinem posita, ut iisdem mediis in ipsum tandem sanguinem asportetur, in quem cæteroque minore dumtaxat ex parte, a membris superioribus immediate potest influere. Ultra hos limites progredi non audeo; licet me non lateat, quantum ad rectum usum Peruviani Corticis, & ad definendam litem instituendarum, vel omittendarum evacuationum, pro Februm Intermitterium curatione, conferre possit ultima inquisitio causarum febres huiusmodi producentium. Immo fateor, me quondam hac de causa, præviis iisdem Theorematis, quæ supra exposui, altioris huiusce rei tentasse indaginem, Ictio tamen ausu, nec forte multum absi-

mili. Utrumque, incertos, aereosque; ut sic dicam, mentis volatus, in medio demum itinere collabescentes, qualitercumque referre non piget.

Illusit itaque mihi aliquando phantasma quoddam, quo, mecum ipse considerans, ab ulcere, vel abscessu glandularum Mesenterii Febres lentas, & continuas fieri, quæ prius glandulis iisdem tumetibus tantum, & obstructis intermittere fuere: item animadvertens, quod tuberculo in pede suborto, & tumefacta subinde glandula in Inguine, diaria febris exoritur, quæ dubio procul periodica fieret, si periodice recurreret ejusdem glandulæ tumor: ad consimilia postmodum conficienda ratiocinia circa Februm Intermitterium causas, per analogismum quemdam transitum feci, hæc quæ mox subdam, commentus. Si aliqua viscida, & glutinosa materia ex ipsis Chyli, & Lymphæ particulis crudioribus, & impropportionatis genita, intra loculos earundem glandularum Mesenterii ita *laxe* condensaretur, ut illac transitum omnem, vel fere omnem, tum Chylo, tum Lymphæ impediret quidem ad tempus aliquod, sed tamen, accedente majore fluidorum momento, liberiores progressum eisdem concederet, non ita, ut ab illis fluidis penitus ablueretur (id namque non fieret illius visciditas, nisi repetito pluries eodem opere) sed ita, ut simpliciter perforaretur, transitum scilicet pleniori torrenti concedens, eundemque negans exiliori rivulo, aut stillicidio: si, inquam, positio huiusmodi, quam in Pancreate olim *Sylvius* adstruxit, ad glandulas aliquas Mesenterii insigniores posset transferri, profecto longe facilius, & clarius foret hic, quam ibi, tum symptomatum omnium etiam infrequentiorum, tum ipsorum etiam Circuituum explicandorum ratio.

Enimvero quod glandulæ omnes, quæ Chylum a vasis suis *deferentibus*, idest a Lacteis primi generis, & Lympham a solitariis Lymphaticis recipiunt, ut liquorem utrumque simul mistum, quin & in iis adauctum, per Lacteas secundi generis, seu per vasa Chylo-lymphica *efferentia*, ultro promoveant ad Receptaculum commune, & inde ad Canalem Thoracicum, facile possint infarciri, & obstrui quadam veluti mucositate, glutin-

ne, aut pulte, inficiabitur nemo, qui utriusque laticis inæqualitatem tum absolutam, tum respectivam animadvertat. Chylus siquidem ex diversis, & disparatis eduliis confectus, & ex pluribus succis Intestinalibus illum integrantibus coagmentatus, lentorem facile contrahit, atque crassitiem, quæ illum intra sua vasa, & successive intra glandulas Mesentericas stagnantem potest efficere: Lympha vero mille ob causas vel crassior, vel acidior reddita, non modo eundem effectum producere potis est, sed & a Chylo productum augere, adjungendo scilicet eidem Chylo concretionem ulteriorem, eo pacto, quo ulteriorem crassitiem aptus est adjungere Lymphæ idemet Chylus: unde non modo sibi succus quilibet, sed & alter alteri, motum intra glandulæ loculos valet præpedire, visciditatemque, ac stagnationem mutuam, ubi simul coeunt, impertiri. Adde tandem, ab ipsis succis, Biliofo, Pancreatico (fortassis etiam Adiposo) & glandularum Intestinalium, solitarie quoque aliquando influentibus per Chyli vias, eandem, si aliquo peccent lentore, aliave ad simul concrendum dispositione, in glandulis Mesentericis obstructionem posse produci.

Quod vero hujusmodi obstructioni, aut infarctui aliquæ peculiariter ex illis Glandulis, & quidem officio insigniores, ac notatu dignæ, sint magis obnoxie reliquis, magisque dispositæ, sive ob intimæ structuræ compositionem, sive ob aptitudinem situs, sive ob exercitii majorem, vel minorem usum, sive ob succorum affluentium copiam plenior, aut parcior, sive aliam quamvis ob causam, facile concedet, qui observarit, Strumias frequentius oriri in Collo, quam in Inguine, Obstructiones in glandulis Lienis potius, quam Hepatis, Inflammationem Pleuræ faciliorem esse, quam Peritonæi, Paraplegiam sæpius in sinistra, quam in dextera Corporis parte contingere; & similia, quorum ratio mechanica non est hujus loci.

Quod denique Æstate potius, & Autumno, quam aliis temporibus, ut facilis est Februm Intermittentium generatio, ita facilis sit hujusmodi Glandularum infarctus, & obstructio, suadent coctiones stomachi imbecilliores, ob enervata universaliter fermenta Chylificationis, &

dispositio succorum acefcibilium, quales sunt Chylus, & Lympha, ad ulteriorem acorem contrahendum, ut illum facile per eas tempestates contrahunt Vina. Adde & hic concursus aliorum succorum Intestinalium, aptiorum tunc temporis (etiam ratione ambientis externi, in nativa temperie inæqualiter excedentis) ad augendam in iisdem Glandulis Chyli, & Lymphæ improportionem, unde & facilior in utroque latice ad vitiosas ibidem fermentationes excitandas, & successivas præcipitationes, hinc & ad obstructions gignendas dispositio.

Pro glutinosæ autem obstructionis hujusmodi alterna reclusionione, atque occlusionione, obvium est animadvertere, idipsum sæpiuscule (irregulariter licet) observari in Ictero ab obstructis bilariis ductibus procedente, ubi scilicet conclusæ bili aliquis nonnumquam referatur aditus, atque iterum clauditur; perforata videlicet quandoque obstructione ab ejusdem bilis impulsu, eademque obstructione iterum coalescente, quod sæces modo flavæ, modo cinereæ, colorque faciei, & oculorum, modo minus, modo magis citrinus satis patefaciunt. Periodicæ vero, ut sic dicam, occlusionis, & reclusionis ipsius lymphæ a suis Vasis, & Glandulis, specimen aliquod nobis exhibent nonnulli Córiza, vel Rheumate laborantes, qui e naribus affatim, & e pectore insignem Lymphæ copiam emungunt, vel expuunt, quasi illam intra capsulam aliquam coærvatam haberent, idque statis horis, puta matutinis, aut vespertinis: ut sileam similia fieri constanti ritu non modo in vasis, & glandulis infarctis, sed & in amplis quoque cavitatibus. Sic, etsi in plurimis inæqualis admodum sit modus, quantitas, & hora assumendi alimenti, tamen in iisdem regularis admodum est hora alvum deponendi, sive quotidie, sive alternis diebus, item hora esuriendi, sitiendi, mingendi &c. intantum, ut & dormientes ob idipsum expergiscantur, licet idipsum non exigat ulla necessitas, sed quædam potius Naturæ consuetudo, ad certas tamen quamvis occultas Mechanices leges exercita. Sic pariter menstruam Mulierum excretionem integro Lunæ spatio, quasi alicubi congestam, parum gnari suspicimus; eandem vero (quod magis est) quolibet mense per eos insti-

institutam, & apud alios legimus, & in duabus Fœminis ipse vidi, quarum altera Phthysi tandem confecta obiit. Admodum ergo mirum forte non erit in casu nostro, quod aperiatur, & vicissim claudatur mollior, recensque obstructio Glandulæ mesentericæ, Ductusve chylo-lymphici, quando hoc idem, vel simile phænomenon in aliis casibus observamus; sicut nec adeo mirum erit, quod hoc ad regulam quamdam fiat, quotiescumque hujusce regulæ mechanicum artificium, vel mechanici artificii probabilitas aliqua constare possit, ut infra.

His præmissis, ponamus, dicebam tunc (modo vero dico, fingamus) aliquam ex memoratis Glandulis mesentericis insignioribus ita infarctam esse viscido illo, quod diximus, glutine, ut omnem, vel fere omnem Chylo, & Lymphæ illac fluentibus ultra se Cisternam versus, progressum inhibeat. In hoc casu totum Vas Lacteum (sive autem unum sit, sive multiplex, parum refert) quod ab Intestinis ad glandulam protrahitur, Chylo stagnante replebitur; pariterque Lymphaticum *inferens* integrum, quod in eandem inseritur, ab exortu suo usque ad eundem terminum, lymphæ sua similiter stagnante, utpote exitum non inveniente, sensim repleri necesse erit.

Cum autem Chylus iste sic stagnans assidue non urgeatur ab alio Chylo, quippe inæqualiter, & per interruptas vices influente, & cum influit habente alios ductus patentes, per quos nullo negotio potest insinuari, nullum idcirco patitur conatum (excepto eo levi, quem potest recipere a compressione Viscerum propinquorum, & a Valvulis, tunc tamen feriantibus, Vasis obstructi) nullum, inquam, patitur conatum, vi cuius possit ultro promoveri ad superandum obicem in glandula existentem. Necesse est ergo, totam vim ad hoc opus requisitam exerceri ab humore lymphatico, tum fluidiore, tum valentius, atque velocius, ratione validioris impellentis, tum etiam perenne influente. Hoc facile intelligetur, si consideremus, quod Vas hujusmodi lymphaticum, ut supra obturatum, naturaliter quidem semper irrigatur liquore suo, sed non ita, ut patiatur repletionem, aut distensionem notabilem, qualem patietur, si per injectam ligaturam

stranguletur, aut obstruatur. Itaque si Vas istud tale quidpiam quodammodo patiatur intra glandulam (quantum sit pro intercipiendo illius liquore) quale patitur ab injecto extrinsecus vinculo, necesse erit, quod paulatim totum Vas, scilicet interstitium omne, quod intercipitur a primo illius exortu, usque ad insertionem in glandulam, lymphæ indefinenter influente distendatur usque ad turgentiam insignem ejusdem Vasis, seu usquequo capax illud est distensionis: cum rivuli, si qui sint, per anastomosim, vel aliter cum eodem Vase communicantes non possint supplere omnem defectum causa obstructionis illius resultantem. Et quoniam, repleto Vase cessat quidem introductio liquoris in illud, sed non cessat, quin potius augetur circa primam illius originem conatus primi impellentis (arteriarum videlicet, ac si lubeat, etiam nervorum ibi sese exonerantium) assiduam lymphæ secretionem, & introductionem in idem lymphaticum molientis, adeoque secretam antecederet, & in ipso præexistentem lympham urgentis, ac indefinenter prementis, accedente etiam aliquatenus valvularum officio, & circumfitorum musculorum motu: hinc est, quod multiplicato per repetitas vices hujusmodi potentiarum nisu, brevi cedat mucosum obstaculum in glandula lentescens adhuc, nec satis solidum, transitumque idcirco prementi, atque acrimonia quoque sua perterebranti liquori concedat, usquequo durat illius impetus, atque vis perforans, & non ultra.

Cum itaque regularis, & continua sit secretio lymphæ ab arteriis (dicamus & nervis) fieri solita, item determinata; plus minus quantitas liquoris secerni soliti, & determinata pariter capacitas Vasis liquorem excipientis, sequitur per consequens, quotiescumque fiat, renoveturque hujusmodi summa distensio, determinatum quoque, & fere æquale semper esse debere tempus, quod requiritur tum ad summe distendendum, replendumque ipsum Vas, tum etiam ad superandam resistantiam obstaculi extrema illius infarciensis: sumendo hoc tempus determinatum in aliqua latitudine, prout scilicet magis, vel minus viscida est materia obstruens, & consequenter prout citius, aut celerius communicatur extremo liquori glandulam in-

time

rimae attingenti vis, atque pressio in prima Vasis origine indefinenter exercita, ubi videlicet impeditam ob incapacitatem Vasis incassum moliuntur arteriæ lymphæ secretionem, conamine semper fortiore, quo diutius repetito, & frustra tentato.

Istud autem tempus determinatum intercedens a puncto transitus inhibiti ipsius lymphæ usque ad tempus summæ repletionis, seu ad tempus superati obicis, quod idem est ac dicere totum tempus morbosæ collectionis lymphæ fermentum febrile principaliter constituentis, usque ad tempus exclusionis illius e suo carcere, longius, aut brevius esse debet, prout major, vel minor erit capacitas ipsius Vasis, spectato diametro, & longitudine illius, & prout magis, vel minus resistens erit viscosa materia Glandulæ impacta, quæ liquorem in extremo vase remorabitur.

Potest autem contingere, quod inter plurimas Glandulas, quæ huic vitio peculiariter sunt obnoxie, aliquæ (& quidem numerosiores) appendantur tali lymphatico, pro cuius extrema plenitudine, & successiva contenti liquoris excarceratione mechanice; ut supra, facienda, requiratur spatium temporis 48. circiter horis circumscriptum, aliæ vero (minus quidem frequentes) Vas aliud possideant, sive longius protensum, remotiusque derivatum, sive recipiens partius lymphæ secretæ stillicidium in suo principio, cui ideo pro eodem opere, summæ videlicet repletionis, & quod magis est, successivæ reclusionis, ob majorem primi impellentis distantiam, vel ob illius minorem nifum forte difficilioris, necessarium sit intervallum horarum circiter 72. & aliæ denique sint (nec ipsæ quidem numero plurimæ) quarum Vas ad idem opus non exigit plus quam horas 24. Et sic periodus Tertianæ febris ceteris frequentioris, Quartanæ minus frequentis, & Quotidianæ pariter rariores, poterit haud difficulter intelligi. Quod si duæ Glandulæ sustinentes obstructionem horarum 48. seorsim successive obstruantur, itaut una hodie, altera cras idem vitium capiat, Tertianæ duplex duplicem habens Focum emerget. Si duæ, aut tres Glandulæ ex iis, quæ sustinent suum, ut sic dicam, infarctum ad horas 72. diversis successive diebus infar-

ctum similem suscipiant, Quartanæ duplex, aut triplex orietur; & hac proportionem fient Hemitritanæ, aliæque Febres Complicatæ. Non tamen absolute negaverim, pro varia glutinis obstruentis visciditate, & consistentia, itemque pro varia humoris gluten ipsum perterebrantis acie, diversas Febrium Intermittentium species ab una forsitan, & eadem insigniore Glandula obstructa posse pendere, sicut & varias forsitan ejusdem speciei, aut generis Febrium differentias.

Hæc Idea, qualiscumque sit, primam Febbris generationem complectens, circuitum pariter illius ob oculos ponet, si perpendamus, quod superato per vim, ut supra diximus, obice, extremum Vasis intra Glandulam obturante, liquor quidem excarceratus per viam recenter apertam facile dilabitur, nec finit iterum gluten illud coalescere, quousque durat illius impetus, quin potius ipsi Chylo intra Lacteum similiter oclusum stagnanti aditum referat per eandem Glandulam, ut eum secum rapiat, & per Chylo. lymphicos efferentes Ductus cum eodem ad Cisternam properet, & dein in sanguinem delabatur: attamen cum brevis, & temporaneus sit hujusmodi torrentis etiam lentioris affluxus, necesse est, quod coniventibus denuo iisdem Vasis, Lacteo videlicet, atque Lymphatico, idem mucum tum ipsi Glandulæ, tum Vasis lymphatici antecedenter obstructi oris extremis adhærens, ad novam concretionem disponatur, cessante, ut dictum est, impetu illum perforante solum, non abluciente, vel abstergente, & succedente, loco torrentis lymphatici jam jam exhausti, lento tantum, ac enervi lymphæ recenter secretæ stillicidio, novam perforatæ antea glutinis concretionem nequaquam impedire, aut superare valente. Et quoniam idem vitium nativum, vel crassitie, vel acoris in lymphæ a primitivis suis causis adhuc fovetur, sicut fovetur in Chylo (præsertim tempore morbi) eadem ac antea prava dispositio multoque magis in fermentis, & succis ipsum Chylum actuantibus, & ex parte integrantibus: hinc est, quod concessio per vim transitu liquori urgenti, & perforanti, paulo post idem facile recurrat impedimentum, & vitium, remanente scilicet in parte obstructa portione adhuc maxima Causæ

conjunctæ, integroque etiamnum superflite in fluidis Causæ antecedentis vigore. Cum itaque statò tempore, ut supra, eandem fieri collectionem, & successivam effusionem febrilis Fermenti necesse sit, statò quoque tempore renovari opus erit febrilem Circuitum. Hujusce rei runde quoddam specimen in Ictericis, in Rheumate affectis &c. passim observari jam supra notavimus.

Quo pacto vero lymphæ aliquo modo jam peccans, postmodum diu detenta, item Chylus tot succis fermentescibilibus (quales sunt in primis Bilis, & succus Pancreatis) imbutus, diutius stagnans: quantulacumque sit illius portio: adeoque, dum stagnat, ferme corruptus, possint, dum Chylo-lymphica pervadunt, Receptaculum commune, & Canalem Thoracicum, incommoda omnia producere, quæ Febrem incipientem comitari solent, qualia sunt Horror, Rigor, Frigus, Dolor dorsi, & lumborum, Vomitus biliosus, alvi Fluxus &c. quilibet ex se facile potest conjicere.

In sanguinem vero suapte etiam fortasse natura tunc male constitutum, delata hæc omnia, quomodo in eo effervescentiam febrilem excitare valeant, tamdiu duraturam, quamdiu succus febrilis subigatur, & redigatur ad Naturæ leges, extraneis jam salibus spoliatus, per diaphoresim, diuresim, aut alia quavis via excernibilibus, optime novit quilibet ex pauxilla puris portione, ab ulceribus etiam externis in sanguinem absorpta, Febres quamdam quoque periodi speciem habentes identidem suscitari observavit. Sed de his adhuc aliquid Capite octavo.

Hæc, & alia plurima, Sylvianam quodammodo hypothesim a Pancreaticis ad Mesentericas Glandulas transferentia, menti quondam meæ obversabantur, quibus modo, cum nimiam compositionem sapere, nec satis simplicitati Naturæ etiam errantis, respondere videantur, nequaquam acquiesco; sed illa, ut manca tantum, & imperfecta profero. Sat sit eadem adumbrasse, ut, si rudem aliquam, ac indigestam veritatis speciem in illis quispiam reperiat, ulteriori cultura ad meliorem frugem reducat.

Possent equidem fortassis adhuc ambigere nonnemo, ut alias tetigi, an Febrile Intermittentium Fermentum sit quid *exo-*

ticum a partibus, vel quibusdam; vel omnibus proficiscens, & a Venis cum sanguine refluxo potius, quam a lymphaticis absorptum, atque ad corporis interiora delatum: quod, licet ægre crediderim, aliquo tamen pacto congrueret cum iis, quæ dixi, & mox dicturus sum de probabili quoque illius sede in aliis Glandulis, etiam circa corporis ambitum, & viscera confitis, cum discrepantia tantum circa vias, per quas inde transferatur in sanguinem. Posset quoque suspicari quispiam alius, an Fermentum hujusmodi sit succus quidam peculiaris nobis adhuc *ignotus*, qui vel per semitas ordinarias Chyli, & lymphæ *per vim, ac præternaturam* intrudatur, vel per *occultas, & nondum patentes* (quandoquidem sunt, ut reor, in corpore nostro succi adhuc ignoti, & ignotæ viæ) ut exinde pariter deferatur in sanguinem. Sed hoc esset explicare ignotum per ignotius. Quamobrem, sepositis iis, quæ nondum patent, si revera illius natura, & existentia in succis, & locis notis sit quærenda, præter ea, quæ supra retulimus, non plane quoque displiceret materiam febrilem, cuius germanam indolem designare arduum quam maxime semper erit, ab universo corporis ambitu in centrum ejusdem pervasa lymphatica derivare, hoc est a Glandulis conglobatis, sive omnibus, sive saltem aliquibus universi corporis, & viscerum illius, unde prima lymphaticorum origo: ut per hujusmodi semitas, ab eadem corporis, & viscerum peripheria, in ipsum sanguinem, quasi in centrum, simultaneo quoque, & periodico confluxu, difficulter tamen explicabili, adduceretur, immediate quidem respective ad lymphatica superiora, mediate vero per Ductus omnes Chylo-lymphicos, respective ad inferiora, & media. Sic saltem congrua haberi posset explicatio illarum Februm mitioris indolis, quæ cum rigore, & frigore, sine ullo alio intestino tumultu solent invadere, & universali demum sudore facile solvi. Sed, si cui non satisfaceret pro explicandis Symptomatis Tertianarum in infimo Ventre maxime observabilibus ea, quæ posset adduci, irritatio facta a fermento febrili in Cisterna Chyli, aliisque Lacteis secundi ordinis, is ad salvandos enormes vomitus, motumque Ventriculi inversum,

sum, & Intestinatorum antiperistalticum explanandum, a Lacte primi ordinis, & a succis omnibus intestinalibus illac fluentibus, præsertim vero a bilioso, adju-
mentum quærat.

Si vero de explicandis perspicue huiusmodi symptomatis in prima paroxysmorum invasione fere perpetuis, & circa infimi Ventris confinia valde conspicuis, sit minus sollicitus, influxum succi febrilis in sanguinem, quem nos acervatim fieri posuimus, ipse paulatim factum (cæteroqui non improbabiler) statuatur, succumque ipsum febrilem a quavis affecta corporis glandula, modo hac, modo illa, modo una, modo pluribus, cum Auctoribus non paucis derivet, stillicidio quidem assiduo, sed cruoris excandescientiam periodicam, noxiæque materiæ sensim congestæ expulsi-
væ non inferente, nisi donec succus peccans fuerit intra cruorem ipsum ad turgentiam collectus. Quod quidem pro diversitate loci, seu Glandulæ suppeditantis, & pro varia liquoris, pari postmodum proportionem in sanguinem influentis, quantitate, modo per breviora, modo per longiora, semper tamen ab invicem æquidistantia, temporis intervalla, repetitis subinde vicibus, posse contingere, haud arduum erit intellectu.

Pro reddenda autem ratione saltem aliqua symptomatum in infimo præsertim Ventre, locisque propinquis invadente paroxysmo apparentium, poterit is fortasse dicere, sanguinem tunc præter naturam fermentescere incipientem, in primo illo conatu ita turgescere intra sua vasa, ut valeat obsistere novo succo febrili, sive per Lacteam thoracicam, sive per solitaria lymphatica perenne affluenti, prohibendo scilicet, ne tunc temporis succus iste recen-
ter adveniens superare possit obstantem valvulam, ad ostium Canalis thoracici in Subclaviam tendentis appositam, vel aliam quamcumque excipiendo lymphaticorum tributo destinata, atque ab eodem fermentescens, & contranitente cruore compressam. Sic Padus tumens, furens, & ad latera premens nec Gabelli, nec Scultennæ consuetum facile admittit vestigal, sed illud repercutit. Sicuti autem minora illa flumina intra aggeres suos repulsa, & detenta, plurimas in circumstitis locis excitant turbas, ita & succus febrilis sit reper-
cussus, & intra occlusum Canalem Thora-

cicum, Chylique Lacunam, vel intra quavis solitaria lymphatica per vim coercitus, cum neque ultro propter inhibitum illius progressum, ut supra diximus, neque retro propter inferiorem portionem sursum urgentem, & propter obstaculum valvularum regressum prohibentium, viam sibi parare queat, interimque a stagnatione sua ulteriorem acrimoniam adipiscatur, potius erit suscitare in præcordiis, stomacho, & alibi, angores, vomitus, irritationes, aliaque incommoda, quæ in iisdem locis tunc temporis observantur. Enimvero tumultus non longe minores, immo illis non parum analogos ob eandem fortasse rationem, nonnunquam excitare ibidem solet simplex Chylus, si quando ex cibo paulo ante Accessionem exhibito contingat intempestiva protrusio illius in sanguinem, fermentescere, ut supra, atque tumescere incipientem, ipsique propterea Chylo, quo minus libere possit ingredi, aditum præcludentem. In universa hac rerum serie, atque congerie, Veteribus ipsis, cæteroqui coligantibus, non prorsus ignota, tota ratio Intermittentium posita videtur; & hanc persequi fortasse non foret inutile, si omnium humorum peculiarem motum, statumque tempus Circuitus particularis eorundem distinctius nosceremus: inde namque explicandæ quoque periodi modus forsitan aliquis plausibilior elucesceret. Sed hic est Scopulus, ad quem infelicitè allidunt omnium Opinantium Naves in hoc Mari vela facientium.

Retenta itaque pro nunc hypothesi probabiliore, & universaliore, scilicet; quod humor febrilem effervescentiam periodice inducens, sit succus aliquis per accidens tantum vitiatus, & vel prævia stagnatione per intervalla statim sanguini affusus, vel congestione paulatim aliunde suppeditata, per intervalla pariter in eodem turgescens, qui propterea suam sedem, aut semitam habeat, vel citra ipsum sanguinem, hoc est circa pylorum, intestina, & lacteas utriusque generis (ut omnia primæ regionis loca indiscriminatim comprehendamus) vel ultra eundem sanguinem, hoc est in Glandulis, Vasisque lymphaticis, haud difficile erit conjicere, quomodo China China possit (quod est intentum nostrum) materiam febrilem, vel alterare, ac emendare in ipso suo Foco, vel intercipere, atque corripere

in medio itinere, priusquam in sanguinem deferatur, nulla sensibili præter consuetas facta illius evacuatione.

In primo siquidem casu, cum China China diutius immoretur intra cavitates Ventriculi, & Intestinorum: quod se-
gnior ramentorum illius excretio, & fæ-
cum tinctura satis patefacit: item, cum
ductibus omnibus Chyliferis secundum mi-
nimas sui particulas adhæreat, eosque len-
tius pervadat, poterit nullo negotio febrilem laticem ibidem conditum infringere, combibere, retundere, & ad naturalem crasim reducere, vias ipsas, Glandulasque Chylo-lymphicas abstergere, ac referare, aliaque hujusmodi diuturno usu præstare, quæ materiam, & occasionem febrilem, nec non *ipsius* quandoque *occasionis initium*, ut verbo *Hippocratis* utar, sine ulla excretionem admodum sensibilibiter adaucta, valeant submovere:

In secundo vero casu, ubi fermentum febrile supponatur radicari ultra sanguinem, videlicet in glanduloso, lymphaticoque Systemate, cum istud e sua, ut ajunt, Minera dupliciter possit in sanguinem influere, nempe, vel mediate (& quidem magis abunde) per Chyli vias secundarias, vel immediate (& parcius) per ipsa lymphatica, statim in eundem sanguinem se exonerantia, dupliciter quoque poterit suscipere extra ipsum sanguinem actionem Corticis, & ab eo debitam alterationem recipere, uno nempe loco intra Receptaculum chyli; cæteroque illius ductus lymphæ communes in sanguinem tendentes, in quibus idoneam pariter, ut in primo casu, potest recipere a Cortice alterationem: & siquidem Minera ipsa remotior non plane attingatur, correctæ tamen assidue per continuationem remedii nova fermenti illuc affluentis portione, a glandulis etiam longinquis subministrata, ipsa demum corrigi potest, aut exhaustiri remota scaturigo. Altero vero loco correctionem suam potest a Cortice sortiri febrile fermentum ultra sanguinem stabulans, videlicet in ipsis glandulis, viscerum; & corporis ambitum, aliumve quemvis locum occupantibus, unde lymphaticorum origo, vel propagatio: quandoquidem ad extremam hujusmodi glandulosam provinciam potest pertingere ipsa tenuior substantia, tinctura, & actio Corticis, mediantibus ar-

teriis in glandulas desinentibus, quæ arteriæ ipsum forsitan febrile fermentum (non excluso, si cui lubeat nervorum ministerio) iisdem glandulis antea subministrarunt. Facile namque concipere possumus, non modo, quod materia lymphatica in sanguine (majore saltem ex parte) residens, quæ febrilis quoque fermenti glandulis imprimendi materia futura est, per Corticem alteretur, atque demulceatur: verum etiam possumus intelligere (quod mihi quidem magis aridet) quomodo eadem minimæ Corticis particulæ, sub chyloso vehiculo etiamnum integræ, suæque virtute pollentes, sanguinem transmeent. illo intacto, videlicet eum notabiliter non immutando, suamque vim integram soli fermento imprimant ultra ipsum sanguinem, sive in glandulis, sive ubivis existenti, atque ibidem per eas absorpto. Quod si etiam ipsi sanguini taliter impressam quis velit Corticis virtutem, ut illum balsamico quopiam robore muniat adversus fermentum ab extrinseco undelibet adventurum, is, licet me plane consentientem non habeat, actioni tamen Corticis citra sensibilem evacuationem febrilem plane favebit. Et hæc quo ad virtutem Corticis agentem contra fermentum, suum Focum, sive, ut ajunt, suam Mineram agnoscens, vel citra, vel ultra Provinciam sanguineam.

Quotiescumque vero intra ipsum cruorem immediate orta simul, atque congesta ad turgentiam credatur, quousque effervescat, febrilis Intermittentium materia (etsi hoc minus verisimile reputem) adhuc facilior erit explicatio actionis Chinæ Chinæ in ipsum cruorem, nulla sensibili evacuatione subsequente; sive id fiat per hoc tantummodo, quod illa fermentum febrile combibat, ac absorbeat, sive illud juxta *Conygium* disgreget, atque dispergat, ut Aquæ salis retundit aciem Aqua dulcis affusa (quo pacto non inepte fortassis explicaretur dispositio cruoris ad remorbesendum, quatenus scilicet eadem facile renovetur; ni impediat per continuationem Remedii, salium febrilium coacervatio, priorque unio) sive alio quovis modo ejusdem fermenti energiam reprimat; quæ res, cum multifariam possit contingere, difficile est definire quo pacto præcise contingat.

gat, interque varias probabilitates veritatem, quæ una est, exacte seligere.

Cum tamen aliquo ex prædictis modis se habere fermentum febrile certum videatur, æque certum per consequens est, aliquo ex iisdem modis haberi correctionem illius a Peruviano Cortice. Cumque vitiosus latex, qui tale fermentum constituit, vel in se continet, debeat redigi ad naturæ leges, vel per effervescentiam febrilem (resistente plurima illius portione utili, secreta vero inutili) vel per alterationem medicamentosam, quæ ipsam portionem inutilem magna ex parte rectificet per solam contrariarum qualitatum alterationem, seu per vim occultam, proveniente a tota substantia, ut aiebant Antiqui; sive denique, ut sensibilius loquamur, per variationem texturæ particularum minimarum febrile fermentum componentium, habitam quomodolibet a commixtione particularum minimarum Corticis; hinc est, quod nulla, vel pauca evacuatione sit opus. Etenim, quodcumque etiam ad correctionem fermenti aliqua requiratur particularum ejus absorptio, præcipitatio, & excretio, bene possunt hæc omnia integre haberi a China China; cum enim malitia fermenti febrilis consistat in pauca mole (quod bene novit, qui novit, quam pauca sint magnorum etiam morborum semina) potest ultro excerni, quod excernendum est per illas evacuationes, modo sudoris modici, modo alvinæ dejectionis, modo (quod frequentius est) urinæ notabiliter adauctæ, & immutatæ, quæ post depulsas ope Corticis febres quotidie observatur. Sane postrema hæc evacuatio, lotii scilicet sensibiliter aucti, atque concocti, evidens est, ac perpetua; sanguinisque deservescentiam, atque defæcationem aperte testatur; non quidem fortasse quia China China agat immediate intra ipsum sanguinem, sed quia agit intra Ductus Chylo-lymphicos, quorum latices dum corrigit, & primam sic coctionem juvat, mediate saltem juvat & alteram, quemadmodum videmus ex sola fermenti stomachici correctione debitam statim urinarum coctionem subsequi. Quod eo facilius in hoc casu succedit, quoniam, impedita per Chinam Chinam nova sanguinis conspurcatione, ille facilius se expedit ab inquinamentis

Torti Therap. Spec.

antea susceptis, unde urinarum concoctio, earumque uberior proventus emergit. Quid ergo de aliis copiosis excretionibus, quæ secundum Hippocratem -- *non multitudine sunt æstimandæ* -- sumus solliciti, cum, quid illæ per Artem institutæ conferre possint ad curationem Intermitterentium, plane ignoremus?

Propterea (iterum repeto) numquam mirari desinam, quomodo in tanta rerum, & opinionum caligine circa Intermitterentium causas, earumque sedem, quomodo, inquam, Virtus Febrifuga Corticis per experientiam clara, tuta, certa, & evidens, quibusdam suspecta reddatur, eo quia nihil insigniter evacuando, doctrinæ Februm, causarumque earundem non satis videatur quadrare. Hoc sane nonnisi ex defectu experientiæ potest procedere; & ex defectu fidei erga experientiam alienam, ne dicam etiam ex carentia peritiæ in administratione remedii, si quando illud, vel unica tantum vice, vel bis ad summum, vel pluries quidem, sed parcius quam par sit, præscribant, vel si exhibeant admixtum Catharticis, ad evacuandam, ut opinantur, simul & semel materiam morbificam, vel si eadem Cathartica propinent postridie, aut paucis elapsis diebus ab exhibito Cortice: signum evidens infirmioris experientiæ, tum in illis, tum in Auctoribus omnibus, qui talem Methodum docent, utpote qua nil certius ad revocandam febrem, ut alias diximus, utque luculenter testatur *Restaurandus* his verbis -- *Si nonnulli Chinam Chinam usurpantes, ejus ope febres non expugnant, id illorum imperitiæ adscribendum est. Hodie Chinam Chinam exhibent, postridie purgans porrigunt. Qua die illa data est, febris desinit; purgans autem de novo paroxysmum accersit: adeo sibi invicem adversantur. Ego illam absque successu numquam exhibui. Si ceteri Medici voto exciderint, procul dubio id illorum culpa contigit. Si non hanc culpam, saltem cautelam abstinendi a quocumque solvente vel levi post usum Corticis, fassus est Sydenham ipse, purgationi quondam addictus, in postremis suis Epistolis clara ista protestatione -- *Advertendum autem, quod, cum de Febris Intermitterentibus olim agens, Aegrum sublato morbo sedulo purgatum iri admonuerim, hoc intelligi velim de iis so-**

lum febribus (rectius forsan de nullis) quæ, vel sponte sua, vel alio, siue medicamento, siue methode, præter Corticem Peruvianum, erant debellatæ. Etenim curatio, cum huic remedio, de quo jam loquor, innitatur, purgatione nec eget, nec eandem plane fert. Ita potenter dictus Cortex sine ope Cathartico-
rum non solum paroxysmis, sed & dyscrasie, quam corpori eidem inflixerunt, subuenit. Vitandæ itaque ante omnia evacuationes qualescumque, cum vel blandissima catharsis, quinimmo Enema e lacte saccharato (hæc autem cautela est nimia) in morbi discrimen certissime, forte in morbum ipsum, denuo Aegrum conjiciet.

Quod si nihilominus quispiam contenderet, succum febrilem Lactæas alicubi subeuntem non esse liquorem per accidens tantummodo vitiatum, solitumque in statu naturali illac cæteroqui confluere, cujus proinde crasis solum indigeat alterari, illiusque elaboratio, secretio, aut motus redigi ad Naturæ leges; sed potius vellet, illum esse aliquid plane præternaturale, vel mere excrementitium, insuperque tale, quod omnino debeat, ac possit affatim e corpore, & elective ut ajunt, educi, etsi illius extractionem e Minera irritam experiantur quotquot Catharticis, vel aliter evacuantibus medicamentis, Quartanarum v.g. (idem dic data proportionem de Tertianis, ac Quotidianis) curationem tentant: in hoc casu, unicuique mordicus ita sentienti, relinquendo in primis Methodum suam positam in manu consilii sui, luberet tandem palpum obtrudere, & ad dirimendam litem cum eodem mitius deinceps agere. Quamobrem in rejectam hucusque sententiam per modum concessionis quodammodo descendendo, Antagonistam hujusmodi, si quis forte esset, sic alloquerer. Estne purgandum? Eja, purgemus. Mittendus etiam est sanguis? Mittamus. Omnifariam evacuandum adhuc est? Evacuemus, extenuemus, excarnificemus (non sic forsan supra corium suum luderet Antagonista) At post tot lanienas, saltem incassum, ni cum detrimento patratas, quando tandem Rutam, Serpillum, Verbenam, Chamædrym, quando Mithridatium, aut Theriacam, aliave Febrifuga Specifica, invalida tamen, & inertia comparative ad Corticem, præscribimus, quando carpis

Bursam Pastoris, vel Auriculam Muris contusam: quando telas Aranearum, vel Ovi pelliculas digitis admovemus: quando denique Animalcula infantia Aegrorum collo suspendi jubemus, & alias hujusmodi, vel aniles, vel dolorificas nugæ, ante Chinæ Chinæ adventum jam familiares (quarum tamen nullæ materiam febrilem evacuant) usurpamus, tunc saltem, nisi citius, exhibeamus Corticem, ut solemne erat vel ipsis meticulosis Auctoribus, qui tantum superficie tenus Chinam Chinam noverunt Orbi nostro primum nascentem: exhibeamus, inquam, tunc Corticem, si non alio titulo, certe ob remediorum inopiam; quoniam non sine pudore fateri cogimur, ad conterendas, ni sponte solvantur, diuturnas Intermittentes, si Corticem demamus, Artem prope deficere.

C A P U T VII.

*Usus methodicus Chinæ Chinæ in vulgari-
bus intermittens diuturnioribus, va-
rieque illam præscribendi formulæ.*

STatuto in antecedentibus Peruviani Corticis usu, tamquam innocuo, utili, & nonnumquam necessario ad profligandas Febres Intermittentes, consequens est, ut vulgatiores, selectioresque illum præscribendi formulas methodice prosequamur, in gratiam saltem Candidatorum Artis: cum cæteroqui satis notæ sint, prostantque ubique variæ, ac multiplices eundem præparandi, ac propinandi Regulæ.

Atque, ut a primæva Praxi mea exordium ducam, ipse quidem, statim ac per obitum Præceptoris evasi mei juris in Arte Medica, Methodum, quam didiceram, præcise prout didiceram, & prout a Romana Scheda docebar, sæpissime in usum deduxi. Itaque, præmissis omnibus ex Arte præmittendis, pro certa subinde Febrium adhuc vigentium curatione, dosim integram duarum drachmarum Corticis, ex Vino, ut mos erat, exhibebam hora ingruentis Paroxysmi, & quidem die vehementioris insultus, si Febris v.g. Tertiana, duplex erat; quippe observaveram, quod si die minoris Cortex fuisset exhibitus, correspondens tantum Paroxysmus, levior videlicet, in-
hibe-

hibebatur, graviore superstita, ac Tertianæ duplici in simplicem mutata: si vero die gravioris accessus propinatus fuerat, minor quidem immediate subsequabatur Paroxysmus, gravior autem correspondens, non modo supprimebatur, sed & post illum alter minor; nec ullus alius deinceps viscebatur. Quod si eadem Tertianæ, aliæve Febris Intermittens simplex erat, nulla animadversioni huic erat occasio.

Quia vero, fugatis Febribus, frequentes Recidivas, quæ suboriri consueverant, ægre ferebam, easdem quodammodo mihi reputans indecoras, de iisdem quoque præcavendis, serio, ac solite intra memetipsum cogitare cœpi. Quamobrem ad repellendum pro viribus Februm reditum, per octo circiter subsequentes dies, omni mane *Semidrachmam* pulveris exhibebam per modum alterantis cujuscumque, ratus, me probabiliter inter paucos dies consecuturum a Cortice illam humorum, ut aiebant, præparationem, quam alias per plures menses acentum Julapiis, & jusculis frustra quæsieram; immo, quo certior fierem de prohibenda recidiva, elapsis iterum quindecim, plus minus, diebus, utut optime convalesceret Ager, per alios saltem sex dies *scrupulum unum* ejusdem Corticis singulo mane sumi jubebam, qua repetitione, juxta exigentiam casuum, quandoque etiam pluries instituta ante reditum Febris omnem fomitem, ac omne fermentum pro recidiva superstes non raro penitus tollebam. Et hac methodo etiamnum utor, si quando Febres Intermittentes longiusculas per Chinam Chinam curare aggredior.

Non absimili admodum via incedunt Hodie cautiores quam plurimi, qui ad tollendam sensim, nec uno quasi ictu comprimendam febrilem effervescentiam, ipsum Corticem exhibent a principio per modum levioris alterantis, imminuta scilicet semper, ac parca dosi (puta ad *Semidrachmam*, vel circiter) idque semel tantum in die, tempore, quo accessio defervit, vel omnino cessavit, sive in forma solida, sive in aqua etiam aliqua stillatitia, puta Card. b. Scorzonæ &c. potius, quam in Vino; quam dosim semper æqualiter ad plures, & plures dies protrahunt, usquequo nempe Febris ex-

tingita sit, ac ultra etiam, ut præcaveatur regressus. Atque hanc quoque methodum in naturis, palatissime delicatulis, & in debilitiorum Februm diuturnitate haud infrequenter, & ipse teneo.

Sed si causa Februm valida sit, uberior, & contumax, ob metum vero imminentium symptomatum, vel ob aliam justam rationem congruum videatur, Febrim longas admodum moras non admittentem, suppressere, tunc satius est prius exhibere dosim integram *duarum drachmarum*, postea sensim imminuta dosi procedere; sic namque citius, & infallibilius effectum consequimur. Neque enim sex *scrupuli v. gr.* pulveris per sex successivos dies assumpti, æquivalent activitati, licet æquivalent ponderi *duarum drachmarum* uno haustu assumptarum; quod, ut maxime verum est, ita & maxime notandum in praxi. Hinc est, quod unus Medicus, cum *drachmis sex*, vel cum *unc. j.* Chinæ Chinæ, quamlibet Febrim Intermittentem diuturniorem sanet, & etiam præcaveat: alter vero cum *unc. iij.* vel *iiij.* vix, ac ne vix quidem, id assequatur; si videlicet primus *drachmas duas* prima vice porrigat (quibus solis Febrim immediate supprimit) dein post unam, vel alteram diem, *drachmam unam* iterum propinet, ac sequenti die alteram similiter *drachmam*, demumque interposito octo circiter dierum spatio, *semidrachmam* quotidie per alios octo dies continuos exhibeat, qua methodo omnis fere semper inhibetur recidiva: alter vero *tres uncias* integras ad *scrupulum unum* quotidie (prope inutiliter) impendat. Sane una tantum libra aquæ affatim effusa par est extinguendo ignitorum carbonum cumulo; duæ vero libræ guttatim, & longiusculis intervallis stillantes tractu temporis difficile idem præstant. Sic purgatio per epierasim instituta, quamquam persæpe tutior sit, ac utilior purgatione mediocriter valida, non est tamen citior, aut certior, quoad obtinendum finem evacuationis. Idem dicendum pro us de Dosis congrua, & integra Chinæ Chinæ, quoad effectum certiore pellendi Febres, cæteris paribus.

Practicæ hujus veritatis ope decerni quoque posse videtur de usu liberaliori, prudenti tamen, omnium ferme Alterantium. Horum sane doses nostris tempo-

ribus sunt adeo diminutæ, & in dies diminuantur, propter nescio quamdam scrupulositatem magnorum etiam Virorum, minus tamen Practicæ addictorum, ut sæpius fortasse cunctationi huic imputari possit felicitum successuum carentia frequentior, & fraudatio expectationis nostræ, quam jure merito nobis indidit longa Patrum experientia, & auctoritas, sed nimia nostri sæculi in usu practico fefellit cautela. Ad hæc superstitiosam, ut ita dicam, medendi rationem referri quoque potest austeritas nonnullorum Vini usum pro Chinæ Chinæ infusione, ac assumptione reprobantium, cum tamen illud, pro complendo hoc opere, cæteris quibuscumque liquoribus sine ulla suspitione præferri possit. Neque enim ab illo, etsi noanumquam generosiore, per infusum tamen Corticem aliquo modo enervato, quicquam detrimenti umquam evenisse dignovi, sicuti nec interesse, album ne illud sit, an rubellum, austerum, an dulce &c. ut proinde liceat innoxie uti eodem, vel in Febribus plurimum intensis, teste experientia, & Sydenhamii auctoritate, quem inter cæteros lubet seligere. Neque enim (inquit ille) *mibi umquam contigit, ut viderem, Vinum, in quo propinatur Cortex (quod jure quis possit suspicari) febricitanti obfuisse; e contra vero calor, sitis, cæteraque Febris symptomata ut plurimum, post assumptam hujus remedii quantitatem sufficientem, mox evanescent, Vino haud obstanti.*

Aliis itidem imitatoribus Methodi, quam sub Arcani nomine tanti vendidit in Gallia *Talbotius* Anglus, in usu est solam Corticis percolatam infusionem ex Vino, rejecta ipsius Corticis substantia (ne videlicet stomachum gravet) ad *unc. v.*, vel *vj.* propinare, idque assidue repetere, interposito quatuor scilicet horarum intervallo, incipiendo a remissione cujuslibet Paroxysmi (nequaquam vero a principio) usque ad alterius adventum, & sic primo ad plures, & plures dies, deinde mane tantum, & sero, tandemque semel tantum in die, ad plures usque hebdomadas sensim procedendo, Febre etiam sublata.

Sed, ut verum fatear, licet hanc præparationem absolute non improbem, sua quippe præstantia nequaquam carentem, ea tamen minus arridet, non quidem ra-

tione temporis exhibendi Febrifugi, quod potius cum aliis commendo, cum tutius sit hostem fugientem, Februm nempe, insequi a tergo, quam venientem aggredi a fronte: sed primo, quia debilis admodum est hujusmodi modus, & tardioris effectus, immo etiam incerti; secundo, quia sic fieri solet inutilis consumptio remedii præstantissimi, ac in urgentissimos casus solícite potius servandi, cum pro tali infusione necessaria sit magna quantitas Chinæ Chinæ, ad uncias nempe sex, vel octo, ut ipsi fatentur Auctores Galli, pro uno tantum Ægro perfecte sanando. Accedit, quod hujusmodi infusio, partitis etiam vicibus instituta, non nisi in pluribus Vini libris, longa postmodum mora vappescentis, potest institui: siquidem cuilibet uncie Chinæ Chinæ, una saltem Vini Pinta Parisiensis, continens *unicas xxxij*, immo, secundum *Lemeryum*, duæ Pintæ solent affundi. Quod sane impendium Corticis ad excessum usque producit pro morbo vulgari, qui cum exigua cæteroqui Corticis, & liquoris mole curari potuisset. Et revera solo Cortice tali infusioni superstitæ, rejectoque jam ut effecto, ac inutili, plures Ægotantes pauperes sanatos novi, cum tamen pro uno ditiori vix tota, quanta erat, infusio suffecerit. Tanta est substantiæ Corticis etiam per infusionem præcedentem enervati activitas, & tam debilis est activitas simplicis infusionis illius, etiam si vegeti. Hanc nihilominus Methodum amplexa est Gallia fere universa, postquam ea usi sunt omnes Regii sanguinis Principes, & Sacra ipsa Regis Persona, cui tamen vere profuit ipsa Corticis epoti substantia. Edita proinde est, ac promulgata eadem Methodus cum approbatione Aulicorum Medicorum, scilicet Clarissimorum *D'Acquin, Fagon, Le Bel, & Du Chesne*, accedente universali aliorum totius Regni Medicorum usu.

Laudabilior tamen meo judicio est mos eorum, qui facta dilutiori, ut supra, infusione unciarum duarum, vel trium Chinæ Chinæ, eandem non percolatam, sed nonnihil turbidam, eadem pariter, ut supra, dosi, iisdemque temporibus, cum non absimilibus intervallis præbent; qua demum prope absumpta, reliquæ portioni Chinæ Chinæ in fundo subsidentis, novum Vinum, quin etiam tantillum no-

vi Corticis (ut & facitabat *Talbotius*) affundunt usque ad veteris, & novi pulveris absorptionem: sic enim citius, & certius fortiuntur intentum. Sed neque hoc plane satisfaciatur, quatenus pro occasione nimis levi nimium pariter sit Chinæ Chinæ proluvium, nimisque diu vexantur Ægri nauseosa, & frequenter repetita ingrati medicaminis oblatione. Si ferat nihilominus Ægri stomachus, nec eum pigreat expensæ supervacaneæ, hujusmodi methodum improbare non audeo.

Sunt aliæ plures China China utendi formulæ, singulæ suo robore præditæ: ex ea siquidem parantur Tincturæ admodum efficaces; Extracta pariter non parum activa (plus minus tamen pro ratione menstrui, ac modi eandem conficiendi) quæ sicut simplicem Corticis substantiam superant quadam jucunditate saporis, efficiuntque ideo, ut assumantur facilius, ita ambigo, nec sine causa, an æquent virtute, ac energia operandi, ut quandoque opus esset, præsertim si hujusmodi artefacta diutius asservantur, immo nisi sunt valde recentia. Quod si auctoritati Famigeratissimi *Malpighii*, & aliorum in hoc velimus subscribere, sane tincturæ potius, quam substantiæ, quippe lignæ, ac proinde gravioris, sicut & administrationis paulatim potius, quam cumulatim institutæ, usum tutiorem reputabimus. Ego vero sollicitus de certitudine, & promptitudine eventus, ubi præsertim aliqua urgeat necessitas, circa primum caput, meum adhuc vorum suspendo, etsi satis felicem sæpiuscule (haud diffiteor) Extracti pariter, ac Tincturæ experientiam nactus. *Mortonus* tamen in administrando Cortice exercitatus, dum Tincturam suam satis elegantem, neque cum Vini spiritu (qui aliorum mos est) extractam commendat, eidem nihilominus aliquot drachmas pulveris in substantia præmittit pro fundamento Curationis. De Dosi autem, quod secundum est, quid sentiam, jam dixi superius; nec maiorem requiri quantitatem in Casibus *vulgarium* Intermittentium, ac tunc edixerim, reor, utut idem *Mortonus* dosim agere soleat, non alio nomine, nisi quia spurium, & effectum Corticem genuino, & integro copiose mixtum, nostris temporibus suspicatur. In *Schedula Romana*, inquit ille, *dosis drach. ij. præcise adultis præ-*

scripta erat: Jam autem quia Cortex adulterinus est, coacti sumus saltem unc. j. nonnunquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus. Drachmas duas vix jam sufficere Infantium, ac puerulorum Febribus fugandis, cuilibet in Medicina exercitatio notum est. Sic ille. Hujusmodi autem fraudem in Cortice apud nos Ego, ut verum fatear, nondum deprehendi, eundem nimirum effectum, ac primis temporibus, a consueta dosi etiamnum reportans.

Pariter cum Conservis Rosarum, Absynthii, Violarum &c. admixta China Chinæ, speciei Opiatæ, vel Electuarii utiliter exhibetur; item, quod commodius est, cum Syrupode Absynthii, de Cortice Citri &c. vel cum solutione Tragacanthi, in formam boli redigitur, vel cum saccharo, & idoneo liquore coquitur ad consistentiam Syrupi. Sic ego sæpius tinctura ejusdem forti in Julapium redacta pueros, quibus amarum ingratum est, ni fallantur specie dulcedinis, curare consuevi. En mea illius descriptio.

Ex China Chinæ in tenuissimum pollinem redactæ unc. j. Irroretur Vini spiritu quousque humescat tota, mox infundatur in unc. xvj. Vini albi generosi. Digeratur in B. M. tepido per biduum, vel triduum, agitando Vas pluries in die, dein facta per linteum valde rarum colatura, cum forti expressione (ut portio saltem tenuior substantiæ, Cortici trajiciatur) adde Sacchari albi clarif. unc. viij. Et in Vase fictili coquatur lento igne ad consistentiam Syr. Dosis unc. j. unc. j. ss. unc. ij., & ultra, si lubeat. Julapium istud eo efficacius erit, quo turbidius, & substantia Corticis magis imprægnatum, secus vero quo magis perspicuum. Poterit autem in tali casu, vel si adultis sit præscribendum, acui, & roborari additione substantiæ Corticis ad scrup. j. vel ad drach. ss. pro qualibet uncia, quæ commixtio tempore oblationis valde utilis esse potest, nec multum incommoda.

Omnibus hisce modis, quorum unicuique sua vis inest, exhibitis debita, continuata dosi, tum in Paroxysmo, ut olim, tum extra Paroxysmum, ut modo, & quidem partitis vicibus, *Peruvianus Cortex*, in tenuissimum pollinem (quod ungue notandum est) probe redactus, Febres omnes Intermittentes fugat, modo

modo citius, modo tardiuscule, prout magis, vel minus valida, copiosa, aut frequens fuerit illius oblatio. Harum tamen Formularum nulla ex relatis promptiorem sortitur effectum, quam ea, quæ primum fuit inventa, exhibendo videlicet *drachmas duas* Chinæ Chinæ per aliquot horas (quod tamen minime necessarium) in Vino antecederenter infusæ; invadente Paroxysmo, vel, si mavis, eodem declinante: siquidem in principio accessio- nis metus est, ne vomitu tunc temporis facili rejiciatur: illo enim Paroxysmo transacto, certo certius non redit alter. Et si constanter, ac opportune repetatur remedium modo ad *drachmam*, modo ad *semidrachmam* ad plures dies, semel- que tantum, vel bis in die, prout opus videbitur, videlicet priusquam semicon- fessus hostis vires resumat, præcavetur etiam recidiva. De reliquo non est, cur simus admodum solliciti de eleganti illius præparatione, nisi id fiat gustus gratia, vel ob difficultatem assumptionis ex parte Aegrorum; tunc enim Tincturas tantum, vel Extracta, aliasve Remedii contractio- nes, per infusionem, decoctionem, ex- pressionem &c. cogimur antepone- re substantiæ illius. Extra hujusmodi occasio- nem absque ullo furo exhibeatur Cortex; quandoquidem, quocumque modo offeratur, nostram semper expectationem im- plet, eo fortior, quo simplicior.

In hanc rem audiatur *Mortonus*, qui de Chinæ Chinæ Tincturis, Extractis &c. verba faciens, concludit -- *Audeo palam affirmare, multa, ac diuturna experien- tia fretus, Chinam Chinam simplicem, & in substantia exhibitam (modo in pol- linem seu Alcohol arte prius redacta fue- rit &c.) certius, ac compendiosius vires suas exercere, atque finem optatum attingere, quam si multa arte, aut igne tor- queatur, ac nativis viribus spoliata, mo- re pomposissimo, exhibeatur; adeo ut in istis præparationibus oleum, & opera per- datur. Neque cuiquam auctor ero, ut nu- gas hujusmodi captando, atque reapse nihil efficiendo, temporis pretiosissimi ja- cturam faciat. Alibi pariter idem incul- cat, sic inquit -- Febres sane Substan- tia Corticis citius, ac certius, quam qua- cumque speciosissima ejus Tinctura, Ex- tracto, vel Elixire fugari, atque fugatas ad recidivationem minus aptas esse certo*

certius constat. Quod idem paucioribus his dixerat Blegnyus -- Porro, me judi- ce, simplicissimæ præparationes, & quæ minus artificium redolent, omnibus præ- ferendæ sunt.

Neque tamen primos Chinæ Chinæ Fautores latuere istæ, quæ recentiores vul- go reputantur, illam præparandi formu- læ; siquidem de ipsis expressam mentio- nem facit laudatus *Badus*, qui non mo- do Extracta, & Tincturas (quas inter ce- lebris est, quam profert ex descriptione *Jo: Gregorii a Gonzalez Medici Cæsarei*) sed etiam Sales, & Spiritus ejusdem, im- mo & Aquam stillatitiam, vel tunc fa- brefactam indigitat, de cujus tamen vi- ribus nollem inexpertus quicquam spon- dere.

Sed tanto luxuriantium præparationum apparatu nondum contenta ostentatio Me- dica cogitavit adhuc de adjungenda huic Achilli, qui sibi solus sufficit, aliorum Medicaminum inutilium (utinam non contrariorum) societate, si non titulo expugnandæ Febris, saltem leniendorum Symptomatum: quo nomine laudanum opiatum, ubi præsertim symptomatica diarrhæa, vomitusve frequens febribus adjungatur, communiter (nec tamen ma- le) solet Cortici commisceri. At licet in- juria cæteroqui annectatur Chinæ Chinæ consortium cujuscumque remedii (ubi e- nim ea convenit, convenit sola), cum omnium Februm Symptomata quantum- vis gravia, devictis per Corticem Febribus, tollantur penitus; attamen, si cui lubeat eadem addere, non sine plurimo- rum Scriptorum auctoritate, addat; licet ut plurimum supervacue.

Id unice admittere nequeo, etsi eorum nonnulli facile admittant, aut suadeant, nempe quod Cortici ulla Cathartica, utut levia, admisceantur, vel post eam obla- tam propinentur; per solos enim Clyste- res repetitos satius est negotium absolve- re. Usu namque satis didici (quod & a Scriptoribus magis expertis est animad- versum) ea ipsa familiaria Remedia, quæ vix, ac ne vix quidem, naturam alimenti transcendunt, suntque conva- lescentibus usui ordinario ad alvum lubri- cam servandam, ea inquam ipsa, post assumptum Corticem Febres iterum susci- tare. Quamobrem ea certitudine, quæ Febris per Chinam Chinam expellitur, eadem

eadem pariter per Cathartica revocatur. Quod diutina observatione adeo constans reperi, ac adeo perpetuum reputo, ut olim Quartanario cuidam bimestri, per Corticem curato, & adhuc nihilominus querulo, quod plura mala ex istiusmodi curatione metueret, quam ex Febre non satis diu (ut aiebat) gestata, impatiens responderim, quod si tanti Febrim suam faceret, ut, ea sublata, re meliore per me spoliatum se crederet, paratus eram illico Febrim ipsam illi medio Cathartico restituere. Melius consultus renuit, & vixit incolumis.

Quoad modum diætandi Ægros tempore Febrifugi oblatis, ego (quidquid aliis placeat) eandem servari jubeo victus rationem, qualem pro ratione Febris ante Corticis usum præscripseram, servato congruo semper intervallo inter cibum, atque remedium, quemadmodum in aliis quoque casibus mos est, ut scilicet purior, quantum fieri potest, ac impermixta deferatur quo tendit substantia remedium. Neque ex hac praxi ullum unquam incommodum in stomacho Ægrotantium, quale describitur ab iis, qui ventriculum jejunum nolunt, sed eibis refertum, ut melius Corticem ferat, contigisse memini. Forsitan id illis accidit, qui quarta quaque hora plures uncias infusionis Chinæ Chinæ stomachum inundantis, assument. Non sic certe in præscriptione mihi familiari. Ingurgitationem idcirco, ac frequentem ciborum præsertim solidorum oblationem, quæ nonnullis arridet, in hac saltem Regione laudare nequeo.

Intra hos cancellos vulgo subsistit usus frequentior Peruviani Corticis, tum quoad dosim, tempus, & modum offerendi remedium, tum quoad Febres, quæ pro scopo activitatis illius communiter designantur. Innumeras equidem alias Chinæ Chinæ præparationes, atque illius ante infusionem prævias irrorationes, commixtiones &c. ex plurimis Auctoribus huc afferre possem longiori ordine, sed cram- bem millies recoctam abnuo recoquere: nonnullas tamen ex iis, quæ præstantiores creduntur, in gratiam Tyronum tantummodo minime gravabor transcribere. Interim, antequam pergam, mihi generaliter dixisse sufficiat, *drachmas duas* genuini pulveris, sive solitarii, sive aliis Febrifugis associati, & quomodolibet;

una vice, tempore idoneo exhibiti sive in forma liquida, sive solida, sive in Aquis stillatitiis, sive in Vino (quod Ego, præsertim si tenuius sit, cæteris liquoribus antepono) quamlibet Intermittentem fugare: eundem vero pulverem pro arbitrio, & pro morbi exigentia, parciore dosi ad plures dies similiter exhibitum, ac subinde etiam repetitum, ejusdem Febris reditum ut plurimum prohibere. Ne tamen sicco pede aliorum præscriptiones transigere videar, vel negligere elegantiores, ut spocondi, nonnullorum formulas hic apponam.

Sydenham in *Observationibus Medicis* simpliciore hanc habet. *R. Peruviani Cort. sub. pul. unc. j. Conf. Ros. rubr. unc. ij. M. Capiat Æger quantitatem nucis mosch. majoris, mane & sero quotidie, diebus a genuino paroxysmo vacuis, donec totam confectionem absumpserit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.* In *Epistolis* postmodum ab eodem conscriptis, postquam experientia profecerat, unciam unam pariter ejusdem Corticis Syrupo Caryoph., aut de Rosis siccis commixtam, vel duobus Vini libris infusam exhibet, duodecim partitis vicibus, singulo quadrihorio, tempore intermissionis; ea scilicet proportionem, ut intra duos tantum dies tota quantitas absumatur, atque octo tantum interjectis diebus, remedium repetit, idque ter, vel quater renovat ad arcendas recidivas.

Idem Auctor pro Infantibus sequens (ut inquit) Julapium solet conficere *R. Aq. Ceras. nigr. Vini Rhenani an. unc. ij. Corticis Peruviani sub. pul. drach. iij. Syr. Caryoph. drach. j. M. f. Julapium. Capiat cochleare unum, alterumve, pro ratione ætatis, quarta quaque hora, donec paroxysmi non amplius discrucient, instillando alternis dosibus (si diarrhæa adfuerit.) Laudani liquidi gut. j. vel. ij.* Limpidam autem ex diligenti percolatio, ne infusionem Corticis, quam pro delicatulis præscribit, nullius fere roboris esse plurima fretus experientia pro certo habeo. Claris hujusmodi infusionibus, exigua Corticis virtute imbutis, antepone- rem potius Vinum *Monginotii* (cujus tamen nullum mihi fuit unquam experimentum in praxi) paratum tempore vin- demiarum ex China China immixta, in pulve-

pulverem redacta, illiusque probabiliter viribus media fermentatione validiuscule imprægnatum.

Mortonus autem Corticis strenuus administrator illum exhibet per octo, decem, vel duodecim vices ad drach. j. singulo trihorio, vel quadrihorio, tempore absentis paroxysmi, modo in forma potus, modo in forma boli, vel pillularum. Quæ quidem dosis sic repetita, quemadmodum excedere solet exigentiam Intermitentium benigniorum, ita nonnunquam non æquat, ut suo loco videbimus, exigentiam quarundam Perniciosarum, utut Methodos aliorum efficacia superet. Formulæ autem illius sunt sequentes. R. Aq. Card. b. unc. ij. Aq. Epid. Syr. Caryoph. an. drach. ij. Chinæ elect. subt. pulv. drach. j. M. f. haustus, qui absente paroxysmo illico propinetur, repetaturque tertia, vel quarta quaque hora ad iij., x., vel xij. vices. Vel

R. Cort. Peruviani elect. in subtiliss. poltinem redacti drach. j. Syr. Caryoph. q. s. M. f. bolus sumendus. ut supra. Vel

R. Pul. Peruviani subtiliss. triti unc. j. vel unc. j. ss. Syr. e Rub. Idæ q. s. Balsami Peruv. scrup. j. vel drach. ss. M. f. Elect. de quo sumat Ager quantitatem nucis mosch. tertia, vel quarta quaque hora extra paroxysmum. Vel

R. Pulv. febrifug. elect. & subtil. triti unc. j. vel unc. j. ss. Mucilag. Gum. Tragacanthi Aq. Plantag. extract. q. s. M. f. Pill. mediocres deaur. quarum viij. x. vel xij. quarta quaque hora intermissionis deglutiat.

Pro iis autem, qui ægre ferunt substantiam Corticis, post dosim aliquot drachmarum illius pro fundamento curationis prius propinatarum hac tinctura utitur ad perficiendam curationem. R. Cort. Peruviani crasse pul. unc. iij. Coque leniter in Aquæ fontis lib. j. ad medietatis consumptionem: deinde f. Colatura, atque reliquias Decocti, eadem Aq. quantitate recens affusa, coque, & cola iterum, hoc modo repetendo operationem ad tertiam vicem, vel donec tota Corticis amarities fuerit extracta. Denuo omnes colaturas commisce, & adde Aq. Epidem. Syr. Caryoph. an. unc. iv. vel v. M. f. Apozema, sive Tinctura, de qua sumat Ager unc. iij. v. vj. quarta quaque hora extra paroxysmum, vel sæpius ad libitum.

Ex Zodiaco Medico-Gallico præter Remedium Anglicum, seu præparationem Talbotii, de qua infra, & alias præparationes aliorum, habemus specialiter hanc Opiatam non inelegantem. R. Quinquæ pul. Fol. aut Flor. Centaurii min. sub. pul. Theriacis an. part. equal. Confice ex his Opiatam, de qua sumat Ager bis in die drach. j. ss. sex dierum spatio, superbibendo haustum Vini rubelli optimi, & Aq. Plantag. vel Buglossi. Eandem, meo iudicio, efficaciorē (quippe Chinæ Chinæ plus admittentem) reddit Cl. Nigri solus immutans hoc pacto. R. Chinæ Chinæ pul. unc. ss. Fl. Centaur. min. pul. Mitridat. opt. an. drach. ij. M. & cum Syr. de Absynthio, vel de Cort. Citri, vel Aurantiorum f. pill. (non præscribit molem, aut pondus singularum, sed facile est id cuique determinare) quarum sex, vel saltem quatuor assumat Ager quotidie, superhausto cyatho Vini generosi, vel Aq. Card. b., aut Sonchi &c. continuando usum talis Opiatæ per aliquot dies, etiam sublata Febre, ad recidivæ præcautionem.

Ex eodem denique Zodiaco, & ex ipso Nigri solo innuere solum juvat, minime vero transcribere celebrem præparationem Talbotii, utpotè satis notam, scitu facilem, relatu operosam, & a vulgari infusione parum discrepantem. Metamen vade, ea per se imbecilliss est; quidquid enim roboris eidem inest, illud a crebra tantummodo, & diuturna ejusdem oblatione procedit. Cæterum excellentia, quæ illi a nonnullis tribuitur, eo quia virtutem nudam Corticis in se contineat extractam a crassiore substantia, quæ proinde rejicitur (sed perperam) ut effæta, tanta revera haud est, quanta creditur: & plane versute id factum ad velandum remedium cognitu nimis facile, ut scilicet pro arcano posset venditari. Id unum expedit animadvertere, quod quotiescumque simplici infusione uti velimus, idque finat morbi benignitas, opus est dosim saltem duplicare, & macerationem duorum, vel trium dierum præmittere, ac sæpiusculum vas liquoris concutere: ut sic liquore, quantum fieri potest, imprægnato, probabilem sortiamur effectum ab infusione duplicatæ dosis, quem a substantia dimidiæ certum consequeremur. Qui magis elaboratas expetit hujusce Remedii

medii præparationes, illiusve Tincturas, Extracta &c. adeat *Badum, Sturmium, Rosfinchium; Lemeryum, Donzellum, Doleum, Monginotium, Talbotium* modo memoratum, seu potius *Blegnyum* pandentem arcana *Talbotii, Helvetium, Charas*, & alios, quorum plurimos etiam reperiet in uno Antidotario Mediolanensi acervatim citatos.

Similiter cum Confectionibus Cardiacis, ut de *Hyacintho, Alchermes* &c. solet a nonnullis simpliciore apparatu, & retenta illius substantia, misceri Cortex, supervacanea, quidem impenfa, sed eventu nihilominus æquali, dummodo illius sit dosis, ususque sufficiens, cujusmodi exempla passim videre est apud Auctores fere omnes Cortice utentes. Mixturis autem hujuscemodi, præsertim vero *Opiatis* amaricantibus paulo supra relatis, uti possunt ii præcipue, quibus occasio est Corticem velandi, vel quia *Ægrotantes* panico terrore perculsi renuant assumere, vel quia ipsi erubescant palam offerre, eo quod alias incaute nimis, aut studiis propriis ducti, illum damnaverint: odore enim, & sapor *Theriaces* satis notus, simulque amarities *Centaurii* saporem *Chinæ* *Chinæ* celabunt, ac obruent. Quod reliquum est, ut ingenue loquamur, cum quidquid illi commiscetur (et si simpliciter bonum) eadem sit imperfectius, non est cur moles remedii augeatur adjuncto aliquo imbecilliore, quod a sola *China* *China* efficaciam fere totam debet mutuari. Satis apposite in hanc rem agebat Doctissimus *Sydenham*—*Qui aliquid Cortici adjiciunt, præter vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ex ignorantia peccant, ut mihi videtur, aut dolo malo, a quo Vir probus ex animo abhorrebit.*

Extensionem vero Remedii istius ad alias Febre expugnandas, puta Continuas, Malignas &c. a nonnullis propositam, vel usurpatam: item ejusdem injectionem per Clysteres ab *Hadriano Helvetio* descriptam, & a me quoque aliquando institutam, variosque illius usus ad alias *Ægitudines*, hic loci, ubi de usu tantum vulgari ejusdem in Intermittentibus agitur, examinare supersedeo, cum ex professo de his omnibus suo loco sim plura dicturus.

CAPUT VIII.

Diligentior investigatio, an liceat in principio quoque earundem Vulgarium Intermittentium Chinam Chinam exhibere.

QUE diximus hætenus de tuta, citata, ac certa actione *Peruvianæ* Corticis in diuturniore *Februm* Intermittentium progressu exhibitæ, & quæ de Causis ipsarum Intermittentium superficie tenus tetigimus, omnem locum videntur surripere propositæ quæstioni, an scilicet illam etiam in principio earundem liceat offerre; quandoquidem omnibus temporibus: & quo citius, eo melius: morbum semper tolli debere, si possibile sit, extra dubium videtur. Sed non est plane ita; Aliud namque quærendum est prius, quod magis refert, nempe an vere hujusmodi Febres ab initio liceat suppressere (quod & circa usum suorum *Alexipyretorum* adnotarunt Antiqui) præscindendo, an id mediante Cortice, vel alio quovis *Febri-fugo* tentare expediat: nam quotiescumque id facere congruum censeatur, nil profecto melius Cortice in hunc finem occurrer. Sed non est res parvi momenti discernere, an congruat tempori.

Pro hujusce nodi solutione lubet aliqua ex parte convenire cum *Sydenhamio* admonente—*Curandum esse ante omnia, ne præmature nimis hic Cortex ingeratur, ante scilicet quam morbus suo se marte aliquantisper protriverit, nisi collabescens, & jam fractæ Ægri vires* (virium autem collapsus in morbi principio nequit contingere, nisi ob ingravescentiam Symptomatum, quam ideo satius fuisset exprimere) eundem temporis suggerendum esse dicaverint. Sed quia ratio illius innititur suppositioni, quod causa Intermittentium, æque ac Continuarum tota delitescat in sanguine, alia idcirco nobis, hac de re diversimode sentientibus terenda est via, ut nihilominus, etsi discordes in ratiocinio, fere coincidamus in Praxi. Jamque in hanc rem præsto est quædam *Avicennæ*, aliorumque plurimum Scriptorum distinctio ipsi quoque *Sydenhamio* accepta, qua uti solebant pro regula practica curandi Febres, insignem ali-

aliquam cutaneam eruptionem, v. gr. Variolarum, vel Morbillorum secum ferentes, quas si vere pro *Depurativis* (sic dictis) seu *Perfectivis* habebant, neque sanguinis missionem, neque ullam aliam opus illud inturbare valentem, celebrabant operationem: sed totum negotium committebant Naturæ sanguinis depurationem suo tempore media ejusdem ebullitione maturanti. Si vero *Corruptivas*; talis erat illarum nomenclatura: reputabant ejusmodi Febres, illas totis viribus artis statim aggredi, moderari, ac tandem expugnare conabantur. Hæc eadem itaque sit nobis norma, & distinctio in resolutione allati Problematis; si nempe Febris Intermittens *Depurativam* sanguinis, aliorumve succorum rationabiliter censeatur, ea uti expers periculis, & facile tolerabilis, vel nonnihil diutius, vel etiam omnino sinenda est, vel vulgaribus tantum remediis, cum circumspectione tamen, tractanda. At si ejusdem sanguinis, vel visceris alicujus læsiva, ac veluti *Corruptivam* videatur, tunc ab ipso *exordio* per Corticem suppressi poterit.

Pro hujuscemodi autem distinctionis ulteriori explicatione, & practica utriusque casus dignotione, huc iterum revocanda sunt in gratiam Tyronum, quæ de Febribus adnotavimus Capite præcedenti: ex duobus siquidem, vel tribus Theorematis generalibus ibidem relatis tota pendet solutio Problematis, & varia, rationalisque administratio remedii.

Suppono itaque ex jam dictis, Febres tam Continuas (eas saltem, quas putridas appellarunt Antiqui) quam Intermittentes in hoc convenire, quod illarum scena intra sanguinem peragatur: idque vel perpetuo, vel saltem ut plurimum, ob rei alicujus non exacte miscibilis, aut in probum cruorem convertibilis, copia vero, aut activitate supra modum luxuriantis, heterogeneitatem. Suppono pariter, easdem Continuas, & intermittentes in eo ipso, in quo diximus convenire, ab invicem discriminari per hoc, quod illud congruum, nec probe miscibile, quod Continuas parit, illarumque Fermentum appellari potest, sit aliquid ipsum sanguinem integraliter constituens cum ipsa specie cruoris assidue, licet forte imperfectius circulum agens, & cum Chylo, lymphâ, aere &c. longo tempo-

ris tractu insensibiliter aggestum, sed nec unquam post diutinos labores eidem cruori assimilatum, vel assimilabile, neque per repetitas circulationes in naturalibus viscerum Cribis secretum, aut expulsum. Quare factò sensim determinato illius cumulo, qui non amplius a reliqua utili sanguinis massa dilui, ferri, aut abscondi queat, eam necesse est, levi qualibet accedente occasione, insurgere luctam, & intestinam discordiam, quæ Febrilem effervescentiam, aut ebullitionem constituit. Hujusmodi autem effervescentia plurium dierum curriculo pari passu procedens, nec interrupta, sed æquali vigens duratione, unius accessionis adinstat (aliquam tamen etiam obscuram exacerbationem non excludentis) vel integram sanguinis depurationem ab intestino inquinamento, vel ejusdem integram pariter conspurationem, corruptionem, aut inflammatoriam stagnationem asciscit, unde dispar exitus aut salutis, aut mortis.

Intermittentium vero Fermentum, ut reor, est aliquid, quod sanguini confusum potius, quam mixtum, eundem cruorem nequaquam vere constituit, neque adhuc in eo specie liquoris assimilabilis delitescit, sed illi accedit omnino ab extrinseco, velut aliquid ab eodem plane diversum, quod periodice aliunde suggeritur, tanquam e Fodina peculiari, a sanguine dissita, ut eandem ebullitionis (periodicæ tamen, non assidue ut supra) scenam intra ipsum cruorem exerceat. Sed & hic idem succi extranei ingressus in sanguinem, seu illius intra istum confusio dupliciter potest contingere, nempe, vel quatenus intra breve temporis intervallum (quantum videlicet intercedit inter unum & alterum paroxysmum) succus hujusmodi paulatim congeratur, & intra idem intermissionis tempus sensim ad turgentiam, mox & effervescentiam pertingat, vel quatenus affatim, & unico appulsu (successive tamen ad breve aliquod temporis spatium continuato) cruorem invadat, illumque statim perturber, ac in febrilem effervescentiam cieat. Circa hoc haud diffiteor, quod licet primo modo facilius reddatur propositæ quæstionis solutio, & explicatio actionis Corticis non tam in correctionem succi vitiosi affluentis, quam in subsidium, & adju-

mentum cruoris recipientis; secundus tamen modus, ut jam diximus, magis aridet, tanquam phœnomenis Intermittentium omnibus, præcipue vero quæ in invasione contingunt, explanandis, magis consentaneus.

Crediderim itaque haud improbabili-ter, in exordio paroxysmi Februm Intermittentium succum febriferum Lacteas statim Venas, sive omnes, sive secundi tantum ordinis, undelibet illa iisdem accesserit, pervadere, eo quidem pacto, quo Chylus per easdem delabitur: in quo itinere mirum non est, si peregrinus humor ille easdem excitet turbas angoris stomachi, vomitus, & alvi fluxus, quas etiam excitare solet Chylus ipse ex re aliqua prava, ne dicam venenata, aut confectus, aut saltem infectus, ut proinde analogia quadam venenosus quoque aliquando dici possit succus ille Chyli venenosi vices quodammodo gerens, ut alibi dicemus. Quo forsitan nomine excusandus foret alias citatus *Mortonus*, si Venenum suum Febrile hoc pacto intelligeret, sed revera se aliter explicare videtur. Ad ipsum vero cruorem jam jam pertingens in axillari latex antedictus, a scaturigine sua fervidiore longe dimotus non modo ratione naturæ suæ, tunc cum sanguine non sociabilis, sed forsan ratione suæ actualis frigiditatis (respective scilicet ad naturalem fervorem sanguinis ob partium heterogeneitatem assidue fermentescentis) facile est intelligere, quo pacto postquam rigorem, & horrorem excitavit in regione Lumbari, in Dorso, & Scapulis, utpote locis, per quæ excurrunt lacteæ insigniores, & Canalis ipse Thoracicus tali tunc succo scatens, facile inquam est intelligere, quo pacto idem Febrilis latex sanguinem ipsum, cui pleno gurgire infunditur, quodammodo frigefaciat, saltem usquequo moram trahit citra Cor, intra Axillarem & Cavam, suumque illi motum tam fermentativum, quam circularem inturbet, ac ad tempus retardet. Indicio sunt pulsus arteriarum depressus, ac ferme abolitus, extremorum perfrigeratio, labia pallida, facies universa insigniter immutata, & hujusmodi. Sed & conjecturam hanc auget vulgata liquorum artificialium in Vasa sanguifera Viventium Brutorum per Syringam injectio, ex qua eadem suboriri

symptomata, cuique obvium est experiri. Tandiu autem durat hæc Scena, quandiu durat extranei succi intra cruorem ingressus: quo absoluto, ac subinde acquisita ab eodem Succo intra utrumque successive Cordis sinum intimiori quadam cum sanguine commixtione, majorique calore, ac ad effervescendum dispositione, factaque idcirco primam tumultuaria utriusque succi confusione, mox lucta, sensim quod intrusum est, ab ipso præpollente sanguine quodam quasi attritu comminuitur. Demum suscitata per mechanicam necessitatem cuique sensato sat notam, succi utriusque ebullitione, ordinata subsequitur partium miscibilium societas, & immiscibilium secretio; unde paroxysmus media heterogenei facile separabilis (quippe confusi potius, quam mixti) exclusione, vel subactione qualicumque, omnimode solvitur.

In hoc opere vicissitudinario per repetitos novi Succi febrilis accessus exercito, illud Lampadi nostræ vitali, sanguine, velut oleoso pabulo, sustentatæ (si methaphorice saltem, ni physice sic loqui liceat) illud, inquam videtur accidere, quod veræ lucernæ accideret, si per intervalla, & regulato stillicidio supra ellychnium ea parte, quæ oleum inter & flammam mediat, aquæ guttula una, vel altera concideret. Aqua etenim recenter affluens, oleoque intra ellychnium præexistenti confusa, statim ac ad flammam, quæ debet ali (ita cum vulgo potius, quam cum Philosophis loquor, ut expeditius me explicem) pertingit, flammulam eandem subinde languescere cogit, ac prope emori. Sed paulo post resumptis viribus ipsa flamma oleosis particulis adjuncta certamen init, & excitato crepitu tandiu durat lucta, quandiu præpollentes olei particule, illisque inhærentes igneæ, aqueas pessundant, subigunt, ac explodunt.

Hæc collectanea potius hinc inde excerpta, quam mea, seu ex aliorum opinionibus resultantia, & per transennam tantum oculis eruditorum oblata, serio meditantibus, non longe forte distare a probabilitate reperientur. Quidquid tamen sit; ea probare mei nunc instituti non est; Sat erit, si assensum aliquem ab ingenuis assequar in re abscondita, cujus principium verax nos latet. Id solum fidenter

menter audeam proferre, nempe, per istam succi febrilis coacervationum extra sanguinem, & dein subitanam (successivam tamen, ut supra) eidem affusionem, dummodo ea non aliunde repugnet, longe melius explicari, ut modo innuebam, Intermittentium phænomena, quam per lentam, & paulatim factam congestionem intra ipsum sanguinem, sive hæc dicatur absoluta plane ante febres, plenoque acervo in singulas postmodum Accessiones dividendo, sive tempore ipsarum Februm, partitis tantum portionibus, quolibet intervallo repetitis, aut reproductis, non quidem ab extrinseco, sed ab ipso sanguine, velut ex radice, prodeuntibus; Quod pariter mihi dari, si licet, citra probationem peto. Probari autem maxime posset ex ipsa Peruvianæ Corticis actione, quæ impedit precise febriles Intermittentium accessus, antequam fiant, & solas Paroxysmorum sese mutuo excipientium periodicas renovationes, in Febris Subintransitibus; seu per subingressum Continuis, nequaquam vero suffocat ipsam, qua Cortex offertur (si sit inchoata, vel imminens) earundem Intermittentium accessionem, neque tollit Febres essentialiter Continuas, sicut neque illam accidentalem, quæ Continuis per subingressum quandoque superest, sublata periodo, continuitatem. Hæc enim, quæ uni jam sanguini inhæret, non tollitur per Corticem, ut per eum tollitur statim periodus, sed sponte absumitur insensibiliter, inquantum nulla amplius ab extrinseco accedit copia auxiliaria novi Fermenti febrilis, quæ suppetias ferat, utpote per Corticem impedita.

Ex hoc patet, Chinam Chinæ assumptam forsitan relinquere sanguinem in eo statu, in quo eundem reperit, ut dicebamus Capite antecedenti, illique tantum occasionem præbere, ut a materia heterogenea propriis viribus se ipsum expediat, mediante præconcepta effervescentia. Quod quidem opus, ut ab eodem sanguine citra impedimentum peragi possit, ipsa China China occurrit Fermento febrili adventuro, & ne vel influat, vel saltem nonnisi correctum, valide obsistit; atque ita non in Febrem (quæ non corrigitur facta, sed præcavetur ne fiat) neque in sanguinem directe agit, sed in solam causam Febris aliunde illuc tenden-

tem. Et hæc observatio non est parvi momenti in praxi; siquidem ducit nos in cognitionem, quod symptomata Februm, quantumvis gravia, dummodo ab iisdem Febris producta, atque pendentia, nullo indigent post sublatas Febres directo remedio; sed sufficit, ut per Corticem pugnemus adhuc adversus causam Febrilem, ut eadem certius avertantur Febres, a quibus produci solent, atque foveri talia symptomata, contra quæ cæteroqui, quoties pendeant ab alio vitio sanguinis non periodice febrili, vel facta sint idiopathica, nil valet Cortex.

Istæ, & aliæ non absimiles observationes practicæ me trahunt in sententiam, quod huiusmodi remedium parum agat in sanguinem, repurgando illum a febrili miasmate præconcepto, aut eundem firmando contra miasma sensim accessurum intermissionis tempore; sed potius agat immediate in ipsum Fermentum febrile, priusquam sanguini immisceatur: sive postea illius influxum dicatur avertere, aut quomodolibet impedire, sive illud (influxu non impedito, ut probabilius videtur) corrigere, ac emendare. Quod dictum intelligo, etiamsi fermentum non modo in primis viis stabuletur, vel ad eas quomodolibet pertingat, verum etiam si degat in glandulis remotis, & in ipso corporis habitu, quo dubio procul China China, ejusve tinctura, a fluidis nostris extracta potest pertingere, tanquam ad Mineram, prætergrediendo sanguinem, atque intra illum transitorie vagando, altius tendens, si altior sit Minera fermenti: prætergrediendo, inquam, ipsum sanguinem habentem in se (si quidem in se tunc habeat) miasmata febrilia disgregata, & dispersa tantum, atque confusa, agendo vero contactu immediato in nudum fermentum, ubicumque illud lateat. Intra istas conjecturas lubens subsisto, nec ulterius transcendere suppetit animus, easque expono uti tantum probabiles: neque tamen ullam ipsarum adopto.

Sed si res ita se habet, dicet quispiam, allata nuper distinctio Februm Intermittentium in *Depuratorias* & *Corruptivas* (in cujus distinctionis gratiam cuncta hæc fuere præmissa) corrui omnino; siquidem nunquam ut depurativa cruoris considerari poterit ulla Febris Intermittens, quæ suum focum non habet in Sanguine:

guine: neque is proinde dici poterit unquam peccare, nisi quatenus periodice conspurcatur a succo febrili, a quo cæteroqui per se ipsum immunis est: adeoque Febris Intermittens semper erit Corruptiva, nunquam vero Depurativa sanguinis, nisi ex suppositione, quod eadem ipsum antecederet infecerit. Quapropter una corrumpit ipsa Praxis ex adducta distinctione resultans: quo ad usum Peruviani Corticis, qui proinde nulla potius interposita mora, ut sentiunt Auctores quamplurimi, statim ab initio præscribendus erit, prohibendo scilicet, quam primum fieri potest, ne sanguis inficiatur. Vanum est enim velle illum, qui per se purus est, deputari per febrem; quod idem est ac expectare, quod impurus fiat, ut postmodum depuretur.

Si hoc ductus ratiocinio controversam exhibitionem Corticis in principio Intermittentium benigniorum indiscriminatim suaderem, non aliud profecto agerem, nisi quod ante me Gravissimi Scriptores egere, & quod Practici Celeberrimi adhuc agunt, & agi debere non sine solida ratione contendunt: potest enim revera bene fieri utrumque, etsi forsitan non æque bene. Quia tamen ego in hac materia forte sum delicatior, & cautior, ac sibi quispiam persuadeat, ideo non tam facile, ut vulgo creditur, in hanc sententiam delabor. Dico itaque, sanguinem vere in Intermittentibus per se non peccare, nec, quantum est ex hoc Capite, depuratione indigere, cum se habeat mere passive, ad recipiendam conspurcationem ab extrinseco. Adhuc tamen, si non indiget depurari sanguis, indiget depurari Corpus universum a vitioso succo sanguinem inficiente, vel indiget idem succus depurari ab iis, quæ præternaturaliter ipsum alterant, inficiunt, & vitiosum, seu stagnantem reddunt. Cum autem experientia constet, raro per naturales, & ferre nunquam per artificiales evacuationes ante ipsam Corticis oblationem in principio institutas, Corpus a tali succo, seu Fermento febrili radicitus expurgari: insuper, cum talis succi congrua alteratio, correctio, vel purificatio per Chinam Chinæ quomodolibet obtenta (detur semper locus veritati, maxime vero cum agitur de hominum vita) relinquat nos incertos de mo-

do genuino, quo ejusmodi attemperatio nem consequemur, spectata quoque incertitudine opinionum circa ipsas Intermittentium Causas, quæ opiniones omnes, & singulæ, non plus quam par sit faciendæ sunt in praxi, cum securitate semper ubicumque liceat instituenda: propterea non sine aliqua præmeditatione, aut limitatione decernendus est in principio hujusmodi Februm usus Corticis, ne forsitan supra explicatam depurationem aliquo modo impediat, aut remoretur, eamve saltem nimis imbecilliter præstet. Adde, quod cum Febrifugum istud, etsi optimum inter cætera, totam tamen radicem, vel scaturiginem haud semper perfecte tollat, aut attingat (quod crebriores Recidivæ oblationi præmaturæ Corticis, ubi causa Februm valida sit, pertinaciter succedentes nonnumquam videntur testari) nec alius proinde suppetat modus succum illum certo absumendi, vel corrigendi, quam sinere, ut partitis vicibus, atque portionibus transferatur in sanguinem, ut ibidem ope Febrilis effervescentiæ, partim assimiletur cruori (si sit quid capax) partim vero, vel etiam in totum (siquidem sit quid omnino dissymbolum) foras eliminetur: idcirco etiam pro suppressendis universaliter hisce Febris in earundem principio per præcocem Corticis oblationem, haud ita facile, aut indiscriminatim calculum meum appono.

Sed & alia circa hoc ipsum adhuc occurrunt animadversione digna, priusquam propositum quæsitum integre resolvatur. Nam ex una parte, non modo ex cursu Februm aliquandiu sibi relicto, nec statim præpedito, id commodum sequitur, quod hac via per repetitas succi febrilis asportationes in sanguinem, & per repetitas pariter utriusque laticis ebullitiones idem succus secundum partem saltem viciatam per vices sensim absumatur, unde spontanea plerumque Intermittentium solutio; sed hac eadem occasione potest insuper contingere, quod idem sanguis aliis ingentis impuritatibus scatens, licet nondum lædentibus, media effervescentia febrili iisdem quoque paulatim repurgetur, atque hoc etiam nomine Febrem sinere tantisper expediat, nec statim suppressere. Ex alia vero parte potest æque contingere, quod idem sanguis, per se forsi-

tan non bene dispositus, ab influente in super vitioso succo ultro inficiatur, ac labem majorem contrahat, impotens eo magis hostem advenientem integre superare. Sive potest contingere, quod, etsi sit probe dispositus, ab energia tamen, copia, vel pravitate succi affluentis adeo obruatur, ut nequeat ab eodem se penitus expedire, sed aliquid subinde non subtractum remaneat, quod vel accessiones protrahere, vel Febrem continuam inducere sit potis. Sive denique contingere potest, quod, licet benignioris naturæ, faciliorisque subtractionis sit succus febrilis, sanguis item sat validæ constitutionis ad ipsum subigendum; adhuc tamen, si diutius protrahatur Februm duratio, tandem idem cruor per crebras, & diutinas deflagrationes paulatim enervetur, ac vappidus fiat: unde, vel eodem in Visceribus minus volatilifato gignantur obstructions, vel in minera ipsa febrili facilius reddatur novi succi morbose generatio, ejusdemque (facta scilicet circulari noxa) pro nova semper periodi repetitione proventus. Atque ita pro diversa habitudine tum cruoris, tum extranei fermenti, Febris Intermittens modo Depurativa dici poterit, modo Corruptiva. Quod maxime verum reperit ut in praxi; quandoquidem non raro Intermittentes diuturnæ, velut ignis Naturæ purgator (ut aiebat *Hoffmanus*) a pluribus aliis morbis fiant, & ad longum tempus ab iisdem præcavent: ut ideo quandoque sit optabilis hujusmodi occasio, quæ cujuscumque quasi lixivii loco sordes omnes universali ter abluat, quas nulla forsitan medica prophylaxis valeret abluere. Nonnunquam vero ex opposito eadem Intermittentes, puta Quartanæ, vel etiam Tertianæ longiores sanguinem adeo, & viscera infarciunt, ac lædunt, ut ex earum vel diuturnitate, vel pravitate, pravus item habitus, cachexia, aut hydrops haud infrequenter suboritur.

Quamobrem, ut totum tandem negotium ad praxim contraham, ea Febris Intermittens Depuratoria censenda erit, ordine habito tam ad universum Corpus, quam ad ipsum cruorem, saltem data occasione, ac eo, quo explicuimus modo, quæ tantumdem succi febrilis qualibet accessione maturat, & expellit, quantum fuit introductum in sanguinem, nullis præ-

vis resitantibus ejusdem reliquiis; immo aliis, si quæ inibi præextiterint, cum eodem depulsis. Itaque in tali Febre genuina sit necesse est, & plane inculpabilis intermissio, vividus Naturæ vigor, & facilis symptomatum tolerantia: eademque symptomata, etiamsi alicujus sint intensio, non tamen modum excedant, habito respectu morbi, temporis particularis ejusdem (alia siquidem debet esse intensio symptomatum in principio, alia in augmento, & statu) subjecti ægrotantis, regionis, & tempestatis. Item sint vel signa, vel saltem rudimenta coctionis, excretiones moderatæ, & congruæ, morbo itidem respondentes, aliaque Practicis sufficienter nota. Et in tali casu, licet Chinæ Chinæ usum non improbem, immo forte proficuum fore minime inficiet, attamen tutior mihi videtur via usu illius aliquantisper supersedere, tum ob rationes superius allatas, tum etiam quia, si quando ex suppressione Februm inchoatarum contingat, aliquam Fermenti febrilis reliquiam in suo foco non integre extinguere, sitque inde possibilis (quod incertum est adhuc) alicujus alterius morbi generatio, in quem commutentur Febres præmature suppressæ (quemadmodum ex intempestiva suppressione Scabiei nonnunquam depurativæ, Ulceris antiqui, Fistulæ, Fonticuli &c. gravior quandoque pullulat morbus) satius fuisset, illas prius tulisse paulisper, in nullum tutiorem morbum commutabiles, vel eas vulgari tantum, cauta tamen, & prudenti methodo tractasse, vel denique ipsi Naturæ industriosæ morborum medicatrici prorsus curandas reliquisse. Industriosam morborum medicatricem cum *Hippocrate* Naturam voco; sed propterea nollem (& hoc semel monuisse sufficiat) Naturæ nomine intelligi quandam veluti Rectricem imaginariam, quæ corpus architectonice gubernet, sed mechanicam ipsam nostri corporis dispositionem a summo Opifice conditam, cum Solidorum, & Fluidorum vicissitudinario ad invicem motu reciprocantium proportionem tali, ut ea mediante (anima vero immortalis eminenter agente) motiones omnes, coctiones, secretiones, & excretiones &c. organis Hydraulico pneumaticis, aliisque ad regulas præteritis staticas, absolvantur.

Corruptiva vero dicenda erit ea Inter-

mittens, quæ opposito modo se habebit, ac supra descripsimus: videlicet, quæ succum febrilem haud integra subigit, aut expellit, sed potius eidem alias adjungit a se ipso commotas impuritates, cujusque ideo symptomata graviora sunt, quam par sit pro ratione morbi, cæteroqui cum facilitate, & utilitate solubilis. Quod quidem ex duplici capite potest procedere, nempe vel ex pravitate quadam causæ febrilis, vel ex ipsarum Februm nimia diurnitate. In primo casu vitium rursus se potest tenere, vel principaliter ex parte Succu febrilis, sive copia, sive qualitate, sive inæquali, & irregulari (etiam intra eandem accessionem) influxu peccantis, vel minus principaliter ex parte ipsius sanguinis antea etiam male dispositi, vel ex parte utriusque. Quomodocumque autem hæc fiant, quæ pluribus sane modis fieri posse videntur, certum est saltem, hinc emergere identidem suspectam paroxysmorum extensionem, quæ ad continuitatem gradum facit, pariterque accessionum inæqualitatem, immodicam intensiorem, irregularemque in ipsa accessionis declinatione, nedum in principio, recrudescentiam: item sæpenumero emergere symptomata gravia, ut stagnationes fluidorum intra viscera, deliria, comatosos affectus, & hujusmodi, quæ adhuc magis metuenda sunt, si cum signis cruditatis appareant. In secundo vero casu vitium fere omne se tenere videtur ex parte ipsarum Februm, quæ licet benignæ sint, in symptomatis moderatæ, & a miti causa (contumaci tamen) pendentes, tantam nihilominus fortuntur longitudinem durationis, ut sanguis ex toties repetita effervescencia, & ut ita dicam, lucta defatigatus, exhaustus, ac spiritibus depauperatus, tum piger in circulo, tum torpidus in fermentatione, tum refractarius in secretionibus, tum viscidus alicubi, tum alicubi serosior, & fibrarum inops evadat; indeque mille trahat morborum semina, nisi aliquæ saltem eidem impetrentur induciæ, ut tantisper resurgat, fortius dein, si opus sit, pugnaturus. Et in utroque casu, quolibet corruptivæ Intermittentis tempore (ipso non excluso, ubi hæc possint corripere, morbi principio) expedit Corticem exhibere, & Febrem suppressere modis omnibus, & formulis luculenter jam recensitis.

Quia vero & in hoc aliquis potest utiliter haberi delectus, e re fore putarim, si præ sola Februm diurnitate præscribenda sit China Chinæ (& hoc sit ultra Quæsitum de oblatione in principio) eam epicratice, ac imminuta dosi propinare, ut scilicet vel in hoc imitemur Naturam, lento quodam gradu in eodem opere pro viribus absolvendo procedentem. Si vero præ gravitate symptomatum sit usurpanda, id fiat magis viriliter, ea scilicet proportionem, quæ ipsi exigentiæ respondeat, quemadmodum sumus dicturi tum alibi, tum maxime *Capite 5. Libri 4.*, ubi Quæstionem eandem de ancipiti oblatione Corticis in *principio quarundam Intermittentium Perniciosarum* potiore jure instituemus. Prout enim citius, vel tardius opus est Febres suppressere, plus etiam, vel minus Corticis est offerendum, idque crebrius repetendum, vel rarius: quandoquidem in nostra omnino potestate est Febrem sistere eo præcise, quo volumus tempore, si in Cortice exhibendo simus versati, dummodo congruens detur, breve licet, temporis spatium, ut fusius pariter alibi dicturi sumus. Fateor equidem, quod cum character Febris Corruptivæ supra descriptus raro benignis Intermittentibus accadat, vel possit accidere in illarum principiis, quoniam neque diurnitas combinari potest, ut patet, cum illarum principio, neque pariter cum eo ferocia symptomatum, ut quæ in Intermittentibus non Perniciosis nonnisi post plures periodos potest apparere, tollentes jam rationem principii ab iisdem Intermittentibus, si Quartanam excipias, cujus principium videlicet late satis extensum hujusmodi characteris est capax: fateor, inquam, quod penes me vix locum habere solet in earundem *Intermittentium benignarum principio* Chinæ Chinæ usus. Immo ultro lubens edico (licet tanta, tantisque rationibus de virtute, ac præstantia ejusdem hucusque prædicaverim) me fere nunquam in illis etsi diuturnioribus consuevisse Corticem exhibere, nisi vel supervenientia gravia symptomata, vel *Ægrorum* tædio affectorum preces me cogant. Mihi namque solemne est, saltem per totum Ver, & per primam Æstatem (quibus tempestatibus benigniores ut plurimum sunt, & *depurativæ*, etiam cum diuturniores sunt

Febres) quasi perpetuo ferriari ab exhibitione ejusdem Corticis, quem in usus longe digniores ampla manu profusus reservo.

Neque etiam diffiteor; esse quandoque, rarissime licet, quosdam pervicaces Intermittentes, quibus curandis præsertim ab initio sit impar Cortex, quibusque alia idcirco medela conveniat. In iis etenim, etsi Fermentum febrile per Corticem copiose, vel diutius assumptum absorbeatur, remanere tamen potest in Visceribus ferax, & fixa radix assidue reproductiva novi fermenti consimilis, vel materiæ illius saltem remotæ, quæ potius Toti prospiciendum esse suadeat per alia remedia, quam ipsi Fermento per sola febrifuga. Memini, siquidem, me observasse nonnunquam Febres hujusmodi Intermittentes benignas, adeo refractarias, ut ea facilitate, qua pluries redibant ante usum Corticis, eadem quoque recurrerent, etiam dum actu ille ad prophylaxim assumebatur, etsi ope illius fuerint antea pluries depulsæ. Hujusce naturæ fuit Tertiana modo simplex, modo duplex, quæ Nobilem Virum, Patritiumque Lucensem, Præfectum Aulæ Sereniss. Principum Mutinæ, Dominum Marchionem Nicolaum Luchesium corripuit. Hic an. 1709. dum Corrigii decumberet, cujus Urbis Gubernatoris munere tuncungebatur, circa morbi initia (nec tamen prima) morem, ut inquit, Patriæ suæ secutus, Corticem sumpsit suo Marte, vix conscio Medico. Sed postmodum tota Æstate, Autumnoque anni illius, mox Hyeme, ac Vere anni subsequæntis forsan duodecies recidit, duos identidem, vel tres, quatuor, vel quinque. Tertianæ pariter nunc simplicis, nunc duplicis paroxysmos patiens: ad nihilum valente, pro impedienda Recidiva, repetita Soli mutatione; vel diuturno usu Corticis, modo meo, modo aliorum Medicorum consilio, modo proprio Marte, modo Amicorum suasu, & quidem diversis formulis, ac Methodis etiam Transalpinis, assumpti; qui tamen Cortex pro iisdem Febribus qualibet vice ablegandis consuetum munus egregie præstabat. Sed & sponte quoque pluries abiit Febris, abiitque pariter aliis sine Cortice curata remediis; redibat tamen æque sponte soluta, ac aliis remediis depulsa. Et sicuti Cortex ad præservationem assum-

ptus eam minime arcebat, ita nec cæteræ prophylaxes sedulo institutæ illam remorabantur tantillum, sive sermo sit de Purgantibus epicraticis, sive de obstruentibus, atque omnifariam alterantibus Remediis, sive etiam de iis, quæ loco Febrifugorum habentur.

Licet autem hæc monstra raro contingant, neque rarius contingere soleant ubi Febres absque Cortice curatæ sunt, nihilominus me quodammodo retrahunt, efficiuntque quo minus Febres istas, ubi nulla suadeat necessitas, vel notabilis earum diuturnitas, per hujusmodi remedium curare aggrediar. Unde subit mirari, quomodo Obtrectatorum Corticis adeo metangat magistralis Scutica, ut non semel contigerit, quosdam Ægotantes ab iisdem aliquando deceptos, ne dicam seductos, priusquam se mihi committerent, voluisse mecum pacisci, ne Corticem (quasi in hoc sim nimis) illis unquam præscriberem, mori potius sine illo, quam ope illius sanari, ut aiebant, contenti. Quod sane eo magis ridiculum mihi visum est, quo certior sum, inter Medicos Corticem utentes neminem in Curatione Benignarum Intermittentium, quas sæpe pro Depurativis habeo, me parciolem esse, magisve sobrium circa usum illius.

C A P U T IX.

An Chinæ Chinæ obtationem præcedere debeat Purgatio, aut Venæ sectio.

REMANET adhuc alia solvenda quæstio, quæ Scriptorum vota divisit, an scilicet quocumque Febris Intermittentis tempore offeratur Cortex, debeat prius Corpus purgari.

Si hac quoque vice vellemus, ut maximo jure possemus, subscribere Sydenhamio, in promptu esset resolutio Problematis, dicendo nempe cum ipso, quod -- *Neque Catharsi, multo minus Venæ sectione subducenda est materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius Cortex suo fungatur munere: Cum enim (inquit ipse) ab utraque labefactetur quadantenus æconomia Corporis, eo promptius, certiusque recedescant Paroxysmi, evanescente semet pulveris vi; quod & paulo interius confirmat subdens. Quod si Medicamenta*

granputia subinde adhibeas (adhiberi scilicet solent eo pretextu, ut obstructions expe dian tur, atque humores in primis viis stabulantes exturbentur) vel si quod præcipuum est, in constitutione epidemica Venæ sectio celebretur, fiet, ut morbus in longissimum tempus procurat, atque interim, ut Ægri mille symptomatis, iisque periculosis exponantur --- Hæc Sydenham.

Sed ut illius, aliorumque seposita auctoritate, dicam pauci quod sentio, & mitius agam, quam credat, respondeo, facile esse ex alibi dictis colligere, me quidem a purgantibus in hoc quoque casu parum, vel nihil commodi unquam sperare, immo potius profiteri, si non absolute debere cum Sydenhamio, posse saltem præscribi in Intermittebilibus Chinam Chinæ non modo impune, sed cum ratione, & cum felici successu, ut sum non semel expertus, cum idoneum tempus adfuerit, nulla purgatione præmissa; nihilominus ex alia parte ad evitandam calumniam, & ad aliquam Corporis expiationem, dummodo cautam, quin & ad meliorem forsan dispositionem profuscienda Febrifugi actione, posse prius alvum leniori, & venam secari; immo utrumque præsidium de more congruere nequaquam diffitebor, quippe hoc ipsum mihi quoque ferme solemne est.

Haud equidem tanti facio cautelam istam, quin sæpè sæpius vel alterutrum, vel utrumque ex dictis præsidiis æque bene omitti posse sim certus, maxime cum neutrum, & præsertim purgatio, de qua principaliter procedit quæstio, nec ratione Febris, nec ratione causæ indicetur; immo & ratione Febris, si sit plurimum tensa, & ratione causæ, si sit facile agitata, potius prohibeatur, eoque fortasse magis, quoniam curatio, ut supponimus, est Cortice peragenda: siquidem, ut adnotat Restaurandus -- *Revera huic medicamento nihil magis repugnat, quam cathartica: quomobrem (subdit) id remedium in usum duxi majori emolumento impurgatis meis Ægris, præmissa solum phlebotomia, injectis clysteribus, exhibitisque jusculis refrigerantibus ---* Sed purgationem circumspectam, & levem, quæ sæpius etiam uno, vel altero Clystere injecto (& quidem tutius) potest suppleri, non rejicio, quin & admitto;

Torti Therap. Spec.

sed solum admitto, inquantum ea exigatur ab aliis peculiaribus corporis ægotantis dispositionibus, neque ab ipsa Febre prohibeatur; non vero inquantum directe indicetur a Febre, vel a causa immediata ejusdem Febris. Huc forsan respiciens Hippocrates de Affectionibus in curatione Tertianæ, & Quartanæ Febris incipientium, non legem imponit de instituenda universaliter ante usum Specificorum sui temporis purgatione, sed conditionaliter loquitur in utroque casu, suadetque pharmacum dari tantummodo -- *siquidem Æger impurgatus sinuerit -- siquidem videbitur tibi non purgatus esse ---* signum evidens, purgationem in prædictis Febribus & absolute, & ante usum Specificorum omitti posse, eamque, ubi opportuna censeatur, solummodo instituendam esse occasione aliarum præexistentium corporis dispositionum; quæ Februm hujusmodi curationem per Antifebrilia absolvendam (ubi vere illæ adfuerint) possent remorari.

Quia tamen non pari semper passu, five in quibusvis Corporibus, five in quibusvis Anni temporibus incedendum est, priusquam de eadem purgatione, vel sanguinis missione instituenda specialius judicium feratur iterum cum Sydenhamio distinguere oportet (quod non parvi est in praxi momenti) inter Febres Intermittebiles, Vernas, Æstivas, & Autumnales; de Hybernis enim non loquor, quippe quod tali tempestate incipiat fere nullæ, vixque ullæ soleant occurrere, nisi earum aliqua, ut Quartana, Æstate, vel Autumno orta, in Hyemem protrahatur. Alius ergo est status sanguinis, & fluidorum Vere, alius Æstate, & alius Autumno, quemadmodum diversus est status liquoris cujuspiam, qui fermentatur, qui fervet, & qui deferbuit. Vere siquidem succi omnes corporis nostri, non secus ac succi Vegetabilium, spiritu turgent per Hyemem compresso, & vivifico Anni juveniscentis, Solisve calore perfusi, quaquaversum alacriter expanduntur, suntque ideo facile in fermentationes depurativas, & utiles secretiones proni. Æstate vero idem succi nimio fervore acti faciles fusiones patiuntur, dissipantur, ac sensibili, & insensibili transpiratione evaporant. Autumno denique ex prægressa Æstatis deflagratione spirituum

inopes, & enerves reddit, vappescunt ut Vina, aut acorem contrahunt, unde in lentores, stagnationes, concretiones, atque, his quodammodo oppositas, dissolutiones, ac corruptiones (aucto scilicet ad excessum ipsius concretionis gradu) haud difficulter aguntur.

His stantibus, si pro Febris Intermittentis curatione Verno tempore China Chinæ uti contingat (raro tamen tunc ob Februm brevitatem, facilemque earum solutionem huiusmodi occasio solet contingere) suavis sum, ut tali tempestate, quæ Hippocrati quoque pro instituenda, ubi conveniat, purgatione, & Venæ sectione, videtur accommoda, levis aliqua præmittatur corporis expiatio, & concurrente vel modica plenitudine, ætate congrua &c. etiam sanguinis missio. Neque vere obstat usui circumspexto solventium ante oblationem Chinæ Chinæ ea, quæ inter hanc, & illa intercedit dissymboleitas supra allata ex *Restaurando*, & propterea ut fatear, non æque cavendum ab iisdem Solventibus ante, ac post exhibitum Corticem: quandoquidem in primo casu non impeditur, ut usus satis me docuit, futura illius actio, sicuti in secundo deletur prægressa. Sint tamen ex usu ad maiorem cautelam Solventia tantum mitiora, *v. gr.* Cassia sola ad *unciam* circiter, vel cum *drachma una*, aut altera Cremoris Tartari admixta, sive Cremor ipse Tartari ad *unciam* pariter, sive Syrupus aureus ad *uncias tres*, vel *quatuor*, cui superbibatur serum lactis, vel aqua Nucieriana ad *libras tres*, vel *quatuor*, sive aliud simile diluens, & sine ulla quantum fieri potest irritatione alvum leniens medicamentum.

Si autem China Chinæ utendum sit Æstivo tempore, tunc in purgandis Corporibus, & sanguine mittendo cautius est incedendum; siquidem cum alvus tunc temporis soleat ut plurimum esse lubrica, bile scilicet magis fluxili, & validius illam vellicante, sat erit pro eadem alvo abluenda potius, quam sollicitanda, Serum Lactis simpliciter ad libras aliquot absque ullo, vel saltem cum levissimo vehiculo (puta pauco Cremore Tartari) propinare, vel Oleum amygdalarum dulcium sine igne recenter expressum, & tantillo juris dilutum, ad *unc. iv.* circiter, maxime si notabilis succorum acrimonia

Ventriculi, & Intestinorum tunicas vellicet, cum inani, & sicca, vel etiam humida vomituritione. Phlebotomia pariter, vel parca sit, vel etiam omittatur, diebus præsertim canicularibus, nisi fervor quidam sanguinis, ejusve quasiurgentia, Ætas vegeta, plenus habitus, & vasorum distensio id plane suadeant; experientia etenim clare comperimus, sæpe tali tempestate, eadem ipsa phlebotomiæ, aut purgationis die, febrem ex simplici duplicem fieri, quod tamen etiam haud raro sponte contingere, etsi nil tale Medicus præscripserit, nequaquam inficiabor.

Denique, si Autumno pro curatione Intermittentium, præscribendus sit Peruvianus Cortex (minori, generaliter loquendo, adhibita religione in purgando, quam in sanguine mittendo, præsertim si Febris curanda Quartana fuerit, quarum Februm feracior est illa tempestas) ipsum Cremorem Tartari ad *unc. j.* vel Electuarium lenitivum, vel Cassiam, eadem dosi (admixto etiam, si lubeat, tantillo Rhabbarbari) vel quid antedictis analogum, pro alvo lenienda, ex usu esse posse censuerim, superepoto juris potius tenuioris, vel hordeacei, si aeris temperies ad frigidorem inclinet, quam Serri, largiore haustu. Sanguinis vero missionem parca semper manu, & nonnisi validis suadentibus indicationibus (quæ in Intermittentibus tunc maxime vix possunt adesse, nisi ingravescant symptomata) esse instituendam, ex jam descripta ipsius sanguinis diathesi videtur satis constare.

Exinde patet, quod quo minor est Februm, atque Symptomatum intensio, eo liberalior esse potest Solventium moderatorum usus; & contra parcius, quo major est, & Februm, & Symptomatum vigor. Hinc in febribus Lentis, & Chronicis, vel ad Chronicas saltem tendentibus (Intermittentibus tamen) tutior censenda est levis purgatio, etiam epicratice instituta, ante oblationem Corticis, quam in aliis nonnihil fortioribus, in quibus, ut dictum est, pro ratione majoris, aut minoris intensiois ipsarum, nec non Symptomatum earundem, plus vel minus indulgendum est purgationi ab aliis casuum singularium circumstantiis indicatæ, dummodo Febris ipsa intensa nimis non omnino prohibeat; quo casu prorsus est

est abstinendum ab omni Solvente, & tota Intestinorum expiatio Clysteribus absolvenda.

Neque inconsulte conditionem istam rursus apposui in usu Solventium, nempe illa posse adhiberi, si ab aliis circumstantiis exigantur, nec prohibeantur a Febre. Præter enim id, quod pluries tetigimus, & præter noxam, quam suapte natura certo scimus semper inferre Purgantia etiam mitiora, nisi summa cum cautione usurpentur (non hic loquor de morbis acutis, in quibus Cane pejus, & Angue vitanda esse, clamat Auctoritas, Ratio, & Experientia) præter, inquam, hæc, & alia innumera, quæ hujus loci non sunt, possum testari fortuito quidem experimento, sed non fortuita animadversione, me Æstate, & Autumno Anni specialiter 1707. peculiari solertia in id totum fuisse, ut observarem quid præstarent in Intermittentibus, quarum ferax fuit annus ille, evacuationes tum spontaneæ, tum artificiales. Id quod sine ullo Ægrotantium discrimine licuit experiri, cum magna pars eorum ab aliis primitus Medicis curaretur, ut Cortici averfis, ita purgationi facile indulgentibus: pars alia, etsi mihi uni commissa, illum potare renuërit: & alia denique me parum proclivem ad eum præscribendum invenerit. Istis autem Ægrotantibus vel sine Cortice, vel eo solum tardius assumpto curatis, cum plurimæ, etiam sponte sua, obtigerint dejectiones, hac arrepta occasione potui melius memetipsum examinare, num ex vi alicujus præjudicatæ opinionis, plus quam par esset, a Solventium usu distraherer. Ut rem paucis perstringam, & Caput claudam, aliquem tantummodo casum subnectam obiter.

I. Domina *Barbara Catanea*, Serenissimæ Ducissæ Mutinæ gloriosæ recordationis Cubicularia primaria, duplici Tertianâ laborabat circa initia sua satis forti. Hanc cum Doctiss. Amicus, atque Collega, Serenissimique pariter Ducis Medicus, *D. Davinius*, & Ego insimul curaremus, eamque a principio ad finem morbi assumptioni Chinæ Chinæ, ut pluries (modeste quidem) edixit, repugnantem agnosceremus, ab illius propterea oblatione toto morbi decursu abstinuimus. Rignit illa, sudavit, & alsit, ac præterea (quod unice notari velim) contuma-

ci, copiosaque diarrhæa spontanea ad plures hebdomadas vexata fuit. Febris tamen, vix moderato primorum accessuum impetu, usque perseverabat. Suppressa est diarrhæa; at Febris nihilominus pari passu processit. Rediit denuo eadem diarrhæa ad tempus non breve; Febris vero interim adhuc eadem. Iterum diarrhæa suppressa est omnino, & Febris minime immutata: nil proficientibus videlicet repetitis Venæ sectionibus, nec jusculis alterantibus, nec Febrifugis amaris vulgaribus, nec aliis quibuscumque remediis, quorum enumeratio nimia hic esset. Tandem cum Febris videretur declinationi propinquior, remissa scilicet vi, sed perseverante jugiter contumacia, præscriptum est a Collega (neque enim semper conveniebamus) Apozema solvens ad plures dies, Ægra, ut reor, instante, meque mox non dissentiente, quippe qui Doctissimo Collegæ potius, quam mihi ficiens, posse credidi ad istius quoque experimenti incudem soliditatem meæ opinionis examinari. Sed cum exinde potius augeri Febrem, quam imminui dignosceremus, dimisso Apozemate, curationem Naturæ commisimus, & Tempori. Revera a solo tempore emerfit medela morbi. Febris namque prima die Septembris orta, omnibus evacuationibus irritis, ultra Brumale Solstitium perseveravit, tandem sponte, ac post feriatiorem omnimodam a remediis paulatim evanuit.

II. *Monialis quædam Carmelita Excalceata*, habitus gracilioris, valetudinaria, & Tertianis æstivis obnoxia eodem pariter anno ex simplici Tertianâ decubuit. Quadam intermissionis die Serum Vaccinum depuratum ad libras aliquot bibendum præscripsi: ex quo tot biliosæ dejectiones cum tolerantia subsecutæ sunt, ut idem remedium altera intermissionis die propinare non dubitaverim. Dejectiones adhuc plures, & faciles; idemque contigit aliis vicibus, repetito Sero. Febris de Tertianâ simplici facta est duplex; sed accessiones mitiores ambæ, ac veluti ex divisione unius fortioris resultantes. Alternis idcirco diebus (de aliis remediis nullam mentionem facio, cum non sit opus, idem Serum offero, & semper cum pari successu dejectionum copiosarum, summe biliosarum, spumosarum, & facile excretarum; Febres tamen semper æquales. Sub-

fliti ab usu Serii ad aliquod tempus; sed Febres non subistere. Cum vero alvus non flueret, Serum rursus, Ægra poscente, alternis diebus potari permisi. Sumpsit forsan vigesies toto morbi decursu. Mirum quot, & quanta dejecerit sine fructu. Stupidus fere, eo quod nunquam Serum simplex, ut assolet in progressu, sed semper dejectionibus acerrimis (non tamen plane humoralibus) infectum redderet, usum illius nihilominus interdixi. Post aliquot dies Febris adeo immutata est, ut prope evanescere visa sit: recrudivit tamen paulo post. Iterum ad aliquot dies Serum exhibitum pari exitu. Tandem perseverante pertinaciter Febre, dimissis evacuationibus, Peruviano Cortice particulatim assumpto, eademque in recidiva, quæ post mensem contigit, repetito, curata est.

III. Unus ex tenerioribus Ephæbis Sereñis. Ducis nostri *D. Marchio Joachimus Salviati* Florent. simplici Tertianâ Intermitte correptus, materiam porraceam plane humores, oleo adinstar, adeo copiose per vomitum excernebat (respondente paulo post non absimiliter alvo) ut vix credibile videatur, habita ætatis ratione; vomitus siquidem solus quatuor librarum pondus facile superabat. Perseveravit sic per plures accessiones Febri semper intensa, sed plane intermittens, & copioso semper sudore soluta. Tractu temporis immutæ sunt excretiones, sed durantibus Febribus per artem sunt evocatæ. Exhibitum scilicet est aliquoties Oleum Amygd. Serum Vaccinum modo simplex, modo Syr. ros. aur. associatum, unde faciles, & copiosæ dejectiones, sed irritæ. Post mensem Febris dedit inducias; at paulo post revixit ferox, ut prius iisdemque copiosis comitata vomitibus. Iterum purgatus est Æger, præscriptaque sunt, præter Juscula alterantia (non omissa suo tempore Venæ sectione) salia etiam Vegetabilium Febrisugorum, quoniam Æger ob saporem Corticis ingratum erat ei omnimode adversus, quidquid ex Patria sua identidem audiret adversus repugnantiam hanc puerilem. Procedebat nihilominus Febris, institutæque insuper per repetitam Rhabbarbari infusionem epicraticæ purgationi nequaquam cedebat. Uno verbo, septies saltem recidit, semperque graviter, Febre modo simplicis, modo duplicis Ter-

tianæ typum servante: & sæpè sæpius cum videretur imminui tam quoad intensiorem, quam quoad extensionem, statim nulla occasione recrudescebat ferocior, & primis perpetuo conjuncta vomitibus. Post duos tandem menses cœpit Æger tædio victus, nec ullis sublevatus evacuationibus, Corticem assumere per modum alterantis cum levamine notabili, sed non prout expectaveram. Aucta est idcirco nonnihil dosis Corticis; sed eodem pariter tempore aucta est Febris, ut consueverat statim ac cœperat imminui. Suspiciatus sum de effecta substantia Remedii, de cujus infirma qualitate aliquod antecedens indicium habueram. Eo itaque rejecto, substitutus est melior Cortex, exhibitusque dosi modica tunc, cum Febres incrementum suum validius capiebant. Statim uno ictu suppressæ sunt, & cum illis symptomaticæ excretiones: continuatoque leviter, ac repetito per aliquot dies remedio perfecte sanatus est Æger, unam tantum post mensem Febrem passus, quæ intra horas quadraginta sudore sponte soluta nullo ulteriore indiguit Corticis auxilio, aliove remediorum apparatu.

IV. *D. Viennam Mellinam*, canoram Scultennæ nostri Sirenem, ultra bimestre spatium Tertianâ duplici affectam nulla purgatio (prout illi spondebat, quoties præscriberet, Medicus senior, & osor Corticis) unquam sanavit. Hanc sine alia evacuatione illico sanavit oblatus Cortex, & recidivam leviolem repetitus sustulit.

V. *Tres filios D. Comites Sorre* Tertianâ duplici intermittente per æstatem correptos, Syrupo de Cichorio cum Rhabbarbaro quotidie attentes, & quotidie pariter copiose alvum exonerantes, exacta semper victus ratione servata, tumidos tamen, & inflatos per tres menses, & ultra assidue decumbentes vidi, donec Hyemale Solstitium opem aliquam, Vernali vero Æquinoctium (nonnisi tamen post plures, ac plures recidivas) integram valetudinem attulerit.

VI. Idem omnino tribus aliis contigit filiis *D. quondam Joseph Galliani de Coacapanis*, Mutinensis Patritii, quorum neque Febribus, neque inflationi ventris quicquam profuit diurna, levisque purgatio, sicut nec torminosa, quæ uni eorum

contigit diarrhæa spontanea. Hos omnes procul dubio, transacta aliquot tantum dierum epieratica purgatione, citius, & certius sanasset Cortex. At minime solus ipse Curæ incumbendam (illos enim majore assiduitate invasebat de more D. Candrinus) neque in Febribus exitus cæteroqui salutaris, neque in subjectis puerilibus facile illas ferentibus, magna erat in me ipso ad eum proponendum proclivitas.

Plurimos casus haud absimiles Aëgrorum ab aliis præsertim Medicis purgationi liberalius indulgentibus curatorum, ad quos invisendos accersitus fui, quosque nullæ purgationes, sed solus tandem Cortex liberavit, non afferam, ne longior sim. Paucos inter tot, qui possent adduci, retulisse sufficiat, ut quam parum conferant purgationes, etiam benignius institutæ, in Intermittentibus (iis saltem, quibus altiores radices sunt) palam fiat: ut ideo parum intersit, etiam si illæ non semper religiose præmittantur oblotioni Corticis, præcipue si non ob morbi diuturnitatem, sed ob supervenientiam symptomatum (quæ duo in praxi sunt valde distinguenda) offeratur remedium. Sed jam illius administrandi fors varia tam in principio, quam in progressu vulgari Intermittentium, ad leges scilicet, & normam cautionum tam in hoc, tum maxime in præcedenti Capite expositarum ex sequentibus Historiis clarius apparebit.

CAPUT X.

Doctrina præcedens de Cortice modo propinando, & modo non in principiis Intermittentium, variis confirmatur Curationum Historiis.

ETSI ad Febrium *Corruptivarum* categoriam revocaverimus eas etiam Intermittentes, quæ sola diuturnitate nostri Corporis æconomiam notabiliter pervertunt, earum tamen curationes per Chinam Chinæ feliciter absolutas non lubet referre; cum hujusmodi casuum tanta suppetat copia, ut quilibet Medicus in usu hujusce remedii vel medicocriter versatus centenas facile Historias istius generis possit congerere. Ea propter nonnullas tantummodo in medium proferam, in quibus aliquid occurrat ad

rem nostram notatu dignum; quod nimirum respiciat vel oblotionem Corticis in Intermittentium benigniorum *principiis* vario cum successu administratam, vel eandem usurpatam tantum in illarum *progressu* ob supervenientiam graviorum symptomatum; eorum tamen, quæ remotum solummodo periculum a longe minantur, non quæ proximum, & præceps afferunt; quandoquidem de hisce postremis specialior suo loco habenda est consideratio. Ut ergo ab iis exordiar Casibus, in quibus præcox contigit exhibitio Corticis, nullo prævio examine, an Febris curanda *Depurativa* fuerit, an *Corruptiva*, progrediendo postmodum ad eos, in quibus Corticis oblatio fuit maturior (Febribus scilicet jam ad *Corruptivas* vergentibus) in promptum sunt qui sequuntur.

I. D. Flaminia, Uxor Clarissimi quondam Viri, D. Nicolai postea Comitiss de Sanctis, a Secretis, & Status Consilarii Sereniss. Ducis nostri, dum Lauretum pergeret, in medio circiter itinere sub die ipsa Aëquinoctii Autumnalis anni 1704. correpta est simplici Quartana Intermittente, adeo quidem levi, ut cum vespertinis tantum horis recurreret Aëra somnum placidum traheret per noctem, & mane vegetior surgeret, ac ante morbum: idque sibi perpetuo accidisse quamdiu vixit Quartana, pluries asseruit. Post paucos dies ab invasione Febris in Patriam redux, in medio pariter itinere, mihi unde illa discesserat proficiscenti occurrens narrat quæ sibi contigerant. Suasor sum, ut bene se regat in itinere, remedia postea, si opus fuerit, administraturus in Patria cum illuc appulerim. His auditis, iter prosequitur: eumque alia de causa Bononiæ per duos, vel tres dies moram trahere cogeretur, jussu vigilantissimi Conjugis eximios aliquot inclyti illius Archilycæi Professores consuluit, qui habito forsan gracilioris constitutionis, ætatisque paululum inclinantis respectu, vi quorum imparem diuturno morbo ferendo fortassis Aëgram sunt suspicati, Extractum quoddam Chinæ Chinæ (ut mihi relatum fuit) satis blandum, partitis, & parcis dosibus assumendum statim præscripsere. Annuit iis libenter amantissimus Conjug, qui mirandas quondam noverat, me præscribente, in lethali ægritudine
Fili

Filii sui unici Corticis vires: illiusque proinde Extracti sufficientem quantitatem Ægra secum detulit Mutinam, ubi cœprum Bononiæ usum prosecuta est cum notabili paroxysmorum imminutione. Mihi interim in Patriam restituto narrantur quæ acta sunt, Ægra tamen submurmurante, se quodammodo gravius habere, & quandam veluti majorem lassitudinem percipere post imminutas accessiones, ac antea. Culpatur tamen iter: ast ego subdo, quod libenter illi adstitissem, cum Professores Bononienſes consuluit, ut nonnullas animadversiones meas circa Ægræ statum ex notione rerum jamdudum prægressarum petitas, iisdem minime consciis potuissem exponere, executurus postea quidquid illis placuisset, re clarius intellecta. Dixissem nempe, illam ex gravibus prægressis animi pathematis (occasione præsertim gravissimarum ægritudinum Conjugis, & Filii) etsi nunquam complete ægrotantem, valerudinariam tamen perpetuo fuisse, ac in Cachexiam, vel pectoris hydropem, quandoque proclivem, suadente id diuturna modica licet pedum, ac tibiæ intumescencia, scabiei cujusdam retrocessione &c., quibus pravis dispositionibus adhuc latentibus in una lance positis, & levibus Quartanæ adeo mitis accessibus in altera, censuissem Viros illos doctissimos, rem totam Naturæ concedituros fuisse, ut ego dubio procul institissem, reservato usu Corticis in casu tantummodo gravioris recrudescentiæ. Ad hæc instabat amantissimus Conjux, progressum remedii suspendi, si mihi de rebus prægressis optime conscio illius usus non arrideret. Huic tamen respondi, me quidem dubitare, an feliciorē partem elegerint Magni illi Viri; sed non proinde mihi constare de opposito, neque conjecturas meas esse tanti ponderis, ut eorum placita infirmare valerent: meque solum optasse, posse illas tunc iisdem exponere, esto forte super illis idem quoque potuerit cum ratione decerni, quod decretum jam fuerat. Tandem omnem hæsitacionem reseui concludens hæc omnia fortasse locum habere potuisse re integra, non cum jam remedium magna ex parte Febres sustulerat: neque ideo suspiciones meas, forsitan vanas, effectum jam prope completum debere, aut opportune posse impedire. Et revera, paucis

vix elapsis diebus, Febris in totum evanuit. Paulo post lassitudo cœpit ad articulos determinari, & sensim in arthritidem universalem, ac dolorificam, cui nunquam Ægra obnoxia fuerat, commutari. Quid multis? Duravit ad longum tempus arthritica affectio non sine aliqua pulsus perturbatione. Invocabatur tamquam Numen aliquod denuo Quartana Febris, ut accederet, quemadmodum colebatur antiquitus, ut procul abesset. Accessit, & nonnihil levaminis attulit; non tamen affectionem sustulit: immo Ægra & Febre, & arthriticis cruciatibus longa vicissitudine alternatim torquebatur. Post plures tamen, & plures menses, repetitis sudoribus, in accessionum declinatione, medio etiam diaphoreticorum usu, promotis, tandem convaluit; restitante solum diuturna in partibus affectis imbecillitate, de qua etiamnum, humidioribus præsertim tempestatibus, quandoque conqueritur.

Ex hujusmodi casu posset forte illustrari Theoria constituentium causas Intermittentium in Nervoso systemate. Sed, si illum ad leges in antecedentibus sancitas fas sit revocare, dicendum erit, ob inhibitum influxum fermenti Quartanarii (quodcumque sit illud) in sanguinem, vel saltem eodem, priusquam influat correcto, atque retuso, cessasse quidem febrilem effervescenciam, per quam depurabatur sanguis, non modo a supradicto affluente fermento, sed & data occasione, ab aliis quoque impuritatibus non febrilibus intra illum præexistentibus; veruntamen remansisse superstitem in eodem cruore, velut in Mari, sedata licet procella adhuc turbato, motum quemdam, vel dispositionem irrequietam ad facile fermentescendum, illi impressam a prægressa effervescencia, seu ab humore, qui effervescenciam hujusmodi suscitavit. Hinc particulæ sanguinis suo pte jam ingenio non bene dispositæ fluctuantes adhuc, atque tumultuantes, neque sibi placide cohærentes amplius, ut cohærebant in statu sano, loco febrilis ebullitionis clandestinam, & occultam potius iniere fermentationem, ac inde imperfectam secretionem, vi cujus impuritates ejusdem Cruoris antecederet aggestæ decubuerunt ad articulos, necnon etiam ad universalem corporis habitum, quasi Rheumatismi adinstar.

instar. Et hoc casu locum habere videtur, quod non semel se observasse refert *Sydenham*. (subdens tamen hoc esse unicum incommodum, quod a Cortice allatum novit unquam) nempe, quod qui pluries Chinam Chinam assumpserint, Rheumatismo fiant ad breve tempus nonnunquam obnoxii: quo tamen mihi, ut verum fatear, alias nunquam videre contigit, hoc, & sequenti casu excepto, ubi quoque usus Chinæ Chinæ diutinus aut exuberans non fuit, sed fortasse potius immaturus.

Itaque a posteriori videtur constare, quod satius fuisset, vel Febrem, quæ *depurativa* erat; sinere, quousque talis mansisset, nec Corticem exhibere, vel saltem priusquam exhiberetur, sanguinem ab inquinamentis suis mundare, si vero remediis diaphoreticis occasione deferesscentiæ febrilis facile in actum reducibilis, si ve diureticis, aliisque similibus, præmissa etiam blandiori ventris expiatione, quin & parca forsitan (quam *Ægra* facillime, non obstantibus iis quæ diximus, ferre consueverat) sanguinis detractione: ut sic purus, & fluxilis, quantum fieri potuisset, redditus idem Cruor, inhibita postmodum Febris commodo tutius, atque tranquillius perfrui valuisset.

II. Haud longe ab similiter contigit *D. Pegault* Obstetrici olim Aulicæ, habitu corporis valde obeso prædite, atque a toto tempore suæ mansionis in Italia (quippe, quæ Parisiensis erat) variis ægritudinibus obnoxia, fluxui scilicet immodico sanguinis ab utero, efflorescentiæ cuidam cutaneæ acerrimæ per singulas Æstates, aliisque diversis incommodis, quæ robustam licet, sæpius perturbare consueverunt. Hæc anno 1700. dum appropinquaret, immo immineret partus Serenissimæ Ducissæ Mutinæ, correpta est Tertianæ simplici Intermittente satis valida, & non modicæ diuturnitatis signa præbente ob copiosos vomitus, & alvi defectiones, profusosque in ipso Febris augmento sine levamine sudores. Quapropter, cum ei admodum curæ esset excipere partum Dominae tum suæ, tum meæ, rogavit me, ut Febrim quam cito vellem suppressere saltem, si penitus extinguere datum non esset. Tertio itaque vix elapso paroxysmo, præmissaque diebus antecedentibus phlebotomia, & Clysterum administra-

tione, Corticem propinavi, cuius usu opportuno continuato, impetratæ sunt induciæ Febri, quantum exigebat opus illud, quod propterea ad ultimum usque terminum feliciter perduxit. Post mensem circiter recidit, & curata est methodice, purgata scilicet, aliisque consuetis omnibus adjuncta remediis. Sed neque plane profecit hæc methodus: siquidem alias recidit, nec semel; quamobrem nova Corticis oblatione, quam efficaciter imploravit, iterum est sanata. Sed (quod adnotavit *Sydenham*, ut supra diximus, & quod forsitan Transalpinæ magis, quam Cisalpinæ genti est familiare) non multo post vagos in regione præsertim lumbari passa est dolores, a Rheumatismo non longe ab similes: ac demum, iisdem flexuræ genuum pertinaciter infixis, non sine incommodo descensum scalarum, & stationem ipsam ad aliquod tempus valuit exercere, nec nisi serius in pristinum restitui. Illud insuper de illa notandum, quod quotiescumque sumebat Corticem (sumpsit autem pluries, ac pluries per modum alterantis) toties illi alvus copiose fluebat, ferme ac si solvens aliquod ea sumpsisset, quod & aliquando se observasse *Mortonus* asserit, & *Sydenhamius* ob peculiarem, ut inquit, quorundam corporum temperiem, atque idiosyncrasiam, iique proinde Auctores in tali casu Laudanum miscant cum Cortice; neque tamen per hoc admodum feliciter ea curabatur, ut retuli: iisque diebus, quibus feriebat ab assumptione Corticis, (ut pluries mihi placuit experiri) illis eisdem alvus in statum naturalem redibat. Quod sane in ulla alia persona mihi nequaquam contigit observare; cum in Italis Ægris aliquam potius alvi stipticitatem, quam lubricitatem, utpote -- operationem tam suæ naturæ (eodem *Sydenhamio* iudice) quam morbo plane contrariam -- consuecat inducere.

Atq; hi duo casus respiciunt oblationem Corticis haud satis felicem in Intermittentium principio, ubi sanguis depurari indigeat non modo a fermento febrili, verum & ab aliis inquinamentis in eo præexistentibus: nunc duos alios subdam longe minus felices, & notatu dignos? quos, mihi nuper tantum, sexdecim videlicet annis a prima hujusce Tractatus editione mihi contigit observare, commostrantes

tes eandem oblationem ne semper quidem tutam in ipso febrium intermittentium, plane tamen depurativarum progressu.

III. Estate Anni 1728. dum Ruri agerem, Nobilis quidam Adolefcens a Villa mea mille passus distans corripiebatur levissima intermittente Tertianâ, primum simplici, mox duplici, sed quæ intra paucas horas copioso sudore integre solvebatur, remanente per totum tempus intermedium omnimoda actionum alacritate. Perseverante jugiter hujusmodi statu, nil prorsus faciendum duxi, sed totum negotium Naturæ relinquendum ad excoquenda per ignem febrilem tam blandum quæcumque fluidorum vitia, quæ ob prægressos errores, præsertim in potu, insolatione, & nimio corporis exercitio commissos, potuissent in ægotante latere. Jamque vigesimus tertius præterierat accessus, cum ab importunis precibus Adolefcantis alias a me rejectis tandem commotus, illi morem gerendum censui, Peruvianum scilicet Corticem dosi saltem paulatina eidem præscribens, præcipue cum ille clam domum meam ob idipsum pedibus venisset, mihiq; asseverasset, sed falso, nullo amplius, aut ferme nullo sudore paroxysmos levissimos, nec ultra tres, vel quatuor horas protractos, solvi consuevisse. Præscripsi ergo *tres drachmas* Corticis in sex partes divisas, & intra sex pariter dies omni mane sumendas. Assumpsit ille, & circa tertiam, vel quartam diem febris evanuit. Cumque vero duas alias portiones superstites duobus diebus subsequenter ad præcautionem potasset, prima post absolutum medicamen die, ex improvviso correptus est paroxysmo, quem Oppidanus Chirurgus epilepticum reputavit, cui tamen morbo Adolefcens ille numquam antea fuerat obnoxius. Nunciata mihi per eundem Chirurgum eventus serie, statim venam secari jussi; quæ tamen operatio, nonnisi post horas quinque, vel sex fuit celebrata: ab ea vero motus convulsivi, seu jactationes Corporis cœpere quidem, ut fuit relatum, illico imminui, sed eos excepit profundus sopor, vi cujus Æger ferme exanimis videbatur: qua de re novam iterum venæ sectionem præcepi, & perseverante jugiter sopore, ac oppressione mentis, vesicantia quoque brachiis, & cruoribus affigenda proposui. Hæc ta-

men omnia cum incassum acta intellexerim, mane sequenti Ægrum mihi invisendum omnino credidi; quem cum deprehendissem obmutescentem, ac veluti obdormientem, sed nonnullos nihilominus motus, quos per evulsionem capillorum ipse excitaveram, facile edentem, eosque tunc observassem sopiti potius, atque subdeliri, quam Epileptici hominis proprios, securitatem omnimodam Matri sum pollicitus, ut revera contigit, etsi nonnisi post horas 38. per novæ, ac unicæ febriculæ supervenientiam ab ejusmodi paroxysmo integre liber evaserit. Evasisit tamen, neque amplius usque adhuc quidquam simile, vel ullum aliud incommodum passus est, optimam quippe, ac firmam valetudinem Deo dante assecutus. Una remanserat adversus Corticem Parentum querela, quam tamen ego statim sustuli, asseverans febrifugum ex se insons fuisse, ac strenue suo munere functum; me potius haud satis cautum in concessione mea, & subdolo Adolefcantis relatu nimis credulum ingenue confessus.

IV. Inclinate Autumno ejusdem Anni Urbi restitutus in consilium vocabar pro Aulico Equite nostro florentis ætatis, quidam Viennæ Austriacæ hyberno tempore moram traheret, levi Tertianâ duplici intermittente, & copioso sudore solvi consuetâ, fuit ibidem correptus. Eam tamen ad decimam sextam usque diem protractam cum diutius ferre ob impatientiam detrectaret, Medicus, etsi quodammodo invitatus, fervidis petitionibus illius tandem indulgens, Chinam Chinam frequentiter haustu, per breviora videlicet intervalla potandam præbuit; quo factum est, ut sequenti die febris nullatenus apparuerit, sed ejus loco successerit perturbatio quædam Ventris infimi, tremor Viscerum, evaporatio ad caput, & dein manuum, ac digitorum convulsiva contractio; itaut affectio isthæc ab Epileptica parum abluere visa esset, nisi mentis, & sensuum omnium usus integer aliud suavisset. Injecto statim Clystere, sedata sunt omnia; noctu tamen bis, aut ter, etsi levior rediit insultus, qui postmodum irregulariter se se exerere non desit. Progressu temporis supervenere iterum febres, quæ per sexaginta dies, & ultra, modo Tertianæ, modo Quartanæ typum referebant, modo nonnisi erraticarum more invade-

bant;

banē; iisque etiam vigentibus recurrebat identidem insultus ipse, quamvis debiliior. Febribus tandem per amara depulsi, remansit nihilominus larva quædam transitoria ejusdem insultus, quæ a primariis Urbis illius Medicis pro mera hypochondriaca affectione fuit habita consensu unanimi. Cum tamen ea post epotas etiam quasdam Thermales aquas recurrere, quamvis imbecillius, nequaquam cessasset, reditus ad nativum aerem pro medela fuit Ægrotanti præscriptus. In Italiam itaque reduci meo suasu secta est vena prope hyemale solstitium, non neglectis familiaribus quibusdam remediis, quæ Medicus illius ordinarius præscripserat, quibus extenuata quidem remansit hujusmodi affectio, non tamen plane sublata; illius namque eradicationem ad VERNUM Æquinoctium differre fuit opus, martialibus tandem remediis absolvendam.

Hi duo itaque Casus satis clare videntur ostendere, non quod Cortex in se, vel ex se sit umquam noxijs, quemadmodum quispiam male feriatu possit opponere. Cortex enim hisce Casibus febrem interceptans non aliud præstitit, nisi quod debebat, & quod solet etiam tunc cum pereuntis hominis vitam ab imminente vindicat morte; sed solum videntur ostendere, quod Medicus debeat summa cautela procedere in supprimendis quocumque vero specifico febrifugo (si quid aliud sit præter Corticem) Febribus depuratorijs, non modo in earum principio, verum etiam in earumdeni progressu, quando nulla id exigunt symptomata, sed potius oppositum suadet facilis Ægrotantis tolerantia: potest enim nonnumquam contingere, raro licet, quod non modo saburra in sanguine præexistens, & latens; sed & ipsum fermentum febrile a Febrifugo absorptum non integre subigatur a Natura, itaut possit vel insensibiliter dissipari, vel per urinæ vias, uti frequentius mos est, vel per alias æquivalentes excerni; sed feratur per Metastasin infrequentem quidem, sed tamen possibilem, ut in duobus hisce casibus, ad caput, vel alio, ibique non contemnenda producat phænomena, quamvis millies in similibus Casibus id non acciderit. Quamobrem Medicos monitos velim, ne febrium omnino depurativarum, & plane salutarium, etsi non-

nihil provectarum, ullo vero febrifugo suppressionem etiam paulatinam tam fidenter, ut sæpe assolet, tentent, nisi earum diuturnitas sensibilia quæpiam gignat incommoda, quorum ratione Febres hujusmodi ob solam diuturnitatem suam videantur jam Naturam nonnihil corruptivam adipisci: quod non prius quam ultra quadragesimam diem solet de more contingere. Interim tamen sicut nimiam fidentiam in animosioribus per exempla isthæc temperandam credidi, ita ne nimiam trepidationem pavidiorebus incutiam, ad feliciora exempla oblationis Chinæ Chinæ in ipso Intermittentium principio progredior.

V. *Matrem meam*, tunc prope octogenariam, adhuc tamen robustam pro ratione ætatis, & sanguine satis vegeto etiamnum refertam, querulam licet, mense Novembris anni 1706. Quartana Febris adorta est. Tribus elapsis accessionibus mediocris intensiois, cum non satis fiderem virium nonnihil prostratarum robori, in tam provecta ætate facile resolvable, & cum nihil incongruum intra illius sanguinem præexistens agnoscerem, quod occasione febrilis incendii indigeret absumi; sed contra metuerem potius ejusdem cruoris conspurcationem a Fermento febrili (quod tractu temporis non semper perfecte subigi solet) vel saltem enervationem ipsius sanguinis a modici etiam temporis lucta, seu effervescentia, ad ejusdem fermenti subactionem requisita; idcirco ab ipso initio sufflumen aliquod paroxysmi imponendum duxi, ne nimium excurrerent. Quapropter statim Corticem ad *scrup. j.* quotidie mane propinavi, per modum scilicet levioris alterantis, ratus me forte intra decem, vel duodecim dies febriles accessus ad summam extenuationem, vel ad totalem abolitionem paulatim deducturum. Sed mea me fefellit opinio; siquidem tertia die assumpti remedii, qua die quarta accessio expectabatur, vix ea sensibilis fuit: quare continuato ad duos alios tantum dies, eadem quoque dosi, eodem medicamine Febris penitus abiit contra expectationem meam. Substiti proinde ab usu Corticis expectans post aliquot dies reditum Febris, quam nonnihil finire decreveram; sed ea non amplius reversa est. Immo, cum post aliquod tempus occasione cujusdam errati

in victu, vomitum nocturnum passa esset Ægra, cui se adjunxit incallescencia febrilis, hæc nihilominus pari velocitate sponte abiit, ac advenerat. Neque ab eo tempore usque ad ejus obitum ullum insultum febrilem experta est Genitrix mea, quæ Deo favente deinceps vixit incolumis.

VI. *D. Margaritam de Marchesii* 76. annos natam, & alioqui sanam, Hyeme Anni 1708. Febris Quartana corripuit. Tribus elapsis paroxysmis, Filius Chirurgus domum meam petit, consilium capiturus, an Corticem Matri debeat offerre, nec ne. Absente me ab Urbe, Junio-rem Medicum, quem tunc instituebam in Praxi, allocutus est, votum illius saltem excerpturus. Cautus Adolescens se præbet ancipitem; subdit tamen sibi notum esse, quod Matrem meam in principio Quartanæ eo remedio feliciter ipse curaverim. Hac notitia contentus Chirurgus, nec quicquam ultra quærens, statim prima die vacua, post tertium paroxysmum exhibet Matri suæ *drach. j.* Corticis: altera die pariter vacua, alteram similiter Corticis *drachmam*, & die quarti futuri paroxysmi *drach. ij.* quibus epotis, idem quartus paroxysmus minime apparuit, nec ullus alius deinceps: immo nec recidiva, nec ullum amplius (quod unice notandum occurrit) ex suppressa cito Quartana successit incommodum, sed integra plane, constans, & inculcata valetudo.

VII. *Filiolus* bimus, unicuique *D. Petri Joannis de Padronis*, cæteroqui vividus, ac probe valens, Febre Quartana duplici ex improvise corripitur, quæ illum intra paucos dies plurimum extenuat, angit, atque debilitat. Huic præmissis aliquoties intermissionis tempore nonnullis cochlearibus *Sir. de Cichorio* cum *Rhabarbaro*, qui alvum vix tantillum subduxit, exhibitum est statim Extractum Peruvianum Corticis, paucis *Syr. ex Corticibus Citri* edulcatum, paucaque similiter aqua ex ejusdem Floribus aromatizatum: quo per aliquot dies exhibitio, sublata penitus est Febris, cui successit nullo interturbata incommodo perfecta sanitas.

Ex tribus hisce postremis exemplis cum pateat ex adverso adhibitum esse feliciter in ipso Intermittentium principio Peruvianum Corticem, videtur inferri posse, quod ubi nil purgandum in sanguine

præexistit, sed solum peccat in ipso fermentum febrile adveniens ab extra, capax tamen tractu temporis, si paulatim restitet, febrem naturæ anticipitis in corruptivam convertere, non ab re sit eodem nonnumquam in ipso pariter principio, caute tamen, ac prudenter uti. Modo transitum faciamus ad alias recensendas historias itidem felices citæ oblationis Chinæ Chinæ in febribus corruptivam naturam nondum quidem adeptis, sed tamen ad eam acquirendam non longe dispositis.

VIII. *Amita mea Monialis* 78. annum agens, insultum apoplecticum ante tres circiter annos passa, atque ex eo hebes jam, immemor, ac ferme stupida reddita, anno demum 1708. capitur Tertianæ duplici suapte natura Intermittente, cum paroxysmis tamen sese invicem excipientibus. Vix elapsis primis diebus, quibus præsidia medica consueta, & possibilia usurpata fuerant, eo devenit stupiditatis, ut nec cibum capere, nec urinam reddere, neque aliud quidpiam sciens, aut volens, exercere potis esset, durante accessione, præsertim potiore, vel saltem non nisi circa extremam declinationem ejusdem, cui postea fere immediate subsequabatur altera cum rigore paulo minore. In hoc statu dixi Monialibus assidentibus (quoniam Ægrotans eo passu ad obitum tendebat intra paucos dies, non tam ratione Febris, quam ratione adjunctorum) non aliunde quicquam spei superesse nisi forsitan ex tentamine Chinæ Chinæ, si eam aliqua hora minoris stupiditatis deglutire valeret: cujus tamen remedii administrationem, utpote in tali statu difficilem, & probabiliter inanem, earum arbitrio relinquebam, ut solum si luberet, tentarent. Faciles se præbuere Moniales: & quoniam intra Claustra Pharmacopœium usuale habent, statim attulere remedium, quod summa charitate, & industria administratum fuit, & quasi vi illata, ab Ægra deglutitum ad *semidrachmam*. Vespere repetitum est eadem dosi, & facilius haustum, quoniam declinabat jam fortior accessio. Mane sequenti oblatum est ad *drachmam unam* (semper enim facilius potabat) & vespere ad *semidrachmam* cum debito intervallo, & congrua ab alimento distantia. Altera die, propinato ad *semidrachmam* pariter mane,

ne, & fero eodem remedio, vix tantillum Febris apparuit, quæ brevi postmodum, continuato paulisper medicaminis usu, disparuit omnino. Hoc autem mihi nequaquam mirum. Illud potius miratum sum, & etiamnum miror, quod soluta Febre, statim Ægrotans adeo vegeta, prompta, & memor evaserit, ut vix talis fuerit ante insultum apoplecticum, nedum ante Febrem. An vero phænomenon istud plane mirandum Cortici adscribendum sit, an acerbo & continuo rumentium hæmorrhoidum dolori (quod symptomata sublatae pariter Febri statim supervenit) anceps hæreo. Eventum tamen non abfimilem ab usu Corticis refert de suo Avunculo *Morton, Historia 26. De Proteiformi Febr. Intermitt. genio*. Perseveravit ad aliquot hebdomadas, paucas tamen, Ægra in hoc statu, solo hæmorrhoidum dolore vexata, & adjuncta alvi stipticitate, Clysterum usum ægre admittente. Tandem sive propter hoc, sive ob intermissum præmature nimis, nec diu continuatum, aut repetitum Corticis (metu scilicet, ne ab illius actione emergerit in hoc uno casu hæmorrhoidum tumor, ac dolor) Febris rediit, & cum ea mentis, ac sensuum torpor consuetus, quin etiam major. Aberam forte tunc ab Urbe, neque Ægram invisi, nisi post tertiam diem, quo tempore vix percipiebat, quæ circa eam fierent, aut dicerentur, meque ipsum vix dignoscebat. Quinta die cum esset nonnihil vegeta, sibi, ut agebat, brevi morituræ institit ministrari Sacramenta Ecclesiæ, quibus integre munita, redeunte statim accessione, quæ vehementer invasit, fere lathargica facta est, & deglutiendi impotens: ac propterea de China China propinanda ne cogitandi quidem fuit locus; quamobrem nullo perturbata remediorum incommodo, septima circiter die animam Deo reddidit. Ex hoc casu, si non aliud in rem nostram, saltem efficaciam remedii in subiecto constitutionis jam descriptæ, veterum affectionum temporaneam correctionem, & vitæ ipsius, laboriosæ licet, protractionem ab administrato, necessitate cogente, circa initia remedio, subit animadvertere.

IX. *Aliam Monialem* ex ordine Carmelitarum Excalceatarum, annos 76. natam, habitu corporis a multis jam annis ca-

chectico, & squallore faciei cadavericum prope æmulante refertam, suffusione oculi utriusque fere obcæcatam, antiquoque insuper, & continuo asthma laborantem, ita ut unum, vel alterum gressum movere non posset, quin anhelitu gravissimo ipsam loquelam præpediente corriperetur, Autumno an. 1707. invasit Tertianæ duplex Intermittens, nec admodum fortis. Roganti, ut præmissis leniente levissimo, phlebotomiam jamdiu intermissam, antiquitus vero pro minuenda spirandi difficultate, sibi (etsi ex tunc etiam cachecticæ) familiarem æque ac proficuum permitterem, annui limitata ad tres, vel quatuor uncias sanguinis detractione: ex qua facillime tolerata nullum sive commodum, sive incommodum subsequi dignoscere potui. Processit Febris de more nonnihil intensior in augmento morbi. Cumque in quinto Paroxysmo, quintaque pariter die non parum somniculosa videretur, licet quo ad alia non plus gravaretur, quam par esset: perfectis, quæ illi aliunde imminabant periculis, si Febris vel tantillum ingravesceret, vel modice protraheretur, præscripsi *scrup.* Extracti Chinæ Chinæ quotidie mane assumendum: quo bis tantum adhibito septima die vix umbra Febris se prodidit. Continuato deinceps, Febre licet jam extincta, ad alios tres dies eodem remedio, Ægra integre convaleuit, & (quod magis refert) sine ulla penitus recidiva.

X. *Alia pariter Monialis*, degens in Cœnobio S. Claræ senex gracilis, & valedudinaria, inclinante Æstate anni 1709. corripitur Quartana simplici intermittente. Hæc ante quatuor circiter menses passa erat insultum levis Apoplexiæ, statim solum per decubitus materiæ ad nervos partis sinistræ (unde ejusdem partis stupor universalis) nec non ad nervos opticos, & linguæ motorios, unde hæsitatio sermonis in ista, in oculis vero fenestrorum objectorum repræsentatio, & tandem stabilis caligatio. Superveniente Quartana credidissem, auctoritate *Hippocratis*, materiam in nervos tum deturbatam, tum influere valentem, posse attenuari, digeri, atque resolvi; sed fortassis ætas, & debilis constitutionis languor obstituerunt. Quamobrem, licet Febris primis insultibus non admodum gravis videretur; cum tamen paulopost sumpsit incrementum,

tum, & robur, metum aliquem incussit tum *Ægræ*, tum mihi, ne scilicet ea suapte natura debilis pluribus accessibus valeret diu sufficere. Eapropter cum potius debilitari, quam refici partes affectas, & præcipue visionem, quotidie noscerem: in ipso etiam morbi principio, videlicet circa quintum (ni fallor) Paroxysmum, vel eo vix transacto, coepi Corticem offerre ad *drach. ss.* singulo mane. Substitit Febris etsi valida post sex circiter oblationes; nihilominus continuatum est remedium usque ad dies 14. postea, quiete duarum plus minus hebdomadarum interposita, iterum exhibitum est ad *drach. j.* quotidie per tres dies. Immo ad maiorem præcautionem altero simili intervallo posito, circa *Æquinoctium Autumnale* rursus exhibitum est quotidie *drach. j.* Corticis per alios tres dies; unde stabilis sanatio, & præservatio absque ullo alio incommodo; immo potius cum levamine, & alacritate ad motum, sola oculorum caligatione superstitit: a qua nihilominus nequaquam impedita est, quin sola, & sine adminiculis etiam post biennium quaquaversum vagaretur, & consueta munia mediocriter exerceret.

Atque Casus istos circa oblationem Corticis bono successu institutam in principio Intermittentium, *corruptivam* nondum naturam vere adeptarum, sed tamen in eandem proclivium, retulisse sufficiat. Modo nonnullos alios circa eandem oblationem præ urgentia symptomatum administratam, Febre scilicet in deterius labente, recenscamus.

XI. Honestus Juvenis *Franciscus Degoli*, structura corporis universa ad Tabem apprime disposita donatus, cujusque Frater jam tabibus, & Mater peripneumonica obierant, correptus est Anno 1699. circa medium Augustum Quartana simplici, quæ paulo post duplex est facta, illique adjuncta Tussis importuna noctu, & interdum præcipue vero toto accessionis etiam declinantis tempore *Ægrotantem* concutiens, cum plurimo sputo materiæ spumosæ insipidæ. Hunc a principio hortatus sum, ut Febres ferret, opem postea idoneo tempore laturus, & citius etiam, si Tussis admodum increbresceret. Tulit ille tacitus Quartanam duplicem per duos Menses, tussimque contumacissimam, & molestissimam, qua ad marasimum usque deductus est, cum tanta sputi

spumosi copia, ut quanta fuerit; vix credi possit. Deerat a sputo omnis purulentia, non omnis tamen deerat intermissionis (qualiscumque) die febrilis incallescencia; cætera Tabidum consumptum referebat. Rursus accitus Ego, ac prædicta omnia considerans, statim, paucis præmissis, exhibui Corticem ad *drachmas duas* in Vino, ingruente Paroxysmo graviore, & confestim utraque jugulata est Quartana, tussisque inde manifeste imminuta, ipsumque adeo spurum. Per octo dies assumpsit *semidrachmam* ejusdem pulveris, & interim sedata est Tussis, Febre jam ante depulsa. Hinc ad duos Menses abfuit æque Febris ac Tussis; sed circa brumale Solstitium utraque reversa est, & utraque repetito pulvere iterum fugata. Quia tamen Quartana modo duplex, modo simplex, levior licet, irregulariter nonnumquam redibat, & cum eadem Tussis acerrima, sputumque suspectum, ideo *Æger* coactus fuit pluries idem Remedium parca dosi haurire, donec prope Solstitium *Æstivum* Anni 1700. a Febre, Tussi, & Macie, cui in dies succedebat proba nutritio, perfecte sese extricavit, nullum amplius morbum ab eo tempore passus ad Annum usque 1727., quo tempore e vivis sublatus est.

XII. *D. Carolo Antonio de Agnanis* Sacerdoti, Tertianæ simplex Intermittens, quæ illum die 26. Julii 1707. adorta est, post septem leviores circuitus duplex est facta, æque tamen adhuc intermittens, ac levis. Curata est methodice; sed loco levaminis, potius paulatim exacerbata est Febris, quæ eousque processit, ut rigoribus, tremoribus, ac concussionibus intolerabilibus in invasione *Ægrum* vexaret, succedente dein plurima in somnum proclivitate, cum torpore mentis sat gravi, & postmodum delirio: quæ tamen omnia symptomata copiosus tandem sudor una cum Febre solvebat. Instabat Mater, ut Chinam Chinam præscriberem, Natum imparem oneri morbo credens. Renuebam tunc ego, ut qui vigesimam saltem diem jam prope imminuentem expectare decreveram; vires enim erant ferendo. Transacta vigesima, Febris fit fortior, illiusque simul ingravescent symptomata; insuper urina crassa est, pauca, & impense rubra. Renovantur querelæ de Cortice non adhuc propinato. Cuncta abundus hære-

hærebam, videns morbum in summo vigore, quem proinde tunc velut suffocare minime audebam, certus (ut opinabar) de recidiva longiore, cum tamen Febris adhuc intermittens securitatem cum diuturnitate polliceretur. Augebatur interim nonnihil qualibet accessione sopor, atque delirium. Et licet solveretur utrumque, soluta Febre: cum tamen relinqueret aliquod vestigium sui, instante viriliter Matre (mihi dubio procul infortunia quæ accidissent, exprobratura) Corticem præscripsi ad *semidrachmam* tantum mane ante Febrem, & sero declinante Febre. Sed cum postremus accessus iisdem non modo symptomatis, sed & ultra morem gravioribus fuerit comitatus, sequenti die dosim duplicavi, ut & die tertia. Statim Febris abiit; Urinæ factæ sunt concoctæ, & omnia tranquilla. Sumpsit Corticem iterum ad *drachmam semis*, semel tantum in die ad modicum tempus: quo elapso, Rus adiit, ubi paulo post, spontanea diarrhæa superveniente, perfecte convaleuit, duos vel tres tantummodo Tertianæ paroxysmos post Æquinoctium Vernalis anni 1708. iterum passus.

XIII. Generosum Virum, Supremum Domesticæ Ducalis Rei Præfectum, D. Comitem Ludovicum de Marsciano, Quartanæ prope bimestris, ni fallor, qua tenebatur (contigit id anno 1696.) ad nauseam usque tædebat. Curabat illum de more D. Davinius, meque tunc propter ægritudinem impedito, & cæteroqui in consilium vocari solito, socius illi iungebatur in curatione Vir Scriptis suis, & multifaria eruditione Clarissimus, ac Orbi notus, D. Bernardinus Ramazzinus, Comprofessor quondam meus, summo opere colendus in Lycæo Mutinensi, postea suspiciendus in Patavino, ubi Primariam merito occupavit Pract. Med. Cathedram. In morbi progressu accitus sum & Ego, ut qui meam jam cœperam circumferre convalescentiam. Nobis itaque omnibus in consilium vocatis, suum Æger de sumendo Cortice desiderium ardens exposuit. Jam Lien illi cœperat nonnihil intumescere, ac propterea ne ultro, ut mos est, durantibus Febribus intumesceret, instabat easdem illico suppressi. Me autem præ cæteris mirabatur cunctantem, quem faciliorem sibi persuaserat, quippe tunc a morbo gravissimo Corticis ope con-

valescentem. Ponderato symptomate, & iis omnibus, quæ contra usum Corticis adduci potuissent (quatenus metuendum foret, ne plus ob suppressam hoc pacto Febrem augetur lienis tumor, quam si illius curatio vel omitteretur, vel remediis consuetis absolveretur) decretum fuit, paucis præmissis, esse annuendum votis Ægri, qui propterea statim sumpto Remedio eodemque modis jam dictis continuato, tum a Febre, tum a Splenis tumore absque ulla recidiva liberatus est: nisi forte Morosus quispiam recidivam morbi illius appellare velit lethalem ejusdem ægritudinem post septennium a causa evidenti productam, Febrem videlicet acutam, ex suppressa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abscessum ad anum imperfecta judicatam; quo demum abscessu prius in Gangrænam converso, mox difficulter curato, translatoque interim Ægro in aerem palustrem, Febris erratica subsecuta est, quæ tractu temporis lienis tumorem ascivit, dein Iterum, mox Hydropem, & mortem.

XIV. Gracilis Uxor D. Francisci Guicciardi Cantoris egregii anno 1708. duplici Tertiana Intermittente laborans, intra paucos dies, accessionibus sese mutuo excipientibus, eo devenit, ut jam versaretur in non levi discrimine, testante id pulsu exili, motibusque manuum, & linguæ tremulis, cum subsultibus tendinum, & hujusmodi gravibus symptomatis, ratione quorum Viatico Eucharistico fuit munita. In Consilium vocor; & quoniam reliqua remedia ex arte præscripta fuerant, & Febris adhuc motum sensibilem suæ invasionis servabat, priusquam iste oblitteraretur, statim Corticem Peruvianum proposui. Obstabat, vel videbatur obstare insignis, & amplius lienis tumor tempore morbi, brevi licet, genitus, qui D. Florianum Medicum curantem, Doctum, ætateque magis provectum, nonnihil hæsitantem reddebat. Cunctantem nihilominus hortatus sum, ne in gravi periculo præsentaneum, quod spondebam, Corticis auxilium omitteret ob suspicionem augendi lienis tumorem, quem tractu temporis postea Ægra superflite curare poterat, nisi, sublata per Corticem Febre, sponte evanesceret: quod pluries mihi contigisse asseverabam.

Annuit ille; & oblati in remissione Febris *duabus drachmis* Chinæ Chinæ, & *drachma una* quotidie per duos sequentes dies, Febris omnimode depulsa est. Præscribitur tamen ad maiorem cautelam alia *semiuncia* in octo partes dividenda, qua ad impediendam recidivam assumpta, præter illius expectationem Splenis tumor evanescit in totum: & sic eodem fere tempore a Febre simul, & a tumore lienis curata est absque ulla penitus recidiva. Plures Casus istiusmodi, nempe de Febris Intermittentibus, præsertim Quartanis, tumore Viscerum infimi Ventris comitatis, & per Corticem una cum tali symptomate sanatis, asserere possem, quos tamen, utpote triviales, & passim obvios, satius est silentio præterire.

XV. Non æque tamen silentio præteream (né scilicet meæ numquam desim ingenuitati) Casum singularem inter tot felices minus faustum, qui non mihi quidem, sed meo quondam Præceptorum contigit, dum viveret; quamquam nec illum inter meos connumerem, neque Cortici imputandum credam, ut ei fortasse imputarunt mussitantes quidam Cynici illius temporis. Referam tamen, ut alii iudicent.

Meus itaque colendæ semper memoriæ Præceptor, *Frassonus*, Nobili cuidam Viro Quartana Febre per mensem circiter detento, & supra modum vexato, cum notabili anhelitus difficultate, atque œdematoso pedum tumore, ante Febrem exortis, & cum ea in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, & Febrem sustulit. Post aliquot alios successive dies tumor œdematosus suapte natura in incrementum pronus major est factus ad tibias, & crura sensim procedens Ventre non immuni; atque ita, increbrescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem menses a serosa colluvie universaliter obrutus Ager Fato cessit, Hydropicus Abdominis simul, & Pectoris.

Si Casum hunc iusta lance obiter perstricare velimus, pro Cortici idemnitate subit animadvertere, non modo ante illius oblationem, verum & ante Febrem inchoata jam esse utriusque Hydropis rudimenta, cui Causæ quoque prægressæ (quas modo recensere non vacat) plurimum contulerunt: unde ex præexistente dispositione in actum jam partim deducta potius quam ex suppressione Februm,

quibus non solum vigentibus, sed & ante eas, ab alia causa ortum duxerat, Hydrops ille accersendus videtur, quemadmodum egregie distinguit Raymundus *Restaurandus* -- *Vel enim* (inquit ipse) *Hydropem præcedunt Febres, præsertim Quartanæ, sicuti Celsus adnotavit, vel hæc subsequuntur Hydropem. Posterioribus his inutiliter exhibetur China China; quandoquidem sunt productum causæ, ut plurimum curationem respuentis. Id remedium aliquando a me usurpandum est in gratiam Aegrorum illud efflagitantium, solatium aliquod illis quaesito: desinebat revera Febris, sed paucis post diebus revertens, vel saltem Hydropi nihil detrahens, ut plurimum lethali* -- Quod & confirmat propria experientia Cl. *Nigrisotus* in Scholio ad hunc Textum -- *Non eadem est ratio* (sequitur *Restaurandus*, celebris licet *Humorista*) *si Febres antecedunt Hydropem: nam non admodum difficulter curantur, nam sæpenumero Hydrops recedit, dummodo omnia convenienter accedant, præsertim in cathartorum usu, quæ eadem die Febres revosantia, hoc pacto Hydropi augmentum, & fomentum præbent.*

Sed etiam præter hoc, quod maxime verum observatur in Praxi, certum est ex adverso, & omnibus notum, plurimos ex Quartanis per Chinam Chinam nequaquam depulsis sponte sua in Hydropem labi. Immo Æstate anni specialiter 1707. non paucos vidi in Urbe nostra ex Tertianis simplicibus, atque duplicibus, quibus Cortex administratus non fuerat, intra paucos dies tumidos factos, ac veluti Anasarca (rectius pectoris Hydrope) correptos obisse, inter quos *Puerula D. Comitissæ Sorre*, tres circiter annos nata, Parentum suorum antea deliciæ, mox luctus. Contra, eodem tempore Germanus quidam ex ignobiliore famulatu Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominae meæ, Quartana triplici laborans, cum universali Corporis, præcipue vero Abdominis intumescencia, itaut jam Hydropicus conclamaretur, curatus est a *D. Clerici*, me tunc absente, vocato, per Chinam Chinæ: per quam fugatis Febris, fere sponte, vel saltem paucissimis, atque levissimis adminiculantibus remediis, Hydrops ille, plus quam incipiens, utpote Februm vel soboles, vel comes prorsus evanuit. Immo, dum hæc actu con-

conscribebam; Quartanarium Sacerdotem Ecclesiae S. Viti Rectorem China China ipse curavi, cui Quartana simplex in duplicem conversa pedum, tibiarum, crurum, nec non ipsius abdominis intumescientiam intulerat, cum respiratione difficili, & ad quemcumque corporis motum valde anhelosa. Huic ergo, sublatis ope Chinæ Chinæ Febribus (simplici tantum leniente præmissa) partes omnes antea turgidae, sponte, ac brevi detumuerunt, & respiratio in statum omnino naturalem rediit, itaut libere ambulare, ac ipsi venationi indulgere facile potuerit. Et licet mox recidivam sit passus quoad Febres, non tamen ullam passus est intumescientiam, aut anhelitus difficultatem; unde nullo negotio, post modicum temporis repetito remedii usu, prorsus convaluit.

Si ergo ex una parte sine usu Chinæ Chinæ Quartanæ Febres sæpius Hydropem accersunt: ex alia vero parte, si ope illius evanescit cum Quartanis Hydrops inde productus, ut modo retuli, cur in casu unico, ubi, fugatis per eandem Febribus, processit ultro jam inchoatus Hydrops, adscribendus erit ille ipsi Chinæ Chinæ, non vero antecedenti dispositioni post depulsas Febres adhuc superstiti? Exempla Febricitantium, quibus Hydrops adjungebatur, curatorum ope Chinæ Chinæ, sunt adeo in Praxi obvia, adeoque familiaris est hujusmodi curatio utentibus Peruviano Cortice, ut minime hæsitavit idem Restaurandus peculiare Caput inscribere. De Hydropis succedentis Febribus Curatione ope Chinæ Chinæ: ubi plures adducit historias hujusce generis notat dignissimas. Idem vide apud Monginotium, Jonesium, Blegnyum, D'Acquin, Badum, Glantzium, & alios; quod Lectori lubet indicare, ne unum tantum uni Casui videar opponere, cum prostant mille favorabiles.

His stantibus, decernat modo pro libito quicumque vult super eodem Casu infausto superius allato, intra annos triginta unico, quantum novi, videatque, an tanta illum teneat fiducia, ut Corticem propterea vel absolute noxium valeat damnare. Ad me quod attinet, crediderim, illum non suffecisse quidem curationi Hydropis a Febre nequaquam pendentis, ut sufficit curationi ipsius Febbris; minime vero pu-

tarim ulli eorum obfuisse: cujus rei exemplum non ab similem afferam ipse Lib. 3. C. 5. Hist. 5. Quod si vere obfuisse contendatur, id saltem præcipitanter non imputetur Remedio suapte natura insonti, sed inopportunæ forsitan, aut præmaturæ illius oblationi. Hanc ob causam constitutæ a nobis sunt, quæ in antecedentibus exstant, pro congruo illius usu Regulæ, ac Exceptiones: quibus cum hoc Casu collatis satis patet, suspectam de inani eventu quo ad sublationem Hydropis esse potuisse ab initio oblationem Febrifugi. Quandoquidem, etsi vere Depurativa non erat Febris adjuncta, itaut Corticem absolute respueret, neque tamen erat vere Corruptiva, itaut plane eundem admitteret, quippe Hydropem illum ante ipsam sponte ortum nequaquam produciens. Notum est autem, quodvis Remedium, utut innocuum, sæpe non prodesse, & nonnumquam etiam obesse, si minus tempestive administratur. Sed hoc est peccatum temporis (inquit Badius) non est Medicinæ peccatum.

XVI. Eo ipso tempore, quo curabam D. Comitem Nogarotam a Quartana simplici in Pernicialem conversa, insignemque illius curationem specialiter describendam Cap. 6. Lib. 3. trahebam felicissime media valida methodo tunc primo a me excogitata offerendi Chinam Chinam in casibus hujusmodi, eodem quoque tempore habebam præ manibus D. Geminianum Levizzanum, Virum Patritium, decumbentem ex Tertianâ Intermittente primo simplici, mox duplici, tandemque naturam subcontinuum, & corruptricem adeptam. Circa morbi initia, cum errata in victu prægressa, & repletionem Ventriculi fateretur Ager, oblatum est vacua die, nempe 13. mensis Septemb. an. 1695. Elect. lenitivum ad unc. j. mox altera die vacua correspondente celebrata est phlebotomia, & in progressu administrata sunt ex arte consueta remedia. Cum hæc nihil proficerent, sed Febris quotidie magis invalesceret, vocatus est in consilium D. Ramazzinus, cujus suasu exhibitus est 23. Septembris die inter reliqua Cardiaca Lapis Bezoardicus, & die 25. affixa sunt fémoribus vesicantia; ob motus artuum convulsivos, gravemque totius nervosi systematis affectionem. Quia vero morbus in deterius labebatur, & qualibet accessione pulsus fiebat humilior, ac abolitioni

proximus, algorque feralis artus omnes universaliter detinebat ad plures. & plures horas: ideo metuentes ambo, ne una, vel altera accessione superveniente Ager occumberet, de antevertendo totis viribus paroxysmo eramus solliciti; idque sperabamus quidem unanimiter a China China, sed cum hoc discrimine, quod *D. Ramazzinus* ei non satis fideret in tali casu ad exitium tendente (esto quod periodi adhuc non obscure se proderent). Ego vero certam illi fiduciam adhibere, eo quod insignes ejus vires in casu longe graviore, & morti proximo, nempe in memorato *Comite Nogarola* actu experirer. Cum autem die 27. illius mensis Corticem exhibuissem eidem *Comiti*, & mane diei 28. eum jam morti ereptum, ut referam suo loco, invenissem, eadem die 28. Septembris enarrans *D. Ramazzino* casum, & exitum felicem, omnem ab eo hesitantiam submovi circa oblationem Chinæ Chinæ in hoc quoque casu magis vulgari, etsi gravissimo. Quamobrem ea ipsa die 28. quamirum effectus Corticis die prægressa oblatis *D. Comiti Nogarolæ* jam per Urbem celebrabatur, illum obtulimus *D. quoque Levizzano*, sed methodo tantum vulgari, ut vulgaris adhuc quodammodo dici poterat (quantumvis gravissima, sed tamen inducias aliquas adhuc præbens, morbi conditio. Oblatus ergo est Cortex ad *drachmas* tantum *duas* juxta morem, quoniam sufficiens erat a futuro paroxysmo distantia, ut vis remedii iusta dosi exhibiti in actum deduceretur. Repetitus est dein illius usus die ejusdem mensis 30. ad *drach. j.* & per quinque dies sic continuatus: unde celer, & integra Febris quondam *benignæ*, mox naturam *corruptivam* sensim adeptæ, solutio.

XVII. *D. Carolo Tamburino*, præclaro, & egregiæ indolis Adolescentis, postea Cassinensi Monacho, Quartana correpto, in tertio Paroxysmo supervenit ex improvise cæcitas fere omnimoda cum dilatatione pupillæ utriusque oculi. Symptoma hoc visus abolitionem minitans uno, vel altero repetito Febris accessu *D. Candrinum* illi assidentem impullit, ut de Febre gravissimi hujusmodi affectus productrice supprimenda cogitaret. Super hac re tamen me privatim consuluit, & annuentem habuit; dein consilio inito cum *D. Ramazzino* (sic exigente Ægrotante)

fancitum fuit inter ipsos, Corticem nulla mora interposita esse propinandum: quo facto, statim substitit Febris, nec amplius rediit, visusque sensim cœpit in pristinum statum reduci, mediantibus etiam aliis remediis materiæ jam parti infixæ discussionem promoventibus: quod egregie præstitum fuit, remanente tantummodo ea visus imbecillitate, quæ pro acutiore, ac minuitiore obrutu, opem Specillorum exposcit.

XVIII. Pro Coronide casum hunc addam, qui meo quondam *Præceptor*i pariter contigit, & qui signate adnotetur velim, cum super hoc uno fundata primo fuerit Praxis mea circa usum meliorem Corticis, translatus scilicet, atque promotum ad curandas Febres Exitiales, de quibus tum Libro sequenti, tum præsertim tertio. Casus autem fuit hujusmodi.

Patritius quondam Vir *D. Octavius Massellus* quinquagenarius, habitusque Corporis summo opere obesi, corripitur Febre Quartana simplici Intermittente circa annum 1678. Post aliquot Paroxysmos incipiunt accessiones fieri aliquantulum fortiores, & in sua duratione protrahi. Observantur tractu temporis in vigore febrilis effervescentiæ aliqui motus tremuli, & subsultus tendinum, lingua fit scabra, urinae imminutæ, ac crassæ, mensque non omnino constans: soluta tamen accessione, solvuntur omnia. Quia vero quolibet Paroxysmo gradatim intenduntur eadem symptomata, & paroxysmi iidem majorem extensionem acquirunt, de propinando celeriter Cortice, priusquam Febris reddatur Continua, decernit *Experientissimus Frassonus* curans. Et quoniam eundem Ægrotantem amicitia ergo invisere solebat alter Medicus majoris auctoritatis, & gradus, licet nec majoris eruditionis, nec æqualis experientiæ, huic quoque communicari *Frassoni* consilium, congruum visum est assidentibus. Horrui hic, iis auditis, mala innumera Ægro ominatus, si China China oblata fuisset, cui potius remedia Cardiaca, & Bezoartica substituenda esse clamabat, repetita insimul, quæ paulo ante luculenter celebrata fuerat, Venæ sectione, hirudinum quoque, & cucurbitularum appositione instituta, & aliis hujusmodi. Hæc *Frassono* relata impedimento fuere, ne Corticem offerret; protestabatur tamen, quod cuncta male cessura erant Amico Ægrotanti, neglecto.

glecto usu Corticis opportuno. Differri in alteram saltem accessionem hujusmodi remedium instabant Consanguinei Ægrotantis. Periculum esse in mora, respondebat *Frassonus*: se tamen nolle, altero Medico non approbante, immo palam improbante, Corticem exhibere. Interim non obstantibus, quotquot præscriberentur, Cardiacis, aliisque præsiidiis, novus de more Paroxysmus accessit, iidem, sed longe intensioribus stipatus symptomatis, quibus insuper singultus frequens, atque importunus addebatur. Neque evanescere brevi, ut antea, eadem symptomata, sed tantum imminuta fuere cum proportionem aliquam ad decrementum Febris, quæ tamen protrahi cœpit usque ad alterum paroxysmum, remissionem tantummodo modicam passa loco consuetæ intermissionis. Intra duas, vel tres accessiones mortem futuram non sine lacrymis ominabatur *Frassonus*, omissionem culpans ex una parte, & ex alia gratias Deo reddens, eo quod fors veluti quædam obstiterit oblationi Corticis, quem fortassis inaniter, & cum calumniæ periculo tentatum (quandoquidem tentatus foret) ex iis, quæ subsequuta erant, suspicabatur. Clamabat contra alter Medicus, optimum consilium fuisse, abstinuisse a Cortice, quippe remedio semper quidem suspecto, maxime vero in hac Febre, occultam prius, mox remediorum methodicorum ope delevatam, malignitatem præseferente. Clar. interim J. C. Philologus eximius, & Mathematicus Seren. Ducis, D. quondam *Jo. Baptista Boccabadatus*, Amicus Ægrotantis amantissimus. *Frassonum* privatim interpellavit, suavitque, ut Corticem vellet exhibere, posthabitis alterius Medici in Curam nequaquam vocari sophismatis, quotiescumque eo remedio Ægrum sanari posse haud improbabiliiter crederet, quem cæteroqui ad exitium properantem, ipse clare dignoscerebat: subdens insuper, æquum non esse, ut propter Medicas cavillationes, vel politicas cautelas, vel vana officia periret homo, intentato remedio probabiliiter profuturo. Ad hæc respondebat *Frassonus*, occasionem suapte natura præcipitem jam lapsam esse, Febrem jam, nedum Continuum (et si remittentem) sed & malignam esse redditam, & con-

sequenter Cortice inexpugnabilem. Interroganti vero, num saltem sine damno posset remedium tentari, ultro respondebat, se credere Corticem in hoc casu æque insontem, ac invalidum: nolle tamen prius dubio tentamine illum Ægrotanti præscribere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem brevi fors ipsius erat peremptura. Si res sic habet, subjunxit alter: offeram ipse; nec refert, si Virum mihi amicissimum, cæteroqui moriturum jugulasse dicar, quem interea forte servare per remedium tutum in periculo certo, & in occasione ancipiti, extra spem non est. Hoc dicto, abiit statim, *drach. ij.* pulveris Chinæ Chinæ a Monialibus emptas secum detulit, easque ex Vino, ut mos erat, Ægro potandas dedit ingruente paroxysmo: quo non sine magno discrimine tandem transacto, novus non rediit. Inscius rei gestæ alter Medicus triumphum canebat, reportatam de morbo victoriam Cardiacis adscribens. *Frassonus* vero totius successus conscius jam factus, dolo laudabili, eundem Corticem adhuc præscribebat ad *semidrachmam* singulo mane in forma boli, sub nomine Confectionis Alchermes, & de Hyacintho. Hac pia fraude citra aliud pharmacum Æger a reliquis febrilibus, a motibus convulsivis, singultu &c. intra paucos dies feliciter evasit, nullam omnino dein recidivam passus.

Hujus eventus menti meæ tunc valide impressi crebra postmodum reminiscencia quemadmodum mihi occasionem præbuit olim excogitandi Methodum efficaciorum China China utendi pro Februm Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum medela, ut nuper innui: ita postea fidentius animum addidit pro faciliore, vulgarique illius usu in quibuslibet Intermittentibus non plane quidem *Perniciosi*, sed ob adjuncta in progressu gravia symptomata naturam valde corruptricem nactis. Sic nuper (ut unum, alterumve hujusmodi exemplum cursim subnectam) tenellam Virginem, Neptem ipsius Præceptoris mei *Frassoni*, Tertianam duplici primum Intermittente, mox Subcontinua cum præexistente Chlorosi, ac Cachexia detentam, dum transacta decimaseptima morbi die Febris in Acutam jam sensim degenerantis indicia

se proderent cum notabili periodorum obfuscatione, China China bis in die parca dosi propinata satis laudabiliter curavit: Chlorosi quidem pro tunc superflite, sed & ea quoque propriis remediis opportuniori demum tempore sublata. Aliam denique (ne longior sim) Adolescentulam, Insectoris cujusdam filiam antiqua item Chlorosi, tussimolestissima, diuturnaue simul Tertiana duplici Subcontinua, quæ acuta palam symptomata tandem asciverat laborantem, unde illi vel Vitæ periculum proxime imminabat, vel transmutatio Febris in habitualem (id quod macies insignis cum calore ad tactum acerrimo, tussis contumax, & symptomata indefinens sudatiuncula satis indicabant) exhibitus in his circumstantiis Cortex, idemque ad diutinum tempus continuatus, ac repetitus, perfecte sanavit.

Atque has tandem Historias, quarum ferme quælibet rationalem, & cautam Chinæ Chinæ administrationem ostendit

in Febribus Intermittentibus, suapte quidem natura *benignis*, sed quopiam sui progressus tempore ob superventum graviorum symptomatum naturam *corruptivam* adeptis, placuit recensere: immo & aliquam ex iis inferere, in quibus Febris neque Perfectiva quidem, sed neque ex se plane Corruptiva, alicui morbo etiam insanabili præorto, vel saltem præconcepto, supervenit, qualem *num. xv.* supra retulimus. Quæ sane omnia non alio nomine hic fuimus complexi, nisi ut multifariæ oblationis Peruviani Febrifugi in quibuslibet Intermittentibus non Perniciosus, ut & in quibusvis illarum circumstantiis, & quolibet pariter ipsarum tempore institutæ, exemplum aliquod prostacket modo magis, modo minus felix, ad illustranda secundum praxim, confirmandaque cuncta, quæ antea statuiamus, & ad complementum integrum primi hujusce Libri: cui propterea, omnibus jam, quæ in eo proponere contigit, absolutis, Deo dante, finem imponimus.

THE RAP EUTICES

SPECIALIS

LIBER SECUNDUS.

Febrium Perniciosarum Intermittentium (saltem ab ortu) descriptionem, & curationem continens, ex aliorum Auctorum observatione, additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus.

CAPUT PRIMUM.

Malignus mos, & prava in universum Febrium hujusmodi Perniciosarum Natura indicatur. Accurati circa hanc materiam Auctores perpauci. Vis Peruvianæ Corticis adversus eas eximia.

AM vero postquam latiuscule spariati sumus, fas est paululum vela contrahere, & recta deinceps terminum petere, in quem ab exordio, totoque pariter primi Libri decursu saltem indirecte collimavimus. Etsi autem, quæ hætenus tradidi, reputem talia, ut cum subsequenter, licet longe certioribus, non male cohæreant, quippe nec in semetipsis vana, nec in praxi absorta, vel contemnenda: si cui tamen ea non prorsus arrideant, liberum sit ei sentire quod velit in rebus identidem tam incertis, ac dubiis, me quidem hic loci minime reluctante. Quamobrem mutata in totum priore scena, fingere saltem non renuo, fallaces fuisse usque adhuc omnes ratiocinationes meas. Atque hac fictione supposita, do lubenter cuicumque (nec piger) Chinam Chinæ in benignis Intermittentibus, etsi fuerint diuturnioris, aut difficilioris judicationis, non adeo liberaliter esse usurpandam: do, quod ignoto nobis modo intimiore operationis illius, quasi agentis incantamenti adinstar, detur ansa suspicandi, quod causa Febbris intus detineatur, quod Febbris ipsa consopiat potius, quam sanetur, post repetitam quandoque pluries, ac pluries remedii oblationem nihilominus reversura. Hæc, in-

quam, omnia do cuicumque contra Febrisugum istud pertinacem etiamnum antipathiam foventi; immo fateor, quod hæc ipsa qualiscumque nonnullorum constans averfatio, quantumvis vana, non potest, quin mihi metipso, oppositum licet palpanti, sed de imbecillitate mea, ut par est, demisse sentienti, quidpiam vel demat, vel saltem enervet fiduciam meam: ut propterea Peruvianum Corticem rariuscule in iisdem Intermittentibus benignis, quæ scilicet non raro depuratorie sunt, nisi aliqua inde emergens urgeat necessitas, consuescam præscribere, ut alias edixi. Quod forte haud facile credidisset quisquam ex iis, qui me pro hujusmodi remedio in antecedentibus quasi declamantem (neque tamen dicti me pœnitet) ac veluti pro aris, & focis dimicantem legerit.

Revera minime ex animi proclivitate ingenita erga illud, remedium istud tueor, vel opiniones meas, vel dicta mea, quæ parvi facio: sed miseros tantum Ægrotantes studeo tueri ab exitio, cæteroqui nonnumquam irreparabili, quomodocumque illos & prompte, & certo tueri valeam, Neque enim refert in præcipiti casu, & instante morte querere, utrum tollatur omnino, an solum consopiat, vel figatur Causa Febbris, sicuti neque, an Curatio sit quodammodo Palliativa, & an metus sit Recidivæ. Qui enim jam ope moritur, quoquo modo sanari queat, sanetur saltem ad tempus, ut iterum possit ægrotare, ut in posterum, dummodo serius, possit occumbere. Hoc unum si sponderem, non quid minimum sane sponderem. Quid si integram, favente Deo,

Incolumentum pollicear? Cum ero istam & firmam, & tutam opportuno Peruviani Corticis usu in quibusdam Casibus, etiam ferme deploratis, obtineri posse plurimo usu compererim: ideo, posthabitis Theoriis omnibus, quæ fallaces esse possunt, & fortasse ut plurimum sunt, certam tantummodo sanationem in certo periculo ostendam; quod est potissimum totius nostri Tractatus argumentum.

Contingit itaque aliquoties, ut Intermittens Febris quælibet, maxime vero Tertianæ tum Æstivæ, tum Autumnalis, tantam præferat pravitatem, eamque primis paroxysmis adeo occultam, adeo latentem, ut quantumvis Medicus (nisi admodum cautus sit, & expertus) nil tale metuat, illa tamen inopinato tertia, quarta, vel quinta accessione Ægrum tollat de medio, omnibus artis conatibus plane irritis, excepto Peruviano Cortice: cui uni, si valide usurpetur, indita fuit a Deo facultas, hominem in extremo periculo constitutum præsentaneo auxilio ab Orci faucibus eripiendi, dummodo ad vigintiquatuor horas circiter victurus sit, quatenus scilicet per totidem distet a nova accessione ipsum proxime interemptura. Priusquam tamen certam Methodum prodamducendi in usum strenuum istud Medicamentum in huiusmodi casibus, in quibus posse illud perficere, ne per somnium quidem ante me (absit a verbo veritatis iactantia) cogitaverat quisquam apud nos necesse est, casus ipsos, seu Febres illas peculiare, atque exitiosas, in quibus specialiter convenit, exacte describere: maxime cum istiusmodi Febres constituent intra genus Intermittentium speciem suam determinatam, in varias etiam differentias seu sublaternas species divisibilem. Neque enim illæ, licet non admodum frequentes sint comparative ad Intermittentes benignas, sunt adeo infrequentes, ut quolibet anno aliquas saltem earum cuilibet Medico Ægros plurimos invisenti non contingat observare; immo audeam asserere, illas in quibusdam constitutionibus præsertim fervidioribus, & prope dies in primis caniculares, necnon etiam ultra Autumnale Æquinoctium, adeo familiariter nonnunquam, grassari, ut nescio quid, fere dixerim, Epidemici redolere videantur. Atque ideo non parum forte præstitero, neque Monstri cuiuspiam in Medicina

perari jugulationem tradidero, sed morbi ferocissimi, & passim obvii, suamque, ut dictum est, speciem apud Medicos saltem accuratiores obtinentis, si FEBRIUM harum prius Naturam, aut morem describam, ut possint dignosci; mox Methodum exhibendi in iisdem Peruvianum Corticem proferam, ut possint expugnari.

Ne tamen videar affectare novitatem, ubi ea vere non est, palam profiteor, in ore Medicorum identidem subaudiri illarum nomenclaturam, easque vulgo *Perniciosas* appellari. Sed id fere tantum dici consuevit, cum jam hominem interfecere: quasi Medicus eo casu non ultra teneatur pro sui tutela, nisi de aperiendo post obitum Ægrotantis nomine Morbi inopinato lethalis facti, sitque satis, si re infelicitate gesta stupidus exclamet, ac terrefactus: *Quis unquam credidisset?* Neque plane reprehensibilis hucusque fuit huiusmodi exculatio: cum retroactis temporibus vix tantillum luminis prostraret Medicis pro tempestitiva fraudulentæ huiusce Morbi dignotione, aut curatione. Etenim nulla fere apud Auctores (exceptis infra recensendis) facta reperitur nisi pertransennam mentio Intermittentium *Perniciosarum*: & siquidem reperitur; nullam tamen peculiaris earundem præscribitur cura, sed oscitanter prætermittitur: dum ex adverso *Benignarum* sola periodo se prodentium, & septeno ut plurimum circuitu sponte cessantium, graphica traditur descriptio, & copiosissimus instituitur pro ipsarum curatione remediorum apparatus.

Unus inter Antiquos excipitur, ut qui utrumque egregie præstitit, *Ludovicus Mercatus*, Vir celeberrimus suorum temporum, & duorum Hispaniæ Regum, Philippi Secundi, & Tertii Protomedicus, qui Tertianarum Intermittentium Perniciosarum descriptionem æque ac curationem distinctam pro viribus Artis illius seculi incomparabili sedulitate complexus est. Illius deinde animadversiones Diagnosticas tantum, atque Prognosticas in fide Auctoris potius, quam ex propria observatione retulit, ac in epilogum satis luculenter contraxit *Daniel Sannertus*, ommissa tamen multifaria primi Auctoris curatione, singulis Perniciosarum speciebus, aut differentiis ab ipso constitutis, accomodata. Et quasi nil de hac re pos-

ſit ipſe teſtari, priuſquam ſenſa *Mercati* referre aggrediatur, hanc veluti proteſtationem partes tantummodo relatoris agens præmittit. *Verum, licet Tertianas Febres Intermittentes omnium Putridarum breviffimas, & ſecuriſſimas eſſe vulgo tradatur: quia tamen Ludovicus Mercatus lib. de febr. 6. experientia ſibi compertum ſcribit, etiam tertianas nonnunquam periculo non carere, febres etiam Intermittentes inopinato Ægros non paucos perdiſſe, breviter complecti libet, quæ ille adnotavit.* Reliqua vide apud eundem *Sennertum* ſuo loco. Alii quoque Auctores (quod & alibi ſum dicturus) Pernicioſas Intermittentes dari ſcripſerunt, aut docuerunt exemplis, ſed obiter; nemo autem, quod ſciam, Spartam hanc, ut *Mercatus*, adornandam inſcepit.

Inter Recentiores vero *Richardus Morton* Præcticus Londinenſis feliciffimus Intermittentis Pernicioſæ deſcriptionem ſub aliorum potius Morborum nomine, quam ſub nomine ipſius Febris (cujus tamen iidem morbi ſive veri, ſive crediti, ſunt mera ſymptomata) aggreſſus eſt: & quod magis refert, illius Curationem ope *Chinæ Chinæ* (mihi quoque, antequam ipſe ſua ederet ſcripta, Urbe mea teſte compertam) auſpicato attigit, & experientia multiplici confirmavit; licet apud nos, nescio quo Fato, perexiguam, ac fere nullam viſus ſit fidem obtinuiſſe; forte quia, vel quæ protulit de ſuo Veneno Febrili, & de actione Peruvianæ Antidoti in illud, communiter parum arrife- rint, vel quia larva illa Proteiformis, quam ipſe febribus Intermittentibus impoſuit (eaſdem ſub aliorum morborum ſpecie, omni ſuppreſſa Febris ſignatura, latere aſſeverans) illas adeo velarit, ut potius Morbos illos, quam Febres velle curare per Chinam Chinam ſit creditus. Quod equidem, ſicuti in his terminis falſum eſſet, ita ſic intellectum pro falſo forte reputatum eſt? licet Auctor omni laude, omnique fide digniſſimus, ſi attente legatur, vere aliter ſentiat.

Cum itaque contra Methodo clariſſima in Pernicioſarum Intermittentium deſcriptione procedat *Mercatus*, Illi propterea, utpote Primo Obſervatori, concedenda eſt in præeundo dignitas ordinis. Et quoniam tam dilucide ſcripſit, ut non facile fas ſit æquali claritate, ac ordine

idem præſtare, liceat potius, quam vel id intentare, vel Lectorem illuc relegare cum incommodo, liceat, inquam, quæ ipſe exaravit, tranſcribere ad literam, prout jacent in Codice meo, & brevibus tantummodo Scholiis appoſitis, a veteris Doctrinæ *Zizania* tantillum purgare. His ablolutis, *Mortoni* poſtmodum ſenſa lubet adjicere in ſubſequentibus, ad hoc, ut Lector commode poſſit utramque deſcriptionem ob oculos poſitam, cum utilitate ſimul conferre: ut demum, tantis toto ſecundo hoc Libro præmiſſis luminibus, clarius quæ ex obſervatione mea, & diutina praxi, ipſe tandem ſum prolaturus in tertio, valeant intelligi, credi, & in communem uſum adoptari.

CAPUT II.

De Tertianâ Pernicioſa ex *Ludovico Mercato*, Scholiis aliquot inſuper adjectis.

IN eo febrium genere, quod febres complectitur tertio die exacerbationem efficienſes, pernicioſa hæc, neque ſatis vulgata, aut cognita tertianæ ſpecies, non ſine magno laborantium exitio, & Medicorum admiratione reperitur. Quæ ſane ut rarius accidit, ita difficilius noſcitur, graviuſque ob id invadit, & ob ignorantiam, majorem infert terrorem, & admirationem; & quod pernicioſius eſt, negligentiùs curatur. Quis enim credet uſquam, tertianam febrem poſſe lethalem fieri, eo maxime cum ab Hippocrate dictum ſit: Quocumque modo intermiſerit, periculum abeſſe ſignificat, & mille aliis in locis tertianam breviffimam, ſecuriſſimamque eſſe. Sed mirari jam deſinat quiſque, cum experimento non admodum raro conſtet, febres multis modis intermittentes inopinato laborantes non paucos perdiſſe, decepiſſe Medicos, vel doctiſſimos. Quamobrem quod experimento mihi in hac re habeo compertum, hoc uno capite patefacere ſtudi.

SCHOLIUM I.

Auctor reſpæ ad Pernicioſæ Febris genus ſolas tantum Tertianas tum ſimplices, tum duplices refert; quod quidem frequentius, & infortunio magis præcipiti ſolet contingere: nihilominus etiam Quartanis Intermittentibus tam

simplicibus, quam duplicibus, aut triplicibus eundem characterem (rarius licet, ac lentius) nonnunquam accedere, satis ostendunt Historia ultima Libri antecedentis, aliæque in subsequentibus exponendæ. Idem quoque videre est apud Donatum, Mortonum, & Horstium. Idque ipsum pariter Intermittentibus quibusvis quandoque accidere posse; nullus dubito. Præterea autem huiusmodi Februm naturam satis aperte in ipsa definitione patefacit, ubi eas *lethalium* nomine statim designat.

Est itaque perniciofa tertiana febris quædam, quæ simulata tertiani circuitus effigie, *lethalis*, & mille accidentibus periculosis implicata existit. Tertiana tamen vocabulo, & simplicem, & duplicem subaudiendam esse diximus, cum utramque perniciosam esse haud raro mihi, & multis compertum sit.

Fieri quidem perniciosam aliquam tertianam, contingit uno e sex modis. Primo quidem, occasione membri alicujus præcipui, in quod decumbat humor, quem natura a vasis ad eorum extrema transmittit: nam cum membrum ex præcipuis sit, dubium non est, vitæ periculum impendere ex læsione quavis in ipsum illata, haud secus quam in turgentibus humoribus, a quibus factam affectionem ob id periculosam arbitramur, quod vereamur, ne humor turgidus in aliquod membrum princeps irruat. Secundo talis efficitur, quia humor, qui a venis ad prædicta extrema ejicitur, tenuis admodum sit, & summe putridus, qualis censetur tenuissima bilis copioso ichore plena: quo fit, ut qui hac febre laborant, frequentissime syncope corripiantur, & eo, quod facillime exolvantur, inanitione periclitentur, sudore enim pernicioso dissipantur, quod ex humoris vitio, spirituum, & alituræ substantiæ plurimum cum sudore habeat. Tertio ab humoris (non putredinem quidem) sed summam pravitatem, vi prætorum alimenterum contractam, cujus constat meminisse Hippocratem 7. popul. tex. 81. referentem causas, & occasionem cholerae morbi, quem in has febres commigrare plerumque refert, ut optime intellexit Kallæsius: aut prædeant sic vitiosi ob ustionem, & peculiare vitium, quale sortiuntur bilis vitellina, prassina, æruginosa, & quæ in confinio est atræ bilis, quippe cum tanta sit horum humorum perniciēs, si accedat insuper putredinosus calor, eos-

dem adeo excitat, & deterrimos reddit, ut quocunque ierint, perniciosissima inferant, & *lethalia accidentia*. Multi vero ex barbaris Medicis arbitrati sunt, impossibile esse, ex prædictis humoribus febres fieri, cujus census fuere Isaac, & Rasi, Avic. Serapio, & Halia, eo quod humores ejusmodi, ut Averro 7. collig. scripsit, de natura essent veneni: quos protinus in quovis affectu natura per vomitum trudit, licet *lethaliter* sæpius: & nituntur probare suum dogma ex Arist. qui 4. meteor. profert, ignem, & quæ ignea sunt, putrescere non posse. Verum si quis rem ipsam, & auctores penitus consulat, reperiet, hos humores, & febres, & alios etiam affectus excitasse: nam primo eorum meminit Galen. lib. 12. method. in exemplo de juvene febriente, qui æruginosam evomit cholera, & ob id convulsione correptus. Zoarus etiam expresse 3. theisr februm reminiscitur, quæ ex his humoribus concitantur, dicens: Febris quæ fit de genere transitionis febris ephemeræ ad febrem cholicam, si fuerit de genere prassinæ, aut æruginosæ, habebit accidentia magis fraudulenta. Item dicit: Febris ex cholera, quæ in ultima caliditate, ac siccitate existit, cum substantia densa, & crassa, sicut est cholera vitellina, prassina, & æruginosa, febres perniciosas gignit, & Aver. 4. collig. scripsit etiam in confirmationem huius veritatis. Pejor specierum causonis est illa, quæ fit ex cholera zinnaria, vel prassina, & tertiana insanabilis. In tanta autem Auctorum controversia censeo primos sensisse, non posse fieri febrem salubrem ex prædictis humoribus, non autem ex toto negasse ejus generationem. Quinimmo ex eorum rationibus ego colligo, non raro posse succrescere febrem interpolatam: nam ut Isaac scribit, tantum est odium, quod natura habet cum cholera prassina, & æruginosa, quod non patitur ejus malitiam in venis: quo fit, ut certius sit ab hoc humore febrem interpolatam fieri, quam continuam; quam sane fore gravissimam, & malignam, nemo dubitabit. Quarto, tertiana efficitur perniciofa, ob humoris crudi, & inequalis crassitie, ac tenuitatis maximam copiam: cujus ratione more febris syncopalis humorosæ tertiana etiam talis efficitur, unde non raro, sicut illa cordis calorem, ita hæc totius corporis calorem extinguere nititur.

ritur, & ob id periculossima existit. Quinto, non minus pernicioſa efficitur ex adjuncto aliquo accidenti, nimirum ob aliquem defluxum, quem calor febrilis mox a principio concitat, cujus ratione thorax, pulmo, & cor non raro, aut ventriculi os anxietate, difficili respiratione, & pulsus interceptione, mille modis periclitantur. Quod etiam & longe gravius accidere conspicimus, si uterus, aut uteri aliquod vitium febrilis caloris vehementia in consortium trahatur. Sexto vero & ultimo perniciosior efficitur tertiana ob venenosam, ac pestilentem, & contagiosam aliquam humoris, qui e vasis ejaculatur conditionem, qui sane eo quod moveatur, longe graviora efficit accidentia. Quinimmo die intermedio latitans, & quiescens, ac humoribus aliis adjunctus videtur nil mali efficere, neque corpus laborare, post vero in accessione propriam naturam, ac venenosam conditionem, non sine magno laborantis malo ostendit. Hæ sunt in universum, optime Lector, causæ hujus perniciosi mali, quas hucusque adinvenire valui, quarum omnium seorsum meminisse opus erit, ut cujusque constent natura, signa, & medendi ratio, si prius omnis tertianæ perniciosæ in communi signa, & præſagium scripsero.

SCHOLIUM II.

Cum notabilem in his Febribus diversitatem noverit Auctor tum ratione sævitiei, & pravitatis iisdem veluti intrinsecæ, tum ratione celeritatis motus, tum ratione symptomatum variæ conditionis; plusque, vel minus intensorum, tum denique ratione aliorum adjunctorum, indolis etiam, atque speciei diversæ, mirum est, quam ingentiose conatus sit, cunctas hujusmodi differentias distinguere per suas causas, libantibus licet innixus sui sæculi fundamentis. Negari idcirco non potest, quin ipsis in tenebris aliquod cæspitanti lumen affulserit, vi cujus nonnunquam abstrusam hujusce materiæ veritatem a longe saltem salutarit. Sic & Philosophi Ethnici, innumeris licet erroribus involuti, in veritates quandoque orthodoxas inficii impeerunt. Si vixissent Aravi nostri in hæc usque tempora, fortassis & supra nos profecissent. Ob id semper colendi, & suspiciendi, dummodo non eo usque, ut nos ab ulterioribus inquirendis avertant, aut remorentur: unde quis merito nobis exprobraret cum Tacito

ſoco-diam nostram -- dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

Monstrant quidem tertianam fore perniciosam gravia quædam & pernicioſa accidentia, quæ statim primo accessu necessum est hæſtabundum reddant Medicum. Hujus naturæ est laborantis vultus, prima accessione cadaverosus, aut nimis tumidus, cum pulsus inæqualitate, parvitate, debilitate, aut interceptione, vel asphyxia. Urina nimis crassa, & pravi coloris, inquietudo insolita, anxietas, synopsis, animi deliquium, exsolutio, & frigidi sudores, vel toto accessionis tempore inordinati rigores, difficiles respirationes, deliria, aut somni profunditas, vomitus etiam æruginosus, paucus, cum gravi nausea: & qui non confert. Alvi fluxus pinguis, dysentericus, variegatus, aut synceri humores, ingens totius corporis gravitas, aut inquietudo, & sitis quæ nullo potu sedatur. Sed præcipue tertianam perniciosam esse ostendunt hæc signa, & alia, quæ cæteris tertianis sunt communia, cum ab eis nondum ex toto in die quietis liber evadit laborans: sic etenim malum portendit delirium aut somnus, qui usque in diem quietis protrahuntur: item eadem die languidos, inquietos, anxios, & siticulosos superesse laborantes, aut alio quovis accidenti oppressos, quantumvis febris vel levissima, vel nulla appareat. Sic rigorem vigente febre superesse perniciosum censemus: aut rigoris tempore corpus sudare, vel sudando frigere, animo linqui, & plurimum vexari. Quæ sane omnia diligenti animo expendat Medicus oportet, ut discat primo accessu quantum mali affectio minari possit.

SCHOLIUM III.

Diagnosis in universum completa est, & Medici practici consideratione dignissima, quia omnia signa generaliter comprehendit. Sæpe quidem ex istis pauca concurrunt, ac quandoque vix unum tantum; quod tamen, si vehemens sit, & ex deterioribus, plurimifaciendum est. Nec ideo fraudulentæ quietis subsequenter intermissionis nimium fidendum, sicut ex opposito neque nimis metuenda afflictio, qualitercumque gravis. Et in hoc judicium difficile: quod, ut maxime oporteret, ita maxime nequit doceri.

Atqui

Atqui licet prædictas tertianarum species perniciosas esse constet, non subinde existimandum est, omnes fore lethales: quædam enim perniciosæ, & timore plene sunt, aliæ in alios morbos migraturas se ostendunt: nonnullæ in diutinos affectus, & plerique licet sævissimis accidentibus insigniantur, non omnino lethales existunt. Sic profecto quæ ex defluxu ad membrum aliquod princeps fiunt, plerumque perniciosæ sunt, & lethales, sed ex his quædam magis, & quædam minus: quæ autem ad cerebrum tendunt, lethales fiunt, si in lethargum, aut phrenitidem commigrent: quæ vero in cor irruunt, sive ex oppressione, sive ex humoris vitio, omnes lethales sunt. Inter quas hæc est differentia, quod hæc, quæ ex oppressione fiunt, in principio accessionis interficiunt, quæ vero ex humoris vitio, non nisi in declinatione, ob virtutis, & caloris vitalis dispendium. At si in os ventris humores irruant, partim fiunt lethales, & partim secus: nam si ex ventre per vomitum fiat copiosa, & spontanea vacuatio, conjectabile est conferre, si laborans toleraverit; sin aliter, minime: verum, si plurimum laborans conqueratur, & nihil notatu dignum excreverit, vereri oportet, ne præ nimio dolore succumbat virtus, & morbo non sufficiat. Item si syncopis frequenter accadat, mortem ocysime venturam commonstrat; sin aliter, minime, sed morbum fore gravem: Quod si in jecur malum incumbat, vel morbi diurnitatem, vel hydropem pertimescere oportet. Et tandem in his omnibus malignam, & continuam febrem posse subsequi existimandum est: sic profecto ex his, qui ex putredine tenuium humorum exolvuntur, vel subitum virtutum casum, vel hecicam febrem vereri oportet: hoc quidem consumptis tenuibus solidorum membrorum humiditatibus, illud quidem nimium resolutis spiritibus. Qui vero ex crudorum, & inæqualium succorum copia laborant, plerumque suffocatione periclitantur, & maxime ineunte accessione: vel saltem febris in diuturnissimum commigrat affectum. Item qui ex humoribus adustis, & omnino perniciosis infirmantur, vel in caustonem, vel in hecicam febrem, vel in gravem dysenteriam degenerant. At qui fluxu alicujus humoris simul cum febre interpolata detinentur, vel suffocantur catarrho (ut ajunt)

suffocativo vi accessionis evocato, vel cessante tertiana, difficulter deinceps respirant, aut tale symptoma patiuntur, quale fuerit membrum, in quod defluxus prolabitur. Cæterum qui venefico, & pestilenti humore abundant, licet interpolata febre corripiantur, non ob id in minori periculo versantur, quam qui pestilenti aliæ febre laborant, sed forsitan majori, quod in die accessionis veneficus ille humor valde moveatur, quod solet in pestiferis morbis perniciosissimum esse, & sic non raro conspiciamus, subita morte quamplurimos inopinatio interiisse.

S C H O L I U M IV.

Prognosis pariter undequaque absoluta, tam hic, ubi generaliter instituitur, quam infra, ubi instituitur specialiter, quilibet Perniciosarum differentiam respiciens. Digna ideo ubique, ut diligenter perpendatur sicut Diagnos, ita & Prognosis Auctoris, quarum postrema eo verior, quo funestior. Febres namque vere Perniciosæ ægrum interimunt sæpius (nisi illis cito, & valide Cortice opitulemur) quam in diuturnos morbos commigrent. Nonnullas equidem, antequam in iisdem curandis Cortice uteretur, etiam sine illo sanatas vidi; at paucas, & difficillime. Sed eh u! quod vidi contra iisdem sublato, quos vix dubitem fuisse sanabiles, Cortice exhibitto, si tunc virtutem illius integram, validamque (quod Teriuscule comperi) ejusdem administrandi methodum perspectam habuissem.

His habitis opus erit, uniuscujusque prædictarum causarum seorsum meminisse, ut cujusque consentent peculiaris signa, præsagium, & propria, ac genuina curandi ratio.

C A P U T III.

Prima Tertianæ Perniciosæ differentia ex eodem Mercato, additis, ut supra, Scholiis.

EFFICITUR quidem perniciosæ tertianæ fors, & differentia, quod humores transmittat natura errans, aut impotens in partes, & extrema vasorum mem-

membrum alicuius cordi, vel alteri membro principi vicini. Accidit profecto hoc mali genus his corporibus, quibus adeo totius corporis vasa, vel obstructa, vel carne, aut pinguedine oppressa sunt, quod ad extimas vasorum propaggines, & eas quæ degenerant in carnosas partes sese natura exonerare minime possit, vel quod ipsa nimis languida, & impotens sit. Quo fit, ut cum e vasis majoribus primum se nitatur exonerare, humorem ad partes internas per vasa sibi proxima studeat transmittere; qua in re conjectabile est, necessario humorem transmissum prope aliquod membrum princeps prolapsurum. Occasio autem transmittendi humores communis naturæ est cum reliquis febribus interpolatis, nimirum copia, aut vitium irritationi naturæ sufficiens, sed in hac febre non æque valens, quod longe a partibus præcipuis non possit pellere, vel impedita, ut dictum est, si id sua sponte possit.

SCHOLIUM I.

Quod inquit Auctor, fieri per affluxum, humorum decumbentium in partes, mediantribus venis illuc eosdem propellentibus, intelligere facile possumus, fieri per stagnationem eorundem, mediis arteriis illuc delatorum, nec pari facilitate absorptorum a venis, siue sanguiferis, siue lymphaticis. Reliqua fundata supra vanas hypothèses de Natura transmittente in partes internas, & viscera, cum non possit, siue propter imbecillitatem propriam, siue propter impedimentum aliquod, transmittere ad remotas, & externas, corrigantur mechanice, & redigantur ad eundem modum.

Verum licet in hac febris sorte hæc sint communia, nihilominus tamen duplex ex hac causa suboritur febris conditio, duplicia, & varia accidentia, & longe diversa signa, ac ex consequenti varia præsa-giendi, & curandi via, quæ omnia specialius expendisse oportet.

Ad primam igitur accedendo, conjectandum est, transmissum humorem ad extrema vasorum membri præcipui, aut juxta ipsum, vel esse copiosum, vel malignum: quippe ex hac varietate reliqua, quæ sequuntur necessum est insigniri. Verum potissima varietatis ratio ex membrum, prope quod incumbit humor, natura, & præstantia petenda est; si vera in ve-

nas juxta cor vitiosus humor illabatur, tunc procul dubio syncopem, pulsus parvitatem, frequentiam, inæqualitatem, & aliquando omnimodam asphyxiam sequi necessum est. Quæ omnia accidere solent, cum faciei rubore, sudore, & oculorum cavitate ob impensam spirituum vitalium resolutionem, ex quo subitum virium casum, & inopinatam mortem vereri oportet, ac plerumque in accessionum inclinatione, vigore vitali simul cum febrilicalore solutis. Quod si humorum crassities potius quam malitia prope idem etiam membrum causam præstiterit, tunc quidem pulsus magna inæqualitate inter magnitudinem, & parvitatem pollet, ubi parvitas elucet magis, & intercadens nonnunquam efficitur, ac non raro myurus deficiens. Torpet laborans, fronte exsudat, & maxime frigidum, suspiriosus est, & nesciens referre quid sentiat, plerumque angore premitur, & impotens ad motum, quasi gravi onere pressus efficitur. Ex quæ sane affectione laborantes, vel cum frigido sudore, & pulsu formicante, aut omnino deficiente, tertia, aut quinta accessione pereunt, vel si has effugerint, gravi febre, eaque continua, & plerumque de malignarum sorte, corripuntur.

Si tamen ad vasorum extrema, quæ ad ventris os terminantur, vel juxta ipsum projectus e vasis humor profluat, ibidemque diu immoretur, dolorem orisque ventriculi morsus sequi est necessum, nec non & cardiacum affectum, cum bithosis, æruginosi, aut nimis crassis, aut viscidis vomitibus, cæterum minutis, aut præcedenti ingenti nausea, utpote humore penitus in carnis venulis imbibito (nam in reliquis tertianis licet copiosior in ventrem confluat bilis, non quidem ad carnem oris ventriculi, & per venas alimenti, sed ad cavitatem per communes canales) quod quidem monstrat anxietas, inquietudo, exolutio pulsus, vel ingentissima frequentia, & parvitas, vel raritas, maxime si prope syncopim fuerit laborans, ut multis videatur febre carere, adest & frigidus prope frontem sudor, faciei pallor, oculorum grandis cavitas, & calor. In quo quidem vereri oportet (ni cito præveniatur, potissime si frequentior succrescat syncopis) mortem quinta accessione, aut ante, nisi affectus factus fuerit continuus, in quo jam nihil transmittitur in os ventris.

iris, utpote cessantibus accessionibus, & humoribus intra vasa manentibus, licet ob id laborantes non omnino videantur periculo carere, verum præbet expectandi inducias, quod accidentia majori ex parte cessaverint.

S C H O L I U M II.

Quæ dicuntur in ambobus hisce locis de translatione febrilis humoris per vasa alimentum deferentia (quæ pariter, non pro Venis, quæ revehant, sed pro Arteriis, quæ deferunt, sunt habenda) ad Cor, & ad os ventriculi, non sunt omnino extra probabilitatem inquantum Fermentum f. brile sanguini affusum, per omnes Arteriolas, & si cui lubeat, etiam per Nervos, (inquinato eadem occasione illorum succo) ad ea viscera tendentes potest dispergi. Probabilius tamen crediderim, Cor ipsum ab affluente intra suos sinus una cum sanguine eodem febrili latice, molestiam fere omnem, quem patitur, posse recipere; Ventriculum vero eam mordicationem pati, non modo a succis intestinalibus, metu inverso in eum assurgentibus, propter irritationem factam a Fermento febrili in ductibus Chyliferis, & partibus circumjacentibus (unde & tunicarum, nervorumque stomachicorum consensus) verum etiam a succo glandularum ipsius ventriculi, aut depravato, aut immaturo, & per violentam expressionem ab iisdem stillante, illius sensibile orificium spasmode vellicante, portionemque febrilis fermenti forsitan constituentem. Quæ omnia, & singula suis temporibus Auctor nosse non poterat, Animadversione denique dignum est, quod legitur Cap. Si tamen ec. prope finem, nempe Febrem huiusmodi Cardialgia comitatam quarta, vel quinta accessione mortem minari, nisi affectus factus fuerit continuus. Revera etenim observatione didici, rem ita se habere: ac proinde peioris conditionis esse hanc Febrem, si sit Intermittens, quam si fiat Continua; si quidem tunc cesset, ut assolet, symptoma ferox lethalis Cardialgiæ: sicuti æque verum est, quod ex huiusmodi transmutatione Febris Intermittentis in Continuum impetrantur quidem induciæ, non tamen aufertur periculum; sed saltem differtur.

Verum si vel ad capitis vicinam partem mutatur humor, vel ad ipsum caput, aut omnino ex humore vapores conscendant, in gravem somnum laborantem delabi, vel in gravem aliam ex soporiferis affectionibus conspicias, maxime si caliginosus, & ex crassa materia ortus prodeat

vapor: sicut dum acris est, & mordax; in paraphrenitidem migrat affectio, cessat tamen in die quietis. Cæterum si humoris aliquid errabunda natura illuc miserit, non omnino ad antiquum statum laborantem redire conspicias: ac pertimescendum est, ne tertia, aut quarta accessione iterum in ipsum caput novo humore irrudente omnino essentielle fiat malum. Quod sane ostendit dies intermedia, in qua laborans non omnino resipiscit, si vel dormierat, vel pbrenetico aliquo affectu laborabat.

S C H O L I U M III.

In Capite Tragediam fieri, vel propter stagnationem succi febrilis, per arterias cum sanguine ad Cerebrum; & meninges delati, vel propter illius adhuc vividi transmissione in nervorum principia, superatis glandulis corticalibus ejusdem Cerebri, centum videtur, nedum probabile.

Præterea si in jecur humores irruant, minus quidem periculi est, sed affectio mox continua fiet, & morbus diuturnior ob ingentes obstructions, & magnam jecoris imbecillitatem. Cujus occasione in hydropem sic affecti non raro deciderunt, quod nosces ex majoribus pulsibus, majorique febre, dolore ipsius hepatis, cum gravitate, & difficili respiratione, donec febris solvatur. In plerisque enim ex his qui hac occasione laborant, tussicula quædam in principio accessionum reperitur, sicca quidem, & cum ipsius jecoris ponderoso dolore, præludium quidem futuræ in ipso inflammationis.

S C H O L I U M IV.

Hepar affici periodice, ut periodice afficitur Cor, Ventriculus, & Caput, in Intermittentibus Perniciosæ præcise non novi; nec ob id fortasse illas (quippe, ut fatetur Auctor, minus periculosas, & potius diuturnas) Perniciosarum, nomen proprie mereri crediderim, ut qui hunc characterem adscribo Febribus Intermittentibus citioris motus, & inusitatæ sævitiei. Quæ de Diagnosi vero, ac de Prognosi dicuntur in casibus enunciatis, ut & quæ dicuntur in subsequentiis, nulla indigent limitatione, aut additione, quippe quæ sunt exactissima; quod sæpe tantum hic monuisse sufficiat.

Utcunque, & ad quodvis membrum humor irruat, diligentissime cognita, & accepta occasione curationem aggredi oportebit: quippe si in his malis differas, periculum occurrere accerses: procrastinatio enim in his nunquam non fuit perniciofa. Commune autem præceptum fit, five in cor, five in cerebrum, five in ventrem irruat humor, maxime si vitiosus fit, protinus expurganti medicamento uti, haud secus quam in quavis alia humoris turgentia facies, præcavens, ne in membrum princeps agitati humores irruant: verum expurgantia medicamenta non tenentur transire rhabarbari vires. Itaque cognita ex prædictis signis accessionis prava conditione, mox sequenti die citra cunctationem corpus purgabis manna, vel cassia fistula, cum infuso rhabarbari, vel syrupo ex novem infusionibus. Cui usui censeo proficuum fore dilutum drach. j. rhabarbari, cum unc. ij. & ss. mannæ electæ, vel pulv. cassiæ fistulæ drach. vj. superbitis unc. iij. & ss. syrupi solutivi rosarum. Item drach. v. catholici, cum drach. j. rhabarbari. Quo facto, si sequens accessio par afferat periculum, & æque gravia symptomata, pronunciato prius discrimine, & viribus constantibus, sanguinem detrahes ex dextra basilica. Verum si vires ex purgatione, & accessionum gravitate lapsæ sint, ex salvatella, vel talo censeo plus commodi laborantes suscepturos. Quibus factis pro virium robore, & enematis alvo laxiori facta, & aliquando irritata, his, quæ acria sint, victu utendum erit copiosioris nutrimenti, sed facili, ea lege, quam cap. de tertiana exquisita adduximus: si tamen accessionis periculum ex humoris copia suboritur, consultius te facturum arbitror, si mox a principio sanguinem miseris, maxime viribus robustis existentibus, & urina aliquo modo id poscente, idque prima, aut secunda quietis die, præsertim si symptomata non accendant vitio oris ventriculi, quo tempore a sanguinis detractatione abstinendum esse, fere omnes consulunt Auctores; nec displicet in hoc tertianarum genere vel a poplitis, vel a manus dextræ, vel sinistræ venis sanguinem fundere, quo longius a partibus affectis, & quarum ratione periculum succrescit, humorem distrahas: quo facto, ante quintam accessionem, si fieri potest; Aegrum purgato aliquo ex prædi-

ctis pharmacis. Postea autem curandum est, omni arte ad extimas partes, & carnosum genus humores evocare duriusculis frictionibus, & linteis odorato aliquo suffumigatis, extremas partes ligare, aut plurimas, & minutas cucurbitulas toti corpori affigere, quibus extremæ, & extimæ corporis partes patentiores sint, & ob caloris in eis revocationem humores ad ipsas natura pellat: quo forsan a periculo suffocationis liberabis, & accidentium immunitatem compesces. Servabis tamen hanc legem in adhibendis cucurbitulis, frictionibus, & ligaturis, quod in his accessionibus, in quibus periculum suffocationis imminet, eis uteris parum ante accessionem, & ipsa adhuc incipiente, quo ad extimas motum a natura humorem evoces: in reliquis vero, quibus ob dissipationem caloris periculum incumbit, censeo tutius esse in die quietis naturam ad extrema evocare, ut dissuescat a consuetudine mittendi ad interiora, quam dum laborantes dissipantur humoris malitia, his auxiliis ulterius spiritum, & calorem dissipare. Sed ad peculiaris cujusque membri affecti auxilia tempestivum est devenire.

SCHOLIUM V.

Curationem, tam modo, quam in posterum sicco pede semper transigam, ne a proposito nimium aberrerem. Universaliter tantum dico, eam esse prompte, & quam cito in hisce casibus instituendam; quippe (ut inquit Auctor) si in his malis differas, periculum occurrere accerses: procrastinatio enim in his nunquam non fuit perniciofa; quod maxime locum habet, ubi negligatur Methodus apta ad inhibendos paroxysmos lethales, qualis est ea, quam proponemus Libro sequenti. Interim Methodus curandi ab Auctore adducta, licet non sit notionibus nostri seculi omnino coherens, ac proinde non levi castigatione indigeat, circumspecta tamen admodum, & prudens est pro ratione illorum temporum, adeoque admittenda etiamnum, & in pluribus usurpanda, dummodo in Purgationis usu, quam tantopere metuit Auctor, mitius adhuc, & timidius procedamus, ac præscripserit ipse, potius ex consuetudine, quam ex voluntate nonnihil delinquens. Cæterum illius religio, atque cautela in tractando leniter, ut decet, effero hoc Morbo, vel ex eo pater, quod, etiam ubi soporosi affectus lethaliter ingruant, Vessicantia nihilominus, indiscriminatim in hisce casibus Medicis vulgaribus adeo familiaria, sibi vero (ut ex hoc

hoc satis patere videtur) suspecta, nusquam proposuerit.

Præmissis igitur his, quæ generalia, & omnibus membris communia sunt, cordi, si in hac affectione patiatur providendum est, non quidem frigidis epithematis, ne penitus in seipsum sese inserant, & insinuent humores, quinimmo ante accessionem unguento naphthæ, aut ejus oleo cum pulveribus electuarii de gemmis vel diamargaritonis frigidi, & granæ: In accessione vero, quia opus est, quod juxta existit resolvere (antea enim non resolvere, sed roborare solum expediet) oleo Matthioli, & electuario de gummis, aut de hyacintho ipsius regionem inunges: & oleo etiam Angelicæ, quod in discutendis, & evocandis ad cutem humoribus miram habet efficaciam. Item hæc eadem adjicies oleo, & unguento naphthæ cum prædictis pulveribus, aut aquam stillatitiam ex cinnamomo cum guttis odoratissimi vini; interius tamen ea porriges, quæ & flatus cor irruentes discutiant, & longe ab ipso, si quid ibidem moratur, pellant, ac rursus ipsum roborent, velut sunt tabellæ diamargaritonis frigidi, aut electuarii de gemmis, & modico diamusco confectæ vino, aut aqua stillatitia cinnamomi. Verum quod efficacius esse arbitror, est electuarium de hyacintho miris encomiis a plerisque commendatum. Ante accessionem tamen cucurbitulis uteris, & in die accessionis variis, & in hypochondrio sinistro: ac in dorso e regione cordis, si forsan cogaris adhibere, scito opus esse aliquam scarificare, ne plus quam evoces extra, intus magis allicias.

Quod si caput periclitari, & pati videatur, præmissis distractionibus, crurum lavacris, & evacuationibus, quæ satis sint, oxymethodino utendum est, maxime in quietis die. Quod si ea die accidentis alicujus, sive delirii, sive profundioris somni aliquid supererit, vel sanguinem detrahes ex venâ cephalica juxta carpum manus, vel cucurbitulas in brachiis scarificabis; quas si parum ante accessionem adhibueris, magis ex usu facies; nam in die quietis eas affigere oportet a cruribus ad nates, in die vero accessionis a cervice ad nates per dorsum. Providendum etiam est, ut laborans acetum rosaceum olfaciat, aquam rosaceam, & alia frigida odora-

menta, quæ latius scripta reperies libro hujus operis 7. in correctione accidentium, quæ febribus succrescere solent.

Si tamen ventriculi os pati in hac febre compertum sit, præterquam quod mox sanguinem mittere recusabis (sunt enim hujus visceris accidentia, maxime dolor, ex his quæ summopere vires labefactant, non solum ut sanguinis detractionem non ferant, si accessio præcessit, & vereamur talem futuram quæ sequitur, verum neque morbum adhuc ipsum, nisi vires post accessionem iterum robustæ appareant, maxime si constiterit jecur in os ventris bilem rejicere: quo tempore tutissimum erit ex dextra basilica, aut salvatella sanguinem mittere; nam si vires in die accessionis etiam languidæ supersint, cavendum est ab hoc auxilio) protinus aliquo ex prædictis pharmacis, quæ purgationi idonea esse diximus, utendum est. Ac si vires adeo esse dejectas constiterit, per epicrasim purgabis singulis diebus intermediis, pauxillulum purgantis exhibens cum syrupo acetoso, aut cichorii, & violarum. Et a purgatione ventrem roborabis oleo meliæ, rosarum, & omphacino, sparsisque desuper pulveribus coralli, rosarum, santalorum, & diarrhodonis. Cataplasma etiam conficies ex tosto pane, vino rubro madefacto, cum prædictis pulveribus, & oleis, vel ex eo quod ex fursure, vino, & ejusdem pulvisculis conficitur. Cui etiam (gratia vitandi animi deliquium) modicum aceti addere poteris: tandem omni arte curandum est, aut roborare, aut quodammodo adstringere, ut vel non recipiat venter, vel si quid receptum habet, ocissime pellat. Quod si id fieri sit difficile, studendum est, humorem in os ventriculi jam fluxum compescere, & attemperare, vel aquæ calidæ potibus, vel succo granatorum, agrestæ, papaveris, aut de portulaca, vel potu aquæ frigidæ, vel (ut etiam vires roborentur, & spiritus reficiantur) vini albi, & optimi modico haustu. Cæterum quod satius esse frequenti experimento comperimus, est vel ante accessionem clystere aliquo, quo laborans aliquid purget, uti: vel saltem vomere, maxime si id ventriculus tentaverit, & in ejus cavitate aliquid immorari constiterit, non tamen instante accessione, ne vomitoriis moribus, & auxiliis plus bilis ad ventrem ipsum evocetur. Cu-

randum quidem est in hac febre, si his quæ diximus non cedat, correctionem, & præparationem humoris moliri, ut vel copiosius purgetur, vel natura promptius ipsum devincat. Quod si in alterius naturæ febrem tertiana hæc migraverit, longe salubrius fore existimato.

CAPUT IV.

De Tertiana Perniciosa obtenuis humoris putredinem ex Ludovico Mercato, cum iisdem pariter Scholiis.

Efficit non minus perniciosam Tertianam tenuis, seu biliosus humor plurimo, & copioso ichore permixtus, secretusque, & separatus ab aliorum humorum consortio, & in extrema vasorum projectus, ubi summam nanciscitur putredinem: tum quod ipse sit vitiosæ naturæ, tum quod aliis non temperetur, tum etiam quod locus sit arctus, & conclusus. Quibus etiam accedit, ut affectus gravior fiat, corpus esse raræ contexturæ, & porosum, & maxime excalfactum, ita ut possint partes extimæ, & extrema vasorum facile susceperæ prædictos succos. Quem sane affectum etiam accidere comperimus his, qui plurimos horarios fructus ingesserunt, ut Hippocrat. 7. popul. tex. 81. de cholera morbo recenset, qua parte etiam in malignos morbos, & ut Vallesius exponit, in febres intermittentes degenerare refert; qui sane succus cum putrescit, quocumque loco sit, adeo est perniciosus, ut gravissimam, & perniciosam non raro efficiat tertianam, maxime si laborans raræ sit contexturæ, & facilis resolutionis. Quo profecto fit, ut ex ingenti illa putredine, quam statim illius succi conditio, & peculiaris natura contrahit, & ex prædicta hominis contextura, facile qui sic afficitur, resolutione, & anxietate animo liquat, aut syncopi, & mille aliis accidentibus prematur. Quippe tales succi adeo malefica qualitate sunt affecti, ut ex motione, vel levi eorum agitatione laborantes ocysime prædictis symptomatis corripantur, affectio quidem syncopali minutæ, ut refert Avicen. sen. 1. 4. tractat. 2. cap. 53. per similis, nomine tantum febris syncopalis minutæ, in qua sane dispendium sit immodicum spiritus ob sanguinis attenuationem, atque etiam ob expultricem facultatem immoderatus in Torti Therap. Spec.

toto corpore concitatum: quod etiam ex imbecillitate retentricis plerumque accidere monet Galenus 12. method. cap. 6. ut paulo inferius latius sum probaturus. Huiusmodi enim humores quam citissime exhalant, quia tenuiores a febrili calore redduntur, in iis maxime quorum retentrix imbecilla existit, qua ratione diaphoreticis sudoribus sic affecti exsolvuntur. Quapropter tria necessaria in hoc affectu reperiuntur, nimirum humorum tenuissimorum in ventriculo, & universo corpore copia: secundum virium imbecillitas: tertium vero vitiosa meatuum, & venarum in laxitate compositio, a quibus procul dubio necessum est subsequi immodicam resolutionem, & subitum virium lapsum.

SCHOLIUM I.

Totum hoc Caput dignum est, ut attente legatur, illiusque omnia fere dogmata ducantur in usum. Theoria ipsa non paucam laudem meretur; in ea siquidem elucet perspicacia Auctoris, adjunctis bili ab iis, quæ illam temperare valent, secretæ, consortium copiosi ichoris, ulteriorem libem incongrua mixtura sua illi communicantis. Si Auctoris innotuisset via, qua isti humores in sanguinem possent vehi, nonne Sylvianam hypothesim ferre attigisset, permutato tantum ichore illo in succum Pancreaticum, tunc temporis nondum detectum? Curatio quoque ista peculiaris est summe cauta, paucisque modificatis, aut semotis recipienda, præsertim ab initio, cum scilicet occasio, vel opportunitas exhibendi Corticem nondum adfuerit.

In hoc Capite, cum iterum recenset Auctor elegantem Hippocratis Textum, quem & primo Capite attulerat, simulque Doctissimi Valesii expositionem, utrumque lubet huc transferre, ut a Divino etiam Sene notatas videamus huiusmodi Perniciosas Febres, vel aliquam saltem illarum speciem. Inquit itaque Hippocrates loco citato, juxta interpretationem Eru- ditissimi Mercurialis -- Cholerica affectiones magis in Æstate sunt, & Febres Intermittentes, & quibus horrores accedunt. Hæc quandoque maligna sunt, & ad morbos acutos perveniunt. Verum cavere oportet. Judicat autem tales morbos maxime quinta, & septima, & nona dies. Melius tamen est cavere usque ad decimam-quartam. Juxta Vallesium vero sic habet Textus -- Cholerica præcipue in Æstate, & Febres Intermittentes, & quibus rigore accedunt, hæc aliquando maligna sunt, & ad morbos acutos perveniunt; sed cavere oportet. Maxime autem

tales morbos arguit quinta, septima, aut nona? melius autem usque ad quatuordecimam observare. Hunc ergo Hippocratis Textum sic exponit idem Vallesius -- Dicit * Cholericæ * -- idest Choleras morbos fieri præcipue in Æstate &c. Addit -- * & Febres Intermittentes, & quibus rigores accedunt, * -- qua periphrasis significat Febres Tertianas præcipue, deinde vero & Quartanas &c. Addit nunc Hippocrates, has Febres in Æstate ortas aliquando malignas fieri, & in Febres continuas, & acutas mutari; ac proinde curare oportere, idest timere, & curare caute (sunt verba aurea) neque quippiam erroris committere, etsi principio exiguus prorsus morbus, & contemptibilis esse videatur &c. & paulo post subdit, quod suspectos semper habeamus morbos, qui alioqui ob propriam figuram videantur esse securi; tandemque concludit -- Hippocratem nobile, nos ab Intermittentibus Æstivalibus securos esse, usque dum præterisse quatuordecimam periodum (an potius diem?) viderimus, neque fieri continuas. Quæ interpretatio, ut patet, restringit sententiam Hippocratis, saltem ad genus illud pravarum Intermittentium, quæ in Continuas, Acutasque degenerant. Istæ autem in linea Perniciosarum, etsi admodum periculosa, sunt minus formidabiles reliquis, vel saltem longiusculas, etiam cum interemerint, præbent inducias, ut supra diximus. Si ergo in his tantopere metuendum est ex Vallesio, quanto magis erit metuendum de terribilibus illis, quæ Intermittentes adhuc manentes, quarta, vel quinta accessione, post dolosam intermissionis quietem hominem jugulant.

Quamobrem qui sic laborant, vel levi corporis motione animo deficiunt, faciliter citra levamen sudant, pulsum habent parvum, debilem, ac frequentissimum, urgent vigiliæ, caput vaporibus infectatur, adest vomitio, aut inanis nausea, quam antecedit oris amaritudo, inappetentia, & tenebrosa vertigo, ut Hippoc. refert 4. aphor. 17. ac mox sequitur syncopis. Vultum etiam, qui sic affecti sunt, Hippocr. habent quam simillimum, ob ingentem resolutionem citra dolorem in aliquo signato loco. Tandem loquens Avicenn. citato capite de febre ex huiusmodi humore oborta, profert eam esse acutam, & quandoque non sufficere in ea virtutem usque ad quartum: quo fit, ut jure optimo inter lethales numeranda sit.

Curationem autem huius febris longe aliter institues quam reliquarum: quippe in hac præter levem quamdam purgationem, quam pari ratione a principio ma-

li, & antequam vires labantur, institues, omni arte cutis coarctanda est, & humores densandi. Sic profecto, quo citius possibile fuerit, corpus purgabis syrupo solutivo e iosis Hispanis, cum decocto corticum myrobalanorum citrinorum, vel cum unc. ij. mannæ, & eodem decocto, vel pulveribus earundem corticum, cum pulpa cassiæ fistulæ, vel rhabarbari infuso largiori cum syrupo rosarum. Deinceps tamen humorem compesces ante accessionem syrupo rosarum siccarum, & violarum, ana unc. ss. syrupi rosarum unc. j. aquæ deauratæ unc. iij. cui adde pulveris diamargaritonis, aut coralli, aut electuarii de gemmis gr. vij. quibus humores densiores fiunt, & longe melius coquuntur. Sed humores amplius densabis, ineptioresque ad fluxum, & putrefactionem reddes his, quæ intus sumuntur, qualis naturæ est syrupus rosarum siccarum, de malis punicis, de portulaca, & papavere, cum aquis, aut decoctis rosarum, portulacæ, oxalidis, cum aqua ferrata, aut deaurata. Ceterum prodesse non parum comperies, abluere in aliqua prædictarum aquarum boli Armeni, aut terræ sigillatæ scrup. j. aut drach. ss. cum modico syrupo papaveris, aut agrestæ: hoc sane medicamentum, præterquam quod humores densat, & corpus comprimit, inhibet quoque putredinem, & viscera roborat, ac præcavet. Confert etiam id, q. R. pulveris triasantali, & rosatæ novellæ, ana drach. j. succini scrup. j. sacchari rosati soluti in aqua rosacea, quod sufficiat, ut fiat electuarium in rotulis, cujus sumat laborans drach. j. & ss. cum haustu frigidæ aquæ, aut aliqujus ex dictis. Utilissimum quoque est aliud, q. R. conservæ rosarum unc. ij. pulveris electuarii de gemmis, aut diamargaritonis frigidi drach. ss. confectionis Alchermes, vel de hyacintho scrup. j. succini, ossis de corde cervi, pulveris granæ ana scrup. ss. misce, & fiat conditum: Cordi præterea, ac cerebro roborantibus, providebis, ut Galen. consulit lib. 12. method. cap. 6. Sic quidem primo facies attemperanda est frequenter aq. rosarum, & plantaginis cum modico aceto rosaceo. Cujus indicationis gratia involvitur etiam Ager linteis aqua rosarum madente, aut conspergitur multo rosarum rubearum pulvere, vel myrtillorum. Verum

rum ut ex toto syncopticis accessionibus, & sudoribus subveniamus, adhibere oportet epithema fœminarum mammis. aut virorum testibus, q. R. aquæ rosarum unc. x. aquæ oxalidis, & buglossæ, ana unc. j. & fs. vini optimi unc. ij. aceti rosati unc. fs. pulveris margaritarum, santalorum, coralli, seminis acetosæ, succini, ana unc. fs.

SCHOLIUM II.

Potissima indicatio, quam pro curatione elicit Auctor, est, ut humor densetur, a fluxu, & putrefactione prohibeatur, & quantum fieri potest, ante accessionem compescatur. Quæ quidem indicatio maximi est momenti, illamque nonnunquam mihi contigit cum fructu adimplere, priusquam vires Peruviani Corticis plane nossem in hisce Febris, bolo isto, duabus, vel tribus ante accessionem horis exhibito, quo etiamnum utor in casibus non extreme periculosis, & in quibus nondum placeat ad Corticem devenire. R. Theriaca rec., Conf. Hyacinth., Salis Absynth. (vel, per re nata, Crystall. Mont. præp.) ana scrup. j. Laudani opii gr. j. vel ad summum gr. ij. M. f. b. sumendus, ut supra, superepeto Vini rubelli momento, vel haustu modico Acqua Plantass., Buglossi, vel totius Citri, prout magis placuerit. Quod remedium eximie confert, præsertim ubi evacuationes immanes, & quasi Cholericæ Paroxysmum ingruentem solent comitari, atque ideo valde gravem, ac tandem perniciosum reddere.

Aer, quomodo & cutis, attemperetur, refrigereturque frigidis abspersionibus, sparsis humi floribus, & foliis rosarum, pampinorum vitis, salicis, cannarum, & myrti, superparsa aqua rosacea cum modico aceto: item eundem aerem flabellablis linteo aliquo madido aqua frigidissima, aut rosaceo cum modico aceto. Præstat quoque cordis regionem inungere unguento, q. R. pulveris electuarii de gemmis, & diamargaritonis frigidi, ana drach. j. lapidis Bezoar. gr. xv. pulveris granæ drach. fs. olei foliorum nymphææ luteæ, aut olei rosarum omphacini unc. ij. ceræ albæ, quod sufficiat, ut fiat linimentum molle: item prædictos pulveres unguento rosaceo excipies, addeſque

terræ sigillatæ drach. fs. rasuræ eboris, & cornu monocerotis scrup. j. & eandem partem inunges. Thoracem etiam, & abdomen illinies hoc unguento, q. R. olei rosati omphacini, & myrti unc. ij. olei melini unc. j. bulliant cum unc. ij. aquæ rosarum ad consumptionem aquæ, & adde pulveris rosarum rubearum drach. j. santalorum omnium, ana drach. fs. ceræ q. s. ut fiat unguentum. Hepati etiam, ac fronti gratia inhibendæ dissipationis, adhibebis præsidium, q. R. mucaginis tragacanthi, & seminis psyllii, & citoniorum unc. 6. albumina duorum ovorum, misce, & prædictas partes illine, spargeque desuper pulverem, q. R. santalorum omnium, rosarum, seminis arnoglossæ, an. dtach. j. Quibus profecto & sudoris impetum, & virium resolutionem compesces: id tamen prudenter, & paulatim facito, ne ex cutis densitate intensior fiat febrilis calor. Securissimum tamen est, & utile jecur illinire oleo rosaceo omphacino cum pulveribus santalorum, positis desuper pannis aqua intybi madidis, vel succo agrestæ, & aqua plantaginis, rosarum, & solatri. Maximi etiam sunt momenti, cerebri adhuc roborandi gratia, odorata omnia tum narium, temporibus, ac pulsibus adhibita, tum super faciem vris modo inspersa, cujus census est id, q. R. rosarum, santalorum omnium, opodii, ana scrup. ij. ambre gr. iij. moschi, & camphoræ, ana gr. ij. aquæ myrti unc. j. aquæ rosarum unc. iij. misce ad cujus pensura odorata omnia frigida prodesse possunt.

SCHOLIUM III.

Quantum ad morborum curationem conferat bene disposita Aeris temperies, satis patefacit varia locorum, & tempestatum salubriorum, vel insalubriorum constitutio, varias quoque gignens nonnunquam constitutiones morborum, ob id modo facilius, modo difficilius sanabile: ut sileam, quæ de hac re per se notatum sparsim, tum cumulate in Libris peculiaribus olim scripsit Hippocrates, & quæ plurima eruditione, ac doctrina, plurimoque styli nitore edidit Doctissimus Lancisius Pontificius Archjater -- De nativis, deque adventitiis Romani Cæli qualitatibus, & de emendanda accidentali Aeris illius insalubritate.

Certe nostro Seculo, quo Aer non modo Thermometrorum, verum & Barometrorum, Hygrometrorum, & Anemometrorum examen subire coactus est, atque ita, medi Fistula Torricelliana, Staticæ quoque judicium sustinere, quin & mirabili Scloppi Pneumatici artificio, propriæ elasticitatis vim dimetiendam exhibere, non secus ac violento Machinæ Boylianae tormento, pati dimotionem e sede sua, vacuis tandem relictis, quæ antea tam pertinaciter occupaverat, latibulis, inanitionem suis stupentibus quidem, sed tamen ferentibus, Ars quoque Medica his inventis ditior facta, Aeris ipsius, quo nil ad Vitam magis necessarium, penitus cogniti usuram meliorem cepit instituere. Hinc Eruditissimus Ramazzinus Libro suo jam edito: *De Principum valetudine tuenda*, - sano consilio monet, non negligendum esse varium Aeris pondus, quod nobis exhibet assidua inspectio Barometri, qua facta animadversione, quemadmodum Sanorum valetudinem tueri, ita & Ægrotantium casus dignoscere, præcavere, necnon iis opportune subvenire valebimus. Idque eo magis cum plausu, & utilitate eximia poterimus assequi, quo remotior est a vulgari censu cognitio, quam medio Barometro acquisivimus, de vario variis temporibus Aeris pondere: ut proinde assertionem, cæteroqui propemodum paradoxa, liceat statuere, Barometro judice, Aerem nebulosum, pluviosum, ac turbidum, contra id, quod censuit Famigeratissimus Borellus (quem tamen fortasse fefellit magis observatio circa experimentum minus exacte instituta, quam ratiocinium inde elicitedum) leviores esse Aere sereno, sicco, & perspicuo: pariterque eundem Aerem leviores esse in Australi, quam in Boreali constitutione, licet hujusce phænomeni nondum a quopiam satis dilucidati difficilima sit explanatio; ut ideo tam famosa Problematis adhuc germana solutio desideretur.

Næque enim ipse inficiabor (ut hoc quoque innuam, perfunctorie licet (ea, quæ anno 1695. Academico potius lusu, quam philosophice, ac serio circa hanc materiam conscripsi in peculiari Dissertatione mea, *Ephemeridibus Barometricis* Cl. Ramazzini adnexa, ad tutamen aliquod ipsius Borelli, minus forsitan, ac fuerit creditum, hoc occasione decepti, rem minime tetigisse: sicque neque negaverim, id a me ne postea quidem fuisse præstitum iis omnibus, quæ in altera Tricipiti Dissertatione iterum edidi anno 1698. In ea siquidem, licet non plane improbabilia censeam, quæ Viris Doctissimis Rodolpho Jacobo Camerario Medico Profefs. Tubing., & P. D. Cajetano Eonrana Mutinen. reposui: immo, licet reputem absolute vera, & demon-

strabilia ea saltem, quæ adversus hypotheseam alterius Cl. Vivi Guntheri Christophori Schelhameri Prof. Medici kilon. haud hæsitante ibidem adstruxi, nihilominus neque hinc solidam Problematis solutionem eimerisse, lubens admitto. Aliud est enim aliorum hallucinationes, aliud rei ipsius naturam detegere. Quod ea non hoc, vel illo modo se habeat, facile est assequi: quo vero præcise se habeat, difficile. Interim neque diffitebor, ea, quæ adversus Schelhamerum protulit eodem tempore, quo illius hypotheseam ipse rejeci. Clarissimus Ramazzinus, eaque pariter, quæ contra repetitos ejusdem Schelhameri conatus recter adduxit Vir Perspicacissimus Jacobus Placentinus, eaque tandem, quæ pro solutione completa controversi Problematis, nupera ad Celeberrimum Scroekium Epistola, ex elegantissimo hydrostatico Famigeratissimi Leibnitii experimento, typis tradidit idem Ramazzinus, illustravitque demum laudatus Placentinus, plurimum saltem luminis contulisse, ad dilucidandam hanc rem, ceteroqui satis obscuram. An ea nihilominus sit proinde plane confecta, adhuc ambigo. Sed quæcumque sit ratio phænomeni, certe experimentum ipsum accuratis Medicis, pro utili Ægrotantium regimine, juxta varium Aeris statum, aliquod opis æferre posse, extra dubium videtur: quemadmodum extra dubium est, eundem Aeris statum, siquidem mediantibus hujusmodi observationibus, non bene dispositus pro Ægrotorum salute deprehendatur, artificialis alicujus correctionis esse susceptibilem, eorumque indigentiam aliquod modo aptari posse, ut multiplici industria hoc loco conatus est facere noster Auctor, in iis tantum urgendis nimis industrius.

Videtur etiam subvenire his oportet paulo ante accessionem, vel in ipsius accessionis principio, sit autem ex his, qui citissime nutriunt, & modice adstringunt, sint carnes assæ, & elixi gallorum testes, & qui austeris cordiantur; vinum sit rubrum modice acerbum, dilutum aqua frigida, aut decocto hordei, vel radice buglossæ. Præterea cum linquunt animo, vino mali punici acidi pane excepto, item renutriendus est Æger crebris, & minutis civationibus ejus alimenti, quod non ocysissime dissolvatur, velut est caro perdicum, caponum, vituli, & ejus aliquod ex his confectum cum pane loto, & saccharo: fructus item acerbi, & putredini resistentes. Potus sit

ex vino rubro, ut dictum est, aqua ferrata, aut deaurata diluto. Quod si morbus præstiterit expectandi inducias, & vires ad meliorem statum redierint, urinaque rubicundior apparuerit, non erit ab re ex saluatella dextræ manus modicum sanguinem extrahere, aut iterum aliquo ex prædictis pharmacis per epicrasim purgare, donec affectionem mitiorem esse factam cõperiamus.

CAPUT V.

De Tertianâ pernicioſa ex prava humorum natura, ex eodem Mercato, cum Scholiis, ut supra.

ADEO sunt pernicioſæ naturæ, & conditionis bilis vitellina, prassina, & æruginosa, ut dubitatum sit quemadmodum antea diximus, inter Arabes Medicos, possintne ex eis febres succendi: cum hoc tamen præter adductam Auctorum mentem, nos etiam ex his nonnullas vidimus, quarum natura adeo fuit pernicioſa, ut pestilentem affectum æmulari viderentur: sunt autem ex his humoribus hac lege, & ratione.

Media Æstate ob ingentem resolutionem propriæ humiditatis humorum, aut nimiam exustionem, & maxime si subito frigus occurraverit his corporibus, quæ improba, & biliosa nimis usa fuere victus institutione, adustam bilem, prassimam, æruginosam, & in confinio atræ bilis existentem succrescere non raro visum est: præfertim si homo ira, furore, aut aliis vehementibus animi pathematis percitus fuerit. Quo quidem tempore mirum non est, si febre corripitur, eam fore periculosa, etiam si Tertianâ fuerit. Quippe si vires non admodum dejectæ sint, si humorem copia non grandis, certum est, naturam posse, quod intra venas molestum fore persentire, aut degustat, pellere. Quod si ad emundatoria, & corporis canales pellere non possit, poterit quidem prope partes sentientes sensim, & paulatim projicere, ut facile vel præmissa succensione dissolvatur: quo fit, ut more solito tertio quoque die id efficiat, quia sic humoris conditio postulat.

Dignosces quidem hanc febrem tertianam ab humoribus pravis ortam ex vehementissimis horroribus (quod humor sit mordacior) & qui diutius protrahuntur ob Torti Therap. spec.

humoris crassitiem: quippe synceri sunt; & citra nativam humiditatem. Febris mox a rigore vehementer crescit, quod humor suapte natura siccissimus, & exurentissimus sit, sicut crassissimus: nam illi haud secus accidit, quam pici, & resinæ, dum succenduntur, quæ licet crassam habeant compagem, ocysime inflammantur. Mox vero ab inflammatione fitis, & linguæ asperitas, nigredo & ingentissima siccitas succrescit. Oculi ob magnam spirituum resolutionem cavantur, & coloratio universa facies (licet cadaverosa) efficitur, anxius, inquietus, & universo corpore compunctus, ac veluti exulceratus. Ager hinc inde vagatur; qui neque potu, neque ventilatione, neque respiratione subsidium susceperat. Urina ignea, ac veluti lixivium apparet, pauca, & cum cinericio, vel fursuraceo sedimine, aut cum pinguedine supernatante: pulsus mediocris magnitudinis, non admodum debilis, dum viget febris; ceterum frequentissimus, & celerissimus, die autem quietis parvus, debilis, durus, & creber subest, quod vires ex accessione abierint, respiratio crebra, alvi dejectiones opinæ, pingues, aut bilis vitellinæ, porraceæ, aut æruginosæ naturam referentes, plerumque dysenteriam efficientes. Vomitus quandoque alicujus dictorum humorum substantiam, & colorem æmulator, cum angore maximo, & animi deliquio. Laborantes parum aut nihil sudant, quod crassior & sine humiditate sit materia, nisi prope mortem cum diaphoreticis erumpit.

SCHOLIUM I.

Quæcunque sit, & qualiumcunque succorum mixtura, quæ bili dat denominationem prassinæ, æruginosæ &c., certum est, ut inquit Auctor, hujusmodi humores acerrimos media Ætate, & ferventissimis potissimum temporibus observari. Aque certum est, quod eorundem humorum excretio sive syncera, sive variegata, magnum semper fuisse negotium: & quotiescunque apparuerit, dat semper ansam suspicandi, aliquam pravitatem subelle, quæ morbum reddit non contemptibilem, etiam si alioqui mitem, quod & Hippocrates docuit.

Quod sane malum mille pericula afferre solet, ac multis modis perniciosum effici-

ficitur; nam cuiusvis prædictorum humorum talis est natura, & conditio, ut etiam citra putrefactionem, aut succensionem, quamcumque partem inierint, vel erodant, aut gravius aliud malum machinentur, ne dum cum in extremis vasorum, & prope partes sentientes jam putrescunt, initio etiam putredinis a vasis maioribus sumpto. Quo profecto tempore certum est, ipsam febrem mediante validissima virium exsolutione, laborantem, aut interimere in febris ipsius inclinatione, aut ocysime labefacta natura in causonem, vel gravissimam aliam febrem migraturam, & quod certius est, ni arte, aut diligentia præveniatur, in habitualement febrem. Tanta enim est primarum humiditatum, & substantiæ membrorum, in quibus hi humores putrescunt, resolutio, ut non ultra quartam accessionem visum sit laborantem in hecticam migrasse, maxime si gracilis sit, juvenilis ætatis, & suapte conditione rari habitus, & contexturæ.

S C H O L I U M II.

In Prognosi occurrit animadversione dignum, quod ista perniciosæ Tertianæ species ultra quartam accessionem non extendatur, seu, ut ait in fine Capitis, quintam ad summum accessionem non transcendat; sed vel intra hos terminos necare soleat, vel in Causonem, aliamve gravissimam Febrem, ac tandem certius in Habitualement commutari. En ergo quantum teneamur Divinæ bonitati, quæ præsentaneum remedium dedit, vi cuius & ab ocysima morte, & ab aliis periculis eandem longiore afflictione tandem inferentibus, certo possimus evadere.

Non fert maligna, & atrocissima huius morbi conditio in exhibendis auxiliis moram ullam; nam cum certum sit, huiusmodi humores nullum posse beneficium, gratiam, aut coctionem a natura recipere (immo ut inquit Averroes 3. collect. corrumpant formam specificam illius) procul dubio necessum est, protinus humorem purgare, maxime si inconvenientem regionem incumbat ipse sua sponte. Quippe si in superiorem ventrem irruat, vomitibus, cum accessio instat (quo facilius excernatur) & venter nauseabundus apparet, minuendus est. Servabis tamen hoc præceptum in

eius educatione, ut maxime ipsum admisceas humedioribus cibariis, & copioso potu, tum ut facilius venter evomat: tum vero ut sine noxa; gravis enim, & periculo plenus est huiusmodi humoris contactus, & ob ipsum humidis præsidiiis compescere, & attemperare opus est. Quod si in inferiorem ventrem humorem irruere persenseris, aut saltem ad nullam aliam se partem inclinare, per ipsum expurgabis; id quod caute facies: sive enim purges, sive secus, periculo res non caret: quippe scimus, vel levissimis pharmacis gravissimas accersiri dysenterias, quod si has effugas, contabescet laborans, quo fit, ut prudentia, & maturo consilio opus aggredi, aut ab eo subsistere tenearis. Sic profecto in huiusmodi humoris purgatione, blandioribus, verum seligentibus pharmacis admixtis rem ages: illud quidem ne nimis exacerbetur humor, hoc vero, ut peccans succus citra aliorum agitationem excernatur: id quidem facies callosa fistula superbibito lactis sero, in quo prius rhabarbari drach. j. maceraveris, aut ipso diluto copiosiore facti, vel syrupo ex jx. infusionibus violarum, cum infuso scrup. iv. rhabarbari, vel hordei cremore cum prædicto rhabarbari infuso. Item confectio Hamech simplici, superbibito copioso haustu aquæ hordei cum saccharo, aut seri lactis, vel decoctionis violarum, & seminis malvarum. Præstat & manna dissoluta in aqua hordei, vel violarum, sed robusta corpora optime ferre poterunt drach. j. & ss. electuarii de psyllio, vel catholici drach. iv. cum copiosa aqua oxalidis, vel hordei. Quo etenim semel facto, non licet plurimum inniti in sanguine extrahendo: quippe prædicti humores, neque corpus eisdem scatens id plurimum expostulant, neque innoxie ferunt, plerumque a sanguinis missione continua evadit febris, quod impotens, sanguine detracto, natura ad pellendum a vasis nocivum superstit. Verum si vel simul sanguinem aliquo modo redundare (quod raro exustis humoribus accidit) vel opus esse comperias, id quidem ex salvatella manus dextræ facito. Postmodum vero humores, & universum corporis habitum, ac viscera etiam humedare, curabis plurimum, & modice refrigerare, pusillus enim calor natus, qualem hæc corpora habent, nec evacuationem, nec refrigerationem innoxie ferunt, sed ut Galen. 12.

method. in doloribus ab erodentibus succis
ortis consulit, paulatim & sensim lenire,
sic sequenti die a pharmaco copiosam a-
quam hordei cum syrupo violarum, aut
saccharo rosaceo, vel decoctum violarum
bibendum dare oportet, quo & vis medi-
camenti, & humorum acrimonia retun-
dantur, abluanturque: Clysmatis præterea
utendum est, maxime cum laborans dor-
miturus est: quæ sane conficito ex deco-
cto hordei, vel violarum, aut seminis
malvarum, & papaveris, cum saccharo,
& oleo rosarum, violarum, & vitellis
ovorum. Præterea summo mane, aut pro-
pe somnum, laboranti porriges aquæ hor-
dei, acetosæ, violarum, scorcioneræ,
vel per mortarium lapideum excolatæ
unc. vi. syrupi acetosæ, de succo limo-
num, rosarum, aut violarum unc. j. Con-
fert & saccharum rosaceum, seu viola-
ceum magis, quibus admisce roboranda-
rum virium gratia margaritarum præpa-
ratarum, aut electuarii de gemmis scrup.
j. Præstat & diacorallium cum mucilagi-
ne seminis citoniorum, & psyllii pondere
drach. j. Ejusdem usus est, quod ex his
omnibus conficitur forma boli, & pondere
duarum drach. summo mane exhibitum.
Sed ferunt non contemnendi Auctores, &
Conciliator etiam adstruit, alexipharma-
cum nullum reperiri in arte medica his
humoribus pretiosius. quam crystallum, cu-
jus drach. j. in subtilem pulverem reda-
cta, & aqua dissoluta, mire opituletur:
ego autem arbitror, id forsitan occulta qua-
dam proprietate illi accidere. Verum si dy-
senteria ex prædictis humoribus prodeat,
vi sua adstringente extra omnem expecta-
tionem prodesse comperimus: censeo tamen
admiscendum fore aliquod ex prædictis
pharmacis. Exterius vero corpus refrige-
rante Galeni, aut rosaceo, vel unguento
ex cucurbitulis juxta dorsum inunges, aut
cordi epithemata appones, ea lege, qua
capite de Tertianæ exquisita scripsimus.

SCHOLIUM III.

Quantum vana spe autem id expectare liceat ab
aliis remediis, ostendit curatio. Magna Re-
media, ex mente Auctoris, hic nullum fere
locum habent, etenim, si de purgatione sit
sermo -- Cautè id facies (inquit ipse) siue
enim purges, siue secus, periculo res non caret
&c. Si vero de sanguinis missione loquamur, --
Ægotantes hujusmodi (subdit ille) tale præ-

sidium non innoxie ferunt, & plerunque a san-
guinis missione continua evadit febris. Magnis
ergo Remediis fere proscriptis, quid speran-
dum superest a levioribus, & nullius ferme vi-
goris, saltem respectu habito ad tantam indi-
gentiam, ut norunt Prædici? De crystallo qui-
dem non contemnendam mentionem facit Au-
ctor (selecti fere semper remedia indigitans)
pro corrigendis pravis illis humoribus recensiti-
tis; & ego quoque experientia fretus eidem
remedio in mitioribus saltem casibus, ut paulo
ante innui, non parum tribuo. Sed furente
jam, sparsis quaque varsum fluctibus, Torren-
te, frustra infirmioribus hisce instructus,

Pugnat in adversas ire Natator aquas. Im
hac sane procella si quis consulisset Mercatum,
jure merito contremiscentem, quærens, an li-
ceret Lignum Corticis amplecti, certum plane
pro naufragio evitando refugium, videlicet Spe-
cificum certum pro mansuetiendis effertis hu-
jusmodi humoribus, nullum cateroqui beneficium o-
gratiam, aut coctionem (ut omnimoda certitu-
dine affirmat Auctor) a Natura recipere aptis,
quid, quæso, respondisset? Mussitassetne, aut
hesitasset.

Quod tamen majoris momenti arbitror,
est victum summe humectantem, & faci-
lis, atque copiosioris alimenti instituire:
ob id jura caponum, & carnes pullo-
rum ex lacte, aut hordeo nutritorum ex
usu esse comperimus, & ex oleribus de-
coctam lactucam, aut scariolam, & bor-
raginem: tandem potus sit hordei aqua,
vel purissima cum saccharo. Quod si vires
laborantis labi videantur, consultissimum
est, vinum tenue, album, & maxime di-
lutum præbere: tandem si affectionem per-
stare adhuc contingat, existimandum est,
jam in alterius naturam commigrasse,
nam ex prædictis humoribus non transcen-
dit quintam accessionem: quamobrem jux-
ta naturam ejus, in quam degeneravit,
curationem institues.

CAPUT VI.

De Tertianâ Perniciosa ex miscella crassorum humorum cum serosis, & tenuibus ex Ludovico Mercato, adjunctis itidem Scholiis.

CUM in humanis corporibus intra venas humores abundant ea copia, quæ naturam irriter ad sese deonerandam; ceterum quæ non adeo gravet, quod ad extrema vasorum pellere non possit, fit quidem, ut humorem pellat ipsa tertio quoque die: sed quod frequentius est, more duplicis tertianæ singulis diebus, maxime prope noctem ad extrema vasorum, & præcipue juxta os ventriculi humorem transmittat, quo febris syncopali humorosæ similis existit. Quo fit, ut ob ejus copiam, quæ sui respectu major est, quam fuit respectu majorum vasorum, a quibus pellit natura, procul dubio adeo graventur, & offendantur universi corporis partes, ut hac sola ratione tertiana, quæ sui natura salubris foret, perniciosa efficiatur: cui accedit, humorem esse mixtum ex tenui bilioso, & crasso, cujus crassitiam veluti ex congelatione, & condensatione factam arbitramur. In cujus febris natura expendendum primo est, qua ratione hi humores gravent naturam in extremis vasorum, cum intra majora non adeo graves existerint. Secundo, qua ratione ob id perniciosa exillat. Circa primum conjectandum est, humorem hunc concretum, quem secum movet biliosus, & tenuis humor, qui in accessionem prorumpit, cum ad extrema venarum funditur, non protinus, aut simul ad dicta loca transmitti, nec simul incallescere, sed paulatim projicitur, ac succenditur; tum quod copiosus sit, tum quod inæqualis. Quo fit, ut tenuior pars primo succendatur, & ex crassioribus, quæ primo transmittitur, & reliquæ sic successive, ut natura pellit. Præterea cum mox tenues partes succendantur, quæ crassæ sunt, simul incallescunt, gravioresque & variores fiunt, eo quod ex calore, quod crassum est, ocysime fundatur, & liquetur. Quo fit, ut ea humorum copia, quæ vasis majoribus non erat magna, nunc in extremis vasorum liquata, & fusa maxima fiat, gravis, & ponderosa, ex quo procul dubio sequitur, per-

niciosam, & periculo plenam efficere febrem, cum vereri oporteat, ne universi corporis calor ex copioso illo humore suffocetur, extinguaturque, aut laborans syncopi frequenter corripitur. Finitima quidem est hæc febris conditio ei, quam Medici syncopalem humorosam vocant, cujus Galen. 12. method. meminit nomine febris cum redundantia crudorum succorum, licet ex continuarum fiat genere, transactis primis accessionibus, quod impotens sit natura longe a cordis vasis humores illos crassos, & copiosos pellere, hæc vero intermittens.

SCHOLIUM I.

Torquet in hoc Capite se ipsum Auctor, ut explicet modum, quo detradi supponit ad extrema vasorum, ibique succendi inæqualiter crassos, & tenues humores. Ignorato fluidorum motu tunc temporis occulto, mirum non est, si in tot signenta sæpius labebantur Prædecessores nostri etiam Doctissimi. Quæ nihilominus ille adstruit de inæquali crassitie, ac tenuitate humorum irregulariter effervescentium, sive, ut loquitur, succentorum, omnino locum habent in isto casu, si modo sensibiliorem explicentur. Quæ pariter addit de condensatione, congelatione, ac concretionem eorundem humorum crassorum, commixtorum cum biliosis, & tenuibus, videntur nonnihil congruere cum iis, quæ ex principiis *Acidi*, & *Alkali* hodie deducunt quæ plurimum. Quocunque tandem modo meliore hæc explicentur (quod Theoretici relinquo) certum est saltem, vi hujusce Febris, seu Causæ illius immediatæ, inæqualem ebullitionem intra sanguinem fœcitaris, sive deinde id fiat ob heterogeneitatem particularum præexistentium in ipso sanguine, illumque ex parte constituentium, sive ob peculiarem, inæqualemque dispositionem, aut compositionem febrilis Fermenti in sanguinem influentia, sive propter utrumque.

Verum ob id gravis, licet procul a partibus cordis, & ventriculo, aut jecori vicinis eosdem valeat pellere; a quo vereri oportet universi corporis caloris extinctionem, & ob id differunt etiam hæc febres ex occasione periculi; nam in illa vereri oportet, ne humorum pondere, & copia cordis calor existinguatur, quod prope ipsum existat plenitudo, in hac vero ne totius corporis calor percat, præterquamquod (ut dictum est) aliqua humorum crassorum portio prope viscera transmittatur, licet in

utra-

turaque ob vitium, & damnum ventriculo dilatatum laborantes periclitentur. Triplex igitur causa necessaria est hujus febris generationi, crudorum nimirum humorum copia ventriculum & carnosum, ac arteriosum genus opprimens, virium infirmitas, quæ caloris paucitatem sequitur, & vitata angustorum meatuum, & venarum compositio.

Cognosces autem hanc febrem ab his humoribus inæqualiter crassis, & copiosis provenire, quod lente, & cum diurno, ac moroso rigore incipiat, quem nonnumquam interrumpit calor quidam, veluti flamma exurgens, quem iterum rigor compefcit, ita ut per intervalla rigeant, & incallescant qui sic affecti sunt. Quod symptoma illis succrescere censeo, quia humor copiosior est, & crassior (potius profecto) quam quod simul totus possit a natura pel- li, & si pellatur, simul succendi. Quo fit, ut pars post partem succendatur, & primo quæ in eo tenuior est, post vero quæ crassior. Dignosces etiam id, quod laborantes tarde incalescant, ex toto, & quod calor diu duret, & non admodum sit extensus, sed per aliquod intervallum flammæ in corpore compareat caliditas, sed mox cesset, & mitis appareat calor: quod licet ita sit, anxium reddit laborantem ob pressuram, & gravitatem arteriarum, & musculorum totius corporis, quam fusi, & copiosi præstant humores. Impotens etiam toto febris tempore efficitur laborans, & cum anxius sit, sese movere nequit, quo fit, ut molestius ferat, & veluti obtusus sensibus existat. Calore videtur carere, & siti plerumque premitur, & a potu gravius se habet, præcordio in principio inflato, corpus totum ampliori mole, quam pro naturæ modo, tumens, color omnino vitatus, aliisque albidior, quam pro naturali habitu, & aqua inter cutem laborantibus per- similis, vel lividus. Urina copiosa subalbi- da, copiosa sedimento, & crasso plena ap- paret. Pulsus ex parvitate, & magnitu- dine inæqualis, aliquando interceptus, & quo magis crescit febris, evidenter fiunt prædictæ differentiæ, quod eo tempore rari- or fiat humor, & vehementius naturam premat; celeritas tamen & crebritas non plurimum a natura dissident, ita ut ple- risque videatur febre carere. Sæpe etiam animo deficiunt, & aquæ potu non levantur, neque aspersione aquæ supra faciem,

quinimmo frictionibus, & vinculis melius se habent: respiratio frequens est, & sus- piriosa: in febris autem inclinatione labo- rantes maxima cum inquietudine ab umbilico ad caput exsudant, & aliquantulum liberari videntur, & licet febre carere ap- pareant, adhuc accidentia aliquot super- sunt, quibus constat nimio pondere laboran- tes confringi: tandem hoc est in hujusmodi febribus tamquam pathognomonicum signum, nimirum, nec augmentum, nec statum, nec declinationem æqualiter fieri, sed in augmento aliquando inclinatur febris, delu- ditque Medicos, & potu exhibito, aut ci- tra ipsum iterum increfcit, in statu vere plerumque novum incrementum, & aliquan- do declinationem, & postea aliud incre- mentum suscepat, quod pari pensu in de- clinatione cernimus. Præter id hoc habet proprium, & peculiare, quod accidentia, quæ propria sunt principiis reliquarum fe- brium, sibi vehementiora sint, & majora prope statum, quam in principio: quo fit, ut eo tempore inæqualitates pulsus, labo- rantis suffocatio, & periculum sine dubio sint majora: ratio est, quia cum hæc ma- la in hoc affectu ex arteriarum compressio- ne, & caloris suffocatione prodeant, & hæc eo tempore commodius fiant, in quo major fuerit plenitudo, & hæc major sit prope statum, quia in hac febre usque ad id tempus semper a vasis aliquid pellat na- tura ad minora, & quod pellit magis at- tenuetur prope statum, sit profecto, ut eo tempore accidentia principii eluceant ma- gis.

SCHOLIUM II.

Ob id, signum Febris hujusce speciei quæ- si Pathognomonicum esse dicit Auctor, quod nec augmentum, nec status, nec declinatio æqualiter fit; sed in augmento aliquando in- clinatur Febris, deluditque Medicos, dum potu exhibito, aut etiam eo non exhibito, iterum increfcit, idemque non raro repetit in statu, aut etiam in ipsa declinatione; quod maximum verum est in Praxi: & ideo summe pariter observabile ad plurimos errores vitandus.

Verendum profecto est in hac febre, ne unum e tribus malis laboranti succrescat. Primum, ne laborans in augmento ipsius fe- bris, cum jam incalescere cepit universum corpus, antequam ex toto incalescat, suffo-

focetur. Quippe eo tempore rarior efficitur materia ob fervorem, quem contrahere incipit, quo fit, ut compressione vasorum, & extinctione caloris in toto corpore, vel in syncopem gravem, & periculosam, vel in mortem prolaturus Ager; quod si quis quaesierit, qua ratione in hac febre, quæ suffocatione interficit, laborantes pereant in statu, & prope ipsum, cum in reliquis quæ hoc modo interficiunt, in principio laborantes suffocatione periclitentur; dicendum est, hoc esse principium hujus febris, quatenus ad eam portionem attinet, eo quod natura non transmittat simul humores a vasis, sed paulatim usque ad statum: quo fit, ut eo tempore (præterquamquod funduntur, & effervescunt, & liquantur) copiosiores utraque ratione sint, quam in principio, & ob id eo tempore calorem suffocent magis. Secundum, si forte natura sese a syncopi tueatur, pertimescere oportet gravem, & diuturnum aliquem affectum subsequiturum; nam cum tertiana hæc plerumque sit nimis extensa, facile continua efficitur, vel saltem sub ingressum duarum tertianarum. Quarum occasione non raro succrescere solet. Tertium malum, nimirum malus corporis habitus: quippe cum calor in dies impotens reddatur, procul dubio verendum est, ne etiam bonum sanguinem conficere non possit, ac subinde neque corpus probe nutriri, & malum habitum ex consequenti subsequi.

Videtur profecto posse hanc febrem curationem suscipere simillimam ei, quam febribus syncopalibus humorosis proficuum esse Auctores scribunt, siquidem in omnibus febre æquales existunt: in qua re non in parvam dubitationem incidimus, siquidem Galen. non satis aperte monstrat, an liceat in hujusmodi febribus sanguinem mittere, aut expurgare, cum solum frictionibus utendum esse consulat, nec immerito quidem, cum in hac febre crudorum humorum maxima copia subit, præcipue juxta ventriculos, quæ sanguinis detractionem plerumque intercidit, nec rursus expurganti pharmaco videtur esse a principio utendum, cum corpus plenum sit, & ob id non cessurum medicamentis: quo profecto fit, ut in dubium vertendum sit, quid agere oporteat. Quippe solum uti frictionibus, insufficientes est tanto malo, nec licet corpore existente pleno, quod Galen. interdixerat 4. de sanit. tuend. Quamobrem censeo A-

verroem a Galen. dissensisse 7. collig. qui non esse solum agendum frictionibus scripsit, cui favet Trallian. qui neque mediam, neque multam frictionem sufficere docet, Rasius etiam 6. conti. cum Trallian. purgantia protinus consulit. Verum si quis rem hanc diligenter expendat reperiet procul dubio, hujusmodi febris longe diversam esse medendi rationem a curatione febris syncopalis humorosæ, & continuæ. Nam præterquam quod in Galen. doctrina non expresse constat hujus febris notitia, ejus, quæ illi assimilatur, 12. method. non dissimilis est curandi ratio. Sed dato, quod verendum sit sanguinem mittere, aut expurgare in illa, in hac vero ambo auxilia prærequiruntur, & utrique superest a principio commodissima occasio. Primum quidem eo, quod plenitudo illa, quæ in hac febre subest, non sit adeo copiosa intra vasa, quia tantum est plenitudo in potentia, quæ in extremis vasorum efficitur actu, certum est subesse locum expurgationi: ac si cum sanguinis præsentia adsit copia illorum humorum, quos & crassos, & tenues esse diximus, ob id credendum est, non deesse occasionem mittendi sanguinem. Qua propter cum in hac febre periculum sit, ne in accessionis principio, aut statu, ex humoris effervescencia, & plenitudine, calor universi corporis suffocetur, ob id, si sanguinem præesse simul compertum fuerit, vel occasionem malo præstiterit sanguinolentæ evacuationis suppressio, demendus sanguis est, vena basilica dextri brachii scissa, idque semel, aut bis pro virium robore: sin aliter, cavendum est a sanguinis detractione tamquam a magno malo: Nam plerumque sic affecti calore, & viribus carent. Verum si prædictos humores tantum dominari constet, a purgatione, & seligenti pharmaco facta, principium curationis auspicari oportet ex syrupo solutivo rosarum, cum infusione foliorum senæ, aut cum expressione agarici, vel carthami. Prodest & diacatholicon, in decocto senæ dilutum, vel diaphœniconis modicum cum confectione Hamech simplicis. Post hanc vero purgationem sanguis demendus est, quod si opus fuerit magis probo, quam ante purgationem, & coctionem, si antea missus non fuerit. His tamen factis, omni arte curandum est corporis calorem evocare, atque excitare, quod facilius possit.

si copiam humoris discutere, quippe in hoc malo frictionibus, & ligaturis, aut cucurbitis, licet utamur, non quidem ut evocemus humorem ad extimas partes, ut in reliquis dictum est, cum potissima ratio periculi sit copiosior humor, aut caliginosus, & frigidus balitus in partibus carneis, sed ut solum calorem ipsum sopitum excitemus, evocemusque ad easdem. Quod sane faciens leviusculis, sed longioribus frictionibus, quibus, quod facilius evocari ad cutim possit, facile sequatur, & cum is sit calor, & spiritus, is procul dubio succrescit. Item parvis, & frequentibus cucurbitis, quibus ablatis, universum corpus suffumigabis, & perfricabis calidis linteis, quod sane facies parum ante accessionem, aut in ipsa, & per vices, & intervalla in ipso augmenti tempore, ut per carneas partes aliquid ejus, quod ibidem moratur, antequam calorem offendat evanescat, aut calor, qui id conterat, excitetur. Curandum etiam est, ut die quietis laborantes per alvum deficiant clysmatis, & suppositoriis acrioribus, vel vomant, quod profecto grandi diligentia exequendum est. Quod si his omnibus factis animo linqunt, etiam incipiente accessione modicum panis vino madefactum porrigere oportebit, qui etiam odoramentis reficiendi sunt: quod secundo, aut tertio iterabis, donec incalescere corpus, & calorem conspicue excitari comperias. Ac si eo pulsus parvitas devenire videatur, quod efficacioribus auxiliis opus sit, porriges cum modico vino pulverem, q. R. aromatici rosati drach. j. margaritarum præparatarum scrup. ij. pulveris electuarii de gemmis scrup. j. pulveris ossis de corde cervi drach. j. rasuræ cornu monocerotis unc. ss. misce, & cum melle rosaceo fiat bolus, cujus porrige scrup. j. Quo facto, cor, & dorsum inunges unguento, q. R. olei liliorum, & de semine Angelicæ, ana unc. j. olei cinnamomi drach. ij. pulveris cariophyllorum, & naphthæ, ana scrup. j. diambæ gr. j. pulveris florum rosmarini drach. j. croci scrup. j. bulliant cum odorato vino in duplici vase, & facta expressione prædicti partes inunge. Ventriculo etiam providebis unguento, q. R. olei nardini, & nucis muscatæ, & absynthii, ana unc. ss. cariophyllorum drach. j. galliæ muscatæ gr. x. ceræ q. s. ut fiat unguentum. Mammis vero fœ-

minarum, & virorum testibus adhibebis, quæ odorata sint, & calorem concilient, velut est vinum calidum cum aqua mellisæ, & pulvere aromatici rosati, & diacymini.

SCHOLIUM III.

Difficultatem curationis demonstrat controversia de sanguine mittendo, & de instituenda purgatione, licet utrumque præsidium tandem Auctor admittat. Neque enim hæc Febris species revera est adeo exitiosa inter reliquas, ut aliquam Curationem, ut ajunt, Methodicam saltem circa initia non patiatur.

His factis in die accessionis, studendum est in diebus quietis humorum copiam minuire, & cruditatem, & crassitiem moderari, quod facies addito oxymelite, vel syrupo de corticibus citri, ac modico syrupo de duabus radicibus cum aquis cinnamomi, anici, fœniculi, Angelicæ, vel de radice Chinæ, ac procedente affectu non recusarem, oxymellitis scyllitici modicum adjicere. Post quam præparationem si coctio apparenter eluceat, plenius corpus purgabis his, quæ superius diximus, aut pilulis aggregativis, vel de agarico. Verum si lentius naturam concoquere constet, satius esse duxi, per epicrasim corpus purgare pilulis ex mastiche, rhabbaro, & agarico, aut pilulis ex hiera Galen. & agarico, vel prunis Damascenis ex decocto senæ conditis, aut infuso rhabbari, & agarici, vel carthami decocto: Formidare enim in his oportet copiosas purgationes, ne humore copiosius in ventriculum irruente, citius in irreparabilem synopen concidant. Præterea sive purgent, sive opus aliquod agere velint, electo non surgant, ne commoti humores citius synopen excitent. Interim tamen providendum est hæmorrhoidibus, & mensibus: tandem post prædictas purgationes, theriaca cum modico vino utendum est, aut aromatico rosaceo, & vino passulato, vel diacymino.

SCHOLIUM IV.

Circumspectionem tamen suam in purgando satis ostendit idem Auctor verbis illis -- Formidare in his oportet copiosas purgationes, reusque forsam dixisset, etiam modicas. Sat ergo

ergo fuisset superius dixisse -- Curandum est, ut die quietis laborantes per alvum deiciant elysmatis, & suppositoriis.

In hac sane febre, & somno, & vigilia opus habemus: quippe somnus concoquit, & vigilia digerit. Item opus est victum instituere extenuantem, & parcum, ac sæpius, aut ex longis intervallis, vinum fere his omnibus ex usu est, si non dormierit laborans, noctu, sin aliter, diu. Providendum etiam est, ut laborans quam minime turbetur, distrabaturve aliquo animi pathemate, quod sic affectis summo pere noceat.

C A P U T VII.

De Perniciosa Tertianæ ob aliquod accidens, quod succrescit, ex eodem Merito, cum iisdem Scholiis.

EST itaque quinta perniciosæ tertianæ species ea, quæ non ex propria conditione, & natura talis efficitur, sed ex aliquo accidenti, quod illi succrescit, cuius ratione ipsa periculosa efficitur. quantumvis suo more salubris, & signis firmata securissimis existat. Sic profecto hac lege uno e duobus modis aliquam tertianam periculosam fieri conspiciamus. Primo, quando crescente calore in accessione ipsa pituitosus, aut crassus ob contractam fusionem, & tenuitatem ab ipso calore præstitam, instillat, decumbitque in aliquam partem, ac velut suffocativum (ut ajunt) catarrhum, si ex capite; vel difficilem respirationem, aut orthopnoeam, si ex thorace; vel articulares, & gravissimos dolores concitat, si in articulos prædictus humor prelabatur; quippe certum est, non raro contingere his, qui caput habent catarrhosum, humidum, & fluxionibus obnoxium, si febre tertiana corripiantur, tempore accessionis ob calorem tantam defluere pituitæ fluxilis copiam, quod in gravissimam suffocationem, aut lateralem dolorem pleuritico dolori persimilem occisione periclitari videantur, sicut his, qui asthmate laborant ob crassos, & viscidos humores, thoracis vasa, & partes obidentes ab eodem calore liquari, & moveri, excitareque difficillimam respirationem, & gravissimam orthopnoeam. Ita prorsus his contigisse scimus, qui articula-

rem morbum pati sunt assueti, quibus calor fusi humoribus, tenuior quædam; pars in articulos migravit, qua quidem gravissimæ, & molestissimæ sunt tertianæ accessiones. Quæ omnia finita accessione protinus aliquando cessant, eo quod calor, qui humores liquavit, eosdem discutere valuit, aliquando vero ejusdem mali, quod excitavit, aliquid adhuc superest, quod molestat, & non raro periculosam minatur fore venturam accessionem, si malum malo succrescat. Secunda quidem hujus tertianæ species suboritur, cum febrilis calor iterum in consensum allicit, commovens corruptos vitiososque ibidem morantes succos, quibus motis, accidentia succrescunt, tota accessionis duratione æque gravia, ac periculosa, his quæ hysterice fœminis accidere assolent.

Signis profecto in hujusmodi tertianis non plurimum opus habemus, cum constet, prædicta accidentia, quæ illi succrescunt, non accidere ob caloris febrilis, aut humoris peccantis, vel membri, in quo humor febrilis incumbit, vitium: sed accidentia longe diversa esse a natura prædictorum, esseque symptomata, quæ aliis humoribus ab his, quæ tertianam efficiunt, diversis propria sunt. Quippe affici catarrho, aut difficulter respirare, vel articulos dolore certum est, distinctum quid esse, & accidentale a natura febris tertianæ: & ob id cum hæc accidentia succrescunt, conjicies tertianam fieri perniciosam ex accidenti, & non ex nativa sorte.

SCHOLIUM I.

Circa universum hoc Caput dico, quod si accidentia, quæ succrescunt Febribus, vere sint talia; ut nullam habent cum Febre communionem Causæ, vix potest peculiaris species Febris Perniciosæ exinde constitui; nam hoc nomine Perniciosa etiam dici posset Ephemera, si illi grave aliquod accidens superveniret. Oportet itaque diligenter animadvertere, an succrescentia accidentia omnino sequantur Periodum Febris, ita ut ea invadente invadent, & ea cessante cessent. In tali enim casu potius censenda sunt symptomata Febris, quam alterius naturæ, etiam si motus febrilis, tantum data occasione, ea suscitare videatur; secus, si non sequantur Periodum, motumque febrilem. Sic, si Mulieri semper in accessione superveniat passio aliqua, Hysterica dicta, quæ non alio tempore invadat, & soluta Febre, semper solvatur, reputanda erit soboles

boles Fermenti febrilis (licet tantum per accidens) in subiecto dispositio, & intra ejusdem fluida turbas illas suscitantis: idemque dicendum crediderim de Colica, de Vertigine, ac de ipsa nonnunquam affectione Epileptica, una cum febrilibus Paroxysmis recurrente in subiecto assueto. Fateor equidem, accidentia perniciofa hic ab Auctore enumerata, nempe *Catarrhum suffocativum*, *dolorem Pleuritico similem*, *Asthmaticum affectum*, & *Arthriticos dolores*, quæ cuncta illi forte sæpiusculum videre contigit, mihi rarius, ac fere nunquam in Perniciosius videre contigisse, quin potius alia frequentius observasse perniciem inferentia, quæ ipse nominatim non recenset, & quæ ego specialiter recensere Capite primo Libri sequentis.

Verendum quidem est in his tertianis, ne aliquod ex prædictis malis, quæ calore accessionis fiunt, vel laborantem suffocet, vel iterum revertatur, essentielle fiat, & proprium. Quapropter sic affectos in die quietis præcavere oportet, ne iterum revertatur malum, & in accessionibus periclitentur.

Curandi ratio in hac affectione, peculiariter sibi præscribit considerationes, quas maximi esse momenti censeo. Prima sane est, quod in ipsa accessione, ubi majus imminet periculum, id præcaveamus juxta symptomatis; quod succrescit, naturam: In die vero quietis curandum est, ne iterum revertatur. Namque in curatione ipsius tertianæ nil novi agendum est præter id, quod in reliquis tertianis salubribus ex usu esse diximus: præterquamquod hæc paulo celerius, atque diligentius expostulat curari: ne si diutius protrahantur accessiones, & frequentius repetantur, aliquod ex prædictis modis laborans in ipsis periclitetur. Sic profecto urgente fluxionis periculo, sive ad fauces, sive ad thoracem, sive cum dolore, aut secus. vel cum difficili respiratione, & orthopnoea, omni arte curandum est fluxum a capite ad alias partes divertere, quod facies brachiis vehementer fricatis, aut ligatis, vel si ipsis cucurbitas apposueris, bis in singulis horis, quod fluxio illuc evocetur. At si grande periculum immineat, ipsas scarificare oportebit, postmodum scapulis iterum alias offigere, quo flatus a thorace discutiantur, & aer partibus dilatatis commodius recipi possit. Quod si lateralis etuceat dolor, brachiis sat est ipsas apponere, & discuti-

tientibus, ac siccis præfidiis prope partem dolentem uti, ut sacculis ex millio, & furture, chamæmelo, & sale: Nam si inundationibus, aut evaporatoriis utaris, laxiore facta parte copiosius ipsa recipiet, & fluxionem evocabit. Sic profecto utero providebit juxta affectionis, quæ succrescit, indigentiam, ut Lib. nostro de Mulierum affectionibus abunde dictum est. Podagricis, aut quibusvis aliis articulo- rum doloribus nihil adhibebis, ne, si frigidum sit, ad principalius membrum repellas; si vero calidius, plus ad affectas dolore partes attrahas, sed blandioribus auxiliis curandum est, laborantem ab accessionis sævitia, eruere, quod leges fusius libro nostro de arte medendi morbi intern. proprio capite. Cessante vero accessione, providendum est, ne iterum præcedens symptoma revertatur, quod facies eisdem præsidis, quibus si præsens fuisset, curasses: hoc uno in considerationem adhibito, quod si fieri possit, uno & eodem præsidio febrilis, & symptomati provideas, sive sanguis mittendus sit, sive corpus purgandum. Verum, si id complicationis conditio non ferat, symptoma auferendum est, ac si sanguinem miseris, ex ea parte, & vena facito, quæ vel capiti mandanti, vel thoraci, a quo malum oritur, e directo respondeat: aut a jecore, & venis majoribus, si articulosum membrorum genus pati videatur: vel ex talo, si aut menses, aut hæmorrhoides deficient, vel uterum compati constiterit. Quod quidem pari beneficio proderit febrili, & accidenti haud secus, quam expurgans medicamentum, si eadem lege præstiteris: quippe ea adhibebis primo, quæ materiam accidentis respiciant; postea vero quæ febrem, licet aliquando mixta adhibere oporteat medicamenta, utrumque nimirum respicientia. Verum si ex prædictis accidentibus aliquod jam firmatum esse constet, quod liquido cernes, eo quod die etiam quietis adhuc perseverat, non omnino posthabita febris curatione, ipsi ex toto innitendum est, quod supererit, idque quæres proprio ejus capite, ut & universalis, & particularia auxilia probe administrare possis. Verum si morbus præstiterit expectandi inducias, majori diligentia studendum est tertianam febrem curare, siquidem illa vicem causæ moventis gerit, & ea curata facile accidentia delitescunt.

SCHOLIUM II.

Cum ergo in hisce casibus ex mente Auctoris - sic affectos præcavere oporteat, ne iterum revertatur malum, & in accessionibus periclitentur, supposito quod malum huiusmodi sequatur accessionem, velut umbra Corpus, soli idcirco Paroxysmorum præcautioni (quoniam facile hodie possumus) per usum Chinæ Chinæ insistendum esse, nullus dubito, omnes tot medicamentorum catervis, quæ ad tollendos huiusmodi affectus solent usurpari: pro quibus in tali casu submovendis unus cætero qui sufficit Cortex, ut constat etiam ex *Historiis* XI., & XVII. Cap. x. Libri primi relatis, de Tussi Tabem minante, & de visus Obscuræatione, per Quartanam inductis, & per Chinam Chinam curatis. Quoties enim strenuum istud Febrifugum conveniat (ut in similibus casibus, si graves sint, profecto convenit) non est, cur de tot aliis remediis infirmioribus æque ac superfluis simus solliciti. Cardo Præceps versatur non in multiplicitate, sed in electione remedium, simulque in opportunitate noscenda, & captanda occasione. In iisdem propterea circumstantiis idem morbus remediis iisdem ab uno Medico tollitur: ab alio non ita. Ordo quippe, seu tempus peculiare administrati remediis exitus varietatem parit. Ars quævis Mechanica paucis Instrumentis perficitur, eademque iisdem a duplici Artifice inæqualiter exercetur, parium Instrumentorum usu dispari diversitatem faciente. Hæc aliter modicus medicamentorum apparatus (quem in numero satis parco vere consistere, & nihilominus sufficere, aliquando forsitan ostendam) in manu periti Medici, Morbis fere quibuslibet sanabilibus sanandis par est. Octo tantummodo voces Musicæ, si rhythmicè disponantur, concentibus omnibus, utur diversis, edendis sunt satis: inconcinne vero, vel intempestive prolatae, & dissonant, & harmoniam perturbant. In regenda sonitate, quæ in fluidorum, & solidorum harmonia consistit, analogismi par ratio. At de hoc satis.

De Tertianæ Perniciosa ob humoris venositatem, quæ necessaria ad curationem, & notitiam existant, reperies libro &c.

SCHOLIUM III.

De eo denique; quod innuit Auctor circa Sextam speciem Tertianæ Perniciosa tum dignoscendam, tum curandam, nil dico, cum eam ad commune Februm Malignarum, & Pestilentium genus reducat, communemque cum illis Diagnosim, Prognosim, atque Medelam alibi instituat; quod huius loci non est;

CAPUT VIII.

Prava rursus Perniciosarum Februm Inter-mittentium natura innuitur ex descriptione Ricardi Morton, adjunctis pariter ad claritatem fuseribus Scholiis.

VARIAS Perniciosæ Inter-mittentis icones hætenus nobis exhibuit *Mer-catus*: modo versicolore illius imaginem, diversos, ut ait, morbos mentientem pingat *Mortonus*, simulque vim eximiam Peruviani Corticis pro tanto hoste debellando testetur. Testetur, inquam, ipse, me asserverante, seu (quod dignius est) ipse doceat, me solum testante. Æquum est enim, ut quemadmodum ille ante me insignia Corticis experimenta in casibus admodum arduis, & nonnumquam in Perniciosis Febris, de quibus impræsentiatum est sermo, tentavit, ac feliciter absolvit (quod *Historiæ* ab eo descriptæ satis ostendunt) ita in earundem Februm descriptione, ipsarumque per Corticem curatione tradenda, primas teneat: ego vero ad confirmanda illius asserta tantummodo calculum addam ex propria, & multiplici experientia petitum. Ingenue tamen repeto, quod & olim Lectori præfatus sum, me nempe circa hoc nihil, ne analogice quidem, desumpsisse a *Mortono*, cujus Opera, quæ penes me existunt, tempore, quo primum, satisque notum in Urbe mea tentamen iniit (permittentibus id ipsum quamvis spe nulla aliis Comprofessoribus tum Nostratibus, tum Exteris) nondum erant cusa, nedum mihi nota. Et licet in ipsis admoner a Bibliopola, Tractatum Pyretologicum se junctim prius impressum fuisse, illius profecto nullam umquam ne per famam quidem notitiam habui. Sed hoc

nihil interest. Si de opposito quis velit, valeatve suspicari, sciat, majorem mihi fore laudem, ac gloriam, si Viri Clarissimi potius, quam meo fretus consilio, prima experimenta (utut rationabilia) dicar tentasse. Utcumque, ego de hac nostra in Methodum non longe absimilem, sed tamen diversam, coincidentia adeo mihi complacui tunc, cum *Mortoni* Pyretologiam lustravi, antea (fateor) ferme neglectam, ut, jus promeritum Eidem redditurus, parum quidem absuerit, quin Tractatum ipsum integrum reimprimi curarim (quem tamen a fronte ad calcem attente a cunctis considerari velim) illique meas observationes, casuumque consimilium Historias adnexerim. Id autem aggressus essem, ut quamplurimas veritates practicas inibi existentes, sed vel non satis patentes, vel non satis perspectas, & fortasse minime creditas in propatulo ponerem. Iis etenim alicubi dilucidatis; & ab aliquo identidem excessu (si fas sit dicere) castigatis, melior forsitan sors accessisset, majorque iidem perlegendibus utilitas. Sed ex alia parte, cum quidquid in eo Tractatu propius videtur respicere *Perniciosas* Intermittentes, erui possit partim quidem ex Capitibus, ubi de signis Intermittentis Febris tum Diagnosticiis, tum Prognosticis, sed præcipue ex Capite speciali, ubi de Genio Intermittentium versatili, aliosque morbos etiam acutissimos simulante, sermonem habet; idcirco hoc unum saltem Caput ad unguem transcriptum hic inferere lubens decrevi. Ne vero cum *Mortone* aliter agerem, ac egerim cum *Mercato*, congruum duxi illius quoque sensa perpendere, nonnullisque animadversionibus tantillum augere, propriam subinde, & apertam Perniciosarum Periodicarum Descriptionem, ac Curationem promulgaturus, Peruviano Cortice valide administrato feliciter absolvendam. Quod quidem intelligendum est, ut tunc dicturus sum, non modo de eadem Febre suos adhuc typos, etsi crudeliter, patenter tamen servante; sed de ipsa etiam jam in *Continuam* conversa, & obscuratis, nondum tamen plane abolitis periodis ad exitium properante, cum nempe jam frigidatus universaliter Ægrotans cum minutulis sudatiunculis fere sine pulsu ja-

cet, moribundo similis, dummodo usque in alteram Exacerbationem (a qua per diem naturalem circiter distet) valeat sufficere. Priusquam ergo ista propius agrediar, mihi interim præludat.

RICARDUS MORTON

De Proteiformi Intermittentis
Febris Genio.

Exempla Februm Intermittentium Cortice Peruviano curatarum adungere, irritum plane atque inutile esset, postquam *Cl. Badus*, *Sturmius*, cæterique Remedii hujus Polychrestii Fautores hanc Provinciam jamdudum susceperint: Et nemo hodie (quod scio) de viribus hujus Remedii Febrifugi dubius hæreat. Quandoquidem autem ob vehementiam Symptomatum, ubi Natura fere integra acrius stimulatur ad luctam cum veneno hostili instituendam, hæc Febres haud raro plerisque alios Morbos, eosque acutissimos simulare soleant, Corticis tamen viribus cedant, & si Cortex non exhibeatur, sæpius funestæ evadant; operæ pretium duxi Exempla aliquot hujusmodi Februm, quas nuperrime observavi, seligere, scriptis mandare, atque publici juris facere. Atque equidem hoc pensum eo lubentius aggredior, quia Nemo adhuc (quantum scio) hoc subiectum tractavit, cujus cultura ad Praxim Medicinalem promovendam maximi momenti mihi esse videtur. Siquidem inter innumera illa symptomata hæc Febres comitari solita, nullum est quod non aliquando adeo vehementer sæviat, ut vita Ægri inde in præsens discrimen adducatur, & Typus Febris in variis suis stadiis Algoris, Caloris, & Sudoris abscondatur penitus, & opprimatur, itaut neque ex Urina, Temperie, Pulsu, vel alio quoque solito modo distingui possit; verum sub larva Algoris funesti, Vomitionis indefinientis, Diarthææ torminose, Cholæræ morbi, Colicæ ventriculi, Hemicranie periodicæ, Apoplexiæ, Syncopes, Rheumatismi, Spasmi universalis, Pleuritidis, Peripneumoniarum, Doloris lateris punctorii, vel aliterius Morbi secure delitescens, Medicum a scopo suo non raro abducat. Symptoma quidem interea Remediis propriis, sed incassum, tentatur; Nam, post-

habito

habito Fermento Febrili, proxima effervescentiæ periodo, priora, aut deteriora symptomata inexpectato recrudescunt, Medicus Syphilis saxum volvit, atque Ager vita dulcissimæ dispendio, aut saltem magno sumptu, ignorantia vel incuria Medici pœnas sero luit.

SCHOLIUM I.

Supervacaneum jure merito reputat Cl. Auctor, hisce temporibus scribere curationes Intermittentium vulgarium ope Chinæ Chinæ absolutas; sed ex adverso æque merito necessarium censet, ac opportunum recensere curationes earum Intermittentium Pernicialium, quæ hominem in maximum vitæ discrimen adducunt, Cortice nihilominus rite oblato æque prompte curantur ac benigniores. Hinc itaque praxim illustrare maxime interest, præcipue cum ea extendatur ad Febres ipsas recentem continuitatem adeptas, dummodo fuerint Intermittentes ab ortu, & postacquisitam continuitatem, consuetas adhuc incrementi, & decrementi vicissitudines, atque periodos servant. Illis enim considerandas esse ut Intermittentes: & ut tales Cortice pariter certo curari, nos docet præter Mortonum Doctissimus Sydenham in Epistola ad Bradym, ut videbimus tum Cap. 5. Libri 4, tum Cap. 3. Libri 5. Nos itaque in hac Praxeos Medicinalis parte promovenda Mortonum morem secuti, post statutam Methodum nostram offerendi Corticem in hujusmodi Febribus, æteroque lethalius, complementum ejusdem methodi ab exemplis suo loco subnectendis mutuabimur.

Non sine magna ratione hoc remedium hic, & alibi ab Auctore Polychrestum dicitur, quippe vere ad multa, & magna perutile in linea Alexipyretorum. Utinam ad alios morbos similia possideremus; sed paucis demptis, quorum virtus certa est, & utilitas evidens. Ars nostra Medicamentis superfluis aliqui dicissimas, bonis, certisque, quæ innotuerint, caret: immo forsitan ob hoc ipsum est inops, quia inutilibus, dubiisque superfluit. Obruit nempe vel ipsum Medicum supervacanea Pharmacorum copia: quandoquidem ægre nimium e mille figmentis una, quæ forte vix est, practica veritas potest secerni. Deme (audeo dicere) ab Arte Medica Phlebotomiam, Purgationem, Chalybem, Chinam Chinam, Ipecacuanham, Opium, Theriac, Viperam, Mercurium, diversaque Antivenerea, Lac, Serum, aliaque non multa, & ferme nudam reddes. De Chirurgia, quod est ad remedia quædam, non absimile sit Judicium. Perita namque manus sæpe sola, vel ferro prudenter, vel igne cau-

te, vel fasciis eleganter, & cum tegimine instructa, quamprimum præstat. Contrectatio vulnerum crebrior; & medicaminum multiplex appositio, vana sæpe, immo pleunque noxia Artis ostentatio est. Super hac re satis disertis suis temporibus Casar Magatus, illumque secutus Septalius (quodcumque sit, quod de utroque fert judicium Sennertus) nostris vero temporibus D. Bellot ejusdem Magati Sectator novissimus, siue deinde hujus cum illo conformitas fortuito tantum contigerit, quod non repugnat, siue potius de industria, ut in peculiari Epistola notat, & in pinguiori, quod meditabatur Opere, se ostensurum fore videbatur Accuratissimus Saneassanus. Utcunque, Inventum primum raræ solutionis vulnerum, Romanis Chirurgis: morem vero ablegandarum turundarum, Apparicio quidam Vasconi, mox & Lemosio tribuit ingenue Jo: Baptista Magatus, Casaris Frater: Methodum aut hujusmodi praxeos rationalem ipsi Casari, quem fuisse, doctæque tueretur in suis Considerationibus Medicis Tom. 1. Partis 3. At hoc nihil ad nos. Sicuti ergo pauca Chirurgi remedia, ita & non multa sufficiunt Clinico. Inter ea locum sane non infimum tenet China China, immo ausim dicere, quod omnibus palmam præcipiat. Magnorum equidem remediorum nomina sibi vindicant antonomastrice Venæ sectio tantum, atque Purgatio; sed istiusmodi privilegium illis quandoque competit, quandoque non. Ego Magna voco quæcumque sanant: & eo majora, quo melius.

En quomodo Perniciosas Febres describit Auctor, quasi sub aliorum morborum acutissimorum larva delitescentes, nec proinde in propria specie cognoscibiles (adeo obscurari putat earum naturam) sed exitiales interim, atque funestas, nisi Cortice statim domentur. Ex quo potissimum effectu debellatæ jam Febreis essentiam, veluti a posteriori, deducit, aut aliunde deductam confirmat.

Fallitur hic Auctor, dum se istarum Februm primum Observatorem, aut Relatorem credit, etsi a semetipso tantum didicerit. Vidimus jam quid scripserit de iis, & quam luculenter Mercatus, qui Vallesium, Zonarum, & Averroem quoque hujusmodi Februm non omnino ignavos censet, ut ex eorum textibus ab ipso Mercato allatis, & de insanabili Tertianâ mentionem facientibus, videtur posse deduci. Vidimus, pariter, aut saltem enunciamus, quomodo Lucubrationem ipsam Mercati per compendium denuo transcripserit Daniel Sennertus. Ab ullo quidem alio peculiarem institutum fuisse Tractatum, peculiaremve Curationum non novi; a pluribus tamen aliquam obliter, instructuosam licet, ac sterilem factam fuisse mentionem, facile est palam facere. Sic Lazarus

Riverius Practicus Celeberrimus Tertianarum Inter-
mittentium prognosim designans - *Prognosis*,
inquit, desumitur ab Hippocrate Aphorismo 59.
sect. 4. - * *Tertiana exquisita septem circuitibus*
ad summum judicatur. * - Et Aphorismo 43.
eiusdem sectionis. - * *Febres quocunque modo*
intermiserint, periculum abesse significant. * -
Quod tamen intelligendum est, subdit idem Ri-
verius, de Tertianis Febribus omnis malignitatis
expertibus. Dantur enim Tertiana Maligna,
quamvis evidentes habeant intermissiones, Æ-
grotantes tamen non raro de medio tollunt.
Præterea multa Febri Tertiana possunt superve-
nire, qua vita periculum inferre possunt, quam-
vis Febri ex se periculosa non sit. Clarius
autem pravam Tertianarum perniciosarum na-
turam exprimit, ubi de Febribus pestilentiali-
bus agens, ait, tales esse quandoque Febres In-
termittentes, his verbis - *Quamvis dixerit*
Hippocrates, febres Intermittentes periculo ca-
tere, quomocunque intermiserint, id tantum
intelligendum est de iis, qua nullius sunt ma-
lignitatis participes. Videmus enim singulis fe-
re annis, in hac saltem regione, Febres tertia-
nas intermittentes, qua summa malignitatis
sunt participes, tertia, vel quarta accessione
Ægros de medio tollere: alias, qua eos ingra-
vissimum vita discrimen conjiciunt, maxima
symptomatum sevitia - cuiusmodi etiam exem-
pla refert in Centuriis suarum Observationum.
Hieronymus Mercurialis de Tertiana Intermit-
tente verba faciens habet hæc incidenter -
Tertiana, qua fit a bile æruginea, non so-
lum periculosa, verum etiam exitiosa est -
agensque postmodum de Tertiana notha,
idem raptim confirmat ex sententia Avenzoar.
Unius itidem Casus perniciosi huiusce gene-
ris, quasi prodigii cuiusdam meminit Her-
cules Saxonia. Hæc de Tertiana crassiculo
sermone conscribens - dico, se esse saluta-
rem (intellige Tertianam) quia ratione
motus materia non admodum salutaris; si
moveatur maximo cum impetu ad os ven-
triculi, qui habent os valde sensibile ventricu-
li, fit Cardialgia talis, qua desinit in synco-
pem, & mortem: quale exemplum memini me
vidisse, dum essem Junior. Pompejus quoque
Sæchus Cardialgiam considerans, ut Febrium
symptomata, eam leviter adumbrare videtur
Tertianæ Perniciosæ speciem, quæ propter
adjunctam Cardialgiam fit talis, inquiens
obiter - *Cardialgia Fabricitantes, etiam*
ex intermittente Febre, ad extremum vi-
ta ducit, & multoties perimit, bile morfu
oris ventriculi cum summo dolore vires resol-
vente, cum perversione Cerebri, & Cor-
dis, cum quibus prædictum orificium summam
habet connexionem.

Alii insuper, quos summam præstat, quam
Torti Therap. Spec.

operose recensere, de iisdem Perniciosis Inter-
mittentibus, perfunctorie licet, locuti sunt, inter
quos Epiphanius, Donatus, Horstius, Rhodius,
Restaurandus, Sydenham, Salmut, Sylvius, Ett-
mulerus &c. ut propterea opinioni, quam de
se uno Mortonus habuit, locus non detur.
Quia vero omnes hucusque recensiti Scriptores,
Mercato excepto, nec non, si velis, Restau-
rando etiam, & Sydenhamio, aut infra, Pra-
xim Medicam suis luminibus vix tantillum in
hac linea promoverunt, Mortonus vero nervu-
sam, certamque curationem viriliter docuit &
ideo non injuria plurimum sibi tribuit, si non
quod ad descriptionem morbi, saltem quo ad
curationem; quamobrem non modo excusatio-
nem meretur, verum & laudem. Me quo-
que reputabam Ego Methodi quondam meæ in
Perniciosis Inventorem unicum; cum tamen Me-
thodum non valde ab similem ad easdem jam
tum quoque, & ante me, ut testantur illius
Scripta, in regione sua exerceret Mortonus.
Immo cum in ipsa Italia, Senis nempe, Flo-
rentiæ, in Regno Neapolis, & Romæ refe-
rent Bado, adhiberi coeperit, fere statim ac
innotuit Cortex, Miscellaneas ad Febres, ut
ajunt, & Hemitritæos (cujus Febri miram
curationem ope Chinæ Chinæ a se absolutam
in quodam Sacerdote ex Capuccinorum fami-
lia idem Badus per extensum describit) quin
& ad Continuas simpliciter profligandas:
ulterius, cum postremis hæc temporibus, sub
Cælo præsertim Romano, ac Hetrusco, prout
indicare videntur Opuscula inde profecta, in
usu sit idem remedium, non secus ac in Gal-
lia, ad omnes parit Febres, quas humorales
vocant (utinam semper cum fructu) & signa-
te ad eas, quæ præcipiti periculo mortem mi-
nantur, non potest, quin inter illas, saltem
fortuito, etiam Intermittentes Perniciosæ quo-
quo modo comprehendantur.

Testem expertum jam mihi se præbuit
huiusce rei laudatus nuper Doctissimus Lan-
ciscus nitidissima Epistola sua, quam qui-
dem, utpote ratione elegantiae suæ publi-
ca luce dignissimam, hic placuisset inferre,
nisi uberior erga me Auctoris humani-
tas, & laudum minime promeritarum co-
pia, mihimet mecum habitanti, curam-
que supellectilem meam satis noscenti, sus-
flament imposuisset, ne incaute foras ex-
currerem. Paragraphum tamen unicum,
rem perstringens, ex tota liceat excerpere
Epistola. Opus tuum (ita Vir Amplissimus)
de Febribus Perniciosis Cortice Chinæ China po-
tissimum subactis, plura sunt, quæ mihi, cur-
tisque Artis nostra Professoribus expectatissi-
mum efficiunt: illud tamen maxime deside-
rium meum excitat, quod Roma observaverim
in epidemica istiusmodi Febrium constitutione,

H

anno

anno 1695. ex *Aquis stagnantibus orta*, *Corticem illum specificum Antidotum fuisse*. Quamobrem, cum studia nostra in solam veritatem quarendam directa sint, futurum confido, ut observationes meae tuis animadversionibus, & commentariis accuratissimis sint plurimum illustranda. Cum autem nuperrime tantum, ac proinde sera hæc ad me notitia pervenerit (profecta scilicet nimis jam *Præli opera*) obstiteritque angustia temporis; ne Clarissimi Viri Observationes, siquidem illas, ut videtur innuere, typis ediderit, mihi tempestive parare potuerim, congruum duxi, incidenti hac ejusdem assertionem, id ipsum, quod paulo ante generaliter conjeci, specialius in præsentia, validiusque confirmare.

Ut ad *Mortonum* redeam se reputantem Observatorem unicum Intermittentium Perniciosarum, minime silentio prætereundum videtur, quod, cum *Restaurandus*, ut supra innuebam, descripserit, atque illustrarit historiis Curationem Februm Syncopalium, Cardiacarum, Diaphoreticarum, Hepaticarum, Hæmorrhæorum &c. ope *Chinæ Chinæ*, etsi cæspitanter, ac methodo languidior, satis patet, aliquam saltem Perniciosarum quarundam curationem per usum *Chinæ Chinæ* innotuisse huic Auctori. Immo cum Scripta sua pluries postmodum recusa jam olim primo evulgarit Auctor iste, aliqua facile poterat, si non debuerat (neque enim tenetur nosse quilibet, quod scripsit quisque) *Mortono* posterius, ut mihi videtur, scribenti præluxisse notitia, quod non sibi soli, verum & *Restaurando* observata fuerint nonnullæ exitiales Intermittentes, & quod ipse *Restaurandus* per oblationem Corticis eas curaverit, aliisque eodem remedio, per vulgaram tamen tantummodo illius infusionem, curandas proposuerit. *Sydenham* pariter in Epistola responsoria ad *Bradyum* sibi scribentem anno 1670. in peculiari paragrapho mentionem facit Intermittentium quarundam (quas nos *Lethargicas* appellabimus) in quarum principio, loco symptomatum consuetorum, veræ potius Apoplexiæ symptomata apparebant, ut mox videbimus; quas tamen Febres solo interim Cortice sanabiles censet. Hæc quidem obiter quoque *Sydenham*. Quod vero specialiter, & forte a reliquis valde distincta, in arduis quibusvis, ac multifariis Perniciosarum Intermittentium circumstantiis, ac differentiis, extremisque *Ægrotum* angustiis usurpetur Cortex (que indiscriminatim, ut agebam, utendum esse in omnibus Febris, haud facile assentiar) seu, quod usurpetur modo peculiari, quo opus est, dosique, ac Methodo determinata ad rite obtinendum effectum, hoc est, quod

non adeo eritum adhuc censeo; & quod uni forte *Mortono* mecum innotuisse crediderim.

Progredditur nunc Auctor ad recensendos morbos (melius dixisset gravia symptomata aliorum cæteroqui Morborum potius, quam Febris Intermittentis propria) sub quibus absconditam latere Intermittentem Febrem, conatur probare ex periodico eorundem symptomatum recurso, & ex medela per Corticem affertur apta *Ægrotantibus* hujusmodi, alioquin quasi de repente, ut inferius inquit, animam efflaturis, nullaque alia arte sanabilibus. Quam tamen Febrem adeo absconditam statuit, & omni veræ Febris caractere destitutam, ut neque ex urina, temperie, pulsu, vel alio quoque solito modo, aut indicio distingui possit, aut accuratissimo Observatori se prodatur. Ego vero fateor, me talem obscuritatem nunquam observasse, nisi cum jam tertia, vel quarta accessio *Ægrotum* ad extrema fere deduxerit. Cæterum primis accessibus manifestissimam semper, & non raro blandam Febrem Intermittentem deprehendi: & si forte aliquando sero vocatus sim, postquam res in præceps ruerit, facillime pariter ex *Adstantium*, aut *Ægrotantis* relatu, de præcedentibus paroxysmis, atque periodis conscius factus, Perniciosam Febrem (utut algidus, ac sine pulsu appareret *Æger*) semper dignovi; & quemlibet Medicum facile dixerim ad hujusmodi dignotionem teneri. Sic illas omnes palam dignovit, atque distinxit *Mercatus*, ut videre est apud illum, ubi de simulato dolore Pleuritico, Catarrho suffocativo, Asthmate, Rheumatismo &c. mentionem facit. Ista autem omnia, non ut morbos, sed ut accidentia Febris Periodicæ patentis, non vero absconditæ considerat. Iterum equidem fateor; enumerata nuperrime accidentia, a *Mercato*, atque *Mortono* in Perniciosis observata, mihi pertare occurrisse, quemadmodum alia nulla mihi cum *Mortono* comperta forte non observavit *Mercatus*, ut jam adnotavi in Scholiis ad ipsum *Mercatum* Cap. 7. Schol. 1. & ut dicturus sum de Differentiis Perniciosarum ex observatione mea, *Libro sequenti*, Cap. primo.

Sed præter *Mercatum*; *Sydenham* quoque hujusmodi Februm Perniciosarum accidentia alios morbos simulantia, pro meritis eorundem symptomatis expresse dignovit, atque ut pro talibus tantum haberentur, monuit his verbis in citata nuper ad *Bradyum* Epistola -- Hic autem commemorare libet, quod sub primis hujus Constitutionis annos symptoma quoddam insigne Febris Intermittentibus quandoque supervenerit. Nempe earum Paroxysmi non cum rigore, & horrere, quos

postea Febris excipit, invadent, sed Ager iisdem plane symptomatis tentabatur, ac si Apoplexia vera laborasset, qua tamen nihil aliud erat, utcumque hunc affectum amularetur, quam ipsa Febris caput impotens &c. Hoc autem in casu, quantumlibet evacuationes omnes, cujuscumque demum generis sint, indicari videntur, ad revellendos scilicet ex cerebro humores, ut in apoplexia primaria fieri solet; eadem tamen omnino omittenda sunt, utpote qua originaria hujus symptomatis causa, Febris nempe Intermittenti, prorsus adversantur, ac proinde mortem accersant; quod & ipse novit. At e contra expectandum, donec paroxysmus fronte sua evanuerit, quo tempore Cortex, modo citius idem ingeri non poterit, quam primum est exhibendus, & in intervallis ab hujusmodi accessionibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convalescat Ager.

Sic ubi, præ gradu Veneni summe Deleterio, Spiritus adeo perculsi sunt, ut a primo istu sese iterum nullatenus expandere valeant, Algor, qui primum horum paroxysmorum insultum, ex instituto Naturæ, comitari solet, eousque protrahitur, donec Ager Deliquiis frequenter recurrentibus confectus, tandem Fatis cedat. Interea Remedia intus, vel extra ad stammam vitalem resuscitandam incassum applicantur, Febris autem nullo indicio ex Urina, Temperie, vel Pulsu, accuratissimo Observatori sese prodit.

SCHOLIUM II.

Quæ passim obtrudit Auctor de veneno febrili spirituum expansionem plus, aut minus impediende, ordinem habent ad illius Hypothesin, qua considerando Corticem Peruvianum ut Antidotum, Fermentum febrile ut Venenum respexit. Equidem Peruvianum Corticem, sive Antidotum vocites, sive Absorbens specificum, Febribus præsertim Intermittentibus additum, parum refert; in quo sensu non male quis Chalybem appellaret Antidotum Chlorosis. Sulphur Antidotum scabiei, & sic de pluribus aliis remediis ad alios morbos. Pariter Causam Febrilem, sive Fermentum dicas, sive Venenum, nisi aliud addas, res æque obscura est, & tota fere discrepantia videtur consistere in vocibus; nihilominus communis acceptio utriusque termini aliquid in re valde diversum solet importare. Quid per Fermentum febrile solet intelligi a pluri-

mis Auctoribus in explicanda Intermittentium causa, & quid intelligam ipse, generaliter saltem, atque confuse, vidimus alias; statuimusque ad minimum, illud esse succum aliquem incongruum, ac heterogeneum, cum sanguine non probe miscibilem, adeoque illum in morbosam fermentationem, seu majoris effervescientiam concitare aptum, donec ab eo seceretur, & expellatur: cui succo sensibili, atque, aut ajunt Scholæ, quantitativo, peculiarem in Corpore nostro sedem habenti, velut vero, & palpabili Fermento, si posset determinari, accidentaliter postea sit varia, & modo minor, modo major, modo maxima, & incomprehensibilis ætivitytas, aut acrimonia, quæ proinde nonnunquam maligna, & venenata per nostrum debilem intelligendi modum queat appellari. Cum enim vitiosa succi hujusmodi dispositio non in universa consistat illius quantitate, sed tantum in salibus aliquot parva molis, & peculiaris naturæ, aut configurationis in ipso existentibus, quibus refusus, vel solutis, aut quomodolibet enervatis, restituitur debita crasis eidem succo peccanti: quod omnibus universaliter competit nostri corporis humoribus quoque modo vitiatas: hinc est, quod sales hujusmodi, dum talis naturæ sunt, ut vulgarem tantum, ac benigniorem exciterent effervescientiam, etsi simul quoque asficient spiritus, sintque molis, ut diximus, inconspicuae, verum tamen veneni nomen nequaquam mereantur: mereantur vero cum talis naturæ sunt, ut vere deleterium, ac infestabilem, efferaque pravitas præferant characterem in ipsorum præsertim textura exotica, & sapore abominabili inde procedente repositum. Quid ergo per Venenum generaliter quoque, ac indistincte debeat, aut soleat intelligi, ex his ipsis, quæ modo per transfennam diximus, sufficienter potest dignoscere: satisque liquet, characterem hujusmodi febrilibus succis nonnunquam quidem accedere posse; sed tamen ut plurimum non accedere.

Mortonus autem simplex, nudumque Venenum deleteria vi præditum esse contendit id omne, quod Febrem gignit, & quod dici consueverit in solis Malignis, ac Pestilentibus Febribus de Veneno ingenito, explicari solito relative ad duo venenorum genera, quorum alterum figit, alterum dissolvit humores, ac perfundat spiritus, ipse ad omnes etiam Benigniores Intermittentes absque notabili distinctione, nisi pro diverso majoris, vel minoris intensioris gradu, traducit. Cumque Ficus Febriferas, dunt Pharaonis vocant, in Sardinia nascentes, & Tertianam Febrem causantes (ut ex Conciliatore, & Cardano refert Badus, & ex Bado ipso Mortonus) iisdem manifestis qualita-

tribus pollere credat ac Cortex eandem Terrianam fugans, visum propterea est Illi in duobus hisce quo ad effecta contrariis, & quo ad sensibiles qualitates similibus, eam statuendam esse abditam oppositionem, quæ inter Venenum intercedit, & Antidotum. Quod si quis ab eo quæreret, non quidem plane quid sit, & quale Venenum febrile, sed saltem ubinam, aut unde generetur, cuinam subiecto primitus inhæreat, a quo postmodum imprimatur in spiritus, cum in illis immediate gigni non possit; item quo pacto sit aliquando tam mite, cum tamen sit semper Venenum, quomodo per intervalla vel reproductum, vel motum, & alia huiusmodi: etsi plurimæ ex his instantiis omnes torqueant in quocunque philosophandi systemate, vereor tamen, ne Ille, plusquam cæteri, tandem cogeretur respondere, se potius metaphorice, & per analogismum quendam, quam stricte, & proprie Veneni nomen usurpasse. Et sic in assignando huiusce Veneni vehiculo quantitativo, primave illius scaturigine, cum aliis fortasse coincideret.

Neque satis eidem suffragari videtur ingenua confessio, quam sponte præfert, ad evitandam difficultatem explicationis suæ Hypotheses: se nescire scilicet Venenorum æque ac Antidorum naturam, sicuti & naturam spirituum, in quos Venena primario agunt, & Antidota, *satisque esse, Philosophum modestam Philosophiam professum, sana mente quadam ignorare, quam insane nugari; & delirare.* Ad nihilum, inquam, videtur valere huiusmodi confessio; quia, quemadmodum ineffabilis virulentia Cicutæ, Arsenici, Cantharidum &c., ipso notante Mortono, reapse latet determinato, & palpabili vehiculo substantiæ quantitativæ talium Plantarum, Mineralium, Animalium &c. (rectius forsitan sub determinata combinatione salium essentialium, seu particularum illas componentium, talem, ac talem determinatam figuram habentium) quæ Plantæ, Animalia &c. possunt a nobis indigitari, tanquam subiecta illius virulentia nostris spiritibus communicabilis: ita cum proportionem dicendum foret de Veneno febrili; ac propterea munus Auctoris esse fluidum aliquod, seu solidum designare, cui, tanquam subiecto, inhæreat, seu, in cuius salium, particularumque figura, atque textura consistat ipsa cæteroqui inexplicabilis virulentia Fermenti febrilis. Sane secundum generalem, & indeterminatam Illius appellationem morbos omnes a peculiari Veneno oriri, possumus asserere, omniaque eorum remedia, quæ Specifica vulgo appellantur, Antidota nuncupare.

Auctorem tamen nonnihil iuvat ejusdem

Tractatus, in quo conatur ostendere quàm similia sint, plus minus, Februm, ac Venenorum accidentia, quomodo in diversis Febris diversorum pariter nominatim Venenorum observetur Character, & similis, quæ in praxi prorsus contemnenda non sunt sed immo quæ perpendantur digna. Et, ut verum fatear, cum in Febris saltem Perniciosis, edoque Malignis, accidentia quandoque talia contingat, qualia a Toxicis propinatis solent suboriri; nullus dubito, quin tunc saltem venenatum dici queat, sterili quidem nomenclatura, illarum Fermentum, Id propterea a Mortono unice peroptassem, ut loco talis Veneni vehiculum potius aliquod sensibile quemadmodum supra innuebam venenositatem nonnunquam suscipiendi capax, pro causa Februm ordinaria attulisset, seu succum aliquem, sæpius quidem, vel semper incongruum, non vero semper venenatum; sed aliquando talem, & aliquando non: hoc est succum vitiosa quidem, sed benigniore dyscrasia ut plurimum præditum, nonnunquam vero etiam sylvestri, ac exotica, sive (quemadmodum loqui mos est) venenata, ut nonnihil tufius suo loco videbimus. Ast vehementi, quam præconceperat, tenaciter adhærens idea, quod Cortex Intermittentes benignas ac æque malignas vincens, esset ubique vera Antidotus secundum rigorosam, obscuramque per consequens huiusce termini significationem, omnes indiscriminatim Febres ab ipso devictas, veri quoque veneni obscuri, pariter, ac ignoti, sobolem esse, sibi hunc difficultes persuasit; quod tamen in hisce terminis nonnisi difficultiter poterit aliis forsitan suadere.

Ad modulum autem suæ hypotheseos cuncta per affectionem spirituum a veneno varie perculsum explicare conatur per totum Caput; ubi semper nomine diversorum Morborum gravissima Perniciosarum symptomata designat, iisdem Febris, secundum ipsum, omnimode absconditis. Utilis nihilominus est ad praxim illius descriptio, quam ideo ad calcem usque Capituli legenti considerare expediet: quamvis inter ea non modo Perniciosas Febres a Mercato descriptas, verum & alias antiquas, ac confirmatas affectiones, aliosque morbos quandam forte periodum præferentes, sub specie Febris quodammodo latentis identidem pingat. Quare, cum Morbos essentielles cum Symptomatis Februm videatur quasi confundere, possitque idcirco Auctor noster vel in præscribendo Cortice notari de excessu, vel de defectu in describenda Febre, hinc fortasse est, quod minor, quam par fuisset, illi a plurimis sit adhibita fides, dum tamen in iis, quæ ad Perniciosas Intermittentes revera trahi possunt (quæ ubique in toto Capitu sunt permulta) fidem omnimodam mereatur.

SCHOLIUM II.

Parili modo, ubi in primo stadio Paroxysmi, Fomes Venenatus Spiritus tantum opprimat, ut non ultra solitam Sphæram sese possint expandere, absque indicibus Febris præsentis, de Nausea Ægritudine, & Vomitione Æger unice conqueritur, donec Veneno a Cortice Peruviano, vel alia Antidoto subactò, Spiritus in nativum statum restituantur.

Nonnumquam Venenum Febrile sub initium Paroxysmi glandulas Intestinarum petit, & Fluxum Alvi torminosum, vel Dysenteriam excitat. At, cum Spiritus diu uno tenore opprimuntur, hæc symptomata utut continua, statis Periodis exacerbantur, & periodica evadunt, sine Febris indicibus manifestis, & vires Opiatorum, & Adstringentium longe superant, donec a Cortice Peruviano cum Laudano commixta, Causa, sc. Fermentum Febrile, Massam colligans, æque ac Symptomata inde orta auferantur.

Ubi Venenum Emeticam simul ac Catharticam naturam participat, Æger frequenti vomitione & dejectione detinetur, & nisi Spiritus in primo Paroxysmi Stadio expansione legitima virulentiam excutiant, formatur inde Cholera morbus, Febre neque per Pulsum, Urinam, vel Temperiem se manifestante. Ventriculo interea, aut Intestinis, aut utrisque simul ab acrimonia Humorū intensissime venenata Sphacelatis, Æger brevi Fatis cedere cogitur, aut saltem post Inducias infidas datas, a veneno, proximo Paroxysmo recrudescente, Symptomata eadem crudelia & funesta revirescunt, nisi a tempestiva Antidoti Febrifugæ exhibitione anteverrantur.

A parili gradu Veneni non raro observavi Ægros, præsertim antiqua, & confirmata hujusmodi Febre laceßitos, denuo (typo Febris legitimæ amisso) perpetua Nausea, Ægritudine, Vomitione, Sudore colliquativo, Suffocationibus Hystericis, cæterisque id genus Symptomatis in genere Nervoso pene confectos, atque Animam quasi derepente efflaturos, quos debita Dosi Corticis (nulla alia arte sanabiles) illico restitui.

Quod de antiquis, & confirmatis Febribus hic inquit Auctor, locum magis habere videtur in Recentibus Perniciosis tunc, cum (ut videbimus in descriptione, & in historiis specialibus eandem) Æger post tertiam, vel quartam accessionem algidus factus, & sine pulsu, typo jam legitima Febris amisso, confectus jacet, quasi de repente animam efflaturus, quem tamen nulla alia arte sanabilem debita Dosis Corticis illico restituit. Profecto verba ista sunt aurea; complectuntur siquidem descriptionem Ægrotantis vere ad extrema redacti, nec Febrem amplius suam tactui Medico exhibere potentis, deficiente scilicet Calore, & Pulsu: quod quidem pluribus Perniciosis familiare est, ut videbimus suo loco. Complectuntur pariter mirandam virtutem Corticis, Ægrotantes hujusmodi illico restituendi, quod verissimum est, si debita, ut inquit, Dosi administretur. Quænam autem sit Dosis debita, suo loco dicemus, & quidem regula certiore, dispositioneque elegantiore, & magis ordinata, ac doceat ipse Mortonus. Tandem complectuntur Prognosim (heu nimis certam!) de morte hujusmodi Ægrotum, si Corticis auxilio sint destituti. Funestum hunc eventum satis ostendit crebra experientia, satisque illum patefecere lethalia prognostica Diligentissimi Mercati, incassum a Veteri Medicina præsidia querentis; ut proinde nullus sit locus invidæ, malignæve assertioni, quod hujusmodi Febres in tali statu Cortice statim, intra unum videlicet, aut alterum diem, jugulatz, sine ipso etiam, & tutius sanatz fuissent, vel quod sponte simpliciter sua sanatz sint. Loquimur aperte, & vel invita, ac refractaria ore tenus, intus tamen, & in corde suo assentiatur fremens pervicacia. Obvult non obato Cortice fere omnes in eo statu; & si quis intercentum servatur, nonnisi longa, & difficili judicatione convalescit. Contra oblato congrue Cortice servantur fere omnes, & (quod illi uni inter remedia naturalia competit) servantur illico. Hujusce asserti veritatem melius patefaciet Methodus nostra, & evincunt Exemplum Curationum satis numerosa, & insignia.

Unicuique etiam in Medicina versato notum est, horrendos Dolores (& iis, qui a Toxico propinato proveniunt non minores) Lumbos, & Crura spasmodice lancinantes, non raro primos insultus Februm Inter-

mittentium legitimarum, præsertim Quar-
tanarum comitari solere, durante Algore,
& Rigore, donec Spiritus multo nisu ex-
pansi, ac agitati pares sint Veneno activo
eliminando. Flamma autem inde accensa,
Spasmi dolorifici sensim cessant: Verum,
ubi Spiritus vi veneni non tantum depri-
mantur, sed etiam in statum Explosivum
universim adigantur, nonnumquam depre-
hendi totum Corporis Systema inde perpe-
tuo algens, idque diu, ac sine ulla Febris
nota; totam autem Machinam interea Spas-
mis universalibus, iisque horrendis, &
versatilibus hinc inde vellicatam, & lan-
cinatam. Nec mirum est, si Æger perpe-
tua Ægitudine, Vomitione, atque deliquiis
inde confectus (ut fieri solet) brevi Mor-
tem appetat, nisi Ars tempestive Naturæ
languenti succurrat.

Haud raro etiam Spiritus a natura sua
debilitate, vel obstructione, atque præser-
tim a Frigore percepto, vel alia quavis
causa evidenti ansam præbente, in statum
explosivum adiguntur; unde partes aliquæ
singulares, præsertim Thoracicæ, Pulmo-
nes scil. Pleura, Diaphragma, aut Ven-
tricus, ac Intestina vellicantur, & spas-
mis lancinantur. Æger præ atroci dolore
perpetuo alget, atque Deliquiis frequentibus,
Suffocationibus, & Vomitionibus
fatigatur, sine aliqua nota Febris eviden-
ti; Urinam claram reddit, & sine Pulsu
Moribundus jacet, quousque Spiritus vene-
no isti Arte, vel Natura expansi flam-
mam in Massa denuo excitavit: Morbus
autem a Cholera morbo, Pleuritide, seu
Peripneumonia, duntaxat ex Tussis &
Pulsus defectu, Vomitionis, & Doloris
excessu, Deliquiis, & extremorum Frigi-
ditate dignoscendus est.

Sæpe etiam Ægros de dolore lateris u-
nius, aut alterius punctorio conquerentes
novi, in quibus tamen Febris æternæ de-
prehendere non potui per plures dies, nisi
quod Pulsus paulo iusto celerior erat. Post-
quam autem Venæ sectione, & usu Lau-
dani cum Alexipharmacis commixti, isti
Spasmi mitigabantur, atque inde vis spi-
rituum Elastica nativa aucta fuit, signa
flammæ in Massa accensæ, quam citissime
sese prodiderunt. Urina tincta est, & tur-
bata. Pulsui fortitudo, ac celeritas pari
passu accessit. Temperies universim inca-
luit, sitis clamosa evasit, Aphthæ linguam,
atque Os cooperuerunt. At ad Flammæ,

& doloris Exacerbationem statis periodicis
recurrentem semper, quasi ad Cynosuram,
auspicato cursum meum dirigens, Copia
Corticis Peruviani cum Laudano commix-
ti, & intervallis Paroxysmorum exhibiti,
Venenum subegi, & Ægrotantes a Febris,
ac dolore penitus liberavi.

Præter cætera omnia mihi pluries mira-
ri contigit, post subactionem Veneni Febrilis
ab Expansione Spirituum quadantenus
effectam, cum ex Pulsu forti, ac celeri,
Urina intense rubra, ac turbata, Tem-
perie calida, cæterisque indiciis, Febris
sese palam ostendat, Artus hisce Doloribus
spasmodicis, statis periodicis recurrentibus,
& more Rheumatismi versatilibus esse af-
fectos, cum Tumore, & Ardore partium
laborantium a nisu Spirituum in his parti-
bus sese expandere satagentium. At ho-
sce Dolores, adhibita Venæ sectione de-
bita, usu Corticis Peruviani copioso extra
Paroxysmum ministrato feliciter semper
prostitigavi.

Denique Cerebrum, primo insultu Febris
legitimæ non tantum Vertigine, a Spiriti-
bus veneno Activo oppressis, ac turbatis,
verum etiam Dolore Acuto, vel Gravati-
vo, a nisu Spirituum in membranis sese
expandere satagentium, cuius Medico no-
tum est. Nonnumquam autem Spiritus hoc
Tempore Febris adeo opprimuntur & tur-
bantur, ut Ægrotans more Apoplecticorum,
durante toto Paroxysmo, sine Febris indi-
ciis Mortuo similis jaceat, & eadem Sym-
ptomata simul cum Paroxysmo subsequenti
sæpe recrudescant: Quibus Symptomatis ut
ut Venæ sectione, Vesicatoriis, cæteris-
que ejusmodi Apoplexiæ veræ Remediis
jure merito succurrendum sit: Revirescen-
tia tamen eorum sine Cortice præcaveri
nequit.

SCHOLIUM IV.

Notandum hic est, quod de gravibus sym-
ptomatis repetit (pluries enim idem superius
dixerat) illa scilicet propriis remediis esse cu-
randa. Circa hoc constanter assero, non im-
probanda quidem esse remedia, quæ possunt
vel minuere, vel tollere gravia illa sympto-
mata, quæ mortem videntur minari. Dico ta-
men, eadem remedia, præcipue si Ægrotanti
onerosa sint, vel dolorifica, post Chinam Chi-
nam valide ohiatam adhibenda non esse, quo-
tiscunque adsit moralis certitudo, ipsum Æg-
rotantem ab illa saltem accessione esse evasurum.

ea enim superata, & altera per Corticem impedita, cessant sponte symptomata. Hanc vero moralem certitudinem habebimus, si jam Paroxysmus ceperit de suo vigore, & symptomata illius de sua intensione remitti; asperiora enim remedia, quæ tollendis nonnunquam hujusmodi symptomatis apta creduntur, efficere potius, quam proficere ipsi Febri, nuper vidimus ex Sydenhamio Schol. 1. Pariter dico, nulla esse adhibenda conquisita remedia ad præcautionem; sed solum sufficere potum Corticem offerre, illumque omnium aliorum remediorum jure merito exultantium loco (Clysteribus, si sit opus, exceptis) iusta, & assidua dosi repetere assertioni meæ de successiva symptomatum quorumlibet evanescencia, post depulsas ope Corticis Febres, prout etiam tetigimus Cap. 8. Libri primi, plene adstipulatur Monginotius inquit - *Observandum venit, quod crebra experientia edoctus, dico, id præterea illi (videlicet Chinæ Chinæ) peculiari inesse ut plerunque extinguat maximam partem symptomatum Febres comitantium, ut imi Ventris inflationes, & dolorificas tensiones, jecoris, & lienis, aliarumque partium infarctus, ciborum fastidium, concoctionem lasam, diarrhæam, aliaque accidentia, qua, cessante Febre, una ut plurimum desinunt.*

Atque eo libentius inculco, omittenda esse alia remedia ad correctionem symptomatum, & ad eorundem præcautionem, quoniam non parum asperam in Curatione, quam rationalem vocat, video ab Auctore usurpari Methodum, dum passim ab eo asseruntur in medium, quasi forent artis blanditiæ, Vesicatoria, Cathartica, Emetica, & hujusmodi. Mirum sane a Viro commenta Veterum Theoretica palam reprobante, & notiones per consequens postremo hoc seculo satis obvias possidente, veterem tamen præxim minime castigatam adhuc retineri. Et tamen, si attendamus illationes, quæ ex Recentiorum inventis coherenter traduntur, longe humaniorem, saltem ut plurimum (neque enim remedia nonnunquam rigidiora ab usu plane Medico, ubi ea vere indicentur, ausim poscribere) simpliciorum, ac utiliorum, esto minus magnificam medendi methodum, etiam præciso Cortice, pro fitebimur. Sed hanc veritatem, quam præjudiciis fortan consuetudinis præoccupatus haud satis videtur dignoscere in curatione symptomatum, satis luculenter fatetur in curationem Februm, ubi de Methodo rationali verba faciens - *Quantum dedecet, inquit: probum, ac misericordem Medicum adeo in Corio humano ludere, Artem nostram in Lanienam frequentis Epispasticorum applicatione convertere, atque tandem Egrotantis vitam incertis, atque hallucinantibus ratiocinationibus nostris te-*

mere subicere, quarum pœnas Æger crumena; ac vita sua dispendio non raro luit.

Hemicraniam Periodicam etiam observavi a nisu Spirituum in membranis Cerebri sese expandere conantium, quam spatium bidui, Venæ sectione, & usu Corticis penitus sustuli; licet in hujus Symptomatis Curatione, Venæ sectio, Vesicatoria, Emetica, Cathartica, Errhina, Masticatoria ad hebdomadas aliquot spem meam deceperant.

SCHOLIUM V.

Casus iste, quem Historia 27. de se ipso conscripta confirmat Auctor, satis ostendit (quod & in aliis ejusdem Historiis videre est) Illum, non modo Febribus Intermittentibus, gravi aliquo symptomate alium morbum veluti simulante, comitatis, mederi Cortice; sed & aliis vere morbis, periodice quodammodo recurrentibus, in quibus, sicuti nulla omnino Febbris indicia adesse constanter affirmat, ita illam nihilominus latenter foveri, gratis omnino videtur asserere, quasi sub tali prætexu affectet usum Peruvianæ Antidotis pro qua tamen in hisce quoque casibus rationabiliter adhibenda, quotiescumque eventus feliciter responderet, supervacaneum foret ad reddendum legitimum illius usum præsentiam Febbris mendicare, ubi ea non est. Sed revera de constanti eventu, & Chinæ Chinæ constanter adscribendo in hujusmodi casibus, plurimum dubito; neque proinde tantum virium Peruviano Cortici inesse reputarim, neque tantundem beneficii ab ipso ausim exigere.

Quo genus Versatilis morbi hujus Preteiformis ad vivum depictus dignoscatur, & ut inde sciatur, quo pacto Naturæ hisce Symptomatis laboranti tempestive succurri possit, Historias hac spectantes hic subnectam, quibus unam Historiam addidimus raram subicere non pigebit Febriæ dolore Nephritico ortæ, Symptomatis horrendis spasmodicis stipatæ, & Cortice curatæ; uti & efficaciam nostri Febrifugi prius memorati, ubi vires Corticis ob diutinam assuefactionem, vel peculiarem Ægri dispositionem defecerant.

SCHOLIUM VI.

Historias tandem; quas hic recenset Auctor, utile erit apud eundem videre. Ex illis, fateor, non omne id, quod expectabam; accepi. Perniciosas Febres haud satis expressas vido; sed tamen aliquas earum ibidem describi, atque curari extra dubium est: Aliis quoque, ut modo retuli, nostrum negotium minime tangentes identidem afferri, est æque certum: idque ordine relativo ad ea, quæ in hoc Capite (quod propterea est veluti illius Historiarum Elénchus) firmat de variis Mòrbis, latentem Intermittentem velantibus. Cum ergo hujusmodi Historiæ, sc. Dogmata Curationem Februm per usum Chinæ Chinæ nonnihil tumultuariam exhibeant, & forte Remedium

transferant, ut diximus, non nihil extra limites suæ activitatis (ita abundamus omnes in sensu nostro) propterea minuciori aliquantulum, distinctaque indagine opportunum erit in decursu hujusce Tractatus quærere, quænam sint Febres, præter Intermittentes benignas, de quibus jam *Lib. primo*, in quibus Cortex conveniat, & in quibus non: itemque quomodo ubi conveniat sit usurpandus, qua nempe fortiore Methodo, seu qua dosi; quo tempore; & ordine, ad hoc, ut cum insigni Ægrotantium, cæteroqui summo periclitantium, utilitate, & cum non tenui Medici præscribentis laude, queat administrari. Quod juxta experientiam meam qualemcunque, sequenti Libro sum proxime præstiturus, ubi ad Perniciosas protinus Febres, hucusque ex aliorum tantummodo descriptione relatas, sermonem meum specialiter convertam.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER TERTIUS.

Continens Februm omnium Perniciosarum, tum plane Inter-
mittentium, tum etiam Subcontinuarum descriptionem
ex propria observatione, illarumque Curationem, media
peculiari Methodo Chinam Chinam in iisdem admini-
strandi.

CAPUT PRIMUM.

*Februm omnium Perniciosarum Periodica-
rum Natura, Differentiae, Diagnos, et
atque Prognosis singillatim exponuntur.*

ASSUMPTO jam toto Libro
antecedente in transcriben-
dis, & dilucidandis aliorum
placitis circa Perniciosas In-
termittentes, æquum est in
præsentia, ut secundum ob-
servationes nostras earum descriptionem,
divisionem, ac dignotionem, ipsamque
tandem, media Peruviani Corticis obla-
tione, Curationem prosequamur, nostram
videlicet Methodum exponendo, defen-
dendo, & curationum historiis, ut par
est, confirmando.

Febris ergo Periodica Perniciosa (præ
cæteris autem Tertianæ cum simplex,
tum duplex) ea est, ut vidimus ex *Mer-
cato* - *Quæ, simulata Circuitus effigie,
lethalis, & mille accidentibus periculosis-
simis implicata existit*. Haud equidem,
proprie loquendo, simulatam ipse dixe-
rim effigiem Circuitus, cum hunc, & ve-
rum præferat, & manifestum; sed po-
tius simulatam dixerim, ex vi Circuitus,
effigiem benignitatis; atque ideo illius Ma-
litiæ ex mille accidentibus periculosis-
simis, quibus implicata existit, nobis principa-
liter depromenda videtur, & secundum
illorum præcipuam diversitatem in va-
rias classes distinguenda. Porro genera-
liter Febris hæc Periodica Perniciosa vel
talis est, ut perseveranter intermittat,
efferaque naturam suam tantum pro-

dat immani quopiam, & peculiari sym-
ptomate febrilem Paroxysmum comitan-
te, cujus ferociam exitialem minime tol-
lit intermedia quies, quæ cæteroqui se-
curitatem ex Hippocrate pollicetur: vel
talis est, ut, intermissione paulatim de-
perdita, ad Continuum, & Acutam, sæ-
pius quidem lente, nonnumquam & fe-
linanter tendat, cum extensione gra-
vium quorundam, variorumque sym-
ptomatum ad tempus ipsum turbulentæ
quietis. Utroque modo Perniciosum cha-
racterem induit, diversimode adhuc in
utroque linea sese prodentem.

In prima itaque linea, ubi Febris Pe-
riodica etiamnum suam cum interme-
dia apyrexia regulariter servat (saltem
usquequo, rebus omnibus in præceps
actis, cuncta, ut mos est, obscuren-
tur, ac confundantur) septem utpluri-
mum modis præcipuis solet interimere,
quorum quilibet a funesto quopiam, &
peculiari symptomate Febrem comitan-
te, cæterisque ferociæ palmam præri-
piente, dependet; unde a diversitate pri-
marii, lethalisque symptomatis diversæ
Febris huiusmodi Intermittentis emergunt
differentiæ, potius a sensibilibus acci-
dentibus, ut nuperrime diximus, quam
ab ignota illarum intima essentia: vel
ab obscuris earundem causis petiæ il-
la autem symptomata sunt. I. Vomi-
tus, & Alvi fluxus vehemens, Cho-
lerico utplurimum, nonnumquam &
Dysenterico similis. II. alter Ventris fluo-
r similis fluxui, sæpius (ut ajunt) He-
patico, quandoque etiam Arrabilarum.
III. Cardialgia. IV. Sudor frigidus, ac
Dia-

Diaphoreticus. V. Syncope. VI. Algor indefinens, quem nec calor ullus, nec sudor excipit. VII. Soporosus affectus gravis, & ab Apoplexia parum distans. Et hæc sunt differentiae Febris Periodicæ Perniciosæ in prima linea constitutæ, nempe veram adhuc intermissionem servantis. In secunda vero linea, ubi Febris Intermittens semetipsam mutare affectat, & continuitatem acquirere, unam tantum, quæ in ordine *Ostava* est, differentiam sortitur, hanc ipsam videlicet, quod ad Continuum, & Acutam vergat, licet pluribus modis, varioque symptomatum præeunte, & comitante apparatu, in hunc unum scopum collimet.

Quod si lubeat melioris ordinis gratia hæc varias Perniciosarum Februm differentias ad terminos Scholarum, & ad peculiarem Categoriam reducere, in promptu erit, supposita generali Intermittentium omnium tum simplicium, tum duplicium, tum triplicium divisione in Benignas, & Malignas, istas iterum subdividere in *Comitatas* ferali aliquo symptomate verum morbum simulante, immo & æquante, adhuc tamen Intermittentes, & in *Solitarias*, seu nullo peculiari symptomate, sed potius multiplici, & vario comitatas, & ex dispositione intima in Continuitatem, atque, ut vocant, Acutiem quam maxime proclives. Comitatas adhuc Intermittentes rursus subdividemus, habito respectu ad conjunctum symptoma, in Colliquativas, & Coagulativas, ut Continuarum etiam Malignarum mos est. Ad Colliquativas erunt referendæ quatuor priores species enumeratæ, quas mutuato nomine ab ipso symptomate vocabimus I. *Cholericam*, vel *Dysentericam*. II. *Subcruentam*, vel *Atrabilem*. III. *Cardiacam*. IV. *Diaphoreticam*: siquidem hanc ad Colliquativas referre velimus, cum forte etiam ad Coagulativas possit quandoque pertinere, ad easdem vero Coagulativas revocabimus tres posteriores species, videlicet I. *Syncopalem*. II. *Algidam*. III. *Lethargicam*. Et sic primum membrum propositæ divisionis explebimus. Quo ad aliud vero membrum ejusdem divisionis, in quo collocavimus Intermittentem nullo peculiari, distinctoque symptomate comitatam (quam idcirco *Solitariam* diximus) sed ex natura sua in Continuitatem, atque acutiem valde proclivem,

hanc sub una tantum specie reponemus, cujus tota ratio erit hæc ipsa, quod ad Continuum essentialiter, & acutam tendat, licet inde in innumeras differentias accidentales (quotquot scilicet sunt accidentales omnes Februm Continuarum differentiae) possit subdividi, & *Subcontinuum* simpliciter nuncupabimus: eamque, utpote differentiarum omnium, etiam inter se oppositarum, facile susceptibilem, ad nullum determinatum genus sive *Colliquationis*, sive *Concretionis*, alligabimus, cum modo ad unum, modo ad alterum, frequentius tamen ad Coagulativum soleat pertinere.

Omnes ergo istas differentias, quæ sunt potiores a me observatæ, & sub quibus alias congeneres lubuit complecti, fas est exponere, si non quantum exigit pondus materiæ, saltem quantum sat est, ut eadem valeant probe dignosci, Lectorem plura cupientem relegando ad descriptionem, quam ex *Mercato* transcripsimus Libro præcedenti, ut ideo frustraneum sit omnino alibi actum rursus agere. Exordiendo itaque a differentiis prioris ordinis, & specialiter ab iis, quæ spectant ad genus Colliquativum, hæc earum sit series.

Primo necat hominem Perniciosa Intermittens, potissimum Tertiana (Quartana etenim, aliave Intermittens rariuscule in primo membro nostræ divisionis locum habere solet, sæpius vero in secundo, ubi ad continuitatem vergat, & ad acquirendam acutiem) necat, inquam, Tertiana Perniciosa, quando circa Paroxysmi initium, cui de more vomitus biliosus, sæpe etiam nonnihil copiosus, similisque dejectio solet associari, vehemens contingit, violentaque, ac simultanea excretio sursum, atque deorsum humorum vitiosorum, prava insimul qualitate, atque immodica quantitate peccantium, sive sinceri illi sint, sive variegati, & bile ut plurimum prassina, vel æruginosa refert: quibus nonnumquam vomitibus, ac dejectionibus copiosis, & crebris, singultus adjungitur, vox (ut ajunt) clangosa, aut rauca, oculorum concavitas, angor stomachi, sudatiuncula minuta circa frontem, pulsus exilis, extremorum, perfrigeratio, aut livor: uno verbo, omnia accidentia, quæ Choleram morbum comitari solent, a quo tamen distinguenda est hæc affectio quasi Cholericæ, inquam

tum est merum symptoma Febris supra consuetam intensiorem adauctum, & Febris ipsius periodum, ac motum subsequens, velut umbra corpus. Hæc quocumque tempore appareant, etiamsi non omnia, immo etiamsi extremæ semper non sint intensiōis modo descriptæ, hanc tamen sequenti periodo certo minantur, ac mortem, intermedia quiete ad nihilum suffragante, præsertim si morbus adhuc fuerit, ut plerumque assolet, in augmento.

Contingit alias, ut affectio, fere dixerim, Semidysenterica potius, quam Cholericæ invadentem Paroxysmum concomitetur, quatenus humores in primis biliofi, & alius etiam naturæ, tam acres, ac erodentes excernuntur, ut post ipsos mucus cruentus exeat tam sursum, quam deorsum, cum tenesmo, & torminibus, stomachique dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, & excoriarentur, ut revera œsophagum excoriari intuemur in humoris excreti transitu, & vomendi conatu. Huiusmodi excretionem cruentam, & dolorificam minus periculi secum trahere, sæpius observavi, quam supra descriptam. Et licet Febris in hoc casu videatur intensior, est tamen magis expansa; nec secum fert funestam illam perfrigerationem, angorem, ac sudationunculam, etsi singultum admittat, jactationem irrequietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ scabritiem &c. unde facile in Continuum migrat, aut inflammationem aliquam minatur: ac proinde non parum & ipsa portendit periculi.

Secundum peculiare symptoma funestum, peculiarem pariter Perniciosæ Intermitteutis differentiam constituens, est quidam alvi fluxus loturæ carniū similis, qualem Veteres fluxum dictum Hepaticum describere. Istud autem symptoma, licet aliquando ab Homīnibus obesis præcipue viderim tolerari, nec illis mortem inferre, sed potius, superata procella, morbi diuturnitatem: ut plurimum tamen funestum observavi, atque exitiale, priusquam nossem modum prohibendi Febrem cum annexo symptomate. Solet ergo nonnumquam vel invadente, vel etiam declinante accessione suboriri placida quædam, frequensque, ac copiosa dejectio, quæ intra paucas horas nullo fere sensibili Ægrotantis incommodo ad magnam molem, & pondus excrefcit. Ma-

teria ista plane serosa videtur, sed subcruenta, Ægrumque primo nil tale timentem brevi deducit ad summam virium imbecillitatem cum pulsu minuto, ac exili, & extremorum notabili perfrigeratione; vox attenuatur nonnihil, oculique concamerationem contrahunt. Cæterum sitis non molestat, mens est vegeta, nec de alia re conqueritur patiens, nisi de summa virium prostratione, ac proclivitate in lipothymiam, quæ facile quoque, si e lecto surgere velit, solet succedere. Evanescente Febre sensim sedatur tumultus, qui raro diem Intermissiōis occupat, si vero occupet, vix die sequenti! Cum autem recurrente accessione idem recurat alvi fluxus, augeaturque & ipse circa morbi statum (incrementum tunc suscipientibus accessiōibus) vix fieri potest, quin intra duos, vel tres ab invasione symptomatis Paroxysmos Æger succumbat.

Hoc idem certius etiam, ac citius evenit, si alia quædam fiat excretio non materiæ loturæ carniū similis, sed sanguinis atrii, ac nigricantis modo concreti, modo dissoluti, modo ex utroque mixti: quæ dejectio (cujus sæpe mentionem facit Hippocrates, & quam forte Antiqui Atrabilem vocitarunt) si copiosa sit, & ad libras ascendat, ut assolet, supra memorata symptomata facile infert, & successivam sub specie placidæ cujusdam defectionis celeriter mortem.

Tertium symptoma, quod mortem haud raro solet accerere est Cardialgia. Contingit hæc, quoties invadente Paroxysmo Febris Tertianæ, dum adhuc rigor, & horror Ægrum infestat, sive etiam dum idem Æger incipit incallescere, illum simul corripit acerrimus morsus oris ventriculi (cujus orificium superius Antiqui Cor vocavere, illiusque morsum symptoma malignum appellavit Hippocrates) cum pauca ut plurimum, vel inani vomitione. Si ergo in Febre Intermitteute, præcipue vero, ac forsan unice in Tertiana, contingat huiusmodi morsus, comitemque habeat, ut assolet, frequentem animi defectionem, ratione cujus hæc affectio a nonnullis syncope stomachina nuncupatur, cum pulsu exili, facie Hippocratica, luctuosis suspiriis &c. sitque dolor ille, seu mordicatio tam ferox, ut quandoque pro expiratione reddantur clangores,

gores, & ululatus (non enim quilibet stomachi dolor, etsi sensibilis, utpote in Tertianæ familiaris, pro vera Cardialgia habendus est, atque ut lethalis metuentus) sive brevia deinde sint hujusmodi accidentia, & tantummodo torqueant Ægrum in principio accessionis, sive usque ad statum ejusdem protrahantur (quo tamen diutius, eo pejus) vita est in discrimine; & quocumque Paroxysmo, sive secundo, sive tertio (raro enim in prima invasione id accidit) appareant, metuendum est, ne uno adhuc, vel altero ingruente paroxysmo, de vita sit actum: quandoquidem vix quintam accessionem morbus iste cum tali circumstantia solet transcendere.

Quarto fraudulentior est ea Febris, quæ nullo præcedente pravitatis indicio Ægrum invadit more solito cum horrore, rigore, & frigore, cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem Febrem videtur primo aspectu alleviare, sed revera post illum potius intenditur Febris, quam remittitur; immo eo fortior videtur fieri, quo copiosior est sudor. At iste non est terminus occultæ fraudis, hinc enim potius longitudo morbi significatur, quam mors. Quod peius est, frigesit paulatim sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat. Sudat perpetuo Ægrotans, & defluit undequaque frigido sudore perfusus: sicque perpetuo algens, & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur, & deficit. Pulsus celer est, minutus, ac debilis, respiratio fit anhelosa, & frequens, dissipantur spiritus, & virtus universaliter languet. Mens sola lucidissima est, & sentit homo, se paulatim mori. Nisi autem hoc illa ipsa accessione succedat, in proxime futuram tantum protrahitur.

Alia etiam via nonnihil diversa algidum sudando fieri, & occumbere Ægrotantem aliquando novi, quem cæteroqui in similibus circumstantiis jure quis diceret cum suspitione tantum longitudinis evasurum. Occumbit ille tamen inopinato, inquantum transacta feliciter tota fere accessione solummodo circa tempus declinationi proximum incipit minuto, frigidoque sudore perfundi, frigidusque & ipse fieri, ut marmor: licet sudor paucus sit, & viscidus, ac prope declinationem tantum apparere incipiens, adeo

ut in tali casu (rariore quidem) videatur loco declinationis succedere mors, quam facies Hippocratica illico facta, & paulo ante præmonstrat, & paulo post secum trahit. Atque istæ sunt quatuor priores Perniciosarum Intermittentium differentiarum de genere Colliquativo, videlicet *Cholerica*, vel *Dysenterica*, *Subcruenta*, vel *Atrabilaris*, *Cardiaca*, & *Diaphoretica*. De Coagulativo autem genere sunt tres, quæ sequuntur, *Syncopalis* nempe, *Algida*, & *Lethargica*. Continuando itaque ordine successivo feriem assumptam.

Quinto funestos reddit, quos comitatur nonnumquam, Tertianæ Intermittentis paroxysmos Syncope vera, non solum cum ea fuerit Cardialgiæ, ut crebro assolet, succedanea, verum etiam cum primaria fuerit, simplex, & solitaria: vi nempe cujus Æger nullo licet dolore percussus frequenter, graviter, & absque causa manifesta languet, exolvitur, & animo deficit, sive de latere in latus se velit convertere, sive solummodo brachium, aut manum tentet loco movere. Concurrit & hic pulsus depressio, & vicissitudinaria ejusdem defectio cum parvitate, & celeritate, sudores minuti circa collum, & frontem, oculorum cavitas, caligatio, & languor, ac denique universalis virium collapsus, ut continuis odoribus, & irrorationibus Æger recreari indigeat, ne deliquium, quod nihilominus patitur, crebrius patiatur. Si hæc sint durante augmento, vel statu accessionis accidentia, quantumvis tranquilla subsequatur intermissio, res Ægrotantis male agitur, nisi provida Medici cautela futuras accessiones mature præcaveat; si etenim sibi metipso blandiatur Medicus, vel quia minus gravem reputaverit prægressam afflictionem, vel quia transactæ procellæ memoriam infida obliteret malacia, facile est, quod brevi pereunto Ægro impingat in turpe illud -- *Non putaram*, eique postmodum exprobetur illud aliud *Hippoeratis* de Leonidæ filia -- *Medicus non intellexit: puella mortua est*.

Sexto modo Tertianæ Perniciosa hominem jugulat, cum Frigus quoddam mortiferum incipienti Paroxysmo jungitur, quod non, ut assolet in Benignis, paulatim evanescit, ut illud sensim calor excipiat; sed protrahitur, & protrahitur, maxi-

maximamque partem paroxysmi occupat, itaut nec pulsus resurgat, nec calor ad tactum conspicuus erumpat: quamobrem post horas & horas Ægrotantem adhuc in principio accessionis diceret. Siticulosus est propterea, gembundus, anxius, cadaverosus. Si in ipsa accessione, qua primo se prodit symptoma istud ferox, Æger satis non cedat, ægre saltem, & nonnisi post longum tempus incipit tantillum incallescere, & pulsus antea absconditus sese nonnihil exerere, itaut tamen parum frequentia, aut celeritatis supra statum naturalem ostendat, sitque adhuc non parum depressus, cum miti ad tactum calore, voce tamen paululum clangosa, & lingua nonnumquam scabra, urina vero vel copiosa simul, ac tenui, vel pauca, ac impense rubra. In hoc statu durat Æger per totum tempus Intermisionis, quo ad alia satis bene se habens, sed subsequente accessione ut plurimum moriturus. Sin autem symptoma istud Algoris protracti sit mitius, & subsequens reviviscentia pulsus tantillum vegetior, calorque aliquantulum vaporosus, diuturnioris potius morbi, quam mortis erit præsagium. Sed ista vix aliud quam usus potest sufficienter docere.

Septimum denique lethale symptoma Perniciosæ cuilibet Intermittenti, non uni Tertianæ familiare, est gravis affectus soporosus, seu profundus Lethargus, qui paroxysmos febriles sæpèpius comitari consuevit. Contingit iste quandoque in principio accessionis, quandoque in augmento: & crescente Febre, servata proportionem, cum eadem crescit, quemadmodum ea declinante paulatim declinare solet: resistente tamen ut plurimum aliqua in soporem propensione, etiam tempore Intermisionis, quæ affectum paulatim radicari, & ad Idiopathicum tendere satis admonet. Proinde si negligatur, nec inhibeatur progressus, Lethargum una, vel altera accessione mortiferum, ac omni arte invincibilem, fortis Apoplexiæ instar, fere dixerim certo portendit. Cum huiusmodi affectus incipit, Æger primo est in soporem pronus, a quo excitatus, statim in somnum relabitur; paulo post fit immemor rerum immediate ante gestarum, unde non raro matulam poscit, deinde mingere obliviscitur, atque interim dormitat; non-

numquam obloquitur, nec suos conceptus valet exprimere; & licet sui erroris sit compos, se tamen nequit corrigere, aut continere: immo quandoque balbutiens, vel verba mutilat, vel unum pro alio profert, non secus ac si levi Apoplexia in linguæ paralyfim degenerante foret detentus. Ingravescente tandem sopore omnino jacet, ac stertit naribus, neque ulla voce, ulla vi, frictione, ligatura, cucurbitularum, aut vesicantium appositione, immo nec igne quandoque actuali valet excuti; & siquidem excutitur aliquantisper, statim in eundem soporem, immo in profundiorum recidit, nec nisi declinante accessione incipit expergisci. Quod si una, vel altera vice resipiscat quidem, sed semper paulo difficilius, aut si soporosæ affectioni adjungatur singultus, tertia ad summum, vel quarta accessione, inevitabili fato succumbit.

Sunt istæ septem differentia magis conspicua Perniciosarum Intermittentium *Comitatarum*, quæ naturam etiam suam perfecte, vel quasi perfecte Intermittentem servantes, in aliquo accessu valent, atque consuecunt inopinato hominem de medio tollere. Harum plurimas complexus est *Mercatus* sub prima tantum Tertianæ Perniciosæ differentia; reliquas vero saltem implicite sub titulo *De eadem Perniciosa ob aliquod accidens, quod succrescit*, ubi nihilominus (ut quod est fatear) diversas potius alias recenset explicite, quas quoque *Mortonus* indicat, quam istas. Cum tamen quas recenset Ille, rarius, ac fere numquam mihi observare contigerit, quemadmodum ipsi *Mercato* forte non contigit observare nonnullas ex iis, quas recensui ego, ideo data opera easdem subicui, frequentioribus tantum mihi compertis contentus. Non est tamen ideo, quod ab aliis allatas excludam, cum mille sint viæ, quibus ad Stygem itur; sed eas inter infrequentiores tantum consumero. Omnes nihilominus, quotquot sunt, quæ Vitæ periculum inferunt ex quovis adjuncto symptomate, sive de genere Colliquativo illud sit, sive de Coagulativo; tacite comprehensas volo, eademque simul methodo dico curandas.

Licet autem in enunciatis Intermittentibus Perniciosis nonnumquam accadat, ut

Ægro-

Ægrotans lethalem aliqui accessionem, ægre licet, ac difficillime sustineat, vi tamque protrahat usque ad tempus subsequæ accessionis, totoque hoc tempore intermedio vere febricitet, esto sit algidus, sine pulsu, ac moribundo similis; attamen adhuc Febrem huiusmodi Intermittentem appello, vel saltem ad Intermittentes refero cum Sydenhamio. Cujus rei ratio mihi est, tum quia Febris hæc orta est Intermittens, & talis conservata usque ad extremum exitium, in cuius latitudine confusis omnibus, mirum non est, quod ipsa obscuratur periodus, tum quia etiam in extrema illa rerum angustia eadem Febris, utut recentem continuitatem referens per violentam extensionem sui (cito tamen, & infausse finiendam) Cortici nihilominus rite, & celeriter administrato fere æque facile cedere consuevit, ac si primis accessibus manifeste Intermittentibus ille fuisset exhibitus. Cæterum proprie, ac stricte loquendo, quando Intermittens Perniciosa hominem non interimit repente in eo accessu, in quo manifeste tentat interire, sed eum constituit in eo statu deplorabili, quem supra retulimus, tunc non amplius vere Intermittens dici potest, cum jam sit Continua: uti pariter talis est, quando octavam differentiam infra describendam nanciscitur, retenta tantum in utroque casu obscura quadam specie primævi circuitus, vi cuius adhuc Intermittentem placuit appellare, habito respectu ad originariam illius dispositionem. Et hoc est quidpiam peculiare, quod supra communem existimationem tradere intendo de actione Corticis adversus Febres hæc, tandem vere Continuas, Malignas, & Exitiales, sed Intermittentes ab ortu, vel Intermittentibus saltem analogas.

Omnes ergo in prima linea recensitæ Februm Perniciosarum differentię suam denominationem, ut patet, desumunt principaliter, ac fere unice ab insigni aliquo, feralique symptomate, quod se solo perniciem videtur inferre; sive illud ab humorum violenta dissolutione, ac coagulatione, sive ab eorundem concretione, ac coagulatione procedat. Hoc autem præceptum symptoma nonnumquam tam inexpectatum supervenit, ut veluti totum simul, unoque ictu minime præmonstrato

erumpat; & tunc non prius se prodit, ac hominem interimat. Sed hoc rarum est: neque potest accidens huiusmodi cadere sub dignatione, aut curatione medica. Immo neque solet tale symptoma in prima sui invasione tantę intensiois esse, quantam illi in singulari uniuscujusque descriptione supra assignavimus, neque universo aliorum accidentium inibi expositorum satellitio stipari; cum enim res eo devenit, jam clara est, & unicuique nota. Quamobrem superius relata totam Tragœdiam fere exactam ostendunt, non imminuentem tantum, aut incipientem.

Pro magis tempestiva itaque dignatione, ac præcautione periculi animadvertendum est, magnum illud, feroxque symptoma (qualecumque sit ex recensitis) quod Febri Intermittenti Perniciosum imprimit characterem, in primo sui exortu, ordinaria Naturæ lege esse nonnihil mite, tolerabile, ac, ut ita dicam, in parvo contractum, ita tamen, ut pravum esse non desinat: quemadmodum foetus Tigridis sua non caret ferocia, etsi recens editus: cuius pravitatem sufficienter demonstrant alia signa enumerata insimul apparentia, etsi nec semper omnia, nec ab initio tam sæva. Progrediente vero parumper morbo, cuncta cito intensiorem acquirunt, & grandiora fiunt, adeo ut altero ab invasione primarii symptomatis paroxysmo haud difficile sit certo de malitia morbi decernere, & de ingruente periculo. Quapropter cautus sit oportet, oculatus, & expertus Medicus in omnibus simul conferendis, considerandis, ac ponderandis, quotiescumque perniciosi symptomatis præsentia appareat, aut saltem illius suspicio non levis. Etenim in negligendo, aut temere contemnendo quæ contemnenda non sunt, sicut & in formidando quæ non sunt formidanda, expertos quandoque Medicos hallucinari certum est. Utrumque equidem malum; sed primum pejus.

Ut vero monitum istud illustretur ex praxi, sit hoc exemplum. In aliquo Febri Intermittentis paroxysmo symptoma quodpiam grave ex supra relatis se prodit, sed non adeo clare, quin Medicum relinquat adhuc ancipitem, an vere perniciosum sit, an benignæ quoque Febris, sed intensioris proprium, ut oris Ventriculi mordax dolor, vel vomitus simul

& alvi

& alvi fluxus sat validus in principio Febris Tertianæ, vel importuna in somnum proclivitas &c. quæ singula postmodum mitescant declinante Febre, & evanescente evanescant. Cum ergo omnia hæc signa sint nonnihil æquivoca, ac inter benignum, & malignum quodammodo media, solumque pro ratione minoris, vel majoris intensiōis suæ, aut diversæ impressiōis in subjectum patiens, modo pro trivialibus, modo pro perniciosis habenda, quippe modo cum salutaribus, modo cum interimente Febre conjuncta, necesse erit recurrere ad alia signa concomitantia, quæ supra enumeravimus, ex quorum varia syndrome, ac collectiōe, & præcipue ex illorum incohærentia cum morbo, facile occultam malitiam licebit suspicari. Sic si absoluto paroxysmo quodam ob grave aliquod symptoma, & ob alia etiam signa suspecto, quædam remaneat die Intermissionis linguæ siccitas, nedum scabrities, sive insolita Ægri nec febricitantis, nec de quopiam certo dolentis jactatio, inquietudo, vel suspiriorum ad quoddam levamen emissorum frequens eruptio, vel inanis identidem, nullaue occasione concita vomituriō, vel alvi dejectio sincera, vel intempestiva in somnum propensio, vel alia hujusmodi a perito Medico facile observabilia, in tali casu (nisi ab affectiōe hypocondriaca, aliave causa manifesta procedant) metuendum est, ne subsequente accessu vera Cardialgia, aut affectiō quasi Cholericæ, aut Lethargus fere inexpugnabilis palam fiat, unde constitutur Æger in summo discrimine. Cavere etiam oportet, ne illa eadem exceptiō, quam in parenthesis apposui, nobis imponat, ne scilicet nomine affectus hypocondriaci perniciosos symptomatum characteres donemus, eo quod Patiens Hypocondriacus esse soleat, vel credatur talis; ideoque minuta, & delicatissima, prudenti tamen, non nugatoria opus est disquisitione, atque animadversione in hisce casibus, in quibus

— sepe exiguus Mus
Augurium tibi triste dabit.

Præ cæteris autem id, quod certius Perniciosum Characterem in suspecto primario symptomate patefacit, inter signa concomitantia est Pulsus, loquendo tamen de primis sex Perniciosarum Inter-

mittentium differentiis; septima enim differentia non a Pulsu, sed potius a respiratiōe, immo a simplici, & solitario symptomate soporis (cujus intensiōis gradus ex se facile est mensurabilis) solet dignosci. In illis itaque hoc perpetuum est, ut semper Pulsus toto afflictionis tempore, atque illo etiam elapso, notabiliter deprimatur plus minus, pro ratione majoris, vel minoris intensiōis perniciosi symptomatis: cum ex adverso, ubi symptoma vulgare est, etsi alioqui onerosum, pulsus consuecat resistere, oppressusve statim resurgere. Ut ergo certam quandam regulam habeant Tyrones pro distinguendo symptomate pernicioso ab eo, quod, licet simile sit, perniciosum non est, tamquam ad Lydium lapidem (nisi illud se solo se prodatur) recurrant ad Pulsus, sciantque in Febribus Intermittentibus, quæ vel I. affectiōe quasi Cholericæ, aut Dysentericæ, vel II. fluxu Subcruento Hepatico dicto, aut Atrabiliari, vel III. Cardialgia, vel IV. Sudore Diaphoretico vel V. Syncope, vel VI. Algore funesto adjunctis necare solent, summum extremumque gradum talium Accidentium esse, quando omnimodam Pulsus abolitionem inferunt tactu judice. Ubi enim ad hunc statum deventum est, universalis subsequitur, nisi prius apparuerit, totius corporis, præcipue vero extremorum frigiditas, aut livor, facies hippocratica, indeque mors. Et licet nonnumquam ad duos, vel tres dies etiam in eo statu protrahatur vita, certum tamen fere semper subsequitur exitium; nisi illud tempestive reparet rite oblatus Peruvianus Cortex. Atque propter hanc asphyxiam, & algorem funestum Ægrotautes hujusmodi non alio titulo pro febricitantibus habendos, aut dignoscendos esse autumat Mortonus, ut vidimus, typo jam (ut inquit) legitimæ Febris amisso, nisi quia Cortice Peruviano sanantur: Febre videlicet Intermittente sub larva aliorum Morborum delitescente, & occulta, seu magis secundum Mercatum, & secundum nos manifesta, variisque illiusmodi perniciosi symptomatis comitata. Cum itaque gradus extremæ intensiōis symptomatis perniciosi Pulsus abolitionem, in sex speciebus nuper expositis, soleat inferre, mensura congrua illius erit exacte observare quantum efficiatur,

ciatur, deprimatur, ac langueat Pulsus præsentē symptomate, quantum illo superato deficiat a validitate sibi debita, quantum singulis certaminibus deperdat vigoris, uno verbo, quantum distet ab extremo gradu suæ concentrationis. Quæ sane omnia in iusta lance posita, & cum aliis quoque signis collata non minimum diligenti, & experto Observatori suppeditabunt indicium crescentis periculi, simulque argumentum tempestivæ præcautionis.

Dixi, Pulsus rationem primas tenere in examine perniciosorum symptomatum, relative tantum ad Sex priores Februm differentias primi membri nostræ divisionis, non vero relative ad *Septimam*, quæ Capitis affectionem soporosam unice respicit; in ea siquidem non parvitas, aut imbecillitas Pulsus, sed potius turgentia quædam, ictusque validitas, qualis in essentiali apoplexia solet percipi, persentiscitur, cum aliqua nonnumquam raritate potius, quam cum insigni frequentia conjuncta. Nascentem tamen, atque paulatim crescentem in Pernicioso Comatosum affectum, quantum opus est, ut opportune valeat dignosci, jam satis exacte, ordinatimque paulo supra descripsimus.

Supereſt aliud membrum divisionis nuper statutz, juxta quod *Oſtava* emergit Perniciosarum periodicarum Species, quatenus illæ intermiſſionem suam paulatim amittentes, ad omnimodam Continuitatem, & simul Acutiem latenter, ac malignanter tendunt. Non ergo hic loquor de placida illa, benignaque continuitate accidentali, quam nonnumquam Intermittens Febris acquirit, cum primo de Simplici fit duplex, aut triplex, mox tandem subintrans, adeoque, preſſe loquendo, Continua per hoc præciſe, quod protrahatur nonnihil duratio levior paroxyſmorum, ſuapte natura (ſi tempus ſineret) perfecte ſolvendorum, quo ſane caſu unus paroxyſmus, ſæpiuſcule etiam anticipans, ſupervenit alteri, priuſquam integre ſolvatur præcedens; ſed hiſ non obſtantibus ſub iſta etiam accidentali, & benigna continuitate, adhuc eadem ſervatur periodus, idem prope invaſionis modus, cum ſenſibili etiamnum rigore, horrore, aut frigore, eademque ſolutionis ſaltem diſpoſitio, ſi non totalis ſolutio. Ad hæc Patiens Febrē huiuſmodi per paroxyſ-

mos ſeſe leniter excipientes; & Subintrantes dictos Continuum redditam, fert facillime, ferme ac ſi ea eſſet adhuc Intermittens, nullumque grave ſymptoma patitur præter vulgaria, niſi paulo majorem imbecillitatem virium, a frequentiori luſtamine citra conſueta intervalla repetito fatigatarum. De hiſ, inquam, Febribus, huiuſmodi continuitatem ſibi proſus accidentalem, ſimulque benignam acquirentibus modo ſermo mihi non eſt; nullum etenim ex ſe minantur periculum, nec aliter exigunt tractari a perito Medico, ac tractentur veræ Intermittentes, aliqua tantum adjecta circumſpectione; adeoque viribus etiam Corticis, ubi illum adhibere velimus, æque facile cedunt ac Intermittentes omnino, ut ſuo loco repetemus. Non per hoc tamen fit, ut aſſeram, Febres a primordio Intermittentes ſimplices, mox duplices, aut triplices, demum Continuas per ſubingreſſum factas nequire ad Continuitatem eſſentialem, atque periculoſam, quin & ad ſummam pravitatem, & malignitatem progredi; hoc enim eſſet negare quod experientia conſtat, & cuncta fere deſtruere, quæ proxime, ac etiam alibi ſum prolaturus; ſed velim intelligi, quod quotieſcumque Intermittens Febris fit Continua per ſubingreſſum eo, quo dictum eſt, & quo ſæpe aſſolet modo, omnique proinde caret gravi, malignoque ſymptomate, de illa, quippe minime Pernicioſa, impreſentiarum mihi non eſt ſermo; ſed de illa tantum, quæ Continuitatem acquirit ſimul, & Acutiem, ac pravitatem, & tunc tantummodo, quando illam acquirit: ſive deinde hoc fiat per viam paroxyſmorum ſubingredientium, ſive alia quacumque via, ſiquidem alia (quod non crediderim) via id poſſit contingere.

Oſtava igitur, & ultima Perniciosarum Periodicarum differentia, ſeu ſpecies eſt, cum Febris nullo licet præcipiti ſtipata ſymptomate, pluribus tamen aliis gravibus, ſibiſque impropriis paulatim afficitur accidentibus, quolibet Febres Acutz, Malignæque ſolent ut plurimum inſigniri. ac propterea & ipſa de Intermittente ſenſim in Continuum, Acutam, & Malignam migrat. Per hoc autem quod plura, & varia ſortiatur accidentia, ut Continuarum moſ eſt, non fit, quod habere quandoque non poſſit aliqua etiam ex iis, quæ

quæ exposuimus in Perniciosis supra descriptis, ut Lethargum, Cardialgiam, Syncopem &c. sed ea solet habere in gradu remissione, ut eadem habere solent nonnunquam Continuae ipsæ primariæ, non vero in immani, tamque conspicua intensione, ut inter cætera quammaxime superemineant, valeantque idcirco se solis huic Febri & exitium summe præceps, & peculiarem denominationem tribuere, quemadmodum eandem illi primario tribuit acquisita Continuitas. Hæc autem Perniciosarum Februm differentia postrema, quam *Subcontinua* nomine lubet appellare, absque aliis signis ex ea, quæ paulatim fit, periodorum obscuracione, & successive acquisita continuitate est cognita facilis. Sed quoniam expedit nosse a principio naturam huiusmodi Febris, ut illi, priusquam nos fallat, possimus obviam ire, eaque opportune præmittere, quæ tempestivo, scilicet neque præcoci, neque nimium dilato usui Corticis viam planiorem, atque methodicam sternere valent: illius ideo morem, atque progressum operæ pretium est fusius explicare, & verisimiliora, frequentioraque ejusdem signa describere. Hæc vero, licet nec omnia, nec semper concurrant, nec eorum quodlibet Perniciosæ Febris semper sit index, plurimam tamen lucem perito Artifici, eadem pro re nata consideranti, pensitanti, combinanti, & conferenti poterunt afferre: & eo majorem, si illis immisceatur symptoma aliquod nonnihil conspicuum ex iis, quæ Perniciosarum constanter Intermittentium sunt peculiariora.

Priusquam tamen huiusmodi descriptionem aggrediamur, opportunum erit præmittere, & adnotare, quod octava hæc species (quam unicam constituimus, quia a sola continuitate præter ordinem acquisita omnem perniciosæ naturæ suæ occasionem nanciscitur) hæc, inquam, una plures differentias accidentales potest suscipere, eas scilicet omnes, quas passim Auctores Continuis Febribus, præsertim Proportionatis, solent tribuere, quales sunt Horrida, Helodes, Affodes, Hepiala &c. ut proinde *Mortonus* ipse hanc nostram octavam speciem tot differentiarum fecundam, unoque nihilominus Cortice curabilem, peculiari Capite consideraverit, quemadmodum videre est apud

Torti Therap. spec.

ipsum *De Proteiformi Febris Continentis Genio*, quamvis a pluribus sub hoc nomine Febrem quoque essentialiter Continuum, atque primariam credatur (& revera alicubi videatur) velle comprehendere, dummodo *Remittentem*, seu *periodum servantem*. Sed cum minutiores huiusmodi differentiarum parum, aut nihil immutent curationem ope Corticis absolvendam, ideo ab hac multiplici subdivisione ad rem nostram inutili hic lubens abstinere. Quia vero ad eandem curationem medio Cortice instituendam facit aliquid varia ipsius Continuitatis habitudo, hoc est diversa celeritas, modus, & tempus, quo Febris ex natura sua Intermittens continuitatem acquirit, ideo hanc ipsam diversam habitudinem in octava hac specie placet considerare, atque distinguere.

Degenerat ergo Intermittens Febris in Continuum vel in morbi progressu, vel in ipso statim principio. Rursus si in progressu, vel hoc fit celeriter, adeo ut, etiamsi post quartum, vel quintum tantummodo paroxysmus contingat, fiat tamen intra unum, aut alterum circuitum evidenter, ac sensibilibiter: vel contingit paulatim, ita ut si post quartum item, vel quintum paroxysmus incipiat Febris aliquam continuitatem affectare, non tamen sensibilibiter eam sit assecutura, nisi sensim, & post plures adhuc circuitus. Si ergo Continua fiat Febris Intermittens in aliquo sui progressu, si ve deinde id celeriter, si ve paulatim fiat, curanda est Cortice in ipso actu suæ metamorphoseos, in quo perniciosum incipit induere characterem: idque agendum methodo ordinatim describenda infra *Cap. iii. huiusce Libri*, regulisque in hunc eundem finem ibidem apponendis. Si vero Febris orta Intermittens fiat Continua in ipso fere statim exortu suo, ut non infrequenter accidit, in hoc casu, licet sub octava hac specie Perniciosa illa contineatur, de ea tamen absolute intelligi non debent, quæ infra dicturi sumus de Cortice in Perniciosis incunctanter offerendo: cum de oblatione illius in huiusmodi circumstantia maturam considerationem exigente peculiare examen simus instituturi *Cap. v. Libri sequentis*.

Hoc præmisso, transeo jam ad exponenda signa remotiora Febris Intermittentis modo celerius, modo lentius in Con-

tinuam acutam, Malignamque migraturæ: Suspecta itaque ab exordio sui erit, ne in Continuum acutam degeneret ea Intermittens, quæ cum paucis, aut nullo rigore solet invadere, sed potius cum sensu caloris: item quæ prima die leviusculam (dummodo tamen vere febrilem) infert accessionem, altera vero die (non altera periodo) fortiolem, & sic progrediendo motum servat graviolem per dies pares, loquendo per modum exempli de Tertianâ duplici ab ortu. Quod si eadem sic orta in Simplicem statim mutetur, etsi hoc laudabile sit, non desinit tamen esse suspectum, si primam accessionem validam debilis, ut supra, immediate præcessit: potest enim facile typus ille mutari, qui ordine inverso potuit incipere. Proximum pariter imminentis Continuitatis indicium est, si in Tertianâ, præsertim simplici (idem, servata proportione, intellige de Quartanâ, quæ, si continua essentialiter fiat, suapte natura ut plurimum lethalis est, ut norunt Practici) indicium, inquam, continuitatis est, si quidam appareat intermissionis die mordax ad tactum calor, qui aliquam etiam secum trahat pulsus perturbationem, sitim, aut linguæ siccitatem; quæ omnia incendium universale jamjam disponi præmonstrant. Urina quoque notabiliter pauca, & simul rubra, vel crocea, sicut in omnibus Febribus est semper symptoma summe considerabile, quantum novi, ita in Intermittentibus non parvum facessit negotium, periculumque saltem continuitatis portendit. Asolet etiam in iisdem ad suscipiendam continuitatem dispositis apparere faucium, & gutturis inflammatio quædam ulcerosa cum crusta alba summi tædii, præ impeditæ deglutitionis incommodo, quam *Aphthas albas* nonnulli, *Alcoholam* alii vocitant. Symptoma istud, utut nonnunquam quasi critice appareat circa finem morbi, quemadmodum etiam (& quidem frequentius) pustulæ circa labia erumpentes; nihilominus ut plurimum mali ominis esse consuevit, vel saltem signum difficilis judicationis, & peculiaris pravitatis succorum, mediis glandulis illis a sanguine secretorum, aut consuetorum secerari. Quamobrem quotiescunque visitur hujusmodi crusta, de Febre ad Continuum essentialiter tendente suspicari fas

est: immo de eventu sinistro, si præsertim parvitas Pulsus, vocis clangor, & singultus (qui tamen hic minus, quam alibi timendus, utpote soboles inflammationis hujusmodi) simul concurrant. Denique omnia accidentia, quæ in Continuis malignitatem subesse, quæcunque sit illius indoles, solent ostendere, illa eadem si in Intermittentibus observentur, idem, si non statim, saltem progressu temporis, prænunciant, excepto delirio temporaneo, quod aliquando in statu poroxyismi fervidioris solet accidere, & statim evanescere citra periculum; secus si in febricula mitiore contingat, vel ea etiam declinante perseveret. Facta vero jam Continua essentialiter, ac Perniciosa Febris suoapte se ingenio patefacit. Et licet lentius procedat, interimatque, ac cæteræ Perniciosa, maximo tamen, & diutius metuendo non caret periculo, quamvis ab origine fuerit Intermittens. Etenim trahit illa nonnunquam secum sæva quævis symptomata, quæ secum pariter deferunt Malignæ ipsæ Primariæ v. gr. parotides, quas non semel in hujusmodi Febribus contingit observare, perpetua dejuria, convulsiones, aversiones a cibo, & maxime a quocunque potu, non secus ac si hydrophobia detinerentur Ægri, & similia Febrium summe Malignarum, ac Pestilentium propria, modo ex Colliquativo genere, modo & forsitan frequentius ex Coagulativo: quæ omnia unicuique Praxim exercenti se produnt sæpissime. Enimvero tam frequens est hæc una species Febris Perniciosa, quæ singula Febrium ab ortu Continuarum, Acutarumque sensim sibi asciscit symptomata, licet incæperit Intermittens. vel quasi, ut se sola membrorum alterum generalioris nostræ divisionis merito impleat, quippe quæ plures differentias Perniciosarum a *Mercato* sub diversis titulis recensitas una comprehendit. Atque idcirco non inutile erit relegare iterum, ut ab initio etiam hujusce Capituli, Lectorem ulterioris instructionis avidum, ad completam descriptionem, quam prodidit idem *Mercatus*, cujus ideo aureum de hisce Febribus Tractatum recusum volumus, & antecedenti Libro integre insertum.

CAPUT II.

Periodicarum Febrium perniciosus character generaliter expenditur in sua Causa. Varia illarum pravitas, & actio diversa in triplicem nostri Corporis regionem. Earundem China China curandarum Idea quaedam practica generalis.

DISTINCTIS penes præcipua symptomata, & progrediendi modum, frequentioribus, magisque observabilibus Perniciosarum Intermittentium differentiis, & re videtur easdem ultro distinguere penes ipsarum Causas internas, si non ultimas, quod difficillimum, saltem generaliores ad normam eorum, quæ *Libro I. Cap. vi. & viii.* protulimus: quod equidem lubet non asseveranter, sed dubitative tantum, & superficie tenus tentare. Cum enim Theoremata, quæ fundamentorum adiuncta ibidem jeci, quantumvis probabilia, & ratione suæ universalitatis non facile falsa, incerta tamen in plurimis agnoscam & ipse, non est cur fidenter admodum explicationem Causarum, utur generalium, hujusce rei illis superstruam. Dicam tamen quæ cum praxi, & curatione cohærent; adeoque si quis notionibus istis, saltem pro quopiam veritatis modulo sibi propositis, utatur, non multum, ut reor, a recto curationis scopo aberrabit: non quia Idea hujusmodi indubitanter vera sit, sed quia ad illius exemplar æque bene curatio succedit, ac si vera esset. Ita ad modulum suæ Hypotheseos, quantumvis obscuræ, certissimam istarum Februm depulsionem per usum Peruviani Corticis fassus est se excogitasse *Morronus*; quod Illi profecto in praxi non male cessit. Ita pariter Mundi systema, licet Sacrarum Literarum testimoniis, & Decretis Ecclesiæ minus, ut videretur, consonum, ad regulas tamen praxeos Astronomicæ, & ad cœlestia salvanda phœnomena sufficienter dispositum condidit *Copernicus*. Ita quoque materialia suæ Physices principia, non ut vera, & certo talia; qualia depinxit, sed ad explicandos naturales effectus æque apta, ac si vera forent, protulit *Cartesius*, ob ingenuam saltem confessionem suam commendabilis, secundum quam Cogitata sua, suamque

Methodum, etsi explorandis Naturæ arcanis satis accommodatam, non magis tamen pro *Historia*, quam pro *Fabula* venditat. Utinam vero Magnus Vir, cum de Pallade sua tam moderate senserit, vel conatus suos ad purioris doctrinæ amussim magis adhuc castigasset, vel nullum pravis præoccupatum affectibus Lectorum natus esset, quem transversum agere, aut egisse crederetur. Ita multo magis ego de ratiunculis meis Theoreticis sentio, siue *Fabulæ* sint, siue *Historiæ*: quod citra contentionem sanioribus omnibus judicandum relinquo, *refelli* a cunctis, ut aiebat *Cicero*, si opus sit, *sine iracundia paratus*.

Ratum itaque hic habendo, quod jam alibi statuimus, nempe sanguinem in Febris Intermittentibus se habere mere passive, principii vero activi rationem habere succum quempiam heterogeneum, per intervalla eidem sanguini affusum, & febrilem in eo fermentationem, siue effervescentiam concitantem, cohærenter sequitur, quod in Perniciosis tota ratio, & tota vis, secundum quam illæ tam immaniter sæviunt, vel omnino, vel saltem principaliter pendeat a tali succo, quicumque ille sit, peculiarem diathesim, pravam tamen supra consuetudinem suam, atque sylvestrem, & septicam adepto, per quam tam gravia, tam ferocia, & varia producat symptomata. Sed cum ignorato hujusmodi succo ejusdem pariter ignoreretur natura, & qualitas omnium tum nativæ, tum præternaturalis, cumque de eo vix quicquam fuerimus ausi statuere præter motum, viam, atque successivum progressum illius in sanguinem: ideo posito quod talis liquor Fermenti febrilis ordinariam rationem obtinens, in Perniciosis Intermittentibus nescio quid majoris supra consuetam pravitatis habeat, seu nescio quid ascititiæ venenositatis, atque malignitatis (prout diximus *Libro* antecedenti in animadversionibus ad textum *Mortoni Schol. ii.* & ut fusius infra sumus dicturi) præmissa, inquam, hujusmodi positione, nil aliud superest a Causæ Morbificæ consideratione perendum ad distinguendas earundem Perniciosarum differentias, nisi motus, actio, & distributio ipsius Materiæ febrilis in triplicem nostri Corporis regionem, nempe *primo* in primas vias, sic dictas, *se-*

cundo in massam sanguineam, tertio de-
nique in principium nervosi generis: pe-
nes quem motum, actionem, & succes-
sivam propagationem febrilis fermenti in
varias hæc Provincias, si illud peculia-
riter prævum, ac efferum fuerit, illæ eæ-
dem, quas supra exposuimus, emergere
possunt, & nonnihil dilucidari Intermit-
tentium Perniciosarum differentiarum.

Itaque prout in primam Regionem,
Ventriculum nempe, si lubet, Intestina,
Ductusque omnes Chyliferos repit Fer-
mentum istud vehementi quadam, vene-
nata, ac prope arsenicali, erodente vi-
delicet, ac colliquante acrimonia sive in-
genita, sive aliunde acquisita imbutum,
eosdem ferme producit effectus, ac Chy-
lus quidam ex esculentis venenatis con-
fectus, seu ex eodem veneno plus, minus
infectus, perinde ac si Ephemorum Chol-
chicum quis assumpsisset. Proinde orifi-
cium sensile stomachi acriter mordens, &
vellicans, *Cardialgiæ* infert, & per con-
sensum comitem lipothymiam. Eundem
vero Ventriculum, Intestina, & anne-
xos Ductus immaniter pungens, & in
spasmos, ac contractiones excretorias pro-
vocans, affectionem *Cholericæ* similem gi-
gnit. Quod si ferocia nonnihil minore sæ-
viam, quatenus succis viscidioribus sit ir-
retitum, adeoque contractum illius et-
iamnum ferre possint, etsi non sine ma-
gna molestia affectæ Membranz, tunc ea
sequitur irritatio, quæ prius lentam ab-
rasionem, mox excoarctionem illarum
partium, denique succorum omnium il-
luc confluentium, ipsiusque sanguinis illas
intime perluentis excretionem inducit:
unde vomitus mucosus, simulque cruen-
tus cum conatu dolorifico, alvi fluxus
confimilis, ac *Dysenterio* analogus, aut
Dejectio copiosa loturæ carniū similis,
aut alia quædam sanguinem atrum refe-
rens, solet emergere. Referatis quippe,
& abrasis a succo illo sive arsenicali, si-
ve alius corrodentis naturæ, etsi succis
quoque mitioribus, ut dictum est, non-
nihil implicito, referatis, inquam, & ab-
rasis Arteriarum Gastricarum, & Intesti-
nalium osculis, immo vel erosis, vel la-
ceratis excretoriis glandulis ad extrema
vasorum appensis, non potest non egredi,
qua data porta contentus cruor, aut se-
rosior saltem illius portio. Et sic fere sta-
tim ac excidit e Minera sua, & in cavi-

tatem Ventriculi (data suppositione) de-
inde in Intestina, & Chyliferos ductus se-
se insinuat Fermentum istud non modo vi-
tiosum ab ortu, sed indolem insuper Eme-
tico-catharticam in itinere suo, utut bre-
vi, propter aliorum succorum miscellam
hinc inde mutuatum, potest haud difficul-
ter intelligi, quo pacto nonnullas consti-
tuat Perniciosarum differentias: illas vi-
delicet, quæ vel a *Cardialgia*, vel ab af-
fectu quasi *Cholerico*, vel ab alvi fluxu
Hepatico dicto, *Dysenterico*, *Atrabila-
ri*, aut quomodolibet cruento, pernicio-
sam naturam suam sortiuntur, simulque
secundum nos denominationem *Cardia-
cæ*, *Cholericæ*, aut *Dysentericæ*, & *sub-
cruentæ*, aut *Atrabilaris*. Unde est (ut
& hoc obiter repetam) quod facile hallu-
cinentur ii, qui supposita in locis omni-
bus antedictis Fermenti febrilis præexi-
stentia, plurimum fidunt Emeticis, atque
Catharticis pro Februm Intermittentium
curatione: cum tamen ostendat experien-
tia, cui astipulatur & ratio, quam faci-
le sit remediis huiusmodi cum Fermento
febrili maximam symbolescitatem habenti-
bus: ut constat ab effectu utrinque pa-
ri: quam facile, inquam, sit, idem Fer-
mentum potius acuere, & roborare, quam
vincere, & debellare. At de hoc jam
forte nimium.

Quod si a Ventriculo, Intestinis, La-
cteisque primi ordinis (ut *Libro primo*
Cap. vi. tetigimus) lubeat Fermentum
febrile proscribere, illudque tantum agno-
scere in Lacteis secundi ordinis, non ideo-
minus facilis erit explicatio singularum
Perniciosarum in primam Regionem sæ-
vientium, feraliumque symptomatum ea-
rundem. Malignum siquidem Fermen-
tum in secundarios Ductus Chyliferos ir-
ruens, quasi e suis compedibus excarce-
ratum, tantam in ipsis Ductibus irrita-
tionem, molestiam, atque sævitiem exe-
rere potius est, quantam exeret venenatus
Chylus e Lacteis primi ordinis illuc de-
latus. Excitata etenim lucta acerrima
cum succis quibuslibet ibidem præexisten-
tibus, simulque mordicatis immaniter cu-
nicis Lactearum, & sensibilibus earum
fibrillis, cum necesse est sequi spasmodi-
cam omnium partium infimi Ventris con-
nexarum contractionem, ac convulsio-
nem, quæ succos acerbos, & nondum
excretioni maturos, eosque propterea sum-
me

mē mordaces, & efferos (ut qui etiam ex natura sua, Æstivo præsertim, & Autumnali tempore in quibusdam signate corporibus, sunt tales) quæ, inquam, succos acerbos ex Glandulis omnibus Intestinalibus, & ex Canalibus illuc confluentibus, Pancreatico scilicet, atque Choledoco, per vim valeat exprimere. Qui equidem succi sic expressi, præterquam quod ex se ipsis summam vellicationem in Stomacho, & Intestinis gignere apti sunt, & illa in violentas excretiones cogere, abradere, excoriare, & inde cruorem ipsum elicere, ulteriorem etiam noxam inferre valent, quatenus Lactæas ipsas tum primi, tum secundi generis permeando, Fermento quoque febrili suppetias ferunt, illudque deterius adhuc, & ferocius reddunt adventu, & societate sua. Addamus fibrarum nervosarum undequaque divulsarum consensum multiplicem, potentem inducere Cardialgiam, Lipothymiam, aliaque huiusmodi gravia symptomata. Addamus tandem, si liceat, ex tam violento tumultu, & ex diversis Vasorum Lactearum, Mesenterii, Intestinarumque contractionibus secundum varias fibrarum directiones excitatis forte fieri posse retrogradum a Chyliferis Ductibus in ipsa usque Intestina tenuia Fermentum febrile, superato vi convulsionibus valvularum obstaculo. Ex quo qualis ibidem fieret succorum Intestinalium cum Fermento febrili miscella, qualisque confusio, & qualis pariter fluxus, atque refluxus in ipsis Ductibus Chyliferis, eosdem succos, idemque Fermentum suapte natura, saltem per alia ostiola, iterum admittentibus (siquidem non plane impossibilis, ut reor, sit talis positio) nemo non videt. His, & similibus modis posse huiusmodi malignum Fermentum solas Lactæas secundi generis occupans, Ventriculo, Intestinis, Lacteisque primi generis antecederet intactis, symptomata omnia Perniciosarum in primam Regionem sævientium producere probabiliter autumamus. Indiscriminatim nihilominus & hic, ut jam loco citato, omnes, quotquot sunt, primas vias, velut primum limen ipsius maligni Fermenti in sanguinem ingressuri, lubet adhuc considerare, & eadem universali suppositione retenta, ut cœptum est, deinceps prosequi.

Terti Therap. spec.

Haud equidem diffiteor, arduum esse definire in quonam consistat intrinsece peculiaris illa, & determinata virulentia, quam identidem supra consuetam pravitatem suam solet acquirere febrile Fermentum, sive hinc, sive inde illud derivetur, dum singulas producit Perniciosarum species: quam pravam diathesim ascititiam intantum malignam, & venenatam voco, inquantum eam dilucide nequeo explicare. Pro usu tamen practico sat sit dicere, eam esse in casibus nuperrime recensitis ubi primarum statim viarum tumultuaria subversio suboritur, eam, inquam, tunc esse febrilis fermenti naturam, qualis plus minus est, ut modo dicebamus, indoles vehementiorum Emeticorum, atque Catharticorum, seu qualis est natura, ut rem propius designem, ipsorum succorum nostri corporis Cholera Morbum producentium. Sane morbus iste, quantum ex accidentibus patet, causam agnoscit Veneno simillimam: Tertianæ item Perniciosæ modo memoratæ saltem earum aliquæ, maximam habent similitudinem cum Cholera. Itaque qua ratione lethalis esse consuevit Cholera morbus, eadem quoque ratione lethales sunt ut plurimum huiusmodi Febres: eamque similitudinem, quam cum Veneno extrinseco habent humores, & succi Cholera efficientes, illam eandem habet cum eodem Veneno succus febrilis, pro talium Febrium causa receptus. An vero tum illi, tum iste habeant acrimoniam quandam veneficam prorsus ineffabilem, an talis conditionis, quæ semoto etiam obscuro hoc nomine queat sensibilius explicari, præcise non quæro, istamque litem, quæ ad purum nomen ferme reducitur, nec ad praxim conducit, Theoreticis subtilioribus ad extremum usque apicem discutiendo relinquo.

Si tamen liceat super hac re per analogismum quendam crassiuscule ratiocinari; quoniam exactius non possumus absque sophismatum periculo; dicam, illud esse data proportionem discrimen inter succum febrilem, cum Tertianas benignas, & eundem cum Perniciosas modo descriptas excitat, illud, inquam, quod intercedit inter Antimonium uno modo, idemque alio modo præparatum, secundum quas diversas præparationes in linea Emetici, atque Cathartici, modo benignius, mo-

do violentius præstat utrumque, aut alterutrum, varie videlicet alterata, vel immutata heterogenearum illius particularum textura. Sed, ne longe admodum per remotiores comparationes a fluidis humani Corporis recedamus, nonne videmus quantum discrepet a flava bile quo ad acrimoniam, & pravitatem bilis æruginosa, & glastea, sive utraque sit idem humor varie alteratus, sive tertium quid ex diversorum succorum commixtione resultans? Nonne pariter plures succi suapte natura, si seorsim sumantur, plane innocentes, evadere possunt Naturæ nostræ infesti, acerrimi, & erodentes, si simul misceantur? Quid, si vitiatum jam sint seorsim singuli, & a crasi sua desciscientes, ut in casu nostro, atque insuper insimul mixti? In hoc forte uno consistit tota ratio formalis, ut scholastice loquar, Emetici, atque Cathartici, quæ reperiuntur in Fermento febrili relate ad illius actionem in primas vias, ratio coagulantis, aut dissolventis relate ad actionem in Massam sanguineam, & ratio stupefacientis, aut aliter lædentis respectu ad actionem, quam exerit in principia nervosi generis, concurrente videlicet insimul cum eo dispositione *medii*, & *termini ad quem*. Hinc tota Malignitas, Venenositas tota quarunlibet Perniciosarum intantum solummodo occulta, inquantum occultus latex ipse febrilis, alique confluentes succi, eorumque varia commixtio, necnon commixtionis eorundem varia proportio. Sic videmus, unam, & eandem Thermalem Aquam (quamcunque velis) statim ac e prima scaturigine simplex prodit, talem determinatam vim, suæ Fœdinæ, vel, ut ajunt, Mineræ correspondentem, sive bonam, sive malam secum deferre: si vero diversas in progressu, & deteriores Mineras perluat, diversam pariter ac deteriore pro diversitate Mineralium, sive Fossilium, quorum salibus adventitiis imprægnatur, subinde naturam nancisci: unde indoles primigenia notabiliter alteratur, ac deterior evadit, necnon quandoque venefica. Idem cum proportionem dicendum de Fermento febrili in casu nostro. Est enim, ni fallor, intra confinia maximæ probabilitatis credere, quod Febrium Intermittentium fermentum, seu latex extraneus, qui primo, & principaliter sanguinem in periodicam excan-

descensionem, aut effervescentiam concitat; sit quidem ex se ipso, statim ac e Minera sua purus purus egreditur, indole quadam peregrina præditus, quæ cum natura cruoris minime conveniat, sitque adhuc deterior, cum Perniciosas, quam cum Benignas intermittentes gignit; sed neque extra rem est ulterius suspicari, quod ille idem latex febrilis fiat adhuc deterior ratione pravæ, & variæ dispositionis, quam invenit in diversis locis, atque regionibus, per quas transit, vel in quibus hospitatur. Atque ideo, quatenus a termino suæ scaturiginis ad terminum sui confluxus in sanguinem progreditur, & in varios succos morbosos impingit, cum quibus confunditur, ac commisceatur tum intra primas vias, tum intra ipsam cruoris Massam, talem probabiliter ex huiusmodi commixtione acquirit dyscrasiam, quin & virulentiam, atque malignitatem, quæ Febris cæteroqui benignæ, perniciosam naturam, eamque variam pro varietate succorum, quibus diversimode inficitur; valet imprimere. De pravitate illius violenter Emetica, atque Cathartica intra primas vias acquisita, & intra easdem immaniter exercita, variisque idcirco Perniciosarum species constituyente, jam satis hætenus. Ad reliqua nunc pergendum.

Prout igitur idemmet febrilis latex succis non quidem vehementer Emeticis, aut Catharticis, ut in primo casu, pravis tamen, & incongruis secum raptis, in secundam Regionem, seu in sanguineam Massam delabatur, venenositatem alius generis, primæque regioni (quam ideo vel innocue transigit, vel magna ex parte declinat) non admodum infensam solet exercere. Hæc in duas ut plurimum species potest subdividi, quatenus duplex insigne sanguini damnum solet inferre, ipsum videlicet vel coagulando, vel nimium solvendo concurrente insimul vitiosa aliqua dispositione, aut labe intra eundem sanguinem præexistente, ipsamque pravi Fermenti diathesim ad hanc, vel illam noxam specialius determinante. Proinde talis nonnumquam ex huiusmodi commixtione resultat indoles Fermenti febrilis, ut Venenorum fixantium adinstar (quorum prostat ex Vegetabilibus, Animalibus, & Mineralibus numerosa seges) in sanguineas particulas, & spiritus torpor-

rem quandam inducat, cui primum fermentativi, mox & circularis quoque motus retardatio succedit. Hinc vel *Syncope cardiaca* (constipato potius, quam rarefacto, cum primum appellit ex Cava ad dexterum Cordis sinum, cruore) vel universalis quasi coagulatio, aut congelatio eiusdem cruoris, *Algor* partium indefinens, & abolitio pulsus absque restitutione ulla, vel saltem pauca, & exili subsequi solent. Idque fortasse, ut clarius me explicem, duplici potest ratione contingere. Vel enim succus febrilis diathesim modo enunciatam sortitus statim ac sanguini affunditur, illum plane constipat omnino circa Cor, & circa Pulmones, vel in Pulmonibus, vel intra Cor ipsum. Et in hisce casibus, in quibus vel mortiferam syncopem, vel suffocationem repentinam inducit in ipso accessionis principio, Cor ipsum non prætergreditur, neque per Aortam ultra Cor distribuitur ad inficiendam reliquam cruoris massam, cum statim interimat. Vel pravitatem suam minus immaniter exerit succus ille in ipsum sanguinem, itaut totum iter a Lacteis ad Aortam possit complere, & Accessionem febrilem ad augmentum usque, statumque perducere. Et in hoc casu illam specialiter potest in universo cruore producere effervescentiam, quam *frigidam* vocant, quæque ex puris acidis cum puro sale volatili commixtis solet emergere, ut in plurium liquorum citra manifestum caloris sensum effervescentium commixtione observamus. Quæ cum suis limitationibus posita paritate, non adeo capiti difficile redditur, quomodo talis esse possit indoles Fermenti febrilis, talisque salium illius cum salibus cruoris inexistentibus proportio, ut consimilis excitari possit effervescentia, *Februm Algidarum, Syncopalium*, vel similiū, si quæ sint aliæ, productiva, quod satis potest succedere, cum Fermenti febrilis indoles tum nativa, tum ascititia, acidæ peculiariter est, & coagulativa.

Contra, quandoque ex succrescente mixtura, quam diximus, talis resultat indoles ejusdem Fermenti, ut Venenorum potius dissolventium adinstar (quorum pariter plurimæ sunt, notæque species) ipsiusmet sanguinis compagem discindat cita, ac veluti explosiva divulsione partium illius fibrosarum, necnon serosiorum tu-

sione præcipiti, unde sudores statim colliquativi, frigidi, ac *diaphoretici* emergunt: quanquam hoc etiam a concretione partium sanguinis fibrosarum, ut supra, & inde succedente serosiorum effluxu possit procedere. Atque omnibus hisce pravis conditionibus stipatum febrile Fermentum, si activum sit valde, imbecillumque inveniat atque dispositam ad suscipiendam celeriter aliquam ex prædictis impressionibus sanguinis crasim, eas statim (modo unam, modo aliam) *Februm* differentias gignit, quas vel *Syncope*, vel *Algor* funestus, vel frigidus, ac *Diaphoreticus sudor* Perniciosas, & lethales reddit, quasque ideo *Syncopales, Algidas; & Diaphoreticas* dicimus.

Quod si alterutram, ut supra, sortitum sit Fermentum Febrile veneficam diathesim, & præcipue coagulantem, quippe frequentiore: dissolvente tamen etiam quandoque minime exclusa: eam vero seignius, ac lentius in usum deducat, sive quia illam in remissione gradu possideat, sive quia minus dispositam inveniat sanguinis compagem, ut impressionem hujusmodi valeat suscipere: tunc ea lento progressu introducit dispositio, quæ Febre ad ortu Intermittentem sensim in *Continuam, Acutam*, atque *Malignam* convertit. Cum enim veneficum hujusmodi Fermentum Coagulans (idem ratione in oppositum versa intellige de Colliquante) non ita facile intra unum paroxysmum integre subigatur, quin aliquas sui reliquias intra cruorem suapte etiam natura male dispositum relinquat: cumque in dies renovatis accessibus recens semper febrilis hujusce succi renovetur influxus, novaque per consequens, crasi sanguinis semper imbecilliore reddita, restitet illius portio non rite subacta, non potest, quin ex congestis repetito cumulo portionibus talis tandem fiat earum acervus, qualis Febrem essentialiter *Continuam, Acutam*, atque *Malignam*, ex vitiosa sanguinis stagnatione, aut nimia etiam fusione gigni consuetam, solet producere. Et hinc ea emergit Perniciosa Febris naturæ, quæ *Octavam* secundum nos speciem passim obviā, cæterisque omnibus ampliorem constituit, *Subcontinuum* nobis dictam, cujus indoles multiformis tunc cum suum complementum est affecuta, tot & tantis solet sociari sym-

ptomatis, quot & quanta sunt ea, quæ Febrem a primordio Continuum, atque Malignam comitari consuevere: cum hac insuper deteriore additione, ut ultra Continuitatem hic succrescat nova Periodus, non quæ obscuram exacerbationem pluribus Continuis ex natura sua familiarem imitetur, sed quæ æmulatur, licet remissius, pravam Perniciosarum Intermittentium accessionem, adeoque fatigatas jam vires ultro prosteruens, & ob id febrem hujusmodi reddens supra Malignas essentialiter, & ab ortu tales, metuendam.

Denique, prout ad prima tertiæ Regionis confinia pertingit, eademve occupat Fermentum febrile, licet pluribus modis Cerebrum, ac principia nervosi generis possit afficere, & vere multifarie nonnunquam afficiat inferendo deliria, motus convulsivos &c. unico tamen graviore modo, cum citiorem infert perniciem, solet obesse, *Soporosum* videlicet affectum profundissimum inducendo. Id autem videtur contingere, quatenus idem Fermentum extraneis, ut dictum est, salibus, aliunde quoque derivatis imbutum, talis naturæ, & gradus venenositatem acquirit, ut *Mandragoræ*, aliisve soporiferis Venenis analogice respondeat, suamque exerat virtutem non tantum intra Massam sanguineam, verum etiam: & quidem principaliter: in nervosum laticem, seu, quod idem est, in spiritus animales, quibus ab infecto sanguine vel subministratur materia narcotica assiduo appulsu ad glandulas corticales Cerebri pertingens, & inde in nervosum genus diffusa, vel consueta denegatur; nec influit, uti fas esset, pro restaurandis iisdem spiritibus ad obeunda sensus, & motus munia: sanguis enim narcosi infectus forsitan stagnare cogitur in extremis arteriis pro eorundem spirituum instauratione ad Cerebri Corticem desinentibus. Hinc fit, quod exacto citra omnem tumultum primarum viarum itinere, quin blande, & subdole fascinatæ cruoris spiritibus specie tranquillitatis cujusdam torpentibus, sensim ab accessionis initio altius sese infinuet Fermentum febrile. Cum vero plurimam sanguinei Torrentis congelationem nequeat producere, ut in Febribus *Algidis* supra descriptis, particularem saltem in Cerebro stagnationem, & fibrillarum

ejus nervosarum relaxationem ob spiritus vel interceptos, vel ex narcotica materia confectos, inducit. Talis autem, tamquam vehemens nonnunquam est hujusmodi dispositio a Fermento sanguini confuso introducta, ut ea durante per totam extensionem Augmenti, & status Accessionis febrilis Æger lethargicus jaceat, ac ferme apoplecticus, donec subactio prope declinationem eodem Fermento (ni prius Æger occumbat) dissolutoque sanguinis torpentis vinculo, & superato ejusdem stagnantis obice, spiritibusque primævæ volatilitati, fibrisque Cerebri primævæ tensioni restitutis, paroxysmus solvatur, & cum paroxysmo ipsum ferale Symptoma soporosi vehementer affectus. Et hinc denique illam Perniciosæ Intermittentis differentiam, quæ a Comatoso lethali affectu denominationem capit, & *Lethargicam* dicimus, videmus expositam.

Quod autem unum, idemque Fermentum in diversis subjectis, ætatibus, tempestatibus, aliisque circumstantiis possit varias venenositatis tum Colliquativæ, tum Coagulativæ species suscipere tam ob multiplicem plusque, vel minus activam pravitatem suam, quam ob diversam dispositionum habitudinem subjecti, in quod agit, quales requiruntur ad diversarum Perniciosarum differentias constituendas, facile sibi suadere poterit quicumque ab uno, eodemque veneno, æqualem in se ipso semper acrimoniam servante, prout altiora sensim Corporis penetralia pervadit, diversisque ejusdem Corporis succis sese immiscet, ea omnia, etsi varia, & inter se nonnunquam opposita animadvertat successive produci symptomata, qualia in enarratis Febrium speciebus supra descripsimus; iudicio satis conspicuo, longe majorem esse, ac esse videatur, symbolitatem Causarum accidentia hujusmodi, dissimilia licet, producentium: eamque proinde a nostris humoribus accedente præsertim aliorum mixtura esse facile susceptibilem.

Hicce universis generaliter, & superficie tenus libatis circa variam indolem Fermenti Perniciosas Intermittentes producenti, obvium est conjicere, quod et si in diversas species, aut differentias distinximus, *Mercato* præeunte, easdem Perniciosas Febres, ut quæ tantum distant a benignis Intermittentibus, quantum di-

stat Morbus salutaris a Morbo lethali, & tantum differunt inter se ipsa, quantum fere differunt *v. gr.* Cholera Morbus, & Apoplexia: nihilominus si spectemus Fermentum illas & istas producens, unum ab alio non plus quam accidentaliter videtur differre, quatenus accidentale est uni, quod habeat acrimoniam intensioris gradus, ac habeat aliud, & quod commixtionem salium peregrinorum, & exoticorum aliunde mutuatorum admittat. Quod si alicui rixas Logicas affectanti aliqua in terminis *Generis, Speciei & Differentiæ* confusio, aut discrepantia subesse videatur, litem hanc agat cum ipso *Galeno*, & illam componat pro libito, meque in quamcunque partem trahat, annuentem habebit. Dico igitur, Fermentum Intermittentium tam Salutarium, quam Perniciosarum idem esse quo ad rem ipsam, sive, ut loquuntur Scholæ, *substantialiter*, habito respectu ad Intermiſſionem, & ad Periodum; *accidentaliter* vero differre, habito respectu ad malignitatem uni adjunctam, & alteri non: quemadmodum accidentaliter differunt Boleti venenati a non venenatis, flava bilis a bile glastea &c. Sic Antimonium crudum, vel diaphoreticum (ut prosequar comparisonem, qua usus sum alias) quo ad substantiam non differt a Vitro, aut Flore Antimonii, quia revera semper Antimonium est, saltem ex radice; differt tamen accidentaliter secundum diversam præparationem, juxta quam in primo casu innocens est, in secundo vero sæpissime noxium, nec carens omni suspitione Veneni.

Uniformem istam utriusque Fermenti naturam (quod est ad principia essentialia) satis patefacit Peruvianus Cortex, & illius actio febrifuga utrinque æqualis, experientia teste; neque enim virtuti illius cedit minus Perniciosarum, quam Benignarum Intermittentium Fermentum, aucta tantummodo, ubi opus sit, juxta exigentiam dosi Remedii, ut aucta est in maligno Fermento energia fortior nocendi. Quod si illud cæteris succis nocentibus mixtum dicatur aliam a consuetam naturam acquirere, & in tertium quid veneficum converti, cui non amplius competat ratio indolis primigeniæ, dico adhuc experientia fretus, quod cum venenum istud tertium ex plurimum succorum

combinatione, seu potius confusione resultans, habeat pro basi Fermentum febrile Intermittentium proprium, ut ostendit adhuc Intermiſſio ipsa, atque Periodus: cumque Fermentum illud suapte natura consueſcat cedere actioni Corticis, cedit eidem Cortici etiam tunc, quando evadit pars integralis talis veneni; adeoque ex sola simplicis hujusce Fermenti retuſione totius veneni (si modo loqui sic liceat) Perniciosas producentis infringitur activitas. Sic in præparatione Venenorum usui Medico deservientium, ex sola unius partis activioris refractione integra totius veneni habetur correctio, etsi illud non sit Agregatum per accidens, ut in casu nostro, sed Mixtum verum ex Mineralium, aut Vegetabilium genere. An vero simili ratione, ut conjeci, & non alia dometur a Cortice Fermentum, quod Perniciosas gignit, ignoro: quod dometur æque certo, ac Benignarum Fermentum, fere usque ad extremas angustias, indubitanter assevero.

Hoc autem, quod diutina fretus experientia, quæ in dubium revocari nequit, affirmo, alia etiam planiore spectata ratione, videtur ita debere contingere. Itaque considerare est, quod, cum diversæ benignarum Intermittentium species, Quotidianæ scilicet, Tertianæ, & Quartanæ ab uno Peruviano Cortice æqualiter expugnentur, necesse est, earum Causas, in aliqua ratione præcipua univoce convenire, propter quam earum extinctio uniformiter sequatur, licet specie dicantur differre, spectata dissimili earum natura, periodo, & symptomatum societate. Hæc autem communis Causa, si variam periodum respiciamus, videtur esse posse stagnatio temporanea alicujus succi in sanguinem ingressuri, eaque modo longior, modo brevior quo ad durationem, & forte modo, in remotiore, modo in propinquiore loco succedens: qua sola per Corticem sublata, omnis æqualiter tollitur diversarum Februm periodus. Et cum in ratione Periodi Intermittens Perniciosa, *v. gr.* Tertianæ, minime differat ab Intermittente Tertianæ salutari, hinc est quod utraque, quantum ex hoc capite, per Corticem æqualiter expugnetur.

Si vero respicimus succum ipsum hic, & nunc varie, seu per diversa intervalla stagnantem, adeoque diversimode etiam non-

nonnihil se habentem; & constituentem Fermenta ipsa diversas salutarium Intermittentium, puta Quartanarum, Tertianarum &c. species producentia, etsi ista ob hoc ipsum, & propter diversitatem symptomatum, quæ pariunt, diversam quoque inter se dyscrasiam habere minime dubitem, adhuc tamen in illis radicalem quandam symboleitatem, & uniformitatem semper servari crediderim, fatione cujus non obstante aliqua difformitate convenient univocæ in præcipua quadam vitiosa dispositione supra quam cæteroqui fundatur, vel cui accedit diversa nonnihil hic, & nunc ipsorum Fermentorum habitudo. Suadet hoc vulgaris experientia, qua constat, tam Tertianæ, quam Quartanæ Fermentum ab uno, ut diximus, & eodem Peruviano Cortice æqualiter retundi. Suadet hoc succus ipse febrilis, qui probabiliter, ut aiebam, semper est idem latex, vel saltem de eodem genere, conclusus, & stagnans, & ob longiorem solum, vel breviorē stagnationem modo hac, vel illa tempestate, modo in hoc, vel in illo loco contingentem, nonnihil diversimode vitiat. Suadet denique alia experientia, qua notum est, quam facilis sit, & crebra metamorphosis unius speciei Intermittentis in aliam, quod nonnisi a symboleitate Fermentorum potest procedere. Si enim toto cælo diversa, & fere ad invicem contraria supponantur Tertianarum v. gr. & Quartanarum Fermenta, arduum erit intelligere non solum quomodo contingat hujusmodi transmutatio, verum etiam quo pacto unus & idem Cortex possit in illa opposita agere, ut agit: nisi velimus totum opus refundere in diversos Corticis sapes, ut opinatur *Thomas Donzeilus*, vel nisi clarius talem supponamus propter hujusmodi sapes Chinæ Chinæ constitutionem, ut Salium Hermaphroditorum adinstar oppositas etiam inter se acrimonias æqualiter temperet, eo pacto, quo data proportionē una, & eadem simplex Aqua acidam v. gr. æqualiter, ac salis sui additione acrimoniam diluit.

Cum itaque minus, quam differant ad invicem Tertiana, & Quartana benignæ, differant inter se Tertiana perniciofa, & Tertiana benigna (istæ enim sunt ejusdem speciei, teste eadem periodo, secus ac illæ) hinc est, quod utriusque Fermentum

æqualiter dometur a Cortice, ut ab eodem domatur æqualiter Fermentum Tertianæ, & Quartanæ benignioris. Cum enim tota diversitas Tertianæ benignæ, ac malignæ nobis elucescat ex solo symptomate pernicioso huic adjuncto: & cum tale symptoma non differat ab alio simili non pernicioso in Tertiana benigna apparente: ut vomitus v. gr. in ista moderatus, in altera immanis: cum, inquam, non differat nisi ratione majoris intensiōis, ita forte nonnisi ratione majoris intensiōis consuetæ dyscrasie, aut acrimoniæ suæ, quæcunque illa sit, differt Fermentum Tertianæ perniciosæ a Fermento Tertianæ non perniciosæ, adeoque tota illius malignitas, ac venenositas, quæ ineffabilis dicitur, non aliud est nisi major intensiō activitatis ejusdem Fermenti febrilis, cujus indoles solita cum ignoretur, æque ideo ignoratur intensior insolita. Sed quo pacto per Corticem rite administratum illa corrigitur, eodem quoque corrigitur & ista, Fermento scilicet istius æqualiter retuso, licet in hoc casu nocentior, quam in alio ejusdem sit vis. Sic idem telum æquali nisu vibratum in eandem corporis partem, prout magis, vel minus acutum est, modo leve, modo lethale vulnus infligit; si vero omni acie sua tam quando acutius est, quam quando est obtusius, per eandem limam æque spoliatur, ab infligendo tam lethali, quam leviori vulnere æqualiter prohibetur. At istiusmodi ratiocinationes nodis quamplurimis inextricabilibus implexas, nonnisi ut nutantes velim accipi caligantis intellectus mei cæspitationes.

Firmiore talo deberet posse per hanc arenam incedere, si materia fineret, Medicinæ practicæ bene jugata Mathesis, quæ utinam æque feliciter applicari posset Morbis ut loquebantur Antiqui, Similiaribus, sive in intemperie constitutis, adeoque Febribus tam simplicibus, quam putridis, ut pariter aiebant, atque malignis, ac applicatur Morbis Organicis. In his certe quoniam Solidorum affectio vel solitaria est, vel saltem prævalet Fluidorum læsioni, locum satis amplum potest habere Mechanice, anatomicis, chirurgicis, clinicisque simul observationibus juncta: id quod in rebus ab Opticen pertinentibus quam maxime elucescit. Immo & eandem ingeniose usurpatam ad plures alias

alias extendi posse nequaquam negaverim Medicinæ provincias, ut luculenter testantur tot practica non minus quam subtilia, & docta Clarissimi in dies *Hæqueti*, aliorumque nostri ævi Scriptorum tum alibi memoratorum, tum etiam non memoratorum Opera Medico-mechanica, in quibus etsi Solidorum systema pro basi sternatur, sua tamen quoque vis non plane denegatur Fluidis insito quaquaversum turgentibus spiritu.

Haud æque facile forsan procedit res in explicandis Morbis inorganicis vulgo appellatis, seu Similaribus, & specialiter Febribus, quarum abstrusa, & implicata natura mechanicum utrumque systema non parum fatigat. Quia vero Ætiologia earundem Febrium, in quibus, ut reor, Fluida per se exorbitant, atque organo suo Solida ipsa consecutive afficiunt, ac lædunt, melius concordare videtur cum observationibus Naturæ, si fluidorum systemati superstruatur, quam si superstruatur systemati solidorum; optandum idcirco superest, ut iidem Celebres Viri, vel iis jam emeritis, alii posthac mechanicis itidem principiis innixi, post sedulam praxim Medicam a diutino tempore exercitam, conatus suos ultro urgeant, ut hanc Spartam adornent per Mathesin fluidis quoque humani corporis, eorumque tum peculiari texturæ, tum motibus intestinis, quoadusque licet, applicitam, etiam si res ardua hæc sit, ac perdifficilis, maxime cum nondum satis compertam habeamus omnium singillatim succorum naturam, vim, & secretionis modum, immo nec circulos satis calleamus eorundem particulares, aut varias velocitates, qua singuli circumaguntur, ut ad Circulum universalem concursu redeant inæqualiter æquali. Allaborandum nihilo minus æque dixerim hac etiam via; neque tamen, ubi sic exigit rerum ordo, pigeat quemquam petere principium motus, non immediate quidem a Solidis in prima sui creatione sic ineffabiliter constitutis, sed potius a Fluidis spiritu suo insito, & elastica vi, quantum par est, abunde pollentibus, illamque jugiter in Solida transferre valentibus.

Hæc rursus si forte teratur universaliter semita, quam antehac calcavere tot alii præclari Viri universa Mathesi præstantes, quamvis, ut fatear, theoriam

Febrium, præsertim Periodicarum, ut & omnium, quas Malignas vocitamus, aut Pestilentes nondum satis extricarint; nullus tamen dubito, quin improbo, ut dici solet, labore adhibito, plurimus saltem sit emerurus Tyronibus præsertim instituendis profectus; esto quod ob peculiarem conditionem materiæ nimium inæqualis, & variæ, nimiumque irregulärer mobilis, non omnis circa hoc ab Arte suapte natura conjecturali demi queat incertitudo. At de his iterum satis, universalis namque isthæc innuere si forte licet, inculcare amplius non decet, ne iis, qui longe supra nos eminent, philosophandi leges temere videamur velle præscribere. Resumptis ergo crassioribus nostris sermonationibus, ad Methodum curandi Febres Perniciosas pro scopo unico nostræ specialis Therapeutices assumptas, quo cœpimus gradu pergamus.

Munus ergo sollertis Medici, qui Perniciosam Intermittentem dignoverit, erit statim paucis præmissis, quæ indicationibus universalibus, prout e re videbitur, respondeant, vel iis omissis, si occasio sit præceps, erit, inquam, munus illius statim ipsi Fermento directe occurrere, ut imminentem paroxysmum periculo sæpius, atque terrore plenum antevertat, vel saltem imminuat, ac leniat. Considerata itaque gradata omnium prægressarum, præcipue vero postremæ accessionis intensione, & inde elicitæ conjectura futuri accessus, necnon habita mensura distantiae illius, eam plus, aut minus, citius, aut lentius præmittat remedii Febri-fugi quantitatem, quæ enervando plus, aut minus, citius, aut tardius, prout opus esse videbitur, Fermento adventuro sit satis; adeout vel omnino præcaveatur Paroxysmus, vel, si plane id non liceat, vel forte non libeat, saltem leniatur, ut vires ægrotantis ferendo sint, usque ad integram paroxysmorum sublationem, quæ omnino est in arbitrio experti Medici etiam quo ad tempus, & modum.

Hac in re rite gerenda expediret præ oculis habere Theoremata illa generalia Febrium Intermittentium proprietates nonnullas respicientia, quæ *Capite vi.*, & *viii. primi Libri* protulimus. Nobis ideo congruum est, ut saltem fingamus pro crassiore quadam, sed utili curationis idea, quod illarum Fermentum, etsi in lo-

eo peculiari adeo repositum, ut viribus Catharticorum, atque Emeticorum sit ut plurimum inaccessibile, & radicitus inexpugnabile, habeat nihilominus cum primis viis, & specialiter cum Ductibus Chyliferis sive propinquiorem, sive remotiorem aliquam communicationem, ad hoc ut possit, quodcumque e suis loculis proruperit, easdem vias subire. Quod equidem fieri poterit vel per eadem ostiola, per quæ Chylus primum ingreditur, vel etiam mediis aliis communicationibus, quæ per totum Lactearum tractum a primo illarum exortu usque ad locum insertionis earum in sanguinem plurimæ sunt, ut ostendit lymphæ Chylum ubique diluens, & Lacteis potissimum Mesentericis (Chylo jam per eas in sanguinem advecto) recenter adveniens, ex observatione *Malpighii*, *Nuch*, *Municks*, aliorumque recentiorum Anatomicorum. Ponamus insuper, Chinam Chinam in tenuissimum pollinem redactam, & quomodolibet deglutitam, si non ipsam Fermenti Fodinam directe, & immediate perire, saltem in Intestinis ipsis, & Ductibus Chyliferis ad longiusculum tempus morari, illisque ad modicum intervalum adhærere: quod non plane negabit qui animadvertet, res plurimas nutritioni ineptas, etsi ob molem, figuram, & pondus ad secedendum ab intestinis magis dispositas, ad longum tamen tempus in iisdem de more delitescere, antequam cum Chyli recrementis crassioribus foras amendantur. Id ipsum autem eidem Chinæ Chinæ non modo potest accidere, sed vere accidit, ut ramenta illius excreta, & sæces alvinæ tinctura ejusdem infectæ longe satis ab illius assumptione palam testantur. Atque ita actionem Chinæ Chinæ adversus Fermentum febrile per immediatum etiam utriusque contactum facile erit intelligere; & eo facilius, si præter iter Corticis per Intestina consideremus insuper necessarium progressum particularum illius in Lacteis, necnon longiusculam earum moram in iisdem Lacteis, in quas saltem, & per quas aliquando vehi debet Fermentum febrile ad sanguinem tendens, quicumque sit terminus, a quo in easdem illud delabatur. Denique ponamus, eandem Chinam Chinam si non crassiore, tenuiore saltem substantia sua, succis intra Intestina hospi-

tantibus intime immixta, quod idem est ac dicere, virtute sua iisdem communicata, & impressa, Fermenti adinstar massam aliquam imprægnantis, eisdem succos ita alterare, & suis viribus robore, ut continuato assidue illius usu evadant apti ad præstandam medelam Fermento febrili, cum quo alicubi sunt commiscendi, & ad illud retundendum, quoties eidem commiscebuntur. Quemadmodum enim, si pravi sint, possunt illud deterius reddere, ita si virtute polleant Febrifuga sibi a Peruviano Cortice communicata, non modo illud non acuent, sed balsamicam, quam quodammodo acquisierunt, naturam ipsi demum Fermento imprimunt, pro residendo eodem ad nocendum inertis, etiamsi non statim ac retusum est, præcipitetur, sed in ipsam Massam sanguineam se insinuet, dummodo tamen assidua sit, & valida per novam Febrifugi ingestionem illius retusio.

Quod si etiam velimus nobis suadere eandem Chinam Chinam vel sanguinem munire adversus Fermentum adventurum, vel depurare illum, ac abstergere ab eodem Fermento intta eundem, veluti in sua Minera degente (quod alias cæteroquin non sumus lubenter amplexi) immo si velimus, eam altius penetrare ad lustranda remotiora quæque ejusdem Fermenti seminaria, non ideo sub hac hypothesi pro correctione ipsiusmet Fermenti febrilis minus feliciter curationem instituemus. Atque hoc dictum volo, etiamsi metuamus, quod China China nudum Fermentum adorta vel in suo Foco, vel tantum in suo itinere, *Causam* ejusdem Fermenti *productricem* nequaquam tollat. Neque enim de hoc quod pro dubio ad summum, ac incerto haberi potest, adeo solliciti esse debemus in casu ocyslime extremo, ut ob id præsens, & certum exitium velimus negligere, maxime cum impetratis induciis, tractu temporis vel natura ipsa, vel Ars, vel ætas, vel corporis exercitatio, vel anni tempus integram medelam consuescant subministrare. Certe in Cancro serius exitium minitante mos est adhibere Curationem, ut vocant, *Palliativam*, quæ mortem tantummodo protrahit, nec unquam sanat. Quidni ergo in casu præcipiti Febris Perniciosæ liceat, imminente morte, uti (cum præsto sit) Curatione vera, & satis firma, ubi potiore

tiore jure, quam in Cancro, ipsa optabilis esset simplex Palliativa? Denique, si ex *Cornelio Celso* Multa in præcipiti periculo recte sunt, quæ alias essent omittenda: meliusque est anceps experiri remedium, quam Ægros certo exitio relinquere, cur in eodem præcipiti, certoque exitio omittendum erit remedium suapte natura tutissimum, & minime anceps, quod vel in morbis periculo carentibus communiter solet administrari? His ergo pro fundamento, aliis vero, quæ præmisimus, pro modulo agendis nobis propositis, facile est, ut juxta exigentiam casuum diversorum in ardua qualibet Febrium Perniciosarum circumstantia, & temporis angustia, Peruvianum Corticem rite, & cum fructu valeamus offerre; nihilominus, ut firmiore talo in hoc possimus incedere, Methodum ipsam Specialem, certis regulis constitutam, & variis casibus, quæ in Praxi contingunt, accommodam, vel saltem haud difficulter aptabilem, pro Medici videlicet curantis judicio, & pro diversa identidem eorundem casuum exigentia, jamjam aggredior luculenter exponere.

CAPUT III.

Methodus exhibendi valide, atque feliciter Peruvianum Corticem adversus singulas recensitas Febrium Perniciosarum species, etiam in casibus ferme deploratis.

PER hoc, quod Febres Perniciosas antea descriptas Peruviano Cortice curandas velim, non ideo cætera remedia rejicio, quæ, priusquam ingruat ferox perniciës solo Cortice domabilis, locum habere solent, & vel universalem humorum sensibiliter peccantium alterationem, vel etiam peculiarem (quantum conjectare valemus) Fermenti febrilis correctionem, aut mitigationem respiciunt. Rideo equidem; seu potius doleo, quod his solis adeo fidamus, ut in eorum usu enervi, & imbecillo teramus assidue, ac inutiliter tempus, & verum, validumque Febrifugum illis posthabeamus; magisque rideo, dum in ea curandi ratione, quam scrupulosam, & supersticiosam festive appellat *Baconus*, rixas pueriles identidem audio inter *Teraces* propositi

Viros - sive circa numerum foliorum herbarum cujuscumque domesticæ, puta lactucæ, jusculo incoquendæ, vel amygdalarum emulsioni addendarum; an scilicet quinque sint plures, quatuor vero pauciores, quam par sit, vel circa usum Endiviæ potius, quam Cichorii, eo quod nonnulla certe sit talium Vegetabilium (et si succedaneorum ad invicem) ut & salium eorundem diversitas: quasi in stomacho, & corpore nostro mille cibariis longe diversis assueto citra sensibilem humorum, aut sanitatis alterationem, quicquam insigniter diversum mediante usu jusculi medicati per quatuor, vel quinque dies assumpti possit efficere Endivia supra Cichorium. Proh quanta est delicatolorum aliquando Medicorum discordia circa delectum herbarum aliquot convivalium, in quarum tamen usu promiscuo tantus est Coquorum non modo, sed & Botanicorum consensus!

Rideo pariter, sed risu Sardonio, cum a nonnullis non ob credulitatem (quod condonandum foret) sed ob garrulitatem, & vanam quandam ostentationem artis, ne dicam sui, pretiosa potius, sæpe inutilia, quam vulgaria, & minus conquistata remedia, meliora tamen (quæ scilicet ex mente *Plinii* - pauperimus quisque cœnat) præscribi video, vel vulgariibus ab alio Medico propter eandem indicationem præscriptis substitui, ad captandum popellum: quasi Concharum, vel Cornu Cervi pulvere, quo ad effectum longe præstaret pulvis Margaritarum, aut effœtum Magisterium earundem, magisque excelleret, ubi indicetur potus ferratus, extinctio (debilior licet, Auri, quam Chalybis candentis, quemadmodum pretio supra Chalybem excellit Aurum. Ostentationes sane ridiculæ, simulque nauseosæ, esto quod ad illarum falcimentum haud difficile sit nugatorias comminisci ratiunculas, ab ingenuis, cordatisque Viris despiciendas, & minime audientas. Medicis hujusmodi optima supra cæteros memoria est opus, ne scilicet quod semel ab alio propositum repudiarunt, ut noxium in tali morbo, & subjecto, in eo ipso post annum tanquam utile proponant, affectatæ olim reprobationis obliti: quod aliquando contigisse meminî.

Non ergo pro curatione Febrium Perniciosarum de remediis inutilibus loquor, vel

vel de utilium æquipollentium inutili, nimiumque religioso delectu; sed loquor de congruis omnibus recta, & ingenua Methodo administratis, eaque, quoadusque possunt prodesse, suis loco, & tempore esse usurpanda, ultro concedo. Cum tamen vita Hominis est in discrimine, nec nisi per promptam inhibitionem Paroxysmi Febrilis possumus declinare exitium imminens, tunc saltem, nisi prius, aliis remediis posthabitis ad Peruvianum Corticem debemus confugere; nec, nisi cum nostræ conscientiæ detrimento, perspectis jam illius viribus, possumus, ut reor, hujusmodi auxilium certum æque ac innocuum omittere. Nimium suadet hoc ipsius certitudo mortis, & certitudo remedii illam impediens; si quod enim est in Medicina certum de morte præsagium, illud est unice in casibus Perniciosarum septem præsertim priorum specierum, cum illæ jam pulsus abolitionem, algorem universalem, lethargum mortiferum &c. intulerunt. Quæ sane certitudo funesti præsagii tanta nunquam est in moribundis, vel in agone constitutis ex qualibet Febre ab ortu Maligna, ut ipsa evincit experientia. Qui enim ad statum jam memoratum devenit Ager, etsi non statim expiret, sed per diem adhuc tantillum resurgat, accessione tamen correspondente certo perit, ni servetur ope Corticis, de cuius præsentaneo auxilio non minor est, ac esset antea de imminente morte certitudo. Liceat exemplo rem explicare, satis, ut puto, apposite. Si quispiam natandi nescius mergatur in vasto gurgite, nec illi quidquam circumprossit, quod possit prehendere, ut emergat, is profecto, licet semel, aut bis conatu suo naturali, & vi subeuntis aquæ, sursum trusus efferatur nonnihil, cito tamen, & certo suffocabitur, ni illi baculus, vel quid simile porrigatur ab adjutrice manu. In gurgite mergitur Ager ex Perniciosa Febre algidus factus, & sine pulsu, utut paululum relevari semel, ac iterum videatur. Lignum extrahens e gurgite est Peruvianus Cortex rite porrectus. Manus adjutrix est manus Medici, illum methodice, ac opportune porrigentis.

Non una tamen præcise est Methodus in omnibus hisce casibus adhibenda, sed potius duplex, habito respectu ad dupli-

cem ordinem Februm Perniciosarum. Rursus utraque adhuc varia evadit nonnihil pro diversitate motus, seu velocitatis ipsius Febris modo magis, modo minus celeriter in præceps ruentis: itemque pro diversitate temporis, quo vocatur Medicus, seu pro longiore, aut breviori intervallo, quod illi superest ad agendum, postquam vocatus fuerit pro inhibitione imminens exitii. Juxta varias igitur hujusmodi circumstantias varia quoque aliquantulum est, nempe modo lenior, modo fortior Methodus exhibendi Corticem, ut mox apparebit.

Et quidem generaliter loquendo, Methodus fortior convenit magis septem prioribus Perniciosarum speciebus, quas in primo membro latioris nostræ divisionis sumus complexi; & sunt, quando Febris quantumvis Exitialis suam Intermiſſionem, suumque Circuitum etiamnum servat. Atque eo validior ea esse debet, quo celerior est motus ipsius Febris ad exitium properantis, & quo brevius est intervallum temporis, quo distat Accessio, quodque ad illam inhibendam Medico superest. Methodus vero lentior magis convenit octavæ, & ultimæ speciei, quam in postremo membro ejusdem primæ divisionis solitarie collocavimus; & est, quando Febris Intermittens ab ortu ad Continuum essentialiter Acutam, & Malignam tendit. Atque hæc ipsa quoque Methodus, levior licet respective ad Methodum supradictarum, nonnihil fortis aliquando (& quidem magis, vel minus) debet evadere, prout velocior, aut lentior est motus ipsius Febris ad Continuum essentialiter tendentis, proutque majus, vel minus est spatium temporis, quod superest Medico vocato ad impediendam continuitatem.

Exordium itaque ducendo a validiore, & quo ad effectum celerem mirabiliore Methodo, septem priores Perniciosarum Intermittentium differentias respiciente, vel eam, ut dictum est, adhibere contingit, quando Febris minus præceps in suomotu ob gravissimum symptoma maximum quidem periculum portendit, sed non immediate: verum probabiliter post duos circiter (anteactorum respectu habito) paroxysmos; & tunc etiam minus valide usurpetur Cortex, nempe more fere vulgari, adhuc sat est; vel eandem metho-

thodum contingit adhibere (quod frequentius accidit) cum jam Febris febrili symptomate, quodcumque fuerit ex recensitis suo loco, Ægrum in tali statu repente constituit, ut vix illam, quam actu patitur, accessionem videatur posse transigere, cum morali certitudine quod alteri non sit futurus superstes, & in tali casu validissima opus est Corticis oblatione.

In quocumque autem ex duobus casibus modo recensitis reperitur Æger, Perniciosam Intermittentem quamlibet passus ex prioribus septem speciebus, statim ita curandus est, ut quo citius possibile sit, viæ omnes, per quas Fermentum futuræ accessionis transire debet, ut inde elutrietur in sanguinem, Peruviano Cortice abunde conspergantur, omnesque, quotquot sunt, succi in primis viis cum Fermento alteram accessionem producturo commiscibiles, omnes, inquam, eodem pulvere inebrientur; adeoque Venterculus, Intestina, Vasa Chylifera, omnesque succi per eadem Vasa reptare soliti, hoc pulvere Febrifugo copiose scateant necesse est, ut hospitem efferum sive in illis latentem, sive illis accessurum, excipiant ut par est; illum videlicet enervando, debellando, ac mansuefaciendo, ne ultra pergens, ultra lædat.

Ad hoc opus cito absolvendum de more non minus requiritur, quam quantitas *sex drachmarum* pulveris, nec plus, quam *uncia una*, ad impediendum scilicet futurum accessum, & *tantundem* circiter postea ad firmandam valetudinem, & inhibendam recidivam. Quæ quantitas modo celerius, modo lentius debet absumi, prout magis, vel minus distat imminens paroxysmus, & prout majus, vel minus est imminens paroxysmi periculum. Sciendum est enim, ut dicebamus *Cap. I. §. viii. Libri primi*, ad sistendam Febrim quamlibet Intermittentem sufficere quidem *drachmas duas* pulveris, si uno haustu assumantur longe satis ab accessione futura, nempe vel in principio, vel saltem in fine accessionis antecedentis (loquor de correlativa ad eam, quam intendimus inhibere) sed si talis distantia non adsit, ita ut paroxysmus, qui debet impediri, distet v. g. per xxiv. horas tantummodo, vel etiam minus, & tamen opus sit illum impedire ratione periculi, quod secum latens est (non

loquor de paroxysmo vel jam invadente, vel quam proxime imminente, sive lethalis, sive mitior ille futurus sit, quoniam ad eum curandum pertingere tempestive nequit actio Corticis) in tali casu necesse est, quod copia pulveris suppleat defectum temporis, & quod ipsa quantitas adaucta absumatur ea proportionem, & ordine, ut primus haustus, si offeratur in forma liquida, vel prima oblatio, quomodocumque fiat, constet tali quantitate pulveris, ut potis sit probabiliter ipsum paroxysmum vel sistere, vel per plurimum enervare: quod facilius assequeremur per primam oblationem validam, a paroxysmo inhibendo magis distantem, quam per reliquas, quarum actio serius in actum deducitur. Et hinc est, quod si primo offeratur in paucis dosi, etiamsi postmodum, vel frequenter exhibeatur, ut mos erat *Talbotii*; & aliorum, vel copiose etiam, sed prope accessionem, facile fraudemur sine nostro; secus si longe ab accessione fortius, prope vero accessionem debilius agamus. Utrumque autem ea proportionem faciendum, quæ securitati effectus, & casuum exigentiæ modo majori, modo minori apte respondeat.

Hanc autem regulam, & consona proportionem dispositam distributionem remedium paulo infra melius determinabimus, atque exemplo illustrabimus, ut vim remedium cum brevitate temporis, quod superest ad impediendum futurum accessum, commensurare possimus, & cum prævia cognitione, ac quasi ex certa scientia id assequi in casibus arduis, quod in vulgaribus quasi fortuito nonnumquam contingere observavit *Monginotius* inquiens -- *Notandum venit, si invaso* (intellige Corticis) *admodum valida fuerit, aut si crebrius fuerit exhibita, nonnullos a primo etiam paroxysmo liberationem obtinere: unde Medicamento plurimum laudis accedit.* Et licet hanc citam curationem in casibus minime urgentibus, in quibus tantummodo illam observavit, minus firmam censeat, illique propterea anteponat (nec forsitan male) nonnihil lentiores; in casibus tamen præcipitis exitii, eadem, utpote coacta, hanc exceptionem pari non potest: satius est quippe recidere segnius in Febrim, quam cito mori. Sed & de rara in hisce ipsis casibus.

casibus recidiva aliquid infra sumus dicturi.

Si itaque *Æger* in talibus circumstantiis sit constitutus, ut probabiliter duos adhuc *ex. gr.* ferre possit, etiamsi intensiores futuri sint, paroxysmos, quatenus scilicet Febris sit motus non adeo præcipitis, & perniciosum symptoma habeat adhuc quandam mediocritatem: in hoc casu (siquidem fidendum sit morbo, qui nullam sæpe servat proportionem, adeo ut non raro post accessum levem sequatur immediate lethalis alter) in hoc, inquam, casu, declinante accessione, vel ea integre soluta sufficiet *drachmas duas* Corticis, prout de more in Intermittentibus Benignis. Quia tamen Febris Perniciosa habet nescio quid pravitatis, & pertinaciæ supra Benignam, ideo ad majorem cautelam, si Febris præsertim duplex fuerit (loquor de Tertianæ per modum exempli, & de hac semper intelligi velim, quippe magis obvia, & pernicioso characteri magis obnoxia) ad majorem, inquam, cautelam utile erit sequenti die, minoris scilicet afflictionis, *unam* adhuc *drachmam* præscribere, ipsoque futuri paroxysmi fortioris die pluribus horis ante accessionem adhuc *alteram*; sic enim dubio procul paroxysmus ille majoris afflictionis non succedet, sicut nec subsequens levior. Quod si, ut dicebam, suspicio de symptomate pernicioso sit minor, & periculum magis distans, Febrisque tantum simplex, possumus etiam solis *drachmis duabus* antecederet paroxysmo exhibitis contenti esse, & observare quid inde sequatur, priusquam Corticem repetamus, cum morali certitudine, quod, etiamsi correspondens paroxysmus adveniat, levior is erit, & longe minoris periculi; adeoque poterimus, si velimus, etiam per *semidrachmas* pulveris vel semel, vel bis in die exhibitas, paulatim accessiones imminuere, & intra paucos dies in totum extinguere. Mihi tamen semper magis probabitur Methodus validiuscula, ubi suspicio pernicipis justum fundamentum habeat; tum quia infidus est ordo, & inæquale incrementum accessionum, quæ quandoque nos fallunt; tum quia, cum innocuum semper repererim in quacunque dosi remedium istud, non est cur ubi decernitur necessarium, hæreamus in parva, maxime cum fortius ope-

retur, quo fortius exhibetur: & quo fortius operatur, eo minus sit semper periculum, quod repullulet Febris recisa.

Si vero ob neglectas Febres, nondumque ab ullo Medico curatas, vel ob easdem non satis a curante Medico observatas, aut observabiles propter occultam illarum malitiam, repentinamve, ac præcipitem mutationem, si, inquam, ob has, vel similes causas *Æger* (quod sæpe contingit) jam fuerit in exitium, sitque ideo in tali statu, ut jam frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, & quod pejus est, in eodem statu diutius perseveret destitutus auxilio Corticis, Medico videlicet illius restitutionem tentante per sola Alexipharmaca, atque Cardiacæ vulgaris: in tali casu, dummodo vita in futuram saltem accessionem protrahi debeat (quæ conditio omnino requiritur ad evitandam calumniam, non vero quia China China obsit, cum nequit prodesse, ut fusius explicabimus sequenti *Capite*; neque enim hominem intra illam ipsam accessionem expiraturum vel Cortex, vel aliud quidquam sanare valet) in tali, inquam, casu, licet res in angusto sit posita, & insuper postridie *v. gr.* adventura sit nova Accessio procul dubio cæteroqui lethalis, nihilominus omniconatu statim tentanda est viriliter introductio liberalis quantitatis Peruviani Febrifugi, posito quod *Æger* possit illud deglutire; hæc enim difficultas, quæ in lethargicis præsertim facile occurrit, non semel in causa fuit, ut quispiam remedio destitutus occubuerit, qui fere certo convalesceret, si potuisset assumere.

Ponamus itaque per modum exempli, quod *Ægrotans* aliquis post duos paroxysmos *v. gr.* Tertianæ simplicis Intermittentis, quorum prior levissimus fuerit cum nullo, vel paucio stomachi angore in principio accessionis, & alter nonnihil fortior cum dolore mordaci oris ipsius Ventriculi, tertium patiatum fortissimum cum tali, tantoque morfu ejusdem stomachi, ut primo ejulans, ac ululans, dein clamandi impotens, jactabundus, nauseabundus, animo deficiens, cum pulsu pertinaciter abscondito, oculis concavis, suspiriis luctuosus, sudatiuncula frigida, & hujusmodi, videatur animam efflaturus. Ponamus pariter, quod a Natura, atque a Remediis adjutus, & recreatus post plu-

plures, & plures horas tandem incipiat reviviscere cum levi aliquo ad tactum calore, pulsus, utut minutuli, elevatione, morsusque ventriculi imminutione, adeo Medicus moralem certitudinem habeat de vita in futuram accessionem protrahenda, sed simul æqualem de morte tunc temporis adventura una cum Paroxysmo febrili, qui, quartus cum sit, cæterisque de more ferocior, quippe cum morbi statu coincidens: & die septima, in hoc certe casu lethalis omnino futurus erit. Ponamus adhuc, quod statim ac appareat ea symptomatum remissio, quæ finit Ægrotantem loqui, ille tum animæ primum, tum rebus deinceps suis successive consulat, ad quæ peragenda non parum temporis necessario requiritur. Omnibus hisce tandem peractis, mane sequenti (quæ dies est ab accessione vacua) ponamus denique alterum Medicum in consilium vocari; Ægro aliquantulum quidem, sed parum respective ad dies antecedenter correspondentes allevato, & quo ad actus externos aliquantulum vegeto, ad motum non segni, & ad respondendum, licet languidiusculæ, prompto: sed ex alia parte, remanente pulsu adhuc exili, & nonnihil celeri, sudatiuncula quadam viscida cum splendore faciei, nausea, aut apepsia cum quadam sensatione molesta in regione stomachi, oculis cavernosis, voce sepulta, suspiriis identidem anhelosis, & nonnunquam singultuosis: itaut de futura accessione sequentis diei, ac per consequens de futura morte inter Medicos curantes facile conveniat, nisi impediat paroxysmus (quod primo loco requiritur) ad impetrandas saltem inducias pro iis, quæ superuat, symptomatis ex arte corrigendis, & pro tollenda pulsus celeritate, & frequentia febrili, etiam extra paroxysmum noviter introducta, quæ tamen nullo negotio etiam sponte post inhibitum paroxysmum cum reliquis symptomatis solet evanescere. Cum vero nullum in Medicina remedium sit, a quo possimus promptam inhibitionem paroxysmi sperare, nisi a Cortice Peruviano rite administrato, iste propterea in hoc statu, quin & in pejore (in quo ne ipsi quidem Medici cæteroqui Cortice utentes, illum posse proficere quondam credidissent) nulla mora, vel cunctatione interposita, proponendus est a Medico recen-

Terti Therap. spec.

ter vocato, & nervose exhibendus:

Obstat equidem in hoc casu brevitatem temporis (quæ aliquando etiam major est in aliis casibus) obstat, inquam, brevitatem temporis, quod superest usque ad futurum accessum. Et certe in tali temporis angustia *duæ drachmæ* Corticis, quæ requirunt pro actione sua totum saltem spatium, quod intercedit inter unam, & alteram accessionem, non sufficiunt ad impediendum, quin immo neque ad minuendum quantum opus est proximum paroxysmum, qui quoque, etiam si levior foret, & cardialgia minus feroci comitatus, adhuc tamen hominem viribus jam destitutum, qualem supra descripsimus, dubio procul jugularet. Igitur in hoc casu necesse est, ut Æger, quo citius fieri poterit, saltem *drachmas sex* Corticis deglutiat, primo quidem haustu *semunciam* circiter, & reliquum partitis vicibus, *ex. gr. drachmam unam* post horas sex, vel octo, & post similem intervallum alteram, habita cautione, ut ultima oblatio, si proficua futura est pro paroxysmo proximo, distet ab eodem paroxysmo per horas circiter duodecim; quæ enim China China exhibetur paucis admodum ante accessionem horis, ea pro inhibenda accessione hujusmodi nihil valet, nisi forte inquantum præcesserit horis congruis alia quantitas roborari capax ab hoc adjuncto. Quo nomine etiam expediet in casibus brevissimæ a paroxysmo distantie, oblata dosi ampla tempore remotiore, aliam portionem repetere etiam non longe a paroxysmo, licet cæteroqui hujusmodi oblatio prope Febrem magis influat ad impediendos subsequentes paroxysmos, quam ad avertendum imminentem, tali oblationi nimis immediatum. Quod dictum est de *sex drachmis*, intelligi potest de *uncia integra* in casibus summe urgentibus ante paroxysmi adventum absumentia, & prudenti partitione distribuenda.

Sin autem imminens paroxysmi propinquitas sit talis, ut reddatur dubia quoad effectum etiam prompta oblatio *trium*, vel *quatuor drachmarum* Corticis ob temporis brevitatem, & Ægrotantis instans exitium, ut *v. gr.* si paroxysmus lethalis per duodecim circiter horas tantummodo distent, tunc ad *sex usque drachmas* simul unica vice (quod pluries feliciter a me,

K

& ab

& ab aliis me suadente factum est) licebit transcendere, *duabus*, quæ supersunt, *drachmis*, in duas sequentes dies reservatis, si *Æger* tamdiu supervivat: quemadmodum, si distantia a paroxysmo sit plurima, ut in Quartanis, vel etiam Tertianis, Medicusque sit præsens postremo accessui perniciem aperte præmonstranti, abeatque ideo totum tempus tum declinationis paroxysmi, tum subsequæ intermissionis, pro præscribendo citra tumultum Cortice, sufficiet prima vice exhibere *drachmas tres*, vel etiam *duas*, ut paulo ante dicebamus, dein *drachmam unam* identidem, & frequenter repetere, singulis *v. gr.* sex horis ante adventum paroxysmi, aliisve modis supra expositis, donec quantitas *sex drachmarum* circiter sit absumpta.

Brevi hac, facili, & valida servata Methodo per totum tempus, quod accessionem antecedit (supposito, quod illud sit horarum plus minus viginti quatuor, ab incæpto usu remedii, usque ad horam futuri paroxysmi) idem paroxysmus vel inhiberi solet omnino, vel levissimus apparere, vel saltem procul dubio non lethalis esse; quæ fors non contingit ulla alia Methodo in usum ducta, ut, si solam infusionem *Chinæ Chinæ* more *Talbotii*, *Helvetii*, aliorumve quantumvis frequenter usurpemus, vel si alio quocunque modo procedamus, nisi *unciam* circiter, si affectus sit præceps, ejusdem *Chinæ Chinæ* in pura substantia assumpserit *Æger*, vel tantum saltem Extracti recentis, aut validæ tincturæ Corticis, quantum potest æquare virtute *unciam unam* ejusdem substantiæ ante adventum futuri paroxysmi; cum animadversione etiam, quod dimidium integræ dosis *Æger* jam uno tantum, vel duplici haustu habeat assumptum duodecim circiter horis, si fieri possit, longe ab ipso paroxysmo: siquidem necesse est, bonam quantitatem intra breve tempus hausisse, & hausisse longe ante horam quantum fieri potest, futuri paroxysmi.

Propterea qui infusionem *trium*, vel *quatuor unciarum Chinæ Chinæ* præscribunt factam in magna liquoris mole, & plurimum dierum spatio potandam, in casibus Perniciosarum Intermittentium moram non admittentibus, invalide utuntur Cortice: cum talis Methodus vix valeat in benignis, atque diuturnis Fe-

bribus, minus agente quantitate *quatuor unciarum* parvis dosibus usurpata, ac agat quantitas *uncie unius* larga dosi, brevique temporis spatio administratæ, ut diximus *Capite vii. Libri I.* Addo insuper, tantum interesse non solum Corticem præscribi in quantitate liberali, intra breve tempus absumenda, verum etiam talem quantitatem distribuere ea, quam diximus, proportionem, ut data pari quantitate, *v. gr. uncia una Chinæ Chinæ*, eaque intra æquale tempus, *ex. gr.* intra viginti quatuor horas absumpta, in casu pari Febris Perniciosæ, adhuc tamen potest sanari Plato *v. gr.* & non sanari Socrates, præcise ob inæqualem administrationem remedii, quatenus Platoni oblata fuerit primo haustu *semuncia* Febrifugi, & reliquum ad *drachmam*, & *drachmam*; Socrati vero oblata fuerit *drachma una* singulo trihorio *v. gr.* juxta *Moriboni* Methodum, vel aliter. Cum enim sic, & nimis imbecilliter agatur primis horis, a paroxysmo futuro magis distantibus, in quibus incidit occasio præceps, ac tota agendi opportunitas, & fere incassum agatur secundum dimidiam circiter portionem remedii, postremis horis inutilibus administrati, hinc est, quod in casu præcipiti nullus sequatur effectus, qui ex adverso sequeretur per oblationem *semuncie* primis horis, cui quidquid distributive, & parce postmodum suppeditatur, satis est. Et hoc necesse est, quod sciant, atque intelligant ii, si qui forte sunt, qui, ut usui *Chinæ Chinæ* plaudere videantur, tanquam rei sibi notissimæ, *Psittacorum* more, quod minus perspicue hinc inde excerpterunt, confuse repetunt per vicos, & per compita, scilicet audendum esse, & *Chinam Chinam* in Febribus quibuscunque crebro, & liberaliter esse propinandam: Hoc enim jactare sine experientia, & tradere sine lege, est remedium contemptui exponere, & semetipsos censuræ ob asserti nimium late patentis animositatem, & ob frequentem carentiam successus.

Positis autem in tuto hac stricta Methodo *Ægri* rebus, ad ulteriorem expugnationem Fermenti febrilis, & ad præcautionem Recidivæ, morbo, ut ita dicam, in medio sui vigoris suffocato, necesse est insistere in usu remedii per plures dies, illudque postquam ad dies aliquot omissum est, ad plures alios denuo repe-

repetere; alterna siquidem recipratio temporanei usus, & omissionis illius mirifice conducit ad intentum, præstatque ipsi usui non interrupto. Expediet idcirco non semel opus aggredi modis, & formis luculenter expressis *Lib. I. Cap. præsertim vii.* ut ideo hic idem repetere non sit opus. Illud addam tantummodo, quod in casibus Perniciosarum, qualis est, quem attuli paulo supra per modum exempli, satius est primis diebus post fugatum paroxysmum, & præcipue si aliquæ febrilis incalescentia, ab ultimo paroxysmo relicta, constanter nonnihil perseveret (quod tamen per duos tantum, vel tres dies solet observari) satius, inquam, est primis diebus, quibus Cortex ad prophylaxim exhiberi solet, illum præscribere nonnihil liberalius, ac in benignis, *ex. gr.* ad *drachma* unam quotidie per tres circiter dies, dein ad *semidrachmam* bis in die per alios tres dies; unde quemadmodum *sex drachmæ* absumptæ fuerunt paulo ante adventum paroxysmi pro eo impediendo, ita *sex* aliæ postea absumantur pro eodem longius pellendo. Interposita vero quiete *sex* dierum circiter, *femiunciam* adhuc ad *semidrachmam* quotidie sufficiet præscribere pro eodem paroxysmo, si possibile sit, penitus arcendo. Atque ita *duabus unciiis* ad summum Chinæ Chinæ in totum absumptis, sed dosi provide inæquali, & quidem intra spatium trium hebdomadarum (comprehendendo quietem intermediam unius hebdomadæ) Perniciosa Febris jugulatur, hominem cæteroqui statim jugulatura: cum ex adverso apud alios, *unciiis quatuor*, vel *quinque* enervi Methodo exhibitis vix pellatur Benigna.

Quod si adhuc radix aliqua febrilis repullulascere videatur, illa vel paulisper sibi sinatur, sua sponte cessatura, vel postquam cursus aliquis illi permissus est, præmissa, si lubeat, leni aliqua corporis expiatione, vel sanguinis missione, iterum repetatur usus benignior ejusdem Corticis, *v. gr.* ad *semidrachmam*, vel ad *scrupulum unum* quotidie mane per dies duodecim circiter ad impediendam omnem Febris revirescentiam sive in forma potus, sive in forma boli, sive in Extracto, aut Tinctura, sive cum Syrupis, aut Conservis, sive alio quovis modo, quod parum refert, ut susius citato *Cap.*

vii. Lib. I., ad quod etiam in hoc casu Lectorem remitto. Atque hæc est Methodus valida pro curandis illis Febribus Intermittentibus Perniciosis, quas in primo membro divisionis genericæ collocavimus, quæ videlicet etiam in sua pravitate nativam adhuc servant intermissionem.

Exponenda superest alia Methodus temperatior pro curandis illis, quas collocavimus in secundo membro, & Octavam Perniciosarum speciem constituunt, scilicet *Subcontinuarum*, earum nempe, quæ ex Intermittentibus ad Continuas, & Acutas tendunt. Ista autem Methodus, quam lentior voco, respectu habito ad supra descriptam, non semper adeo lenta est, ut aliquam non exigat celeritatem, neque tam levis, ut validum quandoque non admittat operandi robur, & dosim Corticis liberaliorem. Ab hoc ut cito me expediam, sat erit generaliter dicere, quod pro Medici curantis judicio varianda est dosi Chinæ Chinæ, & repetenda illius oblatio ea proportionem, quæ sensim valeat ita enervare paroxysmos ad continuitatem vergentes, ut priusquam adveniat tempus probabile futuræ Continuitatis, atque (ut ajunt) Acutiei, iidem paroxysmi omnino sublatis sint, absumpti scilicet intra tale tempus apta distributione *drachmis sex* Peruviani Corticis. Paroxysmis etenim sic inhibitis, seu, non recurrente nova accessione, mirum est, quam facile ipsa evanescant semina, & rudimenta succrescentis cæteroqui Continuitatis.

Ponamus itaque & in hoc casu, quod transactis quatuor, vel quinque paroxysmis Tertianæ Intermittentis, quos inter aliquis calor, atque siticula mediarit ipsa intermissionis die, & quibus invadentibus minor semper qualibet accessione facta fuerit sensatio frigoris, adeo levius tantum, & brevissima evaserit extremorum perfrigeratio, ponamus, inquam, quod post hujusmodi paroxysmos, longiorem etiam extensionem, majorem semper intensiorem, & brevior, ac obscuriorem intermissionem habentes, subsequatur alter, cui loco intermissionis succedat tantum notabilis remissio, perseverante cum siti etiam linguæ siccitate, inquietudine, jactatione, calore ad tactum acriore, dolore capitis, urinis paucis,

rubris, ac crassis, & aliis hujusmodi: adeo ut Febris de Intermittente jam facta sit Subcontinua, seu Continua per subingressum; non quidem per simplicem initiorum paroxysmorum extensionem, sed propter violentam intensiorem, & validiorem simul extensionem eorundem; unde sub hac proportionem palam fiat, quod Continuitas ista, quæ per subingressum paroxysmorum initium sumpsit, minime velit in hac linea subsistere, sed ultra pergere ad Acutiem, atque Malignitatem, simulque ad Continuitatem essentialem, post duos circiter paroxysmos acquirendam, nullaque amplius periodo, vel nonnisi obscurissima distinguendam; in quo statu vel inutilis omnino, vel saltem imbecillus admodum semper est Cortex, ut *Lib. V.* dicemus.

In hoc ergo casu Acutiem proxime, & Perniciem longiuscule præmonstrante, præmissis suo tempore; quæ debebant præmitti, & repetita etiam, si opus sit, paulo ante usum Febrifugi, ut casus quidem ferre videtur, Venæ sectione, vel omissa tali repetitione, si jam antecederent plenitudini, & exigentiæ sit satisfactum, aut si nova accessio jam prope immineat, vel non admodum distet, danda statim est opera, ut paroxysmus imminens continuitatem majorem allaturus enervetur insigniter, non autem inhibeatur omnino: quoniam cum effervescentia febrilis admodum valida sit in hoc casu, in quo intermissio jam evanuit, fortasse minus conveniens est illius repentina, & violenta suppressio, maxime cum nec onus, nec alter paroxysmus mortem sit allaturus, sed solam Acutiem. Enervato siquidem imminente paroxysmo, per repetitum usum Corticis magis enervatur & alter, donec sensim tertius omnino tollatur, & paulo post etiam ipsa cæteroqui invalescens continuitas. Hoc autem citius, vel lentius agendum est, prout magis, vel minus distat primus Accessus, & prout magis, vel minus celer est motus, quo Febris ad continuam vergit, majorve, aut minor ad succumbendum oneri dispositio Ægrotantis.

Redeundo itaque ad casum jam positum, in quo Medicus post elapsam quintum paroxysmum cogitet sequenti die de impedienda continuitate, sexto accessu validius adventura, dico, quod præmissis

antea permittendis, statim poterit exhibere mane *v. gr. scrupulos quatuor*, vel *drachmam j. ss.* Corticis, vespere vero *drachmam ss.*, vel *scrupulos duos*. Dic autem ipsius Accessus, mane *drachmam unam* solam, vel *duos* tantum pariter *scrupulos*, totidemque sero declinante Febre, offerre sufficiet, & sic per duos, vel tres dies continuare, infumendo scilicet quotidie partitis vicibus *scrupulos* tantum *quatuor*, vel circiter pulveris: posito quod primo die, primoque haustu liberalior aliquantulum fuerit, ut supra, dosis assumpta. Et quia, ubi agitur de Febre ad Continuitatem, atque Acutiem properante; suspectus cuipiam videri poterit Vini usus, propterea ad majorem cautelam in hac Febris specie expediet Corticem offerre in aliqua aqua stillatitia, puta Cardui benedicti, Scorzonæræ &c., vel eandem Aquam loco Vini ipsi Cortici assumpto in forma boli superbibendam præscribere: quamquam (ut fatear) neque in his circumstantiis vini, præsertim tenuioris, usum unquam noxium sim expertus.

Sublata in hunc modum a periodo, & successive evanescente, quæ superat, Febre, ne facile eadem repullulascit; utile erit post quietem unius, vel alterius diei, immo etiam trium, vel quatuor, Corticem rursus offerre ad *drachmam j.* modo semel, modo bis in die juxta majorem, vel minorem Ægri dispositionem ad recidivam; quod oculato Modo haud difficulter constabit. Atque ita pro varia ista Ægrotantis dispositione, & Febris indole, brevior, aut diuturnior esse debet, & citius, aut tardius, crebrius, aut rarius, ac per breviora, aut longiora dierum intervalla resumitur usus ejusdem Corticis; hac tamen cautella generali semper adhibita, ne scilicet usus crebrior transeat in abusum. Absumpsisse siquidem satis est *duas*, plus minus, *uncias* Chinæ Chinæ in substantia, quomodolibet id fiat, pro una ægritudine integra; quod enim non præstat hæc quantitas, nec præstat major. Immo non semel observavi pendente ipso Corticis usu liberaliore (qui pertinaciter a nonnullis in Benignis Intermittentibus perperam instituitur) Febrem insimul rediisse; illa videlicet cum remedio sibi familiari reddito aliquod tandem societatis fœdus ineunte.

Quod si celerrimo gradu Febris ad Acutiem,

tiem, & Continuitatem properet, itaut statim ac incipit obscurari intermissio præter indicia superius exposita, aut illis similia, appareant etiam, ut quandoque assolent, alia fortiora, qualia sunt motus artuum tremuli, aut convulsivi, subdelirium non plane intermittens, vox tremula, urina subjugalis, singultus, aut alia hujusmodi, tunc gradu pariter velociore debet incedere Medicus in exhibendo Cortice ferme ad regulam Methodi in Pernicioso Comitatu constanter Intermitteribus usurpandæ. Ut enim se habet respectu illarum imminens exitium, ita se habet respectu istarum imminens Acuties; utrumque magna quidem celeritate impediendum, non tamen omnino pari, quoniam dispar quo ad tempus est extremum utriusque periculum. In casu itaque Perniciosæ post aliquot Intermittentes accessus motu celerrimo in Continuum degenerantis, expediet prima oblatione (quæ semper, ut alias diximus, cæteris longe validior esse debet, ut cum fructu efficaces esse possint leviores, quæ debent subsequi) expediet, inquam, prima oblatione *duas* saltem; vel etiam *tres drachmas* Corticis exhibere, dein altera die *drachmam unam* mane, & sero: postea ad *drachmam semis* transcendere modo semel, modo bis in die, prout opus erit, donec absumatur *prima uncia* circiter Corticis: reservata alia *uncia* vel integra, vel dimidia, distribuenda pro prophylaxi eo modo; & ea proportionem quæ Medico curanti videbitur opportuna, ut satis, superque jam diximus.

Nec est, quod quispiam meticulosus liberaliorem dosim, diuturnamve repetitionem Corticis eo, quo diximus, modo reformidet; præterquam enim quod major quantitas, & diuturnior oblatio ob leviorē causam iu usu jam fuit, & est quotidie, diversa quidem methodo: apud alios, & præsertim in Gallia, nec tamen quidam detrimenti a tanta, & supervacanea Corticis ingurgitatione ad plures videlicet, ac plures illius uncias, suboriri intelligimus: addere insuper possum & ego experientiam meam, quæ respective ad usum innocuum Chinæ Chinæ generaliter est annorum circiter L., præter experientiam præviam Præceptoris mei, ab ipso Corticis in Italiam adventu initia sua sortitam; respective vero ad usum

Terti Therap. spec.

largiorem in Perniciosis Febris est annorum XL., quod potest sufficere ad firmandam ancipitem pusillorum fidem. Et quoniam Virorum omnium honestorum experientiæ, agentium de Corio humano, acquiescendam est, lubet adjicere quoque experientiam Mortonii ab annis xxv. petitam, & Sydenhamii. Nunquam (inquit Mortonus) me pœnituisse memini, quod Corticem frequenter, & copiose exhibuerim; Inde enim sæpe appetitum magis firmatum, coctionem alimentorum in Ventriculo restitutam, generi nervoso robur adjectum, & Habitum Corporis a statu tabido in Athleticum mutatum observavi. Quæ quidem omnia sæpissime mihi quoque observare contigit. Immo copiosæ, ac repetitæ Corticis oblationi tantum tribuit citatus Auctor, ut incommoda, quæ aliquando Febres fugatas sequuntur in aliquibus, qui Cortice solum usi sunt quantum par fuit ad pellendam Febrem, & non ultra, adscribat nimis parco Corticis usui, Fermentum febrile ob id ipsum supprimentis potius, quam subigentis: adeoque subdit, hujusmodi incommoda restitancia, quæcunque sint, *A repetito, & justo Corticis usu absque quacunque alia methodo sponte cessare*: tandemque concludit -- *Culpentur ergo Medici, qui ipsum satis copiose non exhibuerunt, Aut Egri, qui assus repetitionem respuebant, non vero pharmacum, quod insons est.* Sydenham pariter in Febris præsertim Continuitatem affectantibus, in quibus cæteroqui magis suspecta videtur esse debere copiosa Corticis quantitas, illum liberaliter exhibet in substantia præcise ob hoc ipsum, quod Febris ad Continuum disponitur. *Observandum est* (inquit ille) *quod quo magis Febris sive sponte sua, sive regimine calidiori ad continuitatem accedat, eo major Corticis quantitas exhibenda: itaut nonnunquam viderim morbum hunc nonnisi sesquiunciam, vel uncias ejusdem duabus cessisse.* Sed de hoc fusius adhuc sequenti Capite.

Denique pro coronide monendum superest, quod cum in casibus Perniciosarum quarumlibet, & præsertim postremarum, quæ octavam differentiam constituunt, earum suppressio contingat ut primum circa statum morbi universalem

(si enim periculum continuitatis in ipso

statim se prodatur principio, suo loco quæremus, an tunc quoque expediat Corticem administrare) cum, inquam, morbi mutilatio, ut ita dicam, contingat in medio illius cursu, ideoque tunc facilius recurrere posse videantur recidivæ, reciso quidem, sed non ab omni forsan radice penitus evulso febrili fermento ob remotam scilicet productricem causam, quæcunque fuerit, fortassis adhuc vigentem: propterea in huiusmodi casibus utile erit, recidivam, si contigerit, non statim iterum reprimere, sed aliquantulum sinere, quoniam semper debiliore est ac fuerit invasio prima, suamque Febris facilius, ac diutius, quam tunc, servat Intermisionem; atque ideo satis est efficaciter egisse a primordio periculi. Cæterum quæ sublequitur levior invasio vulgaribus tantum, congruisque, & cautis remediis, erit tractanda, donec vel sponte, vel consueta Artis Methodo perfecte curetur. Quod si his non obstantibus vel diutius, quam par sit, protrahatur, vel iterum cum periculo recrudescat Febris, vel ad continuitatem essentialem tendat, tunc prompte, & sine ulla cunctatione repetendus est Cortex sive fortius, sive temperantius, juxta exigentiam casuum diversorum, & secundum regulam in *Historiis sequenti Libro* subdendis servatam: quod omne pariter faciendum est eodem modo, quoties sive bis, sive ter, sive etiam pluries pervicax, & indomitæ fere cervicis Febris valide recruduerit.

De diætâ servanda eo tempore, quo juxta Methodum utranque remedium in usum ducitur, nihil habeo, quod addam supra id, quod obiter dixi de hoc *Cap. viii. Libri primi*: maxime cum facile sit cuilibet Medico vel mediocriter versato, alimentum in debita qualitate, quantitate, & temporis distantia præscribere; præsertim ubi vel Methodus curativa lenior, vel mera prophylaxis sit instituta. Ubi vero præ manibus sit Methodus validior, in qua copiose, & frequentius exhibetur Cortex, attente magis quo ad partitionem, & caute magis quo ad quantitatem victus est offerendus, ne cum eo confundatur intempestive remedium. Sed hæc ipsa cautela cito desinit, cum brevitâs unius diei naturalis, qua negotium magna ex parte solet absolvi, difficultatem ullam vix possit admittere.

Circa hoc tamen illius non sum sententiæ, ut cum nonnullis credam, cerebrum, & plenior ciborum usum conferre Cortice utentibus; immo cum permixtio medicamenti cum cibis apud me sit semper suspecta, quo enim purior, & simplicior permeat Chyli vias substantia Remedii, eo activior est; & validior, satius duco, quod ea servetur victus ratio, quæ congruit naturæ morbi in data positione Acuti jam facti; ut propterea solliciti admodum esse non debeamus, saltem in Regione nostra (ut *Libro* etiam *primo* innuebamus) de cibo offerendo, quasi in adjumentum Remedii. Atque ideo præter Vinum, in quo frequentius propinatur Febrifugum (esto quod & in Aquis stillatitiis, & in forma solida cum fructu æque offeratur) præter Vinum, inquam, quod portionem aliquam alimenti supplere potest, convenientiuscula carniū, ova sorbilia, fercula ex illis confecta, panatellæ, emulsionēs ex seminibus peponum, ex Amygdalis recentibus, & huiusmodi.

Quo ad intervallum vero inter cibum, & Corticem, ego hanc regulam generalem teneo, ut quando Remedium offertur, Ventriculus sit a cibo, si fieri potest, vacuus, vel saltem sit peracta digestio: & quando cibis offertur, Remedium pariter, majorem saltem sui portionem, sit e Ventriculo ad Chyli vias propulsum. Idcirco quatuor saltem horis ante cibum exhibeatur Cortex; elapsis vero quatuor itidem, vel quinque horis ab assumpto tenuiore cibo iterum repetatur, & sic deinceps toto tempore, quo durat frequentior oblatio ejusdem Corticis. Hanc tamen regulam quandoque variare expedit, ubi urgeat necessitas tum nutriendi, tum Febrifugum exhibendi: quo casu, partito singulis sex horis cibo dilutiore, ac tenui, horis demum intermediis (videlicet tribus elapsis ab assumpto jusculo) potest exhiberi Cortex, immo etiam paulo post, vel paulo ante assumptum jusculum, si sit opus; quandoquidem aliquam alimentorum, præsertim liquidorum forte & solidorum) societatem non prorsus excludit remedium istud, facile Fermentorum nostrorum objectis, ut Fermentis ipsis nostris accommodabile. Quæ itaque pro regula generali circa hoc sunt prolata, non adeo religiose intelligenda sunt, quin

quin variam pro diversitate casuum, & Methodi adhibitæ, ampliationem, aut limitationem juxta Medici curantis judicium identidem patiantur.

Hæc ergo est Methodus completa curandi Febres Periodicas Perniciosas per usum Chinæ Chinæ. Superest, ut Methodum eandem hucusque expositam, quæ omnem forte legentis cujuspiam expectationem (tam facilis illa est, & obvia) nondum implevit, licet supra plurimum expectationem mea sæpius, & Agrotantium impleverit vota, sequenti Capite dilucidemus, examinemus, & a præcipuis, quæ obtrudi facile possent, objectionibus vindicemus. Jam enim mihi videor audire non paucos dictis meis succensentes, & palam clamantes

Quid dignum tanto tulit hic promissor hiatu?

Docuit, inquiet aliquis, curare Febres suapte natura Intermittentes mediante *uncia una*, vel *altera Chinæ Chinæ*, quod Lippis jam, atque Tonforibus notum. Docuit, inquiet alter, experimentum periculosum, ferme deploratos curare tentans, temeraria assatim, exuberante Corticis oblatione. Docuit denique, concludent alii, sive recoxit, quod ante illum docuit præter alios etiam *Mortonus*, ob id ipsum a sanioribus universaliter reprobatur. Hæc jam, & similia meis scriptis ominor. Etsi vero vel ob inania hujusmodi præjudicia, vel ob alienam incuriam, vel ob denegatam fidem, vel ob pervicaciam (neque enim unquam crediderim, quod ob nequitiam) in contemptum cadant hæc mea, nullus dubito, quin ipsi contemptores, vel obrectores mei, si qui futuri sint, Methodum istam, quam palam forrasse spernent, clanculum tandem usurpent, vel siquidem eam aperte profiteantur, confidenter apud ignaros jactitent, velut sibi jamdudum compertam, antequam mihi. At hoc parum refert: nullam enim hinc famam quærito, sed Proximi utilitatem; nec me vanat tangit prurigo garriendi, per quem vivat hac arte servatus homo, dummodo vivat. Cum longior autem dies, & diuturnus usus, isque dubio procul felix, universalem approbationem, juvat sperare, huic Methodo conciliaverit, tunc justitiam, quam mihi forte Nasuti complures denegabunt viventi, reddent extincto. *Tempori, Ju-*

dici æquissimo (ita monere videtur exemplo Celeberrimi *Harvei*, hisque ferme verbis innuere *Cl. Ramazzinus*) *Causa committenda, & despiciendi Obrectatorum latratus, neque responso dignandi, donec tandem ferietur livor, qui ut plurimum in vivis pascitur, ac cineribus parcit.* Sed & istud perinde mihi erit ac illud: quippe qui reprobantes audire vivens nolo, approbantes extinctus nequibo.

CAPUT IV.

Dilucidatur Methodus exposita, examinatur, & defenditur a male feriatorum disleriis. Porro circumstantiæ, in quibus ea locum habet, & in quibus non, indicantur.

NE quæso existimet quispiam, eo quia plurimum tribuerim Methodo expositæ pro curandis Perniciosis Febribus supra descriptis, in ardua fere qualibet earundem circumstantia, extremaque prope Agrotantium angustia, velle me Methodum eandem jactanter venditare pro peregrino quodam Cogitato, aut Invento, quod menti hominum unquam nec occurrerit, nec potuerit occurrere; cum tamen admodum similem ante me excogitarit (me quidem inscio, cum antequam excogitasset, & in usum duxissem, non promulgarit) *Mortonus*, alique forsitan privatim suo Marte tentarint, aut excoluerint, absque eo quod illam peculiari dignam reputarint historia. Non ea sane mihi mens est; nec me latet, quam parum distet a communi usu Inventum istud, quippe quod habet pro basi Remedium vulgatissimum, & pro scopo Febres Febribus eidem Remedio communiter addictis analogas. Non ergo Methodum hanc propono, ut rem abstrusæ, atque sublimis indaginis, sed ut rem summæ, atque admirandæ utilitatis, a cunctis quidem facile excogitabilem, sed a paucis excogitamam, & a perpaucis excultam, qua mediante servantur quamplurimi, ceteroqui perituri, & sine qua plurimi pereunt, qui certo servarentur, pereuntque præcise per hoc, quod Methodus ista sive obvia, sive recondita, sive vulgaris, sive peculiaris, sive aliena, sive mea, communiter non noscitur, nec in usum ducitur. Quod si quis illam ante nos se novis-

se jactitet, etsi pudeat pro hac gloriola decertare, adducat in exemplum curationes nostras, quas sumus allaturi, æquales pondere, ac priores tempore, & manus victas dabimus. Sed aliud est decantare quod pluribus jam Libris nimium liberaliter evulgatum est, ex ideali quadam conjectura, Chinam Chinæ omnibus generaliter Febribus, & quolibet earum tempore posse convenire, in casibus autem arduis, ubi vere convenit, nescire præscribere pro exigentia affectus curandi; aliud per praxim methodicam, propria observatione sibi comparatam, certisque regulis constitutam, pronunciato contra communem expectationem successu, utilissime administrare, seque vadem eventus præbere in agone rei.

Invento huic qualicumque (siquidem Inventi nomine velimus illud dignari) incipit jam prope contingere, quod contigit olim jocosus. Invento satis noto de Ovostante, quod postquam viderunt, sciebant omnes, & priusquam videret, sciebat nemo. Sciunt autem ex Nostratibus Medicis ingenui non pauci, qui me præeuntem in hoc saltem uno secuti sunt, & imitati; digni tamen, ut illos in longe pluribus sequar ipse, sciunt, inquam, & experiuntur, quot modo sanantur hac via, qui prius inevitabili sorte interibant. Sed jam male sonat (nosco) delicatis auribus repetita pluries hæc cantilena, quam nihilominus vel invito sæpius extorquet sinceræ veritatis studium, non inanis jactantia.

Quidquid autem singulare habet hæc Methodus, si quidquam habet, a duobus pendet. Unum se tenet ex parte Morbi, alterum ex parte Methodi ipsius. Ex parte Morbi mirabile est prorsus, non præcise quod Febris Intermittens, etsi violenta, per Chinam Chinam depellatur; sed quod depellatur Febris, quæ licet fuerit Intermittens, jam Continua facta est, Maligna, & Exitialis, & quidem in eo statu, in quo Ager lethalius undique stipatus symptomatis videtur jam morti proximus cum algore universali, frigidove sudore, pulsusque ipse nullam fere amplius Febris habitudinem prodit, cum vix prodat se ipsum. In quo equidem statu de nullo fere Remedio cogitare consueverant Medici, nisi de Cardiacis, ut vocant, & restaurantibus vires, quorum

tamen pretioso apparatu instructi, ne dicam infarcti, Aegrotantes ditissime moriebantur. Ex parte vero Methodi peculiare quidpiam est, quod China China eo modo, & ea proportionem exhibeatur, ut consuetam activitatem suam valeat transcendere non modo curando morbum, qui a nullo amplius remedio videtur curabilis, quippe ferme *deploratus*, & quem propterea non oporteat attingere: verum etiam illum curando intra breve temporis intervallum, intra quod Benignam Intermittentem, si vulgaris quælibet usurpetur Methodus, non valet curare, & intra quod, etsi Angustum, si curaret, non curaret amplius, si videlicet serius actio illius esset protrahenda, & priusquam talis actio se posset exerere, novus se exereret paroxysmus.

Hæc sunt, quæ Methodum hanc *Peculiarem* reddunt, atque spectabilem, cum cæteroqui summa illius in hoc tantum consistat, ut augeatur supra vulgatiorem dosis Chinæ Chinæ videlicet *ad drach. vi.*, vel *ad unc. i.*, quod distribuatur determinata quadam proportionem, ut prima oblatio sit potis, Febrem non longe distantem valido ictu plectere, atque mulctare, & quod hæc dosis sic adaucta, & sic distributa intra breve spatium temporis absumatur integre, ac etiam, si opus sit, tota simul. Quæ omnes circumstantiæ, si singillatim considerentur, sunt leves quidem, & quasi fortuito inventæ, sicut fere fortuito olim applicitæ (ratione tamen duce) Casibus quibusdam, quibus parum, vel nihil profuturæ reputabantur; sed si considerentur conjunctæ, ubi agitur de servanda pereuntis hominis vita, præstant effectum (atque frequens equidem est occasio præstandi) præstant, inquam, effectum & citum, & certum, & tutum, & admirabilem: uno verbo talem, qualem revera assequi nullus antea Medicinæ Liber, sive ex Hippocratica, sive ex Galenica, sive ex Chymica Schola unquam nos docuit.

Ut magis elucescat peculiaris hæc Novitas cordatiorum oculis, ponamus exemplum. Notum est omnibus, Pleuritidem copiosa non modo, ac repetita pluries, quantum finit virium status, phlebotomia curari, verum etiam id fieri per Specifica, ut ajunt, propinata, puta Dentem Apri in pulverem redactum, Man-

dibu-

fibulam Lucii piscis, & hujusmodi. Hac nihilominus apud omnes vigente notitia, quot pereant quotidie Pleuritici, quibus jam ad extrema redactis inutilia sunt, nec proinde amplius administrantur prædicta præsidia? Si ergo Medicus aliquis ratione, & multiplici experientia fretus doceret modum certum sanandi eos, etiam cum jam stertor bronchia pulmonum obsidet, suppresso sputo, cum pulsus exilissimus, facius Hippocratica, & anhelitus sublimis mortem præ foribus esse, & postridie cubiculum ingressuram prænunciant: doceret autem id assequi per oblationem copiosam, & intra breve statutum tempus crebro repetitam, Dentis Apri v. gr. itaut loco scrupuli unius, vel semidrachmæ, quæ est dosis usitatio, semunciam v. gr. affestim offerret, ac subinde statim brevibus intervallis oblationem parciorem renovaret, donec uncia una quamprimum esset absumpta, is profecto *peculiarem*, & novam Methodum prodidisse, merito diceretur curandi Pleuritidem jam fere desperatam, licet remediis, pro morbo illo curando notissimis id præstaret. Sic Lazarus Riverius, eo quia Febrem Malignam Epidemicam intra biduum ab exortu Parotidum Aegros fere omnes, quos corripiebat, necantem curare, & sanare coeperit iterata solum phlebotomia, & purgatione in eo gravi statu administrata, Methodum suam nomine *Insignis Experimenti*, quod silentio præterire sit nefas, donare minime dubitavit Cap. de Febre pestilenti. Sicque pariter, qui modo prædicto provectam, ut supra, Pleuritidem sæpius sanaret, *insigne experimentum* se peregrisse, & *specialem Methodum* curandi Pleuritidem in eo statu se reperisse, haud immerito gloriaretur, etsi vulgariis tantum id ageret, notisque remediis: quia videlicet, quos alii sanare nequeunt, ipse sanaret, præeise ob *peculiarem* notorum Medicamentorum administrationem, in quo uno tota sita esset prærogativa talis actionis. Ob id jure maximo agebat Magnus Verulamius hanc materiam egregie suo more pertractans. — Sciant pro certo Medici, posse, plura Medicamenta ad morbum aliquem gravem curandum recte præscribi, quæ debito ordine, & debito intervallo sumpta curationem præstent: quorum singula si per se tantum sumerentur, aut si ordo inverteretur, aut si inter-

vallum non servaretur, fuerint prorsus nocitura: etenim (liceat hic ex eodem auctore alibi dictum repetere) — Quæ in natura eximie possunt, & polleant, sunt Ordo, Prosecutio, Series, & Vicissitudo artificiosa. Perfectio rerum consistit in parvo. Excellentem Picturam non reddit præcise congrua colorum electio, sed & consona dispositio. Crassiora quæque lineamenta efformant effigiem. Pauca, & tenuia efficiunt similem.

Sed neque in aucta dosi, & proportionata distributione Chinæ Chinæ mere consistit vis, & utilitas Methodi expositæ. Aliud namque requiritur, quod designari quidem potest aliquo modo, ut jam proviribus factum est, sed nequit plane communicari. Tria sunt circa Methodi usum scitu necessaria, Ubi nempe usurpanda sit, Quando, & Quomodo. Ubi respicit Febres omnes, in quibus potest, aut debet administrari; Quando respicit tempus opportunum, & Quomodo quantitatem medicaminis, & proportionatam, celeremque distributionem illius. Contra Ubi peccatur, quando non dignoscitur natura Febrium, in quibus conveniat, ac prodest, & in quibus non, exhibendo v. gr. ubi nequit agere, vel omittendo, ubi miranda quandoque præstare posset. Circa hoc autem plura jam hucusque protulimus, & non pauca posthac, præsertim Lib. V. sumus prolaturi, ut nempe istud Ubi, quod plurimum refert, perspicue dignoscatur. Contra Quando peccatur, cum tempore inopportuno exhibetur Cortex, nempe vel procrastinando in occasione præcipiti, & offerendo nimis sero, cum lapsa est occasio, morsque jam proxime imminet, vel exhibendo nimis celeriter ob timorem Panicum: cum cæteroqui satius esset, Febrem vel nonnihil, vel omnino, sinere. Et de hoc pariter actum est, & deinceps agetur. Denique contra Quomodo delinquitur, cum quantitatem medicamenti, & illius distributionem non aptamus debita proportionem Febri modo majorem affatim, modo minorem Corticis copiam, modo lentiore, modo citatioris repetitionem, & modo æqualem, modo inæqualem illius partitionem intra congruum tempus exigenti. Et circa hoc quoque, ut reor, quantum sat est, quid sentiam aperui, speciales cautiones, observationes meas experimentales candide aperiens.

Haud equidem inficior, hanc ipsam dosim largiorem, atque etiam nonnihil celeriter absumptam in usu esse apud *Mortoni* (idem quoddammodo dici posset de *Sydenhamio*, aliisque compluribus *Externis*) atque ab eo nonnunquam applicari, seu applicitam fuisse Febribus Perniciosis supra descriptis; ut pariter fuit ab eodem applicita (forte nimis, quam par fuerit, sed tamen minus, quam fuerit hactenus creditum, ut videbimus) aliis quibusdam Febribus, ne dicam Morbis omnibus aliquid periodici redolentibus. Et propterea fassus sum alibi, atque hic iterum fateor, Methodum meæ consimilem uni forte *Mortono* ante me innotuisse, ut testantur illius historiæ annum sæpius 1690. quandoque & 1680. connotantes, licet Opera ejusdem serius impressa illam nobis non aperuerint, nisi post cœptum a me meæ Methodi usum, ut Historia peculiaris *Capite vi.* hujusce *Libri* exponenda, & aliæ deinceps *Libro sequenti* manifeste patefacient. Si tamen aliquis chronologiæ hujusmodi fidere nolit, meque velit a *Mortono*, vel aliis Auctoribus instructum, parum refert; hinc enim, ut alibi dixi, plus mihi gloriæ, quam pudoris emerget; emerget siquidem gloria saltem imitationis in melius evectæ, si gloriola qualiscunque inventionis denegetur.

Illud tamen mihi fidenter tribuo, aliisque compertum volo non ob contentionem quidem præminentiam, sed ob utiliorem tantum Aegrorum curationem: nempe aliquam, nec prorsus levem esse discrepantiam inter meam, & *Mortoni* Methodum. Ille enim, cum dosim non augeat, nisi ob suspicionem, quod Cortex sit adulterinus, ut videlicet *drachmæ sex* hujus adulterini fortiantur effectum *drachmarum duarum* genuini pulveris, uti vidimus jam *Capite vii.* *Libri primi*, eandem dosim non distribuit proportionem satis valida, ut quandoque opus est in casu præcipiti, ideoque in talibus casibus forte fallax erit *Mortoni* Methodus, *sex illas drachmas* præscribentis, & dividendis in *sex* partes æquales, singulis quatuor horis assumendas, quæ est Methodus illi magis familiaris, nimis languide incipiens, & nimis prope Accessionem inhibendam designans. Inquit itaque ille differens de Præparatione, Electione, & Exhibitione lar-

giore Corticis -- Nonnunquam vix decimam illius partem in *Capis Mercatorum* genuinam deprehendi -- & paulo post subdit -- Corticem, qui prostat in officinis venalis, reapse maxima ex parte esse spurium, effæctum, ac putidum, testes appello Medicos &c. Quin & res ipsa idem clamat: quare enim dosim solemnem *drachmarum duarum* adultis olim præscriptam, hodie in Febrium curandis ad tot uncias augere coacti sumus? En ergo quæ ratione dosim adaugeat. Denique (quod & alibi retulimus) clarius inquit -- *Dosis drach. ij. præcise adultis præscripta erat; jam autem, quia Cortex adulterinus est, coacti sumus saltem unc. j. nonnunquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus &c.* Hoc posito, cum finis adauctæ dosis sit solum, ut intra illam totam quantitatem includantur saltem *drach. ij.* germani Corticis, illa pariter distribuitur lento, & æquali progressu, nulla habita Febrium Benignarum, vel Malignarum, lentiorum, aut velociorum, casuumve magis, vel minus urgentium ratione: ac proinde curationes insignes, quas nonnunquam videtur absolvisse *Morton*, absolvit fere fortuito per dosim liberalem in validas quidem, sed non quantum aliquando par esset, portiones distributam, genuini probabiliter Corticis, pro adulterino habiti. En illius generalior præscriptio -- *Adultis præscribendus est Cortex, prout plus, vel minus genuinus sit, ab unc. ss. ad drach. vj. unc. j. unc. j. ss. unc. ij.* Infantibus, ac Pueris pro ratione ætatis a *drach. j.* ad *ij. iij. iv.* Neque tantam molem unica vice ingerere necessarium est, cum satius sit partitis vicibus, *drach. j.* scilicet, *drach. ss. scrup. j.* quarta quaque hora, respectu ad ætatem habito ministrare. Hæc ille.

Ego vero, cum fraudem, ac fucum hujusmodi in Cortice a nostris Pharmacopolis electo, & dispensato, raro, vel nunquam deprehenderim, solisque *drachmis duabus* in ordinario Intermittentium cursu optatum effectum semper fortiri consueverim: idcirco *sex drachmas*, quas in casibus arduis celeriter præscribo, præscribo ut bonas, neque ut æquivalentes duabus tantum, sed ut triplo fortiores quam duæ, immo etiam plus; cum lex conjunctæ, quas aliquando mihi contigit & assumere, & exhibere, longe plus agant, ac sex

ac sex sejunctim, & per intervalla absumptæ, ut jam diximus per extensum *Cap. vii. Libri primi*. Cum itaque plurimum intersit, ut prima, nonnunquam etiam altera, oblatio sit valida, ubi videlicet præceps imminet periculum, ideo Methodus *Mortoni*, in quibulvis casibus non plus, quam *drachmam unam* Corticis singulis tribus, vel quatuor horis præscribens, etsi præter Auctoris existimationem genuinus ille fuerit, si versemur in præcipiti casu, erit infirma. Et hæc est ratio propter quam Curationes, quas adducit in suis Historiis, licet insignes profecto sint, universaliter tamen non sunt admirabiles: immo propter hanc ipsam rationem censeo, Ægros aliquot gravius affectos, quos refert, quibusque Cortex opitulari nequivit, Methodo forte nostra sanari potuisse, cum plurimos haud ab simili modo laborantes, hac eadem Methodo sanatos noverim. Cæterum nunquam satis in hoc laudari potest idem Auctor: omnesque propterea, quotquot sunt, Medicos efficaciter hortor, ut scripta illius circa Febrium Curationem *Petruviano* Cortice absolutam, ac præsertim Experimenta, & Historias Curationum attente legant, nec negligant, aut contemnant; plurimum enim veritatis hujusmodi Historiis inesse, nullus dubito, in illis etiam iisdem casibus, in quibus videtur esse nimius, ut nonnunquam est, in præscribendo Cortice citatus Auctor, nempe in ipsis Continuis. In his enim consideratis, & sumptis in eo statu, in quo ille easdem sumit, atque considerat, nempe in statu manifestæ, & periodicæ remissionis, bene potuit, potestque nonnunquam, si non semper, esse proficiuus Cortex, quatenus Febres hujusmodi aliquem tunc characterem Intermitterentium præseferunt, licet illas sub tali etiam circumstantia nomine Febrium *Continentium* designet præter morem in Scholis usitatiorum. Quod hic obiter monuisse sufficiat; cum hoc idem, quod communi forsan æquivocationi circa illius asserta ansam dedit, exactius ad trutinam revocandum sit *Libro V.*

Haud sum nescius, quod & nuper innui, scrupulosis quibusdam, & in praxi parum versatis, largam nimis videri posse tum quantitatem Corticis universalem, tum dosim particularem a me in Pernicio-

sis præscribi solitam. Sed de nihilo est cavillatio respiciens generalem quantitatem, ut de hac prius loquar: cum enim ea in uno Ægro non soleat transcendere *unc. j. ss. vel unc. ij.*, aut saltem cum paulo ultra extendatur pro curanda simul Febre, & impedienda *Recidiva*, nullo modo culpari potest hodie: hæc etenim minor est quantitas, quæ impendi consuevit. Gallia universam Chinam Chinam usurpat ad *unc. tres*, quatuor, & ultra, ut vidimus *Cap. vii. Libri I. Sydenham* in Observationibus ad *unc. quatuor* in substantia longo, & repetito usu per modum alterantis ascendit: immo illum in Epistolis serius impressis, in quibus cum *Mortono* ferme concordat, duas unica brevi temporis spatio assumendas, sæpius præscribere consuevisse, adnotavimus jam *Cap. antecedenti*. *Monginotius* Vir cauti-
tissimus, & in usu Chinæ Chinæ versatissimus hanc regulam generalem tradit agens de præparatione Remedii in *Zod. Med. Gall. August. 1681.*, nimirum -- *In Curationem unius Individui impendendam esse sesquiunciam, vel unc. ij. Quinquinae, immo aliquando superandam illam quantitatem pro varietate occasionum.* Quid multis? Prostat experientia *Mortoni* de usu Corticis in substantia usque ad libras duas tractu temporis exhibiti *Exercit. 1. hist. 29.* Cui dosi liberali adscribit Ille vegetiorem contractum ab assumente Vetula corporis habitum: quod & ipse nonnunquam observavi, ac in historiis retuli *Cap. x. Lib. I.*; adeoque balsamicas huic remedio vires inesse, videtur exinde deducere idem *Mortonus*, qui dosim idcirco illius uberiores semper anteponit par-
ciori.

Quo vero ad dosim particularem, primis præsertim cyathis liberaliorem (in quo consistit major efficacia Methodi nostræ) nullum circa eam video cunctationi locum, quandoquidem æque innoxie Ægris exhibentur, quantum centies expertus sum, *tres*, vel *quatuor* simul *drachmæ* tenuissimi pulveris, ac exhibeantur *duæ* more vetustiori; extracta namque a Fermento ventriculi Corticis tinctura febrifuga, & utili, intrusisque per lacteas particulis tenuioribus, crassior, & lignea substantia per alvum sensibilibiter amandatur, quemadmodum solemne est, oblata etiam cæterorum omnium lignorum sub-

stan-

stantia, puta Santalorum, Salsæ, Guajaci, & similium. De innocentia Remedii intrinseca jam satis *Capise prim. Lib. I.* De eadem vero etiam in aucta dosi egregie subdit idem *Monginotius* in contextu supracitato, post arbitrariam, & indeterminatam supra unicas duas dosis taxationem -- *Cum nihil mihi in animo obversetur, quam ut optimum quodque, & usu probatum adferam, dosim eo usque extuli, ratione, & experientia testibus. Cum ab hujus Remedii usu omne omnino absit periculum, satius est ad majorem quantitatem ascendisse, quam in minori basisse, ut Curationis in æquâ sequatur.* Idem plane asserit *Charas*, loquendo de dosi Extracti sui in hunc modum -- *Mais il n'est pas nécessaire d'être scrupuleux sur la dose de ce remède: car il a cet avantage, que l'augmentation de la dose un peu aude là de l'ordinaire, ny la reiteration des prises ne laissent aucune mauvaise impression, & ne peuvent faire mal à personne.* Ita sentiunt Auctores omnes in præscribenda, & adhibenda China China exercitati. Et hæc quo ad dosim Adultis administrandam, quam, ut frequentior, pro modulo plus minus adduxi; ex ea namque facile est perito Medico, pro portionem elicere dosis Pueris, & Infantibus præscribendæ pro ratione ætatis eorum: jacto semper fundamento, quod, etsi liberalior nonnihil sit ipsa dosis, agitur de Remedio suapte natura innocuo, & de Absorbente æque inculpabili, ac cætera, quibus assidue utimur, sed magis specifico.

Neque pariter negaverim tam meæ, quam *Mortoni* Methodo objici posse, quod suppressis in ipso Morbi vigore Februm paroxysmis aliquando recidant Ægri. Sed hoc excellentiæ ipsius Methodi nihil videtur detrudere: nam præterquamquod sæpissime non recidunt, & præsertim quo magis ad extremum fuerint redacti, & præterquamquod recidiva vel inhibetur continuato remedio, vel, si prorsus inhiberi non possit, saltem debiliior solet esse radice sua, ut diximus agendo de oblatione Corticis in Benignis Intermittentibus, adhuc tamen, etiamsi recidiva certo recurreret, & si gravis æque foret ac ante (quod profecto non accidit) adhuc, inquam, hoc nihil officeret in nostris casibus, ubi agitur vel de exitio

certo, ac imminente, vel de periculo quam maxime impediendo, aut saltem suspendendo. Sicuti enim, si quispiam ex gravi Febre delirans se præcipitem daret in puteum, esset extrahendus e puteo, etiamsi recens emersum eadem Febris certo esset interemptura: ita in hisce casibus Æger est subtrahendus naufragio suo per Corticem, qui unicum, certumque remedium est, etiamsi contendatur esse Palliativum, ut sic dicam, aut foret Narcoticum (quorum nempe pro leviori occasione frequens est usus). Causam Febris consopiens, ac ad tempus figens, ad impetrandas scilicet saltem inducias adversus mortem. Ea enim tunc temporis propulsata potest deinde Medicus, qui Cortici satis non fidat, aliam pro libito Methodum, si quam se putat habere meliorem, eligere pro eradicatione integra Causæ morbificæ. Caveat tamen, ne remedia, quæ Cortici putat ad prophylaxim substituenda, mortem iterum, quam Cortex propulsavit, accersant. Interim sat sit, si usu illius nostra Methodo administrati protinus vivat Æger, qui cæteroqui proxime moriturus erat, præsertim cum vivat non moriturus paulo serius: quod tamen quis flocci pendat? sed victurus diutius, suosque dies naturaliter impleturus. Si tamen, postquam intra duos, vel tres dies ab Orci faucibus evidenter ereptus est, atque ad infebrecitationem omnimodam redactus, obnoxius remaneat uni, vel alteri recidivæ leviori, post duas circiter hebdomadas contingenti, id æquo ferat animo. Feret autem, si memor fuerit periculi recenter elapsi, & si animadvertat, difficulter a remedio naturali restitui posse sanitatem fere in instanti, ut restituitur a Cortice, absque ulla recidivæ suspitione; hujusmodi enim modus agendi miraculosus foret, solique Deo reservatus. Sed revera nonnunquam transactæ procellæ oblici Ægrotantes, & ab hominibus male feriatis, cum recidunt, seducti facile exclamant quandoque, satius fuisse Febrem sinere, a qua fortassis evassissent absque tædio tot recidivarum, quam illa violenter suppressa diuturniore incommodo præcocius sanationis pœnastandem luere. Profecto receptum beneficium non exprobrarent si Febri illos jugulanti relicti fuissent; sed probi Viri est, cunctos servare, quos potest, & ferere beneficium,

cium; etiam si sit messor calumniam. Non sic ajunt postea, cum alios cernunt, in similibus circumstantiis hoc remedio, hacque Methodo destitutos perire.

Fateor equidem, quod, quando Febris Acuta jam facta ferri potest, nec hominem propterea interimit, sed suum cursum integre, ac feliciter absolvit cum universali tandem, & critica fluidorum depuratione circa finem (dico *integre*, atque *feliciter*: sæpius enim hoc fit imperfecte, & tunc quoque ex imperfecta judicatione plures recidivæ contingunt) melius, ac tutius quo ad suspicionem recidivæ judicatur morbus, ipso etiam fatente *Mortuo*, quam si per Corticem impedito febrilis effervescentiæ progressu: etiam si retusum simul sit, correctumque ipsum febrile Fermentum: integra impediatur per consequens eorundem fluidorum, & præcipue sanguinis despumatio; quod circa citam nimis, validamque, ubi opus urgens non fit, Corticis oblationem observavit & *Monginotius*, a nobis super hoc ipso citatus *Cap. antecedenti*. At non proinde coercetur intus morbi fomes, totis suis viribus iterum resumptis æque revicturus ac antea, sed longe debilius resurgeturus; siquidem aliqua sui parte possit resurgere, reviviscere, aut reproduci. Illud namque discrimen mihi videtur intercedere inter Febrem solutam primo, & resectam secundo modo, quod intercedit inter Arborem radicitus evulsam, & eandem ab imo trunco securi recisam. In primo casu ita extirpata est Arbor, ut nullum amplius possit emittere surculum. In secundo quoque certe integre resecta est; nihil tamen obstat, quominus tenuius aliquod a detruncata radice pullulet germen, minime qualibet sirpacula facile averruncandum. Ita est profecto in casu Febris per Chinam Chinam curatæ. Non modo obtruncatus est Paroxysmus, sed prope radicem resectus, absorpto videlicet, correcto, enervato, ac retuso Fermento febrili; remotiores tamen, & universaliores Causæ, quæ ipsum genuere Fermentum, etsi hac ipsa via enervatæ sint, non tamen sunt adeo domitæ, ac radicitus evulsæ, quin novum adhuc Fermentum, licet infirmius, aliquamve iterum illius portionem valeant progignere: qua de re fusius infra *Lib. iv. Cap. V.* Sed quorsum hæc? Objectioni siquidem

de periculo recidivæ, ubi agitur de impendente morte, nullus est locus, ni velimus in re seria fabellam renovare, qua fertur sitientem quendam proxime suspendendum patibulo, Vinum montanum portare renuisse, quippe quod saxoso loco genitum tractu temporis Calculum Vesicæ gignere poterat. Ne tamen festiva hac tantummodo, valida licet responsione velle satisfacere videar, ingenue repeto, quod pluries observavi, vel saltem quod mihi observasse sum visus (quod quidem ex historiis suo loco afferendis poterit quisque melius conjicere) perraram nempe contingere consuevisse recidivam in iis, quibus Methodo valida oblatus est Cortex in extremo prorsus eorum periculo; contra vero faciliorem, quando periculum aliquantisper ab extremo distabat, ut cum Ager duas adhuc Accessiones, vel unam saltem poterat probabiliter sustinere.

Est & alia Aegrorum non querimonia, sed potius despicientia adversus hanc Methodum, & est hujusmodi. Tam cita est, & tam facilis illorum sanatio, nulla scilicet concurrente famosa operatione, nullo fere labore, dolore nullo, ut vix noscant, aut credant, etsi videant, se ab insigni liberatos periculo, quasi pretiosa illis non videatur acquisita sanitas, quæ non empta fuerit vel ingenti auri pretio, vel ingenti ipsorum cruciatu. Non ita foret, si copiam Lapidis Bezoartici nil agentis deglutissent, si torminosa, & nauseosa potassent pharmaca, vel si cucurbitulis, aut vesicantibus excarnificati ægre convalescent. Proh magna innocui, & benigni Remedii calamitas! Eo quod facile est, mansuetum, & minime dolorificum, vilescit. Sed & alia adhuc est ratio, propter quam vilescit sanitas per Corticem adeo mirabiliter acquisita. Ea est, quia Aegri assueti sunt credere, quoties evadunt a morbis, semper evasisse propter illa remedia, quibus sunt usi, licet nullum fuerit sive certum, sive sensibile illorum juvamen: ideoque etiam per Corticem sanati, non illi, vel Medico præscribenti plus tribuunt, ac tribuant aliis remediis, quorum pendente usu alias convalescere, licet sæpius non propter illa convalescerint, sed beneficio Naturæ. Hæc autem exceptio vere Cortici nullatenus competit, quippe qui statim sensibiliter, &

semper suum munus absolvit in ardua fere quacunque circumstantia; ei namque uni in tota Medicina datum est privilegium hocce, ut Medicus ante oblationem illius possit spondere subitam, certamque saltem moraliter Salutem, & restituto Ægro possit intra se modeste gloriari, exultare, & sibi metipsum dicere -- *Hunc Hominem certo pereuntem hoc uno Remedio vere servavi.* Sed hoc, quod probe dignoscitur a Medicis, minime dignoscitur ab Ægrotantibus; adeoque illis minus conspicua redditur singularis excellentia Remedii, Medicique illud apte, & opportune præscribentis industria. Verum hoc quoque parum refert. Et quoniam in aliis quandoque casibus laudatur a sanato Ægrotante Medicus, cum illius saluti nil fere præstitit, haud ægre ferat, si aliquando non lauderetur, cum præstitit plurimum.

Denique illud, quod maxime exponit calumniæ Methodum istam, est necessitas illam quandoque adhibendi in talibus circumstantiis, ut forte Homini intra tres, vel quatuor horas animam efflaturo, illam contingat inutiliter administrare, & subire speciem ejus, ut occisi, quem fors ipsius peremit. Circa hoc oculatus valde sit oportet, cautus, ac peritus Medicus in dignoscendis casibus, ubi sit, vel non sit locus congruens actioni remedii, præsertim in splendida persona, ne, si non servet, occidisse videatur. Et, ut repetam quod Capite antecedenti obiter monui (est enim hæc magni momenti circumstantia) scire oportet, quod, sicuti ad hoc, ut virtus Corticis etiam copiose administrati in actum possit perfecte deduci, requiritur debitum temporis intervallum, xxiv. circiter horis circumscriptum, ita ne inutiliter exhibeatur necesse est, ut per xxiv. circiter horas victurus sit homo, cui debet exhiberi: adeoque oportet, ut ultra paroxysmum atrocem, quem actu patitur, vita illius sic protrahenda saltem in alterum, seu quod in illa Accessione occumbere non debeat, sed ad minimum in proxime sequenti. Caveat idcirco sibi Medicus, ne calumniam subeat, videatque, ac attente perspiciat, si vigente aliquo terribili paroxysmo vocetur, an a tali Accessione evasurus sit Æger (quod haud difficulter dignoscet, si expertus, & peritus sit) priusquam Corticem propinet. Neque enim

statim ac vocatur; semper opus est illum immediate præscribere, sed satius est declinationem aliquam etiam hoc nomine expectare. Si enim aliqua symptomatum appareat remissio, & quædam Ægri jam fere morientis reviviscentia, utut ferme sine pulsu, & cum aliis lethalibus signis idem perseveret, alacriter exhibendus est Cortex cum spe probabili, ne dicam certa de servando homine propter moralem certitudinem, quam habet Medicus de impediendo futuro Accessu.

Quod si res Ægrotantis eo devenerit, ut vita illius etiam intra paucas horas sit in discrimine, sive quia paroxysmus jam inchoatus videatur non posse ad declinationem pertingere, quin prius Æger deficiat, sive quia idem paroxysmus, non inchoatus quidem, sed quam proxime instans, nec proinde per Corticem amplius inhiberi capax, ultimus absolute, lethalisque futurus esse videatur: tunc, licet melius cautum foret famæ Medici non exhibendo Corticem, qui neque paroxysmos ipsos Benignarum Intermittentium vel inchoatos, vel proxime instantes valet coercere, adhuc tamen, ne caritati erga proximum suum ullo modo defuit, ut quodammodo videtur deesse, si ob metum calumniæ negligat, vel omittat auxilium in talibus circumstantiis incertum quidem, ac probabiliter inutile, sed nihilominus innocuum, & forte juvandi capax, adhuc, inquam, crediderim, eundem Corticem a Medico misericordie offerri posse, plano tamen prius, & aperto præmissio prognostico, incunctantique protestatione de futura probabiliter inutilitate innocui cæteroqui tenraminis. Id eo magis licet aggredi (si non titulo curandi, saltem titulo indulgendi, atque tentandi, ut dictum est) si tale auxilium ab Assidentibus, vel ab ipso Ægrotante expresse expetatur, quandoquidem fama Remedii paucis ab hinc annis satis perspecta est, & vulgata cuique, dummodo Æger ipse jam fere non agat animam, Febrisque ex natura sua sit capax remedii, & non aliter. Aliud est enim illud tentare in Febre, cui cæteroqui conveniret, ni mors proxime instaret, aliud tentare in ea, cui nunquam, ne antecedenter quidem, convenerat. Illud, quamvis successu careat, condonandum; istud non ita.

Etsi tamen omnes quotquot excogitari possunt cautelæ, frustraneæ quandoque futuræ sint, itaut a maleferiatis hominibus nihilominus male audiat Medicus, qui Homini paulo post vita functo Corticem præscripserit, qualiscunque tunc fuerit Ægri status, qualiscunque illius, vel Adstantium efflagitatio, & qualiscunque propria protestatio ante remedii oblationem, non ob id Christianum Medicum decet abstinere prorsus ab usu talis remedii, ubi aliqua congruens ratio id exigat, vel tenuissima quævis non plane irrationabilis spes salutis in longinquo etiam asfulgere, aut transpici posse videatur, ut si Ægrotus sit juvenis, & cæteroqui validus. Mihi etenim non semel contigit, licet non semper contigerit, Hominem non modo a lethali paroxysmo futuro parum distantem; sed etiam in eo, quem patiebatur, expiraturum creditum; quin & prope expirantem ope Corticis Peruviani copiose, & celeriter ministrati servare, ut ex Historiis posthac afferendis patebit: etsi etiam post restitutam sanitatem, & calumnias Detractorum, & querelas Convalescentium, & beneficii minime cogniti contemptum, & mala cuncta, quæ supra recensui, sim pluries expertus. Quid, si Cortice inutiliter ministrato Ægrotantes hujusmodi occubuissent? Idcirco desperatis omnino nunquam offerendus est, ne sine spe juvenis infametur. Atque eo magis ab illo abstinendum, vel eo saltem cautissime utendum, si cum circumstantia status Ægri plane deplorati concurrat altera circumstantia temporis, de invadente jam, vel instante quamproxime paroxysmo: quo casu duabus, vel tribus horis ab assumpto Cortice, debet probabiliter Æger proxima jam Fata sua subire. Satius ergo semper est, si fieri possit, remissionem Febris, ut supra diximus, expectare, ne orta ex morbo calamitas in Remedium refundatur: uti non modo propter horam oblationis intempestivam, paulo videlicet ante paroxysmum, sed forsan (crediderim ego) ob hanc ipsam Morbi dispositionem, in Perniciosis præsertim facilem, aliquando in Anglia quid simile contigisse refert *Sydenham*, subortæ inde cunctationis nebulas dissipans, usumque Corticis, quodammodo tunc fatiscentem, nervose restituens.

Quod dictum est de Cortice non exhibendo deploratis omnino, & citissime morituris, intelligendum est etiam de casibus (rarioribus quidem) in quibus Perniciosa Febris conjunctam habeat insignem aliquam læsionem organicam Viscerum, supra quam nullam habet ditionem Cortex; quare si a tali potius vitio, quam a consueto Fermento producat Febris, hæc tolli nequibit a Cortice, qui nil potest adversus hujusmodi Causam. Si vero eadem Febris periodi rationem habeat a Fermento ordinario, læsio vero organica Visceris alicujus, puta Gangræna, Ulcus, Abscessus &c. sit vel quid adjunctum per simultaneam coincidentiam, vel symptoma productum ab ipsa Febre, tanquam effectus a sua causa, in tali quoque casu, etiamsi per Chinam Chinam removeatur periodus, non tamen removebitur Gangræna, Ulcus, Abscessus &c. sicut neque Febris illa Continua, quæ hujusmodi affectiones comitari solet, aut subsequi, & quæ vel citam mortem, vel diuturnitatem morbi, ut plurimum inexpugnabilem, consuevit inferre. Hæc quidem coincidentia in Perniciosis nostris non est admodum frequens; ubi tamen ea contigerit, frustra est præscribere Corticem: quemadmodum in ipsis diuturnis Intermittentibus, quas Ulcus aliquod internum, externumve profundum foveat, plurimi experti sunt, & fassi ingenui Scriptores; utque ego ipse possum testari, maxime si labes aliqua insignis Thoracem præ cæteris occupaverit; sed de his fusius alibi.

Addamus pro coronide aliam nec levem, nec infrequentem, fere dixerim, calumniam, quam subire solet hæc Methodus: eam videlicet, quam aliæ Methodi curandarum Februm, seu potius non curandarum, ut suam collabescens sustineant existimationem, necessitate quadam tutelæ *culpabilis*, huic affigunt. Primo itaque loco nonnulli Chinæ Chinæ insensissimi, soloque illius nomine exhorrescentes, qui scilicet eam nullo examine prævio ab usu jam medico proscribere, mirum est dictu, quot nugæ, quot ineptias, quot blaterationes, quot jurgia in illam effutiant. Illorum interim Methodus in curandis Febris, nostra rejecta, & exhibita, ea ipsa est, quam lepide describendo deludit Celeberrimus *Zu-*

cas Tozzi peculiari Capite -- De Metho-
do, qua reguntur nostris temporibus, qui
se Galenicos jaclant, ad quod curiosum
 Lectorem relego. Alii sunt, qui China
 China vix audent uti in Febribus Inter-
 mittentibus Benignioribus, atque diutur-
 nis, postquam videlicet omnes Pharma-
 copæorum alveolos incassum exinanie-
 runt. Apud istos Methodus nostra male
 audit; temeraria quippe, Empirica, &
 phantastica, semel per accidens utilis, plu-
 ries vero noxia, reclamantibus licet expe-
 rientia, & ratione, reputatur. Præter hos
 nolim facile credere alios quoque reperiri
 posse, qui Methodo hac quomodolibet
 excerpta, vel intellecta, neque inutili in
 praxi reperta, quasi tamen eos pigeat,
 ipsam, aliamve parum absimilem palam
 profiteri, pudeatve alienum quodammo-
 do morem sequi, ea clanculum, ut ita
 dicam, utantur, etsi cæspitanter, atque
 casu tantum nonnunquam utiliter. Isti,
 siqui sint, illam identidem, ut opinor,
 subfrigide, ac quibusdam tantummodo
 additis limitationibus laudabunt, sive lau-
 dabunt quantum sat est, ut ea possint uti
 sine exprobratione, si deprehendantur in
 facto, sed simul quantum sat est, ut pos-
 sint opponere, & cavillationes adducere,
 eamve nonnihil (parum licet experti)
 reformare, vel castigare tunc, cum ea-
 dem sibi proponitur, vel mussitare saltem,
 cum ab aliis exercetur. Quod tamen ex
 his omnibus nemo ex prava intentione
 peccet, sicuti me certum reddit ipsorum
 integritas, ita æquum est, ut Lectores
 reddat æque certos integritas mea, me
 quoque in decursu totius Operis semper
 respicere, atque corripere opinionem tan-
 tummodo Adversantium, non mores: etsi
 præter intentionem alicubi forsan, ut &
 hic, mihi exciderint verba, quæ aliud so-
 nare videantur. Cum itaque ex opponen-
 tibus istis nemo, ut aiebam, peccet ex
 prava intentione, sed *primi* ex præoccupati-
 one quadam vetusta, *secundi* ex terrore
 Panico, & *stiptica* quadam circumspe-
 ctione, *postremi* vero ex mutila experien-
 tia, sophisticis ut plurimum ratiociniis co-
 inquinata: ideo pandere hujusmodi Me-
 thodum aperte decrevi, ut sublata dubitan-
 di, murmurandive occasione, omnibus in-
 discriminatim prosum pro viribus, nomini-
 que deinceps meo hac spontanea qualicun-
 que oblatione & consulam, & caveam.

CAPUT V.

Evitare Censuram vulgi difficile, si ali-
quando Ager hac Methodo curatus oc-
cumbat. Recensentur ideo fideliter Ca-
sus omnes lethales, in quibus culpatus
est insons Cortex, etsi non oblatus, ut
& ii, in quibus vere oblatus non pro-
fuit, sique insimul, in quibus nec pro-
fuit, nec poterat prodesse.

CAVEAT tamen sibi quantum velit,
 & quantum lubeat prudens Medi-
 cus, nunquam Censoriam Adversantium
 virgam declinabit: & quoadusque vivet
 Ignavorum blateratio, consueque culpabi-
 tur Cortex, & qui Corticem præscripsit,
 si quando unus tantum inter centum,
 suapte natura patenter jam moriturus,
 moriatur assumpto Cortice. Sed, bone
 Deus! aliud est mori sumpto Cortice,
 aliud est mori propter assumptum Corti-
 cem; nihilominus apud homines hujus-
 modi idem est mori aliquando post eum
 assumptum, ac propter eum assumptum;
 cum tamen non propter assumptum Phar-
 macum, nec propter assumptum Cardia-
 cum, Bezoarticum, aut alia sexcenta di-
 cantur unquam mori tot, qui istis assum-
 ptis quotidie moriuntur. Anne soli Cor-
 tici injuncta est necessitas vel sanandi et-
 iam deploratos, vel necandi quos sanare
 non valuerit? An quisquam illum vendi-
 tavit pro Pharmaco immortalitatis, ut
 præstet primum? An aliquam habet, ut
 habent tot alia, quæ passim præscribun-
 tur, noxiam, aut deleteriam qualita-
 tem, ut præstet secundum? Cum vero
 tam præstans non sit, omnes sanet,
 præsertim in agone constitutos (licet for-
 te sanet ex iis etiam nonnullos) num pro-
 pterea ut Venenum audiet? Hic sane a-
 damussem quadraret, quod ratione longe
 minore protulit olim *Botallus*, & ex *Bo-*
tallo nostris temporibus *Sydenham*, quo-
 rum uterque cum liberaliorem sanguinis
 missionem in Febribus Pestilentialibus u-
 surparet, seque culpari resciret, si quan-
 do aliquis tali adhibita Methodo occum-
 bebat, *Verum* (inquit) *Nebulones nequis-*
simi, & ignavissimi in id semper culpam
convertere satagunt, non quod nocuit, sed
quod per nefas a cunctis vituperari exo-
piant. Aut si id nequitia non faciant,

ignorantia tamen efficiunt : utraque certe pernicioſa, ſed ille magis.

Non equidem ego in hanc querelam effundor, eo quia mihi, quod memor ſim, unquam contigerit caſus aliquis, qui alicui etiam in dicacitatem prono potuerit anſam præbere ſimilia effutiendi; ſed potius conqueror, quod hæc aliquando ab ignaro vulgo, vel deliris hominibus promulgata ſint in Caſibus quandoque Illuſtrium Perſonarum, quæ obierunt, quibus vere Cortex non fuit oblatus, quibuſque utinam oblatus fuiſſet. Cæterum de nouo poſſum teſtari coram Deo, & Hominiſus, ut alias pariter teſtatus ſum, me nunquam ulli Corticem exhibuiſſe, cui ille obſuerit, vel potuerit mihi ſerio meditant ſuſpicionem ullam incutere de damno illato: excipiendo ſemper hic, & ubique ſuſpiciones in hiſtoriis ſecundæ huic Editioni additis adumbratas, uſumque minus tempeſtivum pharmaci cæteroqui innocui reſpicientes. Ne vero alicui intra Urbem noſtram conſcio de caſibus quibuſdam lethalibus, in quibus aliquando fama mendaci culpatus eſt Cortex, minus candida videatur aſſertio mea, placet hic Caſus ipſos obiter recensere, & ab iniqua calumnia inſontem Corticem vindicare.

Sed prius circa hoc generaliter velim notari, quod, quando Ager, qui in extrema anguſtia Corticem potavit, vita fungitur ante adventum futuri paroxyſmi, ſcilicet correfpondentis ei, quo pendente oblatus eſt Cortex, non poteſt tunc idem Cortex culpari non modo de damno, ut patet, ſed neque de inefficacia: quandoquidem in tali caſu perit Ager in ipſo paroxyſmo, quo oblatus eſt Cortex, diutius protracſo. Effectus autem Corticis eſt, inhibere correfpondentem, ut diximus; adeoque quotieſcunque vivente Agro uſque ad tale tempus correfpondens paroxyſmus inhibeatur, Cortex jam ſuum munus abſolvit, ſive deinde Ager ſucceſſive ſanetur, ut vere aſſolet, ſive etiam inhibito licet paroxyſmo, adhuc occumbat ob aliquam v. gr. labem adjunctam, quæ Febriculam Continuum foveat, ſubſtata etiam periodo, lethalem, ut in nonnullis Caſibus contingit, immediate infra ſubdendis.

Primo igitur loco fama tulit apud nonnullos, Clariſſimum olim Virum D. Nicolaum de Sanctis, A ſecretis, & Status

Torti Therap. Spec.

Conſiliarium Sereniſſimi Ducis Noſtri, in poſtrema ægitudine ſua (qua Fato ceſſit) aſſumpto juxta hanc Methodum Cortice obuiſſe; ſed falſum eſt. Sumpſit quidem alia remedia vulgaria, & obiit; Corticem autem vere non ſumpſit: nec obuiſſet forteſſe, ſi vere ſumpſiſſet. Torquet adhuc animum meum memoria de Cortex non oblato tunc, cum tempus aderat, de non tentato ſaltem etiam tunc, cum præterit. Quatuor eramus curantes Medici, D. Dandrinus, D. Fernarius, D. Davinius, & ego, qui propter levem quandam invaletudinem, qua paulo ante correptus fueram, poſtremaſſe acceſſit, nec primis, ut alias conſueveram, morbi diebus interſui curationi. In alia difficillima ægitudine ejuſdem Patientis non ſine fructu tale remedium, vix vix indicatum, cum aliis tamen quamplurimis longo temporis tractu præſcripſimus, & ab eo morbo contra ipſam expectationem noſtram evaſit. An Cortex ſimul cum aliis remediis, an ſola Naturæ actio opus illud abſolverit, ignoro. Eadem fiducia propoſitus fuit unanimiter Cortex per modum alterantis in noviffima ægitudine, tempore congruo, cum videlicet Febris Tertiana duplex, ſat valida, & per ſubingreſſum paroxyſmorum Continua, ſuas adhuc ſervabat periodos; ſed & unanimiter (poſtquam paratus fuit in pyxide, & ſecundum tenuem portiunculam ab eodem libatus) ab ulteriori illius oblatione ſuperſedimus victoriam a ſola Natura ſudatiunculas quaſdam tentante per viam vel criſis, vel lentioris coctionis, concordî voto ſperantes. Sed quid? Non multo poſt intenditur morbus; tandemque irritis Cardiacis, & Bezoarticis ruit in præceps. De tentando Cortex remanet anceps iudicium. Creditur inutilis futurus, timetur calumnia, nec offertur; eoque intentato occumbit Ager, ſuperſtite intra pyxidem Cortex: Medici vero ſubeunt calumniam de eodem perperam oblato, dum eos pœnitet non tentafſe ob calumniæ metum.

Secundo loco Nobiliſſima Matrona Domina Gertrudis de Sanvitalibus, Eminent. Cardinalis Soror, Marchioniffa Rangona, anno 1707. poſt paucos paroxyſmos duplicis Tertianæ in ſoporem incidit tam gravem, tamque profundum tempore acceſſionis cujuſdam, ut de illius Vita maxi-

L

mope.

mopere a curantibus Medicis dubitaretur. Duo erant hi; unus quidem Junior (talem quippe respectu alterius licebit illum appellare) alter vero Senior, nempe *Cl. Ramazzinus*, qui durante Patavinorum Studiorum intermissione Mutinæ agens, amplissimæ huic Matronæ operam suam, ut quondam consueverat, in hac quoque ægritudine præstitit. Applicata sunt statim, gravi hoc ingruente symptomate, ex eorundem curantium Medicorum præscripto Vessicantia, aliaque peculiaria remedia; jam enim universalia præcesserant. Tandem advocor & ego tempore, quo sopor nonnihil incipiebat una cum accessione remitti: ipsa namque Patiens paulo post me nosciens est allocuta. Statim Corticem valide administrandum propono ad impediendum paroxysmum correspondentem. Annuit meis motionibus, meisque, si fas sit dicere, sibi sat notis experimentis *D. Ramazzinus* in curatione præcipuus (quidquid olim minus favorabiliter in suis *Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus* scripserit ille de Cortice in hisce præsertim circumstantiis, aliud scilicet sentiens ante annum 1695, & aliud post) cunctante tamen, nec nisi præ auctoritate ipsius *D. Ramazzini*, pluribus nominibus sibi æstimabili, consentiente altero Medico; quamobrem parata est illico *semuncia* Chinæ Chinæ e vestigio potanda, saltem pro medietate; sed inculcante rursus eodem Juniore Medico adesse tempus commodum pro expectanda majori remissione, prima oblatio, quæ a me illico proponebatur, serius (me quoque officiose consentiente) protracta est. Sumpsit itaque Nobilissima Ægotans tantummodo *drach. j. ss.* circiter pulveris uno haustu circa noctem. Mane diluculo alia similis saltem dosis debebat exhiberi, & repeti post aliquod breve temporis intervalum, prout fert Methodus mea; sed quia constanter asseverabat antedictus Junior, qui permanentius adstabat, accessionem illius diei consuevisse esse parvi ponderis, quod tamen non facile admittēbant domestici, nec proinde opus esse tam festina Corticis oblatione, nescio, an Ipsius, An Assidentium deliberatione loco Chinæ Chinæ cibus fuit exhibitus. Cumque paulo post ipse supervenissem, sub fiducia resum mihi narratarum (maxime cum sta-

tim a cibo remedium opportune amplius exhiberi non posset) circa meridiem tantum illud propinari posse censui. Ast inopinato ante tale tempus nova Accessio, quæ debuerat esse minor ex relatu, violenter Ægram corripuit cum tanta mentis hebetudine, ut Chinam Chinam oblatam non valuerit assumere, actum deglutitionis edere nescia; illam enim, postquam ore diutius agitaverat, deglutire credens, expuebat: nec inde potuit ullo modo eam per oesophagum demittere, sed facta omnino lethargica, mane sequenti obiit, annum implens ætatis suæ LIII. Forte tamen, ne dicam certo, non obiisset, si primo haustu *quatuor*, vel *sex drachmas* pulveris, ut facile poterat, assumpsisset.

Tertio D. Candrinus Medicus, qui post receptam Methodum meam (recepit autem statim ac vidit) plures ea mediante perfecerat curationes eximias, in ultima ægritudine sua, cui medebatur, me per accidens absente, *D. Davinius*, pauloque post simultaneo officio medebatur pariter superveniens & ipse, sæpius mihi inculcabat, ut memor essem de propinando Cortice more meo quotiescumque se offerret occasio; nocebat enim, Febrem Continuum cum exacerbationibus obscuris, & irregularibus, qualis erat ea, qua detinebatur, Corticem nondum plane admittere. Levis aliqua remissio circa decimam quartam diem, & sudores inde erumpentes cum facili tolerantia bonum omen tractu temporis videbantur spondere: adeoque etiam si aliquis forte tunc locus esse posset usui Corticis, non tamen opportunus admodum, necessariusque videbatur. Interim transacta die *xxi.* labuntur vires. Circa *xxiv.* morbus in pectus ruit, *D. Davinio* plura incallum meditante, & agente, mihi quoque post duorum dierum absentiam in Urbem recenter redeunti, proponente, antequam Ægrum inviserem, an novam venæ sectionem, an potius Corticis usum seligerem in hoc casu, in quo nonnisi censuram prævidebat ex utroque remedio, quodcumque eorum inutiliter administraretur. Recta ideo conferimur ad inviscendum Ægrum, ut alterutrum seligamus: sed cum jam properantem ad interitum cum gravi anhelitu, & pulsu deficiente reperimus. Et quoniam nullus phlebotomiæ, vel ulli reme-

remedio; virium robur exigenti, locus erat, Corticem potius tentari posse credidimus, licet probabiliter sine fructu, ut pleno palam ore protestati sumus. Assumptis ergo prius Ecclesiæ Sacramentis, meliore quo potuit modo, levem Corticis portionem potavit; sed crescente jugiter gravi anhelitu, & pulsū ruente, impotens factus est ullam amplius portionem assumere: immo, etiam si potuisset, abstinendum præcepimus ab ulteriore oblatione in statu jam evidenter lethali, quo in sequens tantum mane protracto, intra diem xxvii. expiravit, & intra annum ævi sui IL.

Quarto tandem Vir Patricius D. Joseph Gallianus de Coccapanis annum agens 64, quem quondam laborantem Tertiana Perniciosa Cholericæ sanaverat Cortex, ut suo loco dicemus, Æstate anni 1708. post superatam in principio Veris gravem ægritudinem Tertiana simplici corripitur, cujus prior Accessus accidentalis creditur ab Ægrotante, atque a cruda repletionependens ob vomitum adjunctum materiæ incoctæ. Accitus ego secunda morbi die, infebriticantem omnino deprehendi, & in omnibus vegetum, Tertianam nihilominus Febrem sequenti die se prodituram, eidem pronuncians. Tertia die mane illudic ille mihi de inani prognostico: adeo sibi fidebat, nil incommodi percipiens. Redit tamen post meridiem Accessio comitata dolore stomachi satis sensibili, & vomitu laborioso, quæ duo symptomata illi semper fuere in Febribus omnibus familiaria. Duravit per quatuor horas vexatio; quæ me vespere accedente, blandaque remedia præscribente evanescēbat. Mane sequenti potat Oleum Amygdalarum dulcium, quo materia biliosa placide per alvum educitur. Optime tolerat, totaque die immunis a Febre Amicos admittit, & cum iisdem amœne confabulatur. Altera die, quæ erat morbi quinta assumit bolum confectum ex crystallo mont. præp. Conf. de hyacintho, ac Tantillo Theriacis recentis; & tranquille se habet per totum mane. Accedo hora suspecta, quæ erat tertia pomeridiana, & invenio illum recentem expergesactum a somno cum vi, & impetu, ratione insomniū cujusdam, in quo sibi visus est expellere Diabolum sub aspectu mulieris ad se accedentem.

Narrat somnium istud, aliudque insuper plane festivum; de utroque ridet, & interim præterlabitur hora tertiæ Accessionis. Moror adhuc ibi per aliquod tempus; dumque discessum meditor, inquit ille: *modo non admodum bene me habeo*. Hoc dicto, statim turbatur pulsus, insurgitque angor stomachi, & proclivitas in vomitum. Præscribo jusculum tenue, identidem potandum ad demulcendam humoris acrimoniam, misturam anodynam ex absorbentibus, incrassantibus, & Cardiacis, cochleatim sumendam, totus externos, aliaque hujusmodi, & ab eo quo me trahit statuta hora Consultatio quædam gravis. Post horas quinque circiter redeo (versabamur autem circa secundam noctis horam) & ab Assistentibus, priusquam Ægrum invisam, intelligo; immanem fuisse irritis auxiliis omnibus illius Accessionis Cardialgiæ, adeo ut Æger vix loqui valeret interciso sermone, & irrequietus huc illuc assidue jactaretur. Intra memetipsum statim cogitavi de Cortice propinando, metuens exitium in quarto Accessu; sed Ægrum subinde inspiciens, inveniēsq; in eo statu, ut potius metuendum esset de morte in illa eadem Accessione, quam in altera, mutato consilio abstinui, alia tantum cardiaca remedia substituens: factoque interim funesto prognostico, & præscriptis Ecclesiæ Sacramentis, discessi subdēns, quod si forte Accessio illa perveniret ad declinationem, itaut spes esset, vitam posse protrahi in alterum Accessum, mane Corticem exhiberem. Mane igitur quandam sensuum promptitudinem, quam etiam maximam habuit in assumendis Sacramentis, observans, etsi Febris adhuc vigeret, & protraheretur potius intensa, quam ad remissionem vergeret, cæteraque omnia mortem proximam minarentur, unum haustum Corticis satis moderatum (hærebam enim non parum) exhibui post tres dein horas alterum oblaturus. Sed accedens rursus, ut hunc exhiberem, novi Ægrum semper in deterius labi, nec illam Accessionem, quippe nondum declinantem, prætergressurum esse; ideoque ab ulteriori Corticis oblatione supersedi, illum pro deplorato omnino reputans, ut nimium circa secundam noctis horam confirmavit eventus. Atque ita periit Amicus, qui forte non periisset

vel saltem non periisset tunc, si illi post secundum statim paroxysmum integram Corticis dosim propinasset. Sed quis quantumvis oculatus tam præceps exitium in tanta tranquillitate prænovisset?

Hæc sunt, de quibus Medicos moneo in curatione Perniciosarum, indigus præ aliis, ut admonear ipse, esto quod mea nonnunquam præfagia fortunet eventus: quo demum capti popellus, atque plebecula,

— *Me quoque dicunt*

Vatem . . . sed non ego credulus illis ab inopinato identidem successu doctus oppositum. Mihi tamen in casu tam repentino, & minime præmonstrato (præmonstraverat tamen aliquid Accessio secunda, licet tam præceps non indicavit exitium) mihi, inquam, in hoc casu nulla per Urbem obiecta est omissio, quæ vere a nemine mihi poterat objici nisi a me ipso, ut qui forsan in persona minus splendida statim Corticem obtulisset; forte tamen etiam non. Sed si obtulisset in hac post secundum tantum paroxysmum, qui fuit primus, quem inspexerim, pluresque postea, ut suspicari fas est, contigissent recidivæ, vel si in earum aliqua obiisset Æger, quid quæso dictum foret de Cortice, quid dictum, immo quid non dictum de me? Evitavi tamen Censuram, quia obiit vulgari curatus methodo; non evitasset, si curasset feliciter Cortice. Utinam ita egissem tunc, ut modo Censuram paterer. Videant ergo, quam crasse hallucinentur ii, qui censent (si qui sunt, qui censent) in enarratis Casibus propinatum fuisse toto conatu Corticem, cum vere propinatus non fuerit, vel saltem pro non propinato habendus sit: cujus rei veritatem, ac seriem Assidentes, & Confanguinei Defunctorum possunt testari. Quia vero ingenuitati meæ, vel publicæ fidei nunquam deero, fateor (quod latet Obrectatores Corticis) in nonnullis Casibus præter recensitos fuisse a me exhibitum Corticem, & nihilominus Ægrotantes illos æque obiisse, ac obiissent eo non assumpto: adeoque minime inficior, illum aliquando, raro licet, inutilem esse, ut sæpius sunt quævis remedia: sed absolute nego esse noxium, præsertim si methodice adhibeatur.

I. Ita contigit, ne quicquam reticeam,

alteri Viro Patritio *D. Antonio de Quatrinis*, cui medebat ego adjuncto mihi in societate *D. Davinio*. Illi itaque pendente cursu simplicis Tertianæ addita est dysenteria ferox, & essentialis, quæ tunc fere epidemice vagabatur per Urbem. Utroque Æger vexatus morbo, brevi frigidus factus est, singultuosus, & fere sine pulsu. *D. Davinius* tunc me sciscitatur, cur Corticem non proponam, ut mihi mos est, in tali angustia. Respondeo, dysenteriam esse essentialem, nec sequi motum Febris, adeoque illam Cortici Febres cum suis tantum symptomatis tollenti non simul cessuram. Desperatis tamen rebus tentandum censuimus. Itaque oblato valide remedio, nulla amplius observatur febrilis recrudescencia horis periodicis, sed perseverante pertinaciter dysenteria cum indiciis sphacelatæ partis, intra paucos dies Æger vita fungitur. Forte in hoc casu majorem, quam China China, contulisset opem Ipecacuanha tempestive oblata, & si præsto fuisset, etsi nec æque certum, nec forsan semper æque tutum, innocensve remedium sit Ipecacuanha in linea Antidysentericorum, ac China China in linea Alexipyretorum.

II. *P. Felix de Tagliazucchi* ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci de Paula, quem curabat *D. Riccius*, in quodam Tertianæ, non sum memor an simplicis, an duplicis paroxysmo, sudoribus diaphoreticis frigidissimis abunde diffluens cum totali asphyxia, sensibus licet vegetus, jam moriebatur. Absente ab Urbe curante Medico advocor ipse, ut qui tunc felicissimam Curationem in illa vicinia absolveram in casu valde consimili. Anceps ego, an suffecturus sit Æger usque ad declinationem accessionis, quippe inscius de morbi cursu, & de rebus gestis, ut nihilominus Amicorum adstantium petitionibus morem geram, & præmisso prius prognostico de infausito exitu, adducor, ut Corticem ad *unc. ss.* ni fallor, statim præscribam, sed incassum; nam perseverantibus iisdem sudoribus intra illam eandem Accessionem post paucas horas e viventium numero deletus est.

III. *D. Francisco de Favalottis*, quem *D. Davinius* curabat, detento duplici Tertiana ob gravissimum Comatosum affectum perniciofa, Corticem more meo propinandum esse, consultus credidi; erat enim

enim meo iudicio morbus eo remedio sanabilis, & opportunum tempus oblationis illius. Sed, nescio quo Fato, quave infausa Pharmacopolæ, aut Assidentium diligentia, illi percolata tantum infusio, seu potius decoctio *uncie unius* Chinæ Chinæ exhibetur per statuta intervalla loco ejusdem Chinæ Chinæ in substantia, liquori, ut proposueram, conjungendæ. In hoc æquivoco moramur per duos ferme dies: dumque aliam pyxidem similem paratam video, eidem semper innixus credulitati indico, satius esse pro tunc superfedere sufficientem jam assumpti remedii reputans quantitatem pro impedienda Accessione proxime futura. Redit tamen illa eodem forti, lethargicoque comitata symptomate. Miror novitatem rei, & melius inspecta pyxide errorem deprehendo. Cogitavi statim de præscribendo validius remedio (non enim tunc cum Collega curante illuc conveneram) sed renui facere solus, & tantummodo superaccitus, nec mihi metipsum amplius satis fidens in eo rerum statu. Interim Æger sit summe lethargicus, & deglutiendi nescius. Die sequenti habitus est pro expirante; aliquot nihilominus tenues cyathos illius percolatæ decoctionis cochleatim hausit, vitamque præter multorum expectationem ad tres, vel quatuor dies frigidus, & sine pulsu, simulque sine exacerbatione protraxit, donec pari passu deficiens tandem expiravit, qui forsitan remedio nervosius oblato sanari potuisset.

IV. D. Ludovicus Cæsar de Carandinis valetudinarius perpetuo, & in Tabem pronus, diuturna Quartana Ruri detentus, quæ tractu temporis pertinacem diarrhœam, mox & vomitum cum summa virium dejectione, & corporis extenuatione secum traxit, Urbem transfertur, & D. Riccio Medico suo ordinario curandus committitur. Invenit is, ut retulit, Quartanam non amplius Intermittentem, suos tamen circuitus etiamnum manifeste servantem, & comitatam prædictis symptomatis, maxime vero vomitu fere assiduo. Cumque Accessio quælibet Ægrum fatigaret tali proportionem, ut paucis in posterum suffecturus videretur, cogitavit ille de præscribenda China China ad *drach. ij.* more vulgari. Quia tamen continuas introducta, quæ si essentialis fiat, de more lethalis esse consuevit (ut norunt Practici)

Terti Therap. spec.

rationalem aliquam illi suspicionem incutiebatur de infructuosa oblatione, me ideo in consilium vocavit. Annui ego, atque animum adjeci, eo quia adhuc manifesta mihi narrabantur signa periodi, inter quæ frigus in accessione invadens, naturamque Febris Intermittentis etiamnum designans in ipsa accidentali, ut ita dicam, & recenti continuitate. Quoniam vero non longe distabat paroxysmus, hunc prius observari debere censi, antequam plane statueretur oblatio Corticis. Advenit Febris, quæ Ægrum fere sustulit, remansitque ille cum pulsu vix perceptibili etiam in majore Febris, & symptomatum remissione. Tunc statim ad *drach. ij.* præscriptus est Cortex, & sequentibus duobus diebus ad *drach. j.* mane, & sero; sicque Accessio die correspondente non rediit. Continuata est ad aliquot alios dies eadem China China, non quidem amplius in substantia, quia eam nauseabat Æger, quomodolibet offerretur, sed in Extracto ad *scrup. j.* bis in die. Jamque nullum omnino periodo indicium amplius viscebatur; sed nihilominus nec resurgebat pulsus, nec tollebat lentata febricula, nec removebantur, licet paululum remitterentur, symptomata. Interim Æger languidior fiebat; tandemque diarrhœa sensim colliquante, vomituque vix cibum admittente, statimque rejiciente confectus expirabat. In hoc casu, quin vitium aliquod grave latuerit in partibus solidis, nempe in Visceribus, minime dubito; præstitit tamen Cortex quod potuit, & vitam, ut reor, ad aliquot dies protraxit.

V. Alium Casum addam de Pictore quodam, nomine *Dominico de Villanis* a D. Candrino curato, qui cum Quartana longissima Hydropem simul confirmatum patiebatur. Venter illi immaniter turgebat; sonabat percussus, & reperiiebatur Aqua. Facies similiter turgebat, & intra palpebras inflatas, ac diaphanas adeo condebantur, ut vix apparerent oculi. Pedes æque insigniter intumescebant; brachia vero, tibiæ, & crura summe gracilia, extenuataque apparebant. Sed mirum! Ipse marasmus erat tumor: casu namque compressæ digito partes istæ foveam profundam nil tale cogitanti exhibuerunt; quare subducto calculo nonnisi ossa, & pellis arida, sero subcutaneo flaccide turgida, tactui se offerebant. Erat insuper totus ad sensum

frigidus, identidem singultuosus cum pulsu summopere exili, & ægre cibum capiebat. Solum mente constabat, languide loquebatur, & noscebat se paulatim mori. Ad hæc paroxysmum Quartanæ suæ periodice patiebatur, quo durante semper profunde somnolentus jacebat, ut mortuus videretur, donec declinante paroxysmo aliquantulum, semper tamen imperfectius revivisceret. In consilium vocatus, immo expresse accitus, ut tantum inspicerem, non ut curarem, renuebam ipse quidquam proponere Homini chronicis jam morbis insanabilibus ferme confecto, ætatemque insuper sexagenariam agente; sed ab Amicis illius, atque domesticis postmodum rogatus, ut quidquid etiam inutiliter tentari posset, vellem tentare, & curanti Medico prompte cuncta executuro indicare, ausus sum Corticem proponere. Uno verbo, Cortex oblatus est, & repetitus pluries suis temporibus, statimque sublata est periodus, & comatosa affectio conjuncta. In eum deinde statum devenit, ut per mensem jusculum Viperinum, aliaque remedia reliquas affectiones respicientia potuerit assumere, Corticis quoque usum imminuta, & continuata dosi per intervalla repetens. Usque tamen durabat Hydrops cum extremitatibus maxime excarnibus, & nihilominus maxime tumidis. Revixit singultus summumque simul cibi fastidium, sensimque Ager post tres circiter, ni fallor, menses ab oblato Cortice (quos omnes dubio procul ope Corticis vixit) decessit e vivis. Atque hanc historiam, quam jure merito inter triumphos Corticis numerare possem, quia mortem Aegrotantis inevitabilem, & imminentem longe serius, quam par erat, protraxit, inter eventus nihilominus infauostos lubet collocare.

VI. Obiit quoque *D. Flaminia de Ingonis* Matrona spectabilis, de cujus ægritudine vix, quantum sat est, sum memor; memini tamen quæ præcipua sunt. Ab initio Tertianæ simplici laboravit ex gravi animi pathemate, & facile remediis ordinariis liberata est. Recidit illa, atque iterum similiter sanata. Recruduit denuo morbus, Febrisque non Intermittens, ut antea, sed Continua apparuit cum periodicis obscurissimis exacerbationibus. In gravescente morbo *D. Davinius* fit mihi curationis socius. Administrantur quæ sunt

ex arte, sed irritò semper successu. Tandem erumpunt duæ Parotides, unaque earum satis insignis. Evanescit tamen utraque citra suppurationem, ac subinde paulo manifestiores videntur fieri Exacerbationes, & Remissiones Febris; verum in ipsis exacerbationibus gravis sopor se prodit cum summo virium languore, pulsuque minime consistente. Re in pejus ruente, ambo cupidi prohibendi exacerbationes Febriles, soporosi symptomatis mortem portendentis productrices, decernimus de tentando usu Corticis. Auctor sum ipse: consentit Collega. Prima vice assumit illa, sed difficulter, profundo quippe sopore oppressa: qua de causa potius non est remedium repetere, sicque incepto inauspicato opere, dein imperfecto remanente, Agra paulo post lethargica prorsus e vivis sublata est.

VII. VIII. Decessere denique mihi, absque eo quod historias per extensum referam, nil proficiente usu Corticis etiam tempestive administrati, duo Religiosi Viri ex Carmelitarum Fxcalceatorum familia, quorum unus septuagenarius, debilis, & valetudinarius erat, obiitque correptus Tertianæ duplici, perniciose, & exitiali facta ob continuitatem, & acutiem irritò Cortice progredientem. Alter vero Juvenis erat, qui a Febre primum Acuta, & Continua Proportionata, mox & ab Intermittente, in quam recidit, fuerat sanatus, & quidem semper sine Cortice. Recidit ille tertio, febriculas iterum Intermittentes longiusculas passus, & Cortice leviter per modum alterantis assumpto denuo sanatus est. Recidit quarta vice. Et quia Febres videntur ad acutiem vergere cum tendentia ad soporem, præmissis ex arte in tali casu præmittendis, offertur iterum Cortex validiuscule in formam Opiatæ; sed incassum. Omititur idcirco illius usus nondum plane completus, aliaque remedia volatili, & dissolvente virtute prædita substituuntur; sed frustra: Juvenis namque cum pulsu raro, & quodammodo, ut videbatur, laudabili, profundum in soporem labitur, vix potis cibum capere; tandemque singultuosus, & anhelosus cum pulsu minuto, & celeti Deo suo piam animam reddit.

Sunt hi fideliter Casus omnes Aegrotantium tractu annorum ferme XL. defunctorum,

ſtotum, quorum ſim memor: eorum videlicet, quibus Cortex incaſſum a me propinatus fuerit in Febribus Pernicioſis antea deſcriptis, quas cæteroqui idem Cortex eadem methodo, ſed opportuniore tempore, & in circumſtantiis magis propitiis adminiſtratus curare potuiſſet. Nonnullos equidem alios præter hos, paucosque caſus, in quibus irritò pariter ſucceſſu oblatum eſt remedium iſtud, referam *Lib. V.* Aſt id contigit in Febribus tantum quibuſdam eſſentialiter Continuis, vixque paululum, ac ne vix quidem remittentibus, pro quarum medella cum ſuapte natura anceps ſit actio, & effectus Corticis, ipſa quæ ſubſecuta quandoque eſt, carentia ſucceſſus, nobis eo loco ſuppeditabit fundamentum ſuſpicandi de ipſius inefficacia in Febribus illiuſmodi, in quibus ideo nonniſi certa quadam adhibita diſtinctione ut vere proficius admittetur. Sed hæc huiusce luci non ſunt.

Ut vero ad recensitos nuperrime caſus, in quibus inaniter miniſtratus eſt Cortex, fugaci ſaltem intuitu convertamur, ſtatim animadvertere eſt, eundem Corticem prioribus quatuor Ægrotis proprie non fuiſſe propinatum, vel ſaltem noſtra non ſervata, aut non completa methodo. Iis etenim ſere contigit, quod contigit (ne vel minimum quidquam ſupprimam) Patri- cio Viro, Sereniſſimæ Ducalis Cameræ Generalis Procuratori, *D. Gaſpari de Quattrofratris*, qui anno 1697. ex Terti- na Pernicioſa Diaphoretica irritis omni- bus curantis Medici conatibus jam plane confectus, Chinam Chinam potare cœ- pit quatuor circiter ante obitum horis, unoque tantum, vel altero aſſumpto hau- ſtu ſpiritum edidit, remanente domi re- medio, Pauperi cuiſpiam levius febricitan- ti diſpenſando. Idem etiam contigit, & quidem patentius, uni ex ejuſdem Ne- potibus, qui vix unica ante obitum ho- ra, dum ſcilicet illi ſuffocans ſtertor jam in bronchiis inflammatorum Pulmonum obſtreperet (occumbebat enim Peripneu- monicus) tam enixe Chinam Chinam expetiit, eamque ſibi denegari tam ægre tulit, ut ad ſolamen morientis liquorem aliquem amaricantem ſub ſpecie Chinæ Chinæ eidem offerre decretum fuerit. Cum vero caſu præſto eſſet ibi ipſum remedium, paucula ſtatim illius portio exhibita eſt, quam ſummis vix attigit

labiis, cumque id abunde ſufficere, præ- ſens ipſe ſubjunxerim, ſubſtitit ille: & ſic expleta imaginatione ſua poſt horam circiter expiravit.

Huiusmodi ergo, atque ſimilibus Æ- grotantibus nemo proſecto jure dixerit, oblatum fuiſſe Corticem. Aliis autem pluribus ex iis, quos recensui, licet vere oblatus fuerit, id tamen actum fuit de- ſperatis jam æque rebus, morte quamvis paulo plus diſtante, tentandi ſcilicet ſo- lum, vel indulgendi cauſa, paucisque tantum: ut ex relatu patet, fuit oblatus in circumſtantiis, quæ valeant oſtendere (quod a me non negatur perpetuo) in- validum nonnumquam, incertumve in diſſicillimis quibuſdam caſibus eſſe poſſe robur remedii, cæteroqui ſaluberrimi, & admirabilis, cui par non eſt, nec um- quam fuit in linea Alexipyretorum. Ex oppoſito namque plus centum illuſtres historias Hominum ab imminente morte ſervatorum poſſem adducere, quarum non paucas ſequenti potiſſimum Libro ſum allaturus: reſiſta unicuique, qui ſibi os ſtrenue perfricuerit, libertate blaterandi, me donaſſe nomine non potentium ſer- vari, quotquot China China necavit; nomine vero ſanatorum, quotquot ea nequivit occidere.

Quod ſi aliquibus Cortice perperam vel languidiuſcule, doſique irregulari, aut priuſquam, pluſquamve deceat im- minuta utentibus, vel præſcribentibus ubi non conveniat, ut in Febribus eſſen- tialiter Continuis, & in extremo earum periculo, ille non videatur proficere, non id in medicaminis, vel Methodi meæ vitium vertant, ſed in culpam Methodi ſuæ, ſi quam habent, aut habere cre- dunt: ſi enim huic (quam protuli in eum finem, ut qui eam non ſatis cal- lent, callere poſſint) fidem velint ad- hibere: eamque integre non renuant am- plecti, feliciores procul dubio poſthac curationes abſolvent.

Sed eheu! nimium fortaiſſis Methodum hanc amplectentur nonnulli, & indisci- minatim in uſum ducent, nimiumque forſitan intemperanter tractu temporis il- lam Medicis ſuggerent importunæ mulier- culæ, adeoque in abuſum, & tandem in contemptum, culpa ſcilicet utentium pro- miſcue, & ſine delectu, cadet Remedium eximium, fietque tandem de Cortice,

quod jam perperam factum est, ac quotidie fit de Cardiacis, & Bezoarticis. Neque enim legitime mortuus vulgo crederetur homo, cui non sit prope mortem oblatus Cortex, quæcunque sit Febris, aut quæcunque affectio, quæ illum jugulet, quemadmodum legitime mortuus vulgo non creditur, qui ventre pretiosis lapidibus, eorumve confectioibus turgido Lethem non tranat. Cumque hoc pacto Remedium aliqui saluberrimum sæpissime inutiliter exhibitum fuerit, ac inde fundamentum aliquod acquisierit Obstructorum dicacitas, a communi etiam Saniorum æstimatione fortasse decideret, ac in legitimis quoque casibus, in quibus vere proficeret, rejiceretur. Verum quid angor sollicitus de futuro, cum satis prodest unde conquerar de præsentis? Sat sit huic occurrere;

— maneat seros ea cura Nepotes.

C A P U T VI.

Historia peculiaris, quæ primam occasionem inventioni Methodi traditæ auspiciatissime præbuit.

PRÆMISSIS Casibus omnibus, quos mihi memoria suggessit, infaustum eventum sortitis, licet semper sine crimine Corticis, & sæpius etiam sine assumptione illius, saltem ad leges Methodi expositæ, jam tempus est, ut plurimum inter quamplurimos faustorum, & si fas sit dicere, admirabilium seriem subnectam. Priusquam tamen illos certo ordine ad peculiariora redigam capita Libro sequenti, unum a cæteris lubet secernere, & seorsim exponere, quippe qui huic Methodo primam dedit originem, mox incrementum, & famam. Fuit autem huiusmodi.

Vir Generosus D. Comes Bailardinus Nogarola, tunc Præfectus Aulæ Serenissimi Ducis nostri, annum agens LIII., sanguineo temperamento, habituque corporis carnoso præditus, & podagricis insultibus, fluxuque sanguinis hæmorrhoidalis periodice obnoxius, sub finem mensis Augusti 1695., fluente adhuc, nec diminute quidem hæmorrhoidali stillicidio, corripitur Febre Quartana simplici Intermitte. Accitus ego, inveniensque Malum bene compositum, sanguinisque ex-

cretionem, modum Naturæ servantem; nil insigniter agendum, vel movendum duxi: quapropter; præscripta tantummodo victus ratione, juscule matutino paucis herbis alterato, nec non emulsione sem. melon. cum tantillo pul. Cornu Cervi in vigore accessionis potanda, clysteribusque blandis ad alvum lubricam servandam identidem injiciendis, suafor fui, ut Febrem, suapte natura, eaque præsertim tempestate diuturnam futuram, æquo ferret animo absque majore remediorum apparatu, dummodo intra consuetos limites illa subsisteret; me postea paratum offerens ad eam Peruviano Cortice fugandam, postquam cursum suum nonnihil exegisset, & postquam ego Æquinoctii non longe distantis phænomena observassem, ne scilicet ea diutius in Autumnum protracta, auctaque insimul, quæ jam supervenerat, lienis obstructione, radices ageret non facile per totam Hyemem extirpandas.

Transactis sex Circuitibus, die 18. Septembris (erat autem dies septimam periodum immediate antecedens) Febris extra ordinem Ægrum invadit, repetitque die 19. ut consueverat. Mane sequentis diei, nempe die mensis xx. cum protraherentur nonnihil reliquæ antecedentis accessionis, & sanguinis hæmorrhoidalis fluxus esset notabiliter imminutus, ac insuper Ægrotans assereret, se persentiscere remota quædam indicia, vi quorum horis pomeridianis novam accessionem præstolabatur, statim præmisso clystere ex lacte, & saccharo, Venam brachii secari jussi, & sanguinem detrahi ad uncias decem. Post meridiem circa horam xx. rediit Accessio, ut sibi prænuñciaverat Æger, atque eundem servavit motum diebus pariter xxi. & xxii. subsequentibus ut de triplici Quartana nulla posset esse dubitatio. Quia tamen nativam ea servabat intermissionem, est quod paroxysmi majorem extensionem cum aliqua postpositione acquirerent, ideo iisdem remediis inhæsi, addendo tantummodo paululum Salis Prunellæ juscule matutino, propter aliquam subortam urinarum imminutionem, ut nempe blandioribus istis remediis hostem demulcere datum esset, abstinendo a fortioribus illum exasperare aptis, donec saltem Æquinoctialis anomaliz præterlaberetur influxus.

Die Mensis xxij., quæ sexta erat a triplicatione Quartanæ, *D. Davinio* urbana forte quædam officia Ægrotanti præstante, occasionem arripui illum mihi adiungendi socium in curatione. Habita Consultatione, statuitur methodus fere eadem ac antea, febrisque circa horam xxij. suum renovat accessum sub oculis Medicorum, consueto, minore tamen cum frigore invadens. In hoc Paroxysmo, scilicet in vigore ipsius (ut mane retulit Uxor vigilantissima) Æger passus est levem aliquam oblocutionem, quod symptoma in nullo alio unquam morbo toto vitæ suæ tempore passus fuerat, ut & notabilem quendam capitis, & membrorum tremorem cum aliqua etiam rerum ab ipso paulo ante expetitarum oblivione. Symptoma istud magnum mihi timorem incussit; quare iterum convocato Collega, novainita est Consultatio, novaque sunt præscripta remedia, aliaque proposita vicissim; & vicissim rejecta, ut in opinabilibus mos est.

His non obstantibus die xxiv. vespere circa horam 24. rediit accessio, in qua nulum quidem subdelirium observatum est, sed loco illius altus sapor, a quo difficulter admodum excutebatur vocatus Æger, atque concussus. Obliviscebatur bibere, & mingere, postquam Scyphum, & Matulam postulasset; immo utrunque vas facile illi manibus excidebat, postquamprehendisset.

Die xxv. confessus est peccata sua, & post meridiem, longe etiam ante accessionem (erat enim dies Quartanæ primariæ juxta vetus morbi stadium) adaucti sunt notabiliter motus tremuli membrorum, ipsi Ægrotanti sensibiles, quin & illis socium se adjunxit singultus: quæ symptomata ansam dedere disquirendi, an Vesficantia, aut Emplastrum Sinapismum apponi possent partibus arthritidi obnoxiiis; factoque rei examine, statuta fuit Sinapismi Emplastri appositio, & vespere in usum deducta. Ingruente postmodum circa tertiam noctis horam paroxysmo cum frigore semper minore (usque tamen sensibili) in profundum adeo soporem demersus est Æger, ut quibusvis plane functionibus edendis impar esset, perinde ac si fuisset Cadaver; nec nulla qualibet dolorifica Artis industria excuti potuit per multas horas. Non loquebatur,

non movebatur, nec oculos aperiebat, sed tantummodo involuntarie mingeat, nil tale sentiens. In hoc statu permansit ad plures & plures horas, tandemque ligaturis, & frictionibus summe dolorificis, cucurbitulis tractis, & evulsis, Vesficantibus statim incunctanter apposis, spirituque salis ammoniaci naribus admoto. & sale volatili cornu Cervi in os intruso, Deo dante, in eum statum sensim devenit (appropinquante scilicet jam Febris declinatione) ut prope Auroram Venerabile Eucharistiæ Sacramentum valuerit assumere.

Mane vero jam facto, die nempe mensis xxvi., cum conspicua nonnihil esset remissio Febris, atque symptomatum (omnia tamen, etsi paulum remissiora, usque perseverabant, sopor videlicet gravis, singultus, & Febris ipsa; quæ jam de Intermittente continua facta per paroxysmos se mutuo excipientes ad Continuum essentialiter celerrime properabat) cum, inquam, nonnihil conspicua esset ejusdem Febris, symptomatumque remissio, statuta est nova sanguinis missio sat liberalis, videlicet ad libram, partitis tamen vicibus: qua celebrata, & ab Ægro bene tolerata, supervenit jussu Serenissimi Ducis (cui summopere cordi erat Viri tam egregii vita) Bononia accitus Clarissimus, & in Patrio Archilycæo Professor quondam eximius *D. Jo. Galeatius Manzius*. Is intellecta facti serie, & approbata methodo in usum ducta, salem insuper Viperæ, spiritumque fuliginis, & similia remedia proposuit ad precautionem præcipue, & sublationem soporosi symptomatis. Sed & hæc, ut & alia præmissa, incassum usurpata fuere: siquidem paulo post, videlicet longe prius, & longe magis ac consuevisset antea, cœpit gravari caput, obmutescere nempe Ægrotante; qui paulo ante haud difficulter loquebatur, & in profundum, assiduumque soporem jamjam labente, nulumque motum edente, excepta ea violenta universi corporis concussione, quam identidem fuscitabat, absque eo quod illum a somno excuteret, importunus, frequensque singultus. Sic perseveravit usque ad horam 23. quo tempore cum nonnihil magis friges fieri visus esset, de invasione novæ accessionis incidit suspicio, præscriptumque fuit, spe fere nulla, cochlear Julia-

pili gemmati cum pauxillo lapidis Bezoartici, exhibendum tantummodo circa v. noctis horam, siquidem Ager quidquam deglutire valuisset. Revera tamen non 23. hora diei, ut creditum est, sed solum circa quartam noctis advenit accessio; id præmonstrante non tantum levi extremorum perfrigeratione, verum & aliqua pulsus concentratione, majoreque symptomatum omnium, & præcipue soporis, atque singultus intensione. Tunc sane talia fuere, tam gravia, tamque funesta cuncta accidentia, tantaque, & tam patientia proximæ mortis signa, ut Parochus Sacramentum extremæ unctionis illi ministrans anxie festinaverit pro complenda functione, metuens scilicet, ne expiraret Ager, priusquam ille sacrum opus absolveret. Remansit itaque Pater usque ultra nonam noctis horam quasi in vero mortis agone, quo postmodum tempore perexigua quædam dare cœpit motus, & sensus specimina, ac proinde in sequens mane vitam adhuc, ægre licet, protraxit.

Itaque mane diei xxvii. circa horam 14. a nobis inspectus, vix capax inventus est deglutendi plurima quoque adhibita industria cochlear illud Julapii gemmati, quod assumpsisse debuerat nocte præcedente, si potis fuisset. Quapropter considerata proportionem, qua celeriter, atque vehementer augebatur Febris, & cum Febre lethargus, motus convulsivi, & singultus: item clare inspicendo hæc omnia jam ad novum incrementum non longe disponi (quod satis præmonstrabant singultus frequentior, subsultus membrorum crebriores, & nictatio assidua, involuntaria, ac pertinax cum intermixto narium stertore) unanimi omnium nostrum voto sancitum est, nil amplius superesse spei, futuramque accessionem, quacumque hora invaluisset, fore ultimam Vitæ, etsi juxta calculum Quartanæ simplicis accessio hæc non incideret in diem majoris afflictionis, sed in antecedentem, hoc est in correspondentem diei primæ metamorphoseos. Etenim absque ullo dierum calculo revera impossibile videbatur, posse Agrotantem ab imminente accessione evadere, etiam ut mortem tantum differret in subsequentem; minime cum adeo invalescerent quotidie paroxysmi, eorumque symptomata, ut nulla amplius observaretur in illis quar-

tanaria proportio, nec amplius distinguere posset accessio gravior, nisi in quantum semper gravior erat novissima. Commissa ergo tantummodo Assidentibus cura Agrum cochleatim per iuscula refocillandi, si fuerit opportunitas, discedebamus concordēs in funesto prognostico, quin & in hora circa circum futuri interitus; quæ hora cum ad summum circa ad mediam noctem designaretur, immo cum eam D. Manzius propiorem adhuc metueret, institit ille deferri statim Serenissimo Duci ferale præsagium, sibi que Mutinæ (ut ajebat) inutili quamprimum parari quadrigam, qua vectus posset eadem die Bononiæ restitui. Fuit autem Ille de instante, certa que morte Agrotantis adeo persuasus, ut, cum in medio itinere a quodam Equite sibi obvio interrogaretur de statu D. Co: Nogarole, absque ulla hæsitatione responderit (etsi conscius mei tentaminis, quod mox subdam) eum jam probabiliter mortuum esse, vel, siquidem adhuc viveret eo momento, tandiu non esse victurum, ut ille Mutinam petens vivum amplius posset invenire.

Interim dum Quadrigam præstolaremur simulque ubi conveneramus moraremur paulisper, D. Manzius discessuro urbanitatis officia præstituri D. Davinius, & ego; ego, inquam (quem præ familiaritate, mutuoque amore summe pigebat tantum Virum, & amicissimum perire) plurima volutabam mente, plurima meditabar pro eo salvando, quem Febris a primordio Quartana jam jam jugulabat, & quem dosis duarum drachmarum Peruviani Corticis ante paucos dies oblata, ut tunc in usu erat, a tali excidio citra dubitationem præservasset. Præ cæteris autem meæ menti obversabatur casus D. Octavii Maselli Lib. I. Cap. X. Hist. 18. recensitus, dicebamque intra me. Quantumvis lethalis & esse videatur, & reapse sit status istius Agrotantis, certe vel viveret, ut vixit Masellus (etsi tunc minus graviter affectus, sed in hunc eundem statum tendens) vel, inquam, viveret, vel saltem serius occumberet, si posset aut inhiberi omnino, aut notabiliter enervari imminens paroxysmus: quo enervato, tantillum temporis lucrarem pro magis semper enervandis, ac paulo post debellandis subsequentibus paroxys.

roxyfmis, ut & symptomatis probabili-
ter concomitantibus, quemadmodum vi-
deram in præcitato casu ante annos 17.
circiter mihi forte observato.

Pro hoc autem opere perficiendo (me
secreto alloquens, prosequerbar) etiam in
casu Febris, recentem quidem continuita-
tem adeptæ, quin & Acutæ, Malignæ,
atque Exitialis jam factæ, sed nativum
adhuc periodi characterem servantis, pro
hoc, inquam, opere absolvendo potius es-
set China China, quantum est ex intrin-
seca virtute illius, ut vidi in recensito ca-
su, si *tempus* sufficiens adesset, requisitum-
que ad opus huiusmodi, & si in Ægrotan-
te adesset *capacitas* ad deglutiendam tan-
tam molem remedii. Quo ad *tempus*, non
minus tunc requiri censebam, aut nove-
ram in Quartanis sive simplicibus, sive
duplicibus, sive triplicibus, quam totum
intervallum, quod est inter unam & al-
teram accessionem Quartanaria proportio-
ne sibi respondentem, idemque data pro-
portione credideram de Tertianis, sive
simplices illæ fuerint, sive duplices, quod
perinde putaram, nec male; sic namque
me docuerat experientia, quoties *duas*
tantum *drachmas* Corticis uno haustu in
principio accessionis obtuleram, quibus
correspondentem solum accessionem, non
intermedias, inhiberi observaram. Quo
ad *impotentiam* vero Ægrotantis, hanc
evidenter agnoscebam in difficili oblatio-
ne materiæ cujuscumque fluidæ, etiam
gustui non ingrata, cochleatim facta;
quid fieret ergo (dicebam contra pariter
intra me) si offerrem pulverem copio-
sum, nauseosum, & ægre deglutiri aptum
in plurimo liquore? Primæ autem diffi-
cultati occurrebam ipse mihi met subdens:
Forſitan insignis quædam quantitas Cor-
ticis celeriter, si fieri posset, in ventri-
culum illius intrusa, efficeret intra bre-
ve tempus, quod solet efficere intra lon-
giusculum quantitas modica. Secundæ
vero difficultati, quæ aucta remedii mo-
le simul crescebat, sic reponebam. For-
tasse si ab insigni, quam meditor, & in-
solita Corticis quantitate tantum Tinctu-
ræ recentis valido vehiculo extractæ (non
quidem nudæ, sed tenuiore insimul, op-
timeque triturrata ejusdem substantia im-
prægnatæ) posset educi, quantum pos-
set in pauca mole æquare virtute *sex*,
vel *octo drachmas* puri pulveris, fortassis,

inquam, & deglutiri intra breve tempus
cochleatim posset, & intra breve tempus
Accessionem instantem licet, saltem in-
fringere, vitamque prorogare in crasti-
nam diem. Sed si ab hodierna in cra-
stinam, cur non & a crastina in alte-
ram, & sic deinceps, continuato con-
gruenter, magisque postea temperanter
usu remedii?

Statuto intra me, quoties consensissent
Collegæ mei, tentamine, statim hæc o-
mnia, qualia cogitaram; combinaram,
& seriatim deduxeram, palam feci, am-
pla protestatione præmissa, me nulla o-
mnino spe ductum ea proponere, sed tan-
tummodo ne mihi sollicitudo ulla superes-
set, extincto Amico, de non communi-
cato consilio, frustraneo quidem forsitan,
ac inutili, sed simul innocuo, quod mi-
hi non Ars, quæ ibi locum habere nequi-
bat, sed cæcus quidam, & inutilia quo-
que tentaturus amor suggesserat. Cum au-
tem interrogarer a Collegis, quo pacto
hæc omnia generalia, & dictu speciosa
in praxim demum, usumque peculiarem
ducere cogitarem, item qualis futura es-
set hæc tinctura Corticis, num ab aliis
in hisce casibus hæc acta viderim, aut
legerim, & similia, respondebam: me
nondum specialiter cogitasse de modo te-
nendo; aliquem tamen mente revolvere:
neque idcirco vidisse me, aut legisse ex-
empla huiusmodi; vidisse tamen unum
aliquo modo simile, cum Junior essem,
in Ægroto sola *drachmarum duarum* Cor-
ticis oblatione sanato; sed præsentem Ca-
sum esse longe magis præcipitem, & pla-
ne desperatum, neque me proinde quid-
quam sperare, sed votum tantum permis-
sivum exquirere, dummodo id rationale,
& tutum in talibus circumstantiis iisdem
videretur, & non aliter. Quotiescumque
enim non solum pro inutili, verum &
pro temerario, aut damni suspecto ab illis
reputaretur tentamen meum, summa a-
nimi tranquillitate, atque interna quiete
abstinere ab eodem eram paratus, ut qui
ab infausito, qui præ foribus erat, even-
tu, si non calumniam, derisionem sal-
tem me reportaturum noscebam.

Annu it illico, qui primus interpella-
batur, D. Manzius, admissio mecum sup-
posito, quod vere quævis diligentia inu-
tilis futura esset, invalidumque, ac irri-
tum quodlibet, utut conquisitum Artis
tenta.

tentamen. Atque hoc serio tencns, quod res ipsa clamare videbatur, statim discessit. Annuit pariter eadem confirmans de re plane deplorata *D. Davinius*, mihi que uni rei totius agendæ pensum denuo concessit; suo tamen æque ac antea continuato, ut sponpondit usquequo viveret *Æger*, ad eundem accessu.

Nulla itaque mora interposita abii; atque ad Pharmacopolam ingressus iussi extrahi celeriter strictam tincturam ab *unc. ss.* Chinæ Chinæ cum vino malvatico in B. M., quæ tinctura cum forti expressione substantiæ Corticis elicitæ, & ad pauca cochlearia redacta, non sine difficultate ipso mane diei xxvij. circa meridiem propinata fuit *Ægrotanti*, cui ab initio vi adhibita os apertum est; & aperto injectus liquor. Una plus minus elapsa hora (sive id contigerit ope vini, sive ope remedii) cœpit ille loqui, interciso tamen sermone, quod mihi animum addidit ultra pergendi ad paroxysmum imminentem validius anteverendum. Assumpta itaque *unc. j.* novæ Chinæ Chinæ, & ea Vini spiritu irrorata, mox addita aliqua Vini malvatici portione, novam tincturam extrahi iussi per simplicem infusionem cum expressione validissima, cui admodum saturatæ, & turbidæ adjici curavi modicam quantitatem Vini tenuis; inde evaporato Vini spiritu in B. M. liquorem restringi iterum iussi, cujus majorem portionem per clysterem injectam volui (quod factum ab alio quopiam nondum noveram) minorem vero per os exhibui circa horam 24. Quæ omnia sine difficultate acta sunt, *Ægro* facilem se præbente, somnolento licet; obtuso, suisque motibus convulsivis, & importuno singultu indefinenter vexato. Nocte autem ipsa, qua expectabatur funestus Paroxysmus circa horam sextam, levis tantummodo, vixque observabilis facta est accessio cum omnium admiratione: quare mane subsequente, nempe xxviii. Septembris potis fuit me ad Lectum illius appropinquantem amabiliter amplecti, & osculari, ut & Consanguineos, ac Amicos intimos, eosque alloqui, & cum iisdem de rebus omnibus alacriter differere cum integro mentis, nec non modico corporis vigore; quod omne ipse jam cernens, vix oculis meis fidebam, mirabarque (quod mirabantur, & alii omnes) mei felicitatem

tentaminis, cui simile nemo in hac urbe, ne per somnium quidem, antea peregerat, aut viderat. Atque ita post cursum decem dierum ab inchoata triplicitate Quartanæ intra 24. horas, quin etiam citius in hunc statum devenit, qui mane antecedente derelictus plane fuerat ut conclamatus, & pro tali a cunctis inevitabili Fato habitus, ut & rationabiliter habendus.

Eodem nihilominus mane repetita est oblatio Corticis ad *drach. ji.*, ad arcendum certius paroxysmum illius quoque diei, eo quia in eam diem incidebat Accessio præcipua juxta periodum antiquam Quartanæ simplicis. Cum tamen ea minime apparuerit, statuta deinceps fuit a me pro pluribus diebus sequentibus continuatio Corticis dosi tantummodo diminuta, per modum scilicet levioris alterantis, prius ad *drach. ss.*, postmodum ad *scrup. j.*, donec penitus abolita fuerit quælibet, utut levis umbra periodi.

Sublata in hunc modum quavis periodo, & redacta ad summam exilitatem febricula permanente, sive Continua, quæ postremis angustiarum diebus irrepererat, expugnato lethargo, sedatisque motibus membrorum tremulis, ac convulsivis, unus supererat singultus, qui pertinaciter perseveraverit per undecim dies irritis ante hunc terminum omnibus remediis: erat enim tam vehemens, ut facile audiri posset etiam in aliqua distantia transeuntibus per viam. Exacto nihilominus, ut dictum est, undecim dierum curriculo, cessit tandem, nescio an Cortici, an pluribus aliis remediis tam internis, quam externis constanter adhibitis, & applicitis. Inter hæc mirabilis fuit, quantumvis aspera Vescicantium, & Sinapismi Emplastri tempore procellæ appositorum operatio, quibus remediis perraro cæteroqui, & in quibusdam tantum, quæ non facile simul coeunt, circumstantiis uti consuevi. Ab illorum autem appositione in casu enarrato excitatis vesciculis, & excoriatis genubus, effluxit per mensem, & ultra quantitas incredibilis materiæ putridæ, quæ ipsa sæpius strata, & pulvina penetrabat, non sine mea admiratione: qua demum evacuatione completa, easdem, aliasque etiam articulationes corripuit Arthritis, quæ eousque vagata est huc, & illuc, donec illi supervene-

venerit iusto moderamine, & stillicidio fluxus hæmorrhoidalis, ultimum tandem universæ Ægritudinis finem imponens intra 40. dies ab enunciata triplicitate Quartanæ. Circa brumale equidem Solstitium ejusdem anni 1695. (ut nihil subiticeam) cum Tridentum usque profecisset, Serenissimi Ducis Sponsam Serenissimam gloriosæ etiamnum recordationis excepturus, eique famulaturus in itinere Mutinam usque, leviores aliquot febriculas passus est, quas facile tulit per totum iter, consue- ta nunquam mania intermittens; ab iis- que, priusquam Mutinam pertingeret, nulla ope medica perfecte liber evasit.

Atque hæc est ingenua narratio histo- riæ morbi, & Curationis illius: de cu- jus narrationis veritate in omnibus, & singulis ejus partibus absque ullo addito fucio non est quod quisquam dubitet: nam præterquamquod non desunt de hac re tes- tes oculati omni exceptione majores; ipse insuper apud me servo universam, & exactam descriptionem Casus, singula- rumque circumstantiarum illius Italico conscriptam idiomate, firmatamque, ac roboratam propria manu, & charactere Generosi pariter Viri *D. Comitis Aloysii Negarolæ* filii Ægrotantis, quam huc non transtuli, eo quia plura continet ad rem nostram minime facientia, variasque ser- mocinationes singulis Consultationibus habitas, quæ molem historiæ inutiliter au- gerent. Quæ tamen hic inserta visuntur, ab ipsa descriptione sunt excerpta, ut cui- que curioso non pigeat ostendere.

Alios equidem casus, quos Libro se- quenti sum relaturus, etsi non minus in- signes sint nuper exposito, immo ipsorum nonnulli sint eodem adhuc mirabiliores, non tamen, ut hunc, ex peculiari qua- dam descriptione penes me asservata pos- sum colligere; pendente siquidem ægritu- dine memorati Nobilis Viri otium aliquod mihi suppetebat, quod inde non ita sup- petuit: quippe tunc solutus eram recenter nodo aulico per obitum Serenissimi Fran- cisci II., necdum obstrictus eo, quo nunc teneor immeritus. Quamobrem cum fere cuncta fidere memoriæ labili fuerim sub- inde coactus, quotidianam omnium ex- positionem modo persequi est impossibi-

le; & quodocunque etiam facile id fo- ret, esset tamen nimis prolixum, etsi ex alia parte majoris foret utilitatis. Aliud est enim describere Morbum lethali- bus jam symptomatis stipatum, aliud est vi- dere gradatim progressum ipsius Morbi in talem statum pervenientis, ad hoc ut pos- simus recte noscere, quantum præstiterit remedium in eodem vere ad exitum ten- dente, non vero propter imminentem for- tasse Crisim, vel ob Judicantis imperi- tiam, aut præoccupationem tali apparen- te, ac perperam credito. Id tamen fiden- ter exigam a Lectoribus meis, ut scilicet pro certo habeant, quod licet compendio- sius; quæ supersunt, historias sim relatu- rus, & licet minutas illarum circumstan- tias, ac seriem ordinatam nequeam ex- primere (quod tamen ubi poterit fieri pro modo fiet) attamen, nonnisi quæ certo mihi comperta sunt, scribam, quæ nem- pe vel ex schedulis impolitis, sed veridic- cis, apud me loco Adversariorum, aut historiarum servatis, vel ex ipsa mea in- dubitata reminiscencia deprompta sunt. Neque enim Histriorum more quidquam attollere, sed castigatissime, prout Virum candidum decet, cuncta referre mihi lex est. Quod tamen si non plane quispiam admittat, hunc ad Sanatorum, Assiden- tium, Consanguineorum, & Amicorum eorumdem Tribunal appello.

Etsi vero (ut pro coronide repetam quod alias protuli) etsi, inquam, has, & cæteras hujusce ordinis protestationes sparsim habitas, tam abunde hætenuse- didisse contigerit, ut eas, fere dixerim, videar jactasse: absit tamen, ut alio id egerim, agamve studio, nisi ut mearum, quotquot sunt, assertionum veritatem, ac ingenuitatem (de utraque enim æque sum, nec parum, sollicitus) coner in propatulo ponere, atque hac tandem via, prævio scilicet multiplicis, & indubitabi- lis experientiæ lumine, & cunctis pateat, me *pro ingenii modulo* (si Sydenhami ver- bis uti liceat) me, inquam, *pro ingenii modulo omnes animi nervos in hoc intendisse, ut, si quo modo fieri possit, Morborum (dicam ego, Februm Perniciosarum, sal- tem Periodicarum) medela post cineres meos majori cum certitudine administretur.*

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium specierum Februm Perniciosarum, alias recensitarum, Methodo jam descripta absolutas, una cum gravi circa hanc materiam Praxeos Problemate.

CAPUT PRIMUM.

Historiæ insignes Intermittentium Perniciosarum, in primam præcipue Corporis Regionem sævientium, nostra methodo jugulatarum. Harum species sunt, Primo Cholericæ, & Dysentericæ, Secundo Subcruenta, & Atrabilaris, Tertio Cardiacæ.

IN ORDINE aliquo procedat historiarum omnium, cæteroqui non nihil disparatarum, & octo celebrioribus jam recensitis Februm Perniciosarum speciebus respondentium series, congruum hic loci censeo commodiorem illam divisionem sequi, secundum quam Cap. II. Libri III. distinximus illas in triplicem ordinem, habito respectu ad triplicem nostri Corporis regionem, in quarum aliquam peculiariter plus quam in aliam nonnullæ ipsarum sævire solent. Qui quoque ordo, si bene spectetur, ab aliis divisionibus antea præmissis non multum abludit.

Juxta hanc ergo divisionem ad primum ordinem connotantem primam regionem reducentur species istæ Perniciosarum, quas alibi jam Sylviano more peculiari donavimus nomenclatura; nempe, Primo Cholericæ, & Dysentericæ, Secundo Subcruenta, & Atrabilaris Tertio Cardiacæ. Et harum Historiæ primo hoc Capite describentur. Ad secundum ordinem connotantem secundam Corporis provinciam referentur primo Diaphoreticæ, Secundo Syncopalis, Tertio Algida, Quarto Subcontinua malignans; Et historiæ

istarum sequenti Capite comprehenduntur. Ad tertium denique ordinem respicientem tertiam pariter Corporis regionem revocabitur unica species, nempe Lethargica. Atque illius historiæ successivo pariter Capite narrabuntur. Et sic sub tribus tantum Capitibus Historias omnes octo specierum Februm Perniciosarum a nobis statutarum, nulla servata temporum, aut conditionis personarum ratione, ordinate complectemur, quibus postquam alias non ab similes ab Amicis in nostræ Methodi confirmationem communicatas junxerimus, hunc tandem Librum claudemus arduo quodam in Praxi circa hanc materiam Problemate, cujus dilucidationem aliæ nostræ non parum promovere poterunt peculiæ historiæ. Cohærenter itaque ad divisionem ut supra admissam inter historias hujusce Capitis primam sedem teneant.

CHOLERICÆ HUMIDÆ.

I. D. Joseph Gallianus de Coccapanis, cujus obitum præcipitem ex Perniciosa Cardiacæ paulo ante descripsimus, laborabat anno 1696. Tertiana simplici intermittente, comitata vomitibus biliosis indefinentibus, & biliosa pariter dejectione correspondente. Cum alias consuevisset morbo hujusmodi cum symptomatis similibus, præsertim cum copioso vomitu, corripitur, ita ut non semel constitutus fuerit in Vitæ discrimine, tulisset tamen semper, etsi ægre, labores consuetos, adjutus remediis usitatoribus, blandiebat ipse mihi conjectans quod & hunc pariter morbum remediis iisdem, quæ

quæ jam in usum ducebantur, adhibitis esset laturus. Ast quarta, ni fallor, vel quinta accessione tam immanis, tamque ferox, tam frequens, tamque copiosus vomitus supevenit cum simultanea semper, ac per brevissima intervalla repetita dejectione materiæ, biliosæ, ferosæ, & corruptæ, ut utroque motu Ager jam fere confectus, universaliter perfrigeratus jaceret cum pulsu ferme abolito, oculis cavernosis, singultu, anxio anhelitu, supinoque decubitu, quippe jam impotens se vel erigere, vel convertere in alterutrum latus, ut vomeret, vel alvum identidem irritatam exoneraret. In hoc statu, in quo dubitabatur, an posset quidquam ingratum gustui deglutire, vel deglutitum retinere, cum juscula ægre deglutiret. & deglutita rejiceret; immo in quo Sacri Ministri eidem ut absolute morituro assidentes, nec non ego ipse metuebamur, ne non usque in crastinum viturus esset, in hoc, inquam, statu ausus sum cum censuræ periculo præscribere Corticem (quo mediante paulo ante evaseram ipse a morte propinqua) & quidem ampla dosi juxta Methodum antea descriptam, remediumque intra horas aliquot congrua proportionem repetere, ut jam tradidi *Lib. III. Cap. III.* neque enim opus est eandem crambem pluries recoquere. Hinc factum est illico, ut subsequens paroxysmus nequaquam accesserit, licet quo ad reliqua adhuc moribundus Ager videretur. Paroxysmo autem inhibito, & impetratis induciis, pulsus cœpit nonnihil elevari, & Aegrotans, esto difficulter, atque tardiuscule incallescere; quare, continuato remedio, & liberaliore insimul facto etiam ultra Medici indulgentiam Vini usu (vix enim aliud quicquam assumere poterat; aut retinere primis præsertim diebus) sensim convaluit, intra non multos dies fere a morte revocatus in vitam, quam ad duodecim inde annos sine ulla recidiva nervose protraxit.

II. *Uxor Bartholomæi Giannasii* binos passa com dolore ventris, vomituque, ac secessu copioso in Accessionis principio, Tertianæ simplicis paroxysmos, quos protalibus minime noverat, tertium ferocissimum subit, in quo cum ingenti intestinorum, stomachique dolore humoralia immodica excernit sursum, atque deorsum sine intermissione, unde frigide reddita,

& sine pulsu cum pallore mortali, oculis concavis, acutis naribus, collapsis temporibus, conclamata creditur, & quidem confecta dolore colico. Advocor nihominus, describiturque mihi ab Agra vix loqui valente, ut & ab Assidentibus ipsis morbus sub specie doloris intestinalis, nulla facta Febris mentione. Carentia fere omnimoda pulsus, & carnum frigiditas non sinebant me certiorari de Febre, multoque minus de natura, & specie illius. Intelligens tamen non sine labore, & ex vi interrogationum repetitarum, recursum alternum cum anticipatione regulari, & cum proportionali augmento intensioris symptomatum semper similitum, facile suspicatus sum de Tertiana Perniciosa abscondita, ut *Mortonus* loqui consuevit. Statim itaque ad Corticem confugi, non ea quidem dosi, quæ valeret Febrem plane suppressere (quippe adhuc hærebam nonnihil anceps de natura morbi) sed ea tantum, quæ valeret eandem imminuere, & observaturus interim melius quod mihi tunc confuse tantum describebatur. Altera die pulsus revixit, licet minutus, & paululum frequens, carnis tepor aliquis redditus est, cæteraque omnia minus gravia apparuere; quod mihi de Tertiana Cholericæ præbuit fortius indicium. Vesperis cum coactus essem recedere ab Urbe, noctu vero expectaretur quarto paroxysmus, aliquam rursus, sed levem præscripsi portionem Corticis in forma boli Cardiaci, meque mane reversurum spondendi, ut Agram curiosus inviserem, nec operi christiana pietate incepto ullo pacto deficerem. Cum autem nocte invasisset Febris etiam anticipans, Agra moræ impatiens præ dolore, vomitu, atque secessu consueto, licet tolerabiliore, alium me absente Medicum summo mane accersiri curavit. Dum iste varia pro solvendo stomachi, ventrisque dolore (neque enim alium morbum accusabat Agra, neque ex pulsu frigido, ac vix perceptibili poterat Medicus ceteroqui Cortici amicus quidquam aliud conjectare) ipse superveni, & de periodo certior jam factus, ac de Perniciosa Tertiana, amicum Medicum monui de vero morbo; ac de inchoato jam usu Corticis, vi cujus illa accessio, utut gravissima, aliquod nihilominus susceperat moderamen respectu prioris.

ris. Obstupuit ille his auditis, mihiq̃ue inc̃ceptam curationem meam absolvendam concessit lubens, & de exitu curioſus. Statim ergo Chinam Chinam præſcripſi valida Methodo, ſtatimque pariter Febribus, vomitibus, torminibus, & dejectionibus modum impoſui, non quia morbus ad declinationem vergeret (ſubſequentes etenim crudeles recidivæ patefecerunt oppoſitum) ſed quia febrifugum larga doſi ſumptum cuncta compoſuit. Perſeveravit ea in uſu ejuſdem febrifugi diminuto, & ſana viſa eſt; paulo poſt tamen Febris eadem, licet parum manifeſta quo ad alias febriles circumſtantias, clare repullulavit quo ad ſymptomata prædicta, & periodica. Quoniam vero hæc minus fortia ſe prodiderunt, curationem primum tentavi Methodo, ut loqui mos eſt, rationali, per uſum ſcilicet Ene-matum anodynorum, per oblationem *Olei amygdalarum*, *Chryſtall. mont. Salis abſynth. Theriacæ recentis, Conf. de hyacinth. Laudani opiat* &c. mox his non proficientibus, Febreque cum dictis ſymptomatis invaleſcente tranſitum feci ad uſum *Syrupi de China China Cap. VII. Lib. I.* deſcriptum, cui in progreſſu ipſam Corticis pulverati ſubſtantiam placuit ad-jungere. Sed cum hæc quoque nihil proficerent, mihiq̃ue jam metum incuſſiſſet effera quædam, quæ his non obſtantibus ſucceſſit Accessio, ne in ſubſequenti periret Ægrotans, ad validam Methodum ruruſus confugi, unde omnimoda ſtatim Febris, & mentitæ Cholericæ affectionis abolitio. Poſt aliquod tamen diuturnum tempus iterum periodica affectio ſemicholerica alternis diebus ſe prodidit, Febre vix, ac ne vix quidem ſenſibili. Hanc blandis tractavi remediis, & ſine Cortice ſanare ſum viſus. Cum ecce ex improviſo ea iterum caput extulit, ſed alia ſub larvâ; ſiquidem loco excretionis flavæ, ac viridis, cruenta impenſe, ac nigricans, ut mihi relatum eſt, ſucceſſit dejectio. Huic pariter nondum Cortice, ſed aliis interim remediis, donec materiam altera periodo datum eſſet inſpicere, obviam eundam eſſe cenſui, utut exilitas pulſus quam maxima non levem mihi terrorem incuteret. Cum vero die afflictionis modica, nec ullius pravi coloris fuerit excretio materiæ per ſeceſſum, & nulla per vomitum, ſubſtituti, nec Cor-

ticem præſcripſi: ſenſim autem interea morbus inducias dedit. Non multo poſt gravidam quadrimeſtrem mihi notabilem ventris illius intumeſcentiam exploranti ſe prodidit Ægra non ante conſcia; idque ex certis ſignis ante paucos tantum dies ſibi conſtaſſe indubitanter aſſeruit. Dimiſi illam non bene credulus; ſed iterum vomitus, nec levis quidem, ſed nec immodicus, alternis diebus illam torquebat cum febrili tamen incaleſcentia, & cum debita pulſus emicatione: quod per tres ante meſes nunquam deprehenderam. Venam ideo in brachio ſecari juſſi, cum antea præ exuberantia excretionum, & pulſus exilitate non auſus fuerim. Viſa eſt melius habere, reſumptis viribus, carnibus, & modico faciæ colore. Aliquam nihilominus fere citra Febrem paſſa eſt vomitus, & bilioſæ dejectionis re-crudeſcentiam alternis diebus, typoque adhuc tertianario recurrentem, quæ poſtmodum appropinquante brumali tempeſtate ſenſim diſperit; unde Ægra ſtadio ſuæ geſtationis ſatis feliciter exacto partum edidit naturalem, ſana iam reddita, & in novæ tantum geſtationis recidivam prona.

CHOLERICA SICCA.

III. **G**eminianus Campiolus ætatis annorum XLIX. habitus admodum gracilis, aſpectuſque ſqualidi, ac luridi, Tertiana ſimplici correptus cum inani, ſed diuturniore vomituritione, poſt tres, vel quatuor accuſſus eo pervenit, ut illi jam continua, ac indefinens fieret in vomitum propenſio, vi cujus liquida omnia, & potulenta aſſumpta ſtatim rejiciebat, tantumque ovaſorbilia (quæ tamen, ut & alia quæcunque, admittebat ægre) ad breve aliquod tempus retinebat. Extra vero occaſionem cibi aſſidua erat, ut diximus, in vomitum proclivitas cum nonnulla etiam, parca licet bilioſæ materiæ acerrimæ rejectione. Alvus pariter reſpondebat vomituritioni, ſæpe ſcilicet Ægrum ſollicitans, paucam vero, ſeroſamque identidem excretionem pariens. Præſcripta ſunt remedia ex arte; ſed incaſſum: adeout ingraveſcentibus paroxyſmis, & duplicata jam Febre, auferentur in dies ſymptomata. Pulſus debilis fiebat, & celer; immo Febris a primordio inter-

mittens post acquisitam duplicitatem, aliquam etiam continuitatem affectare, quin & adipisci videbatur. Jamque res in angusto erat posita, neque illi administrari Sacramentum Eucharistiæ permittebat metus rejectionis. Lingua sicca erat, arida, & scabra; urina pauca, crassa, & rubra: aderat quoque jactatio assidua, virium exsolutio, oculorum concameratio, & tandem singultus. Præscribo Corticem copiosum in plurimos bolos divisum, partitis vicibus cum Vino tenuiore ex cochleari fumendos, si Æger possit assumere. Visi sibi illata nonnullos deglutit, & retinet. Renuit laborem sumendi reliquos. Hortor, suadeo, insto, ut assumat, si illi ceteroqui morituro jucundum est vivere. Annuit tandem, assumit, & retinet. Sic perseverans evadit ab Accessu futuro, qui nempe non advenit. Incipit sedari vomitus, & alvus densari, ac fisti. Perseverat adhuc levis Febricula superstes ad duos dies, quæ continuato usu Corticis cito desinit. Denique per septem, vel octo dies usurpato per modum alterantis remedio, eo solo, clysteribus ex lacte identidem injectis, perfecte sanatus est absque recidiva. Duobus, vel tribus inde annis elapsis, eodem morbo, iisdemque prorsus symptomatis corripitur. Priusquam ad extrema descripta perveniat, circa quartum videlicet, vel quintum paroxysmum, præscribo Corticem dosi modica, terque, vel quater debilius repeto. Sanatur perfecte, pariterque non recidit.

D Y S E N T E R I C A.

IV. **U**Nus ex famulis Splendidi, ac Nobilis Viri D. Marchionis Camporei duplici Tertiana Intermittente, plurimum tamen intensa, vexatus cum biliosis vomitibus admodum laboriosis, ingruente tertio paroxysmo potiore materiam primo porraceam, & vitellinam vomere cœpit, atque deijcere, mox mucositatem quandam cruentam copiosam, qualem in vera Dysenteria contingit observare; cum hac tamen differentia, quod hujusmodi excretio in Dysenteria per alvum tantummodo fieri solita, in hoc casu fiebat etiam per vomitum, ita ut ex inspectione talis materiæ per vomitum excretæ, quisque illam prodiisse per secessum, indubitanter credidisset. Alia insuper ob-

servabatur differentia inter hanc excretionem, & eam, quæ in vera Dysenteria contingit, quod scilicet in hoc casu dolores; atque cruciatus Ventriculum præcise occupabant, non vero Intestina, in quibus tormina nulla perentiebantur, licet ab omni tenesmo non essent immunia. Sævum hoc Symptoma maximam Ægrotanti jactationem inferebat, linguæ scabritiem, urinarum paucitatem, crassitiam, croceumque impense ruborem; Febris vero tum intensior facta, tum magis extensa, jam ad continuam essentialiter tendere conspiciebatur. Repetita est ideo die minoris afflictionis Venæ sectio antea celebrata, & injecti clysteres ex jusculo, cremore hordei, lacte chalybeato &c. item continuatus est usus seri Vaccini antea præscripti, aliaque in usum revocata, quæ humorum omnium fervorem, & acrimoniam temperare, ac retundere apta sunt credita. Quarto nihilominus Paroxysmo graviore, qui motu admodum obscuro, nulloque fere frigore se prodidit, rediit longe violentior ac prius eadem excretio ex mucositate copiosa, & cruore mixta, per alvum quidem abunde, sed satis diminute per vomitum. Irrequietus Æger nesciebat momento temporis stare loco: clamabat, ululabat, sibi erodi, atque divelli stomachum identidem repetens, nil videlicet proficientibus diluentibus, oleosis, incrassantibus, anodynis &c. Non equidem compatiebatur cor, neque pulsus (proinde non erat hæc Cardialgia) sed ferocia nihilominus doloris, Febris intensissima, ardor universalis, vigiliæ pertinaces, concidentia faciei, & carniū repentina extenuatio, vel aliquam inflammationem internam præ foribus esse, prænuñciabant, vel irreparabilem transitum in Febrem ardentem, hoc adjuncto symptomate facile lethalem. Hærebam hic (fateor) circa oblationem Corticis; immo proclivior eram in continuationem Methodi inceptæ propter rationes quamplurimas; sed cum plura jam incassum methodice administrassem, nec eventum meliorem ominari fas esset, nisi per promptam inhibitionem paroxysmorum (siquidem hanc amplius licuisset assequi, progrediente jam celeri passu ad continuitatem Febre) idcirco tandem decrevi Corticem offerre, methodo tamen

nonnihil leviores, ea videlicet, quæ pro curatione Perniciosarum Octavæ Præsertim speciei descripta est *Lib. III. Cap. III.* Oblata itaque, & repetita temperanter China China in forma boli, eique superbibenda præscripta Aqua Plantaginis, statim subsequentes paroxysmi vix perceptibiles sunt redditum cum manifesta Febris intermissione, mucosæ, cruentæque excretionis omnimoda suppressione, urinarum coctione, somno modico, & sufficienti linguæ antea arescentis humectatione: adeoque intra tres dies fere sanus visus est, factusque subinde post alios duos, vel tres perfecte talis, nullam expertus recidivam, sed simplicem tantum Ephemeram post menses a causa procatartica, & evidenti oriundam. Passus & hic est iterum, nescio quo anno, similem morbum cum simili symptomate: & eadem methodo ab ipso anxie expetita citius adhuc sanatus est; nec amplius, quod sciam, ægrotavit.

SUBCRUENTÆ.

V. Plator quidam nomine *Joseph Cerchiarius* anno 1697. in secundo simplicis, intermittentisque Tertianæ paroxysmo, serosa quadam, atque subrubra, simulque copiosa dejectione corripitur. Contingit hæc in ipsa Febris invasione, & per modicam quoque accessionis extensionem perseverat: ab ea tamen quicquam incommodi, vel doloris Æger non percipit præter notabilem virium prostrationem. Cumque die subsequente satis leviter se habeat, sitque omnino infebricitans, nondum putat se indigere ope Medici, ac proinde, tertium præstolatur paroxysmum, antequam decernat de implorando auxilio. Succedit itaque tertius Accessus, in cujus principio statim plurimas habet sedes materiæ copiosissimæ subcruentæ, ac loturæ carniū similis, qualis est ea, quam nomine *Fluxus Hepatici* donare consueverunt Veteres. Prodibat hæc tam facile, tamque blande, seu, ut melius loquar, tam subdole, ut Æger inde levamen potius aliquod, quam detrimentum capere sibi videretur saltem ab initio; sed progrediente copiosis, & repetitis vicibus dejectione, tanta sensim, ac talis supervenit virium prostratio, ut non amplius potis esset ullo pacto de lecto surgere ad

alvum deponendam, quin & in lecto decumbens frequentem patiebatur lipothymiam. Ob id statim advocor; narranturque mihi, quæ similiter, licet longe mitius, contigerant accessione antecedente. Inspicio materiam totam (erat autem plurima) quæ veram loturam carniū referebat, nec quicquam aliud. Intueor Ægrum adhuc frequenter deficientem, oculis cavernosis, voce clangorem edente, acutisque naribus præditum. Pulsus illi exilis, celer, atque minutulus, & successive palam deficiens: languet ille, exsolvitur, & frigidus universaliter jacet, etsi a pluribus jam horis febricitet, immo etsi in augmento Accessionis jam antea incaluerit. Quo ad reliqua, satis bene se habere videbatur. Non sitiebat admodum, optime constabat mente, nulla tormina, nullosque patiebatur cruciatus, ac tantummodo, se assidue deficere, mortemque propero jam gradu accedere sentiens, ac noscens asseverabat. Præscribo statim corroborantia, fluxum compescentia, & vires instaurantia, quantum finit angustia, & circumstantia temporis; atque ita ab accessione illa paulatim, difficulter licet, evadit. Sequenti mane fluxus sistitur sponte, ut contigerat etiam post secundum paroxysmum; vires tamen, & pulsus notabilem exsolutionem patefaciunt, itaut novæ certo accessioni consimili nequeat Æger sufficere. Munitur ideo Sanctissimo Viatico, deinde assumit *unc. ss. Corticis*. Vespere duas pariter potat ex Vino ejusdem Corticis *drachmas*. Die sequenti nulla redit accessio, neque pariter ulla dejectio. Diebus aliquot sequentibus utitur eodem remedio in modum vulgaris alterantis, & perfecte curatus est absque ulla unquam recidiva. Neque hic quispiam obtrudat, morbum jam forte cum tali evacuatione fuisse solutum, neque Cortici adscribendam curationem; nam *primo* in similibus casibus, priusquam Cortice uterer, alium profecto progressum, alium exitum observabam; *secundo* nimium frequens est, nimisque immediata post Corticem quolibet morbi tempore propinatum sanatio, ad hoc ut semper ea Naturæ adscribi possit, vel Casui; *tertio* generaliter advertendum est, quippe hoc in plurimis occasionibus militabit, quod qui sanantur per Corticem tertio paroxysmo peri-

periculoso, sponte sanati credi nequeunt; quartus enim saltem paroxysmus, si tertius præsertim validus fuerit, de more inevitabilis est, ac semper intensior, ut norunt Practici.

VI. Reverenda Monialis *Mater Maria Joanna a Cruce Carmelita Excalceata*, & Monasterii Rectrix anno 1703. post duos Tertianæ simplicis Intermittentis paroxysmos tertium patitur copiosissima dejectione loturæ Carnium simili comitatum, ejus tanta est ferocia, ut Ægram semiconfectam, frigidam, pulsu, voceque carentem, & præ nimia evacuatione prostratam omnino, exsolutam, & jam prope deficientem reddat. Debilis illa constitutionis, & valetudinaria habitualiter erat ante. Facile ideo est conjectare, cum hoc adjuncto qualis evaserit. Jam prope mori videbatur, languida, anhelosa, & animo deficiens, illique propterea Sacramenta Ecclesiæ celeriter sunt ministrata. His absolutis, præscriptæ sunt *drach. vj.* Corticis ex Vino potandæ partitis vicibus longe ante horam quarti paroxysmi; tertium siquidem Cardiacis dictis, aliisque spirituosis remediis, non sine magna tamen difficultate transiit, in subsequenti probabiliter defectura: quo remedio statim cohibitus est, alioqui futurus accessus, & una cum eo subcruenta lethalis dejectio. Perseveravit deinde aliquandiu in usu remedii ad prophylaxim, vixque levem tractu temporis recidivam, cito, & sponte solutam, passa, perfecte convaleuit.

ATRABILARES.

VII. **M**iles quidam præsidarius Urbis nostræ in tertio pariter Febris Tertianæ paroxysmo, quantum colligere licuit ex confuso illius relatu, dejectionem passus est impense nigricantem, ac veluti ex cruore, partim concreto, & partim dissoluto conflatam. Referbat illa nonnihil fluxum copiosum sanguinis hæmorrhoidalis; sed revera color ater, excrementis ipsis mollioris consistentiæ intime, ac exacte permixtus, altior illius accusabat originem. Prodigat hæc pariter etiam syncera, & excrementis impermixta, sanguini atro simillima, qualem vocarunt Antiqui *Atrabilem*. Copiosam valde observare erat, frequentem, & cum impetu erumpentem hujus-

modi dejectionem, hominemque insimul facie Hippocratica plane insignitum, frigidum in extremis, ac lividum, totum cadaverosum, pulsuque ferme carentem, & in lacu terræ hujusce materiæ præ paupertate sepultum potius, quam natantem; ab illa tamen irritis conatibus, & jactatione irrequieta sese expedire tentantem. Præscribuntur idcirco quamcitissime Sacramenta Ecclesiæ omnia, deinde Peruvianus Cortex, valida Methodo, sed sperere nulla. Mane sequenti manet anceps judicium de invivendo Ægro, ob suspicionem probabilem de morte illius. Vivebat tamen; sed summe prostratus viribus, ac pulsu, atque adhuc subfrigidus. Renovatur usus medicamenti, ut mos est, leviori dosi; nec aliud quidquam præter hoc, & victum præscribitur. Altera die levissima fit Accessio, in eaque pulsus incipit attolli, & corpus tantillum calefieri, sedata jam, nec redeunte atra dejectione. Eadem proportionem singulis postmodum diebus in melius Æger profecit: quare, nulla amplius renovata Accessione, & continuato nihilominus pro prophylaxi ad nonnullos dies remedio, cito, integre, & absque ulla pariter recidiva convaleuit.

VIII. Decumbebam adhuc anno 1696. vix convalescere incipiens a Perniciosa Febre, a qua evaseram ope Corticis copiose poti, ut referam sequenti *Capite*, cum *D. Cervius* Amicus amaræ simul, suavisque memoriæ, mihi tenerrime assidens nunciavit, se habere præ manibus Ægrotantem mihi notum, & alias me quoque socio ab eodem curatum, nempe *D. Antonium Mariam Zanni*, cujus hæc fuit ægritudo. Tulerat ille tam facile aliquot Tertianæ simplicis Intermittentis paroxysmos, ut die vacua potuerit e lecto surgere, consuetoque scribendi muneri vacare. Et revera die ipsa feralem Accessionem mox describendam proxime antecedente, computa gravia suæ administrationis exacte reddiderat, cum die subsequente circa meridiem consueta corripitur Febre, cui repentina, copiosa, & immanis adjungitur dejectio materiæ atrofanguineæ. Hujus autem tanta fuit ferocia, ut Ægrum eadem die sine pulsu ferme confectum, universaliter summe frigidum, & carnibus veluti arefactis, ac induratis præditum cum voce clangosa, singultu,

gultu, aliisque funestis symptomatis, jam jam in agone constituerit. Hac mihi enarrata historia sciscitatus est *D. Cervius*, num in hoc casu locum posset habere Cortex, quem in casu meo mirabile noverat: metuebat siquidem, ne symptoma expositum immutaret adeo circumstantias, & naturam ipsam morbi, ut res per ullum febrifugum nequiret absolvi. Respondi alacriter, dummodo *Æger* in crastinum viveret, pulsu, licet perexiguo, restituto, incunctanter statim offerendum esse largi dosi Corticem, quo nempe futurum accessum impediendo, impediri quoque, ac inhiberi debere symptoma ipsum dejectionis atrocitatem ab ipsa plane accessione pendens, certo censebam. Mea ille confirmatus assertionem (erat quippe, uti cautus valde, ita & facile meticulosus) statim *Ægrum* adiit, eumque inveniens in statu aliquo vitæ sperabilis usque ad novum paroxysmum, pro eodem impediendo Corticem obtulit ad *sex drachmas*, ut a me viderat assumptum. Hoc uno Febri finem imposuit, & cruentæ dejectioni; unde paulopost salus integra sublecuta est: quod miratus idem Medicus, lætabundus statim nunciavit mihi, de reliquis postea neque conscio, neque curioso, quippe iterum paulopost ægrotanti. Suasi tantummodo diuturnam Corticis repetitionem, quam, an usurparit, ignoro: crediderim tamen. Vixit porro restitutus *Æger* ille per annos XIII. quibus exactis, tumore quodam imi Ventris correptus est fere universali, verumque Hydropem æmulante, sed tamen inflammatorio, & comitato Febre Continua intensiore, quæ tumore sensim decrescente nihilominus magis intendebatur; hisquæ omnibus brevi confectus, diem suum celeriter obiit.

CARDIACÆ LEGITIMÆ.

IX. **D** *Lucratia Vaccaria* Vidua, Tertianis Febribus cum bilioso impense vomitu, & dolore stomachi non contemnendo frequenter obnoxia, a quibus non semel male plecti consuevit, anno 1707. correpta est pariter Tertiana Febre, circa initia quidem naturæ consimilis, sed in progressu longe ferocioris, quippe quæ tertia accessione veram Cardialgiam sibi comitem adscivit, quæ tamen Cardialgia ad duas plus mi-

nus horas tantummodo perseveravit, remediisque oleosis, edulcantibus, anodynis, & hujusmodi cessit. Die sequenti Febbris præter consuetudinem facta est duplex non sine quopiam ventriculi morfu in ipsa invasionem, quod mihi ansam dedit cogitandi de propinando Cortice, priusquam quarta ingrueret fortior accessio. Sed quia fera admodum erat hora, quippe non longe distans hora futuri gravioris accessus in anticipationem proni, & quia denique minus metuebam in subiecto solitum, seu saltem similem laborem fere consuetum, ac metuissim in alio minus assuetum; ideo supersedi pro tunc a præscriptione Corticis. Sed me facti fere pœnituit altera die; vehemens siquidem per totum principium, augmentum, atque etiam statum accessionis increbruit Cardialgia, vi cujus *Ægra* sibi erodi, & mordicari a Canibus ajebat orificium stomachi. Ejulabat, dum poterat; sed sæpius intercepta voce deficiebat animo: sicque alternatim ululans, suspiria edens profunda, vomitus inanes tentans, & animo deficiens, subfrigida cum minutis circa frontem sudoribus, cum pulsu exili, & crebro, cum facie, semimortuam referente, oculis caligantibus, & temporibus collapsis, animam jam prope reddere videbatur. Quia vero per brevissima intervalla nonnulla identidem prodebat signa reviviscentiæ, pulsusque tunc temporis nonnihil resurgebat, & appropinquante hora declinationis, cætera quoque tantillum remittebantur symptomata, ideo *Ægra* remediis etiam pro re nata adhibitis adjuncta, potuit a tam forti accessione evadere, remanentibus tamen non modicis postremi paroxysmi reliquiis. Supererat quoque summa stomachi subversio, imbecillitas, & ciborum omnium nauseatio, vox clangosa, jactatio frequens, frequensque pariter suspiriorum emissio. Quamobrem vel citam, & certam suspicatus mortem in futuro paroxysmo graviore, si Cardialgia rediisset, vel periculosissimam saltem Febreis continuitatem, si ea non rediisset (quæ continuas eandem quoque mortem, segnius licet, erat æque probabiliter allatura) Corticem valida Methodo statim præscripsi, non tamen validissima, quoniam non pauca intererat adhuc inter prægressum, & futurum paroxysmum fortiorem temporis distantia.

na. Ope remedii, post leviolem, quæ parum distabat, accessionem, fortior altera vix conspicua fuit, vixque aliquis stomachi leviusculus angor; quapropter, repetito paulatim remedio, intra septem, vel octo dies e lecto surrexit incolumis. Transactis autem aliquot diebus, cum alvus ipsi non satis obediens videretur, meque perraro accedentem non facile posset consulere, suo Marte portiunculam Aceti solutivi in condimentum radicum cichorii pro Acetario elixarum assumpsit. Forte paulopost ipse superveni, qui, re intellecta, Febrem altera die reversuram indixi. Sed prognosticum non fuit exacte verax, cum enim altera die ad eam accessissem, intellexi, Febrem jam nocte ipsa immediata ab epoto solvente, et si leviolem, illam corripuisse. Quia vero Febris ipsa nullum fere laborem intulit, Corticem non amplius exhibui; sed duobus tantum vel tribus elapsis paroxysmis levioribus, eadem sponte substitit: Ægraque perfecte, ac permanentem, nullo amplius per os usa solvente, sanata est.

X. Alteram mulierem nomine *Adamantam*, Ancillam in Domo Camporea, simillima Cardialgia cum duplici pariter Tertiana, quam describere supersedeo, correptam, cui ministrata jam fuerant Ecclesiæ Sacramenta, quippe quæ proxime moritura credebatur, & vere videbatur, id suadentibus assiduis ex vomitu, atque acerrimo stomachi morfu deliquis cum abolitione pulsus fere omnimoda, facie hippocratica, frigidis sudoribus, & intercepta loquela, hanc, inquam, mulierem juvenulam (neque tamen hysterica) intra paucos dies sanavit confestim Peruvianus Cortex, descripta jam Methodo oblatus, Recidivamque leviolem leviuscule pariter propinatus in totum sustulit.

CARDIACÆ SPURIE.

XI. **A**Nno 1708. *D. Rosam* uxorem *D. de Roncaleis* Doct. Med. Tertiana Intermittente cum stomachi angore, præcordiorum æstu, anxietate, animique defectione aliqua detentam, & auxilium Corticis implorantem, non satis unanimis erant in voto, ut exaudirent duo curantes Medici, *D. Clericus* videlicet, atque alter Medicus in illius societatem simul vocatus. *D. Clericus* primus in cu-

ratione, meæ probe conscius Methodi; meique moris, facile annuebat petenti, eo quia etiam præcedente accessu eadem symptomata non contemnenda observarat. Cumque postremo illo paroxysmo fortior adhuc esset, & diutius perseverans stomachi dolor, secumque frequentiore traheret animi defectionem, Ægraque se apprime explicaret de sensu mordicationis acerrimæ in ore ventriculi, assereretque Febre declinante, se ferre nequire alium similem paroxysmum, neque huiusmodi affectionem habere quidquam hysterici, sed esse merum, & grave symptoma Febris, justum sibi mortis timorem incutiens, adderetque insuper, Clarissimum *D. Ramazzinum* longe levioribus de causis Tertianas admodum mitiores usu Corticis alias eidem sustulisse; ideo *D. Clericus* non modo se facilem præbebat, sed & sponte instabat, ut offerretur Cortex, priusquam novus paroxysmus (erat enim prope statum morbus) funestam Cardialgiam inferret. Contra alter Medicus non plane consentiebat sisti, aut suffocari morbum ad statum tendentem, in quo non adeo urgentem, ut narrabat Ægra, agnoscebat occasionem, reputans angorum illum stomachi non transcendere consuetos benignarum etiam Tertianarum limites, neque adeo male vexari Ægram revera, quantum præ timore præconcepto eadem asseverabat, cuncta (ut agebat ille) aliquantulum magnificans. Maritus anceps cuinam opinioni calculum suum apponat, advocat me tempore declinationis ipsius accessionis. Exponunt quod sentiunt ambo curantes Medici; neque unus ab altero adeo discrepat, quin uterque sit descensurus in opinionem illius, cui accedam ego. Hæsitavi tantisper & ipse, laudabilem Febris remissionem inveniens, quin & proximam infectionem, mulieremque audiens satis alacriter differentem. Sed & hoc ipsum me movit, ut crederem, eam probe noscere, quæ tam exacte referebat; & cum de Affectione, veram Cardialgiam saltem æmulante, ac ab ea parum distante, minime dubitarem, videremque *D. Clericum* alias non facile meticolosum, in hoc casu summe metuentem, tutiorem partem eligere satius duxi, & Corticem expetenti non denegandum credidi. Propinatus autem ille est ipsa jam

penitus declinante accessione *ad drach. ij.*, mane sequenti *ad drach. j.*, & similiter *ad drach. j.*, vespere: & abolita est statim omnis Febris. Ne vero suspicio incidat, fuisse exhibitum remedium morbo jam sponte evanescente, animadvertendum est, quod Recidivam leviozem non post passa est Ægra. Si quod enim certum indicium est, Febres sumpto Cortice fugatas, ab eodem vere fuisse depulsas, non autem sponte solutas, illud inter cætera est Recidiva post 20. circiter dies levi qualibet de causa contingens, esto etiam, quod ea non contingente sæpius solutæ visantur ope Corticis Febres cæteroqui lethales, nec sponte solvendæ. Recidivam itaque, ut aiebam, non multo post passa est Ægra; & quia novo simul, levioze licet, dolore stomachi premebatur, eodem iterum remedio curata est integre.

Quod autem eo anno obscurum non nihil remansit circa hanc Curationem (neque enim status Ægræ ad periculum plane conspicuum adhuc pervenerat) anno sequente dilucidatum est. Cum enim eandem Tertianam insigni, & metuenda (dicamus tamen etiamnum spuria) Cardialgia vere comitatam observassem, eodem curante D. Clerico, meque citius ac antea in consilium vocato, sed ulteriorem morbi progressum expectare, & observare volente, coactus sum festinanter, & methodo validiore Corticem propinare, cunctatione cæteroqui mea in grave periculum prope impingens, prius scilicet de eodem nimium certiorari sollicitus.

XII. Non multo post obitum D. Joseph Galliani de Coccapanis, D. Anna Victoria de Forcirotis Marchionissa ejus Uxor corripitur Tertiana duplici non plane Intermitte, nulloque cum sensu frigoris invadente. Protrahitur morbus usque ad nonam diem absque ullo gravi symptomate, remediisque vulgaribus caute tractatur. Eo tempore incipit Accessiones comitari dolor, angor, & morsus stomachi non contemnendus, modum tamen non excedens. Crescit in dies symptoma, & cum symptomate Febris. Monet illa me, ut caveam, ne sibi quoque contingat, quod contigit paulo ante Viro suo: se enim magnam in stomacho mordicationem, sævumque dolorem pati, constanter conquerebatur. Ægre tunc expirabat, sed suspiria potius edebat; acuebat vocem,

dum clamabat præ dolore, & vicissim obmutescibat, clamare impotens; illam tamen remediis vulgaribus, & bezoarticis (erat quippe in sudorem non negligendum proclivis) usque curabam; ipsa vero mihi quotidie, placide licet, obtrudebat calum defuncti conjugis, & eadem via eodem se tendere, quamvis segnius, asseverabat. Revera dolorem oris ventriculi in dies majorem fieri constabat, illique adungebatur inanis, ac dolorifica pariter vomituri ad horas & horas perseverans, ac lipothymiam secum sæpiuscule trahens. Febris ipsa difficulter se se exerebat: jamque vix amplius dignoscēbatur illius accessus, sed sibi constanter æqualis jam prope fiebat; quod ideo majorem mihi in præscribendo Cortice suspicionem incutiebat de successu irritō. Cum tamen de Cardialgia, si non legitima, quæ violentius corripit, & certius interimit, saltem spuria & nihilominus admodum periculosa, manifeste constaret, insuperque de Febre ad Continuum essentialiter celeri jam gressu tendente, decrevi Corticem exhibere festina, & validiuscula methodo. Quo factum est, ut intra tres, vel quatuor dies (assumptis scilicet primo haultu *drachmis duabus* Corticis, & *drachma una* mane, & sero per duos dies) Febris desierit, continuatoque ad *semidrachmam* quotidie per aliquot dies eodem remedio, Ægra ipsa laudabiliter convalescit. Cum tamen esset Rus profectura ad aeris mutationem, iterum correpta est Febribus similibus quo ad typum, sed levioribus quo ad intensiōnem, & quo ad symptomata; quare, iisdem Febribus methodo prius vulgaritratatis, mox sibi relictis; nec tamen cessantibus, fuit opus, Corticem iterum, sed leviter & per modum lentioris alterantis exhibere, a quo illæ integre depulsæ sunt, Ægraque, superveniente paulo post diarrhœa spontanea, ab omni suspitione recidivæ penitus liberata.

XIII. Inter plane insignes non referam curationem Uxoris meæ, Tertiana primum simplici, & Intermitte (Cardiaca tamen Notha) mox duplici, & subcontinua detentæ, usuque Corticis haud illauidabiliter sanatæ, non referam, inquam, inter penitus insignes hujusmodi curationem, licet eam & non vulgarem, & notatu dignam reputarint Amici Professores, mihi, Do-

Domique meæ perpetuo faventes. Gravia equidem fuere morbi accidentia, graviusque præ cæteris acutus stomachi dolor ad plures & plures horas invadente Febre respirationem æque impediens ac vocem. Cum tamen pulsus tunc etiam temporis satis rigeret, me non insignis; urgebat metus. Quia vero symptoma istud cœpit occupare plurimam Accessionis partem, Febriisque post quintum Accessum duplex, & subcontinua fieri, ideo, ut abundarem potius, quam deficerem in cautela, Corticem præscripsi, & liberaliter, & fere dixerim præmaturo. Eadem die assumpti remedii Febris supra expectationem meam visa est subsistere: sed revera, plurimis licet horis postponens, noctu accessit, mitior tamen, & ultima. Continuatus est usus remedii ad aliquor dies pendente convalescentia. Sed cum Ægra etiam vigente sanitate esset obnoxia dolori acerrimo in regione hepatis, vi cuius aliquoties icterica visa est fieri, licet nec complete, nec permanenter in hac quoque convalescentia idem insurrexit dolor, huicque verus successit Icterus, cuius rudimentum fortassis erat dolor ipse Ventriculi in Accessu Tertianæ tam fortiter premens. Curatus autem est Icterus propriis remediis; & licet pertinaciter pluries recurreret cum unico insimul febrili Accessu, cuius statim soboles erat Icterus ipse, continuato tamen vulgari remedium usu, omnimode sublatum est. Successit postmodum molesta convalescentia, plurimis incommodis de genere hypochondriaco identidem scatens, quibus circa Solstitium hybernum sopitis (decubuerat autem illa sub finem Æstatis) mox circa Æquinoctium Vernalis reviviscentibus, & paulopost in totum extinctis, pristina, Deo dante, valetudini est restituta.

XIV. Dum hæc primum disponentur Prælo, D. Comes Antonius de Marchettis Præses Armorum Civitatis Regiæ, Patriusque illius Urbis, decumbebat ex Intermittente Tertiana simplici primum, mox duplici. Jamque septima transierat dies, cum ingruente octavæ diei paroxysmo suapte natura levior, parumque cæteroqui conspicuo, ab insigni insimul Cardialgia correptus est, vi cuius frequenter animo deficiens cum pulsu exili, & laboriosis sudatiunculis, totam accessionem non sine gravi periculo & assidentium metu transegit. Gravis hæc accessio cum

novo symptomate jugiter conjuncta anam dedit tribus curantibus, doctisque Medicis conjectandi, eam esse probabiliter accessionem nonæ diei insigniter anticipantem; sed illa vix paulum declinante vera successit potior Accessio cum renovatione ejusdem Cardialgiæ, quæ eoque processit, ut de Vita Egregii illius Viri, de cuius salute Urbs tota erat merito sollicita, non parum metuerent iidem cordati Medici, qui proinde præter medica præsidia subitam quoque Sacrorum administrationem institui jussere. Mane sequenti (agebatur jam dies morbi decima) consilio inito, statutum est inter eosdem Medicos tentare paroxysmorum, adjunctique symptomatis mitigationem, & omnimodam paulatim abolitionem per usum Chinæ Chinæ. Quamobrem parata est tinctura levis ex illius *unc. j.* extracta cum *lb. v.*, ni fallor, aquæ cuiusdam stillatiæ, cuius percolata infusio exhiberi decernebatur ad *unc. iv.*, vel *v.* singulo trihorio. Et quoniam huiusmodi infusio ipsis præscribentibus Medicis visa est nimium diluta, ideo roborata est additione *semidrachmæ* Corticis in substantia, adjungendæ cuilibet infusionis, seu tincturæ cyatho. Advocor interim & ego Regium Lepidi hac una de causa, annuente ipso, ac tantum non imperante Serenissimo Duce; dumque hora ejusdem diei 14. illuc pervenio, video actu exhiberi primum cyathum infusionis cum additione antedicta. Narratur mihi morbi series, periculumque tum prægressum, tum imminens ex Accessione, & Cardialgia, quarum utraque primis horis nocturnis expectatur, durante nihilominus, ac tantummodo imminuta Accessione antecedente, Febreque idcirco continua jam redita. His intellectis, quoniam conveniebamus omnes in Indicatione, & Remedio, nil aliud mihi proponendum superfuit, nisi methodus validior, quam propterea pro viribus inculcavi, eo maxime quia methodus blanda videbatur relinquere Ægrotantem adhuc obnoxium periculo, & Remedium dedecori. Acquievere statim rationi huic Docti illi, & ingenui Professores, unanimiterque vota sua meo qualicumque associavere. Evestigio igitur oblata sunt *drachmæ tres* Corticis ex Vino, octoque circiter horis elapsis repetitæ sunt *duæ aliæ drachmæ* pariter ex Vino; alia

vero *sesquidrachma* noctu offerenda relicta est. Hac statuta, & magna ex parte impleta jam methodo, discessi hora 21. Mutinam redux, relinquens prognosticum, quod nocte sequente levissima, ac vix perceptibilis futura esset Accessio, & quod continuato ad *drachmas* tantum duas altera die remedio, Accessio subsequens (ipsius videlicet undecimæ diei) nullo pacto esset adventura. Ita adamussim evenit, prout literæ curantium Virorum me certum reddidere. Protractus deinde est usus Corticis ad aliquot dies, primo quidem ad *drach.* j, deinde ad *drach. ss.*, eoque post debitum temporis intervallum modice repetito, probe restitutus est Æger, & supra plurimum expectationem a vera recidiva servatus immunis, utut liberum vivendi regimen, debilior nativa stomachi constitutio, & habitualis, insignisque Tibiarum tumor vix tale quidpiam futurum suaderent. Haud tamen inficior, familiaria ipsi incommoda usque permanisse, de more tamen semper circumgesta, unamve insuper, ac alteram Febriculam, occasione præsertim assumpti suasu Pharmacopolæ solventis, exacto circiter bimestri spatio illum corripuisse: quæ tamen Febriculæ uni statim venæ sectioni, aliisque levissimis, paucisque remediis facile, ne dicam sponte, cesserunt.

CAPUT II.

Historiæ mirabiles Perniciosarum Periodicarum agentium lethaliter in secundam præsertim Corporis Regionem, curatarum eadem Methodo. Harum differentie sunt: Primo Diaphoretica, Secundo Syncopalis, Tertio Algida, Quarto Subcontinua Malignans.

DIAPHORETICÆ.

I. ANNO 1696. tot, & tam varias experiebar in me molestias, insolitasque sensationes, quas hic referre non vacat, meque a me ipso tam diversum noscebam, ut lethalem mihi ægritudinem impendere, nisi per quampiam aliam salubrem affectionem Chronicam, puta Quartanam, præservatus forem, pluribus amicis conterraneis ore tenus, exteris vero media literarum communicatione, non semel nuaciave rim. Hac de causa ad præ-

cautionem (metuebam etenim violentum aliquid in nervoso genere, vel circa originem illius) plura præter morem meum meditatus sum, & expertus. Ipso namque Januarii Mense bis mihi venam seculi: adventante Vere venas hæmorrhoidales aperui; atque ex ipsa pharmacia alterantia non pauca, præcipue Chalybis Tincturam, aliaque non infimæ notæ deprompsi, & in usum duxi.

His non obstantibus, die septima Julii correptus sum Febre levi, & brevi, cum paucio horrore invadente, & cum modico sudore penitus soluta, ut ideo de correspondente typo probabiliter tertianario, non esset dubitandum. Itaque post unam intermissionis diem rediit Accessio similis, quæ tamen hoc unum habuit peculiare symptoma, ut durante toto tempore augmenti & principio status, plane obscuruerim, quod nihilominus symptoma cum Febre facile evanescente facile pariter evanuit. Sequenti die, Amicorum curantium suasu (erant hi D. Cervius tunc vivens, D. Davinius, & D. Ramazzinus: adstabat vero praxim tunc mecum observans D. Clericus) Amicorum, inquam, curantium suasu, quoniam non magna videbatur mittendi statim sanguinis jam antea pluries educti indicatio, serum vaccinum depuratum ad libras tres, & ultra potavi, a quo serosa pariter, celer, & copiosa est subsecuta dejectio. Cæterum immunis a Febre, hilaris, Amicos libentissime excipiens, & vix decubitus in lecto patiens, totam diem alacriter transegi. Altera autem die tertius de more rediit accessus, in cujus principio potius, quam in augmento, quandam pariter, sed leviolem, atque breviorlem passus sum surditatem. Paulopost dum quietus, & sine ulla jactatione consisterem, aliquam ad sudandum propensionem persenssi; & licet hæc præcox nonnihil videretur, attamen blandiebar ipse mihi, breviorlem fortassis inde ominatus accessionem. Apparuit itaque statim sudor circa pectus, brachia, collum, & frontem, qui cum perseverasset, nec Febris inde imminueretur, coegit me mutare prognosim, & longam saltem, ni gravem mihi prælagire ægritudinem. Sudorem illum ad aliquod breve tempus bene tuli; sed dum quartum mutarem indusum, mihi-que adjutricem manum præstaret Chirurgus.

gus forte ibidem præsens, visus sum mihi de repente hanc sensationem pati, ut scilicet crura transversim uno ictu mihi obtruncarentur, & veluti semisectus exsolverer: adeoque symptoma, quo premebar, paululum meditatus exclamavi: sentio aliquid in me, vi cuius vel quam cito morior, vel sensationem mearum compos non sum. Duravit hæc sensatio per aliquod spatium temporis: cum tamen interim motum haberem, & sensum in illis iisdem partibus liberum, ac exquisitum, mentem alacrem, pulsum validum, faciemque, ac oculos (quod in opposito speculo intuebar) a naturali statu parum, ac fere nihil distantes, aiebam, me vix mei compotem esse posse, cui, dempta Febre, robusto mors tamen proxima videretur: forte igitur hypochondriaca quapiam illusione tentatum me censeui.

Post hæc paulatim remittitur sensatio illa molestissima; sed sudor notabiliter augetur, & cum sudore ipsa Febris, quæ cæteroqui minui debuerat. Agnosco tunc, me colliquari ex continua, & semper adaucta sudoris etiam male repentis profusione. Pulsus fit parvus, & celer, virefque non parum labefactantur. Superveniunt interea mihi faventes Amici Medici, & stupent novitatem rei; nondum tamen præcipitem exsolutionem, quam ego mei conscius me patenter experiri iisdem inculco, plane approbant. Non dissimulata tamen rei valde gravis veritate, iudicium suspendunt ad duas horas, post eas scilicet elapsas me iterum inspecturi; remanente tantummodo apud me præter *D. Clericum* Adstantem *D. Cervio* Collega quondam meo. Redeunt itaque hora statuta *D. Davinius*, & *D. Ramazzinus*; & cum me undequaque sudore frigidiusculo diffluentem inveniant, audiantque ab aliis, & ex pulsu ipso dignoscant, quantum de hora in horam deterior fiat conditio mea, statim præscribunt ea omnia, seu ea pauca, quæ in hisce arduis casibus suppeditare potest curta Medicinæ suppellex. Perseverat nihilominus pari passu sudor, intenditurque eo magis Febris: minutus, exilisque fit pulsus, crescit exolutio virium, maximaque fit mihi angustia, compressio, & flammea sensatio circa præcordia, nihilque mihi magis laboriosum, ac noxium, quam somnus, a quo, statim ac illum cogebar admittere, lassitudine victus illico expergiscebar cum re-

pentino tremore, anxietate, & inexplicabili molestia, ut ideo quietem illam omni cura studerem evitare. Jamque nox erat admodum protracta, nec plus quam per unam, aut alteram horam distabat dies. Cumque mihi celeri passu viderer deficere, sciscitatus sum *D. Cervium* (qui cum *D. Clerico* insomnem totam noctem ibidem transegit) ut explorato pulsu, & pensitato mature statu meo aperte diceret, quemadmodum nostra ferebat amicitia, an crederet, posse me expectare diurnam Incem pro assumendo Sanctissimo Viatico, ut jam vespere communi consensu sancitum fuerat, an potius periculum esset, ne diem perveniret mors, uti videbar ex sensationibus meis posse suspicari: quo casu omni celeritate mihi ministrari, prout Catholicum decet, Sacramenta omnia enixe precabar. Nequivit tunc lachrymas choibere tener Amicus (quem in interitu suo paribus lachrymis perlui) præ manibus pulsum meum detinens, diuque contrectans: tandemque post non brevem hæsitantiam, inquit: Tam parum distat dies, ut probabiliter credi possit adhuc tempestiva unius, aut alterius horæ dilatio: interim admonebimus post paucillum adhuc temporis Parochum, ut cuncta disponat satis prompte, ut sollicitudini etiam tuæ morem geramus. Atque ita valde diluculo ex largitate infinitæ Dei absoluta sunt cuncta, completoque præcipuo Animæ negotio, & condito successive testamento, animum etiam converti ad sanitatis curam. Et cum jam a viginti-quatuor horis febricitarem ex novissimæ accessione, essetq; nihilominus ea vel tunc longe intensior, ac fuissent antecedentes tempore summi vigoris, sudorque etiamnum protraheretur non tanto quidem profluvio, sed cum difficillima semper tolerantia, clareque cognoscerem, quod etsi illa die sperare possem leviusculam Febris, & colliquativi symptomatis remissionem, vitæq; ipsius protractionem, adhuc tamen sequenti die mors mihi inevitabilis imminabat, statim *sex drach.* Corticis Peruviani in tenuissimum pollinem redacti mihi afferi iussi, quem manibus ipsis meis, tremulis licet, in Vino infundere volui, & affervari in pyxide usque ad adventum reliquorum Medicorum mihi faventium, re prius cum *DD. Cervio*, & *Clerico* communicata.

Accedentibus itaque DD. *Davinio*, & *Ramazzino*, postquam diversa illorum audiui ratiocinia, & proposita hic inde remedia (circa quæ omnia non paucæ utrinque ambages fuere) consueca inter nos libertate loquendi eisdem obstrinxi, ne gravarentur fateri, quod ego jam optime conscius periculi mei evidenter noscebam: nempe *Primo*, remedia vulgaria, circa quæ plurimas audieram dubitationes, & noveram difficultates, id certi præferre, ut essent imparia huic morbo sanando: *Secundo*, futuram saltem Accessionem per 24. circiter horas tantum distantem, ab hujusmodi remediis inhiberi non posse: *Tertio*, eam periodum absolute crastina die futuram esse ultimam vitæ meæ. Judicium hoc absolute prolatum dum cauta tergiversatione, modificare tantillum studebat D. *Davinio*, Artis nostræ, & præfagiorum ejus incertitudinem recolens, periculum tamen maximum nequaquam dissimulans, D. *Ramazzino* in eum conversus. Cum Professore (inquit) sanæ adhuc mentis, suumque statum perspicue dignoscante, ulli officiosæ dissimulationi locus non est. Dein conversus ad me. Ingenue (inquit) vera fateor, quæ dicta sunt de nostrorum remedium incertitudine, atque imbecillitate; fateor pariter, ab illis crastinam accessionem inhiberi non posse; fateorque insuper eandem, si non absolute inferat mortem, talem saltem illaturam esse perniciem, ut quod cras non contingit, postredie tamen sit eventurum. Sed (subjunxit) quid aliud ex hoc inferre potest vir prudens, nisi quod tentanda sint omnia Artis conamina, eaque, qualiacunque sint, manui Dei adjutrici committenda cum indifferentia ad exitum quemcunque? Suspicebatur siquidem Ille, quod cognito pro irreparabili exitio meo nulli remedium incommodo me vellem subicere. Ad hæc itaque respondi: non alia de causa me exquisivisse iudicium illud de statu meo, & ingenuam confessionem de inefficacia præsidiorum mihi propositorum, nisi ut remedium majoris spei in casu terne deplorato ipse quoque proponerem. Corticem idcirco in pyxide asservatum ambo- bus inspiciendum exhibui: Casum D. *Comitis Nogarolæ* anno anteacto sanati D. *Davinio* commemoravi, & casum D. *Levizzani* pag. 140. descriptum D. *Ramazzino*, aliosque casus non absimiles succes-

sive innui: aliquid simile de me ipso, saltem protunc hac eadem via nequaquam desperans. Atque ita implorata prius, si iisdem placuisset, dein impetrata permissione, quam illico consequi fuit facillimum, *sex integras Corticis drachmas* in Vino paulo ante infusas uno haustu potavi. Quid plura? Tota quidem die Febris perseveravit in eodem fere statu, sed sudores (semper circa frontem, collum, & pectus) satis moderate fluxerunt, noctuque, cum placide nonnihil quievissem, fere omnino fuere suppressi. Mane sequenti remissa notabiliter est Febris, neque hora suspecta quicquam suscepit incrementi, immo conspicua magis declinatione, etsi esset dies afflictioni destinata, semper decrevit; adeout tertia die post assumptum pharmacum ab omni Febre immunis omnino remanserim, atque ab omni symptomate.

Supererat, ut Corticem repeterem ad diutinum tempus; sed quia menti meæ a pluribus jam mensibus, ut dixi, alte infixum erat, indigere me morbo depuratorio ad abluendas, & absumendas meorum fluidorum sordes (quas plurimas esse ex inusitato plurium mensium torpore, segnitie, somnolentia &c. alias conjeceram) ideo decrevi absolute, velle me Recidivam, quam certo opperiebar, pati potius, quam eandem forte declinando per continuatum usum Corticis fluidorum mei Corporis depurationem forsitan impedire, levio-rem interim, ac diuturniorem relapsum in Febres mihi metipsum ominatus. Quodsi, aiebam, contingat, ut recidiva hæc sit peior (quod non facile tamen crediderim) radice sua, vel eidem æqualis, mihi sat sit semel vixisse: neque enim mens est contra stimulum calcitrare, si sit in Fatis, ut moriar. Per dies undecim Febre vacavi. Octo ex his jam præterierant, ego vero non sine magno labore valebam e cubiculo egredi: adeo namque ponderosas citra tumorem tibus sentiebam, ac si plumbo essent obductæ; indicium mihi manifestum futuri relapsus. Undecima tamen die omni conatu, quem exerere poteram, adhibito, Ecclesiam (inter quam, & domum meam sola media erat Via) adivi, die videlicet 25. Julii, domumque reversus, statim a prandio Febre iterum correptus sum, quæ duplicis Tertianæ Subcontinuae ab ini-

ab initio typum habuit, nullo sudore, nulloque præcipiti symptomate comitata. Cum autem ab illa, remissionem forte sufficientem ut Cortici obtemperaret circa initia saltem servante, curari renuisssem per usum repetitum ejusdem remedii ob rationes allatas, acquisivit illa paulopost characterem Febris acutæ, a qua methodice ab iisdem DD. mihi faventibus sedulo curatus sum, superata videlicet opportunorum auxiliorum usu intra undecimam diem acutæ, vi cujus in novum grave, sed non tam præceps discrimen adductus eram. Pariter intra vigesimam modificata est quædam, quæ rursus succreverat, recrudescencia, & abolita intra quadragesimam omnis Febris, etsi longam postmodum convalescentiam nocturnis, anomalisque motibus Februm æmulis interspersam duxerim.

Illud denique non prætereundum (atque hujus historiæ prolixitas nonnullarum brevitatem compenset) quod, etsi aliquot ab hoc morbo præterierint menses, atque ipse Ruri degens satis firmo talo spontaneis laboribus, & assiduæ venationi indulgerem, si quando tamen Rheda vehebar, pedibus, ut mos est, supra Rhedæ pontem impositis, statim eam, vel similem saltem experiebar transversim in mediis cruribus sensationem, quam tertio *Diaphoreticæ perniciosæ* paroxysmo fueram expertus, adeoque, ne leviuscule saltem animo deficerem, quod prope sentiebam, opus erat, ut tibias horizontaliter collocarem, vel aliquo saltem modo, sive manu, sive aliter suras fortiter comprimerem, tremulo durante Rhedæ motu, quo auxilio adhibito nihil amplius percipiebam incommodi, duravitque sensatio ista ad duos, vel tres menses, ut ideo tunc, quantum licuit, ab usu ipsius Rhedæ abstinere fuerim coactus. Tractu dein temporis non diuturno hoc ipsum qualecunque evanuit incommodum, & ab eo tempore in hanc usque diem mihi (Deo dante) valetudine firmiore ac antea perseveranter uti licuit.

Historiam autem hanc prolixam non ideo per extensum exaravi, quia eam inter insigniores collocem (plures enim graviores, si non quo ad malum exitum utrinque imminentes, saltem quo ad statum actualem Ægrotantium longe majori languore obsistorum, & tantum non

expirantium, in subsequenter strictius sum relaturus) sed quia, cum mihi de cunctis intime conscio omnia phænomena probe innotuerint, eorumque adhuc sim memor, operæ pretium duxi cuncta enarrare ad illustrandam praxim, ut possimus quandoque percipere, quod sæpe Ægrotantes nequeunt se solis, nisi a nobis minute interrogantibus adjumentum capiant; satis dilucide exponere.

II. Vix evaseram ab enunciata ægritudine, nec adhuc convalescentiam meam plane compleveram, cum ab otio ruris accitus fui ad curam Præclassimi Viri D. Marchionis Joannis Galliani de Coccapanis a Secretis, & Status Consiliarii apud Serenissimum Ducem. Is tunc sexagenarius & ultra, & gracilis, arthriticus, nephriticus, studiisque, curis, & arduis assidue negotiis defatigatus, in quarto Tertianæ Intermittentis paroxysmo sudorem tam copiosum, & laboriosum passus est, ut ab eo sensim refrigerato, & incrementum Febris loco declinationis inferente, brevi fuerit ad extrema redactus. Decumbebat jam perpetuo supinus sine ullo motu, & anhelosus; sudatiunculam assiduam, frigidam cum carnis summe frigidis, & extremitatibus impense lividis patiebatur, pulsumque potius nullum, quam formicantem habebat. Non loquebatur sponte; interrogatus tamen respondebat; sed sepulta, & clangorem edente voce. Urina illi mingendi immemori omnino suppressa cum distentione vesicæ, sed absque ulla perceptione stimuli. Lingua nigra erat, & aspera, ductoque hiante ore spiritu arescens. In hoc statu, in quo non amplius distinguebantur temporaneæ paroxysmi vicissitudines, incrementi videlicet, aut decrementi, sed angustia sæpè majore cuncta ruebant in præceps, Ægerque ad interitum properabat, vix cibum capiens, & sacris jam Ministris plane commissus, peracta prius ope Catheteris meliore, quo licuit, modo lotii extractione, Corticem illi propinare tentavi: quod cum tandem non sine difficultate successerit, cumque methodum meam in actum exerere perfecte potuerim, ille intra paucos dies incallescens, nec ullis deinceps accessionibus prehensus, sensim, paulatimque restitutus est, & post diuturnam, laboriosamque convalescentiam (ratione dysuriæ supersti-

perstitis) perfecte sanatus, obnoxius tantum consuetæ Arthritidi, atque dysuriæ, quibus periodice duntaxat recurrentibus, ad annos XV. vegetam, activamque Vitam inde protraxit, donec expleto LXXVI. annorum cursu, e vivis decesserit, atroci dysuria confectus, & duplici post obitum reperto Vesicæ Calculo.

III. *D. Comes Andreas de Sanctis* filius unicus *Cl. quondam D. Nicolai* a Secretis pariter, Statulque Consiliarii anno 1705. duos faciles sine tamen frigore invadentes passus paroxysmos Tertianæ simplicis, lato modo loquendo, intermittentis, adeo ut die vacua ipsam secundam Accessionem subsequente ægre in lecto detineretur, catervas amicorum excipiens, & cum illis tota die amœniter confabulans, tertium subiit paroxysmum sine frigore pariter, simulque sine ullo symptomate invadentem. In augmento Febris sudare cœpit; cumque illi amans Genitor emulsionem ex seminibus melonum confectam circa horam status vellet exhibere, observavit pulsum magis depressum, ac fuerit in principio accessionis. Advocat statim ille me, serius alioquin adventurum, anceps videlicet, an emulsionem ab Ægro avide expetitam offerat. Observo & ego pulsum celerem, minutum, ac insigniter depressum; observo profusum sudorem, & jactationem irrequietam. Suspendo emulsionis oblationem, & iudicium de morbo ad semihoram. Cumque omnia in pejus, & in præceps ruere satis prænoscam, præscriptis pro tunc Cardiacis refrigerantibus, aliisque usitatoribus in simili casu remediis, Corticem primo a Pharmacopola larga dosi parari jubeo, & asservari, dein insto, alium Medicum in consilium vocari. Fuit is *D. Davinius*, cui cuncta narraui; & quia tota metamorphosis intra unam, vel alteram horam initium cœperat; dixi: me Corticem mea methodo exhibendum parasse, si circa vesperam clariora, & certiora forent indicia imminens, quod metuebam, exitii. Calculum ille suum addidit sententiæ meæ sub conditione perseverantis, aut adaucti periculi, meæ fidentis experientiæ quo ad modum exhibendi, non satis adhuc intime, ut paulopost, eidem notum. Vespere itaque iterum inspecto Ægro, sudorem adauctum, & frigidum comperimus; pulsum vero magis

depressum, & celerem, faciem concidentem, oculos languentes, & irrequietam undequaque jactationem cum luctuosis suspiriis. His visis, statim præmisso Eucharistiæ Sacramento, Corticem, ut paratus fuerat, exhibuimus. Nocte perseveravit frigidus sudor cum anhelitu frequenti, ut ideo anceps *D. Ferrarius* Assidens, an ea ipsa hora Extremam unctionem illi administrari curaret, metuens, ne in crastinum non viveret, me noctu advocari studuit, qui tamen ab extrema hac sacra functione pro tunc superfedendum duxi. Atque ita, cum mane aliquantulum recreatus, & paucio sudore diffluens Æger reperiretur, strenue repetitus est Cortex: ex quo quarta inhibita est Accessio, cujus loco brevis, sed copiosa, & celer subsecuta est diarrhœa biliosa, colore Corticis notabiliter infecta. Continuatum est autem ad aliquot dies more consueto remedium, Ægerque Brevi, quippe Juvenis, atque robustus ad pristinam valetudinem redactus est, nulla unquam, nelevi quidem Recidiva interruptam.

SYNCPALIS.

IV. **A**NNO 1695. paulopost absolutam non sine plausu (uni quidem Deo sit gloria) *D. Comitæ Nogarolæ* curationem, obstrepente adhuc per aures Amicorum fausto hujusmodi curationis rumore, anxie advolavit ad me *D. Candrinus* Medicus, instans, ut cum eo ad invisendum *D. Marcum Martini* professorem Musices, Amicum suum jam pereuntem in tertio Paroxysmo Syncopalis Tertianæ, me citissime vellem conferre, inspecturus, utrum in hoc casu locum ullum (quod tamen vix sperabat) posset habere peculiaris mea, quam nuperrime audierat, Peruvianum Corticem offerendi ratio. Amico morem gerens, statim cum eodem accedo ad Ægotantem, invenioque jam sacrum Ministrum Animæ commendationem auribus illius intonantem; & candela accensa ad os apposita, spiritus exitum expectantem. Hoc viso spectaculo, ambo flectimus genua, piæ ceremoniæ complementum præstolantes, spectamusque a longe faciem Ægotantis cadavericam, calorem plumbeum, oculos semiclausos, albumque tantummodo exhi-

exhibentes, anhelitum sublimem, supinumque sine motu decubitum. Excusat se Medicus mecum, & veniam poscit asseverans, quod ante tres, vel quatuor horas, Febre scilicet incipiente, non tam cito periturus videbatur Ægrotans. Revera dum ibi aliquantulum moraremur, agnovimus veram Syncopem fuisse in actu tunc cum advenimus, Ægrumque jam sensim ab eadem leviuscule resurgere. Pulsus exploravimus, nec nisi aliquot vix perceptibiles, & cum inæquati pariter intermissione distantes pulsationes observare datum fuit, etsi Febris augmentum jam caperet, & tota, quanta esse poterat, esset remissio ipsius Syncopes. Sic pariter & alia se habebant symptomata, remissa videlicet intantum, ut non amplius in ipso mortis agone esset Æger, prout fuerat paulo ante, sed tamen itaut ad vespeream circiter (erat autem tunc meridies) esset tantummodo protrahenda Vita, videlicet usque ad statum Accessionis. In hoc prognostico concordēs discessimus, dixique ego Assidentibus in eo statu nil ausis exposcere: quod si Æger vespere viveret, vespere illum iterum inviseremus. Dum petebamus domum, inquit *D. Candrinus* + Si viveret Æger vespere, quid tum? Subjuxi -- Si viveret, sique non moriturum crederem nisi futura Accessione, tentarem quod peregi in casu *Comitis Nogarolæ*. Sed nec is probabiliter tandiu vivet: frequens enim, & gravis hæc Syncope imminentis jam mortis prænuncia est; neque volo ego sub hujusmodi incertitudine subire calumniam inevitabilem, vel saltem derisionem, qua illudetur mihi, tamquam desperatos omnes uno remedio temere restituere præsumenti. Hoc dicto tantillum substiti, quasi me dicti pœnituisset; atque interrogavi, num Æger ex Pharmacopœa Fratrum ejusdem Medici medicamenta desumeret: & cum respondisset affirmative, hanc fraudem honestam velle me tentare subjuxi, ut scilicet pararetur validissima (qualem præscripsi in casu *Comitis Nogarolæ*) Corticis Tinctura, quæ nomine misturæ cardiacæ insigniretur, offerreturque Ægrotanti post duas, vel tres horas, si viveret, nec esset in agone: hoc tamen pacto fideliter inito, ut si sanitatem acquireret, liceret arcanum develare; sed si occumberet, tantum Confectionis de Hia-

cintho, vel Alchermes, Aqua aliqua cardiaca dissolutæ, describeret in sua tessera Pharmacopæus, quantum par esset præquando pretio absumpti Corticis; ne scilicet mihi calumnia inde eveniret, vel saltem derisio. Factum est illico prout edixi. Extracta est Chinæ Chinæ Tinctura fortis, & Ægro malevivo post duas circiter horas oblata, & non multo post repetita. Vixit adhuc, atque ab Accessione illa, Syncopeque simul evasit. Die sequente exhibitus est Cortex in substantia ad drach. j. mane, & sero. Altera die, qua expectabatur quartus Paroxysmus, vix apparuit levis umbra Febriculæ. Adhuc tamen nemo illum victurum credebat; adeo languidus, adeo debilis, adeo attonitus, & tantum inconciance gemebundus apparebat. Sed quid multis? Continuatō ad aliquot dies, ac repetito remedio cito sanatus est; & longam licet convalescentiam cum intermixtis levioribus Recidivis, nec non diuturnam virium imbecillitatem passus, perfecte convaluit; & in præsentem usque diem nonagenario major feliciter vivit.

A L G I D E.

V. *D. Joseph Barbarius* Tertianæ Intermittente, primo simplici, mox duplici Ruri detentus (ita tamen ut leviter se haberet, & quotidie potis esset e lecto surgere) ut mihi se committeret, in Urbem delatus est. Eadem fui adventus die, dum solita Accessione corripitur (erat autem dies morbi quinta) adeo perseveranter frigescit, ut numquam frigori succedat consuetus calor. Jamque plures horæ erant elapsæ ab invasione accessionis; & tamen nec pulsus elevabatur, sed summe depressus, frequens, ac humilis permanebat, qualis videlicet fuerat in ipsa invasione, nec caro ullum calorem externum acquirebat, cum tamen ille intense sitiret, & in se contractus, ac nonnihil hebes de nulla alia re conquereretur. Primo aspectu culpavi illius obesitatem, ratione cujus calor, & pulsus, ut mos est, difficilius sese exererent; sed cum protrahi hunc statum usque in alteram diem cum minima tantum remissione observassem; cumque paroxysmo paulo post subsequente singula intendi vidissem symptomata, Ægrumque jam Algidum universaliter

liter fieri ut marmor, plurimis licet horis elapsis, pulsuque (si fas sit dicere) omnino carere, respirationem augeri, colorem faciei plumbeum, extremaque livida evadere cum aliquo etiam mentis torpore, & funesta tenuium urinarum paucitate, statim Sacramentis Ecclesiæ præmissis Corticem Peruvianum præscripsi valida methodo, quo solo intra triduum ab omni accessione, & consequenter ab omni periculo liberatus est: quoniam & calor blandus expansus est per universum corpus, & pulsus paulatim elevatus, ac simili proportionem restituta respiratio, ut & restitutus naturalis faciei color, urinarumque debita cum abundanti simul quantitate consistentia. Paucis postea elapsis diebus, a pauxilla pariter, & sine exacerbationibus superstitie Febre immunis evasit intantum, ut valuerit denuo Rus adire. Ibi tamen leviores aliquot, brevesque Recidivas passus est; Urbique etiam ipsi restitutus per totam hyemem accessiones nonnullas irregulares, & erraticas identidem tulit, quas levioribus primo remediis tractavi, mox soli Naturæ commisi, & adventanti Veri; quo nempe sponte, ac facile evanuerunt.

VI. Strenuus, & ob id celebris Bajulus Urbis nostræ, *Julius Salviolus* anno 1707. decumbebat Tertianæ, ut retulit, (Febre non satis novi, an simplici, an duplici; curabatur siquidem ab alio Medico, cujus nomen libenter subiceo) vi cujus Febris septima, ni fallor, morbi die de repente ruit in præceps, consueta videlicet, sed ferociore Accessione illum inopinato de medio fere tollente. Terrefactus jure merito Medicus de alio non cogitat, nisi de Sacramentis celeriter ministrandis, & de vulgaribus Cardiacis. Cumq; Ægrum mane sequenti (erat enim tunc sero) minime victurum crederet, dixit Adstantibus, ut retulerunt, quod si forte viveret in crastinum, nunciarent: alias se minime rediturum. Funesto huic præfatio justam occasionem dedit Algor universalis Ægrotantis, & perseverans abolitio pulsus. Cum vero in hoc statu permansisset Æger per totam noctem, mane nescio quo spiritu ductus, institit advocari non Medicum suum, sed me, qui alias in casibus arduis, & signate de vulnere quondam Abdominis penetrante illum feliciter curaveram in Nosocomio. Advocor itaque per internun-

cium titulo caritatis, ut Hominem jam jam pereuntem velim solari saltem, si non sit locus curationi, mihi que interim subticetur circumstantia, quod ab alio curetur Medico, cum quo nulli alii facile est convenire. Accedo ad Ægrum, illumque intueor a se ipso valde dissimilem, exhaustum videlicet, ac si a duobus jam mensibus ægrotasset; pulsum diligenter perquirens, non percipio; carnem vero universi corporis sentio frigidam, ut marmor, urinamque paucam video, ac impense rubram. Cæterum mente alacrem, parum siticulosum, atque oculis adhuc vividis, sed supra consuetudinem micantibus præditum reperio. Tum inquit ille -- Jam nosco, & sentio me mori. Deo dante munitus sum Sacramentis, & promptus ad implendam voluntatem Dei. Curabar ab alio Medico, qui me jam mortuum putat, heri siquidem sine pulsu me dereliquit; an modo sim in eodem statu; ignoro: agnosco tamen, me sic diu vivere non posse. Nilominus obsecro te, ut velis curam mei suscipere, & dimissis omnibus delicatulis inspectionibus adjuvare me, si ullus (quod vix credam) locus est salutis meæ -- Denique cum me hæsitantem nosset; ne scilicet viderer injurius alteri Medico, cum quo cæteroqui de remedio convenire erat impossibile, nil intentatum reliquit, ut me suaderet ad opus: recolens, quod ab antiquo Pater ejus fuit famulus Patris mei: quod idem meus Genitor Ægrotantem ipsum suscepit ad Sacrum Baptismatis fontem, & similia. Sed mea jam me satis suadebat conscientia, ne illum forte sanabilem desererem, intentato remedio innocuo, & probabiliter salutari, videlicet Cortice, priusquam nova insurgeret lypyriam referens, & plane lethalis accessio.

Difficultas erat circa modum offerendi remedium, & evitandi calumniam, si occubuisset Æger, vel censuram inurbanitatis, si inscio Medico curante obtulisset. Proposui ideo Febrifugum, ac præscripsi in schedula juxta dosim, & methodum in hisce casibus mihi familiarem, dixique Ægro, & Assidentibus, statum illius esse summe periculosum, ut ipsi noscebant, non tamen esse plane desperatum: & si quidquam esset; quod posset illum sanare, esse id solum, quod in ea

schedula præscriptum prostabat (eo siquidem solo plures etiam pejus degentes sanati fuerant) an vero id ipsum illi evenitum esset, me plane ignorare. Monui idcirco, ut iterum, ac statim advocaretur Medicus curans, illique nomine meo ostenderetur ea schedula; & quodcumque ipse eam approbasset, eadem uterentur: sin minus, sequerentur opinionem, quam vellent; neque enim amplius opus erat interventu meo, dum eo remedio uterentur, prout præscriperam, multoque minus, si non uterentur. At cum mihi obtruderetur (quod & ego certo prævidebam, neque ideo conscientiam meam videbam integre satisfecisse) hoc esse idem, ac nihil agere, ob prævisam indubitabilem rejectionem, & proscriptionem remedii, intimo quodam impetu motus sum ad id exequendum, christiana videlicet impellente caritate, quod nunquam peregeram, & quod nunquam posthac, nisi in similibus circumstantiis acturus sum. Spreto metu calumniæ, neglectoque omni officio, Vitæ Ægrotantis infenso, auxilium sponendi, statimque domum meam adii, & Corticem, quem penes me ad domesticos usus asservo (nil autem aliud medicamentosum degit domi meæ, neque ipsa Theriace) in Vino disposui partitis dosibus exigentiæ proportionatis.

Et quoniam casus urgens Nobilissimæ Virginis me celeriter advocabat longe ab Urbe, opus plene adimplendum commisi Juveni praxim sub me addiscenti, qui egregie opus ad suum complementum provexit; unde redux ego in Urbem inveni Ægrotantem (primus quippe fuit ille præ nobilibus, penes quem fuerim) jam excalefactum, & pulsu aliquo donatum, Cumque nulla amplius ab epoto valide medicamento Accessio apparuerit, sensim ac sensim intra paucos dies integre restitutus est. Dolui equidem, quod pendente usu, & actione Corticis, cum Medicus ordinarius nil tale sciens, & ad Ægrum suum invisendum sponte reversus, pretiosa illi medicamenta, ipsamque resurgente pulsu Salvatellæ sectionem præscripsisset, Adstantes simulassent cuncta fieri, quæ ille quidem præscriperat, sed quæ vere nullatenus fiebant; magisque doleo, quod dum lætabatur ille de curatione felici, quam lubentissime illi concessissem, rem totam revelassent eidem,

& in me forte indignationem illius concitassent. Sed quis plebeculam novit continere? Uno verbo; me vix bis, aut ter Ægrum invisente, tota curatio felicissime peracta est. Et licet ob diuturnitatis impatientiam ad paucos tantum dies passus fuerit Æger remedium paulatim assumere, & deinceps renuerit illud repetere: immo licet prava victus ratione uteretur, & laboribus, ac ludis nervosis intemperanter indulgeret, nullam tamen unquam recidivam fuit expertus. Quod magis fortasse miratus erit Medicus ordinarius, qui re Corticis intellecta maximum illi timorem incusserat de morte nihilominus propter usum Corticis intra annum inevitabili Fato subeunda.

VII. *Jacobus N.* Auriga Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ meæ laborabat Tertianæ duplici, illique medicinam faciebat alius a me. Is cum morbum repente fieri prope lethalem nosset, me accivit, qui, ut teneor ex officio, lubenter accessi. Algebat jam a duobus diebus Ægrotans, pulsus erat illi vix perceptibilis, sudatiuncula frigida collum, frontem, & superiores artus occupabat; Urina crassa erat, pauca, atque admodum saturata, anhelosa respiratio supinusque decubitus. Adhuc tamen manifesta erant nonnihil statis horis subobscuræ cæteroqui accessionis indicia, necnon perceptibile levamen aliquod matutinis horis. Oblatus illi est ideo nulla mora interposita Peruvianus Cortex methodo mea, atque intra paucos dies sanatus est Æger, novam tamen post mensem circiter recidivam passus, a qua debiliore quidem, sed diutius protracta, novo tandem usu Corticis perfecte liberatus est.

VIII. Ad Algidas referam quoque Febrim, mihi ceteroqui in exortu suo ignotam, qua detinebatur *D. Marcus Antonius Origenus* Sacerdos septuagenarius circiter, & in Juventute sua celebris Cantor. Curabatur ille Febre, ut ajebam, nescio qua a Medico Chinæ Chinæ penitus adverso: erat nempe ille idem; qui curabat *Bajulum Salvium* nuper relatum. Is Febrim carere periculo, ac benignam esse, semper asseveraverat, ut latum fuit, cum nocte quadam (nescio quo casu) Æger ruit in præceps; perfri-geratur repente totus, minuto sudore circa pectus diffuit, & circa superiores artus;

tus; sit subinde anhelosus; pulsuque fere abolito languet, ac deficit. Diluculo summa celeritate advocatur Medicus, qui re inspecta institit statim administrari Ægro festinanter deficienti Sacramenta Ecclesiæ, non aliud quicquam agendum superesse, fassus. Interrogatus postea, unde tam præceps exitium in morbo, quem ultima etiam visitatione tutum pronunciaverat, respondit ea ipsa nocte morbum eundem malignam impense naturam adeptum fuisse, neque de repentinis hinc mutationibus prævidendis, aut prohibendis, sicut nec reparandis, Medicum teneri. His auditis, convocatus est alter Medicus, nempe *D. Florianus*, ut casum inspiceret, consultaturus postea de remediis cum Medico ordinario, si locus fuisset. Inspecto autem Ægrotante, & intellecta rerum serie, respondit iste: exitium esse irreparabile; deinde subdidit, forsitan in hoc casu locum habere posse peculiarem quandam meam methodum exhibendi Chinam Chinam, prout a me in colloquiis familiaribus alias audierat: ideoque hortatus est consanguineos Ægrotantis, ut me potius advocarent, & abiit. Ne vero ego renuerem alienam curationem suscipere solus, vel cum Medico Corticem non admissuro altercari (abstinere siquidem a curationibus alienis, & ab altercationibus mihi summa religio est) innuit, optimum consilium esse, ut preces porrigerent Sereniss. Ducissæ Brunsvicensi, ejusdem Sacerdotis benignissimæ Protectrici, ut me ad illum invisendum, atque curandum mittere dignaretur. Ita ad unguem factum est. Accedo itaque jussus ad Ægrotantem, & invenio in statu supra relato. Nil valet ipse respondere præ languore interrogationibus meis, neque ab Assidentibus quicquam aliud extorquere possum, nisi quod tolerabiliter se habere videbatur diebus antea, sed quod nihilominus illum assidue febricitantem crediderunt, etsi Medicus bene habentem pronunciasset. Tandem protulerunt tamquam rem indubitam, illum diebus semper imparibus, & alternis pejus notabiliter habuisse. Hac una fretus circumstantia, Corticem illico præscripsi *ad unciam semis*, quam intra tres, vel quatuor horas duplici haustu potavit. Die sequenti pulsus aliquantulum resurrexit, nec ulla sensibilis accessio observata est. Repetitus est Cortex *ad*

drachmam unam mane, & sero die subsequenti, dein per aliquot successivos *ad drachm. ss.* semel tantum in die, intra quos dissipatis lethalibus omnibus symptomatis Febris evanuit, remanente tantummodo maxima virium imbecillitate, & recurrente post duas, vel tres hebdomadas una, vel altera recidiva levior, eodem Cortice repetito sublata, sed difficili convalescentia superstiti: adeout non prius, quam post tres menses, valuerit domo egredi, & sacrificium offerre. Vixit tamen ad plures annos incolumis, atque vegetior ac antea.

IX. Ambigo, utrum ad Algidas pariter, an potius ad Diaphoreticas (quippe quæ particeps utriusque naturæ visa est ante inhibatum illius progressum) referam Febrim, qua die 17. Februarii anni 1709. correptus est Nobilissimus Adolescens *D. Comes Claudius Rangonus*, robusto æque, ac obeso corporis habitu præditus. Curabat illum Medicus, cujus quoque nomen lubet subticere; non enim cum Opinantibus uspiam mihi res, sed tantum cum Opinionibus: utque mihi in exponenda morbi historia fuit relatum, Febris Ægrotantem primo invasit cum rigore, & obscuro frigore, diuturno tamen, ita ut non nisi post plures horas pulsus depressus, ut tunc temporis assolet, se se extulerit. Frigori fere statim præcox successit sudor in partibus superioribus, quo tum perseverante, tum mox cessante, Accessio nihilominus protracta est admodum, ac tandem soluta. Secunda die bene se habuit, non perfecte tamen creditus immunis a Febre. Tertia die rediit Accessio secunda anticipans cum quadam vomitione, frigus fuit adhuc minus sensibile, sed longiuscule protractum: cæteræ Paroxysmi vicissitudines, sudor nempe immaturus, & declinationis protractio, eodem prorsus passu processerunt ac antea. Quarta die levius habuit, omni tamen Febre non plane carens, Urinamque reddens turbam, crassam, rubram, & paucam; quamobrem a Medico curante præscripta est phlebotomia, clystere præmissa. Vespere tamen motu inexpectato novus Paroxysmus supervenit, quo Tertianæ de simplici facta est duplex Continua, saltem Spuria, sive per subingressum. Die sequente, morbi videlicet quinta, cum nova, & proportionata anticipatione rediit mane hora 15. Accessio ex primariis tertia cum

cam exiguo rigore: adeout pulsus initio Accessionis se minime concentrarit, ut mos erat; verum etiam post duas horas, & ultra ab invasione Accessionis, sensibilibiter apparuerit. Statim vero, & ex improvviso quædam erupit universalis cutanea efflorescentia cum papulis rubris, quæ insignem Ægrotanti molestiam intulit; subinde vero pulsus depressus est, itaut per aliquot horas omnino latuerit, nec ullo tactu potuerit percipi. Ambigebatur tantum, an in sinistro carpo obscura quædam perciperetur pulsus formicantis imago; sed hæc eadem credita est illusio ab ipso Medico curante, vel motus arteriolæ extremorum digitorum tangentis Medici, & valide comprimentis. Jactabatur tunc irrequietus Ægrotans, nesciens momento temporis consistere, potumque impatienter poscebat inexplibili siti vexatus, lingua licet non admodum arescente. Sudatiunculam interim, evanescente jam efflorescentia cutanea, patiebatur circa pectus, & frontem cum angustia, & inquietudine usque crescente.

Horret Medicus his visis, & jure pavet, sociumque in subsidium curationis exposcit. Accedo ego eeleriter accitus, & quoniam sperabile videbatur, pulsus adhuc posse resurgere, febrilemque calorem posse se se exerere, licet ad aliquot jam horas uterque lateret, dedi manus adjutrices, ut ea præsidia adhiberentur tum interius, tum exterius, quæ motum humorum, & sanguinis promovere credi solent (quidquid sit de veritate rei) atque ideo cucurbitulas ficas universo corpori affigi consensi, frictiones insimul celebrari, sibiūque diaphoreticum subinde exhiberi, superepotis liquoribus, qui vim illius qualemcumque adjuvare possent: subdens insuper, quod resurgente, ut sperabam, pulsū, oportebat tempestive cogitare de inhibendo altero Paroxysmo periculosissimo, ac probabiliter lethali. Administrata itaque sunt cuncta, & plures elapsæ horæ ab ipsa administratione; nec tamen pulsus redire noscitur, etsi cæteroqui pulsū insigniter elato, ac turgido dotatus naturaliter sit Patiens, obelus licet. Crescit interim jactatio vorticiosa, sitisque nullo potu explebilis; sudor ardentis pectoris, & colli jam industria madefacit, sicco, & vix subtepido existente reliquo corpore; manus pariter

Torti Therap. spec.

circa carpum sudant subfrigidæ, frons vero, & capilli copioso sudore diffuunt frigido, aut male tepente, necdum umbra pulsus apparet. Admonitus Æger de periculo confitetur peccata sua, Venerabile Sacramentum Eucharistiæ mox assumpturus. Interim ego a duabus jam horis & ultra inculcabam Medico, necesse esse statim confugere ad usum validum Chinæ Chinæ, nec aliud quicquam superesse, a quo Vita Ægrotantis posset servari: altera quidem die dummodo tandiu viveret, novus debebat ingruere ex suborta jam Febris duplicitate Paroxysmus, & subsequente postmodum die valde diluculo gravior alter, atque lethalis. Fatebatur Ille periculum præsens, fatebatur inevitabilem quartam accessionem (& inde consequenter mortem) Febrem tamen, duplicis licet tertianæ typum servantem, ut jam Continuum, atque Malignam Cortici minime cessuram, mordicus sustinebat, ipsumque idcirco Corticem in illa ullo pacto convenire non posse. Opponebat insuper habitum Corporis obesum, in quo non profuturam Chinam Chinam hariolabatur. Obtrudebat etiam in casu jam pereuntis celebrem causæ morbosicæ, & humorum fixationem, ac inde futuras recidivas. Has ego cum lubenter admitterem, immo & anxie exquirere profiterer, ac tantum inducias morti, subdebat animose, sæpius etiam Ægrotantes obire cum China China in stomacho, meque diversa asserentem esse nonnihil præoccupatum favore hujusce Remedii, neque se idcirco experientiæ meæ acquiescere posse (*Experientia siquidem sine ratione*, confidenter ajebat, *est Navis sine Rectore*) neque in meam sententiam æquo animo esse descensurum, nisi alius quispiam Professor votum decisivum apponeret. Atque ita, licet nonnullas identidem interfereret officiosas protestationes, humaniorum recordationum titulo convalidatas, me tamen propositi sui tenax usque carpebat. Instabat denique, oblationem Remedii prorogari saltem in sequentem diem, substituens interim illi, immo anteponeus Lapidem Bezoarticum, non tam ad promovendum sudorem illum symptomatiscum, quo durante videbat Ægrum in præceps ruere, quam ad resistendum malignæ, ut ajebat, qualitati, pulsus de-

N

pri-

primenti, cujus elevationem China China, ipso iudice figens, præstare nequibat.

Ferebam ego patienter hæc omnia, atque ad singula placide respondebam, reponens tantummodo adversus petitam dilationem non modo occasionem præcipientem, sed & Calum funellum, quem *Lib. 3. Cap. 5. Hist. 2.* retuli de prædefuncta Genitrice D. Decumbentis, cui ob ejusdem Medici cunctationem nequivit ad complementum Cortex administrari. Tandem mea fretus experientia, ne dicam, quadam supra Auditorem quondam meum auctoritate, stimulante me acriter fervore fervandi, quem ob frivolas cavillationes perire noscebam, coactus sum erumpere in hanc animosam propositionem coram præcipuis Equitibus Urbis nostræ, ipso paulo post conscio Serenissimo Duce Domino meo-- *Ni Ager iste Chinam Chinam cito hauriat, uti præscribam, illum perendie moriturum prænuncio; si scito hauriat perendie sanum fore: utrumque autem ea certitudine, qua ignis congrue applicitus comburit stuppam, & non comburit non applicitus.* Cum vero his non obstantibus suæ sententiæ immobiliter adhæreret Medicus curans, nec alter conquistus reperiretur, laberetur autem occasio præceps, Agerque jam inciperet sensibilius, atque universaliter perfrigerari, durantibus iisdem symptomatis, & præsertim omnimoda pulsus abolitione, Nobilissimus æque, ac omnifaria eruditione conspicuus D. Decumbentis Frater Primogenitus D. Marchio Joannes Maria, qui me uti suum Medicum ad curationem superacciverat, cognito, pro eximio, quo pollet, mentis acumine, parique prudentia, rationum pondere, meæque plurimum fidens imbecillitati, & tribuens experientiæ (quam pro Cymbula cum Rectore humaniter habet) institit ea, qua semper assolet, comitate, ac morum suavitate, ut peragerem libere quidquid eo casu proficuum crederem; asserens, id non ægre laturum Medicum curantem, quem ideo hæc audientem, atque silentio tacite comprobantem, secum adduxerat ab Ægrotante ad me. Suspensa itaque ad breve intervallum temporis, quæ proxime celebranda erat, Sanctissimi Viatici oblatione, præmissa est illi, quippe longiusculum tempus exigenti, celer oblatio Corticis jam parati ad *drachmas*

tres ex Vino tenuiore potandas (Medico curante cubiculum quidem intrante, forte ne socius criminis videretur) atque eveſtigio celebrata est pariter Euchariſtici Sacramenti administratio, circa horam nempe inclinantis diei vigesimam tertiam.

Supervenit forte tunc temporis, me vix recedente, D. Davinius conquistus tempore disputationis, ut dissidium componeret, sed non inventus, qui præterlapsam agnoscens consulendi occasionem circa oblationem remedii, Ægrumque intelligens aliis intentum, abiit illo nequaquam inspecto. Rediit tamen circa primam noctis horam, quo tempore pulsus incœperat nonnihil se exerere, & laboriosus sudor imminui. Admonitus est de rebus disputatis, & actis, ac de suo circa eas iudicio requisitus. Respondit ille: Remedium jam esse propinatum; nec proinde locum esse disputationi, an esset propinandum, nec ne. Interrogatus postmodum, quid ipse speraret ab usu remedii, eidem fortassis haud satis fidens in tali angustia (quippe qui in præcedente, licet longe majore, Ægrum non viderat) respondit, Chinam Chinam, ut & alia quoque remedia, habere sua vigoris, & inefficiæ tempora, adeoque in quibusdam Constitutionibus mira præstare, in aliis nequaquam; quod & in suis Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus asseruit jam Cl. Ramazzinus (licet in illis de Perniciosis nostris nulla sit mentio) Corticem scilicet in calidis; & siccis Constitutionibus prodesse; obesse vero in frigidis, & humidis. Cum vere ea tempeſtate, qua nondum Ver advenerat, nullum adhuc periculum factum esset de Cortice, in aliis quandoque tempeſtatibus plurima operato, nullum, inquit, eo casu ferri posse de futuro eventu iudicium. Subdidit tamen præter alia, ut amicum decet, officiosa verba circa usum, & opportunitatem huiusce remedii plurimum tribuendum esse peculiari experientiæ meæ, atque his dictis discessit. Eo vix abeunte, ipse adveni circa primam pariter noctis horam, inveniensque pulsus sese attollentem, & sudorem symptomaticum pari proportionem sese imminuentem, alacri animo *drachmas duas* novi Corticis similiter ex Vino potandas circa horam octavam ejusdem noctis

illis offerri jussi, mane vero hora 15. alteram *drachmam*. Atque ita inæquali hac artificiosa partitione, intra horas sexdecim *drachmæ sex* Corticis fuerunt absumptæ.

Inspecto tunc temporis Ægro, Febrem inveni admodum conspicuam cum calore universim expanso, & cum pleno, ac valido pulsu, ad quem forte respiciens D. Davinius, qui mane quoque sponte Ægrum inviserat, phlebotomiam (ut mihi mox retulit) si supervenissem, proponere meditabatur; sed cum non supervenerim, urbane dimissus recessit, non rediturus. Accedens autem ego, atque Ægrum inveniens jam universaliter excalesfactum, pulsuque insigni præditum, utut non modice febricitantem, tanquam rem habens in vado, nulli alii remedio incerto fidere volui; sed soli Cortici, nullo adjumento indigenti (leviore tantum inde servata Methodo) unice insistere. Immediate post meridiem, majorem adhuc caloris, & Febris intensiorem percipere mihi sum visus cum pulsu insigniter elato, ac turgido. Vespere autem notabilem inveni Febris remissionem (utut eam exacerbata esse, fuerit falso prolutum) cum sudore blando, ac universali, modico tamen, nec admodum copioso, cui successit nox tranquilla cum placido, & semel tantum interrupto somno, occasione scilicet sumendi alteram, quam præscripseram, *drachmam* Corticis; qua epota, pacatum iterum somnum usque in sequens mane Æger protraxit. Erat hæc dies suspecta, morbi nempe septima, qua die circa horam 13. contingere debebat Accessio gravior, quarta videlicet, supputatis tantum primariis. Ast cum ego accederem hora 16: (neque enim ulla me angebat sollicitudo citius accedendi, ob moralem certitudinem de futuro eventu) inveni Ægrotantem, ut prænucciaveram, in tuto, exigua videlicet Febre detentum, urinam non amplius imminutam, rubram, ac crassam, sed copiosam, subcitrinam, ac diaphanam reddentem cum suo eneoremate, omnibusque signis coctionis: uno verbo sanum quo ad sublata lethalem periodum, & quo ad omnia, exceptis reliquiis sensibilibus Febris jam continuitatem adeptæ, quæ tamen reliquæ intra duos tantum dies (quibus *semidrachmam* Corticis quotidie hausit Æger ad complendam unciam

illius) penitus extinctæ sunt, nullo alio concurrente remedio. Extirpata celeriter in hunc modum Febre, per septem dies vacavit ab usu Corticis, & cujuscumque remedii (quo tempore non parva fuit difficultas in detinendo domi Ægrotante) quibus elapsis iterum sumpsit primo mane *drach. j. ss.* Corticis; altero *drach. j.* & per tres alios subsequentes dies *drach. ss.* pro qualibet vice; & sic novam *semunciam* Corticis ad præcautionem assumpsit. Interjecta vero alterius hebdomadæ quiete, aliam rursus *semunciam* in octo partes divisam intra octo pariter dies (quotidie scilicet ad *drach. ss.*) absorpsit, remedioque terminum posuit die ipsa Verni Æquinoctii, nullam inde, Deo dante, recidivam, nullumque incommodum passus, utut causam Febris intus detentam, fixatam, coercitam non nemo diceret, *Furemque domi latentem, necdum expulsum*, nova damna illaturum hariolaretur.

At bone Deus! Et si recidisset, ut ipse præmiseram posse contingere, quid tum? Nonne is antea, minime expectata recidiva, peribat? Ast inquiet aliquis, qui rem non vidit: Sanatus esset etiam aliis remediis, Lapide scilicet Bezoartico, Cardiacis, & hujusmodi. Effatum hujuscemodi non tam facile admittent periti Medici, & ingenui. *Mercatus* certe, cui notus non erat Cortex, longe aliam prognosim instituit in talibus circumstantiis. De *Mortono*, quippe suspecto, etsi veridico, non loquor. Verum concedatur. Nemo tamen spondere hoc ausus est cum Lapide Bezoartico, ut ego ausus sum experientia fretus, spondere cum Cortice. Tandem hoc saltem stet: neque tam cito, neque tam blande ullis aliis remediis salutem obtineri potuisse, ut obtenta est usu Corticis, tot Syrupis, tot Confectionibus, tot Cucurbitulis, tot Vessicantibus locum surripiantis. Subdet tamen quispiam. Forte tunc erat terminus naturalis morbi. Ita profecto. Febris tertiana duplex continua & tandem maligna (talem quippe descripsit ipse Medicus curans) cum urinis ab ipso initio turbidis, & imminutis, cum sudore frigori Febris statim succedaneo, quæ die quinta constantem inferat, omnimodamque pulsus abolitionem cum sudoribus symptomaticis, partialibus, & male tepidis, jactatione irrequieta &c. vere solet, dictum factum, ex se solvi feliciter,

te, & aboleri. Hæc adamussum est via, qua quoridie ad salutem iter, sed æternam. Miror sane, quod ante factum nemo hæc tam secunda præviderit, cum ego fidenter prædixerim, innixus tamen virtuti Corticis, meæque de ipso, ac de mea Methodo experientiæ. Sed esto; demus hæc omnia, ipsique insimul Soli lucem denegemus. Quid inde? Saltem (infero) Cortex non nocuit, neque obstitit huic palam adveniendi felicitati, vel humores figendo, vel aliud quodpiam crimen patrando. Potestne minus tribui remedio tam evidenter admirabili, & pereuntis Hominis liberatori? Sed neque hoc plane concedetur, si quindecim ab hinc annis ephemera corripitur Nobilissimus Patiens. Vivit interim perfecte sanus, vivetque favente Deo. Hoc mihi sat est, etsi forte contendatur, illum aliunde vivere.

X. In genere pariter Algidarum Intermittentium insignis est ea, quam me suadente, licet curationi nequaquam præsentem, felicissime absolvit *D. Candrinus*, ut subinde ab eodem accepi, in ægitudine *D. Sigismundæ Nardæ* prope octogenariæ. Hanc itaque in quadam Accessione Febris tertianæ universaliter frigefactam, nec amplius recalescentem, pulsu penitus destitutam, & jam pro deplorata communiter habitam (id suadente morbi præcipitis violentia, atque ætate decrepita, cum ceteris algoris funesti, & deficientiæ pulsus symptomatis) intra paucos dies integre restituit Peruvianus Cortex post Extremam Uctionem mea Methodo administratus, Ægra ad multos postmodum annos superstita.

SUBCONTINUA MALIGNANS.

I Numeras propemodum Februm hujusce speciei referre possem historias, & quidem quoad accidentia plurimum dissimiles, in curatione autem simillimas, quatenus omnes jugulatæ sunt uno Cortice Peruviano, modo celerius, modo lentius, modo parcius, modo liberalius, prout opus visum est, administrato. Sufficiat tamen selectiores nonnullas adducere; atque una, vel altera fusius descripta, cætera strictius, proportionem scilicet a peritis facile intelligibili, transigere, quarum nihilominus momentum minime levius est, sed saltem æquale, etsi tale non

semper appareat, ut ab Ægrotantibus ipsis satis notis, eorumque Assidentibus potest facile quilibet sactem Nostras certior fieri.

Nolim tamen pusillum aliquem, qui viderit in prægressis, & in subsequentiis Historiis, Sacramentorum administrationem præcessisse fere semper ante administrationem Chinæ Chinæ, sibi suadere id factum in gratiam remedii, quasi illud sit experimentum aliquod periculosum, quod tentare non liceat, nisi prius consulatur Animæ; sed sciat, videatque, id factum esse ob exigentiam affectus summe periculosi, & exitii certo imminenti, quoties ob accidens aliquod China China illud remorari potis non fuisset. Quamobrem in illis casibus non aliud actum est in hac linea, nisi quod æque actum foret semoto etiam Chinæ Chinæ usu actumque est ideo præcise ratione Morbi, non ratione Remedii.

XI. *D. Jacobus de Carrettis* Sacerdos, Serenissimi Principis Foresti Estensis Capellanus, duplici Tertiana laborabat, intermittente quidem, sed longas, sibi que immediate succedentes accessiones habente. Tractu dierum aliquot, non obstantibus remediis ex arte adhibitis, Febris cœpit quadam continuitatis speciem præferre, ut & symptomata Februm acutarum propria; servabat tamen adhuc periodos suas, obscuras quidem, se ad aliquo nihilominus brevi rigore, levissimaque extremorum perfrigeratione conspicuas. Succedebat autem statim calor maxime mordax, Coma quoddam semper pervigil, urina summopere saturata, & quoad quantitatem admodum imminuta, summaque perpetuo linguæ ariditas, atque scabrities sine siti, immo cum omnimoda non curantia potus. Prosecutus sum nihilominus curationem vulgari methodo, prout incœperam; sed irrita successu: exacerbationibus etenim jam fere abolitis quoad signa exteriora, cæterisque omnibus in pejus ruentibus, res eo sensim devenit, ut jam de vita illius actum esse pronunciaverim, spiritualibus tantum auxiliis, Sacrisque Ministris eundem committens; neque enim alium quempiam videre facile est, signis talibus plane lethaliis, non repente, sed paulatim de die indiem acquisitis stipatum, qui paulopost non occumbat. Jacebat siquidem supinus immobiliter quoad omnia membra, brachijs ex-

exceptis; ruebat in pedes, respirabat crebro anhelitu, & ore semiaperto; linguam nigram prorsus habebat, scabramque veluti folium borraginis, quam insuper nequibat exerere, dentesque nigro pariter, ac denso lentore obsitos. Nullum verbum articulate proferebat; submurmurabat tamen assidue, sermone quodam balbutiens minime intelligibili, iactabatque brachia, quasi quidpiam velletprehendere per aerem, sed tandem tremulis unguibus nil aliud, quam floccos linteorum carpebat, plicas cum eorum fimbriis modo casu conficiens, modo ignarus iterum explicans. Hoc territus spectaculo abii: imumque jam prope attingent januæ vestibulum, conversus ad D. Franciscum Fratrem ejus me comitantem, condoleo cum eodem de Fratris iactura. Dum vero sejungor ab illo, remque jam plane desperatam esse inculco iterum, subdo insimul quasi per modum contemptus, posse tantummodo tentari remedium, quod forte potuisset prodesse, si citius fuisset ausus tentare; sed modo neque sperabile esse levamen ullum, neque possibilem in ægro deglutitionem remedii, ridiculumque esse in tali statu quicquam experiri. Animum tamen mihi addidit sedulus Frater ut præscriberem quidquid luberet, se offerens paratum ad omnem diligentiam; ut ægro cochleatim remedium ingereret: mecumque pactum iniit de non revelando cuiquam nostro tentamine, ne aliis quidem Fratribus, jam cubitum euntibus, illique curam ægri corpoream relinquentibus, ne scilicet remedio infanti opprobrium eveniret, aut culpa in casu evidentissime deplorato. Sub hac conditione præscripsi *unc. ss.* Corticis, quo citius fieri posset (siquidem absolute posset fieri) illi offerendam, subdens Fratri, me mane (erat enim nox) si Æger viveret, victurusque esset saltem usque ad tempus novæ, obscurissimæ exacerbationis, aliquid ultra præscripturum. Haussit æger cito, licet particulatim, totam dosim, & mane vixit adhuc; cumque aliquam remissionem leviusculam esset assequutus, prout semper horis matutinis quoquo modo antea consueverat, alacriter *aliam semunciam* Chinæ Chinæ præscripsi satis calenter absumendam. Hanc pariter assumpsit; ne longior sim, cœpit vespere, Febre non amplius exacerbata,

Terti Therap. Spec.

melius se habere, & melius adhuc deinceps progredi; adeoque consueta methodo ad dies aliquot in usum ducta, repetito videlicet sensim remedio, pristinam tandem sanitatem cum segniore tamen convalescentia recuperavit, nunquam amplius recidens, sed plurimis licet ab eo morbo annis elapsis perfecta perfruens valetudine.

XII. Uxor Aurigæ cujusdam Aulici Tertianæ duplici violenti motus, valideque intensiōis detinebatur, cujus videlicet Paroxysmum quemlibet vix tantillum remissum, plurimumque a solutione distantem, excipiebat superveniens alter, adeo ut Febris esset indefinenter Continua; motum tamen sensibilem servans Intermittentis adinstar. Præmissa, & repetita sanguinis missione, aliisque remediis methodicis, quoniam Febris ad gradum equalis continuitatis properabat, taliaque celeriter acquirebat symptomata, qualia Febris malignis, atque lethalibus competunt, decrevi Corticem temperanter saltem adhibere. Erat autem ægra hæc tunc perpetuo vigil, perpetuo siticulosa, arescebant fauces, & lingua, iactabatur assidue, & non semel absque causa manifesta insigniter deficiebat animo. Urinam tenuem substantia reddebat, & quantitate modicam, pulsumque nonnihil quidem resistentem servabat in remissione Febris, sed in augmento, & statu summe inæqualem. Præscripto leviter, scilicet *ad semidrachmam* in forma boli cardiaci, Cortice per duos dies (semel tantum in die) parum profici visum est quoad symptomata, quæ graviora potius fiebant, quatenus aliqua insuper adeerat mentis confusio, & torpor; quod symptoma Sacramentorum ministrationem urisit. Febris tamen ipsa ad majorem aliquam remissionem videbatur interim pertingere. Quamobrem eundem Corticem mane, & sero repetendum duxi; quo circa nonam morbi diem peracto, Febris cœpit sensibilius imminui, & perfectam fere intermissionem acquirere; adeoque remedium fidentius continuatum est: sed interim pone unam aurem una Parotis apparuit, & altera die pone alteram altera. Tunc, fateor, non parum hæsitavi circa continuationem Corticis; sed meis motus rationibus, eidem remedio insistendum censui, rursus tamen semel in die, quoniam & Febris parvula facta

N 3 erat;

erat, & Chinæ Chinæ quantitas decens absumpta. Quid plura? Intra decimam-quartam morbi diem paulatim evanescere Parotides, & intra decimam-septimam omnimode Febris, convalescente citissime (resumptis quippe facillime viribus) Ægra, nullum inde incommodum, nullamve recidivam passa.

XIII. *D. Catharina Mundatoria* septuagenaria ingruente Hyeme laborabat Tertianâ duplici, per subingressum paroxysmorum Continua, eamque curabat *D. Candrinus*. Cumque accessiones ita inciperent se se mutuo excipere, ut de Continua essentialiter jamjam ille metueret, quod symptomata vehementiora insuper suadebant, cogitavit de offerendo Cortice; anceps tamen cum esset non parum, me statim in consilium vocavit. Ego cum remissionem laudabilem Febris accessu meo invenissem, nec symptomata reputassem adeo vehementia, quin solutio morbi via ordinaria sperari posset, idcirco reservata Corticis oblatione in casu majoris exigentiæ, pro qua tempus sufficiens superesse mihi suadebam, ab hujusmodi oblatione tunc supersedendum duxi. Sed paulopost me dicti, & facti ferme pœnituit; altera namque die exacerbatio fere insensibiliter, & subdole invasit; in augmento autem, & statu, tota quanta esse potest in Juvene, & tempore æstivo, fuit intensio, & violentia symptomatum. Linguae ariditas, & sitis nullo potu explebilis, jactatio assidua; & integumentorum projectio, urina crassa, & rubra, anhelitus anxius, calor mordax, pulsus tamen interim exilis, celer, & inæqualis, motus manuum, & linguae tremuli, subultus tendinum, ardor faucium, & ipse singultus erant accidentia morbi. Sperabam equidem, hæc omnia consuetæ remissionis tempore debere remitti insigniter; sed aliud successit ab eo, quod expectabam: protracta namque est Febris, & protracta pariter sunt symptomata. Quamobrem cum mane sequenti cuncta adhuc non parum vigerent, licet parumper remissa, dubius hærebam, metuens, ne lapsa esset occasio exhibendi Corticem. Cum tamen Venæ sectio, aliaque valida præsidia sufficienter ministrata fuissent, & periculum esset in mora, si in levioribus hæreremus, non modo ad Corticem confugi, sed quia metue-

bam imminens exitium in exacerbatione, vel sequenti, vel saltem correspondente, præmissis præ casus urgentia Ecclesiæ Sacramentis, illum validiore aliquantulum methodo usurpandum, ac mox repetendum duxi; quod illico factum est: & (mirum dictum!) cessit æque facile Febrifugo Cortici Febris illa jamjam Acuta Continua, sed indolis a primordio periodicæ, ac si prorsus Intermittens fuisset. Quamobrem intra paucos dies perfecte libera evasit Ægra, duas tantum, vel tres leves periodos Tertianæ simplicis intermittentis passa circa Æquinoctium Vernum.

XIV. Vexabatur anno 1708. Tertianâ duplici insigniter continua *D. Lucretia de Pincettis*, septimum, ni fallor, agens gestationis mensem, eamque curabat *D. Davinius*. In ipso morbi statu, absolutis jam plene remediis generosioribus, & ingruente nihilominus cum suis symptomatis Febre, non parum periculi in eo præsertim statu portendente, advocor & ego, qui licet accedam hora majoris remissionis, invenio tamen ægram intense admodum febricitantem, asseriturque mihi, eam vere tunc temporis melius se habere, ac alio quovis temporis. Vix credo ego, posse in hac Febre observari incrementum sensibile, licet Adstantes asseverent, Febrem qualibet nocte cum sensibili, & extenso rigore exacerbari. Redeo mane, narraturque mihi, Exacerbationem illam, quæ admodum intensa vere observabatur, invasisse cum manifesto rigore, ac frigore Intermittentium more. Huic innixus assertioni Corticem propono, statim ac aliqua fiat exacerbationis remissio, potandum. Annuit subridens *D. Davinius*, & Corticem præscribit leviuscule (sic namque conveneramus) in forma boli. Sed cum Ægra deglutitioni inassueta difficulter bolos prima vice assumpsisset (assumpsit tamen) potui autem se promptam offerret, ideo *D. Davinius* Chinam Chinam iterum præscripsit, copiosiore quidem, ut optabam, sed, ut illi mos est, in dilutiori infusione; propterea hortatus sum ego Assidentes, ut diligenter agitent Vas, priusquam remedium exhibeant, ut scilicet turbida, quantum fieri potest, evadat potio, & Cortice imprægnata, repetantque bis in die oblationem. Discedimus ambo; dumque mox inter nos familiariter loquere-

mur, novissemque ego *D. Davinum* officiose potius, quam ex animo consentientem in usu Corticis, sollicitavi, ut sensa sua libere aperiret. Cui instantiæ respondit, se quoque probe memorem effectuum utilium Chinæ Chinæ a me in Casibus arduis feliciter ministratæ, cogitasse paulo ante de eadem hic adhibenda: sed revera post serium examen se phantasma hoc rejecisse, & modo tantum consensisse propter me, eam cæteroqui non præscripturum profecto, si curationem egisset solus: subdens se non reputare Febrem illam expugnandam Cortice, quam pro Acuta potius, & fere æqualiter Continua noverat, quidquid de nocturno, ac periodico frigore, aut horrore vendita- rent, vel imaginarentur (nisi ab alia causa id forte penderet) assidenter mulierculæ -- Mane sequenti accedo de more ad Ægorantem, quam die antecedente reliqueram cum Febre vere intensa, & cum symptomatis valde gravibus, Febriumque Acutarum, & ab essentia Continuarum propriis: Cumque nondum advenisset *D. Davinius*, interim interrogavi diligenter Adstantes, an ea quoque nocte Ægra confuetum rigorem passa esset. Et cum respondissent, affirmative, ac constanter confirmassent, quod dixerant de noctibus antecedentibus, licet tunc quoque vigeret valide Febbris, præsertim quoad frequentiam pulsus (quam tamen ex parte refundebam in gestationem) neque *D. Davinius* accederet adhuc, hortatus sum Ægram remedium averfantem, ut illud e manibus meis velleret assumere, priusquam discederem. Haud difficilem ea se præbuit; quamobrem ego assumpta pyxide, & effusa, abjectoque liquore pulveri subsidenti supernatante, subsidentiam illam crassam, paucoque liquore saturatam, indidi copiose in os illius, quæ cum gustasset, deglutissetque portionem satis insignem, renuit bibere quod remansit. Discendenti mihi occurrit obviam *D. Davinius*, cui rem gestam enarro, & insto, ut hortetur Ægram ad complendum opus. Ille vero subjunxit, posse nos contentos esse hoc Catone; atque, hoc remedio jam pro viribus nostris administrato, ad alia progredi, licet cum spe perexigua, quæcumque forent, quæ valeremus eligere. Abii ego, adiit Ille, Ægraque superstitem portionem minime assumpsit. Quia

tamen assumpserat insignem, intra duos, vel tres dies, oblitteratis statim exacerbationibus, invita, ut ita dicam, sanata est; dissipatisque sensim paulopost minutionibus Febris reliquiis, ad Partum quoque naturalem feliciter perducta.

XV. Alteram mulierem gravidam octimestrem similiter curavi, nomine *Lauram de Artiolis*, laborantem Tertiana duplici per subingressum continua, sed ad Continuum essentialiter, acutamque properante, intensissimis quippe symptomatis sitis, ardoris, vigiliæ, nausæ, vomitus, & aliis hujusmodi comitata, usque tamen incertis quidem horis, sed alternis constanter diebus nonnihil remittente. Huic præmissis remediis methodicis, & repetita præsertim, quæ maxime indicabatur, phlebotomia, cum majus in dies impendere periculum clare cognoscerem, crescentibus scilicet symptomatis, & præcipue delirio fere continuo, non sine gravi metu imminentis, prout signa omnia indicabant, abortus, cæpi Corticem præscribere per modum alterantis, dosi videlicet perexigua. Jamque vix bis assumpserat, cum nocte quadam in vigore exacerbationis ad remissionem vergente, abortum passa est, subsequente pauculochiorum effluxu. Admoneor de successu jam præviso: & quoniam alia magis urgere videntur, supersedeo parumper ab usu Chinæ Chinæ, substituoque missionem sanguinis ex pede; incaluerat enim ad intensum usque ruborem facies, & mens erat subdelira. Visa sunt nonnihil augeri puerperia, & tota illa die leviuscule se habuit; die tamen sequente (versabamur circa undecimam ni fallor; & fere semper in omnibus casibus Subcontinuarum oblatio Corticis peracta est inter septimam, & undecimam diem: quod semel hic monuisse sufficiat) die, inquam, sequenti, procedentibus licet nonnihil copiosius lochiis, Febbris valde exacerbata est, & cum Febre symptomata omnia, itaut vita esset in non levi discrimine, Ægraque ob id Sacramentis Ecclesiæ munita. Pulsus quippe celerrimus erat, minutulus, & minime resistens, linguæ, & faucium ariditas maxima, sitisque inexplebilis, vomitus fere assiduus materiæ porraceæ, summa ciborum averlatio, quædam adhuc alienatio mentis, respiratio frequens, infelixque decubitus. Cum

vero Febrem hujusmodi considerassem, ut procedentem a prima radice, sive a fermento, nullam fere cum partu, vel abortu communionem habente, iterum renovavi usum Corticis etiam liberaliorem; quo mediante intra duos, vel tres dies ut mos est, ab exacerbationibus, & paulopost sensim ab omni Febre immunis evasit, procedentibus semper (quod notatu dignum est) tempore usus Corticis repetitionis illius tertium renovatæ, rite, & juxta casus exigentiam puerperis.

XVI. *Monialis* quædam prope octogennaria, ac ideo jam emerita, & Cœnobio Sanctæ Mariæ Magdalænæ, quod diu gubernaverat, percara, laborabat duplici Tertiana per subingressum Paroxysmorum continua, suosque motus satis obscuros habente. *D. Davinio* curanti, quippe Medico illius Monasterii ordinario, in societatem adjunctus propono usum Corticis, septima die vix elapsa; Febris enim fere ardens fieri videbatur; tanta erat sitis, ariditas totius cutis, & sine quiete jactatio indefinens; quæ morbi, & symptomatum intensio ætati minime congruens magnum facebat negotium, & sollicitabat auxilia. Cum autem non conveniremus semper statis horis, retulere mihi *Moniales*, *D. Davinium* relinquere arbitrio meo liberam præscriptionem Corticis, si mihi placuisset præscribere, ut & dosim illius. Præscripti idcirco *ad drachmam* in forma boli quotidie mane per tres dies, & *ad semidrachmam* bis in die ad alios tres dies. Substitit Febris; sed perseverabat sitis, non obstante potu refrigerantium liberaliter permisso. Iterum præscriptus est Cortex *ad drach. ss.* semel tantum in die, cujus usu depulsa jam Febre, melius habuit Ægrotans; non tamen adeo feliciter convaleuit, quin opus habuerit identidem repetitione Chinæ Chinæ ob duas saltem, quas passa est, recidivas in diuturna sua, & difficili convalescentia. Morituram certo credidisset quisque intra undecimam ad summum, ni per Corticem inhibitus fuisset morbi progressus. Vixit tamen adhuc ad sex. quinquaginta annos, quo exacto, ut *D. Davinius* retulit, obiit Pleuritica, aut Peripneumonica, vigente extremo frigore algidissimi Januarii anni 1709.

XVII. *D. Dominicus de Traeris* inclinante Æstate anni 1708. corripiebatur ab aliquot jam diebus Tertiana duplici per

subintrantes Accessiones continua, semper quidem intensa, sed obscuris exacerbationibus, ac remissionibus vicissim inter puncta. Et cum malum in die augeretur ultra debitam proportionem, non obstantibus remediis ab alio, qui eidem assidebat, præscriptis, me quoque accivit, qui curationem postmodum solus exegi ob subortam immediate ipsius Curantis ægritudinem. Eo igitur tempore, quo primum ad Ægrum accessi, vix distinguebantur Exacerbationes, & Remissiones: distinguebantur tamen; & ab initio morbi longe clarius fuisse distinctas, certiorabar a cunctis. Lingua illi aridissima erat, labiaque præ rubore flammea, & arefacta, urinæ crassæ, rubræ, seu crocæ, ferme ac si Æger vero Ictero laborasset: manus, & digiti assiduo tremore obsidebantur, mens confusa erat, & difficulter se explicans, cum aliqua tamen advertentia, & cognitione; nec semel, licet rariuscule, apparuerunt motus singultuosi. Pulsus tantum validus erat, frequens tamen supra modum cum acerrimo ad tactum calore. De vehementi aliqua suspicans ego Capitis in somnis, & subdeliri affectione, statim repetita nova præter celebratas ab initio sanguinis detractione, alvoque per clysterem subducta, & largo, quem tamen Æger, licet arefcens, parum gustabat, imperato Aquæ, aliorumque refrigerantium potu, Opiatam præscripti ex Confectionibus Cardiacis, aliqua ex parte; majore vero ex China China compositam, de qua bis, ac ter in die sumebat quantitatem modicam, itaut Methodum meam pro Subcontinuis Perniciosis descriptam impleret; quo factum est, ut intra quatuor circiter dies decremento quotidie manifesto Febris illa ad Ardentem tendens integre, ac nullo negotio sublata fuerit sine ulla penitus recidiva; ni recidivæ nomine donare velimus simplicem Tertianam, quantum correptus fuit circa Solstitium Æstivum anni sequentis, tum facile insimul liberatus.

XVIII. Clarissimus Jctus. *D. Peregrinus Barberius* Consiliarius Justitiæ Serenissimi Ducis, annum agens ætatis suæ 59. post diuturnam, gravemque ægritudinem, Romæ, ubi a longo jam tempore domicilium statuerat, contractam, postque plures Recidivas æque graves inde su-

de subortas, tandem ope Chinæ Chinæ in eum valetudinis statum devenit, ut valuerit adventante Vere, Roma relicta, fieri redux in Patriam, debilis licet, taloque mala firmus. Varia post reditum passus Mutinæ per totam Æstatem incommoda, die tandem secunda mensis Septembris Febre corripitur, quæ Tertianæ duplicis, Subcontinuae tamen, typum periodicum servat. Accidentia morbi tertia statim ægritudinis die satis gravia se produnt, fitis nempe cum linguæ ariditate, jactatio, capitis dolor gravativus, mentis obtusio quædam, & perexigua morbo si sui status dignotio, urinæ impenso rubore, & quantitate insigniter imminuta peccantes &c. Matutinis tamen horis tum Febris, tum symptomatum omnium succedit quotidie non contemnenda remissio. Administrata rursus Venæ sectione, quæ non longe ante morbum ob non modicum sanguinis sputum tussi rejectum fuerat celebrata, adhibitisque aliis pro re nata remediis, qualia methodice præscribi solent, morbus procedebat Acutorum gressu, ancipitis quidem exitus signa jugiter præbens, sed quinta potissimum die majus etiam portendens periculum. Sexta nihilominus tanta, talisque apparuit prægressæ Exacerbationis remissio, eaque sensim proportionem illa processit, ut vespere nullus fuerit, consuetæ cæteroqui, quotidianæ Exacerbationis insultus. Duravit malacia isthæc usque ad vespertas septimæ diei: cum ecce ex improvisotam vehemens succrevit Exacerbatio, ut vita illius in non leve discrimen fuerit adducta. Aderant quippe non modo symptomata quintæ diei longe intensiora, sed & insuper alia graviora; delirium siquidem supervenerat tale, ut nec quicquam ad rem loqueretur, neque Medicum, aut Assistentes nosceret, neque de quoquam, eo postmodum sedator, memor esset amplius. Delirio successit soporosis affectus a Lethargo parum distans, vi cujus clamose vocatus vix palpebras attollebat. Pulsus hoc casu exilis erat, inæqualis, parumque consistens, respiratio crebra, lingua scabra, urina fere nulla, eaque lixivialis. Mane sequenti nonnulla equidem, sed paucula observata est remissio Febris, atque symptomatum, vi cujus validam oblationem Corticis sum meditatus; sed me cunctantem reddebant suspiciones de labe

aliqua forsan latente in infimo, vel medio Ventre, quod mihi per literas jam indicaverat Amicus doctissimus, follersque Anatomicus D. Pacchianus Romæ illi medicinam faciens; auxeratque postmodum suspiciones hujusmodi diuturna, & difficillima convalescentia, prægressum sanguinis sputum, dolor quinta ipsa morbi hujusce die inter medii, infimique Ventris confinia subortus, & respirationem reddens nonnihil difficilem, egestio sæcum a longo jam tempore nonnunquam sanie quadam, vel ichore infectarum, cum tenesmo temporaneo, quasi hæmorrhoides internæ, vel Intestina potius (quod sum suspicatus) cuniculoso quopiam, aut sinuoso ulcere obsiderentur &c. Verum his omnibus in gravi, celerique periculo tandem sepositis, mane ipso octavæ diei morbi Corticem propinavi ad *unc. ss.* & sero ad *scrup. iv.* Per totam diem Febris semper facta est remissior; sed noctu hora insolita, quippe interturbata periodo, iterum exacerbata est sensibilibus cum pulsu elato, & aliqua sensuum hebetudine, necnon cum superveniente surditate, ut Acutorum mos est, sive ut morem esse Chinæ Chinæ opinatur Mortonus. Die tamen nona iterum *scrup. iv.* Corticis mane tantum præscripsi, observaturus vespere quid inde succederet. Cum autem Febris vespere procederet quidem, sed non exacerbaretur neque tunc, neque noctu, die decima Venerabilis oblationem, eo mane cæteroqui destinatam, sum remoratus, novi interim Corticis *scrup. iv.* iterum exhibens. Hinc vespere Febris sensibilibus remissa est; ego vero propinata jam intra horas 48. uncia una Chinæ Chinæ substituti pro tunc. Undecima die Febris facta est remissior, & longe remissior adhuc die duodecima. Cum tamen Ager, dimissa jam surditate, inciperet conqueri de superstite mentis segnitie, sibi naturaliter valde prompto omnino insolita, multumque incommoda, idque infanti Cortici adscriberet, institit propterea, ut remedium aliquod Caput roborans illi præscriberem, quod fungeretur vice Antidoti, Chinam Chinam, ut putabat, hebetescere facientem corrigentis. Id statim me præstiturum sponditur rursusque infacio novam Chinam Chinam ad *drach. ss.* in forma boli, ut æjebam, Cephalici, bis in die sumendam evestigio præ-

præscripti; cuius usu cum Caput sibi in dies roborari assereret, simulque oblitterarentur leviores, noctu identidem obrepentes accessiunculae, recuperata tandem longe firmiore ac antea valetudine, fraudem illi meam revelavi, & risu unanimi laudata est insons deceptio.

XIX. *Peregrinus Zecchinus* Febre Tertianâ duplici, valida, celeriterque Subcontinua facta detentus, cum Exacerbationibus vehementibus æque ac obscuris, ordinatis tamen, urina supra modum rubra, vigiliis gravioribus, crudaque, & ad excessum vergente alvi lubricitate, tam violenter torquebatur ab huiusmodi Febre, ut cum jam appropinquaret morbi status, & fere oblitterarentur incrementa, & decrementa accessionum, facile decreverim, imminente septima morbi die, offerre modicum Peruviani Corticis, quoniam reliqua remedia præscripta tam Chirurgica, quam Pharmaceutica, invalida deprehendebantur pro imponendo, ut par fuisset, moderamine effervescentiæ febrilium nimium late fuerint. Priusquam ergo septima invaderet de more fortior Exacerbatio, præscripti Corticem ad *drach. j.* in forma boli mane, & sero sumendam, cum Aqua Card. bened. superbibenda tum eodie, tum etiam sequenti, ni prius ipse ad Ægrum invisendum rediissem. Sumpsit; eaque die, ut ferebat morbi conditio gravissime habuit. Immo cum de vita illius prope actum esse crederet importuna, loquaxque ejusdem Soror, accessit ea ad me mane sequenti valde diluculo, ferme increpans, eo quod ad Ægrum proxime moriturum, extremisque Sacris nondum munitum, non adhuc rediissem. Uno verbo, adeo læsit patientiam meam gracitans muliercula, ut coactus fuero primo respondere: me certo scire, nil damni ex mora meæ Ægrotanti emergere vel potuisse, vel posse, dummodo interim constans esset usus jam præscripti remedii, cuius effectus nondum sensibilis esse poterat, tandemque subungere, quod, si erat illa impatiens moræ, Medicum diligentiorē quæreretur, & abiret abs me. Reposuit illa mihi, se id facturam, dummodo ipse permitterem, nec ægre ferrem; quandoquidem id poscebat quamprimum valde deterior Ægri status. Tunc ego considerans, posse me subire censuram de caritatis defectu erga Ægrotum pauperem, insuperque

posse contingere, ut in Medicum aliquem Cortici infensum facile Mulier incideret, qui mala saltem succrescentia incepto Corticis usui posset adscribere, eoque proinde rejecto, inertia substituere, ne dicam noxia, meamque idcirco cessationem ab opere posse per accidens Ægro perniciosam fieri, & fortasse lethalem, Christiana statim pietate motus, -- Redi Mulier, dixi, ad Ægrum tuum, ad quem & ipse mox redibo solo caritatis intuitu, ne scilicet quem servare manibus hisce debilioribus spero, forsan sub valentioribus pereat. Paullo post ad Ægrum accessi, & graviter quidem se habentem, sed non ut suspicabar, inveni. Nil itaque innovando, consuetos tantummodo Corticis bolos cum Aq. Card. bened. continuandos duxi, quorum ope intra triduum a Febre plane liber evasit. Cumque subinde valde copiosa Crisis per urinam, modica insimul comitante diarrhœa, cessisset, absque ulla etiam Recidiva perfecte convaleuit.

Non multo ante eadem sorte, eadem methodo, eodemque morbi non absimili tempore, curaveram *Rev. D. Nicolaum de Septis* Ecclesiæ Albareti Archipresbyterum prope octogenarium, nec proinde morbo tam gravi suffecturum, nisi fuisset Cortice adjutus, quo mediante, a Febre statim evasit sine Recidiva, vitamque ad biennium feliciter protraxit. Illius tamen curationem ordinatim describere supersedeo, ut & postremam mere senilem, cui lente succubuit, ægritudinem, ne longior sim.

XX. Idem *D. Dominicus de Traeris*, paullo ante memoratus, sub initium Autumni 1710. concurrente non una causa procatartica correptus est Tertianâ duplici Subcontinua cum symptomatis non longe absimilibus iis, quæ non multo antere tulimus, sed paululum remissioribus. His adjugebatur oblocutio quædam, & repetita plurium Lumbricorum excretio per vomitum. Transacta die morbis septima, meditatus sum oblationem Corticis, dummodo aliqua, ut consueverat, apparuisset remissio in octavæ principio; metuebam siquidem ex observata obscuratio- ne præcedentis Exacerbationis, Febrem jam in continuam essentialiter degenerasse. Apparuit autem remissio non modo consueta, sed ut verum fatear, etiam major ac consuevisset: cumque præcessisset

nox satis tranquilla, & aliquis in carpis observaretur mador, mihi visus sum prævidere declinationem morbi Cortice non indigentem. Nihilominus nec satis fidens inconstantia morbi, nec quicquam metuens ab usu Corticis, quodocunque etiam bona Crisis fuisset imminens, neque inutilem plane reputans Corticem in verminoso apparatu, illum præscripsi in forma Opiatæ ad semunciam absumendam pro medietate statim, & pro altera medietate altero mane. Sumpsit ille, ut præscriperam; nec ulla amplius facta est exacerbatio Febris: immo renovata eadem Opiata, intra quatuor successivos dies absumenda, ad drachmam nempe unam Corticis quolibet mane, omnis omnino sublata visa est radix Febris, comitante videlicet ulum Corticis copiosa, & critica excretionem urinæ, illamque subsequente critica pariter, copiosa, & diutius protracta expulsionem nocturni sudoris usque ad liberalem pulvinarium humectationem. Verum his non obstantibus post aliquod spatium temporis breviusculam recidivam passus est tribus levioribus Tertianæ Febris accessibus, a quibus tamen statim post salvatellæ apertionem convaleuit.

Historiam autem hanc non ideo retuli, quia in ea vires Corticis fuerint eximiae: puto enim morbum ex se fuisse tunc temporis propensum ad declinationem, & Crisim saltem imperfectam; sed retuli solummodo, ut pateat experientia duce, huiusmodi remedium Crises quoquo modo disposita vel promovere pro viribus, & pro dispositione materiæ, vel eas saltem non impedire, aut remorari, ut ex Historia etiam hanc præcedente manifeste constat.

Tempore quoque primæ ægritudinis ejusdem D. de Traeris Casus alter contigit longe præstantior, ac vere admirabilior de Febre inæqualiter remittente, sed maligna, & effera, qua detinebatur D. Geminianus de Emilianis Sacerdos, & Ludimagister, quem curabat D. Ferrarius. Hic deinde me socium voluit eo nomine, ut decernerem, an oblatio Corticis more meo, quam meditabatur ipse probe conscius methodi, & efficaciam illius, locum habere posset in tali Casu. Sed Historiam describere supersedeo, quia illam ab ejusdem relatu paullo infra Lector habebit. Æquum est autem, ut illi uni adscribatur curationis honos, qui me cunctantem prius habuit (fateor) quam consentien-

tem. Eiusdem pariter Sacerdotis Matrem eodem tempore ad extrema ferme redactam, & ambobus nobis curantibus ope Corticis restitutam describet idem D. Ferrarius, ejusque itidem Historiam inter communicatas infra reponam.

CAPUT III.

Historia memorabiles Intermittentium Perniciosarum, agentium ferociter in tertiam primario corporis regionem, eodem quoque ritu sanatarum. Harum species unica est.

LETHARGICA.

IN hac Februm Perniciosarum specie postrema Lector animadvertat velim, eam esse graviores ac esse videatur. Et licet in Casibus infra positus non semper describantur simul accidentia lethalem morbosum soporis intensiorem indicantia; semper tamen cum *Lethargum profundum* dico, intelligo vere id, quod hoc nomine venit apud Medicos. Neque enim hyperbolice loqui, sed fideliter morbos describere mihi mens est, & quidem dissimulando potius nonnihil, quam amplificando illorum gravitatem: quod plane factum est quoque in antecedentibus omnibus. Si enim exactam Ægrorum hypotyposim prosequutus essem, profecto sicuti aliqua Historia, ubi nonnunquam id quoquo modo actum est, mirabilis visitur, ita quælibet alia non minus mirabilis appareret. Cæterum quam gravis sit hæc species Lethargicæ Cerebrum lethaliter impetentis (ita ut, qui sic moriuntur, febricitantes a Medicis parum doctis, vel non parum vaftris, non ex Febre, sed ex Apoplexia casu suborta mortui dicantur) satis ostendit observatio, quæ hic velim considerare; nempe quod in Febris hujusce speciei fere semper contingit Recidiva, sæpe etiam gravis, subsequiturque difficilis convalescentia ex difficillima eradicatione causæ ad nervorum usque ad principia translata, ibique secundum aliquas sui reliquias tenax contubernium agentis. Sed jam quæ modo dicta sunt ex re ipsa elucescent.

I. Decumbebat duplici Tertiana Intermittente, intensa tamen, detentus D. Comes Alphonsus Saxus in medio cursu floride adolescentiæ suæ, eumque curabat D. Ric-

D. Riccius. In quodam graviore Paroxysmo circa decimumquartum morbi diem incidit Ille repente in profundissimum soporem, a quo difficillime expergiscebatur. Gravitas symptomatis, & extraordinaria Febris intensio, eo adjuncto manuum tremore, qui bibentem in actione sua penitus impediabat, amantissimos Parentes impulit, ut pro servando Primogenito suo alterum etiam Medicum consulere. Accitus ego vespertinis horis inveni illum gravissimo somno oppressum, non respondentem, etsi alta voce vocatum, vixque oculos aperiens, dum valide concuteretur, & dolorificis cruciaretur irritamentis. Apposuerat ideo statim Vessicantia, præmissis antea venæ sectionibus, aliisque remediis Medicus curans. Et quoniam sudor quidam in illius Accessionis progressu erumpere videbatur, proposuit idem Medicus Lapidem Bezoarticum ab hujusmodi excretionem promovendam; quod remedium lubenter admisi, sudoris inde progressum, & Febris, symptomatisque perniciosi remissionem sperans. Reduntibus autem nobis circa primam noctis horam suppressum invenimus conspicuum antea eruptione quadam universali sudorem; cuius loco particularis, & minuta tantum supererat circa frontem sudatiuncula cum majori Febris intensione, universali fere tendinum subsultu, & Lethargo inexpugnabili, & adjunctoque insuper narium stertore, & spiritu sublimi. Metuens ego, ne in illa ipsa Accessione diutius protracta occumberet Ager, non ausus sum Chinam Chinam proponere, nisi sub conditione, quod pulsus post aliquot horas explorandus ab Assidente Juniore Medico mecum praxim observante polliceretur securitatem aliquam de protrahenda Vita in alteram saltem Accessionem. Interea proposui grana duo *Satis volatilis Viperæ* statim exhibenda ex cochleari cum liquore idoneo, quibus superbibendam præcepi, si fieri posset, liberalem Aquæ quantitatem: dein Adstantem monui (*D. Riccio* cunctis, quæ proposueram, consentiente) ut adimpleta conditione, quam illi indigitaveram, ex pulsu dignoscenda, in noctis decursu *drachmas tres* Corticis majori, qua posset, celeritate exhiberet Aegrotanti, dummodo is deglutire non prohiberetur a somniculosa sua stupiditate. Deo dante, qua diligentia peracta fue-

re Animæ negotia in lethargico, eadem quoque fuere absoluta reliqua morbum respicientia per oblationem Corticis: & mane paucula aliqua observata est Febris remissio, ut & aliqua mentis, ac sensuum alacritas. Atque ideo cum ea die levior tantum Accessio fieri consuevisset, speravi continuationem remedii posse tempestive impedire Paroxysmum graviorem, atque adjunctum soporem, tertio quoque die, ut mox intellexi, aliquo modo antea etiam recurrere solitum. Sed præter consuetudinem, & præter expectationem curantis Medici, ea ipsa die afflictionis de more minoris nova, & vehementior adhuc facta est Exacerbatio cum moribus convulsivis jugiter apparentibus, & cum lethargo fortiore; itaut nec per capillorum evulsionem, nec per aliam quamcunque dolorificam vim illaram responderet, dimoveretur, aut oculos aperiret. Tunc vere credidi, mortem imminere, Cortice ante paucas horas oblato ad eam impediendam haud satis idoneo, propter viciniam insolitam, insolitam vehementiam talis accessionis: etsi alioqui major Febris accessio ab epota China China nonnunquam contingens in bonis haberi soleat ab Auctoribus; quod & ipse non semel observavi, observavitque præ omnibus Anonymus alias citatus his verbis. - *Ce Febrifuge semble encore quelque fois allumer la fièvre après la première prise. Mais il ne l'augmente, que pour la mieux combattre, & ce desordre apparent est la marque la plus assurée de son triomphe, car plus il a rendu un accès violent, plus on est assuré qu'il ne sera pas suivi d'un autre* -- Sed ego hoc casu aliud sum suspicatus ob vehementem intensiorem Febris non modo, sed & simul symptomatis. Repetito nihilominus interim Sale Viperino, meliore, quo datum fuit, modo, & juvenili, robustaque coadjuvante natura, sustinuit ille revera eandem accessionem, in cujus progressu aliqua facta est profundissimi soporis diminutio. Propterea statim repetitus est Cortex *ad unc. ss.* duplici haustu, Febrisque post aliquot horas cepit remitti (prou de more jam suo) & cum Febre lethargus. Cum vero appropinquasset hora gravioris accessus, qua ob tum illius sibi nunciari metuebat, expectabatque trepidans afflicta Genitrix, loco novæ accessionis

fionis major apparuit veteris declinatio, intantum, ut ea ipsa die vegetus mentis, ac sensuum, & quo ad Febrem satis leviter se habens, ab omnibus vel rudibus & famulis, nedum Amicis, atque Nobilibus evidenter cognitus fuerit. Procedente itaque per gradus levamine, & continuato juxta methodum Chinæ Chinæ usu, brevi remansit a reliquis febrilibus liber, ut statim a periodo liber remanserat, & a soporoso symptomate. Febris solutionem comitata est copiosa prius, ac critica urinarum excretio, mox & diarrhœa spontanea non sine infectione quadam mucosa, & subcruenta, torminibus tamen cassa, quæ ad aliquot dies moderate, & cum facili tolerantia processit, clysteribus tantum ex lacte, & saccharo identidem injectis. Sic integram nactus est. Ille valetudinem sine ulla recidiva, aliove unquam amplius salutis incommodo, excepto pertinaci tendinum subsultu, qui sicuti toto Agri-tudinis tempore valide perseveravit, ita & tempore convalescentiæ, immo & post ipsam non plane substitit; sed sanum quoque, ac vegetum non modo noctu inter dormiendum, verum & interdiu, dum comederet, biberet, aliudve ageret, per aliquot hebdomadas afflictavit. Ast tœdio tantum affecit, non noxa; tandemque sponte penitus evanuit.

II. Eodem fere tempore accersitus fui ad invisendum Judæum quemdam, nomine *Lazarum Pacificum*. Is, ut retulit Medicus curans, post Febrem prima validam, mox lentiolem, atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodum in dysenteriam migravit eadem durante Febricula. Demum dysenteria rursus in diarrhœam conversa, cœpit simul Febris typum manifestum acquirere Tertianæ duplicis intensioris. Tantum scilicet valent alvinæ defectione sine costione, aut sine prævia intestina secretionem ad abigendas Febres. Hæc autem Febris in invasione sua soporem simul ascivit admodum profundum, quo circa declinationem Accessionis evanescente, stupidus, attonitus, & immemor ad plures horas Ager remanebat. Cum vero symptoma istud quotidie cresceret, adeut fieret quasi continuum, pari pacto, ac tales fiebant, se mutuo excipientes paroxysmi febriles: cumque a principio Accessionis us-

que ad statum, & ultra, lethargus tantis fortis ingrueret, ut jam mortem minaretur intra unam, aut alteram Accessionem in Subjecto morbi acutie primum, mox & diuturnitate confecto, Corticem Peruvianum proposui larga dosi celeriter exhibendum, adducens in exemplum casum recentem *D. Comitæ Saxi*. Et quoniam nondum mihi fuerat occasio ostendendi, vel communicandi huic Medico, cujus nomen & hic juvat reticere, quantum in similibus casibus Cortex valeret (nondum enim mihi cum illo contigerant, quas supra innui *Cap. II. Hist. 9.* circa hujusce remedii administrationem altercantiuncula) subdidi, ut curiosus attenderet, visurus nempe, quæ cæteroqui non tam facile credidisset. Annuit ille tunc, meæ morem gerens assertioni, etsi non bene credulus (nescio autem cur non annuerit postea in aliis casibus, cum in hoc efficaciam remedii clare deprehendisset) & Corticem præscripsit, prout illi indigitaveram. Et ecce statim imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam Corticis subsequente, alteroque prorsus inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit; quare brevi a Febre, a lethargo, & a diarrhœa liberatus est Ager. Tunc stupente Medico eidem communicavi plura illi incomperta circa usum Corticis, monuique ex corde, ne negligeret quæ candide communicaveram, si Agrorum suorum saluti, & propriæ existimationi optabat prodesse. Excepit ille monitum satis humaniter; sed paulopost memoria excidit. Recidit autem Ager post tres circiter hebdomadas in easdem Febres, sed leviores, aliqua tamen adhuc in somnum propensione comitatas, quibus methodice prius curatis, nec tamen abeuntibus, de-novo repetitus est Cortex ad *semidrachmam* bis in die, cujus ope absque alio incommodo perfecte convaluit.

III. Eximius Jctus, & Serenissimi Ducis a Secretis, & Status Consiliarius, *D. Gaspar Jovanardus* Febre corripiebatur Tertiana simplici intermittente, cum paucis tamen rigore invadente, cujus duobus jam paroxysmis elapsis celebrata est die vacuo phlebotomia, indicata a plenitudine, & ab urina rubra, crassa, & pauca. Eo ipso die circa vespas leviter incaluit, & aliquam alterationem suscepit, quæ tamen mane sequenti soluta est. Circa meridiem redit Accessio tertia

tertia principalis, qua invadente incipit. Æger præter morem nonnihil obloqui, mox difficulter conceptus suos exprimere, quod & ipse noscebat, impotens tamen sese corrigere, dum unum verbum pro alio identidem proferebat. Tandem dormire cœpit: sed somno tam forti, ut difficulter posset ab Adstantibus excitari, & siquidem excitabatur, minime ad rem respondebat, iterumque labebatur in somnum. In Accessionis statu sopor imminuebatur: principia tamen nervosi generis in capite graviter affici, demonstrabant motus tremuli manuum, & subfultus tendinum. Declinavit nihilominus satis feliciter Paroxysmus, & mane sequenti satis leviter se habuit Ægrotus vix tantillum febricitans. Repetita est ideo statim phlebotomia, præmisso clystere, & acta quæcunque ex arte in hisce circumstantiis peragi solent. Vespere, sexta die, rediit febricula correspondens quartæ diei: & licet leviuscula fuerit, aliquem tamen mentis, & loquelæ torporem, mox & soporem induxit, quod mihi cæteroqui anticipiti ansam dedit, ut decernerem de ministrando celeriter Cortice, priusquam quarta ingrueret (septima die) fortior Accessio. Consilium statim communicavi D. Candrino Assidenti, nil tale opinanti, nec exitium tam præceps, ut ego suspicabar, adhuc metuenti. Meis tamen annuens votis, atque rationibus (quas scilicet vel ipsis Auditoribus meis, qualis ille fuerat, libenter expono) noctu in remissione Febris obtulit Corticem, cujus *drach. vj.* duobus haustibus sejunctis assumpsit. Pateriens octo horis ante quarti fortioris Paroxysmi adventum. Visus est ille interim bene se habere; sed adventante Accessione formidabilia supervenere symptomata, quæ cæteroqui mitiora speraveram, delirium scilicet manifestum cum manuum, & linguæ tremore, dein lethargus insuperabilis, & cuilibet refractarius cruciatui, motus convulsivi artuum, & totius corporis, ac insuper progressu Accessionis frequens, importunusque singultus. Vere a Cortice tam prope Accessionem oblato inhibitionem Paroxysmi nequaquam sperabam; sed neque illum cæteris majorem fore, immo potius a China China, ut frequentius assolet, nonnihil imminuendum, credidissem. Quod autem assequi tunc datum non fuit, si-

denter expectabam de more subsequente Accessione, deducta videlicet in actum medicaminis activitate; pro cuius eventus ulteriori probabilitate, novum Corticem offerri curavi in gravissimæ illius Accessionis, quam quidem ægre transegit, remissione: non retardata tamen interim administratione Sacramentorum. Paulo post cœpit se exercere virtus recens roborata Febrifugi; quippe nullus amplius rediit Paroxysmus, nulla oblocutio, sopor nullus, nec ullum ex iis, quæ antea visebantur, symptomatis. Atque ita intra tres circiter dies ab omni penitus Febre immunis evasit. Paulo post Rusadiit; ubi postquam ad aliquot dies permansit, dum Corticem per modum levioris alterantis assumebat, iterum nihilominus correptus est Tertianæ duplici, quæ tam levis visa est, ut renuerit ipse in Urbem regredi ad curationem illius. Quinto tamen Accessu me illum Ruri invisente, & redeuntibus iisdem omnino symptomatis, etsi aliquantulum mitioribus, coactus fui valida rursus methodo Chinam Chinam præscribere, a cuius usu ipsum supersedere jusseram statim ac Febris revixit: quæ epota, sedata sunt omnia, subsequente interim sudore universali, sed modico, quo reliquæ Febris discuti visæ sunt. Recidit ille nihilominus in Febres mitiores, quæ sine Cortice remediis tantum vulgaribus sopitæ sunt, sed & iterum post aliquot dies suscitata, sibi que solis relictæ, donec tandem beneficio tempestatis sponte evanuerint. Ab eo tempore nullam amplius Febrem passus est præter Ephemeram tempore Veris, a causâ procacartica oriundam. Licet autem cuncta sui Gradus munia perfecte obiret, non tamen robustam valetudinem, qua fruebatur ante morbum, plane resumpsisse videbatur; adeoque nonnunquam usus est remediis domesticis, puta, Vino absynthite, Syrupo de Cichorio cum Rheo, & similibus. Cum vero Autumno sequenti meditarer illi nervosiores prophylaxim instituere, tincturamque chalybis, præmissis præmittendis, ad aliquod tempus offerre, ex improviso gravissimis actus negotiis Romam migravit, ubi rigidissimo supra morem Hyemis anni 1709. tempore correptus Peripneumonia, ni fallor, ibi tunc temporis Epidemica, intra paucos dies non
levi.

levi hujus Urbis jactura diem suum obiit.

IV. Nobilissima Matrona *D. Marchionissa Octavia Capraria Montecuccola*, jam proxime octogenaria, Febrem Tertianam patiebatur adeo absconditam, adeoque difficulter explorabilem ex pulsu (quippe summe inæquali, ac systematico fere semper, præcipue vero tempore Paroxyfmi) adeo latentem, inquam, Tertianam patiebatur, ut ea potius ex sopore profundo, de tertio in tertium invadente cum obscura quadam extremorum frigiditate, quam ex ullo alio charactere magis proprio distingueretur. Symptoma istud insigne pro vero Morbo habitum Modicos curantes discordes reddidit de repetenda phlebotomia ab initio jam celebrata, obstabat quippe ætas, & habitus corporis cachecticus reputatus, ac in Hydropem pronus ex recenti quadam infirmitate, quam non multo ante passa erat Bononiæ cum suspitione etiam tum incipientis Hydropis juxta assertionem curantium Medicorum. Ad componendum dissidium advocor & ego, qui ex relatu nondum probe conscius periodi tertianarii, considerans affectionem capitis fere ut morbum essentiali, suspicansque simul quicquam aliud latere ob insignem pulsum inæqualitatem *Ægræ*, ut asserebatur, etsi ferme octogenariæ, minime familiarem, insuperque observans, habitum illius nil cachectici vero præferre, calculum apposui pro altera sanguinis missione: qua feliciter peracta, & redeunte nihilominus per circuitum manifestum sopore profundissimo, ac Febre, facile deprehendi naturam soporis lethargici esse aliam ab eâ, quam ex relatione conjecturam. Certiorem adhuc de hoc me reddidere Assidentes, qui Circuitum sibi quoque observatum asseverabant, illumque paroxysmum jam tertium esse fatebantur, quo vere sopor parum ab Apoplexia videbatur distare; atque in eam facile forsitan degenerasset, nisi Accessionis remissio intulisset quoque remissionem symptomatis usque ad eum gradum, ut commodum licuerit Sacramentorum administrationem perficere. Periodo rite intellecta, dignovi statim, confugiendum esse ad Peruvianum Corticem pro inhibendo Lethargo insimul, & Paroxyfmo. Sed quia vix a longe, & quasi per modum neglectus memorando Corticem ad im-

petrandas inducias (cum periodicus esset, & soboles ipsius Febbris periodicæ sopor ille mortiferus) quia, inquam, vix Corticem memorando alter e duobus Medicis potior in Cura protinus exhorrescebat, ego ad evitandas fervidiores alterationes, quas semper dedecere duxi Viros maturos, gravemque personam agentes, præsertim in Praxi, & ad servandam insimul via certiore Matronam gravissime, & ocysime periclitantem, dum Medicus curans Lapidem Bezoarticum constanter proponebat, velut remedium nobile, ut agebat, & strenuum, hac Arte lepida usus sum, ne dicam fraude insonte.

Lapidem in primis Bezoarticum summis laudibus extuli, eumque esse veram illius morbi antidotum, proclamavi: opportunissimum autem illius usum fore die septima (erat enim illa dies quinta, tertiusve Febbris Accessus) ad excitandum probabiliter sudorem universalem, optimum futurum pro morbi solutione. Interim vero subdebam: quærendum esse remedium aliquod tutum, atque canonicum, quod valeret quodammodo Chinæ Chinæ adinstar reprimere, & enervare futurum Paroxysmum, si posset fieri, & cum eodem fortasse symptoma soporis; non vero figere, & suppressere affatim ipsum Paroxysmum, ejusque Causam, quemadmodum fieri fertur (agebam) a China China. Memineram forte tunc, me legisse apud *Cl. Lucam Tozzi* (quem Auctorem sciebam esse in debita estimatione apud Medicum curantem) post laudatum ab eodem Auctore ad Febres intermittentes pulverem Corticis Peruviani, postque alia ab eo enumerata illius succedanea, memineram, inquam, me legisse hæc verba: *Meminit alterius pulveris Bartholinus, de Gannaperide dicti ad eundem usum.* Corticis autem Peruviani Planta ipsa, ut refert *Badus*, & alii, utque hodie satis notum est, ab Indis vocatur (præter alia, quibus donatur, nomina) *Gannaperide*, quod dubio procul *Cl. Tozzium* latuit. Hac itaque arrepta occasione, levem hanc, nulliusque momenti hallucinationem *Tozzi* ex industria secutus sum, quod nempe *Gannaperide* sit aliquid a China China diversum: dixique ideo Medico curanti, posse nos inter-

terim uti *Gannaperipe*, quam loco Chinæ Chinæ commendat ex *Bartholino Lucas Tozzius*, seu saltem Extracto illius; non enim tam facile cognitu illud erat, ut Cortex ipse.

His auditis, Medicus curans nil quærens de natura Plantæ, ne hospes in Botanica videretur, licet hujusce notitiæ carentia Viro docto vere nil detrahat, in fide Celeberrimorum *Bartholini*, & *Tozzi* annuit. Quamobrem præscriptum est statim ad *drach. j.* in forma boli extractum *Gannaperidis*, seu (quod satis noverat Pharmacopola) Chinæ Chinæ; idque mane, & sero continuatum. Appropinquabat interim Accessio quarta, diesve septima, qua ex pacto celebrari debebat solemnis oblatio Lapidis Bezoartici; sed interim coactus ex improvviso idem Medicus alio migrare longe ab Urbe, enixe commendavit Assidentibus, ut memores essent, in illa Accessione prædictum Lapidem offerre, sicut ego hora congrua eram præscripturus. Quia vero jam *quatuor drachmas Extracti*, quantum sat erat, recentis assumpserat Nobilissima Patiens, Accessum Febris sortita est satis tolerabilem, & cum breviori, minusque profundo sopore conjunctum: quapropter, ut hostem fortius insequere jam fugere incipientem, loco Lapidis Bezoartici *novum Extractum Chinæ Chinæ* præscripsi. Et quoniam absentia Medici illius ab Urbe valde diu erat protrahenda, cœpi ad obtinendum majori certitudine intentum, uti ipsa China China in substantia, in formam boli redacta; & sic fere integram alterius Paroxysmi suppressionem sum natus, ut & soporis adjuncti: continuato autem post depulsionem Febris ad aliquot dies remedio per modum levioris alterantis, feriatu postea sum diu ab eodem. Interim vero tres alios, vel quatuor passa est Ægra leviores paroxysmos, modico tantum sopore comitatos, quibus rursus levissima Corticis ope depulsis, diuturniorem nonnihil, sed minime incommodam sustinuit convalescentiam, ac inde congruam valetudinem usque ad annum 83. ætatis suæ: quo demum tempore senilibus morbis confecta vivere desit.

V. Ridebit fortasse quispiam, quod inter præclara Corticis facinora reponam sequentem historiam; plaudet tamen & Cortici, & mihi, qui æqua lance cuncta pensitans,

vim exinde medicaminis eximiam, & candorem insimul meum dignosce.

P. *Crescentius ab Angelo Custode Carmelita Excalceatus* (in hoc namque Cœnobio frequentius, quam in aliis, Perniciosas Febres mihi contigit observare) tulerat jam, & ordinaria Methodo superaverat Ætate anni 1708. Tertianam duplicem continuam, vix tantillum remittentem, omnesque acutæ Febris characteres præferentem; immo unam & alteram recidivam pariter transegerat, biliosa diarrhœa inutiliter comitatum, lentoque semper pepasmo, vulgaribus tantum remediis promotum, sine ulla unquam ope Corticis ad bonum exitum perductam. Remansere tamen perpetuo signa imperfectæ judicationis, ac præ cæteris urina pauca, & impense rubra, irritis semper omnibus conatibus pro perficienda, & complete firmanda valetudine. Denique sub finem tempestatis Autumnalis correptus est Tertianæ simplici intermittente, cujus duos ante adventum meum passus erat Paroxysmos satis leves. Cumque accessissem die vacua secundum Paroxysmum subsequente, & scirem, illum paulo ante pluries, ac per epicrasim etiam sufficienter purgatum remediis ipsi familiaribus, præscripsi modicam sanguinis detractionem, a gravativo præsertim capitis dolore, rubraque urina indicatam, celebrandam tamen post tertium futurum Accessum, altero nempe intermissionis die, ni ego Aulicis tunc curis districtius prius rediissem ad illum invisendum. Advenit itaque sequenti die tertius Paroxysmus, in cujus principio Æger præter morem cœpit balbutire, variaque inconcinne loqui, & obloqui modo cum advertentia, sed impotens sese corrigere, vel coercere, & modo nullatenus compos sui. Post hæc in somnum delapsus est profundissimum Apoplectici adinstar, unde creditus est ab Assidentibus cito expiraturus. Circa vespas invalerat illum Paroxysmus; jamque nox erat, dum hæc contingerent. Cum vero nec ipse accedere legitime impeditus, nec me invenirent, ut saltem possent alloqui, solliciti Patres me incassum quærentes, alium Medicum sibi amicum, familiaremque, nempe *D. Roncaleam*, advocarunt, qui viso spectaculo statim in ipso Febris augmento ratione præcipitis symptomatis phlebotomiam, quam pro die

die sequente ipse præscripseram, celebrandam esse judicavit; nec male. Sed pro sua erga me urbanitate subjunxit: se quidem phlebotomiam illico instituendam minime dubitare; verum si meum super hoc votum vellent, possentque tempestive exquirere, id illi pergratum futurum, Atque his dictis, discessit.

Advolarunt itaque rursus domum meam anxii Patres ubi cum non adessem, præstolati sunt adventum meum usque ad sextam circiter noctis horam: neque enim mihi domum citius redire datum fuerat. Re intellecta, exprobaui illis officium urbanitatis, Ægrotanti fortasse noxium, renuique post tot horas elapsas a præscriptione Medici phlebotomiam vel admittere, vel suspendere Ægro non prius inspecto. Quamobrem ipsis licet officiose reluctantibus ad eum accessi, & inveni lethargicum quidem, & stertentem, sed dum clamose vocaretur, oculos aperientem, & submurmurando respondentem: quorum neutrum, ut retulerunt Assidentem, antea ullo pacto præstare potuerat; immo cum tantisper ibidem morarer, illumque variis modis conarer excitare, loqui cœpit, & veniam petere de incommodo mihi illato hora inopportuna, pergens tamen ultra, cœpit obloqui, aliaque effari extra rem, & minime cohærentia, dein in soporem relapsus est, sed minus profundum. Hæc, & alia attente considerans prognosticum istud elicui, nempe, Illum certo evasurum ab ea Accessione, sed certo quoque in altera correspondente periturum, non obstante qualibet phlebotomia, aliove ordinario artis auxilio, nisi per Corticem Paroxysmus ipse venturus prompte inhiaberetur. Hoc statuto, Remedium præscripsi valida methodo in sequens mane exhibendum post Sanctissimi Viatici administrationem. Epoto autem Cortice levis facta est ipso intermissionis die insolita Accessio, jam parata pro duplicanda Tertiana, ut magis lethalis evaderet subsequens, suapte natura gravior. Hanc tamen novitatem nihili feci, certus de inhibendo Paroxysmo fortiore, ut omnino contigit. Atque ita fere statim a Febre, a sopore, & mentis segnitie, aliisque symptomatis plane liber evasit: quod Patribus mirabile quidpiam ferme supra Naturæ vires visum est.

Præ cæteris autem peculiari observa-
Terti Therap. Spec.

tione digna fuit insignis mutatio coloris faciei, & urinæ; fere namque per tres mentes colorem subcitrinum, palpebrasque subhumidas circumtuleral, urinam vero perpetuo croceam, rubramve, ac imminutam reddiderat: neque diutina diarrhœa spontanea, neque epicraticæ purgationes, neque deobstruentia, aliaque similia remedia quicquam profecerant. Statim vero ac Corticem assumpsit, adeo bene coloratus, & vividus factus est, urina adeo decenter mutata est, citrina scilicet, palearis, ac concocta constanter reddita, viriumque robur adeo vigoroſe resumptum, ut fere superfluum reputarit Æger uti novo Cortice ad prophylaxim, ut illi præscripseram. Obsequens fuit nihilominus quo ad hoc, sed nequivit se continere, quin consueta munia tam domi, quam extra exequeretur: quod illi sibi nimium, narratisque signis fidenti, incassum exprobrabam.

Janque mensis circiter erat exactus, cum quodam die paulo post Brumale Solstitium ante fores Asceterii alia occasione prætergrediens ego vespertinis horis sciscitatus sum aliquid de illius valetudine; responditque Janitor: me opportune advenisse, Illum namque paulo ante domum reversum, denuo Febre correptum jacere. Accedo ad eum, & modice febricitantem invenio, Accessione a principio ad augmentum progrediente. Nullus illi tunc sopor, obloquutio nulla; sed tantum conqueritur de intenso capitis dolore. Interrogatus, an diebus antea actis ullam Febrem persenserit, respondet negative; subdunt tamen Assidentes, se dubitare, Illum die quoque ad normam tertianarum circuitus correspondente, levem aliquem Febris insultum passum fuisse, licet nec decubuerit, nec officia sua, quæ tamen exegit infirmius, intermiserit: quod ipse tandem non amplius negavit, sed umbram Febris, imbecillitatisque appellavit. His auditis, subjunxi -- Quoniam modo nullus est motus de ferali sopore, aliove gravi symptomate, quod nos cogat ad Corticem statim confugere, sanguinisque missionem alias præscriptam, & modo a dolore capitis rursus indicatam, omittere, sed nobis suppetit congruum tempus ad omnia, cras mane nulla interposita cunctatione detrahatur sanguis ex brachio ad uncias

oſo -- Cætera præſcripti de more, & abii. Mane valde diluculo nunciatur mihi, Ægrotantem nocte in ſtatu Acceſſionis in profundiffimum ſoporem incidiffe, ut olim, ac proinde quæri, utrum eo ita ſe habente debeat celebrari phlebotomia, an agi quidquam aliud. Phlebotomiam ego illico celebrandam inculco, acceſſurus ſubinde ad alia peragenda, ſi opus ſit. De tracto ſanguine accedo, invenioque Ægrotantem ſopitum, ſupinum, ſtertentem, Apoplectici adinſtar. Minime tamen apoplecticum eſſe deprehendo, quoniam & alta voce vocatus, & varie concuſſus, oculos identidem aperit, ſe erigere tentat, & voces aliquas edit claras, ſed extrarem, & alias interruptas; ut proinde ſymptoma Febris ſit, ejuſmodi lethargus. Relabitur tamen Æger ſtatim in ſomnum, & videtur in agone verſari, ut propterea nullus ſit locus Cortici: adeo vehemens adhuc eſt Febris, nullatenus in remiſſionem prona, tamque breve intervallum temporis, quod ſuperſeſſe videtur ad expirandum. Præſcribo interim cucurbitulas ſiccas partibus inferioribus affigendas, veſſicantia vero & inferioribus, & ſuperioribus artubus, liquores ſpirituos cochleatim ingerendos, ipſumque tandem Corticem parari jubeo offerendum, ſi tempus ſinet. Sed quid? Jam ruit ad mortem, nec ulla ſpes ſalutis aſſulget. Dimittitur ideo ut deploratus omnino. Cortex ipſe paratus nequit exhiberi, nec tempus ullum ſuperſeſſet illius actioni, etſi exhiberetur; immo ſecundum portiunculam vi quadam in os ingeſtus, exit eadem, qua intromittitur, via. Reponitur ideo, ne per lintea effuſus ſubeat nihilominus apud maleſeriatos homines calumniam de occiſo Ægrotante; ipſe autem Æger in vero jam agone conſtitutus poſt aliquot horas in illa ipſa Acceſſione, qua primo decumbit, expirat, comprobans generale præſagium *Mercati*, nempe, quod *Pernicioſæ, quæ ad cerebrum tendunt, lethales ſiunt, ſi in lethargum, aut phrenitidem commigrent.*

Vixit ille proſecto ope Corticis, ut perſuaſum habeo, per menſem; quo elapſo complevit, quod antea jam complere debuerat, niſi auxilium a Cortice retuliſſet. Defecit tamen hic Regula, quam alias univerſalem poſui, Recidivas nempe poſt Corticem aſſumptum eſſe conſue-

viſſe ſua radice leviores. Sed una exceptio Regulam non tollit. Eſt autem congruum, nonnihil perpendere varia in hoc caſu, notatu digna. *Primo* namque obvium eſt conjicere, quam parum felix, & quam imperfecta fuit pluries ſolutio morbi toties reviviſcentis; licet exacta, diligentique Artis methodo per tres circiter menſes curati, modicaque, ac tolerabili, longa tamen diarrhœa ſpontanea comitatiſ; quin immo leviuſculis purgationibus (diarrhœa videlicet ſuſiſtente) epicraticè repetitiſ, morbus vel perſeverabat vicens, vel ſopitus redibat, intantum ut poſt hæc omnia, poſtque tam longum tempus valuerit in Tertianam Pernicioſam iterum aſſurgere, mortifero quidem lethargo inſignitam, ſed tamen Corticis actioni illico obſequentem. *Secundo* meditatione noſtra dignum videtur id, quod non ſine ratione ſuſpicati eſſent plurimi, & forſitan ego ipſe, ſi in primo huiuſcæ difficilis Ægri tudinis ortu fuiſſet propinatus Cortex, tunc ſcilicet cum Febris tertiana duplex continua aliquam, præſertim ſtata quadam hora inter levioris Acceſſionis decrementum, & incrementum fortioris media, remiſſionem periodice præſeſerebat, vi cujuſ forſitan uſui illius locus aliquis aſeſſe poterat: ſi inquam, ab initio Cortex fuiſſet oblatus, & Febris cohibita, cuncta vero, quæ ſecuta ſunt, æque ſecuta eſſent, tot nempe Recidivæ, & tandem mors, dignum noſtra, ut ajebam, meditatione eſt id, quod in tali caſu de Cortice eſſemus ſuſpicati, non immerito quidem, falſo tamen, ut patet. *Tertio* ſubit animadvertere, & repetere, quod jam dictum eſt, nempe Hominem abſolute moriturum altera cæteroqui Acceſſione, ni Corticem aſſumpſiſſet, tunc, cum aſſumpſiſſet, eo tamen mediante vitam vegetiorem ac antea (quod ſane mirandum) protuliſſe ſaltem ad menſem. *Quarto* denique, quod licet Cortex, qui ſemel eripuit a morte, reputari ſoleat a me ita eripuiſſe, ut in Recidivis metus æqualis infortunii remanere non debeat, maxime quoniam nova, & æqualiter valida Corticis aſſumptione, infortunium æquale, ſi redeat, videtur poſſe repelli; attamen nonnunquam, etſi raro, ut in hoc caſu, redire poteſt idem proruſ exitium talique inſuper vehementia, impetu, ut prima ju-

gulet Accessione, neque ullum vivifico Cortici locum concedat.

VI. Infelicem exitum P. Crescentii pensabit facile felix, quantumvis laboriosa sanatio *Monialis cujusdam* ex eodem Ordine. Hæc anno pariter 1708. Tertianam soporofam satis intensam passa est, sine frigore invadentem, & periculum aliquod minitanti; a qua tamen absque adjumento Corticis solis remediis vulgaribus cito supra expectationem meam (qui longam saltem, ni gravem, ominatus fueram ægitudinem) liberata est. Post aliquot dies recidit insigniter, in secundo paroxysmo gravissimum lethargum passa. Proinde ea ipsa die declinante paroxysmo præscripsi Corticem *ad drach. j.* vespere; mane sequenti *ad drach. j.* pariter; sero *ad drach. j. ss.* & mane alterius diei, qua die expectabatur tertius paroxysmus, *ad drach. ss.* Sperabam fore, ut ingestis longe ante hunc Accessum per horas circiter duodecim *drachmis tribus, & semis* Corticis, non computata postrema oblatione Accessioni proxima, Febris inhiheretur; sed mea me fecellit opinio: rediit namque Accessio satis gravis, & cum eadem æque gravis sopor. Quid si China China non fuisset oblata? Miratus sum pervicaciam morbi; & quoniam durante illa Accessione nil aliud poteram moliri, cucurbitulas dolorificas, & Vescicans Emplastrum cruribus affigi jussi, non omisso internorum remedium volatilium usu; atque inter ea præcipue Salis Ammoniaci spiritus tum externe, tum interne adhibitus est: quibus auxiliis adjuncta Ægra evasit non sine difficultate a Lethargica illa Accessione. Mane sequenti, præmissis Sanctissimo Viatico (erat quippe adhuc somniculosa valde) exhibui paulopost *drach. ij.* Corticis uno haustu; nec altera die rediit ulla Febris; ullusve sopor, sed vegeta insigniter apparuit. Sumpsit nihilominus per sex continuos dies *drach. ss.* ejusdem Corticis quotidie ad præcautionem; sed tamen non multo post recidit cum sopore. Illo crescente ad eum usque gradum, ut Ægra per horas plurimas supina jaceret vix quicquam sentiens, utut molestum, ac dolorificum, neque proficientibus spirituosis liquoribus, aliisve remediis internis, aut externis, præscribo *drach. vj.* Corticis, quas omnes paritis tamen vicibus intra unum diem, nū fallor, absorbet. Cessat

illico Febris, sed non omnino sopor, qui gravis adhuc, etsi minus, periodice recurrit alternis diebus, ut antea recurrebat Febris. Adjuvatur consuetis, novisque volatilibus remediis, ex C.C. ex Vipera, & aliunde petitis: atque inde levamen aliquod suscipit. Adjungitur tamen nonnumquam sopori periodico periodica quæque Febricula; sed hæc vix dignoscibilis. Tandem post renovatos quavis desinente menstrua purgatione (& quidem pendente cursu trium, aut quatuor mensium) soporis insultus, typo semper tertianario invadentes, sæpius sine Febre, rarius cum ea, sed leviori, tandem, inquam, appropinquante Hyeme desit utraque affectio, & sanata est Ægra, aliqua tantum superflue, de qua toto etiam morbi tempore graviter conquerebatur, capitis imbecillitate, quæ pariter tractu temporis paulatim evanuit.

VII. Decubuerat diu Venetiis, & quidem, ut ipse retulit, valde graviter, anno 1709. Cubicularius Domini de Prougen, cui nomen *Alexander Landinas*, tandemque ab omni periculo evaserat ope Corticis, quem proinde salibus quibusdam associatum ex curantis Medici præscripto secum tulit in itinere, Mutinam redux, ut pro re nata rursus assumeret. Iter ille suum feliciter transegit, absolvit; sed paulopost diarrhœa biliosa correptus est, valde copiosa, torminosa, viresque admodum deiciente per dies duodecim. Accitus ego Serum Vaccinum præscripsi per dies nonnullos, paucisque aliis remediis, ab altero, qui eidem assidebat, prius oblatis, visus est satis laudabiliter judicari, & convalescere. Paucis tamen diebus elapsis (tantum scilicet evacuatio profecit) iterum labitur in Febrem tertianam intermittentem, primo levem, ut retulit idem Assidens, mox validam, in cujus videlicet paroxysmo tertio soporem insignem cum aliqua obloquutione passus est. Quarto autem Accessu idem symptoma adeo vehemens increbuit, ut Decumbens ad plures horas immobilis, ac fere Catalepticus jaceret. Advocor rursus, & invenio hominem ab octo jam horis, velut simulacrum quoddam, supino ventre decumbentem. Oculos ille quidem servabat apertos, ac diaphanos, atque ob id tantum a cadavere aspicientibus distinguebatur, eos tamen

attonitos, ac immobiles, nec quidpiam cernentes. Concussus, excussus, vellicatus, confricatus nil sentiebat, nec linguam, nec oculos, nec membrum ullum movens, aut retrahens. Difflebat autem profuso sudore in partibus tantum superioribus, ac maxime circa caput, nondum tamen frigido. Facies subcitrina erat, palloreque infecta mortali. Pulsus solus robur aliquod ostentare videbatur. Ob id Ægrum posse fortassis ab illa Accessione evadere, moriturum tamen altera, cunctanter conjeci. Statim præscripsi clysterem acrem; ori vero salem volatilem Viperinum, ad aliquot grana industrie ingerendum, naribusque spiritum salis Ammoniaci frequenter admovendum curavi, non omissis frictionibus, ligaturis dolorificis, cucurbitulis siccis, & aliis hujusmodi remediis spiritus excitantibus, & ad motus, ac sensus munia obeunda revocantibus: post quorum usum, quodcumque resipisceret Æger, & deglutire valeret, Corticem tandem *ad semunciam* exhibendum præcepi. Prioribus administratis, visus est tantillum expergisci, ut proinde valuerit assumere Sacramentum Eucharistiæ: Febrisque interim suam declinationem noctu sortita est. Mane itaque prout dixeram, nulla mora interposita, rerum omnium ante gestarum prorsus immemori offertur China China pura, quam ex Vino oblatam, quia statim vomitu rejecit, opus fuit repetere in forma boli. Vespere *duæ drachmæ* exhibitæ sunt; atque *totidem* mane sequenti, qua die lethalis paroxysmus expectabatur. Sed dictum factum: incantamenti adinstar (ut de salvatellæ aperitione jure minore agebat *Galenus*) sublata est Febris, sopor, stupor, & quidquid funesti nudius tertius apparuerat, cum omnium admiratione; neque enim tam insignem mutationem potest facile mente concipere, nisi qui inspexit. Ad præcautionem tamen Corticis usum imminutum continuavit Æger ad paucos dies: unde omnino in pristinum restitutus est. Resumptis ille viribus Bononiam proficiscitur, ibique iterum post tres hebdomadas Febre corripitur, mox revertitur Mutinam, ubi Febris pro Tertianâ duplici statim se prodiit. Accitus iterum ego die majoris afflictionis Ægrotum invenio obloquentem, atque intense febricitantem. Copiose mihi narrantur excretio-

nes diebus antea actis prægressæ, præsertim sudoris inmodici; Febris tamen his non obstantibus suscepit incrementum, & vires. Præscribo Clysterem injiciendum mane sequenti, ac successivam præcipio salvatellæ aperitionem, dein post horam Chinam Chinam *ad drachmas duas*. His peractis omnibus, die tertia vix redit umbra Febris; sed loco illius vomitus biliosus, & consimilis dejectio succedit cum quadam mentis hebetudine. Offertur iterum Cortex *ad drach. j.* & altera quoque die similiter exhibetur. Aboletur Febris omnino; sed perseverat torpor quidam actionum cum capitis dolore. Renovantur clysteres, & simul usus levior Corticis, videlicet *ad drach. ss.* quotidie per dies quinque cum *gr. ij. Salis volatil. Viper. in forma boli, superhausto cyatho aquæ betonicæ*. Sublatis reliquis symptomatis, solus superstes manet capitis dolor ad dies quatuor, vel quinque: quibus exactis, superveniente biliosa diarrhœa, & vomitu consimili cum facili tolerantia, solvi videtur; sed revera, eadem licet perseverante diarrhœa, & recurrente identidem bilioso vomitu, idem perseverat ad aliquot dies gravativus capitis dolor, qui tandem paulopost sponte evanescit, Ægrumque ab omni prorsus incommodo reliquit incolumem.

VIII. Vir honestus *Jacobus Barianus* decumbens ex Tertianâ duplici, Perniciosa ob adjunctum soporem lethargicum, inferentem grave periculum vitæ, curabatur a *D. Clerico*, qui probe jam versatus in usu congruo Corticis, hunc obtulit Ægrotanti, illumque periculo, ut mos est, statim subtraxit. Unam aut alteram recidivam leviozem, & sopore carentem passus Æger; vulgaribus evadebat remediis; cum ex improvviso rursus recidens in secundo Paroxysmo tam insignem lethargum patitur, quem describere supersedeo, ut vix credi possit ab illo evasurus. Tunc & ego in consilium advocor, interimque pendente adventu meo vena secatur; sed affectio soporosa æque perdurat. Supervenio tandem, & Corticis usum validiorem, si Æger alte dormiens, vix oculos aperiens, syllabasque tantum aliquas incohærentes edens, deglutire sit potis, Corticis, inquam, usum validiorem celeriter repetendum censeo. Offertur, assumit Æger; assumitque subito.

subinde Sanctissimum Viaticum. Evadit ab illo Accessu; nec alio tentatur, quippe munitus novo Cortice paulatim assumpto. Recidit tamen post aliquod tempus, sed longe minus graviter. Quia vero aliquam non levem prodit in somnum proclivitatem, Cortice iterum modice assumpto, & sensim continuato, integre convalescit. Idem post annum Quarta-na corripitur, a qua, post aliquod tempus duplici, & mox triplici reddita, lento, sed diuturno Corticis usu iterum liberatur; robustiorque subinde, ac coloratior factus, quam antea inculcata fruitur valetudine.

IX. *Filiolus* blandulus, & unicus D. Comitis Jo: Baptiste Saxi, Collegii Nobilium Convictor, detinebatur Tertiana duplici per subingressum paroxysmorum continua, cujus symptomata gravia fuerent crebri vomitus porracei, simulque verminosi, dejectiones consimiles, maxima ciborum averratio, atque hæmorrhagia e naribus frequens, & cum excessu copiosa. Hic dum consueta Artis methodo caute curaretur, incidit in soporem profundissimum, in exacerbatione Febris invadentem, & usque ad remissionem illius perdurantem. Renovabatur symptoma quotidie, Agerque jam decolor, ab effusione cruoris, & viribus destitutus non erat par ferendo morbo quotidie magis illum opprimente, torpidumque, ac hebetem assidue detinente. Cum ergo ad summum devenisset vitæ periculum, jamque facies illi adeo immutata esset, ut vix vestigia servaret naturalis ideæ, illi Chinam Chinam, dummodo possem, ministrare decrevi. Et cum assumendæ amaræ Corticis potioni, vel bolis deglutiendis imparem cognoscerem, præscripsi remedium in forma Julapii, in quo tamen plurima Corticis latebat, ultroque addebatur substantia; eoque copioso pro ratione teneræ ætatis, & frequenter exhibitio, paucis clysteribus interjectis, intra paucos dies Febrem omnino sustuli, Lumbricos, & soporofum symptoma adjunctum.

X. D. Joannes Buzzalinus post acutam ægritudinem, quam duplex Tertiana Continua intulerat, sat bene compositam, incidit in affectum soporofum, quem delirium, atque convulsio præcesserant, adeo gravem, ut fere Catalepticus videretur. Pulsus illi erat exilis, vixque

tactu perceptibilis, Ipse vero immobilis quoad decubitus: haud difficulter tamen assumebat oblata, etsi cum stupiditate delirus. Notitia habita, quod Febris, quæ huic fere symptomati dedit originem, & quæ adhuc sub ipso, ut inquit *Morronus*, larvata latebat, fuit ab ortu suo periodica, ansam dedit mihi circa decimam-quintam morbi diem accito, ut cunctanter proponerem D. Ferrario curanti usum Corticis, quotiescunque aperitio Salvatellæ & Vessicantia illico apposita non proficerent. Cum ergo intra dies ea nil profecissent, ille autem adhuc deglutienti capax videretur, cum jam Sanctissimum Viaticum assumpsisset, illi celeriter ministratum tanquam proxime morituro; idcirco præscriptus est eidem, statimque oblatus Peruvianus Cortex methodo modice valida, frequenter scilicet, sed non larga dosi, ut sensim observaretur actio medicaminis: quod cum prodesse nonnihil visum sit, alacriter continuatum est; eoque intra septem circiter dies integre restitutus est Ager ab omni stupiditate, & Febre constanter immunis.

XI. Similis pariter Cataleptico videbatur in quadam Tertianæ duplicis Subcontinuae recidiva *Petrus Pini*, quem a prima ægritudine liberaverat Cortex a D. Ferrario illum curante præscriptus. In novo itaque Febris reditu: quæ pariter continuitatem aliquam redolebat ut antea: cum sopor insuper gravissimus eidem adjungeretur, qui etiam tunc cum videbatur remitti, hominem tamen attonitum detinebat, ac fere immobilem, loquela tantum aliquo modo superstiti, & deglutiendi facilitate, cogitavit Medicus de communicando mecum casu, ei, quem supra descripsimus, non multum absimili, ut decernerem, an & hic offerendus esset Cortex, nec ne: quoniam modo major, modo minor ad leges periodi febrilis observabatur intensio symptomatis, caput tamen quotidie gravius obruentis, & præceps periculum minitantis. Accessi ergo ad invisendum Agram, cui proinde Corticem exhibendum duxi. Cumque omni, quo posset, modo, repugnantiam suam medicamento ingrato, sibi que cognito ostenderet, mortem ego illi severe minatus, ni assumeret, vel invitum sumere, & congrue reassumere coegi: quo auxilio depulsa paulopost, ut assolet, Febre-

mentis alacer, ac vegetus factus est, & absque alia recidiva perfecte sanus.

XII. Anno 1707. assidebat Medicus Junior praxim mecum observans Nobilissimæ Virgini decumbenti longe ab Urbe. Ea occasione invisit ille quendam Ægrotantem nomine *Nicolaum Amici*, in Pago Florani degentem, & a Medico illius vicinæ curatum. Detinebatur Æger Tertianæ duplici per subingressum continua, suas tamen periodos adhuc non obscure servante. Processerat ad decimamquartam diem Febris, & supervenerat primo delirium, mox sopor gravis, qui singulis accessionibus gravior fiebat. Proponebat Medicus Junior cæteris abunde jam administratis usum Corticis, prout a me usuri aliquoties viderat; præsertim in *D. Comite Alphonso Saxo*, cui adstiterat; renuebat autem Medicus curans, haud satis conscius de efficacia medicamenti in hisce casibus, multoque minus de methodo mea. Cum ergo inter ipsos non convenisset de remedio, me interpellarunt per literas, sic expresse jubente ipso Loci Domino, *D. Marchione Philippo Antonio Coccapano*, Aulæ Serenissimi Ducis Præfecto, Viro omnium amantissimo, atque omnibus pariter dilectissimo tum propter eximios mores generis nobilitati conjunctos, tum propter summam erga egenos omnes, & præsertim Subditos suos beneficentiam. Statim ac intellexi morbi feriem, & gravitatem symptomatis, facile votum edidi pro valida oblatione Corticis, præsertim si forte cæterorum remedium incapax fuisset Æger, & manifeste cæteroqui periturus. Interea qui aliquantisper distabat ab extremo statu, in hoc temporis intervallo ad illum devenit, nova accessione, novoque sopore ferocius ingruente, itaut vix Sacramentorum administrationem valuerit admittere. Dum ergo conclamatus credebatur, fuit oblatus Cortex methodo valida, Ægerque præter expectationem servatus. Recidit tamen alias, longamque convalescentiam, & improsperam valetudinem passus, ab omni tandem morbo liber evasit, talisque permansit ultra biennium, quo tempore (ut mox intellexi) Pleuritide correptus vitam cum morte commutavit.

XIII. Inter soporosas quoque Febres enumerare lubet sequentem, licet vere non tam ratione soporis, quam ratione Conti-

nuitatis acquisitæ, aliorumque symptomatum periculosa evaserit. Sed quo in ea proclivitas in somnum fuit symptoma fere continuum, nec leve, præcessitque Febrem ipsam Comatosus affectus gravis, ideo illius historiam coronidis loco ad hanc soporosarum speciem placuit revocare.

Illustrissimus, & Reverendissimus Episcopus Urbis nostræ D. Ludovicus Comes Masdonus, septuagesimum sextum agens ætatis annum, Nephritidi obnoxius, Rheumati, & Podagræ, post duos insultus levioris Apoplexiæ, in non levem totius sinistri lateris paraplegiam commutatæ, Tertianæ subinde correptus est, Intermittente quidem, sed duplici. Cum vero longe ab Urbe degeret, quo se contulerat ad mutandum aerem, neque ibi assiduum plane haberet curantem Medicum e propinquiore Civitate accitum, Virum cæteroqui diligentem, ac Doctum, sed cujus opera se non admodum indigum reputabat, res eo devenit, ut Febris suas quidem patenter servaret Exacerbationis, & Remissionis vicissitudines, sed non perfectam amplius attingeret solutionem. Interim somniculosus ille assidue jacebat, viribus summe destitutus, & summe pariter emaciatus, longe ab habitu suo naturali. Status illius Serenissimo Duci relatus movit animum Celsitudinis suæ, ut me mitteret ad invisendum decumbentem Præsulem, quem reperi vix transacta decimaquarta morbi die febricitantem intense in vigore Exacerbationis, remisse autem aliis temporibus. Interea tamen præter soporem non quidem profundum, sed fere continuum maximam observavi quovis tempore linguæ ariditatem, quam comitabatur loquela ob id nonnihil difficilis, vox, ut dici solet, clangosa, urina impense rubra, & quantitatis perexiguæ, ac tandem singultus. Imbecillitas Ægri me paulisper detinuit ancipitem, an illum exponerem itineri, ut in Urbem Lectica vectus transferretur. Deo tamen dante satis feliciter factus est redux; vixque elapsa imminente nocturna Exacerbatione, statim illi oblatus est Peruvianus Cortex *ad drach. j.*, die videlicet 15. Julii 1710. vespertinis horis. Sequenti die repetitus est mane tantum *ad scrup. iv.*, cæteris vero diebus *ad scrup. ij.*, primo bis in die, deinde semel tantum, eo quia prima statim Febrifugi oblatione admodum enervata, &

ta, & paullopost omnino abolita remanerat Exacerbatio periodica. Quia vero non plane extincta erat Febris, quæ secundum tenues sui reliquias assidue perseverabat, & cum ea rubor, ac paucitas urinarum, linguæ ariditas, & ipse nonnunquam singultus, ideo brevi quiete interposita iterum renovatus est usus Remedii *ad scrup.* ij. quotidie usque ad complementum *unciarum duarum* a principio ad finem morbi: quibus absumptæ quoque sunt Febris reliquæ, & fugata connexa symptomata, itaut hoc uno auxilio, & interjecto clysmatum usu sine ulla purgatione, aut sanguinis missione (quæ duo notatu digna) non modo sit restitutus in pristinum sine ulla recidiva, sed & adeptus habitum corporis meliorem, atque pleniorum ac antea dignissimus Antistes, cum universali totius Civitatis, Gregisque sui lætitia, & plausu.

CAPUT IV.

Aliæ insignes Historiæ, ab Amicis communicatæ, variarum specierum Februm Perniciosarum, curatarum ope Chinæ Chinæ nostra Methodo administratæ.

NE FIDEI tantum nostræ innixa prodeat in apertum veritas eorum, quæ ad ostendendam efficaciam Chinæ Chinæ nostra Methodo administratæ summo hucusque candore protulimus, haud erit incongruens, Historias aliquot Curationum non minus insignium, ex aliena quoque fide, ac experientia depromptas, in medium afferre non in vanam quandam ejusdem Methodi gloriolam, sed in publicam utilitatem, & in unius testimonium multiplex veritatis. Quoniam vero qui præ cæteris talem Methodum amplius sunt, & experti perutilem in Februm Perniciosarum periodicarum curatione, fuere ii, quos quondam ut Filios amore, & disciplina colui, modo honore ut Socios, & Collegas (quemadmodum eos pariter colit & Lyceum, & Civitas) illorum propterea hac in re præ multis expertorum, ac omni fide dignorum, Historias quasdam mihi humaniter communicatas peculiari hoc, & sejuncto Capite placuit propriis nuperrime recensitis adnectere.

Per hoc autem quod duos tantum Pro-

fessores, Methodum meum, (& quod magis refert) occasionem, ac opportunitatem eadem utendi in Perniciosis præsertim Febribus apprime callentes; præ aliis selegirum, nolim argui, quod desint in hac Urbe quamplurimi, qui China China frequenter utantur primæva præcipue Methodo in vulgaribus saltem, ac diuturnis Intermittentibus; perpauci enim modo sunt ii (licet sint aliqui) quibus plane exosum sit istud Febrifugum. Immo addam, nec desse quoque Ingenuos aliquot, qui cum viderint, aut intellexerint faustos, qui ab anno 1695. in hanc usque diem mihi pluries obtigerunt eventus ex liberaliore dosi Chinæ Chinæ in arduis jam memoratis circumstantiis oblatæ, consideratis ab eo tempore majori animi contentione, majorique fiducia ac antea iis omnibus, quæ cohærenter ad experimenta mea sibi visa reperere apud alios etiam Auctores, Peruviano Cortice viriliter utentes, suam tandem sibi Methodum comparare cœperunt, qua non contemnendas identidem curationes per Chinam Chinam absolvunt. Hos inter peculiari, & honorifica mentione dignus occurrit *D. Davinius*, Aulicus Collega meus Eruditissimus, qui paullopost exactam mihi feliciter anno prædicto 1695. ipso interveniente, *D. Comitibus Nogarola* Curationem *Lib. 3. Cap. 6.* descriptam, aliasque plures, illo nedum præfente, sed & concurrente absolutas, quas nuper *Cap. 2. hist. 1. 3. 9. 14., & 16.* retuli, Methodum ampliorem, ac profiteretur ante, cœpit amplecti, media scilicet copiosioris Corticis infusione intra copiosum liquorem partitis vicibus absumendum, ut Galli docent, Anglice Auctores: qua Methodo curationes cæteroqui difficiles non sine sua, ut pluries fassus est, admiratione ad bonum exitum postea perduxit. Ab hac deinde Praxi ad Theoreticas considerationes conversus, Lucubrationes quasdam in tutamen hujusce Febrifugi, *Hæmoreo* plane robore constatas, tum Latino idiomate, tum Hetrusco conscripsit, easque proprio velato nomine intra annum 1708. Diario litterario, quod tunc sub titulo *Musei Minervæ*, vulgo *Galleria di Minerva*, Venetiis cudebatur, voluit insertas, meisque etiam experimentis, & Curationibus (meo licet, ut par erat, sicuti & proprio suppresso nomine) corroboratas.

Cum tamen nuperrime præclarum aliquem Casum hic inferendum ab eo expecterim, intentum assequi a modesto Amico nullatenus licuit. Atque ita illius modestia, ni semetipsam laude promerita, meum saltem Tractatum ulteriori auctoritate fraudavit.

Liceat nihilominus vim quodammodo aliquam officiose, prout amicum decet, eidem inferre, & ex iis ipsis Lucubrationibus, quas vere se scripsisse mihi olim fassus est, prostantque sub nomine *Hectoris ex Valle* in antedicti *Diarii Tomo sexto*, quidpiam saltem excerpere, quo mea nedum confirmetur asserta, sed & quædam dissipetur caligo, quam iisdem undequaque veris posset quadantenus offundere involuntarius nescio quis error, sive (ut ipse domesticæ suæ Academicæ morem servans loqui consuevit) *Hallucinatio* quædam, quæ forte eidem de minutulis circumstantiis minus sollicito irrepsit, retractis videlicet eo loci ad inferiora tempora meæ Praxeos initiis: quæ sane chronographica variatio communem quodammodo repræsentans eandam praxim meam, plane tunc Mutinæ singularem, & cæteris omnibus incompertam, cum praxi contrerancorum Medicorum illam aperte potius tunc improbantium, non parum mihi facessit negotii, de factorum, dictorumque meorum veritate servanda omnique delenda contrariæ suspicionis umbra prout hominem probum, honestumque decet, sollicito, ne forte turpem notam Nebulonis, aut Impostoris, quasi pro meis aliena venditans, subire periclitetur.

Et si vero leviora hæc persequi speciem quandam garrulitatis præferat nemini profuturæ; malo tamen, fando quæ vera sunt, delicatulus nimium apud Catones videri, quam silendo mendax apud Momos, & Zoilos. Meæ potius me pœnitet inconsiderantiæ, qua mihi metipsi necessitatem quandam regerendæ huiusmodi Cantilenæ, nil tale prænoscentis, imposui tunc cum primam inventionem curandi per Chinam Chinam Febres Periodicas perniciosas in *Urbe mea*, mihi uni, ut ferebat veritas rei, utque notorium erat apud nos omnes, libere, & candide ascevi, atque ut quid vere meum (quicquid illud erat) in publicam utilitatem proferre, & dono libenter dare ingenua facilitate cor-

dis pluries asserui, in prima scilicet editione huiusce *Therapeutices*, tum præfando ad Lectorem, tum in ipso Tractatus limine, tum denique magis expresse *Cap. IV. Lib. III.* Sed quænam quæso gloriola foret isthæc, ut eam reluctante veritate, vana quapiam impotentia animi tunc affectasse credi possim, postquam ibidem apertis literis fassus sum, Methodum meam, quantumvis in Praxi utilissimam, & in successibus sæpe admirabilem, ortum tamen suum traxisse ab experimento fortuito, nulla doctrina, nullaque sublimi perspicacia mentis, sed paucula tantum industria mea comparato, cui etiam experimento similia habuisse subdidi ante me in *Urbe sua* (me quidem patenter inscio) *Richardus Morton*. Quia vero fuisse me huiusce rei Auctorem primum in *Urbe mea*, effatum est, quod veritati ad amulsum consonat, quædam modo me cogit necessitas, ut dubitationes omnes removeam, quas circa hoc scriptis olim suis præter intentionem Amicus cæteroqui favere intendens, nonnullis forsan, ut subaudio, haud satis gaaris potuit incutere, priusquam curationum historias ab aliis Amicis, qui meam tunc Methodum illico sunt amplexi, communicatas subnectam.

In præcitato igitur *Diario* anno 1708. Venetiis impresso series quædam visitur quindecim *Epistolarum* de Chinæ Chinæ viribus, datarum partim sub anno 1696. partim sub anno 1697. Italico idiomate ab eo conscriptarum (*Latinam Dissertationem Academicam* ejusdem Auctoris, & de eadem materia datam *Mutinæ* anno 1699. ibique pariter insertam pag. 119. hic prætergredior) quarum titulus est -- *Abbagliamenti Medicinali d' Ettore dalla Valle sopra gli effetti della China China &c.* -- In earum itaque prima data sub die 21. Novembris 1696. pag. 237. ejusdem *Diarii* hæc leguntur -- *Quest' anno dall' uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi. Due tra gli altri, ch' avevano Febbri acute ridotti all' estremo con polso smarrito, e freddo esterno universale, che ha durato de' giorni interi, per mezzo di questo rimedio copiosamente bevuto in vino, si sono tolti quasi di braccio alla Morte. Gli afflitti poi dalla quartana hanno in sì breve tempo recuperato l'appetito, il sonno, e le forze, che s' io non fossi testi-*
monio

monio di vista, nol crederei. Nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle Febri croniche, ma quasi alla Morte, e dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li Medici, e Cittadini, che nelle Febbri maligne, vicino all'estrema Unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati &c. In margine autem ipsius Narrationis ex se indeterminatae sequentes sunt annotationes peculiares e regione impressae -- Sig. Conte Nogaroli -- Sig. Antonio Maria Zani -- Sig. Conte di Marsciano -- Padre Lettore de' Cappuccini &c.

Atque ut a Narratione exordiar, ex ea confirmatur aperte quod nuper retuli, scilicet Medicos hujus Urbis, etsi tum confcios de experimentis meis, & de noviter per illa detectis Chinæ Chinæ viribus, nondum tamen conscios satis fuisse Methodi meæ, nec Febrium specialium, in quibus ea locum haberet: immo neque evasisse conscios tempore, quo impressa fuit Epistola isthæc, sub anno quidem 1696. data, sed anno tantum 1708. in lucem, edita, nulla ulteriore addita limitatione, quæ cæteroqui probabiliter fuisset addita, si tunc saltem satis nota extitisset nostratibus Medicis praxis mea. Nec enim in malignis promiscue Febribus, neque in Ægrotis omnibus desperatis, ac morti proximis, ut indicare videtur ipsa narratio, sed solum in iis, quibus ex Perniciosa quapiam Periodica Febre id contigisset, mihi mos erat China China uti peculiari-ter administrata: quod satis palam facit Tractatus meus universus, cujus proinde scopus fuit, quemadmodum in prima illius editione pluries sum protestatus, ad tollendas hujusmodi hallucinationes etiam tum (utinam non etiamnum) vigentes circa factum, ejusque modum, Perniciosas, seu malignas Febres, in quibus China China vere prodest, in suas species dividere, & ab iis, in quibus non prodest, discriminare, methodumque simul tradere Febrifugum hocce specialiter in iisdem administrandi.

Per eandem insuper Narrationem videtur liquere, Medicos Urbis nostræ operum Chinæ (illam me præscribente) tunc Spectatores, usque tamen activitatis illius semper uniformis in praxi, fuisse jejunos, tempori scilicet, aut peculiari Constitutioni identidem adscribentes, quod con-

stanti illius virtuti, & peculiaris administrationis modo, præ cæteris vero noviter detecto lumini tum in conjectanda ulteriore [Chinæ Chinæ energia, tum in dijudicandis Febrium omnium eadem curabilium speciebus, debuisset adscribi. Id omne deduci posse videtur ex verbis illis. *Quest'anno dall'uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi; operatio si quidem Chinæ Chinæ non est alligata talibus, vel talibus temporibus, sed talibus, ac talibus Febribus, & tali, ac tali modo illam in iisdem exhibendi. Quod si frequentius una Constitutione succedunt admirabiles illius effectus, quam alia, id accidit præcise, quia una Constitutione magis quam alia regnant febres quædam Periodicæ malignæ, atque præcipientes, una China China certo domabiles, eæque simul incidunt in manus Medicorum tum earum naturam, tum Febrifugi rectam administrationem callentiam. Cæterum effectus mirabiles, qui tunc fuere Mutinæ observati, observati quoque fuissent antea, si antea fuisset Mutinæ compertum, quod ejusmodi febres possent China China curari, simulque comperta fuisset Methodus illam peculiariter pro earumdem curatione usurpandi, ut millies observati deinceps sunt iidem effectus, postquam hæc omnia favente Deo ipse detexi, & pro bono publico promulgavi. Tantum autem abest, quod quicquam ex his fuerit Medentibus nostris compertum, quin potius ipsa vulgare Intermitterium, puta Quartanarum ec. completa, felixque curatio per Chinam Chinam ordinaria eorum temporum methodo oblatam obtenta, pluribus tunc esset admirationi magis quam usui; quod de se ipso sincere fatetur Relator ingenuus, cæteroqui in Arte medica versatissimus, & Peruvianum Cortice utens, verbis hisce ob candorem suum Cedro dignissimis -- *Gli affitti poi dalla Quartana hanno in sì breve tempo recuperato l'appetito, il sonno, e le forze, che s'io non fossi testimonio di vista, nol crederei.**

Tandem ex ejusdem narrationis textibus simul collatis eruitur, quod anno 1696. nostrates Medici nondum aliud perceperant (atque hoc tantum percepisse est pauculum quidem) nisi quod curationes a me peractæ anno præcedente, quæque in dies peragebantur, & quarum ra-

mor ob infuetam novitatem in Arte per Urbem universam circumferebatur, fiebant a me sola China China dosi majore ac esset in usu ægris pluribus prope morituris exhibitâ, nec quicquam amplius, quia nil amplius meæ Schedulæ in Pharmacopoliis cuique prostantes demonstrabant; ego vero nedum id Medicis amicis, forsan & non penitus amicis, pro bono publico sponte, ac sincere aperiēbam; sed & regulas, & modum rationalem felicitis oblationis illius, dummodo Februm natura ex se ferret usum remedii, in quibusdam tantum, utut lethalibus, admirandi, in quibusdam aliis, utut mitioribus, inutilis, & in aliis quibusdam incerti. Sed quia hæc omnia scitu necessaria in Consultationibus, & familiaribus colloquiis a me tam caute, tam urbane, tam comiter declarari nequibant, quin tandem deberent expresse doceri; parum dispositos idcirco reperi ad ea attente, ac benigne excipienda promissæ barbæ Auditores; adeoque mirum non est, quod perperam putarint nonnulli voci publicæ magis auscultantes, quam meæ, posse servari per Chinam Chinam tumultuarie, ac sine lege in vino copiose epotam omnes fere quibusvis acutis, malignisve febribus detentos, etsi deploratos, ac morti proximios, idque forsan æque perperam in praxi tentasse, quemadmodum videtur innuere citata narratio verbis illis, non aliud, quam copiam Febrifugi pro medela universali indicantibus -- *per mezzo di questo Rimedio copiosamente bevuto in vino -- & paulopost -- nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle febbri Croniche, ma quasi alla Morte; e dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li Medici, e Cittadini, che nelle Febbri maligne vicino all' estrema unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati* -- Ex opposito neque mirum est, quod nonnulli alii cohærenter ad priorum fallacem conjecturam putantes, me vere indiscriminatim tunc omnibus Ægrotis ex quacunque acuta, vel maligna febre ad extrema redactis Chinam Chinam offerre consuevisse, & quidem perpetuo in vino (cum tamen modo in vino, modo in Aquis stillatitiis, modo in forma solida consueverim pro re nata præscribere) mirum inquam non

est, quod de praxi mea tunc obmurmurarent, illamque modis variis traducendo tentarint evertere, eo ipso forsan tempore, quo clam, sed inconcinne imitantes, optato identidem fraudabantur eventu. Mirum potius esset, ne dicam ridiculum, si nec hodie eandem satis calientes, quia forte non satis calentes naturam febrium, postquam non poterunt evertere, nec bene assequi, crederentur tamen illius Inventores in hac Urbe primi; talesve credi affectarent, aut paterentur. Et hæc quo ad sensa narrationis non aliud, si rite perpendantur, quam dictorum, factorumque meorum confirmationem continentia, nec nisi votis ad favorem propensis ab Amico, qui primæ Perniciosarum curationi anno 1695. mihi peractæ stupens interfuit, exarata.

Ex notis vero prædictæ narrationi appositis confirmatur pariter exitus felix modo memoratus curationis per Chinam Chinam a me primo absolutæ in generoso quondam Viro D. Comite Bailardino Nogarola, ex triplici Quartana perniciola ad extrema redactæ: cujus tamen Febris symptomata (parcat quæso Relator certe non satis memor) nequaquam fuere *perfrigeratio universalis, nec pulsus abolitio*: ut in præcitata narratione videtur innui, sed *profundissimus lethargus, singultusque violentissimus cum motibus per Corpus universum tremulis, & convulsivis*, quemadmodum ex descriptione mea habetur Lib. III. Cap. VI. Non tamen negaverim accidentia perfrigerationis universalis, & abolitionis pulsus anno vere 1696. (qui fuit annus subsequens curationi D. Comitis Nogarolæ) potuisse forsan contingere. Secundo ex Ægrotis ibidem relatis, ut eo anno contigit aliis pluribus a me descriptis, quos inter D. Marchio Gallianus de Coccapanis, & D. Josephillus Frater, immo & ego ipse, ut in historiis prima, & secunda Capitis secundi, atque prima Capitis primi hujusce Libri per extensum narravi.

Discrepantia potior, & gravioris momenti, ut obiter nuperrime tetigi, versatur circa tempus prædicti experimenti mei in præcitato Comite Nogarola primum habitæ: eventus, siquidem ille contigit, non anno 1696. ut contingere alii cum eo acervatim in notis prædictis enuntiati, sed anno 1695. Mense Septem-

bri, quemadmodum a me relatum fuit in prima editione hujusce Tractatus *Lib. III. Cap. VI.* excerptumque fideliter ex Scheda originali historię per *D. Co. Aloysium* sanati Equitis filium subscripta: cujus præcisi temporis plures extant circumstantiæ plane innegabiles, scriptæque memoriæ tam in Urbe, quam in Aula facillime petendæ ex iis omnibus, quæ idem *D. Co. Bailardinus* ante, & post ægritudinem suam palam, publiceque peregit; præterquamquod contemporanea fuit curatio viri Patricii *D. Germaniani Levizzani* descripta jam *Lib. I. Cap. X. Hist. xvi.* nec non alia longe memorabilior immediate subsequuta in *D. Marco Martini*, & relata hujus *Lib. Cap. II. Hist. iv.* eas namque omnes æqualiter successisse constat anno 1695. a quo tempore praxis hæc mea exordium sumpsit, & ante quod tempus nemo certe in hac Urbe Perniciosarum periodicarum curationem per Chinæ Chinæ administrationem noverat; nec quemquam adeo perficacitæ frontis reperiri posse crediderim, qui audeat oppositum effutire. Aliud est enim, quod quispiam forte apud nos, vel etiam alibi; curaverit media China Chinam aliquam ex hujusmodi Febribus ante seram promulgationem Tractatus mei, nonnisi anno 1712. in lucem editi, scilicet post exercitam a me publice per annos 17. praxim in eodem Tractatu tardius expositam, adeoque aliud est, quod curaverit, me centies ac centies viam præmonstrante; aliud est, quod id egerit ante me, nempe ante annum 1695. tunc enim revera vix apud perpaucos e nostris in usu erat, ut ad Lectorem præfatus sum olim, Chinam Chinam exhibere, & quidem more vetusto, ac in diuturnis tantum intermittentibus omni acutie, atque perniciæ carentibus; nec enim aliter antea facitabam & ipse.

Quoad alios casus in eodem margine annotatos nil habeo quod addam; cum enim anno vere 1696. idem evenerint, semper magis assertionum mearum veritatem roborant. Revera casus *D. Antonii Maria Zanni* a me ipso relatus est *Cap. I. hist. viii. hujusce Libri*: mihi namque eam curationem ascivi, quia, ut ibidem retuli, eam *D. Cervio* illum curanti ipse suggesti eodem tempore, quo egomet per idem remedium a Perniciosa Diaphoretica supra enunciata evaseram, ipso *D.*

Cervio, & *D. D. Davinio* & *Ramazzino*, mihi faventibus, meoque quod in propria causa molitus eram tentamini, facile annuentibus.

Historia pariter Febris *D. Comitis Ludovici de Marsciano*, quæ paulopost meam convalescentiam contigit, *D. Davinio* curante, *D. vero Ramazzino*, & me superaccitis, eam in quam ipsa vere contigit anno 1696., & a me descripta fuit *Lib. I. Cap. X. hist. xiii.* Eam vero Febrim inter benignas intermittentes, cujusmodi re apse fuit illa, simpliciter retuli, vulgari quippe usu Corticis facile sanata, nec enim in ea quicquam notatu dignum observare datum fuit, nisi facilem evanescentiam Tumoris in liene, qui depulsa per Corticem Febre statim oblitteratus remansit.

De P. Lectore ex Cappucinatorum familia per usum Corticis anno itidem, ut dicitur, 1696. (forsan nonnihil serius) sanato nullam habeo notitiam certam: siquidem eum ipse nequaquam curavi; si tamen is forte fuit quidam *P. Augustinus e Corrigio* in Cœnobio Mutinensi Lector, & mihi cæteroqui notus, eum curavit *D. Davinius* per Chinam Chinam more vulgari exhibitam; a febre Tertiana (ni fallor) duplici, lenta solum, atque diuturna; si vero fuit ille quispiam alius, febrisque ipsa e genere Perniciosarum, & per Chinam Chinam a quocunque curata, cum id anno pariter 1696. asseratur *Mutinæ* contigisse, me non potuit non habere prævium quicunque curationem illam peregissee dicatur.

Ex his patet, Curationes in prædicto *Diario* adumbratas, quatenus Periodicas Perniciosas respiciunt (de vulgaribus enim nulla mihi sollicitudo) ad meam methodum ab origine debere referri, quemadmodum ad eandem suas, longe licet ante primam editionem mei Tractatus exactas, ingenue referunt Professores immediate infra subdendi: quorum tandem Historias mihi communicatas meis hæcenus exaratis annecto.

HISTORIÆ COMMUNICATÆ

ab Excellentissimo *D. Francisco Clerico* in Lyceo, & Urbe Mutinensi Pub. Med. & Chirurg. Prof.

UT primum mihi occurrat *Synopsis Tua de Methodo exhibendi Corticem Peruvianum in Febribus quibusdam Pernicio-*

etiosis, incidit in animum, Vir summe Colende, nonnullas hujusce generis Februm Historias tuis adungere, cum earum China China expugnandarum Methodum didicerim a Te jam antea me in Praxim Medicam humaniter instruente; & præcipue eo tempore, quo D. Comiti Bailardino de Nogarola triplici Quartana Continua laboranti adstiti, qui tunc ob morbi ferociam ab exteris etiam Medicis pro deplorato habitus, solo Peruviano Cortice Tua hac Methodo a Te solo feliciter administrato anno 1695. citra expectationem convaleuit. Tanti Remedii, illudque propinandi, Methodi nunquam oblitus, quoties tulit occasio, hasce Febres veluti jugulando, quamplurimos ab Orci faucibus eripui, præcipue anno elapso, quo tempore, grassantibus hujusmodi Febris, Medicus Xenodochii Militum sæpesæpius feliciter tanti Febrifugi vim expertus sum.

I. Vir quinquagenarius, duplici Tertianâ Continua tenebatur invadente cum frigore, & declinante cum sudore; Hunc torquebat magnus æstus, & summa jactatio, in Febris vigore sitis inextinguibilis, dolor Capitis & Cardialgia, quæ per dejectiones biliosas qualibet vice solvebatur. Exhibitis omnibus iis auxiliis, quæ in Tertianarum curatione Ars Medica præstare valet, & parum proficientibus; Febres iisdem semper symptomatibus stipatæ vigesimam usque quartam diem attigerunt, quæ peracta, consueta Febre correptus est, sed intensiori, & longiori frigore, & cum fuit circa statum, in tam profundam leibargum incidit, ut adhibitis validioribus cruciatibus, cum sudore copiosissimo præfusus, ac stertentem, nullo modo expergiscere licuerit. Tota nocte hoc patio se habuit, matutinis vero horis parumper remissa est cum symptomatibus Febris; hinc metu ne altera adveniente accessione e medio tolleretur, drach. vj. Corticis Peruviani in vino generoso præscripsi, quo assumpto altera die vix febricitavit, & sic tertia, & quarta sequenti, intra quam omnino evanuit Febris; Hoc tamen non obstante per alios octo dies ejusdem Corticis drach. j. quolibet mane assumebat. Circa sextam ab infestatione diem apparuit ad aurem sinistram Parotis, & post octavam altera ad dexteram, quibus retrocessis, denuo irregulares Febriculæ Patientem infesta-

runt, quæ tamen Corticis ejusdem usu evanuerunt, & Ager pristinae sanitati restitutus est.

II. Miles Tertianâ simplici cum frigore, vomitu, & diarrhœa correptus est: quarta die; quæ vacua esse debuerat, recurrit Febris, & quinta sævis adeo stipata symptomatibus accessit, ut singultus, pulsus parvus, & frequens, algor in universa cute, intus summus æstus, sudor frigidus, & dilutus uno iclu apparuerint, unde nova recurrende accessione Aegrum certo certius moriturum putavi. Cognita ergo Perniciosa Febris conditione, Corticis Peruviani unc. ss. Aegro propinavi, & per tres subsequentes dies drach. j., quibus completis, cessantibus supradictis symptomatibus, a morbo omnino evasit, & quarta post Chinam Chinam assumptam die per Xenodochium deambulanti inveni. Cum vero alvus esset adstricta, me inscio, unam ex Pillulis quam Aegrotantibus ad solvendum ventrem, prout necessitas postulabat, exhibere consueveram, ab adstante desumpsit, & altera die ab assumpta Pillula iterum accessit Febris cum tanta symptomatum vehementia, ut certe moriturus videretur, dum sine pulsu, frigidum, sudore diaphoretico madefactum, cum respiratione frequenti, & absque loquela inspexerim. Iterum Corticis Peruviani unc. ss. exhibui, & per quatuor subsequentes dies scrup. ij. deinde loco alterantis scrup. j. per octo alios dies, & Ager ab assumpto Febrifugo paulatim perfecte sanitati donatus est.

III. Gibbus quidam, unus ex Assistentibus Xenodochii Militum, dum Febres hujus nature grassabantur, Tertianâ simplici corripiebatur: quinta die de stomachi dolore conquerebatur; declinante vero Febre cum sudore bene se habebat. Sexta die, quæ intermissionis futura erat, denuo invasit Febris cum alvi fluxu, & intensiori ventriculi morsu; hac vero declinante omnia cessabant. Septima morbi die tanto impetu recurrit Febris, ut acerrimo dolore ad Ventrículum, & Intestina excitato, sanguinem per superiora, & inferiora ejiciens, frigidus, viscidoque sudore perfunderetur, & inde vox clangosa, pulsusque fere nullus perciperentur. In tam præcipiti Casu statim Corticis unc. ss. exhibui, quam rejecit; iterum eandem dosim, sed partitis vicibus propinavi, & post hanc

comi-

vomitibus sedari omnino, sanguis per inferiora imminui, & aliquantulum refici pulsus videbatur. In noctis progressu cetera symptomata paulatim remissa sunt, licet ferme cadaver esset Ager. His stantibus, per subsequentes dies ad scrup. j. Corticis præscripsi, & quarta die Febris evanuit; hinc per alios octo dies ad scrup. j. propinavi, & interim præter quoque mei expectationem integre convaleuit.

IV. Aurifex Febre Tertianâ duplici continua corripiebatur, quæ usque ad octavam diem regulariter processit; in invasione enim frigus aderat, magnus æstus, & sitis in statu, & sudor in declinatione, licet nunquam ad infestationem deveniret. Perpetuam tantum, & tantum contumacem vigiliam, ac corporis agitationem observavi, unde bis repetita sanguinis missione, & exhibitis iis remediis, quæ Ars suggerit, nunquam meæ occurrit menti, fore ut ille nova adveniente Febre de repente periclitaretur. Sed vespere Aegrotantis cubiculum ingrediens, cum invisi decubitu supinum, convulsus, brachiis contractis, & oculis apertis attonitum. Vocatus non respondebat, pulsus erat parvus, & frequens, respiratio brevis, & difficilis, & omnia mortem minantia. Dum cucurbitulis, vel frictionibus sub plantis pedum, vel exhibitione spiritus Salis ammoniaci cruciabatur, cervicem attollens, & brachia quassando, in clamores tantum erumpebat. Statim unc. ss. Corticis præscripsi, quem summo cum labore (expers enim erat mentis, & convulsus ore) propinavi. Totam noctem in tam deplorabili statu transegit; mane declinante Febre supradicta symptomata parumper declinarunt. Agerque mentis compos Adstantes cepit cognoscere: unde denuo pro tribus vicibus drachmam Corticis præscripsi, dein successive drachmam semis per aliquot dies, & tunc temporis cessante Febre una cum omnibus symptomatibus, a morbo lento pede se restituens, optime convaleuit.

V. Miles post triduum ab invasione Febris deferabatur ad Xenodochium, quem dum invisi, ante vespertas obituro certe credebam. Interrogatus ægre respondit: quartam esse sui morbi diem, & Febrim primam, & secundam accessisse cum frigore pariterque cum sudore evanuisse; tertia vero die denuo correptum se a Febre cum frigo-

re tamen minori, paucò calore ad exteriora, sed maximo ad interiora, & post octo, aut decem horas ab accessione apparuisse sudorem copiosum emanantem. De quarta vero Febre, qua tunc laborabat, se nihil scire aiebat, nisi quod pessime habebat. Tunc ego pulsum tangens, quomodo haberet nescivi, cum ne primam quidem pulsationem enumerare potuerim: carpum enim tractans glaciem tangere mihi sum visus. Talis erat Aegrotantis status; jacebat nempe ille sine pulsu, sudore frigidissimo, & copioso per totum corpus perfusus, & tanta singultus frequentia irritatus, ut vix verba facere posset. Cardialgia, & Ventris torminibus cruciabatur, dejectiones nigricantes, ac sanguine immixtas reddebat, eaque die plusquam quinquaginta sedes habuerat. Totum corpus pustulis lividis, & nigricantibus coopertum, facies cadaverosa, lingua arida, fetis inextinguibilis, urinae nullæ, summa jactatio: uno verbo, tanta erat symptomatum congeries, & ferocia, ut absque dubio brevi moriturus cunctis videretur Aegrotus. Interim quid agendum dubitavi, cum deesse tempus exhibendi Remedii metuerem, eo raptim ad mortem properante: nihilominus de Corticis innocentia certus, statim ejus drach. vj. in Vino generoso infusas propinavi, & iterum vespere drach. j. Mane de eventu curiosus ad Xenodochium me contuli, & Aegrotantem aliquantulum calefactum, cum aliquo, licet exiguo, pulsu inveni, & sudorem, singultum, dejectiones sanguineas, & omnia supradicta symptomata remississe comperii: unde continuato Febrisufugi usu ad drach. j. singulis subsequentibus diebus, intra paucos dies omnino a Febre evasit. Sexta die ad anum tumor apparuit, qui suppuratus, & expurgatus cicatricem admisit, & Pateriens pristinae sanitati restitutus est, nullamque passus est Recidivam.

Quamplurimas alias harum Februm Historias Tibi communicandas haberem, Vir Egregie, quas lubens omitto, ne pagina succrescens locum Observationibus tuis eripiat, quæ miram hujus Remedii methodice, ut Tibi mos est, atque efficaciter administrati, vim absque aliorum calculis satis superque evincunt.

HISTORIÆ COMMUNICATÆ

ab Excellentiss. Ferrante Ferrario Mutinensi Profels. Eruditiss. & in Exedra publica meas vices supplente.

POSTULAS a me, Clarissime, ac Humanissime Vir, Casus aliquos, quos China China utenti observasse mihi contigerit in Praxi, & jam libentissime obedio. Verum tui quoque sunt, quos nunc scribo; Horum enim alios Te consulente, alios, Te Methodum tuam mihi jam antea communicante, curavi. Debet Tibi Urbs nostra felix hoc de Peruvianiano Cortice periculum, cum pro Febribus Perniciosiss expugnandis mirum hunc certumque Remedii modum apud nos antea tentaverit nemo. Debeo Ego Tibi quidquid debent ceteri; Cum tamen id, quod publici juris jam fecerat Curationum tuarum felicitas, intimius mihi amor, & ingenuitas tua aperuerit, in communi beneficio fortiori præ cæteris vinculo obstrictus sum Tibi. Ergo Casus aliquos ex iis, quos in usu Corticis, pro Febribus quibusdam Perniciosiss curandis, mihi datum est observare.

I. Anna Compagnoni mulier valetudinaria, & doloribus uterinis sæpesæpius obnoxia Mense Julii Anno 1706 Febre corripiebatur cum rigore, & vomitu. Vocatus postera die, ut curarem, bene habentem inveni, nempe omnino sine Febre, cum pulsu valido, bilarem, & nil de incæpto morbo sollicitam. Tota eadem die, quæ morbi erat secunda, ita se habuit; unde ex iis, quæ evenerant, facile fuit de Tertianâ Intermittente iudicium ferre. Postero mane circa meridiem Febris iterum invasit cum aliquo ventriculi morsu, & vomitu bilioso, licet perpauco, durante tamen per plures horas irritò vomendi conatu. Pulsus in longum tempus parvus at tamen circa vespèram omnino elevatus, Febre per sudorem universalem optime remittente. Præscripsi pro venturo mane levissimum medicamentum solvens, paratum nempe ex Olei amygd. dulc. rec. expressi unc. iij., Mannæ elec. unc. ij. & decoc. cordial. fol. q. s. ex quo aliqua sequuta est alvi dejectio, & melior Agra referente, stomachi status. Tota eadem dies sine Febre acta est. Mane tribus ante meridiem horis invasit iterum, cum levi quidem rigore, & vomitu fere nullo, sed maxima cum

agitatione, & per horas plurimas minutissimo pulsu. Crescente vespere, & magis incrementa nocte pulsus solutus est, & cætera remissa sunt symptomata. Cardiacæ pro tunc præscribebantur Remedia, & mane dum omnia forent placida, missus est sanguis ex pede, Agra nil morbum suum timente, me tamen de eodem satis incerto. Eiusdem diei vespere febricitavit aliquantulum, jaclabunda fuit, & tota nocte insomnis. Mane dum invisebam, cum pulsu satis celeri inveniebam, cum magna faciei mutatione, & virium detrimento. Suspiciatus tunc Perniciem Febris, timui mecum ipse feram, quæ deinde insurrexit, tragædiam; cumque circa meridiem redirem, tactu valde frigidam, cum pulsu minutissimo, & vix perceptibili, cum anxietate magna, & frequentibus deliquiis, facile tamen per Aquam Cardiacam, quam præscripseram, repressis, inveni. Duabus elapsis horis redii iterum, & universo corpore algidam, diaphoretico sudore perfusam, sine pulsu omnino, anhelam, & facie cadaverosa, lugentibus Marito, & filiabus, morituram comperii. Territus omnino, de ministrandis Sacramentis tantummodo sollicitus fui, propinaturus post hæc, licet citra spem, febrifugum. His administratis, illico hauriendam exhibui Chinæ Chinæ semunciam ex Vino, deinde facta alterius semunciam infusione, ejus post horas quatuor dimidiam portionem, & post alias quatuor alteram dimidiam propinavi. Vixit præter spem omnium, & meam quoque usque ad horam noctis sextam morienti similis. Ex eo tempore melius habere cæpit insurgente pulsu, & viribus restauratis. Mane visa est reviviscere, & incrementa die magis convaleuit; idcirco, repetito postmodum per plures dies febrifugo, omnino curata est. Alterum intra Mensem Recidivam duplicis Tertianæ passa est, qua brevi per communem Methodum liberata est, & vixit perfectissime sana.

II. D. Catharina Zanni annorum LXV. Mense Augusti anno 1706. Febre correpta est. Invaserat hæc cum frigore, & vomitu, cumque per diem protraheretur, credita fuit a Domesticis Febris quædam, at agebant, Catarrhalis, qua affici alias consueverat. Cum tamen tertia die repperet, vocatus valida Febre laborantem inveni. Mane altero cum non adhuc omnino

omnino remitteretur, præmisso Clystere, sanguis ex brachio detractus est. Recruduit eadem die post meridiem Febris, cumque postera dies majoris futura esse afflictionis videretur, cum de tertio in tertium fortiores, & magis præcoces fierent accessus, nil aliud præter cibum, & mature quidem, oblatum est. Rediit paulo post Febris cum frigore, deinde cum mordaci ad tactum calore, & aliqua interdum bilis per superiora excretionem. Cardiacæ tunc Remedia, & pulveres testacei præscribebantur, & pro venturo mane potus ex oleo amygdalarum dulcium paratus. Exinde Febris per subingressum Continua fiebat, servata tamen aliqua declinatione, sed amissa penitus apyrexia. His ita se habentibus optimum duxi, sero vaccino depurato Stomachum, & Intestina diluere, ideoque ad libras duas mane propinabatur: sed Febre majorem in dies vim fumente missus est denuo sanguis ex pede. & hoc factum est octava morbi die. Processit ea fortior semper, servato tamen periodico, licet obscuriori quodam augmenti circuitu. Undecima morbi die cum Febris consuetos motus tentaret, oris contorsione aliqua laborantem, & verba non bene ferentem observavi. Terruit me novitas rei, sed appropriatis Remediis evanuit hæc prorsus. Decimatertia morbi die, dum ante Auroram augetur Febris, eadem oris obliquitate, & loquendi impedimento, cum gravi insuper sopore tenebatur, unde crescente jam die hirudines Hemorrhoidibus apponendas curavi, sed spem omnem de restituenda sanitate amisi. Hac nova sanguinis missione, vel potius consueta Febris, licet tunc pauca, subsequente declinatione, melius haberi visa est, & tentatis jam antea Bezobarticiis, & aliis Diaphoreticis validioribus sudor aliquis decimaquarta morbi die moveri observatus est. At decimaquinta die cum Febris augetur, Apoplexia correpta est Agra, quæ in Paralysim lateris totius dexteri degeneravit. Tenebatur sopore gravi; vocata tamen respondebat, quin declinante die mente melius constare cepit. Ut hæc vidi, ratus fieri omnia ratione, & motu Febris, de hac supprimenda, si per tempus licuisset, consilium cepi; quapropter, licet jam certe apoplecticam in futuris Paroxysmis morituram putarem, non omissis cæteris Remediis, Chinam Chinam exhibui ad drachmas duas,

deinde singulo mane ad drachmam unam per sex dies. Testor Deum! cepit sedari Febris, ac sensim restitui Partis amissæ motus, ac sensus, secuta postmodum sudorum, ac urinarum copiosa, ac critica evacuatione. Institi ego tunc in usu Remedii, vi cuius præter spem omnium a mortis imminente periculo erepta est, & exinde post dies quadraginta motui adeo restituta, ut sine baculo gressum domi movere potuerit.

III. D. Joannes Buzzalini Mense Julio Anno 1707. Febre correptus est cum paucio frigoris sensu, sed magno capitis dolore. Remisit ea fere omnino in noctis progressu, postera vero die iterum invasit; hinc vocatus, ut curarem, duplicem Tertianam facile judicavi. Cum peteret Ager, ut si mitti sanguis deberet, potius cucurbitulis scarificatis, quam vena secunda prius educeretur, genio indulsi, & quantum fuit opus, detractus est. Eadem die invasit iterum Febris cum modico pavore frigoris sensu, sed anticipato per horas aliquot accessu, aucta intensione, atque etiam in diem crastinam extensione. Cum aliqua bilis excretio per vomitum fieret, largum seri vaccini depurati potum præscripsi, ex quo sequuta est magna ejusdem bilis quasi sinceræ per inferiora expulsiō. Interim Febris magis intensa, & anticipatis in dies accessibus fiebat per subingressum Continua. Missus est iterum sanguis ex brachio, non omissis interim Cardiacis temperatis, decoctionibus refrigerantibus, Gelatina ex Cornu Cervi de more parata, & seri vaccini minus largis portionibus. Cum hæc fierent, augebatur morbus, & levi aliquo per noctem adjuncto subdelirio, nec non observatis adhuc plenitudinis in sanguine signis, quippe quod Adolescens erat Ager, & ex antea actis meri potionibus, malaque victus ratione plenus satis, nulla coctionis intuens signa, sanguinem iterum ex pede detraxi. Die morbi undecima sudor aliquis, licet tenuis, apparuit; quapropter auxilio per Diaphoretica dato, duodecima, ac tertiadecima die universalis factus est, atque modice copiosus, auctis etiam interim, & melioribus, quoad omnia, factis urinis. His omnibus plurimum remittebat Febris. Quartadecima die minus sudavit Ager, sed copiosius minxit, pulsu interim magis elevato, atque æquali reditu. Dum hæc erant, nocte decimaquin-

tam diem præcedente sudor omnino, ac urina evanuerunt, & de repente facta est ad cerebrum metastasis, ex qua delirium, ac artuum terribilis citra expectationem sequuta est convulsio, ac pessima pulsus concentratio. Terruerunt hæc me valde: cumque in auxilium vocareris, nova celebrata est phlebotomia, & post appositas cucurbitulas repetitas affixa Vessicantia. Pulsus interim profundior, convulsio major, artus frigidiores, & facies cada-verosa fiebat, ex quibus moriturus jam certe videbatur. Tota eadem die, atque etiam nocte ita se habuit. Mane, dum mature inviserem, pulsum aliquantisper elevatiorem, sed tamen convulsam inveni, & Aegrum, licet non omnino, mente tamen adeo constantem, ut Viaticum sumere potuerit. Non amissa est tunc occasio, & aliquo symptomatum decremento, nec non Febre ab sui initio periodica simul collatis, statim propinata est, Te consulente, Chinæ Chinæ portio in forma boli, quam, cum iterum supervenire incæpisset delirium, satis difficulter assumpsit deglutienti nescius, sed tamen assumpsit. Tota eadem die pessime habuit, convulsione fortiore facta, & pulsu fere penitus amisso. Iterum sub vespere, licet extreme delirans, deceptus est Ager, cum biberet, nova Chinæ Chinæ in potu oblatione. Mane melius aliquantulum habebat in omnibus, quapropter alteram Febrifugi portionem suscepit, & parum eadem die deliravit, pulsusque aliquantisper invaluit. Sequentibus diebus drachmam unam Chinæ Chinæ ter, aut quater suscepit, & circa vigesimam quintam morbi diem optima sudorum, ac urinarum subsequente Crisi, Febris sensim evanuit, ac brevi perfectissime præter expectationem omnium sanatus est.

IV. D. Joseph Guldonus Mense septembris Anni 1707. Febre correptus est cum rigore, & vomitu. Remisit hæc omnino in noctis progressu, sed cum tertia die iterum invaderet, vocabar, ut opem ferrem. Cum de simplici Tertianæ certior fierem, in id mentem intendi, ut perpenderem, utrum aliquem Perniciosæ characterem reperirem, cum talis constitutio jam antea mihi innotuisset. Nil tunc invenire potui, quod suspicionem aliquam posset inferre; nec enim frigoris extensionem, quam par erat, longiorem, nec vomitum nimium, aut pravae qualitatis, nec

diuturniorem durationem observaveram. Postera die præmissa Clystere celebrata est phlebotomia ex brachio satis abunde; præcesserat enim in Aegro ex more copiosior meri potio. Adfuit tertia accessio valida nimis; sed tamen nullo feralis novi alicujus symptomatis juncta comitatu. Mane sequenti vacuus omnino a Febre fuit Ager, & copiosa feri vaccini haulla quantitate plurimum, & cum optima tolerantia dejecit. Nocte nihil obdormivit, & circa subsequens diei meridiem in repente frequens vomendi impulsus cum paucis partium extremarum frigore. Succedere mox inquietudo maxima, stomachi angor, deliquia, dein vera Cardialgia. Pulsu penitus caruit, frigidi facti sunt artus, & brevi frigidissimus sudor abunde per totum corpus effusus est. Territi sunt jure merito Domestici ejus, quippe quod eodem penitus modo, ut mihi referebant, Frater alter paucos ante annos occubuerat. Aderam ego tunc, & dum ministrabantur Sacra, infusionem ex Chinæ Chinæ dramhmis sex e vino paravi, cujus portionem statim, alteram vero quatuor horarum interposita mora, & alteram aliarum quinque in noctis progressu propinavi. Algidus sine pulsu, ac moriturus usque mane semper fuit. Crescente die percipi cæpit pulsus, & aliquantulum incallescere; quapropter continuato Remedii usu melius in dies habuit, & veluti renasci, ut ipsemet agebat, cum omnium admiratione visus est.

V. D. Joseph Moncini, cum Mense Augusti Anni 1708. Febre corripereetur cum frigore, dolore stomachi intenso, & vomendi irritamento, opem meam implorabat. Tertia die invasit iterum Febris iisdem propemodum, sed fortioribus stipata symptomatis. Præ cæteris mordax urgebat stomachi dolor, & frequens vomendi, irritus tamen semper conatus, ex quo maxima primum totius corporis agitatio; inde repetiti animi defectus subsequebantur. Pulsus durus erat, & inequalis, hinc Cardiacis ex mixtura Sylviana pro tunc præscriptis in vespeream judicium de Febre traheram. Cum iterum inviserem, aliquo perfusum sudore inveni, sed querulum, & licet plurimum remitteretur Febris, adhuc magis laborantem. Cum temperamenti gracilis omnino foret, & ante annos aliquot quasi in tabem pulmonum proclivis, statui præmissa Clystere mittendum esse die crastina parca

parca dosi sanguinem ex brachio, quod factum est me presente, & Egro penitus a Febre immuni. Inclinate die cum iterum inviserem, inveni irrequietum satis, & stare loco nescientem, cum siti, & pulsu frequentiori. Hæc omnia suspecta mihi erant valde; hinc cum in crastinum exeundum mihi foret ab Urbe, & alte hæveret animo suspicio de hac Febre, D. Francisco Maria Monici Chirurgo Fratri Egrotantis scriptum reliqui, quod si Febbris diris iisdem symptomatibus incrudesceret, Chinam Chinam ac semunciam pondus in vino more solito, ut ipse in aliis casibus a me factum viderat, exhiberet; nam de Fratri vita in quarta periodo dubitabam. Invasit Febbris, quæ fuit tertia, efferis adeo juncta accidentibus, ut moriturus jam certe crederetur. Præ cæteris immanis aderat Cardialgia, hinc labiorum tremor, & convulsio, inde frequentiora deliquia, pulsus minutissimus, concentratus, & per intervalla affatim latens, atque demum funesta corporis perfrigeratio. Territus jure merito his omnibus Frater, monito, quod præscripseram, bene utens, statim Chinæ Chinæ drachmas tres e vino exhibuit; cumque sub vesperam redirem, iis omnibus, quæ mox narrabantur, symptomatibus adeo male mulctatum inveni, ut bene arreptum consilium meum judicaverim, quinimmo in noctis progressu drachmam alteram sumendam decrevi. Remiserunt mediam circa noctem symptomata; mane præscripsi drachmas iterum duas Corticis interpositis moris sumendas; non enim fidere tunc poteram Febri, quam intus foveri adhuc sentiebam. Nocte tota irrequietus fuit, & sequenti die, qua accessio quarta futura erat, non adfuit quidem hæc, sed motus tot, tamque inæquales in Egri pulsu, & statu observati sunt, ut multoties de ejus adventu dubitaverimus. Diem tamen totam hoc modo evasimus, & continuato Remedio usu, Deo dante, morti ereptus est, & maximo quidem cum labore, necnon intercurrentibus postmodum pluribus Recidivis sanitati tandem restitutus est.

VI. D. Geminianus Miliani Sacerdos, cum ruri degeret, prima Octobris die anno 1708. Febre correptus est cum paucis frigore, sed ingenti vomitu, nec non totius corporis circa articulos dolore. Cum parum diebus anteaclis dejecisset, ratus Torti Therap. Spec.

totam in alvi defectu Febbris causam delituisse, Medicamentum purgans, quoniam Catharticum suo Marte assumpsit, ex quo maxima sequuta est purgatio, & exinde major Febbris intensio. Quarta morbi die cum a me pro egrotante Filio consilium peteret Pater, institi, ut statim adduceretur in Urbem, quod factum fuit quinta morbi die duabus ante meridiem horis, Monitus de Egrotantis adventu illico ipsius domum adivi, & ut primum pedem intra cubiculum movi, borruiluridam ejus faciem, oculos micantes, acutas nares, incertam, tremulamque vocem, stomachi angustiam, paucam, ac turbidam urinam, & quod præ cæteris pessimum, pulsum minutissimum, atque convulsam. Tertius tali rerum funestarum syndrome, statim de Sacramento Confessionis sollicitus fui, quippe qui imminens delirium (nec enim magna res erat dignoscere) prævideram. Interea cum stomachi affectio prope Cardialgiam urgeret, ratus particulas adhuc epoti Cathartici Ventriculum, & Intestina irritare, Olei amygdalarum dulc. rec. expressi uncias quinque præscripsi, non omissis interim, quæ in tam præcipiti casu opportuna videbantur, Cardiacis pretiosioribus. Tota die ita se habuit, & sub vesperam, cum levis sequeretur dejectio, melius aliquantulum haberi visus est de stomacho, pessimo tamen durante pulsu, & aliquo subsequente delirio: Urgebam interim, ut pro sequenti mane socius mihi jungeretur Medicus, ut me hæsitantem circa sanguinis missionem confirmaret, quæ utut necessaria, tamen a pulsu pessimo in dubium vocari videbatur. Mane in consilium vocatus es Tu, Domine mi, qui, pensitatis omnibus, calculum tuum meo addidisti de sanguine mittendo, parce quidem, & ex manu sinistra. Tota eadem die, quæ morbi erat sexta, ita se habuit, sed circa vesperam pessime habentem invenimus; algidus enim erat, & subdelirans, & vix poterat ob motus manuum convulsivos percipi pulsus. Crevit mox adeo delirium, ut in lecto sedens exercitio Literariæ Palestræ, cui olim incubuerat, vacaret cum admiratione simul, & commiseratione adstantium. Tunc ego (licet parum profutura opinarer) Vesicantia apponi, & repetitas affigi Cucurbitulas curavi, quod magna difficultate factum

Etum ob Aegrotantis contranitentis conatum. Totam noctem sic transegit, sed quamvis mentis expertus foret, quotiescumque labiis apponeretur, aquam copiose ingurgitabat. Mane inveni non adeo delirum, sed potius attonitum, adhuc tamen copioso sudore frigido perfusum, pulsu omnino destitutum, & more solito convulsus. Bibebat quidquid offerebatur; quapropter perspecto aliquo symptomatum decremento, de China China propinanda mecum ipse reputans, statim me contuli ad Te, ut de eadem consilium ferres. Ut me vidisti petebas, utrum decessisset Aegrotus noster; sed cum responderem vivere adhuc, & cogitatum meum de Cortice prolaturus forem, praevenisti ipse me subridens, & inquires: Labet etiamnum tibi offerre Corticem? Non abnuo; at ignoro, quis in hoc Casu sperari possit eventus. Quod observandum est, ut nedum Plebis, sed & Medicorum quorundam evitemus dideria; sub forma Cardiaci Remedii propinandus est, ne ulla, utut ridicula, in nos deferatur culpa de hominis morte jam perituri. His dictis, quamvis ab Urbe discessurus fores, mecum te contulisti ad Aegrum, & statim Chinæ Chinæ drachmas tres sub forma Cardiaci Remedii, nempe mixtura facta ex Consec. hyacinth. & Syr. de cortic. Cortici, propinavimus. Mixturam totam assumpsit Aeger, & cum hoc vidissem, alteram non absimilem paravi, sed cum propinare post meridiem tentarem, jam adeo urgebat delirium, ut totam deglutiendi compos haud fuerit. Ea tamen, quam sumpserat, contentus eram, quippe quidem suffectura (si per tempus licuisset) pro imminuenda saltem, si non supprimenda futura accessione. Tota eadem nocte deliravit frigidus, & sine pulsu semper fuit, sed mane sub aurora quievit, & cum inviserem, inveni aliquantisper calefactum, mente saniozem, licet attonitum, & aliqua pulsus reviviscentia præditum. Inexpectatum admiratus donum, statim de Sacramento Eucharistiæ sollicitus fui, deinde infusionem ex Chinæ Chinæ uncia una paravi in Vino, & copiosam portionem hauriendam tradidi. Hac servata per aliquot dies methodo cœpit paulatim insurgere pulsus, & cætera evanescere symptomata; hinc copiosissimis effluentibus Urinis præter omnium expectationem, ac nostrum quæque, revixit, & post

breves aliquas Recidivas optimæ, Deo dante, saluti restitutus vivit. Tunc temporis Mater ejusdem jam septuagenaria Febre tertiana simplici, mox in duplicem, inde in continuam citissime mutata torquebatur cum maxima virium jactura, stomachi angore, ac dolore intenso, deliquiis, & pulsu adeo exili, ut vix perciperetur; demum iam fere ad extremum redacta ejusdem Remedii usu per plures dies ad drach. j. exhibiti a Febre tam dira, cæterisque symptomatibus paulatim liberata est, morti una cum filio, cujus funeri eodem tempore jungenda videbatur, fecilissime crepta.

VII. Mirandum præ cæteris omnibus ratione ætatis, & felicitate successus Casum, quem tandem observare datum fuit, lubet subnectere: D. Dominicus Ferrari, totius Urbi ob ætatem ad nonagesimum quartum annum strenue productam notissimus, die decima Aprilis anni 1710. incidit in Febrem cum copiosa, & frequenti diarrhœa. Accitus statim adeo male multatum inveni, ut brevi moriturum judicarem; Febre enim intensa, & frequentissimis dejectionibus modo biliosis, modo nigricantibus laborabat. Secunda morbi die Febris, & diarrhœa adeo fortiores fiebant & eæ, quæ in homine tam sene esse poterant, tam fractæ vires, ut ne verbum facere quidem posset; qua propter Sacris Mysteriis rite firmato, nil aliud tunc Arte Medica præstitum, quam Enematum breviorum ex lacte chalybeato, & Cardiacorum pretiosorum, aliorumque Medicamentorum tam interne, quam externe ad roborandum ventriculum sedula administratio. Nil hæc prodesse videbantur, nisi quod qui tertia, aut quarta die mori credebatur, ad sextam usque morbi diem præter omnium expectationem devedus est, qua die cum mane inviserem, inveni minus oppressum, quippe a media tunc nocte parum a diarrhœa vexatum. Hora ejusdem diei vigesima rediit hæc copiosissima, ac frequentissima, quin aliquo frigoris sensu in extremis corporis partibus affici observatus est. Destitit aliquantulum in noctis progressu diarrhœa, & mane vivebat adhuc, licet vere miserrimus. Post hujus diei meridiem, quæ morbi erat septima, en iterum immanis dejectio, en totius corporis universa perfrigeratio, & aliquis in pectore catarrhi sonus. Spem omnem tunc amisi; nihilominus motum ultimum diarrhœæ,

hæc; atque etiam Febris aliquo modo periodicum mecum ipse considerans, Chinæ Chinæ usus in animo venit, opinatus fore ut, si non Febris, saltem roborando ventriculo conferre posset: cum non desint Auctores, qui ob id eam commendunt, & Praxis hoc ipsum confirmet. Hoc clam agere decrevi, & (annuente Te quoque, cui forte per viam occurrens quid facturum eram communicavi) statim tincturam ex Chinæ Chinæ semuncia, & drachma una Salis absynthii cum Vinæ per ignem paravi, quam addito Syrupo de corticibus Citri dulcoravi; hinc scrupulum unum ejusdem Corticis in forma boli, & tincturæ uncias quatuor Aegroto sub vesperam propinavi. Hora noctis sexta altera uncia- rum trium ejusdem tincturæ portio exhibita est, & exinde substitit diarrhœa, cumque mane inviserem, vivum inveni, sed adhuc pessime habentem. Eadem die parum deiecit, sed valde febricitavit. Sub vesperam aucta est iterum diarrhœa, & Febris, sed utraque minor, propinatus est scrupulus alter Corticis, & eadem tinctura ad uncias tres. Sequenti nocte parum deiecit, & altera die melius habuit: sub vesperam Corticis scrupulum & tincturæ parum assumpsit; noctem bene transiegit, mane mutatus omnino est, adeo ut mirarentur mecum Domestici actionem Remedii; sed Remedium ignorabant omnes. Vegetus, alacris, & more suo lepidus factus est, & quod mirum, sublata omnino diarrhœa, & imminuta ad stuporem Febris. Destitit ego tunc ab usu Remedii, cum omnia bene cedere prospicerem; sed quatuor intra dies in iterum invasit maxima Febris cum diarrhœa, & copioso ad pectus catarrho. Desperavi tunc vere omnino, & poenituit a Remedio destitisse: novum tamen animum induens drachmam semis Corticis cum unciis quatuor, quæ supererant, antea tincturæ propinavi. Evasit ab hac quoque Febre, hinc per alios subsequentes duos dies drachmam semis Corticis assumpsit, deinde de tertia in tertiam diem alteram semidrachmam per duas vices deglutivit, ex quibus a Febre liberatus est. Post tres alios dies iterum drachmam semis Febrifugi sumpsit, & sane asserere possum, Aegrum diebus a China China vacuis pejus semper habuisse, quam dum Cortex propinabatur; tunc

enim temporis alacrior erat, vegetiorque; quin pulcherrima res erat cernere Senem nonagesimo secundo anno confectum, vitam hoc uno Remedio protrahentem. Per quatuor alios dies a China China abstinui, ratus suffecturam, quam interpositis moris exhibueram. Sed sexta Maji die, quæ morbi erat vigesima sexta, en iterum Febre correptus est cum frigore, & diarrhœa, quarum tamen utraque modum non excessit: tunc tamen drachmam semis Corticis sub vespere, & alteram semidrachmam media nocte sumendas præscripsi. Evanuit Febris hæc sequenti mane, & exinde bene adeo in dies habuit, ut jam a morbo restitutus non solum e lecto propriis viribus valuerit surgere, ac vegetus per Urbem incedere, sed & Rus pergens, delicatioribus quibusdam suis plantulis sedulus Cultor cum omnium admiratione incumbere. Idem post biennium Tertiana duplici, sub obscuris motibus invadente, iterum correptus, sanguinis missionem e brachio ad uncias sex bene tulit, inde eodem Cortice ad scrupul. j. per plures dies exhibito rursus curatus est; & prout ætas tam diuturna ferre potuit, satis incolumis redditus, certior me semper de vi mira Remedii faciens, cujus non exiguum quidem donum Homini tam seni fuisset vel unius tantum diei inducias impetrasse.

Possent Aegros alios quamplurimos subnectere simili methodo curatos, ut D. Annam Monici prædicti D. Josephi Matrem a Tertiana Perniciosa cum Cardialgia, & sudore diaphoretico, D. Monicam ejus Nurum gravidam septimestrem, & abortum ob horrendos vomitus, & deliquia cæteroque passuram, a Tertiana simplici, mox duplici, inde continua liberata. Sic Puella quædam de Malavosis Angela nomine a duplici Tertiana, in cujus accessione singula immanes patiebatur Epilepticos insultus, tinctura Corticis curata est. Sic Marius Benassi a simplici Tertiana, cujus in secundo, & tertio accessu dejectio decoloris sanguinis, fluxus Hepatici adinstar, & diaphoretici sudores mortem inferebant, evasit. Sic D. Herculi Rebucci prope Mirandulam degenti Tertiana duplex usque ad accessum decimumseptimum protrahata, & eo usque redacta, ut is in accessionibus gravi sopore in lethargum proxime transi-
turo opprimeretur, summa cum Uxoris, filiorumque jam fere amissum lugentium læ-
titia.

titia, feliciter suppressa est. Sic Angela Toni a Tertianâ in quarto accessu diarrhœam biliosam, mox diaphoreticum sudorem inducente, Angela Colli octogenaria a Diaphoreticâ, Ursula Chiapponi, Anna Bacciolani gravida septimestris a Cardiacâ liberatae sunt. Quin postrema hæc Mulier iterum paucis diebus a partu prioris naturæ Febribus tentata, quæ lochiorum insuper suppressionem induxerant, repetito Corticis usu statim fluentibus iterum puerperijs, optime convalescit. Sic denique D. Mario Zuccati, Illustriss. ac Reverendiss. Præsulis nostri Co: Masdoni Domestico, Tertianâ primum intermittente, mox subcontinua detento, quæ pulsus carentiam, sudorem diaphoreticum, gravissimum soporem, ideoque imminens, certumque mortis periculum induxerat, hoc uno Remedio propteranter, & valida dosi exhibito, indeque continuato, salus restituta est. Sed non nimis sim, hos, & alios casus quamplurimos omitto. Tibi vero Vir humanissime, & Orbi toti juramento testor, hæc a me, parum quidem culte, sed minutim, ac fideliter deposita; Puderet quippe Conscientiam meam, & Eidem publicam Peruviano Cortici partibus nimis studens devovere.

Peculiarem sane sibi vindicat animadversionem unaquæque ex superioribus Historiis, quas nobis uterque Professor hic inferendas tradidit; præterquam enim quod in illis omnes fere observantur Febrium Perniciosarum a nobis descriptarum characteres, ac differentiae, eximia insuper elucet Corticis Peruviani virtus in iisdem curandis, etsi illæ extremam jam ferme perniciem intulerint. Licet autem singulæ singulari quoque sint consideratione dignæ: attamen, quæ in iisdem occurrunt speciatim magis notanda, lubet Lectori obiter innuere.

Ex secunda itaque Historia, communicatâ a D. Clerico, patet quam periculosum sit, Homini ex Febribus per Chinam Chinam curato Catharticum exhibere. An utile sit exhibere adhuc Febricitanti, vel per aliam Methodum a Febre liberato, judicet quisque. Quarta Historia graphice pinget Febricitantem Catalepticum convulsam, ac sine loquela ululantem, & nihilominus Cortice sanatum, non exigui ponderis est, cum hu-

jusmodi accidentia & raro apparere soleant in Febribus, & fere semper, cum apparuerint, soleant interimere. Tertia pariter, & quinta, excretiones immanes atrosanguineas, & nigricantes Febribus associatas exponunt cum symptomatis vere funestissimis, quæ vix unquam a morte queunt sejungi, ni sejungantur ope Corticis.

Inter Historias autem D. Ferrarii insignis admodum videtur secunda, quæ Apoplecticum insultum qualibet Accessione periodice recurrentem, & in Paraplegiam tandem commutatum, describit. Sanatio per Chinam Chinam obtenta satis ostendit, Remedium istud fluida humani corporis nequaquam figere, neque suppressionem Febrium illius assumptioni subsequentem, inducere Apoplexias, aut alia ejusmodi mala, quæ immerito reformidant inexperti. Idem quoque testantur Lethargus, & aliæ soporosa affectiones, quæ in iisdem Historiis curatæ visuntur, curatis per Corticem Febribus. Neque minus evincunt oppositum, nullam scilicet inefficaciam Chinæ Chinæ humores fundendi vim, aliæ, quæ ibidem prostant, Curationes Febrium ab immodica humorum fusione, aut colliquatione pendentium. Tertia Historia est illa eadem, quam ipse retuli nuper *Cap. II. n. x.* Uniformitas narrationis uniformitatem veritatis luculenter indicat. Sexta pariter, quam ipse innui pertransennam supra *Cap. II.* insignis est, quia non modo Subcontinua Febris acutiem, ac malignitatem adeptæ, sed veræ Continuae Proportionatæ Malignæ curationem eximiam, ope Corticis absolutam, ponit ad oculos. Distinctam autem præ omnibus considerationem mereretur Historia septima, quæ Senem nonagesimosecundo circiter ætatis anno Subcontinua Febre longiore, simul & diarrhœa correptum, ac subinde sanatum, robustaque valetudini restitutum, quin & post biennium iterum pari ratione curatum exhibet ope Corticis pluries oblatis. Historiam quoque similem habet *Badus* de Sene nonagesimumsecundum ætatis annum agente, Tertianâ notha detento, per Chinam Chinam curato, & post biennium adhuc vivente. Corruit hinc vana eorum suspicio, qui pro reducenda in actum Chinæ Chinæ virtute, virium, & floridæ ætatis robur requiri, autumant. Sane China

China longe melius ac Cardiaca quævis sic appellata, Febricitantibus quibuscumque, ut debilibus, robur addit, cum Febres submoveat naturale robur exhaurientes; quod illa vere nequeunt præstare. Cessat pariter ex aliis Casibus acervatim ab eodem D. Ferrario recensitis occasio dubitandi, num Fœminis Utero gerentibus, aut Puerperis, possit utiliter exhiberi Cortex, cum utriusque felicitis Curationis ibidem proftet exemplum duplex non aspernabile.

APPENDIX.

PETIERAT a me Bibliopola, arrepta occasione hujusce novæ Editionis, ut cum non paucis auxerim suadente ipso Tractatum meum additamentis, novas itidem non gravarer addere insignium curationum historias, quarum, certe non exigua mihi suppeteret, si eas liberet persequi, copia. Sed ut fatear, morem illi gerere in hoc supervacaneum censui; tum quia satis jam fidei, ni fallor, assequuta sunt apud Rempublicam Medicam effata mea, quibus communis astipulatur hodie Medicorum praxis: tum quia pluralitas casuum inter se valde conformium, quos possem inferere, nonnisi eandem quodammodo crambem eodem fere semper modo recoctam jugiter exhiberet; tum denique quia præter recensitas a me in hoc ipso Tractatu historias vere memorabiles, plures alias ejusdem ordinis olim edidi in Responsionibus meis Jatroapologeticis ad Clarissimum Ramazzinum, ubi rem omnem confecisse mihi sum visus, praximque meam satis illustrasse, & a quibuscumque oppositionibus integre vindicasse. Ne tamen repetitis petitionibus ejusdem Bibliopolæ plane refractarius viderer, quod ipse facere detrectavi, fieri saltem ab Amico favere assueto, scilicet ab eodem D. Ferrario libenter curavi: quod ille quidem peregit suo more nimis humaniter, hæc ad me novissime scribens.

HISTORIÆ NOVITER

Communicatæ ab Excellentiss. D. Ferrante Ferrario Mutinen. Prof. Eruditiss., & in Exedra publica meas vires supplente.

JURE quidem merito demandas aliis, Vir Præclarissime, ulteriorem evulgationem Torti Therap. Spec.

tionem Successuum semper felicium, quos hucusque peperit, & in dies pariet in Periodicarum Februm Perniciosarum curatione celebris Methodus, Praxisque tua, qua certe nil utilius inventum hætenus, aut excogitatum in Medicina universa. Quid enim allaborandum Tibi, ut tua ulterius comprobes dogmata, cum tota jam huic operi allaboret, ac plaudat Respublica Medica? Nonne Urbs nostra, quæ To hac in re legislatorem nedum primum, sed unicum late fatetur, quotidianas curationes hujusce ordinis a nostratibus Medicis feliciter gestas Tibi uni, vel tunc, cum agis alibi, receptas refert? Ut ut igitur citra ullam sollicitudinem per totum hoc fervidum, ut assoles, anni tempus, Februm licet Periodicarum supra morem ferax, utere, inquam liberaliter, quo melius valetudinem tuam firmes, atque unde etiam prodesse non cessas, honestissimo Ruris otio, cum abunde jam dederis unde Febres æstivas fere omnes etiam graviore, & periculo plenas certo sanemus. Manu tua medemur omnes a Te uno in hoc manu ducti. Utinam vero Methodum tuam omnes exacte teneamus in China China rite, opportune, ac, ubi tantum convenit, & prout convenit, administranda, Febresque (quod præcipuum est) dignoscamus a Febris, tempus a tempore, & modum a modo, quæ omnia ut ut dilucide a Te tradita fuerint, ac explanata, a cunctis nihilominus baud æque clare sunt forsitan percepta, unde identidem abusus emergit, nonnumquam vero & neglectus. Veniam tamen det minus expertis, si qui sint in nimietate peccantes, humanitas tua; viam namque nimis lubricam sternunt ad errorem hinc metus exitii, illinc fallacitas curationis; idque tandem firmum, ratumque habeas, quod nostrum nemo leges æquissimas a Te constitutas, ut par est, impleturus, quantumvis acutus & sagax, in ipso tamen opere, ubi præsertim sit nonnihil anceps usus Remedii, sollertiam, aut perspicaciam tuam umquam æquabit. Aneas ego saltem, qui Praxim medicam, & profecto jam diuturnam incessanter exerceo in hac Urbe, satis impleverim, ubi Peruvianum Corticem contigit viriliter adhibere in his, quas recens ad Te mitto, novarum Curationum historiis, Tu Judex esto: an impleverim ubi ab eodem contigit abstinere, memetipsum mihi constituo Judicem, quippe satis

vis conscius quanta sit mihi religio, ne hoc insigni, atque insoni Febrifugo damnose abutar: illud namque fere numquam exhibere consuevi, & consuesco, nisi in Febribus vere Perniciosis a Te descriptis, nec nisi prae urgentia symptomatum, in aliis Periodicis protracta etiam, quo diutius licet, illius oblatione, minime vero in Depurativis, neque in primis statim Februm cum aliquo etiam impetu erumpentium insultibus, sed ad normam cautionum a Te prudenter praescriptarum, citra circumstantias praedictas ab exhibitione ejusdem Corticis ferriari ut plurimum soleo, quem (ut tuis utar ipsius verbis) in usus longe digniores ampla manu profusus reservo.

2. Dominus Franciscus Belleardi Nobilis Mutinensis annum nunc agens septuagesimum quartum, adhuc, Deo favente, satis vegetus, licet Podraga quandoque corripitur, duobus ab hinc annis Tertianae Febris simplici tenebatur, quae cum invaderet, soporem non levem inducebat; ideoque aliqua, prout aetas ferre poterat, administrabantur remedia. Quartus accedens Paroxysmus in soporem veluti lethargicum impulerat Aegrotantem. Pulsus per horas plurimas fere nullus, membra tenui sudore frigido madefacta; facies terrea, supinum corpus. Quid in homine jam sene tunc nisi mors proximè metuenda? Circa tamen noctis horam tertiam aliquantulum expergescens, dum appositam labiis aquam biberet, ebibit Chinae Chinae drachmas duas, quas promptè paraveram; per noctis decursum alias duas, mane vero circa meridiem alias duas, cum tunc temporis melius longe haberet. Sudavit per totam diem, febrisque abiit, nec rediit amplius ut antea, sevitiam suam post aliquot hebdomadas in breves podagricos insultus tantummodo exonerans.

II. Domina Catharina Ceretti Genitrix Domini in Medicina Doctoris Petri Ceretti, Adolescentis non exiguae expectationis, Praximque medicam etiamnum mecum exercentis, Tertianae Febris simplici quatuor ab hinc annis correpta est. In primæ, & alterius Febris paroxysmo, nec non earundem progressu, de dolore Stomachi conquerabatur, intenso, pro quo congrua praescribebantur remedia. Accessit tertia Febris, & Cardialgiam passa est Aegrotans non levem cum magna virium jactura, & deliquiis quamplurimis, ita ut ob Matris pe-

riculum desperaret Filius. Cum vero non admodum deficeret tunc temporis pulsus, Domesticorum, Nati, & Aegrotantis solitudinem abduxi, Febris ferociam me domitulum pollicitus. Eam vero non omnino suppressere, sed quodammodo cohibere statutum est, idcirco duas tantum Chinae Chinae drachmas praescripsimus. Rediit postera die Febris, minoribus tamen comitata symptomatibus, ideoque totam prosequi tali pacto curationem decretum est, ut quotiescumque vires exereret Hostis, oblato Remedio frangeretur. Ita actum est. Res pro votis successit. Propinabatur juxta exigentiam China China, & hac methodo incessit quidem, sed pro lubitu, Febris, & feliciter curata est optima, & benemerita Mulier, quæ etiamnum, Deo dante, vivit incolumis.

III. Franciscus Bonettini annum nunc agens octavum supra octuagesimum, & bis jam antea Apoplexiam, quæ in Paraplegiam degeneraverat, passus, Tertianae Febris simplici tribus ab hinc annis corripiebatur. In unoquoque Februm accessu magno sopore tenebatur; at, dum quartus accederet, ita Capite opprimebatur, ut per diem integrum Apoplexia vere detentus videretur, & animam certo certius proxime efflaturus putaretur. Pulsus per horas quamplurimas parvus, & tardus, dein celerior & febrilis factus est. Vespere aliquantulum expergescens, ita ut, cum extreme sitiret, Chinae Chinae portiunculam ebibere sensim potuerit, & paucis ab illinc horis portionem prima majorem. Postera die, dum melius haberet, & omnia a Febre oriri mala dignosceretur, dosim pro more integram Remedii superbaussit, ita ut adveniente die, qua recurrere Febris debuerat, parva omnino supervenerit, & brevi subinde fuerit sanatus. Hoc eodem Anno 1729. Quartana simplici correptus, & non multum dissimili Capitis symptomate, quo supracitato anno tenebatur, gravatus, China China evasit, vivitque decrepitis, ambulatque per Urbem. An audiendi sint qui Chinam Chinam numquam esse Senibus propinandam, & ab eadem metuentem esse Apoplexiam autumant, huic me verissimæ Historiæ, uti & non paucis aliis hujusce generis praedictis observationibus committo.

IV. Dominum Bartholomæum Cotti, Virum probitate, morumque integritate præ-

clarum, & Serenissimi Francisci Mutinæ Principis Cubicularium emeritum, Febris Tertianæ simplex invaserat, cujus exordia, nedum progressum, sudores effusi cum magna virium, & animi lassura excipiebant. A quarto superveniente Paroxysmo pessime multatus est, nihilominus Cardiacis remediis suffulius evasit, ita ut postero mane morbi impetum declinasse videretur. Ast quinta adfuit Febris, quæ sudorem frigidum a meridie per totam usque noctem comitem habuit; ideoque, cum diutius fidere audacia foret nimia, habitata non tantum morbi, sed Hominis ceteroquæ non juvenis ratione, propinata est, & repetita consueto more China China. Domita est Febris, & superveniente hæmorrhoidum familiari stillicidio convaleuit. Post mensem erraticas nonnullas Febres iterum passus est, quæ mox evanuerunt, & vivit ex tunc alacer, atque præprospere. Eodem modo a non dissimili Febre post aliquod tempus Domina ejus Uxor, nomine Margarita, correpta curata est, quæ fere nullam exinde passa est Recidivam, & vivit floridissima.

V. Illustrissimi D. Michaelis Torretti Sereniss. Ducis Mutinæ Consultoris, non impari modo curationem aggressus sum, dum duobus ab hinc annis Febre, quæ Tertianæ continuæ speciem præseferbat, cum intensissimo capitis dolore laboraret. Eo proterva ejus Febris die septima devenerat, ut, tunc cum aliquantulum declinare nocturnis horis debuisset, gravior mane successerit, & tantum Capiti gravamen, & dolorem intulerit, ut motus fere convulsivos excitaverit, funestumque ipsi Capiti majorem decubitus proxime comminaretur. Ut deterior, quæ pro more dierum expectari debebat futura nocte, Febris aliquantisper cohiberetur, de propinanda China China animus mox suppeditavit; ast cum de splendida, & nedum Sereniss. Duci, sed toti Urbi percara Persona ageretur, ne mihi nimium fisus viderer, Te Excellentissime Torti, Ruri degentem consulere volui, ideoque Nuncio misso, & habito voto, exhibitum est horis aliquot ante meridiem ad drachmas tres, & post meridiem usque ad vesperam ad alias tres partitis vicibus Remedium. Protracta est usque mane Febris exacerbatio, quæ nullatenus adfuit, sed minoribus stupata symptomatibus; dolor nam-

que Capitis, & cetera omnia admodum fuerunt mitiora. De actione Corticis, de quo dubitabatur, certior tunc factus, ejus usum prosequutus sum, ad exigentiam tantummodo propinando. Mirum dictu, & magis mirum visu. Ingravescibat quandoque Febris; exhibebatur portio aliqua Febrisfugi, & cedebat ita, ut similis Equo indomito videretur, cui cohibendo lupatum fortius perfringeretur. Cursum integrum hoc pacto peregit morbus, sed tandem urinæ, & sudoris superveniente constante Crisi sanatus est Vir egregius, qui integra satius, prout indefessum muneris sui exercitium ferre potest, valetudine pro bono publico perfruitur.

VI. Illustriss. Domina D. Laura de Folsano Nobilis Matræ Mediolanensis, dum Sanctam Lauretanam Domum pergens Mutinam pertransiret, quadam de repente Capitis stupiditate correpta est, a qua ita male habuit, ut in apoplexiam incidisse credita fuerit. Vocatus fuerat Dominus Leonellus Medicus Mutinensis, a quo plura administrata fuerunt remedia, ut morbus tolleretur. De facto convaleuit aliquantulum: ast altera superveniente die, cum iterum laboraret, ut antea, adjungebatur D. Caroccio Medicus pariter, & Lichotomus Mutinensis, qui dum febricitantem inveniret, putavit totam a sola Febre, quæ alios fortassis habuisset accessus, ortum duxisse tragediam: Nihilominus cum res esset in ancipiti, Cardiacis, & Cephalicis pro tunc allaboratum est Remediis; & subsequenti mane, dum adhuc stupore Capitis aliquo gravaretur, celebrata est iterum sanguinis missio. Tota die melius habuit; altera vero superveniente enim iterum sub meridiem apoplectica, & vere moritura visa est, sed clariori, atque fortiori invasione Febrem accessisse compertum est. Fortiora in usum revocata sunt remedia, ut Capite levaretur, & de China China propinanda mens fuit, quin a suprascripto D. Caroccio eo modo, quo poterat, ad drachmas duas fuit exhibita. Superaccitus tunc temporis fui Ego quoque, & cum nullus dubitationi locus esset quin omnia a Febre evenirent mala, majori propinandam esse Chinam Chinam docti arbitratus sum, quod in noctis progressu actum est. Mane melius habuit, ut ita Testamentum condere, & Sacramentis muniri potuerit. Exinde, licet Egro-

tans, uti nil transactionum rerum conscia, veneret, adstantium tamen, necnon nostris precibus commota, portionem alteram Febrifugi assumpsit, & sub vespere potavit alteram. Cessit omnino ea, quæ insurgere die postera debuerat, Febris, & post paucos dies Mediolanum Cortice munita reversa est, quamvis invita, dum Sanctum iter perficere anbelaret.

VII. Uxor Leandri Cavallieri, Ruralis Procuratoris Illustrissimi Domini Marchionis Levizzani Equitis Mutinensis, nomine Liberata, mense Julio hujus anni 1729. Tertianæ Febre simplici corripiebatur, quæ non extra Benignioris leges ad sextum usque terminum progrediebatur. Cum vero invaderet iste, magna Stomachi angustia, deinde Diarrhœa, nec non subalgido sudore tenebatur. Cum pro more Benignæ Tertianæ fuisset antea curata, & usque tunc isfauiste omnia contigissent, commutationem Febris obstupui; ratus tamen id fortuito, aut propter erratum aliquod evenisse, non ultra fui sollicitus. Ast altero superveniente Paroxysmo eo impetus Febris, & citata symptomata devenere, ut Agrotans vita valde fuerit periclitata. Putavi suppressendam illico Febrem, cujus pertinaciam magna, & repetita Chinæ Chinæ dosi tandem edomuit felicissimo cum Agrotantis successu, quæ post mensem irregularem Febricularum accessus aliquot passa, sanitati demum restituta est.

VIII. Admodum Reverendus F. D. Petrus Magelli Ecclesiæ Sancti Joannis Baptistæ Mutinæ Parochus Titularis, nec non Sacræ Hierosolymitanæ Religionis Capellanus, Febre Tertianæ duplici continua decumbebat. Huic gravia symptomata, Capitis nempe gravedo, Stomachi, & Intestinorum irritamenta, sudores effusi, atque intempestivi, pulsus debiles, & magna virium jactura jungebantur. Nihilominus cuncta hæc in morbi decursu remittebantur ita, ut circa diem decimam quartam a Febre evasurus, aut saltem bene habiturus videretur. Ast postquam omnia ex Chirurgia, & Pharmacia convenientia remedia fuere administrata, comite, quin potius duce Excellentissimo, & ter semper a me ob sapientiam, & ætatem colendo D. Doctore Davini, Febris repente ita increvit, ut tunc temporis, quo declinare debuisset, sub vespere

supradictæ diei quartædecimæ in Letargum fere impulerit Agrotantem, qui & facies, & urinas inscius per totam fere noctem ejecit, & sudore frigido cum pulsu exilissimo fuit perfusus. Mane cum aliquantulum mentis fieret compos, oblata est valida dosi, & subinde per plures dies repetita China China, quæ morbum non modo edomuit statim, sed futuras Febres inhibuit, & vita periclitantem meritissimum Virum ceteroqui senem extremo forsitan imminenti Fato abduxit, qui tandem, dum Ruri degeret, pauca febricula, paucaque Diarrhœa correptus, febrile censum persolvens optima nunc perfruitur sanitate.

IX. Dominicus Carolus Zironi Nobilis Mutinensis, robustusque, & egregius Adolescens, dum hoc eodem anno 1729. Ruris amœnitate venando præcipue perfruebatur, Febre correptus est, & illico, ut manu medica commodius juvaretur, ad Urbem transferri se jussit, ubi a D. Doctore Montursio primi ordinis Medico dignissimo opem postulavit. Febris in Tertianam per subingressum fere continuam abierat, & non parvisungebatur symptomatibus, dolori nempe Capitis intenso, nec non Ventriculi, & Intestinorum conatibus. Cum in tertia accessione male mulclaretur, & vomendi, atque dejiciendi necessitate quam plurima non modo urgere, sed pulsu languido, & virium jactura deficere videretur, vocatus fui Ego quoque, ut gravissimæ præstantissimi Juvenis indigentia digitum apponerem. Pessime habentem vere inveni, sive pulsus exilitas, vultus languor, viriumque prostratio spectaretur. Cum plura antea in usum revocata fuissent præsidia, Cardiacis pro tunc Remediis pugnatum est. Postero mane, dum adhuc pessima Agrotantis esset sors, & de eventu anceps nimis fierem, meam supradicto D. Montursio opinionem aperui de propinanda portione aliqua Chinæ Chinæ, qua non omnino suppressi posset Febris, sed saltem in futuro Paroxysmo timendum non foret exitium, & de ejusdem Febris natura redderemur certiores. Annuit ille, & tres Febrifugi drachmæ fuerunt exhibitæ. Mirum dictu quos conatus, quam luctam exercuerit die postera Febris, quæ se ferocem præ foribus ostendit, & caput non parum efferens, modo vomendi, modo dejiciendi conamina cum magna Agrotantis

tantis agitatione infinxit. Cum ab ungue, ut dici solet, Leonem apte tunc dignosceremus, fortiori, & continuata Remedii dosi fractæ illi sunt vires, & a periculo deinde educus est egregius Adolefcens, qui sensim convaleuit, & Rus iterum post mensem peregit, ubi, etiam dum pro præservatione Chinam Chinam quandoque resumeret, Febribus irregularibus captus est denuo, a quibus tandem liber pristina valetudini restitutus est.

X. Petrus Antonius Crispi, valetudinario Collegii Nobilium Mutinæ Famulus assignatus, Febre Tertianâ simplici laboraverat, a qua post paucos accessus jam evaserat. Post mensem, & post aliqua in victu errata iterum Tertianâ Febre simplici correptus est, cujus prior, & altera accessio graviores Stomachi comites habuit affectiones. Dum tertius invaderet febrilis Paroxysmus animo delinquebat, & vomitu magno torquebatur, cui subinde accessit Diarrhœa non modo, sed identidem sanguinis sincera quasi dejectio. Vocatus illico adfui, & vere moriturum Hominem deprehendi; magna quippe virium erat jaçtura, pulsus exilitas, & totius corporis perfrigeratio. De propinanda statim China China consilium in arena captum est, cum omnia hæc a sola Febre oriri mala clarissime dignoscerem. Hærebam tamen an ab imminente naufragio foret evasurus, nullatenus non omittendum esse Remedium satius putavi. Exhibitum itaque fuit statim, & per noctem dosi valida repetitum. Ab hoc sedata non modo fuerunt supradicta omnia mala, sed ita jugulata est Febris, ut fuerit ex tunc perfecte sanatus, & suo nunc ministerio nervose incumbat nulla exinde Morbi Recidiva, aut infimi Venteris molestia vexatus.

XI. Admodum Reverendus D. Nicolaus Mundatori Sacerdos, Filius D. Catharinæ Mundatori, quam in Historiis tuis Historia decimatertia retulisti, Vir dignissimus, & Consortialium Ecclesiæ Cathedralis Mutinæ Massarius meritissimus, ætatis ultra sexagesimum annum, & mole corporis athletica præditus, Tertianâ Febre simplici Mense Augusto hujusmet anni supradicti correptus est, cujus primum, & alterum quoque Paroxysmum alacriter, & aliqua in victu errata committens transiegit. Adfuit tertia Febris,

quam pariter parum ipse pertimuit, sed cum ab amantissimo Nepote suo male habere dignosceretur, dum siti magna, & linguæ ariditate extrema, nec non sopore deinde gravi teneretur, nec bene mente constare videretur, vocatus sum sub vesperam, & aliqua præscripta sunt remedia. Sequenti mane facta est per cucurbitulas larga sanguiniseductio; optavit enim Ager hoc modo potius, quam per venam sectam institui. Parum adhuc morbo sui timidus, & e lecto surgens diem totam bilaris peregit; ast de quarta futura Febre sollicitum reddidi, cum nec exacta pulsus quiete perfrueretur, & maxima linguæ ariditate torqueretur, nec integræ Capitis firmitate valeret. Noctem supervenientem insomnem omnino traduxit, & hora diei tertiadecima cepit magis Capite gravari, pulsus sensim imminui, deinde sopore graviore detineri. Eo res devenit, ut circa meridiem sopitus profunde, & sine pulsu perfusus fuerit frigidissimo sudore. Vocatus non respondebat, & frequentis anhelitu tamquam proxime moriturus supinus decumbebat. Ad horam usque noctis primam ita se gessit, qua excussus aliquantisper expergiscerebatur, & appositam aquam exarso ore hauriebat. Offertur tunc incœpta est China China, cujus drachmas duas ebibit in vino. In noctis decursu aliquantulum calefactus est, & menti restitutus. Sub Aurora iterum drachmas duas Febrifugi, & ante vesperam alias duas assumpsit. Remisit fere omnino Febris, & mutata sunt omnia; hinc putavi rem in tuto positam, & si non integre jugulatum, saltem ita edomitum morbum, ut talem neutiquam pariturus esset imposterum tragediam. Ast sequenti mane circa meridiem en nova, & inexcogitata adfuit Febris accessio, quæ Aegrotantem pari modo, ut antea, deiecit. Inefficaciam Corticis, quippe non pauca ejus dosi usus fueram, vel nimiam meam confidentiam tunc obstupui, & e medio tollendum meritissimum Virum magno mei moreore arbitratus sum. Cum vero fortissimus ille esset, & temperamento, ut innui, athleticus, ferociam Febris sustinuit, & circa secundam noctis horam potuit iterum Chinæ Chinæ, quam alio Septasario petitam, & mihi magis expertam conferri jussi, uncia dimidium ebibere, & sequenti mane alterum dimidium, ex quo

quo (vel quia antecedenter adhibitus Cortex non omnino perfectus, aut quia, habita ratione moli corporis athleticæ, largior dos foret adhibenda) non modo a descripta Febre liber evasit Ager, sed debitum usum, ut par erat, proseguendo, & nulla alia usque modo vexatus est, nullamque passus usque adhuc Recidivam, Ruris tranquillissimo perfruens otio floridæ sui Corporis sortis restitutus est.

XII. Monialis quædam in nobili S. Marci Mutinæ Canobia nomine Soror Anna Maria Lazzarini annum agens sexagesimum quintum, tumorem Uteri veluti scyrrum pluribus ab hinc annis, citra tamen magnam molestiam ferens, circa finem Augusti hujus supradicti anni Febre tenebatur, cujus varios accessus muneribus suis operam navans sustinuerat. Cum vero de die in diem magis gravaretur, tandem opem medicam imploravit. Continua Febre laborare deprehensa est, cujus tamen (ipsa referente) plures cum frigore passa erat accessiones. Habita maturiori indagine, cum de quarta in quartam diem fortior invaderet Febris, Quartanam designare haud fuit difficile, quam insuper infimi Ventris dolores, & frequentes secessus, Stomachique angores comitabantur. Convenientia administrabantur remedia, & die magis opportuna celebrata est Phlebotomia, cum ad tollendam plenitudinem huic infra annum sæpius etiam Agra fuisset assueta. Febris interea ita invaluit, ut de quarta in quartam diem symptomata acriter augebantur, donec tandem, cum septimus invaderet Paroxysmus Diarrhœa biliosa, & vomendi conatibus cum magno Ventris dolore, & lipothymia, pulsu languido, atque sudore subalgido torquebatur, & de ejus vita actum subinde videbatur. Periclitanti hoc modo benemerenti Moniali æquum duxi Chinam Chinam congrua dosi exhibere, & repetere, ne supervenientibus novis Febribus occumberet. Ab oblatione Remedii mire sanata fuit a Febre, nec ulla alia illi subsequuta est, nec facta usque adhuc Tumoris immutatio, aut augmentum, sed pristina sua, quæ numquam vere tranquilla fuit antea, salutis sorte perfungitur.

Et en, quos religiose quidem descriptos, referre placuit Casus, quibus alios addere possem quamplures interrupta, cui per annos multos incumbo, Praxi observatos, &

infallibili hoc in usus mirabiles tantum, quibus perficiendis unice est idoneum, a me semper servato Remedio sanatos.

His ergo historiis omnibus sufficienter, ut reor, illustrata est praxis Methodi nostræ pro curatione Februm Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum, mediante usu Peruviani Corticis. Quia vero hæc postremæ modo citius, modo tardius, seu modo in ipso exortu, modo in progressu tantum ad Acutiem, & Malignitatem vergunt, neque tamen utriusque circumstantiæ eadem videtur esse ratio; ideo statuta in præcedentibus Corticis oblatione, ubi Febris Intermittens, sive Subintrans in lentiore progressu suo essentialem continuitatem affectet, considerandum superest, an idem agendum sit, ubi pariter idem contingat in ipso principio; quod jam sequenti Capite peculiariter disquiretur, cum arduum sit hoc, magnique ponderis, ac utilitatis Problema, cujus sicuti frequens occasio occurrit in Praxi, ita exactum necesse est, ut præeat, accurataque indagine instituatutur scrutinium.

C A P U T V.

Utrum, quando Perniciosa secundi Ordinis, sive octavæ Speciei, nempe Subcontinua malignantes, continuitatem essentialem, & acutam affectant citissimæ, hoc est in ipso statim principio, expediat illico, aut liceat, Corticem administrare, Febrisque cursum intercipere. Id etsi probabiliter sæpe liceat, non tamen indiscriminatim videtur semper licere.

FAustitas Casuum recensitorum aliorumque plurium, quos lubens subitico, & ob usum Corticis Peruviani tempestive exhibiti, & nonnullorum infelicitas ob ejusdem remedii vel omissionem, vel debiliorem, vel nimis seram administrationem, præbet occasionem non levem arduo Problemati: an scilicet in ipso statim principio nonnullarum Februm Perniciosarum, in quibus non aliud, quam hoc, suppetit opportunum tempus pro utili Corticis oblatione, liceat nulla mora interposita ipsum Corticem ministrare, & nascentem Anguem in ipso exortu confringere, priusquam Hominem interimat: quod equidem modo

do quæritur ordine habito ad id, quod quærebatur pariter in principio vulgari Intermittentium, ut vidimus *Lib. I. Cap. VIII.* Hoc autem Quæsitum, quod in septem speciebus Perniciosarum primi ordinis, nempe *Comitatarum*, quæ naturæ perpetuo *Corruptivæ* sunt, locum non habet, cum apparente clare peculiari symptomate pernicioso, certum exitum inferente, quocumque morbi tempore illud appareat, statim deveniendum sit ad Corticem modo una, modo altera methodo jam descripta offerendum, locum habet quam maxime in solis Perniciosis *Solitariis* (quarum tamen in praxi valde frequens est numerus) in solis, inquam, Perniciosis *Solitariis*, nempe octavæ Speciei, seu secundi Ordinis, quas *Subcontinuas* appellavimus, tunc cum non pedetentim, ut sæpius assolent, sed illico, ac celerrime ab ipso primordio ad Continuas acuras, & malignas properant cum magno Vitæ discrimine, quod impediri ut plurimum potest usu ejusdem Corticis, si statim exhibeatur, secus vero, si protrahatur illius oblatio, & Febris interim æqualem, essentialēve continuitatem acquirat. Cum ergo alias dixerimus, Corticem offerendum esse in hisce Febribus in principio continuitatis earundem, locuti tunc fuimus de continuitate, in progressu tantum illarum incipere solita. Modo autem quæritur, quid agendum, si principium continuitatis cum ipso ferme coincidat Morbi principio.

Ut melius intelligatur a Junioribus status Quæstionis, quam analytice lubet pertractare, ponamus exemplum. Sit Febris Tertianæ duplex, quæ prima die invadat matutino tempore cum frigore modico, & nausea quadam, cæterisque consuetis symptomatis. Subsequatur calor ad tactum valde mordax, sitis, & linguæ ariditas non facile humectabilis. Protrahatur diutius Accessio; & cum paucis, nec universali sudore remittatur quidem notabiliter, sed non solvatur perfecte. Sequenti die post meridiem nondum soluta prima Accessione fiat nova exacerbatio cum rigore levissimo, brevissimo, vixque perceptibili, cui succedat paulo post calor, & reliqua febrilia symptomata, intensiorem plus quam modicam præferentia. Nocte sequente male ha-

beat Ægrotans, & tantummodo antelucanis horis somnum capiat, vi cuius madorem quidem universalem, sed sudorem quoque particularem circa frontem patiatur, & ad apyrexiam tandem deveniat, sed vix talem. Superveniat interim sudore nondum completo novum frigus brevissimum cum brevi pariter pullius contractione, quæ accessionem inferat tertia die cæteris graviolem, longiorem, iidem symptomatis, sed fortioribus, aliisque etiam, si lubeat, comitatam. Perseveret hæc satis intensa usque in sequens mane, quartæ videlicet diei. Aliqua postmodum se prodente illius remissione, eodem mane, præmisso clystere, Vena secetur, ni prius secunda die id factum fuerit: immo si factum fuerit, sed iterum indicetur, quarta hac, ut dictum est, die repetatur ante exacerbationem tali die accessioni veteri superventuram, ipsa veteri nequaquam soluta. Succedat Exacerbatio de more, & inde nova remissio, ad aliquam quoque intermissionem vergens, sed obscurius adhuc, ac vice antecedenter correspondente. Tempore huiusce remissionis quæritur: an Cortex possit exhiberi aliquo pacto, non quidem ad inhibendum instantem Paroxysmum quintæ diei (quod neque posset obtineri tam cito) sed ad eum infringendum nonnihil, si possibile sit; adeo ut continuato modica vicissim, & vicissim pusilla dosi remedio, sperabile sit, quod Febris coerceatur tali fræno, ut nec libere debacchetur, augeaturve, quantum cæteroqui ferret illius apparatus, nec repente prorsus supprimatur, sed intra quatuor tantum, vel quinque dies sistatur penitus, & aboleatur non sine suspitione recidivæ, vel diuturnæ convalescentiæ, loco longioris, ac judicatu difficilis ægritudinis, vel mortis ipsius: quorum alterutrum jam videtur minari violenta, ultroque celeriter pergens Febris incipientis natura, non amplius Cortice domabilis, si ad essentialē, quæ prope imminet, continuitatem perringat.

Ob hanc equidem rationem, & ob hoc grave periculum nullus videtur locus proposito Problemati; rem enim, quo citius fieri potest, esse ponendam in tuto, nemo non dicet: immo ex nostris principis *Cap. VIII. Lib. I.* jam constitutis non aliud posse dici videtur. Cum enim ibi statu-

statutum fuerit, Febres Intermittentes etiam benigniores, eo ipso quod naturam *Corruptivam* fuerint adeptæ (quod præcipue ex symptomatis gravioribus deducebatur) esse quovis earum tempore curandas per usum Chinæ Chinæ ulteriorem illarum progressum inhibentis, idem multo magis dicendum videtur in illis Perniciosis longe periculosioribus, quippe gressu celerrimo ad acutam continuitatem, ac malignitatem tendentibus, & consequenter naturam *Corruptivam*, ut videtur patere, statim acquirantibus. Sed hoc idem principium, cui etiamnum insistendum est, si attente perpendatur, videtur aliquo modo ob stare, & impedimento esse, quominus in opinionem de offerendo in hisce circumstantiis celeriter Cortice, præcipiti statim voto descendamus.

Enimvero juxta id, quod obiter tetigimus *Cap. II. Lib. III.* cum in hujusmodi Febribus præter Fermentum febrile sanguinem inquinans, & effervesce faciens videatur suapte natura, & ex principiis intrinsecis peccare ipsemet sanguis; qui propterea nec fermentum affusum subigit prompte, nec prompte secernit, multoque minus defæcat se ipsum media ebullitione, sed potius nativas, & collectitias suas impuritates ipsi fermento influenti mutuo quodam fœdere conjungit: idcirco etiam si per celerem oblationem Corticis obtineatur absorptio specifica, seu individualis Fermenti febrilis, non propterea obtinebitur correctio massæ sanguineæ, in hoc casu ab origine simul peccantis, & peculiari depuratione certo indigentis, ad differentiam Februm non modo Intermittentium, sed & Subcontinuarum *benignarum*, seu talium per subintrantes tantum Accessus, ac proinde *Subintransium* appellatarum, in quarum postremis sanguis pariter non plus, vel paulo plus peccat ac in benignis Intermittentibus, ut *Libro V.* videbimus.

Neque satis nervose videtur ex hoc posse deduci, quod saltem de duobus principiis febrilibus, quorum unum advenit, & alterum inest ipsi cruori, de duobus, inquam, corrigatur unum, videlicet ab extrinseco adveniens, & sic, quod causa morbifica saltem pro medietate domeatur; nam hæc ipsa subactio Fermenti febrilis, quæ tollit quidem a sanguine ef-

fervescentiam, quin & effervescenti occasi-
onem, sed non tollit impuritates, quibus
rationabiliter in hoc casu scateri creditur,
ob hoc ipsum, quod effervescentiam inhi-
bet, tollit de medio instrumentum for-
tius depurationis ejusdem sanguinis, quod
est ipsa effervescentia. Quamobrem, li-
cet dempto uno principio de duobus acti-
viore videatur, & sit correctæ, sive ab-
sorpta pro dimidio Causa morbifica, quæ
tamen remanet, illius portio contuma-
cior potest evadere, & apta forsan tra-
ctu temporis, torpidior licet, ad plura
fuscitanda mala; quod secus fortasse fie-
ret, si relicto alio principio agente per
effervescentiam febrilem absumeretur.
Sed per circulum jam revertimur, unde
discessimus. Vel enim ista effervescentia
evasura est depurativa sanguinis, vel cor-
ruptiva. Si primum, non est opus Cor-
tice; contra, si secundum. Corruptivam
quidem videtur ostendere gradus celerrimus
ad Continuitatem, & Acutiem: at-
tamen res aliter potest se habere ac vi-
deatur; & tunc minus congruenter for-
san usurparetur Cortex, cum in hoc ca-
su vere agnoscat necessestas depuratio-
nis in sanguine, quæ non agnoscitur im-
mediate in benignis Intermittentibus, ut
vidimus *Cap. VIII. Libri I.* nec in sim-
pliciter Subintransibus, ut modo dice-
bamus. Quamobrem hic crescit cautela
de non impedienda fermentatione, vel
ebullitione cruoris depurativa, quotie-
scumque talis ea sit, vel vere sit futu-
ra, licet ab exordio corruptiva videri
potuerit.

Jamque ad apicem difficultatis deveni-
mus, & consistit in hoc, quod non æque
facile in principio dignoscere possumus,
ut in progressu, an Fermentatio, vel ef-
fervescentia febrilis Depurativa sit, an
Corruptiva; sæpe etenim, quæ Depura-
tiva esse videtur, aut esse futura, tractu
temporis præter expectationem nostram
fit Corruptiva, & e converso. Et nisi
ab ipso exordio in hisce Febribus celer-
rimi motus dignoscat Medicus, an ad
depurationem tendant, an ad corruptio-
nem, & nisi Corticem, ubi corruptiva
sit Febris, statim exhibeat, actum est
quantum sit pro usurpando utiliter Cor-
tice; quoniam abolita paulopost omni
periodo, ac permutata in Continuum ef-
fentialiter Febre, irrita est, & frustranea
cbla-

Oblatio Febrifugi, & quod pejus est, etiam non raro cuiusvis alterius remedii. Atque hic duplex est scopulus, in quorum alterum facile est impingere, nempe vel omitendo oblationem Corticis, dum tempus opportunum est, potestque inhiberi in ipso principio, aut etiam in augmento suo progressus morbi, qui ex tali omissione (in hoc casu gravissima) ad mortem fortasse postmodum terminabitur, vel exhibendo ipsum Corticem in principio, aut augmento morbi, qui cæteroqui salubriter, & fortasse tutius terminaretur.

Si res ista spectetur a priori, seu ante factum, contra usum Corticis facit: primo, quod etiam si Febris huiusmodi ab exordio Corruptiva videatur, tamen aliquando talis non est in progressu, sed post primum impetum, quo violenter erumpit, nonnunquam sensim mitescit, & majorem, veramque intermissionem acquirit vel sponte, vel ordinariis prudenter curata remediis. Contra est secundo, quod, etsi Corruptiva non modo videatur, sed talis revera sit Febris, hominemque tandem deducat ad periculum etiam extremum, ut Malignarum, Acutarumque ab exordio mos est, nihilominus exitium verum adeo certum, & præceps non est, ut in Perniciosis Comiratis, septem videlicet reliquarum specierum; adeoque in istis Febribus solitariis, ac subcontinuis semper usque ad extremum vitæ sperabilis est aliquo modo salus vel a Natura, vel ab Arte sine usu Corticis, in extremis hisce circumstantiis nequaquam proficiente, ut in aliis memoratis speciebus. Et hæc pro ostendenda carentia necessitatis absolutæ offerendi Corticem. Sed & pro innuenda illius inefficacia, incertitudine, atque insimul noxa (habito scilicet ad præcocem oblationem, non ad ipsam innocui cæteroqui medicaminis substantiam respectu) contra insuper est tertio, quod, si in hisce casibus valetudine quoquo modo recepta finiendis offeratur Cortex in principio, & morbi cursus vix cœptus sistatur, id fit minus laudabiliter, minusque congruenter, quam si expleto naturali cursu subsistat. Etenim vel Febris, quæ Corruptiva videbatur, nec tamen erat, prohibetur quominus integram cruoris despumationem, atque defæcationem absolvat, difficulter, vel saltem cum aliqua incertitudine a Natura postmodum

absque febrili effervescentia sperabilem: vel, si Corruptiva quidem erat Febris in prima eruptione, sed non talis permanens, ut supponimus, impeditur pariter ea naturalis intestina secretio, ebullitioni tandem paulatim successura, quæ dicitur *Cœctio*, quæque utut difficulter fiat, fit tamen, quomocunque superstes sit *Æger*; esto etiam quod nonnunquam ex huiusmodi difficilibus, atque identidem imperfectis judicationibus, a Natura, vel Arte sine Corticis usu peractis, adeo male plestantur homines, tonusque viscerum, & crasis humorum adeo labefactetur, ut peior sic sanato supersit dispositio, vitæ brevitate, incommodumve notabile, aut habituale inducens, quam si in principio fuerit quomodolibet Febris illa suppressa. Contra denique est quarto, quod licet semper, ubi adest aliqua Intermissio, Febris quælibet quocunque tempore, certo saltem, si non plane tuto sisti consuescat, non tamen certo semper impeditur pertinax, & repetitus illius recursus, si in impetu suæ eruptionis suppressa fuerit; immo nec semper æque certo ac in aliis casibus ea sistitur in hoc, ubi nempe statim cœperit aliquam continuitatem acquirere ab essentiali parum distantem, licet ut plurimum, ac fere semper sistatur: ut propterea ex dictis hucusque (quæ incunctanter propono, & admitto, ut rationabilia, & vera) nec semper tuta, nec semper utilis, nec perpetuo certa de consueto effectu esse videatur oblatio Corticis circa initia Subcontinuae Perniciosæ, ut in casu proposito. Qua olim de causa egomet post curatam in memetipso ope illius Tertianæ Perniciosæ, ut *Hist. I. Cap. II. huiusce Lib.* tradidi, neque Recidivam præcavere per continuationem Remedii, neque eam typo Tertianæ duplicis denuo invadentem curare volui, me scilicet insigni sanguinis depuratione indigentem reputans; nec ideo satis apte curatum credens, si Febris rursus me graviter impetens statim fuisset suppressa; quidquid sit, an de me ipso recte tunc judicaverim. Atque hæc est facies rei spectatæ a priori, & ante factum.

Sed si res eadem spectetur a posteriori (& hoc est, quod animum meum torquet, ac pluries torsit) si, inquam spectetur res ex alia facie, cum videlicet *Æger*, qui ab initio passus est Febrim per

aliquod breve spatium temporis Intermittentem omnino, vel saltem quasi intermittentem, adeoque tunc temporis Cortice ferme citra dubium sanabilem, tractu dierum aliquot occumbit, de quo certo quodammodo dici potest post obitum -- *Hic Homo post quatuordecim morbi dies defunctus, si ante dies decem Cortice fuisset usus, vere tunc viveret*, - fateor quodalem intra memetipsum experior sollicitudinem de non oblato statim Febrifugo, ut me non solum pœniteat non obtulisse, sed & pigeat vel ob vana erga alios Medicos officia, vel ob metum calumniæ, si recidisset, vel serius etiam occubuisset, omisisse, utut etiam propter recensitas ante rationes simul abstinuerim. Nec minus ferme contristor, dum recordor, quot mihi quondam periire ex Perniciosis Intermittentibus Comitatis Ægrotantes, priusquam nossem Methodum meam, licet nulla tunc fuerit in me, vel esse potuerit omissionis culpa, quam cæteroqui dubio procul modo subirem, si methodum ipsam in rationabilibus circumstantiis omitterem satis conscius de efficacia, & innocentia illius. In casibus enim Perniciosarum Comitatarum offerens Corticem haud vereor dicere cum *Mortono* -- *Id facio conscientiae causa, utut ex præconcepta opinione reclamant Amici, Medici, vel ipsi Ægrotantes* -- Et hæc est ratio ingenua, propter quam mordicus eo casu quandoque sustineo in Consultationibus, offerendum esse Corticem non propter gloriolam præminentiae in consulendo, vel in sanando, in casu, inquam, certi, & præcipitis exitii, ex Comitatis Intermittentibus resultantis, non in casu ancipiti Subcontinuae solitariae incipientis, in qua vel ipse sæpius hæreo, & sæpius abstineo. Cæterum, ubi agitur de Remedio Febrim alioqui plane lethalem certo tollente, Vitamque hominis statim perituri statim servante, hic est, ubi nequeo connivere, ne desim, ut modo aiebam, conscientiae propriae, mea maxime fretus experientia, in pluribus sæpenumero opponentibus desiderata, & per nugatoria tantum sophismata reluctantibus. Quamobrem ab una Perniciosa Febris differentia ad aliam facto per rationem transitu, in Subcontinuis quoque Solitariis malignantibus curandis, ne frustra post factum doleam, operando, ut ante factum, dum tempus est, serio pen-

sitem intra memetipsum inquiring -- *Hic Homo, qui fortassis post aliquot dies periturus est ex hac Febre, quam cæteroqui statim cohibere possum, debetne modo poni in tuto cum levi aliqua scrupulositate superstite, an incerto Fato relinqui?*

At hic iterum fit reditus ad primum Problema, explicatum tantummodo hucusque, nec tamen adhuc solutum, quin etiamnum sub clarioribus terminis repetendum: An scilicet pensitatis hinc inde, & admissis omnibus, quæ supra retulimus, adhuc nihilominus expediat in principio, aut etiam in augmento Febris descriptæ hominem probabiliter (non tamen æque certo, ac in aliis Perniciosarum speciebus) intra paucos dies periturum, certo servare cum suspitione intempestivæ suppressionis morbi, recidivæ frequentioris, vel diuturnioris male firmæ habitudinis, forsitan contrahendæ ob impeditam depurationem fluidorum, media febrili effervescentia cæteroqui probabiliter subsequuturam, si absque usu Corticis idem homo minus celeriter, & per viam Criseos, aut etiam Coctionis, ut ajunt, convalesceret; An illum periculosa incertitudini sub spe firmioris valetudinis obnoxium relinquere, & consueta tantum methodo eidem mederi sine adjumento Corticis, nonnisi circa morbi initia hic profuturi.

Ad hosce terminos redacta Quæstio, claritatem quamdam videtur jam præferre pro solutione sui ipsius, saltem aliqua, si non integra, & omnimoda. Quoniam tamen agitur hic de re gravissima, & in praxi frequenter obvia, donari velim negotio tanti ponderis disquisitionem ulteriorem, & prolixius adhuc examen, etsi jam -- *bis terque recoctum*. Haud equidem fuisset difficile paucioribus rem totam complecti, minusve cunctanter, aut minus cæspitanter de eadem decernere; sed brevitatis, hoc saltem loco, in minorem Tyronum utilitatem cessisset, minus vero cunctabunda dicendi forma, in arrogantiam quamdam, qua veluti ex *Tripode* certa nimis dedissem responsa in re, circa quam in praxi vere non semel hæreo. Quia vero plurimum conferre potest ad solutionem Problematis, vel ad partem illius alterutram seligendam, ingenua prius, & severiore nonnihil indagine quærere, quid vere agat

China China in Febres, cum illas sistit & specialiter perpendere, quodnam intercedat discrimen inter curationem ipsarum Februm vulgaribus tantum remediis, vel etiam sponte Naturæ absolutam, & inter eam, quam Corticis oblatione consequimur: idcirco in hac consideratione parumper immorari nunc libet, priusquam ulterius procedamus in materia, quæ modo controversiam patitur, ut scilicet, si quicquam decernimus, quid vere decernamus, appareat, pateatque quid sperandum sit, quidve metuumdum ex cita suppressione Februm exitus cæteroqui ancipitis, ab administrato circa initia Cortice coercitarum.

Ante omnia tamquam Theorema non alienum prorsus a veritate illud præmitti, & admitti quodammodo posse videtur, quod olim prodidit *Thomas Campanella*, Febrem scilicet suapte natura simpliciter morbum non esse, sed potius Remedium contra morbum, cum reapse, si modum servet, evadat tandem remedium Causæ, immo quodammodo & remedium sui ipsius. Atque id saltem ut verum potest admitti, ubi Febris depurativa fuerit, ut pluries diximus; ubi vero fuerit corruptiva, licet hoc nomine veluti per accidens morbi naturam induat; attamen, cum ex instituto ipsius Naturæ excitari videatur ad hoc, ut causam morbificam maturet, ac concoquat (ut verbis Antiquorum utar) hoc alio nomine, spectata, ut sic dicam, intentione Naturæ, non immerito etiam Remedium potest audire, quemadmodum eam ab *Hoffmanno* vocari *Ignem Naturæ purgatorem*, diximus alias. Effervescentia enim febrilis, quæ ab heterogeneis particulis, salibusve dissymbolis sive originariis, sive adventitiis, intra humani Corporis fluida ad turgentiam congestis, vel assidue, vel per intervalla excitatur, eo tendit, ut hujusmodi particularum subactionem, aut secretionem moliat, atque hac via ipsorum fluidorum depurationem, & nativæ illorum Crasis restitutionem producat. Per accidens autem videtur contingere, quod vel immodica sit, & immanis succorum effervescentium, ob Causæ scilicet vehementiam, vel copiam, excandescencia, vel quod eadem effervescentia sit debilior, quam par sit, pro obtinendo fine depura-

tionis, adeoque in neutro casu (ob rationes quidem oppositas) obtineri queat tentata cæteroqui fluidorum defæcatio. Per accidens pariter est, quod ex improprietate particularum agentium, & patientium, moventium, & commotarum, vel nimia fiat fluidorum fixatio, unde stagnationes, & inflammationes, vel quod peccantium particularum congeries, atque saburra tanta sit, ac talis, ut mole, vel activitate partes utiliores superet, adeoque nativam fluidorum texturam plane dissolvat, pervertat, corrumpat, vel ipsa continentia Vasa per vim aperiat, aut etiam disrumpat, atque omnibus hisce modis inferat mortem. Cum vero hoc, quod per accidens fieri dicimus, non raro fiat, sitque accidens, cum contingit, inter contingentia maximum: ideo cum Febrem acutæ naturæ participem præ manibus habemus, eam veluti morbum, & quidem naturæ ancipitis, considerare consuevimus, & ut talem curandam suscipere.

Duplici autem via, ut alibi jam vidimus, cum ad salutem terminatur, solvi solet eadem Febris (sive per curationem Artis, ut vocant, Methodicam, sive sponte Naturæ solvatur) videlicet vel per *Crisim*, vel per solam, ut ajunt, *Coctionem*, sive *Pepasum*: atque utroque modo vel perfecte, ac omnino, ita ut non recurrat morbus; vel imperfecte, & cum suspitione aliqua Recidivæ, quæ proinde morbo tam per *Crisim*, quam per solam *Coctionem* soluto, & tam in spontanea, quam in artificiali curatione, non raro succedit juxta plura Hippocratis effata, qualia sunt -- *Quæ relinquuntur in morbis post judicationem, recidivas facere consueverunt* -- *Iis, qui non ob justam Causam levius se habent, fidere non oportet* -- *Qui morbi diebus paribus judicantur, male judicantur, ac lubenter repetunt* &c. -- propter quas observationes practicas optamus quandoque, ut Febris, quantum par est, protrahatur, neque sua sponte tam cito subsistat: secus ex ipsa spontanea, sed præcoci suppressione, Recidivam metuimus, atque ominamur.

Cum ergo Methodi vulgaris ope exercetur curatio, Medicus nil aliud agit, quam remove impedimenta, quæ sanationem vel per *Crisim*, vel per *Coctionem* possent remorari, eaque pro viribus conatur administrare, quæ eandem *Coctionem*, aut *Crisim*

Crisim adjuvare posse creduntur; adeoque non aliud efficit, quam effervescentiam fluidorum, & præsertim sanguinis, moderari, scilicet vel promovere tantillum, si opus videatur, vel, quod frequentius est, sufflaminare, ut sic redacta, quantum licet, ad opportunam mediocritatem ebullitione, possit deinde a Natura sponte fieri, quod faciendum est pro requisita eorundem humorum despumatione. Atqui hac in re Medicus, ut Inspector morbi, & ut Naturæ Minister, adjutorque se gerit, eidem Naturæ deserviendo, & laborantem adjuvando, ut morbum vincat: eo pacto, quo Chirurgus cavi Vulneris, aut Ulceris repletionem promovet, non quidem carnem ipsam, quæ ope Naturæ succrescit, regenerando, sed removendo impedimenta, ulcus scilicet abstergendo, fasciisque, ac spleniis consolidationem adjuvando, a sola Natura sic adjuta vere absolvendam.

Cum vero Chinæ Chinæ usu curatio Februm perficitur, ipsa directe extinguitur febrilis effervescentia: illiusque inhibetur progressus, & noxa quævis inde emeritura. Atque ita Medicus se gerit ut Dominus, & Arbiter morbi, & ut Instaurator Naturæ, morbum scilicet Remedio illum subigente repellens, ac vincens, Naturamque ipsam vel labentem, vel lapsam, non ad se erigendum blandimentis invitans, aut irritamentis stimulans, sed totis viribus suis sustentans, ac erigens: eo pacto, quo Chirurgus, dum membri alicujus luxati repositionem, vel fracti ossis coaptationem absolvit, morbum ipsum directe tollit, Naturamque propriis viribus impotentem se restaurare manibus ipsis suis sublevat, & in pristinum restituit. Equus indomitus, & effræns (ut rem eandem pluribus explanem exemplis) Equus, inquam, indomitus, quandoque est Febris. Ab eo Vita hominis trahitur, velut Currus, quo Fata sinunt. Medicus moderator est, Aurigæ instar, lora tenens. Si vulgari utatur hic methodo in curatione Febris, id aget tantum, vel studebit agere, ut medium furens Equus teneat iter, ne in foveas hinc inde paratas obliquus feratur, Currumque, vel Hominem perdat; non vero impediet, quin cursum suum Equus expleat, usquequo illi suppetunt vires, & furor, non sine gravi metu, quod dum

Fertur equis Auriga, nec audit currus habenas,

offendat ille tandem ad obicem aliquam; ad quem allisa male consistens facile frangatur machina. Quod si China China utatur Medicus, id aget, ac si retracto magistra manu convenienter fræno, Equum vi sistat, aut retrogradum faciat, & hoc pacto totius incerti cursus declinet pericula.

Hæc quidem, quæ tantam præseferunt speciem, vera sunt pro statu præsentis. Inquirendum superest, an eandem retineant speciem pro statu futuro, cui quoque necesse est, ut prospiciat providus, & prudens Medicus. Ut hoc felicius assequamur, non abs re erit aliam instituere comparisonem, qua examinemus, quodnam adhuc intercedat discrimen, generaliter loquendo, inter curationem Februm tum absque usu Corticis, tum medio Cortice peractam, & curationem aliorum morborum nequaquam Febrilium, ac præsertim Chronicorum; hinc enim non parum luminis forsan emerget ad id, quod quæritus, clarius explanandum. Et ut a curatione Februm sine usu Corticis, idest vel a Natura tantum, vel ab Arte remediis, ut ajunt, methodicis instituta exordiamur, ea inter hujusmodi curationem, & curationem aliorum morborum, præsertim diuturniorum, est discrepantia, ut Febres sic curatæ, vel etiam sponte solutæ per se ipsas, & ex se ipsis, videlicet per ipsam effervescentiam suam continuatam, vel repetitam, & rite, atque cum moderamine semper tractatam, solvantur, ut ignis accensus extinguitur tandem per ipsam pabuli sui consumptionem; atque hac via sunt remedium, ut diximus, non tantum suæ Causæ, suique Fermenti, verum & quodammodo sui ipsius: quandoquidem ipsum febrere, utut utile nonnunquam futurum sit, incommodum tamen, ac proinde quoquo modo morbosum semper est. Morbi vero Chronici, saltem quamplurimi, qui citra ullam effervescentiam, aut ebullitionem & fiunt, & sanantur, sæpissime saltem, ne dicam, semper, curantur per depressionem aut absorptionem ipsius Causæ morbificæ, seu principii cujusdam salini peccantis, per hujusmodi absorptionem inconspicui redditus, nec amplius lædētis: qua ratione per usum Salsæ parillæ v. gr. alteriusve similis alterantis, corrigi quotidie dicitur humorum dyscrasia

fit multiplex in morbis quamplurimis diuturnioribus.

Hæc posita diversitate, videtur id subsequi, quod Curatio Febris, quæ per deservescentiam ipsam febrilem rite, feliciterque perductam, atque *integre*, ac perfecte solutam, seu *judicatam*, absolvitur, ita defæcat eo casu succos effervescentes, & ita segregat per despumationem quamdam fermentum peccans, ut difficillima sit amplius ejusdem reviviscentia, aut cum succis jam depuratis nova commixtio, præsertim cum non minima illius portio tempore deservescentiæ secerni non solum, sed & excerni consuecat. Ex opposito curatio morborum Chronicorum nequaquam febrilium, quæ per absorptionem solam principii peccantis peragitur, ita principium illud deprimit, illaqueat, ac abscondit, ut rationabilis superfit suspicio, quod tractu aliquo temporis possit illud, levi quapiam data occasione, rursus sui juris fieri, exaltari, conspicuum reddi, & in libertatem rursus aliquam vindicari, nisi provida Natura illud, priusquam denuo exaltetur, excernat. Et ob hanc rationem morbi hujusmodi Chronici, nonnunquam etiam Herculei, longe feliciter curantur per supervenientem Febrem validam, quæ completo cursu *perfecte* postmodum *judicetur*, quam per quamlibet Curationem artificialem, per absorbentia, & specifica; ut & per evacuantia quævis (quæ *viæ creætoria* tantum, sed non *secretoria* pollent) absolutam; secus vero contigit, si Febris morbo Chronico superveniens *judicetur imperfecte*, ut sæpe assolet; tunc enim ex imperfecta Febris judicatione, & ex morbo adhuc superstitite, geminatur incommodum. Atque hæc est differentia, quæ intercedit inter Curationem Februm, ut ajunt, Methodicam, aut etiam spontaneam, & inter aliorum plurium morborum minime febrilium curationem.

Hæc autem ipsa curatio, quæ competit morbis, ab humorum effervescencia minime genitis (ut aliam partem assumptæ comparationis prosequamur) ea, inquam, ipsa est, quæ Febris adhibetur, quando curantur ope Corticis; eo enim, & fermentum febrile absorbetur, & occasio effervescendi non minus, quam effervescencia ipsa demitur ab humoribus. Quamobrem Medicus Cortice utens, ubi

Torti Therap. Spec.

vere Febrem, seu effervescentiam ipsam curare expediat, illique validum suffragmen imponere (cujus rei opportunitas modo controversa est) vere dici potest mederi Febri, illiusque Causæ: utens vero vulgari methodo, dici potest potius eidem Febri blandiri, litare, & sacra facere, tantum ne noceat, ut blandiri mos est Equo furenti, ne potiatur fræno, cum nequit eodem cohiberi; ni fortassis illam violentioribus remediis irritando ad nocendum laceßat, ut acriori regimine furentem Equum exasperando, petulantior ille redditur, aut magis refractarius.

Hujusmodi ergo curatio, quæ per Corticem peragitur, & fit per absorptionem principii peccantis, hoc pacto depressi, & inconspicui redditi, vere fit per *Conditionem* sui generis *peculiarem*, ut tetigimus *Lib. I.* non eam scilicet, quæ Naturæ patienti competit, sed quæ competit Arti agenti, qualis est, quæ pari ratione fit in Morbis febrili effervescencia carentibus. Hæc tamen curatio per absorptionem facta, seu per *artificialem Conditionem*, præsertim in morbi principio, obnoxia pariter est nonnunquam, & aliqua saltem ex parte, novæ reviviscentiæ principii absorpti, ni tractu temporis illud a Natura subigatur perfecte, aut e corpore eliminetur, vel nisi ab Arte ipsa pessundet penitus per diuturnam, & per intervalla repetitam oblationem remedii. Quæ conditiones cum sint incertæ, ipse alias Corticis usum in Intermittentium *Benignarum* principio proscripsi *Lib. I. Cap. VIII.* nisi illæ fuerint manifeste *Corruptivæ*; nisi enim tales sint, nulla est necessitas statim confugiendi ad Corticem neque ex parte morbi suapte natura salutaris, neque ex parte Remedii, etiam si administretur serius, semper nihilominus etiam tunc profuturi. In curatione itaque Februm facta per solam absorptionem, aut depressionem Febrilis fermenti, & præcipue in illarum principio, locum pariter videntur habere posse suspensiones *Hippocratis* suprarecensitæ de facili Februm imperfecte judicatarum recursum, quemadmodum locum habet eadem suspicio Recidivarum, & æque militat in curatione non absimili, ad alios Morbos non febriles communiter adhibita, ut non raro eventus patefacit, utque notavimus jam *Lib. I.* & paulo supra confirmavimus.

Q

Cum

Cum tamen hæc eadem suspicio minime remoretur Medicos a curationibus tot morborum per remedia sales humorum peccantes absorbentia, vel, si magis placeat, disgregantia, aut quovis alio modo corrigentia, quotidie exercitis; quinimo cum suspicionem hujusmodi infringat spes, quod Natura resumptis viribus depressum jam, devinctum, & detentum compedibus hostem per consueta excretionum loca vel sensibiliter excernat: eadem idcirco spes in concursu ejusdem suspensionis videtur eo magis fidentes posse nos reddere in hujusmodi quoque curatione Febribus adhibenda, quo majus est in hoc morbo, quam in illis periculum, & quo major est in hoc remedio, quam in illis certitudo effectus. Et sicuti in curationibus, quæ ad Chirurgiam pertinent, quasque supra tetigimus per modum exempli, ut in coaptatione partium Ossis fracti, vel in occludendis statim omni arte periculosus, amplis, & penetrantibus Abdominis vulneribus, obvii tantummodo Morbi citam sublationem, subitamque, quantum licet, Naturæ, & membrorum redintegrationem quærimus, difficillimam deinceps, viisque naturalibus sæpe carentem, saniei, puris, vel cruoris excretionem uni Naturæ industriosæ absque magna sollicitudine relinquentes: ita, suppressa statim, ut sic dicam, per Chinam Chinam Febre periculum imminente, non videtur attendenda plurimum sollicitudo de sensibili aut insensibili expulsiōe pauculæ materiæ absorptæ, a Natura jam victrice facile instituenda per tot naturales, & amplas, quæ hinc illinc prostant, patentque vias.

Denique quoniam curatio Februm, quæ fit ab Arte ope vulgaris methodi, ut & ea, quæ sponte fit a Natura (& hæc quidem non est exigui ponderis consideratio) illarum judicationem sortitur modo bonam, atque perfectam, nempe ad salutem: modo imperfectam, nempe ad alios morbos, aut Recidivas: modo malam, nempe ad mortem: curatio vero, quæ fit per Corticem, semper sortitur judicationem saltem imperfectam, & non raro etiam perfectam, ac optimam; hinc est, quod ad excludendum usum Corticis in principio Februm exitus cæteroqui ancipitis, opus esset, ut Medicus haberet certitudinem de futura Recidiva, & quidem graviore ex usu

Corticis, & judicatione perfecta, & salvari, abstinendo a Cortice, vulgaremque tantum methodum usurpando. At revera vulgaris Methodus non vere sibi, sed ipsi innititur, ut vidimus, effervescentiæ febrili, quæ aut Criseos, aut naturalis Coctionis instrumentum est. Hæc autem ipsa effervescencia, cum simul sit instrumentum modo depurationis fluidorum, modo depravationis, & corruptionis eorum, non tantum pugnat adversus Causam morbificam, verum etiam (vel tunc cum proficit) adversus Ægrum, quem mille cruciatibus torquet: cum Cortex ex opposito contra solam nervosè pugnet sine ullo tamen tumultu Causam Febris.

Non tamen ideo inficias ibo, quia iterum fateor, & quod fatetur *Mortonus* ipse, meliorem esse curationem, quæ fit per deflagrationem febrilis effervescentiæ, quando perfecte succedit, ac sit ea, quæ fit medio Cortice per inhibitionem progressus ipsius effervescentiæ febrilis: prior siquidem, ignis adinstar, est Remedium sui quasi per absorptionem, & consumptionem Causæ: Cortex vero per solam illius absorptionem, vi cujus ita compescit fluidorum turbas, ut aliquis forte tumultus queat iterum suscitari. Etsi enim hoc remedio non sola (quod perperam quispiam credat) tollitur effervescencia, sed ipsa simul, ut diximus, occasio effervescendi: attamen occasio isthæc non æque tollitur usu Corticis absorbentis, ac tollatur ope incendii febrilis, fermentum ipsum, quod effervescendi occasio est, veluti comburentis, quando integre, atque perfecte hujusmodi opus absolvit. Proinde (ut redeamus ad nos) pars alterutra nostri Problematis in Praxi non est casu, sed summa cum animadversione, & prævia consideratione eligenda. Cum enim, si subsequutura esset mors, idque nobis certo ab exordio morbi innotesceret, procul dubio offerendus esset Cortex: & si subsequutura esset salus per crisin perfectam, aut per perfectam coctionem, idque nobis similiter constaret, satius esset, meo judicio, circa initia hujusmodi Febris abstinere a Cortice; ideo utroque hoc scopo nobis proposito æquum est, cum se se offert agendi occasio, examinare diligenter conditionem rei, ut tutiorem insimul, & prudentiorem partem eligamus in casu utrinque nonnihil,

nihil, cum disparitate tamen, ancipiti.

Dubium interim non est, quod si in æqua lance ponatur utraque Problematis pars, non præponderet ea, quæ suadet oblationem Corticis, cum longe majus sit, quod imminet ex illius omissione, quam ex oblatione periculum, possitque insuper istud facilius, & probabilius evitari. Natura videlicet ipsa, etiam præcisa effervescentia febrili, per mitiorem fermentationem morboas particulas in sanguine resistentes secernente, & tractu temporis per loca idonea expellente secundum eam saltem portionem, quam non valet plane subigere. Sane si imminens datum esset prævidere, ac præcavere hujusmodi Febres, sive illæ *Corruptivæ* futuræ essent, sive etiam *Depurativæ*, quod nobis prorsus occultum, adeoque si foret in potestate nostra

— *venienti occurrere morbo* —

procul dubio omnibus, quibus possemus, remediis præcautionem febrilis effervescentiæ tentaremus, etiam si impedita hujusmodi effervescentia, quotiescumque ea depurativa futura esset, ipsa pariter præpediretur cruoris depuratio. Quia enim tunc esset incerta futura hæc depuratio, certus vero morbus, & consequenter incerta salus, esset autem sperabile quoquo modo depurationis opus tum a remediis ipsis Febrem prævenientibus, ac impedientibus, tum ab aliis successive adhibendis, tum a Diætâ, tum ab ipsa Natura suarum secretionum, excretionumque nequaquam oblita: ideo cum ratione institueretur Prophylaxis pro inhibenda imminente Febre, fortassis Hominem interemptura, vel in morbos Chronicos, & insanabiles, vel in statum valetudinariû, Vitæque brevitatem deductura, & fortassis ex opposito etiam profutura. Quidni ergo, si Febrem imminens licet (utinam æque fieri posset, ac liceret) impedire, ne adveniat, quidni, inquam, liceat impedire, ne progrediatur?

Quamvis autem hæc valde præponderent alteri Problematis parti, magisque adhuc præponderent, si celeritas, qua Febri ad Continuum properat, pendeat, ut nonnumquam potest pendere, non tam a prava præexistente sanguinis diathesi, quam ab influxu copioso, ac celeri ipsius Fermenti redundantis, & per copiosum proinde, ac celere Corticis usum pro-

cul dubio reprimendi: non tamen ideo contemnendæ sunt suspiciones haud irrationabiles in contrarium, quod nempe aliquando saltem satius sit, propositas Febres sinere progredi, quam statim suppressere; & consequenter congruum erit videre, ubinam talis suspicio possit habere locum probabilem, vel saltem ubi non possit habere. Statutis etenim circumstantiis, in quibus animose possit, debeatve Cortex offerri in istarum Febrium principio, spreto scilicet in conspectu gravioris, evidentisque periculi metu malorum, quæ forsitan suboriri possunt, & forsitan non, facile erit prudenti Medico se ipsum hic & nunc determinare ad hanc, vel ad illam partem, prout magis, vel minus indicari videbit Febrium suppressionem, scilicet, prout magis, vel minus accedunt ad eas, de quibus ratione adjunctorum, & circumstantiarum, minime dubitandum est, quin sint statim sistendæ, tamquam vere *Corruptivæ*, ut infra.

Si ergo Febris orta Intermittens, statim vero *Subcontinua* reddita, & ad Continuum essentialiter citissime progrediens, qualem a principio descripsimus per modum exempli, si, inquam, ista, præter enunciata ibi, vel similia symptomata, habeat peculiariter ab exordio sui symptomata aliquod ex iis, quæ Febrem Intermittentem Perniciosam reddunt, puta *Lethargum*, *Syncopem*, *Cardialgiam* &c. non quidem in eadem præcipiti intensione (tunc enim uti Comitata denominaretur ab illo symptomate Perniciosa, non a Continuitate) sed neque in gradu plane vulgari, hoc est, cum distincto aliquantulum caractere non modici ponderis: eo casu Febris absolute pro *Corruptivæ* habenda est, & ad exitium non multo post terminanda; siquidem præter imminens Continuitatem, & Acutiem, habet insimul nescio quid præcipitis in adjuncto peculiari symptomate intenso, quod certam perniciem præmonstrat. Vix enim fieri potest, quod post principium hujusmodi grave, mors non subsequatur in statu, in quo cuncta fortiora futura sunt: adeoque in talibus circumstantiis minime hæsitandum est circa oblationem Corticis in ipso principio, priusquam essentialis Continuitas, brevi superveniens, occasionem tollat cito labilem. Porrigendus autem est Cortex Methodo placido-

cidiorē, ne uno ictu suffocetur Febris; eo tamen vigore porrigatur, qui potis sit statim eandem Febrem valide plectere, & enervare, exhibendo *v. gr. drachmam unam mane, & sero per tres, aut quatuor dies, vel drach. j. ss. prima vice, & semel tantum ea die; mox drach. unam mane, & sero secunda die, semidrachmam vero tantum bis in die per tres, vel quatuor sequentes dies. Uno verbo, ea proportionē incedendum est, quam exigit motus Febris lentius, vel citatius ad continuam tendentis, cum sufficiat nobis eo passu, & eo motu progredi, qui apte sufficiat ad prohibendam Continuitatem essentialē. Hoc posito in tuto, quo blandius operamur in cohibenda Febre, eo melius. In istis casibus, ubi alicui in usu remediū non satis versato, & nescienti exacte metiri proportionem inter activitatem Febrifugi, & extenuationem Febris, obscuritatem aliquam, aut confusionem offundant antedicta, is poterit uti laudabiliter, & cum fructu *Mortoni* methodo æqualiter Chinam Chinam distribuentis, *drachmam unam* videlicet singulo quadrihorio usque ad extinctionem Febris, licet talis methodus facta collectione sit nonnihil superabundans in dosi, nimisque fortasse celeriter hoc loco Febrem suffocet. Nihilominus satius est sic agere cum aliquo excessu, quam nimis imbecilliter, cum deest notitia debitæ proportionis: ne scilicet si *Æger*, non subacta per Corticem nimis parce exhibitum Febre, naturali ferociæ morbi succumbat: dicatur culpa Corticis obiisse, & ipse demum Cortex videatur occidisse, cum non servaverit. Qui vero talem proportionem rite noscit, longe melius finem assequitur, immo eo præcise tempore, quo vult assequi, impendendo longe minorem Corticis quantitatem, sed dosim modo largiorem, modo parciorem alternando, suspendendo, & crebrius, vel rarius repetendo pro morbi exigentia, & pro complemento propriæ intentionis. Illud tantummodo animadvertendum, quod si symptoma grave perniciem minitans eam minitetur, vel cito pariter immineat, & sine intervallo temporis essentialis Continuitas, tunc statuta jam ut necessaria oblatione Corticis, opus est uti ea ipsa methodo, quam descripsimus *Cap. III. Libri* antecedentis pro curandis Pernicio-*

sis istis ad Continuas Acutas tendentibus in suo progressu. Quod enim dictum est fieri debere in progressu, faciendum similiter est in principio, si eadem suadeat necessitas; adeoque & in hoc casu *duæ, vel tres drachmæ* Corticis, si opus sit, prima vice poterunt exhiberi. Sedata autem Febre, Recidiva erit præcavenda modis iisdem, vel similibus, qui eodem *Cap. III. citati Libri*, & alibi fuere propositi, quosque hic repetere supervacaneum foret.

Inventa jam circumstantia aliqua certa, in qua valde opportunum est, aut necessarium exhibere Corticem in descriptarum Februm principio, cum proportionē possumus sine determinata tamen regula uti hoc exemplari pro dignoscendis cæteris circumstantiis, in quibus rationabiliter liceat idem aggredi. Quo magis ergo Febris Subcontinua in suo principio ad Continuum Acutam celeriter vergens juxta indicia suorum symptomatum accedet ad naturam perniciosam, Intermittentibus veris, seu Comitatis familiarem, adeoque valde præcipitem, etsi peculiare aliquod symptoma perniciosum non plane elucescat, eo magis fidenter tentare poterimus usum Corticis. Quo vero minus accedet ad talem naturam, sed potius nonnihil benignioris, lentiorisque progressus habebit ad Acutiem, & ad Continuitatem, etsi & a principio illuc tendat, eo cautius, & temperantius utendum erit ipso Cortice, illum videlicet vel plane omittendo, vel saltem minus celeriter exhibendo, procrastinando scilicet eadem segnitie, qua movetur Acutiem, & Continuitatem versus ipsa Febris, cum adventitia tamen, ne occasio interim præterlabatur. Atque in hisce Febribus quandoque contingit uti cum maxima securitate Febrifugo circa earum augmentum, aliquot paucis nempe transactis diebus, in quibus nonnulla facta est ignis febrilis diffusio, acceditque illarum motus ad motum usitatiorē reliquarum Subcontinuarum Malignantium, quarum exempla protulimus in Historiis, quasque jam diximus Cortice curandas in ipsarum progressu, & transmutatione.

Tota difficultas reducitur ad primos dies, in quibus aliquando non prius Intermittens est Febris, ac in Continuum migret, qui casus non infrequens est in præ-

vi: immo sæpissime plures Acutæ Febres sic incipere consueverunt (neque enim semper oriuntur Continuae essentialiter, neque semper tales paulopost deprehenduntur) idque præsertim contingit iis tempestatibus, & Constitutionibus, quibus Intermittentes Febres solent vigere, puta Æstate, Autumno, aut Vere, rarius vero Hyeme, quo tempore Febris Continua ut plurimum vere Continua oritur, & sibi semper, si non æqualis; saltem valde similis: secus aliis temporibus, ut dicebam, quibus potius videtur, quod Febres suapte natura oriantur Intermittentes, nec nisi per accidens, etsi quamcito, in Continuas degenerent; de qua diversorum generum continuitate fusius verba facturi sumus *Libro V.*, ubi *Subintrantium*, *Proportionatarum*, & simpliciter *Remittentium* Februm variam indolem declarabimus.

Inhærendo itaque arcte Problemati restricto ad primum istud principium Februm propositarum, & statuto, quod Cortex statim in illis propinandus sit, si aliquod symptoma Pernicioso analogum simul appareat, immo etiam quod idem faciendum sit, proportionem adhibita, in casibus peculiari quidem, & valde gravi symptomate vacuis, sed nihilominus ad naturam perniciosam accedentibus, hoc est de futuro tandem exitio valde probabiliter suspectis, non aliud mihi dicendum superest pro clariori, magisque specifica determinatione, nisi quod posito hoc scopo, quilibet in illum collimare debet pro ratione sui captus, sui metus, suæ spei, & suæ credulitatis. Mihi sane non alia mensura est, nisi metus meus modo major, modo minor, modo nullus, tam pro determinatione exhibendi, vel non exhibendi Corticem, quam pro electione modi, methodive illum modo citius, modo tardius, modo lentius, modo celerius, modo crebrius, modo rarius, modo parcius, modo plenius offerendi: quibus omnibus in casibus pro re nata utor arbitrio meo, finens, ut & alii utantur suo. Felix, quem nulla præoccupat intempestivæ animositatis, aut formidinis vehemens affectio, sed quæ sunt metuenda metuit, quæ spernenda spernit, & quæ speranda sperat, Ast & hic vere

— *Pauci quot æquus amavit*
Jupiter, — quos inter nec ego sane.
Torti Therap. Spec.

Ubi vero rationabilis metus prudens tem, & expertum Professore ab initio merito occupaverit; cumque sit res maximi momenti non servare periclitantem, cum possis; sed sinere in discrimine, ac tandem perire, quem certo sanare posses; hinc est, quod in valde ancipiti tutior pars eligenda videatur, & quocumque morbi tempore valde periclitetur hominis vita, ea sit omni, quo datum est, conatu statim ponenda in tuto, saltem pro imminente periculo, non neglecta prævisione futuri. Facit pro hac determinatione consideratio, quod in casibus istis res non se habet, ut in Intermittentibus vulgaribus, in quibus si congruum non censeatur Corticem offerre in principio, potest ille pro libito offerri in progressu; ast hic si non offeratur statim, occasio prætervolat jactura irreparabili: facitque magis paritas inde a fortiori deducta, nempe quod sicuti in principio Intermittentium benignarum, a quibus abest omne periculum, potest secundum plurimos impune offerri Cortex, ita & multo magis id fieri poterit in principio Subcontinuarum Perniciosarum, cum quibus non leve conjungitur, & ex quibus semper majus impendet periculum. Facit pariter alia consideratio, quod sicuti in Perniciosis Intermittentibus Comitatis, ex. gr. Tertianis, tuto semper, & non raro sine ulla recidiva, ut retulimus in Historiis, offertur, Cortex in fine tertiæ sæpè sæpius Accessionis, hoc est die morbi quinta, ita videtur æque tuto, & simili cum sorte offerri die quarta in istis: neque enim citius possumus noscere Circuitum febrilem, & intermediam apyrexiam, utut brevissimam, & fugacem, quæ oblationi Corticis fundamentum præbet. Discerpantia autem unius, aut alterius diei parum immutare videtur conditionem hujusce rei. Immutat tamen aliquo pacto, quia cum Subcontinuae istæ Solitariae sint de genere Februm Acutarum simpliciter; Intermittentes vero Perniciosæ, seu Comitatae sint de genere Peracutarum, & nonnunquam etiam Acutissimarum, quinta v. gr. dies, quæ in Perniciosa Solitaria habet rationem Principii, in Comitata potest habere rationem Status, quo tempore minor est difficultas in coercendo impetu Febris, præsertim exitium certum afferentis, quam in principio istius

anceps insuper periculum tantummodo minitantis. Sed & hanc difficultatem nonnihil enervare videtur alia practica consideratio in contrarium, qua constat, quod æquali cum fructu, & securitate exhibetur Cortex, ut pariter vidimus, in his ipsis Subcontinuis Malignantibus, *tardiuscule* tantum Continuitatem suam acquirentibus, puta die octava, aut nona: ut proinde æque bene fieri posse censendum sit in *Principio* eadem cogente necessitate, quod non male actum reputatur, ac reperitur in *Statu*, immo & in *Augmento* ipso, quemadmodum etiam in *Historiis sequenti Capite* describendis patefiet.

Discrimen tamen aliquod (ut nihil subiticeam) adhuc intercedit inter suppressionem Intermittentis Comitatus. Subcontinuaeque Solitariae, sed *tardigradae*, ex una parte, & inter suppressionem ejusdem Subcontinuae, sed *velocioris*, ex alia. In Perniciosis siquidem Intermittentibus Comitatus tota, vel fere tota malitia se tenet ex parte fermenti Cortice domabilis, pauca, vel nulla infectione superfluite in sanguine. Item in ipsis Perniciosis Subcontinuis, sed tendentibus *pedetentim*, ac lentiore progressu ad Continuas essentialiter, vitium videtur pariter se tenere, præcipue saltem, ex parte ejusdem fermenti, seu portionis illius resistantis, nec quolibet Accessu integræ subactæ, fere ut in Subcontinuis benignis, seu mere *Subintranantibus*, secundario vero tantum ex parte sanguinis: & propterea in ipsis quoque sic progredientibus locus congruens videtur inhibitioni progressus ulterioris absque ulla gravi suspitione, in iislem autem ad Continuas *celeriter* tendentibus vitium magna ex parte etiam a cruore pendere, jam supra suspicati, ut proinde non pari forsitan passu, aut certitudine processura sit contra istas actio Corticis. Potest tamen adhuc ex alia parte hic conjici, quod alias conjecimus, quodque etiamnum diligenter perpendendum videtur, nempe quod istæ quoque perpendere possunt principaliter ex Fermento ipso vel *copiosiore*, vel *crebrius influente*; & in hoc casu, de quo non pauca est probabilitas, ampla esset, ut patet, offerendi statim, & copiose Corticem occasio, atque libertas.

Hæc tamen rursus hæsitanter, & data opera tantum problematice prolata, melius examinent, experianturve prudenter cordatiores Viri; neque enim semper ausus sum exercere, quod modo videor suadere, siue id factum sit ob diuturnam consuetudinem in contrarium, siue ob præjudicia quædam in mea forsitan mente adhuc latitantia. Quod autem a me actum est, aut observatum, tum paulo infra, tum sequenti præsertim Capite fideliter describam, ut cæteris, si qui sint, minus expertis pro modulo valeat deservire. Interim in hunc finem lubet præmittere practicam observationem *Mortoni*; siquidem ex ea, quænam sit (ipso referente) diversitas inter oblatum & non oblatum quandoque Corticem in harum, aliarumque etiam graviorum Februm *principio*, valde notabiliter videtur elucescere -- *Nuperrime*: inquit ille de Febris Continuis in genere: in familia Vicini mei Domini Man (ubi octo ad minimum simul decumbabant uno, eodemque modo primum correpti) sex quos invisi ante tertium diem morbi, scilicet priusquam venenum (subintellige febrile) ex mora exaltaretur, mera Corticis exhibitione, cum, vel sine Venæ sectione, pro ratione symptomatum, spatio bidui, vel tridui integre restitui: Dominum vero ipsum, atque ejus Conjugem (qui opem medicam ad septimum, vel octavum diem distulerunt) ex Orci faucibus non nisi spatio Lunæ integræ difficultè admodum, usu frequentium Vesicatoriorum, Alexipharmacorum, cæterorumque ejusmodi Anripestilentium remediorum liberare potui. Cortex hic nihil valebat. Delirabant enim, lipothymia, subsultibus tendinem, cæterisque diris in genere nervoso symptomatis afficiebantur Patientes, petechiis etiam, atque eruptione miliari quaquaversum interspersa notabantur. Hæc Mortonus, cujus observatio experimentalis non parum afferre potest fiduciæ pro exhibendo in Subcontinuarum malignantium principiis Cortice vel utiliter, vel saltem innoxie. Ulteriorem adhuc fiduciam potest addere *Sydenhamii* auctoritas in Epistola ad *Bradyum*, ubi hæc habet, quæ Lector attente perpendat velim -- At vero *Tertianæ*, *Quotidianæque*, etsi post unum, alterumve paroxysmum omnino videantur intermittere, tamen non ita

paroxysmo (quod & a me ante est notatum) postea ad Continuarum fere speciem vergunt, & ad remissionem tantum, etiam diebus, quæ intermissionem pollicebantur, accedunt, præsertim ubi Æger lecto defixus, regimine iusto calidiori, aut medicamentis Febri per sudores efficiendæ dicatis, fuerit multatus. Hoc in casu, a remissione quantumlibet exigua (id enim mihi unum superest) ansam arripiens, pulverem (intelligo Chinæ Chinæ) quam proxime a paroxysmo (quantum conjectura valeo) ingerendum propino. Immo nedom in hoc, sed & in Paragrapho immediate subsequenti magis aperte idem profitetur, inquit: Febres quasdam ex Intermittentium genere nonnunquam grassari, quæ post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem Continuarum nituntur: subditque, nulla mihi est religio, Corticem vel in maxime Continuis hujus species sumendum proponere, qui ad apyrexiam certo ægrum perducet, modo assiduus Lectuli calor, & intempestivus Cardiacorum usus Continuitatem Febri non conciliaverint: quo in casu Peruvianum Corticem nihil quicquam profecisse plus semel observavi. Ex quibus omnibus patet, Auctores istos minime vereri Corticem offerre in Subcontinuarum Perniciosarum principio, videlicet ante tertium morbi diem, vel post unum alterumve paroxysmum, vel paulopost.

Animadvertendum est autem, quod aliquando, licet rarissime, Febres hujusmodi tali vigore, impetu, & celeritate ad Continuas Continentes tendunt, ut nequeat ullo pacto impediri a Cortice etiam circa initia propinato illarum progressus: quo fit, ut illum inutiliter quandoque administrari contingat, quod & Sydenhamius adnotavit, procedunt videlicet hujusmodi habitudine Febris non tantum a regimine calidiori, & ab intempestivo Cardiacorum usu, aut ab assiduo Lectuli calore, ut inquit idem Auctor, verumetiam, & quidem principaliter (ubi præsertim Causæ istæ procatharticae non adfuerint) a copiosis impuritatibus præexistentibus in sanguine, & ab influxu parvioris fermenti commotis; atque iterum potius ab his, quam ab ipso copioso fermento, modicas, aut exiguas sanguinis impuritates agitante. In hujusmodi casu facile est rem dignoscere

saltem a posteriori. Cum enim effectus boni Corticis sit citus, certus, statimque sensibilis, eo ipso, quod semel validiuscule, seu bis, ac ter modice administratus nil proferat sensibilibus, certum est, Febrem, etsi obscure periodum quandam servantem, a fermento Intermittentium proprio nequaquam pendere: & tunc vel ab usu Corticis cessandum est, vel saltem non illi uni fidendum, sed aliis remediis tractanda Febri, non quidem quia nocuus (quod sciam, aut unquam noverim) possit esse Peruvianus Cortex, cum non proficit, posito quod congruenter sit adhibitus; sed solum ne inutiliter administretur. Privilegium enim, quod competit ex jure præscriptionis immemorabilis reliquis remediis, quod scilicet iis utamur credentes, quod insensibiliter tractu temporis proferat, contulerintque salutem intra 14. vel 20. dies acquisitionem (intra quos sanantur & rustici qualibet Medicina destituti) non competit Cortici; neque illud huic concedendum esse præsumpserim, quippe Remedio post annos 60. apud nos adhuc recenti, ac impuberi, nec mucida, & seculari, ut res exigat, barba insignito.

Difficultas, itaque, si qua est, non consistit in hoc, quod exhibitus Cortex fortasse non proferat, seu Febrem non tollat in casu nostri Problematis; sed consistit in hoc, quod proferat nimis cito, Febremque submoveat intempestive, cum fortassis expediret sinere eam vel aliquantisper, vel omnimode progredi. Et circa hoc tandem, non obstantibus iis, quæ supra retuli pro illius usu in Febrium designatarum principio, iisque pariter, quæ sequenti Capite sum allaturus ex propria experientia, lubet nihilominus patefacere, quæ in contrarium mihi visus sum observasse, si non experientia mea (quam cum cautela proportionata arduo Vitæ humanæ negotio semper instituere, & exercere studui, ut Virum probum, & honestum decet) saltem fortuito ex aliena experientia, animosioribus, minusve peritis ratiociniis, sive majoris inconsideratis præjudiciis innixa. Non hæc loquor de Professoribus veris, quos semper colam: loquor de Chirurgis quibuldam (non omnibus) audacibus æque ac imperitis, & superficiali quadam inconcinna Theorices

tingtura infectis, quos ex Gallia huc advexerunt bellicæ Cohortes, ac Turmæ, tunc cum vasti Torrentis ad instar Serenissimi hujusce Domini ditionem ferme universam, Urbesque omnes, ac præcipue nostram, quippe cæterarum Matricem, occupavere, donec Germanis, Nostratibusque simul armis, & Copiis depellerentur. Celticarum itaque Legionum Chirurghi non pauci (cæteris sua sit laus, sitque major tot Viris Illustribus floridissimi illius Regni, Academia-rumque, ac Universitatum illius) in principio quarunvis Februm, quoquo modo periodum habentium, dilutam infusionem aliquot unciarum Chinæ Chinæ suis Ægrotantibus sine ulla ferme methodo propinabant: quo fiebat, ut persæpe advocarer tractu temporis ad eos invisendos; quoniam & inde plures, contumacesque tecidivas, & malum corporis habitum, & nonnunquam acutas Ægritudines contrahebant. Quæ mala cum pluribus accidisse observarim (licet plurimis etiam res ex voto successerit, aliisque eadem infortunia contigerint Cortice nequaquam curatis) aliena impensa, alienoque periculo didici, aut mihi didicisse sum visus Corticem Peruvianum indiscriminatim in omnium Februm etiam periodicarum principiis fortasse non semper tuto exhiberi. Inter hos memorabilis mihi visus est casus *D. de Beauxendroits*, Honestissimi Viri, & Gallicæ Militiæ Præfecti, quamvis hic fortasse minus, quam alii alibi, errarit Chirurgus curans, sive potius Pharmacopola; utroque enim ille munere fungebatur.

Laborabat Vir iste Nobilis Tertiana duplici, ad Continuum Acutam celerime properante, cum accerrimo inter cætera symptomata capitis dolore, levem quandam mentis alienationem ipsi dignoscenti inferente. Illi statim obtulit valde perperam Pharmacopola Tartarum Emeticum, deinde Chinam Chinam paravit, & ex Vino bibendam præcepit, vel saltem infusionem illius (Chinæ Chinæ substantia quoad majorem partem in fundo remanente) ad cyathos plures, statis horis sumendos. Assumit ille, & Febris incipit mitescere; dolor tamen capitis acutus perseverat. Accitus ego sanguinis missionem præcipio, & de con-

tinuando usu Chinæ Chinæ ambigo anceps. Expetit tamen Æger continuationem remedii, illique animum adjicit ignarus Pharmacopola. Sino ego utrunque (neque enim aliud agere in mea potestate erat) in mani consilii sui. Prosequitur Æger usum Corticis, & a Febre paulopost liber evadit. Sed licet infebriticans, non tamen bene se habet. Dormit parum, sibi-que ipsi videtur noctu non plane mente constare, medio quasi inter somnum, & vigiliam statu se habens, accusansque dolorem capitis gravativum fere continuum: Suadeo illi novam sanguinis missionem, frequentemque clysmatum injectionem cum circumspecto, & parco victus regimine. Cuncta renuit; operaturque, & vivit suo Marte. Redeunt Febres, repetitque usum Corticis, me nequaquam vocato: illisque fugatis dum me per Urbem fortuito offendit, narrat quæ gesta sunt; conqueriturque graviter de contumaci capitis dolore. Et quoniam intra Arcem cui præerat, proxime se recepturus erat ob imminentem Urbis expugnationem, nostramque per consequens liberationem, suasi saltem ex officio meo, ut sibi quammaxime caveret, & curam diligentem adhiberet. Sed paucis elapsis diebus, cum laboriosam, irregularemque noctu, & interdiu vitam traheret, imminente prandio repente Apoplecticus factus est, statimque vita functus, me quidem illum vix vivum, ac jam expirantem (quod post unam, vel alteram horam contigit) reperto. Certe mihi incongrua, & intempestiva visa est Emetici, ac Febrifugi oblatio: nihilominus fortasse idem contigisset, si aliter fuisset curatus: præstititque non parum funesto eventui & prava dispositio, & præposterum regimen victus. Sed & repentina rapidæ Febris suppressio aliquam hic sibi vindicat suspicionem.

Contra in Perniciosis Intermittentibus septem priorum specierum, videlicet pernicioso symptomate *Comitatis*, cum repentinus inopinato contigebat morbi prolapsus in exitium, stupidi, attonitique curantes Chirurghi, & ipsi Medici, ne per somnium quidem cogitabant de porrigendo Cortice, cum tamen tunc temporis tempestivus fuisset illius usus. Hujusce generis infortunium obigit infelici Principi, *D. Duci de Lesdigui-*

diguieres, ex Optimatibus Regni, & Nobilissimæ suæ Familiæ Unico, ac Ultimo. Cum laboraret Ille Tertianæ duplici, sibi comparata ob laboriosam Expeditionem Tyrolensem: & cum post usum immodicum, diuturnumque Syrupi de Papavere, lethargicum repente soporem in quodam paroxysmo contraxisset, Medicus autem terrore percussus statim Tartarum Emeticum larga dosi exhibuisset; superaccitus ego interrogavi num Febris periodum aliquam antea servasset, & num diebus antea actis aliqua in accessionis initio observata fuerint soporis indicia; sed responsum retuli a Medico curante, symptoma illud esse plane novum, & quid distinctum a Febre, quæ nihilominus satis intensa observabatur periodicæ adinstar in suo vigore constitutæ; Ager vero quasi Apoplecticus jacebat. Erumpente non multo post Emetici operatione, ab acrioribus etiam clysteribus inferius proritata, & subsequente postmodum noctu accessionis remissione, mane statim plura proposui, Cortice nequaquam excepto, quippe qui conjectabam, Febrem obscure admodum mihi descriptam esse vere periodicam. Sed nil ex his, quæ proponebam, admittebatur. Dabantur mihi a Medico officiosa verba, prætereaque nihil. Venæ sectio tantummodo communi suffragio sancita jam fuerat, & celebrata non sine aliquo etiam levamine. Tandem cum Laudanum opiatum mihi proponi non sine horrore audissem, eo scilicet nomine, ut diaphoresim promoveret ad solvendum penitus morbum, qui jam semiconfossus credebatur vi Emetici, palam edixi: seriandum prorsus esse a Narcoticis, neque fidendum ei mentis alacritati, quam Generosus Princeps adhuc conabatur ostendere, cunctos benigne excipiens, meque ipsum non antea visum prompte, ac humaniter alloquens; immo cum expresse prædixissem Assidentibus, posse subsequente forsitan die renovari, quod contigerat antecedente, tanquam funestus Haruspex male audii a quodam de Familia, qui prognosticum longe diversum, ac longe feliciter a curante Medico acceperat. Itaque neglectis omnibus monitis meis, altera die lethargo consimili correptus infortunatus Princeps diem suum obiit, remediis omnibus, etiam

asperioribus, quotquot a Medico suo, & a Primario Chirurgo Serenissimi Ducis de Vandomo superaccescitis (quibus invicem acriter altercantibus Aegrum reliqui) excogitari potuere, incassum adhibitis; cum tamen Cortex valide administratus Accessionem, atque Lethargum mortiferum probabiliter inhibere potuisset. Atque his ex Gallorum aliquot Castrensium Chirurgorum abusu (doctissimos cæteroqui, ac eximios tam Chirurgos, quam Medicos politissimæ Nationis illius iterum excipio) circa oblationem Chinæ Chinæ in omnium fere Februm Periodicarum principio, & circa omissionem illius in Perniciosarum curatione, incidenter exceptis, Caput hoc lubet claudere, reservatis in subsequens Historiis ex nostra Praxi, & observatione depromptis.

CAPUT VI.

Exempla nonnulla felicia citæ oblationis Chinæ Chinæ in principio Periodicarum Perniciosarum, gressu celerrimo ad Continuas essentialiter, atque Malignas vergentium. Ea tamen nonnisi cautum circa hoc, circumspiciamque fiduciam prudenti Medico videntur præbere.

NON OMNES equidem curativeness, quas modo sum relaturus, Februm Subcontinuarum Malignantium absolutæ sunt oblatione Chinæ Chinæ in primo præcise morbi principio, sed tantum nonnullæ. Aliæ vero sunt absolutæ vel in augmento ipsius morbi, vel solum in principio, sumpto secundum majorem suam latitudinem, & extensionem. Nullæ autem in principio tam stricte sumpto tentatæ sunt, quin tertia saltem morbi dies vel præterierit, vel inclinavit; cum in prima morbi invasione, immo nec altera die, possumus esse satis certi de Idea Febris, multoque minus de periodo: quod tamen omnino necesse est pro congrua exhibitione Corticis. Cum ergo primi principii, & primi progressus morbi parum dispar sit ratio, ubi præsertim principium ipsum latitudinem aliquam, nempe ad tres saltem dies, necessario admittit, hinc est, quod Historiis invicem haud exacte simili-

milibus animadversiones Capite antecedenti præmissas, in præsentī corroborare aggredimur, ab iis incipiendo, in quibus ab ipso statim initio oblatus est Cortex, & progrediendo ad eas, in quibus oblatus est in augmento, vel circiter. Hoc igitur ordine servato.

I. D. Joseph Carrocus, e Nursia, Lithotomus Urbis nostræ peritissimus, anno 1707. corripiebatur Febre, cujus ortus, atque progressus fuit hujusmodi. Prima die cum levi horrore Ægrum invasit. Postridie mane vocatus D. Candrianus invenit illum Febre carentem: proinde non rediit amplius ea die ad ipsum invensum, Medico vix recedente, iterum accessit Febris, qua vix tantillum remissa, insignis noctu facta est exacerbatio, tertiam diem præpropera anticipatione præveniens. Vehemens ultra modum fuit hæc tum ratione intensio, tum ratione symptomatum, inter quæ signate soporosis affectus eminuit. Jacebat Æger somnulosus perpetuo, stupidus, interrogantibusque vix, atque confuse respondens, vixque pariter mingendi memor. Urina illi pauca, ac impenso rubra, vomituriatio frequens, sed fere inanis cum sensu gravativo in regione ventriculi, anxietas, & præcordiorum æstus. Accito mane tertiæ diei celeriter Medico, eodemque mirante morbi faciem adeo diversam redditam pendente cursu horarum 24., vix audet ille clysterem præscribere, meque interim in consilium vocari instat enixe. Accedo & ego, haustumque olei amygdalarum dulcium sine igne recenter expressum, statim ut exhibeatur, suadeo, cujus blanda operatio per vomitum, perque secessum subsequuta, incidit, ut meditatæ fuëram, in horas cujuspiam levissimæ remissionis. Vespere accedens solus, cum ulteriorem adhuc venturo mane sperarem Febris remissionem, non obstante valida etiamnum eorundem symptomatum duratione, præcipio adstantibus, indici curanti Medico statim hora sequentis diei conventum nostrum; mihi namque mentem esse mittendi sanguinem, & subinde statim Corticem exhibendi, haud obscure iisdem aperui. Contigit forte, ut vicinæ, & amicitiae causa Ægrum inviserit Cl. D. Ramazzinus, Mutinæ casu moram trahens, qui pensitato illius statu, & intellecta

intentione mea, sciscitatus est primum, num ante pluries horas Ægrum inspexerim; & cum responsum retulerit, me vix tunc discessisse, subjunxit humaniter, ut illi mos est, se quidem plurimam estimationem habere pro asserto meo, attamen non agnoscere locum ullum, neque tunc, neque (& quidem multo minus) in crastinum consultationibus Medici, ulli remediis sed rem Sacerdotibus potius, quam Clinicis esse committendam. Adeo gravis erat in ipsa incipiente remissione status Ægrotantis. Quarta nihilominus, quæ subsequuta est, die, cum remissio esset mane, ut conjectaram, non parum conspicua, statim Venam secari jussi, Medico ordinario facile annuente, & satis liberaliter sanguinem detrahi. Erat hæc hora correspondens horæ matutinæ secundæ diei, qua Medicus infebriticantem Ægrum deprehenderat. Cumque eadem periodi proportionem paulo post expectanda esset accessio nova, & mox ipsa adhuc vigente nova feror exacerbatio, tum continuitatem essentialem illatura, tum fortem soporosis affectum gravem: propterea credens Ægrum his omnibus diu non suffecturum, habita ratione principii adeo vehementis, ad Corticem statim confugiendum duxi, durante adhuc aliqua periodi specie, priusquam ea integre obliteraretur. Præscripsi idcirco Corticem in forma boli ad scrupulos tantum duos, una hora, vel altera a missione sanguinis expectans, an vere, qui credebatur imminere, appareret Accessus longe gravioris superventuri prodromus. Et revera non multo post ille se prodidit; quare vespere hora incipientis (qualiscunque) remissionis, Corticem iterum præscripsi, sed ad scrupulos quatuor. Noctu valide exacerbata est Febris, cum minore tamen symptomatum, præsertim vero soporis apparatu: quomobrem Febrifugum quinta die ad scrupulos duos mane, & sero repetendum duxi, & sic deinceps; unde maxima morbi imminutio sexta die; septima vero omnimoda Febris solutio.

Obtenta Febris expulsionem, per duos vel tres dies feriatus sum a Corticis oblatione, & clysteribus frequentibus usus sum ad alvum subducendam, atque iterum per intervalla resumpto usu Corticis modo ad drachmam, modo ad semi-

drach-

drachmam, modo per longiora, modo per breviora intervalla, prout metus recidivæ, aut ejus indicia plus, vel minus mentem meam torquebant. Decumbentem neque sanum, neque ægotantem, sed medio quodam valetudinario modo se habentem, perduxi ad diem vigesimamprimam: qua die motu Naturæ spontaneo plura vomuit cum tolerantia, & notabili subinde levamine; unde critica morbi solutio ea reputata est. Sed neque id plane evenit. Melius quidem habuit, viresque antea fractas resumpsit; sed nocturnas identidem, levesque Febriculas nullum typum servantes pertulit, a quibus solo victus regimine, solaque patientia liber evasit, intra quadragesimam diem perfecte convalescens.

II. Eodem fere tempore *D. Antonius Pacchionus Sacerdos*, & *Phonascus Ecclesiæ Cathedralis*, Vicinusque meus, correptus est Tertianæ duplici, non admodum quidem intensa, spectato calore ad tactum blando, & modica pulsus frequentia, sed per paroxysmos sese mutuo excipientes statim Continua. Pulsus illi parvus, atque depressus ab initio, linguaque admodum scabra, & arida sine ulla appetentia potus, urina tenuis, mens hebes, tarda, & querelis vacua. Tertia die cum sponte, nullo utne assidente, nullaue occasione solus e lecto surrexisset, in terram procidit pronus, ubi quasi obdormiens paulopost repertus est, dicens: se propriam erectionem exinde minime tentasse, etsi potens, quoniam grata illi ibidem obvenerat post casum quies. Quarta pariter die, cum absentibus itidem assidentibus ad alvum deponendam in remotiorem locum se contulisset solus, novum casum passus est, nec nisi post dimidiam horam deprenhensus humi jacens longe a cubiculo, vere dormiens, ac stertens. Expergefactus narrat iter, & itineris occasionem, immemor tamen, an alvum exonerasset, nec ne: etsi reduci potius, quam eunti casum obtigisse, asseveraret. Aiebat interim, se licet rei non bene conscium placide obdormisse, quasi ægre ferens se ab eo loco dimotum fuisse, rem tamen quodammodo stupens, sed nihil curans. Repetitum istud haud leve phænomenon reliquis adjunctum acutiei signis, inter quæ insignis fuit mu-

ratio, ac extenuatio celer faciei, me impulit (peracta jam sanguinis missio-
ne, aliisque paucis remediis, morbo incipienti possibilibus) impulit, inquam, confugere ad Corticem, quoniam aliquo adhuc horrore interpuncta observabatur periodus Febris. Metuens igitur ego, ne in statu tantæ cruditatis, properantis acutiei, & latentis insidiæ, funesti aliquid, vel sinistri saltem, cui non facile mox occurrere, cito superveniret Ægotanti, Corticem illico, quarta ipsa videlicet die, cepi præscribere *ad scrupulos quatuor* in forma boli. Quinta die *drachmam* *j. ss.* assumpsit partitis vicibus: & *tantundem* sexta: septima *drachmam tantum*, & oblitterata est Febris. Substiti tunc ab usu remedii, Ægerque bene habuit ad paucos dies, perseverante tantummodo eadem, ipsi minime connaturali pulsus exilitate, atque concentratione, viriumque languore, cum appetentia tamen ciborum. Rediit post aliquot dies Febricula (feriante me semper ab usu Corticis) quæ duplicis pariter Tertianæ Subcontinuae typum habuit. Donec ea placide processit, remediis methodicis caute per aliquot dies ipsam tractavi; sed cum supervenisset mentis hebetudo, atque balbuties vera, cum impotentia, seu difficultate in exprimendis conceptibus suis, statim iterum eadem, quin & validiuscula methodo Corticem præscripsi, & Febris cum symptomate sublata est. Diurnam nonnihil convalescentiam nihilominus passus est ille; nec nisi post aliquod spatium temporis nativam mentis alacritatem suscepit; etsi quoad reliqua redactus in pristinum. Eam tamen ipsam integre recuperavit non multo post, eaque, favente Deo, etiamnum (semper exinde sanus) valde laudabiliter utitur in cunctis, & in suis præsertim Modulationibus.

III. Faber Murarius, nomine *Petrus Antonius Arlottus*, patiebatur Tertianam duplicem per subingressum paroxysmorum continuam; eamque intensissimam. Huic nullum erat valde formidandum peculiare symptoma præter delirium aliquod, cum remittente tamen Febre evanescens. Tanta nihilominus erat Febris intensio, ut de genere ardentium ea videretur, omniaque symptomata febrilia, sitis videlicet, linguæ siccitas

tas, jactatio, præcordiorum æstus, urinarum paucitas, ac flammeus color, vigilia contumax, & similia, talem speciem præseferabant, ut acutiem veram, & æqualem Febris continuitatem præ foribus esse, palam ostenderent; minor quippe quotidie fiebat admodum illius remissio, & obscurior periodus, quæ tamen usque perseverabat. Instabat ille, tolli celeriter Febrim, cui ferendæ imparem se fatebatur. Et licet frequens sit in ore Ægrotantium, præsertim eorum, qui validis Tertianis etiam salutaribus detinentur, hujusmodi querela, hoc tamen casu metuebam & ipse, cæteroqui non facile meticulosus, quod metuebat & Æger; vel saltem inevitabilem morbi diurnitatem, si eum mansuefacere licuisset, suspicabar. Quamobrem præmissis præmittendis juxta exigentiam intensæ Febris, quinta morbi die cœpi simul præscribere Corticem, sed diminute, *ad drach. ss.* videlicet mane, & sero: idque cum per duos dies peregissem non sine levamine, dosim adauxi *ad drach. j.* per alios duos dies; sed semel tantum in die: fuitque sensibilius inde juvamen; adeoque intra nonam circiter, vel decimam Æger a Febre remansit immunis. Repetito vero post aliquot dies ad præcautionem per modum leviusculi alterantis remedio, perfecte convaleuit, nullum exinde incommodum, nullamque penitus recidivam passus.

IV. *Cristophorus Landuccius*, Homo provectioris ætatis, duplici pariter Tertiana vexabatur per subingressum Continua. Violenta Febris intensio, omniaque simul symptomata acutiem indicantia, qualia fuerunt ariditas, atque scabrities linguæ, subdelirium, anhelosa respiratio, urinarum tenuitas, stupida capitis affectio, manuum tremor, totiusque nervosi systematis oppressio imminens in ipso morbi principio, me facile adduxerunt, ut metuerem Hominem ætate satis provectum, aliis morbis jam fractum, vertiginosum a longo tempore, atque surdastum, morbo increbrescenti minime suffecturum. Quapropter præmissis præmittendis pariter, ad normam affectus, subjectique curandi, circa ipsa morbi initia, vel saltem circa primum illius augmentum Corticem exhibui validiuscule, *ad drachmas* scilicet *duas* uno haustu, remediumque *ad drachmam unam* altero

die bis obtuli, ac dein *ad semidrachmam* per aliquot subsequentes dies; unde Febris quamcito desuit, optima statim, ac diutina subsequente valetudine. Post aliquod tamen tempus haud breve, cum Febrifugum ad prophylaxim præscriptum assumere neglexisset, levioribus aliquot Febriculis fuit iterum correptus, a quibus cito, & facile (non bene sum memor, an sponte, an repetito Cortice (convaleuit tantum, ut novam, juvenemque, vetere prædefuncta, valuerit, ausulse fuerit etsi senex ducere Uxorem.

V. *D. Joseph Ludovicus Agnanus*, duplici Tertiana per paroxysmos se mutuo excipientes continua laborans, etsi non leviter febricitaret, tamen nonnisi post aliquot dies, augmento scilicet morbi jam progrediente, cœpit præbere segniora quoque acutiei advenientis indicia. Urgebat interim ille me, urbane quidem, sed fere dixerim importune, ne sinerem progredi morbum, cum liceret illum per Corticem corripere, allegans & gracilem habitum suum, & *D. Carolum* Fratrem a me paulo ante Corticis ope sanatum, Febre tamen valde diutius protracta, eaque constanter intermittente; ut *Cap. x. Lib. i. Hist. xii.* narravi. Ad hæc sponso fui, me attento animo cautelam omnem impleturum, ne mihi occasio excideret, nolle tamen interim inhibere progressum morbi nullum adhuc mihi timorem incutientis, mihi, inquam, ob quandam illius in sudorem proclivitatem morbi lentam solutionem speranti. Cum nihilominus Æger mihi quotidie exprobraret moram, cresceretque non parum intensio Febris, atque symptomatum, simulque virium dejectio in subjecto valde gracili, morem gessi petitioni illius. Quod quidem nedum congruum fuit, sed & necessarium: quandoquidem cum mitius essem aggressus, ac diminute oblationem Corticis, Febris vero jugiter increbresceret, illique inciperet inter alia adjungi singultus (symptoma in Febribus mihi perpetuo metuendum) coactus fui celeriter, ac pleniore dosi illum præscribere. Intra tres, vel quatuor dies, ut mos est, Febris plane recessit. Plures tamen (quod prætereundum non est) recidivas subiit Æger, etsi leviores, non obstante continuato, ac opportune repetito usu Corticis: adeo ut tandem Fe-

briculas nonnullas irregulares propriis interim, publicisque negotiis addictus per urbem circumtulit, donec sponte potius, quam Artis ope, illæ evanuerint.

VI. *D. Nicolaus de Pincettis* tunc Mutinæ agens, postea *Saxolensis Militiæ Tribunus*, Tertianæ duplici subcontinua plurimum intensa laborabat, illique medicinam faciebat *D. Candrinus*. Is in primo augmento morbi cum videret imminere uniformem continuitatem Febris, intendique symptomata acutiem jam jam demonstrantia (inter quæ non levis stomachi affectio, & angor) me quoque in consilium vocavit, ut Ægro impatiēti, & irrequiere solamen daret. Decreverat ille jam meis alias circa hoc ratiociniis imbutus, Corticem tentare, illumque proinde jam pararat, meum tantummodo calculum expectans, ut exhiberet: in quam sententiam quo facilius me traheret, meas mihimetipso obtrudebat, regerebatque rationes. Fateor, quod etsi clare noscerem imminere acutiem, & æqualem continuitatem Febris, Cortici impofterum minime forsan cessuræ, attamen quia eam superabilem a natura Ægroti robusta sperabam per viam ordinariæ coctionis, fateor, inquam, quod si solus curassem, fortassis abstinuissē a Cortice. Sed quoniam remedium parum erat, incerta spes mea, Æger impatiens, & præceptis parum obtemperans, cumque præcipua alioqui remedia satis apposite præcessissent, præbui manus adjuvantes usui remedii suapte natura innocui, neque tunc intempestivi. Sumpsit ergo Decumbens Corticem largiuscula dosi, ut citius desineret usus ingrati medicaminis, impatiēte natura Ægri diuturnitatem remedii minime latura: & qua celeritate Corticem absorpsit, eadem Febrem depulit non amplius reversuram, utut paulopost, ac in ipsa convalescentia indulserit & Vino, & cuicumque appetitui adverso exigentiæ boni regiminis.

VII. Nobilis, & Splendidus Vir, privatarum discordiarum Sedator eximius, & Pacifer, *D. Comes Rupertus Fontana* corripiebatur Tertianæ duplici subcontinua eodem tempore, quo corripiebatur alia consimili Clarissimus quondam, atque ut temperamento analogus, ita & ætate non longe major, *D. Nicolaus de*

Sanctis, qua, ut alias retuli, confectus obiit. Erant utrique haud inæqualia symptomata, vel si qua intererat differentia, graviora erant ex parte Comitissæ, quam ex parte Ministri, adeo ut iudicio omnium, qui utrumque Ægrotum officii, & amicitia gratia invisebant (erant autem permulti, & quidem Civitatis Proceres) longe majus impendere illi, quam huic videretur periculum: mihi vero minor erat formido de morbo *D. Comitissæ Fontanæ*, quoniam illum morbos etiam Herculeos ferre consuetum noveram. Patiebatur autem is frequentem lipothymiam cum stomachi angore, virium prostratione summa, summaque pulsus depressione, gemebundus ut plurimum languido questu, membris contractus, subfrigido sæpe sudore diffuens, & tempore majoris afflictionis actorum immemor, cum Minister e contrario priusquam in præceps rueret, satis alacriter se gereret, pulsusque consistentem: & spem critici sudoris exhiberet. Præcessit nihilominus ruina Ministri, ut præcesserat nonnihil invasio morbi, majorque fuit mei ipsius, aliorumque Medicorum cunctatio circa oblationem Corticis ibi, quam hic, ubi medebatur solus, & ubi jam ex alieno periculo oculatior fiebam, ne ultro fiderem incertæ spei. Quamobrem serio pensitatis omnibus, circa primum morbi vigorem Corticem propinandum censui, exhibuique larga dosi, quam cum post plures horas tentassem repetere, portionem illius Æger vomuit, retenta tamen tum priore dosi, tum modica portione secundæ. Ægre quoque, licet imminuta dosi cum deinceps offerretur, tulit remedium ingratum stomachus aversus. Utcumque tamen tulit intantum, ut valuerit Patiens intra duos, vel tres dies a Febre simul, & ab omni symptomate liberari, absque ulla penitus recidiva.

VIII. *D. Comitissa Hippolyta de Savignanis Scapinella*, ætate media anni 1706, conflictabatur Tertianæ duplici subcontinua plurimum intensa, agebatque infimul quartum gestationis mensem. Cum videret anxius, & prudens Conjux, Febrem jamjam in Continuum, acutamque migrare, nosceretque quam grave malum sit, Utero gerentem morbo acuto corripere, pluries institit, ut Corticem Peruvianum (quem mihi familiarem in casibus

libus arduis sciebat) vellem præscribere; quin immo non semel mihi segnitiam meam in hoc casu exprobravit, veritus, ne sero nimis, ideoque in cassum tentarem, quod tempestive neglexerim. Fidebam ego contra robusto, & juvenili Ægre temperamento, & tolerantia cui-dam symptomatum, cæteroqui valde gravium, quæ recensere supersedeo. Cum tamen sudor quidam quasi colliquativus sine ullo levamine vires valde proster-neret, urina pauca esset, ac flammae, irritis refrigerantibus, & copiosis quibus-cumque potionibus, perpetuè urgerent vigiliæ, assidua jactatio corporis metum abortus incuteret; Febris vero jam pro-xime omne periodi indicium videretur amittere, Maritusque irrequietus opem Corticis imploraret, factus sum petitioni indulgens, morbo jam ad statum prope-vergente. Exhibitus ergo est Cortex ma-ne, & sero *ad drachmam unam* per duos dies, postea per aliquot alios *ad drachmam semis* quotidie; & facile statim, prout de more, liberata est Ægrotans a Febre, atque ab omni febrem comitan-te Symptomate, vitæque tum illius, tum foetus (quarum utraque periclitabatur non parum) in tuto est posita. Sed hic notandum occurrit quod inde successit, quodque candide refero, velut partim militans pro remedio, partim adversus usum remedii in circumstantiis descriptis.

Vere, ut modo sum fassus, morbus erat circa vigorem suum, ad quem pro-perabat summa vi, summoque impetu: quamobrem mihi visus sum exhibendo Corticem (licet vere periculum non le-ve esset in morbo, & in mora remedii) mihi, inquam, visus sum incendium ef-fræne domus cuiuspiam suffocare per se-ctionem trabium, tectique proxime cre-mandi, non per effusionem aquæ extin-guentis: nihilominus si præsidium certum neglexissem, & Ægra obiisset, simulque foetus, quæ infelix jactura! quæ Medici incuria! Vixit itaque; sed pluries ac plu-ries recidit, Tertianis modo simplicibus, modo duplicibus correpta, & modo sa-nata per usum methodicum remediorum vulgarium, modo sponte, modo per Cor-ticem. Rus adiit, ibique pariter febricu-las aliquot tulit. In urbem reversa, & optime habens, partum edidit felicem; processere egregie puerperia, Febremque

ne Lacteam quidem sensit: immo ea oc-casione obliterated est tibiæ tumor œdematosus, eidem cujuslibet gestatio-nis tempore familiaris. Completo puer-perio Febribus iterum Tertianis inter-mittentibus, primo simplicibus, mox du-plicibus tentatur, iisque diuturnis, & ip-so Veris tempore inexpugnabilibus, a qui-bus tandem sponte Naturæ potius, quam Artis ope (neque enim tunc Corticem mihi placuit adhibere, sed Febris perti-naciam patientia vincere) perfecte con-valuit; tantumque deinceps floridi colo-ris acquisivit, ac roboris, ut numquam antea melius habere visa fuerit, licet anno subsequente morbo acuto correpta (data tamen occasione evidenti) diem suum obierit Fato ineluctabili, ut *Lib. V. Cap. IV.* in alium finem opportune adnotabimus.

Interim ex adverso hoc insuper notan-dum venit, quod quemadmodum Illi, quam Cortex curavit, pertinaces oblige-runt recidivæ, ita similes, immo etiam pertinaciores, iisdem ferme temporibus obtigerunt uni ex illius filiis simul cum matre decumbenti, sed nullo umquam Corticis usu curato. Quæ collatio, qua-libet contingente recidiva, semper fiebat a me, jugiter admirante in curatione tam dispari tantam paritatem, ac uni-formitatem eventus.

IX. Sacerdos quidam, cujus nomen subitico, ne Medico, qui curam illius gessit, & meliorem fortasse partem ele-git, videar me cavillose quodammodo succensere, vel promeritæ laudis quid-piam detrahere; Sacerdos, inquam, iste me consulturus de suo, quod infra sub-dam, incommodo, prænotionis causa narravit mihi: se ante annum circiter a violenta Tertiana duplici correptum fuisse, in cujus accessu primo statim delirus cum stupiditate, ac mentis hebes factus est. Tertia die his, & aliis gravibus symptomatis territus Medicus, ac de rui-na præcipiti, nec forsitan immerito me-tuens, ea ipsa die tertia Chinam Chi-nam exhibuit, cujus usu ad aliquot dies protenso suppressa est febris omnino sine relapsu. Post dies L. circiter translata forsitan ad principia nervorum, ad quæ pariter ab initio tendebat, febrili mate-ria, stupore crurum, & gravi ad motum segnitie capitur, dein balbutie, seu in-terce-

perceptione quadam liberæ loquelæ. Jamque ferme annus integer exactus est, nec dum tamen, pluribus licet remediis a Medico suo ordinario præscriptis, libere incedit, aut loquitur: Quid frugis reportaturus sit ex præscriptis a me, in satis latet.

Super hoc casu, si quid liceat conjectare, credi potest, quidpiam pejus eventurum fuisse, ni Cortex statim fuisset oblatus: fortassis enim quinta die lethargicus obisset ægrötans. Quod si dies quinta potuisset tuto expectari, priusquam exhiberetur Cortex, forte vel morbus ab exordio violentus nonnihil de sua ferocia, ut nonnumquam assolet, remisisset, discretis magis paroxysmis redditus; vel si talis perseverasset, dummodo non intulisset mortem, majori certe cum securitate, & absque metu novi, gravisque morbi, febris per Chinam Chinam foret depulsa. Sed quis de his audeat ante factum quicquam certo vaticinari?

X. En statim eventus oppositus in hoc alio casu, quem in Perniciosis potius Intermittentibus, quam in Subcontinuis indicassem, ut ferebat ordinis ratio, si mihi citius innotuisset: Utcumque, neque in hoc loco inopportune memorabitur. Narravit mihi nuperrime non sine laudabili sollicitudine junior, sed non exiguæ expectationis Medicus, se non multo ante habuisse præ manibus Tertianam febrem, cujus primus accessus cum frigore incipiens plurimam habuit cum intensione extensionem; quapropter cœpit animo remote volvere oblationem Peruviani Corticis, quotiescumque febris ad continuitatem properasset, ut facile eventurum suspicabatur, nil aliud cæteroqui metuens, quia non ullum aliud symptoma deprehendebat. Secunda accessio cum aliqua vomituritione, & modica dejectione materiæ excerni solitæ invadens, longe brevior habuit extensionem, & minorem pariter intensiorem cui perfecta de more successit apyræxia, ita ut Æger die vacua difficulter tulerit, se in lectulo detineri: atque hic rerum status omne delevit a mente Medici de China China propinanda consilium. Paroxysmus tertius sine ullo frigore Ægrum invasit, sed cum vomitibus aquosis, & dejectione unica materiæ nullius pravæ qualitatis, cui paulopost suc-

cessit alia quædam meri, & atri sanguinis, qualem descripsimus *Cap. I. Lib. III.* Quæ dejectio frequentior facta, & ad septem, vel octo vices repetita, sine ullo quidem dolore, sed semper cum exitu copioso nigricantis tum concreti, tum dissoluti sanguinis, quasi ex venæ cujuspiam varicolæ ruptura ille prodiret, in eo ipso paroxysmo Ægrum Sacris Ecclesiæ properanter munitum de medio sustulit. Hujusmodi certe pernicioso, ac lethali symptomate comitatas Intermitteutes, nisi in eo, quo illud apparuit, accessu hominem interfecerint, Peruviano Cortice valide oblato brevi sanari & diximus, & exemplis confirmavimus in Historiis. Atque idipsum contigisset, ut reor, hoc casu, si dejectio secundæ accessionis, quæ modum naturæ servavit, quidpiam saltem hujusmodi tincturæ præsetuisset, ita ut Medicus de necessitate sistendi febrem per oblationem Corticis suspicari valuisset, vel etiam si hujusmodi oblationem necessariam tantummodo reputasset (ut ferme reputavit prima accessione) titulo impediendæ continuitatis, de qua tamen metum rationabiliter submovit secunda ipsa mitior accessio. Sed & hic divinationibus magis opus esset, quam conjecturis.

Hinc patet, quam lubricæ sint, ac fallaces conjecturæ nostræ, etiam cum maximam videntur præferre speciem probabilitatis; quod maxime verum elucescit in prænarratis, ubi una observatio aliam quandoque videtur infirmare. Propterea cum mihi satis adhuc exploratum non sit, neque nisi diutina, prudenti, & cauta experientia sit explorabile, quinam constanter sit profectus, & consequenter quidnam rationabiliter sperandum, quidve metuendum ex propera Corticis oblatione in Febribus, de cita, & celeri continuitate, acutie, atque malignitate acquirenda suspectis, ideo ab ulteriore, aut firmiore voto lubens abstineo, donec longior dies, aut crebrior occasio, & eventus, experientiæ nondum integræ solidiora fundamenta, majusve complementum adjiciat. Non enim æque experiri licuit, aut licet circa Febrium subitam suppressionem utut benigno id fiat, innocuoque intrinsece medicamento, ubi morbus est naturæ adhuc ancipitis, nec in certam perni-

perniciem plane propensus, præcipue circa prima illius initia indeterminata etiamnum, & instabilia, ut licuit, licet, semperque licebit, ubi vel morbus nonnihil protensus pravam inclinationem suam, si quam habet, clarius patefacit, vel pernicioso, ferali, funestoque stipatus symptomate, certum, ac inevitabile portendit exitium. Ibi namque prorsus incunctanter exhibendus est Cortex Methodo nostra, suis locis descripta, eamque postquam publici juris est facta, salva conscientia negligi, aut omitti non posse, æque certo crediderim, ac credam sine nota impietatis omitti non posse oblationem funis, aut baculi, qui præsto sit, Homini submerso in gurgite, & ob defectum manus auxiliatricis pereunti.

Qua animi constantia hoc assero, & asserui toto *Lib. III.*, qui propositum fere totius Operis solus continet, non sum ausus asserere Capite præcedenti in casibus & circumstantiis ibidem recensitis, utut Historiæ felices superius allatæ, aliarque consimiles, quas possem asserere, id ipsum haud ineffaciter suadeant. Mihi sat sit, observationes meas, proximæque meam circa hoc circumspectam in medium adduxisse, ut inde docti, prudentes, & experti Viri, quodque magis refert, a præjudiciis immunes, eandem

praxim non sine exemplo valeant in usum revocare, eamque vel ampliare, si nimis cautam, restrictamque reperiant, vel moderari, si audaculam. Vix tamen possibile reputo, eam ullo temeritatis stigmate posse notari, si cautionibus luculenter expressis, a Viro temperanter fidenti in actum deducatur. Sufficiat ergo non pusillis quidem, neque audacioribus, sed moderatis tantum, & cordatioribus lumen aliquod, utut incertum, ac dubium, per animadversiones, & conjecturas meas prætulisse: ex iis etenim vel titubanter prolatis, nec uspiam firmatis facile cuilibet sollerti ingenio pro re nata constare poterit, quid ipsa mea identidem suadeat, quidve dissuadeat hæsitantia, vel subitientia. Atque ita longe melius, ac si quicquam temere pronunciassem, quodnam sit cauti simul, ac providi Medici munus, & officium, tacitus innuam, & quempiam forte præcipitanter nimis de hac materia scripturum,

— nil scribens ipse, docebo

Quid deceat, quid non, ratus interim, me, cum non ultra valeam, alieno commodo satis præstiturum, si

— fungar vice cotis, acutum

Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER QUINTUS,

Febrium omnium Continuarum, necnon aliorum quorundam Morborum, præsertim recurrentium, examen continens, docensque in quibusnam earum, eorumve possit esse proficius Cortex: Item quænam illius utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febres, & quæ vis ejusdem in Clysteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

CAPUT PRIMUM.

Generalis præmittitur Febrium divisio; materiae, de qua agitur, congruenter aptabilis.

EXPLEVI hætenus quod sponderam, loquutus non modo, quod præcipuum erat, de opportuna, & minus trita oblatione Peruviani Corticis in Febribus Intermittentibus Perniciosis, verum etiam de vulgari illius usu in aliis omnibus earundem Intermittentium non malignantium speciebus. Quia vero magni hujusce Remedii activitas hæc quoque pomæria transcendit, sed forte non nihil ancipiti, itaut illis vis nulla adversus ullam Continuarum speciem ab aliquibus concedatur, quod falsum vidimus saltem in Perniciosis continuitatem aliquam recenter adeptis, ab aliis vero, quod æque falsum diximus, vix maxima illi tribuatur adversus omnes ipsarum Continuarum species, immo adversus alios Morbos per intervalla potissimum recurrentes, idcirco ne quid nostro huic qualicunque Tractatui desit in hac materia, lubuit veluti Corollarii loco quintum hunc Librum instituere, ubi omni, qua licuerit, claritate, ac certitudine patefiet, in quibusnam aliis præter jam dictas Febrium speciebus, & Morbis China China vere conveniat, & in quibus vere non.

Exordium itaque ducendo a Febribus,
Terti Therap. Spec.

quibus universali consensu magis congruit remedium istud, quam aliis quibuscunque Morbis, necesse erit aliquam earum divisionem præmittere, & explicare, ut de quibus vere loquamur, dum usum Corticis in illis vel approbamus, vel reprobamus, sine ulla æquivocatione innotescat. Hæc ergo, quæ sequitur, nobis erit divisio, si non omnibus numeris absoluta (quandoquidem id omnino perficere ad ritus scholasticos inutile simul, & contentiosum foret) saltem sufficienter commoda in eum præcipuæ finem, in quem illam construimus; eritque magna quidem ex parte ab Antiquioribus deprompta, sed insimul ad Neotericorum leges, quantum sat est, disposita, retento tamen adhuc in generalioribus præsertim membris veterum terminorum, quippe notiorum, sono: esto falsis ut plurimum suppositionibus, quas minime admittimus, innixa primum fuerit eorum usurpatio.

Dividebant igitur Antiqui, saltem quamplurimi, nosque pariter impræsentiarum cum illis sub præmissa nuperrime protestatione, Febres omnes in Simples, Putridas, & Pestilentes, seu Malignas; neque enim Pestilentes a Malignis differre dicuntur, ut notum est, nisi penes majorem in illis, quam in istis malignitatis gradum. Nos autem tertium hoc membrum generale Pestilentium, seu Malignarum omittimus modo; tum quia illud non alias Febres sub se continet, nisi antedictas, *Putridas* scilicet, ac, si velis, etiam *Simplices*, & solas, & omnes, vel saltem plurimas; tum quia

R

cum

cum tota diversitas earundem Malignarum ab iisdem non Malignis in nulla alia re sita vulgo statueretur antiquitus, nisi in venenata quadam qualitate, putredini, ut aiebant, in Putridis superaddita, ipsisque secundum aliquos Simplicibus, ac minime putridis associabili, non est, cur sub duplici classe eandem penitus rem iterum producamus; tum denique quia malignitas ista (in quocunque illa consistat) si sit adjuncta Febribus, quæ per Corticem curari queant, quando sunt in statu benigno, non officit, quominus eædem in statu quoque maligno per illum curentur; secus si malignitas conjungatur cum Febribus in statu etiam non maligno Corticem respicientibus. Propterea de ista malignitate Febribus accidentali sufficiat in divisione nostra aliquam tantum mentionem facere, ubi ea Febribus Cortici obtemperantibus fuerit associata, ut quæ nonnullas accidentales, perniciales tamen, ut alibi vidimus, ipsarum Februm differentias constituit. *Simplicem* ergo Febrim vocabimus cum Veteribus *Ephemeram*, seu *Diariam*, cujuscunque sit generis, *synochum* imputrem dictam, & *Hecticam* quam postremam dividimus in *Primariam*, quæ a principio invadit, & *Secundariam*, quæ, vel particularibus affectionibus, puta Phthysi, aut consimili viscerum corruptioni, vel aliis nonnullis Febribus, præsertim Ardentibus, solet succedere, quatenus illæ, de genere licet Acutarum ab ortu, in Hecticam tamen veram, sed Secundariam tractu temporis migrant.

Putridas autem, sive *Humorales* Febres (quorum terminorum nota est significatio, quantum exigit generica designatio reliquarum Februm) dividebant Veteres in *Continuas*, & *Intermittentes*, rursusque *Continuas* in *Continentes*, seu *Synochos*, & in *Proportionatas*, seu *Periodicas*. Nos vero majoris claritatis gratia pro fine nostro, & absque læsione substantiæ rei prima quidem duo recipimus membra generalia, seu duo latiora Februm genera, *Continuarum* videlicet, & *Intermittentium*; sed *Proportionatarum* genus subalternum non a *Continuis* solis derivamus, verum partim a *Continuo*, partim ab *Intermittente* summo genere, non ordine quidem plane metaphysico, sed ordine physico, ac practico: absque

ulla etiam Scholarum injuria. Haud equidem immediate ex *Continua*, & *Intermittente* *Continuam* *Proportionatam* deducimus, sed mediate, & per gradus physicos suæ compositionis, sui que exortus, videlicet ex *Continua Remittente*, & ex *Intermittente Communicante*, seu potius *Subintrante*: adeoque *Continuas*, ut infra explicabimus, non dividimus immediate in *Continentes*, & *Proportionatas*, ut mos est, sed in *Continentes*, & quoquo modo *Remittentes*, sicut dividimus *Intermittentes* in *Discretas*, & *Subintrantes*, licet *Subintrans* stricte loquendo vix amplius dici queat *Intermittens*: deinde ex *Continuis* quomodolibet *Remittentibus*, & suo loco describendis, simul ac ex *Intermittentibus Subintrantibus*, *Continuas Proportionatas*, seu *Periodicas* componi dicimus. Cum enim *Febris Continua Proportionata*, seu *Periodica*, sit revera mediæ inter *Continuam*, & *Intermittentem* naturæ, habeatque communem cum *Febre Continua* ut sic rationem *Continuæ*, & cum *Intermittente* rationem *Periodicæ*, non est extra rem illam ponere velut tertium quid ex *Intermittentis*, & *Continuæ* concursu, seu mavis ex Fermentorum earundem mixtura resultans, & de utriusque natura participans. Ita ex duobus Animalibus diversæ speciei unum tertium progignitur; & ita in eodem Stipite, uno Ramo *Aurantia*, altero *Citrea* *Poma* ferente, unus & idem medius Ramus exurgens veluti *Hermaphroditus* inter illos (norunt hæc quotquot elegans insitionis artificium, & amœna monstra callent, Hortorum luxui inde Progenita) *Poma* edit ex *Citreo*, & *Aurantio* mixta,

*Miraturque novas frondes, & non
sua Poma.*

Haud aliter in Februm genesi *Febris Continua Proportionata* ex *Continua* simul, & ex *Intermittente* quasi conflata visitur in praxi, qualis prostat in *Ideali* nostra Februm *Arbore Cap. V. hujusce Libri*: adeoque cohærenter ad praxim, & ad intentum nostrum, quod clarius deinceps elucet, & in cujus gratiam hæc dicta sunt, Febres *Putridas* appellatas immediate quidem dividimus in *Continuas*, & *Intermittentes*, sed utrasque æqualiter ad *Continuam Proportionatam* gignendam, ut infra, disponimus.

Primo itaque loco *Febris Intermittens* vel

vel Discreta est secundum paroxysmos, plane disjuncta, adeoque Legitima, vel est Subintrans, & consequenter Notha. *Subintrans* (ut de hac prius loquar) dicitur, quando priusquam deficiat unus paroxysmus suapte natura finiendus, subintrat alter; & si valde propinqua sit, vel immediate ante absoluta prioris solutio, cum alter succedit, huiusmodi Febris dicitur tantum Communicans, vel Coalterna, & adhuc naturam veræ Intermittentis retinet, aut plurimum redolet: si vero paroxysmus prior, tunc cum alter subingreditur, non sit admodum propinquus solutioni suæ, tunc huiusmodi Febris dicitur Subintrans; jamque incipit a natura veræ Intermittentis nonnihil desciscere, & lenta quadam metamorphosi in *Continuam Proportionatam* transmutari: idque eo magis succedit, quo major est paroxysmorum sese mutuo excipientium commixtio, concurrente insimul intima dispositione cruoris ad æstundum assidue, ut fusius dicemus *Cap. III. Discreta* ex adverso vocabitur quæcumque accessiones suas plane distinctas habebit, quemadmodum veram, & Legitimam Intermittentem decet. Hæc autem vel irregularis est, nullum scilicet typum, nullum certum Circuitum, nullamque determinatam periodum servans, & *Erratica* dicitur; vel has omnes condiciones, atque periodos certas statuto ordine servat, & dicitur *Periodica*. Periodicæ tres sunt potiores, & omnibus acceptæ species, quarum quæ quarto quoque die invadit, *Quartana*; quæ tertio quoque die, *Tertiana*; & quæ quotidie, *Quotidiana* vocatur. Rursus notæ sunt, absque eo quod crambem hanc recognoscimus, illarum subdivisiones in Legitimas, & Spurias, sicut in *Simplices*, *Duplices*, vel *Triplices*, &c. Item earum complicationes, aut commixtiones cum aliis tam ejusdem quam diversi generis, unde *Complicata* dictæ, quas inter celebris est Semitertiana, aut *Hemitritæus*: pariterque tritæ sunt degenerationes, seu transmutationes earum quandoque omnium in *Subintrantes*, mox in *Continuas* tum *Acutas*, tum *Lentas*, veræ nonnunquam *Cachecticæ*, nonnunquam *Marasmodis*, quin & *Hæcticæ* ipsius æmulas &c.

Sed & his vulgatoribus, ac majori ex parte Benignis, addamus hic loci cum *Mercato* Perniciosas, seu Malignas Inter-

mittentes; immo non quidem addamus, cum hæc non aliæ sint, quam prædictæ, sed in gratiam Corticis Peruviani specialiter, & mirifice in illas agentis, consideremus easdem sub qualitate, more, aut charactere Malignarum; quod omnibus quidem Intermittentibus potest competere sive ab intrinseco, sive ratione alicujus adjuncti funesti symptomatis, morbum gravissimum simulantis modo sub una differentia, modo sub alia, ut vidimus suo loco, sed præcipue Tertianis, quibus quælibet species malignitatis facile accedit. Cæterum Quartanæ quoque lethargus non raro, quibuslibet autem aliis saltem Continuitas essentialis, & inde Malignitas potest, ac solet nonnunquam accedere, eaque tam de genere Colliquativo, quam de Coagulativo; ut proinde quod de Tertiana, quippe potiore, dicitur, data proportionem intelligendum sit de quacunque Intermittente. Præmissis itaque antedictis illarum divisionibus, subdividimus Tertianam tam simplicem, quam duplicem ratione moris in *Benignam*; & *Malignam*. De Benigna jam satis. *Malignam* distinguimus in *Solitariam*, & *Comitatum*, videlicet in eam, quæ ex prava natura sua ad Acutam, & Malignam, & Pernicialem vergit, & in eam, quæ talis repente fit ob adjunctum ferale aliquod, & peculiare symptoma, morbo ipso, quem mentitur, & Febre, quam comitatur, deterius. Cum autem huiusmodi Malignum symptoma in Comitatis ab humorum colliquatione, vel concretionem necessario dependeat, propterea Febris eodem Comitatu in *Colliquativam* dividitur, & *Coagulativam*. Colliquativæ soboles sunt *Cholerica*, *Subcruenta*, *Cardiaca*, & *Diaphoretica*. Coagulativæ vero, *Syncopalis*, *Algida*, atque *Lethargica*, de quibus omnibus jam suo loco. Malignæ autem Tertianæ *Solitariæ* (idem dic de Quartana &c.) unam tantummodo speciem ponimus, quasi, ut *Mortonius* inquit, Proteiformem, quam *Subcontinuum* dicimus, neque illam ad ullum determinamus Colliquationis aut Concretionis genus, cum ad utrumque sit identidem, & alternatim disposita. Et hæc est, ut & alibi nostra Intermittentium divisio.

Divisio autem *Continuarum* nobis erit in *Continentes* appellatas, & *Remittentes*. Continuæ *Continentes* sunt (loquor

cum communiori) illæ, quæ nulla vicissitudine exacerbationum, aut remissionum notatæ, a principio ad finem una veluti accessione protenduntur, sive id fiat per æqualem semper, sive semper crescentem, sive denique per semper decrecentem continuitatem, & dicuntur Synochi putridæ. Continuæ vero Remittentes (quas nomine Continuarum simpliciter placeret appellare, nisi nomen istud Continuis Proportionatis longa tituli possessione communiter tributum foret) ex adverso sunt, quæ non una continuitate vel semper æquali, vel semper crescente, vel semper decrecente sunt præditæ, sed tali, quæ licet jugiter perseveret, aliquas tamen patitur identidem obscuras, nec certo plane ordine recurrentes exacerbationes, seu motiunculas, aliquasque pariter suscipit remissiones, sed eas quoque nec admodum conspicuas, nec certo prorsus ordine redeunt: adeoque a Continuis Continentibus Remittentes istæ distinguuntur secundum nos præcise per hoc, quod non adeo fixam, ut illæ, habeant continuitatem suam, sed plane inæqualem, & quidem vel inordinate talem, vel ad summum ordine quodam pendente potius a rerum externarum, seu non naturalium usu, quam ab intrinseca radice; non vero distinguuntur per hoc, quod habeant continuitatem suapte natura ordinate inæqualem, & certo quodam typo distinctam, ut habent Continuæ Proportionatæ. Istæ siquidem, nempe Continuæ Proportionatæ, seu Proportionales, quæ secundum nos ex Subintransitibus, & Remittentibus supra explicatis assurgunt, magisque ad Intermittentes in exortu suo, magis vero ad Continuas, & Acutas in progressu spectare videntur, sunt illæ, quæ licet nunquam omnimode solvantur, certas tamen, & periodicas habent incrementi, & decrementi vicissitudines, & juxta diversitatem periodorum, Februm Intermittentium adiungunt (ex quarum fermento saltem partialiter pendent). Quotidianæ, Tertianæ, aut Quartanæ Continuæ, sive Simples, sive Duplices &c. aut solo etiam retento generis nomine, Continuæ simpliciter, licet forsan minus apposite, nuncupantur, ut paulo ante diximus; de quarum indole æquivoca fusius acturi sumus Cap. III. hujusce Libri. Harum subdivisiones, seu differentię accidentales plurimæ recensentur, quarum aliquæ

Tertianam, aliquæ Quotidianam Continuum respiciunt. Quæ ad Tertianam Continuum pertinent, sunt præ cæteris Causon, seu Febris Ardens, Affodes, Helodes, Synopalis minuta &c. Quæ vero respiciunt Quotidianam Continuum, sunt Hepiala, Synopalis humerosa &c.

Continentium autem ab antiquis aliæ dicebantur Essentiales, sive Primariæ, aliæ Accidentales, sive Secundariæ, aut communiter Symptomaticæ. Hæc tamen divisio (ut fatear) omnibus indiscriminatum Continuis aptari solita, præcedebat potius, quam subsequebatur divisionem Continentium, Proportionatarum, nec male: quandoquidem Continuæ Proportionatæ, non secus ac Continentes, sunt Essentiales. Sed nobis pro di lucida nostræ intentionis explicatione commodius est essentialium, & Symptomaticarum divisionem a Continente derivare, tanquam a potiori, non excludendo præcisione nostræ rationem Febris Essentialis ab ipsa Proportionata. Interim hoc pacto Symptomaticas ad Continentium genus, ad quod saltem plerumque spectant, revocasse non piget. Essentiales erant Antiquis, suntque & nobis illæ, quæ ex ingento universali ac proprio fluidorum vitio nulla concurrente peculiari determinatæ partis affectione excitantur. Symptomaticæ autem ex adverso appellabantur illæ, quæ non ex primario fluidorum vitio, sed ex peculiari nonnullarum corporis partium affectione puta Inflammatione, Erysipelate &c. ortum suum trahere videbantur. Sed cum pluribus placuerit, Platero duce, illas potius ut Essentiales respicere, & adjunctum Erysipelas, Inflammationem &c. considerare velut quidpiam ab iisdem Febris, tanquam a primo fonte promanans; eas idcirco non Symptomaticas, sed potius Committatas, hoc est, peculiari morbo, aut incommodo in aliqua corporis parte ab iisdem excitato, stipatas lubuit nominare: quæ opinio plurimis etiamnum Neotericis arridet. Nos cunctis morem gerendo, quoniam id rei nostræ non officit, ut litem componamus unicuique aliquid detrahentes, & aliquid superaddentes, retenta divisione nostra Februm, ut ajunt Putridarum in Intermittentes, & Continuas, Continuarum in Remittentes (quibus Proportionatas subnectimus) & in Continentes, nec non admissa hac postrema,

ma, scilicet Continentium in *Essentiales*, seu *Primarias*, ut supra, & in *Accidentales* seu *Secundarias*, aut communiter *Symptomaticas*, eadem rursus Continentes *Essentiales*, majoris claritatis gratia, subdividimus in *Solitarias*, & *Comitatas*.

Primaria, seu *Essentialis Contingens Solitaria* est *Synochus* jam supra exposita, ex sola fluidorum dyscrasia nullo insigni concurrente, vel concomitante solidarum partium vitio, genita; & in tres species dividi solet, quarum quæ pari semper passu, & intensione procedit, dicitur *Acmaistica*; quæ paulatim semper crescit, *Epacmaistica*; & quæ paulatim semper decrescit, *Paracmaistica*. -- *Comitata* vero est, quæ cum aliquo morbo particulari a se genito, vel saltem cum gravi quopiam *Symptomate* morbum verum simulante, aut etiam æquante, copulatur, estque illis ortu prior, aut saltem simultanea, ut iis originem dedisse credi possit. Cumque id potissimum accadat media *Colliquatione*, vel *Concretionem* fluidorum, idcirco in *Colliquativam* dividitur, & *Coagulativam*. *Colliquativæ* Febris soboles erunt v. gr. *Diabetica*, quæ scilicet immodicum urinæ profluvium, *Diaphoretica*, quæ nimium sudorem, *Dejectoria*, quæ frequentes alvi dejectiones inducit, & aliæ hujusmodi, quæ humores nostri corporis nimium fundendo, ac dissolvendo, enormes evacuationes, partiumque, quibus mediis illæ exercentur, molestas, atque morbosas affectiones sibi asciscunt comites. *Coagulatoriæ* vero Febris (quæ varias vel in una, vel in pluribus corporis partibus, aut visceribus, fluidorum stagnationes, aut concretionem inducens, alios morbos vel affectiones saltem graves pro morbis habitas gignit) *Coagulativæ*, inquam, Febris erunt soboles, *Morbillosa*, *Variolosa*, *Scarlatina*, *Cattarrhalis*, & aliæ pariter hujusmodi, immo & *Inflammatoria* quævis, aut *Erysipelatosa*, ut *Pleuritica*, *Arthritica*, *Anginosa* &c. dummodo *Inflammatio* a Febre, non Febris ab *Inflammatione* ortum duxerit.

Symptomatica autem Febris nobis erit, quæ vero alicui morbo particulari, cui juncta est, sed ortu posterior, non dedit originem, verum illam ab eodem recepit; cujus sententiæ fuit & olim *Galenus*, subscribens *Prædecessoribus* suis --- *A Febris* (inquit ille) *male habere, & vexari Torti Therap. Spec.*

Antiqui dicebant eos, qui sine certa inflammatione, & aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut, ut generatim, & universim dicam, absque aliquo membro eximie præ aliis affecto egrotabant. Quod si vel propter lateris, aut pulmonis, aut alterius cujusdam partis inflammationem febricitabant, non jam febricitantes ipsos appellabant, neque Febris vexari dicebant, sed Pleuriticos, aut Peripneumonicos, aut Hepaticos, aut similibus aliis nominibus nuncupabant.

Symptomaticam ergo, respectu habito ad partes, ex quarum affectione illa suboritur, dividemus in *Officalem*, & *Privatam*. *Officialis* dicitur ea, quæ pendet ab actione vitiata partis alicujus, cujus officium sit publicum, hoc est institutum in gratiam totius corporis, vel in gratiam speciei; quæ vero pendet a vitio partis, cujus actio privata sit, & sibi soli deserviens, vocabitur *Privata*. *Officialis* erit idcirco Febris *Lactea* Puerperarum, & *Alba*, seu *Pallida* Virginum *Chlorosi* laborantium. *Privata* autem *Symptomatica* dividetur in *Fixam* & *Vagam*. *Fixa*, quæ alicui parti determinatæ laboranti, velut radici suæ, primitus adhæret, cum a pluribus, diversisque omnium plane corporis partium morbis pendere possit, subdividetur saltem in species aliquot frequentiores, & magis obvias, quales sunt *Inflammatoria* (quo sub nomine *Erysipelatosam* quoque comprehendo) *Pustulosa*, seu *Tuberculosa*, *Ulcerosa*, & *Lenta*, ea scilicet, quæ ex latente, contumaci *Viscerum*, imi præsertim *Ventris* obstructione, tanquam a causa procedit, ipsa labefacta eorundem viscerum glandulosorum intimiore substantia. Quæ enim citra *Viscerum* labe ex diuturna tantum *Februm Intermittentium* duratione, & successiva earum in *Continuas* transmutatione progignitur, adeoque obstructiones ipsas, easque etiam vulgares, etsi durabiliores, producit, vel productas, & antea genitas auget, esto etiam, quod vel maciem, vel *Cachexiæ* initium valeat inducere, ad *Lentas* tantummodo *essentiales* ex *Intermittentium* non ad *Symptomaticas* ex *Continuarum* stirpe debet referri. Ad *Inflammatoriam*, seu *Phlegmonodem* *Symptomaticam* spectabit Febris, quæ ab aliqua procedat Febrem ipsam præcedente partis alicujus *Inflammatione*; si

animum Febris Inflammationem præcesserit, vel si utraque simul etiam fuerit excitata, Febris potius Comitata vocabitur, quam Symptomatica, ut supra diximus; & hac de causa juxta regulam modo traditam, una, eademque specificè, non individualiter, Febris, v. g. Podagrica, Pleuritica &c. modo Symptomatica, modo Comitata dici poterit. In suppositione igitur, quod Febrem vere præcesserit v. gr. punctorius dolor lateris, Tussis, & difficultas spirandi, Febris hujusmodi *Pleuritica* reducetur ad Symptomaticam Privatam Fixam, & quidem Inflammatoriam; ita & *Anginosa*, *Arthritica*, & alia quævis, quæ ex qualibet prius inflammata corporis parte processerit, quarum seges copiosa existit, ac propemodum innumera. In eadem suppositione, quod Febri detransam comes affectio, non Febris affectioni comiti, ad *Pustulosam*, seu Tuberculosam pertinebit Febris *Herpetica*, quæ ex Herpete, & *Scabiosa*, quæ ex Scabie; ad *Ulcerosam* vero *Dysenterica*, quæ ex Dysenteria, & *Tabida*, quæ ex Phthysi, vel alio quocunque ulcere sive interno, sive etiam externo, cavo, & sordido, originem ducat: sicuti ad *Lentam* Symptomaticam spectabit Febris *Marasmodies*, quæ cum summa corporis extenuatione, ac consumptione, & *Cachectica*, quæ cum universali, ac insigni illius tumefactione, mortiferoque pallore conjungitur. Et hæc de Symptomatica Fixa. *Vaga* ex adverso Symptomatica nobis nuncupabitur, quæ nulli peculiariter parti de more addicta est, immo nec ulli præcise Februm generi, sed a nonnullarum partium actionem tam privatam, quam officialem edentium, morbo præexistente procedit, & per varias, quas facile suscipit, identidem vagatur Februm species. Hujus ordinis erunt Febris *Verminalis*, *Venerica*, seu Gallica, & *Scorbutica*, quæ omnes ex certis quidem, sed variis partibus graviter affectis possunt pendere, & per diversa Februm, etiam non Continentium confinia vagari. Ad hæc, si possibilis sit generaliter mutua commixtio Februm Putridarum Continuarum, puta Symptomaticæ cum Essentiali, vel Continentis cum Proportionata &c. hinc emergent quoque *Continuæ Complicatæ*, complicationi Intermitterentium cum Intermitterentibus,

vel cum Continuis, proportionem respondentem.

Hoc denique coronidis loco circa Symptomaticas animadvertendum, quod pro intentione nostra non modo consideramus ut tales Febres illas, quæ a morbo partis alicujus originem traxere, verum & eas (cujuscunque fuerint speciei, vel generis) quæ licet ortum ab iisdem non traxerint a primordio; talem nihilominus in progressu cum aliqua ex ipsis affectionibus connexionem acquisierunt, & tale scædus iniere cum illis, ut Febris eadem, quæ primo fortasse hujusmodi affectionem genuit, ab eadem postmodum circulari quadam, veluti reciproca causalitate, alimentum, fomitem, atque diuturnitatem suam mutuetur: quo casu Febris de Comitata in Symptomaticam transit. Atque istæ metamorphoses passim obviæ, etsi scholasticæ nugæ videantur, sedulo animadvertendæ sunt in praxi, easque hic lubuit obiter indicare, quandoquidem sic una, & eadem Febris pro varia sui habitudine modo curationi per Corticem instituendæ opportuna est, & modo non.

C A P U T II.

Peruvianus Cortex inutiliter exhibetur in Febris Continuis Continentibus, seu non Remittentibus, tam simplicibus (ut vocant) quam Putridis atque his quidem, tum Symptomaticis, tum Essentialibus, tum Solitariis, tum Comitatis, sive Malignæ fuerint, sive Acutæ simpliciter. Mortoni Praxis in hoc castigatior detegitur, ac vulgo sit credita; non tamen plane recipitur.

JUXTA allatam nuperrime divisionem, & terminorum acceptionem, quæ nisi ordinate præmissa fuisset, ac per extensum explicata, ab aliquibus uno, ab aliis alio modo potuisset intelligi, jam seorsim examinare fas est singulas obiter Februm Continuarum species, ut quibus sanandis China China competat, & quibus non competat, clare determinemus.

Genericè interim præmittendum est tanquam Theorema inconcussum in Praxi, quod energia Peruviani Corticis unice se se exerit adversus fermentum illud, quod

quod per intervalla sanguini affunditur, ut diximus *Lib. I.* illumque in febrilem effervescentiam concitat; minime vero adversus fermentum, quod in ipso jugiter sanguine radices habet. Hinc sequitur quod post Febres vere Intermittentes nullæ aliæ in linea Continuarum occurrant Cortice curandæ, nisi illæ, quæ accidentalem, ut sic loquar, continuitatem adeptæ, suam tamen primævam originem vel potiorem saltem suæ originis partem agnoscunt a fermento extraneo in eundem sanguinem influente, ut ipsarum Intermittentium mos est.

Hoc jacto fundamento, cui constans, quantum novi, astipulatur experientia, facile erit deducere, quod nullis Febribus Simplicibus dictis, videlicet nec *Ephemericis*, neque *Synochis imputribus* (quibus ob citam, & facilem solutionem superfluous esset, etiamsi prodesset) multoque minus *Hecticis* veris, tam *Primariis*, quam *Secundariis*, cujuscunque sit indolis fermentum pertinax, quod illas fovet, Peruviani Corticis aptetur actio.

Quoad *Continuas Putridas* dictas, si ve *Humorales*, si *Continentes* illæ fuerint, more scilicet a nobis exposito, hoc est nullis Exacerbationum, aut Remissionum vicissitudinibus inter puncta, fuerintque pariter *Essentiales*, atque *Primariæ*, tam *Solitariæ*, quam *Comitatæ*, & tam de genere *Colliquativo*, quam de *Coagulativo*, singulæque tam *Malignæ*, quam simpliciter *Acutæ*, extra dubium videntur, illarum quibuscunque stabile intra crurem, diversumque valde ab Intermittentium fermento fermentum habentibus, Corticem Peruvianum opitulari non posse.

Quia tamen nec obesse ex sui natura crediderim, aut unquam credidi, neque aliorum favore Corticis opinantium, illudque remedium in quibuscunque etiam Continuis Febribus approbantium, auctoritatem temere seponendam duxi in juvenute præsertim mea; ideo tunc meæ minime fidens Minervæ nondum satis expertæ, de Cortice in *Continuis Primariis*, & *Continentibus* exhibendo periculum aliquod innoxium, aliorum fretus auctoritate, ut dictum est, faciendum censeui. Sed ut ingenue confitear, præscripto aliquoties non paucis Agrotantibus, parca quidem, sed congrua, & parvula dosi, sub specie boli cardiaci reme-

dio, vel nullum inde levamen, sicut nec damnum ullum emergere agnovi, vel illud beneficium tantummodo, quod aliis remediis vulgaribus adscribendum facile creditur, tunc cum morbus, exacto jam Acutorum curriculo, finem suum sive bonum, sive malum assequitur; neque enim promptiorem antedicto, sicuti nec feliciorum terminum in iisdem Febribus usu Corticis obtentum potui dignoscere, non modo cum ipse præscripti, sed & cum a *Frassone* Præceptore meo (postquam scilicet Remedii vires in *Casu xvi. Cap. X. Lib. I.* descripto fuit expertus) præscriptum vidi. Penes me autem, cui operatio Corticis semper prompta, & celer apparuit, etiam cum diminute præscriptus est, apparuit, inquam, semper talis, habita saltem proportionem ad dosim præscriptam in aliis casibus: idcirco quotiescunque morbus Cortice curatus suum de more stadium absolvit, ut contigit tunc, profecto illius curationem Cortici non magis tribuam, quam cæteris remediis, aut ipsi Naturæ. Et ideo in hujusmodi Febribus quavis incrementi, ac decrementi alternatione carentibus, inutilem saltem, atque frustraneam crediderim, ingenue loquendo, oblationem ejusdem Corticis; nisi adhibita industria aliqua, mihi hucusque ignota, sensibiliores effectus datum sit intueri: licet non desint, qui nedum sperent se assecururos, sed & censeant jam assecuratos modum, quo aliis adminiculantibus auxiliis, commixtisque medicamentis, puta, Opio, flore Salis ammoniaci, Viperarum sale &c. Corticem ipsum, qui basis reliquorum est, ad *Febris fugi universalis* fastigium elevent. Neque hoc (ut nihil subdiceam) plane intentatum ipse reliqui; sed nec rem acu tetigisse mihi sum visus, neque tanta tantummodo, minimeque suspecta admittenti, ulla amplius mihi superest ultro experiundi cupiditas.

Cæterum si quis sit locus Cortici in Febribus Continentibus, is erit ad summum, atque etiam rariuscule, non in Continentibus Originariis, sed in iis, quæ ab Intermittentibus, vel Subintran-
tibus ortæ, prius in proportionatas, mox & in Continentes degenerant. Istæ enim sicuti in puncto suæ metamorphoseos solent sæpiuscule curari Cortice, ita fortasse nonnumquam eodem curari poterunt,

etiam postquam fuerint in eisdem Continentes saltem de recenti, penitus transmutatæ, vigente scilicet adhuc in illis aliqua primævæ originis conditione, etiamnum corrigenda per Corticem, qui insuper ob stare poterit occultis suppetiis a primo fonte extraneo fortasse latenter, & indefinenter sanguini accedentibus. De his tantummodo Febribus recenter Continentibus factis fortasse locutus est Sydenham, dum eas post amissam intermissionem vocat nomine *maxime Continuarum hujus speciei*, in quibus cum fructu asserit Corticem exhiberi, *dummodo intempestivus Cardiacorum usus ulteriorem Continuitatem Febri non conciliaverit: quo in casu, Peruvianum* (inquit ille) *Corticem nihil quicquam profecisse, plus semel observavi, quemadmodum alias retulimus.*

Quoad Febres vero *Symptomaticas*, tam *Privatas*, quam *Officiales*, tam *Fixas*, quam *Vagas*, tam *Lentas*, quam *Acutas*, *Inflammatorias*, *Ulcerosas* &c. a quibusvis organicis partium vitiis pendentes, nemo, quod sciam, tam animosus fuit hucusque, ut in illis proficuum esse Corticem, absolute pronunciarit, salvo infra subdendis; nam præterquamquod Febres hujusmodi *Symptomaticæ* consuecunt de more, ac ut plurimum potius ad Continentium genus Cortici inaccessum referri, quam ad aliud, utpote a stabili vitio affectæ partis progenitæ, habent hoc insuper, ut nonnisi sublato eodem vitio possint auferri; quod opus pariter solet excedere vires ejusdem Corticis. Id quod intelligendum est, tam si vitium organicum, puta *Ulcus*, *Tumor* &c. sit in aliqua parte nobili, & interna, quam si sit in ignobili, aut externa, dummodo Febri a tali affectione ortum, aut fomitem suum agnoscat, secus si agnoscat a fermento confæcto, habeatque per accensens comitem aliam, sive præcedentem, sive simultaneam recensitorum generum affectionem.

Ne vero quod experientia propria compertum habui circa hæc omnia silentio præteream; præsertim in confirmationem, quod tenuissima sit, vel nulla vis Corticis adversus Febres *Symptomaticas*, nedum *Continuas*, verum & *Remittentes*, atque *Periodicas*, fateor, me pluribus Tabidis nondum consumptis, & præter quotidianas Febri putridæ distæ periodos valde conspicuas, vix tantillum Febri

habitualis appellatæ tempore remissionis habentibus, Corticem obtulisse, tum ut eorum petitionibus indulgerem, tum etiam ut ipsas nimium increbrescentes periodos iniberem. At licet ex usu remedi aliquid sensibile levamen ad aliquot dies fere semper observarim, cum manifesta etiam quandoque (non tamen semper) Exacerbationum consuetarum interceptione; attamen morbus paulopost vires resumens cursum suum jugiter prosequeretur usque ad interitum Ægrotantis; quod infortunium (præter alios casus, quos subitico, ne longior sim) eximiis Matronis, *D. D. Marchionissæ Fortunatæ Gherardinæ* tabidæ, gravidæ, & ope forsan Corticis ad felicissimum partum perductæ, ac dein Vita functæ, demumque *Marchionissæ Lucretiæ Mollæ* pariter tabidæ contigisse memini. Nec aliter se quoque observasse refert in similibus casibus *Cl. Nigrifolus*. Contra, novi Militem in Xenodochio ictu scloppeti vulneratum, & ob diuturnitatem, profunditatem, ac sordem vulneris copioso pure scatentis, Febricula irregulari correptum, cui tandem superveniens Tertiana cessit actioni Corticis, supertistite adhuc ad longum tempus vulneris ulcere, nullam cum extincta Tertiana, ut patefecit eventus, causæ, vel fomitis cognationem habente. Sicuti enim cum Febri fermentum suum præcise recipit a parte insigniter læsa, qui *Symptomaticarum* mos est, fermentum illud est indolis diversæ a solito *Intermittentium* fermento, habetque Focus Cortici forsitan inaccessum, unde inutiliter his etiam causis ministratur remedium: ita quando verum *Intermittentium* fermentum præcise luxuriat, etsi aliqua vigeat alicubi sejunctim labes, eventus nihilominus actioni Corticis proportionatus, intacta provincia extra ditionem posita, ab illius oblatione poterit expectari.

Sic, si Febri alicui Corticem admittenti, ut sunt *Intermittentes* omnes, & *Continuæ* nonnullæ, adjungatur per accensens *Verminosa* affectio, hæc non impedit, quominus Febri curetur eodem Cortice, neque enim ea *Symptomatica* erit, cum non a Lumbricis, sed a consueto pendeat talium Febrium fermento, verum potius censenda erit Comitata illiusmodi affectione. Quod si vere a Lumbricis pendeat, sitque vere *Vaga Symptomatica*

matica Verminosa, simulque ex ordine earum, quæ Cortici consueſcunt obtemperare, adhuc tamen Cortice tractari poterit, tum quia in ea recognoſci poteſt fermentum iplius ordinarium, tum quia etiam ipli Cauſæ ſuppoſitæ, Lumbricis nempe, idem Cortex convenire cenſetur (quacunque id ratione fiat) ut ſuo loco videbimus. Et ſane non ſemel Febres periodicas, in quibus Vermes ſi non integræ cauſæ, ſaltem cum cauſæ rationem habere viſi ſunt, Cortice ſanatas vidimus, ut patet etiam ex una, aut altera ex noſtris Hiſtoriis. Poſito autem, quod Cortex ex vi peculiaris virtutis, qua pollere dicitur ad curandas Verminoſas affectiones, curare quoque per conſequens poſſit Symptomaticam aliquam non modo ex Intermittentium ſtirpe, verum & Vagam Verminoſam inde genitam ex Continentium genere, attramen cum id non efficiat eo caſu (dato quod poſſit efficere) ex vi febrifugæ virtutis, ſed ex vi alterius, qua Vermes dicitur reſpicere, ideo hic a nobis id minime attenditur, ſicuti nec attendetur in noſtro Februm Stemmata infra ponendo, ubi Cortex nonniſi ut Febrifugus conſideratur; utque talis nulli Continenti, præſertim Symptomaticæ, prodeſſe poteſt ex natura ſua ſed tantum fortasſe per accidens, quatenus Cauſæ Febrem huiusmodi producenti per accidens opponatur.

Hac occasione quæri poſſet, quid ſit agendum, ſi Symptomatica aliqua Vaga, vel Fixa ſit de genere non Continuarum, ſed Intermittentium, nempe, an ea ratione ſuæ naturæ Corticem admittat, an ratione cauſæ illum reſpuat. Sed breviter dico, me Symptomaticas Febres præſertim Fixas, collocasſe ſub genere Continentium, quia revera Continentes ut plurimum ſunt, aut Remittentes ſimpliciter, vel ad ſummum Proportionatæ: Intermittentes enim eſſe poſſe Symptomaticas, communiter negatur in Scholis, niſi Symptomaticæ vocentur omnes Intermittentes, eo quia ex obſtructionem alicujus Ductus, aut Glandulæ oriri dicantur. Verum uſus invaluit, ut pro Symptomaticis habeantur illæ tantummodo Febres, quæ non a levi obſtructione facile ſuperabili, quæ per ſe morbus non eſt, ſed a vitio aliquo, & fixo, & gravi ſolent procedere; cujuſmodi vitium non videtur Febrem Intermittentem gignere poſſe. Quo-

tieſcumque vero eam progigneret, cum illud non ſit Cortice ſuperabile, ut ſuperabilis fortasſis eſt obſtructio alicujus ductus Lymphatici, vel Chyliferi, Febrem Intermittentem (hac data hypotheſi) produ-cens, ideo etiam in Intermittente vere Symptomatica, & a gravi labe particulari progenita, ſi ſit poſſibilis, Corticem minime prodeſſe crediderim. Duæ ſiquidem alias expreſſæ conditiones ſimul requiruntur ad felicem uſum Corticis, nempe primo, ut Febris Continens non ſit; ſecundo, ut ab aliquo gravi, & peculiari partis cujuſpiam vitio non pendeat.

Quod ſi quærat, quid ſaltem ſit agendum, ſi morbus aliquis Febrem Continuam gignere ſolitus, vel cum eadem associari, ut inflammatio aliqua, associetur Febri Intermittenti, vel ab eadem dependeat, dico, huiusmodi caſum rarum, alioſque forſan poſſibiles, ſed non conſuetos, non cadere ſub regulis generalibus; indicationes tamen in ipſa facti inſpectione ſumendas eſſe a potiori. Quamobrem in data poſitione, ſi Febris ſit Symptomatica, & pendens a morbo, v. gr. ab Inflammatione, indicationes erunt ſumendæ ab ipſo morbo per Corticem minime curabili. Si vero ſit Comitata non quidem ſymptomate ſimplici, utut gravi (tunc enim abſolute curandam eſſe Cortice, vidimus jam *Lib. III.*) ſed vero morbo, cum illa in tali caſu huic originem dederit, indicationes ſumi poterunt ab ipſa Febre, quæ idcirco ut Intermittens etiam curari poterit Cortice, ſi urgeat aliqua neceſſitas, ſecus ſi non urgeat; hac enim non urgente, ſatius eſt forſitan pugnare remediis, utranque affectionem æque reſpicientibus, quam Cortice Febrem ſolam reſpiciente, cujuſ extinctioni fortasſe non ſubſequetur extinctio morbi, licet a Febre geniti, cum poſſit ille ſuas jam jeciſſe radices, iſque ſeipſum alere, quin & Febrem ſibi propriam, Continuam nempe paulatim accerſere.

In hanc rem ſit brevis iſta caſus infrequentioris Hiſtoria, videlicet de non mentita Pleuritide, copulata cum Febre Tertiana duplici, ne Subintrante quidem, ſed vere ſtatis horis Intermittente. Eximius, aliasque memoratus *Vir D. Comes Rupertus Fontana* anno 1708. cœpit decumbere cum quadam Rheumatis ſpecie in pectore, & faucibus, quam affectionem

nem nomine Gravedinis appellabat, accedente infimul motu quopiam febrili, qui vespertinis horis cum horrore, & frigore, molestaque inter respirandum sensatione invadebat, & mane sudore modico superveniente solvebatur. Post tres, vel quatuor dies cœpit fieri aperte difficilis respiratio, simulque dolor lateris punctorius apparuit satis acerbis hora præsertim ingruentis paroxysmi; tandemque Pleuritis, saltem Spuria dicta, se prodidit deficiente tantummodo consueta cæteroqui Febris Continuitate: siquidem servabat hæc exactissime typum Tertianæ duplicis, cuius minor accessio superveniebat quidem majori nondum solutæ, sed inter ipsam mitiorem, & subsequenter fortiorum manifesta intercedebat aliquot horarum apyrexia. Quia vero toto paroxysmorum admodum intensorum tempore valde graviter torquebatur Ægrotans, itaut præ nimio dolore lateris, difficili respiratione, & tussi molesta, fere deliquium animi pateretur, implorabat auxilium Corticis, cuius ope a Tertianæ duplici Subcontinua, & ad Acutam properante alias convalescerat. Ast ego renui, non satis credulus remedium huiusmodi in Febre, licet Intermittente, cui conjuncta erat pectoris inflammatio, & cui forsitan (ut tunc suspicabar) inflammatio ipsa primis diebus latens originem dederat, posse sufficere ad integram curationem, præsertim cum sputum subcruentum copiosum, & ad coctionem tendens, satis procederet. Igitur Ægrum tractavi ut Pleuriticum, non præcise ut Febricitantem tertianarium, & curatio successit ex voto: siquidem circa undecimam morbi diem sudoribus in fine accessionum abunde fluentibus, sputoque insigniter subcruento, & subflavo, copiose pariter per tussim excreto, tum Febris, tum dolor punctorius evanuerunt; illa quidem prius, iste posterius. Etenim extinctæ Febri aliqua inter respirandum, & streandum tristis sensatio parte affecta superstes remansit, quæ post aliquot dies ope sputi semper cruenti, semperque copiosi tandem disperiit. In hoc casu ordinatus morbi progressus me non coegit ad usum Corticis, quem tamen Ægro poscente, quotiescunque minus congrue processit morbus, fortassis obtulisset, licet animo non plane fidenti. Non est tamen ideo, quod improbem conjecturam

oppositam, quin potius illam admitto, nempe quod si Corticem obtulisset, non modo statim cessisset Febris, sed & illa temporarius sublata, ipsa forsitan facilius evanisset inflammatio, uti ab eadem Febre non minus probabiliter pendens, atque progenita.

Cæterum quæ data occasione hic lubuit apponere de usu ancipiti Corticis in Febribus Intermittentibus Symptomaticis, si quæ sint, vel morbo Comitatis, nil detrahunt, quin potius robur adjiciunt iis, quæ de minima, vel nulla illius activitate adversus Febres Continentes omnes, tam Comitatas, quam Solitarias, tam Symptomaticas, quam Essentiales, locutus sum, & adhuc expertus loquor cuius etiam sententiæ sunt omnes præcipui Scriptores (si attente asserta eorum perpendamus) cum moderamine, ac delectu Cortice utentes.

Quod si Mortonus, in administrando Cortice plurimum versatus, ubi de illo agit, & de virtute illius Febrifuga, inquit, quod -- *Febres Continentes Inflammatoriae, æque ac Intermittentes hac antidoto penitus absque aliqua recidivatione quotidie evincuntur, ac extinguuntur* (quem Textum de aliqua animositate satis modeste notasse visus est Cl. Nigrifolius) animadvertendum est, ut sequenti Capite fusius dicetur, Mortonum per Febres Continentes revera intelligere non Continuas omni alternatione carentes, ut hos cum communiori intelligimus, sed Continuas *Proportionatas*, seu manifeste, ac periodice sese remittentes, ac exacerbantes, quas omnes indiscriminatim, quomodocunque remiserint, ac alternatim recruduerint, Cortice semper (utinam vere semper) sanabiles esse contendit. Hanc limitationem innuit ille in ipsa Præfatione suæ *Pyretologie* ad Lectorem, ubi idem ac supra repetendo, clarius tamen se explicat, inquiens -- *Febres Continuas Syneches dictas, & quasunque alias sive Inflammatorias, sive Colliquativas, quousque typum suum servant* (& hic notanda satis explicita conditio typi) *reapse a polychrestis hoc remedio rite exhibitis æque certo, ac cito ac Intermittentes ipsas fugari.*

Hinc est, quod ex professo considerans Inflammatorias ipsas, Pleuriticam nempe, Scarlatinam, Morbillosam, Variolosam, &c. quas omnes Cortice quandoque curan-

curandas vult, tunc tantum eodem vere curabiles censet (quidquid sit de hujus afferti nimium forsan late patentis soliditate) cum Continentes, eo quo intelligit modo, fortuito evaserint, & quandiu permanferint tales: hoc est manifestis Exacerbationibus, ac Remissionibus præditæ; secus cum fuerint veræ Synochi hæc vicissitudinibus cassæ, aut si in quopiam sui cursus stadio constiterint, in quo nondum ulla fuerit, serius tantum, & in alio stadio observanda ratio periodi. Cum enim hæc non adfuerit, Febrisque Inflammatoria veræ, ac secundum ipsum semper malignæ Synochi naturam, & motum jugiter æqualem præ se tulerit, tunc Corticem nullo pacto posse prodesse, constanter, apertisque literis asseverat -- *Febris Synochus* (inquit ille de Febribus Continuis in genere) *unam tantum generalem indicationem suppeditat* &c. subditque -- *A Cortice Peruviano nihil opis omnino jam expectandum est, donec spiritus antidoti vires regere possint, & a veneno sopiti* (quælibet namque Febris, ut alias adnotavimus, secundum hunc Auctorem a veneno plus minus activo ortum ducit) *Cardiacis, Alexipharmacis &c. exsuscitentur, & munitis suis iterum fugantur. Quo facto, Febris genium suum non mutare, & in Synechem Benignam transire non potest, ejusque mutationis specimen exhibere in Exacerbationibus, & Remissionibus periodicis, singulis, vel alternis diebus recurrentibus, & pro ratione victoriæ partæ, plus minus manifestis. Et paulo supra -- A gradu veneni (dixerat) intensissimo suboritur Febris Synochus, ubi utut initia sub initium cuncta appareant symptomata, quia spiritus primo ictu mortificati luctæ instituendæ impares redduntur; Febris tamen plus minus maligna est: spiritibus enim mortificatis, Antidotus febrifuga (intellige semper Corticem) nullius est usus, donec Arte vel Natura venenum quadantenus subigatur, & Febris typum Benignæ, seu Synechis inducere incipiat. Quod idem etiam repetit, atque confirmat ubi de apparatu Variolarum -- Siquidem (ait) Cortex Peruvianus, ubi venenum spirituum vires vel æquet, vel superet (quod in quaque Febre maligna, ac Synocha accidit) nihil omnino valet, ut in Exercitatione præcedenti observavimus.*

De Inflammatoriis autem Febribus agens, *Pleuritica* nempe, *Scarlatina*, *Morbillosa*, *Variolosa* &c. eas, ut ajebam, non in primo sui cursus stadio, neque unquam dum eundem semper tenorem servant, ut Synochorum mos est, nempe ubi -- *Venenum* (ut inquit) *morbificum in statu spirituum depresso, ut in Cæteris Malignis Febribus, vires Corticis Peruviani, aut alterius cujuscunque Antidoti specifica spernit, sed in progressu earundem, fidenter curat eodem Peruviano Cortice, sub hac tamen semper conditione, ac circumstantia, ut videre est ubique apud ipsum, quod Febris jam in Remittentem regulariter, & Recrudescentem degenerarit, & non aliter -- Sin ob reliquias* (subdit ille de Methodo medendi morbillis) *veneni hæcenus non substat Crisis fuerit magis imperfecta, ut in Morbillis malignis, & Epidemiis, indeque Febris Syneches cum Exacerbationibus, & Remissionibus quotidianis conjuncta superstes fuerit, eam incunctanter Cortice Peruviano profligare oportet. Nec aliter sentit ubicunque Febrim Inflammatoriam, aut etiam non Inflammatoriam, sed simpliciter Continentem (intelligendam tamen suo more, ut supra) Cortice Peruviano curandam proponit.*

Verum si liceat super hac re pro modulo meæ ingenuitatis aperte loqui, quando Febris Synochus, sive Solitaria illa fuerit, sive Comitata, Inflammatoria &c. ad eum statum devenit (devenit autem rariuscule, cum potius per decrementum insensibile solvi consuescat) ut in periodice Remittentem degeneret, tunc sane ex se ipsa facile, ac omnimode solvitur absque adjumento Corticis, quem propterea in tali casu minime præscriberem, nisi diuturnitas Febris, fermentum ordinarium atque sejunctum Intermittentium accusans, illiusque pertinaciam extincta etiam Inflammatione superstitem ostendens, plane me cogeret, utut idem Mortonus alacrem nobis addat animum universali assertionem quod -- *Quandiu Febris speciem Continentis* (intellige semper Proportio. natæ) *induerit, spirituum robur superest, quod sufficiat ad vires Antidoti in actum deducendas, cujus exhibitio ad Veneni* (intellige semper Fermenti febrilis) *reliquias frangendas apprime necessaria est, Corticis scilicet Peruviani, cujus vires in*
hac

hæc æque certo, & cito efficaces, ac Intermitte curanda, multo usu, & communi Medicorum consensu comprobantur. Sed de hoc quoque, quod aliqua distinctione, ac limitatione videtur indigere, in sequentibus ex professo.

Interim obiter indicare liceat, quod si cuti non facile admittimus id, quod ille agens de Febribus Continuis in genere universaliter adstruit, nempe -- *Febrem quamcumque synochum nunquam posse sanari, donec typum suum mutet ac fiat Syneches*, sive ut vult, Continua Periodica, quasi possibilis non sit sanatio ullius *Synochi* in Proportionatam non permutatæ, ita nonnisi difficulter possumus universaliter admittere alterum, quod inquit ipse, nempe, quod quotiescunque eadem *Synochus* in periodice Remittentem, & Recrudescentem migrat (migrat enim nonnunquam) *vires Corticis in ea æque cito, ac certo efficaces sint, ac in Intermitte*. Atque id difficilior adhuc admittimus, si Febres hujusmodi a principio jam Continentes, seu *Synochi*, mox in Continuas Proportionatas conversæ, non Solitariae fuerint, sed vel Variolis, vel Pleuritide, vel alia inflammatione Comitatae. Ita nobiscum sentiunt aperte *Sydenhamius, Nigris solus, & alii* -- *In Continuis Epidemicis* (inquit *Sydenhamius*) *debellandis non alios effectus ex ejus (videlicet Corticis) usu expectare liceo, quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peripneumonia, Angina, ac id genus Febribus Inflammatoriis videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest*. *Nigris solus* vero in Schol. ad *Blegnium* diversimode sentientem -- *Abejus*, nempe *Chinæ Chinæ, usu* (inquit) *in internis inflammationibus abstinere melius semper sum arbitratus, nunquam in internis inflammationibus illam propinare ausus fui; quin parum felici exitu semper ab aliis exhibitam vidi*. Hæc Viri isti experti, licet non desint, qui eam in quibusvis indiscriminatim Continuis, Ardentibus, & Malignis Febribus etiam incipientibus, quin & signate in Pleuritide, ratione ipsius quoque inflammationis, usurpandam contendunt, sed inexperti. Pro officiosa tamen *Mortoni* excusatione, fas est suspicari, eidem forsitan crebriusculum contigisse in regione sua, quod non semel mihi anno præsertim 1708. contigit in mea,

nempe, quod Febres Inflammatoriæ periodicam simul, & talem præ se tulerint remissionem, ut Intermittentes ipsas æmulari, ne dicam æquare viderentur, ut in casu *Co. Fontanae* paulo ante descripto. In quibus sane circumstantiis cum Febris pro Essentiali, atque Primaria sese prodiderit, nec non de natura earum quæ saltem cum Solitariae sunt, Cortice sæpius consuescunt curari, credere non renuo, quin Viro illi animosiori felix sæpiusculum potuerit eventus favere. Facile autem est Homini ex propria industria semel, atque iterum remedio quopiam feliciter utenti, & eventus minus faustos, si qui fuerint, in alias postmodum causas refundenti, a particulari, infrequentius licet repetito bono successu, in universalem credulitatem, & assertionem labi. Quamobrem id saltem dari debere *Mortono* crediderim, forsan & incunctanter concedi, quod si quando contingat (quid enim vetat posse contingere in quibusdam aliis Constitutionibus, quod contigit mihi non semel anno 1708.) Febrem Pleuritide comitatam vere Primariam, & essentialem esse, quemadmodum a pluribus Scriptoribus habetur perpetuo talis, itaut Febris Pleuritidi, non Pleuritis Febri originem dederit, simulque contingat eam febrem esse Periodicam, Subintrantium more, crediderim, inquam, posse concedi, quod tunc non abs re sit, immo sit rationabile China China uti in ipso maxime Morbi principio: neque hæc plane inexpertus loquor; secus vero si Pleuritis sit essentialis, & comitata hujusmodi febris, non Febris, comitata Pleuritide: quod attente Juniores animadvertant velim, & forte cum Junioribus etiam Seniores. In propatulo itaque posita quantum interim sat est, *Mortoni* mente, clarius adhuc a nobis develanda uti Auctoris in usu Chinæ Chinæ nimium prodigia plurimis habiti, satis constat, totam illius liberalitatem in administrando Cortice procuratione Februm Continuarum extendi simpliciter ad Continuas Remittentes, ac Proportionales, tam Comitatas quidem, quam Solitarias, & tam ab ortu, quam ex transmutatione tales, minime vero ad *Synochos*, seu Continentes veras, nisi quatenus istæ, mutata in progressu natura, & facie, in Proportionatas, seu saltem Remittentes migraverint.

Supereſt ergo, ut de iſtis Proportionat-
tis, ac Remittentibus (quæ tamen poſtre-
mæ ſecundum nos conſiderantur quantum
in ſe iſtis, ut diverſæ ab iſdem Propor-
tionalibus) peculiariter agamus, perpen-
dendo, an vere in illis omnibus profi-
cius ſit Cortex, ut *Mortonus* videtur aſ-
ſerere, dato quod alicubi per accidens il-
lum non prodeſſe ratione ſymptomatum
aſſeveret. Sed cum negotium iſtud nec ſit
facilis, nec contemnendæ indaginis in
praxi, immo ſit res ſummi ponderis, &
ſæpe obvia (cum valde raro occurrat
Continua Febris, Putrida dicta, quæ ali-
qua non polleat ſive manifeſta, ſive ob-
ſcura, ſive ordinata, ſive inordinata Exa-
cerbationum, & Remiſſionum viciffitudi-
ne) illius ideo examen plura exigens, &
plura comprehendens, in ſequens Caput
reſervabimus, varia circa hoc diſtinctione
proceſſuri. Interea ſat fuerit, eas Conti-
nuarum ſpecies recenſuiſſe, ac ſepoſuiſſe,
in quibus minime proficuum Corticem
expertum credimus. Poſito namque ex una
parte, quod ille in Continuis Continenti-
bus Primariis, ac Eſſentialibus tum Soli-
tariis, tum Comitatis, tum Malignis,
tum ſimpliciter Acutis, ſicut & in Sym-
ptomaticis dictis nequaquam proſit, &
poſito ex alia parte, quod in Intermitten-
tibus omnibus tum Benignis, tum etiam
Malignis miranda præſtet, etiamſi iſtæ
aliquam continuitatem redolere incipiant,
haud difficile erit dignoſcere, quid ſta-
tuendum ſit reliquis Febribus inter duo
hæc extrema conſtitutis: quippe quo ma-
gis ad Intermittentium naturam acce-
dent, eo facilius Cortice curabiles erunt
cenſendæ, dummodo a nullo gravi ſoli-
darum partium vitio procedant (quæ, ut
diximus, eſt altera conditio neceſſario
requiſita pro utili actione Corticis) quo
vero magis accedent ad naturam Conti-
nuarum Continentium, ſeu Synochorum,
eo difficilius, cui ſane ratiocinio ipſa ada-
muſſim, quantum novi, reſpondet expe-
rientia. Jam vero hanc ipſam majorem,
& minorem approximationem ad alteru-
trum ex iſtis extremis, in reliquiis, quæ
ſuperſunt examinandæ, Februm ſpecie-
bus (ne ſcilicet nos fallat hæc remota
nimis, & indeterminata inſpectio) quam-
proxime dimetiamur.

*Explicatur adhuc Mortonus: mox ſta-
tuitur, Chinam Chinam utilem eſſe in
Febribus Continuis per ſubingreſſum Pa-
roxysmorum, Subintranſibus appellatis;
non ita in ſimpliciter Remittentibus,
quarum peculiaris natura deſcribitur.
In Remittentibus autem periodice, ſive
Proportionatis, quæ generali Continua-
rum nomine ſolent donari, diſtingui-
tur. Diſſenſus & hic aliquis a Praxi
Mortoni.*

CONVENIT ergo nobiſcum, ut vi-
dimus, vel ipſe *Mortonus*, Corti-
cem ſcilicet nullis Continuis Febribus,
quæ alterna careant remiſſione, ac exa-
cerbatione, proficuum experientia digno-
ſci. Diſcrepantia noſtra hucusque ſita eſt
in hoc, quod cum ambo has Febres qua-
cunque remiſſione carentes *Synochos* ap-
pellemus, ut appellant Scholæ, Ille has
ipſas *Synochos*, non *Continentes* poſtea
vocat, ut eas vocant Scholæ, ſed ſimpli-
citer *Continuas*, dum nos cum iſdem
Scholis non continuas tantum vocamus,
ſed & *Continentes*. Ex adverſo dum Fe-
bres manifeſto, ac periodice *Remittentes*
nuncupat ille *Continentes*, ſeu *Syneches*,
nos pariter cum Scholis eas non *Conti-
nentes* dicimus, ſed vel *Continuas ſim-
pliciter*, vel *Continuas Proportionatas*.
Sed & alia inſuper inter nos eſt diſcre-
pantia, ſcilicet, quod Ille omnibus Fe-
bribus Continuis periodum ſervantibus,
ſeu quomodolibet etiam *Remittentibus*
(quas parum refert ſi *Continentes* appel-
lare velit, vel aliter) aſſerit Corticem
vere prodeſſe: nos vero id quandoque,
& quibuſdam facile concedimus, quan-
doque autem, & in quibuſdam aliis,
nequaquam. Prima diſcrepantia conſiſtit
in vocibus, quibus explicatis tollitur æ-
quivocatio. Altera conſiſtit in re eſſentia-
li, quam explicata, creſcet dubio procul
diſſenſus noſter, ut in ſequentibus.

Sed ad tollendam prius aliam æquivo-
cationem, quæ mea fortasſe culpa poſſet
obrepere, ob aliquam novitatem a me
inveſtam ſub nomenclatura *Remittentis*
Febris, advertendum eſt, ut innuebant
Cap. I. huiusce Libri, me per Febrim
ſimpliciter *Remittentem* intelligere ſpe-
ciem Febris ex ordine Continuarum a

Proportionata valde diversam, sicuti per Subintransentem intelligo speciem Febris ex ordine Intermittentium valde diversam pariter ab eadem Proportionata, adeoque secundum me omnis quidem Proportionata potest dici etiam Remittens, atque quoquo modo Subintrans; quatenus & Remissionem necessario subit, & Exacerbationum minime solubiliū mutūā supervenientiam admittit, sed nec omnis Remittens, nec omnis Subintrans potest dici Proportionata juxta acceptionem meam mox clarius explicandam pro constituenda idea quadam istarum Februm, si non absolute vera quoad Theoriam (neque enim id sustinere ausim, neque ob id cum quoquam dimicare) saltem utili, & congrua quoad Praxim, quantum sit pro Cortice rite administrando, & pro indigitanda vera in iisdem Proportionatis illum offerendi opportunitate.

Quamobrem Februm istarum naturam, & incerta per consequens Ægrotantium

Fata. si liceat mihi,

Fingere arbitrio meo,

graphicam illarum descriptionem pro modulo mei captus prosequar fidenter ut infra, præmissa interim protestatione, mea a multiplici earum subdivisione ad rem nostram inutili, uti hætenus abstinui, ita & nunc consulto abstinere: esto quod illæ non minus, quam Intermittentes, & Continentes, modo Solitariae sint, modo Comitatae, & tam Colliquativæ, quam Coagulativæ; immo forsitan Symptomaticarum sortem subire possint. Malignarum vero characterem præ cæteris tam facile suspiciunt, ut nil facilius; adeoque plurimas saltem, si non omnes, Perniciosarum Intermittentium differentias (præter consuetas Intermittentium vulgariū, quas cum communi indicavimus in divisione, & infra apponemus in Februm Schemate) haud difficulter sortiuntur; immo veram, & genuinam *Subcontinua* in Malignis Intermittentibus descriptæ naturam referunt. Illud enim rationi valde consentaneum videtur, nempe, Malignas Febres maxima ex parte a fermento Intermittentium cum fermento Continuarum commixto, & valde inæqualiter influente, progigni (quod & agnovisse visi sunt Veteres in descriptione Hemitritæi sæpius maligni, atque lethalis) unde crebræ reduplica-

tiones, horrores, sensus caloris, & frigoris in eadem parte, aliæque consimiles sensationes, quæ non minus sunt indices exoticæ malignitatis, quam occultæ miscellæ fermenti Febres Intermittentes producentis cum insito Continuarum fermento. Cum itaque consonet probabilitati, ut dicebam, hæc conjectura, Febres nempe *Malignas*, quod adnotat & *Restaurandus*, ab iisdem causis, ac *Intermittentes*, magna saltem ex parte, ortum ducere, nulla Febris aptior erit malignitati suscipiendæ, quam Febris quælibet Proportionata Continua, præsertim Tertianæ, ut quæ ab utroque enunciato fermento, simul sub varia proportionem commixto, originem trahit. Hinc fortasse memorabile illud, & tritum Hippocratis -- *Febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, judicium habent difficile*: neque enim ullibi major est judicii difficultas (etiam judicii medici) quam ubi stat in ancipiti, vel in propinquo character malignitatis, ut in Febribus hujuscemodi, præsertim Tertianis. Verum istas proportionatarum diversas habitudines hic examinare non vacat, utpote rem nostram minime alterantes; sive enim malignæ illæ sint, sive non, parum refert, quantum sit pro suscipiendâ actione Corticis, dummodo cæteroqui sit locus oblationi opportunæ illius: hoc vero non a præsentia, aut absentia malignitatis, sed a natura fermenti prædominantis, Febremque Proportionatam principaliter producentis, omnino dependet. Hanc unam idcirco inter alias habitudinem lubet perpendere, quæ hujusmodi Febres actioni Corticis suscipiendæ magis, vel minus dispositas, potest ostendere.

Contrahendo itaque huc, quæ alibi sparsim diximus, & posito quod alias firmavimus valde probabiliter, nempe fermentum omnium Februm suapte natura Continuarum intra massam sanguineam oriri, delitescere, ac exaltari; fermentum vero Intermittentium extra sanguinem gigni, ac commorari ad tempus, & ad tempus in eundem sanguinem periodice influere, sequitur per consequens, quod Febris *Continua Periodica*, seu *Proportionata*, quæ de continua simpliciter ratione continuitatis, & de Intermittente ratione periodi participat, ex utroque fermento particulariter constitua-

tur. Verum & hic aliqua opus est explicatione, priusquam ulterius procedamus, ne cum hac quasi Hermaphrodita Proportionata *Subintrans* simpliciter, vel simpliciter *Remittentem* confundamus, sed singulas seorsim minutiori indagine prosequamur, ut cuilibet Quæsito in titulo proposito seorsim pariter, & particulatim satisfiat: quod quidem ut facilius Tyrones valeant percipere, non erit abs re aureum hic *Sylvii* dogma præmittere, quo expresse monemur, *Aliud esse continue febricitare, aliud Febre continua laborare*; Adeoque posse quempiam febrere quidem assidue, sed tamen per Febres intermittentes sibi invicem supervenientes, quas ideo *Subintrans* libet appellare.

Per *Subintrans* igitur Febrem (quæ strictè loquendo Intermittens amplius non est, quatenus *Æger* ea detentus nunquam febrere definit, cum unus Paroxysmus subintret, priusquam prior plane solvatur) per *Subintrans*, inquam, intelligo Febrem ex natura sua Intermittentem, & per accidens tantum Continuum; quatenus per accidens est, quod novus Paroxysmus accedat ante perfectam solutionem antecedentis, qui cæteroque suapte natura perfecte solveretur, si novus serius accederet. Id, quod manifeste cernitur in Tertianis duplicibus, sæpissime Subintransantibus, in quibus cum secunda accessio priori cito supervenit, de more inter ipsam secundam, & tertiam (quæ non tam cito solet succrescere) aliqua intercedit major remissio apyrexix proxima: signum evidens dispositionis naturalis ejusdem Febbris, etsi Subintransantis, ad omnimodam solutionem. Et hæc Febbris pro Intermittente habenda est, & ut talis curanda Cortice temporibus opportunis, perinde ac si foret pura Intermittens, ut ostendit experientia: nequaquam vero habenda est pro Proportionali, nisi tractu temporis unus Paroxysmus ita urgeat alterum, ut resitante in quolibet accessu notabili portione Fermenti febrilis minime subacti intra massam sanguineam, stabile quoddam exinde gignatur intra ipsum sanguinem febrile fermentum, ex supradictis portionibus fermenti extranei, & ex impuritatibus in ipso cruore præexistentibus coagmentatum, quod constituat inibi saltem per accidens radicem Febbris Continuæ; cui sane si novus rur-

sus accedat, ut assolet, fermenti extranei influxus, Febbris quæ a principio fuit mere Subintrans, per accidens saltem, intestina metamorphosi in Proportionatam migrabit. Dupliciter igitur considerari potest Febbris Subintrans, scilicet vel quando talis est, quia unus Paroxysmus supervenit alteri prope solutionem existentis; & in tali casu Febbris hujusmodi ex quasi pura Communicans, quæ quandiu sic perseverat, veræ Intermittenti æquiparanda est in omnibus, & præsertim in usu Corticis: vel quando talis est, quia unus Paroxysmus corripit alterum a sua adhuc solutione distantem; & in hoc casu Febbris Subintrans ad Continuum Proportionatam vergit, ac in eam facile transmutatur. Sed per hoc non fit, quin sit adhuc mera Subintrans, & quin, usquequo talis est, obediat Cortici, cui etiam ut plurimum cedere consuevit, statim ac in Proportionatam cessit, si ille tempestive fuerit exhibitus, priusquam scilicet Febbris nova metamorphosi de Proportionata in simpliciter Remittentem transferit.

Per *Remittentem* autem simpliciter (quæ strictè loquendo Continens vere non est, cum aliquibus polleat interdum incrementi, & decrementi notis) ex adverso intelligo Febrem suapte natura Continentem, remittentem tantum per accidens, seu, ut ita dicam, Continentem *Spuriam*. Memet explico. Raro visitur in praxi Febbris Continua, quæ vel in eodem semper tenore perseveret, vel semper decreseat, qualis est Synochus Acmaistica, Epacmaistica, & Paracmaistica, sæpissime vero observantur Febres, quæ licet ab intensione sua non multum unquam recedant, aliquibus tamen horis, ut plurimum incertis, & modo diurnis, modo nocturnis, modo matutinis, modo pomeridianis, aut vespertinis, alicujus incalcescentiæ, ut & alicujus nonnunquam refrigerii notas obscuræ præseferunt; id quod potius dignoscitur postquam contingit, & *in facto esse* (sit venia rancidis veterum Scholarum terminis, rem tamen satis exprimentibus) quam dum efficitur, seu *in fieri*. Hoc autem non procedit ex influxu fermenti Intermittentium proprii, sed potius vel ex inæqualitate fermenti Continuarum insiti, cujus materia summe inæqualis esse potest, & inæqualem propterea fermentationem, aut efferve-

fervescentiam inducere, vel influxu novi Chyli, novi scilicet cibi, ac novi potus, per alterata stomachi fermenta, & per vitiosos succos præterlabentis, ac Cruori ab intrinseco conspurcato, atque effervescenti, veluti novus hospes, se se immiscentis, novasque proinde, sed obscuriores turbas excitantis, ut in ipsa Hæctica simplici fieri observamus tribus, vel quatuor horis a pastu, itemque in Febribus Inflammatoriis Pleuriticorum, aliorumque, Cortice de more, ut dicemus, non curabilibus. Vix enim possibile est, quod quidquid sive alimentale, sive medicamentosum, sive comestibile, sive sorbibile, sive potulentum ingeritur ab Ægro Febrem Continuum patiente, aliquam in adventu suo, vel in sua digestionem, aut subactionem alterationem in effervescentibus jam fluidis non producat, concurrente insimul varia rerum non naturalium, ut vocant, habitudine; sicut vix possibile est, ut rebus iisdem postmodum subactis aliqua in iisdem fluidis non succedat tranquillitas. Quod si in Synochis veris, atque legitimis id non contingit saltem sensibiliter, utut in illis adsit eadem novi cibi, novique potus assumptio, æqualiterque concurrat varia rerum omnium non naturalium dispositio, ac usus; hoc fit, quia in illis tanta est, tamque valida sanguinis effervescentia, ut quidquid de novo accedit, sit parum sensibile, paucamque, aut nullam sensibilem mutationem inducat, cum potius a præexistente tumultu absorbeatur, ac secum rapiatur confusum, & inconspicuum. Sic aqua turbidi fluminis inconspicua est in Mari æstuante: non ita in eodem minus procelloso. Status autem sanguinis in Continua Remittente longe minus æstuosus est, quam in Synocho; æstum tamen suum qualemcumque habet ab intrinseco, & quod novi habet ab extrinseco, siquid habet, recipit a rebus externis, non a fermento Intermittentium: adeoque Febris Remittens, qualis a nobis intelligitur, de genere Continuarum est in radice, & a fermento illarum viribus Corticis inexpugnabili originem suam agnoscit; unde & ipsa virtuti ejusdem Corticis refractaria censenda est, ut usus me docuit.

Jamque videor mihi, circumscribendo confinia Subintrantium, & Remittentium, naturam *Proportionatarum* adumbrasse.

Istæ namque & fixam quandam Continuitatem habent quam non habent regulariter meræ *Subintrantes*, & claram quandam periodi rationem obtinent, quam non obtinent simpliciter *Remittentes*. Proportionatæ siquidem habent hoc perpetuum, ut cum continuitate non levi distincta plus quidem, ac minus habeant periodi indicia, eaque ordine certo, sive quotidie, sive alternis diebus, sive per majora intervalla, & sive cum anticipatione, sive cum postpositione ut plurimum regulari recurrentia, ut Periodicarum Intermittentium mos est. Immo cum sæpissime referant typum Tertianæ duplicis, manifestus in illis est ejusdem character ob alternam similitudinem exacerbationum, quæ fiunt diebus imparibus, & dissimilitudinem ab iis, quæ diebus paribus accidunt, quatenus videlicet una die major, altera minor, una citior, altera tardior est Exacerbatio, & sic alternatim; ut proinde dubitandum minime videatur, quin ad Proportionatam gignendam (& hæc tandem est summa rei) concurrat tum prava sanguinis dispositio ad æstuandum assidue ex principio, seu fermento intrinseco, ut de Continuis dictum est, tum novus adventus alterius fermenti recentis, ac periodice aliunde influentis, ut de Intermittentibus.

Quia vero ex una parte uni fermento extinguendo, aut corrigendo par est Peruvianus Cortex, alteri vero non: & ex alia parte inæqualis esse potest in Proportionata hujusmodi fermentorum concursus, sive commixtio, adeo ut modo fortius sit fermentum continuitatem producens, modo fermentum producens periodum, unumque eorum in ea Febre teneat locum principii essentialis, alterum accidentalis: idcirco eam Proportionatam Cortice curabilem dico, cui est essentialis periodus, & accidentalis continuïtas, non sic eam, cui essentialis est continuïtas, & accidentalis periodus, seu (ne videar distinctionibus metaphysicis rem practicam implicare, ac involvere) eam magis, quæ naturam *Subintrantis* redolet, quam quæ redolet naturam simpliciter *Remittentis*, seu denique illam, quæ phænomenis omnibus inter se collatis, talis apparet intellectui practice judicanti, ut si eidem demi posset ea mali portio, quam infert noviter recurrens exacerbatio, ipsa proba-

probabiliter portio præexistens, ac exacerbationem patiens, sponte evanesceret; secus si appareat talis, ut etiam si dematur eidem quidquid mali noviter accedit ex ipsa exacerbatione, adhuc tamen remansura videatur superstes, fixa, & pertinax ea mali portio, quæ durabilem, & stabilem Febris continuitatem valeat conservare. Hanc distinctionem a posteriori me docuit usus ipse Chinæ Chinæ, & varius pro varia istius Febris ratione inde observatus effectus. Id quidem dignoscere a priori non ita facile; sed neque tam difficile, quin credam, eum, qui omnibus rite pensatis practica quadam securitate ipsum non novit, saltem ut plurimum nomen boni, ac experti Medici nequaquam mereri.

Approximatio igitur major, vel minor ad alterutram ex recensitis speciebus, Subintrantis nempe, vel Remittentis tantummodo Febris, haud difficulter a perito Medico dignoscetur in praxi, licet nulla mensura certa huiusce rei possit constitui, sed pendeat quammaxime a iudicio, & peritia ipsius Artificis. Siqua tamen saltem generalis potest indicari Tyronibus, ea est huiusmodi, nempe quod, quo clarius est, manifestior, & in suo typo magis regularis periodus, eo certior est effectus, ac usus Corticis, quia tunc Febris præfert magis naturam Intermittentis Subintrantis, quam Continuae Remittentis: adeoque si exacerbationes sibi invicem respondeant typo periodicarum Intermittentium vero, & proprio, ipsaque exacerbatio non per meram incalescentiam se prodatur, somnolentiam, capitis dolorem; aut gravitatem, vel per quandam pulsus elevationem, atque turgentiam sensim obrepentem, & potius *in facto esse*, quam *in fieri* conspicuam, sed per motum aliquem adstantibus ipsis sensibilem, ac observabilem, nempe vel per frigus aliquod, utut breve, ac leve, extremorum, aut nasi, vel per horrorem, aut horripilationem, aliquam, per unguium livorem, per oscitationem, aut pandiculationem, per internam quandam tensionem, auræ alicujus æmulam, uno verbo; per motionem aliquam motibus Intermittentium analogam, quæ introductionem fermenti per lacteas accuset (quod & confirmare potest aliqua simul incidens vomituriō, vel nausea) in tali casu Cortex fidenter, cæteris illum coindicantibus,

Torti Therap. Spec.

poterit exhiberi; secus, vel nonnisi cunctanter, si notæ febriles sint potius in linea caloris, quam frigoris, ut supra, & eo minus si obscuriores illæ sint, aut irregulariter valde contingant fere in morem Simplicis Remittentis. Et hæc pro diagnosi desumenda ab ipsa Exacerbationum invasione.

Sed & alia signa nobis præbet ipsa Remissio, siquidem remissio Proportionatæ ad Subintrantem accedentis typum periodorum sæpe exprimit clarius, ac ipsa invasio. Posito enim, quod Febris habeat proportionem Tertianæ duplicis, etiam si una die v. gr. post potiore exacerbationem remissio sit obscurior propter celerem supervenientiam minoris exacerbationis; attamen altera die post istam, nempe minorem, clarius apparere solet remissio ante supervenientiam tertiæ fortioris; & hac proportionem procedunt reliquæ. Quare ista vicissitudo alternæ remissionis majoris, atque minoris, est index Circuitus Subintrantium proprii; & ideo in huiusmodi remissione sensibiliore conspicua est pulsus tranquillitas non modo respectu ad statum ipsius exacerbationis; verum etiam respectu ad tempus ipsum exacerbationem postremam antecedens, calor ad tactum blandus est, aut parum mordax, apparetque aliqua, utut imperfecta sudoris, aut urinæ copiosioris excretio. Remissio autem Proportionatæ accedentis ad simplicem Remittentem non habet eam, quam diximus, correlativam inæqualitatem, sed æque obscura est una, ac altera die, pulsus non minus tumultuat post, ac ante ipsam, quæcumque illa sit, exacerbationem; unde parvi momenti est talis remissio, quæ vix apparet, habito etiam ad statum exacerbationis respectu: calor siquidem adhuc sensibilibus tactum ferit, nec ulla conspicua visitur urinæ immutatio, ullumve laudabilis diaphoresis rudimentum.

Dixi, Corticem in postremis hisce circumstantiis nonnisi cunctanter exhibendum videri; experientia enim ostendit, id sæpius contingere, si ille tunc offeratur, quod paulo ante innuebam, nempe quod, etiam si per illius oblationem tollatur motus periodi, non tamen tollitur continuas, quæ illi viget superstes; ex quo patet, illiusmodi Febri vere essentiali esse continuitatem, accidentalem

S

vero

vero periodum; illi namque, etiamsi non associaretur periodus illa qualiscumque, adhuc tamen tenaciter adhæreret ipsa continuitas. Quod si offeratur Cortex in circumstantiis primo loco recensitis, non modo tollitur per eum periodus, verum & paulo post aboletur consequutione quadam ipsa continuitas in huiusmodi Febre imbecilliter vicens, vel in eam suapte natura periodicam, quasi per accidens introducta.

Insuper non parum confert ad diagnosis Proportionatæ Corticem respicientis, vel admittentis, varium tempus exortus illius, variaque ipsius quocumque tempore nascentis origo. Quoad primum distinguere oportet inter Continuas Proportionatas, quæ Æstate, mediisque temporibus, & eas, quæ Hyeme solent generari. Quæ enim hyberno tempore regnant (regnant autem frequentius, quam tempore fervidiori Febres Continuae Proportionatæ) de more graviores sunt, faciliusque de simpliciter Remittentium natura prædominante participant, quam quæ regnant Æstate, Vere, aut etiam Autumno, quibus temporibus sex Intermittentium Subintrantium radice solent assurgere; immo ausim dicere, Febres omnes Continuas Proportionatas Hyeme ortas, non alias esse, quam eas, quæ Æstate sunt Intermittentes aut tantummodo Subintrantes. Omnis enim earum diversitas videtur consistere in hoc, quod Hyeme sanguis in sua compage strictior, & ob impeditam transpirationem aprior ab intrinseco ad fermentescendum febriliter, eo ipso, quod inficitur fermento extraneo Febrium Intermittentium auctore (quod fermentum tunc temporis inertius est, minusque activum) ab eodem non aliud ferme recipit, nisi primam occasionem effervescendi, periodice repetitam; sed a se ipso, suoque ex penu, nempe ab ipsa intima dispositione sua abunde habet, unde susceptam effervescentiam conservet jugiter, ac ultra protrahat, fermento videlicet insito supra fermentum extraneum præpollente, illudque secum rapiente, & in propriam naturam transmutante. Oppositum plane solet succedere, saltem ut plurimum, Æstivo tempore; tunc enim laxior reddita sanguinis compages, liberaque gaudens transpiratione, & depuratione universali, minus disposita est, quantum ex principiis intrinse-

cis, ad febriendum tenaciter, & assidue; adeoque etiamsi aliqua in eodem degat impuritas, quæ Febrem sit potius inducere, ea tamen levior est, aut citius, faciliusve dissipabilis ac Hyeme. Quamobrem etsi accedat illi de novo Fermentum febrile extraneum, quod tunc temporis activius est, fortius, atque vehementius; non propterea transit istud in naturam fermenti præexistens, sed illud superat, ac secum rapit, & dispositionem sanguinis intrinsecam qualemcumque ad febriendum assidue, convertit in dispositionem ad febriendum periodice, seu ad defacandum periodica effervescencia ab intestinis inquinamentis se ipsum. Et propterea, universaliter loquendo, tempestatibus fervidioribus Continuae Proportionatæ felicius curantur Cortice, quam rigidioribus, ut Hyeme, propter maiorem earum approximationem ad Subintrantes illis tempestatibus, & ad meras Remittentes his aliis. Et hæc quoad varium tempus originis ipsarum Proportionatarum.

Quo vero ad variam ipsam illarum originem distinguere pariter oportet inter Continuum Proportionatam, quæ talis orta est, vel orta est simpliciter Remittens, & eam, quæ orta est Intermittens. In primis casibus maxima est conjectura, quod Febris pendeat a fermento Febrem essentialiter Continuum producente: in secundo casu altera opposita emergit conjectura, quod Febris orta Intermittens suum adhuc nativum characterem in radice servet, etiamsi fiat Continua, adeoque Cortici etiamnum possit se ipsam submittere, ut adnotat Sydenham, dum inquit (si quidem fas sit textum alias relatum hic opportune repetere) *Cum autem Febres quædam apud nos grassentur, quæ etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem Continuarum nitantur, tamen ad Intermittentes debeant referri* (en hic quid sit in praxi Continuitas accidentalis) *nulla mihi religio est, Corticem in Continuis huiusmodi sumendum proponere, qui dicto more (videlicet ad scrup. ij. quarta quaque hora) iteratus, ad apyrexiam certo Aëgrum perducat.* In his itaque casibus, & circumstantiis, etiamsi periodus valde obscura sit, & confusa, nihilominus sæpe exhibetur Cortex cum certitudine eventus maiore, ac ex-

ac exhibeatur in casu, ubi Febris fuit ab ortu Continua, etiam si postmodum manifestiores nonnihil habeat periodos. Si tamen eas acquirat manifestissimas, tunc in Subintrantis naturam migrat, & fidenter Cortice tractanda est: sicuti contra, quamvis incœperit Intermittens, eo ipso, quod omnem jam periodi motum amiserit, atque in Continentis omnino, nedum Remittentis naturam transierit, inutilis solet esse Cortex; quoniam tunc fermento extraneo in sanguinem influenti prævalet jam fermentum in ipso sanguine præexistens, & data occasione suscitatum, demumque ex portionibus simul resistentibus extranei non subacti valide coagmentatum, ac ibidem permanenter vigens.

Et hæc est ratio, propter quam agentes de Subcontinua Maligna (quæ cum Proportionata primo coincidit, mox etiam cum Continente, ut in Arbore infra posita) fuimus adeo solliciti, quærentes anxie, utrum in illius præcipiti tendentia ad Febrem essentialiter Continuum liceret in ipso principio Corticem exhibere, ne scilicet præterlaberetur occasio præceps, & sæpius irrevocabilis. Attente si quidem considerandum est punctum istius metamorphoseos, citra quod utilis, & ultra quod inutilis esse consuevit oblatio Corticis. Cum enim (inquit egregie Experimentissimus *Mortonus* de Febribus Continuis in genere) eadem ipsa Febris brevi temporis spatio genium suum sæpius mutare soleat, Medici interest varias metamorphoses, quas eadem Febris subit, animadvertere, ut inde tamquam Cynosura ductus, non temerario, & more Empiricorum Febres omnigenas, vel eandem ipsam in diversis suis stadiis heu quantum! mutatam, una methodo absque discrimine tractet.

Punctum autem istud, seu linea hæc dirimens in Proportionata unum fermentum ab alio, & unam Febris naturam ab alia, exprimitur in citato Stipite nostro ea paritate, qua furculus medius insertus in Arbore physica, duorum generum poma ferente, mixti cujusdam generis edit poma, modo de uno, modo de altero magis vel minus participantia, prout magis vel minus ipse participat de succo nutritio unius, aut alterius lateralis rami, in ipsum medium influente.

Verum non est, cur similitudinem a Ve-

getabilibus emendicemus, cum in promptu sit doctrina Veterum in subiecta materia. Sit pro omnibus *Daniel Sennertus*, ut qui omnium Prædecessorum vota collegit. Hic verba faciens de Febribus Nothis, eas licet a duobus humoribus mixtis productas velit, non tamen Compositas vocat, sed Simples, sive incompositas, quippe ab intima duorum in unum coalescentium mixtione indivisibiliter procedentes. Sunt hæc illius verba. — *Febres Nothæ non sunt compositz: nam licet Nothæ Febris ex duobus humoribus eodem loco, & tempore putrescentibus* (hanc quæso putredinem lubeat benignius interpretari) *oriri possit, ita tamen illi duo humores sunt mixti, ut unum mixtum constituent, & una forma contineantur: unde etiam cum mixtus ille, & ex duobus aggregatus humor putrescit, simplex Febris est, mixtam tamen, ac mediam naturam quasi referens.* Quidni ergo Notham vocemus nos Febrem Proportionatam, ex Continua, & Intermittente, sive ex utriusque succo radicali simul commixto progenitam? Quæ ergo unum tantum succum infringit China China, Febrem tantum ab eo principaliter succo prodeuntem, utut de utroque participantem, valet deprimere, non vero prodeuntem principaliter ab altero succo, quantumvis similem.

Quod si quis quærat, quibus regulis sit procedendum circa Corticis administrationem in iis Proportionatis, quæ Solitariæ non sunt, sed vel Symptomaticæ, vel Comitatz, respondeo: rationem Febris Symptomaticæ sicuti facilius forsan potest competere Proportionatis, quam Intermittentibus (siquidem istæ queant esse Symptomaticæ) ita ex adverso reddere illas curatu difficiliore, quam istas, etsi Proportionatz quæque sint naturæ cæteroqui Cortice medicabilis. Idque ob duplicem rationem, nempe & ob vitium, a quo pendent, tali remedio, ut reor, insuperabile, & propter adjunctam periodo Continuitatem, quæ grave quidpiam ulterius est, ab eodem remedio superandum. Si vero quæsitum restringatur ad Proportionatas Comitatas, responsio est, quod si Febris huiusmodi sit Comitata merito symptomate, utut gravi, & novum morbum simulante, hoc non obstat, quominus curetur Cortice, dummodo in illa prævaleat natura fermenti Subintrantium

proprii, concurranturque conditiones pro recto usu Corticis requisitæ, ut supra est explicatum. Sed si sic Comitata morbo vero, ipsa autem ex se videatur Corticem admittere, adhuc nonnisi cum summa incertitudine optati successus ille poterit exhiberi tum ratione continuitatis supra periodum adjunctæ, tum maxime ratione morbi connexi, v. gr. *Inflammationis*, *Erysipelatis* &c. qui morbus, licet ab ipsa Febre in facta suppositione progenitus, suas tamen, ut alibi dictum, potest jecisse in affecta parte radices, quibus se solo valeat subsistere, immo Febrem inde Symptomaticam gignere, sola interim periodo inutiliter sublata, si quidem ullo pacto in hujusmodi circumstantiis possit hæc submoveri.

Quod si morbus Febri associatus plane organicus fuerit cum læsione insigni, satis notum est, hunc reddere Cortici refractarias vel ipsas Intermittentes, nedum Continuas Proportionatas, quarum nonnullæ etiam Solitariæ huic remedio nonnunquam non cedunt, ut diximus, si nempe de natura simpliciter Remittentium a prædominio participant, multoque minus cedunt, si vere sint Remittentes simpliciter, aut si in ipsas jam prorsus degeneraverint.

Et hic assentiri plane non possumus *Cl. Morton*o Remittentes omnes, siue omnes non Synochos (data etiam eidem illarum distinctione in Legitimas, & Spurias) assignanti pro objecto actionis Corticis. Nos enim, licet æque ac *Morton*us, ne dicam amplius, admittamus ut Cortice curabiles non modo eas Remittentes Proportionatas, quas ipse vocat Legitimas, seu Simples, quæque vere sunt de natura Subintrantium, verum etiam multoties eas, quas vocat Spurias, seu Mixtas, quæque Malignarum, seu Perniciosarum characterem proxime induunt, quatenus Intermittentium ad instar Comitatae sunt uno, vel multiplici verendo symptomate dummodo tamen in illis prævaleat fermentum Subintrantium, seu (quod idem est) Intermittentium, eo, quo explicuimus, modo: nihilominus, hac conditione deficiente, ab objecto activitatis ejusdem Corticis excipimus non modo Remittentes simpliciter a nobis dictas, verum etiam plurimas ex Proportionatis descriptis, ut supra, siue Malignæ illæ fue-

rint, siue non, eas videlicet, quarum fomes magis sit intra sanguinem, quam extra illum.

Certe, si attendantur probe scripta *Morton*i, & quæ candide prostant in illius historiis, facile constabit, quod ubi Cortex aliquando munus suum non exegit (ut alicubi ingenue fatetur) in Febribus scilicet, quas ipse Mixtas appellat, quæque cum nostris vel simpliciter Remittentibus, vel Proportionatis quidem, sed de simplici Remittente maxime participantibus, plane coincidunt, Febbris revera talis erat, qualis a nobis essentia. li, licet quoquo modo Remittente, quam de Intermittente Subintrante participans. Atque hinc mirum non est, si eo casu cogitur concedere, se haud raro sortem cæterorum Medicorum participasse, & restitutionem elasticitatis spirituum in quibusdam Remittentibus Febribus, facile in Synochos degenerantibus, Cortice quamvis adhibito, sæpe incerto, sæpe incassum tentasse.

Ex alia parte, ubi in iisdem Febribus Mixtis, seu Spuriis, ut vocat (vocat autem Mixtas in sensu valde diverso a sensu nostro) ubi, inquam, in iisdem Febribus eventum felicem sortitus est, & Cortici, nec forsan immerito, gloriam tribuit, non raro tardiusculus, ut pariter fatetur pluribus in locis, & nonnihil difficilis fuit effectus, protracta videlicet ad consuetum tempus morbi judicatione. At bona venia tanti Viri tarda operatio Corticis copiose administrati mihi, ut alibi fassus sum, redditur suspecta non quidem de noxa, sed tantum de incertitudine, an illi adscribenda vere sit gloria, nec ne. Sed interim praxis illius felix id attulit certi, ut Cortice tuto possimus uti etiam in casibus ambiguis de effectu remedii, idque simul attulit utilitatis, ut major fiducia posthac liceat Peruvianum Corticem effectis Confectionibus Cardiacis identidem substituire, ne dicam ob merum sugillationis antepondere. Anteponendum autem procul dubio foret, si quæ Auctor iste se observasse refert in Febribus de Proportionatis in Synochos malignas degenerantibus, velimus attendere, a quibus scilicet plures ex iis evasisse inquit, licet exacto tantum consueto morbi stadio, quibus Cortex ab initio fuerat oblatus, quam

CAPUT IV.

quam quibus oblatus non fuerat -- *Palam autem affirmo* (inquit ille) *me multo plures huiusmodi egrotantes, Deliriis Subsultibus Tendinum, cæterisque id genus Symptomatis Malignis obsessos ab Orci faucibus Arte liberasse, ubi Antidoti usus curationem auspicabatur, quam cum ab initio alia quacunque Methodo uterer: modo cum accersitus primo essem, umbra aliqua Remissionum, & Exacerbationum superesset. Fundamentum curationis in Cortice semper jacio. Postea pro modulo ingenii, juxta normam Artis, quod a Symptomatis indicatur, efficio, atque haud raro cum optato successu curationem ad umbilicum duco. Hæc Auctor ille, qui licet utilitatem remedii fortasse per hæc (me quoque iudice) haud satis probet, illius tamen innocentiam in his quoque casibus videtur saltem sufficienter testari. Cætera, si qua sunt in ejus praxi, quæ aliqua castigatione indigere videantur, ea potius illius hypothesi, quam ipsi Praxi satis methodicæ adscribenda sunt, & condonanda. Sed & eadem quoque hypothesi, seu Februm Ætiologia, etsi nobis nec arriserit in antea actis, neque arrideat modo, suis tamen non caret fundamentis, quoad plura solidis, plausibilibus, nec universim contemnendis, ut videre est apud eundem Mortonum in Apparatu Curationis Morborum universalium, ubi nonnullas etiam ex iis, quas in Scholiis ad ipsum Lib. II. protulimus, sibi metipso opponit, & solvere satagit objectiones.*

Ex qualicunque autem nostro in praxi dissensu contra facilis refutat conciliatio quædam tot contrariarum assertionum, quæ apud Scriptores minus exactos in hac materia passim occurrunt. Ajunt siquidem nonnulli, Corticem curare, præter Intermittentes, Febres quoque Continuas, atque Malignas, & aliqui non. Utrique recte, utrique minus recte; utraque etenim propositio de aliquibus Continuis, atque etiam Malignis vera est, de aliquibus falsa: quandoquidem juxta distinctionem nostram curat Continuas, nec non Malignas aliquas, & aliquas non curat; non vero curat omnes, aut curat nullas.

Allata nuperrime distinctio de Cortice in quibusdam Proportionatis utili, & in quibusdam inutili, illustratur quoad hanc postremam partem (de prima enim jam satis alias) nonnullis exemplis.

EXEMPLA curationum Februm Continuarum Proportionatarum, quas Cortex ad bonam frugem reduxit, plura retulimus, ubi subcontinuarum etiam Malignantium, quæ non aliæ sunt ab his, Historias descripsimus, quibus illustrata jam sufficienter est ea pars nostræ distinctionis, quæ stat pro Corticis oblatione; quandoquidem in illis casibus Februm continuas erat per accidens introducta, & superaddita præexistenti periodo. Modo casus aliquot lubet describere, ubi in Proportionatis continuas essentialeni cum accidentali tantum periodo sortitis, Corticis inefficaciam datum fuit experiri.

I. Corripiebatur in medio cursu prosperæ valetudinis D. Comitissa Hyppolita de Savignanis Scapinella Febre Tertiana duplici Continua, quæ inter Proportionatas est omnium frequentissima, Causæ procathartice Febris huiusmodi plurimæ fuerunt tum in ratione victus, tum in violenta corporis exercitatione. Illius Exacerbationes, licet regulares, parum tamen conspicuæ erant in invasione, quæ sine ullo sensu frigoris, immo potius cum levi aliqua incallescencia paulatim obrepente fiebat, tantumque sensibilis circa statum erat ipsa exacerbatio; quemadmodum transacto vigore notabilis erat ejusdem remissio. Uti plethorica tractata est ab initio, semperque methodice in morbi progressu huiusmodi Egrotans, quo toto tempore, spei anticipis, atque metus identidem signa prodebat. In decursu morbi institit amantissimus Conjux exhiberi Corticem, memor, quod eadem ex Tertiana duplici Subintrante, immo Subcontinua acutiem veram acquirente, ope ejusdem Corticis, ipsoque tunc etiam suadente, ante biennium evaserat, forte, qua diximus. Non ego assensum præbui, respondens: Febrem hanc dubio procul excedere vires Corticis, neque me velle subire cen-

furam vulgi, si citra successum, etiam si citra noxam, illum exhiberem. Acquievit ille dictis meis, maxime cum sponderim, me non prætermisurum occasionem, si quando eadem apparuisset. Vix transacta decimaquarta morbi die, reddito nonnihil manifestiore Exacerbationum motu, sed & insimul gravioribus factis symptomatis, & cessante, quod antea apparuerat, sudoris universalis rudimento, Capiteque demum satis gravato, cœpi timere, ne muneri meo deessem, si Corticem omitterem jam mihi propositum a Coniuge, & a clariore aliquantulum Febris periodo indicatum, in circumstantiis crescentis periculi, & Naturæ feriantis ab omni motu critico. Sed ne subirem calumniam in casu carentiæ fausti successus, quoniam Febris ab ortu visa erat essentialiter Continua, Chinam Chinam præscripsi sub forma boli cardiaci, mane, & sero sumendam. Duravit usus illius ad aliquot dies; sed æque perseveravit Febris de more increbrescens. Cognito invalido Cortice, usu illius abstinui, curationem aliis remediis pro varia morbi indicatione prosequutus: sed frustra: mille namque supervenientibus diris symptomatis, videlicet suppressione urinæ, nonnisi assidua ope catheteris per plures dies extractæ, & gangrænis hinc inde subortis, aliisque superadditis cruciatibus, die tandem morbi xxvij. obiit.

II. *D. Lucretia de Sigoniis Agnana*, post contractum ex numerosis gestationibus, & ex frequentibus abortionibus, successivisque hæmorrhagiis, habitum corporis subtumidum, & decolorem, præter morem suæ floridæ constitutionis, immo post superatam non multo ante acutam ægritudinem, a qua vix cœperat mediocriter resurgere, recidit iterum in Febrem Tertianam Continuum duplicem, exacerbationes inæquales, & plane inordinatas habentem, ac inconspicue cum quodam tantummodo sensu caloris, & vomitione irregulari recurrentes, exiguamque simul, ac pariter irregularem remissionem sortitas; adeout potius mera Remittens, quam vera Proportionata dici posset huiusmodi Febris. Omni, qua datum fuit, arte, cautela, & industria curata fuit. Seriem remediorum hic prosequi, & indicationes eorum, foret inutile. Sat sit pro re nostra referre, quod post varias amba-

ges, & plura exantlata Vitæ pericula, a die morbi undecimo usque ad decimumseptimum Febris tandem, Continua licet, cœpit ad notabilem remissionem redigi, & typo Tertianæ duplicis, uno die gravioris, altero levioris, perspicue distingui: quodque magis est notatu dignum, Exacerbatio ipsa, præsertim validior, aliquo frigore signabatur in morem Accessionis Intermittentis. Per tres Circuitus completos, nempe per dies quinque hunc motum observavi, nec tamen Corticem præscripsi: immo Coniugi, qui alias eodem remedio convalescerat, illum proponenti primis diebus obstiti, sperans vigesima prima die, si non solutionem morbi, saltem permutationem in melius. Sed res aliter cessit; tertia siquidem fortior Exacerbatio, utut suo frigore, levi quidem, ac horrore insignita, ferocem se prodidit in statu, & Ægrotantem male vexavit. Quamobrem transacto jam tertio septenario, & rebus, meliore licet facie quoad speciem, in pectus tamen ruentibus quoad rem ipsam, Coniugi filiis onusto morem gerendum duxi, prompta Corticis præscriptione. Peractum est id partitis vicibus, & dosi medica, sed quæ Febrem debuerat sistere: attamen jugiter perseveravit, iidem pertinaciter recurrentibus, obscuriore licet motu, Exacerbationibus; quare cum inanem experirer Corticis operam, postquam in ejus usu sufficienter perstiti, ab eodem feriatum sum, ad consueta iterum remedia revertens. Cum vero nulla proficerent, vocatus est in consilium *D. quoque Davinius*, Ægra tamen ad extremum prope redacta. Is viso gravissimo Ægræ statu, & intellecta morbi serie, ultimisque periodi Febrilis motibus, neque conscius de China China oblata (oblatus siquidem fueram in tumultuaria, & inutili Consultatione, de hoc remedio inter tot alia eistentiam mentionem facere) ad me conversus, dum egrediebamur domo Ægrotantis, quam solo fere prognostico dereliquimus, dixit: parum abuisse, quin proposuerit usum Chinæ Chinæ, atque tantummodo abstinuisse, eo quia a me in illius oblationem proclivi, nullam de ea mentionem factam fuisse observaret ne per modum quidem dubitationis, cum tamen cæteroqui remedium tentari posse videretur, nisi Ægra jam foret suo Fato propinqua.

Narra-

Narravi propterea, quæ immemor sub-
ticueram, quæque incassum tentaveram,
refundens omnem culpam in ipsam na-
turam Febris ab ortu Continuae. Suspi-
catus tamen sum insuper de aliquo Uteri
vitio organico, sive alterius Visceris in-
fini Ventrís, puta, Pancreatis, aut alia-
rum Glandularum Mesenterii; sed hujus-
sce suspicionis nonnisi remota indicia,
nulla vero proxima, aut immediata mi-
hi præluxerant. Vixit illa per duos ad-
huc, vel tres dies, irritisque omnibus,
quæ administrare licuit, remediis, die
morbi xxxij. desit vivere.

III. Clarius adhuc inefficaciam Corti-
cis in Febris Continuis ab ortu, & per-
accidens periodicis, patefaciet sequens
casus, cujus compendiaría quidem, sed
per singulos dies disposita series hic ex-
hibetur. Egregius, Clarusque Adolescens
D. Antonius de Roncaleis ætate anni
1709: correptus est Febre, quæ cum nul-
lo rigore, aut frigore illum invasit. Ha-
bita est pro Ephemera: ut quæ post 24.
horas plurimum remisit; sed paulopost,
secunda nempe die, circa vespertas ite-
rum recruduit pariter sine frigore, sed
cum vomitu, & stomachi angore, Ter-
tiana incipientis ad instar, & per dies
pares sese moventis. Protrahitur Febris
per totam tertiam diem æqualiter inten-
sa, & sine ulla exacerbatione. Exhibe-
tur ea die *Ol. Amigd. dulc. ad unc. iv.*
subsequiturque modica dejectio biliosa,
nec amplius redit vomitus, vel angor
stomachi. Quarta die mane adhuc in-
tensa est Febris contra expectationem;
quare sanguinis missio, quæ cæteroqui
statuta erat, ob id suspenditur, ejusque
loco offertur cibus ob metum exacerbatio-
nis, citioris futuræ creditæ, respectu ha-
bito ad secundam diem. Et revera circa
meridiem quartæ diei valide exacerbata est
Febris, ut suspicatus fueram: quod Ægro-
tanti ansam dedit, ut a me avide statim
Corticem expeteret, quem sciebat pluri-
mis graviter febricitantibus opem tulisse;
sed cum respondissem, Remedium illud
non satis aptari huic Febri, acquievit il-
le quidem, sed animo turbatus est; illi-
que propterea spopondi, me oblaturum
Corticem tempore opportuno, quoties-
cunque Febris remedium admitteret.
Quinta interim die mane missus est san-
guis, remissa aliquantulum Febre. Ve-

spere subsequuta est Exacerbatio, obscura
quidem dum fieret, sed paulopost manife-
sta. Fuit hæc omnium levissima præter
expectationem. Sexta die mane admo-
dum remissa est Febris, Ægerque visus
est ab apyrexia non admodum distans. Suc-
cessit ante meridiem Exacerbatio cum le-
vi, brevique extremorum prefrigeratio-
ne. Tunc credidi, Febrem disponit ad ac-
quirendam naturam, & motum Corticis
obsequentem, si opus fuisset offerre; de
quo tamen ut certior fierem, & remissio-
nem illius Exacerbationis, & motum al-
terius correspondentem sollicitus expecta-
bam. Modice intensa ea fuit: cum tamen
esset in statu, circa vespertas Æger animo
deliquit citra causam manifestam, Febris-
que ultro protracta est. Septima die, per-
severante Febre, nec alio satis fluente,
præscribitur clyster ex Lacte, & Saccha-
ro, quem diutius retinet, ægre fert, ac
tandem reddit, summe biliosa, ac spu-
mosa deiciens, & animo rursus delin-
quens, dum sedens alvum exonerat. Post
meridiem durante adhuc ultima exacerba-
tione frigidiuscule sudat cum pulsu minu-
to, & celeri. Propterea rebus in præcep-
sibus, & respectu habito ad prægres-
sas Febris periodos qualescunque, conse-
stim exhibetur Cortex *ad drach. ij. ss.* Octa-
va die mane exhibetur iterum *ad drach. j.
ss.* utraque tamen vice sine fructu: sequitur
siquidem pari passu Febris, ac sudatiuncu-
la subfrigida. Vespere videtur pulsus tan-
tillum resurgere, sed parum: quamobrem
circa finem octavæ iterum præscribitur
Cortex *ad drach. ij.* Nona vero, ne quic-
quam intentatum relinquerem pro salute
Adolescentis plurimis nominibus mihi ca-
rissimi, eundem Corticem (quoniam a-
liunde non erat sperabile auxilium) per
clysterem administrari jussi *ad drach. v.*
sed semper incassum; in fine siquidem e-
jusdem nonæ diei frigide suadens, e vi-
vorum statione sublatus est.

IV. Denique decumbebat Mutinæ ex
non levibus animi pathematis *D. Ludo-
vicus Maggus* Canonicus Carpenfis sexa-
genarius, gracilis, & delicatulus. Fe-
bris, qua detinebatur, Tertianæ dupli-
cis Continuae regularem typum servabat.
Et cum in ea æque elucesceret ratio con-
tinuitatis, ac ratio periodi, utra pars
prævaleret, haud potui dignoscere: cum
tamen admodum sensibilis esset statis ho-

ris quotidie remissio, Subintrantem potius, quam mere Remittentem, Proportionatam hanc suspicabar. Progrediente nonnihil morbo, cœpere admodum obscuræ fieri exacerbationes, & remissiones, quæ prius satis patenter sese prodebant. Metuens ego proinde, habito respectu ad virium imbecillitatem, & tenuitatem pulsus, ne Æger consuetis licet ab initio jam satis methodice tractatus remediis, impar progressu temporis evaderet ferendo morbos in dies crescenti, decrevi Corticem illi præscribere mane, & sero *ad drach. ss.* ex cujus remedii usu ad paucos dies continuato omnis plane sublata est exacerbatio Febris; restitante tamen jugiter tenui illo, sed tenaci, ejusdem filo, quod pariter ante usum Corticis, tempore quoque majoris remissionis superstes esse consueverat. Vere tam exiguum erat illud, ut vix nomen Febris mereretur: quare Æger ipse sanum se reputans instabat, ut eum dimitterem ad patrios Lares. Illi tamen annuere non potui, quia nondum extinctum noscebam incendium, cujus fomes alter adhuc vigeat. Uno verbo: postquam per aliquot dies satis vegetus vilus fuit, paulatim illi cœpere atteri vires, cœpit vox clangosa fieri, oculi rubore, ac lippitudine quadam perfundi, somnus diuturnus, & intempestivus, placidus licet, ac levi caput obruere, & ipse tandem vix febricitans, nec se febricitare noscens, aut credens, insensibiliter deficere. Quod demum plane contigit circa vigesimam-quartam, ni fallor, morbi diem, qua placide, & sine ullo doloris, aut molestiæ sensu, perpetuo quievit, me in posterum relinquens ancipitem de usu, & virtute Corticis in hujusmodi Febribus Periodicis, quæ simul stabilem quandam, fixamque, utut levem, continuitatem sunt ab exordio sortitæ. Opinor equidem, ut ingenue loquar, quod ille valde citius obiisset, ni sumpsisset Corticem; Febris namque, pensitatis pensitandis, satis se prodebat pro Corruptiva cruoris, & Individui; sed æque censeo, quod dum absorpto fermento extraneo, quotidie influente, sublata est effervescencia periodica, ita & sublata sit occasio, etsi periculo plena, ipsi cruori, forsitan (si per moderatam effervescenciam licuisset) se defæcandi in progressu (quod tamen præ imbe-

cillitate Ægri minime videbatur sperandum) ab impuritatibus in eodem stabili contubernio præexistentibus, a quibus postmodum per sepultam quandam, & inconspicuam ebullitionem citra ullam despumationem effervescentibus, ultima tandem, æque ac si Cortex fuisset omissus, Ægrotanti illata est clades.

Ex his casibus selectioribus, & ex aliis nonnullis, quos possem adducere, immo & ex quibusdam allatis inter infaustos, *Lib. III. Cap. V.* recensitos, satis constat, quam incertus sit, & sæpe quam inutilis usus Peruviani Corticis in illis Continuis Proportionatis, quibus plus inest de natura Febris Continuæ simpliciter Remittentis, & per accidens periodicæ, quam de natura Subintrantis, ac Periodicæ, ac per accidens tantum continuæ; Febris enim quomagis recedit ab Intermittente, & accedit ad Continuum; eo magis se subtrahit actioni Corticis, atque adhuc eo magis, quomagis continuas illius accedit ad æqualitatem intensificationis, atque tenoris.

Eam ideo mihi metipsum metam posui, quam in superioribus per extensum explicui circa usum illius in Febribus Proportionatis, mea qualicunque fretus experientia, cui aliquam, crassiusculam licet, conatus sum adaptare rationem. Cæterum, si cui lubeat ulterius experiri, experiatur; puto quidem sine noxa, sed & puto sine fructu saltem sensibili: quamvis me non lateat, nonnullos Febribus Proportionatis de natura Remittentium potius, quam Subintrantium, laborantes, & Cortice tractatos feliciter convalescere, sed exacto tantum Acutorum cursu; cujus rei præter Auctorum testimonia, plura ipse possem adducere exempla. At China China, ut pluries sum fassus, propter excellentiam suam habet hoc præjudicium in existimatione mea, ut, cum soleat, ubi convenit, non modo semper prodesse, sed & cito, & manifeste, eo ipso, quod cito, & manifeste, non profuit, minime credatur a me ullo pacto profuisse; ad differentiam aliorum plurimum remedium, quæ cum nec cito, nec manifeste (utinam aliquo saltem modo) prodesse soleant, etiam tunc creduntur profuisse, cum non profecerunt, dummodo res, etsi forsitan aliunde, bene cessarit. Quos tamen protuli infaustos eventus, non protuli quasi cladem illorum Cor-

rex intulerit, & quasi alii felices non profuerint, ad salutem, sed non citam, ut dixi, pendente usu Corticis, perducti: verum lethales consulto selegi, ut ostenderem, illum aliquando certo in descriptis circumstantiis satis non profuisse, quod æque certo ostendi non posset in casibus exitum felicem sortitis, dum talis exitus oblationi Corticis (etsi tardiuscule tantum, non vero celeriter, ut Intermittentibus assolet) successisset. De reliquo sicuti potest Medicum decipere Febris Proportionata, a prædominio Remittens simpliciter sub specie Febris a prædominio Subintrantis, & videri Cortice sanabilis, licet revera non sit, ut in relatis postremo casibus, ita potest decipere Proportionata, Subintrans a prædominio, sub specie Febris a prædominio simpliciter Remittentis, ac videri ex iis, quæ sunt Cortice inexpugnabiles, & tamen revera eodem Cortice nonnunquam curari; quod non semel mihi metipsum contigit hac in re quandoque minus plana cespitanti. Ideo ubi prædominium Continuitatis sit minus perspicuum, sitque ex una parte locus rationabili dubietati, an Febris Proportionata sit Cortici cessura, nec ne, & ex alia parte sit rationabilis suspicio de aliorum remedium invaliditate, minime improbare possum animositatem Medici, qui spreto Detractorum calumniis innoxium medicamentum, etsi tunc ob vigoris circumstantias incerti, tentare velit.

Caveat tamen in hoc, ne sibi aduletur, tribuatque remedio plusquam par sit, si res ex voto successerit; sed videat, num illi, an aliis remediis, vel Naturæ adscribenda sit sanitas; facillimum quippe hic est incidere in Paralogismum appellatum, *Ex non causa ut causa*. Sicuti enim non valet hæc illatio - *Æger tandem mortuus est sumpto Cortice; ergo propter Corticem* ita neque valet hæc alia - *Sanatus tandem est sumpto Cortice; ergo propter Corticem* - ad summum enim inferri potest - *Ergo Cortex non obfuit Curationi*. Sanitas autem, quando a Cortice vere procedit, facile dignoscibilis est ex insolita, qua acquiritur celeritate; non sic in aliis casibus. Si quid ergo certi quis diutius observet in hac materia, quod ipse non satis observarim, facto prius, ut decet, serio, ac diligenti examine, in publicam demum utilitatem fideliter referat. Id

foram quondam nobis sperandum erat a Doctissimo *Lanciso*, ut juvat conjectare ex paragrapho Epistolæ Illius ad me conscriptæ, quem retuli jam *Lib. II. Cap. VIII. in Schol. ad Mortonum* pag. 188. quandoquidem certior factus, Virum hunc Amplissimum e vivis decessisse non sine gravi jactura antequam suas edidisset, quas ibidem recensuit, circa hanc materiam Observationes, ut illas edidisset, ex eadem Epistola falso fueram suspicatus.

Hallucinationi meæ haud multum ab- similis ea fuit, quæ nuperrime, ut sub- audio, occupavit nonnullos, quibus vi- sæ nunquam fuere *Constitutiones Epide- micæ Mutinenses*, olim a *Cl. Ramazzino* conscriptæ, exordio ducto ab anno 1690. ad usque annum integrum 1694. quæ sane hallucinatio, quoscunque cor- rumpat earundem Dissertationum ignaros, mihi dubio procul apud hos notam ho- minis toto hoc Tractatu parum veridici statim inuret. Putarunt ergo hi, falso li- cet, eundem *D. Ramazzinum* tunc apud nos Medicinam facientem, in eisdem Constitutionibus suis argumentum meum (quod ego Medicis Nostratibus ante an- num 1695. nedum intactum, sed & igno- tum asserui) aliquo saltem modo tractasse; idque illis visum est posse deduci ex iis, quæ Vir iste *Cl.* prodidit in Eruditissi- ma Dissertatione sua recens edita *De Con- tagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit*, ubi de China China verba faciens, meo- rumque interim assertorum veritatem pro- pria auctoritate confirmans, hæc habet. *Equidem hoc præsidii genus in febribus pe- riodicis miranda præstat, ac præsertim in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant, quarum febrium in Constitutionibus meis epidemicis Mutinensibus mentionem habui; hoc enim febrifugum fermentum il- lud malignum sive penitus restringit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat.*

Textus autem hujusmodi sensus nec est, nec esse potest, quantumvis esse cre- datur, aut videatur, Auctorem hunc promulgasse in Constitutionibus suis *Epide- micis*, aut eo tempore novisse, *Corticem Peruvianum mirandam præstare in Tertianis malignis Intermittentibus, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant*, quales reapse sunt, quas descripsit olim

olim *Mercatus*, mox *Mortonus*, & ego tandem. Ibi enim de istiusmodi Febribus vere necegit ille, nec mentionem fecit, cum vix obiter innuerit, in Tertianis Febribus *diuturnis*, & *contumacissimis* a se descriptis, quæ ut plurimum (sunt ejus verba) *citra malignantis suspicionem* populariter grassabantur, *malignum quid nihilominus aliquando etiam adfuisse*, vel eas, cum *protractiores* erant, in *malignas* nonnunquam degenerasse; subdens insuper, quod *præ multitudine hominum decumbentium pauci extincti* fuere; ac *potius ex diuturnitate morbi, & frequentibus recidivis, quam ex Febri vebementia succubere*. Sed quotiescunque etiam ex vi paucorum verborum, quæ supra recensui, mentionem aliquam de Perniciosis nostris ipsum implicite habuisse quispiam contendat, quod parum refert; tantum tamen adest, ut Corticem Peruvianum in iis Febribus, immo in ullis primæ *Constitutionis*, seu *Dissertationis* anni 1690. (quæ potior est in hac materia) commendarit, ut contra asseruerit, eundem Corticem in illis omnibus *insalubrem* plane, *dolosum*, ac *noxium* extitisse, quemadmodum late videre est *num. xv.* & *num. xlvij.* ejusdem Constitutionis. Et propterea illud remedium in *Quartanis* duntaxat, ac *Diuturnis* Febribus, & quidem in *Calidis tantum*, ac *siccis constitutionibus* cum temporum, tum humorum, minime vero in *frigidis*, & *humidis*, generaliter usurpari posse, ac revera anno 1691. ad easdem *Quartanas*, & *diuturnas* Febres fuisse feliciter usurpatum, prodidit in sola *Constitutione* ejusdem anni 1691. *n. xxxiv.* circa finem, & *num. xxxv.* quemadmodum parum utiliter, ut cum detrimento adhibitum fuisse in *Lentis* Febribus, Periculari male judicatae succedentibus retulit in *Constitutionibus* annorum 1692. 93. & 94. *num. xxxij.* & *num. lvj.* Quæ cum clarissima sint, & prostant cuique, non est, quod quisquam nisi cohærenter ad ea textum allatum veluti interpretari, quasi nempe dicat Auctor ingenuus in confirmationem assertorum meorum, ut conjeci, utque fas est credere de Amico imminentis editionis *Tractatus* mei optime conscio) quasi, inquam, dicat: Sibi modo notum esse, Corticem Peruvianum miranda præstare in Febribus Periodicis, & præsertim in Tertianis In-

termittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis *Ægros* interdum necant: cujus generis, aut naturæ Febrium, aliquo modo participes dici posse, putat nonnullas earum, quas descripsit in prima ex *Constitutionibus* suis, licet tunc ad illas eundem Corticem parum salubrem crediderit, talemque se reperisse ea saltem constitutione, persuasum habuerit.

Atque his quidem ita se habentibus (ut ad rem nostram reditus fiat) ne quæso dedignetur perpendere quisquis plurima, a nobis circa praxim hujusce remedii haud satis forsitan in antea actis dilucidata in clariorem lucem, ut optandum est, aggrediatur evehere, ne, inquam, dedignetur perpendere qua diligentia, qua cautela, & examine, item quam longa; & accurata experientia sibi sit opus, priusquam quidquam certi valeat decernere. Quamvis enim supra laudatus Vir post repetitam, & firmam, ut illi tunc visum, plurimum annorum observationem, & experientiam usque ad totum nempe annum 1694. tam trepidanter, tam restrictè, immo non raro tam sinistre fuerit opinatus de Cortice in *Constitutionibus* suis (licet, ut verum fatear, etiam sic sentiens eminuisset velut insignior Corticis fautor inter omnes, quotquot tunc aderant, & in hanc usque diem persistere in hac Urbe, Medicos) quamvis, inquam, tam scrupulose tunc fuerit opinatus de Cortice; facta nihilominus progressu temporis animadversione magis exacta, admodum diversimode sensit. Etenim, perspectis paulopost, ac præsertim anno 1696. illius viribus, cum scilicet ego ipse cæteroqui proxime periturus remedium simul, ac sanitatem uno haustu potavi, eodem *D. Rammazzino* spectante, atque calculum suum apponere non renuente, cognitaque pariter in aliis casibus haud minoris momenti tanti medicaminis efficacia, ut proflat in *Historiis meis* pag. 314. & seq. pag. 141. & pag. 423. his, inquam, omnibus ob eo satis perspectis, aliisque deinde, ut reor, ex propria praxi depromptis, longe majora, & longe magis favorabilia scripsit ille de hoc celeberrimo Febrifugo. Sic in *Orationibus*, seu *Prolusionibus* suis in *Pata-vino Athenæo* subinde habitis, & typis editis, ac signate in *Prima*, *Tertia*, & *Septima*, ut & in nuperrima *Dissertatione De Contagiosa Boum Epidemia*, tam late,

tamque magnifice loquutus est de virtute illius, velut cujusdam *remedii plane divini*, quod quolibet, ut inquit, *anni tempore, in quacunque regione, etate, sexu, temperamento, ad Febres periodicas exterminandas miranda præstet*, ut, posthabita in concursu recentioris, certiorisque palam repertæ (neque enim aliud potest inferri) priore experientia, minime veritus sit, suam quadantenus mutare sententiam *more scilicet Magnarum Virorum*, ut de Hippocrate agebat Celsus, & *fiduciam magnarum rerum habentium*. Utinam vero ipsum aliquando imitentur ii, qui non satis adhuc experti, in veritatis tamen injuriam, & in damnum publicæ utilitatis expresse sunt obloquuti de Cortice, ut & ii, qui favore illius nimium præoccupati nimia pariter, ac sæpius inania præcoci calamo scripsere hætenus, vel posthac scripturi sunt de eodem. Sed tam laudabilis animi candor raro vifitur, ut qui datus est tantum *Magnis ingenii, multa que nihilominus habituris; nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt*: quamvis id revera Viros omnes cultos deceret, ac bene moratos, *in eo præsertim ministerio* (omnia sunt verba ejusdem Celsi) *quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est*.

CAPUT V.

Prosciuus asseritur Peruvianus Cortex, primo ad Febres Complicatas vulgatiores, puta; Hemitritæos; &c. secundo ad Lentas, præsertim Puerorum, Hæcticas abusive dictas. Confirmatur exemplis postrema hæc assertio. Demum ad Febres singulas indigitandas, quibus utilis est China China, & quibus non, universalis earum Categoria, & varia insimul metamorphosis, Corticem modo admittens, & modo respuens, iconice exprimitur, ac explicatur.

OMNES dari, vel esse possibiles, quas tradiderunt Antiqui, Febrium Complicationes, haud facile admiserim; dari plurimas, haud facile negaverim. Juxta illos complicari possunt Febres Putridæ dictæ cum non Putridis, ut quando Febris periodica Hæcticæ copulatur in Tabidis; quod passim videmus. Item

commisceri possunt Putridæ cum Putridis, & hoc pluribus modis, nempe vel per Complicationem continuarum cum Continuis (atque hæc, quam Fernelius vocat potius Confusionem Febrium, quam veram Complicationem, reapse mihi videtur confusio non modo Febrium, sed & quodammodo intellectuum) vel Complicationem Intermittentium cum Intermittentibus, tum ejusdem, quod facile, tum diversæ speciei, quod non ita facile, vel denique per implicationem Intermittentium cum Continuis: & hic quoque aliqua fortasse contingit hallucinatio. Inordinatæ siquidem Febrium præsertim Intermittentium, mox & Proportionatarum reduplicaciones sæpe Medicis imponunt specie Hemitritæi, seu Semitertianæ, aliæve consimilis Monstri, ne dicam cum nonnullis, Chymeræ. Ex opposito ea, quæ nonnumquam vifitur in typis inordinatis Febrium nunquam desinentium ordinata vicissitudo, itaut statò ordine, quandoque bis in die, quandoque una die bis, & altera semel, adeoque ter inter duos dies, Febris recrudescat, itemque non multo post unam invasionem nova reduplicatio succedat. ista, inquam, vicissitudo, & alia quævis consimilis in praxi non semel obvia tollere videtur perpetuæ, qualem nonnulli reputant, imposturæ suspicionem. Datis itaque ad abundantiam, quidquid sit de veritate rei, ut possibilibus combinationibus Veterum ante memoratis, vel saltem earum plurimis, facile est ex dictis colligere, quid de singulis sentiendum sit quoad usum Corticis in iisdem.

Si enim commisceantur Putridæ cum Hæcticis, diximus jam, experientia duce, illas per Corticem non submoveri, vel si leniantur, aut quoquo modo sisti videantur, hoc non impedire, quominus Ægrotans tabe consumptus suo tempore ad interitum ruat.

Si possibile sit complicari Putridas Continuas cum iisdem pariter putridis Continuis, certum est, quod si ambæ, vel etiam alterutra ex illis (cujusmodi duorum casuum prostrat icon in Arbore nostra, data eorum possibilitate) si, inquam, ambæ, vel alterutra ex illis sit de Continentium stirpe, Cortex non proderit; si vero fingantur duæ Continuæ Proportionales, suspicandum merito est,

to est, ne parum prodesse possit adversus duos hostes remedium, quod uni ex illis sæpe non sufficit; vix enim perceptibile est in casu posito, quod in massa sanguinea non sit tale (sive præexistens, sive noviter cumulatam) taliterque radicum fermentum, ut vires Corticis eludat, etiam si aliqua extranei cujusdam accedat portio, cæteroqui eodem Cortice domabilis.

Quod si Complicatio sit Februm Intermittentium cum Intermittentibus, sive illæ dicantur esse diversæ, sive ejusdem speciei (in qua linea octo simul Tertianas in eodem Ægro dari posse *Caprilus* non dubitavit asserere) extra dubium est, illis quomodolibet commixtis, ac per varios subintrantium, seque mutuo, ac diversimode excipientium paroxysmorum, recursus, Continuis per accidens factis, Peruvianum Corticem strenue opitulari, ac si forent disjunctæ, atque discretæ: dummodo non eo usque sinantur progredi, ut jam continuitatem essentialem, ac fixam, & in massa ipsa sanguinea stabiles radices agentem acquirant, aut acquisierint.

Major difficultas versatur circa complicationem Intermittentium cum Continuis, non Continentibus quidem, quæ, quoquo modo adsint, vim Corticis solent enervare, sed Proportionatis: cujusmodi esse dicuntur Semitertiana, aut Hemitritæus, cum scilicet Tertianæ Continuæ Quotidiana Intermittens, vel Tertianæ Intermittenti Quotidiana Continua copulatur. Circa hanc rem, quæ non æque explicatur ab omnibus (cum aliqui ex Continuis symptomaticis, & Inflammatoriis, simul ac ex Intermittentibus Hemitritæos componant, alii ex variis, & inæqualibus Intermittentium tantummodo commixtionibus) fateor, me quoque non parum hæsitare, & probabiliter credere, famosam hanc febrem esse de Tertianarum Intermittentium, multiplicium tamen, puta duplicium, vel triplicium genere, quæ in hac Febris specie suas adeo frequenter repetunt Accessiones, ut illam non modo crebris rigoribus, & horroribus suis reddant toto decursu Horridam, sive Horrificam, verum etiam tali intensione assidue præditam, ut simul de genere Continuarum ab ortu eandem repræsentent. Et revera tam fa-

cile est, ut licet Continua suapte natura orta non sit, talis tamen obrationes recensitas evadat, simulque Maligna, & sæpissime lethalis nostræ aliquando Subcontinuæ malignantis adinstar, ut non prorsus immerito ex Continua, & Intermittente quodammodo conflata dicatur.

Si itaque Hemitritæus, aut Semitertiana vere procedat, ut suspicor, ex Tertiana Intermittente multiplici (Veteribus ipsis, saltem aliquibus, non plane dissentientibus) sive ex crebro, & æqualiter inæquali fermenti Tertianam producenti influxu, patet, quod activitas Corticis valide, cito, ac frequenter oblata, par est morbo vincendo, dummodo id fiat, antequam Febris essentialem continuitatem acquirat, quod in enarratis circumstantiis proxime imminet. Cæterum quæ primis diebus apparet in Complicatis hujusmodi Febris continuitas, sæpe non est essentialis, qualis creditur; idque conspicuæ pulsuum concentrationes identidem contingentes palam testantur. *Quamvis Febres quædam* (inquit satis apposite hoc loco *Sennertus*) *continuas videntur, si tamen sæpius fiat pulsus contractio, illa novi paroxysmi, novique materiæ motus indicium est.* Ob hoc igitur in Semitertiana, sic dicta, Corticem opportuno tempore exhibendum censeo, & data occasione nonnunquam fidenter exhibui: nec de felici successu inexpertus loquor.

Si vero, juxta communioem Antiquorum, Febrem istam ex Continua Proportionata, & ex Intermittente prognatam quis velit, cum in illa duplici titulo prævaleat natura Febris Intermittentis, aut Periodicæ, & minore parte concurrat in eam natura Continuæ (ipsa siquidem Proportionata Continua participat aliquo modo de ratione, ac fermento Febris Intermittentis; ut diximus) major est probabilitas, quod in ea debeat esse proficiuus, quam inutilis Cortex, dummodo ille viriliter, ac tempestive offeratur: nisi videlicet jam Febris Intermittens, crebris, & subintrantibus reduplicationibus suis, ipsi Continuæ, ejusve præexistenti fermento suppetias contubernales attulerit, ipsius præexistentis fermenti naturam adeptas; vel nisi id fuerit jam subortum, quod non raro asolet, & quod ad Semitertianæ generationem concurrere autumat idem *Sennertus*,

nerius,

nerius, fretus auctoritate *Spigelii*, & aliorum, videlicet, nisi aliqua lateat in imi Ventris visceribus inflammatio, quæ Febri, cæteroqui Intermittenti, fixam continuitatem adiungat, Febrem siquidem Semitertianam censet ille (suntque ejus verba) ex Febre *Primaria*, & *Symptomatica* componi, & primo quidem natura sua Intermittentem Febrem esse, cui postea continuus calor accedit ex inflammatione Ventriculi, Intestinorum, & vicinarum partium: quo casu nisi Cortex propinetur, priusquam fiat inflammatio actum est; cum hujusmodi Febri & ex hoc capite, & ex more suo sit pravæ supra cæteras indolis, itaut non modo maligna, verum & epidemica, & contagiosa, & lethalis præ aliis merito reputetur, unde illud *Q. Sereni*: *Mortiferum magis est, quod Græcis*

Hemitritæum

Vulgatur verbis —

Exempla tamen curationum *Hemitritæi*, etsi adeo periculosi, usu Corticis absolutarum exhibet, ut alias diximus, *Badus*; item & *Restaurandus* Capite peculiari -- *De Cura Hemitritæi per Chinam Chinam*, ubi animadversione dignum est *Scholium Cl. Nigrisoli* circa Febres hujusmodi Complicatas; quæ omnia consulat Lector, nosque a longiore circa hanc materiam eximat mora.

Quoad secundum in titulo propositum, nempe an China China conveniat Febribus *Lentis*, & Puerorum *Hæcticis*, saltem abusive dictis, distinguere oportet Lentas, quæ de genere *Symptomaticarum* ac *Continuentium* sunt, & quæ sunt de genere *Intermittentium* a radice, ac proinde *Essentialium*, quemadmodum utraque species distincta est in Arbore infra posita. In primo enim casu Corticem non congruere, seu saltem non sufficere, jam satis constat ex pluries dictis. In secundo vero casu nullus dubito, quin conferat, saltem ut plurimum (quantum novi in praxi) immo quin absolute conveniat, usquequo in *Lentis* hujusmodi aliqua subcernitur originariæ periodi umbra, ut explicite monet *D. Acquin*, qui egregie præ cæteris sphaeram activitatis remedii paucis distinxit, ac circumscripsit; quare etiam si, rebus nimis ultro provectis, per accidens China fortasse non prosit, attamen fidenter dico, quod rationabiliter, & tuto exhibetur; quoniam convenit

naturæ intimæ ipsius Febri. Quamobrem pro statuenda oblatione illius, sufficit dignoscere Lentam a fermento Intermittentium pendentem, & gravibus viscerum vitiis (inter quæ non connumerare vulgares obstructions) minime copulatam, sufficit, inquam, dignoscere illam a Lenta ex radice *Continuentium* *Symptomaticarum*, & ex gravibus viscerum læsionibus pullulante. Hoc autem unicuique in arte versato non admodum difficulter videtur posse innotescere; quandoquidem ex ipsius *Ægrotantis* relatu potest quilibet doceri, num Lentam illam diuturna Intermittens præcesserit, & ex seipso cognoscere (posito, quod *Hæcticam* veram a meris *Lentis* discernat) an aliqua in Lenta hujusmodi observari possit incrementi, & decrementi qualiscumque nota: illius quidem per unguem *v. gr.* livorem temporaneum, ne dicam pertrigenerationem: istius vero per interpolatas *v. g.* nocturnasve sudationes, vel per alia quælibet obscura saltem periodi indicia. In quibus circumstantiis, aliisque similibus, si Febri Intermittens sive duplex, sive triplex, sive alterius compositionis præcesserit, immo aliquando, præsertim in Pueris, etiam si non præcesserit, sed præcesserit Febri Continua, dummodo tamen in Lenta succedente appareat levis aliqua imago periodi, Cortex exhibendus est cum spe boni exitus, si non certa, saltem probabili, & omnis suspicionis experte. Quod intelligendum est etiam, quamvis Febri diuturnitas *Cachexiæ* rudimenta simul induceret, habito tamen aliquo ad hujusmodi circumstantiam respectu, simulque habita consideratione, quod a *Cachexia* ipsa ortum, aut fomitem Febri non trahat: tunc enim referenda esset ad Lentam *Symptomaticam* vires Corticis eludentem. Hac conditione absente, & concurrentibus reliquis antedictis, Cortex in Lenta ipsa non sine spe propinandus.

Idem dicendum de *Lentis* illis, quæ Pueros peculiariter vel ex prægressis Intermittentibus, vel ex simplici etiam *Adæphagia*, seu ingluvie obsidere solent, & *Hæcticarum* nomine abusive audiunt, nam præterquamquod ab *Hæcticis* veris videtur excipere *Hippocrates* ætatem infra completos pubertatis annos constitutam, experientia ipsa solet ostendere, Febres istas

illas a cruditatibus genitas ad Cachexiam sapius, quam ad maciem. Hecticæ veræ sequacem deducere: etsi, eas cum macie quoque conjungi, nequaquam inficiet; quo casu si macies ad conspicuum gradum producta sit, Corticis effectus valde incertus redditur; non tamen ideo semper ejus usus, omittendus. Quamobrem in istis Puerorum Lentis sive ex præcedentibus Periodicis, sive ex nimia voracitate, & ciborum ingurgitatione procedentibus, videtur peccare vel fermentum Intermitterium, vel materia aliqua ejusdem farinae, vel saltem analoga, quæ ab usu Peruviani Corticis post universalia congrua propinati correctionem non levem potest recipere, ut non semel usus me docuit, utque melius patefacient nonnullæ ex sequentibus Historiis, quibus alias etiam curationem Lentarum in diversis ætatibus exhibentes placet immiscere.

I. Anno 1696. memoratus alias *D. Comes Andreas de sanctis* tunc impuber, ex frequenti, ac intempestivo usu fructuum præsertim, & bellariorum, aliarumque rerum saccharo obductarum, incidit in Febrem Acutam Continentem (convaleverat autem non ita pridem ex diuturna Quartana sponte soluta) & periculo plenam, cujus symptomata & gravissima fuere, & insolita, adeo ut etiamnum ambigam, num ea Febris fuerit simul Variolosa, propter peregrinam quamdam eruptionem cutaneam innumerarum pustularum, variolas quodammodo, sed admodum imperfecte, ac abortivo fere dixerim modo æmulantium. Febre non integre judicata, supervenere insignes Abscessus ad articulos, aliasque corporis partes, sanie, & pure summe foetido abunde scatentes, qui Ægrum una cum Lenta quadam Febricula ad insignem maciem deduxerunt, nec nisi post bimestre saltem spatium sanati sunt, & ad cicatricem perducti. Illis nihilominus plane consolidatis eadem remansit superstes Lenta Febricula, crescente in dies totius corporis macie, nihilque proficentibus iis, quæ pro Febre extinguenda, & pro reparanda nutritione ad longum tempus præscribebantur remediis. Assidebat illi perpetuo *D. Candrinus*, medebaturque *D. Cervius*, cui & ipse Socius de more adungebar. Professores isti mihi non semel obtruserunt per modum Quæsti, num in hoc casu locum ali-

quem posset habere Peruvianus Cortex, quem alias in Febribus Lentis, me præscribente (& interim satis memori casus ipsos repetebant) non parum profecisse observarent. Rejeciebam ego iisdem amice subridens propositionem, & aiebam: maximam esse inter casus illos, & istum disparitatem. Tandem cum quodam die strictius interrogarer (progrediebatur enim in dies carniū consumptio) cur hoc casu abhorrerem a tentamine, quod cæteroqui innoxium fatebar, nec nisi de eadem inefficacia, quam in cæteris quoque remediis aperte experiebamur, suspicabar incertus, respondi: me non suspicari, sed omnino credere inutilem Corticem, & ob id timere me censuram vulgi, aliorumque etiam Medicorum, propter radicem Febris a Continente primitus proficiscentis, demumque de symptomata fortasse participantis (metuebam siquidem de novo aliquo latente Abscessu interno) & nullam præsertim periodi speciem præferentis, quantum colligere potui toto morbi tempore, bis licet in die Ægrum invisens. Addebam corporis emaciationem jam ad marasmi gradum perducere, nec esse forsitan ullo pacto possibilem amplius reparationem. Ad hæc reponebant ambo: non omnia, quæ afferebam, sibi talia prorsus apparuisse; aiebant siquidem, & præcipue *D. Candrinus* incessanter Assidens: levem aliquam se nonnumquam deprehendisse Febris remissionem horis præsertim antelucanis: quo tempore, & somnus placidus, & levis quandoque sudatiuncula succedebat, quam & quædam præcedebat trium, vel quatuor horarum spatium; major incalescentia. Hæc una motus duorum assertione; Corticem tentandum censei, qui *ad drach. ss.* primo semel, mox & bis in die præscriptus, intra 15., vel 20. dies, Febrem omnem penitus sustulit, & ad mensem circiter continuatus, integram valetudinem, colorem optimum, robur pristinum, perfectam re-nutritionem, quin & obesitatem cum aliquo etiam excessu post modicum temporis admirabiliter invexit.

II. Nobilissima Virgo xv. agens ætatis annum, habitu corporis valde gracili, & fervido prædita temperamento, anno 1707. latrante Syrio, incidit in Febrem Tertianam duplicem, primo Intermit-

tem, mox Continuum per paroxysmos sese mutuo excipientes. Quantumvis omni cautela tractaretur, ne Febris plurimum valida continuitatem essentialem, atque acutiem periculofam acquireret, non aliud tamen utilitatis ab adhibitis remediis licuit referre, nisi tolerabiliorem, sed diuturniorem Febris intensiorem cum periodis obscurissimis, & macie notabili.

Ut rem paucis absolvam, progrediente morbo cum copiosis, serosisque dejectionibus, cum profusis sudoribus tenuioribusque simul urinis, & jugiter perseverante Febre jam familiari reddita, quæ aliquod tantummodo incrementum suscipere dignoscatur ab incallescencia quadam horis pomeridianis adaucta, cui nocturnus sudor cum vix perceptibili remissione respondebat, pariterque crescente ad gradum insignem totius corporis, præsertim vero brachiorum, & cruram extenuatione irritis omnibus, quæ tam pro retundendo febrili calore, quam pro reparanda, quæ absumebatur in dies, humiditate, & pro nutritione instauranda, præscriperamus *D. Floranus* Medicus illius ordinarius, & Ego, consilium cepi de proponendo usu Peruvianæ Corticis, priusquam obscura illa, qualiscunque periodi umbra penitus obliteraretur, Febrisque in habitualementem migraret. Sub conditione alicujus quidem incertitudinis, sed plurimæ in simul spei, & omnimodæ semper securitatis, remedium propotui: nec sine plurima suspitione de carentia successus fuit admissum, ob fixam videlicet, ac fere æqualem Febris perseverantiam, & ob insignem metuentam carni consumptionem cum calore adurente iisdem impresso, tactu iudice. Propinatus itaque est Cortex per modum alterantis, scilicet *ad drach. ss.* quotidie, nec nisi post aliquot dies sensibile levamen emerit. Emerit tamen evidenter; & continuato ad non breve spatium temporis remedio, Deo dante, convaluit Agra, sed tamen plurimum emaciata. Recidit illa quidem pluries, Febrisque semper typum Tertianæ vel duplicis, vel simplicis primo referentibus, sed mox in Lentam degenerantibus, quæ licet exigua, ac vix perceptibilis, ab una tamen ad aliam usque Recidivam protendebatur. Modo citabatur illa eodem Cortice, quando gravior invalescebat Febris habitualis suspicio, modo sine eo, quando Febris mo-

tu clariore procedebat, & laudabili dia-phoresi judicabatur. Hybernæ Solstitii solvit illa vestigal per novam consuetæ Febris invasionem, idemque tributum possremo dedit Verno Equinoctio sequentis anni 1708. quo elapso pristinas plane vires, habitum corporis pleniorum ac antea, integramque prorsus resumpsit valetudinem.

III. Vividus, promptusque Ephebus Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ meæ, *D. Comes Cæsar Furnius*. postquam passus esset Æstate anni 1708. longam ægritudinem ex Tertiana duplici Subintrante, & participante de veræ Proportionatæ natura cum symptomatis valde gravibus, nec periculo vere carentibus, immo post superatas Recidivas multiplices, a quibus omnibus sine ullo Corticis adjumento, sed consuetis tantum præsiis cum delectu, & peculiari advertentia adhibitis, Deo favente, semper evaserat, Autumnali tandem tempestate convalescentiam suam acturus in paterna domo, adiit Oppidum Finalis Mutinæ, ubi Genitor pro Serenissimo Duce Gubernatoris munus exercebat. Ibi vix elapso Solstitio Hyemali Febris iterum correptus est, quæ juxta relatum *D. Medici* curantis, duplici Tertianæ de genere Subintrantium, ut alias, typum præsefererat, cum quotidiana videlicet, pomeridiana, & alternatim graviore exacerbatione sine ullo frigoris sensu recurrente. Cum drimum mihi nunciata fuit invasio hæc novi morbi, seu majoris recidiva præteriti, & scirem Aëgrum jam satis a me antea expurgatum, ac repetita non semel (suaserat id gravis vertigo, & crebra simul, sed invalida hæmorrhagia e naribus) phlebotomia curatum: cumque recenter intelligerem, iisdem de causis rursus celebratam fuisse ope hirundinum novam sanguinis missionem, sedulo monui, ut Cortex, a quo toto morbi decursu abstinueram, præscriberetur, quotiescunque periculum aliquod immineret, priusquam gravius fieret. Patefacto voto meo, nil ultra quæsivi.

Tractu dierum aliquot (refero, quæ ex literis curantis Medici apud me servatis excerpto) intelligo, Febrem aliis a Cortice curatam remediis, plurimum quidem imminutam esse, sed æqualiter continuam redditam cum rubore genarum præsertim a cibo, & conspicua admodum macie

universali, quod movit mentem ipsius Medici ad præscribendum lac Vaccinum coctum animo ad alterius lactis oblationem aliquando transeundi benigniori tempestate. Post brevem hujusmodi lactis usum refert Medicus, Febrem Continuum increbuisse cum manifestiore semper incalescentia aliquot horis a cibo, tandemque inquit: se periodum observasse Quartanæ Continuæ cum levi quodam frigore recrudescentis, quæritque rursus, quid modo sentiam de China China non oblata. Inculco denuo illius oblationem, etiam validiusculam, nulla mora interposita. Negligitur hæc: & responsum refero, quod jam Febris dubio procul non potest non haberi pro habituali, ideoque in animo esse præscribendi jusculum ex decoctione Testudinis, Cancrorum, & Ranarum, dummodo ipse consentiam. Interim subdit idem Medicus curans: rem esse eo perductam (sunt ipsissima illius verba) ut maxima sit universalis emaciatio, virium prostratio insignis, notabilis surditas, facies ferme Hippocratica, vigilæ assiduæ, dejectiones copiosæ, & summe scetidæ, oculi caligantes, Febris Continua cum incremento a pastu, genarum rubore, siti ardentissima, labiis aridis, & faucium ardore cum molestissimo insimul pryalismo.

Eodem tempore scribit ad me alter Medicus superaccitus, se plane invitum accessisse recenter ad curationem, ubi non Actoris, sed Spectatoris tantum partes erat acturus, aitque: se prima visitatione desperatam agnovisse Ægri salutem propter Febrem Continuum cum pulsu ne minimam quidem resistantiam habente, facie Cadaverica, totius corporis macie, ferinis unguibus, assiduisque vigiliis, Diarrhœa, Hæmorrhagia &c. tandemque concludit, aliis signis (ut inquit) lethallissimis, adjungi ulcus in Larynge cum freatu veri puris identidem subruenti, neque levamen aliud adhuc dignosci, nisi moderamen aliquod vigiliarum non nihil breviorum, quas tamen pensat sompnus turbatus, & subdelirio per sæpe intermixtus. Ambobus respondi: me hos reputare acutici potius, quam morbi habitualis effectus, ac signa, maxime cum vix mensis esset elapsus ab ultima invasione morbi; nihilominus quando jam Eger est proxime acturus animam, sive

id contingat ob unam, sive ob aliam causam, prudentis Medici esse abstinere a remediis in eo statu inutilibus. Hoc non obstante, si quid illis videretur tentandum, & siquidem aliqua, utut levis, appareret, aut apparuisset umbra periodi (manebat quippe mente reposita Idea primi morbi) loco Ranarum, atque Testudinum, quas postmodum pro restau-rando Ægro superstiti non improbassem, si fuisset opus, Chinam Chinam nondum oblata, precabar, offerrent dosi validiuscula, quam idcirco indicavi, visuri forsan, quæ antea non credidissent.

Amplexati sunt illi tandem consilium meum, jubar aliquod remissionis, & exacerbationis alternæ in Febre recognoscentes; sed loco substantiæ Corticis congruum visum est illis pro faciliiori Ægri assumptione substituere Julapium ex China China, nescio qua vi saturatum, ex cujus usu per sex dies administrati cum nullo levamen agnoscerent, ut retulere (interim tamen non obiit Ægrotans pro deplorato jam habitus;) quinimmo cum major fieret, ut ajebant, prostratio virium, Febrisque æque, & cum iisdem symptomatis procedere videretur, iterum Decoctionem non modo, sed & insuper Julapium ex iisdem Testudinibus, & Cancris, se libentius quam Chinam Chinam usurpaturos fatebantur, ni ego renuerem. Quibus tandem fidenter responsum feci: impræsentiarum solo Cortice viriliter agendum esse: reliquis remediis in posterum, si res exigeret, aut sineret. Præscripta itaque quotidie mane per tres dies *drachma una* Corticis in substantia, & *semidrachma* ejusdem per quatuor alios dies superaddita Syrupo de eadem China China ad illum roborandum, iterumque ad alios tres dies exhibita quotidie *drachma una*, Febris coepit paulatim remitti, sed nondum quantum erat in votis curantium Medicorum, qui pro reparanda Ægri macie remedia a Cancris, & Testudinibus petita jugiter proponebant, verbisque officiosis tantum non implorabant, ut ego ab illis imploraveram promptiorem usum Corticis. Quamobrem ut ipsis morem gererem (sunt quippe viri docti non modo, sed & Amici) etiam præter credulitatem meam in illud remedium consensi, hac inita pactione, ut eidem quotidie mane præmittere-

teretur saltem *serup. j.* vel *drach. ss.* Corticis, quod libenter factum est ad longum tempus; sicque communi concursu, & voto perfecte sanatus est Ager, pristinoque robori, mox & optimæ habitudini restitutus circa Aequinoctium Vernum, ante cuius etiam adventum placuit iterum Aegrotantem novo usu Corticis præmunire. An a Febre Lenta, & prope modum habituali sanatus is fuerit, an ab Acuta, iudicet Lector; a Cortice sanatum ambigat nemo.

IV. Æstate proxime elapsa D. Ludovicus de Arboribus ruriagens, quo me fortuito & ipse contuleram, institit, ut Filium suum natu majorem, infra pubertatem tamen constitutum, mihiq; ab ortu notum, & pessime tunc habentem, vellem invisere ad solamen Matris, non ad curationem Filii, quem pro Tabido reputabat. Is alias pro Phthysico prope habitus est ob diuturnam tussim cum sputo semipurulento, difficultate spirandi, raucedine insigni, & lenta Febricula: sed ab his omnibus sedula adhibita curatione præter mei ipsius, curantis licet, expectationem plane convaluit. Ante tres annos quoque Spinam ventosam passus est in cubito, & in pede, quæ præter læsionem partium per triennium obsessarum, notabilem quoque totius corporis maciem invexit. Post hæc omnia circa prægressæ ætatis initia correptus est Tertianæ Febre Intermittente, quæ tractu temporis in Lentam migravit, exsiccatis eodem tempore ulceribus articularum, perennes cæteroqui ichores fundere solitis. De curatione postremæ hujusce Febris conscius non sum; ab alio enim Medico curatus fuit. Id unum scio, quod adhuc lente febricitans Rus adiit sat male habens, & ab aeris mutatione opem quæritans, seafu, ni fallor, ipsius curantis Medici. Ibi moram trahens assidue febricitavit cum vespertinis obscurissimis exacerbationibus, & nocturnis circa caput, collum, & thoracem sudatiunculis. Interim ulteriorem, summamque maciem contraxit, & quod pejus, maximam simul spirandi difficultatem, tussim molestissimam, sæpe siccam, sæpe quoque sputo viscido, ac crasso comitatam, cum raucedine assidua adeo gravi, ut audientibus molestiam inferret. In hoc statu illum Ruri

su transveherer: cumque eundem Tabidum, saltem fieri cœptum & ipse censerem, ut ab omnibus etiam non Medicis censebatur, Patri a me exquirenti, an China China illum, si non sanare, saltem levare potis esset, negative respondi. Cum tamen interrogarer, num ea citra noxam saltem posset tentari, respondi, quod habito respectu ad primam Febris radicem, tentari poterat, sed parca dosi, quoniam cæteroqui conjunctæ pectoris affectioni non erat congruens. Quod si a dosi parca levamen aliquod emerisset, fidentius postea poterat plenior dosi usurpari. Præscripsi itaque non in Scheda medica (pudebat enim) sed lingua vernacula, mutato etiam charactere, *semunciam* Chinæ Chinæ in octo partes divisam, & abii, iter meum prosequutus. Assumpta ab eo intra octo dies China China, nunciat mihi Pater, Filium levius se habere, ac mane præsertim videri a Febre immunem, vel saltem infrebricitationi proximum. Tunc aliam *semunciam* in quatuor tantum partes distributam præscribo, eaque pariter assumpta, narratur mihi, Aegrum bene se habere, non modo Iquoad Febrem, quæ jam evanuerat plane, verum etiam quoad reliqua omnia. Vix licet credulus, aliam tamen iterum *semunciam* præscribo in octo partes divisam; nec aliud amplius a quoquam audio. Sub finem Autumni offendens Patrem Aegrotantis in Urbe mihi obvium, interrogo illum de valetudine Filii. Optimam respondet obtinere, nec quicquam aliud pati, nisi incommoda a Spina ventosa in articulis, usque adhuc tamen etiam consolidatis, relicta. Paulopost ipse occurrit mihi per Urbem circumvagus Filius, quem vix dignosco: adeo carnosus, validus, vividoque colore præditus est. Qualem tunc vidi, talem etiamnum, Deo dante, haud infrequenter video, & (quod mirandum magis est) ab ipsis Spinæ ventosæ reliquis prorsus immunem.

V. Læcissima Virgo D. Ursula Corsina, gracillima, & universa thoracis, totiusque corporis structura omnino disposita ad Tabem, trigessimū circiter agens ætatis annum, cujus Fratrem, unamque insuper, & alteram Sororem sine ullo prævio sanguinis sputo Phthysis confecerat, corripiebatur lenta quadam Febricula cum

la cum tussi valde molesta, & paucio nihilominus secreatu. Febricula hæc primis diebus me ancipitem reddidit de natura illius, ambigentem scilicet, an Chronica, & tabem forsitan illatura, an subdole Acuta, malique moris particeps esset; adeo difficilis, & obscurus apparebat illius character. Tractu plurimum dierum manifeste se prodidit Febris vere pro Lenta, quam comitabatur tussis assidua, noctu præsertim excrucians, cum copioso subinde secreatu materiæ lymphaticæ spumosæ. Sæpius in die, horisque incertis modo noctu, modo interdiu asseverabat Ægra sibi exacerbari, & alias nonnihil remitti Febrem; sed sæpius nil tale pulsus, urina, vel carniæ temperies aperiebat. Non negaverim tamen, me bis, aut ter, intra spatium 40. dierum circiter sensibilem aliquam deprehendisse remissionem, & exacerbationem. Reliquum temporis pari semper tenore ac passu Febris lenta commensa est cum acri ad tactum calore, tussi importuna, copioso sputo, albicante, spumoso, & crudo, insignique insuper corporis macie.

Cum non proficerent remedia, quæ plurima fuere, notis indicationibus adimplendis destinata, motus ego a recen-ter, & crebrius apparente sensibiliore nonnihil incrementi, & decrementi Febris vicissitudine, Corticem Peruvianum tentare decrevi, parca quidem dosi, nempe *ad drach. ss.* sed ad plures & plures dies, Ab illius usu visæ sunt aboleri obscuræ illæ febriles exacerbationes; sed Lenta Febris, sibi que deinde semper, aut fere semper æqualis, pertinaciter persistit; quamobrem ab usu Corticis sine fructu, aut sensibili utilitate adhibiti, superfedere coactus fui.

Jam vero ad marasimum ferme deducebatur Ægrotans. Cum autem illi post tot alia incassum usurpata decoctionem radicis Chinæ præscribere aggrederer; nescio quo æstro percitus, radiei Chinæ *Kinkinam* etiam adjunxi. Atque ita *ex drach. iij. rad. China, & drach. ij.* Corticis Peruviani in duabus aquæ libris infusus, atque ad medietatem decoctis, duos Syrupos confeci, paucio Syrupus de cortice Citri edulcatus, quorum unum quotidie mane sumebat, & constanter perseverabat. Ab usu novi hujusce remedii semel

in die, ut dictum est, assumpti, Ægra sensim melius se habere cœpit; quapropter usus illius ad XL. usque dies protrahens integram valetudinem inferre visus est Febre videlicet tandem devicta, vel ad inconspicuam deducta, tussi admodum imminuta, imminutoque pariter sputo, remanente tantummodo insigni, quæ minime reficiebatur, carniæ extenuatione. In hoc statu cum ea haud multum incommode perdurasset, eidem valedixi; animo tamen Lac exhibendi adventante Vere, aliquam interim quietem, & cessationem a remediis cuilibet antepone-remedio. Sed vix mensis erat elapsus, cum iterum advocabas, ut Ægram inviserem, eadem Febre, eadem tussi, eodemque sputo a pluribus jam diebus laborantem. A remedio, quod manifeste profuerat, indicatione desumpta, iterum Syrupum ex Cortice Peruviano cum radice Chinæ portionibus æquis decocto, turbidum insuper & plurima Corticis substantia refertum, neque semel tantum, ut antea, sed bis in die sumendum præscripsi: quo ad xxx. usque dies continuato, Ægra tandem perfecte convaleuit, adeo ut nunquam antea æque valuerit, abolita in integrum tussi, & ne vestigio quidem, vel umbra Febris superstitie. Quia tamen gracilitas membrorum, præsertim extremorum, non satis refici videbatur, Lac Asininum exhibui ad duos circiter menses, quo pro ratione sui habitus fuit omnimode restituta.

Aliam ex opposito Adolescentulam recens nuptam, ex nativa dispositione minime in Tabem pronam, & Febri manifestiores exacerbationes, sensibilesque remissiones habente diutius vexatam, cum copiosis sudoribus, tussi molesta, & sputo spumoso, eadem pariter methodo curare institui, postquam consue- ta, quæ non pauca fuere, remedia nil proficere observassem. Sed incassum plane id sum molitus; hæc enim, licet longe minus disposita videretur ad Tabem, inevitabili tamen sorte Tabida facta est.

VI. *Frater* impuber Sculptoris æneæ Tabulæ Stemma Februm genealogicum referentis, & primæ hujusce Therapeutices Editioni insertæ, laborabat a duobus jam mensibus Lenta quadam Febricula, quæ ad maciem insignem illum deduxerat. Cum pluries invisendi Ope-
ris

ris gratia domum Sculptoris adirem, Puerum hunc macilentum, modo jacentem, modo erectum deprehendebam, semper febricitantem pari intensione, cum pulsu celeri, urina male colorata, appetitu vivido potius, quam prostrato, & siti fere nulla. Occasionem Febri videbatur suppeditare diuturnum ulcus Intestini recti, ante aliquot menses a Chirurgo curati quidem, sed imperfecte, aliqua videlicet labe adhuc superstiti. Cum interrogarer, data occasione frequentioris accessus mei, an quicquam posset administrari pro curanda huiusmodi Febre, tergiversabar, solum hordei cremorem indigitans pro alimento simul, & medicamento. Tandem cum quadam die sciscitaretur a me sculptor, latinæ linguæ non ignarus, cuiusnam generis esset Febbris Lenta Fratris sui, quarum Febrium varias species in Arbore mea incidenda observarat, respondi hæere me nonnihil circa hoc; sed tamen probabilius credere, eam esse ex illarum potius specie, quas in ramis deliberatis excudebat, quam earum, quas excudebat in ramis Cortice obductis, & consequenter esse veram habitualement potius, quam mentitam, insuperque fortasse symptomaticam, adeoque Cortice Peruviano probabiliter non curabilem. Dum autem in confirmatione meæ assertionis adducerem æqualem semper Febbris continuitatem a me deprehensam, subjungebatur mihi Ægrum nullo ordine, & tantum per accidens invidenti, Febrem nonnullis horis, immo & nonnullis inordinate tamen diebus, intensiorem nonnihil, & nonnullis aliis remissiorem observari, ut & exacerbationem illius aliqua nonnunquam brevissima, & fugaci horripilatione notari. His intellectis, nec tamen plane creditis, primo *Syrup. de Cichorio* compositum cum *Rhabarbaro* ad aliquot dies præscripsi, deinde premissa protestatione de probabili invaliditate remedii, præscripsi Corticem *ad drach. ss.* omni mane per dies octo. Quod cum non plane inutiliter cessisset, cœpi idem remedium offerre mane, & sero ad dies quatuor. Validiori huic impulsui Febbris nequivit resistere; sed abiit expulsa. Interjecta vero unius hebdomadæ quiete, rursusque post eam repetito per octo dies usu Corticis *ad drach. ss.* quotidie mane,

ita fugata est Febbris, ut nunquam redire sit ausa, succedente loco illius decenti corporis renutritione, firmaque in integrum valetudine.

VII. D. *Andreas de Ferrettis* Sacerdos quadragenarius (ut aliquod etiam exemplum Lentarum Febrium in Subiecto provectoris ætatis afferam) habitu corporis summe gracilis, adustique, ut loqui mos est, temperamenti, Febribus acutis, & ardentibus facile obnoxius, semperque ideo quoties vel ægrotabat, vel convalescebat, de Habituali suspectus, anno 1706. correptus est Febriacula quadam ab ipso initio Lenta, quam proinde per duas hebdomadas, & ultra assidue circumtulit. Excarnis ille insigniter evaserat, & decolor, siti assidua premebatur, calorem exhibebat tactum ferientem, & sudatiunculas tantum nocturnas patiebatur, a quibus levius se habere ad aliquot horas asseverabat; reliquo tempore summam præseferbat cutis ariditatem. Consilio meo iussus decumbere, subiecit se regimini medico, maxime cum jam inciperet ægre stare, & circumvagari. Febre diligenter inspecta, & quidem diversis horis, eandem fere semper æqualem reperi, non tamen tam exacte, quin pulsus una nonnunquam vice frequentior quam altera, nulla tamen servata lege, reperiretur. Tantummodo asseverabat ille, se noctes aliquot, vel aliquot saltem noctis horas transigere satis tranquillas Febre tunc juxta sensum illius etiam citrasudorem leviori reddita, cujus tamen levaminis vix ullum ego vestigium clarum mane poteram tactu explorare. Tractatus est blandis remediis per plures dies, Alterantibus scilicet humectantibus, & refrigerantibus, Emulsionibus, Cremore hordei, jusculis Cancrorum, & similibus, præmissa parca sanguinis detractio- ne, & interjectis clysteribus ex lacte, & saccharo, aliisque huiusmodi diutius administratis. Sed cum sine ulla diminutione protraheretur Febbris, macies autem ingravesceret, & roridæ humiditatis consumptio, ad usum Corticis anceps confugi: quo *ad drach. ss.* quotidie mane per dies duodecim assumpto, Febbris omnino sublata est, & repetito, continuatoque ad longiusculum tempus remedio, inhibita quoque est omnis Recidiva, & restituta in integrum naturalis

lis carniū constitutio. Post duos annos iterum idem decubuit ex duplici Tertianā Continua satis intensa, & diuturniore, a qua per viam methodicā vulgatiorem liberatus est citra auxilium Corticis, cujus tamen usum jam proxime meditabar, nī Febris evanisset.

Per hoc autem, quod utilitatem Corticis in enarratis casibus expertus commendem, non fit, quod incertum aliquando non fatear in Febribus Lentis, a radice quoque Intermittente procedentibus, juvamen illius; non enim desunt casus, in quibus quandoque hoc remedium non sufficit, etsi suffecturum videatur. Hujusmodi exemplum habui, præter alterum supra indicatum, in *D. Paulo Passarino*, qui post duos menses ruralis ægitudinis ex duplici Tertianā Intermittente in Urbem rediit factus est cum Lenta Febricula, prægressis periodicis succedanea. Hæc cum ingravescere nonnihil inciperet, & prorsus amittere levem, quam antea servarat, Exacerbationis, & Remissionis umbram: tandem post alia remedia inutiliter administrata tractata est Cortice *ad drach. ss.* exhibito bis in die, protestatione tamen præmissa de incertitudine juvaminis in circumstantiis hujusmodi. Licet autem ad nonnullos dies productus fuerit illius usus, nihilominus Ager sensim consumptus Fatis cessit, Neque diuturna admodum fuit Ægrotudo quippe (ut mecum animadvertēbat Medicus curans) priusquam Corticem præscriberemus, Febris illa aliquem jam acutiei characterem suscipere incœperat. Pectus huic Juveni erat non benedispositum; alias enim de Phithysil fuerat ille suspectus. Graveolens erat eidem halitus, rufisque mo-

lesta cum sreatu materiæ crassioris, minime tamen purulentæ. Quare præcordia saltem non bene constituta fortassis habebat. Alios tamen interim pejus habentes, magisque de Tabæ suspectos, ut in Historiis supra relatis, Cortice sanatos vidi.

Hinc eluceffit, remedium istud strenuam operam non semper quidem, sed tamen sæpius navare in curatione Februm Hecticas æmulantium, præsertim in ætate citra completos pubertatis annos constituta, necnon in aliis etiam ætatibus, dummodo circumstantiæ congruentes pro illius utili administratione concurrant, ut, de aliis quoque Febribus naturæ ancipitis abunde jam dictum est, nec tamen forsitan dictum satis.

Ne igitur hac in re maximi momenti, a qua non raro pendet Hominis Vita, decipiantur Tyrones, aliive parum versati, quibus cuncta, quæ diximus, post absolutam Tractatus hujusce lectionem (si quidem integram, ut prolixiorē ferre poterunt) facile forsitan memoria excident; idcirco ante complementum ejusdem Tractatus placet hic pro faciliore, commodiori, & regulari usu Remedii, quoddam veluti locali memoriæ specimen cunctis exhibere in *Arbore* infra delineata, quæ universalem, quantum sat est pro re, de qua agitur, Februm Genesim, & frequentiores earum metamorphoses, atque idcirco congruentem quibusdam, & quibusdam non congruentem, immo & eidem Febri opportunam uno tempore, & alio non opportunam Corticis administrationem comprehendit. Proculus itidem *Arboris* clariore intelligentia, e re erit summatim præmittere sequentis Pagellæ monita.

Explicatio Arboris generatim.

ARBOR hæc simulat (neque enim graphice potest exprimere) Plantam, cujus Cortex *China China* dicitur. Et quoniam ab Hispanis vocatur illa *Palo de las Calenturas*, referente *Bado*, quod idem sonat, ac *Lignum Februm*, propterea nos quoque commodam hic loci nomenclaturam eandem retinendo, Categoriā Februm ordine ad rem nostram magis quam ad ritus scholasticos accommodato (non enim rigorosam Februm Synopsis primario describimus, sed illarum obtemperantiam, vel reluctantiam Cortici) volumus insculptam eidem Arbori, Febres ipsas, quas exhibet, magna ex parte extinguenti, cui prælusimus jam altera, utut pusilla *icone*, simulque *Lemmate* sitis in fronte ipsa Tractatus.

Quia vero tota *Vis insita* est mero Arboris *Libro*, seu puro illius Cortici; nec ultra ipsum extenditur: propterea Febres, quas Cortex certo sanare solet, in nodis Ramorum Cortice obductorum, id eoque & fronde insignitorum, inscribi curavimus; quas vero Cortex non solet sanare, sculpi iussimus in nodis Ramorum decorticorum, omnique propterea fronde carentium. Quas tandem modo sanat, & modo non sanat idem Cortex, incisas volumus in nodis Ramorum secundum medietatem decorticorum, & secundum aliam medietatem Cortice obductorum: quod quidem ea, qua potuit, diligentia, & arte conatus est Sculptor exprimere, ut scilicet dimidia pars *Rami*, ut sic dicam, *Hermaphroditi*, duplicisque generis facie præferentis, productorem suum decorticatum respiciens, dirimatur, quantum licet: ab alia medietate, productorem suo Cortice tectum respiciente; idque pariter in ipsa Februm transmutatione, ubi tenuiores sunt surculi, mens fuit aliquo modo abumbrare, ut quantum fieri potuit, innotesceret, usquequo in ipsa etiam metamorphosi sit locus, vel non sit usui Corticis, quemadmodum attente consideranti patere poterit.

Ob eandem rationem non una ex istis

mutationibus, propter quas in aliam naturam Febres degenerant, in eadem Arbore expressa videntur, vi cujus metamorphoseos identidem contingentis Febres nonnullæ de admittentibus Corticem evadunt non admittentes, & e converso. Hinc emergit quidam veluti earum Circulus imperfectus, quo mediante fere quælibet transit in quamlibet, ubi scilicet aliqua sit symboleitas. Sic Intermittentes omnes migrant facile in Continuas, & plurimæ Continuæ nonnunquam in Intermittentes. Intermittentes pariter ab una specie migrant in aliam, ut Tertiana in Quartanam, & e contra. Continuæ quoque plurimæ etiam ab Intermittentibus ortæ, transire possunt in Hæcticam, ut Lentæ, vel etiam Acutæ, & Ardentes, ab iisdem Intermittentibus primitus ortæ. Unde vere quævis in quamvis potest transmutari, ut dicebam, dummodo non adsit inter illas omnimoda dissymboleitas, aut impropertio. Sic Hæctica v. gr. non potest in Ephemeram, aut Tertianam Intermittentem degenerare cursu retrogrado, etiamsi in aliis casibus detur, aut debeat intelligi in Arbore nostra aliqua Februm plurimarum Circulatio non modo a Ramis majoribus ad minores, & a minoribus unius majoris ad minores alterius, sed & mox a minoribus ejusdem ad ipsum majorem ordine, si non plane inverso, saltem quodammodo circulari. Quia ergo transmutationes omnes prosequi non est possibile sine confusione, nimiaque implicatione ramorum Arboris, sufficiat pro modo adumbrasse potiores. Exemplo sint variae metamorphoses Discretarum in Subintrantes, & Subintrantium in tandem Hæcticam. Idem subintellige de Lentis etiam ex radice Intermittente prodeuntibus, aliisque in eandem Hæcticam degenerantibus, de Benignis in Malignas conversis &c. intellige, inquam, hæc & similia, ne isthæc Februm divisio manca magis videatur ac sit, vel distributa in membra non satis opposita. Et hæc universim de constructione *Arboris*.

Explicatio Arboris particulatim.

(A) **E**xhibet Ramum decorticatum; & segregatum ab aliis, Febrium, ut ajunt, **SIMPLICIUM**,

(B) signat Ramum pariter decorticatum **CONTINUARUM CONTINENTIUM PUTRIDARUM**, ut ajunt, tam **ESSENTIALIUM**, quam **SYMPTOMATICARUM** &c.

Notanda hic occurrit coalescentia (h) duorum ramusculorum, quorum unus ab **ESSENTIALI COMITATA** procedit, alter a **SYMPTOMATICA FIXA**, & ambo in unam **INFILAMMATORIAM** (intellige hoc nomine & **ERYSIPELATOSAM**) ununtur, utrique communem. Pariter notandum, differentias individuales Febrium inde prodeuntium, nec non aliarum plurium positas esse pro exemplo innumerabilem.

(C) denotat Ramum itidem delibratum. & Spurium Continuarum **REMITTENTIUM SIMPLICITER**, ex quo assurgit pro medietate Ramus Hermaphroditus **PROPORTIONATARUM**.

(D) ostendit Ramum suo Cortice pollentem Febrium **INTERMITTENTIUM DISCRETARUM**, & specierum frequentiorum eandem, tam benignarum, quam malignarum.

Character tamen malignitatis, Continentibus etiam, & Proportionatis sapius familiaris, exprimitur in solis Intermittentibus, immo in solis **TERTIANIS**, inter Intermittentes potioribus, idem subintelligendo de aliis Intermittentibus, in quibus peculiares, minusque observatas Febrium differentias constituit. Neque per hoc, quod eadem Maligna Intermittentes non conspiciantur divisa in Simples, Duplices, vel Triplices, ut Benigna, putet quispiam, id quod satis notum est, eo quod subicitur, excludi.

(E) repræsentat Ramum suo pariter Cortice velatum, Spuriumque, Febrium Intermittentium **SUBINTRANTIUM**, qui pro altera medietate producit Ramum Hermaphroditum **PROPORTIONATARUM**.

(F) exhibet ipsum Ramum Hermaphroditum Febrium **PROPORTIONATARUM** pro medietate velatum suo Cortice, & pro altera

medietate nudum, parte nempe, qua respicit Intermittentes, Ramumque Spurium **SUBINTRANTIS**, Cortice præditum, qua vero respicit Continentes, Spuriumque Ramum **REMITTENTIS**, decorticatum.

De hoc Ramo generaliter notandum est, illum, paucis licet surculis, respectu ad alios habito, insignitum, esse tamen plurium divisionum capacem, quas his repetere minime placuit, non secus ac Rami Continuarum, & Intermittentium, a quibus proficiscitur; siquidem Proportionata quoque, præ cæteris Febribus in praxi frequentissima, vel simplices sunt, vel duplices &c. item, vel Solitaria, vel Comitata, & vel Coagulativa, vel Colligativa &c. Sed hic ad confusionem evitandam, sat est exposuisse quod ad intentum facit.

(GGGG) Monstrant, mediis complicationibus exiliorum aliquot surculorum, a Ramis majoribus prodeuntium, vulgatiore (scilicet Antiquis) Febrium de genere quovis putrido Complicationes. Implicatio siquidem Hæcticarum cum Putridis de Intermittentium genere; neque ulla cum utilitate, neque sine confusioe ne exprimi poterat.

Ramusculorum Arboris minutiores Nota.

(a) **I**ndicat transmutationem **CAUSONIS**, seu Feb. is ardentis, in Hæcticam.

(b) transmutationem Synochi **ACMASTICÆ** in eandem **HECTICAM** innuit.

Idem de pluribus aliis, ut dictum est, intelligas Velim.

(c) duarum pariter Symptomaticarum; scilicet **MARASMODIS Lentæ**, & **TABIDÆ Ulcerosæ**, insertionem in eandem indigitat.

(d) denotat ejusdem **TABIDÆ**, & **MARASMODIS** mutuum coalitam.

(e) exprimit metamorphosin Tertianæ Simplicis **SUBCONTINUÆ** Malignantis in Tertianam **CONTINUAM ACUTAM**, pariter Simplem, In-ellige quoque Malignam.

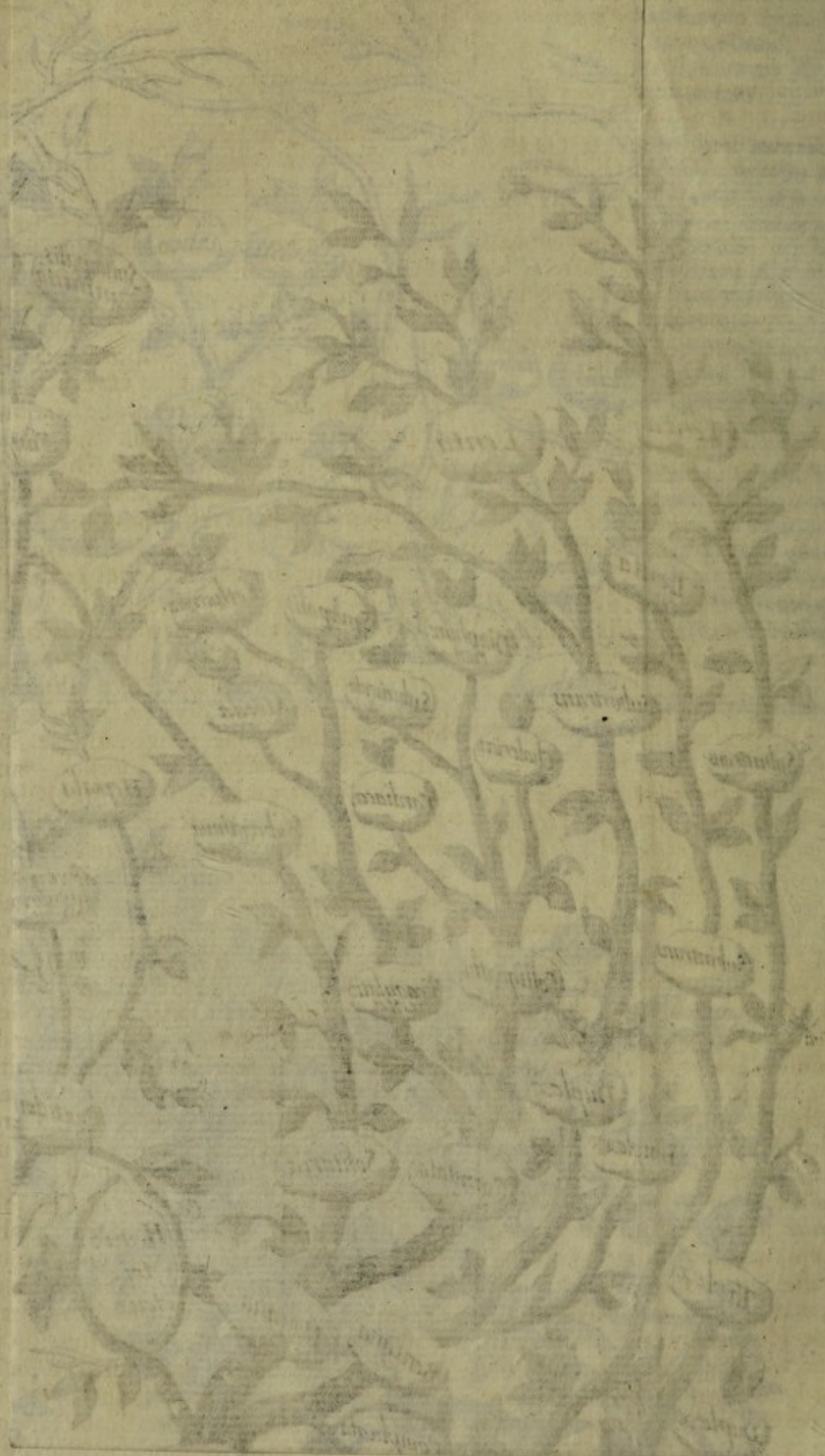
(f) binam comprehendit metamorphosin simul coincideptem, quarum una est ejusdem Tertianæ **SUBCONTINUÆ** **MALIGNANTIS**, **ACUTÆ**, ac **DUPLICIS** factæ, altera Tertianæ **Duplicis** Intermittentis Benignæ, primo **SUBINTRANTIS**, mox **ACUTÆ** pariter factæ, in eandem Tertianam **Duplicem** Continuum.

Idem

Idem intellige de Quotidiana; de Quartana triplici &c. quæ omnes de Subintrantibus in Acutas aque transire possunt.

(g) notat utriusque recensitæ Febris ab ortu Intermittentis, mox in Continuum Proportionatam conversæ, ulteriorem propagationem, & transmutationem in ACMASTICAM.

(h) denique indigitat per modum exempli communionem originis plurium Februm de genere inflammatorio, modo ad ESSENTIALES COMITATAS, modo ad SYMPTOMATICAS FIXAS persistentium, ut notavimus in explicatione Rami (B)

Intellige quid simile de pluribus aliis, tam ejusdem, quam diverſi generis, Cætera per se patent.

CAPUT VI.

Enodantur nonnulla Quæſita variis titulis comprehenſa circa uſum etiam ulterio-rem Peruviani Corticis.

Et Primo

Queritur, an ille conveniat aliis Morbis, præſertim periodicis, præter Febres; nec niſi cunſtanter creditur, ſpectatis exemplis.

VIRTUTEM Peruviani Corticis adeo mirandam in Febris tum clare; tum etiam suboscure periodicis, nullam prorsus esse in aliis Morbis, & præsertim in iis, quibus ratione cujusdam, qualiscunque Circuitus, aliqua videtur inesse cum Period's Februm proportionalis analogia, sibi adhuc nonnulli, nec plane forsitan immerito suadere nesciunt. Neque caret auctoritate plurium Virorum illustrium hujusmodi opinio. *Sebastianus* siquidem *Badus* putat, Corticem prodesse posse in omnibus affectibus frigidis, & diuturnis, affertque testimonium *Hieronymi* & *Sophiæ* celebrantis illum in Catarrhis, & Rheumatismis, in Ventriculo firmando, & signate in affectibus Hypochondriacis, pro quibus pariter curandis valere Corticem, probat insuper idem *Badus* auctoritate *Nicolai Susannæ*, & *Christophori Paravicini*, quibus addit

Nigrifolus etiam *Malpighium*; quod & ex ineditis illius Consultationibus ipse nonnunquam deprehendi. *Monginotius* conjectat huic Cortici, etsi in alios usus hætenus traductus non fuerit, quam ad Februm curationem (utor ipsis ejusdem verbis) Naturam tamen alias proprietates medicas certo indidisse pro superandis in genere, aut impediendis quibusdam aliis fermentationibus alios morbos inducentibus, illis præsertim, quæ ortum debent exuberantiæ succorum acidorum. Ob id & ipse pro affectionibus hypochondriacis, & hysteriis præstantissimum remedium appellat. Laudat item ad obstructions Lienis, Mesenterii, aliarumque partium, ad suppressiones quarundam evacuationum naturalium, ac proinde ad Chlorosim, aliosque affectus istis finitimos, propriamque experientiam in testimonium adducit, & alienam invitat. *Bleignyus* eundem Corticem, cuicunque Febris speciei destinetur, vel morbo, quem vaporis nomine donant (adversus quem *Chinam Chinam* eximiam credit) omni hydropis speciei, aut alteri cuiquam ægritudini, sive illius substantia, sive infusio, sive tinctura &c. exhibeatur, suo semper fungi munere, pro certo habet. *Morton* ad morbos omnes quoquo modo periodum habentes videtur admittere, atque præscribere, præsertim ubi absconditum latere posse credat febrile fermentum; idque probare nititur etiam ex curatione hemicranie periodicæ habitæ in se ipso. Nec quid absimile quadam Epistola ad me conscripsit Accuratissimus rei anatomice Cultor, atque Promotor *Pacchionus*, Ophthalmiam videlicet periodicam, simulque vehementer dolorificam, & epilepticos insultus proxime minitantem, Cortice curatam asseverans in quodam Eminentissimo S. R. E. Cardinali. Eundem Corticem mirandas vires habere in confortandis spiritibus, & ad sanam, firmamque corporis crasim restituendam Viris hypochondriacis, & hysteriis foeminis dejecta jam quasi corporis œconomia, *Thomas Sydenham* propria observatione ratum facit, additque, magis conspicuum esse remedi effectum in illa hysterica affectione, qua Mulieres spasmi affectæ nix edunt fortissimos, & plustquam muliebres, pectora simul ferientes, &c. quam in aliis. Lumbricos illum necare, & pellere, plarimi autumant; idque

fibi multiplici experientia compertum esse, Cl. *Ramazzinus* asserit pluries in suis *Constitutionibus*, necnon *Erudit. Lanzonus* peculiari observatione. Dolorem Ventriculi acerbissimum stata hora qualibet die recurrentem Cortice feliciter a sollertissimo rerum naturalium scrutatore, Clarissimo scilicet *Vallisnerio*, sanatum legi. Antiepilepticam, quod magis miremur, esse Chinam Chinam, ipse, qui expertus est in casu nobilis Pueri Epilepticis insultibus una cum Tertianâ Febre detenti (quo tamen casu ego eam respicerem potius ut mere Febrifugam) scribit *Tozzius*, *De Epilepsia*, credulitatem insuper suam aliis etiam experimentis innixam, innuens. Ad Asthma quoque convulsivum per intervalla recurrens, eandem proficuum esse, nonnulli asserunt: demumque accepi ab Excellentissimo *Corgio*, Mantuæ Medicinam exercente, historiam super hac re notatu dignissimam, quam ex illius Epistola ad me conscripta fideliter excerptam huc transferre non piger. Est autem huiusmodi.

D. *Comes Franciscus Cajetanus Ferrarius* Mantuanus, optimæ indolis Adolescens, mihi quæ sat notus, quandoquidem pluries illum Mutinæ decumbentem curavi, dum in eximio hoc Nobilium Collegio Convictor degeret, Anno 1709. ætatis vero 23. labente Octobris mense, ut habeo ex enunciata Epistola, correptus est Tertianâ Intermittente, quæ in vigore accessionis gravem inferebat anhelitus difficultatem, veri Asthmatis æmulam. Ope Chinæ Chinæ sublata Febre, sublata est pariter difficilis respiratio, remanente tantummodo ad tempus aliquod hypochondriaca quadam affectione, quæ pariter remediis opportunis curata est. Circa medietatem Aprilis anni subsequents, nempe 1710. iterum correptus est Febre, sed Continua, & ad acutam vergente, atque (ut puto) periodica, quam vehemens Asthma convulsivum comitabatur. Affectio isthæc ad plures dies omnia Medicorum, & remediorum conamina elusit; vixque bis, aut ter, spirituosis antiepilepticis ad breve temporis intervallum auscultasse visa est; sed paullopost æque recrudit. Itaque omnibus irritis, habita demum ratione tum prioris morbi, & curationis illius, tum affectionis hypochondriacæ ipsi priori morbo superstitis,

tum sensationis cujusdam molestæ, superius orificium Ventriculi, totamque Mesenterii regionem occupantis, tum denique motus cujuspiam alterni, quo huiusmodi sensatio una cum convulsivo Astmate recrudescere, sancitum fuit a curantibus Medicis, corticem rursus offerre: quo ad duas uncias successive propinato, & Febris & adjunctum symptoma simul evanuerunt. Nonis Maji revixit Asthma solitarium, scilicet sine Febre, & cum molesto tantum in partibus jam memoratis sensu. Repetitus ideo est Cortex, & trium unciarum absumptione extinctus est morbus. Continuum est per plures dies ad præcautionem remedium, vixque eodem omisso, fortior rediit morbus, sine Febre tamen, ut & deinceps semper: assumptis vero rursus totidem uncias Chinæ Chinæ substitit. Diutius propterea usurpatum est idem medicamen ad prophylaxim; sed eo non obstante, circa medietatem Julii æque ac ante insurrexit Asthma. Mutato proinde consilio, ad alia remedia animum convertere iidem Medici; sed nulla unquam arte datum fuit morbum compescere, nisi facto ad Corticem reditu, cujus Extracto antiepilepticis mixto, necnon solitaria infusione, eodem tempore utiliter sunt usi. Morbo vero jam declinante, ad Thermâles Aquas confugerunt, quibus feliciter vias permeantibus, bene habuit Patiens usque ad Decembris initium. Eo autem tempore, novo invalescente Asthmatis insultu, eodem medicamine sedatus est. Tunc memoria recolentes Medici levamen, quod intulerant Thermâles Aquæ, statim ad valentiora diuretica transitum fecerunt, quibus valetudinem antea dubiam subinde firmam, ac stabilem Ægrotanti reddidere.

In hoc sane casu (si quid liceat animadvertere) China China nonnisi simplicis Febrifugi munere functa est ab initio; Febrim enim pellendo, adjunctum quoque symptoma difficilis respirationis indirecte tantummodo visa est sustulisse; ipsa vero Febris tam primo, cum fuit Intermittens, quam deinceps, cum rediit Continua, videtur fuisse de Perniciosarum Comitatarum stirpe, quarum Iconem aliquam nobis exhibuerunt *Mercatus pag. hujus Tractatus 120.* necnon *Mortonius pag. pariter hujus Tractatus 131.* In progressu autem cum Asthma, solitarium redi-

redditum, & depulsæ jam Febri superstes, eadem China China pluries compescuit, in ipso tunc Asthmate a Febre olim primitus excitato, febrile fermentum adhuc quoquo modo latuisse suspicaretur *Mortuus*. Et revera difficilis illius respirationis radicem, si non plane intra Focum febrilem, saltem infra Septum transversum quærendam potius esse, quam supra illud, aut intra Thoracem, satis patefacere visa sunt accidentia concomitantia; quare quod hac occasione contigit Cortice adhibito, forsitan haud ita facile in Asthmate primario, ac idiopathico æque eventurum licebit conjicere.

Denique ut ad institutum redeam, eundem Peruvianum Corticem haud exiguis pollere viribus ad ipsam demulcendam sævitiam, & modificandam Causam Arthritidis, aliorumque hujusmodi affectuum identidem recurrentium, non desunt, qui affirmant. Quoad me tamen observavi non semel, hominibus arthritidi obnoxiiis, atque a Febre periodica per Chinam Chinam curatis, podagram sibi familiarem paulopost supervenisse, eosque ab omni in febres relapsu præservasse. Certe hisce casibus China China febrium causam reprimens arthritidis causam nequaquam repressit, sed potius eam specie Criseos cujusdam visa est excitasse. Accepi nihilominus a præclaro quodam Concionatore ex Ordine Cler. Regul. se ad sedandos dolores podagricos, quibus crebro obnoxius erat, Chinam Chinam pluries usurpasse ex consilio cujusdam P. Capuccini, testem expertum se perhibentis, modo ad *sesquidrachmam*, modo ad *drachmas duas* cum magno levamine, itaut assumptis tractu 20. dierum *unciis duabus & semis* circiter Corticis voluerit intra illud tempus cum exiguo cruciatu a podagra liberari Hyemali tempestate, cum cæteroqui longe diutius, atque credulius vexari consuevisset. An prædicta omnia vera sint, an sibi blandiantur aliquando tam speciosa asserentes, non parum ambigo, præsertim cum identidem neget unus, quod alter asserit, & uterque propriam experientiam adducat. Cum enim his agitur inter duos Cortice utentes, præsertim Professores Artis, incertitudinem eventus satis probat assertio hinc inde opposita, quod non æque contingit, quando ab aliquibus non expertis, & perperam

præoccupatis negantur cæco quodam modo de eodem effectus palpabiles, quales in hoc Tractatu retulimus: hujusmodi enim controversia, quæ cadere nequit nisi inter Medicum Cortice utentem & inter non utentem, vel raro, & sine Methodo utentem, nullius justæ incertitudinis index esse potest.

Super hac re si mihi dicendum sit determinate quid sentiam, quidve sim expertus, haud erubesco fateri, me nec satis compotem esse opinionis, nec, quod magis est, experientiæ meæ; nam quoad primam, nimis alta, & inaccessa est, jam non dicam luminibus, sed potius fugacibus coruscationibus intellectus mei Virtus Corticis, ut de illius efficacia valeam hic & nunc a priori differere, aut ita opinari, ut cunctis placeam: quo vero ad secundam, ea adeo me semper cohibuit Obrectatorum Corticis dicacitas, ut illum in casibus, morbisve, in quibus nondum communi voto sufficiens creditus est, raro propinare sim ausus, etsi citra omnem penitus periculi aleam id fieri potuisset: quæ v. a conatus sum -- *posticæ occurrere sanne* -- quam cæteroqui declinare, non succedente effectû, nullatenus licuisset. Utat ergo videatur parum decere de rebus hisce haud satis expertum loqui, en nihilominus quod ex manca, nec plane completa observatione mea circa prædicta potis sum edere: satius est enim (ut agebat Famigeratissimus *Borellus*) *pauca, & minus elaborata, quam nihil ad Posterios transmittere*, ut scilicet (subdam cum *Plinio*) *quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur*.

Si ergo reminisci liceat eorum, quæ diximus hæsitanter *Libro I.* circa virtutem Corticis, & circa succos in Febrium Intermittentium curatione ab eodem probabiliter correctos sive per absorptionem peculiarem, sive per aliam quamlibet salium peregrinorum iisdem inexistentium retusionem: itidem quæ sumus effati circa vias, vasa, & loca, in quibus vividorem conservari, ac exerceri suspicati sumus illius activitatem, non abs re erit pariter opinari, quod in morbis, qui suam sedem potissimum in Ventriculo, Intestinis, Mesenterio, Glandulis, Ductibusque Chylo-lymphicis obtinent, aliquid opis asferre possit, saltem ut asferre creduntur alia remedia actionis lentæ, minusque

nusque conspicuæ. Ob id in morbis hypochondriacis appellatis, & benignius acceptis, in Apepsia, Dyspepsia, indeque ortis affectionibus, non plane rejiciendum arbitramur. Et licet captu non sit admodum facile, quo pacto Cortex Febrifugus possit opitulari Homini-bus Hypochondriacis, humores parum dispositos ad febricitandum habentibus: nihilominus, quætiescunque experientia respondeat, credi potest id fieri ea ratione, qua Melancholici, seu Hypochondriaci, & Quartanarii censentur humoribus consimilibus præditi: adeoque censendi videntur eodem quoque remedio curabiles. Utcunque; Corticem restaurare infirmas Ventriculi coctiones, ac inde habitum corporis firmiorem inducere, tono viscerum, infimi præsertim ventris, non solum restituto, sed & in meliorem statum redacto identidem obvia est. Circa quod consideratione digna videtur observatio *Mortoni* -- *De Proteiformi Febris Intermittentis* genio, quæ observatio prostat in illius *Historia* 29, alias etiam a nobis memorata; In ea siquidem describitur *Vetula elumbis, ac paralytica; & LXVII. annum ætatis agens, quæ post assumptas tractu temporis libras duas Chinæ Chinæ, quadantenus iterum juvenescere visa est, appetitum integrum, & firmam valetudinem brevi consecuta: jamque ubi octuagesimum ætatis annum pene attigit, vultu vivaciori, ac animo biliori prædita apparuit, corpore magis erecto, & gressu magis cito, ac firmo incedens, quam antea usum Corticis*. Proinde affectionibus etiam suprarenensitis, quæ simul hypochondriacarum nomine audiunt, quæque a vitata digestionem ut plurimum pendere solent, proficius idem Cortex, quoquo saltem modo, censendus videtur.

Memini & ego (ne propria experientia subiticeam) ne cuidam Adolescentulæ hujusmodi affectibus male vexatæ Corticem cæteris non proficientibus præscripsisse; cumque ab ejus usu convaluerit, puto non sine aliis quidem rationibus, quod convaluerit ob ejus usum: cum tamen id non immediate contigerit, neque frequentia prostant hujusmodi exempla, quod hic conjecto, non ea certitudine assero, qua Perniciosas Intermittentes sanatas asserui. Patiebatur illa a duobus jam mensibus assiduum stomachi angorem cum frequentissimis vomitionibus mate-

riæ acidæ, ac ciborum assumptorum, & cum ventris rugitibus, ac eructationibus valde molestis: identidem tentabatur Febriculis levioribus, sed per inæqualia, & sæpius valde distantia, nonnunquam & breviora intervalla recurrentibus, quæ solvebantur levi sudore; & quandiu Febris aderat, cætera leniebantur symptomata, eademque iterum ea deficiente suscitabantur. Maciem illa contraxerat admodum insignem, viriumque imbecillitatem, quæ vix sinebat eam e lecto surgere. Plura, & varia pro varietate circumstantiarum fuere a me præscripta remedia toto morbi decursu. Sed nec oleosa ad leniendos angores, nec testacea ad absorbendum acorem, nec salia fixa ad roborandas fibras, nec aperientia ad referendas vias, nec lenientia epicraticæ præscripta ad abstergendas sordes, quicquam profecerunt. Uno verbo, non *Rhabarbarum*, non *oleum amygdalarum*, non *serum caprile*, non *juscula alterata*, non *sal Absynthii*, non *tinctura*, nec *magisterium Martis*, non *lac sive chalybeatum*, sive *coctum*, non aliud denique medicamentum visum est morbum dimovere a consuetudine sua. Solus *Peruvianus Cortex ad drach. ss.* per viginti circiter dies oblatus utranque paginam implere visus est; quod & in aliis quoque casibus non longe absimilibus (forte quidem vel tardiore, vel minus conspicua) mihi nonnunquam contigisse, possum testari; sed æque possum testari, alias etiam cum nullo plane successu idem remedium me exhibuisse. Immo cum aliquando Uxorem meam ex *Tertiana Cardiacâ Spuria* curassem Cortice, ut in *Historiis* retuli, plurima postmodum, etiam sibi familiaribus molestiora incommoda de genere hypochondriaco eidem successisse memini. Quamobrem etsi Corticem in recensitis casibus prodesse aliquo modo identidem credam; tamen, nec tam certo, nec tam cito, nec tam insigniter prodest, ut prodest in Febris. Insuper cum ex duobus casibus *Lib. I. Cap. X. hist. iij. & iv.* relatis constet, febribus depuratoris intempestive per Corticem supergressis gravia symptomata convulsiva, sive hypochondriaca emeruisse, quædam videntur inde elici posse conjectura, quod etiam citra Febrem in iis saltem affectionibus hypochondriacis, quæ non in mera ventriculi male coquentis dyscrasia consistunt, sed

sed in nervoso universaliter genere alta jam convulsionum jecere semina, plane tutum non sit eodem remedio indiscriminatim uti; etsi illud idem in Febribus Corruptivis, & præcipue in Perniciosis, sive plane Intermittentes illæ fuerint, sive ab ortu de Intermittentium stirpe, easdem fugando, omnia convulsiva symptomata ab iis producta strenue submoveat.

Ad Lumbricos necandos utilem esse posse, suadere videtur illius amarities, succis omnibus Intestinalibus, ubi hospitantur illi, facile communicabilis: si quidem verum sit, ut vulgo creditur, amara Lumbricos necare: quod tamen cum experimentis Clarissimorum *Redi*, ac *Valisnerii*, neque cum meis ante quam hæc primo ederem institutis concordat. Utunque hæc sint, & quacunque ratione fiant, ego in Febribus periodicis, quas Vermes potius comitabantur, ut reor, quam producebant, pluries Corticem propinavi cum successiva Febri, & Lumbricorum depulsione, cujusmodi exemplum vidi (non me quidem remedium præscribente, sed aliis Medicis) in *D. Comitissa Blanca* Febricitante, ac utero gerente, quæ post assumptam per aliquot dies Chinam Chinam copiosos Lumbricos per alvum excrevit. Observavi pariter Mercatorem quendam Venetum, duplici Quartana Mutinæ laborantem (cui post horam ab assumpta me præscribente China China, Accessio inexpectata præter morem supervenit) Lumbricum post tres horas vomitu rejecisse satis insignem. In Historiis quoque nostris casus hujusce generis visitur *Lib. IV. Cap. III. Hist. IX.* habeoque insuper aliud exemplum a Juniore Medico Praxim mecum jam exercente, quod hic subdam. Curabat ille Puerum Febre Tertiaria simplici laborantem, quæ præter consueta, & consuetis etiam graviora symptomata insigne insuper intulerat delirium, maximam pulsus inæqualitatem, nec non totius corporis convulsivos motus cum halitu verminoso, & subcinereo fæcum colore. Cum autem symptomata hujusmodi in dies majora fierent, præscripsit ille circa quartam, vel quintam Accessionem Ægro admodum debili Peruvianum Corticem imminuta, sed reperita dosi: quo remedio ad quatuor dies assumpto, nedum Febris, verum & verminosa symptomata

evanuerunt. Febre vero jam penitus abolita, & continuato nihilominus usu Corticis, verminosæ dejectiones subsequutæ sunt, quibus absolutis cito Æger, & plane convaleuit. An utrique morbo in recensitis Casibus æqualiter adversatus sit Cortex, an uni Febri, ad cujus solutionem quasi per accidens sit consequuta Lumbricorum excretio, præcise non novi; siquidem in affectu verminoso solitario haud satis mihi contigit Corticem experiri, ut meam alienæ possim vel opponere, vel juxtaponere experientiam.

De experimentis circa hanc rem extra humanum corpus a me, ut supra innui, aliquando institutis, modo nolim intelligi, utpote quibus haud satis forsitan fidentum est. Etenim, cum in iis adversus solos Lumbricos Vitulinos, atque Terrestres vim Corticis explorare tentaverim, fortasse haud satis efficaciter ab his ad Humanos licet quicquam arguere; quod enim uni Lumbricorum generi adversatur, id alteri potest forsitan congruere, & e converso. Ut enim in diversis speciebus Corporum Vermes internos alentium diversæ sunt eorundem Vermium species, ita diversum cuilibet eorum speciei potest convenire, aut adversari pabulum: etsi minime inficior, dari posse nonnulla quibuslibet hujusmodi Insectorum speciebus pernitentia, qualia vulgo censentur, *Petroleum*, *Mercurius*, *Viride æris* &c. licet hæc vere talia, qualia putabam, ego non deprehenderim. Verum quamvis etiam licuisset mihi Lumbricos humanos (quos minime quærens sæpius inveni, raritus cum quæsi) facile ad manus habere, & ad experimentum paratos, adhuc tamen mihi metipso haud integre satisfecissem. Hujusmodi etenim Vermes vel ab hominibus ægrotantibus excreti, vel e denatis per sectionem extracti possunt & ipsi ægrotare quodammodo, aut male se habere, & propterea inæquali inter se robore polere: ut proinde eorum aliqui diutius, aliqui brevius possint in diversis liquoribus vivere, absque eo quod ad eorum citiorem, vel tardiozem necem liquor ipse multum contribuat, ut eosdem ab Ægrotantibus excretos modo citius, modo tardius sponte naturæ mori, observamus. Atque ideo neque hac via quid plane certi mihi visus essem deprehendere, etsi in amara v. g. Corticis infusione Lumbricus aliquis hu-

manus

manus citius obiisset, ac obiisset in alio liquore alius confimilis; ut omittam (quod nostrorum experimentorum incertitudinem auget) cuncta, quæ a nobis in hujusmodi experimentis adhibentur, remedia, a succis, aut fermentis postmodum nostris alterata, probabiliter sortiri posse activitatem diversam ab ea, quam extra humanum corpus præferunt. Hac etiam de causa de seligendis humanis, non æque semper, ut dictum est, inventu facilibus, sollicitus non fui; sed Vitulinos tantum, atque Terrestres, eosque quoad exteriorem apparentiam inter se æqualiter vegetos arripui, & uno, eodemque tempore in amaricantem Corticis infusionem, ac in diversos alios liquores conjeci, observaturus quinam esset eis locus infestior. Atque Vitulinis equidem Lumbricis primario lubenter sum usus (quod antea a quoquam institutum minime novi) quoniam cum Vitulorum æque ac Puerorum vivo hoc morbo laborantium valde similis sit odor, tum eorum halitui, tum omnibus etiam illorum excretis, immo & ipsis carnibus inexistens; propterea nec paucam inter utroque Vermes intercedere symboletatem, persuasum habui. Quamvis autem hinc nonnisi incertas, nulliusque forsitan soliditatis conjecturas quis valeat elicere, minime tamen gravabor referre obiter, quæ observarim in eo, quod spectat ad institutum nostrum. Cætera altioris indaginis quærenda apud *Cl. Valisnerium*, pluribus quidem in Lucubrationibus illius, sed potissimum in elaboratissimo ejusdem Opere circa Vermium humani corporis Originem, ac Genesim, ubi peculiare edit observationes summa cura, ac diligentia institutas, singularemque suam proponit in hac materia, roboratque sententiam, naturalium Philosophorum studio, ac animadversione dignissimam.

Itaque ut rem perstringam, extracta e Vituli recens mactati intestinis numerosa Lumbricorum familia, Lacte, & Chilo inebriata, unum ex illis singillatim, & statim in unoquoque ex hisce, quos mox referam, liquoribus, magno vigente æstatis calore, uno ac eodem tempore demersum volui, nempe in *Petroleo flavo*, *Mercurio*, *Aceto*, *Vino*, *Bile bubula*, *succo Absinthii*, *Oleo communi*, *Mellicrato*, sive *Aqua malsa*, Infusionibus *China China*,

Aloes, *Colocynthis*, & *viridis æris*, factis in Aqua communi, conjunctaque simul ipsa rerum infusarum substantia.

Statim ac in hosce liquores fuere conjeciti Lumbrici Vitulini, observabiles admodum fuere motiones, & contorsiones eorum ad finem usque spectaculi hoc ordine servato, nempe ut insigniores apparuerint primo quidem, ac valde notabiliter in infusione *Viridis æris*, deinde in *Petroleo*, mox in infusione *Colocynthis*, & tandem *Aloes*. In cæteris liquoribus modicæ tantum, nec specialiter observabiles extitere eorum motiones, connumerando inter fluida, ut mos est, ipsum Hydrargyrum, in quo identidem vi illata submergebatur Lumbricus, qui aliquo etiam nonnunquam Mercurii granulo exterius onustus emergebat. Huic postmodum Aqua simplex superaddebatur, ipsius præexistentis Mercurii agitatione, quantum licet roborata, qua Lumbricus ab externi aeris immediato contractu, ac injuria tutus evadebat.

Decem horarum spatio tota series experimenti instituta est, cujus progressus is fuit. Post horas sex elapsas primus obiit Lumbricus in *Aceto* demersus; post horas octo demersus in *Vino*; demersus autem in *Bile Bubula* (quæ mihi visa est hac occasione graveolens, ac male habens, magisque diluta, & minus ponderosa ac apparuerit in experimentis *Lib. I. Cap. III.* institutis, atque relatis ad exploranda *China China* phenomena, ut proinde facile credam, in omnibus individuis etiam ejusdem speciei non esse idem pondus; sicuti non est eadem consistentia bilis eorum) demersus, inquam, in hac bile mortuus est post horas novem circiter, & post novem pariter pro mortuo habitus, qui in *Mellicrato* positus fuerat, licet revera nondum plane extinctus, sed tantum ab interitu parum distans tuerit postmodum deprehensus.

In cæteris liquoribus omnibus vivebant adhuc, & quidem vegeti, suosque motus (in quatuor præsertim liquoribus paulo supra recensitis) jugiter edebant: cum ego tædio quodam affectus, ad comparandam aliquam spectaculo novitatem, hos alios super liquores assumpsi, nempe *Vini spiritum*, *succum Allii* cum tantillo Aquæ solutum, & *Oleum Magni Ducis* Hetruriæ ad Vermes necandos, cum pauxilla pariter Aquæ portione commix-

rum. Singulis hisce liquoribus unum Lumbricum indidi, ut in reliquis a primordio peregeram; immo illum, quem in Oleo Magni Ducis, ut supra, infundere meditabar, eodem Oleo prius oblinivi, ac postmodum in antedictam mixturam conieci. Paulopost Lumbricum in *Vini spiritu* submersum emori observavi: quod mihi incitamento fuit, ut alterum substituerem, qui pariter brevi eandem sortem subiit, ut & tertius secundo extincto statim substitutus. Interim cum reliquos vitam facile protrahere in aliis liquoribus observarem, nempe in *Oleo communi*, *Petroleo*, *Mercurio*, *succo Absynthii*, & *Aliis*, *Oleo Magni Ducis*, infusione *Chinae Chinae*, *Aloes*, *Colocynthis*, & *Viridis aeris*, necem illorum sum meditatus, eos a liquoribus, quibus innatabant, extrahendo, & in *Vini spiritum* conijciendo: quia via singuli successive brevi interibant; scilicet non modo ii, qui in primis condebantur liquoribus, verum & ii, qui postremo, ut dictum est, in *Aliorum succo*, & in *Oleo Magni Ducis* fuere conditi, ubi scilicet, post horam circiter, viventes adhuc placide morabantur. Tam notabilis autem fuit celeritas necis eorum in *Vini spiritu*, & agitatio eorundem in infusione *Viridis aeris* præ cæteris liquoribus, ut non semel ad explorandum, an Vermis aliquis, de quo adhuc ambigebatur, num esset extinctus, vere viveret (quod in Insectis hisce haud ita facile semper noscitur) tamquam ad Lydium lapidem tactus fuerit recursus ad infusionem *Viridis aeris*, ubi, sicut Lumbricus aliquis, qui non plane mortuus erat, statim motum aliquem edebat, ac proinde iterum submersioni in *Vini spiritu* damnabatur, ibique illico necabatur omnino: ita quoties alii nullum motum edebant, certo mortui deprehendebantur, ac revera tales erant.

Postera die in iisdem Vasis, iisdemque liquoribus fere omnibus, institutum est experimentum Lumbricorum terrestrium, nempe in *Vini spiritu*, *Petroleo flavo*, *Aceto*, *Vino*, *Oleo communi*, *Mellicrato*, *Hydrargyro*, *succo Absynthii*, infusione *Chinae Chinae*, *Viridis aeris*, *Colocynthis*, & *Aloes*. Parum absimilis ab antecedente fuit exitus experimenti postremi. Aliqua nihilominus in non paucis, nec levibus circumstantiis fuit diversitas. Lumbrici namque terrestres in liquoribus

sibi infestis longe citius extincti sunt ac Vitulini, nisi forsan id contigit eo quia Vitulini crassi erant valde, ac robusti; Terrestris vero etsi vividus admodum, ac vegetus, erant nihilominus modice graciles; propterea scene hujusce spectaculi vix ultra duas horas protracta est. Item in hoc experimento motus, agitationes, saltus, & contorsiones Vermium terrestrium fuere longe violentiores ac Vitulinorum in alio, primo quidem, ac longe sensibilibus in infusione *Viridis aeris*, deinde in *Petroleo*. In cæteris liquoribus plus minus modice. In *Vini spiritu* motus eorum breves, & pariter modici; sed mors citissima.

Necabantur itaque in *Vini spiritu* fere statim ac illum attingebant Lumbrici terrestres, eademque ferme celeritate interibant in *Aceto*. In *Viridis aeris* infusione, & in *Vino* satis quoque celeriter moriebantur; ita tamen, ut dum unus in eadem infusione *Viridis aeris* (in qua Vitulini vivere) extinguebatur, tres, vel quatuor successive eandem sortem subirent in *Vini spiritu*, ut & fere æqualiter in *Aceto*. In *Mellicrato* denique aliquantulum serius necabantur, ac in *Vino*, non tamen admodum sero. In cæteris liquoribus, videlicet *Oleo*, *Petroleo*, *succo Absynthii*, *Mercurio*, infusione *Chinae Chinae*, *Colocynthis*, & *Aloes*, vivebant, & diutius vixissent, nisi ad aliquot eorum torquendos insigniter, in infusionem *Viridis aeris* coniecissem, & ad alios statim necandos, in *Vini spiritum*, aut *Acetum*.

Hinc videtur posse conijci, cum primo in *Vini spiritu*, mox in *Aceto*, & tertio loco in *Vino* interire Lumbrici utriusque speciei fuerint observati, videtur, inquam, conijci posse, quod *Vino*, aliisque liquoribus ex *Vino* prodeuntibus, præcipue vero parti illius spirituosiori insit aliquid hujusmodi Insectis inimicum, quod illos hebetet, inebriet, ac tandem occidat; quemadmodum Gallinas grano *Vini spiritu* imbuto nutritas, fere ut mortuas ad tempus in terram concidere, vulgo satis est notum.

Interim nec *Chinae Chinae* infusionem (quod erat nostrum tentamen) nec plures alios liquores ex supra memoratis, ut ut vario, exoticoque sapore præditos, quicquam contulisse ad illorum Lumbricorum necem, datum fuit observare, quamvis eorum nonnulli Vermibus insensissimis

consecantur, & vere videantur in Praxi. An vero in Vermes Humanos agant remedia, quæ non agunt in Vitulinos, neque in Terrestres, & an agant quandoque fortius intra corpus, quæ infirmius agunt extra illud, idipsum est, quod adhuc ignoro, & quod diligentioribus attente magis explorandum concedo.

Quoad alios Morbos quodammodo periodicos (ut redeamus unde longe admodum fuimus digressi) quales sunt *Arthritidis*, *Astma* præsertim convulsivum, *Epilepsia*, *Præfocatio hysterica*, & hujusmodi, paucis me expediam, dicamque ingenuè, nimis altas, & fortes mihi videri istorum morborum radices, ut eas actio Corticis, quantum vere opus est, possit attingere, vel plane confringere: nisi velimus in gratiam Celeberrimi *Sydenhamii* excipere violentos affectus hystericos, quibus revera ex propria quoque observatione habeo potius, unde Corticem aliquo modo proficuum credam, quam aliter. Immo generaliter loquendo, videtur non extra spem omnem, quod China China aliquid forsan præstare possit quoad suspensionem, & protractionem intervalli inter unum paroxysmum, & alterum, etiam in aliis Morbis periodicis, iis præsertim, quibus frequentes, & violenti sunt paroxysmi, non quoad germanam, & completam illorum curationem. Cæterum, ut pateat, quam facile sit, & lubricum, ut adulemur nobismetipsis, ni cauti simus in suspendendo iudicio, ubi agitur de nostris votis, & opinionibus favorabiliter explendis, narrare non piget duos sequentes Casus.

I. Mulieri quinquagenariæ a pluribus jam annis Epilepticæ & post trigessimæ ætatis suæ in hunc morbum primo delapsæ, Corticem præscripsi ad longiusculum tempus, mox interposita quiete aliqua, iterum atque iterum eam coegi ad repetendam assumptionem præcipue prope tempora, quibus ut plurimum eo morbo consueverat corripi. Perstitit illa præter consuetudinem suam immunis ab insultu epileptico per notabile intervallum temporis, (& quod magis mirabere) cum aliquando morbus tentasset accedere, adeo languidus, & enervis apparuit, ut illi vix ad momentum temporis caligaverint oculi, defecerint vires, & palluerit facies, subsequente subita coloris, virium, &

visionis restitutione, cum antea semper decidere, convelli, spumam ab ore, & lotium a vesica emittere consuevisset. Pharmacopola, qui unus conscius erat de qualitate remedii, coepit evulgare, Epilepticam quinquagenariam jam plane curatam Cortice; cum tamen acriter increpui de incauta assertione, nonnisi duorum, vel trium annorum tractu comprobanda. Et sane pendente ipso usu Corticis diuturniore, unum passa est paroxysmum satis gravem, qui prægressorum invaliditatem, & moram interpositam pensavit. Quamobrem omissus fuit ab Ægrotante usus remedii, & de more cursum suum prosequuti sunt epileptici paroxysmi, quibus non raro tentabatur. Sed revera affirmavit, opinabaturque, se ab assumpto remedio aliquid opis reportasse, asseruitque morbosos insultus toto tempore, quo iis vixit obnoxia, tanto nunquam intervallo feriatos esse, quanto feriati sunt tunc, cum Corticem assumebat: propterea post aliquos elapsos menses me alloquuta sponte statuit, velle se iterum experiri remedium, & quavis Luna ad plures dies repetere. An in eo consilio manserit, vere nescio. Epilepticam extitisse, extra dubium est.

II. Adolescens annorum XIX. ab ipso ortu surdaster, ac mentis hebes, post longam, lentamque Febrem tussiculosam, quæ illum ad insignem maciem prius deduxit, postmodum sponte sensim evanuit, Epilepticus subinde factus est. Jamque a pluribus mensibus novi hujusce morbi insultu identidem recurrente non parum vexabatur, cum increbrescentibus in dies paroxysmis eo devenit, ut iisdem per mensem integrum, alternis primo diebus, mox & quotidie corripereetur. Irritis remediis omnibus, visa tandem est mihi ordinata hæc, & crebra periodus, ipsaque morbi peculiatis origo, videlicet succedanea Febri, quamvis Continuæ, admittere posse, tentamen aliquod desumptum a Cortice, quemadmodum nonnullorum Auctorum mens est. Itaque præscripsi *semunciam* ejusdem Corticis cum *Conserva florum Peonia* hoc ordine distribuendam, ut scilicet prima die dimidium misturæ illius assumeret Æger, alteramque medietatem duobus sequentibus diebus, in duas partes subdivisam: quo pacto, prima assumptione *duas* Corticis *drach.*

drachmas, reliquis vero duabus *unam* tantum *drachmam* quotidie deglutiebat. Absumpta mistura illa, nova similis denuo parabatur, eadem partitione distribuenda, & sic deinceps: interposita tamen identidem inter unam & alteram semunciam, duorum, vel trium dierum quiete, quibus ab usu remedii feriabatur; adeoque unius Lunæ spatio nonnisi *tres uncias* Chinæ Chinæ in totum assumpsit. Atque, ut verum fatear (ni per accidens id contigit) conspicuum juvamen, primis præsertim diebus, visum est emeruisse; siquidem loco Paroxysmorum alternis diebus, vel etiam quotidie invalescentium, levis tantum vertigo, & oculorum caligatio successit, quæ pariter illico evanescebat, verique propterea paroxysmi invasio ultra dies 15. protrahabatur; immo cum fiebat insultus, levior erat, neque omnimodam inferebat, ut antea, sensum abolitionem. Duabus interim circiter transactis hebdomadis, quibus habita est cessatio ab oblatione remedii, cum nonnihil increbrescerent iterum paroxysmi, modo scilicet post octo, modo post sex tantum dies, repetitus est denuo usus Corticis ad *semunciam* cum eadem *Conserva florum Peoniæ*. Mistura tamen hæc in quatuor partes æquales dividebatur, quotidie mane seorsum sumendas, & post trium, vel quatuor dierum quietem, iterum repetendas, ita ut intra mensem *duæ* plus minus *uncie* Corticis fuerint usurpatæ. A nova hac oblatione nullum sensibile levamen datum fuit observare: etenim æque ac ante, exactis modo octo, modo etiam quindecim diebus, redibat insultus, parique ratione, etsi nullus postmodum fuerit usus Corticis: & quo majus erat intervallum temporis inter unam, & alteram invasionem, efortior paroxysmus inde succedebat; levior vero, cum intervallum esset brevius. Id unum supererat adhuc tentandum, nempe ut uno, aut altero die ante paroxysmi adventum (siquidem ille præmonstrari solebat ex certis signis ante duos, vel tres dies apparentibus) larga dosis Corticis, v. gr. ad *tres* saltem *drachmas* uno haustu exhiberetur; videbatur enim posse conjici, quod hac forsitan via protraheretur nonnunquam, aut enervaretur insultus imminens. Neque hoc forsitan intentatum reliquisset nisi spontanea, & valde inæqualis, quæ pau-

lopost observata est, intervallorum protractio me ab hoc tentamine retraxisset: quamvis enim quodvis emerisset inde juvamen, merito me reddidisset ancipitem, an illud Cortici potius adscriberem, an Casui. Quamobrem etsi in violentioribus forsitan circumstantiis de levamine aliquo non prorsus desperarem primis vicibus, parum tamen sperandum credidi progressu temporis: veritus insuper, ne aliquando major paroxysmorum intensio protractionem invasionis eorundem, ut *Historia* præcedente adnotatum est, nimium compensaret, vel saltem ne morbi pervicacia remedii tandem vires diutino usu sperneret, ac enerves redderet, dato quod primis oblationibus videretur ille nonnihil mitescere; quæ omnia nonnunquam etiam in quarundam contumacium Febrium curatione experimur.

Ex enarratis itaque casibus facile, ut ajebam, deducitur, ad stabiliendum levamen certum in morbis istis Herculeis, paroxysmos inæquales, & modo semel in anno, modo bis in mense, vel etiam in die recurrentes habentibus, requiri perseverantiam plurium annorum in statu sano, & experientiam æqualem in pluribus subjectis, libertatemque experiundi non tantum innoxie, sed & longe a præoccupatione tum Vulgi, tum Professorum Artis.

Denique ut aliquid quoque de morbis quibusdam, non ex sui natura, sed per accidens periodicis subdam, sit casus iste. *Monialis* quædam dolorem acerbissimum patiebatur in ea parte genæ, cui subjacet *Os*, *Jugale* dictum. Recurrebat hic quotidie, noctu tamen statura hora, tamque vehementer illam excruciebat, tamque gravia inferebat symptomata, ut de aliquo gravissimo affectu imminente in nervoso genere suspicarer. Cum ad longum tempus perduraret affectio isthæc molestissima, nec repetitæ sanguinis missiones, nec purgationes, nec revulsiones, nec diuturniora remedia, ut *Salsæ parillæ*, maceratio longiuscule usurpata, nec alia hujusce ordinis quicquam proficerent, tandem confugi ad Corticem, per octo saltem dies *ad drach. ss.* quotidie usurpandum tentandi gratia. Altera die ab incepto remedio sanum sibi dentem, paulo infra locum doloris consitum, evelli, voluit, me licet reluctante. Dens evulsus est post primam Corticis assumptionem.

ptionem, & inculpatæ omnino constitutionis repertus. Ab evulso dente bistantum eundem Corticem assumpsit; & dolor, qui per mensem hora semper noctis tertia observari consueverat, evanuit; remanente tantummodo sensatione quadam molesta in parte, nempe circa os Zygomatis in ipsa gena: quæ sensatio ex simplici, utut levi, labri superioris contactu exacerbabatur. Cum tamen ea non magnum negotium facesseret, neque Agramme urgentem haberet, quippe eam rarius invisentem, substitit illa sponte ab usu Corticis, post trium tantum dierum usurpationem. An levis adeo, & brevis usus remedii, an evulsio dentis sani cum affecta parte nullam ferme connexionem habentis, an Casus levamen attulerit, nescio, aliisque æquo animo dijudicandum relinquo. Id unum addam, me post aliquot menses eandem Monialem alloquutum intellexisse, ipsum ei dolorem quibusdam temporibus aliquando renovari, & per tres, vel quatuor successivos dies stata hora periodice recurrere, illique subitam sanguinis missionem (pro cuius celebratione me permittentem habebat) non parum opitulari. Adeoque insuper, repetitam tandem hac ipsa de causa Corticis assumptionem ad septem dies nil opis omnino contulisse: ac idcirco eidem affectioni plane irregulariter recurrenti ipsam identidem obnoxiam fuisse.

Una superest examinanda Morbi species in eo, quem semel corripuit, iterum atque iterum recurrere solita, videlicet *Hæmoptoe*, seu Sputum sanguinis, etsi Morbus hic, ut verum fatear, non magis ad Periodicorum categoriam possit reduci, ac possit ad eandem revocari, quæ pluribus familiaris identidem est, Grave-do, Rancedo, Ophthalmia, Agilops, & alia huiusmodi. Cum tamen *Hæmoptoe* non modo ut morbum periodice recurrentem, verum etiam ut Cortice Peruviano curabilem *Mortonus* consideret, immo & per idem remedium posse illius recursum, ipsique conterminam Phthisim inhiberi constanter asserat; peculiarem idcirco hac de re disquisitionem instituere operæ pretium erit, maxime cum ex adfecto Phthisicorum febribus putridis, etiam *Intermittentibus*, nil opis conferre posse eundem Corticem apertis literis testetur expertus ipsemet Auctor, & ego

quoque non unum huiusce eventus exemplum nuper hoc eodem *Lib. Cap. II.* protulerim. Priusquam tamen quid super hoc sentiendum sit proferamus, utrumque *Mortoni* textum fas sit simul conferre, ac expendere; non animo quidem disquirendi, an ulla in iis sublit, vel appareat contradictio, quod meum non est: sed ut posita in propatulo veritate rei, illustretur, ut decet, hæc praxis, & a caliginibus, quibus involuta nonnihil est, integre vindicetur.

Inquit itaque laudatus Auctor, & bene inquit, in suæ *Phthisiologie lib. 2. c. 4.* ubi agens *De signis Pathognomon. Phthiseos pulmonaris confirmatæ*, & speciatim *de Febre Phthisicorum putrida* hæc habet -- Ubi primum autem hæc tubercula Pulmonum inflammata in apostemata migrare incipiunt (sive hoc a venæ sectionis satis tempestivæ, vel copiosæ neglectu, seu a naturali tumorum dispositione in putrefactionem) Febris hæc inflammatoria in Putridam intermittentem transmutatur. Cujus paroxysmi in principio ut plurimum nullum certum ordinem servant, rigore, & horrore sæpius eodem die recurrentibus, sicuti in puris confectione fieri solet. Ubi vero pus jam plane fuerit confectum, hæc Febris typum quotidianæ, aliquando etiam, licet rarius tertianæ imitatur: idque certo diei tempore cum algore, & rigore incipiens, cum intenso calore progrediens, atque adeo tandem in sudores nocturnos, & profusos, & colliquativos desinens. Durante algore, & calore, tussis, & anhelitus cum reliquis molestis symptomatis augentur. Durante vero sudore, & remissione, tussis, & reliquis Symptomatis jam minoratis, Ager placide dormit, vires recolligit, & sibi jam spe future sanitatis concepta abblauditur. Atque banc Febrem Putridam Intermittentem inter certissima signa Pathognomonica Phthiseos confirmatæ semper habere soleo, quippe quæ sicuti a Pure in Pulmonibus confecto ortum ducit, ita purulentie pulmonaris index est certissimus. Indeque provenit, quod hæc Febris Putrida intermittens Phthisim, quoties hunc morbum fatalem esse contigit, in extremum usque diem comitari soleat. Cujus paroxysmi cum colliquationibus inde provenientius magis, vel minus intensi, & protracti sunt

Sunt pro magnitudine, vel numero tuberculorum in apostemata maturatorum. Nec quidem hæc Febris ope Corticis Peruviani, Antihæstici Poterii, vel cujuscvis alius medicamenti specifici, quorum vim in hoc casu sæpissime sum expertus, neque ulla alia methodo (quantum scio) radicitus extirpari potest: nisi ulcus adeo fuerit benignum, ut medicaminum balsamicorum intus exhibitorum ope sanari, ipsaque sanguinis massa, ubi Febris fomes delitescit, in sanum statum copioso temperantium, atque alterantium usu reduci possit: vel saltem nisi Phthisis sit mere symptomatica, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.

Textus ergo iste quemadmodum plane concordat cum experientia, & cum communi Medicorum sensu, ita plane cohæret Theoremati ab omnibus universaliter recepto, & a nobis pluries repetito, specialiter vero citato nuperrime *Cap. II. hujusce Libri*, nempe quod ad hoc ut China China in febribus Intermittentibus suo possit fungi munere, suasque vires exercere, necesse est, quod nullum vitium organicum, nullaque viscerum labe (adversus quam nequit ea pugnare) sit febris Intermittentis fomes, aut causa, intelligendo semper de vera, & minime palliativa hujusmodi Februm curatione, ut in allato textu intelligendus est, dum loquitur de putridis Phthisicorum febribus *Morton* ipse, inquit -- quod illæ ope *Peruviani Corticis vel cujuscvis alius medicamenti specifici* nequeunt radicitus extirpari; eas namque posse quoquo modo leniri, & ad tempus nonnunquam intercipi (interitu nihilominus Ægrotantis nequaquam inhibito) neque idem *Morton* de curatione Phthiseos Pulmonaris *Cap. X.* neque ego ipse *Cap. II. hujus Libri* diffitemur. Videamus nunc qua ratione, salvo hoc Theoremate, asserat idem Author, Hæmoptoen, quæ vitium organicum pulmonis est, per Chinam Chinam strenue sanari; deinde videamus, num salvo per datam hypothesim utroque illius dogmate, ita ut unum alteri theoretice contrarium non sit, salva simul remaneat veritas, & substantia rei; circa quod vereor, ne plurimum hallucinetur *Morton*. Atque ut cuncta hæc claritate omnimoda valeamus persequi,

Terti Therap. Spec.

erit e re alterum illius Textum hic loci subnectere.

In Libro itaque tertio suæ Phthisiologiæ ex professo acturus de Phthisi ab Hæmoptoe *Cap. V.* per extensum sic ait -- Decantatum illud Medicorum adagium, quod Pus sequitur Sanguinem, exinde originem suam traxisse videtur, quod Hæmoptoe celerius, & sæpius quam ulli alii morbo purulentia Pulmonum, seu Phthisis pulsus pulmonaris, succedere soleat. Quod utrum a crassi Sanguinis ob nimium ejus dispendium eversa, vel a copioso humorum ex universo corporis habitu, qua datur via, in teneros Pulmones affluxu, vel a sanguinis grumosi in ipsis Pulmonibus post Hæmoptoen relictæ putrefactione, vel tandem ab ulcere aliquo erosionem vasorum insequenti accidat, parum scio. Hoc tamen perpetuo fere observare licet, quoties scilicet Hæmoptoe præcedit, Phthisin pulmonarem subsequi solere: Ideoque prudentem, & honestum Medicum ad curationem Hæmoptoes evocatum decet, non tantum præsagio de Phthisi subsequutura tempestive prius facto, suæ, atque etiam Artis Medicæ famæ consulere, verum etiam quantum in se est, cautionibus, & medicamentis idoneis hunc fatalem Hæmoptoes exitum æque pervenire ac ipsum præsentem morbum curare: saltem nihil in ejus curatione facere, vel tentare, quod Ægrum Phthisi magis proclivem reddat.

Atque hic plurimum refert inter Hæmoptoen accidentalem, & habituales distinguere. Accidentalem eam voco, quæ mere ab accidenti aliquo procedit, uti a vociferatione nimia, exercitio, vel vehementi tussi, ab hæmorrhagiæ solitæ suppressione, a lapidibus cretaceis in ipsis Pulmonibus generatis, vel ab aciculis, atque aliis ab extra in eos demissis. Habitualet vero, quæ a vitiosa, acri, & fermentescente Sanguinis diathesi dependet, itaut penus, & fomes morbi intus semper delitescat. Hæmoptoe ista accidentalit sicuti rarius post Phlebotomiam, debitum diætæ regimen, & medicamentorum usum curata recrudescit, ita utcunque profusa, & copiosa hæmorrhagiæ fuerit, rarissime in Phthisin terminari solet: verum Æger per debitum regimen liberatus paulatim, sicuti post fluxus menstruos immodicos, atque alios ejusmodi fieri solet, *Ἐκπρὸς*, atque *Ἐσπρὸς*, evadit, ac si nullum ejusmodi fluxum omnino sustinisset. Hæmoptoe vero habitualis, sic-

V

uti

uti ab intestino Sanguinis fermentescentis motu, & ab aperientis vasa acrimonia dependet, ita etiam Febrem una cum accelerato pulsu, & urina subrubra semper conjunctam habet, & post incerta intervalla identidem solet recurrere. Ubi scilicet paroxysmus febrilis incertus a Sanguinis adeo ferociter effervescentis impetu recrudescit, terrea Pulmonum vasa, cum motum hunc citatiorem fere non possint, iterum atque iterum debiscere solent una cum magno purpurei liquoris dispendio, qui ut plurimum fluere non desinit usquedum Orgasmus febrilis, & motus Sanguinis intestinus inde dependens vel Artis ope, vel sponte sua saltem a quantitate liquoris imminuta penitus cesset. Et tunc etiam infida tantum inducia dantur, donec vasa iterum a praternaturali Sanguinis motu in paroxysmo subsequenti nimis distendi contingat. Et quidem hæc est fatalis illa Hæmoptoe, quæ ut difficilem curationem admittit, atque Aegro sæpius inexpectato supervenit, ita Febrem primum putridam, dein hecticam conjunctam habet, quæ in Phthisin fatalem, atque incurabilem sæpissime terminari solet.

Hujus vero Hæmoptoes herculeæ Antidotus est Cortex Peruvianus, cujus egregias vires in præsentis febrilis effervescentiæ sanguinis extinctionem, atque in futura recidivationis præcautionem semper cum felicissimo successu expertus sum, quotiescunque scilicet eum in hunc usum applicui. Et sicuti præsentem Hæmoptoen cito, & tuto sistit, & futuram etiam prævenit, ita Hæmoptoen hoc modo curatam nunquam in Phthisin terminari vidi. Flamma enim hoc modo penitus extincta, & Febre jam evicta, Sanguis illico in naturalem statum reduci solet, adeo ut ne vel minima suspicio inde subsequatur Phthiseos manere possit. Phthisis enim, quæ Hæmoptoen sequi solet, originem suam non tam a vasis exilis debiscencia, quam a statu sanguinis inordinato, & hectico ducere videtur. Ideoque utcumque Phthisis Hæmoptoe vulgari modo curatæ usitato succedat, frequentibus scilicet Phlebotomiis, medicamentis Emplasticis, Opiatis, &c. quæ vi potius Sanguinis eruptionem supprimunt, quam internum Sanguinis statum alterant; hinc tamen nemo morietur, si flamma hectica intus manens tandem Aegrum in Phthisin præcipitet. Quoties tamen præsens sanguinis or-

gasmus post Phlebotomiam repetitam, succorum Temperantium, & Julapiorum, vel Electuaria, Stypticorum, & Opiatorum, aliorumque ejusmodi (quæ alibi e Capite de Hæmoptoe petenda sunt) usu ita domatur, ut locus opportunus exhibitioni Corticis detur ad flammam febrilem penitus extinguendam, & ad resorptionem obstructionum, quæ aliter novæ effervescentiæ ansam præbere possint, perficiendam, non tantum Palliativa in præsens, verum revera Eradicativa etiam, & perfecta curatio sine vel minimo Hæmoptoes reditura, vel Phthiseos subsequutura periculo obtineri solet. Flamma enim hoc modo perfecte extincta, Sanguis ad motum, & crasin naturalem reducitur, quo appetitus statim redit, Pulmones naturali motu, & temperamento fruuntur, & purpurei Penus dispendia sensim reparantur; donec Ager tandem, licet paulatim, priorem robustum, athleticum statum redintegratum, vel forsan meliorem quam antea consequitur sine vel minimo hectici caloris gradu, vel subsequutura Phthiseos metu.

Ex hoc Textu clare patet, Mortonum ex principiis suis primo supponere, Febrem quamlibet, saltem primariam, quomodolibet remittentem, etsi continuam, esse curabilem Cortice, quod nos generaliter prolatum nequaquam admittendum esse, pluries jam diximus; secundum supponere, quod omnis Hæmoptoe, quæ ab externa causa non pendeat, sed ab interna (quam idcirco Habitualement vocat) semper habeat pro causa productrice febrilem sanguinis effervescentiam per paroxysmos incertos, & per incerta intervalla identidem recurrere solitam, adeoque adesse semper in hujusmodi Hæmoptoe Febrem, eamque non symptomaticam, sed primariam, sive essentialem, cujus symptoma sit ipsa Hæmoptoe, & proinde hanc unam Hæmoptoen esse sanabilem Cortice; cum cæteroqui eam, quæ ab externa causa procedens, Febrem non habet comitem, sola phlebotomia, & remediis vulnerariis, ac stypticis curari asserat, nullo de China China verbo habito; signum evidens, quod in ea Hæmoptoe, in qua Chinam Chinam commendat tanquam Antidotum Herculeam, minime considerat eam ut balsamicam, vulnerariam, aut stypticam, sed ut mere

Febrifugam, cum subdat id fieri, eo quia remedium istud febrilem sanguinis effervescentiam per repetitos insultus Hæmoptoen producentem, & per incerta identidem intervalla reproducentem compescit.

Idcirco, ut ingenue fatear, haud prorsus rejicienda foret illatio *Mortoni*, utilem in Hæmoptoe sic prædicta prædicantis Peruvianum Corticem, si vera foret illius hypothesis de Febre saltem erratica per paroxysmos incertos, incertaeve periodos recurrente, ac propter æstum suum, sanguinisque acrimoniam, tenera pulmonum vasa iterum atque iterum aperiente, ac proinde Hæmoptoen habitualem, ut vocat, comitante non solum, sed & radicitus producente: quemadmodum si vere nonnunquam contingeret, quod Febri cuiuspiam Intermittenti, etiam perniciosæ, adjungeretur in accessu tanquam *Symptoma* illius Febbris ipsa Hæmoptoe, quæ Febre recurrente recurreret, & declinante cessaret (ut in nostris historiis cruentos alvi fluxus, immo & nonnunquam insultus veræ paralysis cum periodica Febre recurrentes, & per Chinam Chinam indirecte sublato retulimus) nullus dubito, quin per oblationem ejusdem Chinæ Chinæ Febbris subsisteret, & cum ea sputum ipsum sanguinis ab ipsa procedens, absque gravi metu Phthysicos subsequuturæ; dummodo non adesset insignis vasis ruptura, capax etiam sublata Febre, profundum ulcus in Pulmone relinquere. Hinc plane liquet, omnem fere *Mortoni*, Hæmoptoen per Chinam Chinam curare molientis hallucinationem (si qua in hoc est, ut esse autumo) non versari præcise circa cognitionem virtutis Chinæ Chinæ, in qua nonnisi consuetam facultatem febrifugam etiam hac occasione agnoscit, atque considerat; sed versari potius circa cognitionem Morbi, & Causæ illum producentis: si enim revera Hæmoptoe ea de causa, & eo modo fieret, quo opinatur *Mortonus*, nempe a Febre Periodica illam producente, fortasse ad eam curandam China China posset esse *Antidotus*, ut ipse inquit, *herculeæ*, eo pacto quo diximus, eam posse forsan opitulari Febri alicui periodicæ comitatæ *Pleuritide*, & hac ratione prodesse per concomitantiam eidem Pleuritidi, dummodo Febbris illa sit essentialis, illiusque merum symptoma sit ipsa Pleuritis.

Sed nisi longe aliter circa productionem

hujusce Morbi Natura se gerat in Anglia, ac se gerere solet in Italia, aliisque Regionibus, unde tot prodire de Hæmoptoe Tractatus Medici, vereor, ne antedicta *Mortoni* suppositio abludat a veritate rei; quandoquidem morbus hujusmodi a causa etiam non procathartica genitus Febrem non consuevit habere (quantum novi, & quantum legi) productricem, immo nec irregulariter comitem, sed, ubi ea adfit, mere Symptomaticam, nec intermittentem, aut recurrentem quidem, sed potius continuam, atque habitualis subsequuturæ prodromam, aut si sic loqui liceat, ejusdem habitualis inchoativam, adeoque cum res per experientiam Prædictis omnibus satis obviam sic habeat, non video quinam locus esse possit Peruviano Cortici, quem ut mere febrifugum in ipsa Hæmoptoe *Mortonus* usurpat.

Quod si experientiam ipsam *Mortoni* velimus expendere in historiis eidem Capiti adnexis allatam, tres tantum numero illæ sunt per extensum narratæ. Prima, & tertia nobis exhibent duos Phthysicos vita functos, quibus Cortex nullatenus fuit administratus, & per consequens ad illius vim hisce casibus ostendendam utilem non conferunt. Secunda tantum quidpiam videtur præferre aliqua dignum animadversione. Per hanc describit ille in quadragenario Viro a decem annis tussiculoso, & in phthisin disposito (cui tamen ætati non admodum frequens solet phthisis obtingere) insignem Hæmoptoen respiratione difficilis, & pectoris dolore stipatam, cum recidivatione singulis, vel alternis diebus satis notabili, per tres ad minimum septimanas, non obstante frequenti phlebotomia; aliisque remediis, perseverantem. Huic cum insignem Febrem conjunctam observasset intervallis incertis sæpius recurrentem semperque viam sputo sanguinis subsequuturo sternentem, Corticem Peruvianum in haustu misturæ adstringentis vulnerariæ, ac paregoricæ quarta quoque hora ad octavam usque vicem exhibuit, ac Febrem protinus extinxit, Egrumque per sesquiannum, Symptomatis omnibus imminutis, ipsaque tussi moderatiore jam reddita, aprici simul aeris beneficio ad habitum Corporis meliorem ac antea feliciter perduxit. Hic ipse tamen Ager paulopost sui negligens in novam, ut subdit ingenue, Phthisin incidit, qua e vi-
vis sublatus est.

Hic ergo subit animadvertere, Febrem hujusmodi vel fuisse periodicam essentialem, sputo sanguineo ratione subjecti per accidens comitata, adeoque Cortici cum suo Symptomate obsequentem, vel (quod probabilius est) fuisse continuam, & quodammodo inflammatoriam, incerto forsan ordine recrudescente, copioso autem cruento sputo pariter comitatam, tandemque ope repetitæ Phlebotomiæ, aliorumque remedium, immo & misturæ antedictæ (in qua larga visitur Remediorum adstringentium, & balsamicorum, paucula vero proportionaliter dosis Corticis) ad vigesimam primam circiter diem, ut mos est plurium Acutorum sine China China curatorum, solutam cum temporanea restitutione ad pristinum, immo & meliorem statum; qua deinde transacta malacia, in hujusmodi casibus sæpius observari solita, in Phthisim veram rursus, ut assolet, Ager incidit, atque ut pariter assolet, tandem obiit. Quapropter, bona Auctoris venia, nil exinde concludi video in rem nostram, præcipue cum in vera Hæmoptoe Febris omnis ab initio saltem soleat abesse, & Symptomata esse tunc cum supervenit. Neque satis suffragari videtur id, quod legitur acervatim ad calcem *Historiæ prædictæ* de Vetula quadam septuagenaria hæmoptoica, de Antifabro, & alia puella, de quibus nullam describit historiam, esto asserat eos omnes eodem modo sanatos; nam præterquamquod non omne sputum sanguinis etiam copiosum e Pulmonibus educitur, & præterquamquod illud in Senibus, & Pueris phthisim tam facile non solet accerere, certum est insuper, quod cum mistura antedicta longe plus recipiat, ut adnotavimus, de remediis vulnerariis insignioribus, quam de Peruviano Cortice, illis potius, quam huic laustribuenda videtur, maxime cum passim videamus, hujusmodi sputa meri sanguinis solo fisci eorundem remedium usu, & non raro sponte Naturæ, præcipue si aliunde quam a Pulmone procedant; ut propterea omnino statuendum sit, quod China China non aliter queat Hæmoptoen suppressere, nisi ubi ipsa Hæmoptoe sit merum Symptoma Febris alicujus eo remedio curabilis, quemadmodum de Phthisi loquutus est Mortonus ipse in calce primi Textus a nobis nuper transcripti, videlicet quod ea ope Corticis Peruviani, vel

cujusvis alius medicamenti specifici sanari nequeat, nisi sit mere Symptomata, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.

Hæc habui dicenda de Corticis actione adversus morbos extra lineam febrilem constitutos, quibus, vel eorum saltem nonnullis siquidem ille vere prodest, ut Affectionibus Hypochondriacis, Hysteris, & hujusmodi aliis, lentum tantummodo, & tardum est, non præsentaneum ejus auxilium; propterea ex hoc capite minus certa redditur illius operatio, quæ aliis quoque Causis, vel ipsi demum Naturæ nonnunquam potest adscribi. Quamobrem id saltem candide fateri oportet, quod & fatetur Sydenhamius ipse post celebratas eximias hujusce remedii vires adversus affectionem hystericam vehementer spasmodicam, præ cæteris istius ordinis morbis, ipso judice, Cortici obsequentem -- Interim tamen (inquit ille) considerandum est, quod hoc medicamentum non ita certo, crebroque huic malo succurrat ac Febris Intermittentibus. Quæ assertio sicuti vera est in hoc casu, verior a fortiori in reliquis erit habenda. Ulteriorem denique nobis suspicionem de exigua Corticis activitate, adversus morbos a Febris Periodicis diversos, aperte suggerit Mortonus ipse, de nimia cæteroqui erga hoc remedium credulitate suspectus, in Præfatione suæ Pyretologiæ, dum inquit -- Nusquam hactenus eum (scilicet Corticem) titulo Catholici Remedii (ac si Archæus ad mentem Helmontii quocunque modo irritatus eo compesceretur) donandum judicavi, ut non desint Auctores, uti videre est in Badi Anastasi. Lib. I. Cap. XX. & Medici aliqui hodierni, qui vires ejus in Hydrope, Ictero, Hypochondriaca affectione, Scorbuto, immo in Peste ipsa, plurimisque aliis morbis tam Chronicis, quam Acutis debellandis, mirum in modum prædicant. Verum, ut rem ipsam dicam, licet hoc ἰσχυρὸν πικρὸν præ cæteris quibuscunque amaris absterfiva sua, seu quacunque alia qualitate humorum ἀμαξίας corrigendo, & partium labefactarum tonum confirmando, ad Curationem Hydropis, Scorbuti, Icteri, Hypochondriacæ affectionis, Digestionis everse, appetitus prostrati, vel cujuscunque alterius morbosæ affectionis, incerto cum eventu, conducere nonnunquam observetur, nunquam

quam tamen Corticem officium antidoti præstitisse memini, semitem scilicet morbi venenatum delendo præterquam in Morbis universalibus acutis, præsertim in Febribus Intermittentibus, & Remittentibus veris, ac Spuriis, atque Inflammatoriis, & Colliquatiosis, quibus cum prioribus similitudo quædam est. Adde & hic congruam explicationem, mox & debitam limitationem ad normam eorum, quæ quinto hoc Libro statuimus; & germanas Corticis vires in universum satis perspectas habebis. Id unum cura, ut genuinus ille sit, ac vegetus. Boni Corticis notas apud plures invenies; illas ideo de industria subtrici: etsi nec graphica, nec plane uniformis sit apud omnes illius descriptio, sive de sapore, sive de aliis qualitatibus sit sermo; immo non defunt, qui Corticem hunc non e Trunco, vel Ramis Arboris, sed e Radice detrahi putant. Ita rebus caliginem offundit Locorum distantia. Bonum ego Corticem reputo, quem experientia talem alias deprehendi.

Quæritur Secundo,

An, ubi Cortex vere indicatur, liceat ratione Subjecti illum administrare circa periculum Mulieribus Gravidis, Puerperis, Abortum passis, aut Menstruas purgationes adu patientibus: & incunctanter asseritur, experientia duce.

QUÆ diximus toto decursu hujusce Tractatus, & quæ passim tradunt Auctores omnes in administratione Corticis magis versati, nullum videntur proposito Quæsito locum relinquere. Ad tollendam nihilominus omnem, si qua sit adhuc, scrupulositatem in hac materia delicatior, in qua suspicio quævis Prudentiæ soboles est, lubuit hæc pauca seorsim subnectere.

Chinam Chinam vel amarore suo, vel alia quavis qualitate adversari foetui in utero existenti, nemo ex iis poterit suspicari, qui nostras perlustrarint Historias, siquidem *Lib. IV. Cap. 1. Hist. 2.* ex Cholericis, & *Cap. 2. Hist. 14.* ex Subcontinuis Malignantibus necnon *Cap. 6. Hist. 8.* ejusdem Libri prostant casus mulierum Gestantium, usu Corticis val-

de copioso sanatarum, & debito postmodum tempore vitalem foetum feliciter enixarum. Sane si ubi adfuere vomitus, & alvi fluxus immanes, Febresque tum Matri, tum Foetui suapte natura perniciales, atque insimul adfuit copiosa affatim Corticis exhibitio, repetitio, & diuturna continuatio, partus nihilominus ad suam maturitatem, & exclusionem vitalem auspiciato pervenit, quid quæso nobis metuendum superest in quibuslibet aliis Gravidarum Febribus ab eodem sæpè sæpius moderatori Corticis usu? At sicuti trestantum per accidens, ac ob alium finem ibi recensui foeminarum utero gerentium casus in linea Febrium Perniciosarum, & in circumstantiis per consequens liberalioris oblationis Chinæ Chinæ, ita nonnullos alios in eadem linea possem recensere, quemadmodum nonnullos quoque videre est in Historiis a *D. Ferrario Lib. IV. Cap. 4.* mihi communicatis; innumeros autem possem adducere in linea Intermittentium benigniorum, atque vulgariarum, consueti, atque parciore usu remedii depulsarum in iisdem prægnantibus, cum incolumitate tam foetus, quam matris. Immo memini, *D. Marchionissam Gherardinam*, Tabidam, & Febre insimul putrida dicta detentam, auxilio, ut reor, Corticis, quo non sublata quidem, sed obscuriores redditæ sunt putridæ Febbris cum rigore Foetui infenso antea invadentis accessiones, felicissimum suo tempore partum edidisse, quemadmodum innui *C. 2. hujusce Libri*; adeoque quod Matri prodesse integre remedium non potuit, profuit per accidens foetui, Puellæ videlicet, quæ paucis ante matris obitum diebus in lucem prodiit, vivitque incolumis, & habitu corporis pollet, ut audio, inter Sorores omnes firmiore. Ut ergo inceptum argumentum prosequar, fidenter asseram, me in Febribus Intermittentibus benignioribus, in quibus majus, quod impendit periculum, est Abortus tum ratione concussionis violentæ corporis in frigida, & horrida Febre invasione, tum ratione vomitus, alvi fluxus, jactationis, aliorumque symptomatum, assuetum esse confugere ad Corticem, non tam ad curationem Febreis (a qua parum timeo, si sit sincera) quam ad præcautionem ipsius abortus ex Febre imminentis, Impedibilis vero, Febre inhibita. Ob id quasi in morem adagii dicere consueve-

fueverat Experientissimus *Frassonus* Præceptor meus semper colendus: *Chinam Chinam esse Remedium Gravidarum, & Senum, quippe diuturnis Intermittentibus ferendis imparium.*

Quemadmodum autem centies observavi in Gravidis proficuum Corticem, ita numquam, quod meminerim, noxium vel observavi, vel suspicari rationabiliter potui. Et licet quis metuat, ne insit eidem vis quædam irritans, ac stimulans, quæ tormina in Ventriculo, & Intestinis, immo tenesimum ipsum valeat excitare, ac subinde abortum parere, ego certe possum testari, me nil tale umquam animadvertisse, immo observasse potius oppositum, ut supra memoravi, in Febribus ipsis Cholericis, aliisque Tenesmo, aut Dysenteria accidentali comitatis, in quibus China China Febres submovens, inde producta simul tollebat recensita symptomata. Quod si uni inter innumeros aliquam excitet China China in Stomacho irritationem, id soli idiosyncrasie talis subjecti imputandum est, non remedio, nec ab ipso propterea abstinendum in aliis: sicuti ab esu Casei abstinere non debet humana species, eo quia Caseus alicui hominum minime conferat. Sed & hic aliqua nonnumquam potest contingere hallucinatio, refundendo crimen adiarum forsan dispositionum in medicamentum insons. Memini; nec vetus quidem est casus, *D. Comitissam Blancam* paulo ante memoratam cui febricitanti simul, atque utero gerenti China China a curantibus Medicis præscripta fuerat ultimo tandem suæ ægritudinis tempore passam esse Tenesimum. Sed hunc ipsum in unico ferme hoc, quem noverim, casu, quis quæso potius non adscribat Lumbricis paulopost usum Chinæ Chinæ copiose per alvum excretis, ut retulimus, quam ipsi Cortici longe prius epoto? Convaluit illa nihilo minus ab omni morbo, partum felicissimum suo demum tempore enixa. Pariter si alicui fortasse contigerit observasse abortum ab epota non multo ante China China, ut apud nos quoque *Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15.* is si bene animadvertat, inveniet, puto, processisse abortum non a remedio, sed a morbo, in cuius gratiam forte nimis sero adhibitum est remedium, vel ab aliquo alio accidenti. Ita mihi nonnumquam contigit abortum cernere post venam sectam, quæ tamen secta fuerat ad

præcautionem prævisi periculi. Neque propterea abstinco ego a venæ sectione in morbis prægnantium, ubi ea cæteroqui indicetur: immo eadem frequenter, & repetitis quoque vicibus identidem utor, tamquam remedio ut plurimum efficacissimo, & tuto, ad solam præcautionem abortus.

Quod dixi de Prægnantibus, cum portione dico de Puerperis, Abortum passis, & Menstruas purgationes actu patientibus, quarum nulli denegari potest usus Corticis, dummodo aliunde indicetur, maxime cum nullas illum suppressere evacuationes, alibi statuerimus, & cum apud plurimos, ut *Monginotium, Mortonum*, aliosque viderimus, eundem ad menses ciendos, & promovendos directe idoneum censerem, & in Puerperio (ut idem inquit *Mortonus*) salubriter ministrari. Saltem inferri potest, si huiusmodi etiam Auctores decepti sint, tribuendo Cortici virtutem, quam vere non habet, videlicet menses, vel lochia promovendi, inferri potest, inquam quod ille saltem nec Menses, nec Lochia cohibeat; neque enim poterunt Auctores illi decipi in facto: multoque minus credendum est, voluisse alios decipere. Sed omissa experientia aliena, jam propriam adducamus.

Quoad Puerperas itaque, ut abortum recenter passas, non admodum frequens est occasio utendi Cortice, nec consequenter frequens mihi experimentorum numerus, cum tempore partus, aut abortus raro suboriri soleat Febris ulla, loquendo etiam de admittentibus Corticem, quæ illius usum circa prima puerperii tempora (de quibus Quæstio posset esse rationabilior) statim exigat, præcipue cum ex rebus partus non bene procedentibus, quibus semper prospiciendum est, æque ac ex consueto fermento, occasionem plurimam Febris quælibet Puerperarum soleat nancisci. Quod si partum, aut abortum quavis de causa contingentem, Febris jam antecesserat, ut Quartana, aut Tertianæ vulgaris, vix ulla occasio potest esse vel Corticem statim exhibendi, vel inceptum antecederet illius usum sine ulla, utut brevi (quæ sufficeret) interruptione, continuandi, habita ratione cum morbi moras admittentis, tum aliorum remediorum, partui ut plurimum, vel abortui necessariorum, quæ oblationi Corticis, in tali casu ex vi Febris

Febris minime periculoso, debent anteponi. Vera itaque, ac propria occasio exhibendi Corticem, illiusve usum continuandi tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, erit tantummodo, si vel Febris Perniciosa a fermento, de quo jam alibi, pendens, immediate ante partum, aut abortum, vel non longe a partu, aut abortu suboritur, aut si Febris non Perniciosa, sive partum antecedens, sive subsequens, in eum statum deveniat tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, ut aliquo modo periculosa evadat: sive deinde id accadat ob Ægræ imbecillitatem, sive ob gravitatem symptomatum, quæ symptomata licet maligna, aut pernicialia adhuc non sint, a lochiorum tamen fluxu, etsi congruo, non allevantur, & consequenter nonnisi sublata Febre possint auferri. In his circumstantiis, præmissis, quæ præmittenda sunt ratione partus, aut abortus, siquidem sint aliqua præmittenda, alacri animo offerendus est Cortex, eo prorsus modo, eaque dosi, quæ respondeat exigentiæ morbi, perinde ac si Ægrotans non esset Puerpera; quod a me feliciter actum est non modo in casu *Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15.* relato, ac paulo supra citato, verum & in aliis minus urgentibus, actumque est æque feliciter a *D. Ferratio*, ut constat ex illius *Historiis* mihi communicatis, pariterque paulo ante citatis: adeoque (ut circa hoc aperte me explicem) allatas supra conditiones, & circumstantias oblationi Corticis tempore puerperii instituendæ opportunas, non retuli ut necessarias, quasi citra urgentiam insignem neque ille propinari, vel inceptus antecederet illius usus continuari absque suspitione periculi, sed qua extra illas superflua visa mihi semper est ejusdem oblatio, cum partus ipse, & puerperia rite fluentia soleant plurimum Morborum, Febriumve præexistentium medelam se solis inducere. Atque ob id etiam Cortex in Puerperis haud crebro mihi usu venit. Addo, quod retroactis longe temporibus, priusquam me necessitas cogeret ad experimentum, hæsitabam & ipse, non satis conscius de modo intestinæ fermentationis excretoriæ lochiorum, aut menstruum, sicut nec de modo intimo actionis Peruviani Corticis (circa quæ, ac huiusmodi alia Naturæ arcana cæcutient

diu *tabescentes omnes Sapientes terræ*) multoque minus de eventu successuro ex similitudine utriusque. At, quod inanes speculationes meæ nequaquam præstiterant, satis tandem me suavit, docuitque, nec tamen sine ratione, urgens necessitas, & ex re feliciter gesta subinde ortus usus diuturnior.

Inculpabilen quoque cohærenter ad antedicta esse Chinæ Chinæ oblationem, pendente ordinario Menstruorum fluxu, non modo evincit a fortiori usus felix ejusdem in fluxu lochiorum tam congruo, quam imminuto, & (ut reor) etiam immodico, verum & idem a posteriori pluries me docuit casus; siquidem non semel mulieribus, quibus præscripseram in Febribus diuturnioribus modo ad curationem, modo ad prophylaxim Peruvianum Corticem ad longum tempus, supervenire interim purgationes menstruæ. Cumque me tunc illas minime invisente nescirent præcise, quid agendum sibi, usum remedii sine ulla interruptione proseguunt, utpote non admonitæ de suspensione illius in tali casu; neque proinde remoram ullam iniecit remedium fluxui, nec ullam promovit exuberantiam; finem vero, pro cuius consequutione illud assumpserant, ipsæ feliciter attigerunt. Fortuito itaque factus compos tutissimæ administrationis illius in huiusmodi casibus, deinceps in iisdem cœpi exhibere incunctanter. Quamobrem ubi opus exigat præscribere Corticem in Febre periculosa (dummodo sit ex admittentibus illum) præscribo tam in hac circumstantia, quam extra illam, & tam copiose, si occasio ferat, quam modice, probe conscius, nullam esse circumstantiam a tempore, ætate, sexu, temperamento, vel alia quavis conditione petitam, quæ usum Corticis cæteroqui rationabiliter indicatum valeat prohibere. Ubi vero Febris careat periculo, & moram admittat, relinquo arbitrio Mulierum plus vel minus meticulousarum, usum illius inchoare, vel non, fluentibus Menstruis, inceptum proseguere, vel suspendere ad libitum, sive ad curationem assumant, sive ad præcautionem, dummodo usum suspensum, absoluto postmodum fluxu menstruo, iterum resumant. Atque eo facilius in eam interruptionem consentio, quoniam extra hanc quoque occasionem utile est,

mihiq; admodum familiare, Corticis administrationi intervalla aliquot vacua intermiscere, cum scilicet ad prophylaxim pro inhibenda recidiva præscribo. Idque eo præsertim nomine faciendum puto, ne degenerante sensim in quemdam veluti torporem Naturæ diu remedium ferentis tolerantia, ejusdem tandem assidui, placidique remedii vires nimia frangat, infirmetve ipsum ferendi consuetudo.

Quæritur Tertio. *Oborn non*

An ex eo, quod China China sit Remedium suapte natura innocens, liceat eam tentandi gratia indiscriminatim usurpare in quibuslibet Febris, & Morbis, iis etiam, in quibus communiter deprehendi solet inutilis: & negatur.

Supervacaneum credidissim universale examen istiusmodi hic instituere, nisi hoc ipsum, tum generaliter tum specialiter in familiari colloquio medico præter intentionem suscipere fuisset olim coactus, atque in terminis quidem strictioribus, minusque disputabilibus; in suppositione videlicet cujusdam Morbi, in quo ex communi sensu, & experientia Auctorum quoque China China liberaliter utentium, ea reperta sit semper frustranea.

Ut rem paucis expediam, absque ulla hæsitantia dico, non debere, neque rationabiliter posse Corticem Peruvianum præscribi, ubi hæc duo non concurrant, nempe primo, quod aliqua saltem, utut levis, adsit rationabilis conjectura, posse illum prodesse; secundo, quod hujusmodi conjectura non destruat a communi experientia, & constanti assertionem Scriptorum Classicorum China China uti assuetorum, eamque iis casibus se observasse inutilem asserentium: quæ duæ conditiones solummodo possunt concurrere in iis Morbis, & casibus, in quibus nondum factum fuerit, quod sciamus, ullum tentamen illius a Prædicis melioribus, adsitque nihilominus nonnulla conjecturalis ratio, sive in sanioribus hypothesebus, sive in observationibus nonnihil analogis fundata, quæ suadeat tentamen hujusmodi; concurrentibus siquidem hisce conditionibus, naturalis innocentia remedii tentamen etiam inutile potis est

excusare; iisdem vero absentibus, vel contrariis præsentibus, illud idem tentamen non modo irrationabile censendum erit, sed juxta varietatem casuum, ac circumstantiarum, vel ridiculum, & imprudens, vel temerarium, vel forte noxium. Atque hic tota rei summa paucis restricta jam visitur.

Jam vero in ipso hujusce disquisitionis limine videri forsitan poterit (ut alicui quondam visa est) contraria iis, quæ scripsimus de innocentia Remedii, triplex isthæc assertio. Ast quilibet diversimode præoccupatus animadvertat velim primo, quod pro curandis morbis remediorum usurpandorum ratio desumi non debet ex eo, quod noxia illa non sint, sed ex eo, quod positive proficua censeantur, atque ut talia praxis meliorum receperit; alias omnes Confectiones, & Julapia, quæ Cardiacorum nomine audiunt, in quovis morbo, puta in Suffusione, in Surditate, in Podagra, & similibus possent rationabiliter usurpari pro peculiari eorundem morborum medela, parique ratione usurpari posset ad Verrucas, & pedum clavos Chinæ Chinæ potio, quia hæc non minus quam antedicta Cardiaca saltem innoxie usurparetur. Quid autem in linea Medica ridiculum magis? Animadvertat secundo, nos asseruisse semper innocuum quoad substantiam suam Peruvianum Corticem, talemque probasse rancidis inhærendo Adversantium principiis ex hoc, quod nullum excessum præferat in manifestis qualitatibus, nullamque pariter pravitatem velet in occultis; nullam enim qualitatem, aut vim latentem in eo vere deprehendimus, nisi febrifugam; attendatque nos, id inculcasse adversus primos inexpertos olores Corticis, penes quos (ambigo an majore fatuitate dicam an pervicacia) suspecta erat de venefica quasi, vel præstigiola natura novitas, & virtus admiranda remedii: Cæterum noxiam millies in hoc Tractatu diximus esse posse, non substantiam illius quantum est in se, quippe suapte natura insonem; sed incongruam, & præcæteris intempestivam, ac præcoccem oblationem substantiæ illius, etsi per se ipsam insonis: immo eo casu solum esse noxiam oblationem substantia illius Febrim sistentis, quia ipsa substantia perfecta est, & naturali suo fungitur officio;

sed cum imperite per eam sistatur nonnumquam Febris, quam nullo pacto deceret sistere, quippe Depuratoriam, & stantem loco remedii, vel sistatur tunc, cum magis expediret ob eandem rationem finire illam progredi; idcirco facta testis remanente innocentia substantiæ remedii, noxia evadit imprudens illius oblatio, ut fusius explicuimus in *Responsionibus nostris Jatro--apologeticis ad Clarissimum Ramazzinum*. Id autem non remedii crimen est, sed crimen Medici remedium infons, ubi illud nullatenus convenit, vel ubi convenit culpabiliter præscribentis. Quid quæso innoxium magis quoad substantiam suam Pane, Carnibus, aliisque salubribus esculentis, quibus quotidie vescimur sani, quibusque utimur etiam in Morbis chronicis? Ecquis tamen proinde rationalis Medicus isthæc indiscriminatim in Morbis acutis, vel in ipsa Februm invasione suis Ægris præscribat; vel innoxia, quæ præbet Ægris, medicamina suadeat Sanis? N mis nempe notum est, nimisque vulgatum, quod

.....data tempore profunt.

Et data non apto tempore Vinanocent.

His ergo pariter nominibus noxia nonnumquam esse poterit Peruviani Corticis, etsi natura sua innocentis, oblatio. Animadvertat denique tertio, administrationem hujusce Remedii, ubi secundum communem meliorum Practicorum sententiam, & experientiam nequit prodesset, quamvis noxia fortasse non sit, posse tamen esse nedum imprudentem, sed & temerariam, quippe de damno fortuito saltem suspectam: circa quod liceat fusius nonnihil pro Juniorum saltem institutione differere. China China, etsi per se ipsam innoxia, neque ullo modo sensibiliter perturbans œconomiam humani corporis, tandem cibus ea non est, sed Medicamentum, aridusque Cortex arboris exotici nobis ignoti, adeoque re ipsa lignum, haud secus ac lignum vere sint scobes cujuslibet alterius arboris, quæ tamen indiscriminatim nequaquam exhiberentur ulli febricitanti, eo nomine, quod sint naturæ per se ipsas innoxia, quia nempe aliquem (ni quid pejus) in stomacho possent inferre gravitatis sensum, ut China China ipsa vere nonnullis hujusmodi incommodum aliquando solet inferre. Ad hæc remedium

istud, etsi stipticitatem potius aliquam consuescat inducere, quandoque tamen ventrem nonnullis solvit instar remedii purgantis, tuncque infirmior esse solet, vel brevioris durationis in nostro corpore vis ejus Febrifuga. Si ergo vel alvi stipticitatem inferat, vel alvum solvat cum aliquo, ut facile contingere potest, ægri damno, ubi solius innocentia titulo præter leges ordinarias administretur, nonne id cum temeritatis nota patratum dicetur?

Sed quid quæso, si vera forent, non tot mala quidem, quæ plurimi somniarunt anteaucti seculi Scriptores ab ejus usu metuentes Icterus, Obstructiones, Hydropem, Apoplexiam &c. sed ea solum, quæ suspicatus est ille idem famigeratissimus *Sydenham*, qui de illius naturali innocentia, tot, & tanta testatur, ut suis ipsius Textibus alias retulimus? Narrat hic Auctor in Epistola ad *Bradium*, Febrifugum istud in Anglia in quamdam olim desuetudinem, & contemptum ferme universalem abiisse, eo quod nonnulli ex Febribus Intermittentibus laborantes, eo paulo ante accessionem epoto, paucas post horas obierint, atque ex iis duos, vel tres nominatim profert sibi notos; idemque sibi contigisse in uno ex suis Ægrotis mihi olim fassus est *Cl. Ramazzinus* cum viveret, eo scilicet tempore, quo Cortici amicus erat, & opinionibus meis, quemadmodum videre est in *Responsionibus meis Jatro--apologeticis* ad eundem §. 32. pag. 104. quas *Responsiones* quasi mei complementum Operis hortor, ne graventur legere Tyrones, & quotquot materiæ hujus Pyretologicæ, ac omnisfaræ administrationis Peruviani Febrifugi completa notione indigent. Equidem, ut ad *Sydenhamium* redeam, infaustorum eventuum prædictorum culpam omnem refundit Auctor ille non in remedium certe a se pro innoxio assertum, & habitum, sed in oblationem intempestivam, quia nempe more priorum temporum paulo ante accessionem iis Ægrotis fuerat exhibitum: cui tamen malo asserit facile prospici simplici adhibita cautela exhibendi Febrifugum declinante solum, vel soluto integre paroxysmo, atque hac una via refert fuisse illud primævæ ætimationi restitutum. Existimat quippe

magnus hic Practicus, ea infortunia con-
 rigisse exhibito paulo ante accessionem
 Febrifugo, quia eo tempore cumulatam
 jam tota paroxysmi imminens materia,
 hæc a vi Febrifugi violenter repressa ne-
 quibat amplius methodo naturæ digerere,
 sed affatim suffocata ægrum affatim suf-
 focabat: cujus sententiæ videtur fuisse
 etiam Sponius, inquit, nonnullos ex con-
 fectu excitato inter Febrem, & Remedium
 interiisse: Ego vero, ut ingenue fatear,
 non paulo ante accessionem quidem, sed
 actu invadente accessione, in ipso scilicet
 frigoris, & tremoris initio centies ac
 centies vidi a Præceptore meo Frassono
 exhiberi Corticem, illumque centies ac
 centies primis temporibus exhibui & ipse
 eodem modo in benignis Intermittentibus
 semper feliciter, ac semper innoxie. Aliam
 propterea lethaliū eventuum re-
 censitorum causam fuisse sum conjectatus
 Lib. III. Cap. 4. eamque obiter etiam te-
 tigi in citatis *Responsionibus meis Jatro-*
apologeticis §. 35. pag. 118. Quod si ratio
 Causalis, propter quam Sydenham putat
 oblationem Corticis instante proxime ac-
 cessione esse posse, & reapse fuisse le-
 thalem, forte subsistat, quid metuendum
 non erit ab illius oblatione in iis Febri-
 bus, aut Morbis, in quibus ille nullius
 esse juvaminis communiter deprehendi-
 tur, & in quibus ignoramus quinam sit,
 aut ubi sit cumulus materiæ morbificæ,
 quænam futura sit inter materiam ipsam,
 & remedium lucta, vel quodnam tem-
 pus illiusmodi tentamini magis propi-
 tium? Anne ergo præscribetur animo ve-
 re sanandi Tabidis, Peripneumoniciis,
 Pleuriticis e Morbi radice talibus, & aliis
 huiusmodi, postquam experientissimus
 Mortonus (memetipsum excipio, etsi in
 materia facti testem idoneum) illam
 esse testatus invalidam, & Sydenham
 plane noxiam, amboque ratione simul,
 & longa experientia freti, non obstante
 nativa innocentia remedii ab eis veridice
 decantata, hæc protulere, ut infra
 protulisse ostendemus?

Non ego hic quæro, an China China
 Sanguinem, aliosque humores figat, ut
 plurimi censent e Medicorum vulgo, il-
 que forsitan præ aliis, qui præ aliis ea ab-
 utuntur innocentia titulo; hanc enim
 opinionem in eo sensu, in quo commu-
 niter solet recipi, rejeci jam satis tum

Lib. I. hujusce *Tractatus* Cap. 3. tum maxi-
 me in *Responsionibus meis Jatro-apologeticis*
 §. 4. pag. 136. & 137. Dico tamen utroque
 loco, eam quodammodo figere febrile In-
 termittentium fermentum, quodcumque
 sit, illud combibendo, vel absorbendo per
 meum intelligendi modum, sive forsitan
 illud disgregando, & dissipando, ut cen-
 set Antymus Conygius, sive Honoratus Fa-
 bri. Quid possit illa agere in fermentum
 Continuarum ab essentia, quod certe non
 subigit, quidve in humores aliorum Mor-
 borum effectores, me later; ac propte-
 rea ubi sciam, eam prodesse non posse
 (non posse autem credam, ubi num-
 quam ex meliorum experientia profuit)
 dubio procul prætextu innocentia suæ
 nequaquam utar.

Rursus equidem pro mea ingenuitate
 repeto, nullam ex ejus usu, ubi ea ab
 imperitis præscripta nullatenus convenie-
 bat, noxam sensibilem observasse, ut id
 malum observavi sæpius ex usu intem-
 pestivo in Febribus Intermittentibus, ma-
 xime quidem in plane Depurativis non-
 nihil quoque protractis, ut recentibus et-
 iam exemplis annotavi Lib. I. Cap. X.,
 non raro vero etiam in Febribus non pla-
 ne Depurativis illamque propterea suapte
 natura admissuris, sed nonnihil serius;
 neque tamen damnosè id semper: non-
 numquam enim, rarius licet, Febres hu-
 jusmodi omnino immature suppressas,
 neque rediisse, neque quicquam aliud
 morbosum peperisse vidi; sed heu quoties
 vidi & oppositum: nec sine ratione qui-
 dem: certum est quippe ex principiis,
 nostris, quod is, qui Febrem sistit vere De-
 puratoriam, quæque talem cum facili æ-
 grotantis tolerantia se prodit (si quidem
 non raro Depurativa est quoque quæ æ-
 grum haud leviter vexat) etsi medica-
 mento utatur ex se innoxio, nihilominus
 errat; quatenus tollit de medio remedium
 absumptivum Causæ morbificæ, videlicet
 effervescentiam febrilem depuratricem in-
 secti Sanguinis, ut illi substituatur aliud re-
 medium mere absorptivum ejusdem Cau-
 sæ morbificæ, cujus semper certa non est
 post absorptionem eliminatio, vel suba-
 ctio perfecta, dato quod nonnumquam id
 accadat, ut nuper sum fassus. Cum ita-
 que qui per Chinam Chinam curare indi-
 discriminatim aggreditur Febres etiam Depu-
 rativas, præsertim circa illarum initia,
 spon-

Spontaneam impediatur solutionem morbi, qui mediis febrilibus deflagrationibus sensim jam *judicatur* per viam lentæ (verbo sit venia) *Cochionis*, ponatque per consequens in ancipiti spem cæteroqui moraliter certam felicitis exitus, temere, ac præter rationem operatur, peccatque directe contra tritum illud, & summopere verum *Hippocratis*, nempe quod -- *Quæ judicantur, neque movere, neque novare aliquid, sed sinere oportet.*

Ut vero ad oblationem Chinæ Chinæ, ubi ea ex communi vere expertorum observatione, ac sensu frustranea, & iners reperta sit, redeam, fidenter dico, non obstante quod in quibusdam ejusmodi casibus, qui pauci revera fuere, nulla sensibilis noxa mihi fuerit observata, temerariam nihilominus esse, nec omni carentem periculo illius administrationem, quantumvis substantia remedii ex se sit innocens. Atque iterum sic progredior. Quæcumque sit vis illius, sive absorbens, sive disgregans, sive figens, sive quidpiam aliud intra nos efficiens, certum est, quod vis illa maxima est, & talis, ut illi par ulla non sit in linea Alexipyretorum, neque Specificorum cujuscunque ordinis, certusque, citus, & constans illius operandi modus maximum supra humores nostri Corporis periodice febrientes dominium ostendit; ista vero vis incomparabilis, in quo consistat, nescimus, nescimus modum, quo ipsa agit, nescimusque tandem objectum, in quod agit, videlicet Causam febrilem, seu Fermentum febrile. Quid ergo, non obstante innocentia prædicta, possit illa per accidens nonnumquam efficere intra humores tam varios, tamque varie alterabiles nostri Corporis, vel in partes illius solidas: uno verbo, an possit ullo pacto vel sensibiliter, vel insensibiliter lædere, quando ad exercendam incassum vim suam validissimam, & ignotam citra veram occasionem violenter cogitur, ne dicam damnatur, id est, quod pariter me prorsus latet, & quod propterea me retrahit ab usu illius, ubi eam nequaquam prodesse sit notum. Neque enim hic agitur de vulgaribus, usitatisque Specificis, & alterantibus, quorum fere omnium innocentia, si quod est velimus fateri, consistit in hoc, quod neque sensibiliter lædant, ubi non congruunt, neque sensi-

biliter, ubi congruunt, proficiant, vel si proficiunt (quod incertum est quoque) id non nisi longo temporis tractu pedetentim præstent; ut propterea parum intersit, an quis loco Specifici Cephalici crediti, v. g. loco unguis Alcis, Specificum Pectorale, puta Pulmonem Vulpis, vel Lucii mandibulam in vertigine usurpet: idem dic de Farsara loco Betonicæ &c. sed agitur de Specifico, & Alterante, quod ubi convenit, potest pereuntem hominem ab Orci faucibus & certo, & statim eripere: idque non per qualitates, ut vocant, Sensibiles (quas tamen possidet, crediturque idcirco non exigui caloris particeps) sed per occultam efficacissimam, de qua plane ignoramus, an sicuti Periodicis febribus in nostram utilitatem adversatur: sic aliqui forsitan dispositioni fortuitæ nostri Corporis, ubi hostem non invenit quem pessundet, sed alium loco illius plane refractarium nanciscitur, adversatura nonnumquam sit in damnum nostrum. Certe spirituosam quædam potio efficaciter sudorifica, ad leges Artis composita, & opportuno tempore exhibita in subiecto febricitante, simulque in bonam diaphoresin sufficienter præclivi, non leve beneficium potis est revera producere; eadem vero in subiecto, vel morbo ad suscipiendam remedii actionem nequaquam disposito, non leve damnum ex opposito potest inferre.

Verum quid opus est ab aliis remediis exempla depromere, si de China China ipsa, ubi vim suam febrifugam nequivit exerere, quid non absimile suspicatus est Author, centies innocentiam illius intrinsecam religiose testatus & in ejus usum summe proclivis, nempe *Richardus Morton*? Hic igitur in *Phthisiologia* suæ *Lib. II. Cap. 10.* postquam ad Febres Phthisicoræ putridas Intermittentes leniendas, vel supprimendos nonnumquam ad tempus earum paroxysmos, atque impetrandas inducias, ut inquit, parum fidas, atque incertas (præmissis constanter, ut pariter inquit, lethali de Ægri vita prognostico) Peruviani Corticis usum proposuit; subinde tamen fassus est ad calcem ejusdem Capitis, non modo quod ejus operatio illis casibus non æque certo, ac perpetuo scopum suum attingit, ac in simplicibus Intermittentibus; verum etiam quod ubi eum non proficere per-

perspexit, Ægrotantem (quæcumque fuerit dispositio præcedens) pejus quam antea se habuisse. En illius præcisa verba: *Libere tamen fateor, me non observasse Corticem æque certo, & perpetuo in Febre Phibifica intermittente scopum suum attigisse, ac in Intermittente simplici a mere morbida sanguinis diathesi orta: Ubi autem minus proficere perspexi, semper suspicatus sum iam lædi cerebrum, & genus nervosum; atque Ægrum delirii, & spasmis magis obnoxium fuisse, quam antea fuerat: Nolo hic Mortonii effatum adeo scrutari, ut disquiram, an læsio Cerebri, & nervosi generis, quam suspicatus est, credita sit ab eo irreperere jam cæpisse ante oblationem Corticis, qui proinde nequaquam profecerit, an successisse oblationi illius, eo quod vis ejusdem proficere nesciens nocuerit. Mihi sat sit scire, quod post ejus usum invalidum Æger in deterius ruerit, ut ab eodem caveam, ubi nequit prodesse. Cæterum quæri posset, qui fiat, ut deliria, spasmus, lethargus, & similia obsessi jam Cerebri, & nervosi generis symptomata, per Chinam Chinam statim tollantur in iis febribus, utut Pernicialibus, quæ Febrifugo revera auscultant; minime vero sublata fuerint, sed magis aucta in iis, in quibus illam perspexit invalidam. Sane non erit abs re, si forte id factum suspicemur ab egregia per se remedii vi, sed incassum exercita, & perperam in malum usum, tandemque in noxam traducta. Quod si non irrationalis est hæc suspicio in casibus, ubi cæteroqui eadem China China nonnihil temporanei levaminis solet nonnumquam afferre, quanto rationabilior erit metus, ne possit obesse, ubi numquam prodesse consuevit? Apertius adhuc quam Morton loquitur in Epistolis Sydenham æque exercitatus ac ille in usu remedii, a se pro innoxio ubi congruat habiti: ibi namque post exclusas a ditione Corticis Febres Continuas vere excludendas, incunctanter subdit, quod si in iisdem libeat de Peruviano Cortice periculum facere, non alios effectus (sunt hæc illius præcisa verba) ex ejus usu expectare licet, quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peripneumonia, Angina, ac id genus Febribus inflammatoriis videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest: quod quidem in-*

telligendum de Pleuritide morbo Febrem symptomaticam inflammatoriam secum trahente; non de Pleuritide symptomata Febrem essentiali, vel intermittente, vel etiam continuam, sed satis conspicue periodicantem, nonnumquam comitante; quo casu non inutilem prorsus Peruviani Corticis operam sum aliquoties expertus. Quod de Febribus Inflammatoriis, ab interna scilicet inflammatione oriundis, asserit Sydenham, confirmat cum communi graviorum Scriptorum Cl. Nigrisoli in Libro, cui titulus -- *Febris China China expugnata*, & specialiter in Notis ad Blegnyum n. 19. asserens se iis casibus eandem vidisse vel irritum semper conatu, vel exitu semper parum felici exhibitam. Neque aliter ipse mihi pluries observasse sum visus, ut suboscure saltem indicare in animo habui, ejusdem Nigrisoli Observationem meis conformem innuens sub initio Cap. II. hujusce Libri. Quis ergo se vadem præbeat, nullam adesse latentem & nobis occultam internam (quod sæpe accidit) inflammationem in iis Febribus, aut Morbis, in quibus contra experientiam communem illius usum tentare præsumimus?

Istiusmodi considerationes, totque Clarissimorum Virorum sano usui Corticis cæteroqui amicorum asserta nuper relata, & meis quoque Observationibus consentanea deprehensa, eam mihi cautelam indidere, ut nedum ab ejus oblatione semper abstinendum duxerim iis in Morbis, in quibus vere non indicatur; sed neque Sanis ipsis ad præcautionem (cum scilicet regnant, vel instant Constitutiones, & tempestates febrium Periodicarum feraces) fuerim ausus hucusque, vel im. præsentiarum audeam proponere; minime quidem quia id improbum, sed quia hæreo nonnihil incertus, etsi de hujusmodi praxi, ex se certe non irrationali, nulla sit experientia in contrarium; immo potius quæ haberi potuit, sit favorabilis. Convalescentibus enim ex iis febribus, & in relapsum pronis China China ad præcautionem communiter cum fructu, quin & necessario exhibetur, eamque hoc nomine etiam omnino sanis exhibitam fuisse, & quotannis repeti consuevisse scimus Invietsimo quondam Galliarum Regi LUDOVICO XIV. Attamen cum experientia hujusmodi respectu Sanorum sem-

semper incerta futura sit; tunc cum favorabilis extiterit, (nescimus enim an qui China China ad præmunitionem epota immunis remansit, debuisset ea omiffa decumbere, nec ne) solumque certa queat esse experientia de opposito, si nempe quispiam China China ad prophylaxim usus, nihilominus æque decumbat ac ii, qui nullatenus eam sumpserunt; idcirco ab istiusmodi experimento; quod aliis etiamnum tentandum relinquo, hætenus abstinendum censui: cum lateat, ut ajebam, quid illa in diversis diversorum corporum dispositionibus possit efficere, tunc cum Antagonistam suam luctæ suscipiendæ paratum non reperit, seu cum materia Febris remota nondum est in motu, neque ad effervesendum disposita. Equidem si China China suum munus in humanum Corpus exerceret præcise per hoc, quod naturali humorum Symmetriæ robur quoddam positivum adderet, quo mediante iidem valerent sibi sponte restitui, atque hinc spontanea pariter emergeret Morbi cessatio, absque ulla medicaminis in Morbum ipsum, ejusque Causam pugna, in hac suppositione China China, quasiquid mere balsamicum, videretur posse pro libito ad præcavendas Febres usurpari; sed hic, ni fallor, non videtur esse; nec esse posse illius agendi modus; qui ad febrile potius, ut teor, Fermentum præcise absorbendum, subigendum, atque domandum vi pluries repetita, ne rursus reviviscat, videtur dirigi, media quadam lucta; cui non absimilem videmus inter duos liquores ex mutua commixtione effervescentes: & quando-cunque etiam plane pacifice intra corpus nostrum id fieret, cum alioqui incertum sit, an qui subeundæ v. g. Tertianæ Febri dispositus est, eam sit sortiturus *Corruptricem*, ac proinde arcendam pro viribus, an potius *Depurativam*; penes me autem satius sit hanc subire, quam ab ea præcaveri, ob easdem rationes, propter quas dixi nec expedire ab eadem, si invaserit, per Chinam Chinam curari; propterea etiam ex hoc capite ambigo, an Sanis ea suadenda sit ad prophylaxim, etiamsi certum foret (quod sane non est) posse per illam in statu sano Febres Intermitteutes præcaveri. Quod-cunque nihilominus hac de re libeat iudicium ferre, id cuiusvis fidentioris arbitrio relictum volo; non enim (ut fatear) pari

passu putarim procedere inter statum sanum; & ægri hominis suspiciones meas superius allatas. Iis igitur jam satis usquemodo in conspectum positis, in rem eandem nostram concludo tribus hisce Theorematisplane inconcussis. Primum est, quod *China China est magnum, præstantissimumque Febrifugum, & suapte natura innoxium*. Secundum, quod *in Mundo universo non est Medicamentum, neque Alimentum ullum, quantumvis innoxium, quod extra opportunitatem datum nocere non possit*. Tertium denique, quod *Medicamentum quodlibet semper extra opportunitatem datum censendum est, quando ibi administratur, ubi communis experientia ostendit, illud nequaquam prodesse*.

Non ego tamen per ea, quæ hætenus protuli, eos activitati Peruviani Corticis intendo constituere limites, ut de illius viribus nil ultra quærendum sit. Etsi enim fortasse nil detegendum supersit ultra quod est hucusque detectum: attamen non improbaverim qui ulterius pergere molietur in exploranda ad alios morbos, aut Febres illius virtute: ad eas inquam præsertim Febres, quæ sunt naturæ quodammodo ancipitis quoad recipiendam modum, & modo aspernandam illius actionem, quarum Febrium genium versatilem fuse indicavi *Cap. III. hujusce Libri*, & in *Icone* paulo ante ob oculos posita expressum volui. Quod dico de hisce, aliisve Febribus, v. gr. Lymphaticis (in quibus sæpius invalidum reperi Peruvianum Corticem) dictum volo de Morbis omnibus, in quibus nondum ullum ex una parte de hoc remedio factum fuerit a gravibus, eoque uti assuetis Auctoribus contrarium experimentum, atque ex alia parte ad tentamen hujusmodi aliqua moveat non commentitia, & aerea, sed probabilis, & prudens conjectura, sive insolidis rationibus physicis, sive in observationibus experimentalibus plurimum analogis verisimiliter fundata. His enim concurrentibus conditionibus cessat cautela antedicta de suspitione in contrarium, & congruenter subingreditur favorabilis præsumptio resultans ex innocentia substantiæ Remedii.

Neque pariter per eadem, quæ hic, & alibi, præsertim in nonnullis Additionibus hujusce novæ Editionis loquutus sum de malo, & intempestivo usu Peruviani Corti-

Corticis, sibi quispiam persuadeat, vel le me ullum metum incutere, vel quicquam de illa fiducia recte, ac opportunè utentibus demere, quam in prima Tractatus editione iisdem luculenter indidi; ea enim ex adverso mihi mens est, ut plane nolim ab iis, quæ tunc de usu Corticis evulgavi, ne latum quidem unguem recedere, neque dogmata meæ Præxeos, quæcunque fuerint, ullo pacto modificare, sive restringere, sed ea potius mediis iisdem Additamentis undique comprobare, tum ea parte, qua admirandam Remedii virtutem ad Perniciosas præsertim Intermittentes, & Subcontinuas eximiiis laudibus extuli: quam partem satis receptam universaliter a Professoribus & scio, & lætor; tum ea, qua cautelas omnes usum inopportunum docentes infirmis, atque vetantes sum persequutus: quam partem, ut fatear, identidem haud satis exultam & video, & doleo. Atque ut circa hoc quoque præter regulas particulares suis locis jam satis expositas, quidpiam generaliter subdam, liceat mihi Modulum quendam, sive Exemplar practicum operandi, atque pro re nata cavendi incidenter ab occasione depromere, illudve Practicorum oculis spectandum exhibere: qua equidem in re neutiquam piget me quoad generalem quandam Ideam sequi vestigia, etsi nequeam quoad specialem sequi sensa Clarissimi Ramazzini, mei quondam in hac materia Antagonistæ semper spectabilis, semperque colendi. Clausit ille Dissertationem suam de Abusu Chinæ Chinæ hoc dogmate, videlicet, *Usum Peruviani Corticis in febribus intervallatis esse debere, qualis est usus Opii in doloribus demulcendis, atque ad tempus sedandis*. Dogma istiusmodi, utpote nimis restrictum, & arctum (eo maxime, quo Author le explicat sensu) sive Modulum hunc ab eodem pro Archetypo in hanc rem nobis oblatum debita proportionem carere, habito respectu ad opus faciendum, satis superque ostendi, rejecique idcirco in *Responsionibus meis Jatro-apologeticis ad J. 48. pag. 173. & seq.* quamobrem hunc alium potius illi substituendum dixerim, scilicet, *Usum Peruviani Corticis ad expungendas easdem Febres* (hic intellige Vulgares tantum: Perniciosarum siquidem Intermittentium curatio sub hac re-

gula nequaquam cadit;) *esse debere, qualis esse solet usus externus Sulphuris ad depellendam Scabiem*. Ut me clarius explicem in gratiam Tyronum, notum est medicis omnibus, Sulphur bis aut ter externe illitum, Scabiem multiplicis generis, sive humidam, sive siccam cito, ac certo depellere, & cutem mundare. Notum est pariter; de Scabiibus alias esse, ut sic dicam, Corruptrices liquidorum nostri corporis, cujusmodi sunt quæ habent radicale vitium in cute sive fuerint illæ ab ingenitis in ipsa cute vermiculis, aut Acaris ortæ (omnibus enim Scabiibus unam hanc esse originem non ita facile admiserim) sive per contactum fuerint ab externo communicatæ alias vero esse eorundem liquidorum Depuratrices, cujusmodi sunt, quæ post longas ægitudines solent erumpere; aliæque non raro de genere præsertim humido, sponte prodeuntes, quæ pustulis, & tuberculis pus, & ichorem manantibus solent scatere. Certe has utriusque generis Scabies, tum siccas videlicet, tum humidam (addamus insuper, etiam pro Depurativis nonnunquam habitas) illitione Sulphuris, impurgato corpore, hyemali etiam tempore, expulsi non semel vidi absque ullo subsequente sanitatis detrimento, aut incommodo, præsertim in robustis hominibus, assiduoque labori, motui, & corporis exercitio adstrictis, aut deditis. Felicius autem semper; ut & rationabilius, id accidisse observavi, ubi Scabie *recenter* per contactum suscepta, priusquam labes fluidis circulantibus communicaretur, fuit illa per externam Sulphuris applicationem depulsa vel ubi eadem labe ipsis fluidis jam communicata, & impressa, aliquis subinde concessus fuit Scabiei jam introductæ progressus, & diuturna quædam materiæ successive erumpentis imminutio, atque consumptio, demumque fuit post præmissam, prout opportuna creditæ est, venarum depletionem, atque ablationem cavitatum, Vernali tandem, aut Æstiva tempestate, favente simul transpirationis libertate, & Balneorum aquæ fluvialis commodo, administratum Sulphur. Contra vero pluries ac pluries, forsitan & centies, novi ex suppressa per solam ejusdem Sulphuris butyro excepti inunctionem Scabie sponte orta, vel ægritu-

gritudinis diuturnarum, aut acutarum subsequa, statim Febres Inflammatorias maxime vero Pleuritides, Peripneumonias, & Pectoris hydropes, aliaque non absimilia mala erupisse, quorum non paucis funestum tandem terminum imposuit mors ipsa.

Cuncta hæc, quæ dicta sunt de variis Scabiei speciebus, quarum plurimæ nunquam, aut fere nunquam Sulphure sunt attingendæ, si nempe Depuratoria extiterint; aliæ, quamvis Corruptrices, non omnitamen tempore, & modo possunt attingi, quia nempe non semper æque tuto, etsi æque cito, depellerentur, cuncta, inquam, hæc ad varias Febrium Periodicarum, tum Depurativarum, tum Corruptivarum species, æque facile quidem, & æque cito, sed non semper æque tuto, quovis etiam earum tempore per Chinam Chinam fugabiles, proportionaliter debent referri. Nec aliud deest ad hoc, ut quis opportunitatem, modum, & locum exhibendi Remedii possit ediscere, nisi ut primo loco ad Febrium Naturam, & Differentias, secundo ad Regulas, & Cautiones omnes, quas toto Tractatu recensui, & inculcavi, tertio tandem ad ea omnia, quæ in *Responsionibus meis Jatro-apologeticis* nuper citatis eidem Clarissimo Ramazzino reposui circa usum, & abusum Chinæ Chinæ, animum a præjudiciis immunem diligenter advertat.

Quæritur Quarto.

An Cortex Peruvianus per Clysteres injectus, aut Carpis appositus quicquam curationi Febrium conferre valeat. Primus modus, utut imbecillus, non plane rejicitur. Secundus nil prope præbet fiduciæ, languida illinc, hinc inani respondente experientia.

FEBRES Cortice curabiles, nullo per os exhibito medicamine, sed ipso tantum Cortice per Clysteres frequenter ad plures dies injecto, facillime curari vulgatum fuit ab *Helvetio* ante annos aliquot peculiari Libello ad hanc Methodum innuendam, & promovendam edito. Paradoxa tamen plerisque visa est hæc opinio; nec sine ratione quidem, eamque diserte satis examinat *Nigrisolus* in Libro alias citato, ad quem

curiosos relegamus. Nos, qui dimissis opinionibus, de sola experientia sumus solliciti, si non aliena, quam suis Auctoribus relinquimus, & legentium fidei, saltem propria, quid nobis circa hoc experiri licuerit, paucis hic perstringemus.

Et primo, quoniam hujusmodi curatio Febrium per frequentissimos Clysteres, ter scilicet, ac quater in die, cursu plurium dierum injectos, deberet absolvi, Methodus hæc apud nos Italos, præsertim Circumpadanos, qui ægre admodum unum, vel alterum Clysterem ad alvum exonerandam admittimus, universaliter usurpari nequit, illamque ideo, etsi certa foret, vix auderem cuiquam proponere. Quam ergo experientiam talis Methodi penes nos propemodum invisæ possidere possim, vel ex hoc uno deducat quilibet.

Fateor tamen, quod licet olim mihi non innotesceret hæc *Helvetii* Methodus, tamen meo Marte hoc tentamen quaecunque ipse inii Anno 1695. prout constat ex *Historia unica Cap. VI. Lib. 3.* descripta. Alias postmodum placuit mihi idem experimentum repetere, Ægro quidem modo feliciter convalescente, ut tunc, modo non convalescente, ut in *Historia tertia Cap. IV.* hujusce Libri. Verum quoniam nunquam præscripsi Corticem in Clysteribus, quin simul præscripserim assumendum per os, sanationem, ubi contigit, longe probabilius tribuendam cenfeo ingestio, quam injecto remedio, dato quod, ut erat in votis, ipsa ingestionem roborarit injectio. Ex adverso cum ubi Æger servari non potuit, ne propinatus quidem profuerit Cortex, mirum non est, quod neque profecerit injectus, præsertim cum semel tantum, aut bis, ad summum ter, fuerit ope Clysteris intrusus.

Cæterum, si liceat libere proferre quod sentio etiam adversus me ipsum, vereor, ne quæ solis Clysteribus facile adscribitur medela, proficiatur potius, maxima saltem ex parte, ab ipsa Natura: tum quia curatio hujusmodi nonnisi plurium dierum curriculo potest obtineri, quod æque solet contingere sponte, & citra hanc methodum: tum quia nonnisi difficulter potest ad Lacteas pertingere (si quidem *Bauhini* valvulam superare queat) injectum medicamen; nec, nisi ad illas per-

pertingat, videtur posse corrigere saltem efficaciter Fermentum febrile, quodcunque illud supponatur, & ubicunque, in ipsis videlicet etiam Intestinis delitescens. Quoniam ergo vix potest intelligi, quod Febris ulla, quæ grave periculum inferat, ut aliqua v. gr. ex Perniciosis, possit debili hac methodo sanari, propterea nulli auctor ero, ut huic uni præcise fidat in casibus arduis, nisi videlicet simul Corticem, & quidem largiore dosi per os exhibuerit, quærens in subsidium tantum ab injectione ejusdem tenue id, quod poterit obtineri. Si vero Febris sit mitior, atque diuturnior, videtur mihi longe major Aegro molestia ex remedio, nempe ex repetita toties Enematum admissione, quam ex morbo ad consuetum fere terminum nihilominus perventuro, aut ex breviori Corticis per os assumptione, morbum ipsum statim tollente. Quapropter hujusmodi methodo locus tantum esse videtur in iis casibus, ubi Febricitans Corticem vel renuit, ut si sit delirans, vel nequit assumere, ut si sit lethargicus, vel assumptum retinere, ut si assidue vomat; in quibus casibus, & circumstantiis melius est ancipitem, aut imbecillam, quam nullam methodum experiri; siquidem seposita etiam ancipiti, & infirmiore experientia mea, sufficiens testimonium perhibere potest de aliqua saltem activitate Corticis per Clysteres infusi assertio constans ejusdem Helvetii de maxima, adminiculantibus præsertim hujusmodi assertionem aliorum quoque Virorum fide dignorum suffragiis, quos inter Clariss. Sbaralea, qui de China China verba faciens, hæc habet -- *Qui non tolerant in stomacho hunc pulverem, ad unciam unam in clysteribus utiliter recipiunt, ut nobis contigit observare in muliere cum facie semper maxime rubicunda: hæc enim assumptam per os Chinam non tolerabat; a prædicto autem clystere sanata est.* Si quis tamen curationem istam Chinæ Chinæ potius per os assumptæ, nec per vomitum forsan plane rejectæ (posito etiam, quod eam vel magna ex parte, vel non multo post assumptionem mulier illa vomuerit) quam per Clysterem admittæ tribuere velit, is puto, de opposito poterit difficulter convinci.

De appositione Corticis ad carpos, non

est, quod multa loquar. Experientia, quæ docet ipsius substantiam prævalere Extractis, atque Tincturis, videtur pariter suadere, virtutem illius consistere non in particulis spirituosiss, aut volatilibus, per externum contactum facile communicabilibus, ac susceptibilibus, sed in terreis, resinosis, ægre admodum per poros insensiles cutis usque ad sedem qualemcunque febrilis Fermenti traducibilibus, & consequenter vel tenuissimum, vel, quod credibilius est, nullum plane ab externa Corticis appositione juvamen esse sperandum. Huic ratiocinio respondere visa est experientia ipsa, quæ cum potis sit, si inaniter succedat, Medicum exponere derisioni vulgi, ideo semel vacua, non amplius a me tentata fuit. Sic autem se habuit. Quartanariæ cuidam paupereculæ in Xenodochio degenti, Corticem in tenuissimum pollinem redactum, & Vini spiritu subactum, in formam Emplastri, sive, ut ajunt, Epicarpium, utrinque ad carpos apponi jussi, addendo quotidie per dies octo novum pulverem similiter subactum in locum exsiccati, atque deperditi. Paroxysmi interim pari passu procedebant: cumque Aegram tæderet remedii æque ac morbi, mihi que exprobraret illa prioris inefficiam, audaculæ mulierculæ reposui: me non alio, quam illo eodem in specie medicamento velle ipsam sanare. His dictis, e vestigio jussi Emplastrum removeri, duasque novi Corticis drachmas non Carpis amplius admoveri, sed interius exhiberi, ex Vino potandas. Cum vero illa male credula suspicaretur, ne quid aliud loco Corticis, vel ipsi saltem Cortici furtivè commiscendum, præscribere, subdit, malle se (dummodo ipse non renuerem) illum eundem pulverem per os assumere, quem per octiduum circum brachia frustra gestaverat. Miratus ego perviciam mulieris, annui. Potavit illa Epicarpium ipsum Vino dilutum, & futuram arcuit Accessionem, continuatoque sensim remedio, recidivam etiam evasit, Cortici; cui prius maledixerat plaudens postmodum, ac benedicens.

Sunt hæc, quæ de omnifario usu Peruviani Corticis, respectu habito ad singulas Februm, aliorumque morborum species, hætenus mihi licuit colligere, ac per novem lustra & amplius experi-

ri; nullius enim morbi nomen (dicam cum Hippocrate, intelligendo tamen de morbis, quibus Cortex possit opem conferre) nullius, inquam, morbi nomen desiderare oportet, quod hic non est adscriptum. Quæ vero sorte peractum id fuerit, videat Lector. Non hic mihi loqui mens est de inellegantia sermonis, vel de illius implexa, & in suo sæpius intercisa circuitu prolixitate. Tyronibus etenim scribere id egi, ut a Prælectionum mearum consuetudine nequaquam recederem, Stylo usus mere scholastico, ne dicam barbaro, verbisque identidem, quæ Præseiamus, aut Orbilius horreat, videns non raro meliora, probantque, sed persæpe deteriora sequutus, utpote rem, quæ doceri exigit, non ornari, commodius explicantia. De his ergo levioribus, & superficiem tantum respicientibus hic non loquor; unice de substantia rei. Hæc ipsa vero, si quædam spectemus crassioris Theorices intermixta specimina, delicatulis quibusdam, atque subtilibus, fore identidem ut parum arideat, satis superque prævideo. Sed & hanc Theoreticam partem ipsemet non magni facio, ac do libenter castigandam doctioribus: non enim refert, si Remedium non prodest propter eam præcise rationem, propter quam illud profuturum conieci, dummodo proffit. Materiam autem practicam, in ea præsertim, quæ præcipua est, Tractatus parte, adeo sartam tectam puto, experientia vindice, ab Adversantium cavillationibus, ut si quas forsitan subire cogat, eas universali Practicorum iudicio tacite sim relicturus pacato interim animo cum Sydenhamio concludens -- *Sicubi circa Theoriam me hallucinatum fuisse Lector deprehendat, errori veniam peto; verum quod ad Praxim attinet, profiteor, me omnia ex vero tradidisse, nihilque uspiam proposuisse, nisi quod probe exploratum habeam &c.*, ratus, quantulumcunque in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam Odontal-

giæ, aut Clavorum pedibus innascentium, curationem edoceat, longe maximi faciendam esse præ inani subtilium speculationum pompa, ac levicularum rerum notitia, quæ fortasse Medico ad abigendos morbos non magis ex usu futura est, quam Architecto ad construendas ædes Musicæ artis peritia.

De Cortice dixi, quæ animadverti in Urbe, ac Regione mea. Quid præstet ille apud Alienigenas, immo non in Europa tantum nostra, sed & in America, & Asia, ex Scriptoribus fide dignis jam satis innotescit. Facile est autem ex eo, quod hucusque præstitit, quid sit impostero præstiturus conicere. Nemo proinde me insimulet vanitatis, si quando (quod ægre crediderim) votis respondentem non plane sortiatur eventum in Regione sua, ut ego dubio procul, eademque certitudine, qua protuli, sum sortitus in mea. Nullus tamen dubito, quin servatis exacte regulis, & limitationibus a me constitutis, eventurum sit semper ubique terrarum, quod hic quotidie contingit, siue Curationem spectemus, siue Febres, ac Signa febrium curandarum. Sicuti enim ex Hippocrate -- *In omni anno, & omni tempore mala malum, & bona bonum significant*, ita probabiliter idem significant in omni loco. Quia vero de his omnibus, quæ late spero, me vadem nequeo præbere, nisi iis tantum in locis, in quibus circumcirca eadem mihi contigit experiri, liceat ideo mihi met pariter, huic Tractatui finem imposituro, imitari eundem Hippocratem, Prænotienum Librum hac declaratione claudentem -- *In Lybia, & Delo, ac Scythia (dicam ego: In Emilia, & Longobardia Cispadana) præscripta vera comperviuntur*. Proinde sciendum est minime difficile esse, in iisdem Regionibus posse aliquem pleraque ex ipsis assequi, si memoria tenens ipsa, iudicare, ac recte expendere sciat.

F I N I S.

INDEX

RERUM NOTABILIMUM.

A

A Bortum passa Mulier tuto potest curari *Pernuiano Cortice*, si Febris id remedium exigat, non omittis aliis, quæ Abortum respiciunt pag. 310. 311.

... Circumstantiæ rationabiliores illum exhibendi Puerperis, vel Abortum passis. *Ibid.*

Absorptio Fermenti febrilis per *Corticem* facta est peculiaris, & sui generis coctio 241.

Abusus quandoque, & neglectus *China China* ob inscitiam medentium. 226.

Aceti solutivi portuicula in acetatio sumpta Febrim *China China* fugatam statim revocavit. 181.

Acetum, nondum statutum est inter Medicos, an refrigeret, an calefaciat. 11.

Acridinem salinam Fermenti Febrilis retundi vult *Borellus* a salibus contrariæ naturæ citra priorum exclusionem. 24.

Actio *Corticis* videtur suadere coacervationem Fermenti Febrim Intermittentium extra cruorem. 64.

Actio *Corticis* sine evacuatione sensibili febrem fugans cohaeret etiam principis ipsius Scholæ *Paracelsi*, & *Helmontianæ*. 35. 36.

... Neque minus cohaeret novo Solidotum, quam vulgato Fluidorum Systemati. *Ibid.*

Acuta facta Febris, hominem tamen non interemptura, si ex se judicetur *integre*, atque *perfecte*, melius etiam quoad suspicionem recidivæ judicatur, quam si curetur per *Corticem*. 160.

Adulterinus quandoque *Cortex* potest nos fallere. 3.

Admonitio Auctoris circa Innocentiam *Corticis*. 77.

Admonitio de *Cortice* caute offerendo in Intermittentium principio. 79.

Agris nonnunquam accepta magis officiosa jugulatio, quam sanatio minus serviliter præstita. 8. 9.

Aegroti ex Perniciosis Periodicis ad extrema redacti, & repente animam cæteroqui afflati, debita oblata dosi *Corticis*, illico restituntur. 115.

Aegroti jam deplorato ex Perniciosa Intermittente, dummodo vita in futuram accessionem postmodum adventuram debeat protrahi, exhibendus est *Cortex* methodo valida. 144. 146.

Aeris nostro seculo examen multiplex. 100. 101.

Algida Intermittentis Perniciosa descriptio. 125.

Algidarum Februm *China China* sanatarum Historia. 193, usque ad 196.

... Algida Febris Historia num. v. 189.

... Alia num. vi. 190.

... Alia num. vii. 191.

... Alia num. viii. *ibidem*.

... Alia num. ix. 192.

... Alia num. x. 196.

Alvi fluxus loturæ Carnium similis, Perniciosa Tertianæ associatus curata per *Chinam Chinam* febre, simul evanescit. 178. 179.

... Item Fluxus atro sanguineus. 221.

Amara non videntur Vermes necare experien-

tia *Redi*, *Vallisnerii*, & Auctoris 305, 308.

Amuletis, Purgationibus crebris, & Specificis invalidis &c. Medici nimium creduli Intermitentium curationem incassum tentabant ante inventum *Corticem*. 20.

Animadversiones in casu peculiari *China China* feliciter oblata. 196.

Animadversio in oblationem *Corticis* haud satis felicem in Intermittentium principio. 76.

Alia in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane Depurativarum progressu. 87.

... in casum infelicem. 214.

... In Historiam Hæmoptoes a *Mortono* *Cortice* curata. 307. 308.

Animadversiones Auctoris in Historias ab aliis Medicis sibi communicatas. 229. & 330.

ANONYMUS stupet Italorum incredulitatem erga *Corticem*. 9.

Apologetice Scribentibus de *Cortice* familiaris est tutela fervidior ejusdem. 8.

... lisdem necesse est se accomodare crassioribus Adversantium principiis, ut eos convincant. 8.

Apoplecticus insultus periodice cum febre recurrens, & in Paraplegiam commutatus, una cum febre per *Chinam Chinam* sublatus est. 227.

Appendix ad Historias. 228.

Aqua Scribiata Pomponacii morbos plurimos sanat sapius absque sensibili evacuatione. 25.

AQUIN quidquid a *Cortice* dicatur relictum in corpore post Febres depullas, maturari putat, concoqui, & discuti sponte. 27.

Arboris Februm Genealogicæ explicatio generalis. 293.

... Illius sententia de Intermittentium causis. 34.

... Ejusdem explicatio particularis. 294. & 295.

Ardentibus, Malignis ab ortu, & Inflammatoriis Febribus curandis aptari *Corticem* asserunt nonnulli, sed in experti, & falso. 267.

Arts Medica superfluis Medicamentis alioqui ditissima, bonis, & certis, quæ innotuerint, identidem caret. 112.

Asthmati convulsivo *Chinam Chinam* opemtulisse, Epistola *Corghii* ad Auctorem ratum facit. 296.

Casus ipse describitur *ibid.* & 297.

Asthmaticum affectum, Catarrhum suffocativum, dolorem Pleuritico similem, Arthriticumque dolores Perniciosi Intermittentibus associatos observavit *Mercatus*, neque tamen veluti morbos consideravit, sed veluti accidentia, ut vere sunt, a Febre producta. 108. 109.

Atrabilaris Febris perniciosa Intermittens describitur. 123.

Atrabilaris dejectio immanis Perniciosa Tertianæ adjuncta una cum Febre curatur ope *China China*. 182.

Atra.

- Atrabilis Febris *China China* curatæ Historia una num. vii. *ibid.*
- ... Ejusdem Historia altera numer. viii. *ibidem.*
- AUCTOR anno 1696. usu *China China* ab imminente morte liberatur. 5. & 186.
- ... Historiam suæ ægritudinis, & curationis refert. 184. ad 187.
- ... Sobrius est in usu *Corticis* ad *Bénignas* Intermitteutes præ aliis Medicis *Cortice* utentibus. 67. & 68. 88.
- ... Vix unquam eo utitur ad Intermitteutes tempore Veris, & in principio Æstatis. 67. 68.
- ... Illius cum *Mortono* coincidentia quædam fortuita. 157.
- ... Auctorem *Corticis* germani, & vegeti, ut vere efficaciam sortiatur, Perniciosis fangandis in extrema angustia necessitatem. 158.
- ... Quid suis Scriptis omineatur. 135.
- ... Quid de sua Methodo sentiat. 141. 151.
- ... Ejusdem Methodi discrepantia cum Methodo *Mortoni*. 153. 154.
- ... Quid reddat Auctoris Methodum spectabilem, & præ reliquis admirabilem. 151. 152.
- ... Exemplum affert pro innuenda præstantia hujusce Methodi. 152.
- ... Methodus Auctoris ad Intermitteutium diuturniorum recursum præcavendum post adhibitam Methodum Romanæ Schedæ. 54. 55.
- ... Semel tantum, vel bis intra Annos circiter 50. illum fefellit *Cortex* in curandis Intermitteutibus Febris. 5.
- ... Cogitata sua manca adhuc, & imperfecta circa Februm Intermitteutum Causam, & Genesim innuit. 47. usque ad 54.
- ... In Dissertatione sua tricupiti, Anno 1698. edita, difficultatibus circa rem Barometricam a *Camerario*, atque *Fontana* sibi objectis respondens, *Schelamerum* valide impugnavit in ea materia plane deceptum. 100.
- ... Fermenti Nomen in Febris metaphoricè usurpat. 36.
- ... Ubi tamen non bene sonat, aut superfluit, longe rejicit. 41.
- ... Fluidorum Systemati adhæret potius, quam Solidorum. 36.
- ... Non omnes complicationes Februm, quor, & quales erant apud Antiquos, facile admittit, sed ad abundantiam supponit. 283.
- ... Quænam apud eum Continentes Febres. 301. 260. 267. 270.
- ... Germanas *Corticis* notas describere renuit. 315.
- ... Sicuti & ejus Historiam. 2.
- ... Experimenta circa plurima instituit, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando *Corticem* inter hæc. 299. 302. 308.
- ... Experimenta ex *Cortice* commixto cum Sanguine, & Bile. 20. 21.
- ... Experimenta ad explorandam vim *Corticis* sensibilem in casum instituit. 21.
- ... De hallucinatum fatetur circa Epistolam *Lancisi* sibi inscriptam. 281.
- ... *Chinam Chinam* per Clysteres injecit ad corrigendum Fermentum febrile, *Holvetii* methodo sibi adhuc incognita. 310.
- ... Tali Methodo parum tamen aut nihil fiendum censet in casibus arduis. *ibidem.*
- ... Hemorrhæi originem probabiliorè expōit. 284.
- ... Eumque *Cortice* curari posse affirmat. *ibid.* & seqq.
- ... Textum *Mortoni* de Hæmoptoe exponit. 305. 306.
- ... Item de Phthisicorum Febre. 306.
- ... Item Capitulum ejusdem de *Proteiformi Febris Intermitteutis* genio, adjectis Scholiis recudit. 1155.
- ... Innocentiam *Corticis* jurejurando testatur. 4.
- ... Intermitteutium Februm originem per conjecturas varias, & imperfectas requirit. 45. ad 54.
- ... Virtutem *Corticis* ad Perniciosas Periodicas a se detectam, & promulgatam, univèrsaliter receptam fuisse lætat. 316.
- ... Cautiones vero illius utum inopportunum docentes, atque vetantes, haud satis esse a nonnullis excultas docet. *ibidem.*
- ... *Corticem* Peruvianum esse Hæmoptoes habitualis Antidotum herculeam, ut asserit *Mortoni*, non admittit. 305.
- ... Non diffinetur cum *Mortono* posse putridas Phthisicorum Febres intermitteutes aliquo modo *Cortice* leniri, interitu ramen Ægrotantis nequaquam inhibito. *ibidem.*
- ... Experimentum facit de Lumbricis Terrestribus, & Vitulinis in Infusione *China China*, & in aliis succis. Vide, *Lumbrici Vitulini*, & *Terrestres*.
- ... Quædam Perniciosas Febres observat forte a *Mercato* non observatas: sicut alias ab Auctore non observatas observavit *Mercatus*. 125.
- ... Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas. Vide *Methodus Auctoris* &c.
- ... Generaliter non admittit suppositionem *Mortoni*, Febrem quamlibet, saltem primariam quomodolibet remittentem, etsi continuam posse *Cortice* curari. 313.
- ... Nondum cusa, vel nota sibi erant *Mortoni* Scripta, cum propriam Methodum ad Perniciosas exercuit. 114. 216.
- ... Syrupum ex *China China* præsertim pro Pueris describit. 57.
- ... Nomenclaturam Veneni Febrilis a *Mortono* usurpatam examinat, nec facile admittit, nisi his sit de voce. 116. 117.
- ... Refractariam *Corticis* sæpius deprehendit *Lymphaticam* Febrem. 317.
- ... Suspectas habet Virtutes plurimas, a multis *Corticis* attributas. 297. 298.
- ... Historiam *Corticis*, scribere detrectat, quum eam apud *Badum* legere possit quilibet. 2.

B

- BACCONI** animadversio notatu digna in pra-
xi medica. 154. 155.
BACCONUS nullum inquit remedium semel
oblatum curationi alicui grandiori posse suf-
ficere. 15.
BADUS Corticem Peruvianum propugnavit Li-
bro peculiari. 2.
... Historiam *Peruviani Corticis* conscripsit. 2.
... Asserta sua de *Corticis* Activitate adversus
varias Febrium species, plurimum ævi sui illu-
strium Medicorum auctoritate corroboravit. 2.
... Circa Febrium Intermittentium Causas non
coincidit cum *Protospatario*, ut opinatur
Morton, sed illi adversatur. 35.
... Morbis omnibus Frigidis mederi Corticem
putat. 301.
BARBETTE opinio circa essentiam Febris, &
Intermittentium Causas. 34.
BELLINUS primus Medico-mechanici Syste-
matis antesignanus. 36.
... Ejusdem de Causis Intermittentium Sen-
tentia. 34.
BELLOT sectator *Magati* in re Chirurgica.
112.
Benignarum Intermittentium apud Auctores
mentio frequens, & curatio copiosa; Perai-
ciosarum fere nulla. 171.
Bile Humanæ, magisque Bubulæ, injecta *Chi-
na China* pulverata cito submersa est, non
ita in Aqua, licet hæc levior tunc apparuerit
eadem Bile. 22.
Bilis absorbetur a *China China* facilius ac ab-
sorbeantur plures alii liquores, ob peculia-
rem proportionem particularem illius cum
poris *China China*. 22. 23.
Bilis æque ac Aqua extinguit ignem, nec est
facile inflammabilis: ardet tamen Olei adin-
star, si fortiori igne urgeatur. 23. 24.
Bilis, & Olei analogæ est structura, licet inæ-
quale sit pondus. 23.
Bilis poros *Corticis* facile repens, illius submer-
sionem in ipsa Bile faciliorem reddit. Mo-
rum neutrum efficit Aqua. 24.
BLEGNY de Causis Intermittentium, & actio-
ne *China China* in illas opinio. 33.
... Assertit Morbos *Vaporis* romine donatos,
Febres quascumque Hydopes, &c. *Cortice*
curari. 301.
Bolus Paregoricus Auctori familiaris non mul-
to ante paroxysmum Tertianarum Choleri-
carum. 98. 99.
BORELLI opinio de Intermittentium Causis.
32.
BORELLUS a cedinem salinam Fermenti fe-
brilis retundi vult a salibus contrariæ naturæ
citra priorum exclusionem. 23.
... Idem ab actione *Corticis* deducit, Febres
evacuationibus non esse curandas. 15.
... Ejusdem dictum. 300.

- CAMERARII** difficultatibus Auctor respon-
dit. 100.
CAMPANELLE opinio de prima Febrium
Causa. 35.
Camphora, dubium est apud Medicos, an re-
frigeret, an calefaciat. 17.
CAPRILIUS octo simul Tertianas dari posse in
eodem Ægro, non dubitavit asserere. 284.
Cardiacæ Febris Intermittentis perniciosæ de-
scriptio. 123.
Cardiacarum Febrium *China China* sanatarum
Historiæ 183. usque ad 184.
Cardiacæ legitimæ Historia num. ix. 180.
... Ejusdem *Cardiacæ* legitimæ Historia altera
num. x. 181.
... *Cardiacæ* Spuriæ Historia n. xi. 181.
... Ejusdem *Cardiacæ* Spuriæ alia Historia nu-
mer. xii. 182.
... Alia similis num. xiii. 177.
... Alia pariter num. xiv. *ibid.*
Garpis apposita *China China* nihil probabiliter
conferre credendum est ad curationem Fe-
brium. 327.
... Narratio Historiæ cujusdam lepidæ idipsum
confirmantis. *Ibidem.*
Casus minus felix notatu dignus. 208.
... Animadversiones in hunc casum. *ibid.* & 210.
... Alius pariter casus. 255.
Cataleptici quodammodo facti Ægrotantes in
Perniciosis Febribus *China China* feliciter cu-
rati. 211.
... Item. 212. 212.
Cathartica, aut *Emetica* nequeunt Fermentum
Intermittentium, etiam si in Ventriculo, aut
Intestinis stabuletur, a scaturigine sua mine-
ram instaurante radicitus extirpare. 44.
Catharticum post Perniciosam Febrem *China
China* curatam assumptum in majus statim di-
scrimen Ægrum conjecit; eodem tamen reme-
dio ille iterum sanatus est. 220. 221.
Catarrhum suffocativum Perniciosis Intermen-
tibus associatum &c. Vide, *Asthmaticum as-
fectum* &c.
Causa Febrium est res molis exiguæ. 19. 20.
... Non aliter potest figi a *Cortice*, nisi per sim-
plicem absorptionem ipsiusmet Causæ, seu
Fermenti febrilis. 20.
Causa antecedens Febrium Intermittentium æ-
grum per diuretica, aut diaphoretica potest
educi. 28.
Causæ Quartanam, Tertianam, & Quotidia-
nam Febres producentes in quadam ratione
univoca conveniunt. 141. 142.
... Quænam probabiliter, sit hæc ratio. 141.
Causæ Febrium quærendæ sunt in humoribus
notis, alteratis in motu, & crassi, seu stru-
ctura, non in fictitiis putrescentibus, qui de-
beant evacuari. 26. 27.
Causas plurimum Morborum periodice recurren-
tium non evacuatione semper sensibili, sed sæ-
pius alteratione curare consuevimus. 25.

Caute.

- Cautela de non exhibendo *Cortice* deploratis omnino, & proxime animam efflaturis. 157. 158.
- Gautiones ulum *Corticis* inopportunitate docentes, atque vetantes non satis esse a nonnullis excultas dolet Auctor. 324.
- Censura adversus *Corticem* cuiusdam patenter morituro frustra administratum inanis. 161.
- Character perniciosus in primo exortu suo mitis, in progressu ferox. 126.
- CHARAS peculiarem *China China* præparationem docet, ut inhibeantur Recidivæ. 14.
- CHINA CHINA circa annum 1649. in Italiam translata opera Eminent. Cardin. de Lugo, aliorumque PP. Soc. Jesu. 2.
- Illius historiam scribere detrebat Auctor, cum eam apud *Badum* possit legere quilibet. 2.
- A solo Bado illam transcribere quotquot ante, & post editionem huius Tractatus eandem sunt persequuti. *Ibid.*
- Illius varia nomina. 1. & 2.
- Item Locus Natalis. 2.
- Eiusdem quamvis innoxie, oblatio intempestiva potest obesse, ut & oblatio aliorum remediorum, atque ciborum. 16.
- Illam Cathartici admiscere ad evacuandam simul Causam Febris, error est. 53.
- Eandem obesse pinguibus, ipsamve post annum, vel post septennium saltem Febres iterum, aliolve morbos accendere, ridiculum est. 5.
- Humano Sanguini recenter educto commixta illius concretionem, ut putarunt aliqui, non impedit. 20. 21.
- Utiliter commiscetur cum Conservis, Syrupis &c. 57.
- Creditur causam Febris figendo, intus detinere ad graviora mala inducenda, sed perperam. 15.
- Item 19. usque ad 21.
- Relinquit Sanguinem in eo statu, in quo illum reperit, nec adversus illius impuritates pugnat. 64.
- Sive in forma solida exhibeatur, sive liquida, sive in Vino tenuiore, sive in generosiore, sive prævia, sive omissa infusione (quod perinde est) Febrim tollit. 36.
- Causæ Februm antecedenti per viam solius alterationis, non evacuationis adversatur. 18. 19.
- Neque figit, neque fundit humores, aut Sanguinem. 19. & 4. 5.
- Quid vere efficiat, cum Febres sistit. 233.
- Si offeratur dosi congrua in Febre intermittente, potest Medicus certo spondere Febrim minime redituram. 3. & 4.
- In Perniciosarum extremo periculo quem offeratur, expectanda est Accessionis Remissio. Vide, *Remissio Accessionis*.
- Narcosim nullam in se continet. 5.
- Nisi in principio Subcontinuae Malignantis, quæ Corruptiva futura sit, exhibeatur, non amplius potest utiliter ægotanti exhiberi. 238. 239. & 243.
- Tort. Therap. Spec.*
- Esse Antidotum Hæmoptoes habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 306.
- Infusa Clysteribus imbecillum est virum. 317.
- Coctionem quandam humorum illico assumpta patenter inducit. 6. & 241.
- Hancque potest pro libito nostro inducere segnius. 26. 27.
- Usus huiusce, & omissionis difficultates. Vide, *Difficultates*.
- Epileptiæ opem ferre asserit *Toxius*, Vide, *Epilepsia*.
- Epileptico Adolescenti visa est levamen asferre. Vide, *Epilepticus*.
- Febrifugum universale huculque non est. 264.
- Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur. 21.
- Immo Gravidis febricitantibus convenire asserit *Fraffonus*. 310.
- Et si per se ipsam innocua, cibustamen non est, sed Medicamentum, quod ubi nullatenus convenit, suspectum redditur. 314.
- Septicitatem plurimis inferens, nonnullis solutionem Ventris, ubi extra rem præscribitur, per accidens saltem potest obesse. *Ibid.*
- Quid possit agere in Fermentum Continuum ab essentia, cui subigendo est impar; quidve in humores aliorum Morborum effectores, latet. 318.
- Ubi non proficit, quandoque obesse asserit *Morton*. 316.
- Et si Sanis ad prophylaxin præscripta non improbetur, attamen nec laudatur. 316. 317.
- Non admodum tuto usurpari videtur in his affectionibus Hypochondriacis, quæ non in ventriculi male coquantis dyscrasia consistunt, sed in nervoso genere alta jam convulsionum semina jecere. 299.
- CHINA CHINA. Vide plura in Verbo, *Cortex Peruvianus*, *Febrifugum Peruvianum*, *Peruvianus Cortex* &c.
- CHINE CHINE virtutem ad perniciosas Periodicas a se detectam, & promulgatam, universaliter receptam fuisse, lætatur Auctor: Cautiones vero illius ulum inopportunitate docentes, atque vetantes haud satis esse a nonnullis excultas dolet. 306. 307.
- CHINAM CHINAM in Hæmoptoe habituali non ut balsamicam, vulnerariam aut stypticam *Morton* considerat, sed ut mere Febrifugam. 317.
- Chirurgorum quorundam Castrensium abusus in præscribendo *Cortice* in quarumlibet Februm quoquo modo periodi speciem præferentium principio. 247.
- Chocolatæ, Coffee, & Thè usus, ac juvenis anceps. 11.
- Cholerica Febris intermittens perniciosa describitur. 133.
- Cholicarum Februm *China China* curatarum Historiæ. 174. usque ad 177.
- Febris Cholericæ humidæ Historia I. 174.
- Eiusdem Cholericæ humidæ Historia II. 191. 192.
- Choleticæ sicæ Historia III. 176. 177.

- Cholericiis Tertianis occurrit Auctor non multo ante paroxysmum Bolo paregorico sibi famulari. 63. 64.
- Chylus, & Lympha. Vide, *Lympha*, & *Chylus*. Cibi distantia ab assumpto *Cortice* quænam, Vide, *Intervallum*.
- Cichorii succum sine metu noxæ præscribentes, Cichorium probe conditum sæpe proscribunt. 12.
- Cichorium controversitur, an ad caliditatem magis vergat, an ad frigiditatem. *ibid.*
- Circumstantiæ, in quibus certo licet *Corticem* offerre in Subcontinuarum Malignantium principio. 243. 244.
- Circumstantiæ gravissimæ, quæ validam *Corticis* administrationem & suadent, & admittunt. 144. 145.
- Clysteribus infusa *China China* imbecillium est virium. 223.
- Coctionem quandam humorum patenter illico inducit assumptus *Cortex*. 5. 6. & 242.
- Coctionem illam humorum, quam cito solet *Cortex* inducere, potest pro libito nostro inducere legnius. 26. & 27.
- COLE opinio circa Intermitterentium Causas. 32.
- Comitata Febris quænam. 261.
- Commixtionem Medicamentorum cum *China China*, vehiculo necessario excepto, *Sydenham* damnat. 60.
- Comparatio inter suppressionem Febris Intermitterentis Comitata, Subcontinuar tardigrada, & Subcontinuar velocioris. 245.
- Comparatio *Mortoni* inter curationem Februm Proportionatarum in Malignas Synochos transeuntium peractam *Cortice*, & peractam sine *Cortice*. 277.
- Comparatio usus Sylphuris in depellenda Scabie cum usu *Corticis* in expugnandis Febribus Intervallatis vulgaribus data; & explicata. 318.
- Complicationes Februm quot, & quales apud Antiquos. 283.
- ... Omnes illas non facile admittit Auctor: ad abundantiam tantum eas supponit. *ibid.*
- Conditio necessaria pro utili oblatione congruæ dosis *China China* in Perniciosis, mortem cæteroqui intra horas 24. illaturis. 202.
- Conditiones Depurativæ Intermitterentis. 66.
- Conformationem fœtus cujuscunque fuisse coævam Mundo in primo suæ speciei Ovo opinantur Neoterici non pauci. 40.
- ... Eam de novo fieri videtur libentius opinari Auctor. 40.
- Continentes Febres quænam sint Auctori. 260. Item. 269. Item. 265.
- ... Quænam sint *Mortoni* 266. Item. 269.
- Continentes Febres humorales nullas solet sanare *Cortex* experientia Auctoris. 262. & 264.
- ... Quænam *Cortice* sint fortasse curabiles, si quæ sunt, & quando. 264. 265.
- Continua Proportionata. Vide, *Proportionata*.
- Continua Periodica. Vide, *Proportionata*.
- Continua Periodica quælibet. Vide *Febris quælibet*.
- Continuarum, & Intermitterentium Februm similitudo, & dissimilitudo. 61.
- Continuarum Februm Fermentum ipsi ab intrinseco Sanguini insidet. 62.
- Continuitas Periodicarum perniciosarum acquisita solum in progressu, aliter consideranda, & tractanda est ac acquisita in principio. 129. & 130.
- Continuitas in Subcontinuar progressu superveniens, si celerrimo properet gradu, *valida*, ut in reliquis Perniciosis, *Corticis* oblatione curanda est. 148.
- Continuitas Febribus Intermitterentibus circa initia superveniens, potest quandoque procedere ab influxu copioso, & celeri Fermenti extranei redundantis potius, quam ex prava Sanguinis diathesi. 742.
- Continuitas blanda Februm Subintranantium sine gravi symptomate, non constituit Subcontinuar Febrem Perniciosam; sed continuitas cum gravitate symptomatum conjuncta, quæ acutiem simul ostendit. 128. 129.
- CONYGH opinio de *China China* Fermenti febrilis particulas dissociante, ac distrahente, non plane recipitur. 23.
- CORGH US Asthmati *Chinam Chinam* opitulari testatur est Auctori. 296.
- ... Idque Historia confirmavit. *ibid.*
- Corruptiva Intermitterens ab ipso initio *Cortice* potest curari. 62.
- Corruptivæ Febris *China China* feliciter curatæ exempla duo. 35. 36.
- Corruptivæ Intermitterentes quocunque tempore tales se prodant, *Cortice* sunt curandæ. 68.
- ... Et quo pacto. Vide, *Quo pacto*.
- Corruptivæ Intermitterentis conditiones. 67.
- CORTEX PER UVIANUS nullas evacuationes criticas sistit, sed tantum symptomaticas. 19.
- ... Unica, & antiqua dosi exhibitus in paroxysmo leviori, correspondentem tantum levicorem fugare solet, non graviolem: oblatus vero in graviore fugat utrumque. 55. & 55.
- ... Etiam si absorbendo Fermentum febrile dicatur illud figere, non tamen figit cruorem, qui fermenti subjectum est. 19. & 20.
- ... Noxius non est, cum non proficit, seu cum Febrim non pellit: sed potius aliquando fortas cum nimis cito proficit: hoc est, cum Febrim aliquam cito submovet quam expectaret sinere progredi. 47.
- ... Si quid attulit incommodi, non sua certe culpa, sed offerentis attulit. 3. & 4.
- ... Adulterinus quandoque potest nos fallere. 3.
- ... Cautè offerendus in Intermitterentium principio. 78.
- ... Experientia Auctoris nullas Continentes Febres Humorales solet sanare. 264.
- ... Quas forte sanat, si quæ sunt, & quando. 264. 265.
- ... Non exhibendus deploratis omnino. Vide, *Cautela*.
- ... Dosi liberaliori exhibitus obesse non potest. Vide, *Dosis liberalior*.
- ... Vel nullam, vel facilem tantum, ac salubrem vacationem excitat *Cortex*. 6.
- ... Ejus offerendi exemplum in Perniciosis. 263.
- ... Fe.

... Febribus nullis, quæ Simples vocantur, ut Hæctis, Synochis impuribus, aut Ephe-
meris aptatur *Cortex*. 264.

... Eundem offerendi formula. Vide, *Formula*.

... Febrem Depurativam sistendo imprudenter, magis noxius *Cortex* esse potest, quam si Febribus illum non admittentibus adhibea-
tur. 306. 313.

CORTICE in extremis angustis oblato, si in-
tra illum eundem paroxysmum occumbat
Æger, nil imputandum Remedio. 161.

... In Febribus Intermittentibus paulo ante ac-
cessionem epoto, nonnullos in Anglia occu-
buisse, narrat Sydenham. 306.

... De exhibendo, vel omittendo *Cortice* dif-
ficultas. Vide, *Difficultates*.

CORTICEM PERUVIANUM sunt qui non
a trunco, vel ramis, sed a radice Arboris
detrahi putant. 308. 309.

... illum, ejusdemque germani, & vegeti no-
tas describere Auctor renuit. 309.

... optimus ille censendus, qui alias profuit.
Ibidem.

CORTICEM neque figere, neque fundere
Sanguinem experientia patet. 18. & 19.

... Eundem neque tormina, neque tenesmum,
neque abortum in prægnantibus excitare.
309. & 310.

... Eundem olim in Anglia abisse in contem-
ptum ob Casus infaustos ab illius oblatione
paulo ante accessionem facta observatos, re-
fert Sydenham. 313.

... Hujusmodi tamen malo facile prospectum
exhibendo Febrifugum declinante solum, vel
soluta paroxysmo asserit idem Auctor. *ib.*

... Eundem in Benignis Intermittentibus, in-
vadente paroxysmo, primis temporibus a se,
aliisque fuisse innoxie semper exhibitum as-
serit idem, qui supra. *Ibid.*

... Qui propterea aliam eorum eventuum cau-
sam fuisse autumat. *Ibidem.*

... Eundem plane obesse in Continuis ab es-
sentia affirmat Sydenham. Vide *Peruvianum*
Corticem.

CORTICEM in Febricitantibus Arthritidi ob-
noxii, Causam Febris reprimendo, Arthri-
tidis Causam nequaquam repressisse; immo
Podagram extinctæ febri paulo post super-
venisse observavit Auctor. 302. 303.

CORTICI nonnunquam adscripta curatio tar-
dior, Auctori redditur incerta. 296. 297.

CORTICIS Actio. Vide, *Actio Corticis*.

CORTICIS Innocentia. Vide, *Innocentia Corticis*.

CORTICIS vis validissima, & ignota coacta se
ipsam in casum exerere contra objectum sibi
improportionatum in Morbis, quibus non con-
venit, satis probat oblationem Remedii in ca-
sibus temerariam, & de damno suspectam. 315.

CORTICIS usus, ubi non adsit probabilis
conjectura posse illum prodesse, adsitque
experientia de illius invaliditate, rationabilis
non est. 304. & 316.

CORTICIS substantia suapte natura est insons:
sed ob incongruam, vel intempestivam o-

blationem potest esse noxia. 312.

CORTICIS noxa ob imprudentem, vel temera-
riam oblationem contingens, non est crimen il-
lius, sed Medici perperam præscriptentis *ibid.*

CORTICIS virtus sicuti Causæ Febrium Pe-
riodicarum adversatur in nostram utilita-
tem, sic ubi hujusmodi Causam non inve-
nit, forsitan potest, alicui fortuitæ disposi-
tioni nostri Corporis adversari non nunquam
in damnum nostrum. 316.

CORTICIS PERUVIANI usus ad expugnan-
das Febres Intervallatas vulgares &c. Vide,
Peruvianum Corticis usum.

CORTICIS PERUVIANI virtus ad Pernicio-
sas Intermittentes. Vide, *China China vir-
tutem*.

CORTICIS Substantia. Vide, *Substantia*.

CORTICIS sex Scrupuli sejunctione assumpti
non æquivalent activitati, licet æquivalent
ponderi duarum Drachmarum uno haustu
assumptarum. 55.

CORTICIS effectus citus cito dignoscitur, an
operabilis. Vide, *Effectus*.

CORTICIS usus exuberans. Vide, *Usus*.

Corticis Fraxini cum *Peruviano Cortice* colla-
tio pro fugandis Febribus. 13. 14.

CORTICIS PERUVIANI effectus est inhibe-
re non paroxysmum ipsum, quo exhibetur,
sed correspondentem. 161.

Crisis copiosa per urinam modica insimul diar-
rhæa comitata post ulum *Corticis* subsequen-
ta. 202.

... Eadem Crisis per urinam simul, & sudorem,
post ulum ejusdem *Corticis*. 203.

Criticæ evacuationes. Vide, *Evacuationes non-
nunquam*.

Curatio præsentanea Febris Perniciosa non mi-
nus exigit regulariter quam *drach. vj. Corticis*
nec plus quam *unc. i.* 147.

... Integra vero, ac universalis curatio, dua-
bus plus minus *unciis China China* perficitur.
149.

Curatio Perniciosarum in genere. Vide, *Idea*..
Curatio, quæ ad Morbos diuturnos, & non Febri-
les solet adhiberi, ea ipsa est, quæ Febribus
adhibetur, quando curantur *Cortice*. 241.

Curatio Febrium, & quorumvis Morborum, facta
per absorptionem principii peccantis, obnoxia
est reviviscentiæ ejusdem principii. 241.

... Melior est propterea, si fiat per febrilis ef-
fervescentiæ disflagrationem, quando hæc per-
fecte succedit, quam si fiat medio *Cortice* per
absorptionem Fermenti, adeoque illa Cura-
tio sub tali conditione, cæteris paribus,
huic anteponenda. *ibid.*

... Non ideo tamen videtur hæc in casibus peri-
culi ancipitis absolute rejicienda. 241. 242.

Curatio Perniciosarum Periodicarum ope *Chi-
na China* probab. licet exercetur quodammodo
indirecte, & fortuito, ubicunque generice ad
Febres Continuas, & periculosas ea solet ad-
hiberi, ut in Gallia, & alibi. 113.

Curatio Febrium, ut ajunt, methodica in-
stituta, Medicus se gerit ut Inspector Morbi,

& ut minister Naturæ: curatione vero instituta per *Chinam Chinam*, se gerit ut Arbitrator Morbi, & ut Instaurator Naturæ. 239. 240.
Curationes insignes Perniciosarum Periodicarum, ex quavis earum specie, *China China* peculiariter administrata sanatarum, ordinatim dispositæ. 174. usque ad 234.

D

D' AQUIN quid opinetur circa Febrium Intermitterentium Causas, & *China China* actionem in illas. Vide *Aquin*.

DAVINIUS Serenissimi Murinæ Ducis Medicus, & Auctoris Collega, Lucubrationes quasdam tum Latino, tum Hetrusco Idiome conscripsit in laudem *Corticis Peruviani* sub nomine *Hectoris e Valle*. 216.

... Diluitur umbra quædam, quam prædictæ Lucubrationes præter intentionem offundere visæ sunt: assertionibus Auctoris, quibus se prodidit primum repertorem in Urbe sua Methodi curandi per *Chinam Chinam* Perniciosas Intermitterentes. 216. 217.

... Illius modestia laudatur. *Ibidem*.

... Quæ methodus illi familiaris in exhibendo *Corticem*. *Ibidem*.

Decocta aliorum *Corticum*, & Lignorum pluries, ac diu usurpantur cum incertitudine eventus: Cur non & *Cortex Peruvianus* cum certitudine? 15.

Definitio Febrium Periodicarum Perniciosarum in communi. 121.

Defunctorum aliquot *Cortice* modo tractatorum, & modo non, Historiæ. Vide, *Historia Defunctorum*.

Dejectiones alvinas tum spontaneas, tum artificiales, ut plurimum in Febribus Intermitterentibus parum proficere, experientia comprobatur. 71.

... Historiæ ipsarum testantes. 71. ad 82.

... Historia I. 71.

... Historia II. 71.

... Historia III. *ibidem*.

... Historia IV. 72.

... Historia V. *ibidem*.

... Historia VI. 72. 73.

Depurativa, seu Perfectiva Febbris Intermitterentis, non ab initio suppressenda per *Corticem*. 61.

Depurativæ Intermitterentis conditiones. 65. 66.

Depurativam Intermitterentem, licet *Cortice* curari possit, tutius videtur non curare. 66.

Depurativam nonnunquam, & nonnunquam Corruptivam naturam Intermitterentium efficiunt plura. 66. & 67.

Depurativam Febrem qui sistit. Vide, *Febrem Depurativam*.

Depurativas Febres præsertim circa initia sistendo &c. Vide, *Febres Depurativas*.

Descriptio Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas. 147. 148.

Descriptio Specierum omnium Febrium Periodicarum Perniciosarum. 123. usque ad 129.

Dietæ quæ servanda tempore usus *Corticis* in Perniciosis. 149.

Diagnosis Perniciosi symptomatis a non pernicioso illustratur exemplo. 170. 171.

Diagnosis Febbris Subcontinuae Perniciosæ, illiusque ortus, atque progressus. 130. usque ad 129.

Diaphoreticæ Intermitterentis perniciosæ descriptio. 124.

Diaphoreticarum Febrium *China China* curationum Historiæ. 284. usque ad 190.

... Diaphoreticæ Febbris Historiæ I. 184.

... Historia II. 187.

... Historia III. 188.

Differentiæ Febrium Periodicarum Perniciosarum ab earum symptomatis peculiaribus derivatæ. 121.

... Prima Febrium Intermitterentium Perniciosarum differentia, quæ *Cholerica* dicitur. 122.

... Item & quasi *Dysenterica*. 123.

... Secunda differentia, quæ dicitur *Subcruenta*. 123.

... Item & *Atrabilaris*. 123.

... Tertia differentia *Cardiaca* nuncupata. 123.

... Quarta species *Diaphoretica* dicta. 124.

... Quinta species, quæ *Synapalis* appellatur. 124.

... Sexta quæ dicitur *Algida*. 127.

... Septima, nempe *Lethargica*. *Ibidem*.

... Octava denique, quæ *Subcontinua* nuncupatur. 127. 128.

Difficultates contra usum *Corticis* in mitioribus febribus afferri solitæ, & per modum fictionis etiam admittæ, in casibus præcipitis exitii locum non habent. 87. 88.

Difficultates quænam sint contra usum *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principio. 236. 237.

... Quæ contra omissionem *Corticis* in principio Subcontinuarum Malignantium. 237. 238.

Discrepantia inter *Mortoni*, & Auctoris Methodum. 154.

Discrepantia quænam sit inter curationem Febrium tum methodice, tum sponte, tum ope *Corticis* absolutam, & curationem aliorum Morborum præsertim Chronicorum. 240. 241.

Discrepantia practica inter oblatum, & non oblatum *Corticem* in Subcontinuarum Malignantium principiis ex *Mortoni*. 247. 248.

Discrimen inter Febres certum exitium, & inter alias anceps tantum periculum inferentes, quoad oblationem *Corticis*. 255.

Discrimen quodnam intercedat inter curationem Febrium methodicam, vel etiam spontaneam, & eam, quæ fit ope *China China*. 239. 242.

Distributio congrua dosis *Corticis* pro cita, & certa curatione Febrium Perniciosarum 143. ad 145.

Distributio Historiarum Curationum Insignium secundum variam Perniciosarum actionem in triplicem humani Corporis regionem instituta. 174.

Distributione *Corticis* congruenter facta, curantur Perniciosæ Periodicæ cum minori *Corticis* quantitate, ac a multis curentur Benignæ. 146.

Divisio Februm omnium secundum Auctorem.

257. ad 262.

Divisio Periodicarum Perniciosarum, & specierum earundem, ab accidentibus potioribus illas concomitantibus petita. 121.

Alia divisio ad ritus Scholasticos. 122.

Doctrina Februm. Vide *Februm Doctrina*.

DOLAI de causis Februm Intermittentium opinio. 33.

DOLÆUS Purgantia ad tollendas simul Febres Intermittentes, & earum Causas, minus recte Cortici admiscet. 34.

Dolor periodicus in Maxilla superiore Cortice sedari visus, sed non curatus. 304.

Dolorem Ventriculi periodice recurrentem *China China* sanatum refert *Vallisnerius*. 296.

DONZELLUS (Joseph) quodammodo subscripsit *Protopatario* circa Februm Causam. 32.

Dosim liberaliorem *China China* tum universim, tum particulatim consideratam obesse non posse probatur ex *Sydenhamio*, *Mortono*, *Monginotio*, & *Charas*. 113. & 114.

Dosis liberalior *China China* experientia 50. citriter annorum Auctori familiaris, in usu est quoque apud alios Practicos. 147. 148.

DUCIS DE LESDIGUIERES defuncti Historia. 249.

Dysenterica Febris Intermittens Perniciosa describitur. 123.

Dysenterica Febris *China China* curata Historia unica num. iv. 177.

E

Effectus Corticis citus cum sit, cito dignoscitur, an ille sperari debeat, necne, ubi idem Cortex in casibus ancipitis naturæ fuerit oblatus. 247.

Emetica, & Cathartica Fermento febrili sæpius analogæ, & Febrim Cortice curatam statim revocantia, Causam febrilem nequeunt evacuare. 27.

Emetica, aut Cathartica nequeunt Fermentum Intermittentium &c. Vide *Cathartica*, & *Emetica* nequeunt.

Epilepsia *Chinam Chinam* opem ferre, asserit *Tozzius*. 296.

Epileptica quinquagenaria visa est curari Cortice; nec tamen curata est. 302.

Epilepticus Adolescens ab usu Corticis plurimum levaminis visus est ab initio reportasse; minime tamen sanatus est. 303.

ETTMULLERI Sententia de Februm Intermittentium Causis. 33.

Evacuatio Causæ febrilis sæpe succedit assumptioni Corticis sub velamine consuetarum excretionum. 24.

Nulla sensibilis exigi debet a *China China*, etiamsi hæc dicatur febrile Fermentum præcipitare. 17. 18.

Evacuatio artificialis in Febribus Intermittentibus neque a Causa Conjuncta indicatur, neque ab Antecedente. 17.

Evacuatione sensibili, datis etiam Galenicorum

principiis, sæpius opus non est pro curandis Febribus. 26.

Evacuationem vel nullam, vel facilem tantum, ac salubrem excitat Cortex. 6.

Evacuationes omnes ad Februm Intermittentium curationem damnat *Morton*. 28. 29.

Ita sentit & *Sydenham*. 29.

Evacuationes nonnumquam criticae succedunt post *Chinam Chinam* assumptam. 16.

Evacuationis defectus cuilibet alio præter *Chinam Chinam* Specifico Febrifugo posset imputari. 35.

Evacuationibus ad excessum usque tentatis, Cortex usurpandus saltem esset loco Febrifugorum ineptorum. 54.

Evacuatis sine Febris levamine copiosis humoribus, Aegrum ab imminente lethali ægritudine saltem præservatum pronunciant curantes Medici. 11.

Excretiones copiosæ in Febribus, materia incocta, quamvis spontaneæ, vel morbi longitudinem, vel difficilem solutionem protendunt. 17.

Exempla oblationis Corticis vario cum successu instituta variis Intermittentium temporibus, & in circumstantiis variis Februm modo Depurativarum, & modo Corruptivarum taliumque modo ob solam diurnitatem & modo ob supervenientia gravia symptomata. 73. 85.

Historia I. 74.

Historia II. 75.

Animadversio Auctoris in oblationem Corticis non satis felicem in Intermittentium principio. 76.

Historia III. *ibid.*

Historia IV. 77.

Animadversio Auctoris in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane depurativarum progressu. *Ibidem*.

Historia V. 77.

Historia VI. *ibid.*

Historia VII. *ibidem*.

Historia VIII. 78.

Historia IX. *ibid.*

Historia X. 79.

Historia XI. *ibid.*

Historia XII. 80.

Historia XIII. *ibid.*

Historia XIV. 81.

Historia XV. *ibid.*

Historia XVI. 83.

Historia XVII. *ibid.*

Historia XVIII. specialiter notanda. 84.

Exemplum pro innuenda præstantia Methodi Auctoris. 152.

Aliud illustrans diagnosim perniciosi Symptomatis a non pernicioso. 127.

Exemplum Circumstantiarum gravissimarum, quæ Corticis administrationem validam & laudent, & feliciter admittunt, & quomodo. 145. 146.

Exemplum offerendi Corticem in Perniciosissimæ lentiore Methodo, indicata ordinatim distributione remedii. 148.

Expe-

- Experientiam, praximque propriam nonnihil hæsitantem circa oblationem *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principio exponit Auctor, ab aliena complementum sperans. 255. 256.
- Experimenta Auctoris circa plurima, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando inter hæc *Chinam Chinam*. 300. 301.
- Experimenta ex *Cortice* commixto cum succis humanis, præsertim cum Sanguine, & Bile. 21. 22.
- Experimenta quædam ad *Corticis* vim sensibilibiter explorandam ferme incassum ab Auctore instituta. *Ibidem*.
- Extracta, Tincturas &c. *China China* noverunt & primis illius temporibus Medici, qui tunc aderant. 58.
- Extractum *China China*, & Tinctura illius utilia sunt, sed utiliora, si illis substantia ipsa *Corticis* adjungatur. 57.

F

- F**ebrem Depurativam qui sistit *Cortice*, tollit de medio remedium absumptivum Causæ morbificæ, ut illi substituat aliud mere absorptivum cum incerta subtractione ejusdem Causæ. 315.
- Febres Depurativas præsertim circa initia sistendo peccatur contra Aphorismum Hippocratis: *Quæ judicantur &c. Ibidem*.
- Febres Phthisicorum putridas Intermitientes posse aliquo modo leniri *Cortice*, interitu Aegrotantis nequaquam inhibito *Morton*, & Auctor non dissentit. 303.
- Febres Malignæ ab ortu. Vide, *maligna Febres*.
- Febres Intermitientes, Ardentes, Inflammatoriæ &c. Vide, *Intermittentes Febres, Ardentes, Inflammatoriæ &c.*
- Febres in suis transmutationibus possibilibus quemdam veluti Circulum imperfectum videntur agere. 293.
- Febres imminentes (ita & alias ægritudines) sicuti licet impedire ne adveniant, cum fieri potest, ita congruum videtur eas impedire per *Corticem*, ne progrediantur, postquam advenerint. 243.
- Febres ab ortu Intermitientes, ut tales esse considerandas etiam post acquisitam recentem continuitatem, & *Cortice* curandas docent *Morton*, & *Sydenham*. 111.
- Febres evacuationibus non esse curandas ab actione *Corticis* deduxit *Borellus*. 15.
- Febribus nullis, quæ Simples vocantur, ut Hæcticis, Synochis imputribus, aut ephemericis aptatur actio *Corticis*. 263.
- Febrifuga vera non solent esse sensibilibiter evacuantia. 17.
- ... Quæ talia sunt apud Auctores, atque vehementia, inutilia sunt, & noxia. 10. 11.
- Febrifuga nonnulla vegetabilia in locum *Peruvianum Corticis* iussæta, eodem sunt imbecilliora. 3.
- ... Ita, & alia quævis Febrifuga. *Ibidem*.
- Febrifugorum quorundam vis alchalyca. Vide, *Sennertus vim alchalycam*.
- Febrifugum universale hucusque non est *China China*, licet aliqui se Arte talem eam reddidisse putent. 264.
- Febrifugum diu quæsitum reperitur in *Cortice*, statimque repertum rejicitur. 11.
- FEBRIFUGUM PERUVIANUM** saltem loco Febrifugorum ineptorum usurpandum, post tentatas ad excessum usque evacuationes. 54.
- Febrile Fermentum. Vide *Fermentum Febrile*.
- Febris fere quælibet transit in quamlibet, ubi aliqua sit inter illas symboleitas. 293.
- Febris Algida, Ardens, Atrabilis, Cardiaca, Cholericæ, Comitata, Continua, Diaphoretica, Dysenterica, Inflammatoria, Lethargica, Lenta, Maligna ab ortu, Subcontinua, Subcruenta, Subintrans, Symptomata, Synchialis, Verminosa &c. Vide, *Algida Febris, Ardens, Atrabilis &c.*
- Febris quælibet periodica Continua quo magis ad naturam Intermitientium accedit eo facilius se submittit actioni *Corticis*: Quo vero magis accedit ad naturam Continentium, seu Synochorum, eo facilius eidem se subtrahit. 269. Item. 280.
- Febris secundum *Campanellam* Morbus non est, sed Remedium contra morbum. 239.
- Febris acuta facta. Vide, *Acuta facta Febris*.
- Febres quibus modis solvi consuecat. Vide, *Quibus modis*.
- Febris Perniciosa periculum extremum. Vide, *periculum extremum Febris &c.*
- Februm Intermitientium origo. Vide, *Intermittentium Februm origo*.
- Februm Doctrina etsi utrumque Systema mechanicum, tam Solidorum scilicet, quam Fluidorum fatiget, nihilominus congruentius videtur superstrui huic, quam illi. 138. 139.
- Fœtus Conformatio. V. *Conformationem fœtus*.
- Fermenti nomen in Febribus metaphorice usurpat Auctor. 36.
- ... Ubi non bene sonat, aut superfluit, longe rejicit. *ibid.*
- ... Exolum est Mechanicis præsertim Solidorum Systema profitentibus. *ibid.*
- Fermenti, seu potius Menstrui nomen, & usus in opere digestionis videtur adoptari ab Auctore; sed hæsitanter. 40.
- Fermenti Februm Intermitientium Minera potius ultra, vel citra Sanguinem sita est, quam intra. 45. 46.
- Fermenti Perniciosi, seu venenati natura. Vide, *Natura Fermenti Perniciosi &c.*
- Fermenti Februm Intermitientium extra cryorem videtur suadere coacervationem actionis *Corticis*. 64.
- Fermenti febrilis absorptio. Vide, *Absorptio*.
- Fermenti febrilis Acredinem. V. *Acredinem*.
- Fermenti, seu Succu Febrilis stagnatio temporanea requiri videtur ad efficiendam periodum. 45.
- Fermentorum Perniciosas, & non Perniciosas pro-

- producentium symboleitas V. *Uniformitas*.
 . . . Illius sola refusio a salibus *China China* facta, absque ulla etiam sensibili evacuatione, sufficit ad curationem Februm. 24. 25.
 . . . Excretio ejusdem a *China China* absorpti (siqua nonnumquam requiritur) sapius succedit absque sensibili consuetarum evacuationum incremento. 53.
 Fermentorum Symboleitas & uniformitas. VI. de, *Uniformitas*.
 Fermentum Continuarum ipsi ab intrinseco Sanguini insidet. 62.
 Fermentum Intermittentium. Vide, *Intermittentium Fermentum*.
 Fermentum Perniciosarum. Vide, *Perniciosarum*.
 Fermentum Perniciosum. Vide, *Perniciosum Fermentum*.
 Fermentum febrile subit potius poros *Corticis*, quam iste poros illius. 24. 25.
 . . . Sic absorptum a *Cortice* per ordinarias Naturæ vias sensim, & sponte solet excerni. 25.
 . . . Pro varia Subjectorum constitutione, & Succorum commixtione, modo indolis Colliquativæ, modo Coagulativæ potest evadere. 132.
 . . . Vel non stabulatur in cavitatibus Ventriculi, & Intestinorum, vel saltem ab his per purgantia, & vomitoria non solet educi. 28.
 . . . Debet leniri potius, & corrigi, quam evacuari, & agitari. 49.
 . . . Sub consuetis, nec adauctis evacuationibus, post epotam *Chinam Chinam* sapius excernitur. 16. Item, 53.
 . . . Credi potest habere structuram Bili, vel Oleo quadantenus analogam. 24.
 . . . Ipsi fixatio, seu depressio per absorptionem a *Cortice* peracta, est vera omnium Febriferorum, aliorumque Specificorum, quæ passim adhibentur intentio. 20.
 . . . Commoda ejusdem sedes videntur esse Glandulæ Mesenterii in Intermittentibus, 42.
 . . . Ejusdem correctionem aliquam per Clysteres tentat Auctor. 172.
 Fermentum quid reddat Venenatum. Vide, *Venenatum, seu Perniciosum magis &c.*
 Fluida in machina humani Corporis quid pluries præstent ad motus omnes, quam suum esse mere fluxile. 37.
 . . . Ad id confert plurimum eorum crassis, seu determinata compages. 38.
 . . . In ipsis, & eorum motibus elegantissimam esse Mechanicam, sed nobis inexplicabilem. *ibid.*
 . . . Principium hujusmodi mechanices in Fluidis vitalibus esse id, quod ab *Hippocrate* dicitur: *Impetum faciens*. *ibid.*
 . . . Illustratur assertum hoc exemplo Molendini, aliarumque machinarum Hydraulicarum, & Pneumaticarum simul. 38. & 39.
 Fluidi nomine intelligendum quidquid actu fluit, vel aptum est fluere. 39.
 Fluidorum Systemati adhæret Auctor potius, quam Solidorum. 35. 40.
 . . . In utroque Systemate æque difficulter explicatur ratio febrilis periodi. 36.
 Fluidorum gravitas major, vel minor. Vide, *Gravitas*.
 Fluidorum motus primario a spiritu illis intercluso, & secundo tantum a Solidis derivandus. 37. 38.
 Fluxus Alvi. Vide, *Alvi fluxus*.
 FONTANÆ objectionibus respondit Auctor. 100.
 Formula antiquior exhibendi *Corticem* in Benignis Intermittentibus, reliquis omnibus anteposenda, dummodo opportune repetatur, & continuetur usus remedii. 57.
 Formula certior, & simplicior fugandi diuturnas Intermittentes, & Recidivas arcendi. 59.
 Formula duplex offerendi *Corticis* ex *Sydenhamio*. *Ibidem*.
 . . . Aliæ ejusdem pro Infantibus, *Ibidem*.
 Formulæ *Corticem* præscribendi plures ex *Morlono*. 60.
 Tinctura ejusdem diluta pro delicatulis. *Ibidem*.
 FRASSONI obitus Anno 1680. 3.
 . . . Ejus disciplinam in praxi subiit Auctor Anno 1677. *Ibidem*.
 . . . Illius methodus in usu *China China*. 2.
 . . . Ejusdem Epistola sibi inscripta confirmat *Badus* virtutem Peruviani *Corticis*. *Ibidem*.
 . . . Ejusdem Dictum, 309. 310.
 FRASSONO Curationes omnes medio *Cortice* institutæ feliciter cesserunt. 3.
 . . . Casus singularis excipitur. *ibidem*.
 FRASSONUS Auctoris præceptor laudatur. *Ibidem*.
 . . . Inter primos *China China* fautores, connumerandus. 2.
 . . . Gravidis Febricitantibus convenire, non adversari *Corticem* allerit. 316.
 Fraxini Cortex, Vide, *Corticis Fraxini*.

G

- GALENI, & HIPPOCRATIS doctrina purgationem in Febris minime suadet. 30. & 31.
 Galenicorum etiam datis principiis, sapius evacuatione sensibili opus non est pro curatione Februm. 27.
 Glandulæ Mesenterii commoda sedes esse videntur Fermenti febrilis in Intermittentibus, 42.
 GRAAF circa Causas Februm Intermittentium *Sylvio* subscribit. 32.
 Gravidæ Septimestris ex Subcontinua Acuta per *Chinam Chinam* curata, & ad partum felicem perducta. 198. 199.
 . . . Aliæ pariter. 228.
 Gravidæ quadrimestris Cholericæ Febre laborans *Cortice* copiose epoto sanatur, & partum edit suo tempore felicem. 174. ad 175.
 Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur *Cortex*. 19.
 . . . Item 309. usque ad 311.
 Gravidis Febricitantibus *Chinam Chinam* non modo

modo non adversari, sed & specialiter convenire ex *Frassono*. 309.
 Gravitas major, vel minor Fluidorum ligno graviorum, præcise non efficit faciliorem, vel difficiliorem ligni submersionem, sed faciliior, vel difficiliior ingressus particularum fluidi intra poros ligni. 22.

H

Hallucinatio *Mortoni* *Hæmoptoes* Habituali *lem China* *China* curare molientis. 306.
 Hallucinatio nonnullorum circa Textum *Ram. mazzini*. 281.

... Interpretatio germana ejusdem Textus. *ib.*
 Hallucinationem suam fatetur Auctor circa *Epi-stolam Lancisi* sibi inscriptam. *ibid.*

HECQUETUS laudatur ab Auctore, & colitur. 36. & 139.

Hæctica abusive dictæ, Lentæ scilicet puerorum Febres, a cruditatibus genitæ, *Cortice* sæpissime curantur. 287.

HECTORIS E VALLE. Vide, *Davinus*.

HELVETII Methodi nondum conscius Auctor, *China China* per Clysteres injecta, Fermenti febrilis correctionem aliquam tentavit. 320. 321.

... Eidem tamen methodo parum, vel nihil fidendum censet in arduis præsertim casibus. *Ibidem*.

Quibus in circumstantiis eam tentare liceat. 321.

HELVETIUS nullo per os oblato medicamento, sed tantum *Cortice* per Clysteres frequenter injecto, Febres curare satagit. 320.

Hemitritæi origo probabilior exponitur. 284.

... Ejusdem ortus, & compositio varia secundum Veteres. *Ibidem*.

Curatur *Cortice* secundum Auctorem, *Baudum*, & *Restaurandum*. 285.

Hæmoptoe si aliquando est merum Symptoma febris Intermittentis, etiam erraticæ (ut semper esse falso censet *Morton*) probabiliter sanari posset a *Cortice*, Febrem talis *Hæmoptoes* productricem sanante. 307. & 308.

Hæmoptoes Accidentalibus, & Habitualibus differentia secundum *Mortonum*. 306.

Hæmoptoes Habitualis Antidotum herculeam esse *Peruvianum Corticem*, ut asserit *Morton*, non admittit Auctor. *ibid.*

Hæmoptoes a *Mortono* curatæ, ut inquit, per *Chinam Chinam* Historia. 307.

... Animadversio Auctoris in hanc Historiam. 306. & 307.

Hippocratis, & *Galenii* doctrinæ male conformis est usus Purgationis in Febribus. 31. 32.

... Ejusdem aphorismus. 315.

Historia peculiaris primæ inventionis, ac administrationis methodi ab Auctore traditæ. 168. usque ad 173.

Historia Præfecti cujusdam Gallicæ militiæ defuncti. 248.

Historia *Hæmoptoes* per *Corticem* a *Mortono* curatæ. 307.

Historiæ variæ circa variam *Corticis* usum in variis Intermittentium non Perniciosarum circumstantiis. Vide, *Exempla*.

Historiæ Algidarum Februm, Ardentium, Atrabiliarium, Cardiacarum, Cholericarum, Comitatarum, Continuarum, Diaphoreticarum, Dysentericarum, Inflammatoriarum, Lethargicarum, Lentarum, Malignarum, Subcontinuarum, Suberuentarum, Subintransientium, Symptomaticarum, Syncopalium, Verminosarum &c. Vide, *Algidarum Februm Historia*, *Atrabiliarium Historia* &c.

Historiæ Defunctorum, quibus falso vulgatum est fuisse oblatum *Corticem*, cum vere oblatum non fuerit. 162. 164.

... Historia I. 162.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. 163.

... Historia IV. *ibid.*

... Item. 167.

Historiæ Defunctorum, quibus vere *Cortex* fuit oblatus, tam iis scilicet, quibus jam depolaris propinatus fuit indulgendi gratia, quam iis, quibus etsi non desperatis nullatenus profuit. 164. usque ad 167.

... Historia I. 164.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 165.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 166.

... Historia VII., & VIII. *ibid.*

Historiæ Februm Perniciosarum *Cortice* curatarum, communicatæ Auctori ab uno ex Collegis illius. 222. ad 227.

... Historia I. 222.

... Historia II. 223.

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 224.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 225.

... Historia VII. 226.

... Aliæ plures acervatim enunciatae. 227.

Historiæ ab eodem Collega in Exedra publica nunc vices Auctoris supplente novissime communicatæ. 229. 235.

... Historia I. 230.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 230.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 231.

... Historia VII. 232.

... Historia VIII. *ibid.*

... Historia IX. *ibid.*

... Historia X. 233.

... Historia XI. *ibid.*

... Historia XII. 234.

Historiæ Februm Perniciosarum *Cortice* sanatarum Auctori pariter communicatæ ab alio ex ipsius Collegis. 222. usque ad 219.

... Historia I. *ibid.*

... Historia II. 220.

... Historia III. *ibid.*

Historia Februm Periodicarum Perniciosarum ex unaquaque specie, curatarum *China China* peculiari methodo oblata 174. usque ad 215.

... Item 220. usque ad 235.

Humorales Febres Continentes. Vide, *Continentes Febres*.

Humoristarum etiam data doctrina, sæpe non est opus evacuatione sensibili ad curationem Februm. 27.

Humores per alvum, & per vomitum excreti in Tertianarum principio, sunt illarum effectus, non Causæ. 20.

Humoribus copiosis sine Febris levamine evacuatis &c. Vide, *Evacuatis* &c.

Humorum quaternarius numerus a Scholis jam dudum explosus. 26.

Hydropi Febris Intermittentes subsequenti ex *Restaurando* opitulatur *Cortex*: non sic Hydropi Febres præcedenti. 83.

Hypochondriacis affectibus *Corticem* opitulari putant *Badus*, & alii. 295.

Hypochondriacis affectionibus male vexata Adolescentula visa est curari *Cortice*. 298.

... In aliis hujusmodi casibus aliud observatum est. 299.

... Eodem tamen indiscriminatim uti tutum non est, *Ibidem*.

Hypothesi qualibet probabiliori supposita circa Intermittentium originem, usus *China China* ad illarum curationem indicatur, & explicatur, nulla inde emergente sensibilibus evacuationis necessitate. 51. ad 54.

Hystericis, & Hypochondriacis insulsi *Chinam Chinam* prodesse, Spiritusque, & crassum Corporis roborare, affirmat Sydenham. 296.

... Non plane dissentit Auctor. 302.

... Item 296. ad 299.

Idea quædam practica generalis procurandis media *China China* Perniciosis Intermittentibus. 140. ad 141.

Inflammatoriam Febrim *Cortice* curari posse asserunt in experti nonnulli. 267. 268.

Inflammatorias Febres *Mortonus* putat *Cortice* curabiles, quando manifestas exacerbationes, & remissiones habent. 269.

Inflammatoriis Febribus *Corticem* non congruere, affirmant ex adverso Sydenham, & *Nigrifolus*. 238. 317.

Infusio *China China* turbida, & referta ipso *Cortice*, longe activior est ac percolata. 57.

Infusio simplex *China China*, rejecta substantia, dupla saltem dosi exhibeatur necesse est, & longiore maceratione instituitur, ut proficiat. 60. 61.

Innocentia *Corticis* excusare potest tentamen illius in probabili conjectura fundatum, ubi nulla facta fuerit experientia de opposito. 312. & 318.

Innocentiam *Corticis* jurejurando testatur Auctor. 3.

... Ejusdem Admonitio circa hujusce innocentiam, 77.

Innocentiam, & præstantiam *Corticis* testatur *Badus*, atque *Conygius*. 6.

... Idem asserit *Restaurandus*, & *D' Aquin*. 6.

... Idem *Monginotius*, & *Sydenham*. 7.

... Idipsum inculcat *Morton*. 7.

Intermittentes Febres, & quæcumque ab initio tales fuere, necdum omnino a sua natura desistere, sunt verum objectum actionis *Corticis*. 9.

Intermittentes Malignæ quænam sint. 259.

Intermittentes Corruptivæ quomodo *Cortice* tractandæ. 67.

Intermittentes ab ortu. Vide, *Febres ab ortu*.

Intermittentes quædam contumacissime reperiuntur nonnunquam *Cortici* non auscultantes. 68.

... Exemplum hujusce generis. *Ibidem*.

Intermittentes Perniciosæ. Vide, *Perniciosa Intermittentes*.

Intermittentes putridæ Phthysicorum Febres. Vide, *Febres Phthysicarum*.

Intermittentium Benignarum. Vide, *Benignarum Intermittentium*.

Intermittentium Februm origo per conjecturas varias, & imperfectas ab Auctore quæsitæ, 46. usque ad 54.

Intermittentium origo, & Causæ secundum celebriores plurium Neutericorum opiniones &c. Vide, *Sapientia*.

... Opinio *Borelli* de earum Causis. 31.

... Item opinio *Blegny* 33. *Barbetta*. 34. *Bellini* 34. *Badi* 34. *Cole* 33. *D' Aquin* 33. *Dolæi* 34. *Donzelli* 34. *Ettmulleri*. 33. *Graf* 32. *Jonesii* 33. *Monginotti* 33. *Mortoni* 34. *Mundi* 32. *Sacchi* 34. *Sponii* 33. *Sydenham* 33. *Sylvii* 31. *Tozzi* 32. *V-Villini* 31.

Intermittentium Fermentum probabiliter advenit Sanguini aliunde. 40.

... Videtur affatim Torrentis adinstar Sanguini accedere invadente paroxysmo, non paucum tempore intermissionis in Sanguine congeri. 41.

... Item 62. usque ad 64.

... Nonnisi per Vasa lactea, vel per Lymphatica videtur posse in Sanguinem deferri, minime vero per Venas cum Sanguine refluxo ab extremis artibus. 63.

... Ubiunque condatur, tandem in lacteas secundi ordinis, seu in Vasa Chylolymphica circa Sanguinem posita, majori saltem ex parte influat necesse est, priusquam deferatur in Sanguinem. 46.

... Consideratum, ut easdem excitant (quæcumque sit illius materia) videtur potius accedere, vel inesse Sanguini, quam alteri cuiquam succo, v. gr. Nerveo 41.

... Etiam si in Ventriculo, & Intestinis stabularur, non tamen potest per Cathartica, aut Emetica a scaturigine sua mineram instaurante radicitus extirpari. 44.

... In lacteis secundi potius, quam primi ordinis delitescit. 43. 44.

... Potest tamen forsan suum focum habere ubicunque repleri incipiunt Vasa lactea, vel Lymphatica. 42. 43.

... Idem vel in Vasis Chyliferis, vel in Lym.

- Lymphaticis, vel in Glandulis iisdem appensis probabiliter ad tempus congeritur, ut ad tempus pariter ab illis erumpat; vel cum iisdem Vasis saltem communicat, ut per ea deferatur in Sanguinem. *Ibidem*.
- Intermittentium naturam nonnumquam Corruptivam, & nonnumquam Depurativam efficiunt plura. 66.
- Intervallatae Febres vulgares. Vide, *Peruvianum Corticis usum ad expugnandas Febres Intervallatas &c.*
- Intervallum temporis quodnam servandum inter oblationem Cibi, & Febrifugi in Pernitiosis. 149. 150.
- Intestina non congerere intra se Fermentum Intermittentium, neque illud aliunde recipere, ut per Lactas primi ordinis transmittant in Sanguinem, plura videntur suadere, inter quae *Peruvianus Cortex*. 43. 44.
- JONESII opinio circa Febrium Intermittentium Causas. 33.
- Itali praecipue notantur de incredulitate erga *Corticem*, praesertim a Gallis. 9.

K

- KINKINA**. Vide, *China China*; *Cortex Peruvianus*, *Febrifugum Peruvianum*, *Peruvianus Cortex*. &c.
- ... Illius varia Nomina. 1. & 2.
- ... Illius Historiam apud *Badum* legere potest quilibet. 2.
- KINKINAE** cum radice *Chinae* decoctio Febrem Lentam curavit *Hecticae* aemulam. 290.
- ... Non sic in alio casu, quantumvis simili. *ibid.*
- KINKINAM**, seu *Quinquinam* vocant Galli, quam nos dicimus *Chinam Chinam*. 1.

L

- L** Ampadis ignis vitalis cum Lampade ignis elementaris comparatio. 63.
- LANCISH** Epistolae Fragmentum ad Auctorem circa Febres Perniciosas *China China* curandas. 113.
- ... Auctoris hallucinatio deprehensa postmodum ab eodem circa sensum huius Epistolae. 281.
- LANCISIUS** Pontificius Archjater, ejusque Tractatus. *De nativis, deque adventitiis Romani Caeli qualitatibus*. laudatur. 102.
- LEIBNITZ** experimentum Hydrostaticum non parum luminis contulit ad abstrusum Barometri phenomenon explicandum, etsi rem adhuc forsitan non confecerit. 101.
- Lenta Febbris *Hecticae* aemula decoctione *Chinae* cum radice *Chinae* curatur. 293.
- ... Non sic in alio casu, quamvis simili. 290.
- Lentae Febres quanam *Cortice* sint curabiles, & quanam non. 285.
- ... Diagnosim unius casus ab alio. *ibid.*
- Lentorum Febrium in Pueris, talisque etiam subjectis, *Cortice* sanatarum Historiae. 286. usque ad 292.

- Historia I. 286.
- Historia II. *ibid.*
- Historia III. 287.
- Historia IV. 289.
- Historia V. *ibid.*
- Historia VI. 290.
- Historia VII. 291.
- Lentorum Febrium in duplici casu inutiliter Cortice tentata curatio. 292. & 293.
- Lenientia, aut Purgantia non aequè prohibentur ante ac post usum Corticis. 70.
- Lethargica Febris Intermittens perniciose describitur. 125.
- ... Gravior est ex inspectione, ac esse videatur ex relatu. 203.
- Lethargicarum Febrium *China China* curatarum Historiae. 203. usque ad 215.
- Historia I. 203.
- Historia II. 205.
- Historia III. *ibid.*
- Historia IV. 206.
- Historia V. 208.
- Historia VI. 211.
- Historia VII. *ibid.*
- Historia VIII. 212.
- Historia IX. 213.
- Historia X. *ibid.*
- Historia XI. 213.
- Historia XII. 214.
- Historia XIII. *ibid.*
- Lethargicas, seu Veterino comitatas Febres, momento temporis solvit *Cortex*. 5.
- Ligna, seclusis poris, materiam habent Aqua graviorem. 22.
- Lignorum innatio in aqua procedit ex copia, & amplitudine quadam pororum compaginis lignae. *ibid.*
- Lochia suppressa in Febre Cardiaca, curata per *Corticem* Febre, statim revocata sunt. 227.
- Locus natalis *Chinae China*. 2.
- Lumbrici Vitulini, & Terrestres in amara Corticis infusione diu vivunt, experientia Auctoris. 307.
- ... Item in infusione Aloes, & Colocynthidis, in succo Absynthii, in petroleo, Mercurio ipso &c. *Ibidem*.
- Lumbrici Vitulini citissime necantur in Vini Spiritu, deinde in Aceto, mox in Vino, Mellicato &c. 300. & 301.
- ... Ita, & quidem citius, etiam Terrestres. 301.
- Lumbrici Vitulini Oleo Magni Ducis Hetruriae obliniti, ac in eodem aquae commixto infusi, vivunt: non sic in Vini Spiritu. 300. & 301.
- Lumbrici Terrestres primo loco, mox & Vitulini motus edunt plurimos, & violentissimas contractiones, praecipue quidem in infusione Viridis Aëris, secundo vero in Petroleo. 301.
- Lumbrici Terrestres necantur facile in infusione Viridis Aëris: non ita Vitulini. *ibid.*
- Lumbricis diversi ordinis diversimodè probabiliter convenit, & adversatur pabulum. 299.
- Lumbricorum post assumptam *Chinam Chinam* excretorum exempla. 299.

- Lumbricorum excretio depulsa per Corticem Febri subsequens. 213.
 . . . Item quoque. 299.
 Lumbricorum Humanorum necandorum, & aliorum, eadem forsitan non est ratio. *ibid.*
 Lumbricos Humanos adhibere in experimentis forsasse non sufficit ad statuendum quid vere illos valentius necet. 300.
 Lumbricos necare credita Remedia forsitan aliud præstant extra Corpus humanum, & aliud intra. 300. & 302.
 Lumbricos a China China necari sibi comperit scribunt Ramazzinus, & alii. 206.
 Lympha, & Chylus primario, secundario vero Succum omnes eidem Chylo immiscere soliti, videntur esse materia Fermenti Februm Intermitterentium. 45.
 Lymphaticam Febrem sæpius Cortici refractam deprehendit Auctor. 229. 230.

M

- MAGATI (Cæsar) Methodus de rara Vulnere solutione, & de Turundis ablegandis, laudatur. 112.
 MAGATUS (Joh. Bapt.) Cæsar Frater Apparicio cuidam tribuit ingenue primum usum ablegandarum Turundarum, Romanisque Chirurgis morem raræ Vulnerum solutionis: Cæsari vero Fratri adscribit Methodum hujus paxeos rationalem. *ibid.*
 Malignas Febres ab ortu falso asserunt nonnulli posse Cortice curari. 267. 268.
 Malignæ Intermitterentes quænam sint. 259.
 Malignæ Febres magna ex parte a Fermento Intermitterentium cum Fermento Continuarum commixto solent progigni. 270. 271.
 MANZEL Professoris Bononiensis prognosticorum in lethali quadam Aegritudine, per administrationem Corticis subinde curata. 170.
 Matheos usus in Medicina laudatur, dummodo sobrius, & cautus sit in exercenda praxi. 36.
 Matheos Medico Practico decora est, & sæpius utilis, dummodo illam accommodet Praxi: secus si Praxin accommodet illi. *ibid.*
 . . . Ob id nonnumquam præ Medico mathematicis imbuto excellit rudior, in operibus Artis magis versatus. *ibid.*
 . . . Illustratur id exemplo eorum, quæ identidem accidunt in corrigendis incongruis aquarum fluentium motibus. 37.
 Matheos practica Medicinæ bene jugata feliciter applicari potest Morbis organicis, quam similibus. 139.
 . . . Id in rebus ad Opticem pertinentibus (pluribus aliis minime exclusis) maxime elucescit. 139.
 Mechanice naturalis fluidorum difficile explicabilis; multo magis vitiata febribus. 37.
 Medicamenta China China addita ad illam roborandam, ut plurimum supervacanea. 58.
 Medicamenta inutilia præscribentes in legem de Repetendis incurrunt ex Balo. 12.

- Medicamenta evacuantia, titulo Febrifugi ante paroxysmum exhibita, si præsertim plusquam par sit expellant, noxia. 17.
 Medicamenti administratio præpostera, acideo inutilis, nil detrahit eidem Medicamento, cæteroqui salubri. 267.
 Medicamentorum cum China China commixtionem, vehiculo necessario excepto, Sydenham damnat. 61.
 Medici nimium creduli ante inventum Corticem primo crebris purgationibus, mox Specificis invalidis, Amuletis &c. Intermitterentium curationem tentabant incassum. 10.
 Medici cordatiores ante inventum Corticem diuturnatum Februm curationem sæpe Naturæ committebant, & Tempori. 11.
 Medici prudentia sola debent decernere in quibusdam casibus naturæ anticipis, an Cortex sit offerendus, nec ne, habito ad rationabilem spem, metumve respectu. 245.
 . . . Rationes quædam hinc inde militantes asseruntur, & perpenduntur. 250. 246.
 Medici universa Matheos præstantes, etsi nondum Theoriam Februm Periodicarum, & Malignarum, aut Pestilentium satis extricarint; id tamen constanti labore adhibito aliquando sperandum videtur, quoad finit Artis incertitudo. 139.
 Medici Mutinentes anno 1696. tantum notant Curationes insignes Februm Perniciosarum China China ab Auctore anno superiore abolutas, sed qua methodo ignorabant. 318.
 Medicis tempore primi adventus Corticis in Europam florentibus, condonanda aliqua trepidatio. 13.
 Medico perperam præscribenti imputanda est Corticis noxa, non ipsi Cortici. 313.
 Medicorum nonnunquam scrupulosa superstitio, seu vana Artis ostentatio in Morbis curandis. 141. 142.
 Medicus tenetur tum Veterum, tum Recentiorum Scripta callere, & ex utrisque meliora seligere, ne suo muneri desit. 27.
 . . . Nisi in principio Subcontinua Malignantis, quæ Corruptiva futura sit, Corticem exhibeat, non amplius potest illum utiliter exhibere. 236.
 . . . Curans Febres China China id agit, quod agit Chirurgus reponens Ossa luxata: curans vero aliis remediis agit, quod Chirurgus vulnera curans, & ulcera. 262.
 Medicus, qui in Febris Continuis Proportionatis, etiam de Continuitate essentiali suspectis, velit Corticem tentare cum incertitudine de activitate Remedii in tali circumstantia, culpandus non est. 281.
 Medicus misericors potest etiam proxime, ut sibi videtur, moriturus Corticem nonnunquam offerre, præsertim si sit requisitus, præmisso tamen de innocui tentaminis invaliditate prognostico, dummodo Febri, qua detinetur Ager, sit ex natura sua de admittendis Corticem. 159.
 Medicus, curatione Februm, ut ajunt, methodi.

- thodice instituta, se gerit ut Inspector morbi, & minister Naturæ: curatione vero per *Chinam Chinam*, se gerit ut Arbitrator Morbi, & Instaurator Naturæ. 239.
- Medicus unus idem Morbum in iisdem circumstantiis iisdem Remediis curare potest, non vero alius propter diversitatem ordinis administrationis Remediorum. 109.
- Medicus, qui Febrem Depuratoriam præfertim circa initia sistit, peccat contra Aphorismum Hippocratis: *Quæ judicantur* &c. 315.
- Menstruas Purgationes actu patientibus Foeminis tuto exhibetur *Cortex*, si Febris tunc exigat. 311.
- ... Suspendio tempore usus illius ante inchoati arbitraria est, nec improbanda, si Febris, moram admittat. *Ibid.*
- Mentis torpor quidam ex gravi febre immerito *Cortici* adscriptus, *Cortice* ipso furtim præscripto sublatus. 201.
- MERCATI Tractatulus de *Tertiana Perniciosa* recusus. 89.
- MERCATO observatæ sunt Febres quædam Perniciosa non observatæ ab Auctore, & Auctori quædam forte non observatæ a *Mercato*. 125.
- MERCATUS Tertianarum Perniciosarum primus Observator, & Scriptor. 88.
- ... Pro Perniciosarum curatione quo se vertat anceps, minime anceps fuisset, si novisset *Corticem*. 104.
- ... Asthmaticum affectum, Catarrhum suffocativum, dolorem Pleuritico similem, Arthriticosque dolores Perniciosis Intermitentibus associatos observavit, nec veluti morbos consideravit, sed ut accidentia a Febre producta. 108.
- Mesenterii Glandulæ. Vide, *Glandula mesenterii*.
- Metamorphoses Februm diversæ eas modo reddunt *Cortici* obsequentes, & modo non. 274.
- Methodi plures curandarum Februm Methodo Auctoris succenseant necesse est. 159.
- Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas propositæ descriptio. 147. 148.
- Methodo Auctoris quid probabiliter sint obiecturi Vaniloqui. 152.
- Methodo validissima offerendus est *Cortex* in extremo periculo, extremaque temporis angustia: modice valida in periculo modico. 141. 142.
- Methodum Auctoris quid reddat spectabilem & præ reliquis admirabilem. 152.
- ... Ejusdem discrepantia cum Methodo *Mortoni*. 154. 155.
- ... Exemplum pro innuenda præstantia Methodi Auctoris. 153.
- Methodus antiquior offerendi *Corticem* in diuturnis Intermitentibus ex Romana Scheda. 54.
- Methodus Auctoris ad Intermitentium diuturniorum recursum præcavendum post adhibitam methodum Romanæ Schedæ. *Ibidem*, & seq.
- Methodus exhibendi *Corticem* in Perniciosis duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 152.
- ... Fortior generaliter convenit magis Septem prioribus Perniciosarum speciebus: levior vero Octavæ speciei. 153.
- Methodus servanda in exhibendo ad prophylaxin *Cortice* post Perniciosas Intermitentes depulsa. 146. 147.
- Methodus, qua exhiberi debet *Cortex* in Subcontinuarum Malignantium principio, ubi illum expediat exhibere. 243. 244.
- Methodus *Mortoni*, ubi *Cortex* offerri debeat in Subcontinuarum Malignantium principiis, poterit usurpari ab iis scilicet, qui non valent exacte metiri proportionem inter vires Remedii, & Morbi, ut fert Methodus Auctoris. 244.
- Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas proponitur, non solum usquequo illæ patenter sunt periodicæ, verum etiam postquam jam in Continuas obscuratis æquodum periodis degenerarunt cum asphyxia, & aliis signis lethaliis. 112.
- Methodus nonnullorum mitior offerendi *Corticem* in debiliorum Februm diuturnitate utilis. 55.
- ... In Febribus Fortioribus facius est dosim justam semel saltem præmisisse. *Ibid.*
- Methodus *Talbotii*. Vide, *Talbotii*.
- Minera Fermenti Februm Intermitentium potius ultra, vel citra Sanguinem sita est, quam intra. 46.
- MONGE, data Humoristarum hypothesi, nulla sæpe opus esse evacuatione sensibili pro curatione Februm ostendit. 27.
- ... CHINAM CHINAM affirmat mederi Morbis ab exuberantia Succorum acidorum diversimode in Visceribus stagnantium, vel fermentescentium ortis. 295.
- MONFINOTII de Causis Intermitentium opinio. 33.
- Morbi Herculei, ut credi possint vere curari ab aliquo Remedio, experientia opus est pluries repetita, & diuturna perseverantia in statu sano. 304.
- Morbi omnes periodici extra lineam Febrilem, qui dicuntur a multis *Cortice* curabiles, aliquando forsitan sortiuntur ab eodem aliquam modificationem, non curationem veram. 302.
- Morbis ab omnibus frigidis *Corticem* mederi putant *Badus*, & *S. sophia*. 295.
- Morbi ab exuberantia Succorum acidorum diversimode in Visceribus stagnantium, vel fermentescentium ortis, *Chinam Chinam* mederi affirmat *Monginotius*. 255.
- Morbos nonnullos præter Febres identidem recurrentes *China China* curat *Morton*. 119.
- ... Immo omnes quoquo modo periodum habentes, ac de latente præsertim Fermento febrili suspectos posse a *Cortice* levamen obtinere, videtur innuere. 117.
- ... Ejusdem Auctoris limitatio rationabilior quod sphæram activitatis talis Remedii. 308.
- Mor-

Morbos Vaporis nomine donatos, Febres quaecunque, Hydopes &c. per *Chinam Chinam* curari asserit Blegny. 295.

Morbus idem in eisdem circumstantiis eisdem remediis curatus ab uno Medico sanari potest, & non ab alio propter diversitatem ordinis administratorum remedium. 109.

MORTON etiam Causas Febrium minus dilucide forsitan explicavit, earum tamen curationem satis viriliter docuit. 35.

... Perniciosas Intermitteutes sub aliorum Morborum larva delitentes postremus descripsit, easque media *China China* feliciter jugulare docuit. 89.

... Morbos nonnullos praeter Febres identidem recurrentes *China China* curavit. 119.

... Item omnes quoquo modo periodum habentes, ac de latente praesertim Fermento febrili suspectos posse *Cortice* leniri, videntur innuere. 117.

... Illius responsio ad objectionem petitam a Recidivis. 4.

... Febres Phthisicorum putridas intermittentes posse aliquo modo *Cortice* leniri, interitu Aegrotantis nequaquam inhibito, non diffitetur. 304. 305.

... Haemoptoen accidentalem, & habitualement quomodo discriminet. *Ibid.*

... Haemoptoes habitualis antidotum herculeam esse *Cortice* asserit, sed Auctor non admittit. *Ibid.* & seq.

... Haemoptoes ab eodem curatae Hist. 308.

... Inflammatorias Febres, quando manifestas exacerbationes, & remissiones habent, curabiles *Cortice* putat. 266. 267.

... Febrem quamlibet, saltem Primariam, quomodolibet remittentem, etiam Continuum, *Cortice* curabilem supponit. 304.

... CORTEX ubi non proficit, quandoque obesse asserit. 316.

... Evacuationes omnes in curandis Intermitteutibus damnat. 28.

... Febres ab octu Intermitteutes, ut tales etiam considerat post acquisitam recenter Continuitatem, & *Cortice* curat. 111.

MORTONI Scripta ut in praxi utilissima laudantur, & obiter defenduntur in nonnullis. 154.

... Nondum causa, vel nondum nota, quum Auctor propriam Methodum ad Perniciosas exercuit. 111 & 216.

MORTONI Sententia de Febrium omnium etiam Intermitteutium Benignarum Causa. 34.

... Ejusdem hallucinatio Haemoptoen habitualement *China China* curare molientis. 307.

... Illius Textus de Febribus Continentibus Inflammatoriis aequo curabilibus *Cortice* ac sunt Intermitteutes, explicatur. 266.

... Ejusdem Comparatio inter curationem Febrium Proportionatarum in Malignas Synochos transeuntium peractam *Cortice*, & peractam sine. 67.

... Ejusdem Capitulum unicum reculum, de *Proterformi Intermitteuti Febri* genio. 113.

... Ejusdem Textus de *Phthisicorum Febre putorti Therap. Spec.*

trida Intermitteute per *Chinam Chinam* non sananda, sed tantum lenienda. 305.

... Idem de *Haemoptoe* per eandem *Chinam Chinam*, ut putat, sananda. 305.

MORTONUM praecesserunt in dignotione, & observatione Intermitteutium Perniciolarum, *Mercatus*, *Sennertus*, *Mercurialis*, *Saxonia*, *Riverius*, & alii. 112. 113.

MORTONUS augendo dosim *Corticis* illam re vera non intendit augere, quia *Corticem* magna ex parte putat effectum. 154.

... Solus inter omnes Perniciosarum Intermitteutium Observatores congruam earundem Febrium curationem docuit ope *China China*. 113.

... In Puerperio salubriter ministrari *Corticem* asserit, nulla idcirco vi adstrictoria pollentem. 19.

... Recentiorum licet doctrinis imbutus, Veterum tamen praxin asperiores, & minus castigatam identidem exercet. 118.

... Nomine Febri Continentis intelligit omnes Continuas Remittentes, seu Periodicas, non Febres omni remissione, atque incremento carentes. 267. Item. 269.

Motus febrilis principium. Vide, *Principium motus febrilis*.

Motus Fluidorum. Vide, *Fluidorum motus*.

Motus principium in humano Corpore. Vide, *Principium motus in humano &c.*

Motus Solidorum. Vide, *Solidorum motus*.

Mulieribus gravidis. Vide, *Gravidis*.

Mulieribus Menstruas purgationes patientibus. Vide, *Menstruas*.

MUNDII Sententia de Causis Intermitteutium. 32. Mutinae quando inceptus *China China* usus, & quomodo, 1. & 3.

Mutinae perpauci sunt ex Medicis, qui non favent *Cortici*: Plurimi autem, qui favent, varia methodo eodem utentes. 215.

Mutinenses Medici. Vide, *Medici Mutinenses*.

N

Narcosim nullam in se continet *China China*. 5.

Narcoticorum usus in morbis longe infidelior est usu *Corticis* in Febribus. 14.

Natura Fermenti Perniciosi, seu venenati, in primam Corporis regionem agentis, explicatur analogice pluribus modis. 13.

Natura, vel indoles Fermenti perniciosi in primam Corporis regionem savientis Emetica est, atque Cathartica. 134.

Naturae mendicatricis nomine quid intelligendum. 67.

Necessitas exhibendi *Corticem* in extremo saltem Perniciosarum periculo probatur, & illustratur exemplo. 141. 142.

Neotericorum plurium Sententiae potiores de Febrium Intermitteutium Causis obiter considerat favent curationi per *Chinam Chinam* instituta, etsi ea nullam sensibilem inferat evacuationem 31. usque ad 36.

NIGRISOLI Sententia circa Causas Febrium Intermitteutium 31.

Y

NIGRI.

NIGRISOLUS luculenter de *Cortice* scribens laudatur. 8.

... Idem ad Febres Inflammatorias sanandas minime aptum esse *Corticem* testatur. 267.

... Idem ex *Hippocrate* humores nostros fieri meliores, ac mitiores concentratione, asserit & permutatione. 27.

... *Corticem* in Febribus Continuis ab essentia, ut & in Inflammatoriis puta in Pleuritide, Peripneumonia, Angina &c. plane obesse affirmat. 317.

... Hocque & Sydenham. *ibid.*

Nomenclatura Arboris, cujus *Cortex China* dicitur. 2.

Noxa Corticis. Vide, *Corticis noxa*.

Noxa Purgationis etiam *minorativa* dicta in Febribus. 30.

Noxam non arguit, sed ad summum imperfectam iudicationem, Recidiva post Febres *Cortice* curatas. 14.

Objectio quævis adversus certum *Corticis* usum laborat semper suppositione aliqua incerta, quippe fundata super hypothesim aliquam semper incertam. 25.

Objectio resultans ex dictis de Fermento Intermittentium extra Sanguinem posito, qua videtur probari nullam Intermittentem esse posse Depurativam. 65.

... Ad objectionem responsio. *ibid.*

Objectio nulla valida potest adduci contra *Corticem*, ignota vera Febrium Causa. 25.

Objectionis a Recidivis petita in curatione Perniciosarum peragenda per *Chinam Chinam* festiva prius, mox & seria Responsio. 157.

Oblatio *China China* impurgatis Aegris *Restau.* rando usitata. 68.

Oblationem *China China* sine prævia purgatione, aut Venæ sectione instituendam esse vult *Sydenham*. *ibid.*

Oblationem Corticis remorari non debet Recidiva post depulsa Cortice Perniciosas. 156.

Oblationi Corticis Paroxysmus intensior succedens. Vide, *Paroxysmus intensior*.

Oblationis Corticis vario successu instituta: Exempli. Vide, *Exempla oblationis*.

Oblationis Corticis omissio. Vide *Omissio*.

Olei, & Bilis analoga est structura, licet inæquale sit pondus. 23.

Oleum facillime absorbetur a Cortice præ aliis liquoribus. *ibid.*

Omissio oblationis Corticis in Subcontinuarum principio forsitan indicata, corrigi nequit in illarum progressu, ut in meris Intermittentibus. 245.

Opera *Mortoni* nondum cusa, vel nondum nota, quum Auctor suam Methodum curandi Perniciosas Intermittentes exercuit. 111. 216.

Ophthalmiam Periodicam, Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Cortice* curatam refert *Pacchionus*. 295.

Opiata ex *China China* in *Zodiaco Medico*. *Gal.* lico descripta. 60.

... Eandem efficaciorē reddit *Nigrisolut.* *ibid.*
Opiata ex *China China* cum Cardiacis Confectionibus mixta confecta utilis quidem sunt effectus, sed inutilis expensæ. 61.

Opiniones incertæ de Febrium Causis nequeunt infirmare certam *Corticis* operationem. 15.

Opiniones Neotericorum communiores de Intermittentium Causis &c. V. *Neotericor.*

Opium dubitatur, an refrigeret, an calefaciat. 12.

Oppositio vulgaris in *Chinam Chinam* ex sensibilis evacuationis defectu. 15.

P

PACCHIONUS Ophthalmiam periodicam; Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Cortice* curatam refert. 295.

PALO DE LAS CALENTURAS vocatur ab Hispanis *China China*. 289.

Paralogismus ex non causa ut causa obvius æque potest esse, adscribendo *Cortici* effectum bonum qui ab eo non procedat, ac malum. 281.

Paralyticam, ac elumbem Vetulam *Cortice* curatam, ac juvenescere visam refert *Morton*. 298.

Parotides Febribus Periodicis supervenientes *Corticis Peruviani* medelam non respuunt. 297. Item. 220.

Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, Aegroque etiam ante jam conclamato, non exhibendus, nec infamiae exponendus *Cortex* insons. 159.

Paroxysmus intensior nonnunquam Oblationi Corticis succedens, certioris curationis indicium esse solet. 204.

... Frequentius tamen succedit mitior, idque pariter utile. 206.

Periculum extremum Febris Perniciosæ curatio, nem etiam tantummodo Palliativam æquius quam Cancer admitteret, nedum veram. 144. 145.

Periculum Reviviscentiæ principii depressi non remoratur Medicos a curatione plurium Morborum nequaquam Febrilium. 202.

... Exemplo Chirurgiæ res hæc quodammodo illustratur. *ibid.*

Periodica Continua. Vide, *Proportionata*.

Periodica Continua quælibet. Vide, *Febris quælibet Periodica*.

Periodica Perniciosa. Vide, *Perniciosa*.

Peripneumonici, Pleuritici e morbi radice, Tabidi. Vide, *Pleuriticis e morbi radice* &c.

Perniciosa Febris in universum quamvis sit. 121.

Perniciosæ Febris periculum extremum. Vide, *Periculum extremum*.

Perniciosæ Subcontinuae curandæ methodus lentior. 147. 148.

Perniciosæ Intermittentes, præsertim Comitæ, vocantur Intermittentes ab Auctore etiam tunc, cum extremo imminente exitio fiunt Continuae. 126.

Perniciosæ Intermittentes non sunt admodum infrequentes in praxi: immo quandoque quasi epidemice grassantur. 88.

Perniciosæ pro sua curatione quandoque indigent drach. sex Corticis simul oblatis: quandoque vel duæ tantum drach. more veteri possunt sufficere. 145. 146.

- ... Curantur minori *Corticis* quantitate, ac alii curent Benignas, *Cortice* congruenter distributo. 127.
- Perniciosarum Intermittentium Fermentum non nisi accidentaliter differt a Fermento non Perniciosarum. 137.
- ... Evincit id Peruvianus Cortex utrumque Fermentum æqualiter domans. *ibid.*
- Perniciosarum Februm periodicarum omnium descriptio. 122. usque ad 131.
- ... Earum differentia. *ibid.*
- ... Item earum divisio. 121. 122.
- ... Alia earundem divisio ad ritus Scholasticos. 122.
- Perniciosarum Februm periodicarum ex qualibet earum specie *China China* peculiari methodo ministrata sanatarum Historiæ ordinatum describitur. 174. 177.
- ... Earundem *Cortice* curatarum gravia symptomata non sunt curanda remediis, peculiaribus, saltem si hæc remedia sint onerosa Ægrotanti: ea enim symptomata solvuntur sponte ad solutionem Februm. 119.
- ... Confirmat id *Monginotius*. *Ibidem*.
- Perniciosum Fermentum in primam Corporis regionem agens imitatur indolem Venenorum Colliquantium. 132.
- ... In secundam agens regionem æmulatur utranque naturam, Venenorum Colliquantium videlicet, & Fixantium. 134.
- ... Agens vero in tertiam regionem Venenorum tantum soporiferis analogice respondet. 135.
- Perniciosum Fermentum febrile in primam Corporis regionem agens quoddam Perniciosarum species producit. 131. 133.
- ... Idem in secundam agens regionem quoddam alias gignit Perniciosarum species. 134. ad 135.
- ... Agens in tertiam regionem Perniciosa Intermittentis speciem peculiarem constituit. 135.
- Perniciosus character in primo exortu suo mitis: in progressu ferox. 126.
- PERUVIANI CORTICIS usus in principio subcontinuarum Perniciosarum ad hoc, ut posset damnari, oporteret habere certitudinem de futura judicatione perfecta morbi, abstinendo ab illo, & de Recidiva graviore, illum administrando. 203.
- PERUVIANI CORTICIS usum ad expugnandas Febres Intervallatas vulgares (Perniciosarum siquidem curatio cita, & coacta sub hac regula rigorose non cadit) esse debere qualis esse debet usus externus Sulphuris ad depellendam Scabiem. 318.
- ... Comparatio hæc explicatur. 343. 344.
- PERUVIANI CORTICIS actio videtur suadere coacervationem Fermenti Februm Intermittentium extra cruorem. 64.
- PERUVIANO CORTICE non competit privilegium bonæ fidei, quod aliis Remedis competit citra successum adhibitis. 245. & 280.
- PERUVIANO CORTICE Febres Phthisicorum putridas Intermittentes posse aliquo modo leniri, interitu Ægrotantis nequaquam inhibito, *Morton*, & Auctor non dissentit. 304.
- PERUVIANUM CORTICEM damnant nonnulli, ac si Toxicum foret. 9.
- ... Non congruere Inflammatoriis Febribus affirmant *Sydenham*, & *Nigrifolus*. 267. 268.
- ... Immo & plane obesse etiam in Continuis ab essentia. 317.
- ... Esse Antidotum herculeam Hæmoptoes habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 306. 307.
- ... Mederi Morbis omnibus frigidis putant *Badus*, & *S. Sophia*. 295.
- PERUVIANUM CORTICEM offerendi methodus in Perniciosis duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 142. Peruvianum Febrifugum. Vide, *Febrifugum Peruvianum*.
- PERUVIANUS CORTEX ut possit suo fungimunere in Febribus Intermittentibus, requirit, ut nullum vitium organicum, nullaque Viscerum labe sit ejus Febris fomes, vel Causa. 264. 305.
- ... Offerendus est methodo validissima in extremo periculo, & extrema temporis angustia: modice valida in periculo modico. 143. 144.
- ... Qua methodo offerendus in Subcontinuarum Malignantium principio, ubi expediat exhibere. 243. 244.
- ... Item qua methodo offerendus ad prophylaxin post Perniciosas Intermittentes depulsas. 147.
- ... Non exhibendus, nec infamiae exponendus, Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, Ægroque jam conclamato. 160.
- Peruvianus Cortex. Vide pura in verbo: *Cortex*, *China China* &c.
- Phthisicorum Febres putridas Intermittentes. Vide *Febres Phthisicorum*.
- Placentinus *Schelhamerus* impugnavit. 100.
- Pleuriticis e morbi radice talibus, Peripneumonicis, & Tabidis sanandis *Peruvianum Corticem* plane invalidum esse, immo & noxium a melioribus haberi. 316. 317.
- Pleuritis cum Febre Intermittente conjuncta Casus peculiaris ab Auctore observatus. 266.
- Podagricus quidam asserit se a dolore, & diuturnitate insultus allevari consuetum per usum *Chinæ Chinæ*. 297.
- Pomponacii Aqua stibiata curat varios morbos absque excretionibus sensibilibus adauctis, habita ad potum adauctum proportionem. 26.
- Præfetti cujusdam Gallicæ militiæ defuncti Historia. 248.
- Præceps medicæ cardo consistit non in multiplicitate, sed in electione Remediorum, & in captanda occasione. 109.
- Praxis *Mortoni* id saltem attulit utilitatis, ut in casibus ambiguis de effectu Remedii possumus sine metu uti eodem. 276.
- Principium Motus Febrilis a Fluidis primario affectis petendum. 36.
- Principium motus in humano corpore a Fluidis primo actuantibus Solida videtur deducendum: a Solidis vero diuturnitas motus eorundem Fluidorum. 38. 39.
- Privilegium bonæ fidei, quo fruuntur alia Remedia citra successum adhibita, non competit Cortici. 247. & 280.

Prognosticum Auctoris in peculiari quodam casu controversæ oblationis Corticis. 193.
 Prophylaxis post depulsam Subcontinuum Periodicam quo pacto instituenda. 148.
 Proportionata Continua quænam sit, & quomodo producatur. 258. 359.
 . . . A Fermento Continuarum, & Intermittentium simul commixto procedit. 270. 271.
 . . . Ea neque simpliciter Subintrans est, neque simpliciter Remittens, sed de utraque, seu de Fermento utriusque simul concurrente participat. 272.
 Proportionata talis orta, vel orta simpliciter Remittens, Cortici refractaria esse solet: scilicet si orta fuerit Intermittens. 274.
 Proportionata quævis Continua potest dici Remittens, ac quoquo modo Subintrans; sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens potest dici Proportionata. 269. 270.
 Proportionata Continua facile curatur Cortice, quando magis de natura, seu de Fermento Subintrans participat: difficillime vero, quando magis participat de natura, seu de Fermento Remittentis simpliciter. 273.
 . . . Distinctio hæc explicatur. *ibid.*
 Proportionata Corticem admittentis, ejusdemque respicientis varia descriptio. 273. usque ad 274.
 Proportionata si Symptomatica sint, minime Cortice sunt curabiles. *ibid.*
 . . . Ita fere, si sint Comitata vero morbo. *ibid.*
 . . . Comitata vero mero Symptomate Cortice curari poterunt, cæteris consentientibus. *ibid.*
 . . . Vere, Æstate, atque etiam Autumno facile de natura Subintrans participant: Hyeme facile de natura Remittentium simpliciter. 275.
 . . . Characterem malignum suscipiunt facillime. 271.
 Proportionatarum accidentalem Continuitatem cum essentiali periodo habentium, & China China feliciter curatarum Historiæ. Vide, *Subcontinuarum &c.*
 Proportionatarum essentialem Continuitatem cum accidentali periodo habentium, & China China inutiliter tractatarum Historiæ 277. ad 281.
 Historia I. 277.
 Historia II. 278.
 Historia III. 279.
 Historia IV. *ibid.*
 . . . Animadversio in iv. Historiam. 280.
 Proportionatis, ac Remittentibus omnibus curandis idoneam Chinam Chinam Mortonus reputat. Auctor in quibusdam admittit, in quibusdam non. 269.
 Propugnatores Corticis quandoque abundant aliquo excessu, orto nihilominus ex admirabili deprehensa pluries illius virtute. 8.
 Protestatio Auctoris de integritate, qua prædictos putat sentientes aliter ac sentiat ipse, & de sua erga illos existimatione. 160.
 Protestatio Auctoris de innocentia Corticis per experientiam deprehensa, exceptis casibus intempestivæ oblationis. *ibid.*
 Protestatio Auctoris de usurpatione nominis Fermenti Febrilis. 36.
 Protestationes Auctoris pro coronide Tract. 321.

PROTOSPATARI opinio de Febrili miasmate a Josepho Donzello explicata. 35.
 Puerorum Febres Lentæ, Hæcticæ abusive appellatæ, Cortice frequenter curantur. 285.
 Puerorum, & Vitulorum Lumbricis laborantium consimilis halitus, aliquam suadet symbolicitatem inter istorum, & illorum Vermes. 300.
 Puerpera ex Febre Acuta Subcontinua feliciter Cortice curata. 198. 199.
 . . . Item. 227.
 Puerperis, & Abortum passis tuto Cortex proponatur. 310.
 Puerperis Febre Periodica laborantibus tuto Cortex administratur, non neglectis quæ Puerperio congruunt. 310. 311. 312.
 Pulsus primas tenet pro manifestando charactere pernicioso in sex prioribus Intermittentium Perniciosarum speciebus: non autem in septima specie. 127. 129.
 Purgantia agunt immediate in Solida, & mediate tantum in Fluida. 30.
 Purgantia ad tollendas simul Febres Intermittentes, & earum Causas, minus recte China China admiscet Dolans. 33. 34.
 Purgantia Cortici perperam admiscuntur. 58.
 Purgantia, aut Lenientia non æque prohibentur ante ac post usum Corticis. 69.
 Purgantia ut noxia in Febribus damnat Monginot, & Corticem laudat. 28.
 Purgatio, & Venæ sectio ante usum Corticis potest omitti: sed & sæpe potest instaurari. 69. 70.
 Purgatio levis ante usum Chinæ Chinæ potest institui in quantum indicatur ab aliis Corporis dispositionibus, non ab ipsa Febre, ejusve Causa. 69.
 . . . Quomodo eadem utendum, & quibus solventibus utendum pro varia Febrium, & Tempestatum ratione. 70. usque ad 71.
 Purgatio præsertim (sæpe etiam Venæ sectio) in Febribus intermittens non indicatur nec ratione Causæ, nec ratione Febris, sed potius prohibetur ratione utriusque. 69.
 Purgationis etiam Minorativæ dictæ noxia in Febribus. 39.

Q

Quæsitæ nonnulla enodata circa usum Corticis. 295. usque ad 321.
 Quæsitum maximi ponderis in praxi, exemplo pratico explanatum, mox felse, & analyticè pertractatum. 235. 236.
 Qualitatem nullam sive manifestam, sive occultam, qua possit nocere, obtinet Cortex. 5.
 QUANDO, UBI, & QUOMODO sit adhibenda China China, sunt tria. attente respicienda in usu illius. 154.
 Quartanæ triplicis in uno subiecto, & duplicis in altero; in utroque autem jam complete Hydropem producentis, feliciterque China China curatæ cum Hydropis ipsius eradicatione, exempla duo. 73.
 Quarimonix Aegrorum etiam in extremo periculo Cortice sanatorum. 157.

Quæ

Qui *Corticem* strenuum *Febrifugum* respiciunt, utuntur Remediis, quibus nullam, vel invalidam inesse virtutem pluries noverunt. 12.

Quibus modis *Febris* solvi consueſcat, ſive per curationem methodicam, ſive ſponte ſolvatur. 238.

Quid vere ſentiendum de aliis viribus *Corticis* attributis præter *Febrifugam*. 309.

... Quid fateantur de hoc *Sydenham*, & *Morton*. 309.

QUINQUINA, ſeu *Kinkina* dicitur; Gallis, quæ a nobis dicitur *China China*. 1.

Quo pacto in curandis Intermittentibus Corruptivus ſit exhibendus *Cortex*, & ſi id fiat pro ſymptomatum gravitate, & quomodo, ſi fiat præ ſola *Februm* diuturnitate. 67.

Quo pacto, & per quas vias poſſit *peruvianus Cortex* occurrere *Fermento Febrili Pernicioſæ* Periodicæ producenti. 140. ad 141.

R

RAMAZZINI monitum in Libro *De Principibus Valetudine tuenda*. 100.

RAMAZZINI Ephemeridibus Barometricis annexa Diſſertatio Auctoris, anno 1695. edita ad *Borelli* tutamen aliquod, non ad completam deſenſionem. 100.

... Reſponſiones ſuas Jatro-apologeticas ad Objecta, quæ poſtremo contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor quaſi complementum ſui Tractatus. 314.

RAMAZZINUS Auctori vel diſſentiens, ſemper humanus. 250.

... Nuſquam tractavit Argumentum Auctoris, nec ei ſimile. 195. & 281.

... Et in *Conſtitutionibus* ſuis Epidemicis *Cortici* parum amicus, & ſæpe cunctabundus, fuit tamen uti tunc inſignior ejusdem fautor inter alios Medicos *Conterraneos*.

... Poſt annum 1695. longe melius cepit ſentire de *Cortice* ac ante 162. Item 282.

... Expoſitio Textus illius circa uſum *Corticis* in Tertianis Intermittentibus Malignis. 281.

... Ejuſdem Dogma, æquiparans uſum *Corticis* uſui *Opii* non admittitur. 319.

... Lumbricos necari per *Chinam Chinam* ſcribit. 296.

... Laudatur. pag. 80. 281. 282. & 319.

Ratio occurrendi tempeſtively *Recidivis*. Vide, *Recidivam*.

Ratio Remediorum uſurpandorum. Vide, *Remediorum uſurpandorum*.

Rationes militantes pro omiſſione *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principiis contemnendæ non ſunt, licet illis præponderare videantur militantes pro illius oblatione. 242.

Recentiorum plurimorum opiniones circa *Februm* Intermittentium Cauſas curſum examina, te optimam ſuadent illarum curationem media *China China* inſtitutam, licet ab ea nulla fiat ſenſibilis evacuationio. 3. ad 35.

Recidiva facta poſt ſui depulſionem *Cortice* peractam, Subcontinua Pernicioſa non adeo ſollicitè iterum *Cortice* curanda eſt, ut reliquæ *Pernicioſæ recidivæ* 149. 150.

Terti Therap. Spec.

Recidiva poſt fugatas *Cortice* *Febres* ad ſummum imperfectam judicationem arguit, non noxam. 14.

Recidiva poſt curatas *Cortice* Pernicioſas quædoque contingens, ſed frequentius non contingens, ab oblatione *Corticis* non debet Medicum remorari. 156.

... Contingens poſt *Corticem* non ſatis diu uſurpatum, priorem, vel ſimilem *Febrem* de more iterum inſert, non deteriorem. 16.

Recidivæ periculum ex *Fermento febrili* tantum abſorpto nec ſenſibiliter evacinato, æque imminet & aliis ſpecificis ad alios morbos communiter adhibitis. 21.

Recidivæ depulſis ope *Corticis* *Febribus* ſuccedentes, ſæpe adeo leves, ut nulla proſus egeant curatione. 14.

Recidivarum *Februm* poſt aſſumptum *Corticem* obſectio diluitur. 4. & 5.

Recidivarum præcavendarum ratio. 14.

Recidivo eodem morbo, eadem quoque repetenda curatio. 14.

Remedia *Vermes* necare credita, aliud forſan præſtant extra humanum Corpus, & ſiud intra 299. 300. & 302.

Remedia pauca ſatis nota fere totam implent medicam ſupplectilem. 212.

Remediis incertis utuntur Medici, *Corticem* qui certum præſidium affert, reſpuentes. 12.

Remediorum celebriorum abuſus ad omnes indiſcriminatim *Ægros* extreme periclitans. 167.

Remediorum uſurpandorum ratio deſumi non debet ex eo, quod noxia illa non ſint; ſed ex eo, quod poſitive proficua cenſeantur. 311.

Remiſſio *Accessionis* expectanda, ſi fieri poſſit, cum *Cortex* offertur in extremo *Pernicioſarum* periculo, ne cum dedecore, etſi citra culpam exhibeatur. 158.

Remittens ſimpliciter *Febris* quænam ſit Auctori. 260. 269.

Remittens, ac quoquo modo Subintrans dici poteſt Proportionata quævis Continua, Sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens poteſt dici Proportionata. 269.

Remittens *Febres* omnes, & omnes Continuas Proportionatas *Mortonus* appellat *Continentes*. 272. Item. 269.

Remittentes omnes, ſive omnes non Synochi, non ſunt obſectum actionis *Corticis*, ut vult *Mortonus*: immo nec plurimæ ex Proportionatis. 275.

Remittentibus, & Proportionatis omnibus curandis idoneam *Chinam Chinam* reputat *Mortonus*; ſed plane Auctor non admittit. 269.

Remittentis ſimpliciter *Febris* deſcriptio, & productionis modus. 271.

... Eſt quædam veluti Contingens tantum ſpuria. 271.

... Motum cujuſdam Incrementi, & Decrementi habet aliunde quam a *Fermento Intermittentium*. 271.

Reſponſiones Jatro-apologeticas ad Objecta, quæ contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor, quaſi complementum ſui Tractatus. 314.

R. VERIUS donat nomine insignis experimenti, quod silentio praterire sit nefas, curationem Febris Malignæ Epidemicæ a se institutam repetita solum Venæ sectione, & purgatione. 152.

RESTAURANDI in eos, qui oblato *Cortice* Purgans postridie exhibent, acris censura. 53.
... Illius Responsio ad objectionem a Recidivis petitam. 4.

RESTAURANDUS, et si acerrimus Humorista, *China China* usum doctrinæ Hippocratis consonum esse probat Tractatulo peculiari. 27. 28.

... Idem non evacuationem, sed solam humorum alterationem quærit a *China China*.

... Idem enervi licet methodo quarundam Perniciolarum curationem aliquam ope *Corticis* tradidit. 113. 114.

... Idem ut Humorista, dum purgationem aliquam in Febris conatur admittere, illius omissionem experientia ductus potius commendat. 29.

Reviviscentiæ Principii depressi periculum. Vide; *Periculum reviviscentiæ*.

S

SACCHI Sententia peculiaris de Causis Februm Intermittentium, 33.

Salivam in masticatione, & digestionem primas tenere. 40.

... Ab aliis quoque succis in ventriculum, & intestina influis adjuvari. *Ibidem*.

salium liquores componentium sola variatio texturæ potest eos modo infirmare, modo restituere. 24. 25.

SANCASSANUS sponsor Operis inscribendi *Magatus redivivus*. 111.

Sanguinis status quinam Vere, quinam Æstate, & Autumno. 70.

SBARALEA utilem se reperisse refert *Chinam Chinam* per Clysterem injectam.

Scabies nonnullæ sunt liquidorum nostri Corporis Corruptices, Depuratrices nonnullæ. 318.

SCHELHAMERUS a Ramazzino, & ab Auctore, mox & a Placentino circa rem Barometricam fuit impugnatus. 100.

Scholarum Humoristarum doctrinæ sunt innixa præcipua machinamenta contra *Corticem*. 13.

Scholia Auctoris ad Capitulum *Mortoni*. 111. ad 119. 120.

Scholia Auctoris ad Tractatum *Mercati*, & ad singula illius Capitula. pag. 89. 05.

Scopulus duplex, in quorum alterutrum facile est impingere, offerendo, vel omittendo *Corticem* in Subcontinuarum Malignantium principii. 236.

Scriptores, qui recens advenientem Orbi nostro *Chinam Chinam* primo salutarunt, excusandi, & laudandi, si cauti fuere, vel non nihil hæsitantes. 13.

Sectio Venæ ante ulum *Corticis*. Vide, *Purgatio, & Vena sectio*.

Sectio Venæ sæpe, & Purgatio præsertim Vide, *Purgatio præsertim*.

Senex nonagenarius, & ultra curatus *Cortice*. Et post biennium iterum. 226. 227.

... Similimum quoque exemplum habet *Bardus*. 229.

SENNERTI doctrina Febres Nothas describens aptatur descriptioni, quam de Proportionatis Febribus habet Auctor. 275.

SENNERTUS vim Alchalicam Febrifugorum quorundam explicat ad depressionem Acidit Fermenti effervescentiam suscitantis. 17.

... In epilogum contraxit, quæ scripsit: *Mercurius* de Tertianâ Perniciosa. 88.

Sententiæ communiores plurium Recentiorum de Februm Intermittentium Causis. Vide, *Recentiorum*.

Similitudo graphice representans discrepantiam inter solutionem Februm spontaneam, & curationem illarum *Cortice* institutam. 157.

Solida ex Fluidis in prima humani foetus conformatione fuisse conflata 59.

Solidorum motus in machinâ humani Corporis hydraulico pneumatica primitus a liquido Fluidorum elatere, non a Solidis ipsis petendus. 37. 38.

Solidorum Systema. Vide, *Systema Solidorum*. Spiritus Vitrioli calidulne, an frigidus sit, ambigitur. 12.

SPONII Sententia circa Februm Intermittentium Causas. 32.

Subcontinua Malignans præsentibus omnibus quamproximæ Mortis indiciis per *Chinam Chinam* sanata. 196. 197.

... Si in suo principio censeatur cohibenda *Cortice*, blande tantum, nisi necessitas urgeat, & artificiosa valde distributione Remediittractanda est. 243. 244.

Eadem in suo principio comitata symptomate valde gravi, analogo iis quæ Comitatis intermittibus Perniciosis solent associari, statim *Cortice* curari debet. 245.

... Quo magis accedit ad naturam Perniciolarum Continuarum, eo fidentius vel in ipso principio tractanda est *Cortice*: Quo vero minus accedit, eo, cautius, & temperantius. 243. 244.

... Omnes differentias Continuarum Proportionatarum potest sortiri. 129.

... Eadem cum Parotidibus *Cortice* feliciter curata 197. Item. 220.

Subcontinua Febris celeriter ad Acutam vergens æge dignosci potest in principio, an Depurativa futura sit, an Corruptiva. 236.

Subcontinua Febris frequentiores sunt Æstate, Autumno, ac Vere: Hyeme autem vere Continua. 244.

... Quædam ex iis nonnunquam sunt, in quibus *Cortex* inutiliter exhibetur etiam in illarum principio. 247.

Subcontinua Perniciosa Diagnos, ortus, atque progressus. 129. 131.

Subcontinua Febris Malignantis descriptio. 129.

... Quænam sint difficultates adversus *Corticem* in earum principio. 236. ad 238.

... Quænam adversus omissionem in earum pariter principio. 239.

Subcontinuarum Februm Malignantium in suo pro.

- suo progressu *China China* sanatarum Histo-
 riæ prima num. xi. 196.
 Alia num. xii. 197.
 Alia num. xiii. 198.
 Alia num. xiv. *ibid.*
 Alia num. xv. 199.
 Alia num. xvi. 200.
 Alia num. xvii. *ibid.*
 Alia num. xviii. *ibid.*
 Alia num. xix. 202.
 Alia num. xx. *ibid.*
 Subcontinuarum Malignantium in ipso principio
China China feliciter curatarum, & infelici-
 ter suppressarum Historiæ. 250. usque ad 256.
 Historia I. 250.
 Historia II. 251.
 Historia III. *ibid.*
 Historia IV. 252.
 Historia V. *ibid.*
 Historia VI. 253.
 Historia VII. *ibid.*
 Historia VIII. *ibid.*
 Animadversiones in hanc Historiam. *ibid.*
 Historiam IX. *ibid.*
 Animadversio in hanc Historiam. 255.
 Historia X. funesta. *ibid.*
 Subcontinuarum Perniciosarum curandarum me-
 thodus lentior. 147. 148.
 Subcruenta Febris Perniciosa Intermittens descri-
 bitur. 123.
 Subcruentæ Febris *China China* sanatæ Historia
 prima num. v. 178.
 ... Ejusdem Subcruentæ Historia altera. num.
 vi. 179.
 Subintrantis Febris descriptio. 270.
 ... Veræ Intermittenti æquiparanda est. *ibid.*
 ... Facile in Continuum Proportionatam migrat.
ibid.
 Substantia Corticis superstes infusioni, etsi non-
 nihil exhausta, validior adhuc est ipsa perco-
 lata infusione. 56.
 Substantiam simplicem Corticis præferendam es-
 se Tincturis, extractis &c. testatur Morton,
 & Blegnyus. 58.
 Succus nerveus est potius terminus, ad quem
 progrediuntur quandoque Febres, quam ter-
 minus, a quo soleant incipere. 41.
 Sulphur Scabiem depellit. 319.
 Status Sanguinis quinam Vere, Æstate, & Au-
 tumno. 70.
 SYDENHAM symptoma quoddam Febris Per-
 niciosæ gravissimum non ut morbum consi-
 derandum censuit; sed ut symptoma Febris
 Corticis simul cum Febre curandum. 114. 115.
 ... Idem Febribus Inflammatoriis Corticem non
 modo non prodesse, sed & obesse asseruit.
 267. Item. 316.
 ... Medicamentorum commixtionem cum *China*
China damnat, excepto vehiculo necessario. 61.
 ... Oblationem Corticis in Subcontinuarum Acu-
 tarum principio videtur suadere. 245.
 ... Intermittentis cujusdam Perniciosæ speciem
 aliquam exhibet *China China* sanabilem. 114.
 ... Illius cautela de non exhibendo solvente medi-
 camento iis, qui Cortice curati sunt. 53.
 ... Evacuationes omnes damnant in curatione In-
 termittentium. 29. 30.
 ... Illius opinio de Causis Intermittentium. 32.
 ... Ejusdem Methodus ad diuturnas Intermitten-
 tes curandas quænam fuerit, priusquam vires
 Corticis satis nosset.
 SYLVII opinio circa Intermittentium Causas. 31.
 ... Ejusdem utilissimum Dogma. 271.
 symboleitas, vel uniformitas plurima Fermento-
 rum &c. Vide. Uniformitas plurima.
 Symptoma Perniciosum non differt a non Perni-
 cioso nisi ratione majoris intensificationis. 138.
 ... Perniciosum a non Pernicioso exemplis de-
 monstratur. 127. 128.
 Symptomata Februm, depulsis per Corticem Fe-
 bribus, nullo indigent distincto Remedio. 64.
 ... Item. 108. 109.
 Symptomata Febris quænam. 261.
 Symptomata Proportionata. Vide, Propor-
 tionata, Symptomata.
 Symptomata Intermittens, si dari potest, Cor-
 tice curabilis non est censenda. 265.
 Symptomatis Febribus nonnullis opitulatur Cor-
 tex. 264.
 ... Hujusce rei aliqua obiter recensentur exem-
 pla. *ibid.*
 Symptomatis perniciosi diagnosi a non pernicio-
 so illustratur exemplo. 127.
 Symptomatis lethaliissimis omnibus comitata Fe-
 bris Cortice curata, & notatu digna. num. v. 221.
 Syncopalis Intermittentis Perniciosæ descriptio.
 124.
 Syncopalis Febris *China China* curatæ, Ægro li-
 cet in agone mortis ferme constituto, Historia
 unica. num. iv. 188.
 Synochos permutatas in Remittentes, seu in
 Proportionatas, Cortice curandas censet Mor-
 ton: non ita Auctor. 268.
 Synochos veras nunquam sanabiles Cortice cen-
 suit Mortonus, quamvis eodem sanabiles dixe-
 rit Febres Continentes. 267.
 Synochum nullam censet ullo pacto sanabilem
 Morton, nisi prius in Periodicam mutetur:
 Sic mutatam semper asserit curabilem Cortice:
 Neutrum facile admittit Auctor. 268.
 Syrupus ex *China China*, præsertim pro Pueris,
 ex descriptione Auctoris. 57.
 Systema Fluidorum. Vide, Fluida in machina &c.
 Systema Solidorum in permixtis laudatur. 40.
 Systema solidorum plura pro certis supponat o-
 porter, quæ talia forte non sunt. 38.
 Systemati Fluidorum adhærere Auctor potius,
 quam Solidorum. 36.
 ... In utroque Systemate æque difficulter expli-
 catur ratio Febrilis periodi. *ibid.*
 T
 TALBOTII, & Asseclarum ejus Methodus in
 exhibenda *China China*. 58.
 ... Non plane laudatur, licet nec improbetur. 56.
 ... Illius præparatio non ac modum efficax, &
 potius diuturno usu, quam ex se ipsa talis. 60.
 Tertiaria Perniciosa, & non Perniciosa differunt
 minus inter se ac differant Tertiaria, & Quar-
 tana non perniciosa. 138.
 Y 4

- ... Differunt enim solum ratione inæqualis intensi-
onis æqualium symptomatum. 138. 139.
... Ita & eorum Fermenta differunt fortasse so-
lum majoris, & minoris intensi-
onis propriæ acrimoniæ, aut dyscrasiæ. *ibid.*
The, Chocolatæ, & Caffee potus. 11.
Theorema inconcussum in praxi est: *Corticem*
adversari Fermento Febrili, quod Sanguini ab-
extrinseco, non illi quod eidem innascitur. 262.
Tincturæ, & Extracta *China China* jucundiora:
sed certior effectus substantiæ illius. 57.
TOZZI opinio de Causis Intermittentium. 32.
... Illius æquivocatio quædam levis circa no-
menclaturam *China China* Auctori dedit an-
sam felicitis curationis citra dissidium. 305.
... Afferit *Chinam Chinam* Epilepsiæ opem fer-
re. 296.

V

- V**ALLESII expositio in Textum Hippocratis
de Perniciosis Intermittentibus. 98.
VALLISNERIUS de INSECTIS plura scripsit,
laude, & admiratione dignissima. 300.
... Dolorem Ventriculi periodice recurrentem
China China sanatum refert. 296.
UBI, QUANDO, & QUOMODO sit adhi-
benda *China China*, sunt tria scitu necessaria
in usu illius. 153.
Vegetabilia Febrifuga suspecta in locum *Corticis*
sunt eodem imbecilliora. 3.
Venæ Sectio. Vide, *Sectio Vena*.
Venæ Sectione, & Purgatione ante *Corticis* o-
blationem si placeat uti, quomodo utendum,
& quibus laxantibus utendum pro varia Fe-
brium, Tempestatunque ratione. 70. 73.
Venæ Sectio, seu Perniciosum magis adhuc red-
dit Fermentum febrile varia dispositio *medii*,
& *termini ad quem*. 134.
Veneni febrilis nomenclatura a *Mortono* usurpa-
ta examinatur, nec, nisi lis sit de voce, faci-
le admittitur. 115. 117.
Ventriculi dolor. Vide, *Dolorem Ventriculi*.
Ventriculus & Intestina non excluduntur absolu-
te ab hoc, quod præbeant vel sedem, vel se-
ditam Fermento Febrili in Sanguinem in-
gressuro. 44.
Vermes amara non videntur necare. Vide, *A-*
mara.
Vermes. Vide, *Lumbrici*.
Verminosa Febris Periodica *Cortice* potest tra-
ctari. Multo magis si verminosa affectio sit
tantum comes, non Causa Febris. 265.
Vesicantia certo dolorifica, incertum est, an
proficua. 13.
Vetula elumbis, ac paralytica, assumptis tra-
ctu temporis libris duabus *China China*, ite-

- rum juvenescere visa est, referente *Mortono*. 298.
Victus ratio in Perniciosis *Corticis* curatis qua-
dam. 149.
Victus regimen *China China* utentibus tale præ-
scribendum, quale indicatur a morbo: nec
enim aliud exigit Febrifugum ipsum. 59.
VILLIS *Chinam Chinam* neque Sanguinem fi-
gere, neque fundere putat, ut alia Febrifu-
ga. 18.
VILLISH Sententia de Causis Intermittentium.
31.
Vini-usus pro *China China* infusione, etsi non
necessarius, non tamen noxius; immo uti-
lis. 56.
Vini usum pro *China China* propinanda minime
noxium esse testatur *Sydenham*. *ibid.*
Vinum, & ab eo prodeuntes liquores, præcipue
vero illius spiritus, experientia videntur spe-
cialiter adversari Lumbricis saltem Terrestri-
bus, & Vitulinis. 301. 302.
Vipera controversum est, an calefaciat, vel re-
frigeret. 11. 12.
Virtus *China China* in omni sexu, ætate, tem-
peramento, ac climate semper æqualis. 13.
Virtus *Corticis*. Vide, *Corticis Virtus*.
Virtutem *Corticis*. Vide, *China China virtutem*.
Virtutes plurimas præter Febrifugam, *Corticis*
a multis tributas, suspectas habet Auctor. 295.
& seq.
Vis *Corticis*. Vide, *Corticis vis*.
Vulcerum læsionibus organicis associatæ Febres,
sive Perniciosæ sint, sive non, *Corticis me-*
delam respuunt. 160.
Uniformitas plurima, seu symbolesitas Fermentum
Perniciosas, & non Perniciosas Inter-
mittentes producentium ostenditur. 138.
Urina post *Corticem* assumptum semper sensi-
biliter augetur, & in meliorem statim aperte
mutatur. 53.
Usus *Corticis* exuberans quandoque scædus socie-
tatis init cum Febris etiam cæteroqui be-
nignioribus, sed refractariis. 148. 149.
Usus *Corticis*. Vide, *Corticis usus*.
Usus Peruviani *Corticis*. Vide, *Peruviani Cor-*
cicis usus.
Usus Matheseos. Vide, *Matheseos usus*.
Utero gerentibus. Vide, *Gravidis*.

Z

- Z**ODIACO MEDICO-GALLICO inserta spar-
sim Opuscula quædam de *China China* usu,
Nigrosolus conjunctim recudit. 8.
... Varioz *China China* præparationes ex eo-
dem Zodiaco. 60.
... Opiata *China China* elegans ex eodem:
ibid.

F I N I S.

AD CRITICAM
DISSERTATIONEM

De Abusu

CHINÆ CHINÆ

Mutinenſibus Medicis perperam objecto

A CLARISSIMO QUONDAM VIRO

BERNARDINO RAMAZZINO

In Patavina Univerſitate Practicæ Medicinæ
Profefſore Primario

RESPONSIONES

JATRO-APOLOGETICÆ

FRANCISCI TORTI

MEDICI MUTINENSIS.

VENETIIS, MDCCLV.

APUD LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

AD CRITICAM
DISSERTATIONEM

De Abusu
CHINE CHINE

Mentibus Medicis perperam objecto
BERNARDINO RAMAZZINO

In Patavina Universitate Publice Medicinis
Professore Primario
RESPONSES

LAURO-APOLLOGETICAE
FRANCISCI TORTI
MEDICI MUTINENSIS

VENETIS, MDCCLV.
APUD LAURENTIUM BASILIUM.
SUPERIORUM PERMISSU, AC FAVORIS.

ALMO INCLITOQUE CLARISS. ET DOCTISS.
MUTINENSIIUM MEDICORUM
COLLEGIO

FRANCISCUS TORTUS S.P.

QUAS ad Criticam Viri Clarissimi Ramazzini quondam nostri Dissertationem, De Abusu Chinæ Chinæ, intuemini Responsiones meas, COLLEGÆ DOCTISSIMI, hæsi aliquandiu anceps an scriberem: hæsi diutius, postquam conscripseram, magis anceps an promulgarem. Re tandem apud memetipsum serio perpensa, ad tria potissime illas me adornasse novi; ad tutelam nempe meam, ad decus Vestrum, ad bonum Reipublicæ. Ex his quod meum est, Viri defuncti Manibus litandum facile credidi: non ita facile, quod Vestrum, quod publicum. Equidem quicquid in Scriptis legitur extincti Professoris, quod Dignitati Vestræ minus conveniat, communive officiat utilitati; id omne ex infelici quodam mei calami Fato, velut ex malo fonte, tum Vobis, tum quibuscunque illud detrimento fuerit, dimanasse, persuasum est mihi mea etenim si quondam de hac materia siluisset Minerva rudis, & citra venustatem veridica; nullus dubito, quin & Clarissimi Opponentis siluisset affabre compta, & Censoria simul Majestate gravis: nec alio fortasse nomine Vos, imo Nos conjunctim omnes, immerito quidem, criminatus est, nisi ut me unum, quasi cæteros seducentem, perstringeret, qui me unum seorsum perstringere quodammodo veritus est, Criticus Auctor. Idem propterea, qui, prima Spectata mali scaturigine, Vobis æque, ac publicæ Rei quadantenus obsuit dum prodesse credidit, calamus meus; damna præter intentionem illata æquum est ut rependat: siquidem iudicio Vestro acri, & limato id congruum censeatur. His de causis Scripta hac mea, qualiacunque ea sint, in manibus tandem Vestris posita volui, Vestro subiecta examini, Vestroque plane arbitrio relicta; ut sortem quamcunque illis destinarint Fata, nanciscantur a Vobis; lucem quoque publicam Vestris primum ex placitis receptura, si Literatorum, Ingeniorumque conspectu haud prorsus indigna reputaveritis; sin minus, nativis in tenebris latere contenta, nec vitam habitura, nec nomen. Quod si ea, faustis forte sideribus obstetricantibus orta, Vestro humaniter probentur calculo; nil posthac illis metuendum credam ab Aristarchis, aut Momis, postquam inter Res Vestras Profanis intemerandas fuerit cooptata, nec ad me amplius, sed ad Vos tantum, qui auctoritate non minus præpolletis, quam robore, ipsorum defensio pertineat. Si vero ex adverso tenues hi conatus mei, sive ut oneri suscepto impares, sive ut Opusculum levius nimis, sint Vobis despectui; accepta saltem sit, precor, hac ipsa mea grati animi erga Vos erga Patriam studiosa propensio. Valete ad annos Nestoreos, VIRI DOCTISSIMI, per quos jugiter bene valet Civitas nostra.

Dabam ex Museolo meo Idibus Octobris MDCCXV.

APPRO-

A P P R O B A T I O

ALMI COLLEGII D. D. MEDICORUM

CIVITATIS MUTINÆ.

R Esponſiones Jatro-apologeticas a Viro Clariffimo D. FRANCISCO de TORTIS, SERENISSIMI DUCIS Medico, & Almi Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Priore, cum ad Patriæ decus, tum ad publicam utilitatem conſcriptas, atque ob id etiam univerſo eorundem D. D. Medicorum Collegio, cui eas humaniter obtulit, quam maxime acceptas, luce ſtatim publica (cæteris, ad quos id pertinet, annuentibus) ipſius Collegii expenſis eſſe donandas, omnes ejuſdem Almi Collegii Doctores unanimiter decreverunt.

Hac die 18. Octobris. 1715.

Joannes Maninus Inclyti Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Cancellarius de Mandato.

IN hujus Divini Remedii laudes non effundar, cum ſe ipſum ſatis commendet.

Ramazzin. de China China verba faciens Orat. 3.

Jatr. argum. pag. 103. Edit.

Patare 1708.

IDem hæc non acrius accuſavit in Senectute, quam antea deſenſitaverat. Quamvis igitur fuerit acutus, ut fuit: tamen inconstantia

levatur auctoritas.

Cicero de Antiocho Philoſopho ſermonem habens

in Lib. Acad. Quæſt. qui inſcribitur, Lucullus.

P R O L U S I O
A D
DISCEPTATIONEM
UNIVERSAM.

Et Scribendi Occasio.

IX sub extremos Octobris dies anni proxime elapsi 1714. ad captanda bidui spatio, ne completi quidem, rursus otia fecissem: cum mihi forte ab Amico favente communicæ, in manus incidere Constitutiones Epidemicæ Mutinenses Clarissimi quondam Viri D. Bernardini Ramazzini, mense Julio ipsiusmet anni Patavii reculæ, addita ad calcem nova Dissertatione Epistolari ejusdem Auctoris *De Abusu China China Ad D. Bartolomeum Ramazzini Nepotem suum Mutina Medicinam facientem*. Constitutiones ipsas sicco, ut fatear, pede prætergressus, ut qui primam earum editionem alias lustraveram, in Dissertationem tantum adjectam curiosos oculos statim contjeci ea. Ipe, ut argumentum nec parvi ponderis, nec modicæ utilitatis, quod pridem & ipse in Therapeutice meæ Speciali enucleandum assumpseram, rursus a Viro Cl. majiori saltem venustate, majorique eruditione absolutum intuerere. Sed meam profecto non parum fefellit expectationem eventus; non enim Chinæ Chinæ abusus tantummodo jure, ac merito reprehensibilem, in ea Lucubratione damnatum legi (cujusmodi vitium, nedum obiter pluribus in locis Operis mei, sed ex professo per integra Libri Capita, indicatis singillatim cunctis erroribus & ipse perstrinxit) verum etiam invisio abusus nomine usum ipsum rationalem, arque methodicum, non sine plurima quidem admiratione, haud raro no-

tatum vidi, vanisque potius, si fas est dicere, terriculamentis, quam rationibus, sincerilve experimentis, a Viro cæteroqui doctissimo tentatum ubique, acriterque persæpe etiam rejectum.

Præconceptam adhuc admirationem id magis adauxit, quod Vir Clarissimus istiusmodi abusus crimen, de quo potiori forsitan jure plurimas alias Regiones culpæ poterat, Mutinensi duotaxat Urbi, quam diu coluit loco Patriæ, fidenter objecerit; & quidem fidenixius unius tantum præoccupati, Relatoris, huic Remedio tunc temporis plus quam par fuisset infensi, dolens usque adeo scandalum hoc, atque perinde ingemiscens, ac si de immanti Civium omnium ageretur excidio. Hac idcirco, utinam non affectata, sollicitudine percitus, totum fere Mutinensium Medicorum cœtum vehementer impetens, ac de enormi Chinæ Chinæ abusu usque ad quotidianam Aegrorum internecionem Paragrapho 48. suæ Dissertationis insimulans, spreta quasi ut pusilla, vel ut imbelli hæc multitudine, minime veritus est in cavernam ut ajunt, formicarum inspuere: cum alioqui multos caveas sic necesse, qui singulos non metuit. Nihil tamen ex his, fateor, tanti penes me valuit, ut proinde præcipitem illico manum calamo ad-moverem: neque enim mea tunc interesse credidi, Medicos omnes contereaneos ab opposito crimine vindicare, multoque minus refellere quemlibet de Peruviano Febrifugo male-sentientem, quantumvis immerito. Præter-

quam

quam enim quod nimis operosum hoc foret, tanta insuper mei ipsius me non tenet fiducia, ut alios, qui sui dñe sunt juris, placitis meis acquiescentes audacter velim, aut a propriis dimovere arroganter contendam.

Id unum præ cæteris nequivi aut satis mirari, aut tacitus præterire: Cl. nempe Virum, quem paulo ante in Therapeutice mea non amplius, ut olim in Constitutionibus suis Epidemicis, Chinæ Chinæ parum propitium, sed mutata sententia maximum huiusmodi Remedii Patronum, imo & argumenti mei Fautorem asserui pag. 281. ad 282. 283. 310., ab hoc ipso asserto, palam, & publice a me ibidem promulgato, adeo discrepasse in hac nupera Dissertatione, ut non modo quicquid Peruviano Cortici adversum in iisdem Constitutionibus protulit, in hac Dissertatione confirmavit, verum etiam hanc, illis recens recusus velut quid plane cohærens annexam, ulteriori contra hec Remedium, meamque Praxim sine stre detortam asperserit acrimonia. Quæ sane omnia apud Lectores Operis mei, quibus forte minime visæ sint Viri Cl. Lucubrationes, liberalem Chinæ Chinæ usum adusque sidera effertentes, me jam vel inconsultæ levitatis incusant, si mentem illius haud satis attigisse dicar, vel aperti mendacii, si de industria credat contemnerasse.

Turpes hæc notas haud leviter perhorrescenti cum se mihi obtulisset illud Boetii *De Consol. Phil.*, eos nempe, qui crimen aliquod affixum ferunt, videri meruisse, quæ perferunt, ne silentio meo propriæ simul existimationi videretur deesse, & publicæ, quæ magis cordi esse debet, utilitati, rem totam in propatulo ponere evestigio decreveram, quippe de Cl. Viri scriptis æque ac de meis, nec non de quocumque controversæ praxeos usu intime conscius, ut versatilem, sed male tornatam illius, modo *Paliati*, modo *Togati* opinionem, incudi quoque meæ paulisper redderem. Qui itaque gregarium quemlibet, Sciolumque contra scribentem, vel sibimet adversantem nequaquam fuisset moratus, nec unquam morabor, a censura nihilominus Famigerati Scriptoris, sua simul & mea in detrimentum Reipublicæ infirmare molientis, haud modice, ut par erat, timendum duxi; ne scilicet ii saltem terrentur, quibus Causæ integræ momenta minime perspecta essent; neve beneficium, quod Praxi Medicæ deferre fueram conatus, in suspicionem intentati maleficii veniret. In id autem tria potissimum assumpseram demonstranda; *Primo* nempe, Virum Clarissimum sicuti in enunciatis Constitutionibus suis parum amicescit de Cortice Peruviano, ut videre est in Constitutione anni 1690. num. 15. & num. 47., & in Constitutione unica trium annorum 1692. 93. 94. num. 32., & num. 56. (siquidem in Constitutione anni 1697. illum commendaverat num. 34. & n. 37.) ita postmodum constanter per annos tredecim subseqentes, nempe ab anno 1700. usque ad 1712. inclusive, quo tem-

pore meum Tractatum edidi, mirifice non solum, sed & magnifice sensisse de eodem Febrifugo, solemnitèrque pluries, ac pluries scripsisse oppositum, ac scripserit tam in illis Constitutionibus, quam in nupera Dissertatione; ipsum videlicet Corticem, ejus usum, & repetitum, & liberalem, ejusque vim super omnia, quæ hæctenus inciderint, Febrifuga eximiam, miris laudibus absque ulla limitatione prædicando, & connumerando inter potentiora, humanoque generi magis proficua divinæ munificentia donu: *Secundo*, Virum earundem in hac sua Dissertatione, ubi iterum labitur in priorem, imo & pejorem sententiam, in hoc probabiliter aberrare, quod nonnullis in rebus vere rationabilibus; & bonæ praxi consonis, in quibus non sine lepore quodam affectat ostentare semetipsum a me non modice discrepantem, tantum abest ut vere discrepet, quin potius illa eadem volens nolens repetat, consule licet, quæ ipse ordinatim, ac per extensum in Opere meo prius exaraveram: quod sane a me non parvi faciendum, ob spectabilem cæteroqui Viri Famigeratissimi auctoritatem, ubi ea mecum vel invita coincidat. *Tertio* tandem, eundem Scriptorem, ubi revera dissentit a me, non modo hallucinari per plurimum, & a meliore praxi deflectere; sed & æque dissentire a se ipso suisque publicis assertionibus, imo (tribuat id quivis ætati, impeditæque valetudini, libenter annuam) ab ipsa sapientis Facti veritate. Id elucescit quam maxime, ubi adductis in medium peculiaribus casibus Denatorum, qui Viri Cl. mihi socio, quandiu agrotaverunt, curæ meæ fuere commissi, Chinam Chinam, quam ne per somnium iisdem præscripsi, si non aperte obitus illorum Ream, enervem saltem, atque frustraneam conatur ostendere ad sanandas Perniciosas eorum Febres quas olim pro præcipuo meæ Therapeutices argumento selegi, & pro objecto activitatis Chinæ Chinæ, adversus eas in summis etiam angustiis lethalibusque circumstantiis eximiam.

Jamque manum Operi cœperam admove-crebrisque memoratæ Lucubrationis marginem universum consperferam notis, ut iisdem postmodum ordinate digestis uteretur ad concinnandam longiusculam Dissertationem; cum ecce nil tale expectanti delatum est mihi nuncium infaustum de Obitu Viri Cl. repentino (quod vere dolendum) fato sublato Nonis Novembris ejusdem anni 1714., dum octogesimum primum ageret, felici etiamnum pollescentis mentis acuminis, ætatis annum. Casus profecto iste plane inopinatus ab incepto opere calamum statim retraxit, ne scilicet Viri Celebris, mihiq; alias amicissimi Manibus, cineribus adhuc repentinis insensu videretur, quasi cum Protogene mortuo bella gerere satagerem, aut Leoni exanimi barbam vellere: cum ea præsertim in hujusmodi contentione, ubi nonnihil asperit lacessitus quis fuerit, difficillima sit temperantia, quæ omnem excludat acerbicem; quid enim

enim est, aiebat Tullius, *quod contra vim, sine vi fieri possit*? Seposito itaque consilio Dissertationem animo jam conceptam condendi, & cuncta, quæ sparsim annotaveram, ita conrexendi, ut Auctorem salibus, distictisque distictissimum ubicunque me conficasset, vicissim reficando, servata semper utriusque dignitate, pro ingenii viribus retaliarem (si namque illi Machæra aderat, nec mihi deerat Veruina domi) decentius, ac laudabilius duxi, ipsas tantummodo Animadversiones, seu Responsiones meas, non quidem nudas, quales a primordio mihi excidere, sed eousque tantum adauctas, quoad fert mera, & inculpabilis desentio mea, insimul consarcinata, eodem plane recto contrariæ Dissertationis ordine, quæ me certe præ aliis Urbis hujus Medicis, etiam (si fas est dicere) nonnihil intemperanter, vellicat.

Hanc quoque nihilominus operam, extincto Antagonista, multo magis ac antea facile dimissilem, si de una mea ipsius tutela actum fuisset, præsertim ne viderer parte in re medica, & in cultiori Philologia Viri Cl. gloriæ invidere. At (quæ & ab initio potissime ad scribendum me impulit causa) cum de totius agatur negotio Reipublicæ, cujus vitæ, aut incolumitati necesse est modo, ut alterutrum nostrum noceat sententia, hanc idcirco Provinciam minime deferendam censui; imo potius eidem aperiendum esse Reipublicæ, quam ex parte lateat error, & quam veritas: id quod, omni temore vilis ultionis, aut turpis cujuslibet amulationis affectu, mihi plane licere crediderim. Et sane quidni liceat, cum idipsum religiosissimi doceant morum Censores? quos tamen hic immiscere minus opportunum putassem, nisi prius Cl. Auctori longe leviori de causa (ut scilicet vanum quemdam Seculi morem pie sugillaret) placuisset uti auctoritate Sanctorum Patrum §. 49. lue Dissertationis. Unam igitur inter tot, quæ prosterant, huc libet transferre D. Basilii sententiam, nedum permittentis, sed & expresse monentis, ad criminationes hujusmodi (sunt hæc illius verba) *tacendum non esse, non ut contradicendo nos ulciscamur, sed ne mendacio inoffensum progressum permitamus*: quod quidem hic maxime videtur cavendum, ubi fallacia dogmatis, auctoritates vel nullius ponderis, vel mutilæ, minusve sinceræ, & apocryphæ tandem narrationes (omnia namque singillatim ostendentur talia) damnosam facile praxim valerent in Antem inducere. Quæ cum ita se habeant, ut in progressu poterit sensim dignoscere quilibet etiam in re medica nequaquam veritatis, ipsius potius indigentiam rei, quam vota mea me expleturum dicam, si positis in mutuum conspectum rationibus a nostrum quolibet hinc inde deductis, Opus tandem meum defendere mihi haud difficulter obingat, nebulæque omnes perfecte discutere, quas eidem Operi, sive directe, sive indirecte, offundere vitis

est Cl. Auctor. Vindicato autem a velicatio-nibus, imo & cavillationibus Viri Celebris Tractatu meo, minutiori postmodum obstrepentium, aut objurgantium plebeculæ, de qua sane minus laboro, quam de Ranis palustribus, videbor mihi quodammodo fauces præclusisse. Sic & publicam utilitatem, & rem meam, & Collegarum tandem meorum, imo Patriæ totius dignitatem una tuebor. Nec proinde mihi tam iusta causa compulso, neque laedere quemquam, sed respondere meditati, severior quispiam Judex audeat obtrudere.

Nullum cum victis certamen, & athere cassis unquam probari. Occurrat namque verbis Erasmi, & potiori quidem jure, ac pro sua Causa occurrerit olim, aut decertarit Erasmus ipse Apologia ad Libros prædefuncti Alberti Pii quondam Carpensium Principis, quæ sic habent: *Vehemente invidiosum habetur scribere in mortuos, & ut ajunt, cum Larvis luctari. Sed quid facias, si in te scribant mortui, & impingant apud totius Orbis Tribunal, ad qua connivere non decet? Valeat pro-verbium, Non esse luctandum cum Larvis, nisi contra proverbium mordent mortui. Fugit Apis; sed in vulnere reliquit aculeum. Non est, quem referiam, sed est, cui medear. Est, cui medear, inquam: patriæ quippe Accademix dignitas læta (ut singula recolligam) vulnerata commentitis saltem in historiis veritas, & periclitans ob panicum terrorem incussum tot Aegrotantium salus, medelam profecto nullis dissimulandam officiis expostulant.*

Priusquam tamen pensum hocce peragere aggrediar, Febrifugique insontis æque ac benefici partes suscipiam; a proposito minime alienum putarim, generalem quandam equivocationem, in scriptis Viri Cl. passim obviam, de medio tollere; qua nimirum detentus ille, conatus suos vel minime ad rem, vel proliis inaniter exerit, Secutum, ut est in adagiis, adhibens ad referendas fores, & Clavem ad findenda ligna. Eiusmodi autem fallacia nullo statim negotio submovebitur, ubi quis animadvertat, Remedia medica duplici respectu posse pro noxiis, aut saltem pro suis spectis haberi, nempe, vel ratione sui, vel ratione inopportunæ administrationis, sive deinde hæc referatur ad morbum, sive ad tempus, quorum alterutri remedium non congruat, sive ad utrumque. Priori modo suspectus, aut noxius esse poterit usus exempli gratia Medicamentorum Purgantium, præsertim validiorum, ob solam videlicet acriorem, & irritantem eorum substantiam ex se nocendi capacem. Altero autem modo, scilicet ratione intempestivæ administrationis, non solum Purgantia, Narcotica, aliaque plura, quæ utramque certe exceptionem patiuntur, sed præterea quotquot sunt in Medicina remedia, quotquot in Mundo alimenta, possunt obesse. Atque hoc nomine minime negaverim, ut pluries falsus sum in Opere meo, suspectum

Etum nonnunquam dici posse usum Peruviani Corticis, quantumvis ille ceteroqui sit revera Remedium supra omnia Pharmaca, tum micissimum, & suapte natura prorsus innoxium (quippe quod sine humorum perturbatione, spirituumve irritamento, aut dissipatione, suum munus absolvit) tum etiam efficacissimum in eo præstando effectu, cui illud præordinavit, cum condidit, Divina Bonitas, scilicet in sistendis, atque delendis Febribus illis, ad quas extenditur ejus activitas. Adeoque si vis huic Febrifugo ingenita, efficax, & ex se nunquam inanis, transferatur ob nimiam Medici confidentiam, aut imperitiam, ad alios usus extra illius ditionem sitos, vel etiam ad ordinarios quidem, sed quorum non sit rationabilis opportunitas, eo certe calu, vel inutile illud evadet, vel forte noxium, non quidem ratione sui, sed ratione administrationis minus castigata; si videlicet, vel in Febre, quæ suapte natura ipsius Corticis medelam respuat, usurpetur, vel in ea, quam forte suppressere sit nefas, utpote *depuratricem* Fluidorum, & *cujusdam quasi lixivii loco* (ut in eodem Opere meo locutus sum pag. 67. & alibi) *serdes sanguinis vere abluentem*, vel denique in ea, quæ ex una parte nondum debitam maturitatem acquisivit, & ex alia nullum portendit periculum, vi cujus ad suppressionem, aut extinctionem illius statim, ac præmature sit deveniendum. Hæc profecto Medicis incautis nonnunquam haud satis perspecta, nonnunquam etiam ante præcipitem Corticis oblationem neglecta, vertuntur postmodum ab iis ipsis post oblationem, vel irritam, vel minus felicem, in crimen, & contumeliam illius, quantumvis inlontis, eosque sero *pœnitent hujusmodi remedio usos fuisse*, cum potius deberet pœnitere, se illo perperam fuisse usos.

Contra nonnullis, æqua licet hallucinatione detentis, fors identidem favet opposita. Hi namque Febres, nedam Intermittentes, sed & Continuarum naturam non parum redolentes, imo & quadantenus vere præferentes, quovis etiam earum tempore, fortuita Corticis oblatione nonnunquam feliciter curant (quod non raro quidem, sed non perpetuo contingere debere sum conscius) absque ullo etiam subsequente Agrotantium detrimento; quo fit persæpe, ut ab iis nimium gloriosa, adeoque vana Indo huic Aëtiopyretico tæxantur elogia; illud videlicet indiscriminatim posse ad Febres omnes, tam Continuas, quam Intermittentes, quocumque etiam earum tempore suppressendas, & cum eventus certitudine, & impune penitus utiipari. Has ob causas Scriptores quamplurimi, haud satis, ut reor, remedium experti, in Classes abeunt oppositas, quarum una uni vitio adhæret, & altera alteri; pauci enim vere sunt, qui medium teneant iter tutissimum, paucis videlicet prælucente, quod Regiam præmonstret viam, claro lumine veritatis, aut constantis experimenti. Nimirum & in hac Gymnade ceteroqui satis frequenti,

Plures Thyrsiferos, paucos est cernere Bacchos.

Cum vero in praxi frequentissima occurrat, vel saltem videatur occurrere, administrandi hujusce Febrifugi occasio, frequenter quoque contingat facillimum est, vel quod usus in abusum transeat penes audaciores, vel quod abusus metu, a recto etiam usu quis meticolus absteineat, ut de Phlebotomia, aliisque præsidii in peculiaribus quotidie casibus videamus accidere.

Abstineo ideo, ut ausim quemquam refellere; qui huic farinæ suum inesse fursorem asseveret, ut in vastissima materia medica cuique farinæ suus inest, sive de Remediis Pharmaceuticis, sive de Chirurgicis sit sermo; quibus equidem omnibus usus rationalis pretium comparat; irrationalis adimit. Hæc ego potissimum de causa hanc eandem farinam repetitis non semel laboribus pluries, ac pluries excusam, in Therapeutice meæ jamdudum trajeci. Sectevi quippe, qualis Pistorum mos est (si quidem per similia hujuscemodi liceat prolixius rem declarare) pluribus veluti distinctis, sæpiusque pertentatis Incerniculis, tum crassiorem, tum tenuiorem fursorem, quoadusque purissimum, & plane impermixtum illum collegerim pollinem, unde non rubidus, aut secundarius panis.

Sed tener, & niveus, mollique filigine factus in elcam venire potius est quam maxime vtilem. quæ nempe vel prope morituri auxilio sit præsentaneo. Hæc quidem omnia membratim, ac per gradus me præstitisse reor, materiam universam partitis vicibus minutissime perscrutatus, cum primo statim loco Febres *Continentes* omnes, quotquot sunt) tam *Solitarias*, quam *Comitatas*, tam *Essentiales*, quam *Symptomaticas*, turmatim a ditione Corticis ablegavi, remanente, pro suscipienda illius actione, confertissimo agmine *Vulgarium omnium*, seu *Benigniorum Intermittentium*, quibus tamen nulla fomentum præbeat Vitæcerum, aut Solidi cuiusquam labes. Id ipsum diligentius adhuc peragere mihi sum visus, cum nonnullas iterum Febres, tum Periodicas, tum Periodicis similes, sed suapte natura vere *Continuas*, videlicet vel *simpliciter Remittentes*, vel etiam *Proportionatas*, sæpe a proficua hujusce remedii administratione sejunxi, retentis iis Periodicis simul, & Continuis Febribus, quæ contra suapte genio vere *Intermittentes*, sed fortuitam quandam continuitatem nactæ, cujusmodi sunt *Subintrantes* omnes, ulu pariter Peruviani Corticis prudentes adhibiti haud difficulter fugantur, non amplius redituræ. Ultimam denique manum materiæ incernendæ, Cribro quodam peculiari, & Medicis hætenus ferme omnibus intentato, me imposuisse persuasum habeo, cum Febrium earundem *Intermittentium* quidem, saltem *abortu*, sed nihilominus quam maxime *Perniciosarum*, curationem indigitavi, eodem Febrifugo, certa quadam, & speciali regula ministrato feliciter absolvendam, non modo tunc cum Febres

Febres illæ, moris cæteroqui maxime subdoli, atque maligni, tempestive possunt dignosci, verum etiam non raro postquam curantes Medicos decipere, Ægrumque ad id redegere, ut iam totus algens, pulsusque præditus ferme nullo, ac non amplius perceptibili, Nyctæmeri, no tantum spatio distet a morte, nempe a futuro Paroxysmo, citra dubitationis aleam lethali.

Hic sane hujuscæ Farinæ purus putus Flos est. Portionibus cæteris, utut summe utilibus, non nihil tamen tenuissimi saltem Furfuris inesse nequaquam negaverim, idest, ut aperte loquar, non negaverim, locum forte quempiam Superstitiosis quibusdam etiamnum in illis relinquæd scrupulositates, ineptias, atque sophismata pertinaciter obtrudenda, ut mercem hanc utilissimam reddant in dies abjectiorem. Atque his, palato meliora etiam nauseante instructis, liberum sit expuere quod non aridet, meque habebunt minime repugnantem, qualem in Opere meo apertis notis memetipsum sponendi. Minime vero me talem polliceor, ubi agitur de purissimo, mundissimoque hoc polline, quem postrema diligentia excussum secrevi, & cui ædopol nihil est, quod vel a dicacioribus queat opponi. Cum itaque intentum unicum, vel saltem primarium hoc sit Tractatus mei, docere scilicet recensitarum Februm Perniciosarum medelam, Peruviano Cortice peculiariter usurpato instituendam, cætera vero reliquas Febres respicientia, sint mera additamenta, cuiusvis arbitrio vel ibidem relicta, idipsum est, quod opposita, sed vera, & solida adminiculante experientia, turpem falsitatis, aut vanitatis notam præferre debet evinci. Quod si quis in Opus meum animadvertens, hoc, quod potissimum dixi, contendat evertere, evincat quoque simul necesse est, crimen esse in Medicina, certo servare hominem cæteroqui certo pereuntem, si per Remedium id fiat quotidie obvium, de quo tamen quis ambigat, an Empiricum illud sit, an Methodicum, & an perpetui, an temporanei tantum quandoque levaminis.

Materiam hanc universam Farinæ nomine hæctenus vocitatum, & recensita hucusque sedulitate particulatim secretam (patere Lector coactum assumptæ semel allegoriæ satis apposite rem explicantis progressum) totam denuo recens incernere aggressus est Cl. Ramazzinus. Et quidem quicquid ipse partite, nec sine labore segregaveram, ille primo commiscuit iterum, atque turbulenter confudit; dein uno tantum exilissimo, ac pene imperforato ad opus suscepto pollinario Cribro, materiaque, quanta illa exitit, nonnisi leviter excussa, vix tenuissimum collegit Pollinem; non illum tamen, qui meliore pollens substantia, in egregium panem solet evadere, sed volatilem illum, qui parietibus, ubi pinxitur, adhærere consuevit, ex quo nonnisi infirmissimus panis confici potest. Præposteram hanc cribrandi, aut incernendi normam visus est ille procul dubio tenuisse, cum usum omnem Peruviani Corticis ad unum

Terti Respons. ad Ramazz.

tantum, vel alteram Drachmam contraxit (semel oblatam, & quidem in diuturnis durat intermissentibus, ad imperandas aliquot dierum inducias. Reliquam Materiam universam utilissima adhuc abunde refertum Farina, nomine Furfuris, & recrementi, nedum inutilis, sed & noxii, plane rejecit, imo & projecit. Uno verbo (ut a Pistoria tandem ad Medicam Artem rem contraham) in id potissime nervos intendit, ut quas deleveram difficultates, iterum suscitaret, ne minimum quidem easdem promovens, crambemque jam coctam recoctioni plane fastidiendæ rursus exponeret. Demum in eo totus fuit, ut peculiaris, distinctaque probationis defectum, quo persæpe laborat, oscitaturque jejuna illius Dissertatio, Rhetorica identidem suppleret industria, clamans undequaque, declamansque, Americanum istud Febrifugum non tam facile, nec tanta copia, ad uncias videlicet integras in Vino infusum, pluries in die, largaque Dosi, ut Mutina fieri solet, indiscriminatum esse exhibendum, sed modo adhibito: quandoquidem remedium istud empiricum prorsus, & amethodicum noxas plurimas solet progignere, & ob improprium illius usum, & ob occultam ejusdem malitiam. Quibus omnibus generaliter, & indefinite hic illic prolatis, quin plurima insit veritatis species, forsitan ambiget nemo, sed factò, ut decet, scrutinio, pro quantum vacuitatis subest, deceptionis, & falsitatis! Si quispiam igitur rumoribus hinc Viri Cl. fortasse præventus, calculum præcocem opinioni illius statim apponendum censuerit (quod consuevit facitare nonnemo) suffragium tantisper suum æquum est ut suspendat: *Scelestum liquidum, & crum. dele. judicium est, si quid statuatur antea quam cum accusatione comparata sit defensio*, clamat Lucianus *De non temere credendo calumnia*, subdens insuper illud Phocylidis.

Ne Judex fueris, partes ni audiveris ambas.

Ad hæc ego respiciens, e re fore cenlui, priusquam ad criticam Cl. Auctoris Dissertationem meas Responsiones apponam, Propositionum Lucubrationis illius, æque ac Therapeutices meæ, summam præmittere, ut ex iuxta posite utriusque nostrum germano sensu, clarius inde elucescat consensus, ac dissensus noster: mox erutis ab eadem Dissertatione posterioribus textibus Peruviano Cortici insensis; aliis vero e directo constitis eidem Cortici apprimè faventibus, quos ex variis Cl. Auctoris Operibus, ante meæ Therapeutices evulgationem editis, placuit excerpere, atque transcribere ad literam, quid ab utrisque simul collatis resulter, haud frustraneum credidi nudisterminis, & citra fucum exponere; ultimoque tandem loco ipsam Viri Clarissimi Dissertationem in Paragraphos concisam (quam percurrenti si forte alicubi hæreat aqua, sciat is, primi Exemplaris, non secundi, prout jacet illud hic adamussim recusi, id esse vitium) cum Notis meis membratim respondentibus, pro pleniori, nedum Professorum Artis, sed & aliorum quoque Eruditorum notitia subnectere.

Z

An

An vero per hæc omnia neverim quod Colo
aptavi, scilicet an satis ostenderim, casum li-
cet, ac interrupte, Virum Cl. malo suo (quod
ajebat Seneca *De Vita beata*) vim suam exer-
nisse, ipsūve clare demonstratum vel præter-

intentionem nonnumquam consentientem mi-
hi: ceterum præter rationem prorsus, & a me,
& a se, & ab ipsa re dissentientem, *Judicet*,
ut verbis illius utar, *Judicet*, inquam, *qui cor
sapit*.

DISCREPANTIA

I N T E R

Clarissimum RAMAZZINUM, & Me,

S I V E

SUMMARIUM

*Propositi Cl. Ramazzini, ex illius
Dissertatione fideliter
excerptum.*

OPinatur ille in hac Dissertatione (quidquid alias senserit) Chinam Chinam posse obesse Febricitantibus, tum ratione tempestivæ suppressionis Februm, tum etiam ratione *malitiæ* cujusdam *occultæ* illi insitæ, quam pluribus in locis innuit, sed nusquam probat. Ex eo pariter quod *occulta* sit *virtus febrifuga* illius, arcanusque modus, quo ipsa operatur in nobis, cum nullam sensibilem pariat evacuationem; imo ex eo quod in Europa quicquam ei analogum non reperiatur in Vegetabilium familia, concludit ille, rationalem esse non posse hujusce Corticis usum, sed *mere empiricum, & amethodicum*. Experimenta enim, ad explorandam ejus virtutem antifebrilem hætenus instituta, etsi plane non improbet; plurimis tamen hallucinationibus putat obnoxia, ut inde nil utilitatis quis valeat eruere.

Illam æquo animo nusquam admittit, nisi in *diuturnis* tandem *Intermittentibus*, salvis etiam limitationibus infra recensendis: & quidem semel tantum exhibitam *ad drachmam unam; vel duas*, ad impetrandas aliquot dierum inducias, ut nonnihil reparentur vires,

*Propositi mei saltem præcipui, ex
Therapeutice meæ Speciali
fideliter excerptum.*

OPinor ego in Opere meo, Chinam Chinam nonnunquam obesse posse, ut possunt omnia Remedia selectiora, omnesque etiam cibi, quantumvis optimi, si *intempestive* illa usurpetur, hoc est si per eam aliquando sistantur Febres, quas expediat omnino sinere progredi, vel si sistantur præmature, quæ serius tantum essent supprimendæ. Posse vero ipsam obesse ob *malitiam occultam*, quam habeat, vel ex eo quod *arcana* sit illius *virtus febrifuga*, nedum non consentio, sed oppositum rationibus, auctoritatibus, & experimentis satis abunde conor ibidem ostendere.

Illam in Intermittentibus omnibus admitto quidem, cum adest indicans; sed ut ab aliis vel invite admittatur insudare detrecto: neque enim hic est Therapeutices meæ scopus præcipuus. Hanc unam tamen limitationem adjuncam volo, ut scilicet Febres hujusmodi tunc solum curentur Peruviano Cortice, quando naturam *Corruptivam* habeant, vel sensim adipiscantur; secus si *Depurative* sint, vel tales probabiliter sint evasuræ: tunc enim Febres sui ipsius, suæque causæ Remedium esse sum fasus. Adeoque ferme ridicula Quæstio est penes me disputare, an Febris aliqua curanda sit ope Chinæ Chinæ, an *alterius* cujusvis *Specifici Febrifugi*; si etenim ea vere sistenda sit, nec melius, nec certius id assequi licet, quam usu Peruviani Corticis. Sed prudentis Medici est potius quærere, ac serio perpendere, num vere eam Febrem sistere expediat, & an eo tempore, an alio; quod ex dignotione *Depurativi*, aut *Corruptivi* Februm generis plane dependet. Quomodo autem dignoscantur ab invicem hujusmodi *Depuratoria*, aut *Corruptiva* Intermittentes, ibi per extensum docentur Tyrones.

Et quia ego relapsum Sanatorum in pristinas Febres, quas *Corruptrices* centui, cum Chinam Chinam præscripsi, prohibere conor pro viribus: idcirco Remedium semel oblatum, pluries cum *moderamine* repeto. Dosis tamen

vires, quemadmodum fieri solet oblatione Opii ad sedandos dolores. Cæterum usum repetitum, aut diuturnum improbat, ne illo scilicet impediatursus Febrium, quas iterum expectandas, exoptandas, imo & excitandas dicit remedii loco; nisi enim redeant, male consultum putat rebus Ægrotantium: ignem namque febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere, novum non esse commemorat.

Liberaliorem illius usum in quibusvis casibus aperte damnat. Et licet de hoc generaliter tantum, & nonnihil etiam hyperbolice loqui videatur, quasi pro certo habeat, exuberantem admodum Chinæ Chinæ profusionem fieri *Mutinæ* (Urbem quippe hanc inter tot reprehendendam feligit) quia tamen nulla alia uspiam reperitur taxatio licitæ dosi, quam supra recensita unius, vel duarum ad summum drachmarum, quamlibet idcirco dosim, quæ hanc excedat, ab eodem damnari censendum est.

Quamvis autem, ut dictum superius, in Febribus Intermittentibus, tunc solum cum illæ nimis protractæ Ægros fatigant, Drachmam unam, vel duas Peruviani Corticis admittat, præscribatque juxta Methodum sanioris, ut ait, ætatis suæ; nihilominus eundem Corticem locum opportunum minime habere autumat in Regionibus, Anni temporibus, Aerisve Constitutionibus humidis; in siccis vero felicius, sive, ut castigatius loquatur, minori damno inquit exhiberi. In temperamentis pariter Pituitosis Febrifugum hoc suspectum putat: adeoque Corpulentos, & præpinguis homines in Cachexiam sensim delabi, ac tandem longum post tempus obire, se observasse refert. In temperamentis vero Melancholicis graves adhuc

mea minime transcendit in hujusmodi Febribus dosim *vulgarem*, imo plurimis etiam vulgaribus *parcior* est. Primo siquidem haustus non excedit unquam *Drachmas duas*, quod summum est. Alias *sex Drachmas* ad summum pariter impendo *trium hebdomadarum spatii* ad præcautionem. Atque ita quantitas universa *uncia unius* pondere continetur. Nonnunquam etiam, ubi lentiotem curationem citiori præferendam putem (ut si præ sola Febrium diuturnitate Chinam Chinam præscribam) per *semidrachmas* tantum, ad *quindecim* circiter dies exhibitas, negotium absolvo.

Ingenue tamen ibidem fateor, me raro in *vulgaribus* Intermittentibus Corticem præscribere consuevisse, quippe quas sæpissime, ac quibusdam potissimum tempestatibus, pro *Depurativis* habeo, melioremque eo casu, cæteris paribus, reputo curationem sponte Naturæ absolutam, ubi liceat eam sperare, quam Specificorum, sive *China China* adjumento quaesitam. Imo si quando ob suppressam, vel ad *preces* Ægrotantium importunas, vel ob metum forte *præcoccem*, qui me corripuerit, Febrim, aliqua mihi suspicio incidat de Febrifugo nonnihil præmaturæ administrato: Febris autem ipsa non multo post redeat: diuturniorem eocalu illi cursum denuo permitto, priusquam remedium repetam: illudque etiam sæpe non repeto, quoties Febre rationabiliter quoque depulsa, sed nihilominus redeunte, *levior* est, & ad spontaneam solutionem facile vergens illius recurrit.

De sexuum, ætatum, temperamentorum, institutorum, vitæ, & similium diversitate *accidentali*, & quo ad Chinam Chinam exhibendam, vel non exhibendam plane *superstitiosa*, non minus quam ad tot alia, quæ sine hisce cautionibus quotidie offeruntur Remedia, sumparum sollicitus; atque ad ea omnia tantum respicio quo ad dosim plus minus *liberalem* usurpandam, ut in aliis quoque Pharmacis præscribendis mos est, & quo ad vehiculum illius plus minus activum, aut energeticum seligendum. Cæterum indicationem offerendi, vel non offerendi, sumo a *natura* & *causa* Febris, nec non etiam ab *accidentibus* ejusdem, si *graviora* sint præter ordinem. In hunc finem ipsam Febrium omnium Periodicam naturam diligenti indagine pluribus in locis Operis mei ex instituto prolequor, & Causas illarum productrices inquirō, placita Scholarum, tam Veterum, quam Recentiorum perpendens: atque inde ad quævis medendi Systemata, & ad qualvis Scriptorum Hypotheses accommodatum esse Peruviani Corticis usum, pro curandis in quovis subjecto isdem Periodicis Febribus, luce meridiana clarius ostendo.

Viam nullam fluida nostra *figentem* Chinæ Chinæ inesse, & rationibus, & practicis experientis perspicue demonstro, admittoque solum in ea Fermenti febrilis *absorptionem* meliori quo possim mechanemate explicatam. In quo sensu si quis contendat, a Peruviano Cortice *figi* nudum ipsum febrile Fermentum, dum ab illo

adhuc noxas Chinam Chinam parere, nervose asserit, de humoris atrabilaris ferocia ibidem nonnulla commentus.

Sed & insuper sexus, ætas, & vitæ conditio parum proficuum reddere solet, ipso Judice, Peruviani Corticis usum. Talem reputat, ut summam dicam, in Pueris, Adolescentibus, & Mulieribus, exceptis gravidis, & ope-rosis, cujusmodi sunt Texitrices, Lo-trices, & servilibus operibus addictæ. Item ablegat a Monialibus, ab ædibus Nobilium, & Potentium virorum, & tandem (quod fortassis erat illi inten-tum primum) a Principibus; tutio-remque usum habere antifebrile istud in Populari gente, quæ ex manuariis operibus victitat, quam in cæteris qui-buscumque, tandem concludit.

Neque vero illud prætereundum, quod quamvis hujusmodi remedium admittat semel tantum in diuturnis Fe-bribus, ad impetrandas aliquot die-rum inducias; nihilominus neque id plane tutum censet, omnibus licet expletis conditionibus supra recensitis, ob suspicionem, ne Febris, quæ ad tempus sisti creditur, Medicum eludat, & sistatur omnino, quod pessimum reputat: quam ob causam non semel illum pœnituit, eo Febrifugo se usum fuisse.

Remedio huic inesse facultatem *fi-gentem fluida quæque* humani corporis, ut *Sanguinem, Spiritus &c.* pro re cer-ta supponit, ne lites agat; atque ob id fortasse Nepotem suum serio admo-net, ut diligenter animadvertat, Fe-bres Intermittentes post epotam Chi-nam Chinam *numquam* ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere; non enim, inquit ille, Febres vere fugan-tur, sed potius concentrantur: ideo-que non recurrunt quidem Paroxyismi; verumtamen Febris ipsa, quæ creditur recessisse, tacite cubat, ut ignis sub

Torti Resp. ad Ramazz.

cine.

ab illo *absorbatur*, me nequaquam dissentien-tem habet; dummodo hoc idem dicat de *cate-ris absorbentibus*, citra dissidium apud omnes innocuis habitis, si rite usurpentur. Neque e-nim absorptio materiæ adeo exigua, cujusmo-di est Fermentum febrile, ullam subinde ne-cessario exigit sensibilem evacuationem: quod pariter quarumlibet Scholarum Thesibus cohæ-rere, facto prolixiori celebriorum examine, indigito. Et quotiescumque etiam sensibilis e-vacuatio quærat, illam satis superque patefac-it, quæ Chinæ Chinæ actionem perpetuo sub solis naturalibus excretionibus minime adauctis facile tota possit delitescere Fermenti febrilis absorpti materia, & hac demum via integre excerni.

In Febribus porro *Intermittentibus Malignis*, non solum admitto Peruvianum Corticem, sed ita admitto, ut nullo pacto patiar omissionem illius; unicum enim hoc est. verum, germa-numque Propositum Therapeutices meæ. Ha-rum Februm multiplex *differentia*, imo & tem-pestiva *diagnos* haftenus parum nota, diluci-data est ex professo pro viribus a me, exem-plo etiam Mercati, & Mortoni. In his casibus, ubi dignotio sit *tempestiva*, non plus, aut pau-lo plus Chinæ Chinæ præscribendum dico, ac in *vulgaribus* Intermittentibus: & hac propor-tione, imo etiam parcius procedendum assero, si *maligna* Intermittens sit ex earum specie, quæ nil aliud perniciosi præferunt, quam dis-positionem quamdam proximam ad acquiren-dam continuitatem, quam *Febrim* idcirco *Sub-continuum* appellavi.

Quod si vel ob Medici incuriam, vel ob Æ-gri calamitatem, *serius* dignoscatur *Perniciosa* Intermittentis *malignitas*, sitque *repente* con-stitutus homo in angustia fere *extrema*, dum-modo victurus sit per horas 24. quatenus per totidem distet a futuro lethali accessu, etsi *frigidus*, & *arteria micatione destitutus*; in eo statu constanter statuo, inculco, & doceo, sal-tem Tyrones (neque hoc unum, quod mor-dicus sustineo in Therapeutice meæ, ab ullo Viro culto in circumstantiis hujusmodi refu-tari posse censuerim) assero, inquam, maxi-ma, ne dicam certa spe felicitis exitus, offeren-dum esse Peruvianum Corticem, sed aucta do-si: itaut primus haustus, de quo mihi summa anxietas (secus eventu frustarer) constet Drach-mis, modo *tribus*, modo *quatuor*, modo *quin-que*, modo etiam *sex*, si opus sit, pro diver-sa calus plus, vel minus *præcipitis* exigentia; dummodo tamen in progressu, transactaque u-nius, aut alterius diei procella, admodum *tem-peranter* agatur in oblatione Remedii, suapte licet natura prorsus innoxii.

Uno verbo earegula, mensuraque proceden-dum volo in his casibus, ut non plus quam *uncia dua* Chinæ Chinæ, pro *curatione* simul, & *præservatione* impendantur; una scilicet, vel etiam quid minus pro *subita* extinctione Fe-bris, & *spatio trium hebdomadarum* ad præcau-tionem *altera*. Et hinc Methodum, quam *meam*, ac *peculiarem* voco, possumque *novam* jure vocare, saltem in regione mea, imo &

Z 3

ali.

cinere doloſo, & tacite Corpus depaſcitur: adeoque optandum eſt, ut in apertam flammam erumpant, ſitque reditus illius remedii loco.

Utiliorem forſan diceret Corticem Peruvianum in Febribus Intermitteſcentibus *malignis* a Mercato deſcriptis, ſi tales ab initio dignoſcerentur; ſed illas quoque a Medicis Mutinenſibus, tumultuarie, ut inquit, ad ſacram Anchoram Chinæ Chinæ, ad uncias in Vino infuſæ, incaſum confugientibus, minime curatas vidit; perpaucoſ enim ab huiusmodi Febribus correptos evaſiſſe, ſibi obſervatum teſtatur. Et ſi exemplum aliquod oppoſitum afferatur, huiusmodi portenta, inquit ille, viſebantur quoque antequam Chinæ Chinæ nomen innoteſceret.

In huius, aliorumque etiam aſſertorum ſuorum confirmationem auctoriſtates nonnullas, quodque magis refert, caſus etiam nonnullos adducit: quibus tamen omnibus quænam vis inſit, & quænam facti veritas, nonniſi invite quidem, ſuo loco pateſcit.

Denique in Febribus nullis, quibus obtigerit *continuitas*, qualiſcumque ea ſit, ne in iis quidem, quæ de Intermitteſcentium natura quodammodo participare creduntur, aut ſunt de earum *proſapia*, quamvis etiam *quid malignum portendant*, Peruvianum Corticem (quem adverſus eas nimis liberaliter, ut dictum ſupra, *Mutina* uſurpari putat) exhibendum cenſet; plurimas enim deceptiones hac in re ait contingere, cum Febres ipſæ Continenteſ, & ab eſſentia Continuæ, quæ Cortici certe non auſcultant, quorſdam præſeferant nonnumquam parvos motus, quales ſunt ii, qui, Febribus Intermitteſcentibus competunt: quæ demum vana ſpe ſeducti Mutinenſes Medici, Chinam Chinam ad uncias integras in Vino infuſam pluries in die propinant; ſed

alibi, non abſolvo, quin pro libito quiſque ap- pellet, vel *ſuam*, vel *alienam*, dummodo in commune beneficium eadem utatur.

Pro aſſertorum quorumcumque meorum veritate conſtituenda, non modo *auctoriſtates* aſſero Scriptorum *expertorum* (inexpertos enim, vel ſine methodo expertos fidenter appello quorſ quot oppoſitum ſentiant, quamvis expertos ſe jactitent) verum etiam *hiſtorias* quamplurimas *inſignes* æque ac *ſideles*, de quarum certitudine ipſe Cl. Ramazzinus expreſſe, uti ſocius in curatione, ita & teſtis a me non ſemel adducitur; neque tamen earum ullam pro ea, qua pollebat honeſtate, in Diſſertatione ſua vel minimum inſiciari aggreſſus eſt. Utinam vero liceret mihi quas ipſe adducit ex adverſo, me ſontem, ſequæ teſtem criminis faciens, meo liquet ſuppreſſo nomine, pari ſilentio diſſimulare; ſed juſta dignitatis meæ tutela, & multo magis communis cauſa, quæ defendi debet, inofficioſam huiusmodi moderationem non patitur.

Ad *Continuās* denique *Continenteſ* omnes, ſive *minime* Remittenteſ Febres Chinam Chinam & ipſe inutilem cenſeo, ut & ad plures alias diverſorum generum nulla interſtitione notabiles. Ad *Continuās Proportionales* ſic dictas in Scholis, ſive *Periodicas*, minime proſicuum pariter dico, ſi iſæ ex radice *Continuarum ab eſſentia* prodeant, ſecus ſi ſint de *Stirpe Intermitteſcentium ab ortu*, vel *Subintrantium*, dummodo nondum *continuitatem eſſentialem* ſint aſſecutæ: quouſque enim illuc non pervenere, eas etiamnum dico curabiles Cortice modico exhibito.

Ne tamen ulla hinc oriatur in praxi confuſio, Febris *ſimpliciter Remittentis*, a me ſic appellatæ, naturam, & ſigna diagnōſtica minute ſum proſecutus, eamque, licet obſcure, confuſe, aut inordinate periodica videatur, Cortice inexpugnabilem profero; non ſic mere *Subintrantem*, quam quoque deſcribo, ſuiſque ſignis a *ſimpliciter Remittente* diſtinguo. Atque hac poſita duplicis generis Febre, Continuæ quoque *Proportionalis*, ex hiſce duabus quodammodo miſtis, ſeu potius ex diverſi Febris utriuſque Fermenti commiſtione conflata, naturam ancipitem, China China quandoque curabilem, & quandoque nequaquam curabilem, ſub utraque hac conditione conſidero, propriis, que clare quantum fieri poteſt, ſignis indigito.

Ac tandem ne quis error poſſit obrepere, diſtinctas omnium plane Februm ſpecies juxta ſeriem practicæ earundem Geneſeos (quarum plurimæ Peruviani Corticis conatus eludunt, aliæ plurimæ eidem cedunt, aliæ denique modo cedunt, & modo non, pro varia ipſarum natura, ortu & ſucceſſiva nonnumquam Metamorphoſi) in Icone peculiari ob oculos legendum, præſertim Juniorum, pono: ut ideo laborem fruſtraneum aſſumpſiſſe videatur Cl. Ramazzinus, Opus meum eatenus tantum convellens, ut perſpicue viſitur, quatenus quæ ipſe clare diſpoſui, & ſecreſi ab invicem, ille denuo ſimul confundit, mox ſuſque deque declamatorie perturbat.

sed perperam; etsi illis curationes nonnullæ Aërorum pro conclamatis habituum *fortuito* feliciter cesserint.

Interim hanc Methodum, neque novam esse contendit, neque inelytæ *Scholæ Bononiensis* usui consonam: miraturque ideo, Peruvianam hanc Plantam altas adeo radices egisse inter *Scul-tennam*, & *Gabellum*; non ita vero in Solo Bononiensi finitimo, cum cæteroqui apud Medicos temporibus Viri Cl. *Mutine* florentes, valde raro, & valde caute præscribi consuevisset Peruvianus Cortex, utpote *infidus*, atque *suspectus*. Hæc ille. Dispicien- dum posthac particulatim, quo *singula* consistent *robore*.

An vero singula, quæ huc transtuli, in ipsa Therapeutice mea satis digesserim, ac ad ume bilicum perduxerim, perduxerimve ration-duce, & comite experimento, qui distincte cupit dignoscere; prolixam autem nimium, quippe in gratiam Tyronum conscriptam, ean- dem Therapeutice detrectat percurrere, adeat solummodo Cap. 1. 3. 7. & 8. Libri primi, Cap. 3. & 4. Libri tertii, Cap. 5. Libri quar- ti, & Cap. 2. & 3. Libri quinti, cunctaque ibidem comminuta, forsitan & supra modum, reperiet.

DISCREPANTIA

Clarissimi RAMAZZINI a semetipso,

S I V E

COLLATIO

Potiorum Textuum summam huc translatorum, quos in novissima Dissertatione sua De Abusu Chinæ Chinæ, Anno 1714. divulgata, edidit Clarissimus Ramazzinus in contumeliam Chinæ Chinæ, præsertim ne posthac Juvenes relinquantur dubii (ut eos antea reliquerant Auctores ab invicem discrepantes) in quam partem se dedere debeant, quemadmodum infra deducitur ex eadem Dissertatione, Paragrapho septimo.

Plurium Textuum hic ad literam transcriptorum, quos in diversis Operibus suis, non juvenili, aut consistente ætate, sed in medio, ac ultimo senio, ab Anno scilicet 67. ad 79. ætatis sue, sive a 1700. ad 1712. Æræ Christianæ, idem Cl. Ramazzinus edidit in laudem Chinæ Chinæ, non Oratorem agens, sed Documenta Theorica, & Practica studiosæ suggerens Juventuti, ut in Orat. Jatr. argum. ipse ad Lectorem præfatur.

A

A

Non est tam insons, ut vulgo creditur, Americanum istud Febrifugum. Ramazz. Dissertat. de Abusu Chinæ Chinæ Epist. nuncupat. lit. c.

Peruvianum Febrifugum, non arte quidem, aut industria repertum est; sed nobis divinitus concessum. Ramazz. Orat. Jatrici Arg. pag. 104. Orat. 3. Edit. Patav. 1708.

B

B

Remedium istud natura sua *dolosum* est. Dissert. ead. §. 40. circa finem.

Peruvianus Cortex Antipyreticorum omnium, quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia conflavit, est facile Princeps. Idem ibidem pag. 101.

C

C

Noxa hujus Febrifugi tanto *perniciosior* est, quanto occultior. Dissert. ead. §. 15. lit. b.

Utinam favore Numinum, & commiseratione, qua solent in res humanas, aliud Febrifugum reperire daretur, quod eadem securitate, qua Peruvianus Cortex Periodicas sanat, reliquas Febres, quas Synochas, & Continentes vocant, sanandi facultate polleret. Ibidem pag. 103. & 104.

D

D

Hoc Febrifugi genus apud me tanti non est pro Febribus Intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc præ-

Quot seculis desudarunt Artis Primores, ut Febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modo e Peruviana Regio-

præsidii genere carere non posset, & Vetterum Febrifugis, quæ si non tam cito, tutius tamen operantur, non posset esse contenta. *Ibidem* §. 18. lit. b.

E

Certe constat, longe tutiora fuisse Vetterum Febrifuga, quæ olim usui erant, quam Indum istud. *Epist. nuncupat. ejusd. Dissert. lit. e.*

F

In quacunque Febre Intermittente, in qualibet Regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento &c. Chinam Chinam indiscriminatim exhibere velle, magnum abusum esse judico. *Dissertat. ead. §. 8. lit. c.*

G

Chinæ Chinæ Fautores in ea laudanda modum nesciunt, sed summis laudibus ad Astra efferunt, *Arborem Vitæ* illam appellantes. *Ibid. §. 7. lit. a. b.*

H

In Febribus Tertianis Intermittentibus Malignis Medici Mutinenses ad sacram Anchoram Chinæ Chinæ incassum confugiebant; perpauca enim ab hujusmodi Febribus correptos, evasisse vidi. *Ibid. §. 30. & 32. lit. a.*

I

Cum post tot conatus Magnorum Virorum, & facta tentamina, adhuc ignotus sit operandi modus hujus celebris Antipyretici, asserere necesse est, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. *Ibid. §. 6.*

E. F. G.

Regione Cortex ad nos deferretur *divinum plane* remedium ad male natam Febrium sobolem exterminandam. *Ibid. pag. 34. Orat. Secular.*

Quam diu a peritioribus Artis Magistris insudatum est ad Febrifugum aliquod conandum, ex triplici Regno materia petita? At omnes hactenus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere; & si aliquod Antipyreticum in illorum monumentis extat, non nisi sub Grypho descriptum legitur, ut Delio Natatore opus sit, si mens Auctoris sincera habenda sit. *Solus* Peruvianus Cortex, nobis a Divina beneficentia munus concessum, sine alterius rei mixtura, in qualibet regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, & exterminat, quamquam non defuerunt qui *hieron* hoc *picron* ex *Arbore Vitæ* decerptum temerare pertentarent Opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgo imponerent. *Ibid. pag. 212. & 213. Orat. sept.*

H

Equidem hoc præsidii genus in Febribus Periodicis miranda præstat, & præfertim in Tertianis Intermittentibus Malignis, quæ in ipso impetu accessionis Aegros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignum si ve penitus restinguit, si ve ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne Aeger in ipso Febris accessu intereat. *Idem Dissert. de Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit pag. 37. Edit. Patav. 1712.*

I

Licet autem in Peruviano Febrifugo &c. nondum teneamus quid vere sit Febris, nec satis constet quid in nostris corporibus præstet hoc remedium &c.; magnum tamen mortalitati nostræ solamen foret, si consimile præsidium haberemus, quo contra Febres vere continuas, quæ nobis exitium interminantur, cæco licet modo, & Andabatarum

Ln

more pugnaremus, quando idem pene de omnibus Remediis, quotquot habet Ars medica, proferre liceat, posse nos quidem pro lubitu fingere quid agant, quove modo operentur, ubi nostri corporis penetralia subierint; *modum* autem, & *ingenium*, quo morbum, & causas morbificas oppugnent, vere, ac scienter nequaquam posse pertingere. *Idem Orat. Jatr. argum. pag. 104. & 105. Orat. 3.*

K

In Periodicis Febribus *continuatus* hujus Febrifugi usus Obstructiones, & Cachexias invehit, Hydropem & mortem. *Ibid. §. 21.*

L

Sicuti Opium, pro sedandis doloribus semel oblatum, rursus ad prophylaxim repetendum non est; ita *nec repetendus* ad prophylaxim Peruvianus Cortex, pro sedanda febre semel præscriptus. *Ibid. §. 48. lit. a.*

M

Ab hoc remedio Febres Intermittentes fugari videntur: sed Medicis nimis credulis imponunt: non enim vere fugantur, sed potius *concentrantur*, *tacite cubantes*, ut ignis sub cinere doloso, & corpus tacite depascentes. *Ibid. §. 24. lit. b. §. 25. lit. a. & §. 27. lit. b.*

N

Aliquando Medico, qui Americanum istud Febrifugum exhibuit, in votis est Febrem repetere, sed fortiolem, ut tolerantur ea mala, quæ China China ob Febreis extinctionem invexit. *Epist. nuncupat. lit. c. & d.*

O

Optandum esset, ut in apertam flammam erumperet Febreis, postquam Aeger ad aliquot dies, ea silente, roboris aliquantum reportasset; nam redivivus Febris remedii loco esset. *Dissertat. ead. §. 25. lit. b.*

Ægri

K. L. M.

Profecto postquam hujus remedii usus innotuit, & præmissis jussis purgationibus, *non semel tantum*, ut olim, *sed plures ad dies* exhiberi coëptus (*ita habet Auctoris Codex*) donec febrile Miasma fuerit *penitus exantlatum*, talem circa Februm doctrinam, ac illam curandi methodum factam fuisse fateri oportet (*hic quoque ita habet Auctoris exemplar*) qualem in re militari post inventum pulverem pyrium omnes norunt. Quemadmodum autem abjectis Catapultis, & Arietibus, solo tormentario pulvere terræ cuniculis incluso, & accenso alta propugnacula temporis momento solo æquantur, & Arces obsessæ ad deditionem coguntur; sic valere jussis tot pharmaceuticis præsidis, modico Quinquina pulvere exhibito *contumaciores* Febres *vinctas* dant manus. *Ibid. pag. 102. & 103.*

N. O. P.

Cum in universa morborum classe nullus extet nobis hostis infensior, & cui minus fidere oporteat, veluti Febris, attamen eo audaciæ ventum est, ut inter Quæstiones Medicas sit, num ad alios morbos curandos Febrem excitare liceat, eo quod interdum in quibusdam affectibus, veluti convulsione, & hypochondriorum dolore, superveniens Febris remedii loco fuerit, quasi in nostra potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restinguere. Quam libenter scirem, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive compositorum proftet, quo quis Tertia-

tia

P

Ægri Febris obstinationem fastidientes, inscio nonnumquam Medico Quinquinam capiunt; sed magno sui damno pœnas luunt, Hypochondriacis postmodum affectibus, Cachexiis, ac lentis Febris correpti; ut postea cogantur Medicos accersere, qui multis remediis Febres excitando morbum vincant, & remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum: in quem finem Spiritus Salis Armoniaci commendatur, & Ficus Pharaonis, qui Tertianas Febres excitare creduntur. Novum enim non est, ignem Febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit, licere Febres parvas augere; fortasse enim curationi opportuniore fient. Ibid. §. 38. lit. a. b. c. d.

tianam Febrem, Quartanam, Synocham, vel quamcumque aliam excitare possit. Pro fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu referunt, quam ajunt, Tertianam Febrem excitandi vim habere. Non absimilis priori est alia Quæstio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num Febrem lentam augere liceat, ut curationi opportunior fiat: verum quam suspecta, & quam infausi ominis sint beneficia, & dona, quæ ab hoste proveniunt, satis compertum est, ut vetus proverbium admonet, Hestium munera non munera. O quam egregie in hanc rem Seneca. Gravissima infamia est Medici opus quærare; multi quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicerunt. Ibid. pag. 94. 95. & 96.

364
ANTITHESES RAMAZZINIANÆ

Ex unius nempe Viri Cl. Textibus hucusque citatis,
atque regeſtis excerptæ,

S E U

VERSICOLOR PAVONIS CAUDA.

*Caudaque Pavonis larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obverſa colores.* Lucr. lib. I.

China China eſt Remedium

I.

Non tam inſons, ut vulgo creditur;
ſed natura ſua doſoſum, noxium;
& pernicioſum.

II.

*Arboris vitæ nomine perperam appel-
latum.*

III.

*Veterum Febrifugis eo longe tutioribus
poſthabendum.*

IV.

*Quo nempe pro Febris Intermittenti-
bus curandis æque bene carere poſſet Me-
dicina, & iis tantummodo, quæ antea
habuit, eſſe contenta.*

V.

*In quacumque Febre Intermittente,
quacumque Regione, anni tempore, æta-
te, ſexu, temperamento indifcriminatim
non uſurpandum.*

VI.

*ſemel oblatum, non amplius ad Pro-
phylaxim repetendum.*

VII.

*Non continuandum; ne Obſtructiones
invehat, Cachexias, & Hydropem.*

In

I.

Plane divinum, a beneficentia divina
nobis conſeſſum, & Antipyreticorum
omnium facile Princeps.

II.

*Hieron picron ex Arbore vitæ decere-
ptum.*

III.

*Veterum Febrifugis eo longe infirmiori-
bus anteponendum.*

IV.

*Quo nempe contra Febres Intermitten-
tes reperto, magnum mortalitati noſtræ
ſolamen foret, ſi Medicina conſimile aliud
haberet contra Continuas.*

V.

*In quacumque Febre ſaltem Intermittente,
quacumque Regione, anni tempore, ætate,
ſexu, temperamento indifcriminatim uſurpandum.*

VI.

*Non ſemel tantum, ut olim, ſed ad
plures dies exhibendum.*

VII.

*Continuandum, donec penitus exantla-
tum ſi: febrile miasma.*

In

VIII.

In Tertianis Intermittentibus Malignis, e quibus perpaucos evasisse observatum est, incassum adhibitum.

IX.

Quippe Febres Intermittentes vere non fugans, sed potius concentrans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus cum sit, usum quoque ejusdem irrationalem esse, empiricum, & amethodicum asserere necesse est.

XI.

Ad tollenda ergo mala, quæ ob Febris extinctionem illud invexit, excitare Febrem debent Medici, & ad sepultum ignem suscitandum, remedia, quæ huic usui prostant, exhibere.

XII.

In hunc finem commendantur Spiritus Salis Armoniaci, & Ficus Pharaonis, qui Tertianas Febres excitare creduntur.

XIII.

Neque enim novum est in Arte nostra, ignem febrilem penes prudentis Medicorum usum habere. Sic nos docuit Celsus, cum scripsit, licere Febres parvas augere; fortasse enim curationi opportuniore fient.

Præter hæc recensitas, aliæ superessent pugnantes invicem Propositiones, ex una tantum Viri Cl. novissima Dissertatione facile depromendæ; quas tamen hic juxta ponere supersedeo, quoniam mutua illarum repugnantia in Responsionum mearum decursu satis patefiet. Interim superius exaratas, neque ab hac una Cl. Auctoris Lucubratione, sed & ab ea, & ab aliis simul ejusdem Operibus excerptas, placuit uno intuitu ob oculos ponere, ut me illico quisque cernat ea ineluctabili necessitate compulsus, ut

quic.

VIII.

In Tertianis Intermittentibus, præsertim Malignis, miranda præstans; adeoque ne Ager in accessu intereat fidenter adhibendum.

IX.

Quippe Febres Intermittentes omnes fugans, & exterminans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus sit licet, nil officit, quando idem pene de omnibus Medicinæ remediis asserere necesse est.

XI.

Et tamen eo audaciæ ventum est, ut ad alios morbos curandos contendatur, num liceat Febrem, qua nil nobis insensius, excitare, quasi in potestate nostra sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu restinguere.

XII.

Nullum tamen, aut simplex, aut compositum corpus prostat, Tertianam, aut Quartanam excitare potis: pro Fabula enim accipitur, quod Ficus Pharaonis Tertianam Febrem excitandi vim habeant.

XIII.

Cum ergo inter morbos nullus extet nobis hostis insensior, & cui minus fidere oporteat, quam Febris, suspectum est, & infausti ominis, quod habet Celsus; licere nempe Febrem lentam augere, ut curationi opportunior fiat.

quicquid scribam in hac gravi, atque inter nos controversa materia, velim, nolim, cogar dissentire a Viro Cl. vel septuagenario, vel octogenario; ita tamen, ut quacunque ex parte illi adverser, ex alia semper ad-
 si ex iis partibus meliorem forte selegerim, eidem hæream: quapropter,

Auctori æquius adhærere dicar, quam adversari; idque eo magis, si ab illo quoque ipsa dignoscendæ melioris, aut deterioris partis documenta depromam. Cum itaque ille §. 7. suæ nuperæ Dissertationis Nepotem doceat, fidem potius adhibendam esse iis Scriptoribus, qui de China China iudicium suum tulerunt data tantum occasione tractandi de Febribus, utpote qui de hoc Febrifugo sana mente, ac ingenue disquisiverunt, quam iis, qui ex professo de eadem China China scripsere, ac edidere Tractatus; ipse autem Scriptorum utriusque Classis personam diverso tempore indutus, steterit pro Cortice Peruviano per annos 13. tunc scilicet cum de Febribus tractavit, earumque remediis, ut in Orat. 3. Patavina, & in Dissertatione De Contagiosa Boum Epidemia; & quidem non juvenili, aut virili, sed proVectiori, atque, ut ipse alibi vocat, saniori ætate (quam unam inter varias, quas percurrit, attendendam esse præcipit. §. 3. & 8. ejusdem Dissertationis) steterit vero adversus Peruvianum Corticem vix ante paucos menses, sive ultima proVectissimæ ætatis periodo, cum videlicet de ipso Cortice ex professo acriter scripsit, ac Tractatum edidit: idcirco meliorem partem me selecturum, nec illi vere me adversaturum putarim, si eum potius sequar pro China China, quam adversus Chinam Chinam scribentem. His præmissis, evestigior rem ipsam aggredior.

ANIMADVERSIONES IN TITULUM A CLARISS: RAMAZZINO CONSTITUTIONIBUS SUIS EPIDEMICIS,

Annexæque Dissertationi De Abusu Chinæ Chinæ
conjunctim præpositum, qui sic habet:

(a) **C**onstitutionum Epidemicarum Mutinensium Annorum quinque Editio
secunda BERNARDINI RAMAZZINI in Patavino Gymnasio
Practicae Medicinæ Professoris Primarii.

(b) Accedit Dissertatio Epistolaris de Abusu Chinæ Chinæ Ad D. Bartholo-
maum Ramazzini Mutinæ Medicinam facientem. Patavii 1714.

(a) (Constitutionum &c.) **P**rior hæc
Tituli por-
tio nihil ad me, quemadmodum nihil ad me
Constitutiones ipsæ, quas non alio certe consi-
lio recudere studeat artificiosus Auctor, nisi ut
ab his colorem mutuatus, annexæ Dissertatio-
ni viam sterneret; quandoquidem in illis quo-
que parum amice identidem senserat de Peru-
viano Cortice. Scripsit ille quidem (atque hoc
referre non erit inutile) hujusmodi Constitu-
tiones ab anno ætatis suæ 56. usque ad 61. &
cum Juvenili ætate, ac in virili etiam statu Chi-
nam Chinam in magno pretio habuisset; præce-
dente tamen ætate (cum videlicet eandem Con-
stitutiones conscripsit) a priori sententia recessit
non parum, ut de his omnibus in subsequenti
Dissertatione §. 3. nos monet. Adeoque in Con-
stitutione prima, scilicet anni 1690., usum Chi-
næ Chinæ improspere cessasse sibi observatum re-
fert; in secunda vero anni 1691., ejusdem Fe-
brifugi administrationem saluberrimam fuisse
restatur pag. 126. nuperæ Patavinæ Editionis,
confirmatque pag. 131.; subdens insuper pag.
132. ex vi oppositarum invicem observationum,
in oppositis hisce Constitutionibus a se habita-
rum, securiorem probabiliter esse Chinæ Chinæ
usum, quando humores frango potius egent, quam
stimulo; quod in Constitutionibus calidis, &
siccis evenit; secus in frigidis, & humidis. At-
que idipsum tandem ulteriori, ut ait, facta ob-
servatione incunctanter statuit sub finem ulti-
mæ Constitutionis trium subsequentium anno-
rum 1692. 93. & 94. ubi Chinæ Chinæ usum
pro curanda lenta Febre, Peticulari male judi-
cata identidem tunc succedente, parum salu-
tarem fuisse adnotat. Omnibus porro hisce ob-

servationibus haud semper uniformibus inter se
collatis, pro coroinde demum concludit pag.
192. eandem Constitutionum -- In frigidis,
& humidis Constitutionibus, qua corpora nostra
crassis humoribus insanciant, parum salutarem
esse Corticis Peruviani usum, in calidis vero,
& siccis Constitutionibus, in quibus humores a-
liquo egent suffamine, Remedium istud egre-
ssam operam præstitisse. Hæc ille tunc. Hujus
vero sententia, qualiacumque ea fuerint, huc com-
pendiose retulisse sufficiat, omitta earundem
Constitutionum recusationem, quippe frustranea,
ut earum connexionem cum subsequenti Dis-
sertatione minime videar de industria dissimu-
lasse. Quid vero, & quanta quidem diversita-
te, post annum 61. ætatis suæ, nempe post an-
num 1694., senserit de eodem Cortice, post-
quam scilicet memetipsum vidit, sociumque non
semel habuit, eo Febrifugo felicissime semper
utentem, in arduis præsertim circumstantiis,
tam Intermittentium quem Subcontinuarum Fe-
brium lethaliter malignantium, quidve in illius
commendationem palam scripserit ab anno 67.
usque ad 79. ejusdem ætatis suæ, scilicet ab an-
no Christi 1700. usque ad annum 1712. satis con-
stat ex ipsius Auctoris Textibus superius tran-
scriptis; ut ideo tam insignis mutatio sententiæ,
relapsive in priorem, cæteroqui ab eodem re-
pudiata, contigerit ultimo biennio vitæ illius:
quo tempore, & Exedra addictus, & Ægros
invisendi vix capax, quantum potuerit in praxi
proficere, ut experientia ulteriore edoctum se
nobis ostenter, nemo non novit.

(b) (Accedit &c.) Altera hæc Tituli pars
magis ad me. Hic autem nonnisi de Abusu
Chinæ Chinæ constituit agere Cl. Auctor: egi
ego

ego in Opere meo de *Usu, & Abusu*. Ille univ-
ersim, ac indefinite: ego definite, ac par-
ticularim. Vide ergo Titulum meæ Therapeu-
tices, Præfationem ad Lectorem editionis pri-
mæ 1712. totumque ferme, si lubet, Librum
quintum; nec non Cap. 8. Libri primi, Cap.
5. Libri quarti &c. & me æque inimicum abu-
ui, ac recto usui amicū ubique deprehendes.

In eandem ergo metam tendimus: disquiren-
dum superest, an eodem itinere, dum qui-
nam sit rectus usus, & quānam abusus inti-
mus examinabitur. Vereor tamen, ne hu-
iusmodi examine minus castigate instituto, si-
bique propterea nimium sidsens; & nimium
placens, *Ollam anxeris ante Lentem* Cl. Au-
tor.

ANIMADVERSIONES

I N

EPISTOLAM NUNCUPATORIAM,

Quæ sic inscribitur:

Illuſtriſſimis, atque Excellentiffimis D. D. Equitibus, D. Marci Procuratoribus; & Patavini Gymnaſii Moderatoribus, D. CAROLO RUZINO, D. FRANCISCO LAUREDANO, D. ALOYSIO PISANO, Bernardinus Ramazzini Felicitatem.

(a) **C**onſtitutiones meas Epidemicas, quas olim circa finem prægreſſi Seculi evulgavi, & Mutinenſes dixi, quia modo Agros, modo Civitatem afflixerint, denuo in publicum prodire volui, ſed nonniſi ſub Nominum Veſtrorum auſpiciis, Patavini Lycei MODERATORES AMPLISSIMI; neque ab hoc propoſito quidquam me dimovit, quod novum aliquod Opus non ſint, ſcio enim Autoritatem Veſtram eam eſſe, ut Antiquis gratiam, Obſcuris lucem conciliare valeat.

Hiſce tamen novum aliquid accedit, Diſſertatio nempe de China China abuſu; quem (b) ubique tam grandem, ac familiarem factum video, ut caſtigatione aliqua, & animadverſione indigeat. (c) Non eſt enim tam inſons, ut vulgo creditur, Americanum iſtud Febrifugum, ut aliquando Medico, qui illud exhibuerit, in votis non ſit febrim repetere, ſed fortioſiorem, ut tollantur ea mala, (d) quæ China China ob febris extinctionem invexerit. (e) Certe conſtat longe tutiora fuiſſe Veterum febrifuga, quæ olim uſui erant ad febris cauſam ſenſim eliminandam, quam Indum iſtud, cujus operandi modum in noſtris Corporibus, admirari potius licet, quam intelligere. (f) Vor autem CLARISSIMI VIRI, quorum Incolunitas ad publicum bonum tanti intereſt, ita valere volo, ut Medicorum nullus Peruvianum Corticem, aut quidquam aliud pharmaceuticum Vobis unquam præſcribat.

D A B A M P A T A V I I

Die 20. Julii 1714.

(a) (Conſtitutiones &c.) **Q**uemadmodum prima pars Tituli nihil rei habuit cum Animadverſionibus meis, ita nec quicquam habet prima pars Epistolæ Nuncupatoriæ, quippe quæ Conſtitutiones a me ſepoſitas æque connotat. Sat igitur ſit & hanc ordinis gratia integram recuſiſſe, ne mutila in publicum conſpectum veniret. Cæterum cum altera tantum illius parte nonnulla mihi res eſt.

(b) (Ubique &c.) Animadvertant Geographi, hoc Ubique ſumi a Cl. Auctore per ſtric- tam quamdam Synecdochen pro eo tantum terrarum ſpatio, quod inter Scultennam, & Gabellam intercipitur. Quod ſi illud idem Ubique ſemel ſaltem in tota Diſſertatione occurreret, neque is, qui ſatis immerito inſonti Mutinæ affigitur, illi uni imputaretur China China abuſus, ferenda utique, dum amplior, etſi adhuc animoſa plurimum, Cenſoria hujusmodi caſtigatio.

Terti Reſponſ. ad Ramazz.

(c) (Non eſt enim tam inſons &c.) Non eſſe inſons iſtud Febrifugum, facile eſt aſſerere; difficillimum nervoſe probare. Naturam illius innoxiam ex oppoſito ſatis, ſuperque me oſtendiſſe puto Cap. 1. & 2. Libri 1. meæ Therapeutices Specialis, & ſignate a pag. 4. uſque ad 14. incluſive. Id nihilominus ex abundanti ultro confirmabitur in progreſſu ex ipſis Reſponſionibus meis ad peculiare Paragraphos Ramazzinianæ Diſſertationis, & præſertim ad §. 47. ubi ſuſius de indebitabili, & patente huiusce remedii innoſcentia. Et ſane quidni ſit inſon Febrifugum, quod Cl. Ramazzinus in ſaniori ætate appellavit (ut vidimus in Collatione Textuum illius) Remedium plane divinum, ex Arbore vite decerptum, Antipyreticum omnium facile Princeps &c.?

(d) (Quæ China China &c.) Satiuſ fuiſſet dicere, quæ Medicus, non quæ China China, ob febris extinctionem intempetiſſimam invexit. Si enim præciſe ob febris extinctionem quid-

A a

quam

quam mali contigit, idem, ut patet, contigisset effectus, si per aliud quodvis Febrifugum specificum, puta Gentianam, Centaurium &c. eo tempore Febris extincta fuisset. Medicus ergo rationem reddat præscripti eo tempore Febrifugi Corticis, non ipse tunc forsitan male præscriptus Febrifugus Cortex. Num forte culpabitur ut pravus cibus optimus, quem male tulit Ager, quia illum Medicus sumendum præscripsit invadente accessione, cum debuisset ingerendum præscribere eadem soluta? Ad evitandos huiusmodi scopulos in Chinæ Chinæ oblatione, circumstantias omnes examinavi, in quibus liceat, vel non liceat Febres suppressere. Hoc est, quod methodicum reddit illius usum, quodque talem reddit usum cuiuscumque remedii, nempe ut illud *tempestive* administretur: posito enim quod suppressendæ vere sint Febres, & cognito opportuno tempore suppressionis earum, quod ex Medici peritia dependet, non aliud quærendum Febrifugum, quam China China, qua certius, aut tutius nulum. Vide propterea totum nuper citatum Caput octavum, ni te pigeat, Libri primi Therapeutices meæ, ut & decimum, si exempla tempestivæ, & intempestivæ oblationis nosse velis in Intermittentibus benignis; si vero in Subcontinuis malignantibus, ac præsertim in earum principio, ac graveris inspicere a fronte ad calcem citatum pariter Caput quintum Libri quarti; & si exempla desideres, etiam Caput sextum ejusdem Libri, ubi in historia prima occurrit tibi curatio Agrotantis a Cl. Ramazzino pro corclamato habiti, subinde tamen Peruviani Corticis administratione restituti. Sane eo casu perspecto, miraberis cum idem Auditor, nulla etiam ratione habita aliorum plurum, artis adeo limitibus rectum Chinæ Chinæ usum restrinxerit.

(e) (Certe constat &c.) Veterum Febrifu-

gis quales olim laudes, sive, ut aperte loquar, quas criminationes in concursu Peruviani Corticis attexuerit Cl. Ramazzinus in suis Orationibus Patavinis, vidimus supra in *Collatione Textuum* illius lit. E. F. G. ubi *frustrantem Priscorum Medicina Patrum diligentiam, laboremque in eis, tam repertiendis, quam arte constandis plane irritum*, parum abest quin ore pleno derideat: ut proinde & hic subeat mirari, quo pacto iisdem Amplissimis Patavini Lycei Moderatoribus hæc tam facile obrudat in Veterum Febrifugorum commendationem, coram quibus ante paucos annos tam effuse effatus erat oppositum. Sed nec id inglorium proferat dixerim Viro Cl. Carneadem in hoc imitato, qui coram Catone prisco, Galba, aliisque principibus Viris elegantem, & acutam habuit Orationem pro *Injustitia*, cum oppositam haud minus elegantem pro *Iustitia* pridie habuisset *eisdem audientibus*. Quid de Veterum Febrifugis, partim noxiis, partim inertibus sentiam ipse, legi potest in mea Therapeutice a pag. 10. & 11.

(f) (Vos autem &c.) Non erat, ut in Epistolæ sine officioso incolumitatis omine averti ab Amplissimis, prosperaque longavitate dignissimis Viris Peruvianum Corticem deprecaretur, qui severo Interdicto Medicis omnibus observando, ab *Ædibus Nobilium, & Potentium Virorum*, ut infra §. 10. vulgare istud Antipyreticum *proscripsit*, Exedra Prædictæ Patavinæ Professor Primarius. Quemadmodum tamen ille Nobilium, & Potentium Virorum genus egregium jam bene valens sine Peruviano Cortice jugiter *valere voluit*: ita ego, ut revaleat non raro male valens ex Periodicis Febribus quodcunque genus hominum, universam Viri Cl. Dissertationem, ut in sequentibus, valere jugiter volo.

RESPONSIONES
IATRO-APOLOGETICÆ
AD IPSAM
DISSERTATIONEM

In Paragraphos divisam, cujus tota series hæc est.

DE ABUSU CHINÆ CHINÆ

Dissertatio Epistolaris.

§. I.

Quæstisti a me per litteras, nec semel (a) *Nepos* carissime, quidnam ego sentiam de celebri Febrifugo Peruviano, cujus usum (b) *isthic* tam frequentem, tam magnum sensim factum ais, ut qui sine hoc præsidii genere ad febrem opugnandam velit accedere, tanquam inermis accedat, ac si forte æger intereat (c) *pro magno piaculo* habeatur remedium istud non fuisse pertentatum. Quosdam tamen adhuc esse, ut scribis, ingenuos Medicos, qui sui juris sint, & hujusce remedii usum quidem non abhorreant, sed (d) *modum adhibendum* velint, ut nec tam facile, nec in tanta copia sit exhibendum, sed potius hac in re rationem, & experientiam consulendam, longe tamen vincere illorum numerum, qui sibi plaudunt ex hoc solo remedio curatas febres, quas Natura si non tam cito, tutius tamen curasset non ita facile redituras.

(a) (*Quæstisti &c.*) **P**iscis primum a Capite facere incipit. Nepoti pluries sciscitanti, usumque Chinæ Chinæ vere immodicum describenti (siquidem tam late, ut in hoc Paragrapho asseritur, illo scripserit) æquum erat certe, ut hujusmodi excessum minime probans rescriberet Patruus: neque enim is sine stomacho aliquo audire poterat, Mutinensibus Medicis fere omnibus prævum hunc esse mo-

rem (quod tamen longe abest) ut Febrim quamlibet armata semper Peruviano Cortice manu indiscriminatim aggrediantur, imo apud eos hodie piaculum reputari, hoc intentato præsidii genere Febricitantem quempiam interire. At minime æquum, ut a se ipso paucos ante annos scribente, novis nullis emergentibus causis, dissentiret, ac percunctantis opinionem plane oppositam, inexplorata rerum narratarum veritate, mediis.

diis typis publicis, præcep̃s descenderet. Sane si minus frigide Urbis hujus Medicos, magis vero sobrie Nepotem suum dilexisset Cl. Auctor, æquius, ut opinor, hac de re iudicium tulisset: Oportet siquidem solum diligere cum judicaveris, non cum dilexeris iudicare, inquit Cic. de Amicitia. Caterum Relatori ad præscribendam Chinam Chinam tunc temporis parum propenso, mirum non est, si forte usus laudabilis, a scrupulosiore tamen ipsius methodo nonnihil recedens, impositum nomine abusus; multoque minus mirum, quod accedentibus partium studiis, isthac tandem Nepotem non modo, sed & Patrum ipsum transversum egerint. Quod inter nimis austeros in oblatione Corticis collocandus tum fuerit Nepos Cl. Auctoris, satis superque nunc potest eruere quilibet pluribus ex locis Therapeutices meæ, ut pag. 153. historia 9. pag. 162. hist. 2. pag. 181. hist. 11. nec non etiam pag. 205. hist. 2. Idem namque ille est, cujus nomen locis citatis semper officiose subtrici; modo vero scriptæ Dissertationis occasione cum indicetur a Patruo, totius quoque Causæ cognitioni admodum conducit haud amplius occulere; quemadmodum nec grave est mihi, eum in hac materia opinabili, & libera palam ferre discrepantem a me, qui discrepat, aut discrepabat saltem, ut legitur in contextu, a *longo majore Medicorum Mutinae degentium numero*. Occasione scribendi, quam captare sibi complacuit Cl. Ramazzinus, quantum sufficit explicata, minus forsan posthac habebit unde obstupescat quisquam, Cl. Auctorem ab iis, quæ pro Cortice nuper scripserat adeo insigniter descivisse in hac Dissertatione, ubi Causam instantis Nepotis jam facit suam. Etsi enim profiteatur §. 49. *ad publicum beneficium isthac se conscripisse*, nihilominus & in Republicam (ut puto) inofficiolus, & sibi ipse, quæ antea docuerat refellens, quodammodo injurius, solis Nepotis sibi carissimi votis, Censuram in *longe majorem Mutinensium Medicorum numerum* præstolantis, obsecundavit. Sed satius forsan fuisset respondere sciscitanti: *Ipse Testudines comede, qui cepisti*.

(b) (*Istic &c.*) Vastissimum illud *UBIQUE* Epistolæ Nuncupatoriæ statim ad breve *ISTIC* Mutinensis Pomœrii contrahit Cl. Auctor. Liceat ergo & mihi hoc idem *ISTIC*, quatenus solas connotat Mutinensium Medicorum domos, restringere lensim in pulcherrimum, & æquali extensione prædiximus *NUSQUAM*.

(c) (*Pro Magno Piaculo &c.*) Piaculum certe foret sinere, ut hoc remedio minime pertentato Ager occumberet, si ex Febre *Intermittente Perniciosa* interiret, aut alia simili, ejusdem *tantummodo*, non alterius cuiusvis remedii viribus cessura, uniusque *Natura* palam succumbenti linqueretur jam desperanda curatio, ne forte aliquando rediret febris

per Chinam Chinam fugata. Si vero obiret ex Febre, remedium hocce respuere, aut eludere solita, cuiusmodi sunt omnes Synochi, aliæque ab essentia continuæ, tunc potius illud pertentasse, ridiculum. Neque vero, ut quis ingenuus dicatur, & sui juris Medicus, necesse est illi, usum proficuum huiusce Febrifugi ab aliis præmonstratum, sibi que cognitum ut talem, rejicere, alienamve Methodum, ne servus videatur, etsi res exigat, minime amplecti.

(d) (*Modum adhibendum &c.*) Modum adhibendum esse, ne nimis facile, aut nimia copia exhibeatur Remedium istud, *rationemque, & experientiam hac in re consulendam*, ipse quoque in Opere meo pluries inculcavi (quis enim tam ferreus, ut aliter sentiat?) quodque magis refert, perpetuo etiam utramque consului. Quamobrem si forte me collocet Cl. Auctor in Classe illa numerosiore Mutinensium Medicorum, qui, ut inquit, in huiusce Febrifugi usu modum non servant, sciat se hallucinari quamplurimum, cum debeat me potius reponere in eorum Classe, qui modum adhibent. Et primo quo ad nimiam in Peruviani Corticis administrationem, an ego vicem huiusmodi culpa, manifeste visitur ubicunque de abusu illius, vel de tot cautionibus, pro casuum varietate hic, & nunc in eo præscribendo adhibendis, locutus sum. Atque ut rem minutius persequar, si sermo sit de hac facilitate in Febribus *Intermittentibus vulgaribus*, seu, non malignis, videndum Caput octavum Libri primi, præcipue a pag. 64. usque ad finem Capituli, & duæ priores paginae Libri secundi, videlicet pagg. 84. 85. quibus in locis me nedum cautum, sed & scrupulosum prodidi. Si vero sit sermo de *Subcontinuis malignantibus* (in *Intermittentibus enim malignis*, ac præsertim in præcipiti earum periculo me facilem non solum fateor, sed & profiteor) videndum Caput quintum Libri quarti; imo, & Caput sextum ejusdem Libri a pag. 254. usque ad finem ipsiusmet Capituli. Si denique sermo sit de *Continuis* absolute cuiuscunque speciei, legendum Caput secundum, tertium, & quartum, præcipue vero tertium Libri quinti, tandemque lustranda Icon Febrium China curandarum, vel non curandarum, quæ prostat Cap. quinto ejusdem Libri. Ex quibus omnibus clare elucescet, me huiusce Febrifugi usum a quamplurimarum Febrium curatione plane proscribere, ad alias plane admittere, ad alias vero, imo etiam ad eandem in diversis illius stadiis modo admittere, modo rejicere, summa in hoc adhibita circumspectione, tantaque interdum, remedium istud, quantumvis natura sua prorsus innoxium, alias tamen ob causas sæpius contra Gravissimorum Scriptorum placita minime verear excludere, vel alicubi nonnisi cunctanter admittere, aut potius permittere, ut latius de his omnibus in Responsionum processu.

Quo

Quo vero ad exuberantem illius profusionem, si quis me ab hoc quoque crimine immunem velit dignoscere, legere ne gravetur Caput septimum Libri primi, quod est ad quantitatem in *diuturnioribus Intermittentibus* præscribendam, ubi me non transcendere inter hebdomadas tres, pro earum curatione simul, & præcautione, pondus unciae Chinae Chinae clare deprehendet. Quod si loquamur de *Intermittentibus malignis*, aut etiam de *subcontinuis*, ut vocitavi, pariter *malignantibus*, & in *acutis* sensim migrantibus, dispiciendum est Cap. 3. Lib. 3. præsertim a pag. 147. usque ad finem, & Cap. 4. ejusdem Libri a pag. 156. usque ad 158. inclusive. Atque ibi me pro harum validissima curatione in occasione præcipiti non plus Corticis impendere, trium pariter hebdomadarum spatio, quam sesquiunciam, aut ad summum uncias duas, peculiariter tantum distributas, cuique obvium est cornere. Ast hæc quantitas, imo & longe minor, quæ in *Benignis* impenditur, quo jure poterit improbari a Cl. Auctore, qui, ut vidimus in *Collocatione* Textuum illius Corticis favorabilium, Textu literis K. L. M. signato, admittit usum Corticis hodiernum *ad plures dies, donec scilicet febrile miasma sit penitus exanclatum*? Ad quod equidem opus absolvendum, eam requiri ad minimum, quam taxavimus quantitatem, nemo non videt; quotidiana siquidem idipsum experientia confirmat. Denique si de omnibus antedictis varia identidem, attentaque determinatione a me statutis, præter scrutinium rationis, quis etiam *experientiam* desideret, quam quoque *consulendam* esse monet egregie Cl. Auctor, præter hi-

storias omnes, tribus primis Capitibus Libri 4. comprehensas, quæ Methodum meam, & proficuum, & rationalem ostendunt, præter illas inquam, ut meam insuper cautionem quoque, imo, & nonnunquam hæsitantiam in præscribendo Cortice, in experimentis ipsis, & observationibus plurium, ac plurium annorum fundatam queat dispicere, adeat Cap. 10. Libri primi, Cap. 6. Libri quarti, & Cap. 4. Libri quinti, ni velit insuper expiscari calus alios innumeros per totum Tractatum meum dispersos. Quæ omnia in ipso Dissertationis limine per extensum indigitasse sufficiat, in reliquo clarius adhuc exponenda ejusdem Dissertationis, ac Responsionum mearum progressu. An vero his omnibus satis pateat, non solum *modum* ubique *adhiberi* fuisse a me in China China præscribenda, verum etiam fuisse definite indicatum, quinam esse debeat, & qua religione servandus sit hujusmodi modus, a Cl. Auctore generaliter tantum deprædicatus: item an ipse *nimis facile*, aut *nimia copia* in Therapeutice mea illam præscribam, aut præscribendam doceam, ut fortasse visum est Nepoti, & Patrio, penes Practicos judicium sit. Quod si forte quispiam ex Nostratibus Medicus, me in scio, revera sit, vel videatur nimis in usu Chinae Chinae, illum, illosve, quoscunque sint, sicuti si regulis, & cautionibus a me positis eadem utantur, recte utentes dicam; ita si secus, forsitan abutentes. Sitne vero Mutinæ major Medicorum sibi ex hoc plaudentium, vel non plaudentium numerus, ego sane, qui gressus alienos non dinumero, calculum hunc nequaquam subduxi.

S. II.

QUæris ulterius an salutare consilium esset usum Chinae Chinae pertentare ad solam prophylaxim, num scilicet antequam ingruat solita febrium periodicarum tempestas per æstatem, sive autumnum, bonum esset Chinam Chinam adhibere ad præcautionem, ne generetur fermentum illud, quod hujusmodi febres excitare solet.

(Quæris ulterius &c.) **F**Ucatum hoc Quæsitum ab-
quo scalpere, ne color Dissertationi obdu-

ctus repente concidat. Cum vero jam præcrassitie sua incipiat ille concidere, quamvis non scalptus, *alium* idcirco
— Dic Quintilliane colorem.

S. III.

UT honestis petitionibus tuis satisfaciam, ad primum Quæsitum respondeo, juxta varias ætates, quas Divina Beneficentia percurrere mihi indulgit, (a) *varie ac diversimode* de Peruviano Cortice me sensisse, juvenili ætate, ac in virili etiam statu, fateor mihi in magno pretio habitam Chinam Chinam, & illa familiariter usum, non ita tamen ab illius vesano affectu me fuisse infatuatum, ut illam tanquam Panaceam omnibus remediis præferrem, procedente vero ætate, (b) *experientia edoctum* a priori sententia recessisse me non parum, & non nisi cum summa cautione remedium hujusmodi præscripsisse. Sic frequenter evenit non solum in re Medica, sed in aliis quoque facultatibus, quod ajebat De mea ille Terentianus.

Nusquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,

Quin res, etas, usus semper aliquid adportet novi,

Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias,

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

(a) (*Varie, ac diversimode &c.*) **V**arie, ac diversimode sensisse, aut saltem scripsisse Cl. Auctorem de Peruviano Cortice diversis temporibus, verum est nimis. *Juvenili ætate, ac in virili etiam statu eam magno in pretio illi habitam quidem fuisse; sed procedente ætate a priori sententia ipsum recessisse non parum*, bona ejus venia, distinctione indiget; enormis enim hic latet æquivocatio. Ante annum ætatis suæ 57. ac ideo tum in juvenili, tum in virili etiam statu fuisse Cl. Virum ului Corticis satis addictum ea vulgari, quæ tunc vigeat methodo, minime inficias verim: id enim & me non prorsus later. Ab anno 57. usque ad annum 61. ejusdem ætatis suæ; nempe ab anno 1690. usque ad annum 1694. (quo tempore Constitutiones Epidemicas Mutinentes conscripsit) recessisse ipsum nonnihil a priore sententia, itaut nonnisi cunctanter, & cum recensitis paulo ante limitationibus, quas modo ferme ad proscriptionem usque remedii coarctat, illius usum admiserit, ultro patet ex iisdem Constitutionibus. Ast procedente adhuc ætate, & praxi, æque patet, illum incomparabili huic Febrifugo strictiore longe fœdere, quam in ipsa juvenili ætate se devinxisse. Id statim patefecit, ac Patavinam Exedram cœpit conscendere, fretus, ut reor, ulteriore experientia ab anno 1700. acquisita: quo anno primam habuit in eodem Patavino Athenæo Orationem, quam *Sacularem* dixit; in cujus decursu non vulgaribus Peruvianum Corticem laudibus extulit. Multo magis extulit in Tertia anno 1702. ibidem habita, & in Septima habita anno 1706. Tandemque anno 1712. in Dissertatione *De Contagiosa Epidemia, qua in Bovis ir.*

repsit, eoque devenit, ut sphaeram activitatis hujusce remedii propagare conatus fuerit, quousque illam tunc me propagaturum sponderam in Synopsi Tractatus mei antea edita. Quamobrem quasi iis, quæ ipse promulgaturus eram, prævium calculum vellet apponere, ad Tertianas perniciosas curandas mirabile remedium esse Chinam Chinam pronuntiavit: Quorum omnium veritas, absque eo quod hanc crambem ad nauseam usque recoquam, satis liquet ex Collatione Textuum illius supra prolatorum, ad quos Lectorem iterum remitto. Constat itaque evidenter, illum in provectioni, gravique ætate nempe ab anno 67. circiter ejusdem ætatis usque ad 79. eam mutasse strictiorem sententiam, quam anno tantum 57. ad 61. professus erat, ut in mea Therapeutice asserui pag. 289. Adeoque toto vitæ suæ cursu quater saltem diversimode sententiis videlicet alternatim oppositis, opinatus est de Peruviano Cortice Cl. Auctor. Juvenili siquidem ætate, ac in virili statu illam in magno pretio habuit, ut hic fatetur. In prima senectâ habuit in minori, ut patet ex Constitutionibus Epidemicis. In secunda senectâ usque ad decrepitam ætatem (siquidem menti tam vegetæ ulla unquam obtigit ætas decrepita) habuit in maximo, ut Opera illius palam commonstrant. Ultima tandem Vitæ periodo, ab anno scilicet 79. usque ad 81. quo fatis cessit, habuit in minimo, ut nupera hæc Dissertatio rursus testatur.

(b) (*Experientia edoctum &c.*) Hanc ergo, quæ edoctum se proficitur Cl. Auctor ulteriore experientia, ab editione tantummodo Tractatus mei, Fungorum more, citra cultum repente prognatam, sterile biennium octogennariæ ætatis produxit. Ast reclamât ille §. 18. hujusce

hujusce Dissertationis. *Observationes ista, sci. licet ului Corticis intentæ, multorum annorum sunt fructus (rectius dixisset duorum, quos retuli) & longævitatis a divina benefi-*

centia mihi concessa. Quid ergo? Inlequarne amplius Virum, qui vel in dolo aliquo deprehensus, unum pro re nata pedem habet in calceo, & unum in pelvæ?

S. IV.

Absit tamen, ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam, et enim ingenue fateor Peruvianum Corticem unum esse ex iis quæ facilius admirari possumus, quam intelligere. Sicuti enim divinum illud Hippocratis aliquando in morbis reperitur, idest quiddam abditum, quod humanum captum excedat, ita etiam in aliquibus remediis observatur non raro *τὸ θεῖον* & potissimum in Peruviano Cortice. Admirandum est profecto quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocumque exhibitum febris periodicæ furor conquiescat, interdum etiam extinguatur, quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciam. Opium equidem, ex quo Nobile illud Nepenthes dolorum sedativum, paucarum horarum spatio dynamin suam ostendit, spiritus animales consopiendo, sed hujusmodi virtus ephemera est, nam altera die dolor redit, at Chinæ Chinæ beneficium non tam paucis diebus clauditur.

(Absit tamen &c.)

Malo nodo malus Cuneus, dici solet; at hic duro nodo mollis, & iners Cuneus a Cl. Auctore adhibetur: artificiosa quippe isthæc laudum pondere carentium congeries encomiasticis Textibus, alias a Cl. Ramazzino editis, nequit supplere Commentarii vicem, ut ille fortassis autumat; nisi Commentarii nomine veniat hic explicatio germano textui plane contraria. Aliud namque est asserere, ut hic asseritur, inesse Chinæ Chinæ nescio quid arcani, quid abdicti, quid tandem divini, uti quid divinum, aut potius quid divinandum latet in morbis, & asserere in eum præcise finem, ut in progressu postmodum ostendatur illud idem Arcanum illudque mirabile, quod humanum captum excedit, & Chinæ Chinæ inest, illud inquam, ob hoc ipsum quod arcanum est, esse in praxi amethodicum, irrationale, mere empiricum, natura sua dolosum, ac noxium, malitiamque habens occultam, & noxam inferens tanto

perniciosorem, quanto occultiozem; ut infra §. 6. 8. 15. 47. &c. aliud est scripsisse, & sine ulla limitatione pluries promulgasse, eam esse *Remedium*, non habens tantummodo quid divini (id nempe divini, quod etiam in morbis malignis, & in venenis exitiis delite- scit) sed divinum plane, tanquam munus a divina beneficentia nobis concessum, ad male natam Februm sobolem, non consopendam tantum, ac interdum etiam extinguendam, sed absolute exterminandam, & exantlandum penitus febrile miasma, dummodo ad plures dies exhibeatur; cui remedio simile aliud opitandum est favore Numinum, & commiseratione, quæ solent in res humanas, ad Febres vere Continuas, & Continentes pariter securitate sanandas, ac sanantur ab eo Periodica &c. quemadmodum latius legitur in Collatione pluries indicata. Certe Glossa recens minime cohæret veteri Codici, digna tantum quæ apud Mulieres, & imperitam plebeculam (si Cl. Auctoris verbis uti licet) locum habent, non apud eos, qui sapiunt.

S. V.

(a) **C**ætera Remedia, uti omnia emetica, cathartica, hydrotica in morbis quibusdam promptam opem quam spondent, re ipsa præstant, sed cum ratione, dum e corpore peccantes humores eductos adspicimus; ast exhibito Cortice, sive in mediocri, sive in larga dosi, saltem ut plurimum nihil sensibile propelli videmus, fortuitum enim est si aliquid per vomitum rejiciatur, sive propinata China China contingat alvi dejectio, (b) *virtute ergo secreta*, & adhuc incomperta Febrifugum istud agit id, quod agit.

(a) *Cætera Remedia &c.* **Q**UOD perfunctorie, ut sic dicam, habet hic Cl. Auctor de carentia, saltem ut plurimum, sensibilis evacuationis ab epota China China, non videtur prolatum per modum objectionis; sed etsi eo etiam nomine intelligatur, vulgarem hujusmodi oppositionem ad ultimas usque ineptias solutam vide Cap. 3. 4. 5. & 6. Libri primi Therapeutices meæ. Quod si te pigeat hujusce generis *Pandectas* evolvere, & nihilominus Catharticorum, Emeticorum, aliorumque similibus remedium inutilitatem, ac noxam, in concursu Febrifugi Corticis nil sensibile propellentis, paucis expressam nosse desideres; adi tantummodo Cl. Auctorem Orat. 3. Jatri-ci Argum. pag. 101. ubi hæc reperies. *E singulari hujus remedii præstantia* (loquitur de Peruviano Cortice) *quod in Periodicas Febres vim suam potissimum exerat, id beneficii sumus assecuti, ut verum discrimen inter Febres Intermittentes, ac eas, quæ vere sunt Continua, nec non inter illarum focum teneamus; neque amplius unica methodo Febres omnes curentur, tam Gastrica, quam Venosa, continuo scilicet refrigerantium, & humectantium usu, tot repetitis vena sectionibus, tot iteratis purgationibus, quæ humani corporis machinam potius infirmant* en ergo quid præstent in curandis hujusmodi febribus remedia, quæ humores e corpore educunt, quæque in hoc Paragrapho tam fidenter dicuntur *re ipsa præstare promptam opem, quam spondent* sed illæ tantum Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressa quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Aboleri possunt igitur secundum ipsum Cl. Auctorem Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, haustu pulveris exigui nihil sensibile propellentis. Quomodo autem tuto, & rationabiliter id fiat, videre est per extensum locis nuper citatis Therapeutices meæ.

(b) (*Virtute ergo secreta &c.*) Hocce effectum per modum Consequentiae hic loci prolatum, siue ullo etiam antecedente, nemo,

quod sciam, unquam negavit. Ratio tamen potissima (si velimus ingenue fateri) cur tam *secreta* sit virtus hujusce Febrifugi, est quia *secreta* est *Causa* Febrem Intermittentem genuens, hac enim cognita, facile forsitan esset dignoscere quidquid habet in se China China, quod hujusmodi Causæ opponatur. Ita quoque si Chinæ Chinæ in febres agentis ratio intima innotesceret, ad incompertam febrium ipsarum notitiam vis facilis sterneretur. Ob hanc rationem Villis, Borellus, & alii ominati sunt, fore, ut ex hujusce Corticis virtute, quamvis adhuc occulta, lumen sufficiens aliquando trahatur ad detegendam occultam pariter Febrium Intermittentium naturam. Sed hi fortasse Viri, inquit Cl. Auctor, ut in §. septimo, haud satis *sana mente disquisiverunt de hoc Peruviano Febrifugo*. Audiamus potius illum nulla præoccupatione detentum, neque (quod maxime cavendum præcipit eodem §. septimo) *de China China Tractatus edentem, sed ingenue data occasione tractandi de Febris suum judicium ferentem*. *Haviolari licet*, inquit ille Orat. 3. Jatr. argum. pag. 103. *haviolari licet, ex admiranda hujus Corticis virtute Febris naturam medullitus aliquando erutam iri; passim enim hujus celeberrimi Febrifugi Chymica Analysis instituitur, &c.* Consequentia igitur, quæ ex hisce omnibus debet inferri de *virtute abdita* Chinæ Chinæ, respectu habito ad virtutem patientem aliorum remedium, mediis evacuationibus sensibilibus morbos nonnullos curantium, ea non est, quam illaturus est Paragrapho sequenti Vir Cl. quod nempe *amethodicus* idcirco sit illius usus; sed est ea, quam infero, ab ipso Cl. Auctore sapissime laudatus Sydenham, in Præfat. ad Lectorem lib. de *Observationibus Acutorum*, videlicet Peruvianum Corticem hac de una causa, quod *virtute ignota sine evacuatione sensibili* determinatam morbi speciem delet, ac destruit, jure merito *Remedium Specificum* appellari; imo *unicum* esse in Medicina, cui vere competat *Specifici* denominatio: remedia vero, quæ mediantibus evacuationibus ad va-

ad varios morbos curandos adhibentur, æque improprie appellari *Specifica*, ac quis *Scalpel.* *lum phlebotomum* Remedium Pleuritis *Specificum* vocitaret.

§. VI.

D*In equidem*, seu frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corticem, ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret, *sed vincit adhuc natura latendi*, ut olim de Nili origine cecinit Lucanus. Cum ergo post tot conatus magnorum virorum, & facta tentamina per varia experimenta, num saltem pro solamine laborum in Vegetabilium familia in Europa aliquid analogum Peruviano Febrifugo reperiri posset, adhuc ignotus sit operandi modus hujus celebris Antipyretici, asserere necesse est rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum.

(*Diu equidem &c.*) **E**X eo quod Febrifugum istud agat virtute *adhuc incomperta*, ut supra adnotavit Cl. Auctor, *sicque adhuc ignotus*, ut modo repetit, *illius operandi modus*, haud satis percipio, cur *necesse sit asserere*, ut asserit, *rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum*. Hoc jacto fundamento, numquam China China licebit uti; semper enim obstat, qui semper *occultus*, & *ignotus* est, illius operandi modus: cum tamen aliquando utendum esse, & quomodo utendum sit, per varia ratiocinia, variaeque regulas, quaecumque illae sint, doceat idem Cl. Auctor in processu Dissertationis, & signate §. 48. remediumque istud, quod modo *amethodicum* dicit, tandem *methodicum*, & *rationale* affectet reddere, etsi modo illi etiamnum incomperito vim suam exerat antipyreticam. Sic ego met illud idem, in prima licet inventionem suam, ut alia remedia fere omnia, prorsus empiricum, ad rationales demum, & insolitos usus extendere pro viribus conatus sum, praestantibus mihi aliis non paucis, egregii hujusce Febrifugi fortuito quondam detecti utilitatem eximiam legibus Artis promovere, & ampliare studentibus. Scilicet non pudet Medicos culti hujusce Seculi (inquit doctissime suo more Eruditissimus D. Antonius Franciscus Bertini in præclarissimo Opere suo, cui Titulus .. *La Medicina difesa* pag. 171.) non pudet, inquam, Medicos hujusce Seculi; imo referunt ei in decus suum, Chinam Chinam, qua primo a Barbaris uti didicere ad Quartanas tantum expugnandas, ad meliores usus quotidie transferre, nedum ratione, & observationibus fulti; verum & auctoritate ipsius Hippocratis, sic, illo notante, docentis: *Necque vero pigeat ex plebeis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre videatur*. Ea igitur quo pacto ex mente Divini Senis remedia empirica parum nota, & a plebeiis ipsis petita accedente demum Medicorum ob-

servatione, studio, & industria, ad rationales Canones redigi possint. Verum quid multis? Nonne ignota nobis est virtus cujuscumque Specifici, quorum tam creber est usus, & copia tam ferax in Medicina, ut series eorum, si cuncta vellem persequi, facile volumen impleret? Nemo certe virtutem novit, seu modum actionis, qui Lapis Aetites abortum dicitur praecavere, Judaicus mederi Nephritidi, Haemorrhysi, tot Amuleta Quartanae, aut Tertianae febris, tot alia Ictero, Epilepsiae, Hystericae affectioni &c. An igitur horum virtus, & actio, quantumvis *occulta*, *methodica* vocabitur, & *rationalis*, quia ut plurimum *futilis*, aut *nulla* est? Si hac ratione methodicus est rerum hujusmodi occulte agere creditur usus inanis, vere ex Contrariorum regula erit amethodicus, nedum usus Peruviani Corticis apud Medicos, sed & apud Nautas usus Acus nauticae, quia *ignota*, & adhuc *incomperta* est virtus utique certa, qua vere Magnes constanter respicit Polum. Extraordinarium magis est id, quod additur a Viro Cl. nempe amethodicum esse Chinæ Chinæ usum, eo quia *in Vegetabilium Familia nihil illi analogum adhuc reperiri potuerit in Europa*. Kne quidquid ab Indis ad nos deferitur, cui simile non sit in Europa, vocabitur amethodicum in Medicina? Exulent igitur a Pharmacopoliis quævis Atomata. Si vero Cortex Peruviano Cortici analogus in Europa reperiretur, numquid propterea methodicus una evaderet Americanus, & Europæus Cortex? Sed hæc frustra obtruduntur a me Cl. Auctori, qui decreto irrevocabili jam sancivit, ex eo quod *ignotus sit adhuc operandi modus hujus celebris Antipyretici, necesse esse asserere, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum*. Appello itaque a D. Ramazzino Cortici irato ad D. Ramazzinum Cortici benigniorem, & ante paucos annos ingenue fassum, æque *ignotum* esse operandi modum *omnium* ferme, quot quot habet Ars Medica, *remediorum*: ideoque optan-

optandum esse simile aliud Febrifugum pariter. *ritate* Febres vere Continuas sanans, ac istud sanat Periodicas; neque referre quicquam, etiam si ignoto illius operandi modo, *cacos* nos modo Andabatarum more contra easdem

Febres pugnaremus. Vide propterea, tum Textum notatum lit. C., tum maxime alium notatum lit. r. in *Textibus Ramazzinianis* Cortici favorabilibus, & ni obstupescas, obstupescam.

S. VII.

Suppono Te clariores Scriptores legisse, non eos solum qui ex professo de China China scripsere, qua de re tot in dies prodeunt novitates, ut de hoc remedio jam habeamus Pandectas, sed etiam eos, qui data occasione tractandi de febribus, ac illorum remediis, de hoc Peruviano Febrifugo (a) *sana mente*, ac ingenue disquisiverunt, facile enim Tibi fuisse existimo observare quam parum convenient qui ex professo de China China tractatus edidere, & illi qui data occasione de hoc remedio iudicium suum tulere, priores enim (qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento tractatus Integros edunt, in eo quod laudandum asumpsere modum nesciunt, ac ut ait Juvenalis de magnis *maiora loquuntur*) summis laudibus remedium istud ad Astra efferunt, (b) *Arborem Vitæ* illud appellant, alii vero suspensio pede de China China procedunt, (c) *bona & mala* quæ non raro inferat ingenue exponentes, sic (d) *laudatur ab his*, culpatur ab illis, ut legentes, ac præsertim Juvenes dubios relinquant in quam partem se dedere debeant.

(a) *Sana mente &c.* **Q**uasi sana mente non disquisierint, qui ex professo de China China scripsere, ac edidere Tractatus. Sed hoc in obsequium defuncti missum faciamus. Sana certe mente de hoc Febrifugo disquisivit Cl. Auctor in suis Orationibus laudicis Argumenti, ubi tot, quas partim recensuimus, partim etiam non recensuimus laudes effudit; & quidem majores, ac umquam effuderint illi, qui, ut inquit ille, *in ea laudanda modum nesciunt, ac de magnis maiora loquuntur*. Sana inquam mente tunc disquisivit de China China Cl. Auctor, tum quia non aliter potis erat quicquam scribere; tum quia, non ad augendas de hoc Remedio Pandectas ullo scripsit percussus affectu, sed data tantum occasione tractandi de febribus, & signate in tertia ex iisdem Orationibus (quæ circa Febres versatur tota) ut fule jam vidimus. Qua postmodum, & quam sana Minerva scripserit ille in hac Dissertatione, ubi ex professo de China China agens, sentit opusculum, decernere meum non est.

(b) (*Arborem vitæ &c.*) Ego certe, qui de hoc Remedio Tractatum integrum edidi, Arborem Vitæ illud me appellasse non memini. Memini tantum, pag. 4. ejusdem Tractatus dixisse hæc obiter, cum videlicet facilem relapsum in Febres, assumpta semel, ac unica tantum dosi China China, citra contentionem concessi. Nisi hoc unum obstat, Ar-

borem Vitæ in China China superstitem divina clementia crediderim. Sed hic Vir Cl. incidit solus in foveam, quam fecit. Mihi enim obstitit aliquid, ne Chinam Chinam appellarem Arborem vitæ. At illi, nullum de eadem Tractatum edenti, nil obstitit, quo minus asseruerit; ut in præmissa Collatione Textuum, Hieron hoc Picron ex Arbore Vitæ fuisse decoratum. Sic dum Vineta mea cedere iatagit Cl. Auctor, cædit sua.

(c) (*Bona & mala &c.*) Satis memetipsum citavi, ut ostenderem, quam suspensio pede processerim in Opere meo, usum Chinæ Chinæ methodicum omni adhibita cautela ibidem indigitans. Malos vero æque ac bonos ejus administratione, vel præpostera, vel præpropera, vel minus castigata, vel minus circumspècta procedere observavi, facile est cernere a pag. 252. usque ad 253. & a pag. 283. usque ad 287. ut & pag. 295. & 297. ejusdem Operis. Imo si quis ultroneam quoque ingenuitatem meam velit adhuc clarius dignoscere, lustret historias defunctorum, quibus, vel plane desperatis, vel constitutis in aliis quibusdam difficillimis circumstantiis inutiliter solum (neque enim noxiæ) propinatus est Cortex: eas vero reperiet a pag. 166. usque ad 169. Tractatus ejusdem. Ut proinde, si forte modo me petat, me certe nequaquam attingat Cl. Auctoris Censura.

(d) *Lata.*

(d) (*Laudatur ab his &c.*) Laudari ab uno, & culpari ab alio, est Fatum pluribus aliis Remediis commune, ut laudari ab uno, & ab eodem culpari, unius est Chinæ Chinæ in Scriptis Cl. Ramazzini. Inde puto & ego, fore posthac, ut non amplius ambigant Juvenes, in quam partem se dedere debeant. Viro enim Cl. in *Collatione* superius allata viam utramque præmonstrante, tam dextrorsum

vergere impune potuerunt, quam *sinistrorsum*. Nisi forsan illis in eo bivio, cui simile raro visitur, constitutis contingat, quod sibi metipsum, Veterum, & Recentiorum volumina, ut naturam Februm exploraret, evolventi, contigisse refert idem Cl. Auctor pag. 89. Orat. Jatrici Argumenti, recolens illud Terentiani Senis. *Incertior multo sum, quam dudum.*

S. VIII.

(a) **I**N *provehitiori* ergo ætate experientia edoctus, & observatis noxis ab illa prognatis, cautius in illius usu processu, & mediocri solum dosi præscripsi (b) *ad drachmam unam* vel duas in febribus intermittentibus, quando nimis protractæ ægros fatigarent: in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, & vires resumeret, (c) *non sine spe*, imo cum certitudine febrem redituram, quæ una cum natura roborata, morbi causam expelleret, seu mutata aeris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris historiam absolvet; hæc mea est methodus, qua in ætate saniori sum usus. (d) *Ceterum* in quacumque febre intermittente, quacumque ætate, sexu, regione, tempore, temperamento, corporis habitu, Chinam Chinam indiscriminatim exhibere velle, magnum abusum esse judico.

(a) (*In provehitiori &c.*) **P**Ræter id, quod diximus §. 3. & dicturi sumus §. 18. de *experientia* per Cl. Auctorem acquisita in *provehitiori*, ut inquit, *ætate* pravorum effectuum Peruviani Corticis, hic quoque loci animadvertat Lector, Virum Cl. ab anno 67. ad 79. ætatis suæ (quæ quidem ætas videtur nonnihil *provehita*) tot, tantaque scripsisse, ut vidimus, & posthac videbimus, in commendationem Chinæ Chinæ, ut minime verisimile sit, noxas ullas ab ea prognatas illi tunc observatas fuisse. Universam ergo experientiam nozarum hujusmodi eo ipso anno ætatis 80. quo Dissertationem hanc conscribebat, praxique Medicæ exercendæ vitio corporis impar evaserat, ipsum acquisivisse necesse est, & tunc tantum Chinam Chinam cautius præscribere didicisse. Hæcine ergo longa illa multorum annorum experientia tam inconcussa, quam jactitat?

(b) (*Ad drachmam unam &c.*) Præscribere tamen ad Drachmam unam, & semel tantum, idem est fere ac non præscribere. Ad Drachmas autem duas in istiusmodi diuturnis, benignisque Intermittentibus Febribus, vere fat est, ad impetrandas aliquot dierum inducias, quandoque etiam ad extinguendam Febrim: neque ego hinc casibus hanc dosim vulgarem transcendendo, ut alias sum effatus; nec raro quoque unam tantum Drachmam prima vice præscribo. Sed si ve unam præscri-

bam, si ve duas, sequentibus semper diebus nonnullas iterum Drachmas, vel saltem semidrachmas sumendas præcipio, ne si fieri possit, Febris, ut vere nocens depulsa, iterum redeat. Idipsum commendavit alias Cl. Ramazzinus, tum in Dissertatione *De Contagio. sa Boum Epidemia*, fassus ibi pag. 38. taciteque approbans, ut ex contextu, quod nostris temporibus *hujus remedii dosis largior esse cæpit, quam olim*, tum in Orationibus Jatrici Argumenti pag. 102. his verbis. *Postquam hujus Remedii usus innotuit, & non semel tantum, ut olim, sed plures ad dies exhiberi cæptus, donec Febrile miasma fuerit penitus exantlatum, talem Febres curandi Methodum factam fuisse fateri oportet, qualem in re Militari post inventum pulverem pyrium omnes norunt &c.* ut fufius in *Collatione Textuum* illius lit. K. L. M. Immerito ergo nunc ad unam, vel alteram Drachmam restringit rectum usum Corticis idem Cl. Auctor. Alia profecto mensura, & quidem pro Februm varietate varia, statuenda est. Verum de congruente singulis Februm generibus Chinæ Chinæ dosi, plenior in sequentibus suo loco sermonem habebimus.

(c) (*Non sine spe &c.*) Plura hoc loco sunt perpendenda. Inquit Cl. Auctor, se Chinam Chinam præscripsisse *non sine spe, imo cum certitudine Febrem redituram*. Quoad *spem reditura Febris*, alicui forsan lului locus esset,

esset, si viveret Vir Cl. cui placuit olim in suis *Constit. Epidem.* pag. 125. annotare, quoniam fuerit Medicis annus *quassuosior*: modo cum cineribus joculari non decet; atque ob id etiam, quod Viro, non quæstus, sed famæ cupido, minime congerunt hujusmodi ludicra. Relinquamus ergo hanc spem cuiuspiam Agyrtæ, aut Circulatori, cotium humanum cum se præbet occasio, lubenter negotianti. Quo ad certitudinem vero reditus Febris, quam habuit idem Vir Cl. cum Chinam Chinam præscripsit ad impetrandas tantum aliquot dierum inducias, quispiam me doceret velim, quomodo conciliandus sit Textus iste cum alio Textu Paragraphi 27. qui sic habet. *Hic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, interdum eludantur, Febre amplius non redeunte sed tacite corpus depascente.* Anne igitur unus ille potuit cum Febre pacisci, ut ea rediret? atque ita quidem ex privilegio speciali, ut quod ei licuit, cæteris Medicis nequaquam liceat? Ad hæc si satis caute se Chinam Chinam usum putat in *atate saniori*, quia usus est in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis Ager recrearetur, & vires resumeret, quando Febres nimis protracta Aegros fatigarent; cur æque caute se, vel alios non putaret uti, si Febribus modice tantum protractis, ea uterentur ad tollenda gravia Symptomata quandoque supervenientia, quæ vires etiam constantes non raro opprimunt, Aegrumque tandem in vitæ discrimen adducunt? Hunc sane titulum pro præscribenda rationabiliter China China, Viro Cl. cæteroqui suspecta; potiorē crediderim, quam ut Ager a diuturnitate morbi recreetur, & vires resumat.

(d) (Cæterum &c.) Huic Textui ante annos octo hunc alium Textum præmisit, & post biennium sponte recusit Cl. Ramazzinus: feratque Lector coactam hanc repetitionem provocante materia. *Solus Peruvianus Cortex, nobis a Divina beneficentia munus concessum,*

sine alterius rei mixtura (sunt illius præcisa verba, quæ in septima Oratione Patavina leguntur pag. 212. secundæ Edit. & pag. 19. primæ Edit.) in qualibet Regione, quocumque anni tempore, atate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervalatas fugat, & exterminat. Si adversari sibi metipsi in eadem provectiori ætate non est hoc; quodnam erit? Certe quisquis non ultra conscius hæc legeret, facile Cl. Ramazzinum diceret anno 73. ætatis suæ quo hæc primo conscripsit, & 75. quo ea recusit, insatuatum eo vesano affectu erga Corticem Peruvianum, quo nec fuisse inquit juvenili atate, cum Chinam Chinam habuit in magno pretio. Sed tantam rerum discrepantiam in tanta verborum similitudine miretur nemo: sic namque iisdem literis *Comœdia, & Tragœdia componitur.*

Si qua tamen limitatio extra tot frustraneas a Viro Cl. recensitas constituenda videatur, ea una potius est, quam ego indicavi pluries in Opere meo, locis antea citatis, & alibi; scilicet, ne quocumque morbi tempore (non quacumque Febre Intermittente, nisi videlicet ea Corruptiva sit, Cortex adhibeatur; ne vel præmature sistatur Febbris, quæ serius sisti debuisset, vel ea sistatur, quæ absolute non erat sistenda. Quamobrem si artideret Scholarum distinctio, dicendum esset, Chinam Chinam convenire in quacumque Febre Intermittente (specifice, puta, tam in Quartanis, quam in Tertianis &c. non in quacumque individualiter; sed in una convenire, non in alia: imo ubi etiam individualiter convenit, modo uno tempore illius convenire, modo alio. In hoc consistit, magna saltem ex parte, usus methodicus. Cætera ab eo recensita non prohibent Chinam Chinam usurpari; sed ad summum eorum nonnulla dici possunt quoquo modo prohibere quo ad quantum, ut, si Puero ea sit præscribenda, minori dosi præscribatur, ac præscribatur Adulto. Sed hæc quibusvis remediis communia cum sint, & vel Tyronibus nota, non est cur illis Practicos velit morari Cl. Auctor.

S. IX.

Certe in (a) Pueris, & Adolescentibus, ubi per ætatem febribus intermittentibus, quæ ut plurimum sunt tertianæ spurix, raro autem simplices, & exquisitæ, parum proficuum observavi Chinæ Chinæ usum, licet enim videantur aliquantulum mitescere, hoc febrifugo exhibito, sæpissime redeunt, & ad multos menses (b) contumaciores perstant, nec nisi ad oppositas anni tropas receptui canunt. (c) Vidi anno elapso Patavii in familia quadam, quæ multas puellas habebat, eodem tempore febribus istiusmodi laborantes, cum ferina tussi in principio accessionis, quibus cum varia remedia fuissent administrata, sed incassum, & Mater instaret, ut illis præscriberetur China China, nec Medici qui curationi aderant annuere

nūtere vellent, Mater libere dixit se tale remedium, cujus vim fuerat experta, esse exhibituram, quod cum fecisset febres semper contumaciores sunt factæ, ac per totum autumnum, ac hyemem, usque ad veris principium perdurarunt; ætas enim hujusmodi ob errata in victu, & minorem per ambitum corporis humorum distillationem, ab hoc remedio, quod nihil e corpore educit, (d) *sed potius concentrat*, nil opis obtinet; fortior autem ætas, qualis est Juvenum & virorum, facilius sustinet incommoda, quæ posset China China inferre.

(a) (*Pueris, & Adolescentibus &c.*) **N**E pus inutiliter terram, ostendendo proficuum Pueris, & Adolescentibus Peruvianum Corticem, (quod nonnisi experimentis potest nervose probari) neve casus propemodum innumeros in medium adducam, qui in dies hoc idem evincunt; sat erit eos tantum rursus indicare, quos in Therapeutice mea protuli, ubi tam diuturniorum *Intermittentium*, quam *Subcontinuarum*, atque etiam *Lentorum*, non contemnendæ curationes visuntur. Adeat ergo Lector Tractatum meum pag. 78. histor. 7. pag. 84. hist. 17. & pag. 85. a principio ad finem. Item pag. 188. hist. 3. pag. 204. hist. 2. & pag. 213. hist. 9. Item pag. 286. hist. 1. pag. 286. 287. hist. 2. pag. 286. hist. 3. pag. 287. hist. 4. & pag. 286. hist. 6. Non ergo *parum proficuum Pueris, & Adolescentibus est China China usus*, si ea solum cum decet, atque ut decet administratur. Potius non adeo frequens in illis est utendi occasio; quippe quibus facilius est, & febres longiori *depurari*, & eas sine gravi incommodo diutius perferre.

(b) (*Contumaciores persistent &c.*) Si persistent Pueris ad multos menses contumaciores Febres, cum redeunt ab epota China China, quomodo *illarum reditus* denuo post Chinam Chinam exoptatur a Cl. Auctore §. 25. *loco remedii*? Vel si *remedii loco stat reditus febris*, cur modo ab eo damnatur hoc idem remedium, cujus actio si diutius persistet, diutius juvabit? Hac data occasione, quærerem insuper, si liceret, cum Peruvianus Cortex commendetur sæpius a Viro Cl. in Constitutionibus suis Epidemicis ad Vermes Puerorum necaneos, ut pag. 14. & pag. 61. ipsarum Constitutionum; & in præsentī Dissertatione dicatur habere *malitiam occultam*, qua noxas plurimas ratione sui possit progignere, qui fiet, ut *solam virtutem*, qua Vermes necat, non *malitiam*, qua homini nocet, exerat in Pueris industrius Cortex?

(c) (*Vidi &c.*) Quidquid Patavii contigerit in Puellis unius Familiæ, quibus forsā *semel tantum* (scitque Deus qua dosi, qua lege, qua methodo, & quo morbi tempore) invitis Medicis Chinam Chinam exhibuit impatiens Mater, certum est, Mutinæ mihi longe aliter sæpius contigisse, ut retuli; nec ab uno tantum eventu male parto assurgit Regula, sed a multiplici. Interim eo quoque casu nil magis profecerant *alia remedia incassum*, ut legitur, *antea administrata*. Neque proinde adhuc mente assequor, unde habuerit Vir Cl. durationem ulteriorem earum Febrium ascribendam potius fuisse Chinæ Chinæ, quam aliis remediis æque incassum administratis. Quoniam ergo, ut subdit, *Contumaciores Febres per totum Autumnum, & Hyemem* his Puellis facta fuerunt, cur illas Veterum Febrifugis, ipso iudice, longe *præstantioribus*, licet e corpore *nihil sensibile* pariter propellentibus, quibusque solis, ut inquit §. 18. *Medicina posset esse contenta*, non fugavit Cl. Auctor, unde erubescerent, & Chinæ Chinæ Fautores, & audacula Genitrix?

(d) (*Sed potius concentrat &c.*) Si quis Tractatum meum legere non renuat, inveniet passim in historiis, ut in 19. & 20. Cap. 2. Lib. 4. nempe pag. 202. 203. ab epota China China urinam copiosiore redditam; atque hoc quidem perpetuum est. Inveniet insuper, idem Febrifugum propinatum erumpentibus Criticis Sudoribus, fluentibus Menstruis, Puerperis, Alvo &c. nunquam hæc evacuationes interturbasse; sed eas solum sistere consuevisse, quæ Symptomaticæ sunt; inquantum scilicet tollendo Febrem, inde quoque producta tollit Symptomata: non autem quia vi peculiari polleat easdem evacuationes sistente. Cur itaque tam fidenter, & gratis asserat Cl. Auctor, *hoc Remedium nihil e corpore educere, sed potius concentrare*, non video. At de his fufius alibi, præsertim §. 41.

X.

(a) **A**ST hoc de muliebri sexu dici nequaquam potest, sexus enim muliebris ex sua natura minus aptus est ad beneficia reportanda ex usu Chinæ Chinæ, minus enim operosus est huiusmodi sexus, & larium domesticorum magis amans; (b) *Monialibus præsertim* intra sua Claustra conclusis, parum salubrem esse Chinæ Chinæ usum, satis compertum habeo; perraro etenim induci potui, ut illis Chinam Chinam exhiberem, nec nisi cum protestatione (c) *febrem redituram*, & pertinacius duraturam, Medici enim non solum ab ægris, sed etiam ab aliis Monialibus interdum compelluntur præscribere ea, quæ nollent remedia, quod observavi pariter in puellis, quæ apud ipsas educantur. A Monialibus itaque antifebrile istud exoticum longe ablegare bonum iudico, ab experientia sic edoctus, febres enim Sacrarum Virginum, ut ut parvæ, habent ne-seio quid additum, cui malo abigendo potius alchalia volatilia, quam fixa conveniunt. (d) *Ab Aedibus quoque Nobilium*, aliorumque potentium Virorum, in otio urbano, seu rustici cum victus lautitia degentium, Chinam Chinam proscribi utile iudico, licet enim ubi interdum ex aliqua febre intermittente decumbant, quamvis cassiæ modico purgentur, aut vena secetur, non tam facile disponi possunt, ut satis tuto iis præscribi possit febrifugum, ut ab aliis malis postea non plectantur.

(a) (*Alt hoc de muliebri &c.*) **D**E hoc Ligno vitæ potest fructum carpere etiam post lapsum fœmineus æque, ac virilis sexus, ut diutius vivat. Si exempla cupiat Lector, adeat (seclusis hinc Mulieribus *Gravidis*, & *operosis*, quæ plures forent) adeat inquam Therapeuticam meam pag. 74. historia 4. pag. 79. hist. 5. pag. 79. hist. 6. pag. 83. hist. 14. pag. 183. hist. 9. pag. 184. hist. 10. & 11. pag. 185. hist. 12. pag. 199. hist. 10. pag. 201. hist. 12. pag. 201. hist. 13. pag. 210. hist. 4. pag. 226. hist. 5. pag. 295. & 296. hist. 1. pag. 227. hist. 2. tandemque pag. 232. a fronte ad calcem, ubi prostant insignes Mulierum China China sanatarum historiae. Sed forsitan id contigit, quia hisce temporibus sequior sexus *Larium domesticorum* est minus amans, ac olim.

(b) (*Monialibus præsertim &c.*) Quod est ad Moniales, adeat idem Lector pag. 73. hist. 2. pag. 80. hist. 9. pag. 81. hist. 10. pag. 203. hist. 16. pag. 214. hist. 6. &c. Id unum sciscitaret a Cl. Auctore, si adhuc esset in vivis, num scilicet ad Vestales quoque illas quas Tertiarias vocant, quæque Moniales cum sint, extra Claustra tamen vagantur, extendatur illius Interdictum. Nec festive tantum sciscitaret, sed ad rem quoque: nuper enim dum hæc scripserem, venit domum meam Tertiaria quædam ex ordine S. Francisci, cui nomen Soror-

Maria Francisca Righi, ut me de invale tudine sua consulere. Narravit illa mihi (narro ego, quæ ipsa retulit) se Quartanam Febrem diutius gestasse; pro cuius curatione cum Chinam Chinam jugiter respiceret, tandem assumptis, nunc Medicorum, nunc Mulierum lausu, pluribus Veterum Febrifugis, id opis reportavit, ut *Februm causa extenuata*, & *sensim exantlata* (quemadmodum loqui consuevit Cl. Auctor) elapso integro decennio convalesceret: post vacationem autem duorum mensium a Febre, sibi ex improvviso succrevit in infimo ventre Tumorem quemdam dolorificum, ferme ac si Corticem Peruvianum, *obstructiones*, *cachexias*, & his similia, ex eodem Cl. Auctore, mala progredientem, potasset. His ita se habentibus, quaererem, an Peruviano Febrifugo post sex V. G. priores menses assumpto, citius illa, tutius, atque jucundius convalesceret necne. Jam vero rursus ad nos. Siquid cavendum est in Monialibus China China curandis, illud est, ut diligenter dispiciamus, num Febres earum vere pendeant a Fermento ordinario Februm Intermitterium, an potius, ut sæpe accidit, a nervoso, vel lymphatico genere universo, atque occasione potissimum vitæ cœlibis: quo casu longe minus efficax est actio Corticis. Hæc vero diverſi ordinis Febres, per sua signa ab invicem dignosci aptas, nonnisi peritis datum est.

est internoscere, iisque tantum, qui callent ex
praxi, quantum ab æqualibus absint similia, &

Quia autem ara ludinis.

(c) (*Febrim redituram &c.*) Ne me quidem
later, Febrim fere semper redituram, si semel
tantum ad Drachmam unam, vel duas exhi-
beat Peruvianus Cortex, ut Auctor consue-
vit: non ita, vel non tam facile, si repetatur.
Si vero Febres post assumptam Chinam Chi-
nam redeunt, redeunt contumaciore, &
pertinacius duratura, cur (quod pluries cogor
regerere) cur inquam ex eodem Auctore §.
25. optandum, ut redeant remedi loco, ad ab-
solvendam Febris Historiam? Aut cur Chinam
Chinam præscribit & ipse ad impetrandas in-
ducias, si has inducias excepturus est longior
cruciatu?

(d) (*Ab Aedibus quoque Nobilium &c.*)
Quo ad Viros Nobiles in otio urbano, vel
rurestri degentes China curatos, neque
tamen ab aliis malis, quæ asserente Cl. Au-
ctore, Chinæ Chinæ potus portendit, subinde
vexatos, videnda pag. 186. hist. 14. pag. 196.
hist. 2. pag. 196. hist. 9. pag. 218. hist. 13. &c.
Foran si Cl. Auctoris Edictum aliquanto citius
emanasset, non ausus essem præscribere ple-
beum istud Febrifugum Nobilissimis quibus-
dam Viris, ut puta Neapolitano Principi Lima-
tulæ Duci, Tertiana duplici Subcontinua, &
ad Acutam properante detento; felicissime ta-
men illius ope sanato: sicut neque Nobili His-
pano Viro, & (quod secundum Cl. Auctorem
auget difficultatem felicitatis curationis) præpi-
gui, Domino Josepho Marchioni de Borda,
& Aragon, modo pro Sacra Cels. Cath. Maje-
state in Regno Neapolis totius Hispaniæ pe-
destris Militiæ Generali Castrorum Præfecto,

qui cum Tertiana pariter duplici, nedum Sub-
continua, sed & Malignante, ac ferme Le-
thargica Mutina laboraret, ignobilis huiusce
Febrifugi auxilio convaluit: neque tandem
Parmam accitus ad invitendum Marchionem
Joannem Franciscum Gonzagam, unum ex
Generalibus Tribunis Militum Regis Christia-
nissimi, Tertiana simplici Intermittente, sed
in Cardiacam Perniciosam conversa male ve-
xatum, calculum meum apposuissim tam fa-
cile, ut illi methodo valida, quemadmodum
in hisce repentinis Februm mutationibus mi-
hi mos est, exhiberetur exoticum istud, do-
losum, & vile Antipyreticum, quantumvis hoc
idem a Doctissimis Viri, Parmensibus cura-
tioni præsentibus (instante præsertim D. Cle-
rico) etiam ut mihi, qui nondum illuc per-
veneram, pro eorum humanitate morem ge-
rent, & præcipiti exitio occurrerent, in-
usum jam revocaretur, favente statim commu-
nibus nostrum omnium votis eventum, Doctis-
simisque pariter plaudentibus fortunato operi
Mantuanis Professoribus, subinde cum Fratre
decumbentis Equitis illuc pariter accedentibus,
Has, inquam, Curationes recentes Nobilium
Virorum tam feliciter absolutas fortasse non
ausus essem hoc remedio pertentare, aut eo
ab aliis jam pertentato, meis quoque suffra-
giis additis tam facile persequi, si mihi Ani-
madversio hæc severa Viri Cl. dictatorio pla-
ne supercilio prolata, & experimentis imagi-
nariis feriantis biennii extremæ illius senectæ
firmata, paulo prius innotuisset. Sed quoniam
post res jam feliciter gestas tempestive illa
non exiit, satius est, eam repetito pluries
successu inanem deprehensam negligi, quam
Praxim hanc auspiciatissimam.

§. XI.

(a) *Sed quid Medico Aulico* agendum, inquires, ubi aut Conjugem, aut
Filiū Principis, sive ipsum Regnantem Principem, febre aliqua
intermittente inter æstivos ardores decumbere contingat? (b) *Num suo*
Principi, apud quem multoties gloriosas curationes, in hoc atque illo a
se factas solo Peruviano Cortice, celebravit, tam fidenter, tam animose
(c) *portionem huiusmodi* porriget, ut illi (d) *præcordia non sudent* ob me-
tum de aliquo improspere eventu? Hac in re si Galenum consulere veli-
mus, optimum habebimus documentum, ille etenim, ut refert in Libro
de Præ. Ad Post. ab Imperatore, passione quadam stomachi ab assumpto
cibo laborante, per noctem accersitus, & ab ipso interrogatus quo reme-
dii genere huiusmodi passioni mederetur, cui Romani Medici nil opis af-
ferre potuissent, prompte respondit se cæteris hominibus sic affectis (e) *vi-*
num pipere inspersum exhibere solitum, Regibus autem, non nisi *tutissima*
remedia a Medico debere præscribi; (f) *num autem* Peruvianus Cortex in-
ter *tutissima* remedia recenseri debeat, iudicet cui Cor sapit.

(a) (*Sed quid Medico Aulico &c.*) **H**ic
Auctoris Manibus pio silentio litanda, quæ

cæteroqui congrueret acrior responsio. Nec
enim illi fuerat satis, generalia sibi creasse
ab exordio, quæ pro arbitrio resolveret Quæ-
sita,

fit, nisi peculiare hoc quoque de rebus, ut juvat sperare, ne futuris quidem, esset denuo commentus, ut joculari visus cum Nepote, *et alienum interim luderet vel nondum cūsum*. Emphaticus tamen, quo usus est citra opportunitatem, loquendi modus, etsi indefinitus, casusque respiciens tantum possibiles (nullus enim hujusmodi haecenus Deo dante, saltem hic loci, contigit) videtur *fidenter* admodum, atque *animose* ab Auctore vivente usurpatus; sed liceat modo defuncto, quod forsitan minus licuisset viventi. Liceat, inquam, illi haec impone proferre, atque ab Aulis Principum pro libito suo Chinam Chinam proscribere. Monendus tantum Typographus, qui omnia simul Viri Cl. Opera quamprimum recusurus dicitur, ut Tractatui illius, *De Principum Valetudine tuenda*, Praeceptum hoc tantum ponderis, ab Auctore ipso tunc omisum, peculiariter adjiciendum curet.

(b) (*Num suo Principi &c.*) Nisi duos de eadem Fidelia velit Cl. Auctor denigrare, non dealbare parietes, sed unum tantum, a deoque si Medicus ille Aulicus forem ego. (ut in me unum conversa facile harriolatur Urbs tota) quem pictorio veluti calamo studet ille circumscribere, coloribus a Nuncupatoria Epistola mea forsan petitis, sed alteratis, & ad omnimodam usque mutationem confusis, sine ulla prorsus haesitantia haec responderem. An apud meum Principem *gloriosas curationes haeritarum*, an laudibus minime promeritis, prout modestum hominem decet, potius obstitit, tribuerimque divino tantum favori, quos ad Principem fama detulerat faustos eventus: item an ea, quae modo minus humaniter in me vibrantur spicula a longe praeviderim,

— ipsos divinarimque lacertos.

Quaeis jaculanda forent;

tandemque an his de causis Therapentice meam, aedum suadente, sed & fere dixerim imperante eodem Principe invitatus ediderim, ipse scit, qui mihi & Dominus clemens est, & aequus Judex. Id insuper addam (quae mihi est gloria non levis) eundem Serenissimum Dominum meum, post editam, sibi que jam notam Dissertationem Cl. Auctoris, cum forte haud leviter aegrotaret Vir quidam Principis existimatione dignus, de cuius idcirco salute sollicitus erat ipsemet Princeps, mihi animum, & stimulos addidisse, ut Aegro in spectro, repertoque in talibus circumstantiis, ut ei China China judicio meo posset opitulari, posthabitis, si quae obstitissent adversis cavillationibus, id remedium prompte, statimque praescriberem. Cui cum facile id me praestitutum respondissem, quoties ea se mihi praebisset opportunitas ex parte morbi, quae se praebat ex parte Subjecti, videlicet privatae personae, non aequae facile idem acturus, si fuisset in discrimine salus cuiuspiam Principis, quibus Chinam Chinam minime offerendam docet Cl. Ramazzinus, reposuit ille subridens, *cavendum esse pro viribus ab occa-*

sione hujusmodi: ceterum necesse esse, ut Principes, qui commune cum reliquis hominibus habent morborum fatum, communia quoque cum illis habeant remedia. Aegrum itaque invisi (ne desit complementum historiae) Tertianam duplici Subintrante nonnihil violenta detentum; quam tamen, cum ad depurationem ea vergere videretur, nondum peruvianum Corticem attingendam censui; quamobrem metho- do tantum vulgari adhibita, ad vigesimam primam usque diem protracta est illius judicatio, quamvis negotia Principis Aegrotanti commissa, citiorem exigenter curationem. Cum vero post dies nonnullos incidisset, suspicio non levis de Febre eadem recidiva, Corticem ipsum ad praecautiorem praescripti, facile annuente curante Medico, in hocce remedium suo prope genio pro re nata propenso. Paucis horis elapsis ab assumpto Febrifugo, quae jam prope imminabat, successit Febris; eo tamen repetito, haec statim penitus suppressa est sine reditu, simulque exolata sunt Principis aequae, ac Aegrotantis vota.

(c) (*Potionem hujusmodi &c.*) Si ex Eroco Metallorum, ex pulvere Algorethi, ex Elaterio, Esula, aut Gummi gutta conflata esset hujusmodi Potio, possetne acerbior illa, ne ullo quidem colore quaesito, proscribi, a Cl. Auctore, apertam hoc loco temeritatis notam Aulico Medico apud Principem praeter rationem prorsus inurente? Nolo hic historiolum recensere accusationis, ab Antiphilo Pictore ad Prolemæum Regem delatae adversus Apellem, Luciano referente: quae insimulatio, probabilitatis limites, non parum excedens, evanuit statim ac Rex animadvertit, *Antiphilum Apellea artis amulum esse*: nolo inquam recensere historiam hujusmodi; neque enim Apelles sum ego in Arte medica, aut Viri de functi æmulatione dignus; neque fuit ille ca- pax umquam livoris Antiphili. Sed ad quid quaeso pavorem, quem vere nullum habebat Vir Cl. imo quem in reliqua Dissertatione, dummodo adhibeatur modus, se non habere profitetur, tam strenue simulavit? Certe neque timuit ille, neque sensit quae protulit. *Nolim quis inferat, velle me ex albo medicaminum Chinam Chinam expungere* (inquit ille, §. 48.) *absit hoc; habeat suos usus remedium istud: beneficium, quod asferre potest, ab illo excipiamus &c.* Si ergo suos usus habere debet remedium istud, si beneficium aliquod potest asferre, quo jure postea potio illius ex arte parata, sudores e praescribentis Medici praecordiis, ob metum sinistri eventu, debet cieri?

(d) (*Praecordia non sudant &c.*) Sudant inexpertis praecordia; non millies, & innoxie semper expertis. Mihi fortassis ea sudarent, si quando in Febre aliqua, non tantum intermittente benigna, de qua sum parum sollicitus, quippe saepius depurativa, sed nonnihil graviore, praesertim in circumstantiis, in quibus Peruvianum Corticem, vel opportunum, vel absolute necessarium censeo (quas omnes tamen

tamen avertat Deus, ut hucusque avertere dignatus est) præsentaneum hoc auxilium vano quopiam timore perculsus, vel obstrepentibus hujusmodi terriculamentis inaniter dive-xatus, me omisisse dignoscerem, a munere meo, officioque Principibus debito turpiter declinans. Piget me sane Cl. Auctorem tam emphatice hic locutum, redarguere statim inconstantia, ac erroris; sed materiae pondus vulneratae veritatis dissimulationem non patitur. In toto Dissertationis decursu, & signate paulo supra §. 8. ubi revelat ille Methodum sanioris, ut inquit, ætatis suæ, universaliter loquendo, Peruviani Corticis usum admittit, & approbat in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis Æger recreetur, & vires resumat, additque insuper infra §. 48. ad eundem finem obtinendum, scilicet ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione admittendum, & laudandum esse China China usum in Febribus præsertim intervallatis; quia imo §. 22. Ægris ipsis quandoque citra rationem poscentibus, in mediocri dosi, ut ledere non posset (potest ergo ita exhiberi, ut lædere non possit) eam exhibui cum eventu, ut fatetur, satis felici: id, quod vere coheret præceptis illius, ut scilicet usus Chinæ Chinæ in Febribus sit qualis est Opii ad sedandos dolores; utriusque enim remedii, ipso docente eodem §. 48. eadem esse debet, & regula oblationis, & cautio. At hoc solamen saltem, quod fatigatis Ægris cujuscunque conditionis, imo & foeminis ipsis utero gerentibus (quibus §. 13. non solum tuto, sed & cum beneficio alferit Chinam Chinam exhiberi) concedit, & donat Cl. Auctor, quomodo tam fidenter, tam animose Magnatibus denegat, quibus tamen dolore aliquo afflictis Opiū præscriberet, quamvis, nisi caute exhibeatur, haud neget eodem §. 48. periculum forte subesse, ne ex somno excitari possimus, quem obdormire volumus? Si vero in Principibus quoque Chinam Chinam admittat, eo saltem nomine, ut tantummodo reparentur vires; cur in eundem finem, sine præcordiorum sudore, ac astu, potio hujusmodi in dosi mediocri, quæ, ut ait ille, inquit ledere, a Medico Aulico porrigi data occasione non poterit, imo & in dosi nonnumquam liberaliore, ut reparentur simul vires, & periclitans salus?

(c) (Vinum Piperis inspersum &c.) Sano consilio abstinuit eo calu Galenus a pipere, ut qui forsitan prævidit, fore tandem longo seculorum tractu, ut exotica Vegetabilia, quibus aliud analogum non sit in Europa, cujusmodi est piper, irrationabilia a Cl. Ramazzino declarantur, & amethodica, ut nuper vidimus §. 6. Documentum autem, quod inde trahere debet Posteritas, illud est ut Viris Principibus ea ipsa præscribantur remedia, quæ sæpius per experientiam profuere plebeiis. Imperator enim ille, Commodus nempe, intellecto Ga-

leni effato, statim Vinum Sabinum pipere inspersum, in vulgari gente remedium expertum, sibi laboranti adhiberi jussit, & sanitati feliciter fuit restitutus, ipso nedum fatepte, sed & iidem verbis modo relatis aperte docente Cl. Ramazzino, Orat. Jatr. argum. pag. 46.

Non omnia quidem remedia (ut nugas etiam has persequar) præsertim sumptuosiora, quæ sibi potest comparare dives, æque potest pauper, ut facile quæcumque potest pauper, potest & dives; quæ tamen uni vere conveniunt, quæcumque ea sint, conveniunt & alteri. Profecto non hominum, sed morborum varia conditio varietatem remediorum exoptulat. Menti nunc subit, Virum Cl. mecum olim risum effusum risisse, cum forte utrique nostrum nuntiatum fuisset, Medicum quemdam afflictæ Mulieri, filii sui unigeniti acerbum funus lamentanti, illudque ipsi Medico, qui morbo adstiterat, acriter exprobandi, hæc fidenter repoluisse. Unicum tibi hunc esse filium quare incanta non monuisti? fortassis enim aliter, aliisve remediis curationem illius peregissem. Sed quid, si Viri hujusmodi testimonio uteretur alicubi in sua Dissertatione Cl. Auctor, cum cæteroqui ex veteri Paræmia, Nunquam Paterfamilias qui semel Scurra.

(f) (Num autem &c.) Num inter tutissima recenseri debeat Remedium plane divinum; Antipyreticorum omnium, quot quot excogitavit Antiquitas, aut Chymicorum solertia conflavit, facile Princeps; Febrifugum non arte repertum, sed a divina beneficentia concessum, ad male natam Februm sobolem exterminandam; Sacrum Amarum ex Arbore vita descriptum, cui simile aliud optandum a commiseratione Numinum in res humanas, quod eadem securitate Febres vere Continuas sanare sit potis, ac istud sanat Periodicas; num, inquam, Medicamentum hujusmodi inter tutissima remedia recenseri debeat, Judicet cui cor sapit. Nisi fortasse tutissimorum nomine audiant hic ea solum Remedia inertia, & varia, quæ nihil agunt; quæque tantum ostentant magnificentiam, & pretium. Scilicet apud Magnates vel in ipsis remediis later adulatio. Perniciosa profecto hujusmodi dogmata (ut universim loquar) affectuæ circumspeditionis, & vigilantia plena, quibus ad captandam principum benevolentiam, usi sunt omni tempore Aulici præsertim Medici, non sine aliquo ipsorum quoque Principum detrimento, replevere jam superstitionibus Aulas quamplurimas: non hanc quidem, ubi decora tantum Majestatis custodia, sed excessus nullus. Nimirum communiter male audit, quod Medicus Aulicus accedat ad morbos immediato, diuturno, intimoque contactu vix communicabiles, ut ad Febrem mali moris, Scabiem, Variolas, Morbillos, & hujusmodi; ne scilicet illæius ipse, morbi tamen effluvia, quasi semina in vesti-

mentis suscepta, in Aulam deportet, perinde ac si in Xenodochiis vera peste Insectorum noctu æque, ac interdum assidue ministraret, conviveret, ac obdormiret; cum tamen securitate domi suæ, & familiares, & Liberos illotis, per læpe manibus contrectet, osculetur, & amplexetur innoxie: a quibus procul dubio caveret amplexibus, nisi vacuitatem ærearum hujusmodi circumspeditionum didicisset expertus. Cautela, quæ ad summum devenit subtilitatis, plerumque noxia. Hinc fit, ut in Constitutionibus Epidemicis nonnumquam grassantibus Medicus Aulicus, ut urdoctus, sed tantum ex Libris, si præ scrupulosis hisce a morbis communibus inviscendis absteineat, cum neque signa diagnostica, neque prognostica, neque remedia ipsa calere queat illius Constitutionis peculiaris, ad curandos eosdem morbos, si forte in Aulam irrepserint, plane ineptus evadat, in incertum denuo Tyronem conversus. Populares morbi Magnum fecere Hippocratem, quasitum Regibus, & Posteris admirabilem. Sed caveam, ne longe nimis ab instituto excurret calamus.

Ut ergo ad Remedia tutissima redeam, si ab illorum censu excludat Peruvianum Corticem Cl. Auctor, necesse erit remediis tantum usualibus, & quotidie obviis, iis præferim, quæ in Veterum monumentis extant, quippe tutissimis (etenim qui veteri utuntur Viro Sapientes putat ex Plauto) periodicas aggredi Magnatum Febres. Statim itaque in ulum vocanda erunt celeberrima duo (neque enim alia peculiariter usurpari legimus a Viro Cl. in suis Operibus) & usitatissima Artis præsidia; Venæ sectio videlicet, ac Purgatio, vel horum saltem alterutrum; ut his præmissis, Specificorum dein Febrifugorum usus ab Antiquis celebratorum, quorum plurima, si arte facta sint, ex Mercurio, aut Antimonio erunt parata, minime vero Peruviani Corticis, quippe parum tuti, sensim succedat. At bone Deus. Tutissima erunt Remedia in Febribus, præsertim intervallatis, Venæ sectio, & Purgatio, quæ & vires deiciunt, & Spiritus dissipant, & humores perturbant, & Venas exhauriunt, nisi summa cautione usurpentur, ut cæteroqui a pruden-

tibus Medicis solent usurpari; & tutus non erit debita circumspeditione adhibitus, qui vires non dejicit, qui Spiritus non fatigat, qui humores non perturbat, qui Venas non exhaurit, sed ex Cl. quoque Auctore Ægrum recreat, & instaurat Peruvianus Cortex? Id sane non aliud est, nisi nobismetipsis effingere Spectra, & pueriles metus incutere,

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cecis

In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus

Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam

Quæ pueri in tenebris pavitant, fugiunt, quæ futura.

Hæc tamen Lucretii neutiquam congruat Viro Cl., qui alias minime trepidanter purgationi, & Venæ sectioni, utpote remediis minus tutis, tutissimum Peruviani Corticis anteposuit præsidium. Hic ergo ipse sibi responsionem adornet, ne præservide forsitan quis me locutum arbitretur. Adeamus itaque rursum pag. 101. Orat. Jatrici Argumenti, & videamus, an tutius putet ille, ad Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, curandas, uti Methodo ante hac recepta, an potius Peruviano Cortice. Inquit igitur de China China verba faciens; & inquit tam apposite, ut minime tædio futurum sit, alibi transcriptum huc denuo summam transferre: tanti enim Viri effata etiam repetita placebunt. E singulari hujus remedii præstantia id beneficii fuimus assecuti, ut non amplius unica methodo Febres omnes curentur, continuato scilicet refrigerantium, & humectantium usu, tot repetitis Venæ sectionibus, tot iteratis Purgationibus, quæ humani corporis machinam potius infirmant, quam confirmant; sed illa tantum Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, Pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressa quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Num ergo inter tutissima Remedia Principibus exhibenda, in concursu cæterorum, ac præsertim Venæ sectionis, & Purgationis, recenseri debeat, ex ipsius Cl. Auctoris decreto, *Peruvianus Cortex*, iterum *Judicet, cui cor sapit.*

§. XII.

EX *nuperis Ephemeridibus* hebdomadariis, pro curiosorum pabulo ad nos deferri solitis, accepimus in Regia Persona pertentatum fuisse Corticis Peruviani usum, sed non multa Medicorum laude & fortuna, in casu intermittentis febris, ut reor, cum illius non expressa fuerit mentio, fugata enim, seu sopita febris prohiberi non potuit, quin rediret, continuato licet ad prophylaxim Febrifugi usu, at id forsan pro Regiæ Majestatis beneficio accipiendum, ut febris historiam suam perfecte absolveret.

(*Ex nuperis Ephemeridibus &c.*) **E**phemeri-
des hebdomadarias non vacat legere: propterea quod
tendant hæc spicula, obscurum mihi. Qui
prescripsit Corticem, repellat ictum, si ope-
ræ pretium putet: si secus, negligat. Ru-

mores istiusmodi, re bene perspecta plerum-
que vacui, Invisissimum certe Galliarum Re-
gem LUDOVICUM XIV. nuperrime ex-
tinctum, & China China, ut fertur, valde
familiariter utentem dum viveret, nequaquam
terrere.

§. XIII.

Tutior ergo usum habet hoc antifebrile in populari gente, (a) *quæ*
ex manuariis operibus vivit, quales sunt Artifices continuis laboribus
exerciti, quibus cum non vacet diu in lectulis ægrotare, suam si velint
alere familiam, propinare licet potionem hanc febrifugam, (b) *etiam ab*
initio, paucis præmissis, ad consuetos enim labores redeundo, congestos
humores, & si quid noxæ Febrifugum affixerit, sudore discutunt. Hoc
itidem dicendum de Mulieribus operosis, & quales sunt, quæ servili ope-
ri sunt addictæ, uti lotrices, textrices, & aliæ hujuscemodi. (c) *Gravidis*
quoque mulieribus, sicubi a febre tertiana, seu quartana corripiantur, fa-
cta aliqua levi purgatione, scilicet etiam V. S. lubenter remedium hoc
prescribi poterit, & cum beneficio, præsertim in postremis graviditatis
Mensibus, prævalet enim metus, ne concussio illa, quæ in febribus pe-
riodicis, & præsertim quartanis contigit, fœtum cum Matris periculo pos-
sit excutere, quod si ex China China præjudicium aliquod subsequi pos-
set, remedio futuram uterinam proluviem, quæ partum consequitur.

(a) (*Quæ ex manuariis operibus &c.*) **P**ost
quæ
per varios Virorum, & Mulierum ordines va-
gatus est Cl. Auctor, nondum quemquam
Corticis Peruviano impune potando aptum di-
gnoscens, reperit tandem ex infima Plebe
nonnullos, in quibus ille tutiorem usum possit
habere, in iis nempe, *qui ex manuariis ope-*
ribus videntur. Mirum profecto, quod Viri
Cl. animadversiones subterfugerit passim obvia
Gens Recutita; cum nescio quid peculiare
insit huic populo, sive victum consideremus,

siue genus ipsum Vitæ, in his activæ, in illis
sedentariæ, & plerumque citra manuarii ope-
ris exercitium. Id si forte addidisset, ut faci-
le poterat, non aliud desuisset in posterum
ad complendos Annales, nisi tandem investi-
gare, quid præster hoc Antifebrile in Ægy-
ptiis apud nos identidem irrequieto pede cir-
cumvagantibus.

(b) (*Etiam ab initio &c.*) Scrupulosissimus
alibi Cl. Auctor, hoc tamen loco Peruviano
Corticis præter institutum favens, Quæstionem
non parvi ponderis duobus tantum verbis li-
bera.

beraliter absolvit: quam quæstionem, agens ego de vulgaribus Intermittentibus, toto ferme Capite 8. Libri primi; agens vero de Sub. continuis in celerem malignitatem pronis, toto pariter Capite 5. Libri quarti nonnisi hæsitanter sum ausus resolvere; nempe, *In in hujusmodi Febrium principio Chinam Chinam liceat exhibere.* Certe hic videtur oblitus no. ster Auctor eorum, quæ paulo ante sancivit §. 8. ad leges *sanioris* Methodi suæ: cumque illi antea Culices hæssissent in Cribro, modo Camelum illinc *transmitti* facile patitur. Cum enim ibidem docuerit, præscribendam esse Chinam Chinam ad drachmam unam, vel duas in Febribus, tunc solum quando nimis protracta Ægros fatigant, ut aliquot dierum induciis impetratis, Æger recreatur, sine spe, imo cum certitudine Febrem redituram: modo recedens a lege, quam posuit, vult, Plebem, quæ ex manuariis operibus vivit, ejusmodi sunt Artifices, quibus non vacat diu in lectulis agrotare, curari posse propinata potione febrifuga Peruviani Corticis, etiam ab initio morbi, suam ut possint alere familiam. Sed nisi statim post Febrem una, vel altera Corticis drachma suppressam, incerto pede, nuntante gressu, a lectulis ipsis ad Officinas migrant (quod difficile, ac periculosum simul) post aliquot autem dies pro voto Viri Cl. revertatur Febris, ad consuetos profecto labores non admodum festinanter redibunt. Si vero tempestive redeant, totque, & tanta, quæ ex hujusce Febrifugi usu secundum Virum Cl. imminet pericula, ut Cachexia, Obstructiones, & hydropes, avertuntur tam facile mediantibus laboribus, & exercitiis, ad quæ ipsimet

denuo redeunt Artifices; cur non poterit idem effectus obtineri, si post propinatum idem Febrifugum, & Febrem depulsam, Civibus quoque, Nobilibus, & Principibus, lusum Pilæ, Choreas, Equitationem, Venationem &c. auctoritate Artis imperemus? Hos puto labores, tanto etiam penatos fœnore, multo libentius subibunt Potentes, quam diros, & diuturnos labores Febrium. Nec cæteroqui putarim expedire absolute, quod avidis forsitan, si qui sint, expediret Pharmacopolis, Febres nempe Divitum diutius durare, quam Pauperum, ut illis scilicet annus fiat *quæstiosior*.

(c) (Gravidis &c.) Facilem quoque se præbet Cl. Auctor in exhibendo Gravidis Mulieribus Peruviano Cortice; & quidem recte: atque adhuc rectius, si abique prævia saltem Purgatione exhiberet. Sed hic insurgit difficultas non contemnenda (fatum nempe quoddam illius est, ut in contradictionem aliquam vel dicti, vel facti adeo frequenter impingat) si enim ex una parte China China postremis præsertim, ut ait, gestationis mensibus offeratur; habeat autem ex alia parte eadem Quina quina facultatem figentem, ut ille §. 41. pro re certa supponit, motumque sanguinis compestat, fluida quæque in nostris corporibus coagat, omnesque evacuationes per se, & non per accidens suppressat; qua ratione præjudicio, quod ex China China subsequi posset, futura erit remedia, ut hic asseritur, uterina proluvies, quæ partum amplius (hoc Febrifugo humores quosque figente, & qualvis evacuatio. nes suppressante) non poterit consequi? Heu quot in Scopulos agimur, cum a cognita nobis veritate sponte deflectimus!

§. XIV.

Cum autem varia, ac diversa sint hominum temperamenta, & corporis habitus, varios, ac diversos effectus operatur China China. (a) In temperamentis melancholicis graviores noxas parere observavi, humor enim atrabilaris ferox est, nec tam facile auscultat remedio febrifugo, licet ab initio primarius usus Chinæ Chinæ in febribus quartanis sibi famam, & nomen compararit, aut si paululum febrem infringat, non multo post ferocior caput exerat. (b) In temperamento quoque pituitoso suspectus est Chinæ Chinæ usus, & quamvis paroxysmi febriles in febribus spuris post longum usum Chinæ Chinæ conquiescant, prolixior est restitutio ad priorem sanitatis statum, crassi enim & pituitosi humores post hujusce remedii usum fixiores fiunt, & minus diffilabiles; homines corpulentos, & præpingues sensim cachecticos factos ex usu febrifugi, ac tandem (c) longum post tempus obiisse observavi, (d) licet aliæ culparentur causæ.

(a) (In Temperamentis &c.) Quod de Temperamentorum diversitate, de humoris Atrabilaris ferocia &c. profert hic, & in subsequenti- bus prolaturus est Cl. Auctor, ea præsertim,

qua utitur male sonante Recentiorum auribus: se explicandi forma, ejus dignitatis ratione habita dictum nollem: sic enim loqui Medici eo vix tempore consueverunt, quo illis barba femoralibus erat prolixior,

Atque

Atque supercilio brevior coma —

Jamque mihi videor quempiam audire a Vir. Cl. vel a superstitie saltem illius Minerva sciscitantem, cuiusnam speciei, aut differentie sit ferox iste humor atrabilaris; an scilicet ex Melancholia naturali putrefacta, & exusta, an ex flava bile correfacta, & in cinerem redacta peogenitus, postquam ei placuit per obsoleta hæc nomina, quasi per imaginaria quædam Veterum formidamina terrere ignarum vulgus. Ego vero, qui hujusmodi nomenclaturam retinui in Febribus, Atrabilibus a me vocatis, significatione licet longe diversa, ut scilicet solis Antiquiorum terminis me accommodarem, non rei, quem admodum & terminis, & ipsi rei fictitiæ hic se accommodat Cl. Auctor; ego inquam, datis illi omnibus hisce commentis, scilicet potius quid intelligat, aut ab aliis velit intelligi per hæc, quæ in præsentî Paragrapho, & alibi scripsit idem Vir Cl. fateor enim, me ab hoc Labyrintho nescire tam facile memet ipsum extricare. Nimirum inquit ille, In Temperamento Melancholico Chinam Chinam graviores, ac alibi noxas parere, quia humor atrabilaris (qui pro causa Quartanæ Febris manifeste hic astringitur) ferox est, nec tam facile auscultat remedio Febrifugo, licet ab initio primarius usus illius in Febribus Quartanis sibi famam, & nomen comparavit: aut se paululum Febrem infringat, illa tamen non multo post ferocior caput exerit.

Tot contradictiones propemodum quot syllabas continet hæc Viri Cl. brevis assertio. Primo namque per hanc aperte supponit ille cum Antiquis, ut annotavimus, fictitium humorem illum atrabilem, in corpore universo prædominantem, esse causam Quartanæ Febris. At §. 46. statuit omnino, secundum Ettmullerum, aliosque Recentiores, Febres Intermittentes pendere a salso-acido Fermento existente intra ventriculum. An forte intelligendus etiamnum per hoc Fermentum humor atrabilaris, aut melancholicus per vas breve a Liene ad Stomachum inverso motu transmissus? Nugæ, Somnia. Secundo clare asserit, Chinam Chinam noxas parere in casibus supra recensitis, eo quod idem humor atrabilaris non facile auscultat remedio Febrifugo, quasi Quartanæ Febres consuescant eludere actionem Peruviani Corticis; cum tamen sit vel ipsis Mulierculis notum, eas de more hujusmodi remedio perpetuo vinci, ac edomari. Septem ego Aegrotos (nec enim invisi plures) Quartana laborantes prægressa Hyeme felicissime curavi solius Corticis ope, quorum duos tantum Febris rursus corripuit, priusquam plane dimitteret, reliquis statim perfecte convalescentibus, robustis, ac pinguioribus redditis: quos inter peculiari mentione dignus est Co: Johannes Andreas Valentinus, e citrino, fere dixerim, Sceletro in carnolum paulo post, & bene coloratum Athletam conversus. Sed demus, humorem atrabilem, qui pro causa Quartanæ hic habetur a Viro Cl., vere

Torri Respons. ad Ramazz.

non auscultare remedio Febrifugo. An proinde dicetur ab eo noxam parere ipsum Febrifugum? Nonne §. 40., & 41. illi tribuit Auctor Cl. facultatem figentem, qua tot noxas ibidem inferre dicitur? Quam ergo noxam inferet, ubi humor, qui figi deberet, eidem non auscultat? Insuper si hoc ipsum non auscultare Febrifugo in bonis habetur §. 16., ubi tutior assentur illius usus in Temperamentis, & Febribus biliosis, præcile per hoc, quod biliosus humor non se patiat adstringi vinculis ejusdem Febrifugi, cur in malis habebitur, quod iisdem vinculis non se patiat adstringi humor atrabilaris in Febribus atrabilibus? Tertio tandem concludit Vir Cl., noxam graviores inferri a Peruviano Cortice, quia etiamsi paululum Febrem infringat, ea nihilominus non multo post ferocior caput exerat. Ast si de simplici Febris reditu sit sermo, nonne ex §. 25. Optandum esset, ut Febris in apertam flammam erumperet, postquam Aeger ad aliquot dies silente Febre roboris remedii loco esset? Et ex §. 27. nonne Medici a China China eluduntur interdum, Febre amplius non redeunte? Si vero sit sermo de reditu ipsius Febris, sed fortiore, velut de graviore noxa, nonne ex ipsa nuncupatoria Epistola lit. d. Sape Medico in votis est Febrem repetere, sed fortiolem, ut tollantur noxa, quas China China ob Febris extinctionem invenit? Et §. 27. nuper citato, nonne Remfelicus cessasse annotavit, quibus Febris denuo caput erexit etiam ferocior, quam quibus Febris visa est prorsus extincta, & oblitterata, seu parva subsecuta? Infelix China China, quid tibi agendum, sananti & non sananti æque rejectæ, redeuntibus, & non redeuntibus Febribus usque vel levibus, vel ferocibus æque proscripæ?

(b) (In Temperamento quoque pituitoso &c.) Hic quoque loquendo de Temperamento pituitoso, Febres statim spurias in medium adducit Cl. Auctor, quasi ab humore pituitoso, & crasso pendentes, non vero a Salso-acido Fermento Ventriculi, ut ex professo autumat §. 46. Confundit pariter & hæc, unumque, & eundem efficit humorem in Temperamento prædominantem, & humorem Febres Intermittentes producentem; cuilibet nimirum Temperamento suam Febrim correspondentem assignans, & cuilibet Febri, Antiquorum more, suum humorem: quæ omnia jam sunt e Scholis exhibita, & explota. Hisce tenebris involutus, mirum profecto, quam clare introspiciat Causas physicas effectuum, quos nondum in rerum natura observavit quisquam, dum rationes omnium malorum assignat, quorum nulla in pituitosis Temperamentis, aut Febribus compertiunt alii, a China China illatorum. Sed audiamus, quæ probationis loco in sequentibus est allaturus.

(c) (Longum post tempus &c.) Longum post tempus obcutit & Pingues, & Macilenti, obeuntque China China curati, & non curati, Medicis utentes, & non utentes. Fieri ve-

ro *Cachecticos ex usu huiusce Febrifugi* eodem *Præpingues*, & *corpulentos homines*, mihi certe non observatum; potius enim oppositum compertum habui. Et ne videar gratis refellere quod plane gratis asseritur, vere præpingues, ac corpulentos homines, tam *Mares*, quam *Fœminas*, plurimis retro annis *China* *China* curatos, curataque, cum *facili restitutione ad priorem sanitatis statum*, & in hanc usque diem inculcata valetudine utentes, vide Lector in *Therapeutica mea* pag. 79. hist. 6. pag. 80. historia 9. pag. 186. historia 14. pag. 191. historia 3. pag. 193. historia 5. pag. 195. historia 7. pag. 196. historia 9. pag. 207. hist. 1. &c. Adde recens curatos ope *Corticis*, & quidem de *Vita* quam maxime periclitantes (numerus enim pinguium *Hominum ex vulgaribus Intermittentibus felicissime sanatorum* quis meminit?) *corpulentos*, ac ætate proVectos, D. D. *Johannem Baptistam de Carandinis*, *Paulum Æmilium de Bignardis*, & *Antonium de Zanellis*, *Viros* huic *Urbi* plurimis nominibus notos: quos omnes, ut & alios supra recensitos, ferme quotidie sanos, ac robustos intueor; potestque intueri, & audire quilibet alius, cui grave non sit solutionem oppositionis *Viri Cl.* ex viva illorum voce repetere. Quod si eos, qui maturo jam *fato* decesserunt e vivis, memorare liceret, pinguisimus certe omnium huius *Urbis* erat *Æger* pag. 86. historia 18. descriptus, annoque 1678. (curante illum *Præceptore meo* colendæ *memoriæ*) per accidens *China* *China* oblata servatus: pinguisque

pariter, ac corpulenta erat *Ægra* octogenaria pag. 210. historia 4. relata. Sed hos, aliosque omnes, etsi vel longævum simpliciter, vel diuturnum ab epota *China* *China* vitæ stadium emensos, tandem *longum post tempus obituros*, jam divinavit *Cl. Auctor*.

(d) (*Licet alia &c.*) Quicumque dicantur esse *præpingues* isti *homines* innominati (quorum nempe saltem nomen a *Viro Cl.* indicatum optassem, quemadmodum nomina simul & historias *Sanatorum* ipse indicavi, tum in *Therapeut.*, tum in hisce *Responsionibus meis*) quicumque inquam esse dicantur imaginarii isti *Ægrotantes*, indefinita tantum, & cuique arbitraria hic enuntiatione prolata, qui ex usu huius *febrifugi sensim cachectici facti*, *longum post tempus obierint*, posito quod illius infortunii alia, ut inquit, *culparentur Causa*, unde habet *Cl. Auctor*, certe culpandam fuisse *longum illud post tempus Chinam* *Chinam*, minime vero causas eadem forsitan evidentes? Si ab ingurgitatione fructuum horariorum succedat *Diarrhæa*, num culpandum potius, quam fructus recens comesti, epotum ter, aut quater ante biennium, vel triennium *Coccolate*? Ita & qui moritur *longo post Chinam* *Chinam* assumptam *tempore*, a iis licet existentibus proximis interitus causis, an ne ob eam olim cum *juvamine assumptam* mortuus dicendus erit, quasi hoc *Pharmacum* sit *Pomum Adami*, quo cæteroqui non deglutito homines sint æviteri?

S. XV.

(a) **N**on paucos hic memorare possem *Mutinæ* mihi observatos; in quibus hanc principalem causam credidi extinctam fuisse intempestive febrem; (b) *verum noxa* huius *Febrifugi* tanto perniciosior est, quanto occultior, cum enim ægri ab illius usu, non autem *Naturæ* beneficio evaluerint, si postea post aliquod tempus in morbos recidant, creditur a Medicis ab aliis causis prognatum morbum.

(a) (*Non paucos &c.*) **N**on paucos *Mutinæ* sibi observatos, quos memorare posset, non memorat *Vir Cl.*, & quidem consulte, nam quos alicubi memorat, non raro illum jussit subticuisse, ut in decursu videbimus. Quod si nomina supprimat, eo quod fuerint ab ipso portionati, tunc forsitan cum *Chinam* *Chinam* habuit in magno pretio, ut supra §. 3., *assuetudine suo in eam nimis effuse ferebatur*, ut infra §. 18., sintque idcirco de eorum numero, pro quorum curatione illum tenuerit, hoc remedio se usum fuisse, ut §. 27., sciat, *Chinam* *Chinam* fuisse infontem, & suo munere bene functam, dum *Febrem* sustulit;

ipsum autem errasse in præscriptione, si *maiorum hanc principalem causam credidit, extinctam fuisse intempestive Febrem*; quod idem est ac dicere, oblatam fuisse *intempestive Chinam* *Chinam*. Sed hoc perperam patratum quis negat? His non obstantibus, ego *Febrifugum* hoc a *Barbiton* oribus, *Pharmacopolis*, imo & *Medicis* haud multum circumspectis, non semel minus opportune (ut mihi tunc vilum) sine ulla, neque tum, neque mox suborta noxa, oblatum novi; cum videlicet *Fermentum Febrile*, utui præmaturatione forsitan, & ut ita dicam in statu lux cruditis a *Febrifugo* absorptum, subinde tamen potuerit expelli, aut discuti, priusquam exal.

exaltaretur: quemadmodum probabiliter, & quidem facilius, vel expellitur, vel discutitur, vel perfecte subigitur, cum tempestive offeratur idem Remedium. Nihilominus illud ego semper inopportune saltem usurpatum suspicor, idque ipsum in Opere meo profero ubique; quotiescumque vel vitæ imminens, certumque periculum non adsit, ut in Febris Intermittentibus Perniciosis, vel probabilissimum, ut in Subcontinuis Malignantibus, vel denique nisi corruptivæ naturæ indicia certa sint in Vulgaribus Intermittentibus, quas ut plurimum, nisi valde diuturnæ fuerint, pro Depurativis habeo, vel tales nonnumquam evaluras spero. Quo ad hanc ergo intempestivam Febris extinctionem, ne actum agam, me refero ad ea, quæ supra dixi in Annadversionibus ad Epistolam Nuncupatoriam, lit. d. & in Responsionibus ad §. 1. pariter lit. d. & alibi.

(b) (*Verum noxa &c.*) Noxa hujus Febrifugi, iterum repeto, nulla est; ex se enim Febrim submovet, quod ex se patitur bonum. Si malum aliquod nonnumquam sit subsecutum (quod non repugnat ob tempus inopportunum, quo Febris premature

suppressa fuerit, expectanda erat opportunitas oblationis, nullaque fuisset noxa Febrifugi, quamvis eadem fuisset illius actio in corpus Ægrotantis. Sed jam æquivocatio isthæc pluries sublata, eo turpior est, quo patentior, & crebrior. Cum vero ex istiusmodi æquivocationis repetito abusu gratis omnino affigatur Chinæ Chinæ beneficæ qualitas quædam pernicialis, ratione cujus in contextu imputatur illi quilibet novus morbus ab aliis causis, longe postquam ejus beneficio Ægri evaluerint, prognatus: adeoque cum a Cl. Auctore sustineatur mordicus, cavendum esse ab eadem China China, statim licet juvante, quippe tractu temporis nocitura; æque gratis quis posset asserere, tum quod Salsæ parillæ V. G. insit occulta noxa, qua homini in Febrem, aliumve morbum delapso, detrimentum attulerit, postquam hic ab illius usu, non autem Natura, beneficio evaluerit a Lue Celtica; tum quod veneno cuiusvis vis insit balsamica, postquam eo per sua Antidota tempestive debellato, prosperam nonnemo valetudinem fuerit subinde sortitus. Ut ego ad Chinam Chinam redeam: Probo est, dicam, materia, si probus illam adhibeat Artifex.

§. XVI.

(a) **I**N temperamento bilioso securior forsitan Peruviani Febrifugi usus, bilis enim humor subtilis, & facilis motus, non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. (b) *Temperus quoque*, regiones, & annorum constitutiones observandæ; æstivo tempore felicius, seu minori damno exhibetur hoc remedium, & sub finem Autumni, hyemali parum fausto successu, per totam enim hyemem fatigantur ægri, nec nisi ad primum veris accessum liberantur. Hoc idem evenit in regionibus humidis, ubi aer crassus, & humidus, magis, quam in siccis quæ puriori aere gaudent, quales sunt Civitates Montibus proximæ, sive Montanæ.

(a) (*In Temperamento &c.*) **R**editum facimus ad consuetas contradictiones, seu potius ab illo dem numquam recedimus. In temperamento bilioso securior reputatur a Cl. Auctore Peruviani Febrifugi usus, quia bilis ab eo non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. Hic ergo bilis supponitur Causa Febris alicujus Intermittentis, puta Tertianæ, cum tamen §. 46. hujusmodi opinio ab eo rejiciatur his verbis: Neque novam Intermittentes Febres Æstate pervagantes pendere a Salso acido Fermento, licet ut plurimum opinio sit, a luxuriante bile progigni. Sed pergamus. Cur quælo modo tutum est, quod humor biliosus non sinat se adstringi vinculis China China, si noxam nuper erat

§. 14. quod iisdem vinculis se adstringi non sineret, seu quod hujusmodi Febrifugo non assensuaret humor Atrabilis? Forsitan quia bonum est, flavam bilem non figi, Febrimque ab ea pendente minime infringi? At malum erat, interque noxas Corticis graviores numerabatur, non figi bilem atram, nec infringi Febrem ab ea pendente. An denique tutius est modo, ut propriis viribus se expediat febrilis humor, quia ex §. 25. & 27. optandus est remedii loco reditus Febris a China China fugatæ; imo reditus Febris fortioris, ac ferocioris, ut ex eodem §. 27. & ex ipsa nuncupatoria Epistola? At nulla major noxa recensetur §. 14. a Peruviano Cortice illata, quam quod Febris paululum enervata, aut ad aliquod tempus depulsa, denovo ferocior exorat

caput. Quidnam igitur inter hæc omnia bonum est, quidnam malum? Certe tota hæc Dissertatio nonnisi acervus contradictionum videtur.

(b) (*Tempus quoque &c.*) Expectabam hoc insuper, ut scilicet dilucidaretur a Viro Cl. an tutius sit exhibere Peruvianum Corticem crescente, an decrescente Luna, die Martis, an die Veneris &c. Sed non vacat amplius minora hæc, futilia, & vana singillatim persequi. Et quoniam adversus auctoritatem illius haud satis videntur posse experimenta mea, meæque ratiunculæ, illam demum pro me refellat, deleatque æqualis auctoritas.

Ex ipso itaque tandem Bove lora sumamus. Idem nempe Vir. Cl. una Periodo sua sibi responsum faciat: pensetque prolixiores, quæ occurrerent animadversiones, repetita quidem, sed pressior illius confessio, tum paulo supra, tum in notæ jam *Collationis* textibus etiam allata litteris E. F. G. videlicet *Peruvianus Cortex nobis a divina beneficentia munus concessum, in qualibet Regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, & exterminat.* Ita ante sexennium Cl. Ramazzinus

Ipse sibi Index, & Reus ipse sibi.

§ XVII.

Curiosum porro est quod in Constitutionibus meis Mutinensibus annotavi, nam cum anno 1690. in austrina, & pluviosa tempestate a veris principio per totam æstatem campestris regio infra Mutinam Padum versus aquis exundaret, quam ob causam pessum ivere fruges cujuscumque generis, Rustici fere omnes eodem tempore ex tertianis febribus intermittentibus decumbebant, observatum est in illis, quibus fuit administrata China China, infelicitè cessisse illius usum, tardius enim convalescere, quam ii qui soli Naturæ negotio commisso multo citius ad Agrorum culturam redire; sequenti vero anno vagante urbana Epidemia tertianarum febrium in constitutione valde sicca, & æstate præservida Cortex Peruvianus in usum adhibitus, honorem, & famam, quam priori anno amiserat, visus est recuperasse.

(*Curiosum porro &c.*) **H**uic Paragrapho, partim pro usu Chinæ Chinæ, partim pro illius omissione militanti, non aliud reponam, nisi quod Autumnali tempestate anni 1714. nuper elapsi, inter omnes, quas meminerim, summe pluviosa, vixque integram ob id feminum, legentumve rationem permittente, æque felicem, & æque certum illius usum comperi (eam liquidem ad multiplicis generis Febres sæpius præscripsi) ac quavis sicca, & suda tempestate. Quod si in *Rusticis* anno 1690. observavit oppositum Cl. Auctor; me vel tunc huiusmodi diversitatem saltem in *Civibus*, non observasse sum conscius: quemadmodum plura alia, quæ de Constitutionibus eorum temporum ipse conscripsit, haud semper coherere mihi observationibus meis, et si præ multitudine Egrotantium, quos inviebam quotidie (*Urbi nota loquor*) longe major mihi, quam illi obtigerit opportunitas dispiciendi, quæ generaliter, quæ peculiariter in iis morbis acciderent. Profecto huiusce Febrifugi actionem semper ego uniformem deprehendi; efficacem scilicet semper in iis omnibus febribus, in quibus revera convenit; in iis, in quibus non convenit, semper inefficacem. Qui propterea nullos unquam Medicos audire consuevi di-

centes. Hoc anno longe melius, ac progressis purgat Senna, aperit Chalybs, Alchermes roborat, attenuat Salsa, ideo quoties eorum nonnullos audio identidem exclamantes. Vere hoc anno mirabilis est Peruvianus Cortex, proficulusque longe magis, ac annis elapsis; huiusmodi enim assertio, ex observata forsitan illis eventus diversitate procedens, infirmam, & cæspitantem eorum praxim acculat; quippe quæ ex eo solum oritur, quod cum satis non distinguant ab invicem febres Cortice curabiles ab aliis Cortice non curabilibus, aliquam tamen vicissim similitudinem hallucinationum Matrem habentibus; quotiescumque regnant universaliter febres Cortici suapte natura obsequentes, alius vero generis ferme nullæ, in earum medelam uno Cortice indiscriminatim adhibito fortuito impingunt, & remedium eo anno *Mirabile* prædicant, quoties vero diversæ intrinsecus inter se se febres vagantur, aliquam licet symboleitatem primo aspectu præseferentes, easque omnes sine delectu curate satagunt eodem Febrifugo, res male cadit, & Chinam Chinam eo anno ut *Maleficam*, vel saltem *sæpius Inutilem*, lumina quidem injuria, criminantur: haud secus ac olim Vetula cæcutiens fortuito casum passa, suæ domus, non sui visus obscuritatem execrabatur.

Observationes istæ quas memoravi, (a) multorum annorum sunt fructus, & longævitatis a Divina Beneficentia mihi concessæ; hæ affectum, quo a principio in Peruvianum Corticem nimis effuse ferebar, paulatim attemperarunt, & varium, ac suspensum in hujus remedii administratione reddidere: summam igitur hoc Febrifugi genus apud me tantum non est pro febribus intermittentibus curandis, (b) ut Medicina æque bene hoc præsidii genere carere non posset, (c) & Veterum Febrifugis, quæ si non tam cito, tutius tamen operantur, febrium causam extenuando, (d) & sensim exantlando, non posset esse contenta, (e) qui veteri utuntur vino sapientes puto, ajebat Plautus in Casina.

(a) (Multorum annorum &c.) **Q**uot annorum sunt fructus singillatim quatuor opiniones alterne oppositæ, quæ Cl. Auctorem varium, ac inconstantem reddidere in administratione Peruvianæ Corticis, ostendit supputatio a me facta §. 3. ex qua infertur aperte, consulam hanc, & indigestam observationum Chinæ Chinæ insensarum reminisceniam (nullas enim, aut fere nullas recentes tam brevi, sibi que tam inopportuno tempore potuit ille instituere) initium sumpsisse ab editione Tractatus mei, paucorumque proinde mensium sobolem plane abortivam fuisse. Etenim si anno 1712. de Contagiosa agens ille Bōum Epidemia argumentum ipsum meum ex præmissa ejusdem Tractatus Synopsi mea elucescens, sibi ferme adoptavit, ut patet ex Textu in Collatione transcripto lit. H. edito autem immediate post a me anno eodem 1712. ipso Tractatu, tam repente sententiam mutavit, ut subsequente statim anno 1713. Dissertationem hanc Criticam e diametro oppositam scripserit (quod deducitur ex Paragrapho 47. obitum Comitis Torricini; qui eo ipso tempore contigit, connotante, quamvis in annum 1714. protracta fuerit ejusdem Dissertationis editio) satis constat, fallacium hujusmodi observationum reminisceniam paucorum tantummodo mensium, non multorum annorum fructum extitisse, oblitterata illico penitus, vel saltem neglecta favorabilium omnium, quæ antea scripserat, memoria. Nisi hanc Camarinam movisset Vir Cl. neque ego in damna illius movissem fortassis. Suo igitur ipsius indicio periit vorex.

(b) (Ut Medicina &c.) Medicina olim carens hoc præsidii genere, Tertianas Perniciosas, atque lethales a Mercato descriptas non sanabat, quamvis innumera tentaret remedia: hodie felicissime sanat, etiam rebus in præceps ruentibus; sitque testis Urbs Mutinensis tota. Æque bene ergo hoc præsidii genere Medicina carere non posset. Sed asserta mea Cl. Auctori nequaquam probantur: etenim inquit ille infra §. 33. Antequam China China

nomen innotesceret, hujusmodi portenta viscebantur, ut in incerto esset, num Medicamentorum, an Fortuna beneficio Agri convalescent. Probata igitur erupit mihi asserta illius; eaque præsertim, quæ in Tertia Oratione Jarrici Argumenti prostant a pag. 101. usque ad 105. quorum plurima transcripta cum sint in Collatione Textuum illius Chinæ Chinæ favorabilium, præsertim litera C. litera I. & literis, K. L. M. idcirco ad evitandam prolixitatem, ea hic omittere satius duxi, atque illuc Lectorem relegare.

Hunc tamen insuper rogatura velim, ut Textum appositum novissime, tum §. 5. tum in fine §. 11. rursus adire non renuat, ubi ait Vir Cl. E singulari hujus remedii præstantia, id beneficii sumus assecuti &c. Ex his enim omnibus conjiciet, illum nova, quæ hodie cernimus Medicinæ incrementa, novosque progressus in explorandis Febrium, præsertim Intermitterentium Causis, & instituenda meliori earum curatione, uni inventioni auspiciatissimæ Peruvianæ Corticis adscripsisse: & quasi eo reposito multa quidem, sed non adhuc omnia expleta sint Medicinæ vota, simile aliud insuper remedium ad Febres Continuas, pro ejusdem Medicinæ complemento, a Numinibus implorantem videbit. Quibus equidem tam manifeste, ac per extensum ab eodem prolatis, discernet facile quilibet coherenter, Hoc Febrifugi genus apud ipsum potius tanti fuisse pro Febribus Intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc præsidii genere carere non posset. At reponet ille fortassis, tunc istud Febrifugum, anno videlicet 1708. apud ipsum tanti fuisse: modo tanti non esse. Videamus ergo quanti saltem apud eum etiamnum sit. Assertit ille §. 48. hujusce nuperæ Dissertationis, ad mittendum, & laudandum esse Chinæ Chinæ usum, ad obtinendum aliquod intervallum proprium reparatione: assertit §. 22. Corticem Peruvianum in Febribus Intermittentibus revera aliquid posse, quia paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant: assertitque supra §. 4., Admirari.

mirandum esse, quomodo ad exiguum pulvisculum Peruviani Corticis, quomodocunque exhibitum, Febris Periodica furor conquiescat, interdum etiam extinguatur; quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciat. Hæc sunt effata Cl. Auctoris anni 1714. quæ in hac ipsa Critica illius Dissertatione leguntur. Quomodo ergo Medicina, quæ, ipso fatente, tot habet ab hoc uno Febrifugo, & quæ nullum aliud habet remedium pharmaceuticum, de quo quid simile observetur, quod sciat, æque bene hoc præsidii genere carere posset?

(c) (Et Veterum Febrifugis &c.) De Peruviano Cortice, quem modo Veterum Febrifugis postponit immerito, sic olim exclamavit Cl. Ramazzinus, ut in *Collatione Textuum* lit. D. *Quot seculis desudarunt Artis Primores, ut Febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modo a Peruviana Regione Cortex ad nos defertur divinum planè remedium ad male natam Februm sobolem exterminandam.* Eundem Corticem alias appellavit ille, ut in citata *Collatione* lit. B. *Antipyreticorum omnium quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia conflavit, facile Principem.* Tandemque de eodem cum Veterum Febrifugis comparato hæc protulit, ut in eadem *Collatione* lit. E. F. G. *Quamdiu a peritioribus Artis Magistris insudatum est ad Febrifugum aliquod conflandum, ex triplici Regno materia petita? At omnes hæcenus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere, & si aliquod Antipyreticum in illorum monumentis extat, nonnisi sub Grypho descriptum legitur: ut Delio Natatore opus sit, si Mens Auctoris sincera habenda sit. Solus Peruvianus Cortex &c.* Hujuscemodi ergo Febrifugis diu, sed frustra quæsitis a Peritiis, Antiquiorumque Magistrorum Artis industria, sine Peruviano Cortice, solus, ipso docente, Febres fugare, & exterminare perhibetur, Medicina posset esse contenta? Illis, illis ergo in Chinæ Chinæ dedecus oportebat curare Puellas Patavinas §. 9. ab Auctore visas,

nec tamen sanatas, Nobilemque Virginem ab eodem pariter §. 26. infra descriptam, solique temporis, & domui paternæ medicatrici commissam.

(d) (Et sensim Exantlando &c.) Profecto sensim: & adeo sensim; ut ad biennium sæpius protrahatur in Quartanis ista Causa febrilis extenuatio, Veterum Febrifugis, quæcunque in usum revocata fuerint, facile adscripta a Cl. Auctore, tanta quidem fiducia, ac si recens ab Academia venerit, praximque medicam nunquam exercuerit. Contra, non raro valere jussit illiusmodi Febrifugis, ubi simul quis renuat uti Peruviano Cortice, intra quatuor, plus minus, menses solet contingere plurium Quartanarum spontanea solutio. Saltem unum ex tot Veterum Antipyreticis, cui magis fidat; indicasset Cl. Auctor, ut factò experimento, & asserti tam utilis veritate detecta, tutius istiusmodi Remedium, China China seposita, totius ulnis posseus amplecti, sed isthac (ut infra ipse met inquit) apud mulieres, & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos, qui sapiunt.

(e) Qui veteri &c. Sapienter admodum in commendationem Febrifugorum a Veteribus usurpatorum, subdit Cl. Auctor effatum Plauti. *Qui veteri utuntur Vino, sapienter puto.* Desideratur tantummodo commentarium, quod in Orat. Jati. Argum. pag. 183. huic ipsi Textui addendum censuit idem Cl. Ramazzinus, quod sic habet. *Qui veteri vino utuntur Sapientes puto, ajebat Comicus; recte quidem, nisi tamen Vinum in vappam, seu acorem transferis. Non minus tamen sapientes judicandi, qui recenti utuntur Vino, si desecatum fuerit; hoc enim Vini genus plus nutrit multoque plus spiritus ab eo elicitur.* Ita ille. In hisce terminis tam bene quadrat casui nostro collatione facta vappescendum, ac mucidorum Febrifugorum Antiquitatis cum recenti, & vivo Peruviano Febrifugo, expositio Cl. Auctoris, ut volupe mihi sit, absque ulla hæsitantia eide.n subscribere.

§. XIX.

Equidem si damni dati, & collati beneficii a Chinæ usu ineatur ratio; non tam facile crediderim, ut ab æquis iudicibus illa possit absolvi a crimine objecto, magis damnosam illam esse, quam utilem, seu num liceat de Peruviano Cortice proferre, quod de Ottone scripsit Tacitus tantundem apud posteros meruit bonæ famæ, quantum male.

(Equidem si damni dati &c.) **O** Mne damnum, quod China China possit inferre (si quod potest inferre) eo solum nomine inferre valet, quod est vere Febrifuga. Nisi ea talis

esset, neque esset in potestate imperiti Medici Febrem sistere, ubi, vel quando non convenit; Hoc est damnum unicum, quod ab usu illius, intempestivo tamen, queat fortasse procedere. Contra, ab usu recto quor bene-

beneficia prodeant, satis patet vel ex uno Tractatu meo, & ex adductis ibidem historiis. Si ergo *damni dati, & collati beneficii* ineatur iusta ratio, ab aequis Judicibus facile crediderim postea decerni, minime *damnosam* illam esse, sed *utilem*. Quod si ratio ineatur laudum, & proborum, quæ a Viro Cl. ea reulit, tunc ve-

re crediderim, licere de ipsa proferre, quod ex uno tantum defuncti Auctoris versatili calamo (quandoquidem velit ei Posteritas fidere) *tantundem bona fama apud Posteror exmeruit, quantum mala*. Ita nimrum nobismetipsis haud satis faventes

Cadimus, inque vicem præbimus crura sagittis, Pers. Sat. 4.

S. XX.

Possem funestos casus referre non paucos, quos observavi toto eo tempore, quo Mutinæ Medicinam feci, sed prolixior essem, & Epistolæ leges transgrederer: unicum tantum in Viro insigni satis noto referam, dum casus, qui in gente vulgari contingunt sine rumore terra obtegit. Comes Joannes Carolus Morandi Placentinus, olim Serenissimo Principi Cæsari Estensi Eques percarus, media æstate simplici quartana correptus est, cui Medicus magnus Peruviani Corticis Fautor, facta ut puto levi aliqua purgatione, seu etiam V. S. Chinam Chinam ad plures dies pro more suo præscripsit, at Eques ille contumaciori febre facta in pejus ruerre semper capit, donec appetente hyeme hydrops ascites factus Placentiam asportari voluit, ut in Majorum sepulchro tumularetur.

(*Possem funestos Casus &c.*) **M**agnam potius esse dixerim Cl. Auctori penuriam funestorum casuum, quos possit obtrudere, si quem primo loco producit, a septem retro lustris cogitur emendicare. Verum nec rem plane tangit acu, neque me imparatum invadit; sed strenue jam præmunitum. Atque hinc dignoscatur quilibet, me *ingenue bona, & mala exposuisse* in Tractatu meo, non encomia tantum, laudesque Chinæ Chinæ profundas, *qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento Tractatus integros edunt*, ut acute notavit S. 7. Cl. Auctor. Hunc igitur eundem Casum vide Lector in Therapeutice mea, pro animi mei candore primo tantum obiter indigitatum in quadam parenthesis pag. 3. dein expositum quidem breviter, sed ad trutinam longiuscule expensum a pag. 83. ad pag. 85. suppresso licet Ægrotantis nomine: atque ob id solum suppresso, ne videretur in infausti eventus discrimen vellem me trahere, præter Experientissimum Frassonum Præceptorem meum, qui primo solus curæ adfuit, & ab Obrectatoribus suis ob id male audit, ipsum quoque superaccitum eidem curationi Cl. Ramazzinum, cujus propterea mentionem facere opus erat. Neque enim satis memineta, quemadmodum neque modo satis sum memor, an Vir iste Cl. qui tunc Chinam Chinam habebat in magno pretio, & affectu suo nimis effuse in illam ferebatur, ante oblationem Peruviani Corticis, an solummodo post oblationem curationi a Præceptore meo susceptæ superve-

nerit; atque ideo an calculum suum pro administratione Febrifugi hujus addiderit necne. Discrepat tamen in nonnullis a mea; in aliis manca est historia a Cl. Auctore laconice nimis expressa; quam ideo nonnihil fusior, usque tamen sinceram, apud me videre est loco citato his verbis. *Mens itaque volenda semper memoria Præceptor Frassonus Nobilissimus Viro (fuit is idem Comes Jo. Carolus Morandus, de quo hic Cl. Auctor, et si nomen illius tunc retinuerim) Quartana Febre per mensem circiter detento, & supra modum vexato cum notabili anhelitus difficultate, atque œdematoso pedum tumore ante Febrim exortis, & cum ea in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, & Febrim sustulit. Post aliquot alios successive dies tumor œdematosus, suapte natura in incrementum pronus, major est factus, ad tibias, & crura sensim procedens, ventre non immuni. Atque ita, increbescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem menses, a serosa colluvie universaliter obrutus Ager, sat cessit, Hydropicus Abdominis simul, & Pectoris.*

Hæc cum ita vere se habuerint, minime conlonat veritati, quod Febris ab epota China China facta fuerit contumacior; ut asserit Vir Cl. sicut nec idem veritati panter conlonat, quod Frassonus ad plures dies ipsam Chinam Chinam præscripserit, Præscripsit ille quidem pro more suo; sed mos illius, omniumque tunc Medicorum erat præscribere ad Drachmas duas, & semel tantum *juxta Methodum etiam sanioris ætatis* Cl. Ramazzini.

zini. Quod si Febris, ut subdit ille, *facta fuit inde contumacior* cum Medici tunc solum eludantur, quando ea non redit, sed tacite corpus depascitur, ut §. 27. imo cum res felicius cedat §. eodem, quando illa caput erigit etiam ferocior, quomodo hinc modo colligit Vir Cl. Chinam Chinam obfuisse, & Hydropem alcivisse, si Febris ex ejus effato nequaquam abiit, sed *contumacior evasit*? Prodeat tamen iterum e latebris in apertum Veritas. China China *semel* tantum ad Brachmas duas propinata fuit, & Febris recessit; sed Hydrops antea genitus incrementum, quod eo etiam Febrifugo minime epoto suscepisset, æque suscepit. Rediit quidem pro more post nonnullas hebdomadas paroxysmis levioribus uno tantum Corticis haustu depulsa Febris; sed nulla fere amplius habita est illius ratio: quandoquidem conatus omnes ad se trahebat Hydrops utque succrescens, dum tractu temporis in lentiores symptomatice Febriculae sensim conversa, paulatim obliquerabatur Quartana.

Hæc est germana facti series: & præterquamquod vivit adhuc in luctu Comitissa defuncti Viri tunc Conjux, omnium facile memor, ipse nequæ non meminisse qui eidem Comiti Johanni Carolo Placentiam proficiscenti, *ut in Majorum Sepulcro*, cum obiret, *tumularetur*, de mandato ipsius Præceptoris adstiti, Medicinæ sacris vix initiatus, circa annum videlicet 1698. Causæ morbi procatartice, quas brevitatis gratia ibidem subtrahi, modo vero cogor innuere, fuerunt labores insueti, & incommoda lata præsertim Liburni; ut Principi, qui famulabatur, morem gereret, non semel sub dio pernoctans in ipso Portu nebulis confertissimis obsitus; interdum vero ferme assidue, ac violenter equitans ad plures dies per juga, & montes, tam in profectione, quam in reditu. Quæ quidem omnia omnino præter consuetudinem perpeffus, cœpit paulo post lumbis dolere, immutato sensim lotio, domi hætere, pallescere, sibi gravis fieri, subhumidusque, & ap-

helosus nonnihil ad quemcunque motum evadere, ac mox Febre Quartana corripitur, succedentibus postmodum iis omnibus, quæ supra retuli, transcripsi que ex Therapeutice meæ; ut inde cuique pateat, Calum hunc unicum minus favorabilem, lapsu annorum vel tunc plusquam triginta mihi observatum, ac quodammodo pro suspecto habitum, fideliter manifestasse. Et quamvis pro Frassono curante tot, tantique ponderis militarent rationes (quas fusius ibidem sum persecutus) ut ob illas Practici eximii Placentini, *Eques Moraggius*, & *Stanislaus Homatus*, quibus Ægrum tradidi gravissime habentem, ipsum Præceptorem meum omni culpa vacare pro sua ingenuitate asseruerint; eum nihilominus ego severior, ac forsitan minus æquus Judex, in ipso Tractatu meo ab omni suspitione parum cautæ oblationis remedii, solam Febrim, non Hydropem præortum multare valentis, nequaquam absolvi.

Interim tamen Lectorem enixe rogatum volo, ut dempto sibi, mihi que repetitionis tædio, examen integrum hujusce casus videat in fonte, paginis supra citatis Therapeutices meæ: ubi quando Hydrops China China curari possit, si nempe a Febris pendeat, & quando non possit, si nempe Febres ipsas præcedat: crebris tum experimentis tum Scriptorum expertorum auctoritatibus, statutum reperiet, planeque discussas intuebitur nebulas omnes, quæ hinc Peruviani Corticis ului cavillosus quispiam vel tunc studuisset offundere: tandemque noscet, me, his non obstantibus, de Febrifugi administratione haud satis fortasse cauta, ipsum quadanteus Præceptorem meum (æque audacter quidem ac sincere) notasse. Sed hoc idem si detur etiam Cl. Auctori; quid contra Remedium, cum tempestive, atque ubi prædesse debet, non ubi nequit, offertur? Verum rancescunt hæc a Viro Cl. nunc allata, imo dixerim, putent, quippe extincti jamdudum Frassoni Manibus, prout ab Opponente appinguntur, heu nimis insensa.

§. XXI.

Hujusmodi exemplum in quartana intermittente, multaque alia postmodum mihi observata in febribus periodicis, in quibus continuatus Febrifugi usus obstructions & cachexias invexit, ut ægri cum sanitate in gratiam nunquam redierint, ac tandem hydropici obierint, ut postremo contigit Domino Comiti Marsiano, alia inquam exempla cautiorem me fecere in præscribendo hoc Febrifugo, licet febres essent de genere intermittentium.

(Hujusmodi &c.) **C**L. Auctor suadere contendens, *continuum Febrifugi usum obstructions, & Ca.*

cachexias invadere, ac tandem Hydropem, & mortem, exemplum insigne inter multa, ut inquit, alia selectum (quæ tamen minime indi-

indigitat) in medium proferre satagit, quasi per transfennam memoria recolens obitum Generosi Viri D. Comitum Ludovici de Marisciano, anno 1703. Bononiæ vita functi; post septennium tamen (quod ille subtrahit) integræ valetudinis ab epota China China, quam D. Davinius anno 1696. curationi adstans, ad vota solliciti Ægrotantis proposuit pro curatione Quartanæ Febris, qua tunc tenebatur Nob. ille Patiens, D. tandem Ramazzino, meque ipso, cunctanter quidem ante, facilius vero post rem discussam, eo casu remedium admittentibus. Hanc quoque historiam nominatim expressam, atque descriptam videtis Lector in Therapeutice mea pag. 82. histor. 13. sciasque illam non ibi relatum, ut simplicis Quartanæ curationem China China absolutam, velut quid Cedro dignum, promulgarem; puduisset enim trivialia hæc pro magnifico venditare: sed ut Lienis intumescen-
tiam (quæ nobis curantibus negotium facebat non leve) a Quartana prognatam, ope vero Corticis una cum Quartana ipsa deletam, male credulorum oculis subicere, Eius hac in re nonnullam quoque hæsitantiam meam; quamvis in Sententiam Cl. curantis Viri, D. scilicet Davinii, qui votis Ægri enixe instantis annuerat omnium facillime, revera derideam. Ad calcem historię, quasi futuræ cavillationis extinsisse prælagus, hæc quoque reperies, quæ placuit tunc subdere seriores ejusdem Ægrotantis obitum connotantia, si quando & hunc in crimen Corticis quisquam vertere non erubuisset. Sunt hæc præcisa verba pag. 83. meæ Therapeutices exarata. *Nisi forte morosus quispiam recidivam morbi illius (videlicet Quartanæ China China curatæ) ap-*

pellare velit lethalem ejusdem ægritudinem; post septennium a causa evidenti productam, Febrim videlicet acutam, ex suppressa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abscessum ad annum imperfecte judicatam: quo demum abscessu prius in Gangranam converso, mox difficulter curato, translatoque interim Ægro in aerem palustrem, Febris erratica subsecuta est, qua tractu temporis Lienis tumorem ascevit, dein Icterus, mox Hydropem, & mortem. His adde modo, radicem omnium malorum vere fuisse suppressionem, nedum cutaneæ cujusdam affectionis habitualis, ut supra, sed & antiquæ simul Fistulæ ad annum (quod tunc subtrahit, quippe quod paucis notum) unde profundioris postea, altiorisve abscessus origo cum Febre acuta, inde Gangræna, & partium imi ventris intimiorum, ac connexarum labes, Hydrops denique, & mors. Ita sensit distincte inter ceteros Vir Cl. D. Paulus Piela in Consultatione postrema, quam cum plurimis aliis celeberrimi Bononiensis Archilycei Viris illustribus, de mandato Serenissimi Ducis ibidem habuimus D. Davinius, & ego. Atque hinc sane petenda Causa obitus Viri Generosi, non ex Peruviano Cortice ante tot annos epoto. Certe tot Medici insignes ex inclyto illo Athenæo, qui ad longum tempus curæ illius Equitis adstiteret, quibusque universa prægressorum morborum series apprimè innocuerat, quicquam mali a China China progenitum, ne per somnium unquam sunt suspicati. Vivit unus ex iis Cl. Simonius, quæ circa hoc sentiat valens testari, & parum candidam hanc oppositionem, futilemve potius has nugas potens diluere, si sit opus.

§. XXII.

Indulgentior tamen fui in hujus remedii administratione, quando observabam ægrum ipsum instanter appetere tam decantatum præsidii genus, & quodammodo conqueri de mea procrastinatione: novi enim quanti momenti sit ægri confidentia in hisce remediis assumendis, quæ sibi profutura animo conceperint. Ne igitur tam magnam confidentiam frustrarer, Chinam Chinam (a) *in mediocri dosi*, ut lædere non posset, & cum satis felici eventu exhibui, hac in re Celeberrimum Sanctorium nostrum imitatus, qui, ut in Methodo Visandorum errorum Libro 13. Cap. 4. suadet Lapidem Bezoar, licet fictitium, aliquando exhibendum, propter nimiam ægrorum confidentiam, & ut vitentur calumniæ propter confirmatam opinionem (b) *quod malignæ qualitati obstat*: Hæc nimirum opinio de Lapide Bezoar, a veneranda Antiquitate in tanta existimatione habito, fuit penes hunc nostrum Professore, ut illum præscriberet in fide Parentum, a qua opinione non multum abludunt nostrorum temporum Medici peritiores modicæ fidei circa omnia bezoartica, & alexipharmaca, de quibus virgilianum illud dicere liceat, *possunt quia posse videntur*.

tur, quod dictum tamen Peruviano Cortici non videtur congruere, nam revera in febribus intermittentibus aliquid potest quia paroxysmos sistit per aliquot dies; atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant.

(a) *In Mediocris dosi &c.* **M**ediocrem dosim Chinæ Chinæ a Cl. Auctore constitui in una tantum Drachma, maximam vero in duabus, vidimus jam ipso fatente §. 8. Quantitas autem Drachmæ unius, vel paulo major, præsertim semel tantum oblata, nedum ledere non poterat; verum nec fere prodesse, nisi de Febre Intermittente plane facili sermo sit, & sponte ad solutionem vergente. Profecto si forte huiusmodi, aut simili Methodo religiose semper hæsit in Praxi Cl. Auctor, ægre admodum de activitate remedii ferre poterat Judicium unde quaque absolutum, ut illud damnetur. Neque jure crediderim potuisse ab illo decerni; an sinistri successus, quos identidem memoravit, aut perhibuit se posse memorare, unice Cortici fidenter attribuit (nisi ab inopportuna forsitan oblatione processerint) a Cortice vere processerint, an a dosi illius enervi, ac invalida, remque propterea infectam relincente. Sed urget ille, asserens, eo pacto se Chinam Chinam exhibuisse cum satis felici eventu. Hic, fateor, curiosus quærerem, si liceret; cum vero non liceat, mente saltem mea scrutabor, quinam fuerit eventus ille, qui dicitur felix. Vel enim (repetitæ occasioni donari velim repetitunculas quoque nonnunquam meas) Vel enim post aliquot dies Febris denuo caput erexit etiam ferocior: sic enim rem feliciter cessisse Egrotantibus annotat §. 27. annotavitque in Epistola Nuncupatoria, Febrim sed fortiolem redeuntem, pensare damna Chinæ Chinæ, ob ejusdem Febris extinctionem Aegris illata: & hunc eventum, quidquid dicat Auctor, procul dubio parum felicem dixerit Ager ipse. Vel Febris non amplius rediit: & hic eventus secundum eundem Cl. Auctorem omnium pessimus est; ex §. enim 25. Optandum esset, ut Febris, quæ diebus a paroxysmo vacuis tacite cubat, ut ignis sub cinere doloso, in aperta flammam erumperet, nam reditus illius remedii loco esset. Sive ergo reciderit Ager a Cl. Viro China Chinæ curatus, sive non reciderit, difficile est eruere ex Theorematis huiusce Dissertationis, quinam fuerit eventus felix, & quinam sinister. Ad lubricas istiusmodi angustias persæpe redactus, quocumque tandem se vertat Cl. Auctor, semper illi a fronte Precipitium est, a tergo Lupus.

(b) *(Quod maligna qualitate &c.)* Gratias tandem habeo quamplurimas cineribus Viri Cl. quod in re obvia quidem, sed in casu nostro plurimi æstimanda, quippe quæ prima forsitan, ut mox declarabitur, Controversiam nostræ jecit semina, partes meas tam liberaliter, tamque ingenue suscepit. Decernit ille

cum celeberrimo Sanctorio, confirmatam apud Medicorum vulgus Opinionem, quod Lapis Bezoar maligna; ut ajunt, qualitatis obstat, vanam esse, Medicosque peritiores nostrorum temporum esse modica fidei circa omnia Bezoartica, & Alexipharmaca, de quibus Virgilianum illud dicere licet,

— Possunt, quia posse videntur; atque ideo, subdam ego, diligenter reponenda erunt inter tutissima illa Remedia, de quibus §. 11. Regibus præscribenda. His præjudiciis explosis comparat in contextu eundem Lapidem Bezoarticum Peruviano Cortici, fateturque, cuncta hæc, quæ de Bezoarticorum, & Alexipharmacorum invaliditate ab eo dicta sunt, nequaquam congruere huic Febrifugo; nam revera (inquit ille) in Febribus Intermittentibus aliquid potest; quia paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant. Lectorem hic, quæso, ne pigeat adire Therapeuticam meam pag. 196. histor. 9. vel saltem pag. 197. Ibi videat, totam discrepantiam, quæ anno 1709. inter me, & Cl. Auctoris Nepotem Relatorem abusus Chinæ Chinæ in Urbe nostra, insurrexit, quæque forsitan scriptis hisce Cl. Viri ansam præbuit non minimam, in hoc uno constitutam fuisse, quod ille Febris Tertianæ duplicis, ab ortu suo Intermittentis, aut Subintrantis, mox recens Continuae, ipsoque Judice, malignæ jam factæ, cum totali asphyxia, frigidisque circa Pectus, Caput, & Collum sudoribus curationem (quam ego Chinæ Chinæ ope certam pollicebar, ut contigit, inhibito per eam superventuro novo paroxysmo, ceteroqui plane lethali) ille inquam Lapide potius Bezoartico, quam China China absolvendam contenderet, eo præcise titulo, ut maligna obssisteret qualitati. Quid ergo mihi, tam secunda ne cogitanti quidem, propitium magis poterat obvenire? Profecto

— Insperata accidunt magis sæpe, quam qua speres,

inquit Plautus in Mostell. Etenim nonne ultroque ferme hæc est Cl. Patruj ingenuitas, quæ Corticem Peruvianum, Paroxysmos Februm revera sistentem, Lapidi Bezoartico atreponit, peritioresque nostrorum temporum Medicos eos vocat, qui virtutem alexipharmacam illius celeberrimi Lapidis parvi faciunt, opinionem ipsam, confirmatam licet, quod maligna, ut vulgus Medicorum loquitur, obstat qualitati? Sed nonne simul rationalis erat in casu tam præcipiti sollicitudo mea, ut rationalis felixque fuit ipsa Febrifugi oblatio? Nimirum ope illius Perniciosa Febris recessit sine reditu a Subjecto Præpingui, Pituitoso, Adoles.

Adolescenti, Nobili, & laetitia victus utenti; quæ conditiones, nedum conjunctim omnes, sed & seorsim singulæ, Peruviani Corticis ulum prohibent ex Cl. Auctore, ut supra vidimus: jamque septennium interim inculpatæ valetudinis labitur a Chi-

na China assumpta. Hujusmodi noxam ex vi occulta malitia suæ intulit illa, intra mensem ad uncias duas epota. Nec majorem forsan, magisve noxium abusum movit, aut ante viderat Mutinæ studiosus Relator.

S. XXIII.

ATque id est, quod valde admiror, & in variis meis Operibus (a) *virtutem, hanc arcanam commendavi, & nunquam satis admirari cessabo, (b) sed optandum esset, ut in periti, & prudentis Medici manibus esset hoc remedium, eo enim ventum est, ut vulgaris quisque Medicus, & juvenis, qui recens ab Academia venerit, non vereatur periodica febre laboranti ægro Febrifugum istud ad multos dies, & in liberali dosi præscribere ea securitate, qua Magistros suos operari vidit.*

(a) (*Virtutem hanc &c.*) **N**on solum *virtutem arcanam* Chinæ Chinæ (cujus usum ex hoc ipso quod *arcana* est illius virtus, §. 6. hujusce Dissertationis vocat *amethodicum*) sed usum ipsum *liberalem, & amplum* ejusdem virtutis, illamque possidentis Peruviani Corticis, cum exclusione fere omnimoda cæterorum præsidiorum Artis, in variis Operibus suis commendavit Cl. Auctor, ubique asseverans, ut vidimus, *An ipyreticum istud esset Remedium cum securitate Febres Periodicas sanans; in Tertianis malignis, Fermentum illarum, siue penitus restringendo, siue quamplurimum enervando miranda præstans, Ægrumque ob id vindicans ab interitu: in qualibet Febre recurrente, quocunque anni tempore, Regione, Ætate, Sexu, Temperamento exhibendum; non tamen semel tantum, ut olim, sed ad plures dies, donec febrile miasma sit penitus exantlatum; valere jussis tot pharmaceutices præsidii, tot repetitis vena sectionibus, tot iteratis purgationibus qua humani corporis machinam potius infirmant, quam confirmant &c.* Vulneribus huc consolidandis, quæ sibi metipso gladio veritatis infligit Cl. Auctor, Emplastrum tergiversationis hujusce Paragaphi profecto est impar, Interim tamen nequit saltem non commendari sagax solertia, qua semetipsum expressæ contradictioni subtrahere studuit. Sed jam jacta erat alea, nec ullus supererat amplius (manu licet magistra calamum contrectaret) industriosæ defensionis locus. Quod si quis vere fuisset, Viri certe solertissimi dexteritatem nequaquam subterfugisset, ut de illo merito dici possit,

*Si Pergama dextra
Defendi possent, certo hac defensa fuissent.*

(b) *Sed optandum &c.* Optandum omnino, ut in periti, & prudentis Medici manibus sit hoc Remedium; & magis adhuc optandum, ut in periti, & prudentis Medici manibus sint *alia Remedia*, non ob præposteram aliquando administrationem tantum, sed *suapte natura* insimul periculosa, cujusmodi sunt Cathartica, & Emetica, Opiata omnia, Diaphoretica, ea præsertim, quæ vocant Spirituosiora, Venæ sectio, & alia hujusmodi generosiora præsidia. Ex horum quippe usu minus castigato longe majora impendent damna, quam ex usu promiscuo Peruviani Corticis; licet sine rigidiuscula, ut hic, Cl. Auctoris animadversione, vulgaris quisque Medicus, & Juvenis qui recens ab Academia venerit, non vereatur illa quotidie præscribere, ea securitate, qua Magistros suos operari vidit. Non est tamen ideo, quod approbem nimiam, si sit nonnunquam, Juvenum facilitatem, quam vere corripiendam & ipse iudico: dico tantummodo, errorem ipsius præcocis Februm extinctionis sæpe leviorum reperiri a posteriori (ut cum Scholis loquar) ac priori apparuerit: errorem vero Febrifugi oblatis in Febre, cui nullatenus illud convenit, ut in Synocho, aut alia quavis Febre per essentiam Continua, ad solam ferme palati frustraneam multam forsan restringi; damnum enim, saltem sensibile, nullum exinde visitur. Propterea, quam jure exquisimus Cl. Auctor, & ego, peritiam, prudentiamque in Medico Chinam Chinam præscribente, eam non solum, sed & majorem exopto ego in Medicis, *alia Remedia*, si male administrentur, vere periculosa, quotidie tamen, ac si bellaria forent, facillime præscribentibus.

S. XXIV.

Sed hoc etiam esset tolerandum, nisi quoque (a) *Chirurgi, Pharmacopo-*
la, inscio Medico hanc arrogarent auctoritatem, sibi plaudentes quod
 pauca impensa ægrum e lecto cui diuturnæ febres affixissent citissime exe-
 merint non sine prævia purgatione, & venæ sectione; quæ duo magna
 remedia præmittenda censent, ut methodice videantur operari; quod si
 febris omnes illorum conatus eludat redeundo, in promptu habent ægro-
 tantium errata in victu, & rebus non naturalibus, seu non exhibitam ad
 plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, sed isthæc apud mulieres,
 & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos qui sapiunt, febres
 enim intermittentes ab hoc remedio fugari videntur, ac Medicis nimis cre-
 dulis facile imponunt, (b) *non enim vere fugantur*, sed potius Concentran-
 tur, & quia paroxysmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiisse.

(a) (*Chirurgi, &c.*) **S**candalum hoc an
 ipse præviderim, ab excellentia, & præstantia ipsa remedii fa-
 cile oriundum: imo prognatum olim apud
 extraneos quosdam Chirurcos, nec plane in-
 noxie tunc Mutinæ, propagatum, an obser-
 varim, enunciarim, & male tulerim, videre
 est in Therapeutice mea; primum quidem
 pag. 170. secundum vero a pag. 252. usque ad
 finem Capitis. Id bonæ frugis, quod ex ma-
 lo semine, & tunc, & postea collegi; nem-
 pe ex profusa, & amethodica Corticis obla-
 tione, ignatis hisce gentibus identidem usita-
 ta, fuit ab hac ipsa cæteroqui reprehensibili,
 ac temeraria praxi, non malos eos semper,
 quos suspicatus essem, sed non raro potius
 bonos, & felices, quos non ita facile expe-
 ctassem, eventus successisse. Quamobrem etsi
 administrationi præposteræ illius male apretur
 excusatio de erratis Ægrotantium, vel de non
 satis continuato usu remedii, si Febris redeat:
 nihilominus hæc eadem excusatio plane con-
 temnenda non est, ut illam videtur plane
 contemnere Cl. Auctor, si verax alioqui ea
 sit, & candida. Cum ergo sæpe, ut dictum
 supra, res bene ceciderit, quamvis remedium
 minus congruenter fuerit administratum, col-
 ligo ego, nullam vere ab hoc Febrifugo ra-
 tione substantia sua noxam hominibus inve-
 hi; sed eam solummodo nonnunquam (nec
 enim semper) quam mera intempestiva De-
 purativa Febris extinctio potest inferre. Bo-
 na scilicet leges ex malis quandoque moribus
 etiam in Re medica procreantur.

(b) *Non enim vere fugantur &c.* Scie-

bam equidem, obijci a Medicis Cortici Pe-
 ruviano insens, illum, qui solam Causæ fe-
 brilis quasi sopitæ actionem ab iisdem credi-
 tur impedire, solas per consequens Febres
 fugare consuevisse, minime vero Februm
 Causam, pro illis iterum suscitandis intus la-
 tentem: sed Febres ipsas vere non fugari,
 imo eas concentrari potius (apertis adeo sal-
 tem notis) nondum audivi. Me itaque spon-
 te recipio inter Medicos illos nimis credulos,
 quibus facile imponunt abditi hujusmodi Fe-
 bres, quæ sinunt Ægrum facile cibum appe-
 tere, bene ferre, melius nutrir, optime
 quiescere, vires resumere, equitare, iter fa-
 cere, ludere &c. sine lassitudine, sine mole-
 stia, sine siti; uno verbo, sine ullo Febris
 indicio. Certe Maligna valde sit oportet con-
 centrata sic hujusmodi Febris. Modo infor-
 tunium nosco a Cl. Auctore toties deprædi-
 catum, si nempe non recidat Æger: necesse
 quippe est illi, latentem hujusmodi Febrem
 toto vitæ suæ tempore circumferre. Quis ta-
 men ideo vel somniasset unquam, Cl. Aucto-
 rem, de suis Ægris cæteroqui sollicitum, in
 hunc errorem scienter incidisse, ut illis non
 semel imponeret, præscriberetque in atate
 saniori, jam experientia edoctus, & noxis Pe-
 ruviani Corticis observatis, illud idem Febrif-
 ugum (quemadmodum se præscripsisse falsus
 est §. 8. & alibi) sub vano prætextu, quod
 recrearentur ipsimet Ægri, & vires resume-
 rent; cum tamen sciret, ab hoc remedio non
 fugari Febres, sed concentrari, taciteque ab
 illis, ut infra §. 27. corpus humanum depasci
 potius quam recreari?

§. XXV.

(a) **A**dverte queso mi Nepos, ac diligenter observa, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquam ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere, qualis contingit quando natura sponte per sudorem, aut alias vias accessionem discutit, nam in tertianis exquisitis in die intermissionis vera & absoluta ex pulsu observatur infebriticatio, non sic vero ubi assumpta fuerit China China, nam pulsus percipitur parvus, & cum aliqua frequentia, quod etiam (b) a Doctissimo Ettmullero fuit annotatum, sic facile decipiuntur Medici qui putant febrem recessisse, quæ tacite cubat, ut ignis sub cinere doloso, sed optandum esset ut in apertam flammam erumperet, postquam æger ad aliquot dies silente febre roboris aliquantum reportasset, nam reditus febris (c) remedii loco esset.

(a) (*Adverte queso &c.*) **M**uliercularum more a cras. floribus tantum indiciis carentiam Febris e. ram nuper metitus; sed Medico *Vena tangenda est*, ajebat Seneca. Venam itaque, seu potius pullantem Arteriam attente scrutatus Cl. Auctor Nepotem monet, ut diligenter advertat, Febres Intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquam (ne toto quidem Vitæ cursu?) ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere. Hæc observatio respicit Rem, non Ratiocinia: Quamobrem videtur turpe, contractato pulsu, Medicos non convenire circa existentiam, aut carentiam Febris. Vadem tamen me pretio quolibet dare volo, nullum inter Obtrectatores Peruvianum Corticis reperiri Medicum tam exquisito præditum tactu, ut ex pulsu (eius frequens ille dicatur, ac parvus) valeat discernere Hominem hoc Febrifugo potius, quam sponte, aut alia quavis via ex Febre Intermittente sanatum, si aliunde nesciat. *Istæc vere apud Mulieres, & imperitam plebem locum habere possunt, non apud eos, qui saltem digitis sapiunt.* Haud tamen inficior, quod si cuiquam Febricitanti diuturnis simul obstructionibus, aliisve similibus affectionibus detento, & diebus etiam a paroxysmo vacuis aliquam pulsu frequentiam de more habenti, offeratur Cortex, eadem ad aliquot dies persistere non possit pulsum frequentia, quæ prius aderat, ut illi persisteret vel sponte, vel alia quavis arte sanato; verum illam eandem frequentiam citius evanescere continuato usu Febrifugi, quam si aliter fuerit curatus Æger, non semel quoque compertum habui. Cæterum si Febris ante assumptum Corticem perfecte intermittebat diebus a paroxysmo vacuis, quomodo sublatum per Corticem paroxysmo, cæterisque in suo statu relictis, poterit ipsam occupare intermissionis diem Febris depulsa? Aliud sane

Torzi Respon. ad Ramazz.

docet nos Praxis, aliudque docuit ipsum Cl. Auctorem. Si enim Febres ab assumpta China China non recessisse, nec vere fugatas esse observasset ille in Ægris suis, neque ad veram, & perfectam apyrexiam pertigisse, sed concentratas cubasse, & corpus tacite depa- visse, ut in hoc Paragrapho videtur monere Nepotem, & in §. 27. alios Medicos; dubio procul non dixisset in Orat. Patrii Argumenti, Febres, quæ de Intermittentium familia sunt exigui hujusce pulveris haustu etiam penitus aboleri: item eundem Peruvianum pulverem Febres, saltem recurrentes, & intervallatas fugare, & exterminare, ut qui vere datus est nobis ad male natam Februm sobolem exterminandam &c. quemadmodum in Collatione textuum lit. D., & E. F. G. potest facile quilibet intueri.

(b) (*A Doctissimo Ettmullero &c.*) Ettmullerum, cujus auctoritate hic liberaliter nimis abutitur Vir Cl. vidimus in responsione ad §. 35. dicentem, Chinam Chinam esse Remedium egregium, feliciter (nota illud feliciter) curans tam Quartanas, quam Tertianas Febres etiam duplicatas, seque verissimum arbitrari, hunc Corticem sugare (nota quoque istud sugare) suo usu quasvis Intermittentes; nechas solum &c. An hæc coherere possint aliis, prout jacent in hoc Paragrapho, per Virum Cl. aduētis, judicet, interim Lector, usquequo germana omnia Ettmulleri sentia, in citato §. 35. a nobis aperienda, & ad trutinam expendenda, clarius intueatur.

(c) (*Remedii loco &c.*) Febrim aliquando remedii vicem supplere posse, in Morbis præteritum Herculeis, cujusmodi sunt Epilepsia, Apoplexia, & alii, nos docet Hippocrates, & experientia confirmat. Atque hiis casibus sicuti Februm suppressio debet esse suspecta, ita potest esse optabilis illarum inopportune depulsarum reditus, ut ipse in Tractatu meo pag. 75. hist. 1.

Cc

obser.

servavi : idque semper asseram , quotiescunque Febris habeat characterem *Depurativa* . Dicam scilicet , illam per nullum Specificum Antifebrile , quod eandem valeat ejicere (quodque præter Chinam Chinam nullum est adhuc) posse fugari sine metu aliquo erroris . Dixi *sine metu* , aut *suspensione* erroris , aut damni , non *sine certitudine* ; plerumque enim , ut paulo superius annotavi , Febres quasdam Intermittentes mihi contigit observare , ab ignavis Empiricis hoc remedio absque ulla inde orta noxa fugatas , quas ipse in quibusdam saltem circumstantiis , præsertim temporis , eo tunc remedio non attigissem . Quamvis

enim aliquid audaciæ subest in hisce casibus ; si tamen vivida sit Fluidorum crasis , motus eorum liber , moxque cribrationes ac secretiones adamussim peragantur , sæpiissime probe subigitur , aut expellitur Fermentum illud , quod minus castigare fuit in statu cruditatis absorptum . Et si vero in hujusmodi tantum suppressione audacula , & amethodica optandum fortasse nonnunquam sit , ut revertatur Febris ; quando tamen methodice illa depellitur , non est cur eandem votis adeo ardentibus revocemus . Neque idcirco vidimus adhuc votivas Tabulas pro Febris reditu in Templis nostris appensas .

S. XXVI.

(a) **N**ovi olim Nobilem Virginem in Monasterio S. Magdalensæ Mutinæ educatam , cui duplici tertiana spuria correptæ , & ad mensem integrum decumbenti , facta aliqua purgatione , aliisque solitis remediis , Peruvianum Febrifugum exhibere constitui , sed non sine alterius Medici consilio . Vocato itaque ad consultandum D. Antonio de Abbatibus , & exposita morbi historia , Chinam Chinam proposui , ut unicum remedium ad febris pertinaciam debellandam , seu aliquot dierum vacationem a tam diris paroxysmis obtinendam , at ille modeste tamen ac humaniter pro more suo professus est huic remedio se assentire non posse , rationibus , & (b) *experimentis a se habitis* , ast ego tandem ab ipso obtinui , ut assensum præstaret , sed non ex animo , ut reor ; propinata itaque Chinæ Chinæ potione ad aliquot dies , paroxysmi oblitterari visi sunt , sed Nobili ægrotante pejus se habente , in summum mœrorem , & anorexiam prolapsa , quare mihi in votis erat reditus febris ad priorem statum , sic ad menses integros decumbere in lecto coacta est , ut de illius salute non parum timeretur , e Monasterio tandem educta , & apud suos liberaliores vitæ commissa , longum post tempus convaleuit .

(a) (Novi olim &c.) **H**istoria hæc a quinque retro lustris nonnisi ob inopiam petita , imo & repetita , est illa eadem , quam in Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus habet Auctor Cl. pag. 42. Edition. Mut. pag. 57. nuperæ Patav. Edit. , etsi aliqua in narratione novissima hujusce Dissertationis observetur a prioribus diversitas . In Constitutionibus siquidem tam primæ , quam secundæ impressionis dicitur oblata China China *in forma boli* , cum in *Vino infusam* Ægra respueret : neque ibi fit ulla mentio de repetitione remedii ; & quidem apposite ad ejus ævi praxim ; tunc enim apud nos nondum erat in usu , Febrifugum istud ad plures dies exhibere . In hac vero Dissertatione aliter factum asseritur , *propinata videlicet ad aliquot dies China China potione* . In aliis quoque variat narratio ; imo & discrepat nonnihil , quæ in Mutinensi editione Constitutionum epidemicarum reperitur , ab ea , quæ modo legitur in Patavina Editione ipsarum Con-

stitutionum : in hac enim Domino quondam Antonio de Abbatibus Dignitas Archiatri Serenissimi Ducis Mutinæ , quæ viventi a Cl. Auctore in aliis officiose tributa fuerat hujus Historiæ occasione , adempta est , dum recederentur , extincto . Sed hæc rem nostram non ita mutant , quin stet propositum Viri Cl. quod rempe post Chinæ Chinæ usum Ægra illa pejus habuerit , sive ad longum , ut in Dissertatione dicitur , sive ad modicum tempus , ut in Constitutionibus Epidemicis . Ast quomodocunque Febrifugum fuerit oblatum (certe tamen semel) qualiscunque fuerit jam Ægræ status , qualiscunque Febris illius , diuturnioris licet , natura , & qualescunque Causæ peculiariter illam producentes , concomitantes , atque foventes , mihi quæ Ægram licet non invisi , magis fortasse notæ , quam Cl. Auctori , hac in re (si liceret cuncta persequi) non parum decepto : posito nihilominus , quod omni cautela circa singula hæc adhibita , fuerit Cortex parum feliciter propinatus , suble.

subsequente videlicet laboriosa, difficili, seraque, ac diutina, ut hic asseritur, convalescentia, non tamen morte, quid inde propterea? Nunquid deterior multo fors Ægrotantis evasit? Nunquid alia Remedia *ad-mensem integrum* prius administrata, inter quæ dubio præcul Febrifuga Veterum, causam Febris, ut asserit Vir Cl. *sensim exantlantia*, profecerant plurimum? Nunquid ergo sine Cortice felicius convaluisset *a tam diris*, ut Auctor inquit, *paroxysmis* ea Constitutione, qua (ut adnotat pag. 15. earundem Constitutionum Edit. Patav.) *nunquam visa contumaciores Febres, ad recidivandum magis prona, & quæ magis Medicorum industriam eluderent? siquidem* (sequitur) *nec repetita phlebotomia, nec purgationes, nec mille Alexipharmaca* (en hic involuta Febrifuga Veterum) *quæ pleno guttore tanquam munus Deorum, Receptorum Chorus adeo celebrat, quicquam profuere.* Adeo igitur mirum non est, in tam pervicaci Constitutione morbosa repertam esse Adolescentulam, cui forte uni opem ceteroqui consuetam Cortex non tulerit, quando id nonnunquam, raro licet, accidere, atque ob idiptum quoque, raro me in benignis Intermittentibus, per sæpe *Deputativis*, Corticem eundem præscribere consuevisse, apertis literis prodi-

di, allatoque simul Exemplo confirmavi in Therapeutice mea pag. 69. & 70. Verum quid multis? Tutela Chinæ Chinæ semel a Viro Cl. improspere, forsitan & improprie oblata, quid ad me?

(b) (*Experimentis a se habitis &c.*) Ornamentum postremæ huic narrationi superadditum esse crediderim, non quidem quod Aulicus quondam Professor iste oblacioni Peruviani Corticis nonnihil obstiterit, ac *minime assensum suum præstiterit*: etenim & ille, & reliqui fere omnes Mutinentes Medici, præsertim Seniores eorum temporum, usui illius quammaxime reluctabantur, ut dixi jam in Therapeutice mea pag. 3. sed Mantilla quædam colorata est, quod obstiterit non solum rationibus, verum & *experimentis a se habitis*; tantum enim abest, ut illa sive fausta, sive infasta de hoc Febrifugo ille habuerit experimenta, ut certo sciam, ipsum, qui sympatheticas potius curationes in deliciis habebat, aliquando nugatoriam Februm transplantationem in perterebratos Arborum Cortices tentare maluisse, quam implantationem (liceat nonnunquam vocabula condere (liceat nonnunquam vocabula condere.) huiusce Corticis in Corpus humanum.

S. XXVII.

(a) **H**ic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, (b) *interdum eludantur*, febre amplius non redeunte, sed tacite corpus depascente; non absimiles casus alias mihi contingere, ut me poenituerit hoc remedio usum fuisse. Rem feliciter cessasse annotavi quibus post aliquot paroxysmos febris denuo caput erexit etiam ferocior, quam quibus febris visa est prorsus extincta, & oblitterata, seu parva subsecuta.

(a) (*Hic nimirum &c.*) **Æ** Gre admodum cavere poterunt Medici ab errore, a quo nequivit ita cavere Vir Cl. quin illum ob id poenituerit, hoc remedio se usum fuisse, ut subdit in contextu. Sed tunc forte nondum advenerat tempestas, qua maturescunt Ficus, ut Ficus febri fera Pharaonis præscripta, de qua §. 38. post errorum corrigere, depulsamque Febrim iterum revocare. Cum itaque Medici potestate non sit, præcipere Febrim discessum ea lege, ut postliminio brevi revertatur: neque Bicubas Pharaonis queat illam vel invitam ongere rursus ad reditum pro libito suo; non aliud agendum supererit, ne Febris ipsa in apertum denuo flammam reuens erumpere, corpus tacite depascatur, nisi abstinere prorsus ab oblacione Febrifugi, etiam ad impetrandas inducias, & ad virum reparationem; quod ceteroqui faciendum docuit Cl. Auctor

§. 8. & magis adhuc expressè docebit §. 48. absque ulla formidine erroris. Atque ideo, vel præceptum Viri Cl. de China China exhibenda *ad impetrandas aliquot dierum inducias*, & ut recreetur ager viresque resumatur, plane corruat necesse est, vel nullus sit error Medici id remedium in ejusmodi finem præscribentis, etiam si febris vim sibi illatam in recessu indignata, votis eam redūcem exoptantibus minime auscultet.

(b) (*Interdum eludantur &c.*) Præscribant ergo Medici Chinam Chinam repetantque opportune in eum potius finem, ut, si fieri possint, Ægros, non *ad tempus tantum*, sed jugiter a paroxysmis liberos reddant: sic enim *non eludentur a Febre amplius non redeunte*. Sed præscribant *tempestive*, regulisque ac cautionibus debitis; itaut non usurpent, nisi Ubi, Quando, & Quomodo decet, ut in Therap. mea pag. 156. & alibi. si ita se

gerant, nunquam eos poenitebit, se fuisse
usos tam strenuo Febrifugo: poenitebit potius
post rem prospere gestam tam sero uti didi-
cisse. Tunc & Aegri sibi rem feliciter cessisse
dignoscant, nec tacite se depastos a Febre su-
spicabuntur (quomodo enim se depastum su-
spicabitur a febre, qui, ut nuper fatebatur
§. 25. ipse Cl. Auctor, eadem *Silente per Chi-
nam Chinam febre reportat robur?*) non suspi-
cabuntur, inquam, se depastos a febre, sed si-
bi rem longe feliciter cessisse dicant, si ea vel
non revertatur amplius, vel saltem nonnisi mi-

nor, ac parva, quam si ferocior caput extulerit.
In primo etenim casu illam fuisse a Febrifu-
go opportune mulctatam, sensu ipso experien-
tur; in altero minus, opportune; absque eo
quod alienum, & quidem satis paradoxum, de
rebus suis iudicium exquirant. Neque enim
homini China China sanato, qui jam, ipso
notante ut supra, Cl. Auctore, roboris ali-
quantum reportet in dies, opus esse crediderim
consultare Oracula, & trepidanter quærere,
sit ne sibi melior continuata sanitatis posses-
sio, an relapsus in Morbum.

§. XXVIII

(a) Dominus Augustus Quirinus Rivinus Scriptor recens, in suo Libro
Elegantissimo Medicarum Dissertationum, Typis Lipsiensibus an-
no 1710. edito in Dissertatione de Febris Intermittentibus, eos fugillat,
qui postquam aliquo specifico febrem propulsatam videant, ut illam amplius
non esse redituram prædicent, sibi plaudunt, & gaudent, ait enim Medicos
quosdam gratulari, quando agrotantes e Charibdi in Scillam deduxerunt, id est fe-
brem feliciter profligarunt, gro interim vel contabescente, vel intumesciente ab
humoribus pravis, atque hydropo, & paulo post mentione facta de Veterum
Febrifugis, qualia sunt Centaurium minus, Absinthium, Carduus Benedi-
ctus, radix Gentianæ, & alia huiusmodi quorum usum commendat, hæc
subdit verba. (b) Idem hoc de Cortice Peruviano, Gannaperide, vel ut alias vo-
catur China China, censeo, ut pote qui præ ceteris amaris, aut Febrifugis revo-
ra nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet. Certe si ve genuinum, si-
ve adulteratum sit, quod venditur, ab ejus usu interdum quidem febrem ali-
quando delituisse, seu plerumque subsequutam pejorem recidivam, in aliis &
frustraneam, & nocivam existisse.

Nihil minus me terret ratione satis, & expe-
rientia munitum, sed me finit nil ma-
gis angit, quam Auctoritate impugnari. In
id namque discriminis non semel adducor, ut
Scriptoribus omni honore, ac existimatione
ceteroqui dignissimis, ullo pacto hæc in re
nequeam subscribere: imo cogat, impellente
me nota nimium veritate rei, non modo con-
trariis aliorum illustrium Virorum adductis
testimoniis eos refellere, verum & his memeti-
pium fidenter opponere omnium infamum,
sed fortasse præ multis expertum. Puderet me
sane cum quoquam tanta decertare fiducia,
si de subtili quapiam doctrina lis ageretur;
sed ubi dilquiritur factum, quæ de illo sum
millies expertus, ingenue referre, & adversus
Opponentem quemlibet constanter sustinere
haud erubescio. Ob id penes me nulla aucto-
ritas in hac materia experimentalis magni pen-
ditur, nisi ab Auctore illa proficiatur, qui
per quatuor saltem, vel quinque lustra hoc
remedio liberaliter sit usus. Atque ob id ip-
sum in Tractatu meo inter tot Auctores
huic Febrifugo usque ad excessum addictos,
paucos selegi pro Antesignanis, eos nempe,

qui longam, crebram, & rationalem de illo
experientiam nacti fuerunt; relictis tot aliis;
qui, quamvis miranda prædicent, forsan toto
Praxeos illorum decursu vigesies Anisfebrile
istud non præscribere. Quod de Auctoribus
faventibus assero, multo magis assero de ad-
versariis; quos inter impossibile ferè cre-
diderim numerari quemquam, qui pluries,
ac pluries, ut opus esset, Febrifugum istud
administraverit. Atque id duplici quidem de
causa: primo nempe, quia possibile vere
non est, huiusmodi Pharmaco crebro uti, &
crebro falli, saltem ut de noxa possit merito
quis suspicari, nisi præter rationem prorsus
utatur: secundo, quia credibile non est, quod
Vir honestus, ac probus, qui semel, bis, aut
ter eodem usus, quacunque demum de cau-
sa, quantumvis irrationabili, sed sibi appa-
renter vera, umbram non levem suspicionis
admisit, audeat remedium sibi suspectum
deinceps præscribere, atque, ut cetero-
qui expediret hoc casu, ulterius experiri,
sua jam satis suspitione occupatus. Atque
hæc præmisisse lubuit, ne posthac Lector
nimiam mihi facile imputet in rejiciendis
oppo.

oppositis auctoritatibus confidentiam; licet hanc quoque omni, quoad finet veritas, modestia me ubique temperaturum pollicear.

(a) (D. Augustus &c.) Jam vero obijciatur mihi statim auctoritas D. Augusti Quirini Rivini, *Scriptoris*, spectata saltem Libri impressione, *recentis*; quæ quidem qualitas non parvi facienda in casu nostro. Etenim (ne vel hoc ipsum subliceam) Auctores fere omnes, quantumvis famigeratissimi, qui ante nos plus minus viginti quid sinistri, quidve suspecti de hoc Cortice sibi tunc haud satis noto scripsere; cum scilicet nondum universalis, ut modo, peracta erant de illo experimenta felicia; mirum non est, si solo ducti conjecturarum suapte natura fallacium, & rariorum, incertorumve successuum lumine id egerint, suisque in Scriptis mistas identidem laudibus exceptiones, aut suspensiones quasdam protulerint, accuratiori Posterorum indagine discutendas. Persæpe quoque absque ulterioris veritatis scrutinio ad unius Cuculi cantum cecinere plures: quo dein factum, ut etiam hodie remedium istud egregium damnent nonnulli tantummodo in *Fide Parentum*, aut ad modulum sui captus; cum tamen, si eis invisendum detur, futurum sit fortasse, ut illud ægre internoscant a Cassia, vel Cinnamomo. Ut igitur redeam ad recentem Scriptorem, cujus Librum, ob locorum distantiam, nondum est datum posse mihi tam facile comparare, omisso illius priore Textu generali, qui nec de *China China*, vel alio *Specifico* Febrifugo quicquam loquitur, neque me (quoscunque fugillet) ullo pacto afficit, cum de qualibet præpostera Febres pellendi methodo possit intelligi, sive id fiat per insigniter evacuantium, refrigerantium, aut humectantium abusum, sive per exuberantem sanguinis effusionem, sive alia quavis via minus laudabili, omisso inquam hujusmodi Textu, quippe Corticem Peruvianum usque adhuc minime improban- te, ad alterum me convertito magis specialem, uluique hujusce Febrifugi minus faventem: siquidem miscellus hic Textus, qui per omnes errans Grammaticæ Regulas undique claudicat (luxationem, ut reor, passus, dum dimotus e sede sua) graviore insuper vitio aliquo non laboret.

(b) (Idem hoc &c.) In hoc Textu cum statim ambigat Scriptor ipse, an adulteratus sit, an genuinus, qui Lipsia venditur Peruvianus Cortex, omnino diceendum erit, ut mos eidem geratur, Corticem illum adulterinum esse, non quidem ob facilem Febrium recursum, quæ post assumptum etiam quandoque germanum Corticem solent recurrere, nisi diutius ille usurpetur, ac repetatur; imo etiam nonnunquam, rarius licet, quamvis & continetur, & repetatur usus illius, ut falsus sum in ipso Tractatu meo: sed adulteratum suspicabor ex hoc solum, quod ille præ cæteris, ut inquit, *amaris*, aut *Febrifugis*, qualia sunt, *Radix Gentiana*, *Centaureum*
Torti Respons. ad Ramazz.

minus, *Absynthium*, *Carduus Benedictus* &c. revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet. Hic ergo cum non ausim, quasi Chorchorus inter Olera, cum Professore Botanices, qualem agnosco D. Rivinum, de re Botanica disputare, quæram saltem, num tanti sit apud ipsum Rivinum Ramazzini auctoritas quanti est apud Ramazzinum auctoritas Rivini. Si pari utrinque, ut reor, passu procedat res, dicam statim ex Cl. Ramazzini effato, ut in *Collatione* alias citata lit. B, Chinam Chinam, nedum vulgarium antifebrilium, cujus modi sunt *Gentiana*, *Absynthium*, *Centaureum*, &c. sed & *Alexyperitorum omnium*, quotquot excogitavit *Antiquitas*, aut *Chymicorum solertia conflavit*, esse facile principem. Cum vero hoc ipsum Judicium suum in præsentis Dissertatione retractare, aut revocare studeat idem, qui protulit Cl. Ramazzinus, appellare demum liceat ad supremum Tribunal universæ Reipublicæ Medicæ, instando enixe, declarari communibus Medicorum Febrifugum hoc expertorum suffragiis, an *sincerus*, & *genuinus* Peruvianus Cortex in sistendis, & statim, & semper, Febrim Intermit- tentium paroxysmis, præstet revera aliquid peculiare præ cæteris *amaris*, aut *Febrifugis* superius recensitis. Proh magna Europæorum Mercatorum cæcitas, qui ex America Chinam Chinam ad nos asportant, cum satius foret, *Absynthium*, & *Centaureum* nostrum ad Americanos devehere! Quod si ad Posteritatis Tribunal Causæ hujusmodi examen placeat prorogare, nullus dubito, quin decantatis Veterum Febrifugis cum China China collatis id sit eventurum, quod olim Critis Gallinaceis in Pavonis Caudam velitantibus contigisse, false fabulatur Cælius (Calcagninus in suis Apologis. Cum enim illæ in summo capitis fastigio prominentes, Pavonis Caudæ insultarent, quod postremissimo loco nata esset, scopæque instar terram venteret; Respondebo his, inquit illa, quum vos pallidula, ac ætate exesa, e militari cono me hostibus minitantem suspicietis. Sed ad nos iterum.

Evincit quoque, Chinam Chinam, quæ Lipsiæ venalis prostat, *sinceram* non esse (quod suspicatur & Langius Professor Lipsiensis) evincit, inquam, id ipsum assertio altera ejusdem D. Rivini, nempe, a Peruviani Corticis usu interdum tantum, & aliquando Febrem detulisse: in aliis illum, & *frustraneum*, & *nocuum* extitisse, bono enim, & germano assumpto Cortice, si depulsa Febris dicatur etiam solum *delitescere*, id saltem non contingit *interdum*, sed *semper*; adeoque in hoc sensu nec evadit ille unquam *frustraneus*; dummodo Febris sit, vel Intermitteas vel de Intermitteentium prosapia, quod omnino requiritur. De noxa vero, quæ nonnisi ab usu præpostero, ut diximus, potest procedere, loqui amplius plane deest. Revera ut hæc omnia, quæ obtruduntur, queant subsistere, non aliud conjectare licebit, nisi quod hic Scriptor loquatur promiscue de Febribus omnibus, tam continuis, quam

Intermittentibus: quo solo casu plura ex dictis poterunt haud difficulter admitti. Nec forsitan emendicatam quis dixerit istiusmodi conjecturam; quandoquidem §. 35. huiusce Dissertationis ex Cl. Ramazzino habemus, absque eo quod aliunde quæremus, in Actis Lipsiensibus improbari ulum Chinæ Chinæ, in Constitutione quadam Uratislaviensi anno 1699. universaliter adhibitæ (& quidem perperam) ad *Febres continuas populariter grassantes*. For. san & illuc respicit huiusce Lipsiensis pariter Scriptoris.

Cæterum cum adducta illius auctoritas, prout jacet, non congruat experientiae meae; neque id ego præsumam, ut mihi potius, quam illi acquiescat quivis hoc remedium nunquam expertus Lector (expertos enim jam inter meos connumerō) fas sit, omittis tot aliis, qui simul congesti efficiunt, ut de hoc Remedio jam habeamus Pandectas, recentem aliquem Auctorem Lipsiensem pro Conciliatore nostro feligere, cuius Scripta approbet, ac magni faciat ipse D. Rivinus. Sit iste celebris Christianus Johannes Langius; cuius Opera Medica omnia, duobus amplis voluminibus comprehensa, edita sunt Typis pariter Lipsiensibus anno 1704. curante, ut legitur in fronte illorum, eodem D. Augusto Quirino Rivino Patholog. atque Botanices P. P. ut nempe sui conjunctissimi Affinis (quemadmodum ipse ad Lectorem præfatur) labores ac Scripta Cedro digna, & Orbi perutilia commendaret immortalitati. Cum ergo in his Langianis operibus reperiatur part. 3. Volum. 2. pag. 361. *Disputatio disertissima De China China virtute febrifuga*, in qua quicquid ferme in eam usque diem a diversis Auctoribus tum in approbationem illius, tum etiam in contemptum prolatum fuerat collectum, examinatum, & discussum visitur ad pag. usque 375. idcirco ad id saltem me refero, quod in ea Disputatione adversus Obrectatores Corticis adstruit Vir ille Celeberrimus: etsi fatear, omnia, quæ in ea Lucubratione ab eodem Langio traduntur, etiam de favorabilium numero, mihi non semper probari, ut qui suspicor, haud completam sufficienter fuisse defectu temporis Viro illi Clarissimo, anno ætatis suæ 4. vita functo, huiusce Febrifugi elegantiorē praxim. Interim saltem; quod

nobis præcipuum est, reponere liceat, illa eadem quatuor Amara Febrifuga, a D. Rivino Chinæ Chinæ, non quidem prælata (ut illa huic præfert Cl. Ramazzinus) sed tantum æque parata, & æque commendata, nempe *Centaurium minus, Asynthium, Carduum Benedictum, & Gentiana Radicem*, illa inquam eadem nominatim in citata Disputatione a Cl. Langio Chinæ Chinæ ita posthaberi, ut secundum ipsum pag. 372. *His, aliisque, ut inquit, hujus generis pluribus Medicamentis Antifebrilibus, quæ ordine recensere nimis esset prolixum, extra controversiam præripiat palmam China nostra China, dubio sine ex sua singularissima textura &c.*

Tandem quoniam hisce Langianis Disputationibus D. Rivino Placuit (ipse sic Lectorem admonet) in margine breviter annotare, quæ prolixius in contextu pertractantur, ut hoc feliciter contenta evolventi, & vel obiter insipienti appareant, referam ipsius D. Rivini verba, pag. eadem 372. Paragrapho 50. in margine apposita, quæ sic habent. *China China reliquis Antifebrilibus antefertur*. Antefertur equidem, fateor, a Langio, sed a Langio Practico egregio, Scriptore recentis, D. Rivini Discipulo, illiusque conjunctissimo Affini; atque idipsum patitur, & sponte studet excubere, ac annotare sine ulla limitatione Præceptor ipse D. Rivinus, forsitan ut quadam veluti approbatione fortuito apposita, propriis ipsius verbis lis hæc dirimatur. Quod si denique ipsi D. Rivino Scriptori recenti recentissimum aliquem quis opponendum velit, is legat D. Bernardinum Zeodrinum, qui in suo de China China Tractatu, Typis Venetis hoc ipso anno 1715. edito, sentia ubique profert sententibus D. D. Ravini, & Ramazzini aperte contraria (reliqua ejusdem Tractatus non est quod persequar, aut perquiram curiosus) ne verbum quidem habens de hac Ramazziniana Dissertatione, paulo ante Patavii impressa, & apud Venetos Bibliopolas publice prostante: indicio manifesto, tam ratione. Cl. Ramazzini, quam auctoritates D. Rivini, & aliorum contra Chinam Chinam allatas, libero huic Scriptori nullum negotium facessere valuisse; sed exolevisse neglectas.

§. XXIX.

(a) **U**tilior forsitan esset Corticis Peruviani usus in febribus intermittens, si tales ab initio dignoscerentur, observantur enim aliquando tertianæ febres vere intermittentes, sed mali moris & perniciosæ, (d) de quibus *Mercatus* peculiare Caput habet, quales febres Hippocrati non prorsus fuerunt ignotæ, in septimo enim Epidemiorum hæc habet verba. (c) *Cholerica affectiones magis in æstate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt, hæc quandoque malignæ fiunt*. In huiusmodi casu (d) si aliqua pravitatis signa se prodant, quæ ut plurimum obse-

obscurâ sunt, & Medicos fallunt, non alienum erit hujus Febrifugi usum pertentare, *periclitari enim oportet, cum morbus periculosissimus est*, ajebat Hippocrates.

Hactenus conatus est Cl. Auctor ostendere, *hæmethodicum* esse, & *irrationalem* usum Chinæ Chinæ, *suæpennaturæ*, ut inquit, *docta*, ac *suspectæ*, tum universaliter loquendo, tum etiam peculiariter in Febris Intermittentibus, nullam malignitatem præferentibus, in quibus, ut vidimus, non ad cautionem omnimodam (quæ hoc remedio obtemperat ipso Iudice noxia foret) sed ad inducias solummodo aliquot dierum impetrandas, dummodo adsit certitudo de illarum reditu, nonnumquam permittit: dosi tamen satis exili, quippe non repetita, imo & in nonnullis tantum, non omnibus usurpanda Agrotantium generibus. Cuncta hæc fere ex diametro opponuntur iis, quæ de innocua hujus Remedii substantia, usu illius, & dosi, ad Febres Intermittentes *non malignas* abigendas, toto primo Libro Therapeutices meæ præmissi; ut propterea idem primus scopus unicus hucusque fuerit castigationis a Cl. Auctore in antea tentatæ. Huic tamen labori suo forsitan pepercisset, si primam, & alteram tantummodo paginam Libri secundi non renuisset evolvere; ubi a pertissimis notis (quod a Lectore velim considerari) me nullatenus repugnantem polliceor cuilibet, qui in *benignis* Intermittentibus Peruviani Corticis opera, uti recuset: cum eo Febrifugo ipse quoque in iisdem Intermittentibus non admodum frequenter utar, quippe pro *Depurativis*, seu *Perficiendis* sæpius a me habitis.

Enimvero etiam si contendere velit Cl. Auctor, vel alius quispiam, solam effervescentiam febrilem etiam periodicam, esse instrumentum *unicum* depurationis Fluidorum; atque hanc depurationem esse jugiter a Natura, paucis adminiculante remedium apparatus, nobis expectandam, usquequo saltem magnum non superveniat, impendatque periculum: adeoque *nullum* unquam esse locum, hæc remota conditione, oblationi cujusvis *Specifici*, quod cito paroxysmos sistat absque crisi valde copiosa, & palam sensibili cujusmodi nullum adhuc præter Chinam Chinam repertum est) ego sane ita sentientem nullo pacto refellere aggrediar, quantumvis forsitan rigide nimis sentientem. Neque me ab hoc proposito dimoveret quispiam alius, qui minime innixus hujusmodi ratiocinio, haud plane forsitan contemnendo, sed quavis inepta, aut futili motu ratiuncula, hoc ipsum tamen in re faciendum veller. Et si id rigore semper exigere in praxi, sæpe non cedat in proximi utilitatem; neque tamen cedit in evidens, & gravissimum damnum illius, ut contingit, quoties quis in periculo, & certo, & gravi, certum pariter hujusce Febrifugi a Deo dati spernit auxilium. Cuilibet propterea, qui

duræ adeo cervicis non sit, ut in extrema etiam angustia Remedium istud abiegandum judicet (iis videlicet in Febris, iis in circumstantiis, eoque Methodo adhibita, de quibus abunde in Tractatu meo) cuilibet inquam hæc, quæ putatim negari non posse, facile admittenti, etsi in reliquis dein omnibus adversanti, absit, ut unquam succenteam, ut qui nullam hinc assertis meis, saltem potioribus, injuriam, nullumque grave (quod majoris momenti est) Praxi Medicæ damnum fateor inferri.

Sola itaque oppugnatio *Methodi* meæ in *Perniciosi* a me descriptis evulgatæ, sola inquam hæc, si forte a Viro quopiam existimatione digno (quod vix crediderim posse contingere) tentaretur, potius esset me commovere nonnihil; nullus tamen impugnatoris, utut Celebris, rationem haberem, nisi se profiteretur satis expertum; qui autem rite expertum poterit se profiteri, rationem impugnatoris habere nequibit. Pro usu vero qualicunque alio Peruviani Corticis in *vulgaribus* Intermittentibus, pro quarum curatione nil fere speciale prodidi, quod a pluribus ante me non fuerit annotatum; nec ea mihi propensio est, nec illud otium, ut velim decertare, & Causam, quam cum tot Viris pari voto mecum sentientibus habeo communem, mihi uni advocare. Atque ideo si intra hosce cancellos substitisset, ut hæcenus substitit, Cl. Viri dissensus, omnes profecto illius, etsi alicubi valde peculiare, ac acerbiculas animadversiones tulissem tacitus; verum easjam usquequaque ad nimietatem exuberasse, in bonæ simul praxeos, & veritatis detrimentum; atque ita quidem, ut tantum qui steterit non videat, paulo infra clarius patebit. Quod autem palam cœpit.

Omnibus & Lippis notum & Tonsoribus esse, id certe a me citra quoddam dedecus amplius dissimulari non poterat. Et porro dissimulare religioni mihi ducerem, cum publica potius res agatur, quam mea; nec exinde minus quam existimatio mea, periclitetur Reipublicæ utilitas. Jaro vero his interjectis pro Lectorum plenioris notitia, Animadversionum Cl. Auctoris simulque Responsionum mearum filum resumam.

(a) *Utilior forsitan &c.* In hoc Paragrapho Viri Clertii præcipue Libri Therapeutices meæ, quippe potioris, asserta quadantenus infirmate aggressus (id enim ex arte conficere haud ita planum) progreditur ad expendendum, quem locum in Tertianis Intermittentibus *Perniciosi* a Mercato descriptis, queat habere Peruvianus Cortex. Atque hic, priori deposita severitate, duo admittit non exigui ponderis; unum quidem absolute, alterum conditionaliter tantum. Quod absolute concedit, est, Febres Tertianas *malignas*, & *Perniciosas* a Mercato descriptas esse *vere Intermittentes*; ita ut (quemadmodum

subdit §. sequenti) *ad perfectam apyrexiam deveniant*. Mirum autem visum est mihi, quod Cl. Auctor admittat, Febrem adeo ferocem, quæ heri hominem pessime exercuit, & cras est necdum reversura, sed & eundem statim interemptura, hodie illum plane dimittat, *nec concentrata tacite cubet, nec corpus illius tacite depascatur*; cum omnia hæc mala contingant, neque *unquam amplius homo ad veram, & perfectam apyrexiam pertingat* ex Cl. Auctoris effato §. 25. & 27. quoties Tertia Febribus benigna curatur Peruviano Cortice, post duas tantum hebdomadas forsitan reversura, & facile iterum recessura. Alterum, quod conditione appositæ admittit pariter Vir Cl. est, Febri-fugum istud utilius *forfan* (nec enim certo) esse posse in *Malignis Intermittentibus*, si tales ab initio dignoscantur. Addo ego & *etiamsi tales ab initio non dignoscantur*, sed Medicum fallerent; dummodo in illa ipsa accessione, qua tandem dignoscuntur, Ager non pereat, sed in alteram accessionem prorogetur illius vita, ut ut frigidus, & arteriarum pulsus fere omnimode destitutus, expirare videatur: in his enim quoque circumstantiis ille, fere dixerim certo, China China secundum Methodum meam oblata restituitur. Imo sæpe etiam, etsi non tam certo, restitui poterit sola usurpata Mortoni Methodo, qui Febres hæc in extremum, quod modo diximus, discrimen hominem adducentes, graphice describit, & China China non raro feliciter curat, ut videre est, tum apud ipsum, tum Lib. 2. Tractatus mei pag. 113 ubi Caput peculiare istius Auctoris recensum videtur, & Scholiis meis additis etiam ulterius dilucidatum. Quod ejus Methodo in usum ducta potest sæpe contingere; mea similiter adhibita solet contingere *semper*, aut fere *semper*. Experiantur ter saltem, aut quater increduli, dummodo ingenui; meque tunc, si tanta illos teneat fiducia, mendacii redarguant. Quod si eas ab initio per sua signa, perque suos peculiare characteres dignoscendas velit Cl. Auctor, ut curationi suscipiendæ fiant opportuniores; id ex professo me per extensum scio tentasse haud oscitanter, forsan & integre præstitisse, Cap. primo Libri 3. Mercato præsertim, & Mortono præeuntibus.

(b) (De quibus Mercatus &c.) Mercatus itaque non unum peculiare Caput habet de huiusmodi Febribus, sed *multiplex*; illiusque Tractatus de hac materia vere aureus est, ac utilissimus, etsi non admodum comptus; adeoque plurimis philologico-ornatu luxuriantibus longe antefereendus. Primus ille fuit, qui ferocissimas hæc Febres observavit, exactissime secundum varias illarum species descripsit, ac pro more suorum temporum peculiariter curare docuerit. Et tamen incuriosa posteritas nullum inde traxit emolumentum, adeo ut major Scriptoribus omnibus fuerit sollicitudo scribendi quodammodo ad pompam, ne dicam

ad Lectoris stomachum, de *benigna Intermittente Tertia*, quæ neminem, quousque talis manet, tollit de medio; quam vestigiis Mercati inhærendo, quidquam scribendi de *Perniciosa*, & ex se fere semper lethali. Excipe Lector Mortonum qui de Mercati Scriptis, ut licet conicere, minime conscius, propria nihilominus observatione eandem Febres (minus dilucide quidem) exposuit; quodque laudandum magis, feliciter curare docuit Peruviano Cortice, rebus etiam in præceptis lapsis, liberaliter oblato. Utriusque Auctoris scripta circa hanc materiam habes recusa in Therapeutice mea Speciali, Scholiisque meis haud plane forsan inutilibus adaucta: quæ simul omnia secundum Librum constituunt ejusdem Operis, ut nuper inauimus.

(c) (*Cholerica affectiones &c.*) Textus hic Hippocratis a Cl. Ramazzino allatus quasi quid peregrinum, ille idem est, quem primo observavit Mercatus, bisque de eodem meminit, Vallesii simul expositionem indigens. Ego & Textum a Mercato citatum, a Cl. vero Ramazzino nunc recitatum, & ipsam Vallesii expositionem in Scholiis adduxi. Cuncta videlicet apud me, primo pag. 90. secundo pag. 98. & 99. Sed hæc forsan, utut repetita, debiliorem Viri Cl. obtutum subterfugere.

(d) (*Si aliqua &c.*) Tandem fatetur Cl. Auctor, in his Febribus, si aliqua pravitatis signa se prodant; quæ ut plurimum obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum esse (rectius dixisset, necessarium esse) huius Febri-fugi usum pertentare. Hæc una consilio mihi sufficeret, nisi ea statim infirmaretur ab exemplis per eum allatis; quodque pejus est, commentitiis. Sed de his quam mox. Non alienum itaque putat ille uti China China in intermittentibus Perniciosis, si aliqua pravitatis signa se prodant: cum vero istiusmodi signa, ut inquit, obscura sint, & Medicos fallant, Thesis vix statuta statim vacillat. Saltem (fidenter subdam) obscura non erunt signa pravitatis, cum Ager in angustiis supra recensitis constitutus, non sine maxima difficultate febri-lem paroxysmum incipit vix-vivus transigere. In huiusmodi casu, si prius dignota sit Perniciosa Intermittens, offeratur a curante Medico Peruvianus Cortex; sed, bona venia Cl. Auctoris, non ad drachmam unam, vel duas (neque tamen ad uncias, & uncias) exhibeat: ea siquidem pusilla dosi præscriptus, nec cito dein, ac pluries, saltem ad Mortoni, vel Sydenhamii mentem repetitus, id agere solummodo, ut Vir Cl. possit jure, ac vere testari, quod nonnisi declamando testatur Paragrapho sequenti, paucos nempe qui evaserint, sibi fuisse observatos. Secus vero fiet, si exhibeatur idem Cortex Methodo validiore, sed congrua, & rationali, qualem in Therapeutice mea docui Cap. 3. Lib. 3., felicemque jugiter per plurimis Exemplis ostendi.

§. XXX.

Memini me vidisse Mutinæ variis temporibus Constitutiones quasdam tertianarum febrium intermittentium, sed malignarum, quæ tertia quaque die suas habebant accessiones cum rigore, & more solito per sudorem fiebat solutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, sed quarta, aut quinta accessio tanto rigore invadebat, ut ægri non amplius incallescere, concentrato pulsu, ac toto corpore perfrigerato, nec multo post interierint. In tam gravi, ac subita tempestate Medici tamquam e gravi somno excitati, cum antea super utramque aurem, ut dici solet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, & rigore accederent, absoluta infebrecitatione postmodum subsequente, tumultuarie ad sacram anchoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infusæ confugiebant, sed incassum, paucos enim evasisse observavi.

(Memini &c.) **M**emini & ego quod meminuit Vir. Cl. varias scilicet Mutinæ contigisse Constitutiones Perniciosarum Intermittentium, quæ non ea solum, qua narrat via, sed valde multiplici, in Tractatu meo ordinatim exposita, Agrotantes non paucos ante repertam Methodum meam (id namque addere necesse est) Peruviano Cortice penitus intentato, trahebant repente, ac inopinato ad interitum. Sed simul memini, debuissetque & ille meminisse testis de visu, plurimos alios ejusdem generis Agrotos, ne dicam omnes, eadem Methodo curatos, ocyssime pariter, ac inopinato evasisse. Saltem quot vidit ille Perniciosos hujusmodi Febribus laborantes, quibus ego meam Methodum adhibuerim, tot vidit repente restitutos; perentem vero neminem. Et siquidem ullus sincerae inductioni locus concedatur; nonne vidit ille me duodeviginti abhinc annis, cum mihi graviter decumbenti tam humaniter adstitit (medicæ enim manus nobis invicem pro re nata præbebamus adjutrices) nonne inquam vidit, post latam a memetipso, atque ab eo citra dissimulationem admissam de imminente mea morte sententiam, epoto, dosi quidem maxime, unoque haustu, ad sex videlicet usque Drachmas Peruviano Cortice, omnia postmodum consueta repetitione Remedii, ab Orci faucibus illico ereptum, ut fuso in Therapeutice meæ pag. 187. atque ita quidem ereptum, ut ab eo tempore (superato videlicet novo Febbris insultu, quem tunc præcavere non libuit (firmiorem ac antea in hanc usque diem traxerim valetudinem? Nonne pariter alios Agrotos inspicit hujusce ordinis, quandoque etiam mihi socius in curatione, eodem remedio statim sanatos, nec ullo amplius morbo tentatos? Hujusmodi sortem lausillimam experti sunt, tum Ager ibidem a me descriptus pag. 85. anno videlicet 1695. usu Corticis Peruviani, Viro Cl. tunc facile consentiente, curatus; tum alter eodem

remedio, me præscribente, ipso vero desperante, restitutus an. 1707. de quo pag. 255. & adhuc vegetus, etsi jam senex: ut plures omittam, de quorum Aegritudine, & cura omnimodam pariter certitudinem habuit, quamvis ad eos invadendos vere non accesserit. Ast hæc narrantur, & narrata sunt a me; fortasse vero non admitterentur (inquit aliquis) a Cl. Ramazzino, si respondere potis esset. Scripta sunt a me (subdam) & a Viro Cl. lecta, nec tamen negata; licet omnem lapidem moverit ille, ut assenta sua exemplis quibuscumque, ac undecumque conquisitis, imo etiam interdum minus germanis, fulciret; mea vero enervaret. Uique tamen libet eundem audire, hæc ante biennium, anno scilicet 1712. de China China locutum in Dissertatione De Contagiosa Epidemia, qua in Boves irrepserat pag. 37. ut retuli in Collatione Textuum illius lit. H. Equidem hoc præstidigenus in Febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in Tertianis Intermittentibus malignis, qua in ipso impetu accessionis agros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignum sive penitus restringit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne Ager in ipso Febbris accessu intereat.

Hic ergo quæro: Si Cortex Peruvianus in Malignis Intermittentibus, ipso Judice, miranda præstat; si Fermentum illud malignum, vel penitus restringit, vel plurimum saltem enervat; tandemque si periculum illud tollit, ne Ager in ipso Febbris accessu intereat, cur tot additis limitationibus, cur tanta incertitudine, ac nutatione, verboque forsitan interjecto, protulit §. antecedeni, Peruvianum Corticem in iisdem Malignis Intermittentibus esse posse forsitan utilem, si tales ab initio dignoscantur? item, non alienum esse, usum illius periclitari, si malignitatis signa se prodant, qua tamen obscuræ sunt, & Medicos fallunt &c. Rursus si ver-

re, ac absolute ille utilis est in huiusmodi casibus, & incunctanter usurpandus, eo quod in *Malignis Febribus*, praesertim *Tertianis* vere *miranda praestet*, ut ante biennium asseruit, ubinam gentium quaeso, ubinam terrarum miranda haec observavit, aut commodius observare potuit ille, quam Mutinae; imo etiam, ausim dicere, quam me praescribente? Si vero Mutinae, ea miranda vidit, quae praedicat; ubi vere vidisse certum est ex antedictis, quae animi fiducia nunc iactat, Mutinenses Medicos pro curandis huiusmodi Febribus *tumul-*

tuarie ad Sacram Anchoram China China incassum confugisse, ac per paucos evasisse sibi observatum? Habet profecto quid admirabile haec inconstantia, eoque admirabilior ea est, quo brevioribus distincta temporum interval- lis. Etenim Textus nuper citatus, ingenuus plane ac etiam ultroneus, vix quatuor mensibus praecessit ortu Therapeuticen meam; ea vero vix in lucem edita, statim conceptum suum sortita est, orta-que nuper haec Viri Cl. *Dissertatio*, Auctori aequae suo infensa, ac *Operi meo*.

§. XXXI.

Succurrit nunc mihi funestus casus Domini Francisci Guidoni, qui ex huiusmodi febre misere oppetiit; laborabat Vir iste Nobilis media aestate tertiana febre, quae exquisitae speciem referebat, ut altera die prorsus apyretos esset, & e lecto si vellet posset exurgere, die quinta h. e. quinto circuitu accessit febris tanto rigore, & frigore una cum mentis stupore, pulsu exili ut vix perciperetur, unde Medicus ad visitationem pro more accedens, ad aegri adspectum attonitus institit me non procul habitantem subito pro Consultatione acciri, in qua Vir ille caeteroqui doctus ingenue confessus est se deceptum a febre, quae tertianae exquisitae morem, & leges omnino servabat, nullo se prodente pravitatis signo. Proposuit ille Peruvianum Febrifugum more suo propinandum, annui ego memor dicti illius, quod habet Celsus, *in praecipiti periculo multa recte fieri alias omittenda*, sed altera die aphonus, & gelidus aeger mortuus est.

Hucusque tribus, vel quatuor Casibus a tempore valde diutino emendicatis, inter tot, quos ipse referre se posse identidem obtrudebat, parum profecit, nihilque probavit Cl. Auctor. Et quotiescumque etiam in pleno robore constitissent, nec potuissent rejici a me ea facilitate, qua sunt rejecti, ut exempla probationis invalidae; quid quaeso a Viro Cl. probatum foret, ubi agebatur de usu Peruviani Corticis in Intermittentibus tantum diuturnis, & caeteroqui *benignis*, cuiusmodi curationum felicissimarum ipse plusquam quingenta, si omnium memor essem, tribus illis, aut quatuor ab eo recensitis opponere possem exempla? Forsitan modo, ubi agitur de re valde gravi, videlicet de oblatione ejusdem remedi in Febribus Intermittentibus quidem, sed *Perniciosiss*, atque lethalibus, fortioribus exemplis utetur, nec ullam exceptionem admittitur; ut nempe Quartum Librum meae Therapeutices impugnaturus, Historias in eo contentas, quippe felices, funestis ab ipso mox afferendis infirmit.

(*Succurrit &c.*) Jamque memetipsum armis meis confundere aggreditur, unius ex meis Aegris Perniciosa Tertianae confecti casum opponens, ipse paulo ante mortem ejusdem Aegrotantis in consilium accitus. Sed haec quo-

que narratio variat in pluribus; & primo in circumstantia gravi, quae vel ipsa dirimit Matrimonia: adest quippe *error persona*. Non enim *Dr. Franciscus* Guidonius, qui multo ante obierat Apoplecticus, neque a me fuit umquam curatus; sed *Dr. Antonius* Francisci, & Opizonis frater fuit, quem Perniciosa illa Febris sustulit; ille vero Medicus ego fui (atque hinc dignoscat quilibet, an Censoria virgula Viri Cl. me peculiariter petat, & an ictum, auras licet, non me lugillantem, quam dissimulare) ille inquam ego fui, qui me deceptum falsus sum a tam celeri prolapsu in illud exitium, quod tardiuscule forsitan, & lentius eventurum a longe fueram suspicatus. Neque enim adeo deceptus fui, quin futurum mentis stuporem tempestive praenoscens, priusquam scilicet Aeger in praecipitium rueret, curarim, ut ille rebus suis, animaeque consulere: cuius rei sollicitudo me impulit, ut *Dr. Marco Antonio* Origono Sacerdoti, Aegrotantis familiari, viventi adhuc, & memori, negotium anxie committerem (quod ille egregie praestitit) quoniam Uxorem de imminente periculo haud rebar satis adhuc persuasam. Caeterum nec morbi series, qualis a Cl. Viro describitur, nec alia minutiora mihi uni nota, non illi, qui cuncta habuit ex relatu meo, & quorum

tum facile postmodum erit oblitus, cum re ipsa concordant. Utcumque tamen hæc fuerint, certum est, Virum illum Nobilem ex Perniciosa Febre, primo Intermittente, mox Subcontinua, & repente soporosa (quo casu quis forsitan alius, subortam ex improvise Apoplexiam, vel vāse, vel stolide pronunciasset) præcipiti lapsu occubuisse. Me vesperi fallum esse Cl. Ramazzino, qui post administrata ob prævisum opportune periculum Sacramenta Ecclesiæ fuit in consilium vocatus, deceptum memetipsum a motu morbi supra suspicionem quoque meam matutinam citiore verum est, utroque fateor, me alias etiam magis deceptum, inscio licet Viro Cl. ac si diutius vivam, magis adhuc forsitan decipiendum. In hoc tamen uno me tum deceptum tum fallus, quod tempus adhuc mihi sufficiens pro China China venturis accessibus exhibenda futurum esse antea conjectaram; cum tamen ob excidium immodice præceps amplius ea nequiret administrari. Hoc ergo solum nomine, quod nullus ei locus esset, de Peruviano Cortice mentionem habui. Oblatum vero fuisse huic Ægrotanti, aut propositum a me Remedium huiusmodi, ut fidenter asserit, brevique verborum ambitu affabre circumscribit Cl. Auctor, summa dixerim illius etiam non viventis pace, ne per somnium quidem consonat veritati. De assertorum meorum honestate, nec ipsi, si quos novi, Obirectatores mei solent suspicari. Prostant nihilominus apud Pharmacopolam *Hortensium Candrinum*, Virum probum, honestumque Schedulæ meæ, Adversaria propria, & Codices fideles, ac integerrimi, lituram non admittentes, unde cui-cumque lubeat, vel curæ sit, facile datum est certiorari. Ibi cuncta cernuntur, quæ usui fuere, & inter cætera a Cl. Viro proposita, mihi que statim probata, Ceratum Vesicatorium, & Lapis Bezoarticus, quæ forsitan Celeberrimum imitatus Sanctorium, in fide Peruvianum proposuit.

Hallucinationem tam masculam, quod nempe obrudat ille pro oblato minime oblatum hoc casu, imo neque propositum Peruvianum Corticem, absit ut exprobre Cl. Auctori, pie quippe quiescenti, deque his omnibus sibi nunc vanis forsitan ridenti; in cuius obsequium lapsam forte longa die memoriam tantum culpabo. Id unum inquam Lectori; obstupuisse me non parum, cum primo hæc legissem, miratus nempe quomodo Vir circumspectus, ubi de Facto agitur, huiusmodi commentitia tam fidenter, tam animose scripserit, ut illi non sudarint præcordia (quemadmodum loqui consuevit ille §. 11. ob metum de improspero eventu: improsper namque illi eventus est, se fuisse isthæc narrando deceptum, vel eum videri, cui fuerit animus alios fortasse decipere. Atque hæc Corinthiis audientibus, & satis scientibus recitat: aiebat olim Lucianus de quodam Historico nugatore, apud Corinthios se vidisse iactante; quæ illum nequam vidisse ipsimet norant Corinthii.

Oblit itaque Vir ille Nobilis, Peruviano Cortice ne proposito quidem plane jejunos; quandoquidem præceps illius lapsus, in Subcontinuis cæteroqui Febribus, cuiusmodi hæc evaserat, haud ita repente fieri solitus, contigit præter ordinem quoque; inclinante videlicet die minoris afflictionis: erat enim ea Febris Tertiaria duplex, ab initio tamen penitus intermittens. Cum vero paucis horis distaret potior, & plane lethalis accessio; jamque patenter inceptum esset præcox præter morem exitum, lethalia prorsus de more paulo post incrementa suscepturum, ab exhibendo incassum imo & proponendo Febrifugo abstinendum duxi, ne quem servare illud non poterat, occidisse videretur. Scilicet Virum jam conclamatum, & postridie, ut patefecit eventus, moriturum, postridie quoque ab epoto minime cruciante Peruviano Cortice (si forte fuisset exhibitus) occubuisse, fuisset certe, ut infra §. 48. *amaris China China potionibus miserum Ægrum conficere*: interiusse vero deglutito Lapide Bezoartico, & Vesicantibus Emplastris inaniter divexatum, fuit, illum pro viribus Artis dubio procul rescire. Sic uti ergo perperam culpatur hoc casu non assumptus, neque præscriptus Cortex; ita perperam culparetur, si morituro fuisset incassum exhibitus. Revera nonne quotquot obeunt, obeant necesse est non multo post assumptum, vel cibum, vel potum, vel cardiacum medicamentum, vel quid aliud æque innocuum, nisi ex inedia deficient? Nonne pariter identidem postridie ab epoto solvente, aut leniente Medicamento pereunt Ægroti, quos tamen non Leniens illud pro innoxio habitum, sed Fatum eorum dicitur sustulisse? Exempli sane huiusmodi, inculpato nihilominus Remedio simul ac Medico, haud infrequenter occurrunt in praxi. Unum liceat hic referre, non quidem ut defunctum Antagonistam retaliem, ac quodammodo vicissim criminer, sed ut inopinata quodammodo quædamque artis infortunia haud interpestive commemorem; unum, inquam, liceat referre de Viro Nobili, *duos casus, qui in gente vulgari contingunt*, ut aiebat §. 20. Cl. Auctor, *sine rumore terra obtegit*. Nimirum ita res accendunt lumina rebus: quemadmodum enim sub initia huiusce Paragraphi succurrebat in rem suam eidem Cl. Auctori funestus casus D. Antonii Guidoni, Francisci nomine inconsulte appellati, ita in rem meam.

Succurrit nunc mihi, & quidem succurrit certa reminiscencia (multo que magis huiusce eventus deberet meminisse, si viveret, idem Cl. Auctor) funestus casus D. Honorii Barocci, qui ex huiusmodi infortunio misere oppetiit. Laboraverat Vir iste Nobilis levioribus quibusdam sed diuturnis Febribus, a quibus jam ferme convalescerat, vel saltem adeo leviter affici videbatur, ut jam e lecto exurgeret, possetque, si vellet, etiam e cubiculo egredi. Ulque tamen obstinata alvi stipticitate premebatur; pro qua sollicitanda Medicus illi præscripsit sex tantum

tantum drachmas Electuarii Lenitivi. Eo remedio assumpto, Ager superpurgationem passus, in deliquia subinde incidit, Febremque intensissimam una cum pulsu exili, ut vix perciperetur; unde Medicus ad visitationem pro more accedens, ad Aegri aspectum attonitus institit, me non procul habitantem subito pro Consultatione acciri; in qua Vir ille ceteroqui doctissimus ingenue confessus est, se deceptum a Remedio tam blando, tamque parca dosi ex-

hibito in morbo tam levi, ubi nulla unquam se prodidere insauti ominis signa: sed vix Febricula quaedam mitior superstes remanserat, actiones tamen minimum laedens. Irrita fuerit nihilominus quævis in eo præcipiti periculo licuit experiri Artis auxilia: Altera enim die aphonus, & gelidus Ager mortuus est.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus. Juven. Sat. 2.

S. XXXII.

(a) Eodem fato obiit D. Comes Fortunatus Cortesius, D. Joannes Altimanus, & complures alii eodem pene tempore, perpauca enim ab hujusmodi febre correptos evasisse vidi. (b) Credo equidem, quod si attentius hasce febres, quæ æstate potissimum aliquando caput exerunt, observarent Medici, credo inquam quod signa quædam pravitatis deprehenderint; magnarum enim calamitatum parva solent esse ab initio signa, ut in morbis pestilentibus evenit. Sæpe exiguus mus augurium tibi triste dabit, aiebat Doctissimus Fracastorius de Contagione.

(a) (Eodem Fato &c.) Eodem vere Fato obiit; China China videlicet nec assumpta, nec ei præscripta, D. Joannes Altimanus, ut habetur ex Conlangueis, ex Pharmacopola, & ex ipso curante Medico ordinario, nempe D. Riccio: neque enim casus iste, ut nec subsequens quicquam ad me; quod quis crederet, oppositum indicante prævio contextu? Afferit is, qui vere adstitit, Febrem fuisse ab initio Intermittentem, mox in Malignam degenerasse; cui tamen curandæ, nec iple, nec D. Ramazzinus superaccitus opportunum umquam putassent Peruvianum Corticem: tantum abest, ut vel propositus ille fuerit, vel in usum ductus. Ita ille: cujus effatum quo ad non oblatam Chinam Chinam nequit in dubium revocari, cæteris etiam adminiculantibus: quo vero ad carentiam opportunitatis illam exhibendi, standum erit amborum placitis, cum non aliter deceat.

D. autem Marchio (non Comes, ut habet Cl. Auctor) Fortunatus Cortesius in quadam Aegritudine vere fuit olim curatus (ne quicquam reticeam) & a Cl. Ramazzino Medico illius ordinario, & a me simul in consilium vocato. Evasis tamen ille tunc a diuturnioribus Febribus; puto etiam ope Chinæ Chinæ; sed non satis memini, ut asseram. In ultima vero Aegritudine, cui compendiarie succubuit, solus illi adstitit Vir Cl. proinde quibus pharmacis (dicam & ipse verbis illius ex 34. petitis) Ager iste fuerit potionatus in postrema Aegritudine, omnino mihi ignotum. Hæredes Defuncti, consuetusque illius Pharmacopola Joseph Sallarolus censent, nullum, aut fere

nullum (nullis videlicet hac de re extantibus monumentis) brevissimo illius morbi tempore præscriptum fuisse remedium: nullam propterea exegit idem Pharmacopola, nullam Hæredes solverunt expensam. Certe Corticem Peruvianum minime usurpatum fuisse, asserit hoc quoque casu idem D. Riccio, qui & hunc ægrum pessime habentem invisit, cum forte Mulierem quandam de Nobilibus ejusdem Viri famulatio tunc Aegrotantem curans, ad eum quoque officii causa non semel accessisset. Chirurgus pariter Andreas Tassonus, qui pro suo quoque munere eidem adstitit, de solis Vesicantibus paratis, sed ob præcocem illius obitum nequaquam appositis, memorem se perhibet, de Cortice nil conscius. Quod si nihilominus, omnibus insciis, Chinam Chinam se exhibuisse contendat Cl. Auctor: cum Methodus illius non transcendat drachmas duas; hæc autem in præcipiti periculo nequeant sufficere; habet hinc potius unde eum poeniteat suæ Methodi, pusillæque, ac invalidæ suæ dosi, quam unde alias exprobrat abusus nomine usum liberalioris, virilemve adeo si denter traducat Methodum, qua nullatenus usus est; qua vero uti necesse est hisce casibus, ut Cortex prosit. Quamobrem quæ ratione inferret ille, noxium, vel frustraneum saltem fuisse funestis hujusmodi casibus ipsum Peruvianum Corticem, si vere fuisset oblatus; eadem ratione saltem, forsitan & potius, mihi modo liceret inferre, funestos probabiliter illos extitisse, eo quia non fuit oblatus vel non oblatus saltem Methodo mea.

Expectatsem proinde potius, ut retulisset hoc loco, ubi proprios luctus alienis intermi-

scere

scere non renuit, Casum antiquiorem, quem sibi olim contigisse, centies mihi narravit Cl. Auctor de quodam Laico Oblato ex Cœnobio Canonicorum Regularium Rhensiorum, quos vulgo S. Salvatoris; Mutinæ vero, ab Ecclesia desumpto nomine, S. Hieronymi appellant. Hic ergo cum Quartana Febre ab aliquot mensibus detineretur, adeoque jam valde debilis, ut & valde senex existeret, atque ex Catarrho intra bronchia deliriente assidue subterrens, Cl. autem Ramazzinus invadente accessione (cui a nonnullis jam diebus non ut antea præibat amplius omnimoda apyrexia) duas, pro more illius temporis, Corticis drachmas illi exhibuisset, ad impetrandas, ut puto, aliquot dierum inducias, ea ipsa accessione decessit e vivis: quo pacto recedente febre, vere optandum esset, ut exiret. Hunc inquam casum potius, quam supra recensitos expectassem præferret Cl. Auctor, ad inveniendam, si non malitiam occultam, & prope veneficam, saltem invalidam, ac enervem in arduis hisce, ac Perniciosis Casibus Chinæ Chinæ virtutem. Sed fortan meminisse, quod licet se mihi quondam fallus erat ab eventu hoc inopinato adeo terrefactum, ut hac una de causa in Constitutionibus suis Epidemicis nonnihil meticolose scripsent de usu hujusce Febrifugi (licet causam hanc ipsam subtraheret, ne sibi magis noceret, quam Cortici) ita postquam mecum rem eandem melius examinavit, viditque post editas Constitutiones suas tam crebro quid posset, quid præster remedium istud rite usurpatum, fallus erat pariter ingenue mihi, se clare jam dignovisse, protractam sero nimis eo casu fuisse Febrifugi oblationem ac propterea perperam expostum infamiam Remedium saluberrimum, ejus magis intempestiva esse potest serior, quam præcox administratio; cum ob ejus innocentiam, atque salubritatem de ipso dici queat oppositum, ac de alio quovis remedio dici solet; videlicet, in eo usurpando leviora esse perpetuo peccata commissionis, quam omissionis. Ita ille tunc.

Ut ergo rem contrahamus, ea tantummodo, quam supra vidimus, est vis, & veritas omnis trium Historiarum, a Cl. Viro allatarum, quibus probare satagit, se Mutinæ perpaucos vidisse Perniciosis Intermittentibus correptos, qui China China epota ab iis evaserint; cum tamen contra viderit nonnullos, si eorum placuisset illi tantulum meminisse, & noverit alios plurimos, in Historiis octingenta circiter, toto ferme Libro quartos, & alibi a me descriptos, in eisdem quidem Febris confoslos propemodum: sed ejusdem nihilominus Febrifugi ope pristina incolumitati, qua etiamdum a tot annis integre utuntur, felicissime restitutos.

(b) (Credo equidem &c.) Credo & ipse Medicos, si attente advertant animum, posse tempestive per sua signa, si non perpetuo clare cognoscere, suspicari saltem rationaliter morem pessimum harum Februm Perniciosarum. Nisi enim id credidisset, octo distinctas illarum species, ac differentias cum signis omnibus earum diagnosticis, prout mihi observare licuit, non essent exactissime persecutus toto Capite primo, imo & secundo Libri tertii, quemadmodum pro viribus exequi conatus sum. Neque Tractatum Mercati idipsum docentis, nec non etiam Mortoni descriptionem compendiarium præmissilem Libro secundo; ut ex illorum Auctorum, meliusque observationibus simul collatis, facilius, & clarior evaderet oblecta cæteroqui hujusmodi Februm tempestiva Diagnos. Sed & insuper quando Medicum etiam oculatum decepit nonnunquam fraudulentus hic hostis, dummodo eo ipso accessu, quo se prodit, hominem non interficiat, sed habet idem Medicus ex observationibus, & Methodo mea, unde hostem eundem, ultimum licet excidium interminantem, confodiat. Ut propterea suis Historiis, tum paucis, tum veritatibus consentaneis, eversioem Tertii mei Libri, praxim hanc utilissimam, totque insignibus Historiis in Quarto expostis confirmatam, continentis, irritum plane conatu tentant Clariss. Auctor.

S. XXXIII.

(a) IN Febris porro continuas, dummodo de periodicarum prosapia sint, si malignum quid portendant, jamdudum scio familiarem esse istic Chinæ Chinæ usum, & in larga dosi, sed multæ deceptiones hic etiam contingunt, nam febres continentes, essentielles ut vocant, interdum etiam inflammatoriæ, persæpe de natura intermittantium participare creduntur, cum enim febribus vere continuas observentur (b) aliquando parvi motus, & horrores ex internis vellicationibus, quales febres intermittantium naturam sapere existimant, unde consuetum remedium præscribere non dubitant; habent enim id omnes fere morbi, ut vespertinis horis graviore sint, Quale est ad vespertam exacerbari, ita & in omni morbo, aiebat Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus pene ægrotantibus commune est, ut acco-

dente Sole ad occasum magis molesti sint, atmosphæra etenim tunc gravior est, ac perspiratus debiliior, quod in morbis melancholicis manifeste deprehenditur. Quartana febris, annotante Fernelio in Libro de Abditis morborum causis, numquam, vel raro antemeridianis horis, sed pomeridianis suas habet accessiones. (a) Quod si unum vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliqua febre continua pessimis accidentibus comitata, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ potione ad uncias integras in vino infusæ pluries in die exhibita, evaserint, ut hoc solo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum indiscriminatim, ac tam liberaliter adhibendum. Antequam Chinæ Chinæ nomen innotesceret, huiusmodi portenta viscebantur, ut in incerto esset num medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluissent; quemadmodum enim, uti aiebat Celsus, moritur aliquis de quo Medicus securus fuit, quod non raro evenit, ita aliquando quidem deserti a Medicis convalescunt.

(a) (In Febris &c.) Non recedendo penitus a tertio, & quarto, ad convellendum progreditur Librum quintum Therapeutices meæ Cl. Auctor. Ut ergo cunctis ab eo turmatim objectis singillatim a me satisfiat, pauca hæc pro responsione lubet innuere. In Febris recentibus tantum Continuis factis (de Continuis enim ab ortu, seu Continentibus originariis, tam Solitariis, quam Comitatis, tam Essentia libus, quam Symptomaticis &c. hic sermo non est, utpote quibus, nec meo, prout late in Therapeut. nec Viri Cl. iudicio, Chinæ Chinæ quicquam prodest) in Febris, inquam, recentibus tantum Continuis factis, ac ideo Subcontinuis a me appellatis; dummodo de Periodicarum, hoc est de Intermittentium, aut Subintrantium prosapia sint, si malignum quid portendant, idque contingit in morbi progressu; familiarem mihi esse Chinæ Chinæ ulum non in tam larga, sed in modica, & opportuna dosi, ex Libro tertio Tractatus mei Cap. pariter 3. potest certe Lector habere a pag. 150. usque ad 152. Si vero Continuitas illis accidat citius, ac in ipso fere morbi principio, plurima cautione, ac circumspectione agendum esse, & perpendendum, an ope Chinæ Chinæ, an Methodo potius ordinaria tractandus sit morbus, expresse inculcavi; omnesque problematicas rationes hinc inde pugnantes fusc examinavi toto Cap. 5. Libri Quarti; imo & exempla insuper coherentia retuli Cap. 6. ejusdem Libri. In Continuis autem de Periodicarum quidem, sed Continuarum prosapia, hoc est de Proportionatarum, sive Proportionalium, ut vocant, Stirpe, quæ modo ad Subintrantium tantum, modo ad Continuarum originarium genus reducuntur: nonnisi cum distinctione procedendum dixi in oblatione Peruviani Corticis, in uno casu proficua, in altero frustranea forsitan evasura: prout scilicet fermentum peccans, vel est præcipue insitum sanguini,

ni, & febrem natura sua Continuum gignit, vel præcipue ab extrinseco accedit eidem sanguini, & febrem natura sua producit Intermittem. Ac tandem ipsam Theoreticam distinctionem ad praxim contraxi, docendo Signa ipsa diagnostica ejusdem Febris, modo ad unum genus, modo ad alterum pertinentis; adeoque modo Cortice curabilis, & modo non, Cap. tertio Libri Quinti, præcipue a pag. 278. usque ad 282. neque enim eundem calceum omni indiscriminatim pedi inducendum uspiam asserui.

Quibus omnibus a Lectore consideratis, facile erit illi decernere, an multa illa deceptiones, quas hic contingere autumat Cl. Auctor, sive de activis intelligat, sive de passivis, se teneant ex parte mei, cuncta minute explicantis, & dividendis (quod omnino requiritur, ut cum utilitate exhibeatur hisce Casibus Chinæ Chinæ; secus saltem frustra exhibetur) an potius se teneant ex parte illius, cuncta, quæ ipse clare distinxeram, turbulenter iterum confundentis; quasi ut damnare queat sic commissum, quod damnare nequibat tam clare secretum.

(b) (Aliquando parvi motus &c.) Quænam sint hæc Febres Continua, nonnumquam etiam Inflammatoria, quibus aliquando parvi motus, & horrores ex internis vellicationibus, aliisque causis obtingunt Intermittentium ad instar, quæque tamen Peruviano Cortice non sunt curabiles; adeo perspicue explicare, illasque ab aliis eodem Cortice vere sanabilibus, per sua diagnostica signa distinguere, ac unam Speciem ab alia vicissim sejungere conatus sum in citato Libro Quinto Therapeutices meæ Cap. 3. & signate pag. 277. ut omnino supervacaneum censeam aliud addere. Imo aliquando eousque perrexit cautela mea; ut in Febre Inflammatoria nequaquam Continua, sed plane Intermittente (quam semel tantum licuit oblatum a Corticis nihilominus oblatione abstineri,

Atinendum duxerim pag. 271. ejusdem Tractatus mei: ut proinde modo minime repetendum sit mihi quod alias luculenter aperui. Dicam tantummodo in gratiam Tyronum; distinctiones illas practicas unius *Continua* Febris ab alia, inter quas Febres nonnulla sit *Symboleitas*, & similitudo, quæ pluribus idem erroribus ansam præbet, esse hujusmodi, ut si probe attendantur, Medicum in Chinæ Chinæ administratione apprime versatum ostendant, efficiantque, ut fere nunquam incassum illam exhibeat cum non exhibeat nisi ubi eam propemodum certo profuturam prænoscat, atque etiam prænuntiet; si vero minus exacte oblerventur, aut intelligantur, de regant illum eo remedio cæspitanter tantum, aut fortuito utentem, ac non raro iis, quibene uti norunt, etiam ridiculum. Non omnes, qui habent *Citharam*, sunt *Citharadi*.

(c) (Quod si unum, vel alterum &c.) Octoginta circiter exempla, non unum, vel alterum attuli in Therapeutice mea Februm lethallissimis peræpe accidentibus comitatarum, & China China, non ad uncias integras pluries in die exhibita, sed dosi decenter liberali, ut alias dictum est, & clarius etiam dicitur §. 48. felicissime expugnatarum. Istas omnes appellare *Continuas* non recuso, etiam si ab ortu fuerint, vel *Subintrantes* tantum, vel prorsus etiam *Intermittentes*; perniciæ siquidem in apertum prodeunte, statim in *Continuarum* castra se receperunt: adeoque & *Continuæ* tunc dici potuere; eo tamen modo, quo in eadem Therapeutice mea locutus sum pag. 128. An vero talia exempla tanti sint, ut animum faciant ad China Chinæ usum liberaliter adhibendum, judicent Practici. Quod si etiam (jure merito reponam ego) unum, vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliqua Febre *Continua*, pessimis accidentibus comitata, ut pro *conclamatis* haberentur, China China potione exhibita nequaquam evaserint: talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad illius usum, quasi noxius ille fuerit, tam liberaliter prohibendum: antequam enim China China nomen innotesceret, hujusmodi portenta crebro visabantur.

At vero portenta, quæ visuntur postquam China Chinæ non nomen tantum, sed usus melior, me promulgante saltem, innotuit, sunt, ut Perniciosa Febre de *Intermittentium*, vel *Subintrantium* Stirpe, sed mox *Continua* recenter reddita, & gravissimis accidentibus comitata, quæ proinde in extremum vitæ periculum Ægrotantem redegerit, post bidduum, vel triduum ab epoto hoc Febrifugo statim solvatur: idque non semel, aut bis; sed decies, vigesies: sexages neque etiam fortuito; sed ex præmissa Prognosi expressa, quod ita sit eventurum. Adeo celer, adeo constans, & adeo certa moraliter est vel in hisce angustis Peruviani Corticis actio. Quæ vero nonnumquam, sed perraro, in hujusmodi casibus, siue Naturæ opera, siue Fortunæ, aut

Artis ordinariæ beneficio contingit restitutio Ægrotantium pro *conclamatis* habitorum, non nisi lente, ægre, ac difficulter contra ipsam Medici expectationem, atque Prognosim succedit. Ad hunc Lydium Lapidem examinanda est acquisita salus; atque ita unde illa processerit vel ipsæ dignoscent mulierculæ; ea quidem facilitate, qua Cuminum dispiciunt a Pipere, & fissa a non fissis, cocta a non coctis fictilia Vasa: siquidem & hic, si qua subest labes,

— *Sonat vitium percussa, maligne Respondens viridi non cocta fidelia limo*, ut cecinit Petrus. Sanitas per Corticem obtenta (dixi pluries in Opere meo, & signata pag. 286. 287. 252. & 269.) facile dignoscitur ex insolita, qua acquiritur celeritate; id, quod fusius explicui in Schol. ad Mortonum, pag. 119. ejusdem Operis, istiusmodi cavillationem jam tum prævilam explodens. Sed pergamus.

Virtutem hanc certam sistendi paroxysmos, quam China Chinæ tribuit in diuturnis *Intermittentibus* Cl. Auctor, ut videre est in fine §. 22. eo quod scilicet eas illico post remedium illud assumptum cernit subsistere, quantumvis etiam non raro, & sponte, & ex improvise subsistant; cur illi denegat in iisdem Febris recentem *Continuitatem* adeptis, adeoque difficilior sponte sua, tam cito saltem, solubilibus, adscribitque salutem Fortunæ potius, quam Cortici; cum tamen eundem prorsus, æque certum, & æque celèrem in his, ac in illis intuetur effectum? Febres, quæ de *Intermittentium* familia sunt (ajebat ille in Orat. Jatrici Argumenti pag. 102.) pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressæ quiescunt, aut etiam penitus abolentur. At de *Intermittentium* adhuc familia sunt, si me Deus juvet, saltem quo ad suscipiendam actionem Corticis, *Intermittentes* illæ, quæ ab eodem etiamnum Fermento *Intermittentium* majori ex parte pendentes, vix coeperunt se se reponere in *Continuarum* classem. Admirandum est profecto (ajebat nuper idem Vir Cl. §. 4. hujusce Dissertationibus) quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocumque exhibitum Febre *Periodica* furor conquiescat, interdum etiam extinguatur; quod de quocumque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciam. At Febres illæ, de quibus portenta visuntur, *Periodica* sunt. Si ergo eas oblata China China statim sanatas videat, ut saltem octogies videre potest in historiis meis; cur earum extinctionem Naturæ potius, vel Calui velit adscribere, quam admirando Pulvisculo, cui nullum, quod sciat, aquiparari potest remedium pharmaceuticum? Quid vero, si ante pulvisculi exhibitionem Medicus fiat sponsor de subsequendo ipsam felici eventu? Prognosim de certa, & cita morte, omisso Peruviano Cortice, & de certa, ac cita salute, eodem assumpto, a me in praxi præmissam ante oblationem illius, & quidem in circumstantiis gravissimis, vide in Tra.

Tractatu meo pagin. 196. Historia nona cavillationem, penitus explosam compe-
ubi hanc, quam Clar. Auctor obtrudit ries.

§. XXXIV.

Cum decem ab hinc annis clauso jam Lyceo Mutinam venissem ad otia captanda, nec satis cavere possem, quin implicarer in curandis ægris, ac forte ex febre continua decumberet insignis Juris Consultus, vocatus ad consultandum cum Medico, qui curæ aderat, ac postmodum quoque accersito Domino Paulo Piela Clarissimo Medico Bononiensi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore e vivis excessit, varia quidem administrata sunt remedia, sed ægro in pejus labente, unde alter Medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor, declamare cœpit, nullum aliud superesse remedium, quam Peruvianum Corticem suo more exhibere; modeste responsum febrem eam non esse, cui conveniret tale remedium, sed illo instante, ac domesticis omnibus nos arguentibus, quod in re desperata unicum remedium arceremus, prædictus D. Piela, & ego assentiri necessarium esse credidimus, ne quidquam relinqueretur inausum. Per duos vel tres dies, si bene memini, quolibet mane, & forsan etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ potio pro more, sed ægro in deterius ruente, & pulsu ita depresso, ut vix perciperetur; quo viso aperte protestati sumus, ab hoc Febrifugo desistendum, quo facto pulsus paulatim cœpit assurgere, ac sensibilibus percipi, torpore quo prius æger tenebatur discusso, sic tandem post multos dies solo victu, remediis omnibus ablegatis, præter spem prioris Medici, qui inter mortuos illum referebat, perfecte convaleuit Vir ille, dignus sane qui longum tempus viveret, sed paucos post annos communi fato cedere illi necesse fuit, num autem in postrema ægritudine solito Febrifugo potionatus fuerit, omnino mihi ignotum.

(Cum decem ab hinc &c.) **C**asus hic, quem pro libito magna ex parte fabrefacit Clarissimus Auctor, est ille idem, quem obiter egomet innui in Tractatu meo pag. 163. historia prima. Ibi namque ultimum, lethalemque describens morbum exitum huius Jurisconsulti (cujus nomen modo suppressit Vir Cl. ego vero candide tunc pat feci) hanc aliam, quæ jamdudum præcellerat ægritudine; imo & tentatum in illa Peruviani Corticis usum paucis hinc lineis adumbravi. In alia difficillima ægritudine ejusdem Patientis non sine fructu remedium illud (videlicet Peruvianum Corticem) vix vix indicatum, cum aliis tamen quam plurimis, longo temporis tractu (in hoc uno me fefellit memoria; brevis enim, ut infra, fuit ille temporis tractus) præscripsimus; & ab eo morbo contra ipsam expectationem nostram evasit. An Cortex simul cum aliis remediis, an sola Natura actio opus illud absolverit, ignoro. Ita ego tunc loco citato.

Si minus ingenue scripsissem, tribuissemque absolute curationem gravissimi illius morbi,

qui ad extremum usque marasimum ægrotantem perduxerat, soli Peruviano Cortici, mihi quæ uni arrogassem dignotionem opportunitatis illum utiliter exhibendi, post alia remedia administrata; sed ægro, ut inquit Vir Cl. in pejus labente; imo, ut subdit, re jam desperata, dubio procul hoc adamussim quadraret narrationi illius, utut in plurimis plurimum alterata. Etenim si re desperata, & cum æger in pejus labebatur, propinata fuit per duos, vel tres dies, ut inquit, China China potio: item si brevi illo oblationis tempore (scilicet vere per biduum tantummodo) quo nondum actio Corticis se se poterat exercere, ægrotus ille in deterius quidem, ut cœperat, etiamnum ruere videbatur (siquidem poterat non moriens pejor habere) sed tamen assumpta jam intra illud biduum modica quantitate Febrifugi, duarum nempe drachmarum quadripartitarum; illiusque virtute in actum; ut mox assoleret, paulatim deducta. pulsus, ut pariter inquit, cœpit assurgere, corpore quo prius æger tenebatur, discusso; itaut solo victu, remediis omnibus ablegatis, convaleverit ipsemet æger; pro.

profecto aliquid non alienum a probabilitate scripsissem, si adscripsissem Febrifugo curatio-
nis gloriam, mihiq; meritum oblationis, qui tanta efficacia dicor illud proposuisse. Et tamen eo moderamine, eoq; neglectu hæc omnia tranlegi, ut mihi abunde suffecerit me-
re dixisse, *illud non sine fructu fuisse præscri-
ptum*; neque a me uno quidem, sed ab om-
nibus simul curantibus Medicis, ut vere fuit
unanimitè, & electum, & exhibitum. O-
blatio autem illius instituta fuit per modum
levioris alterantis, videlicet ad simplicem te-
midrachmam, mane, & sero, non tamen in
forma potius, ut ait Vir Cl. sed in formabo-
li, per duas tantum dies, nempe die 25. &
26. Septembris anni 1704. ut habetur ex sche-
dis meis, & ex Adversariis. Codicibusque
Pharmacopæi Hortensii Candrini simul colla-
tis. Ex quibus constat, duas solummodo Pe-
ruviani Corticis drachmas intra biduum parti-
tis, & exiguis dosibus, nonnisi lente, ac im-
becilliter agentibus, fuisse præscriptas. Pro-
positum autem, usurpatumque fuit eo modo,
eoque casu id Febrifugum in Febre Continua
(quæ tamen ab exordio sui talis non fuerat)
solum tentandi gratia, nullaque ferme spe,
etiam ut Domesticis illud feliciter pluries ex-
pertis, morem gereremus; cum cæteroqui
vix ulla tunc esset offerendi Corticem indica-
tio, ullave saltem solida ratio. Propterea sub-
didi, nos præscripsisse quidem *Remedium hu-
jusmodi, sed vix vix indicatum*.

Quæ ergo sui ipsius securitate, postquam
hæc scripserim, quæ a Viri defuncti Uxore,
& Filio, bis propter Chinam Chinam viven-
te, semperque deinceps melius ac antea va-
lente, possunt confirmari, illud ille mihi,
inquiens, *declamasse me* (neque enim cum
D. Piela, & Ramazzino ullus erat, qui, ut
ait, *declamare* posset, & festive appellari,
Magnus China China virtutum assertor præ-
ter me) ut Peruvianus Cortex exhiberetur,
si remedium illud, non modo *vix vix indi-
catum* fuisse sum fallus; verum etiam post ab-

solutam feliciter curationem in dubium revo-
cavi, meque insuper ignorare tum protestatus,
*num Cortici simul cum aliis remediis. num
soli potius Natura eadem fuerit adscribenda,*
quæ contra expectationem nostram successit
sanatio? Neque enim unus ego, sed omnes,
quotquot curæ aderamus, Medici, *Ægrum
illum inter mortuos referebamus*. Atque hæc
una de causa, si bene meminisset Cl. Auctor,
declamavi (quoniam hoc verbo uti eidem
placuit) cum D. Piela, Viro mihi amicissimo
& humanissimo, ut Bononiam reverlus ante
morbi exitum, funestum illud prælagium,
quod nobiscum privatim edebat, nullo pacto
officii causa ante discessum suum occuleret,
sed aperte potius pro ingenuitate sua revela-
ret Domesticis.

Hæc sunt, quæ mihi uni obtruduntur de
oblato Cortice Peruviano, quando commu-
nibus offertur Mutinensium, & Bononien-
sium Medicorum suffragiis, & quando tandem
Æger evadit a Morbo lethali. Quid si solus
præscripsissem, & Æger occubisset? Tunc
certe non fuisset *ignotum* Cl. Auctori, *num
solito Febrifugo fuerit potionatus*, ut modo
inquit, *in postrema Ægitudine*: iciret enim
omnino, fuisse potionatum. Sed etsi distin-
cte narraverim in citatu historia quo pacto
res tota cesserit, ejusque veritatis, nedum
Consanguinei, sed & Adstantes Cives, hone-
stique Viri possint esse Testes, id omne ni-
hilominus Viro Cl. *omnino ignotum*. Mirum
solummodo, ei potius notum non fuisse om-
nino (quandoquidem Chinam Chinam ante
septennium epotam minime veretur ille cri-
minari de morte Ægrotantium) insignem il-
lum Jurisconsultum, qui *paucos post annos Fa-
to cessit*, occubuisse propter illum eundem
Corticem, quem in præcedente sumplerat Æ-
gitudine, licet tunc toxicum illud, quippe
Clarissimi Auctoris suasu opportune omis-
sum, suis non valuerit *amaris potionibus*, ut eidem
loqui libet §. 48. *miserum Ægrum confice-
re*.

§. XXXV.

(a) **C**asus hic, & plures alii, quos Mutinæ variis temporibus, & hic
quoque Patavii, de infausito successu hujusce remedii observavi,
mihi in mentem revocant quod in Actis publicis Lipsiensibus Anni 1701.
memini me legisse de Constitutione quadam Uratislaviensi Anni 1699. in
qua (b) *febris continuis* populariter grassantibus, China universaliter ex-
hibita causa potissima habita fuerit, quæ Annum illum nefastum pluri-
morum morte reddiderit, qualis historia fusius legitur in Ephemeridibus
Curiosorum Naturæ Anni 1703. talia leguntur de Chinæ usu in conti-
nuis febribus. Nimius essem si referre vellem mala, quæ apud gravissimos
Scriptores de China China leguntur. (c) *Videndus Ettmullerus* de Usu,
& Abusu præcipitantium, ubi ait persæpe concentrari acidum morbosum,
Torti Respons. ad Ramazz. Dd quod

quod compressum ad instar spiræ contortæ, ubi vim resumat, suos nîsus impetuosiores reddere, quod idem experimur in Automate ubi diu quieverit, motus enim suos ab initio velociores efficit. (d) *Legendus Thomas Sidenham* de febre intermittente, ubi de Quartana, agens de usu Pulveris Peruviani, quem magis laudat paulatim sumptum, & pluribus vicibus, quam in ipsa accessione, ut fieri solet, sic enim ait sensim sanguinem turgere, & officium suum absolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illico compescere, & sanguinis despumationem cohibere. Legi quoque meretur Observatio D. Danielis Grugeri in *Ephem. Ger. Decadis* 3. Anno 3. (e) ubi de *intempestivo Chinæ* Chinæ usu varios casus refert, sed unum præcipue memoratu dignum de Pastore quodam, qui prius Epilepsia laborabat, singulis mensibus recurrente, sed Quartana correptis, quæ ipsi remedio erat, & ut ex Hippocrate a magnis morbis liberat, præterlapso dimidio anno tædii ex longa febre pertæsus Corticis Chinæ Chinæ drachmam unam ad aliquot dies assumpsit, febris quidem abiit, ast Epilepsia rediit.

(a) (*Casus hic, &c.*) **P**rovido sane consilio plures talios casus infaustos, *Mutina, & Patavii*, ut ait, sibi observatos, generalibus tantum, & gratuitis hîc terminis jactat, sed ne unum quidem describit, aut memorat Cl. Auctor: si enim omnes ejusdem sint ponderis, ac recensiti hucusque, nullo negotio evanescent in auras. Tres, aut quatuor protulit ille, accusavitque ut nefastos ob infortunatum, ut contendit, exitum Peruviani Corticis in diuturnis *Intermittentibus* administrati: eos tamen nec funestos omnes, nec a modico tempore, sed a septem lustris, & amplius in hanc usque diem petitos; omnes vero fallaces a me deprehensos, atque ut tales Orbi detectos. His nihilominus ab eo tempore usque ad hodiernum forsan quingentos opponam, si opus sit, in eadem linea plane propitios. Tres alios objecit sinistri eventus in *Intermittentibus Perniciosis*, eosque nedum fallaces, sed aperte falsos a me demonstratos. His quoque octoginta circiter felicissimos (minime supputatis, quos communicarunt Amici) in Therapeutice mea, cum sparsim, tum conjunctim facile opponendos exposui, & plurimos adhuc in hisce responsionibus meis perquam recentes, compendiarie saltem, exponam. Unum denique expectationi haud satis respondentem in *Continuis* obtulit, eumque partim commentitium, partim invalidum, nec bono tandem successu carentem, ipso fatente. Huic in sola Therapeutice mea insunt, qui possunt opponi, saltem viginti quinque plane inculpabiles, cum ex *Subcontinuarum malignantium*, tum ex *Lentarum* genere; ex eo tamen, de quo clare, quantum sufficit, ibidem locutus sum. Neque enim ullam Febrem *Continuam*, quæ talis ab ortu jam fuerit, Peruviano Cortice curandam volo; sed illam tantum quæ per accidens *recenter* sit talis, quæ

que fuit ab ortu *Intermittens*, vel ad summum *Subintrans*, ut alias dixi.

Cæterum si Calus infelicem nonnumquam eventum sortitos, eos videlicet, ubi a me incallum oblatus est Cortex, aucupabatur Cl. Auctor (quandoquidem immortales nequit efficere homines pharmacum istud, sicuti neque iis ita unquam officere, ut sine calumnia dici queat occisus, qui servari non potuit) eos non aliunde emendicare habebat opus, quam ex Tractatu meo Lib. 3. Cap. 5. & Lib. 5. Cap. 4. ubi quotquot toto vitæ meæ cursu male cecidisse observavi, aut saltem me observasse memini; eos omnes, nedum ingenue descripsi, sed ea simul ratione indigitavi, ut inde regulam elicerem aliis communicandam, qua mediante ab exhibitione frustranea Remedii, quod cum non sanat, ab hominibus male feriat necare dicitur, in similibus circumstantiis quisque caveret.

(b) (*Febribus Continuis &c.*) *Continuis Febribus ab essentia talibus*, quales rationabiliter fuisse puto, quæ in citata Constitutione *Uratilaviensi populariter grassabantur*, & cuncti sunt omnes, quæ nomine *Continuarum simpliciter* solent donari, Peruvianum Corticem, nisi noxie, saltem inaniter adhiberi, non est quod aliorum testimoniis conetur probare Cl. Auctor; cum defendendo nimis hujusmodi fiduciæ, & Praxeos intemperantis abutui, ipse quoque in Tractatu meo, tum rationibus, tum observationibus sedulo allaboraverim. Mihi propterea hæc, quæ ex Actis Lipsiensibus, ac ex Ephemeridibus Curiosorum Naturæ petita est Auctoritas, nullo pacto adversatur. Sed si qua alicubi unquam reperiretur, quæ Chinam Chinam excluderet, ubi eam incunctanter necessariam statui, scilicet in *Perniciosis Intermittentibus*, earumque præcipiti periculo jam detecto, Methodumque meam expresse damnaaret, in funestis etiam circumstantiis

stantiis illarum de more peritilem; hujusmodi, fateor, auctoritatem, aut auctoritates, quotquot fuerint, creberrimæ, semperque uniformi experientia meæ reluctantes, nihili facerem, etiam si forent Responsa Æsculapii, aut Oracula Apollinis. At nulla adversi, saltem quæ rem percutiat, usquam profecto reperiri potest auctoritas. Si enim Methodum Auctoribus pene omnibus usque adhuc incompertam tradidi; quo pacto poterit ea ab iis, quibus cognita numquam fuit, aut in usum deducta, expresse damnari? Liceat ergo mihi hac in re peculiarem tantum observationem, & longam, rationalemque experientiam promulganti, Scriptorum quorumcumque conjecturas, si quæ sint, quæ genetrice prolata adversari videantur, ut fallas Magnorum Virorum haud satis expertorum suspiciones, aut hallucinationes potius corrigere, quam ut Oracula venerari.

(c) (Videndus Ettmüllerus &c.) Videndus utique Ettmüllerus; sed secundum id, quod §. 7. præcepit Cl. Auctor, videndus ubi de Febribus agit, ac illarum Remediis: ibi namque hæc saltem leguntur pag. mihi 198. Vocatur etiam (loquitur de China China) Antiquarium Peruvianum, ex eo quod in Quartana sit singulare, ut etiam Tertianas Chronicas, item Tertianas duplicatas etiam Noctas feliciter curret. Et paulo inferius cum Gentianæ pulverem loco pulveris Chinæ Chinæ assumi quoque posse prius dixisset, subdit hæc verba. Ut ut certum sit, Chinam Chinæ esse egregium remedium, tam in Quartanis, quam Tertianis diuturnis. Neque ibi quicquam legitur, quod illius utrum vel minimum improbet: tantummodo hanc cautelam subiungit. Sed observe, rur, quod rite præmissa debent esse universalis, & quod post usum Chinæ Chinæ leniter expurgandum sit Corpus, alias certa recidivant Febres. Hoc tamen monitum, non tam de præmittendis universalibus, quam de purgatione quacumque post propinatam Chinam Chinam instituenda, ut scilicet inhibeatur relapsus in Febres, mihi, ut verum fatear, ostendit aperte, hunc Auctorem cæteroqui præclarum, in usu tamen Peruviani Febrifugi fuisse parum verlatum, ob rationes etiam infra recensendas: nullum enim mea, & universalis expertorum fere omnium observatione, medium certius est ad revocandas Febres China China depulsas, quam post Antipyretici illius oblationem quælibet, utut levis, successive administrata purgatio. Sed hallucinatio hujusmodi, pluribus aliis Scriptotibus, hoc Febrifugum procul dubio rarius expertis, fallacique tantum ratiocinio fidentibus, etiam communis, maxime condonanda est huic Auctori, qui brevi dies suos implevit, nec trigessimum annum ætatis annum transegit (obit vero anno 1683.) scripsitque Posthuma hæc valde juvenis, eoque tempore, quo vix coeperat (nec forsitan coeperat iis in regionibus, ad quas non nisi serius pervenit) experimentis increbrescere fama remediis, illi fortasse vix noti.

Hujus rei conjectura est valde firma, ne di-

cam probatio certa, quod ille Remedium describens loco citato, primo illud sub Radicis mox sub Corticis nomine designet, tribuatque illi saporem fere instar Cinnamomi; cum tamen quo ad saporem minus distent a Cydoniis malis Mespila, quam China China a Cinnamomo. In Phytologia postmodum Schroderi dilucidati melius edoctus, verum China China saporem se paulo magis nosse indicavit; novis tamen interim & ibi allucinationibus eum delectum videas; non modo quia in Italia Medicinam facientem dicat Digbæum Anglum, & in Gallia Radium Italum (hæc enim sunt de levioribus) sed maxime quia genuinam Chinam Chinam ex Roma afferri asserit, quasi in Romano Solo hæc Planta frondeat, aut in Peruviano floreant Roma; tandemque quia contendit Gentianam nostratam (proh lapsus!) esse equiparandam, forsitan & præferendam, eidem Chinæ Chinæ.

Verum hac tantum alias inter caput extulit herbas,

Quantum lenta solent inter Viburnæ Crespi.

Fatetur nihilominus iterum hisce verbis, eam esse Remedium expertum contra Febres Intermitteutes quascumque, etiam Chronicas, in specie Quartanas, item, usum illius esse in debellandis Febribus Intermitteutibus Francosurti quoque satis frequentem, nec carere optato successu &c. Quæ omnia, & his similia leguntur Classe prima Phytologiæ Schroderi diluc. pag. mihi 43. & 44.

Si ergo Auctor iste alibi, nempe ubi De Usu, & Abusu Præcipitantium, suis innixus ratiociniis quicquam protulit, quod Peruviano Corticis minus favere videatur; quanti ponderis in hoc censenda sit illius assertio, ex superius dictis, & infra dicendis eruat Lector. Adde nihilominus, Ettmüllerum ibidem, in citatæ nempe Dissertationis De Usu, & Abusu Præcipitantium capite tertio, §. 5. priusquam suas exceptiones adducat, hæc præmittere. Superius dixi, Corticem Peruvianum fugare suo usu quascumque Intermitteutes, id quod verissimum arbitror: nec has solum, quin &c. ubi vero easdem exceptiones protulit, expresse loqui de usu tantum, ut inquit, illegitimo, cum videlicet (sequitur ille) paulo ante, non post paroxysmum assumitur Cortex, vel proprio ausu, vel Medici præcoci consilio, & nedum ad Intermitteutes Febres, sed & ad Continuas quoque, tam benignas, quam malignas, Symptomaticas, Lentas, & quæ ex decubitu materia peccantis in quamdam partem oriuntur: quibus in Febribus, vel perperam, vel saltem incassum usurpari eundem Peruvianum Corticem certum est, ut præter Ettmüllerum ipse quoque Libro 5. Therapeutices meæ satis admonui.

Cæterum notatu dignum est quod nuper innui, nempe omnem suspensionem malorum, quæ ibidem recenset hic Auctor, quæque ait posse contingere ex usu illegitimo Peruviani Corticis, locum habere tantummodo, ipso quidem late patente, ubi Cortex ingruente paroxysmo exhibetur; secus si exhibetur post paroxysmum so-

lutum. *Obtinet hoc* (inquit ille eodem §. 5. capitis tertii) *Obtinet hoc de Cortice dicto, ante paroxysmum more hactenus recepto exhibito: subdens postmodum ferme immediate. Concinnior itaque, ac tutior ista videtur exhibendi methodus, qua post paroxysmum, & intermissionis tempore, idque praesertim in infuso cum vino, repetitis tamen crebrius vicibus, exhibetur: ut ideo hac via, cita, tuto, & jucunda magis videatur cura.* Hæc ille; qui proinde crebram, & repetitam, ut patet, oblationem Remedii, nedum non improbat, ut eam improbat Cl. Ramazzinus; verum potius, ea sic instituta, citiorem, ac jucundiorē inde curationem emerluram sperat.

Quod si nonnullas hic illic intersevit Scriptor iste querimonias, facilem nonnumquam Februm recursum connotantes, etiam si Cortex adhibeatur ex arte: id ego quoque, rarius licet, contingere nequaquam diffiteor: sed cum sæpissime, ac de more contingat oppositum, usui potius, quam exclusioni Remedii faver hæc infrequens ejusdem Auctoris observatio. Alias, si quas obtrudit mucidiusculas scrupulositates, partim desumpsit ille a Scriptoribus nonnullis priorum praesertim temporum (quorum alii adeo nervose a Bado fuere impugnati, ut ne hincere quidem ausi fuerint, alii experientia ulteriore adeo profecerunt, ut e o extincto palinodiam sponte cecinerint) partim deprompsit a semetipso; cui & propria brevis ætas, & recens adhuc Corticis in eas praesertim Oras adventus, locum nequaquam relinquere, quo melius præconceptam qualemcumque hæsitacionem diutiori, & crebriori usu emendare potuerit. Sed si vixisset, ut facile poterat, in hanc usque diem, & triginta duorum annorum, qui ab ejus obitu usque adhuc præteriere, experientiam fuisset nactus, aliarumque Nationum tot nova, & tam præclara legisset monumenta; nullus dubito, quin sine ulla trepidacione cum reliquis consensisset, hujus remedii usum, & innocentiam plane inunctanter admittentibus.

Ad rationem denique petitam ab *Acido morbo* Spira ad instar compresso, quam adversus, non Chinam Chinam, sed *Præcipitantes omnes generaliter*, & quidem, ut rursus ait, sub illegitimo usu adhibitos, adducit idem Ettmullerus, & *Automatis* exemplo illustrat, liceat respondere in casu nostro, Spiram Acidum morbo si haud difficulter forsan ita compressam iri, ut omni elasticitate deperdita nequeat amplius resilire, si sufficienti Absorbentis Corticis quantitate, congruo tempore, ac modo, prout a me indicatum est, propinata, prematur illa fortius, ut tandem penitus infringatur.

(d) (*Legendus Thomas Sydenham &c.*) Legendus quoque, perlegendus, nocturnaue manu, ac diurna verlandus Celeberrimus Thomas Sydenham, quem pro Antesignano & ipse habui toto Therapeutices meae decursu: proinde qui me renuit sequi, sequatur Sydenham, mecumque vel invitum ferme coincidet. Revera hanc ipsam hujusce Scriptoris cautelam, a Cl. Ramazzino hic loci recensitam, de oblatione

Corticis Peruviani partite potius, & extra accessiōem, quam acervatim, & in ipsa accessiōe in Quartanis, aliisve diuturnis Intermitentibus, apposui & ego; imo & usu proprio confirmatam, exercitamque in illis iisdem circumstantiis expresse tradidi pag. 55. ejusdem Therapeutices meae. Id nihilominus lubet addere, hanc ipsam videlicet cautelam, etsi rationalem in illiusmodi saltem casibus, appositam tamen fuisse in Libro suarum Observationum Medicarum ab Anglo illo Scriptore, cum nondum usus Remedii, a 25. circiter annis tantum tunc in Europam delatus, erat universaliter satis perspectus: neque ipse perfectam illam adhuc erat auctus, quam deinceps acquisivit experientiam, fiduciamque, in reliquis postea ejusdem Operibus abunde patenter. Mirum vero, quod auctoritatem hujusce Scriptoris ullo pacto attulerit Vir Cl. haud satis animadvertens, quod dum inquit, a Sydenhamio *laudari pulverem Peruvianum pluribus vicibus sumptum*, sibi statim officit, qui eundem pulverem *minime repetendum* esse inculcat ubique. Sic & loco ipso per Cl. Opponentem allegato, & innumeris aliis asserta mea ubique confirmat Doctissimus Sydenham; illius vero dogmata omnia funditus evertit. Licet ergo, ipso provocante, hic immorari tantisper, variosque ejusdem Sydenhamii Textus, prout prostant in Tractatu meo, huc iterum transferre in conspectum Dissertationis Cl. Ramazzini, mala jugiter ad se se attrahentis, ut Cecas nubes.

In hac Dissertatione §. 21. & alibi inquit, Chinam Chinam *noxas plurimas*, videlicet *Obstructiones, Cachexias, & Hydropem inter alia*, quemadmodum & vidimus, & posthac videbimus. Inquit vero Sydenham in Epistola Responsoria ad Bradyum pag. mihi 342. *Vere affirmare possum, non obstante tam vulgi, quam per paucorum & doctis præjudicio, me nihil mali Aëris accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse: & paulo post. Profecto si tam effectuum durationem, quam Corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quot quot sunt, remedia deservire nullus dubitarem &c. Tantum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conqueratur. Vide Therapeutice meae pag. 6. & 7. ibique plura etiam alia reperies ab hoc Auctore nonnihil acriter exarata. Scias enim, hæc de innocentia Peruviani Febrifugi scripta fuisse a Sydenhamio etiam ad dissipandas nebulas, quas illius usui, cum primum coepit in Anglia crebrius adhiberi, offuderat casus aliquis, in quo illud, ut ait, minus opportune fuerat Aëro ingessum; cujus inopportunitatis conjecturam aliquam ulteriorem addidi & ipse in Tractatu meo pag. 161.*

Subdit Cl. Ramazzinus, dosim Chinæ Chinæ esse debere ad *Drachmam unam, vel duas tantum, nec eam esse repetendam ad prophylaxim*, pluribus quidem in locis, sed præcipue §. 8. & §. 48. Asserit Sydenham, loco ipso per Cl. Virum nuperrime citato, præscribendam esse

Unciam unam China China, pro curatione Quartanæ Febris cum Conserva Ros. committam; eamque bis in die paulatim esse assumendam, donec tota Confectio sit absumpta; subditque hæc verba. Repetatur porro ad tres alias vices interjectis semper diebus quatuordecim. Uncias ergo quatuor, seu Drachmas 32. Chinæ Chinæ impendit Sydenham pro curatione, & prophylaxi Quartanæ Febris. Sed tunc nondum firmo talo incedebat illa in præscriptione Corticis. Efficacius adhuc agit in citata Epistola ad Bradyum pag. 342. & 343. ubi ulteriore experientia confirmatus, unciam unam Chinæ Chinæ intra biduum intermissionis ejusdem Quartanæ, duodecim scilicet paritibus vicibus, singulo quadrihorio repetitis, integre absumit; quaterque renovat, octo tantum diebus interjectis, eandem oblationem uncia unius, ut supra. Videsis Therapeuticen meam pag. 60.

Contendit Cl. Ramazzinus, In Malignis Intermittebus incassum confugere Medicos ad Sacram Anchoram China China, cum Febres hujusmodi ab initio difficulter dignoscantur; de quo late §. 29. & 30. Affirmat Sydenham in eadem Epistola pag. 352. Febres Intermittebiles Symptomate insigni Apoplexiam veram æmulante comitatas, quas inter magis Perniciosas collocat Mercatus, quasque ego Lethargicas appellavi, Omissis omnino evacuationibus quibuscumque, in primaria Apoplexia fieri solitis, expectandum esse tantummodo, donec paroxysmus sponte evanuerit; quo tempore Cortex (modo citius idem ingeri non potuerit) quam primum est exhibendus, & in intervallis ab hujusmodi accessionibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convalescerit Aeger. Ita ille. Vide Therapeuticen meam pag. 116. & 117.

Denique improbat Auctor Dissertationis ultimum Corticis Peruviani in Febribus illis Continuis, qua de Intermittebilibus profapia sunt, & quid malignum portendunt, ut nuper §. 33. Contra in citata Epistola scribit incunctanter hæc Sydenham pag. 349. (vide Therapeuticen meam pag. 251. & pag. 280. Cum Febres quadam apud nos grassentur, qua etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitantur, tamen ad Intermittebiles debeant referri, nulla mihi religio est, Corticem vel in maxime Continuis hujus speciei sumendum proponere, qui dicto more (videlicet ad scrupulos duos quarta quaque hora) iteratus, ad apyrexiam certo Aegrum perducet. Atque ita secundum Sydenhamium singulis diebus naturalibus quatuor drachmæ Peruviani Corticis impenduntur pro certa curatione Febrium maxime Continuarum, quæ sint de Intermittebilibus profapia, pro quibus peculiariter curandis, subdit insuper ibidem. Hic autem observandum, quod quo magis Febris ad Continuitatem accedit, eo major Corticis quantitas est exhibenda. Itane igitur istiusmodi Patronis suam causam lætagit suæ cinere, & meam prosternere Cl. Auctor? Sci. Torti Respons. ad Ramazz.

licet dum Chinam Chinam ab horto Medico evellere aggreditur, Auagyrim incautus morietur.

Legendus itaque (repetam & ipse) Thomas Sydenham, nedum in Observationibus Acutorum, sed & in Epistola Responsoria ad Bradyum, & in Dissertatione Epistolari ad Cole. Imo si adeo placeant, quæ Sydenham scripsit, eadem quoque ratione legendi Viri alii Celeberrimi, non alia sentientes, Sebastianus Badus in Anastasi Corticis Peruviani, Richardus Morton De Cortice Peruviano, & ejus virtute Febrifuga, Christianus Joannes Langius De Febrifuga pariter ejusdem Chinæ Chinæ virtute, Franciscus Maria Nigrifolus, simulque Nicolaus Blegnyus, Talbotius, Restaurandus, Monginotius, d'Acquin, & Sponius Lib. cui titulus Febris China China expugnata &c. Videndus etiam Guilielmus Cole, Hadrianus Helvetius, Teophilus Bonetus, Antonius Franciscus Bertinus, Joannes Jones, Joannes Jacobus Mangetus &c. Egi quoque merentur inter antiquiores Rolandus Sturmius, Gauden. tius Brunaccius, Antymus Conygius, & inter Recentiores Ansanus Franciscus de Hieronymis, Carolus Franciscus Cogrossius, Bernardinus Zendrinus, alique propemodum innumeri, quos modo recensere non vacat, in progressu tamen vacabit opportuniore loco.

(c) (Ubi de intempestivo &c.) Observationes de intempestivo, ut ait Cl. Auctor, China China usu adversus tempestivum usum nil probant, ut pluries dixi; quodnam enim tam levidensis texturæ cerebrum, ut remedi, quantumvis optimi, administrationem etiam intempestivam commendet? Quamobrem ad observationem D. Grugeri exclamabo tantum. Quodnam crimen Peruviani Corticis, & Pastor ille ignorabat Aphorismum Hippocratis 70. Sectionis quintæ. A Quartanis capiti non admodum a Convulsionibus capiuntur: si vero prius capiantur & Quartana supervenerit, liberantur? Quænam Febris magis depurativa, quam isthæc? Anne propterea ignari Pastoris loco dampnabitur Remedium egregium, quod illam sustulit? atque ubi Coquus peccavit, vapulabit Tibicen? Suppressionem Febrium Intermittebilibus, quæ aliorum nonnumquam morborum semina deleant, rejicere etiam vide in Therapeutice mea pag. 67. 245. & alibi. Oportet ergo distinguere Ubi, quando, & Quomodo sit exhibendus Peruvianus Cortex, ut exhibeatur utiliter, quemadmodum expresse monui pag. 156. ejusdem Tractatus. Nec aliter quidem nobis agendum in praxi; nec enim ipse aliter, ac in scriptis tradiderim, in praxi exerceo.

Uno Augusti mense currentis anni decem saltem Aegrotos vidi Quartana intermittebilibus correptos (hujusmodi enim febrium feracissimus fuit hic mensis) quibus nil ferme aliud fuisset, nisi temporaneam ipsius Quartanæ gestationem. Nemi enim eorum Chinam Chinam adhuc præscripti, cunctis tamen præscripturus, si quan-

do tempus, & opus id tulerit. Interim citra exigentiam Febris, vel deterioris; vel diuturnioris redditæ, ea utar sobrietate, quam mihi familiarem jugiter prodidi pag. 69. & 88. præcitata Therapeut. meæ. Summa itaque negotii hæc est. Febris haud infrequenter homini potest prodesse, ac revera nonnumquam prodest; sapius vero illi, aut vitam adimit, aut œconomiam vitalem plurimum labefactat. Atque ita sapius utile, imo & necessarium est China China febrem delere (quoniam inter Febrifuga non aliud æque idoneum prostat) nonnumquam vero temerarium, aut noxium. Munus ergo boni Medici est hæc duo probe distinguere, ut a Barbitonioribus, & Pharmacopolis distinguatur & ipse. Atque hæc sunt,

quæ non adeo facilem reddunt *rectam*, & *rationalem* administrationem celeberrimi huiusmodi Febrifugi: qua de re vide Therapeut. meam, tum C. 8. Lib. 1. tum maxime C. 5. Lib. 4. Sic & in Febris frequentius recidivis satius est pedetentim progredi, nec illarum recursus statim reprimere; sed ita præbere se temperantem, ut partim ex se ipsa, partim remedii vi Febris deficiat. Neque pudeat Medicum, Aëgris Chinam Chinam pro Februm quarundam suapte natura diuturniorum medela intempestive polcentibus, respondere quandoque illud Ovidii.

Quod male fers, assuesce; feres bene; multa vetustas

Lenis ———

§. XXXVI.

(a) **M**emoratu quoque dignum est, quod in paulo ante citata Uratislavienſi Constitutione legitur de duobus Clarissimis Medicis Riccardo Louver celeberrimo Anatomico, qui Elegantissimum Tractatum de Corde edidit, & Sohört, qui in febre continua ex tumultu orta Peruvianum Corticem sumpserunt, qui nono, vel undecimo die, aut circiter utrumque e medio sustulit. (b) Nefas porro ducere omittere quod refert Doctissimus Joannes Vvillelmus Rhambergius in Ephem. Cur. Nat. Decad. 3. Anno IX. & X. ubi narrat historiam cujusdam legionis pedestris, quæ prope Manhemium æstiva Castra posuerat, & paulo post. 400. fere milites febre tertiana correpti fuere, quibus Chirurgus ad aliquot dies Chinam Chinam exhibuit, qui brevi omnes hydropici evaſere cum omnimoda virium & appetitus prostratione.

(a) (Memoratu quoque &c.) **I**N Febre Epidemica per essentiam Continua citata nuper Constitutionis Uratislavienſis, qua occubuerunt duo illi Cl. Medici, jam dictum est supra, Peruvianum Corticem perperam usurpatum fuisse; de quo abusu satis clamat Tractatus meus, ubi semper, si non ut noxius, (quod profecto non audeam asserere) saltem ut frustraneus in illiusmodi circumstantiis a me rejicitur. Quod si contendatur, eam Febrem fuisse de genere Subcontinuum a me descriptarum (quod tamen minime admittam) certe, quocumque modo usurpatus fuerit a duobus illis Medicis Peruvianus Cortex, non fuit saltem usurpatus *Methodo mea*, eisdem ignota, quod mihi sat est. Neque enim Febres *Perniciosas*, nedum *Continuas*, sed nec *Intermittentes*, Cortice semper curabiles dico, nisi ille *mea Methodo*, quam idcirco *Specialem* appellavi, diligenter administretur; secus si Methodus quælibet apta semper esset ad opus, *peculiarem* meam promulgassem in casum. Ita nempe observavi Mutinæ; atque haud aliter putarim contingere potuisse & Uratislavie. Singulari nihilominus animadver-

sione dignum est, quod mors illorum Virorum, quæ contigit exacto, ut mos est, Acutorum stadio, tam fidenter, tamque animose a Cl. Auctore imputetur Peruviano Cortici, quamvis extra rem assumpto; qui scilicet, ut facile decernit ille, *utrumque e medio sustulit* (quasi de mortifero quodam pharmaco sermo esset) minime vero tribuatur *Temulentia*, aut *Continua Febri epidemice grassanti*, ac populariter, ut supra, *funesta*. Profecto ego nescio quid nominis pseudo-prophetice huic divinationi conveniat.

Divinationem sane, seu potius rationalem consequentiam valde dissimilem ex hoc alio Casu (quoniam de Medicis incidit sermo) elicendam ego censuerim. Vidi nuper Medicum hujus Urbis laborantem Febre *Continua* generis, cui vere proficius judicio quoque meo, minime censendus erat Peruvianus Cortex. Febris namque vix de *Remittentium simpliciter*, non de *Subintrantium* stirpe vicebatur. Comitabatur illam dejectionis valde frequens, jaectatio, & faucium ariditas. Post septimam circiter morbi diem (quo tempore amicitie causa ad illum inviscendum accessi) Diarrhoeæ coepit adjungi sudor

dor aliquis inanis tamen, & nullius adhuc juvenis. Nonnullos post dies, cum rursus ad eum accessissem, narravit ille mihi, se morbi vim, & vehementiam pertesum, eo ipso mane potasse pulveris Peruviani drachmas duas uno haustu; agere tamen, nec plane ex animo consentiente Docto Amico ipsum curante; subdidit nihilominus, totidem pariter ejusdem pulveris drachmas se potaturum postridie. Admonitus a me de probabili vacuitate hujusce tentaminis, non ideo tamen abstinuit; cum me satis novisset a remedii semel jam sumpti repetitione minus alienum, ac a prima illius sumptione, si forte fuisset consultus. Animosior adhuc factus est ille, postquam ab ore meo excerpit haud difficulter, omnem suspensionem tandem restringi ad irritum tantum, minime vero ad noxium usum Febrifugi quavis malitia carentis. Sumpsit itaque iterum Corticem, prout animo præconceperat; mox tamen cessavit, consilio etiam meo, remedii modica jam dosi adhibiti effectum, quicumque inde emerisset, tantisper expectaturus. Accedente interim morbi statu, & Diarrhœa nonnihil mitiore reddita, largior non parum sudor cepit erumpere; qui ad vigesimam primam usque diem protensus, visus est Febrim ferme penitus extinxisse. Non proinde tamen ea substituit; sed obscuris motibus quotidie exacerbata, ansam rursus paulo rationabiliorem dedit. Egroti (me quoque non dissentiente) ut Chinæ Chinæ parvioribus dosibus assumptæ vires iterum experiretur. Quod etsi ad plures dies tentasset, semidrachma nempe illius, primo bis, deinde semel in die epota: nihilominus ad trigessimam quintam circiter diem protracta est integra judicatio Febris, consueto temperioris Diarrhœæ cursu, & spontaneis de more sudoribus tandem soluta.

Post illius solutionem ingenue fassus est ille mihi, se primis quoque morbi diebus morbofo pariter nescio quo percitum cæstro (cum alias nunquam in suis Aëgris curandis quicquam tale peregisset) nonnullas ejusdem Chinæ Chinæ drachmas clam quidem omnino, sed & incassum potasse. Non ego idcirco unquam crediderim, sanctionem hujusmodi, quippe seriusculam, & difficilem, hoc casu adscribendam Cor-

tici; sed Naturæ, opus, quod jamdudum molita erat, tandem perficienti. Id potius exinde concludendum putarim: primo nempe, Chinam Chinam, sicuti hunc Medicum sanitati restitutum, me quidem iudice, nequaquam sanavit; ita duos illos Medicos a Cl. Auctore citatos, & vita functos nequaquam interemisse: secundo, eventum hunc, aliosque non ab similes mihi observatos, semper magis in dies suadere posse, usum vere proficuum, & rectum Peruviani Corticis, nec ampliores, nec strictiores pati cancellos iis, qui a me fuere in Tractatu meo constituti: tertio denique, Antifebrile istud vere Specificum, tam cum aperte convenit, quam cum minus videtur convenire; nullas evacuationes criticas, cujuscunque sint generis, a Natura institutas, aut præordinatas inturbare, ipsumque tantummodo forsan obesse posse nonnunquam, ubi præpropere Febrim serius curandam valeat sistere, non ubi vim suam Febrifugam nequit exercere.

(b) *Nefas porro ducere &c.*) Nefas ego duxissem potius recensere historiam hujusmodi. Toxicum certe aliquod paulo ante contudisset necesse est in eo Mortario incautus Pharmacopola, in quo Chinam Chinam postmodum quoque contudit; unde quadringentorum simul Abdominum inflatio subsecuta. Dixerit potius Relator historia, ea de causa, qua tota ferme Legio illa decubuit, (forte ob locum, victum, aquas, & aerem) plurimos ex iis militibus, ab imperito etiam Chirurgo China China sine methodo oblata curatos, subitimos quoque, aut Lienthos factos fuisse; quemadmodum in Urbibus, aut Locis palustribus, Febrim æstivarum feracibus, sive adhibito, sive non adhibito Peruviano Cortice, quotannis videmus accidere. Si enim vere *hydropici prope Mannheim 400. illi milites omnes evasissent ob Chinam Chinam*, ut asseritur, *ad aliquos dies assumptam*; cum rantes sit apud nos, exprobrante Cl. Auctore, ejusdem Febrifugi abusus, jam hydropicorum chiliades Mutinæ numerarentur. Sed hujus ingenii historias, bona cuiusvis venia, inter Fabulas liceat reponere. Scilicet ad has nugas, ad alias vaniloquentias confugere opus est Cl. Auctori, ut suam, cui germanæ non suppetunt historiae, Causam futilibus tueatur.

§. XXXVII.

Febres hujus generis, quæ ubi eo pervenerint, ut amplius non recalescant corpora, audio istic algidas a Practicis appellari, (a) *sed scito illos decipi*, nam febres algidæ alio nomine castrenses dictæ, a sui initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum, de quo vide Etmull. de Febr. Helmo. de Febr., Sylvium, & alios. (b) *Hinc magnum documentum habere possunt castren-*

ses Medici, quam periculosum sit in febribus hujusce indolis hoc Febrium fugo uti, nam in morbis hujusmodi generis (quod idem de Epidemicis dicendum) sanum consilium est praeuos & malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica sensim promovere, potius quam figere, & concentrare, uti fecit Chirurgus ille imperitus.

Post tentatas haecenus, & successivo partikulatim ordine repetitas aggressiones Tra-
status mei, generale quaquaversum certamen tandem indicit, & hinc illinc classicum canit Cl. Auctor, modo hanc pro re nata, modo illam partem invadens; omnimodam demum totius Operis eversionem molitus. Deinceps ergo quo me trahet identidem Cl. Viri vexatio inconstans; eo tendet lacerata, ut tempestive occurrat, praesens ubique defensio mea. Pergendum igitur.

(a) (sed scito illos decipi &c.) Hospes adeo non sum in Medicina, ut Febrium nomenclaturas frequentiores ignorem, earumve differentias confundam, qui aliquando (saltem novi distinguere, Aegrotante ne inspecta quidem, Bubonocelen, sive Herniam intestinalem ab hysterico dolore, & sola Subligaculi praescriptione (ad morione vero Peritis commissa) statim sanare inde ortam passionem Iliacam, cui antihysterica remedia, & incassum, & perperam quis adhibebat. Quod si istiusmodi Intermittentes Febres, quas descripsi pag. 127. Therapeutices meae, quaeque Sex tam apud me Perniciosarum differentiam constituent, *Algidarum* nomine, quippe alio peculiari carentes, indigitavi; minime propterea me *deceptum* puto. Qua enim ratione *Continua* Febres, quae a sui initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum, *Algidae* appellantur, ut docet ex Tripode Cl. Auctoris eadem quoque ratione *Algidae* nuncupantur a me *Intermittentes* illae, quae ab initio Accessionis usque ad finem illius, consueti caloris loco, eundem pariter algorem habent comitem perpetuum: hac una differentia adjecta quod illae *Algidae Continua* vocantur, istae *Algidae Intermittentes*.

Vix tamen hic risum continere queo, mente recolens, quod de hujusce nomenclaturae novitate me criminari contendat Vir Cl. Auctoritate Helmontii, Ettmulleri, & Sylvii in medium adducta, cum non aliis ferme, quam hujusce Patronis Casam ipse meam possim tueri. Si enim de Helmontio sit sermo, nemo unquam praeter illo Scriptore, in morbis, aliisque rebus explicandis vocum novitate Medicinam fere dixerim inquinavit; & tamen minus egretulerunt Schoer Blas, Gas, Archeum, Alkaest &c. Helmontii, ac ferat modo nomen *Algidarum Intermittentium* Cl. Ramazzinus.

De Ettmullero, & Sylvio non aliud dicam, nisi me ab utroque Scriptore *Algidarum*, seu *Frigidarum Intermittentium* denominationem didicisse. Ettmullerus liquidem Cap. 17. De Febribus pag. mihi 187. Febrium *Frigidarum* exemplum aliquod allaturus, statim *Tertia-*

nam *Intermittentem* describit his verbis huc summam translata. *Exempla Febrium Frigidarum non tam a Sylvio fuerunt observata (statim igitur auctoritate Sylvii semetipsum, & me tueretur Ettmullerus), sed & mihi contigit observare &c. Erat Artifex, qui laborabat perfecta Tertianae, seu recurrebat febris tertio quoque die, anticipando semper duabus horis cum nullo subsequente calore &c. Paroxysmus ingruerat cum insigni rigore, & horrore gravissimo, qui ultra horam integram durabat; postmodum cum deberet succedere calor, nullus apparebat omnino &c. Paroxysmi observabant ordinarium typum, anticipando per horas duas. Haec Ettmullerus. Ne vero ulla suspicio incidat hujusmodi Tertianam minime fuisse Intermittentem, etsi symptomatis praedictis stipatam, sed fortasse Continuum, observetur quid in illius curationis progressu manifeste subdat implemet Scriptor. Praescribo, inquit, die intermissionis &c. & rursus, Die intermissionis denuo continuavit Missuram &c. Iciens ergo ictus est eodem lapide, ut assolere, Op-
ponens Cl.*

Prodeat tandem in Scenam & Sylvius, qui Cap. 30. De Febribus Intermittentibus §. 7. & 8. pag. mihi 241. haec habet. Ratione Symptomatum graviorum (quemadmodum de Synochis jam dictum) nomina diversa sortita sunt Febres Intermittentes. Nam primo *Algidae* observantur nonnunquam, non tantum frigore praesertim, sed frigore tantum molesta; adeoque aliquando, & frequentius levis, aliquando & rarius nullus sequatur calor. Tales etiam semper *Algidae* in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantum incipientes, atque augescentes, sed etiam vigentes, ac declinantes, imo cessante Paroxysmo, idest semper, tum suo, tum Adstantium, aut Medicorum sensu moleste ubique frigerent, nunquam teparent, minus calerent ullibi Aegri. Suntque haec *Algidae* graviores semper forsitan *Quotidiana*. Haec pariter Sylvius. Et hac pariter occasione Alciam crucibus suis illisit Cl. noster Auctor. Mirumque plane, quod ob tam decentem, quam respuit immerito, nomenclaturam, velit auctoritate praesertim Sylvii me redarguere Vir idem Cl. cum potius habeat unde Sylvium ipsum corripiat, qui majore forsitan pusillorum scandalo haud veritus fuit in Catalogum Febrium plures referre magis peregrinas, Sputatorias puta, Ureticas, imo & Cacatorias, Nasutulis forte plurimis non bene olentes.

(b) (Hinc magnum documentum &c.) Maximum documentum, quod in *Algidis Intermittentibus* curandis possint habere, tam Ur-
hani

banī, quam Castrenses Medici, est, ut fidenter utantur Peruviano Cortice, qui teste experientia illas quotidie sanat; nunquam vero easdem sanant, quæ incassum tunc adhibentur Medicamenta Diaphoretica. Hujusmodi enim Febrifugus Cortex Fermentum omnium Intermittentium Februm, etiam Perniciosarum, cujusque demum naturæ illud fuerit in diversis earum Speciebus, absorbet, sive ut explicat citatus a Viro Cl. Ettmullerus de usu, & abusu Præcipitantium, *invertit, attemperat, saturat*, aut etiam si ita placeat, *figit*, atque *concentrat*: quod perinde est, tum apud eundem Auctorem, tum apud me; in eo videlicet sensu, in quo explicui in Therapeutice mea a pag. 19. usque ad 21. & non aliter. Quid igitur mali putat inquirere Vir Clar. dum ait, etsi gratis, Chinam Chinam morbosa semina *figere, & concentrare*, si D. Hippocrates Lib. de Vet. Med. docuit aperte, *Concentratione, & permixtione meliora, ac mitiora omnia fieri in homine*? Tantum ergo adest, ut ex hujusmodi *Concentratione*, aut *Fixatione* Fermenti febrilis mole *perexigui* (intellige idcirco *concentrationem* illius intra porosam Substantiam Corticis, non intra viscera humani corporis) sive in *Algidis*, sive

in *Æstuosis* Febris quicquam sequatur incommodi; quin potius enervato æqualiter, & absorpto principio illo diversimode hic fermentante, omnes Intermittentium Perniciosarum Species etiam oppositæ, vel saltem, quæ tales nobis apparent, nempe tam de genere *Colligativo*, quam de *Coagulativo*, *vittas dent manus*; quemadmodum annotavi, manuducente semper experientia, pag. 18. toties memorati Tractatus mei. De hoc itaque Febrifugo rursus affirmare liceat, quod generaliter olim de Remediis *Antifebrilibus* scripsit idem Hippocrates Lib. De Affectionibus, illud nempe *Vim habere in Tertianis, & Quartanis Febris*, ut totum corpus *conservet in consueta caliditate, ac frigiditate, & neque præter naturam calidat, neque frigat*, ut cæteroquæ in *Algidis* solet frigidari, & in *Æstuosis* calefieri; eo enim ipso, quod inhibet Paroxysmum febrilem, inhibet simul ejus comitem Algorem, ac Æstum, ut in historiis propemodum innumertis demonstravi toto ferme Libro Quarto ejusdem Therapeutices. Ut quid ergo inutiliter pugnatur amplius ratiociniis hinc inde fallacibus, ubi litem omnem dirimunt facta?

S. XXXVIII.

(a) **V**ide quæso mi Nepos quomodo ex nimia facilitate præscribendi Peruvianum Febrifugum in febribus, hoc remedii genus factum fuerit adeo commune Chirurgis, Pharmacopœis, Agyrtis, & ipsis quoque fœminis, ut non amplius in Medicorum potestate sit illud rite administrare, & si Medicus rationibus velit obistere, ægri ipsi febris obstinationem fastidientes, inscio illo Quinquina capiant, quale vitium in hisce regionibus satis obvium & familiare est, sed magno ægrotantum damno, qui pœnas luunt, postmodum hypochondriacis affectibus, chachexiis, ac lentis febribus correpti, ut postea cogantur Medicos pro curatione accersere, qui multis remediis, (b) *atque febres excitando* morbum vincant, & remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum, in quem finem laetus Ettmullerus spiritum salis armoniaci commendat, & (c) *ficus Pharaonis*, qui tertianas febres excitare creduntur. (d) *Novum est ignem febrilem* penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit *licere febres parvas augere, fortasse enim curationi opportuniore fient*. (e) *Aureus* extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in Apoplexia interdum accenditur, qualem locum observat Ballonius Medicus experientissimus, nam si Apoplexia sit sine febre, venam secandam suadet, si vero cum febre præsertim acuta, a V. S. omnino cavendum, ipsi enim Naturæ arma præripimus, quibus hostem suum potuisset confodere. Alter locus Hippocratis extat in Libris Epidemiorum, *Puerperis convulsivis ignem fac*, aiebat ille, hoc hoc est febrem magnam excitato, febris enim continua græce pyretos, parva autem pyretos. Idem præstat ignis febrilis corporibus male affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sape etiam steriles incendere profuit agros,
ajebat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibi affert Poeta
vere physicas, sed illa potior est, cum ait:

— sive illi omne per ignem

Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor.

(a) (Vide quæso &c.) Ipsam Peruviani Febrifugi excellentiam sibi met aliquando obfuturam; adeoque fore, tum ut faustorum eventuum frequentia illius *abusum* apud imperitos accersat; tum ut ex hujusmodi *abusu* aliquod quoque fundamentum acquirat Adversantium dicacitas, pro eo excludendo etiam tunc legitime deberet admitti, jam pag. 170. Therapeutices meæ sum pridem vaticinatus. Neque tamen ulum rectum apud gaaros suppressendum credam, ne apud ignaros invalescat abusus. Quod si nimia in præscribendo Peruviano Febrifugo facilitati imputet Cl. Auctor, quod remedium hocce, inter pretiosiora certe servandum, factum sit commune Chirurgis, Pharmacopais, Agyrtis, & ipsis Fæminis, jure potiori imputabo ego nimia facilitati Obrectatorum illius in eo præscribendo, quod præstantissimum, & tutissimum hujusmodi Medicamentum hodie apud Vulgus audiat pro Pharmacopœia ancipiti, quod (ut olim de phlebotomia in Apoplecticis scripsit Celsus) Ægotantes vel liberet; vel occidat: quo fit interdum, ut illud, magno cæteroqui in pretio, & honore habendum, vilescat: sitque non modo (æque indecenter quidem) nunc usui, nunc ludibrio Chirurgis, Pharmacopais, Agyrtis, atque Mulierculis; verum etiam in Fabulis materiam dicteriorum suppeditet vel Pueris ipsis, & cuicumque insimul libet claudicare cum simulantibus Claudum, & pro re nata cum Pueris puera scere.

(b) (Atque Febres excitando &c.) Ad suscitandam iterum Febrem a China China depulsam Remedium certissimum est, nec ulum aprius prostat (quid enim aliunde emendicat Cl. Auctor?) quam qualibet paulo post instituta purgatio, ut dictum est nuper, & latius adhuc olim pag. 65. 78. imo & exemplo confirmatum pag. 184. ipsius Therapeutices meæ: nisi forte inter ipsam Chinam Chinam, & Purgans aliquod peculiare, V. G. de amarificantium Stirpe (quod quis observavit, quodque ego haud satis experiri studui) detur aliqua Symboleitas, quæ mutuum eorum nexum facile ferat, & sine dissidio patitur. Utcunque generalis hæc Peruviani Corticis, nescio an dicenda mira proprietas, an potius infirmitas; quod nempe ab assumpto quovis vel levissimo Leniente, hujusce Febrifugi virtus adeo infringatur, & langueat, ut redeat statim Febris antea fugata, hæc inquam proprietas, Medicis haud satis expertis (hujusmodi sunt omnes, qui hæc non cal-

lent) minus perspecta, in causa forsitan aliquando fuit; estque etiamnum, ut Auctores nonnulli cæteroqui docti, ad educendam, ut putant, e corpore Causam Febrilem, ipsi Chinæ Chinæ admisceant Purgantia Medicamenta, vel post biddum, aut triduum in eundem finem ea præscribant, vel, ad alium, ut identidem assolet, stypticam leniendam, etiam post octiduum: quo fit persæpe, ut frustranea vere in primo casu evadat Febrifugi oblatio; in posterioribus vero casibus culpetur idem Febrifugum de inopinato Febris reditu, vel de pejore etiam noxa, si Febris per Catharticum revocata redierit gravius; cum tamen culpa omnis vere sit adscribenda purgantibus, utut levissimis, perperam commistis, aut subinde superepotis, ut crebra diligentes Scriptores, Observatoresque docuit experientia: Sic omnino quidem injuste damnata ab uno, vel altero Auctore minus attento China China insonte, plures postmodum in fide aliena eidem condemnatoriae jejunii prorsus, & in experti subscribere sententia.

Nec minus hodie forsitan hallucinantur nonnulli, Chinæ Chinæ virtuti eousque fidentes, ut illam æque sartam rectam putent a Purgantium injuria, si eadem post epotum, ac si ante epotum hujusmodi Febrifugum assumantur; quod profecto experientia quotidiana manifeste repugnat, prout pluries, ac pluries observavi. Solvens equidem Medicamentum ante Chinam Chinam præscriptum futuram Corticis in futurum præscribendi actionem non impedit; subsequens autem delet de more prægressam. Quod si quis, dum China China utitur, intermisceat quoque usum Purgantis cuiuspiam; sed pari simul passu, & dosi æque liberali in ejusdem Chinæ Chinæ oblatione etiamnum perseveret; is forsitan damnum, quod Purgans intulit, nequaquam dignoscet, quia veneno nova succelsit antidotus; facile tamen dignosceret, si purgante exhibito, a Corticis postmodum exhibitione feriretur paulisper; Febre scilicet ante novam Febrifugi oblationem iterum redeunte. Ad quid igitur Sisylphi saxum rotare inutiliter, vel texere vicissim, atque retexere telam Penelopsis? At de hoc jam satis Redeamus ad Vitium Cl. pro suscitandis Febris intempestive depulsis remedia quærentem.

(c) (Ficus Pharaonis &c.) De Ficu febrifera, quam Pharaonis appellant, quamque in Sardinia in Ducatu Galuriæ abunde reperrunt, fuse loquitur Badus (quem deinde secu-

Secutus est Morton) de Cortice Peruviz Lib. 1. a pag. 125. ad 129. adducitque auctoritatem Hieronymi Cardani. & testimonium de visu Petri Aponensis. Hæc tamen, nec forsan immerito, inter fabulosas narrationes referunt plurimi. Sed quid, si Ficum febriferam Pharaonis inter Fabulas recenseret, si mulque temerariam assereret, imo & a nostra potestate longe distitam praxim ipsam excitandi Febres, pro aliorum morborum medela, eamque idcirco rejiceret, & derideret idem, qui modo laudat, Cl. Ramazzinus? Audiamus illum denuo in Orat. tertia Jatrici Argumenti pag. 94. 95. ita loquentem, etsi alias quoque in memorabili Collatione Textuum illius audiverimus lit. N. O. P. Cum in universa Morborum classe nullus extet nobis hostis infensor, & cui minus fidere oporteat, veluti Febri, attamen eo audacia ventum est, ut inter Quæstiones medicas sit, num ad alios morbos curandos Febrem excitare liceat (quid ego dicendum de affirmativa sententia, si tam audax est sola Quæstio?) eo quod interdum in quibusdam affectibus, veluti convulsione, & hypochondriorum dolore, superveniens Febri remedium loco fuerit, quasi in nostra potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restringere. Quam libenter scirem, quodnam corpus, siue de genere simplicium, siue Compositorum proset, quo quis Tertianam Febrem, Quartanam, Synocham, vel quancunque aliam excitare possit. Pro Fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu referunt, quam ajunt Tersinnam Febrem excitandi vim habere. Sic suis ipsius penins capitur Cl. Auctor. Sed pergamus.

(d) (Novum non est ignem febrilem &c.) Ignem febrilem, quando debitam succorum ebullientium despumationem promover, suum usum habere penes prudentes Medicos, late dixi & ego in Opere meo Cap. 8. Lib. 1. præcipue pag. 66. & Cap. 5. Lib. 4. præsertim pag. 244. secus vero, quando eorundem Fluidorum immanem effervescentiam, corruptelam, aut in visceribus stagnationem producit,

siue illam consequitur. Num vero ad ancipitem hanc succorum defacationem querendam, liceat prudenti Medico sequi Consilium Cel. si, parvas nempe Febres augere, ut curationi fortasse opportuniore fiant; ex ipso audiamus iterum Cl. Ramazzino, qui ex professo hanc quoque Quæstionem eadem pag. 95. Orat. Jatrici Argumenti resolvit his verbis. Non absimilis priori (videlicet nuper expositæ) est alia Quæstio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num Febrem lentam augere liceat, ut curationi opportunior fiat. Verum quam suspecta, & quam insausi ominis sint beneficia, & dona, qua ab hoste proveniunt, satis compertum est, ut vetus proverbium admonet, Hostium munera non munera. O quam egregie in hanc rem Seneca. Gravissima infamia est Medici, opus querere: multi quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicerunt. Ita & hanc Quæstionem adversus semetipsum resolvit Vir Clarissimus, ex eodem ore calidum pariter, & frigidum efflans, ut eandem Pulsem calefaciat, & frige faciat pro libito.

(e) (Aureus &c.) Aureus potius uterque locus est Cl. nostri Auctoris nuperime recensitus, dignusque plane, quem observaret Ballonius, si modo viveret, ut cum Hippocratis, & Celsi Testibus conciliaret. Sed siue ex auro, siue ex aurichalco fuerint loca per Cl. Vitum allata, locum certe ullum nequeunt habere, ubi Febri Corruptiva per Corticem tempestive, methodice, ac vere ex arte fuerit ante depulsa, An vero eadem posita, quæ solum poni debet, Corruptrice Febre, locum opportunum habeant tot alia ex Græcis dictionibus satis notis, & ex Virgilii Georgicis huc gregatim, confertimque translata, ne dicam intrusa, non quæram. Quispiam forte animosior haud plene importune huc traheret Jambos illos Nicostri,

Loqui si indefinenter, multaque & velociter
Prudentiam indicaret; utique hirundines
Fortasse quam nos sapere dicantur magis.

§. XXXIX.

Non semper terreri Medicum decet, si videat in febribus calorem augeri, pus enim fit ajebat laudatus Ballonius, hoc est humorum maturatio, merito itaque reprehendit idem Scriptor eos Medicos, qui in febribus cum videant calorem augeri, mittunt sanguinem, quod procul dubio non facerent, si abscessum viderent in parte aliqua externa, nam potius maturantia, & calorem foventia, quam V. S. & refrigerantia adhiberent, quæ enim suppurantur non revertuntur, ajebat Hippocrates, ipsa enim maturatio judicatio simul & abscessus. Haud aliter evenit in periodicis præsertim febribus, ex usu Quinquina intempestivo, impeditur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat, hinc postea habitus cachectici fiunt, & disquisitiones ad hydropem.

(Non

(Non semper &c.) **C**alorem Febrilem etiam intensiorem, ac sensibilibus adauctum non semper debere Medico terrorem incutere; sed esse pluries verum opificem intestinæ secretionis hetero- genearum particularum dissidentium ab invicem, turbatque effervescentis sanguinis excitantium, ac proinde esse quoque raro instrumentum bonæ Judicationis morbi; tum locis nuper citatis in Paragrapho antecedenti lit. d., tum alibi in tota Therapeutice mea adeo inculcavi, ut forte nimium. *Neque enim* (ajebat Galenus in Comment. Aphor. 12. primæ Sect. Hippocratis) *neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipientibus accessionibus, non proxima sit Morbi consistencia, ac per consequens ipsa impuritarum ebullientium secretio.* Atque hanc a Natura expectandam potius nobis esse, si probabiliter queat expectari, quam intercipiendam, aut quodammodo impediendam China China, quam solum absorbetur Fermentum effervescentiam gignens, ac fovens; iisdem pariter locis, atque insuper pag. 174. item pag. 270. ac 271. apertissime prodidi: cum vere melior, ac perfectior censenda sit (ut ibi sum falsus, atque iterum repeto) judicatio Febris, quæ sponte fit ab ipsa Natura, *perfecte, ac integre* judicande, quam, quæ obtinetur a Cortice Peruviano, aut alio quovis Absorbente Specifico. Ac propterea vero nonnunquam erit, aut esse poterit (nec tamen perpetuo) quod ubi adauctus Febrilem æstus ad *deputationem* tendat, ex usu *Quinquina* tunc, ut ait Clarissimus Auctor, *revera intempestive, impediatur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat.*

Id autem certe non est de nihilo; etiam si non adeo facile inde *fiant habitus cachectici, aut dispositiones ad Hydropem*, ut sine ulla hæsitantia ipse decernit; quasi ex sola Febrilem, Cortice nullatenus curatarum *diurnitate* Cachexiæ nunquam contingant, aut Hydropes, de quo vide Therapeuticen meam pag. 84. & quasi eodem Cortice rite administrato non curentur eadem Cachexiæ, aut dispositiones ad Hydropem ab ipsa Febrilem *diurnitate* prodeuntes, ut experientia multiplici confirmant Raymundus Restaurandus, Cap. De Hydropis succedentis Febrilibus cura-

tione ope China China, ac alii quamplures; imo quasi suppressis etiam intempestive Febrilibus, quandoque Natura non queat Fermentum ipsum febrile, præmaturæ licet absorptum, sponte subigere, aut ad illius perfectam expulsionem converti; & quasi denique, redeuntibus nonnunquam post Corticem, sive præmaturæ forsan, sive etiam tempestive administratum, Febrilibus, aliquem rursus iisdem progressum permittendum esse ipsemet non suadeam, priusquam repetatur Febrifugum; vel ad omittendam plane illius repetitionem non horret Medicos pag. 14. 153. Therapeutices meæ, quoties levior, ut crebro asolet, illarum recursus solutionem quoque spontaneam, ope ipsius febrilis æstus *depurativi* jam redditus sensim promovendam, haud longe distare prænunciet: Ad quid ergo fuit istæ Viri Cl. Declamationes nonnisi aerem ferientes?

Quia vero idem sæpenumero Febrilis æstus (ut vela contraham) in *diuturniorum Intermitterium* progressu succos nutricios potius exhaurit, cruoremque ipsum per repetitas deflagrationes spiritibus depauperat, graviæque sensim accersit etiam symptomata, ut *corruptionis* potior sit metus, quam spes futuræ *deputationis*: item cum in iisdem Intermitteribus, mox Subintransitis, ac dein *Subcontinuis* redditis, cum symptomatis pessimis in dies increbrescentibus, ille idem æstus acutiem certo, mox & necem probabiliter interminetur: denique cum in ipsis Intermitteribus quidem, sed *Perniciosi* (& hæc est rerum summa) laudatus nuper a Viro Cl. hujusmodi febrilis calor, nonnunquam & funestus alior, certam, ultimam, & inevitabilem, nedum portendat, sed & jam inferat cladem; propterea in hisce casibus, & circumstantiis, in quibus tantum Peruvianum Corticem absolute laudat Therapeutices mea, & quidem adhibitum Methodo pro casuum varietate pariter varia, ipsum proscribi eo nomine, *ne videlicet impediatur illa humorum maturatio, quam in Febrilibus salutaribus* promovere nonnunquam solet calor adauctus, minime admittam; etsi mille Hippocratis, & Ballonii Textus ad suam sententiam detorquere conetur idem Cl. Auctor.

§. XL.

Hæc olim non ignota erant Medicis Mutinensibus meorum temporum; uti D. Joanni Manzino Viro sane doctissimo, sed Chinæ Chinæ nimis infenso, D. Joanni Baptistæ de Grandis, D. Scajolæ Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, Viro, si quis alius, omnigenæ eruditionis Protomedico vere dignissimo hætenus ultimo eorum, qui in Aula Estensi hujusmodi titulo fuerint insigniti, aut ii omnes jamdudum e vivis excessere; vivit tamen adhuc D. Franciscus Tonanus felicissimus

cissimus Practicus jam senex, Platonis ætatem prætergressus, qui eorum quæ diximus testis esse potest, scitque ipse quam raro caute a laudatis Viris præscriberetur in quibuscumque febribus Peruvianus Cortex, utpote quem suspectum habebant, & infidum, cum nihil de causa morbifica viderent excerni, ac idem evenire, quod interdum in Corporibus a Cadæmone obsessis evenit, quando ab Exorcista malignus spiritus solum in aliqua parte figitur, sed non expellitur.

(Hæc olim &c.) **M**edici Mutinenses temporum Viri Cl. meorum quoque fuere temporum. Cum enim ille Mutinam primo domicilium transfuisset Vir jam maturus; tum vero Praxi medicæ primam ego navarem operam Adolescens, Concives meos optime noveram ante adventum illius, non in Exedris, ut longe terius, sed in Cuneis tunc sedentis. Eorum fere omnium trepidationem, cunctationem; imo & averfationem, quod ad recipiendum Chinæ Chinæ usum, vivente Frassono Præceptore meo (qui primus Mutinam advocavit hocce Febrifugum, statim ac illud in Europam cepit deferri) latis in propatulo posui pag. 2. Therapeutices meæ. Sed antiquiores illi priorum temporum Mutinenses Medici (rectius dicam omnes ferme illius) ævi quidquid novi Arti accessisset, quod non novisset Galenus, pro commentitio reputantes, nedum de Chinæ Chinæ usu tunc apud eos nascente; sed de ipsa quoque Sanguinis-Circulatione, de Chyliferis ductibus, aliisque ad oculum patentibus Inventis haud modice dubitabant; veterem adhuc Hepatis hæmatosim, Facultates Viscerum attractrices, & mille alia figmenta contra mechanicum humani Corporis artificium, quod manibus contrectamus, acriter sustinentes. An propterea Medici hodierni deliramenta hæc nequaquam secuti, aliamque coherentem ad detecta exercentes praxim, ut Nugatores, aut Novatores improbi erunt damnandi?

Addo tamen hic, quod in eodem Opere meo pag. 3. inui, videlicet, post obitum egregii illius Viri, qui contigit anno 1680. plures eorum paulatim mutasse sententiam, & Peruviano Cortici humaniores evasisse. Hujusmodi fuit inter cæteros D. Antonius Ferrarius Archiater certe dignus, qui sibi transmissam in Schedulis a Celeberrimo Malpighio Taibotii Methodum, mihi de mandato ipsius Malpighii libenter, & ex animo communicavit, laudavitque; cum cæteroqui antea fuisset ab hoc Remedio omnimode averfius, ut constat pag. 86. Therapeutices meæ hist. 18. Ille namque fuit, quem ibidem descripsi Frassono repugnantem, quamvis nomen illius, quod tunc aperire haud opus erat, subticuerim; quemadmodum pag. 193. hist. 6. & pag. 195. hist. 8. subticui quoque nomen D. Francisci Tonani, ante paucos mentes, post editam nempe Cl. Auctor Dissertatio-

nem vita functi; sed cujus testimonio nihilominus non indiget prævia confessio mea. Miror vero, quod Catalogum Medicorum Mutinensium sui temporis contexens Vir Cl. Virum dignissimum D. Antonium Frassonum unicum Præceptorem meum prætermiserit, de se quoque bene meritum, & Chinæ Chinæ in hac Urbe primum, ac celeberrimum Fautorem, Medicumque experientissimum qui unus tot saltem Ægrotos quotidie invisere consueverat, quot invisebant conjunctim omnes alii a Cl. Auctore hic recensiti: simulque miror, quod tot alios suppresserit, eodem Febrifugo, præsertim post Frassoni obitum, palam utentes; quasi solummodo a Clariss. Ramazzini discessu irreplevit in hanc Urbem merx verita, & contagiosa Peruviani Corticis.

Parcant, quæso, Manes Viri Critici, Medicos Mutinenses hodiernos Antiquiorum severitate castigare molientis, parcant inquam, si & hac in re quæ opinabilis non est, sed historica, illum inconstantia redarguere cogor, & contradictionis plane inexcusabilis. Inquit ille hoc Paragrapho, Medicos Mutinenses suorum temporum raro admodum præscribere consuevisse in quibuscumque Febribus Peruvianum Corticem, utpote quem suspectum habebant, & infidum &c. Ante annos vero 24. (quod non breve est temporis spatium) anno scilicet 1690. dum priorem suam de Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus Dissertationem conscriberet, uteretur autem satis liberaliter, forsitan & præ aliis, Peruviano Cortice; nescio quo actus tunc spiritus, Medicis Mutinensibus suorum temporum hac eadem de Causa, quod nempe China China ea Constitutione fuerint usi, Num. 15. ejusdem prioris Dissertationis pag. 71. Editionis Patav. ita succensuit -- Major itaque pars Medientium apud Nostrates (semper illi cum majore hujus Urbis Medicorum parte lis est) ut vulgi calumniis, & assiduis Ægrotorum querimonis se subducerent, in hac tempestate ad Peruviani Corticis sacram Anchoram conficere, ac parum prospere; nam in periculosis res scopulos Ægrotantes suos per sepe deduxere. Usu Febrifugi per aliquot dies equidem sub dolofo cinere latebat ignis; verum postliminio violentior recandescerebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus Ægrotantium magis quam propria ambitioni consultum volebant, Nabant sine Cortice. Major ergo Mutinensium

sum Medicorum pars anno etiam 1690. Peruviano Cortice utebatur, imo & abutebatur, si Cl. Auctori habenda sit fides. Sed illum fortasse paulo post suasit religio quædam, ut ad leniendam huiusmodi sugillationem molliora hæc verba subdiderit in secunda Constitutione, anni videlicet 1691. Num. 39. pag. 126. *Sicuti præcedenti anno Peruviani Corticis usus in Quartanis ac diuturnis Febris improsperè cessit, ita hoc Anno saluberrimus fuit; & ii qui passi sunt recidivas, Febres mitiores postmodum experti sunt, ac antequam Hyems accederet, perfectè convaluerunt: quod & prope finem rursus confirmavit Num. 37. ejusdem secundæ Constitutionis pag. 131. sic inquit. Sicuti in superioris Anni Constitutione noxius fuit China China usus, ut adnotatum, ita in hac ab illa toto Cælo diversa valde salubris compertus est; multi quidem Quartanarii hoc Autumno per Urbem vagari visebantur, sed quotquot ad hoc remedium confugere, vel integre sunt restituti (possunt igitur, ipso fatente, non solum inducias obtinere, sed & sine Febris recursu, & sine noxa integre restitui Aegrotantes, absque eo quod eadem Febris tacite cubet, & corpus eorum depascas) vel si nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convalescere. Ex his omnibus, ut reor, satis patet, Medicos Mutinenses, non aliquos tantum, sed majorem, ut inquit, eorum partem, modo quidem feliciter, modo, ut asserit ille, improsperè, temporibus Cl. Auctoris China China uti consuevisse; atque ita quidem, ut ejus Censuram de intemperantia minime declinare potuerit vetustior ille Virorum Cætus, qui modo ut maxime temperans in medium adducitur in reprehensionem hodierni.*

Quod si curiosus quispiam, qui Catalogum eorum legerit Medicorum, quos Vir Cl. quinario tantum, vel senario numero comprehensos voluit, alium pariter Catalogum, non totidem tantum, sed plures Professores Cortici amicos continentem, præ oculis habere desideret; occurrent primo statim loco recensendi, quippe temporibus Viri Cl. & quidem valde remotis florescentes, modo vero evivis sublatis, laudatus nuper D. Antonius Brassonus Chinæ Chinæ celebris administrator, D. Annibal Cervius Cl. Auctoris antiquus olim Antagonista, adeoque eidem novissimus, nec non D. Marcus Antonius Montagurus Medicus quondam Aulicus eximius, quo vivente nedum ego, sed & ipse non multo post D. Ramazzinus (qui cæteroqui, ut doctrina, ac ætate me longe præibat, ita & ordine temporis, ac dignitatis merebatur præire, nisi aliter Domino placuisset) ad Se-

renissimi Francisci Secundi gloriosæ memoriæ Ducis extraordinarium Famulatum fuimus acciti, ut proinde quinam in usurpanda China China fuerit mos Aulici illius, & doctissimi Professoris, cum viveret nobiscum agentis, ipsum Cl. Ramazzinum nequaquam latere potuerit; occurreretque demum inter recenter defunctos D. Joseph Candrinus, eidem Cl. Auctori Præceptor quondam suo sat notus. His accedent secundo loco viventes adhuc, & bene valentes (memetipsum omitto, quem inter Juniores olim merito collocandum diceret Vir Cl. novus tamen & ille in hac Urbe, cum ego novus in Praxi) occurrent, inquam, inter adhuc viventes D. Joannes Baptista Riccius Præcticus pariter notissimus provectioris ætatis, D. Paulus Elongus ætate simul, & experientia spectabilis, qui tempore militaris incendi Genuefis Urbis, ubi domicilium contraxerat, in Patriam concessit iterum, Genuefis pariter Badi Chinæ Chinæ Propugnatoris celeberrimi sensibus imbutus, vivaque ipsius voce etiam instructus; tandemque Aulicus ipse Collega meus, scientia, & eruditione Clarissimus, D. nempe Joannes Baptista Davinius: Viri sane omnes, & Docti, & Peruviano Cortice usi temporibus Cl. Auctoris, eodemque etiamnum prope nata, nec raro, nec trepidanter utentes, sed simul nec abutentes, ut ex quamplurimis visitur, quos recensere tardiosum foret, meæ Therapeutice locis. Sed quid si inter alios abunde China China utentes numerandus foret Auctor ipse, nec non etiam (ultimis quidem temporibus) illius Nepos, qui tamen dicitur Relator abusus, aut criminis, cujus est complex? Absit tamen, ut id ulli eorum exprobre, de quo mitius judicium infra ferendum mihi §. 49. An vero quisquam ex iis Professoribus, quorum non meminit Vir Cl. quia illum non meminisse juvabat, putarit, aut putet, *Malignum Causa morifica Spiritum velus exorcizatum figi a China China in aliqua Aegrotantium parte* (ut quodammodo fieri videtur ab illis, qui eam semel oblatam non amplius offerunt, unde febrile fermentum per temporaneam absorptionem nonnihil figitur, sed non plane subigitur) an potius putet, *Spiritum* illum ab ægrotante corpore penitus expelli, meum non est investigare. Ad me quod attinet, si forte uspiam, in Ventre porro inflato (lubet seriis ludicra quandoque miscere) quadringentorum illorum Militum, de quibus §. 36. verum Cacodæmonem a Malefica China China, vel a Chirurgo Incantatore illuc relegatum, delituisse crediderim.

S. XII.

Quinquam autem facultatem figentem habere (a) pro re certa suppono, cum motum sanguinis, & spiritum compescat, & alvum ipsum densiorem faciat, observatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant: vim hanc hujus Febrifugi fluida quæque in nostris Corporibus cogendi, talem esse credidit (b) Gedeon Harveus, ut scripta hæc verba reliquerit, omnes evacuationes supprimit China China per se, sed non per accidens.

(a) (Pro re certa &c.) **S**upponit pro re certa Cl. Auctor, quod ab aliis Scriptoribus admodum controversatur & a quamplurimis mordicus negatur, Quinquam scilicet facultatem figentem habere, & vim Fluida quæque in corporibus nostris cogendi. Recens tamen acquisita hæc est eidem cognitio, cum §. 4. 5. & 6. ignotam illius, abditam, secretam, & incompertam adhuc virtutem, humanum caput excedere, constanter asseruerit, pleno ibidem hæc decantans gutture. Diu equidem, sed frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corticem, ut aliquid proferrent, quod animum veritatis a viduum expleret; sed vincit adhuc natura latendi &c. Quod si iis in locis se locutum dicat de sola Virtute febrifuga sibi vere occulta, hic vero de sola figente sibi nota, tamquam de duabus rebus toto Cælo diversis; itaut in vi figente nota nullatenus consistat febrifuga occulta: ut quid, quæso, in tota Dissertatione soli Virtuti occultæ, quæ febrim pellit, irascitur Auctor Cl. nec pugnat unice contra Figentem damnosam; quam tamen corrigere posset (si adesset illa) per contraria sua latis obvia sine detrimento Febrifugæ in abscondito degentis?

Verum ut isthæc quoque fileat de Figente Peruviani Corticis Facultate fallax cantilena: aliud est, Chinam Chinam compescere turbas febriles effervescentis præter naturam sanguinis, absorbendo fermentum illud acidum, seu falso acidum, quod §. 46. ut videmus, adstruit pro Causa Februm Intermittentium idem Cl. Auctor; aliud est, figere motum ipsum naturalem cruoris, atque spirituum cæterorumque fluidorum, ut valde crassa æquivocatione videtur ille confundere, Ocream fronti quasi applicans, & Galeam tibiarum. Quid quæso spirituum agitatorum, aut irritatorum turbas sedat, compescit, & consopit magis, quam Opium, ut habet §. 5. & 48. Vir Cl.? Et tamen ex hoc ipso virtutem eidem Opio rarefacientem potius, quam densantem fluida, tribuit, mechanica adducta ratione, Pitcairius adversus Ettmullerum Dissert. De Circul. Sang. in Anim. gen. & non gen. Quod si cum eodem Ettmullero, quem

libentius sequitur Vir Cl. absorptionem ipsam Fermenti febrilis, mole dubio procul perexigui, velimus donare nomine fixationis, attemperationis, vel saturationis illius quæ omnia idem sonant apud eundem Auctorem: facile in Cl. Opponentis castra descendam: dummodo liberiorem subinde fieri fluidorum motum, cum circularem, tum fermentativum concedat; nec plus figi a China China sanguinem velit, quam figatur a Chalybe, qui pariter dicitur Acidum obstruens absorbere, dum ad Chlorosim V. G. curandam, a liasve tollendas ipsius sanguinis stagnationes assumitur; de quibus vide late Therapeut. meam a pag. 19. usque ad 21. Verum histortias potius Februm Syncopalium, Lethargicarum quoque, si lubeat; sed præ cæteris Algidarum, Peruviano Cortice sanatarum, ubi marmoreum frigus, & micatio pulsuum jam ferme abolita, stagnationem, aut fixationem fere omnimodam cruoris, atque spirituum aperte prodebat, lustrare sufficit, eamque signate, quam proprio testimonio firmare potest, ni renuat, ipse Cl. Auctoris Ne. pos pag. 195. recensitam. Ex subita namque eorundem pulsuum elatione, ex calore quaquaversum ad exteriora diffuso &c. facile erit dignoscere, an China China illis casibus Cruoris, Spirituum, & Fluidorum omnium fixationem induxerit.

Per hoc vero, quod Febrifugum istud de more alvum densiorem faciat (quod facile admisserim, etsi non paucis quoque identidem solvat, reddatque laxiorem) non im deduci a Viro tam docto, eadem ratione figi Spiritus, & densari Sanguinem, qua densantur feces alvinæ. Pudet hæc ulterius persequi: proinde liceat tantum reponere, Vinâ generosa, & meraca, si austeriora sint, ut austeriusculus est Chinæ Chinæ sapor, alvum adstrictam facere: interim tantum sanguinem, aut spiritum non figere; sed in ebrietatem magis quam Vinâ tenuia, dulcia licet, ac alvum laxantia compellere.

(b) (Gedeon Harveus &c.) Gedeonis Harvei auctoritati fortasse subscriberem, nisi opposita, diuturna & multiplex me retraheret experientia. Evacuationes Sudoris, Urinæ (cujus excretionem depulsis Febribus China

China

China peculiariter promovet) Menstruorum pariter , ac Lochiorum , imo & ipsius Diarrhææ , dummodo *Criticas* , nunquam ab hoc Febrifugo suppressas vidi , ut in Therapeut. mea pag. 38. innui : pag. vero 206. exemplis confirmavi ; atque magis adhuc posui ob oculos casu recenti , in responsione mea nuper ad §. 36. hujusce Dissertationis allato lit. a. *Symptomaticas* equidem a Febre pendentes indirecte , sive *per accidens* supprimit , sistendo Febres , quæ immaturas hujusmodi excretionis producant ; non vero *per se* , sive per vim propriam , ipsique peculiariter insitam . Proinde nonnihil allucinatus est (si hoc vocabulo uti liceat sine crimine) Vir quidam doctus , qui commendari a me in Therap. mea Peruvianum Corticem pro curatione Dysentericæ suis in Scriptis promulgavit ; fortasse quia Febres qualdam Perniciosas , quas ratione adjuncti dysenterici cujuspiam Symptomatis *Dysentericas* appellavi Lib. 3. cap. 1. eo facile remedio sanari protulerim : quod tamen de *Dysenteria* vera , & essentiali , quæ *Morbus* est , non Symptoma , nequaquam intelligendum , ut expresse monui pag. 167. ejusdem Operis . Sed alterutro forsitan loco , haud satis clare memetipsum explicui . Antifebrilis ergo solum , non antidyenterica est China China : neque idcirco prædictam , aut ullam aliam evacuationem , præsertim Criticam , seu quæ febrilis symptomatis rationem non habeat , figit ; aut sistit per se , directe , ex natura sua , ut falso autumat Gedeon Harveyus .

Ubi experientia loquitur , auctoritates silent ; si tamen ulla ardeat , ea nunc desumatur a Scriptore in usu Remedii plurimum exercitato , qualis est Morton , cujus testi-

monium crebra , & longa praxi credibilius redditum , poterit citra injuriam cuilibet alteri opponi ; maxime cum a Mortono ratio- cinium confirmetur ea ipsa experientia , quæ ab Harveyo aliter se habere creditur ex vi ratiocinii . Inquit itaque *De Peruviani Corticis Virtute Febrifuga* Exercit. 1. Cap. 7. laudatus Auctor , figentem hanc , atque obstruentem vim Cortici objectam explodens . *Quo pacto Pharmacum , quod in Puerperio* (nulla certe evacuatio magis solícite servanda , quam isthæc) *salubriter ministratur , inter obstruentia numerari potest ?* At suspectus semper habebitur Morton . Vertamus nos ad Ettmullerum , a Cl. Auctore in hac materia tanti habitum , & videamus , an Scriptoris iste , ubi Chinæ Chinæ facultates ex professo recenset , figentem illi , & condensantem attribuat . Inquit ergo ille in *Phytologia Schröderi* dilucidati pag. mihi 43. edit. Lugdunensis in Fol. - *China China calida ; & sicca est , vim habens aperiendi* (en primo statim loco vis aperiens , non figens) *discutiendi , attenuandi , resolvendi , putredinem arcendi , roborandi* . An hæc omnia cum supposita virtute figente , & Fluida quæque cogente conveniant , vel rudes judicent Pharmacopæi . Quod si de hac celebri figendi vi auctoritatem ratiocinantis quis optet , in promptu est Sententia Villisii , a Cl. Auctore pluries pro sua Causa citati , & de *Febribus* cap. 6. scribentis . *Annotetur , quod hoc remedium , non quemadmodum vulgaria Febrifuga sanguinem figendo &c. accessiones febriles sistit &c.* suum ergo sequatur novum Scriptorem Vir Cl. Ego meos , utur veridicos , præcile non sequor ; sed ratione manucente experientiam ,

§. XLII.

Nunc autem quando usus , quem penes arbitrium , jus est & norma mendendi , ita Mutinæ obtinuit , ut tanto in honore Febrifugum istud sit , ut nullibi magis , expectandum num ad longum tempus duratura sit illius fortuna , habent enim sua fata medicamenta sicuti cætera omnia . Radix Chinæ ab Indiis Orientalibus in Europam deventa , olim inter Medicamenta ad morbos chronicos , & contumaces propulsandos principatum obtinuit , ac tantam affinitatem cum natura humana habere credita , ut cum cibariis ipsis locum obtineret ; modo pene obsolevit illius usus , ac in Officinis cariota reperitur . Qualis fors Quinquinam maneat , impostorum decernet tempus .

(*Nunc autem &c.*) **E**tsi ulus ita obtinuerit Mutinæ , ut hic non minus , quam ubi in præscribendo Peruviano Cortice *Art Medica* , non secus ac militari , suos Fabios habeat , suos Marcellos , sortem nihilominus faustam , quam intra universæ jam Europæ confinia China China for-

titur , eousque duraturam crediderim , quousque illa germana , sincera , & minime adulterata ad nos devehetur . Radix China , quæ a Viro Cl. confidenter hic loci traducitur velut inutilis , plus forsitan ac vere mereatur , ab eo contemnitur . Si tamen illa de more beneficæ præstaret in morbis Chronicis , quæ China Chi-

na China Cortex perpetuo præstat in Febribus, non tam facile in Officinis cariæ con- traheret. Quemadmodum vero Peruvianum Febrifugum tandiu plurimum habitum est apud nos, quandiu in scriptis Viri Clariss. habi- tum est in tanto honore & precio, ut nullibi

magis; ita fortassis posthac in minore habe- bitur, postquam scilicet adeo sinistre de ipso locutus est varius pro re nata, & versatili- or ginglymo Cl. Auctor,

Quem penes arbitrium, jus est, & norma loquendi.

S. XLIII.

Verum hic mirari subit quomodo (a) intra Scultennam, & Gabellum tam altas radices egerit. Planta hæc Peruviana, non ita vero in so- lo Bononiensi finitimo. Certe (b) apud Bononiensem Scholam, quæ cæteris pro Regula Polycleti esse potest, satis moderatus semper fuit, estque et- iamnum, ut audio, hujus febrifugi usus. (c) Quanta cautione Peruvianum Corticem præscriberet Celeberrimus Malpighius, satis patet ex Centuria Con- siliorum hujus Auctoris Patavii impressa Consilio 97. in quo Vir iste Sapien- tissimus in Febre lenta cum tensione abdominis post usum Aperientium, Diureticorum, Chinam Chinam proponit ad scrupulum unum singulo ma- ne, sive alternis diebus per quindecim dies. Idem in Opere ejusdem post- humo, Londini impresso, hæc de China China leguntur verba. (d) Re- media, quæ vulgariter inventa creduntur a casu, & fortuito, & a sola Empiri- ca, egent pariter, ut examinentur a ratiocinante, & reducantur ad tutam operan- di naturam; Id experimur in usu China, quæ sine arte adhibita, non solum est causa recidivarum, sed etiam fixationum, & ut plurimum cachexia. (e) Hinc ne- cesse fuit pro illius usu ab eadem elicere tincturam in pauca dosi, & paulatim, & aliis cautionibus, a priori erutis, eam exhibere. Omittam referre, quæ de hu- jus remedii (f) malo usu Scripta extant (g) apud Georgium Baglivum in Libro de Fibra Motrice, (h) Nicolaum Lemerî in cursu Chimico, (i) Theophilum Bone- tum in Medicina Septentrionali, Mercurio Compitalitio, apud Polialthem.

(a) (Intra Scultennam, &c.) **N**ON in- tra Scul- tennam tantum, & Gabellum altas radices e- git Planta hæc Peruviana; verum eas quaqu- versum diffudit, totque saltem in Regionibus jecit, quot sunt natales loci Scriptorum om- nium, quos recensere cœpi §. 35. lit. d. & quo- rum seriem ulteriorem nunc persequi hæc ipsa me cogit uni Scultenna, atque Gabello adscri- pta fertilitas: cum alioqui ab imo trunco ad ela- tiores usque ramos satis conspicua pateat hæc Planta ad Arnum, ad Padum, ad Sebetum, ad Tyberim. Tam latæ propagationis ampla hinc illinc specimina exhibent Viri Cl. Hieronymus Bardi, Jo: Nardius. Vincentius Protospatarius, Hieronymus Sanctasoffia, Franciscus Redius, Antonius Vallisnerius, Lucas Tozzius, Jo- seph, & Thomas Donzellus, Joseph Lan- zonus, Pompejus Sacchus &c. sed has in So- lo tantum Italico. Quas vero in Transalpinis Provinciis, Exterisque Nationibus non egit illa radices? Eam scilicet, præter allegatos citato Paragrapho Auctores Celeberrimos, excoluere insuper ad ripas Iberi, Tamesis, Respon. ad Torri Ramazz.

Sequanæ, Rhodani, & Rheni, Gaspar Kalde- ra, Joseph Villerobel, Thomas Villis, Ro- bertus Bradyus, Dionysius Jonquet, Digbæus Hæferus, Rolfincius, Glantzius, Zuelferus, Thomas, & Erasmus Bartholinus, & Marti- nus Lister, Andreas Nicolaus, Moyses Cha- ras, Fridericus Illmer, Joannes Dolæus, ali- que adhuc non pauci ad tædium evitandum reticendi.

Prope alia ergo Flumina, a Nostratibus et- iam longe dissita, firmissimas radices egit, & ramos expandit Orbi toti spectabiles exo- tica hæc Planta; magis quidem, & minus pro- varia Soli, & Cultorum ratione; sed centum in locis longe majores, atque altiores, quam Mutinæ. Præter Cultores vero, seu Scrip- tores, quos retuli, suis Operibus notos (quibus addere quis posset omnes a Viro Cl. pro suæ Causæ testibus adductos, & infra adducen- dos) quot Medici tacite in Hortulo suo do- mestico, ad privatam scilicet praxim, hanc alunt, aut excolunt Plantam, etsi omnium oculis non exhibeant palam? Horum nu- merum novit, qui stella dinumerat solus,

Ee

& are

& arenas Maris. Primis certe temporibus, quibus usui coepit esse Febrifugum istud, quinquaginta saltem Illustrium Medicorum testimonia de illius innocentia, & vi ad Febres quasque Periodicas, nonnunquam etiam Continuas, Scriptis mandavit Sebastianus Badus nunquam satis laudatus. Modo quot millia possint haberi, coniciat quisque: ut proinde prorsus immerito mihi, cui forsitan nonnullam quis alius tribueret utilioris administrationis laudem, culpam liberalioris, imo & turpe abusus crimen fideret, etsi dissimulanter obijciat Auctor Clarissimus.

Nolim tamen hic me quispiam redarguat verbis illius §. 49. quod *communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referam*, cum de Cortice Peruviano *Mutina* non scripserim solus: extat siquidem in Diario, quod vocant Italice *Galleria di Minerva* Venetiis edito, Tom. 6. pag. 119. Dissertatio quædam Anonymi *De China China in Febribus utilis, & de vana quorundam methodo &c.* sub dat. *Mutina* die 5. Novembris 1699. in qua Lucubratione non parum erudita, & eleganti, cum plurimus, & latus admodum suadeatur Chinæ Chinæ usus, huic potius, quam meæ Therapeuticae in hoc castigatori, videtur adaptari posse, atque congruere Cl. Auctoris Censura. Verum patent nimium peculiare illius in Opus meum fugillationes: & dato etiam, quod utrique nostrum plectendo idem intendatur Arcus; tutelam saltem meam in damnum bonæ praxeos renuo negligere, aut in detrimentum veritatis. Alienæ quidem Lucubrationis sensa, a sensibus præsertim meis non parum aliena, tueri meum non est: sed nec silentio prætereundum, quod sicuti Dissertatio illa *Academica* inscribitur, non *Medica*; ita Auctor illius (quod certo scio) longe aliter ac ediderit in eo Scripto, Corticem Peruvianum præscribit in praxi.

(b) (Apud Bononiensem Scholam &c.) Scholæ Medicæ Mutinensi, cujus partem sat debilem ago ipse, pro *Regula Polycleti* esse posse Bononiensem, Patavinam, Pisanam, Ticinensem, aliasque inclytas Universitates, tam meo, quam meorum Collegarum & Compromissorum nomine minime cunctabor fateri. Quænam sit illarum inter se se ipsas proportio, res esset audaciæ plena velle decernere. Utunque de ea re sit, certum est, illas omnes usum Peruviani Corticis admittere longe latius, ac in sua Dissertatione sanciverit Cl. Auctor. Et quo ad Bononiensem Scholam, ipse quoque nedom audio, sed & scio, moderatum, ut decet, apud eam semper fuisse, ac etiamnum esse hujus Febrifugi usum (quis enim ullius immoderantiæ velit arguere prudens illud, ac celeberrimum Athenæum) sed æque scio, moderatum illum usum longe transcendere cancellos angustissimos, a Cl. Auctore constitutos; meamque praxim, quæ apud eum audit *abusus* nomine, haud ita audire in solo Bononiensi finitimo.

Hujus rei fidem manifestam facit Disser-

tatio lucubratissima circa hanc materiam anno 1711. a Clarissimo Viro, in praxi æque, ac in Exedra exercitatissimo D. Francisco Simonio conscripta, & a Clarissimo pariter, Scriptisque suis doctissimis Orbi jam noto, D. Jacobo Sandrio subscripta, & approbata. In ea siquidem responsoria ad aliam Dissertationem e Pisaurio missam ad duos hosce Viros Celebres Bononiensis Universitatis, de suo circa usum Quinquinae iudicio requisitos, occasione cujusdam Epidemicæ Constitutionis, in Urbe Pisauriensi grassantis, responsa hæc sapientissima, & vere practica expressa leguntur. Plane asserimus, *Febrim quamcumque Peruviano Cortice curabilem*, quantum quidem nobis observare licuit, de natura *Intermittentium* esse oportere, licet sæpenumero *continuo* Egros vexet. Præsupponendum enim hic est, quod optime docet Sylvius de le Boe in *Appendice Prax. Med. Tract. 9.* aliud esse *continue* febricitare, aliud *Febre continue* laborare: atque hæc duo non tam a plebeis, verum Medicis quoque haud raro male confundi (& hoc est, quod ego explicare, & distinguere totis viribus conatus sum in Therapeutice meæ a pag. 277. usque 281.) cum de facto possint Egri *continue* Febribus affligi, sed *Intermittentibus*, quæ idcirco nequitiam pro *Continuis* habenda &c. Reliqua, quotquot sunt, quæ Febres istas comitantur *Symptomata*, siue *benigna*, siue *maligna* appellata, nihil ad præfaram *Diagnosim* spectant, nihilque de *Speciali earum natura* mox indicata detrahunt &c. Quare neque ab istorum præfenti malignitate, & perniciæ Corticis Peruviani usum frustrari, tum ratione, tum experientia didicimus. Tandem exclusis a ditione ejusdem Corticis Febribus ab *essentia* Continuis, *Symptomaticis* quoque omnibus, *Inflammatoriis* &c. (quod & ipse in eodem Opere meo plane decernit) sic in ea Dissertatione concluditur. *Omnibus hisce conditionibus ex parte Februm rite perpensis, atque servatis, nos quoque divinam plane, & admirabilem hujus Corticis utilitatem ultro asserimus, atque iis omnibus elogiis libenter subscribimus quibus ejus famam condecorant Celeberrimi Scriptores plurimi. Quin imo facile id etiam largimur, quod . . . . . D. Franciscus Torti jam pridem se ostensurum promissit in suo, quem propediem avido expectamus, de re ista Tractatu; Perniciosas scilicet, & Malignas Febres (modo indicata natura sint) ejus usu tuto curari posse &c.*

Hæc sunt sensa duorum inclytæ Scholæ Bononiensis luminum, quibus vel præibat, quoniam præibat ætate, vel saltem astipulabatur in praxi, cum viveret, Cl. Livizzanus, Famigeratissimi Malpighii amicissimus; astipulaturque hodie eidem veritati, sibi & usu, & dogmate plane compertæ, Cl. quæque Albertinus ejusdem Celeberrimi Malpighii Propinquus, alique sat noti. Imo, si liceat addere, quæ ex ore ipso eorundem Professorum nuper accepi, dicam, Cl. Simonium perplures casus mihi narrasse Nobilium

Hum Virosum Perniciosiss Intermittentibus la-
borantium, & China China liberaliter oblata
ab eodem felicissime sanatorum: Cl. vero
Albertinum mihi pariter exposuisse, se non
modo in vulgaribus Intermittentibus eo Febri-
fugo familiariter uti consuevisse; sed & illud ce-
lebris cuidam Pharmacopolæ, perniciosæ Tertia-
na detento, præscripsisse ad drachmas sex, tem-
pore inter tertiam, & quartam accessionem me-
dio, partite oblatis; calculum suum libenter ap-
ponentibus Viris Eximiiis, D. D. Livizzano, &
Salano, in consilium vocatis. Quo præsidio ad-
hibito, Ager cæteroque moriturus facile testi-
tutus fuit, atque etiamnum vivit incolumis. Ma-
le itaque praxi meæ objicit Vir Cl. praxim Bo-
noniensis Scholæ, cujus usum saltem recentio-
rem, cum suam Dissertationem conscripsit,
haud satis callebat.

De aliarum Scholarum ritu non loquor,
cum nec loquatur Auctor Cl. & cum de illo
satis superque loquantur nedum Scriptores, ve-
rum & fama universalis. Jam notum quippe qui-
nam generaliter Italiæ nostræ, quinam Galliæ,
quinam Angliæ, quinam Hispaniæ mos sit. Acce-
pi nuper a Sacerdote Aragonensi inclytæ Soc.
Jesu, Viro fide dignissimo, Scholam Cæsarau-
gustanam in usu adeo frequenti Febrifugum
hoc habere, ut nihil magis; neminemque cui
præsto sit illud, quod immediate a P. P. ipsis
beneficæ illius Societatis ab Indiis asportatur,
Febres unquam recidivas pati. Sed nimium
distant a Cælo nostro, ut Viri Cl. assensum
mereantur, aut fidem, istiusmodi Scholæ. Cæ-
terum si Patavinam suam Orbi tam celebrem,
sibi (uni forsitan, qui de Cortice tam male
sentiat) vel modice faventem novisset ille,
non reticuisset profecto.

Sed quoniam cuncta, quæ sibi quoquo mo-
do favorabilia tantummodo immaginabatur,
in medium tam facile adduxit, cur non lice-
bit & mihi Scriptorum qualiumcunque meo-
rum sortem, modeste ut decuit hucusque sup-
pressam, approbationemque omnimodam,
quam a permultis insignibus nostri Sæculi Pro-
fessoribus (una quidem suadente materia) Scri-
pta eadem sortita sunt a cavillationibus Viri
Cl. saltem ad defensionem opponere? Cur
inquam non liceat, cum idipsum non me-
tantum respiciat, sed & publicum Bonum,
cui in primis servando mea hæc instituta est
Apologia? Sane apud Homines a partium stu-
diis liberos magno momento erit, ut ab illis
Methodus mea in beneficium usum adoptetur,
si ea doctissimis ævi nostri Professoribus pro-
bata compareat. Inter tot tamen, tantosque
Viros laboribus meis propitios unus sit instar
omnium Celeberrimus Lancisius, Vir, si quis
alius, omnigenæ eruditionis, Archiaterque Pon-
tificius vere dignissimus, & effectuum Chinæ
Chinæ utilissimorum Observator neutiquam
recens, ut ex Therapeut. mea pag. 115. Illius
ergo Epistolam perelegantem (innumeras a-
liunde acceptas supprimo, ne jactare videar,
vel ostentare) exuberante licet erga me hu-
manitate refertam; cum primo Opus meum

recepit, excepitque, liceat proferre; eo saltem
titulo, ut Romanæ Scholæ, quam non im-
merito repræsentat unus, haud male acceptum
problem Tractatum meum: cujus omnia quot-
quot sunt, satis ab Opponentium sophismatis
tuta, imo & sancta testata, in eadem Epistola,
ipso Judice, reputantur. Unum autem ex in-
tegra Romana Academia Lancisium seligo,
quod hic illius est Caput, non quod aliis ea
careat Viris Illustribus ob egregia scripta Orbi
jam notis, & de Opere meo humaniter æque
sentientibus. Excipe tamen (quod auspiciissi-
mum mihi) Excellentissimum Barnabam Cic-
colinum, Romæ scriptitantem, atque in Li-
bello suo novissimo, cui Titulus, *La Filosofia
e Medicina de' Savj*, acriter incandescentem
adversus non me unum quidem, sed Neote-
ricos omnes, vel minime lectos, vel perpe-
ram intellectos, atque Atomistarum nomine
i his affixos, confidenter traductos; eo tamen
ingenii acumine, ac robore, ut verear, ne
(quod agebat Cic. r. de Orat.) aliis miseran-
dus, aliis irridendus esse videatur. Et hoc illi
responsum; nec unquam aliud.

Quia vero quadam veluti pietatis, ac religio-
nis specie Vir iste bonus ea ineptiit Magi-
strali securitate, ut ideo a probabilitate minime
alienum sit suspicari, quod Religiosiores sal-
tem Viri, sapientia quidem, zeloque pollen-
tes, sed rei Medicæ haud satis gnari, nonnul-
lam illi fortasse adhibitori sint fidem, quippe
facile metuentes, ne doctrina, quam tradidit
Renatus des. Cartes, etiam castigata, nimium
nihilominus accedat adhuc ad errores Demo-
criticos; quam vero tradidit Petrus Gassendus,
ad Epicureos (quibus Sectis, Cartesianæ præ-
sertim, necessario addictos Recentiores Medi-
cos, quotquot sunt, satis absurde arbitrabatur,
blateratque Excellentissimus Ciccolinus) id
circo, non ut illi quicquam reponam, sed ad
tollenda, si qua fuerint, super hac re Pusillo-
rum scandala, pauca hæc raptim liceat adde-
dere, tum Medicos omnes Neotericos uni-
versim tum memetipsum peculiariter a futili-
bus hisce facillime vindicantia.

Notum sit itaque, hodiernam solidiorem
Medicinam, qua Theoricam, qua Practicam,
pro suo stabili fundamento unice agnoscere
Structuram organicam humani Corporis, po-
stremo tantum ævo nostro melius detectam,
oculo judice: adeoque in Viscerum, Glandu-
larum, Ductuum &c. compage, textura, di-
spositione, ac usu; item in varia Fluidorum
natura, motu, commistione, fermentatione,
secretione &c. hic evidenter, illic probabiliter
cognitis, omnes fundari Hypotheses, & om-
nia Systemata Recentiorum Theoretica, si-
ve deinde cuncta hæc Scholasticè considera-
ta, vel more Peripatetico, vel Cartesiano,
vel quovis alio (quod perinde Me hico est) ex-
plicentur, pro vario scilicet Philosophantium,
& Scholarum totius Orbis arbitrio, aut ri-
tu: eandem vero Medicinam Recentiore,
quo ad exercendam Praxim, sibi, velut in
basi sat firma, partim in Inventis, iisdem

Anatomicis, partim in observatione experimentalis; quia identidem non modo remedium fere omnium, etsi ex arte administratum, incertitudo perspicitur, quam præferrunt tum ratione sui, tum ratione Subjecti suapte natura mutabilis; verum etiam certa quotidie visitur nonnullorum, a Veteribus in magno pretio habitorum, inefficacia; claresque dignoscitur, Priscam, quæ ad noviter detectorum normam minime correctæ sit, mendandi Methodum, nec coherere principiis constituentibus humanum Corpus, nec respondere expectationi Medentium in morbis curandis, peritiorum iudicio, & consensu unanimi. Utinam tam perspicue didicissemus, quæ seligenda sint, acutilia, quemadmodum didicimus, quæ vana, vel noxia sunt, atque vitanda. Hinc emerfit Galenicæ nonnunquam, vel Galeno saltem adscriptæ Methodi castigatio in nonnullis; in nonnullis aliis approbatio; prout detecta veritas identidem suadet, propriumque munus exigit, & quæsitæ præcæteris Ægrotantium salus.

Cæterum nec Priscorum Medicina probos, pioſve facit Homines, nisi aliunde sint tales, nec Recentiorum impios, aut improbos. Sic potius conscientia suæ non deesset quandoque, qui nova medici ordinis minime ponderata, aut examinata cæco quodam instinctu contemnunt. Hac de re vide Therapeuticam meam pag. 26. 27. Nihil ergo rei magis habet Neotericorum Medicina cum Philosophia Cartesii, vel Gassendi, quam cum Philosophia Aristotelis: a quibus etiam omnibus Scholis, si libeat, potest illa præscindere. Hanc idcirco praxim, non minus quam vetustiore, potius est exercere citra religionis detrimentum Christianus quilibet Medicus, ac tumme pius, pius, non secus ac illam exercent Judæus, vel Scythæ. *Physicam Aristotelis, & Galeni Ignorantiam* longe ante hoc Seculum promulgavit, suamque *Novam Medicinam*, novamque Sectam fundavit Jo. Baptista Van Helmont; necdum tamen in Scholis ortum habuerat Cartesii, vel Gassendi Philosophia.

Quod est ad me, nulli me Factioni profiteor serviliter deditam, si ve de rebus Medicis sermo sit, si ve de Philosophicis: neque ideo Remedia, quæ Hippocrate duce, incerta protuli, si ve *periculoso* identidem *experimento* obnoxia (cujusmodi sunt eorum non pauca) plane ob id ipsum proſcribenda cenſeo; iis siquidem utor & ipse defectu certiorum, ut patet undique ex Tractatu meo; ea tamen utor fiducia, & cautela, quæ incertitudini nunc majori, nunc minori æquum est ut respondeat. Inertia solummodo, & inutilia, quæ nempe talia deprehenderim, quantumvis magnifica, constanter rejicio: contra vero, efficacia, quæ scilicet longo usu expertus sim talia (sunt autem hæc numero non multa quidem; sed nec tam pauca, quin satis) constanter quoque adhibenda sustineo; ut abunde jam in eadem Therapeutice mea. Hanc sane si lustrasset, ut cæteroqui par erat, Excellentissimus Cic-

colinus solis paginis 11. 12. & 13. ab eodem citatis, vel etiam pag. 110. & 111. magisque attente considerasset quæ a me sunt absolute, quæ tantum comparative, aut cum aliqua limitatione prolata, quæque pariter in tota historiarum inibi narratarum praxi mihi usui fuere remedia, vel denique si Lexicographos, ubi illi opus erat, consulere non erubuisset; profecto nec tam facile pro Bajulis a me fortuito alicubi memoratis Apparitores, aut Lictores intellexisset, nec tot abſona, falsa, & vana, quæ puderet hic recensere, æque inaniter quidem ac illepipe obtrusisset.

Sed quoniam ex Ope meo latine conscripto laborare noluit, ut satis perciperet quid obiter saltem de Cartesii doctrina senserim pag. 133. commodius certe poterat, atque etiamnum posset idipsum ediscere ex Dissertatione quadam mea Epistolari anno 1706. vernaculo sermone exarata ad Doctissimum D. Marchionem Ursium, & ab eo edita in Eruditissimo Libro suo, cui titulus -- *Lettere di diversi Autori in proposito delle Considerazioni del Marchese Gio: Gio: Orsi &c.* a pag. 287. usque ad 330. ejusdem Operis: ibi namque, ubi fule de Cartesio, nec non de Gassendo, & Aristotele sermonem habui, me nullius in verba Magistri quo ad res Philosophicas unquam jurasse, aperte visitur. Ea si quidem semper, quæ tam in Sententia ejusdem Aristotelis, quam Cartesii, Gassendi, aliorumve saniora, & meliora credidi, in mea me seſellit electio, conatus sum hinc inde excerpere, & pro ingenii viribus etiam connectere; quæ vero deteriora, plane rejicere: id perpetuo præ omnibus ratum habens, in hisce videlicet rebus, persæpe etiam vanis, veritatem in puteo latere, nulli hominum in hac vita unquam se prodituram. Jam vero unde digressus sum denuo revertor. Epistola itaque Famigeratissimi Lancisii sic habet.

Viro . . . . .

D. FRANCISCO TORTO

Med. Doct. & Mutinensis Academiae
Professori longe . . . . .

JO: MARIA LANCISIO

S. P. D.

VIX librum, Therapeuticis specialis ad Febres quasdam perniciosas, quem avidissime præſtolabar, Clarissimus Pacchionus noster abs te mihi reddidit, cum statim aperire illum, atque evolvere occæpi, tametsi nondum compactum, & conglutinatum. Nec sane Titulus ipse citra admirationem modestia tua occurrit; rem enim summis dignam ingeniiis, & in arte medica exercitatissimis tractandam aggressus.

aggressus, Juniorum, & Candidatorum prepositam tibi utilitatem prosteris. Tum utraque, ad Principem nempe, atque ad Lectorem epistola singularem animi tui moderationem, ac eruditionem nobis exhibuit. Subinde Librorum singula Capita percurrimus, ex iisque, perspicua methodo dispositis, specimen prodire conspeximus pulcherrimorum undique argumentorum, qua varietate simul, & veritate, procul a fastidio, atque offensione, mirifice blandiuntur. Deinceps attentissime legimus primum, & secundum Librum, in quibus, ut experimenta de China usu tanquam pretiosam Recentiorum mercem extollis, ita Præscorum, ac Mercati præferim animadversiones circa perniciosarum Februm discrimina aureum veluti pulverem agitare non pratermittis, aquissimus semper Judex, verique amantissimus. Ex reliquis autem tribus Libris tot, tantaque, omnia tamen tuo ab ingenio cum fructu jucunditatis, atque utilitatis, deprompsimus, ut, quemadmodum tu sine plena rerum Physico-Mechanico Anatomicarum scientia, ac longo usu, scriptis illa tradere nequisses; sic neminem, qui eadem penitus persequi velit, absque magno suorum studiorum emolumento a lectione recessurum existimamus. Placuerunt, fateor, inter cetera, qua Libr. 3. Cap. 2. nervose, ac doctissime a te proponuntur: etenim insequeris eo loci perniciosarum Februm fermentum, aut subsistens, aut fugiens a primis in secundas chyli vias, atque ab iis in tertias circulantis sanguinis, quartasque excurrentis succi nervi semitas, itaut, quocunque se hostis recipiat, turbas faciat, classicumque carnat; armata semper Peruviano Cortice manu feliciter prostiges, atque prosteras. Quid? quod Arborem immortalitate dignam, in calce libri delineatam, Studiosorum in gratiam posuisti. scilicet ut ab ejus singulis ramis, ut scribis, non decorticatis (modo memoria committantur) totidem quasi hasta ad confodiendas febres, plerumque exitiales parari facillime possint. Hac autem omnia eo quidem judicio ubique rimatus es, ut nihil a stylo tuo (satis alioquin robusto, atque eleganti) excidere videatur, quod non sit vel gravissimorum Virorum auctoritate, vel longo tuo experimento confirmatum. Quamobrem si forte imprudens quispiam (caveat hic sibi Excellentissimus Ciccolinus) carpere aliquid tuis in scriptis ausus fuerit, latrabit semper ille, non mordebit. Neque vero prater sine grata humanitatis tua commendatione loco illos, quibus me, meosque labores officiose commemoras. Hoc sane faciet, ut jure multo majori meis in Commentariis atque tuorum Operum debeam meminisse. Vale Vir... Amicus pariter, & Republica.

Datum Romæ XIII. Kalend. Martii MDCCXII.

(c) (Quanta cautione &c.) Tanta cautione, remotioribus præsertim temporibus, Corticem Peruvianum, ut & alia ferme omnia remedia, præscribere consueverat oculatissimus Malpighius, ut suorum ausus in Therapeutice mea pag. 13. proferre, suam illi in Torri Respon. ad Ramazz.

hoc condonandam esse cautelam, quippe eisdem de more quidem familiarem, sed circa utrum hujusce Febrifugi forte nimiam. In citato tamen per Cl. Auctorem Consilio nihil illi condonandum duxerim; neque enim eo casu valde ancipiti quicquam amplius ipsa proposuissim. Habebit fortasse quid donet illi, aut potius quid parcat, sed de excessu, idem Cl. Auctor, qui duas tantum Chinæ Chinæ drachmas exhibere consuevit; neque tamen repetere: cum contra hic Malpighius drachmas quinque ad quindecim dies partitis vicibus offerendas proponat. Atque hanc ipsam & mihi iis nonnunquam casibus Lentarum, & Diuturniorum febrium, ex intermittentium tamen radice, esse Methodum præscribendi Peruvianum Corticem, potest quilibet intueri pag. 56., & 57., imo & a pagin. 290. ad 293. ejusdem Therapeutices meæ.

(d) (Remedia &c.) Ad hunc Textum petitum ab Opere Posthumo ejusdem Malpighii, & signate ad primam illius partem reipondeo, hic improbari a Viro illo circumspexitissimo Chinam Chinam tanquam recentiorum malorum productricem, si ea, ut clare inquit, fuerit sine arte adhibita. Adhibeatur itaque ex arte, ut in Tractatu meo sum conatus explicare pro viribus; atque ita non modo evitabuntur Recidivæ, Fixationes, & Cachexia, quas arte non adhibita metuit (fortassis & supra modum metuit) famigera, tissimus Malpighius; sed hæc ipsissima mala, Fixationes nempe, & Cachexia, si præextiterint, a Febris diuturnis invecitæ, eodem Febrifugo una, & eadem opera sanabuntur. Audiamus in hanc rem, præter Restaurandum, Monginotium, aliosque plures super hac materia citatos in Therapeutice mea pag. 84. 85. & præter historias a me ipso allatas, tum ibidem, tum pag. 82. histor. 13. & pag. 83. histor. 14. audiamus inquam lex Medicos Insignes, ex Inclyto Collegio Mediolanensi videlicet Joan: Horatium Castillioneum, Joan. Paulum Cambiagum, Hieronymum Cardanum, Franciscum Guadignanum, Sebastianum Calvum, & Christophorum Palavicinum, apud Badum lib. 3. pagin. 205. hæc attestantes ab anno 1658. quo tempore novus adhuc erat in Europa Peruvianus Cortex. Illorum verba sunt hæc. Facta igitur a nobis per decem continuos annos (non per decem dies, aut mentes) multiplici experientia, omnibus, quibus ex præscripto exhibitus fuit, profuit. Aut enim eos omnino a Febre immunes reddidit unica vice assumptus, aut si ex delictis in victus ratione, vel ex alia causa adderem, si bene ferret Cl. Auctor, qui sapiebat plurimum, ex non continuato illius usu Febris rediit, denuo eo assumpto liberari evasere. Mirum dictu! Lienosi, Cachectici, extincta Febris, nullis aliis assumptis remediis, a Cachexia, & Lienis infarctibus liberati sunt &c. Nullis quod sciamus, nocumentum attulit &c. En ergo quomodo de Chi-

na China ex arte illorum solummodo tempo-
rum præscripta, & repetita *Recidivas* facile
tollebat, & *Fixationes* intra Lienem, & *Cachexias* ipsas curabat. Idem confirmat seniori-
bus hisce temporibus famigeratissimus Joan.
Jacobus Mangetus Biblioth. Medico-Pract. li-
br. 6. a. 20. pag. mihi 239. his verbis. *Cortex*
non tantum Febrem, sed nonnunquam etiam
Hydropem inde ortum depellit: & quidem in
substantia ipsa exhibitus, non Tinctura spe-
cie; etenim ex eodem Auct. ibidem §. 16.
In Substantia sumptus efficacior est: certius
enim, & citius paroxysmos sistit &c.

(e) (*Hinc necesse fuit &c.*) Quemadmo-
dum prima pars hujus Textus respicit ulum
Chinæ Chinæ *sine arte adhibita*, hoc est ad-
hibita, vel *Ubi*, vel *Quando* non convenit
(qua de re jam pluries ad fastidium usque)
ita secunda hæc pars respicit *Modum* eadem
utendi rationalem. Atque hic animadvertat
Lector, quam parum caute, quam parum ap-
posite Cl. Ramazzinus Chinæ Chinæ ulum
quemcumque §. 6. mere empiricum, irrationa-
lem, & amethodicum prædicans, utatur hoc
Textu, quem Malpighius, ut satis patet, pro-
tulit in eum præcise finem, ut ejusdem Febrifugi
usum, non mere empiricum, sed metho-
dicum, rationalem, & plane jam *tutum*, me-
diis præparationibus variis, apud Medicos fa-
ctum ostenderet. Adeoque nil aliud hinc pos-
set inferre noster Auctor, nisi ad summum,
necessarias esse præparationes a Malpighio al-
legatas, ut *tuto* possit China China adhiberi
ad eas Febres, ad quas illius actionem per-
tingere docet experientia, cum in substantia
nuda exhibetur.

Licet autem quo ad istas Remedii præpara-
tiones ego experientia multiplici ductus pos-
sim asserere denuo, quod & asserui in The-
rapeut. mea pag. 58. cum Mortono, & Ble-
gno; Efficaciorem scilicet esse substantiam
simplicem hujusce Febrifugi, quam Extracta,
& Tincturas illius, ut sentit quoque Lemerys
in cursu Chymico, a Cl. Auctore infra cita-
tus, & in Bibliotheca Medico-Practica, ut
annotavimus nuperrime, Jo: Jacobus Mange-
tus, alique; nihilominus neque renuo rursus
admittere, quod in obsequium Viri tamen
celebris admisi pag. 57. ejusdem Therapeut.
posse videlicet *Tincturam* potius, quam *sub-*
stantiam ligneam Corticis, eamque *paulatim*
potius, quam *cumulatim* exhiberi, ubi non
magna urgeat necessitas, vel sollicitudo citio-
ris, aut certioris eventus: uno verbo, in *diu-*
turnis, & *benignioribus* Intermittentibus. In
Perniciosis siquidem, tam Intervallatis, quam
Subcontinuis, etsi quandoque Extracta, &
Tincturæ ex usu esse possint, nec inutiliter;
haud tamen vereor affirmare, certiorum, sem-
per esse *citiorum*, nec propterea minus *tutam*
curationem, quæ *Substantia* Corticis assumpta
obtinetur, quam quæ obtinetur, ope *Tinctu-*
re, aut *Extracti*: quemadmodum in Libro,
cui Titulus, *Oculorum, & Mentis vigilia*,
pag. 274. auctoritate Mortoni, & propria expe-

rientia fretus, huic eidem Malpighianæ ani-
madversioni respondet Cl. Sbaragli, ejusdem
partner Scholæ Bononiensis Professor, &
(quaptum ex ejus Scriptis licet conicere) Pe-
ruviani Corticis administrator nequitiam scrupulosa.
Sed & his nullis, Malpighius certe
temporibus suis ne cogitavit quidem de Febri-
bus hujusmodi lethaliibus China China curan-
dis, vel de tam valida illius virtute in extre-
mo etiam earundem Februm exitio; imo in
angustiis *proxima* certaque jam necis. Neque
enim metum *Recidivarum*, nec *Fixationum*,
nec *Cachexia*, nec aliorum quorumvis mor-
borum, servato tunc Agrotante subinde facile
curabilem, in tam gravibus circumstantiis ob-
jecisset, satis conscius aurei effari, quod habet
Celsus lib. 8. cap. ult. *Nihil interest, an satis*
tutum præsidium sit, quod unicum est.

His omnibus de causis, suam in Thera-
peut. mea, loco citato, *cautelam* dixi *condo-*
nandam Malpighio, Viro sane, quem liben-
ter & ipse fateor *Sapientissimum*, qualem mo-
do prædicat, qui sibi favorabilem putat Cl.
Ramazzinus. Neque ego propterea tanto Vi-
ro, velut crimen aliquod unquam objecerim,
quod ille populari, crebraque praxi minus ad-
dictus, sæpius etiam in otio rurali Sectioni-
bus Anatomicis, psæletum minutioribus, oc-
cupatissimus (quibus studiis, utilitate sua ne-
quaquam carentibus, longe a Medentium, &
Agrotantium turba eminenter inclaruit, inac-
cessa peragrans loca, & nullius antea *Trita*
pede) humilioribus hisce, quantumvis æque-
tatem utilibus, minus vacare potuerit, aut
potius voluerit. Nullus enim dubito, quin
pro sua ingenuitate, si vixisset in hæc usque
tempora, alienæ saltem praxi eam fidem in
hoc fuisset adhibiturus, quam anatomicæ il-
lius dexteritati alii adhibere consueverunt.
Nec proinde illius ego *curiosam diligentiam*
salibus Aristophanis perfreuerim, ut satis ma-
nifeste, dissimulante licet, olim perficere
visus est Cl. noster Auctor: & quidem acio-
ribus, ac unquam perfreuerit illam iisdem
temporibus Auctor Dissertationis *De Recen-*
tiorum Medicorum studio. Videlicet curiole Le-
ctor Dissertationem Cl. Ramazzini De Con-
stitutionibus trium annorum 1692. 93. & 94.
§. 58. & 59. pag. 193. Edit. Patavin. ibique
Mantissam hanc illi Dissertationi, etsi jam
plane absoluta, præsentem nihilominus calamo
elegantem *mutam* reperies.

(f) (*Male usu &c.*) Quis quæso de *ma-*
lo usu, nedum Peruviani Corticis, sed & alio-
rum remediorum, puta Phlebotomiæ, Pur-
gationis &c. actio non scribat? Contra *ma-*
lum hujusce Febrifugi *usum* scripsi & ego,
qui tamen dicor alicubi a Cl. Auctore, *Ma-*
gnus China China virtutum assertor; scriple-
re Sydenhamius, imo & Mortonus ipse, ali-
que fere omnes, qui innoxii ceteroqui, &
saluberrimi Remedii Fautores, ut passim vi-
dere est, tam in Scriptis eorum, quam in
ipsa Therapeutice mea. Sed quid inde? O-
pus esset ostendere, *malum* ulum, quem da-
mnan-

muant auctoritates omnes, tum hoc, tum aliis Criticæ hujus Dissertationis locis adductæ, esse illum eundem, quem specie recti ulus exercent *Mutinenses Medici*; sive, ut citra facum loquamur, quem titulo *peculiaris*, ac perutilis *Methodi* proponit, ac laudat eadem Therapeutice mea; *rectum* vero ulum illum esse *tantummodo*, quem limitibus ætissimis conclusum ferme ad nihilum tandem redegit Cl. Auctor. Ad hæc oporteret (ut vini probationis haberent eandem auctoritates) oporteret, inquam, ut Scriptores illi *Methodum ipsam meam*, in circumstantiis præsertim, in quibus eam *peculiariter* proposui, nedum præcise damnarent, sed & dampnarent *expertis*, non rationibus tantum innixi; meque *re ipsa* falsitatis evincerent, aut vaniloquentiæ. Sed quis, Mortono excepto, aliusve perpaucis, Peruvianum Corticem in Perniciosis Febris a Mercato descriptis, methodice, ac ex arte fuit unquam, saltem constanter expertus, ante vulgationem Tractatus mei, specialem Methodum, nondumque notam tradentis, ut praxi meæ suam in eisdem Febris, & circumstantiis æqualiter exercitam, queat opponere experientiam?

Quæ igitur de malo hujus Corticis usu generaliter scripta extate dicuntur apud Georgium Baglivum, Nicolaum Lemery, & Theophilum Bonetum in variis Operibus suis, nil probant adversum me, nilque adversus Peruvianum Corticem: cum vix aliquid per transennam apud ipsos legatur de *abuso Antifebrilium omnium* in genere, ut & de *usu Chinæ* Chinæ nonnunquam, ut ajunt explicite, *intempestivo*; quem quoque *intempestivum* nihilominus etiam admittunt in curatione *comædæ*. Contra vero reperio plurima apud eundem Auctores de vi, certitudine, & securitate hujusce remedi, quæ aciem legentis Clariss. Ramazzini fortasse subterfugerunt, quæque facile a curiosis Lectoribus possunt adinveniri, ut in sequentibus.

(g) (Apud Georgium Baglivum &c.) Georgius ergo Baglivus, ut aliquid obiter innuat de singulis, Lib. 2. Prax. Med. Cap. 3. pag. mihi 165. hæc habet. *China China est Remedium profecto herculeum in curatione Intermittentium; dummodo tamen* (quæ peritorum omnium cautela est) *non detur suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interni; neque in principio, crudis adhuc existentibus humoribus &c.* Item lib. eod. pag. 234. de inutili, ac noxia locutus bilis evacuatione in Tertianis. *Evincit id, inquit, nuperrima Corticis Peruviani, aliorumque Febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter, & tempestive datis, & Febres omnes Intermitteutes, a quibuscumque demum causis productæ felicissime eliminantur, nullis in medium productis Quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum.* De Remediis denique Specificis agens pag. 242. principem statim locum tribuit Peruviano Cortici, inquiens, *Sint constantia, vi-*

delicet Remedia specifica, methodo præscribendi munita, & morbo specificæ, ac ferme insalubriter respondentia, prout est in Intermitteutibus Cortex Peruvianus &c.

Quod si in Tractatu de Fibra Motrice, & Morbosa identidem succenset usui Chinæ Chinæ, perpetuo loquitur coherentem ad superius relata, tum de illius oblatione ante sublatam, ut clare semetipsum explicat, *Cacochyliam*, tum de abusu ejusdem in Febris Mesentericis Romanorum, ut vocat, ex vitio illius visceris non levi proficiscentibus, ac proinde *Symptomaticis*; adversus quas nil posse Peruvianum Corticem, communiter notum est, & a me pariter, nedum annotatum, sed & fusiori explicatione declaratum pag. 269. & 270. Tractatus mei. Oportet ergo probe dignoscere Februm species, differentias, & transmutationes, ut pluribus aliis in locis Tyrones docui. Sed hoc (ut ajebam pag. 93. ejusdem Tractatus) quod maxime oporteret docere, idipsum est, quod nequit satis doceri. Qui ergo omnes hæc Februm vicissitudines exacte, quantum licet per observationes, & experimenta, non caller, nunquam erit Corticis opportunus administrator, remediumque a perito Medico fere nunquam incassum adhibebit, si forte bis, aut ter cum successu, quater aut quinque sine successu exhibebit. In hos scopulos, in has Syrtis fortitan imegere Scriptores nonnulli, Chinæ Chinæ ului fragidulcule tantum plaudentes.

(h) (Nicolaum Lemery &c.) Nicolaus vero Lemeryus in cursu Chymico Part. 2. Cap. 6. de Quinquina pag. mihi 454. ait. *Hoc est Remedium tutius, quod usque adhuc repertum sit adversus Februm Intermitteutium fermentum &c.* Ulum illius prima oblatione liberalem præcipit, *continuatque* diminuta dosi bis in die per octiduum, & semel in die per aliud octiduum; asseritque constantem illius repetitionem impedire Februm recursum, dummodo Ager fuerit antea rite purgatus; impurgato enim corpore Chinam Chinam exhibere, minime tutum existimat. Hac de re vide Therapeut. meam lib. 1. Cap. 9.

(i) (Theophilum Bonetum &c.) Quo ad Theophilum denique Bonetum, in variis hujus Auctoris Operibus tot sunt, quæ favent ului Peruviani Corticis, ut cuncta recensere non vacet; liquidem apud vastorum hujusmodi Collectaneorum Scriptores qui alienæ diversorum generum acervatim referunt in Studentium commodum, quisque reperit facile quod sibi congruit. In Polyalthæ itaque suo Bonetus Tom. 1. Lib. 1. de Febr. Tit. 5. Cap. 1. de Intermit. in gen. §. 59. de China China hæc habet ex sponso pag. mihi 221. *Omnium usitatissimum, & certissimum omnium est Febrifugum &c.*, suadetque ex eodem ad præcavendum Februm recursum dosim liberalem ad uncias usque duas §. 61. item ex Sacchæ hæc addit eodem §. 59. *In his Febris Chinæ Chinæ valde salutaria ab experientia probatur &c.* & si revertatur paroxysmus, nova Chinæ exhibitione sup-

primitur. Ex Villisio quoque §. 60. sic loquitur pag. 212. *Ufus pulveris Corticis Peruviani hunc morbum (hic intellige Quartanam) certissime curare perhibetur &c.* Denique (ut plura alia omittam loca tam vasti Operis) ibidem ex Boyle sic concludit. *Si credendum erit magno Digbeo, culpandus potius Medicus, quam nobilis hac Medicina, si post hujus exhibitionem unquam revertatur Febris; nam cum illum consulerem super hac re, sancte mihi asseveravit, ex 30. aut 40. circiter Quartana detentis, quos hoc solo remedio curavit, ne vel duos relapsos fuisse: neque tamen inde crediderim, Cacheticos illos paulo post obiisse, aut Hydropicos. Sed citati Auctores de inhibendo relapsu adeo solliciti, ne sciebant adhuc Theorema practicum Cl. Ramazzini; videlicet, Optandum esse, ut Febris redeat remedii loco: Medicosque Chinam Chinam praescribentes interdum eludi Febre amplius non redeunte; sed tacite corpus depascente.*

Idem Bonetus in Mercurio Compitalitio, ubi de China China sermonem habens nihil edit de proprio, sed tantum Villisii verba transcribit, scilicet lib. 6. de Febre Intermittente in genere, pag. 207. hæc nobis innuit. *Qui ea ratione (videlicet usu Peruviani Corticis repetito) crebras inducias Quartana procurabant, alacres, & viridi ad negotia quaque expediti degebant; cum secus enerves, & pallidi in languorem, & vitiosum corporis habitum redegerentur. Vix unus e centum hoc remedium incassum tentavit: nec tantum in Febre Quartana; verum in aliis Intermittentium Speciebus cum fructu adhibetur &c.*

Tandem in Medicina Septentrionali felicissimas adducit idem Bonetus Februm curationes, ope Chinæ Chinæ absolutas. Harum tres juvat recensere. Prima legitur Vol. 2. Lib. 5. De Febris Sect. 1. De Medicina. Antifebr. Observ. 5. pag. mihi 177. ostque observatio Erasmi Bartholini, qui primo in se ipso anno 179. , mox in aliis felix de illa periculum fecit, ejusque famam illis in Regionibus antea obscuram illustravit; imo & rationibus validis usum ejusdem ea ipsa observatione confirmavit. Et quasi Regionibus illis indecorum putasset, apud alienigenas credi minus excultum ibidem esse remedium illud, quod non multo ante Europæ innotuerat, hæc addidit. *Celeberrimus Vir Villisius multis experimentis edoctus statuit lib. de Febr., eximias esse hujus pulveris vires in Febre Quartana debellanda; id, quod & Nobilissimus Robertus Boyle testatur in diversis editis a se Scriptis. Quare neque nos decuit usum ejus in terris hisce Septentrionalibus salutarem fuisse silentio pratermittere, ut optimis rebus honos imprimis habeatur, neque in Medicamentorum cognitione confessa cum anticipitibus, & obscuris confundamus. Et paulo post. Adhuc verissimum esse deprehenderim quicquid laudati Auctores (alios enim antea citaverat, præsertim Antyrium Conygium, sive Honoratum Fabri) de hoc pulvere bono publico divulgaverunt; neque in hisce*

terris minorem esse ejus in nobilitatem, quam in Meridionalibus.

Observatio altera habetur eadem Part. 2. Medicin. Septentr. lib. 7. Paraleipomen. ad lib. 3. Sect. 3. de Febris Intermittent. pag. mihi 550. Observat. 19. , estque illa observatio Ferdinandi Friderici Illmer, pariter digna, quæ lustretur; licet hic ob suam prolixitatem omittatur. Ex ea siquidem non minus Peruviani Corticis efficacia, quam inefficacia potius vulgaris Methodi, aliorumque Antifebrilium ferme omnium, eo casu inutiliter usurpatorum, clare deprehenditur.

Sed tertia Observatio, quæ hanc immediate antecedit pag. 549. , estque Obser. 18. rem plane conficit. Exhibet hæc Auctorem ipsum, qui eam describit, Theophilum Bonetum Quartana laborantem, & in ipso morbi principio, post sextum videlicet Paroxysmum, China China intra biduum ad drachmas, non duas tantum pro more, sed sex assumpta, perfecte sanatum, atque ad calcem Observationis p. 550. plura de hoc Febrifugo egregie locutum; inter quæ nonnulla hæc cursim excepta. *Circa usum istius Febrifugi, notandum, quod simplicius exhibetur, eo efficacior ejus vim deprehendi; neque consortium aliorum medicamentorum exposcere. Nam neque adjuvante indiget, quod vim illius intendat, cum hæc nus nullum adeo efficacem antipyretum innotuerit, hinc ut quicquid in societatem illius venerit, infirmus sit, & inutile: neque corrigente, cum nullum ab ejus usu ex arte exhibitum, experientia teste, damnum emergat &c.* Si Recidiva succedit, ea vel Aegri intemperantia adscribenda, aut quia intempestive, vel coacte id assumptum est &c. Quid clarius? Quid Cortici favorabilius? Itane illum auctoritatibus Baglii, Lemerii, & Boneti mulctat Cl. Auctor? Certe & hac vice Carpathius restem.

Quid vero si ego, præter responsionem hanc ab iisdem petitam, retaliarem Virum Cl. auctoritatibus quinquaginta forsitan Scriptorum supra enumeratorum, tot, & tanta eidem adversa canentium? Quid, si unius Langii Dissertationem? Quid, si solam Mangeti Bibliothecam, vel Medico-practicam, vel Pharmaceutico-medicam cum Auctoribus in eadem, præter a nobis expositos, recensitis, Rajo, Courtine, Goodall, Hulse, Robinson &c. opponerem? Sed pueret, ubi de praxi agitur, alio uni teste, quam experientia: maxime cum non de primæva vulgari Methodo, nec de Febris tantum diuturnis, de quibus solummodo passim loquuntur Auctores, inter nos sit Quæstio suborta; sed de Methodo recenti, & de usu Paucissimis noto, cujus Judicium penes Seculum istud deinceps erit, serosque Nepotes, non penes præteritum. Id unum liceat a Mangeto supra laudato in rem nostram excerpere, Biblioth. Pharmaceutico-med. lib. 17. pag. mihi 697. , quod sic habet. *Pro ejus vi febrifuga (loquitur de China China) quidam acriter militarunt, dum alii nobile hoc medicamen.*

camentum totis impugnant viribus, (en igitur quam facile sit, & simul quam vanum, notas jam, sed effectas, atque hodie inanes contra illud congerere auctoritates) donec tandem ultimis hisce annis ab omnibus prope Medicis Cultoribus, Ægrorum suorum solatium vere expetentibus, non tantum amice excipitur (en ex adverso quam facilius sit, sed simul

quam æquius, potiore auctoritate, & experientia firmatas, condere pro eodem *Pande, las*) sed etiam pro *Panacea* quadam quasi specie non immerito salutatur. Cur ergo ultimis hisce annis desit saluberrimam hujusmodi Medicinam ita salutare, qui ante paucos annos, imo ante paucos menses tam humaniter, tamque benigne salutaverat Cl. Auctor?

§. XLIV.

Sed forte quis dicet ignotam fuisse novam hanc Methodum Chinam Chinam exhibendi in larga dosi ad uncias, & pluries in die, ac in illius usu persistere donec febris extincta fuerit. At ista Methodus nova non est, (a) licet pro nova venditur, jamdiu in Germania usui esse coepit, ut videre est in Epistola responsiva Roberti Bradi ad Thomam Sydenham, ibi enim verba hæc scripta reperio. Equidem scio quosdam haud infirmi subsellii Medicos, qui in magna quantitate, & dosi sæpius repetita eum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus julepia, & emulsionem conficiunt, quibus modis se non tantum intermittentes, sed & continuas quasdam certo curare affirmant. Profecto hac in re (b) nil inausum, nil intentatum reliquit Medicorum industria, ut etiam excogitarit ex Chinæ Chinæ decocto Clysteres Febrifugos.

(a) *Licet pro nova &c.*) **P**RO nova certe venditur a me Methodus mea, quam patior libenter, ut ap. pellet quisque pro arbitrio, vel meam, vel alienam, vel ad imitationem alienarum consarcinatam, quemadmodum in Therapeut. mea lib. 3. Cap. 4. pag. 154. & seq. Posse nihilominus, forsan & debere, novam vocari, habito ad circumstantias quasdam respectu, quæ se tenent tum ex parte Februm curandarum, tum maxime ex parte modi exhibendi Peruvianum Corticem, illumve industri quadam, & inæquali partitione distribuendi, pro ratione angustiae temporis, & imminentis exitii, ne inutiliter administratur, ex eodem Cap. 4. lib. 3. a pag. 154. usque ad 159. luce meridiana clarius apparet.

Sed hæc novitas, seu, quod refert, peculiaris utilitas Methodi meæ non consistit in exhibenda, ut hic inquit Cl. Auctor, China China in larga dosi ad uncias, & pluries in die &c. hujusmodi enim lata nimium, & indeterminata loquendi forma satis a me exhibita est pag. 149. Tractatus mei; sed consistit ad summum, ut alias recensui, & ut patet ex eodem Opere meo pag. 149., in duabus plus minus uncias Chinæ Chinæ, intra tres hebdomadas assumptis, una ex illis ad curationem, altera ad præcautionem præscripta, in casibus Februm Perniciosarum, ac summe lethalium, ubi major necessario, quam in benignioribus impeditur copia Febrifugi. Dosim ista copiosiore, quæ scilicet pro una Ægritudine cu,

randa, uncias duas longe transcendat Peruvianum Corticis, tamquam abusum a me damnatum vide pag. 151. & 152. ejusdem pariter Tractatus mei. Distributio autem istiusmodi dosis liberalior est mihi tantummodo in primo Causa, sive in prima Remedii oblatione, in casibus tamen solum maxime urgentibus, & deficiente tempore lentius agendi: tunc quidem semunciam de more, paulo etiam plus, aut paulo minus, pro affectus, ac temporis exigentia præscribo. Atque ita suffragine statim imposito Febræ præcipiti, reliquum Corticis ad alteram usque unciam, lentiore sensim pro re nata progressu, consumptum volo. De his omnibus fule, & ordinate in eodem Opere meo a pag. 144. usque ad 159. ubi totum Corticis impendium, & tota simul meæ Methodi novitas abunde perspicitur. Novum quippe revera est, propinare hoc pharmacum in iis circumstantiis, in quibus nulla amplius pharmaca locum habent, magis novum, propinare tam utiliter; & maxime novum, hanc utilitatem pendere ab industri quadam modicæ potius, quam exuberantis tandem quantitatis distributione.

Sed si Methodus ista nova non est, & si jamdiu in Germania, ut inquit, usui coepit esse, cur illam soli Mutina sequaci imputat, non vero Germania, ut asserit, præeunti Cl. Auctor? Ast hallucinatur ille non parum, dum in asseriti sui probationem adducit Epistolam Bradii (fallitur & in hoc, quod responsivam vocat, cum sit sciscitatoria ad Sydenham) Robertus enim

enim Bradyus, ut patet ex eadem Epistola, & ex Responsorio annexa Sydenhamii ad ipsum Bradyum pag. 332. & seq. in Operibus præcitati Sydenhamii, Edit. Patav. 1700., est Professor *Cantabrigiensis*; verbaque a Cl. Ramazzino hic recensita scripsit idem Bradyus e *Cantabrigia*, Urbe, non *Germania*, sed *Anglia* celeberrima, ut videre est loco citato. Crebrius nimis profecto labitur vel inter plana hæc cæspitans Vir Cl., ut queam ipse tam crebro dissimulanter connivere. Quod ille §. 31. *Franciscum* pro *Antonio* extinctum, sive occisum voluerit: quod §. 32. alium quempiam de *Marchione Comitum* fecerit: quod §. 33. *Fernelii* Libros *De abditis non Rerum*, sed *Morborum* Causis inscriptos dixerit: quod denique hoc ipso Paragrapho Epistolam *Bradii Sciscitatoriam* pro *Responsorio* sumpserit, & Nationum Medicinam confundens, *Germanicam* Scholam citavit loco *Anglica*, vel *Germaniam* ipsam ad *Tamesim*, & *Camum* pro *Anglia* collocavit; id omne illi facile condonandum dixerim; quamvis id ipsum alii non ita facile latuiri sint Medici, neque Geographi. Sed quod morem ejusdem *Anglicæ Scholæ*, quam mihi, tunc licet incio, præeuntem in liberaliori *Chinæ* usu ad *Perniciosas Intermittentes* pluries asserui in Opere meo, velit ille adscribere insuper *Scholæ Germanicæ* in contumeliam *Methodi* meæ, ut scilicet omne illi adimat novitatis decus; id certe non æque facile ferendum mihi: quemadmodum nec bene tuli, nec unquam feram, venditatum falso ab eodem (puto quidem sine crimine) pro infausite alicubi exhibitio, nullatenus exhibitum, aut propositum *Peruvianum Corticem*.

Sed quoniam *Germanum* effinxit invita *Natura Robertum Bradyum*, cur saltem illius *Germana* sensa nostro *Cortici* adeo favorabilia, & ex immediato ejusdem contextu clare patentia non subdidit Vir integerrimus? Subdam ego de more prolixior quod de industria omisit ille, cum maxime ipsum juvabat brevitate studens; imo totum, prout iacet, *Bradii Textum*, a Cl. Ramazzino partim allatum, & partim omisum integre huc reddam. Sic ergo *Thomæ Sydenham Londinensis* sub die 30. Decembris anni 1679. scripsit e *Cantabrigia* *Robertus Bradyus*. In *Sectione prima Cap. 5. Libri* tui paucis egisti de usu *Corticis Indici*, & ejusdem exhibendi *Methodo*. Equidem scio quosdam hæc hæc infirmi subsellii *Medicos*, qui in magna quantitate, & dosi sæpius repetita cum exhibent; alios item, qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus *julapia*, & emulsionem conficiunt: quibus modis se non tantum intermittentes, sed & Continuas quasdam certo curare affirmant. Magnum procul omni dubio in curandis *Intermittentibus* est remedium. Ego quidem per 20. plus minus annos dictum *Corticem* varia forma, & multiplici præparatione maximo cum successu exhibendum curavi. Si vero peculiare quippiam de usu hujusce *Corticis* nostri, vel quid melius progrediente expectantia fueris edoctus, id ne graveris, precor,

in lucem proferre. Hæc omnia e *Cantabrigia* Bradyus. In *Anglia* ergo, non in *Germania*, (penes *Mortonum* saltem, & *Sydenhamium*) usitata erat *Methodus*, non quidem eadem, sed nec longe absumilis a mea, præscribendi *Peruvianum Corticem*, ut candide fassus sum in *Therapeutice* mea locis citatis, & alibi. Quodnam autem *Bradyo* responsum dederit *Sydenham*, & qua *Methodo* se usum dixerit in ministrando *Ægrotis Peruviano Febrifugo*, satis patet ex *Textibus* illius a me transcriptis, tum olim in *Tractatu* meo, tum denuo in hisce *Responsionibus Jatro-apologeticis*. Quod si insuper particulam quamdam finalem *Responsionis* ejusdem *Sydenhamii* ad *Bradyum*, pro melius dignoscenda eximia vi *Corticis* ex arte adhibita, meorumque insimul dictorum exploranda fide, lustrare libeat; quoniam hæc ipsa *Sydenhamii* conclusio rebus quoque meis tam bene congruit, ut mihi fortassis hodie idem de Opere meo liceat affirmare, quod de suo quondam *Sydenhamius* asseruit; hæc illius verba summam huc translata haud piget subdere. Si placuisset ad ea animum advertere, quæ annis abhinc quatuor tradideram, quo pacto scilicet *Cortex* debuerit ministrari, tum postea repeti, *Ægro convalescente*, viverent fortassis hæc pauci eorum, quos jam terra tegit; utut homines vilipendant tennes sane illos conatus nostros, communi omnium bono dicatos, & monita spreverint ibidem dictata. Hæc eadem itaque mihi fors obtigit a Cl. Ramazzino, cui mea minime placuerunt vel dono missa. Nullo igitur pretio mercem hanc venditavi, quæ tantum abest, ne illum emptorem habere meruerit, quin potius habuerit contemptorem.

(b) (*Nil inausum &c.*) *Aulus* iste tam insolens præscribendi *Clysteres ex China China decocto*, si apud Cl. Auctorem male audiat ut enervis aut parum efficax, eadem quoque ratione non admodum gloriose audit apud me pag. 302. *Tractatus* mei; quamvis non semel & hac via mihi usui fuerit idem *Peruvianus Cortex*. Si vero male audiat alio nomine; sciat idem noster Auctor, ad usum hujusmodi, præter *Helvetium Facinoris Auctorem*, pervenisse quoque e *Schola* inclita *Bononiensi* (qua ceteris ipso *Judice*, pro *regula Polycleti* esse potest) *Clarissimum Sbaragli*, per superiora, & per inferiora *Febrifugum* hoc pro casuum exigentia in *Ægrotantium* corpus immittere non renuentem, ut in *Oculorum*, & *Mentis Vigiliis* pag. 273. Sciat insuper, ad eundem autum nedum pervenisse in curatione aspicatissima *Pueri* quinqueannis, remedia quævis per os respuentis, sed & *Præcitis* stimulos addidisse ad idem tentamen *Georgium Baglivum*, quem §. antecedenti citavit Cl. Auctor tamquam *Scriptorem* usui *Chinæ Chinæ* adversantem. Legatur *Calus* apud eundem *Baglivum* lib. 1. *Prax. Med.* Cap. 13. pag. mihi 128. Quid ergo miratur adeo Vir Cl. de *Clysteribus Febrifugis* ex *China China* paratis, qui *Moniali* cuidam nihil per os asumentis, ad 66. dies per solum *Clysterem Nu-*

orientem, singulis diebus injectum, vitam se prorogasse refert in suis Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus, a pag. 107. usque ad totam pag. 109. Metuitne forsitan, ne qui parantur ex China China Clysteres, *Cachexiam* pariant, aut *Hydropem*, eadem, qua *Nutrien-*

tes illi alimentum intrudebant via? Certe si crebro, & copiose reperantur, insilant Abdomen: cujusmodi infortunium forte contigit quadringentis illis militibus prope Manhemium æstiva castra sortitis.

S. XLV.

Jam multa habita sunt experimenta permiscendo Chinam cum variis Spiritibus, cum succis corporis animalium, cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine recentè extracto, ad observandum, num aliqua fiat effervescentia, & colorum mutatio. Hujusmodi tentamina, quæcumque ea sint, non improbo, sed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in Stomacho etenim ex succo acido, qui inibi ex naturæ lege hospitatur, & alehali fixo Chinæ Chinæ fit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demissum, diversas habet vires, quod permixtum cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Quantum in rerum natura possit mixtio, ex nitri, sulphuris, & carbonis permixtione, unde emergit pulveris pyrii tantarum virium compositio, jam satis notum. Sat celebre est illud Ausonii de Muliere mœcha, quæ Marito zelotypo toxicum dedit, ac postea ut illius vim geminaret, Argentum vivum porrexit, sed antidotum prioris veneni exhibuit.

(*Jam multa &c.*) **N**E quis possit ambigere, utrum ipse petar, & aventiletur Opus meum in hac Dissertatione Critica universa, plicuit Cl. illius Auctori in ipsa quoque Specialia experimenta mea, seu potius tentamina quædam, ad explorandam febrifugam virtutem Corticis aliquando instituta, & pag. 21. mei Operis exposita, nonnihil animadvertere. Et licet ex iis me nihil solidi elicuisse sim falsus; imo licet in iis nil improbandum se reperisse quodammodo fateatur Vir ipse Cl. nihilominus aliquid tandem explicatur, quod carpat, generaliter inquam, *Hæc etiam in re non paucas contingere hallucinationes*; quasi fallax fuisset regula investigandi per hæc tentamina virtutem Corticis, quotiescumque etiam per illa phenomenon aliquid speciale, ac novum innovasset. Sed, bona ejus venia, hallucinatur ille non parum, ordinem philosophandi experimentalem invertens. Ex actione quidem cujuspiam Remedii quid peculiare agentis extra corpus humanum, haud satis certo potest elici conjectura, quod idem pariter acturum sit intra corpus humanum, ob tot aliorum, diversorumque succorum commixtionem, quibus insicitur, ut pag. quoque 306 Tractatus mei minime sum veritus confiteri. At vero si illud idem Remedium, nempe in casu nostro China China, certo agat quid peculiare intra corpus humanum; scilicet Fermentum febrile nobis occultum certo corrigit, ut certo corrigit; subinde autem per experi-

menta extra corpus habita nobis constet (quod tamen nequivit constare) illam succos V. G. insigniter acidos, amaros, aut saltos retundere, eosque omni acrimonia Naturæ modum excedente spoliatos, ad dulcedinem quandam reducere; plurima certe probabilitate, ne dicam evidentia, inferri poterit, tum quod China China humores nostri corporis præter naturam acidos, amaros, aut saltos redditos, vi sua cogat dulcescere, tum maxime quod ipsum febrile fermentum ab eadem retusum, acidum revera sit, amarum, aut salsum.

Aliud ergo est, querere per experimenta extra corpus instituta Remedium febrifugum; aliud est, Remedii febrifugi jam reperti querere vim intra corpus exercitam, per experimenta illam demonstrantia extra ipsum corpus. Si ex Toxicis, Hydrargyri, & humanæ simul Salivæ permixtione, Toxicum ipsum extra corpus humanum dulcescere, suæque acrimonia spoliari, aliquando observare potuisset Mulier Mœcha, ab hujusmodi commixtione intra corpus Mariti Zelotypi dubio procul abstinuisset, aliterque cecinisset Ausonius. Sed & aliter caneret hodie, si Medicos quosdam nosset in usu Chinæ Chinæ parum veratos, qui hoc Febrilem *Alexipharmacum* propinato, & Febrè depulsa, aliud paulo post *Pharmacum purgans* exhibent, quo Febrim statim revocant, dum arcere contendunt: exclamaret quippe; nec forsitan lepidè minus,

Et cum Fata voluit, Pharmaca bina nocent.

S. XLVI.

§. XLVI.

(a) **E**X permixtione solutionis Vitrioli cum solutione Chinæ Chinæ obicio idem fieri in Stomacho ex potione Chinæ Chinæ dum acido permiscetur, sicque fermenti febrilis crasim inverti, ac impotentem fieri ad novos motus febriles excitandos. Neque novum intermittentes febres æstate pervagantes pendere a falso-acido fermento, licet, ut plurimum opinio sit (b) a luxuriante bile progigni. Æstate acida quæquæ avide appetimus at utimur, & fructus hujusce naturæ exquirimus, unde Ventriculi acidum tunc temporis abundare non alienum est credere, quamvis enim in principio febrium intermittentium rejici soleat multa bilis, irritamentum prius in Stomacho factum ab acido turgente, vasa cholidoca trahere potest in consensum, veluti fit in nephritica passione; puto ergo Chinam Chinam totam vim suam in Ventriculo exerere, quia video in febre intermittente, alterum paroxysmum, qui expectabatur, omnino fisti, quod certe admirationem facit; in aliis autem locis extra Ventriculum, aut parum, aut nihil operari, seu quia illius virtus sit infracta, seu quia contrarietatem non reperiatur, nam ubi febris (c) primo periodica, postea continua facta fuerit, nihil admirandi observo, quod Chinæ Chinæ, licet larga dosi assumptæ, mereatur adscribi, febris enim ad plures dies perstat & paulatim solvitur.

(a) (Ex permixtione &c.) **E**xperimenta omnia ad Chinæ Chinæ virtutem indagandam tentata, per commixtionem illius cum aliis Succis extra humanum corpus, reputat fallacia Cl. Auctor; in Stomacho etenim, aiebat ille Paragrapho antecedenti, ex succo acido, qui inibi ex natura lege hospitatur, & alcali fixo China China fit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demissum diversas habet vires, permixtam cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Statim tamen in præfati Paragrapho horum omnium oblitus, suum ille Experimentum, pari penitus modo institutum adducit, solutionem nempe Vitrioli cum solutione (rectius dixisset, cum infusione) China China permiscens; suamque inde fidenter deducit hypothesim, qua modo vult, Chinam Chinam totam vim suam egerere, non amplius in sanguine, ut immediate dixerat, sed in ventriculo: in aliis autem locis extra ventriculum, aut parum, aut nihil operari. Illi ergo uni datum sit per contrarias undique semitas adire Corinthum, & quomodolibet propriam sententiam proferre, ac proprium experimentum. Verum quid proprium illius experimentum dixi, quod ab Ettmullero, Langio, & aliis fuit ille mutuatus; quodque omnibus ex infusione Gallarum, & solutione Vitrioli atramenta conficiuntibus, ut olim in suis Constitutionibus E-

pidemicis pag. 121, annotavit Vir ipse Cl. quotidie est obvium? Cum ergo (ut hinc æstimetur pondus experimentorum illius) cum, inquam, tam ex permixtione infusionis Gallarum, Cinamomi, aliarumque rerum porosarum, colore quoadtenus his similium, quam ex permixtione infusionis China China cum una semper solutione Vitrioli, eadem suboritur Atramenti species (ut facto experimento observavi) eodem quoque pacto deberet a Gallarum, Cinamomi &c. pulvere Fermenti febrilis crasim inverti, & impotens reddi ad novos motus febriles excitandos, ut redditur a China China, secundum hypothesim Viri Cl. quod tamen inde sperare foret ridiculum.

(b) (A luxuriante bile &c.) Tertianas Febres Æstate pervagantes a luxuriante bile progigni, opinabatur Paragrapho 16. hujus Dissertationis ipse Cl. Auctor, ut vidi-mus: modo non illi arridet amplius, quæ tunc placuit opinio: fortasse quia similem quoque me foveregit suspicatus. Cum enim experimenta mea, pro investiganda Chinæ Chinæ actione quondam instituta, ad trutinam revocasset ille Paragrapho antecedenti, ut ea parvi penderet; ex istaque longe faciliorem deduci ipsius Chinæ Chinæ nexum cum Bile, quam cum Limpha, Saliva, Urina, aliisque diversis fluidis, ut reor, considerasset; aliqua hinc mihi occasio suspicandi, Virum Cl. me propensum saltem putasse ad statuendam pro Inter-

Intermittentium Causa eandem Bilem, maxime cum pag. 14. Operis mei hæc verba protulerim. *Quod de Bile, & Oleo constat per experientiam* (sermo ibi est de facili absorptione Chinæ Chinæ intra Bilem, & Oleum observata) *potest fortasse per conjecturam credi de Fermento febrili: sive ad illud constituendum Bilis concurrat, sive aliud Fluidum oleosum forsitan natura particeps.* Sed facile poterat certior fieri, me nusquam determinate adstruxisse Bilem, ut Causam Intermittentium, si animadvertisset fere ibidem hæc alia verba, pag. 22. ejusdem Tractatus exarata. *Parum refert observare quid China China operetur intra Bilem qualemcumque, cum nos lateat quinam sit, vel esse possit, ad Causam Intermittentium constituendam Bilis concursus.*

Multo magis id poterat ille dignoscere, si Conjecturas meas omnes de Intermittentium Causis, toto ferme Cap. 6. nec non etiam 8. Libri primi prolatis, & pro imperfectis a me ipso habitas, legere non renuisset; ubi nempe me in generalibus tantum quibusdam Theorematis firmum, in peculiaribus summe hæsitantem deprehendisset. Et jure quidem merito: quemadmodum enim in meo Tractatu, anno 1712. publici juris facto, occultam plane protuli ad ea usque tempora veram, & germanam Intermittentium Causam; ita minime verebor fateri, idem contigisse in hanc usque diem; æque concius, Naturam ulli nondum Medicorum liberaliorem, sed æque avaram ac antea se præbuisse, in pandendo hujusmodi arcano. Tantum abest, ut *Bilem luxuriantem*, aliumve liquorem determinate humani corporis (quamquam eorum aliquem certe peccare necesse sit) hujusmodi criminis reum audeam proferre. In re tam obscura sat sit suspiciones nonnullas in eodem Tractatu cunctanter olim enunciasse locis nuper citatis.

Non est igitur cur mihi obtrudat Vir Cl. *Intermittentes a stivas pendere a Salso, acido Fermento, non a luxuriante bile*, atque (ut in contextu) *Chinam Chinam totam vim suam in ventriculo exerere*: siquidem revera hanc litteram mecum agere satagat: mihi enim abunde sufficit, quod eadem China China Fermentum febrile pessundet, sive acidum dicatur illud, sive salum, sive amarum, sive aliis saporis, aut indolis. Quod vero Febrifugi actio, incipiendo a Ventriculo, non prætergrediatur secundas Chyli vias: & quod sanguis (quem in Intermittentibus mere passive se habere cætes dixi) nullam probabiliter judicio meo sensibilem alterationem patiatur ab eodem Febrifugo, jam literis cubitalibus scripsi in ipsa Therapeutice mea nisdem pariter citatis Cap. 6. & 8. Libri primi. Sed quid, si ad componendam litteram, quam mihi, non eo, quo fortassis censuit, modo, de hisce revera sentienti, videtur indicare Vir Cl., opinionem Eruditissimi D. Zandrini quispiam in medium adduceret? Cum enim Professor iste pro Intermittentium Causa Bilem adstruat, sed Acidam

redditam, & in Duodeno præsertim Intestino suæ dytcrasie vires in Chyli damna exercentem, jam fere cessare debent Cl. Ramazzini querimonie contra eandem Bilem: quatenus in hujusmodi Hypothesi Causa februm, & acida esset, quamvis constituta in ipsa bile, & vix infra Ventriculum (quod illi displicere nequit) sedem haberet.

Scio equidem fore, si viveret Vir Cl. ut D. Zandrini sententiam de Februm Intermittentium ortu, & circuitu minime admitteret, saltem ut proficiscentem a Viro docto quidem, sed qui de præstantia, actione, dosi, & usu Chinæ Chinæ post me nuperrime scribens, innumera protulit, tum Theorica, tum Practica, Operi meo, sensibus meis in eodem expositis plane conformia: adeoque Scriptore sibi suspecto: posset nihilominus illum a partium quarumlibet studiis immunem ex hoc saltem agnoscere, quod in nonnullis aliis, nec parvi quidem ponderis, pari a me facilitate discreparit: licet consensus, æque ac dissensus sui, prout liberum Philosophum decet, nullam omnino rationem habuerit, aut scrupulosam sollicitudinem. Quod vero in tot aliis mecum coincidat pro tutela, & administratione Febrifugi optimi, id ejusdem Remedii præstantiæ adscribendum omnibus Professoribus notæ, non literariæ amicitie uexui inter nos exinde suborto.

Seposita itaque illius auctoritate Clarissimo fortasse Ramazzino suspecta, seponamus quoque omnem considerationem de quovis concursu Bilis ad Febres Intermittentes, & de quacumque illius dytcrasia, & motu, tam fermentativo, quam progressivo &c. quem progressivum laudatus D. Zandrinus Circularem statuit, Venarum Mesaraicarum opæ, fretus experientia Reverborst, aliorumque nonnullorum Anatomicorum, præeunte Borelli ratiocinantis conjectura, Eos tamen (ut hoc obiter innuam, unde aliquando speranda solutio non contemnendi Problematis) eos inquam rejecit in sua Historia Hepatica anno 1711. edita accuratissimus Anatomicus, idem pariter & Amicus D. Jo. Baptista Bianchi Part. 1. Cap. 11. §. 11. pag. 52. his verbis. *Multo minus per venas mesaraicas resurgitur biliosus hic humor, ut inde per eas in Portam derivatus, hinc per Hepar rursus in Ductum excretorium, & Intestina constuens, Circulationem habeat & suam per viscera Abdominis, amulam exposita salivaria circulationi per viscera, & sanguinem; quantum ferunt Modernorum aliquantum insomnia* (& hic alterilco notat in margine Jo. Alphonsum Borellum, Nuck, & Reverborst) *Nam præterquamquod in Intestinarum cavitatem non hiant Mesaraica; nil contra Circuitus leges, & animalium Machinam deformius excogitari potest bilioso hoc motu circulari; ut vel Medicinis initiatis patet.* Hæc citatus D. Bianchi. Amicus ille mihi, Amicus D. Zandrinus; nec dubito, quin utrique, non minus quam mihi, amica futura sit Veritas, quotiescumque eorum

eorum alterutri contingat, illam e tenui, qua etiamnum obvolvitur, caligine, educere. His ergo dimissis omnibus, mihi potius esset e re, Hypothesim ipsam Cl. Ramazzini de falso acido Fermento febrili propius examinare. Eam nihilominus in pluribus quidem fortasse non contemnendam, sed quæ suos in plurimis aliis patitur Manes, ego hic in obsequium Defuncti minime vellicabo; ne videat, ut ab exordio jam dixi, velle me luctari cum Larvis.

Id unum rursus disquiram, si liceat; quo nempe jure dicatur hic China China corrigere Fermentum acidum, aut falso acidum, tamquam Causam Intermittentium Februm, cum ex adverso §. 14. dictum fuerit a Viro Cl. humorem atrabilem, seu melancholicum (qui dubio procul statuitur acidus ab admittentibus hæc, & similia Veterum commenta) non auscultare huic Febrisfugo. Quod si vere China China agat in Febres Intermittentes, easque depellat, in quantum Fermenti febrilis falso-acidi morbosam crasim invertit, & ad novos motus febriles excitandos impotentem reddit, totamque vim suam exerit intra ventriculum (quem nullo pacto irritat, aut lædit, sed præ amore suo potius roborat) parum vero, aut nihil operatur in aliis locis extra ventriculum, ut modo conjicit Vir idem Cl. profecto nescio, quo pacto ea per modum operandi tam blandum, tamque tutum, cujusmodi est simplex immutatio Crasis Fermenti febrilis ventriculo inexistens, possit de tot noxis alibi recensitis suspecta reddi, ac dici sanguinem figere, viscerumque Obstructiones, & Cachexias inducere; cum ad loca extra Ventriculum sita non extendatur, ex ejusdem Viri Cl. effato, illius activitas.

(c) (Primo Periodica, postea Continua &c.) Quotiescumque Febris primo Intermittens, mox Continua recenter facta (de illa enim quæ continuitatem essentialem adeptam jam sit, mihi sermo non est) quotiescumque, inquam, Febris hujusmodi post assumptam dosim congruam Chinæ Chinæ, ad plures adhuc dies persistet, & tantum paulatim solvatur; ultro concedo, nec quicquam admirandi contingere in curatione illius hoc pacto peracta, nec Chinam Chinam mereri, ut illi adscribatur sanationis gloria, tamquam iners, & effocata ea fuerit; quemadmodum pluries proxi in Tractatu meo, videlicet pag. 247. 266. 280. & 281. Ast in hisce Febribus, continue quidem (ut nuper agebat ex Sylvio Cl. Simonius) Ægrum vexantibus, sed non ideo vere Continuis; in quibus nempe viget adhuc primæva Intermittentium conditio, ipsumque adhuc prævalet Periodicarum speciale Fermentum, etsi paroxysmorum confusio veram continuitatem simulet; in hi-

scie inquam Febribus, sive mortem proximam, ratione cujusdam adjuncti perniciosi Symptomatis; sive acutam, malignamve metamorphosim, hinc & mortem quoque, seriuscule saltem, minitantibus, exhibitio, ut decet pro varia casuum exigentia, Peruviano Cortice, non paulatim, sed illico, nempe intra biduum, aut triduum succedit salus, æque ac fit in veris Intermittentibus, ut late dixi in responsione ad §. 33. lit. c.

Id autem evenit (ut me rursus nonnihil explicem) quia in istiusmodi febribus per accedens tantum, hoc est per productiones, aut intempestivas renovationes, & communicationes paroxysmorum Continuis redditus, non fermentum quoddam sanguini ingentum, quod Cortici refractarium est, peccat, ut in Continuis ab origine talibus; sed illud tantummodo, quod eidem sanguini per crebras, & repetitas vices aliunde accedit, nec tamen qualibet vice integre absumitur, sed secundum quasdam sui portiones haudquaquam subactas paulatim in ipso cruore contubernalis agit radices, minime tamen indigenas; unde assidua, sed præter ordinem incidens, febrium protractio. Hujusmodi idcirco radices nondum firmæ, sive istæ fermenti extranei reliquæ sensim aggestæ, haud difficulter evelluntur ope Corticis, etsi fortasse in illas non immediate amplius agat ipsemet Cortex, sed solum mediate, quatenus nempe suppetias, unde alimentum trahunt, & quo per interceptionem paroxysmorum sublato arescunt illæ, omnino prohibet, arcet, ac destruit: adeoque consecutione quadam ipsam febrium etiam exitialium fortuitam continuitatem quam cito, ac plane admirabiliter delet, ut fuse, satisque, ut reor, dilucide explicare hæc omnia conatus sum pluribus in locis Therapeut. meæ, præsertim Cap. 6. & 8. Lib. 1. Cap. 3. Lib. 5. & alibi.

Quod si miranda hæc non observavit Cl. Auctor; neque mirum mihi, ea non fuisse illi observata: si enim in saniori ætate nullo pacto in Febribus quancunque continuitatem adeptis, exhibuit unquam Peruvianum Corticem; in juvenili vero nondum mos invaluerat, præsertim apud nos, uti Febrisfugo hujusmodi, aut hisce casibus aut hisce modis; quandonam quæto potuit ille quicquam admirandi observare in hac materia? Si tamen non observavit, aut se observasse non meminit, ne in Curationibus quidem eo mihi socio absolutis; id saltem facile poterat in Historiis meis observare, toto ferme Libro quarto descriptis, ipsosque restitutos Ægrotantes etiamnum bene valentes interrogando pro libito, de citissima illorum post assumptionem Corticis sanitate acquisita, ore ipso tenus certior fieri.

S. XLVII.

DUM hæc ad Te scriberem (a) *allata est mihi Epistola*, quæ funestum casum Comitum Torricini, Serenissimi Ducis Guastallæ Ministri, referebat. Vir iste parva febre laborare cœpit, ut vix annotationem sensibilem haberet; modico Cassiæ a Medico familiari purgatus est, ac alterantibus ad universalem purgationem disponebatur. Medicus alter majoris autoritatis accessit, qui Chinam Chinam proposuit, ut ægrum ad solitum ministerium, quam primum remitteret, reposuit alter sibi non satis tutum videri impurgato Corpore hanc febrem velle abolere, sed prævaluit consilium, quod citam sanationem pollicebatur. Exhibita China China, modo in tota substantia, modo in vino infusa, sed parum fausto successu, augebatur enim febris in dies, facta manifeste continua, sed die 20. nequitiam suam aperte prodidit: vocati illico e vicinis regionibus alii Medici, sed Vir ille inter Medicorum controversias misere oppetiit. Casus hujusmodi, hic & illic identidem occurrentes, (b) *sive ob remedium* improprium usum, sive ob ejusdem occultam malitiam, in causa sunt, ut Peruvianus Cortex a Doctis Scriptoribus, veluti (c) *Vvilliso, Ettmullero*, titulis parum honorificis vocitetur.

(a) (*Allata est mihi &c.*) **U**T Mutinam corripit Cl. noster Auctor, Guastallam plectit; parcitque nemini, ne parcat Cortici. Mihi quoque allata fuit haud absimilis Epistola, funestum videlicet eundem eventum apportans, data sub die 17. Novembris anni 1713., octo nempe vix elapsis diebus ab obitu Nob. illius Viri. Annexæ insuper aderat historia Morbi, quotidianum tum Febris, tum Curæ progressum describens, & quatuor Assidentium Medicorum nomine firmata: quæ quidem in pluribus non exigui ponderis circumstantiis discrepat a narratione summaria Viri Cl. Meum non est hic inquirere (mihi etenim, etsi super hac ipsa re expresse requisito, semper a munere Judicis abstinendum duxi) meum, inquam, non est inquirere solerti indagine intimam naturam, aut speciem illius Febris, neque accidentia omnia eam concomitantia, quæ oblationi Corticis ansam, ut reor, rationalem præbuere. Hujusmodi enim examine minime prævio, culpa semper vacare dixerim Corticem etiam inutiliter oblatum; quin & præscribentes Medicos, qui auxilium suapte natura tutum, quamvis incassum (ut per sæpe aliis remediis adhibitis fieri solet) rationabiliter tamen tentaverit, præeunte Mortono, aliisque Scriptoribus, præsertim in circumstantiis prævisi forsan exitus, cæteroqui etiam funesti: quæ de re Apologeticam propediem edendam esse ab iisdem curantibus Medicis, vel eorum saltem nonnullis, Responsum ad hæc ipsa Cl. Ramazzini objecta, haud obscure subaudio. Quæ

cum ita sint, nequeo non admirari in Cl. Auctore rem confidentiæ, & animositatis plenam dum ipsum tam lubrice, tamque præcipiti lapsu irruere intueor in damnatorium illud judicium suum adversus Viros illos egregios curatione functos, quos aperte redarguere videtur imperitiæ, aut ignorantie: quasi ex ipsa Corticis oblatione mors Ægrotantis emerlerit, nempe, *vel ob remedium*, ut subdit in contextu, *improprium usum*; en imperitia Praxeos; *vel ob occultam ejusdem malitiam*: en ignorantia Botanices; vi cujus eos fefellit *occulta malitia* Peruvianæ Plantæ, Cl. Auctori, quippe doctiori apprimere nota.

At (bone Deus!) culpam equidem quandoque solet de morte Ægrotantium, etsi sæpius etiam immerito, Remedium aliquod ex se tumultuosum, & magnum, videlicet in corpora nostra sensibilibus, ac fortiter agens. V. G. Purgatio, aut Venæ sectio, tunc cum Æger, cæteroqui haud multum graviter habens, statim a Purgatione, aut Venæ sectione ruit in præceps ac moritur. sed cum ab assumpto remedio nullam molestiam, auturbationem sensibilem inferente, morbus stadium suum ad plures, & plures dies promovere absolvit, donec Ægrum sensim tabescentem conficiat, ut in casu, de quo agitur; magna profecto confidentia est asserere, ejusmodi remedii culpa Ægrum periisse: quasi, ut agebam in Therapeut. mea, idem sit mori post assumptum, imò longe post assumptum, ac propter assumptum remedium.

Cœpit autem hic offerri China China ia sub.

substantia ad drachmam tantum nona morbi die: cum scilicet Febris jam sensibilibiter ingravesceret, adeo ut vereretur Medici, ne o-neri diutius ferendo par esset Ægrotus; im-positumque terminum remedio in substantia o-blato dies duodecima. Substituta equidem fuit die 13. tinctura ejusdem Chinæ Chinæ; sed & hæc statim omissa. Interim circa undecimam Febris mitescere visa fuerat, apparentibus in urina coctionis signis; itaut in fine duodeci-mæ Medicus novissime superaccitus Ægrum a Febre immunem asseruerit. Subinde tamen sensim recruduit morbus, qui vigesima tan-dem die Patientem gravi senio, laboribusque confectum sustulit.

Hæc omnia me docuit recensita curantium Medicorum *omnium* Relatio. Cur igitur len-tus, ac serior Ægrotantis interitus Cortici im-puratur antea exhibitio, cum eidem Cortici recenter oblato non adscribatur unquam, me quoque consentiente, lenta, seriorque sanatio? Cur illi potius hæc culpa tribuitur, quam Man-næ (fuit enim *Manna* oblata, non *Cassia*) vel sanguinis missioni, aut omissioni illius, quoniam de hoc præsidio Narratio silet, vel Confectionibus, aut Elixiribus calidioribus, vel Bezoartico Lapidī, vel Vino, vel Aquæ, quorum utrumque controvertebatur, vel aliis omnibus, quæ usui fuere, infontibusquidem, ut reor, singulis; sed jure potiori a rigido quopiam Censore culpabilibus? Memini me dixisse alias, Corticem Peruvianum tunc so-lum forsan obesse posse, cum luas exeret vi-res, & Febrem sistit, sed *depuratricem*; quam nempe satius esset protrahi diutius. At cum Febrem nequit sistere, ut nequivit hoc casu, cur eam dicamus deteriorem fecisse? Anne meliorem fecisset, quæ Chinæ Chinæ in aug-mento morbi, absentibus coctionis signis, & tendente ad urinæ vias excretorum motu, præferebatur, aut illi præmittenda propone-batur nova purgatio? Minime gentium certe. Cortex ergo nec Febrem, nec Ægrum sustu-lit. Si Febrem fugasset, Cl. Auctor *illam o-ptasset rursus, sed fortiozem, remedii loco*. Non fugavit, nec prohibuit, quin paulo post for-tior fieret. Voti ergo compos abunde factus, quid Cortici irascitur, qui & Cardiacis, & Be-zoarticis, & Febrifugis Veterum, & Febri ipsi medicatrici locum, ac tempus de more ad curationem sufficiens concessit, forsan & impetravit?

Hæc contingere dum scriberet Vir Clarissi-mus: dum autem ipse hæc rescriberem; imo potius dum anceps adhuc hærerem, an scri-pta hæc ante spatium trimestre jam condita promulgarem, *allata est mihi Epistola*, quæ calum, nedum periculolum, sed & præcipi-tem D. Augustini Tomasi, Plebis Massæ Fi-nalensis Archipresbyteri referebat. Vir iste die 21. Junii 1715. Tertianæ Febre laborare coe-pit, quæ primo accessu *vix sensibilem frigo-ris annotationem habuit*, eademque penitus caruit accessibus subsequenter. Tertio pa-rosyismo brevem, quam antea præsetulerat,

appyrexiam amisit, continua duplex jam red-dita, cum anxietate, & inquietudine maxima, siti inextinguibili, lingua scabra, urina crocea; crassa, pauca, & lixiviali; usque tamen pe-riodum servans, exacerbationemque, ac re-missionem, quantumvis obcurissimam. Ad-monitus ego, ut supra, per literas D. Mo-randi Medici curantis de periculo Decumben-tis Viri mihi conjunctissimi, illuc confestim transferor die 29. ejusdem mensis, hora ipsa invadentis, seu potius recrudescentis quinti pa-rosyismi.

Tam gravis fuit hujusmodi exacerbatio, ut inde vita Ægrotantis in manifestum discrimen fuerit adducta: siquidem præter Symptomata prænarrata supervenit sudor circa brachia, col-lum, & frontem subfrigidus, copiosus, vires-que lumme dejiciens, qui licet ad femora tandem nonnihil pertingeret; nihilominus Fe-brem quam minimum levabat. Pulsus tunc temporis parvus factus est, & inæqualis, res-piratio anhelosa, urina ferme nulla, subortus-que tandem Singultus. Priusquam tamen is patenter se proderet, quod mox contigit Cor-ticis Peruviani drachmas tres ex Aqua Card. b. potandas exhibui hora quinta pomeridia-na. Sex horis elapsis, mæctio copia insignis, colore vero, & consistentia laudabilis subse-cuta est; quod animum addidit ad duas ite-rum drachmas ejusdem Corticis statim ex Vi-no tenuiore offerendas; horas nempe noctis tertia. Mane hora undecima, nova drachma oblata est pariter ex Vino tenui; & hora vi-gesima, alia iterum drachma: tandemque, post administratum Eucharisticum Sacramen-tum, consimilis alia mane diluculo sequenti die, quæ majoris afflictionis dies esse debue-rat. Sed dum in usum duceretur remedium, res omnes horridam, quam præsetulerant, faciem adeo insigniter mutavere, ut intra tri-duum, ea scilicet ipsa die, qua id futurum prædixeram, Febris abierit, critica simul e-rumpente urinæ copia. Repetitum est nihil-ominus, post biduum vacationis omnimo-dæ, idem Febrifugum ad præcautionem, seu (si dicere liceat sine Cl. Auctoris stoma-cho) ad *prophylaxim*, quandoquidem om-nis jam Febris evanuerat; primo quidem ad drachmas duas, die tertia Julii; postmodum ad drachmam tantum, duobus subsequen-tibus diebus: tandemque, interjecto octo die-rum spatio, rursus oblatum est Remedium ad drachmas duas die 15. ejusdem mensis, deinde ad Semidrachmam per quatuor dies successivos. Atque ita consumptis trium heb-domadarum curriculo unciis duabus Chinæ Chinæ, Æger, tum statim ab omni Febre liberatus est, tum paulatim ab omni relapso præservatus.

Cuncta hæc testari possunt Viri Docti, & ingenui Finalenses Medici, D. nempe Mo-randus curans, & D. Manfredus, qui pro sua humanitate me ibidem invisit officii cau-sa, ipsumque Ægrotantem gravissime habentem, socio sibi adjuncto D. Ignatio de Gros,

Grossi, Viro nedum literato, & pluribus nominibus spectabili: sed & Medicinæ Theoriciæ, ac Practicæ haud parum gnaro. An Scriptis Cl. Ramazzini circa historiam Comitum Torricini calculum facile sine addituri unanimes Guastallenses Medici, ut mea circa hunc Calum asserta prompte roboraturi sunt, si res exigat, Finalenses; non longa, ut reor, dies ostendet.

(b) (Sive ob remediis &c.) Hic pedetentim quaeso. Duplex hæc fovea, - Sive ob remediis improprium usum, sive ob ejusdem oculi malitiam, -- eo non est, ut uno saltu queat tam facile transigi: distant enim non parum hæc duo ab invicem. Oportet ergo omnino distinguere inter *malum usum*, & *malam occulte naturam*. Primum, quod ex præscriptoris imperitia procedit, conceditur obesse posse; debitis tamen additis limitationibus, ut pluries effatus sum. Secundum gratis omnino, etsi dubitative, hic prolatum, minime admittitur: nec nisi cum aliquo propriæ existimationis, ac ingenuitatis detrimento, potest quisquam viriliter asserere, quod clam, & occulte noceat id, quod evidenter, etiam quandoque cum minus apposite usurpatur, prodest. Innocentiam intrinsecam Chinæ Chinæ satis me probasse puto toto ferme Libro primo Therapeutices meæ. Sed & post eam editam sancte testari possum, me in nonnullis casibus plane incurabilibus Morborum quorundam, non febrilium quidem, sed periodo nihilominus aliqua recurrentium, aut recrudescentium, præsertim de genere convulsivo) experiendi causa quod a pluribus Classicis Autoribus suaderetur (etsi mihi minus credulo minus pariter probaretur) præscripsisse Corticem Peruvianum ad plures dies quotidie, modo ad drachmas duas, modo ad sesquidrachmam, modo ad drachmam, aut semidrachmam; ita ut tractu temporis modici, puta duarum hebdomadarum, consumptæ fuerint uncie duæ, aut tres ejusdem Corticis; nihilque incommodi, aut damni Aegrotantes hujusmodi fuisse passos, etsi fuerint imbecilles, consumpti, & ad marasmodum usque perducti: imo potius eorum nonnullos, non omnes, insignem, & immediatam opem reportasse præter ipsam expectationem meam. Et quamvis, fateor, haud diuturnum fuerit levamen istiusmodi, cæteroqui consuetum; deinceps tamen longe levior, & tolerabilior evasit consueta morbi recrudescencia: eaque ipsa, cum recurreret, novo semper usu Corticis mitescibat.

Quid simile pluries contigit D. Comitissa Barbara de Stofis, cujus infrequentem æque ac diuturnam ægriitudinem hic per transennam innuere, haud inopportunitum crediderim. Laboravit hæc ad duos annos, nec dum tamen laborare desit peculiari quodam convulsivo Asthmate, cujus paroxysmus statim horis quotidie a prandio recurrebat, per

Respons. ad Torri Ramazz.

octo circiter horas ferociter perseverans, cum ferina, siccaque tussi, interceptione loquelæ omnimoda, contractis digitis, convulsis oculis, tenuique, brevi, ac interciso ducto, erecta licet perpetuo cervice, difficulter spirare. In vigore paroxysmi attonita, & ferme immobilis evadebat, post ejusdem paroxysmi solutionem qualemcumque actorum circa eam immemor, quippe omni fere sensu tunc destituta. Macilentia proinde reddita erat insigniter (præter morem obesi cæteroqui plurimum habitus sui) quo ad partes omnes supra abdomen, cum articulorum dolore, ac duritie, imo & osium pectoris nonnullorum distorsione inæquali; tumida æque insigniter, ut assolent leucophlegmatia affecti, quo ad inferiores. A solo ferme usu Corticis admodum liberali, cum amplius par non esset ferendis paroxysmis, in ipso mortis agone illam constituere sæpe visis, auxilium præsentaneum incantamenti ad instar, ut Galenus loqui consueverat, retulit ea non semel. Redibat tamen, sed admodum mitior, post modicum temporis morbus, irrita remedii repetitione, a cuius usu propterea, cessante sensim insimul occasione, congruo pacto aliis quoque remediis loco, jam dudum cessavit; eo usura tantum in majoribus: si forte redirent, angustius. Nunc temporis, in statu licet valetudinario versetur jugiter, atque nonnihil ægrius sit illi ad vespertas quo ad tussim, & quo ad spirandi modum, nec nisi elata cervice queat decumbere in lecto, & quidem ad aliquot tantum horas; illam tamen, quantumvis adhuc excarnem, sed in artubus pariter inferioribus talem, nec amplius tumidam, revixisse dicunt quotquot laborantem videre: quod & ipsa late fateatur testaturque cunctis domi, & non raro extra, matutino tamen tempore, ac festo quoque die, illam invisentibus. Sic citra omnem noxam, imo non citra levamea evidens in circumstantiis adeo difficilibus liberaliter usurpatus est Cortex: ut si eam exuberantem hujusce remedii consumptionem, quam in nonnullis Europæ provinciis fieri notum est absque eo quod ulla, quod sciamus, reclamet insignis, quæque famam excitet adversam, experientia.

Et ne longe ab hac Urbe recedam, recens aliud hic prostat exemplum in Sene jam ferme nonagenario, D. Sebastiano de Gherardis, qui ante biennium Quartana Febre correptus epoto Peruviano Cortice, brevi, & facile sanatus est. Admiratus ille hujusmodi Pharmacotheson, fronte sua deinceps, & absque Medici præscripto, identidem cepit idem remedium assumere: quo in hanc usque diem (parum abest, quin assidue) usus, & in posterum constanter, ut asserit, semper usus, firmiorem

Ff

sibi

sibi suadet se comparasse, & posthac comparatum valetudinem. Tantum abest, ut noxam ullam ex *occulta*, quam meruit Vir Clariss. illius *malitia* perferat. Noxa igitur omnis, quæ huic Febrifugo possit attribui, sola erit Februm *immatura* suppressio; quas si ideo nunquam suppressendas velit, nisi cum periculum, ne anceps quidem, sed certum, & inevitabile imminet, parum refert: neque enim quicquam plus a Medico exegerim ex debito officii sui, etsi quid amplius consulam ex abundanti cautela.

Huiusmodi ergo est, quam hucusque sum perlecutus, & quæ toties objicitur Peruvia. nī Corticis *malitia occulta*, & *perniciosa noxa*. Sed abigatur tandem musca hæc importuna,

*Qua quamvis de pelle Viri sit saepe repulsa:
Assultat morsura tamen,*

ut cecinit Homerus; turpisque demum hæc, & malitiam habens minime *occulta* (loquor de malitia physica, nempe de falsitate, non de morali) diluatur obiectio, paritate ineluctabili adducta, sitque iudicium apud ipsos Peruviani Corticis Obstrictatores. Eia, sit hoc Febrifugum, vel possit esse *noxium*, tum ob *improprium usum*, tum ob *occultam* simul *malitiam*, credaturque illi inesse hæc ipsa malitia, & hæc noxa, quæ nobis *occulta* est, cum vere nulla sit, solisque forsan appareat Adversantibus. Quid inde? Illam certe non semper exerit; mille enim saltem homines in una hac Urbe, quæ Criticæ huius Dissertationis subiectum est, & ubi a duodecim annis præsertim, Deo dante, perfectissima, & inculcata viget universalis salubritas; mille inquam ad minus homines in una hac Urbe videre est, ex variis Febris periodicis, a variis item Medicis una China China curatos, modo a duobus, modo a septem, modo a quindecim, modo a viginti retro annis; & quidem diversi inter se se temperamenti, ætatis, & sexus, omnes vero etiamnum penitus incolumes: pluresque etiam illorum ab ea curatione nullo amplius morbo tentatos: argumento satis firmo, & cuicumque doctum interroganti facile obvio, quod remedium istud sæpe sæpius *occultam*, quam dicitur habere, *malitiam*, non exerit; imo quod illam (datis etiam vanis probationibus ex adverso allatis) exerit rarissime, si a septem lustris in hanc usque diem Clariss. Ramazzinus, omnia callens huiusce Civitatis in hac materia, vix sex, aut septem fallacissimos Casus, minus, ut autumat, felices, novit colligere, aut expiscari; sed ea sorte, qua quis Anguillas prehenas sibi a manibus præ lubricitate elabi mox videt. Ergo, infero (etsi paritas hæc sit prorsus injuria Chinæ Chinæ longe magis infanti) infero inquam: ergo ad summum noxia est

China China, & ob *improprium usum*, & ob *occultam malitiam*, solummodo ut noxia sunt & propter *improprium usum*, & propter *malitiam occultam*, seu majoris patientem, inter Chirurgica quidem Remedia *Vena sectio*, inter Pharmaceutica vero *Purgatio*; imo & præter hæc, *Narcotica* omnia, *Diaphoretica* vere talia &c. ut & inter extrinsecus apposita, *Vesicantia*, *Causiæ* &c. Equis enim tam perficatar frontis erit ulpiam professor Medicus, qui hæc audeat inficari, & Chinam Chinam hisce remediis magis suspectam, aut periculosam asserere?

Si liceret subducere calculum Ægiotantium omnium, quibus obsuit Venæ sectio, & Purgatio, remedia adeo decantata, sed in Morbis quibusdam, præsertim Acutis, adeo controversa, puta in Variolis, in Febris Peticularibus, & tot aliis, ubi agitur immediate de Corio humano; præponderetne, quæso, ratione inita, illorum clades, quos Chirurghi Phlebotomom, vel Crater Pharmacopolæ, vel etiam obductus auro soporifer Bolus de medio iustulere; an eorum, quos China China inique dicitur interemisse? Certe pauci occumbunt, quibus ægiotantibus præscripta non fuerit Venæ sectio, aut Purgatio, quamvis sæpiissime non ob id vere obierint; nonnumquam tamen ob id ipsum quoque. Paucos vero ex iis interire observamus, quibus China China exhibetur; nec unquam profecto ob eam alutram. Pater hoc satis ex Therapeutice mea, in qua candide eorum historias exposui, qui toto Viræ meæ decursu in difficillimis jam, gravissimisque circumstantiis positi, eoque remedio, frustra illud me præscribente, tractati obiere, cum contra mille subiecterim feliciter eodem sanatos in circumstantiis facilibus: paterque adhuc magis ex Dissertatione ipsius Clar. Ramazzini, tot propitiis casibus a me allatis nil in ea valentis reponere; res enim ipsa loquitur: tam paucos vero, quodque magis refert, tam vanos adversi exitus oppositis. Cur ergo uni Cortici imputabitur mors paucorum gravissime certe iam habentium; non ita vero Phlebotomiæ, Purgationi, aut Narcosi mors innumerorum sæpe non tam graviter affectorum? Sed infaustos eventus, quos peperit *Phlebotomia*, aut *Purgatio*, propter assuetudinem *sine rumore terra obregit*.

Anne vero, ob fortuitos huiusmodi funestos casus, contra Cathartica, Venæ sectionem, Opium &c. Investigæ acerbiores erunt ejaculandæ, quam contra Pilonem, Verrem, aut Caulinam vibravit Cicero? Et tamen non longe ablimiles in hac Dissertatione vibrantur contra Corticem Peruvianum; qui nihilominus (etiam si tractu temporis illum nocere posse pertinaciter quispian contendat) prodest certe statim ac usurpatur:

zur: cum ex aduerso Phlebotomia, & Purgatio, quæ ex Claris. Auctore *humani corporis machinam infirmant potius quam confirmant*, statim certo debilitent; sique in ancipiti semper, an in posterum sint profutura. Quocumque ergo modo noxia dicatur, aut suspecta China China; cum tamen semper minus noxia, & suspecta illa sit, aut saltem non magis, quam Purgatio, & Venæ sectio; sique ea sæpius, atque etiam magis, quam Purgatio, & Venæ sectio proficua (Febres enim quamplurimas perniciosas sæpiissime sanat, quas minime novit sanare Catharsis, aut phlebotomia) eadem saltem fiducia, imo longe maiore, debet illa in usum posse revocari, ac revocantur quotidie, secundum rationem quidem, atque ut plurimum citra dissidium, celeberrima illa duo, & alia quævis methodica Artis præsidia.

(c) (Villifio, Ettmullero &c.) Quam decent, quam candide virtutem febrifugam, utilitatemque Peruviani Corticis a septem jam lustis fallus sit Ettmullerus pluribus in locis (pro ratione saltem eorum temporum, & proprii usus non adhuc plane completi) vidimus nuper §. 35. Quæstatio illius alicubi nonnulla; tum ob suspensionem *intempestivæ* oblationis, ac præcise eo quia minus tuto offeratur remedium *invadente*, quam *recedente* Accessione; tum ob metum recursus Februm, ignorata posteriorum temporum methodo tunc vere frequentioris: condonanda penitus Ætati, Tempori, Regioni, & Consuetudini haud satis liberaliter introductæ.

Quam vero favorabiliter de eodem Cortice Villifius scriplerit, etsi ante annos abhinc quadraginta desierit vivere, non est cur per extensum referam, cum non paucos illius textus, ab Erasmo Bartholino, & Theophilo Boneto §. 43. lit. f. in laudem ejusdem

Corticis citatos, nuper viderimus. Revera nullus forsitan Scriptor primis illis temporibus æquius sensit de hujusmodi febrifugo, quam Thomas Villis, unicum tantummodo Februm reditum, quem nondum inhibere quis norat, hic illic obtrudens. Interim tamen apertis notis testatur Lib. 6. de Febris, illud esse *unicum adhuc repertum Febris Quartana alexiterion*; quod nimirum ipsius, *aliarumque Intermittentium paroxysmos, saltem pro tempore, inhibet &c.* quod fere in omnibus paroxysmos tollit &c. ita ut vix unus e centum hoc remedium incassum tentarit &c. quod non tantum in Febre Quartana, verum in aliis Intermittentium Speciebus, quibuscumque nimirum apyrexia quadam intercedit, cum fructu adhibetur &c. quod in quibusdam valde imbecillis, & lecto affixis sine prævia pharmacia solitarie sumptum effectus laudabiles procuravit &c. quod denique usi non pauci Quartana laborantes, alacres, & viridi ad negotia quævis expediti degabant, cum secus enervés, & pallidi in languorem, & vitiosum corporis habitum redigerentur: in quem vitiosum corporis habitum hodie redigi eos autumat noster Auctor, qui hoc febrifugo in iisdem Quartanis utuntur. Quod si ergo, ut aiebam paulo ante, tum Villifius, tum Ettmullerus de Februm recursu perpetuo suspicantes, hujusmodi nihilominus curationem, tunc temporis veluti palliativam ab ipsis creditam, non modo non respuebant, sed adnitebant libenter, & laudibus prosequiebantur, ubi tantum morbi diuturnitas, fracta vires, appetitus dejectus, & id genus alia idipsum suassent; quanto libentius hodie, si essent in vivis, ipsius febrifugi usum feliciorum admitterent ad Febres, tam *intermittentes*, rum *subcontinuas*, vel *Malignantes*, vel jam *Malignas*, & *perniciales*, nullaque alia tandem arte, aliove remedio sanabiles?

§. XLVIII.

(a) **S**ed ex his, quæ hæcenus de Peruviano Cortice diximus, nolim quis inferat, velle me ex albo Medicaminum Chinam expungere; absit hoc, habeat suos usus remedium istud, beneficium quod afferre potest, ab illo excipiamus, & malo, quod interdum ex illo consequitur, bene uti discamus; periti Nautæ ventis etiam adversis aliquando portum fortiter occupare norunt. Illius usus sit qualis est Opii, quod magnum est dolorum sedativum: in doloribus nephriticis, colicis, podagricis, aliisque similibus singulare beneficium ab Opiatis habemus, non quod morbi causam tollant, sed quia gravia symptomata compescant, vigilias scilicet contumaces, & spirituum dissipationem, interim reparatis per somnum viribus, morbi causa auferenda propriis remediis. At quia scimus, quod ubi vis Opii expiravit, redi-

turos pristinos dolores, an rursus altera die repetenda opiata ad prophylaxim? Nemo prudens Medicus id aget, sed ægro petenti, & instanti denuo idem remedium offerri, reluctabitur, ne morbi causam figat, & contumaciorem reddat, Opiata enim ea cautione sunt exhibenda, ut e somno excitare possimus, quem obdormire volumus. Mehercle si papaveris virtus nobis ignota esset, aut Plantam hujusmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur succus concretus, ejus grana tria vel quatuor paucarum horarum spacio dolores quoscunque gravissimos sedarent, ut post aliquem somnum ad analgyssiam devenirent, majori certe admirationi esset talis planta, ex qua haberetur tantarum virium succus, quam Cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præsentem febrem non tollit, sed eam quæ altera die erat reditura. Sicuti ergo composita ex Opio a prudenti Medico non exhibentur in vehementia dolorum, nisi ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, ita ut diximus, ad eundem finem obtinendum admittendus, & laudandus Chinæ Chinæ usus in febribus præsertim intervallatis. (b) *Ast quotidie*, ac plures in die larga dosi, ut istuc fieri solet, in febribus, quæ maligni aliquid præferant, amaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infusæ, miserum ægrum conficere, (c) *id est quod periculosum*, & omnino empiricum existimo.

(a) (Sed ex his &c.) **P**ost præmissam Rhetoricam Præfationem, concludit tandem medice Clar. Auctor, omnem usum Chinæ Chinæ, cujus dosim taxavit jam §. 8. ad drach. unam, vel duas, ad unicam quoque oblationem restringi debere: neque repetendum esse ad prophylaxim remedium; quemadmodum sedatis per Opium doloribus, altera die rursus repetenda non sunt ad prophylaxim Opiata. Hac occasione virtutem ejusdem Opii admirabiliorem, & præstantiorem prædicat, ac sit Chinæ Chinæ virtus; cum tamen §. 4. virtutem Opii tantummodo ephemeram dixerit; *beneficium vero China China non tam paucis diebus claudi*. Insuper haud ignotam hic nobis supponit virtutem Opii, quippe *Europei* Papaveris sobolem; ignotam vero virtutem Chinæ Chinæ, quippe Plantæ *Americanae*; cum tamen æque ignotus, aut controversus sit modus, quo agit Opium, ac modus, quo agit China China; & æque notum sit, Chinæ Chinæ virtutem esse Febrifugam, ac esse narcoticam Opii virtutem. Hæc quidem leviora sunt; sed sibi de more contraria. Contrarium nihilominus huic assertioni de non repetendo ad prophylaxim Febrifugo magis est, quod Orat. 3. Jatrici Argum. docuit idem Cl. Auctor, ut in Collatione Textuum lit. K. L. M. ubi nempe longe meliorem factam esse ait *Februm doArinam*, illasque curandi methodum, postquam hujus Febrifugi usus innotuit: nec semel tantum, ut olim, sed plures ad dies il-

lud exhiberi ceptum, donec febrile miasma sit penitus exantlatum. Sed tunc cum ita scripsit, annum licet agens 75. & *Dogmata hac Theorica, & Practica studiosa suggerens Juventuti*, in juvenili tamen adhuc ætate forsan & semetipsum constitutum dicit; quo tempore *Chinam Chinam*, ut alibi vidimus, habebat in magno pretio, & in eam affectu suo nimis effuse ferebatur. Missa ergo faciamus, & ut fructus immaturos præfervidæ juventutis seponamus quæcumque favens *Persuviano Febrifugo* scripsit ille ad annum usque 79. ætatis suæ; sitque nobis hæc ultima Dissertatio Prototypus unicus opinionis acceptabilioris Viri Cl. in hac materia.

Inquit itaque ille in hoc Paragrapho, *laudandum, & admittendum esse China China usum in Febribus præsertim intervallatis, dummodo ea Opii more semel oblata non repetatur ad prophylaxim; sed tantum ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, unica vice usurpatur*. Sed neque hoc sufficit: alia namque ad rectum illius usum requiritur necessaria conditio ex paragrapho 27. depromenda; ut scilicet Medicus, priusquam *dolosum* istud Febrifugum præscribat ad intervallum illud temporis obtinendum, certitudinem habeat, vel eam sibi compareret, de novo post aliquot dies Febris reditu, alias gravissime erraret. *Hic nimirum Medicorum est error* (scripsit ille antedicto §. 27.) *ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant* (in hunc autem solum finem licere Chinam Chinam præscribere con-

tendit ille in tota Dissertatione , ut vidimus , & paulo infra videbimus) ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant , interdum eludantur , Febre amplius non redeunte , sed (en damnum gravissimum) tacite corpus depascente . Id sibi quondam in Nobili Virgine , quæ nonnisi ægre , ac serio a diutino morbo convalescit , contigisse refert §. 26. subdens statim citato §. 27. hæc verba . . . Non absimiles casus alias mihi contingere , ut me pœniteret hoc remedio usum fuisse .

Crediderim autem hæc , & similia illi contigisse eo tantum tempore , quo nimis effuse ferebatur affectu suo in Peruvianum Corticem : exinde tamen ita profecisse , ut in saniori aetate didicerit modum præscribendi remedium istud cum certitudine reditus Febris : secus , deficiente huiusmodi certitudine , caro nimis quis emere aggredere tur breves aliquot dierum inducias , si lubetset periculum , ne corpus tacite depasceret , Febre amplius non redeunte . Quod autem ita exinde profecerit Clariss. Auctor , ut nonnisi cum certitudine reditus Febris Chinam Chinam in saniori aetate præscriperit , palam faciunt hæc illius verba , ex §. 8. huc iterum revocata . . . In proventiori ergo aetate experientia edoctus , & observatis noxis a China China prognatis , cautius in illius usu processit , & medicari solum dosi præscripsi ad drachmam unam , vel duas in Febris intermittentibus , quando nimis protracta agros fatigarent ; in hunc præcipuum finem , ut aliquot dierum induciis impetratis ager recrearetur , & vires resumeret , non sine spe , imo cum certitudine (hic enim est cardo rei) Febrem redituram &c. Hæc mea est Methodus , qua in aetate saniori sum usus . Et ex hac Methodo , atque ex hoc dogmate colligo ego , cæteros Medicos , qui de futuro rursus Febris reditu certitudinem non habeant (cuiusmodi sunt quotquot in hoc Orbe sunt) etiam si semel tantum , & dosi unius , vel duarum drachmarum præscribant Peruvianum Corticem , adhuc eo remedio uti non posse sine trepidatione , & suspitione , ne corpora Ægrotantium tacite depascat Febre latens , nec in apertam flammam forsitan amplius eruptura .

Atque ut in epilogum hac occasione contrahatur universa Clariss. viri Sententia , et si scripserit ille §. 4. & in præfati confirmavit , se nec contemptui habere , nec parvi facere Peruvianum Corticem , utpote qui non vulgaris , commoda præstat in Medicina ; attamen sensim usum illius ad eas redigit angustias , ut tandem ferme penitus feriantem velit . Etenim , ut ordine recenseam , illum neque proficuum censet in Pueris , neque in Adolescentibus (en pars Virorum non infima) neque in Mulieribus (quæ medietatem saltem constituunt humani generis) præsertim vero Monialibus ,

Torti Respons. ad Ramazz.

nec in Puellis , quæ apud ipsas educantur , nec in Nobilibus , aut Potentibus Viris , multoque minus in Principibus . Item nec in Temperamentis Melancholicis , nec in Pituitosis , nec in Hominibus corpulentis , aut habitu præpingui præditis , nec in Regionibus humidis , aut aere crasso repletis , sicut nec Hyberno tempore , aut alia quavis Humida , Australi , ac Pluviosa Constitutione . His demum omnibus exclusis , unam tantum , vel duas ad summum illius drachmas concedit alicubi ; non quidem innoxie , sed minori damno usurpandas : at semel dumtaxat ; cavendo a repetitione remedii ; eaque tandem , ut modo annotavimus , salva conditione certitudinis de novo Febris reditu ; secus nonnisi cum damno , vel saltem nonnisi cum periculo exhiberentur . Adeoque (si velimus circa fucum sincere loqui) æque pro Februm curatione , ac pro earundem præcautione locum habere poterit , imo & debet , gravissimum effatum Viri Clariss. Paragrapho finali ab eodem prolatum ; videlicet . . . Consilium tandem magis sanum esse , remedium istud natura sua dolosum prorsus omittere . Hæc est germana Conclusio totius Operis , ut ex supradictis patet ; quantumvis Ex albo Medicaminum se minime expungere velle Peruvianum Corticem , hoc ipso Paragrapho profiteatur verbo tenus idem Clariss. Auctor .

Quod si revera aberat ab illius animo inauspicatum istud propositum , quemadmodum tam in præfati , quam in quarto Paragrapho abunde testatus est ; imo si Beneficium , quod China China potest asferre , ab eadem libenter est excepturus , & malo , quod interdum ex illa (sic ait ipse) consequitur , bene uti discere etiamnum satagit , ut in hoc contextu : cur postea beneficium istud , coarctato supra modum usu remedii ad nihilum redigit , & quæ largiore usum parta sunt experimenta felicia , tamquam male , aut temere parta contemnit ? Notum est , Artem Medicam conuevisse ex rebus , quæ nullius suapte natura sunt usus ; imo & ex deleteriis ipsis Venenis , industri præparationum , & correctionum magisterio salubria identidem medicamenta , quæ Dracones subinde mitigatos vocant , conficere , potius quam illa , etsi vel inutilia , vel absolute nocentia , plane rejicere . Si ergo Viri Clariss. cordi erat publica solum utilitas , ut sequenti Paragrapho late asserit , cur quæso medicamentum istud , magna saltem (quod negari nequit) ex parte saluberrimum , ea demum parte , qua noxium reputat , non est conatus ita præparare , atque corrigere , ut eum sine metu , & suspitione posset ad nosos saltem , si non etiam meliores usus adhiberi ? Atque ut ad peculiaris descendam ; censabatne Vir Clariss. Cortici huic certe Febrisfugo inesse ulterius vim

quamdam *figentem*, qua Obstructiones, & Cachexias tractu temporis posset inducere? Cur igitur hanc vim sibi notam præparatio-
ne aliqua delere non studuit, intacta Febrifuga, sibi, ut fatetur, ignota, adeoque secundum illius hypothesim a figente diversa? Si vero modum eam vim delendi non norat, cur saltem non docuit illam infringere per remedia, volatilitatem aliquam substantiæ Corticis impertiri apta, vel per aperientia peculiaria commissa, vel per huiusce generis alia?

Mehercule si isthæc addere, aut commiscere fortassis erubuit, vel huiusmodi correctionem tentare, ne Remedium suapte natura egregium temeritate videretur, memor eorum, quæ protulerat in Orat. Jatr. argum. ut in Collatione lit. E. F. G. nempe .. Solum Peruvianum Corticem, nobis *ta divina beneficentia munus concessum, sine alterius rei mixtura, in qualibet Regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugare, & exterminare, quamquam non desuerint, qui Hieron. hoc picon ex Arbore Vita decerptum temerare pertentaris Opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgo imponerent* .. si inquam ob hæc tam clara effata sua fortassis erubuit, Chinæ Chinæ correctionem per huiusmodi additamenta tentare, facile semetipsum excusare poterat titulo junioris ætatis; nonnisi enim, ut & nuper innui, 25. annum agebat, cum isthæc conscripsit. In proventiori ergo & saniori ultima ætate longe aliter sentiens, libere quoque poterat addere, & Orbi pandere quicquid *malitiam* remedii serius detectam valeret infringere. In hoc feracissimo Campo suam longe melius, & in maiorem proximi utilitatem poterat Minervam exercere; innocuisque experimentis sedulo institutis, docere nos usum Corticis saniores adhuc, atque certiores, aut, si ita libeat, etiam tutiores, potius quam hucusque reperi-
tum, tamque utiliter exercitum, in viso Abusus nomine falso traducere. Satiis namque fuisset, Remedium simpliciter bonum, etiam quadrantenus, ut modo auctum, imperfectum perficere, quam ex toto proscribere; imo & proscribere, quia nimis efficax, & bonum, nempe quia sæpe non ad *tempus tantum, sed perpetuo* valet Febrim depellere. Felicia venena Correctorem nata, Infelix Remedium ultra venena exulare iustum. Sed magis infelix hominum conditio, quos media China morti eripere nefas est in morbis exitalibus, ob metum superstitionis obstructionis; cum tamen, eodem metu minime obstante, liceat passim eodem remedio ex præscripto ipsius Cl. Auctoris, aliquot tantum dierum inducias impetrare in morbis benignioribus.

(b) (*Alt quotidie &c.*) Omne igitur crimen, admissio; & laudato per Cl. Auctorem China China usu pro virium reparatione, omne inquam crimen, si quod est, consistit in *larga dosi ejusdem China China, quotidie ac pluries in die in Febribus, qua maligni aliquid præferant, exhibita*; quasi ad libras consuescat illa præscribi (quod tamen liceret, ubi nulla alia prostraret salutis via) & quasi inter libras illius, & inter drachmas ad summum duas, quas semel tantum concedit Vir Clar. non detur medium. Alibi, nempe §. 30. & 33. magis determinate locutus ille, improbat *portionem China China ad uncias integras in Vino infusa pluries in die exhibitam*; quo nomine magis in Methodum Talbotii, vere Corticis uncias in copiosa Vini quantitate acervatim, cumulatimque infundentis animadverteret, quam in meam, vel in Mortoni, aut Sydenhamii Methodum, qui eam tantummodo, qua tunc uti opus est, Febrifugi dosim qualibet vice præscribitur. sed quemcumque petat sugillatio isthæc, vanus est ictus; ea siquidem, quæ subest æquivocatio, apud mulieres tantum, & imperitam plebeculam locum habere potest: non apud eos, qui sapiunt. Aliud est infundere in Vino, aliove liquore unciam integram, vel etiam uncias integras (si ita velit) Chinæ Chinæ, & pluries in die portionem debitam, ac modicam illius exhibere: aliud est, uncias easdem integras pluries in die; seu quolibet dosi propinare. Providus Pater Familias plures Vini Congios infundit in Dolio; illud tamen Familiæ distribuit solum ad Lagenas, & Corylas, ebrietatem cavens.

Huiusmodi tamen Methodum, qua nimis una, vel duæ Peruviani pulveris uncia, in phiala vino plena infusæ, partitis haustibus exhibentur, quæque in vulgaribus Casibus, & quandoque etiam in arduis, sed nonnihil lentioribus, haud inutiliter solet administrari, neque mihi, ut verum fatear, universaliter loquendo plane probatur, præsertim in Casibus præcipitis exitii: non quidem ob inanes hæc Viri Cl. declamationes, molem universam hyperbolice commensas; sed ob rationes, quas olim innui in Therapeut. mea; tum Lib. 1. cap. 7. tum Lib. 3. cap. 3. præsertim a pag. 146. ad pag. usque 148. Id enim est sæpe ad *sacram China China anchoram* vere nonnihil tumultuarie confugere, quod plurimi perpetuo hic illic faciunt exemplo Talbotii, & aliorum, quodque solis nihilominus Empiricis, aliisve parum expertis vix condonandum, dosi per vices quodammodo fortuita urentibus. Hinc namque identidem fit, ut tunc cum res magis urget, haud satis valida sit; nimis vero, cum minus res postulat, dosi remedii.

Hæc

Hæc ipsa dosis magis adhuc incerta redditur, & fortuita ex Muliercularum ut plurimum assidentium socordia, liquorem scilicet modo magis, modo minus turbidum (quicquid clamat Medicus) offerentium; adeoque remedii particulis modo magis, modo minus imprægnatum. Ex qua sola inæqualitate, inverso nonnunquam ordine instituta, cum labitur occasio præceps, periclitatur non raro, nonnunquam & perditur, quæ cæteroqui servari poterat, hominis vita; tumque incassum solummodo dicitur oblatum remedium, cum potius dici deberet oblatum & perperam. Medicus ergo Navis hujusce Palinurus, præscribat quoties, & prout opus est, dosim certam, certis quoque temporibus exhibendam, ea adhibita partitione inæquali, & industri, quæ morbi, & temporis exigentiæ respondeat, ut fusc Tyrones docui in Therapeut. mea eodem cap. 3. imo & 4. Libri 3.

Ad me igitur, Methodumque meam quod attinet, repeto quod centies dixi; nimirum selquiunciam circiter, vel uncias duas Chinæ Chinæ, spatio trium hebdomadarum epotas, pro curatione simul, & præservatione sufficere; sive sermo sit de *Subconsensu Malignantibus*, ubi lenior; sive de *Pernicioso Intermittentibus*, ubi validior requiritur Methodus. Licet enim in Tractatu meo, maxime vero in historiis, identidem de *Methodo validissima, de dosi liberali &c.* indehænte sermonem habeam; attamen non alia determinate uspiam legitur dosis, nec alia debet, aut potest intelligi, quam supra recensita. Id satis patet vel ipso *Indice* ejusdem Tractatus, ubi sub litera C. hæc præstant. *Curatio præsentanea Febris Perniciosa non minus exigit regulariter, quam drachmas sex Corticis, nec plus quam unciam unam, pag. 141. Integra vero, ac universalis Curatio duabus plus minus uncias perficitur, pag. 149.* Me legat ergo locis ibidem citatis curiosus quilibet, ac insuper etiam pag. 146. ipsiusmet Operis. Totum dosis augmentum penes me, in Casibus tamen solummodo urgentissimis, quando nimirum præ foribus mors est, altera die hominem interemptura, totum inquam augmentum dosis tunc consistit in prima oblatione, a futuro accessu magis remota; illam etenim ex quatuor ut plurimum drachmis Febrifugi constatam volo; & pluribus etiam, si minor; paucioribus, si major sit ab eodem paroxysmo distantia. Hoc facto curationis fundamento, rem totam per drachmas deinceps, ac mox etiam per semidrachmas absolvo, usquequo duæ circiter unciae pulveris, trium saltem hebdomadarum decursu, compleantur. Hac una Methodo sanati sunt, & ab Oris faucibus erepti *amaris China China portionibus*, minime vero confecti, quotquot in historiis retuli.

(c) (*Id est quod periculosum &c.*) Res periculosa profecto, & valde insalubris est mors. Amara pariter, etsi a Cratere dulci, & ab incruento Medici calamo illa proficilcatur, quocumque tandem modo ab eodem Medico conficiatur *Ægrotus miser*. Sed nec dulce sonat nostratum Medicorum auribus crebrum modulamen illius *isthæc*, quo Mutinæ ita de more fieri intonat Cl. Auctor, summa nobis confidentia crimen alienæ internecionis attribuens. Verum mittamus isthæc, & pacificum nunc Senem in veritatis gremio placide quiescentem sinamus. Hoc unum liceat reponere, *amaris China China portionibus non modo non confici Mutina miseros Ægrotantes*, seu, quod idem est, non modo Methodum meam revera nec periculosam esse, nec mere empiricam; sed potius mirum esse, quod ea tam confidenter, vel a Viro Cl. vel ab ejus Nepote abulus Relatore diffametur ut talis, & velut merx plane improba, cum nullam unquam quisquam eorum inde prognatam noxam me curante observavit. Sexies illis videre me contigit illam exercentem. Ter vidit Patruus, ut ex Therapeut. mea pag. 83. histor. 16. pag. 184. hist. 1. & pag. 250. histor. 1. Ter quoque vidit Nepos, ut pag. 181. histor. 11. pag. 192. histor. 9., & pag. 205. histor. 2. Quam felices, & simul quam arduæ fuerint illiusmodi curationes, ipsi norunt. Ne unam quidem præter illas, sive faustam, sive infelicem inspexere; imo unam ambo inspexere, ipsi quidem assidentibus me vero superaccito, ob id solum infaustram, quia ibi Methodus mea nequivit, ut proposueram, administrari, quemadmodum visitur in eadem Therapeut. pag. 259. histor. 2. Quo ergo pacto ut malam redarguant Methodum, quam quoties viderunt in usum deductam, semper proficuum novere, nunquam vero frustraneam, aut noxiam? Quod si aliarum quoque curationum, quas recensui in Opere meo, & quibus ipsi minime interfuisse, exitum omnem investigassent curiosi, nil pariter carpendum reperissent; nec probabiliter reperere, cum non carperint.

Quos enim in tota Dissertatione sua retulit ex adverso Cl. Auctor Casus parum felices; si nec sibi constant, nec meis ullo pacto opponuntur; quatenus videlicet nonnulli ex illis Ægrotis a morbo tandem evasere; alii vero vita functi Corticem nullatenus potaverunt; & alii pariter tandem obitum passi (fuere autem duo intra septem lustra) potaverunt methodo tantum vulgari, non mea, de qua agitur, quippe ex Quartanis Intermittentibus laborantes; atque unus quidem ex his, post septennium inculpatæ valetudinis a China China epota, obiit demum ex alio morbo acuto ab origine, mox in Chronicum converso: al-

ter vero ex Chronico pariter, nempe ex Hydrope, ante epotam Chinam Chinam inchoato; præscribente tamen illam Frasfano ante annos 37. non me, ut retuli in Therapeut. mea; ubi *unicum* hunc casum antequam Viri Cl. Dissertatio mente illius conciperetur, rigidiuscule examinavi pag. 82. hist. 15.

Septem ergo, ut rem minutius persequar, vel octo sunt Casus, per Virum Clar. a septem lustris ostiatim quæsti, & nominatim oppositi, dempto casu D. Co: Torricini Guastallæ defuncti, qui me nullatenus tangit, & de quo jam satis §. 47. Duo ex iis Ægrotis, ut nuper aiebam, a morbo convaluere, ipso fatente, nempe Virgo in Monasterio S. Mariæ Magdalensæ Mutinæ educata, de qua in Dissert. sua §. 26. & insignis Jurisconsultus, de quo §. 34. ipso pariter fatente restitutus: quibus si tertium Casum addere velit ille sibi, ut inquit §. 9. visum Patavii in Puellis illis, quarum nomen minime protulit, quibusque etsi Chinam Chinam exhibuerit Mater, febres nihilominus (non continuato, ut reor, Febrifugo) usque ad Veris principium perdurant; nil officit, quandoquidem & illæ pariter sanitatem demum sunt assecutæ, & eam frustra ab aliis remediis citiorem quæsi-
verunt. Atque ita jam tres ex adductis a Viro Clar. Ægrotis (*multas puellas unius familia pro uno tantum Casu numerando*) sanitatem tandem integram sunt sortiti. Tres alii, qui vere decesserunt e vivis, decessere prorsus jejuni Peruviano Cortice; nempe D. Antonius Guidonius de quo §. 31. & D. Marchio Fortunatus Cortesinus, Dominusque Jo. Altimanus, de quibus §. 32. Duo ergo tantum supersunt, videlicet D. Comes de Marciiano, de quo §. 21. per septennium ab hausto Cortice strenue valens, ac tandem ex aliis evidentibus morbis confectus; & D. Co. Jo: Carolus Morandus, de quo §. 20. qui vere post fugatam Cortice Quartanam, in Hydropem antea inceptum ultro progredi minime desinit: sed ad interitum, quo jam tendebat, pertigit anno, ni fallor, 1678. vel circiter, me hæsitantem semper relinquens, ut candide fassus sum in Therapeut. mea, num hoc casu intra annos nunc quidem 37. *singulari*, minus fausto, fuerit ad leges circumspicientis Praxeos præscriptus idem Cortex, minime adeo profuturus Hydropi a Quartana nequaquam producto, sed ab aliis peculiaribus causis. Hi omnes sunt Ægroti, Viro Cl. nedum referente, sed pene dixerim flente, China China confecti. Atque ne unus quidem ex recensitis, ex iis scilicet, qui verè Chinam Chinam hausere, illam hausit *Methodo mea*: quam tamen unam in fine hujus Paragraphi, quem modo expendimus, tamquam in totius Dissertationis epologo, manifeste tra-

ducere satagit Clariss. Auctor; sed *Methodo tantum Vulgari*. Ut proinde hisce exemplis quibuscumque, non mihi uni, sed omnibus vel religiosissimis Chinæ Chinæ fautoribus bellum, inane quidem, nil tale putans indixerit. Sic dum *Fullonem adoritur Vir Cl. percutit Fabrum*.

Sed quod majorem ultimo tandem loco incutit admirationem illud est, quod omnes hosce Casus vere nihili unquam fecerit, aut ului Corticis quicquam officientes putarit ipse, qui modo tanti facere ostentat, Clariss. Ramazzinus. Licet enim asseruerit §. 8. hujusce Criticæ Dissertationis, *se in proveciori ætate experientia edoctum, & observatis novis a China China prognatis, cautius in illius usu processisse*, ac subinde has omnes historias in asserti sui probationem attexerit; nihilo minus hæ ipsæ historię, de quarum veritate satis sibi conscius extiterat, minime obstiterunt, quo minus in maximas Chinæ Chinæ laudes fuerit effusus in Orationibus Jatr. argum. pluries citatis; imo nec obstiterunt, quo minus ad ultimos usque annos incolatus sui in hac Urbe; quæ idcirco miratur adhuc novissima illius effata, fuerit usus eodem Febrifugo: & quidem semper fidentius, ac liberalius, quam antea.

Atque ut clarius elucescat hæc veritas, & cuncta ordinatim enucleem, sciat Lector, Virginem in Monasterio S. Magdalensæ educatam ægotasse, & convaluisse (neque enim obiit) anno 1690. Jurisconsultum insignem, Dominum nempe Nicolaum de Sanctis, a Secretis Serenissimi Ducis Mutinæ, ægotasse pariter, & convaluisse anno 1704. Eodem anno 1704. ex Perniciosis Tertianis Febribus, *China China nequaquam epota*, Fatis cesserunt D. Antonius Guidonius, D. Marchio Cortesius, & D. Jo: Altimanus. Anno 1703. occubuit D. Comes de Marciiano & circa annum 1678. vel 79. D. Comes Morandus. Glariss. autem Ramazzinus post hos morbos, & post hæc funera gressu nedum pari, sed & firmiore in eadem semper praxi procedens, ut Urbi huic universæ notissimum est, Orationes suas Jatrici argumenti, quas Peruviani Corticis quisque diceret Pægyricas, conjunctim edidit anno 1708. Dissertationem vero *De Contagiosa Bonæ Epidemia*, anno 1712. immediate ante editionem Tractatus mei; longe vero post editionem *Synopsis* ejusdem Tractatus, in qua Dissertatione sua ferme sibi adoptare visus est argumentum ipsius Therapeutices meæ, sub Prelo tunc existentis. Atque ita quidem, ut ideo putarint nonnulli (temere tamen) Virum Clariss. in ea Dissertatione, dum meus cuderetur Tractatus edita, indicare voluisse semetipsum antea me conscium Methodi, quam propediem

eram promulgaturus; explosa vero a me pag. 187. & sequent. Operis mei omni suspitione, quod illi Methodus hujusmodi innotuisset priusquam mihi, ipsam in oppositam partem animum convertisse, acriter impugnando quod sibi amplius nequibat ascribere. Sed falluntur quotquot de tam perspectæ dignitatis Viro tam sinistre opinantur; Scripsit ille tunc quæ sentiebat de admiranda Corticis virtute, ut veritati subscriberet sibi cognitæ, mihi quæ plauderet illam promulgaturo. Mox illum facti pœnituit; neque tamen mentem mutavit, sed cor.

Mentem igitur suam (ut revertar unde recessi) ingenue patefecit ille in prædicta Dissertatione *De Contagiosa Boum Epidemia* anno 1712. longe scilicet post sinistros Cassus nuperrime memoratos. patefecit inquam textu illo in signi alias recentito, videlicet. *Equidem hoc præsidii genus* (loquitur de China) *in Febris periodicis miranda præstat, ac præsertim in Tertianis Intermittentibus Malignis; quæ in ipso impetu accessus agros interdum necant. Ecce hoc enim Febrifugum Fermentum illud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne ager in ipso Febris accessu intereat.* Cur textui (ne vel hoc subriceam (haud satis percipio quomodo quadret textus finalis hujusce Paragraphi, nempe, *omnino periculosum esse, amaris China China potionibus uti in Febris quæ Maligni aliquid præferant, quasi benignas, vel malignitas Fermenti febrilis, contra id quod experimur, reddat Febrem, etsi Intermittentem, Subintrantem, aut Subcontinuum in primo casu curabilem Cortice, in alia bitem in secundo: & quasi non liceat in secundo: & quasi non liceat in extremo Vitæ periculo uti China China more Opii, & pro Curatione etiam palliativa perperam credita (quæ similitudine, ab Opio nimirum, aliisque Narcoticis desumpta, ipse quoque sum usus in Therapeutica mea pag. 14. 159 & alibi) cum tamen ad impetrandas in Febris minime periculosas aliquot dierum inducias, ex Viri Cl. effato in hoc ipso Paragrapho, admittendus sit, & laudandus China China usus; imo cum ex eodem contextu usus illius esse debeat qualis est Opii. Sed redeamus in Viam. Alias ergo noxas sibi observatas post annum 1708. imo post 1712. opus erat recensere Viro Cl. non Historias inanes, longe ante edita Corticis encomia sibi notas, quæ tamen encomiis subinde prolatis non oblitere. Rumor itaque omnis tandem desinet, partim in Puellas Patavinas, quibus anno 1713. empirice prorsus Chinam Chinam obtulit Mater, & quarum sanatio in sublequens Ver dilata fuit, partim in Historiam Cor. Torriciani eodem anno Guastallæ extincti, Auctori nostro, dum hæc scriberet, communicatam per litteras; sed illi satius fuisset, ut reor,*

hanc quoque Cicadam ala nequaquam corripuisse.

Sunt hæc, a Viro Cl. objecta, septem, vel octo Corticis facinora, quæ deprædicantur infausa. Prodeant ergo in apertum necesse est, non quidem ad ostentationem, nec meæ tantum defensionis habita ratione, sed & publicæ utilitatis, quæ fuere præclara. Verum hæc jam satis prodire in Therapeutica mea *Ægrotantium restitutorum series* (non hic est sermo de *Ægrotis citra grave periculum febricitantibus, qui forent innumeri, sed de lethaliter decumbentibus*) facta suppuratione omnium hic illic cumulativè descriptorum, seculis etiam Historiis ab aliis communicatis, numerum implet 74. Horum 64. cujuslibet sexus, temperamenti, ac ætatis, incolumes vivunt adhuc, suntque vivi testes virtutis eximiae, quam Deus indidit huic remedio. Reliqui ab eo, quo desii scribere, tempore (agitur jam quinquagesimus annus, etsi legior processerit impressio completa totius Oceris) obierunt: quatuor quidem jam octogenarii descripti olim, cum convalescerent ope Corticis, in eodem Opere pag. 78. hist. 6. pag. 79. hist. 9. pag. 80. hist. 10. & pag. 207. hist. 4. sex alii viris, aut inclinantis ætatis, & ex causis plane evidentibus, sive, ut ajunt, procatartici, in varios demum morbos delapsi, descriptique pariter quondam, cum China China fuere servati, pag. 178. hist. 5. pag. 179. hist. 8. pag. 191. histor. 6. pag. 201. hist. 13. pag. 205. hist. 3. & pag. 214. hist. 12. omnes vero, tam primo scilicet, quam secundo loco recensiti, post annos, modo septem, modo octo, modo sex, & ad minimum annos ab epota China China, & vivis sublatis, neque illa in postremis, quibus succubere, ægritudinibus usi.

Unum tamen excipiam, & alius addam, memoratum olim in citata Therapeutica mea pag. 82. hist. 16. qui viginti ab hinc annis præsentaneo Corticis auxilio a periculosa Febre feliciter evaserat; sed nuperrime dum hæc scribere jamdudum desissem, occubuit, eodem remedio rursus, sed incassum, adhibito. Ne itaque ab ingenuo more meo unquam deflectam, quem admodum in eo Tractatu lib. 3. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. historias omnes defunctorum, quos China China servare nequivit, sum fideliter persecutus; ita modo hunc ejusdem sortis eventum, imminente harum Responsionum evulgatione præter expectationem mihi observatum (quandoquidem.

Multa cadunt inter calicem, supremamque labra)

candide recensere, meum existimo. Idem igitur Vir Nobilis D. Geminianus Levizanus,

zanus, de quo jam loco citato, paulo ante *Æquinoctium Autumnale* hujusce anni 1715. duplici *Tertiana Subcontinua* ruri correptus, in Urbem se transtulit; ubi methodice a me, ut loqui mos est, ab initio tractatus, non modo nil opis ab Arte retulit, sed accessionibus, quæ se mutuo excipiebant, obscurioribus redditus, & ingravescentibus in dies symptomatis, e *Subcontinua periodica* ad *Acutam*, & *Continentem* febrem jam properanter tendebat. Usque tamen motum levem exacerbationis, & remissionis haud plane contemnendæ servabat eadem Febris: ut proinde *Peruviani Corticis* usum, non plena quidem, sed nec minima fiducia, fore proficuum crediderim. Illum itaque præscripsi parciore tantum dosi, ut morbi, remediique vires sensim explorarem; ad drachmam nempe unam per dies quatuor quolibet mane in *Aqua Cardiaca*. Me interim alio migrante, ad invigilandum scilicet *Ægrotum Nobilissimum* ruri graviter decumbentem, cum postridie reverterer, actionem aliquam *Febrifugi* salutarem probabiliter percepturus, non sine admiratione quadam oppositum deprehendi, æqualem videlicet, imo & fortioris, ut lupate natura ferebat progressus morbi, Febris quoque progressum agnoscens, perinde ac si *Chinam Chinam* nullatenus *Æger* potasset; quem idcirco in novissima exacerbatione insigniter soporosa, & gravi *Sacris* celeriter muniendum putavere Medici, qui vicem meam brevi eo tempore suppleverunt. Admonitus interim ego de levi quidem, sed perceptibili motu, quem Febris adhuc servabat, reolensque memoria, quod mihi narratum fuerat contigisse primis morbi diebus (nisi me fefellerent adstantes decepti & ipsi) *Febrim* scilicet, dum ruri ageret *Nobilis Patiens*, claros *Tertianæ* duplicis, *Subintrantis* lices, paroxysmos præ se tulisse, facile persuasum habui, illam etiamnum de *Subintrantis* potius, etsi gravioris, atque contumacioris, quam de *simpliciter Remittentis* natura participare; adeoque *Cortice* iusta dosi exhibitio curationem illius (quam non aliunde licebat sperare, quoniam frustranea videbantur alia, quæ simul ex usu erant Artis præsidia) esse tentandam. Duas itaque *Chinæ Chioæ* drachmas summo mane in forma boli sumendas statim præscripsi, & totidem mane sequenti: quibus oblati, non modica facta est morbi remissio, & consuetarum exacerbationum abolitio omnimoda, superstite tantum leviori *Febricula* vix perceptibili. Hæc tamen cum intra duos, aut tres dies minime solveretur, ut ceteroqui assolet hisce casibus; imo pertinaciter persistaret, comitante illam voce exili, & facillima etiamnum ad somnum, placidum licet, propensione; maximum mihi terrorem incussit: præcipue cum simul de ponere quodam in regione thoracis toto mor-

bi decursu conquestus fuerit *Æger*, quamvis siue ulla unquam difficili respiratione. Fuit autem ejusmodi, qui me tunc corripuit timor, ut actum esse probabiliter de vita *Ægrotantis* facile pronunciaverim, latentem aliquam in præcordiis labem suspicatus, quæ decumbentem *Virum* sensim esset confectura. Intermissio idcirco ad aliquot dies *Febrifugo*, in hisce circumstantiis iuvanti a me credito, & continuatis tantummodo reliquis remediis vulgaribus, pari adhuc passu procedebat superstes *Febricula*, sed cum tolerantia adeo facili, ut jam non parum spei Adstantes omnes conciperent, & *Con sanguinei*; me tamen apertis notis jugiter reluctante.

Ne vero *Febrifugo* plane posthabito violenter iterum recandesceret Febris, & reviviscerent Exacerbationes, facile illis postliminium præstituro foco superstite: & cum inania ex alia parte experiret quorquor ad omnimodam Febris extinctionem administrabantur remedia, ad ejusdem *Corticis* usum iterum transitum feci, præscribendo ad drachmas tres in formam *Opiatæ*, intra tres tamen dies partite absumendæ. Quæcunque fuerit eventus causa, ab eo certe tempore levius se habere cœpit *Ægrotus* quo ad omnia, & quo ad ipsam quoque *Febriculam*; quæ tamen nunquam integre obliterabatur. Vox illius cœpit se exerere, & sonora evadere; sputum quoddam crassum, nonnuncquam subcruentum, ac identidem ferme semipurulentum facile excerni; somnus de more placidus levamen ferre; urina antea crassa laudabilis fieri; appetitus non modice redire, ac sere dixerim nimis: itaut solidos cibos appetere *Æger*, & e lecto surgere sibi permitti constanter effragitaret. In hac rerum tranquillitate cum tamen nunquam plane recederet obstinata *Febricula*, jamque instaret vigesima morbi dies, *Con sanguineis*, & *Amicis* illius, qui inter sanos eum plane referebant, mihi que, nedum non fidenti, sed & omnino malum exitum metuenti, parum aberat quin illaderent, aperte dixi, me adduci non posse, ut unquam crederem, *Ægrotum* ab eo morbo evasurum, etsi illum domi ambulanti cernerem: quandoquidem laticæ illiusmodi Febres me vel prope quadragesimum diem alias decepere. Nihilominus ne forte, ut aliis videbatur, propitia abuterer, *Corticem* ad semidrachmam in forma boli ad quatuor adhuc dies continuandam præcepi, tredecim sic illius drachmis toto morbi tempore partite consumptis. Quod quidem eo fructu visum est fieri, ut vigesima quinta morbi die *Æger* mihi cubiculum mane ingredienti nuntiare potuerit, se nocte prægressa a Febre omnino liberum semetipsum dignovisse, & etiamnam talem se mihi perhibere, ac perfecte jam sanum. Immunem vere tunc a Febre & ipse deprehendi

hendi; pronuntiavi, & metum libenter depolui; subdus tamen Uxori sollicitæ, me reapse non reputare levamen illud pro ultimo morbi termino, cujus solutionem feruicula protrahendam etiamnum censebam; attamen deprehensam febris carentiam tanti ponderis esse apud me, ut jam iam Aërum in tuto positum crederem, neque amplius eum tentari posse, nisi febriculis forsan levioribus, & paulatim facile recessuris. Revera vespere motu nonnihil sensibili novus accessit febrilis insultus; quo statim terrefactus Ager, sed de vita desperare palam fatetur, cibum, quem antea bene appetebat, aversans, me tamen illum redarguente de pusillanimitate intempestiva. Sed heu vana quam sunt hominum judicia: Mane sequenti gravissime habentem invenio, & faucibus quasi stertentem, quem pridie tutum putaram. Præseribo tumultuario plura, sed incassum; nec Cortici locus, aut tempus est, nec ulla mihi amplius fiducia. Post meridiem exacerbatur febris cum sopore, & gravi anhelitu. Animæ idcirco iterum consulit, & postridie mane, vigesima nempe septima morbi die dum levius habere creditur ab Adstantibus, me ideo statim acciri curantibus, sub eorum oculis spe rursus concepta latantium, sine stertore, sine labore ullo placide expirat.

Recentem hunc eventum, qui minime successit ex voto, tanquam quid infrequens in hac Praxi (*Omnibus namque Malis Punicis inest aliquod granum putre*) excipe prudens Lector; & ex numerosa, quæ superest faustorum serie, & ex perspecta, etiam cum plane tollere morbum nequit, sed tantum mulcere, innocentia remedii, conijce quam sæpe fidendum sit, quam raro cunctandum in usu Peruviani Corticis, ubi præsertim satis patens Februm indoles, & imminens periculum illius administrationem rationabiliter suadeant. At vero quid hic immoror, librando Casus felices olim relatos, ut eos huic uni, ubi remedium distulit tantum, non prohibuit cladem, vel paucis quibusdam commentitiis, & vanis, a Viro Cl. adductis, longe præponderantes ostendam? Nonne præter sexaginta quatuor in Therapeutice memoratos Aëgros adhuc superstites, nonne, inquam, septem alios, quasi in defunctorum locum suffectos (neque enim China China semel curati immortales sunt) & septem famosis Casibus a Cl. Auctore oppositis jure merito præferendos, in harum Responsionum decursu recensui, quippe qui post editam eandem Therapeutice, decubuerunt, & felicissimam in periculosissimis circumstantiis sanationem unius Chinæ Chinæ ope fuere sortiti? Ut omnes simul colligam, fuere hi Viri Nobilissimi. D. D. Dux Limatula Neapolitanus, Marchio Borda Hispanus, Marchio

Gonzaga Mantuanus: item D. D. Jo: Baptista de Carandinis, Paulus Emilius de Bignardis, Antonius de Zanellis Mutinensis, & Archipresbyter Massæ Finalensis paulo ante descriptus.

Quod si alios addere lubeat admirabili hoc Febrifugo recens curatos, quorum nulla hactenus facta est mentio; in promptu erunt Viri pariter Nobilissimi, DD. Marchio Thomas de Obicis, & Comes Fulvius de Rangonis, ambo ex Tertianâ duplici Subcontinua cum symptomatibus non parum gravibus, & pejora minitantibus ægrotantes; Monialis ferme octogenaria e Conobio S. Claræ lecto fere semper affixa, quæ a Tertianâ Intermittente convalescens, post nonnullos subinde menses e Subcontinua iterum longe graviore decubuit; D. Lucretia Ferraria ejusdem pariter ætatis, ex Perniciosa Lethargica ad ferreum mortis soporem properans; D. Claudius de Donnolinis ex Subcontinua Tertianâ in Algida conversâ ad extremum vitæ plane redactus, D. Dejanira de Raynaldis Rovighia, quæ ex Quartana triplici Subintrante in Continuum demum soporosam ruebat gradu præcipiti; D. Alphonsus Tonanus ex Quartana iidem, primo simplici, mox duplici, ac demum continua, cum assiduâ vomitibus, singultibus, & animi deliquis gravissime habens; D. Joannes Amorosi jam senex, & ex Algida Tertianâ Lipytiam æmulante quam maxime, & quam proxime periclitam; D. Margarita Vaccaria prope nonagenaria, quæ unoquoque post tertium Febris Tertianæ paroxysmum accessu, in profundissimum soporem cum renouatione Paralysis, quam ante aliquot menses ex Apoplexia contraxerat, & a qua demum evaserat, denuo labebatur, itaut alternis diebus novum veluti levis Apoplexiæ insultum experiri videretur, una cum febrili paroxysmo invadentem; tandemque D. Lavinia de Speramanis in domo Camporea moram trahens, cui Tertianâ primo simplex, mox duplex in Perniciosam migravit ex Catarrho, ut vocant, suffocativo, in vigore accessionis stertorem plane mortiferum intra bronchia pulmonis excitante; ita ut recurrente bis, aut ter, semperque ferocius, cum paroxysmis febrilibus horrendo hoc symptomate, Aëgra brevi proclamata habita fuerit a sacris ipsis Ministris, spiritus exitum quam mox expectantibus. Quam quidem Perniciosâ Tertianæ speciem a Mercato descriptam, mihi vetere nunquam contigit observare, ut in Therapeutice dixi; hanc tamen observavit, curavitque unus ex Junioribus illis Medicis, quem Cl. Auctor diceret recens ex Academia venisse, Corticem præscribens dosi liberali (drachmas tamen sex partite oblatas non excedente) ea securitate, qua Magistrum suum operari vidit, eademque pariter

ter securitate Febrim insimul, & exitiale illud Symptoma sustulit, omnibus quotquot aderant, possuntque cuncta testari, non parum stupentibus.

His Aegrotis alii accedere possent inferioris notæ, cuiusmodi fuere nescio quis de Famulatio D. Ducissæ Massensis, nunc Mutinæ commorantis, nomine *Jacobus*, ex duplici Tertianâ Subcontinua Malignante quam graviter habens; *Jacobus Antonius Corghius* minister in Xenodochio, ex Tertianâ duplici in Subcontinuum acutam permutata non modico positus in discrimine; *Christophorus Ricciolius* ex Tertianâ duplici Subcontinua cum Diarrhœa immani singultuosus factus, frigidus, & omnimodæ asphyxiæ propinquus, *Antonia Pini* ex Cardiacâ Tertianâ duplici ad Continuum properante cum delirio, luctuosus suspiriis, & voce exili ad obitum vergens, *Ludovica de Manzeriis* in quarto Tertianæ Syncopalis paroxysmo sua cæteroqui proxima prænoscentis funera; *Dominicus Doricius* septuagenarius, ex Lethargica Perniciosa Catalepticus jam redditus; & *Bernardinus de Floranis*, ex Algida pariter Tertianâ ad interitum ruens: quos omnes Aegrotos unum hoc Alexiterium ex arte adhibitum promptè restituit; non me uno quidem, sed & aliis quoque Medicis illud præscribentibus; iis

nempe, qui sui jamdudum facti sunt juris; nec vere dici queunt amplius recens ab Academia venisse.

Scio equidem, *Pauperis esse numerare pecus*. At si septem tantum pecudes, & macras, & vetulas pro integro tuo grege hucusque ostentavit Cl. Auctor, qui se nobis perhibebat tam divitem; cur centum pinguisimas, pluresque ex iis adhuc tenellas e grege meo selgere ipse non possim, & digito commonstrare, nec tamen haberi pauperculus; Quid vero si Febricitantes omnes Viri Cl. ut sine parabolis loquar, persequi vellem China China fortasse curabiles, quibus tandem ea posthabita, vel neglecta, non Galenus, non Hippocrates, non Celsus, non Ballonius, sed solus *Acefas medicatus est*? Absit, hoc tamen ut unquam mediter. Hoc igitur, quo nuperrime contentui, pacto *Mutina amaris China China potionibus quotidie, ac pluries in d. e. larga dosi oblatiis, in Febribus, qua maligni aliquid præsevat, Aegri miseri conficiuntur*. Clamet, pugnet, obstrepat, verbis, cavillationibus, sophismatis, auctoritatibus Viri Cl. Philologia ipsa, & Arte Rhetorica in subsidium vocata, ceu qui motum progressum dari pernegabat: ego interim silens, sed eandem semitam calcans, eodemque jugiter passu pergens, responsum faciam.

§. XLIX.

Hæc habe mi Nepos pro responsione ad primum tuum quæsitum , de quo multa alia haberem dicenda , provocante materia . Scio me hac Dissertatione non multum gratiæ reperturum apud eos , qui communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referunt , sed neminem hic nominavi , nec veteris Comœdiæ more volui quemquam perstringere . Mens mihi ad publicum beneficium solum fuit isthæc conscribere , non laudes quærere , eas potissimum , quibus uti solent Scriptores in re Medica , cum aliis Scriptoribus ampullosis titulis laudes cumulando , quæ nec ipsis Medicinæ Parentibus vix convenirent , ut alias similes ab iis exigant . Revera novum non est hoc vitium , sed ad summum devenit . Suppetit mihi egregium dictum D. Hieronymi in Epistola ad Celantiam , quæ Epistola creditur D. Paulini . *Est sane grande , & subtile artificium , laudare alterum in commendationem sui , & decipiendo , animum sibi obligare decepti .*

(*Hæc habe mi Nepos &c.*) **S**era in summo parafino . In calce Dissertationis cellatio Viri Cl. a profuse adhibita hucusque libertate , seu mavis licentia , ubi præteritum officiosas protestationes ipsum destruit Factum , haud plane satisfacit iis , in quos peculiariter hæc etiamnum cuditur Faba . Communis namque in Republica Medica perperam vocatur error , qui non modo uni tantum Mutinensi Scholæ , sed uni duntaxat adscribitur , imputaturque illius parti ; ne uni dicam Scholæ meæ , cui forte largiuscula illa haud male aptatur appellatio numerosioris Mutinensium Medicorum partis , de immodico Chinæ Chinæ usu apud Cl. Auctorem §. 1. notata . Apud hosce igitur omnes Urbis Mutinensis Professores si multum gratia fortasse non reperit Vir Cenforius , nec plurimum ob id certe meruit reperisse . Neminem quidem ex his nominavit ille ; sed injuriosius sibiinet ipsi Pictor (respice Paragrapnum undecimum Ramazzinianæ Dissertationis Lector , qui lupine non dormis) si cui nec varo , nec valgo , distortis tamen de industria cruribus a se depicto , nomen addere necessum putet , ut notum faciat . Me saltem noluit perstringere , qui veteris Comœdiæ more noluit perstringere quemquam . Ita pie credendum cineribus Viri Cl. Verum ut quid cineribus dixi ? Ipsi viventi credendum ; meque jam meæ poeniteat præconcepit suspitionis : mihi siquidem ipsi de Opere meo , cum illud primum ex me recepit humaniter , hæc sub die 12. Septembris 1712. rescripsit lingua venacula , nisi & hic (quod ægre admiserim) non

idem sint Scriptura , & Leucaus . . . Ho sempre avuto somma venerazione alle cose di V. S. . . . sì in voce , come in iscritto , e l'averò sempre ulque ad cineres &c. Non ho dubbio , che quest' opera non sia per esser ricevuta se non con lode da' gli Uomini dotti , molto più , che quelle leggende , che sono . . . colle quali taluno si crede d'immortalare il suo nome . Mi rallegro con V. S. . . . che sia entrata nella Classe de' veri Scrittori con un' Opera , che merita nome di Libro e le rendo per un tal favore infinite grazie &c. Officiosus hinc verbis , quamvis supra merita commendatus , minime tamen contra honestatem a Viro ingenuo me deceptum credam , qui nec illum unquam decepi , cum laudibus promeritis sunt prosecutus , neque ab eo antehac recipi unquam , unde me sic deceptum suspicari potuerim .

Ut igitur & huic , & cuicumque graviori notæ defunctum Virum tandem eximamus , dicamus etiamnum , isthac , quæ in præfati Dissertatione prostant , ab eo fuisse conscripta exercendi ingenii , sive , ut dici solet , arguendi gratia (qui nobis olim quoque mos fuit in Disputationibus , cum in hoc Mutinensi Lyceo Medicinam ambo pari munere profiteremur) imo ad publicum solum , ut asserit , beneficium ; illud beneficium scilicet , quod ex invidia ingeniorum collisione solet emergere , eruto inde claro lumine veritatis . Convellendum dubio procul assumptis illis (quis non videt ?) Tractatum meum ; non eo tamen fortassis animo , ut everteret , cum vere sentiret , quæ sentio ; sed ut sanctus quodammodo vice

totis vomerem mihi rastrum, & marram acueret, ad detegendam facilius, effodieram & expugnandam ab inquinamentis omnibus veritatem. Ita mentem illius modolubet interpretari. Suadeamus insuper nobis (ut Nepotem quoque subtrahamus a nota Relatoris minus sinceri) eundem Cl. Auctorem, ut hæc lepidius nobis obtruderet, Dissertationem suam inscripisse Nepoti forsitan inscio, nec de China China quicquam locuto, nec responsum ullum per literas unquam querenti. Juvat hoc credere, tum quia tantam in Viro modesto, cuiusmodi est Nepos defuncti Auctoris, non libet fiduciam arguere, ut numerosiori, forsitan & digniori, Mutinensium Medicorum parti, Peruviano Febrifugo liberaliter, ut decet, utenti, tam facile succensuerit; tum maxime quia abunde jam constat, ipsum longe aliter ac olim de China China sentire cœpisse, suamque laudabilem mutationem sententiæ usu ipso practico prodidisse non semel.

Exemplum recens huiusce metamorphoseos ipse nuper aliud acturus ex inopinato deprehendi: cum enim quispiam de Familia D. Caroli Foresti a septem circiter diebus febricitaret, illique Cl. Auctoris Nepos Medicinam faceret; mihi constitit ex inspectione fortuita Adversariorum Pharmacopæi, dum scilicet meæ cuiusdam Schedulæ rationem quærerem, huiusmodi Ægrotanti præscriptam fuisse sub die 16. Julii labentis anni 1715. a memorato curante Viro unciam unam Chinæ Chinæ in vino infusam, & immediate postmodum drachmas tres ejusdem medicaminis in forma boli, quæ dosi postrema quater renovata fuit in morbi decursu: atque ita uncis duabus, & semis Chinæ Chinæ larga satis manu, etiam supra morem meum, administratæ, convaluit Æger. Magis adhuc recens Exemplum nuper-

rime sum intuitus apud Aulicum Pharmacopolam in Tabula & Schedularum Medicarum, pro R. R. P. P. Capuccinis ab ipso patuer conscriptarum, ibi enim, sub die 30. Julii proxime elapsi, primo semunciam Chinæ Chinæ descriptam vidi, dein (& quidem immediate post) unciam unam, quæ subinde fuit pluries repetita. Subsequentibus postmodum mensibus eadem proportionem rem processisse, admonent Schemata peculiare: ut omittam, quæ insuper ex Amicorum, & Pharmacopæorum relatu hac occasione mihi certo innotuere de crebra, & liberali oblatione ejusdem Febrifugi, quæ hodie citra ullam hæsitantiam, aut frugalitatem in usu est eidem Cl. Auctoris Nepoti. An ergo censendus ille dosim parciolem, majori urgente periculo alius usitatam, abusus nomine apud Patrum traduxisse? Saltem si ante biennium cum nondum Collega noster evaserat, tam sinistre opinabatur; eo exacto, meliusque perspecta utilitate remedii, in meliorem quoque sententiam, prout hominem ingenuum decebat, tandem devenit. Quod illi quidem gloriosum plane, & ad delendas admissi olim præjudicii notas abunde sufficiens.

Quod si nimis officiosa, adeoque affectata cuipiam videantur piæ istiusmodi erga Defunctum Virum, & erga Superstitem meditationes meæ, ut affectata videntur mihi protestationes illius in principio huiusce Paragraphi, easque idcirco ingenuitati meæ minus cohærentes putet; is, ne candori meo quicquam detrahat, posthabitis quibuscunque meis, aut semoris, quæ præstare sum conatus, officiis; expensis vero æqua utrinque lance totius Causæ momentis; prout illi videbitur concedens, Cl. Auctore, de me, ac de integra tandem controversia nostra, iudicium ferat.

S. L.

A Iterum quæsitum, num scilicet salubre foret perterritare Corticis Peruviani usum ad prophylaxim, paucis absolvam. Suppono Te pro remedio prophylactico non intelligere huius remedii usum, profligata febre, ne amplius redeat, licet etenim a Medicis in hoc sensu communiter accipiatur, proprius tamen non est illius sensus, nam ut Joannes Gorraeus in suis Definitionibus medicis, nomine prophylaxeos intelligendum est remedium illud, quod potius operetur ne morbus aliquis accedat, quam quod jam profligatus redeat, sed hoc multo ante scripserat Galenus in Commento Aphorismi 22. Sectionis secundæ, puto igitur secundum rationem licere experiri Febrifugum Peruvianum, sed modica dosi ad aliquod tempus quolibet mane, antequam febrium periodi-

riodicarum, & continuarum quoque per æstatem, & autumnum ingruat tempestas, nam ex Hippocrate, *Quæ facta tollunt, ante facta fieri prohibent*, quem locum primo adspectu obscuriorem egregie exponit Vallo-
sius, purgationes, Venæ sectiones, solita morborum remedia antefacta, ut primo vere, fieri prohibent morbos æstate, & autumnus. *Quibus con- venit Venæ sectio, vel purgatio, hoc Vere purgare, vel Venam secare oportet*, aiebat Hippocrates Aphorismo 47. 6. Sectionis, in cujus Aphorismi expositione aiebat Galenus se hisce remediis multos præservasse gravissi-
simis morbis per autumnum laborare solitos, hujus tamen remedii ad pro-
phylaxim usum, si quis velit experiri, exhibendum existimo in iis, qui
commodo fruuntur sanitatis statu, nam si quid noxii Chinæ insit, con-
venienti corporis exercitio facile excutient. At forsitan consilium magis
sanum erit remedium istud, natura sua dolosum omittere, nam ex Cel-
si monitu *cavendum ne in secunda valetudine adversa præsidia consuman-
tur*. Val'e.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

(Alterum Quæsitum &c.)

Mihi istuc nec seri-
tur, nec metitur, aiebat apud Plautum E-
pidicus. Sed neque hic forsitan metet Ne-
pos ipse Viri Cl. aut alius quispiam. Non
metam ego, qui nomine *prophylaxeos* usus
sum in Opere meo, intelligendo præcautio-
nem a novo quoque morbi præteriti, sed fa-
cile recurrentis insultu; sive proprius hic sit
vocis illius sensus, sive communiter adopta-
tus etiam ut talis. Nihil inquam emolumen-
ti hinc referam, omnium fere Medicinæ Scri-
ptorum vestigia secutus, & posthac pariter
secuturus; hi enim de inhibendo Asthmatis,
Epilepsiæ, aut alterius Morbi intervallati
recursu locuti, hujusmodi verbum perpetuo
usurpavere. Me tamen usque magis firma-
bit in posterum exemplum ipsum Cl. Aucto-
ris, in hac ipsa Dissertatione vocem *Prophy-
laxeos* sub eadem significatione bis usurpan-
tis, nempe nuperrime §. 48. circa medium,
& §. 12. circa finem. Sic & in minimis sibi
adversatur, miliumque torno inaniter scul-
pit Vir cæteroqui doctissimus. Denique nec
metet, aut manipulos colliget Nepos ipse
Viri Cl., aut quispiam alius, ob dogmatis
incertitudinem, ubi hæc ipsius verba per-
pendat. Puto igitur, secundum rationem li-
cere experiri *Febrifugum Peruvianum* quolibet
mane (nota hic facilem citra exigentiam re-
petitionem remedii malitiam occultam ha-
bentis §. 48. altera die *prophylaxim* minime
repetendi) quolibet, inquam, mane modica
dosi, ad aliquod tempus &c. & paulo post
perpendat hæc alia verba, palinodiam de mo-
re canentia, -- At forsitan consilium magis sa-
num erit, Remedium istud natura sua dolo-
sum omittere. Hæc ille. Remedia tamen na-
tura sua dolosa, qualem contumeliose vo-

cat Chinam Chinam Vir Cl. ad extrema re-
ductus suæ Antifebrifugæ Dissertationis, nus-
quam legitur in Genesi, Deum, qui Medi-
cinam condidit, unquam creasse.

Hæc habe mi Lector pro responsione ad
objecta Cl. Ramazzini, cujus animadversio-
nes, quantumvis futes, tacite negligendas
minime credidi; non me quidem perturban-
te Scripto, acriore licet, Viri, qui in vivis
non est, sed sola, ut inquit ipse, *provocan-
te materia*. Non alia tamen hujus ingenii ex
me fortasse posthac habiturus est quispiam,
si vel dilaceretur a Cynicis Opus meum, aut
aliquam similitudinem foventibus. Cum enim
nullum amplius ex illius propugnatione com-
modum Republicæ queat emergere; ipse
vero nihili faciam labores meos, nisi qua-
tenus cessuri sint in bonum ejusdem Reipu-
blicæ; non est, quod in posterum commo-
vear tam facile, animo potius pacato dein-
ceps laturus.

rhoncos, & ludibria turba

Nasute, & quicquid fingere livor amat.

Id unum vix potius esset animi fortasse mei
firmitatem nonnihil inflectere; si nempe uti-
liorem, atque potissimam Tractatus partem,
Methodum videlicet Specialem curandi Per-
niciolæ Febres a Mercato descriptas (quæ
summa Operis est) quicquam arte clarus re-
futandam susciperet. Sed quis unquam, qui
artem calleat, nudam observationem meam,
non ratiociniis suapte natura fallacibus, sed
constantini innixam experimento, ubi præser-
tim nullum aliud pro Curatione pereuntis ho-
minis plane coacta, sed mihi ominis plane
tuta prostat auxilium, aggrediatur refelle-
re? Et quandocumque id etiam contingeret,
qua necessitate cogente aggredieret ipse, ob-
servationem, & experientiam meam argu-
men.

mentis, rationibulve tueri, aut auctoritatibus etiam fulcire, cum satis ea semetipsam tueatur, & fulciat? Cætera ejusdem Tractatus, ut non prorsus inania, cuiuslibet tamen Sophistæ pro arbitrio ventilanda tacitus, & lubens relinquo. Solo diutius vivente, & novissima Scripta sua pro eximio, quo pollebat, ingenii acumine, etiamnum defenditare volente Cl. Ramazzino, potuisset perennare, lis nostra: tunc enim publicæ utilitati, quæ stimulos addidisset, accessisset quoque voluntas mea, ab amœnitate styli resultans Eruditissimi Antagonistæ; cujus acueos, suo semper melle conspersos, pluries experiri, mihi haud injucundum fuisset; & cui propterea minime hæsitarem aptare, quod Joannes Franciscus Ricus *De Imitatione* disputans cum Petro Bembo, scriptum reliquit; videlicet .. *Tantum suavis acrimonia præferunt illi ipsi aculei, tantumque me Vni Clarissimi simul & pupugit, & oblectavit oratio; ut iterum pungi cupiam, quo possim iterum oblectari.* Istiusmodi conditione temota, præstat filere.

Hucusque igitur per me satis actum in hac materia; forsan & nimis: neque idcirco

co lubet amplius per eandem lineam Seram reciprocate. Etsi vero quæ Stylo Apologetico hætenus reponenda censui, ferme invitus, quippe coactus, & lacessitus addiderim; nihilominus haud plane inutiliter tempus me trivisse rebor, si vel ex Disputatione hujusmodi, vel ex Therapeutice ipsa jampridem edita nonnemo forsan pro exitialium saltem Febrium, de quibus præcipue sermo est, curatione rectius instituenda, quicquam profecerit; etsi per quem profecerit etiam dissimulet: vel si quis alius, me viam præmonstrante, hanc mox arenam ingressus, sed materiam feliciter exhauriens, præcipuam exinde sibi comparet famam: vel denique si paucis male feriatis invisus, bene merear tandem de pluribus, & bene cordatis. Adeoque, ut Doctissimi Vvillisi verbis utar, ex Pharmaceut. Rational. Præfat. ad Lection. de promptis, .. *Si leves hi conatus alios ad Studium stud melius excolendum instigavint, quicquid ab invidis, ac malevolis opprobrii metiar (metam potius, vel patiar legendum puto) opera mea neutiquam poenitebit.*

FINIS.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

Prima circa Mercurii motiones in Barometro.

ORNATISSIMO VIRO AMICO SUMME COLENDO
Domino BERNARDINO RAMAZZINO in Mutinensi Ly-
ceo Publico Medicinæ Professore, nec non Cæsareo-Leopol-
dinæ Academiae Curiosorum Naturæ Collegæ Meritissimo

FRANCISCUS TORTUS S. P.

Vir ornatissime; Amice summe colende.

Opitum jam penes nos sus-
citas denuo, Vir Eruditis-
sime, amœnum Problema,
quod nostram alias Miner-
vam exercuit ipso, coram
Serenissimo Francisco Se-
cundo Duce quondam nostro Clementis-
simo, dum convalescens adhuc a gravi
morbo decumberet, ejusque curationi de
more interesse, in quam nempe cau-
sam refundenda sit *Hydrargyri* intra Fi-
stulam Torricellianam inconstans libra-
tio, illiusve saltem vicissitudo constan-
tior, ut nimirum sicco, & sereno Cœlo
Mercurius nonnihil altius, humido vero,
ac pluvio demissius externo prementi æ-
ri æquilibretur. Quid circa implexum
Phænomenon istud opiner, etsi pensum
solutionis in me nequaquam suscipiam,
eo tamen ingenuo, quo vicissim utimur,
animi candore, tibi pluries id ipsum sci-
ficanti haud hæsitanter aperiam, ut qui
non meum tandem, sed Famigeratissimi
Viri Jo: Alphonsi Borelli votum præcise
Torti Dissert. Epist.

sum prolaturus: neque enim (ut fatear)
in disquirenda hujusce effectus ratione,
si recta velimus incedere, aliam viam
calcandam censeo præter eam, quam
scientifico lumine prævio indigitavit, &
stravit idem Vir Præclarissimus.

Enim vero quid umquam lumini natu-
ræ consentaneum magis possumus imagi-
nari, nisi quod dum elevatur *Mercurius*,
augeturque, ut inde patet, aeris pondus,
& pressio, id fiat, quia idem aer toto
tempore pluviam antecedente (esto no-
bis sereno) intra suas sublimiores po-
rositates, seu intermedia inania spatiola
perennem, & disgregatam aqueorum va-
porum una cum cæteris exhalantibus
particulis sursum, ac sursum protruso-
rum affluentiam, & hospitale contuber-
nium admittit, ut fieri posse per addi-
tionem novæ materiæ, ipsoque aere præ-
existente nequaquam depulso, Borellus
autumat lib. de Motionibus Naturali-
bus a gravitate pendentibus, prop. 274.
his verbis: *Nec a veritate omnino alie-
num est, ut particule minimæ aquæ tam mi-
nutæ sint* (& loquitur hic de crassioribus,

Gg

non

non de vaporosis) ut possint intra vacuas capacitates aerearum particularum, scilicet intra tubulos illos contineri, & ideo ab aliqua vi possint ibidem insinuari; quod idem postea expresse, & in terminis statuit prop. 259. definiens, positum licet ab eo intra aerem vacuitatibus, Non tamen esse necessarium, ut universum spatium intra aeris particulas contentum sit prorsus inane; possunt enim ibidem innumerae particulae corporeae, ramosae, & solutae existere, & vagari, ut sunt exhalationes aquae, terrae, igneae, & innumerae aliae, quibus intra tales vacuitates congruam sedem assignat? E contra vero dum deprimitur idem Mercurius, imminuiturque, ut similiter patet, aeris pondus, & pressio, quid pariter verosimilius conjectandum occurrit, nisi quod hoc ipsum contingat, quia eadem pluviae materia ad turgentiam antecederet aggesta, tempore demum actu pluvioso ab aeris latibulis, quasi ex spongia, sensim exprimitur, cum ex eodem Borello prop. 113. *Aer habeat consistentiam veluti spongiosam*, unde idem aer, qui praegnant antea, ac successive superfoetans majorem pro sui æquipondio *Hydrargyri* molem sustinebat, erumpente postmodum, vel integre excluso foetu, aqueas illas recenter enixas particulas, minorem quoque *Mercurii* molem sibi patitur contrahiti, donec paulo post redeunte undecumque, pro ejusdem aeris ad propinquum aerem æquilibrio, per subsequentem serenitatem nova vaporum illuvie, praegnant denuo, denuoque ponderosior, in novam rursus *Hydrargyrum* urgeat altitudinem; praecipue cum doceat Borellus prop. 170. indiscriminatim, & absque ulla serenitatis, vel pluviae limitatione, *aqueas particulas perpetuo intra aerem insinuari*, & paulo post subdat, quod *revera numquam reperiri potest Aer omnino aridus, & absque ulla admixtione aquae, sed est veluti spongia quaedam, qualem nos quoque modo retulimus?*

Qua equidem alterna particularum aquearum perpetuo commeatu poros aeris subeuntium inclusione, & exclusione, luculenter explicari videtur, tum serena, tum pluviosa constitutio, simulque in imbrifero aere imminutum pondus, autum vero in sereno, cujus idcirco cum ad summum devenerit Athletica plenitudo, & ad summum proinde altitudo *Mer-*

curii, vix fieri potest, quin intra modicum temporis intervallum pluvia suboritur; quemadmodum ex praegnantem ventre immaniter turgido, & gravi, parum distare exclusionem foetus quaelibet, vel rudis, novit muliercula. Hanc ob causam longam serenitatem longa regulariter excipit pluvia, qua etiam perseverante, si antecederet pluviali materia quaquaversum intumuerit Aer, non modo secundum altitudinem, verum etiam secundum vastissimam latitudinem, in ipso pluviae descensu vix, ac ne vix quidem, *Mercurius* deprimitur; statim vero per brevissima alternatim sicciora intervalla, pertinaciter iterum attollitur, recurrente videlicet in subsidium per copias auxiliarias a lateralibus partibus eodem aerei Cylindri aqueo pondere, usquequo depleta undequaque immodicis imbribus Atmosphaera, Cylindro tandem levior (cui scilicet novus non succedat desuper, hinc, & inde aqueorum vaporum affluxus) in novissimae pluviae finali descensu *Mercurium* premit; cujusmodi exemplum in proxime elapso Decembri supra modum pluvioso palam conspeximus, in quo insuper illud animadversione dignum extitit, quod excussa tandem penitus pluvia, ac subsequente postmodum nova plurium dierum serenitate, proindeque novis, sed modicis, imbutis vaporibus aere, nihilominus ad tantam numquam pervenit *Mercurius* altitudinem, ad quantam ob exuberantem vaporum aggestionem pertigit non modo ante pluviam, sed & in ipsa pluvia actuali, cui longiores idcirco totius anni serenitates, quo ad elevandum *Mercurium*, praeter morem cessere. Huc propterea respiciens Borellus ipse, ex solertissimis duorum annorum observationibus simul collatis, hunc intet tot Anomalous *Mercurii* ritus stabiliorum videri cautissime protulit in expositione prop. 113. inquiens: *Videtur deduci posse quod multoties (non tamen perpetuo, ut salvet incrementum Mercurii flantibus, citra pluviae suspicionem, ventis Septentrionalibus, aliasque excipiat, ut suo loco fatetur, supremæ Atmosphaerae agitationes) cum imminet aliqua diuturna, & continuata pluvia in illa Regione (& quidem diaphana non raro apud nos adhuc vigente, non tamen diutina, serenitate) tunc Mercurius in*

„ *fitu-*

„*fistula per aliquos gradus supra consuetam*
 „*altitudinem elevatur*, quasi hic sit sum-
 mæ repletionis, supra notatæ, non du-
 rabilis status, pluviam imminuentem, hoc
 est non longe distantem, prænuncians,
 cum videlicet elevatur *Mercurius* excessu
 supra morem satis insigni, ut constat ex
 illius verbis, nam in consueta circiter,
 vel paulo majori altitudine constitutus,
 cum modicam solummodo denotet vapo-
 rum copiam, ultro tamen etiam augen-
 dam, congeri, licet in aere aliquod aug-
 mentum ponderis indicet, diuturnæ ni-
 hilominus etiamnum serenitatis potius,
 quam pluviae signum esse consuevit: *E*
 „*contra* (subjungit idem Borellus) *pluvia*
 „*jam actu cadente Mercurius in prædicta*
 „*fistula deprimi solet*, decrescente videli-
 cet per excretionem pluviae incumbens
 aeris pressione, & pondere. Quare in-
 ferius eadem cautione, & circumscriptio-
 ne adhibita concludit: *Fieri potest ob ae-*
 „*ris pressionem supra Mercurium stagnan-*
 „*tem in fistula, ut ante pluviam* (ly ante
 „*pluviam*; totum, serenum etiam tem-
 „*pus, omnem penitus pluviam vere an-*
 „*tecedens connotante) aer multo magis*
 „*gravitet, & comprimat, quam in ipso*
 „*pluviae* (etiam vaporosæ, ut infra)
 „*descensu*. Neque per hoc quod in ma-
 gna *Mercurii* elevatione dicatur pluvia
 imminere, audiendus est textus de im-
 mediatiissima pluviae propinquitate, sed
 tantummodo de morali; quandoquidem
 clare circa hoc se ipsum explicat lauda-
 tus Auctor prop. 115. inquit, Quod
 „*per aliquod tempus, antequam pluvia*
 „*descendat fieri potest, ut Mercurius su-*
 „*premam illam altitudinem pertingat, in*
 „*eaque etiam permaneat*, ex quo nota-
 bile aliquod temporis intervallum ante
 pluviam intelligi debere, neminem la-
 teret; usquequo enim in ea altitudine su-
 stinetur *Mercurius*, potest quidem non
 longe distans pluvia, ut plurimum, præ-
 monstrari, minime tamen potest tunc ea
 contingere, cum ipsa jam actu cadente
 „*Mercurium absolute deprimi*, nuperrime
 prorulerit.

Jamque duobus expositis, præviæ nem-
 pe serenitatis, & subsequenter pluviae
 temporibus, nodus difficultatis coarctatur
 ad reliqua duo tempora, quorum unum
 est illud nubilum aqueis particulis abun-
 de scatens, quod pluviam sensibilem pro-

xime instantem immediate antecedit, &
 quo (si sensui sit danda fides) cum ma-
 jor quam sereno appareat ex nubibus va-
 porum copia, *Mercurius* deberet altius
 attolli, cum tamen per experientiam
 humiliter subsidat: Alterum vero tempus
 est serenum illud, quod pluviam dela-
 plam immediate subsequitur, quo vice-
 versa *Mercurius* attollitur, cum tamen
 potius decrementum ejusdem deberet in-
 ducere absoluta jam penitus aquearum
 particularum excretio.

Pro nodi utriusque integra solutione,
 distinguere oportet diversos vaporum plu-
 viosorum in nubes proxime descensuras
 concrecentium modos, ac motus, juxta
 quos omnes aer nubilus sereno quidem
 gravior dici potest, facta comparatione
 cum sereno subsequente, & aqueis jam
 particulis expurgato, sed non semper cum
 sereno antecedente, aqueisque vaporibus
 jamdudum referto; isto enim solummodo
 magis gravitabit nebulosus aer; si talis
 evadat per supervenientiam novæ supra
 jam congestam materiae, & insuper si ta-
 lem materiam additam in se sustineat, nec
 ullo pacto in terram dimittat, quæ sane
 duæ conditiones cum adsunt, tunc vere
 per nubilosum etiam tempus, experientia
 teste, elevatur *Mercurius*, ut omnino di-
 stinguendum sit tempus nubilum, quod
 pluviosum nullo pacto futurum est, ab
 eo, quod est proxime cessurum in plu-
 viam, cum in primo casu resistentibus
 intra aerem iidem ponderosis vaporibus,
 numquam deprimatur *Mercurius*; in se-
 cundo vero utique: Quia ergo núbilo
 tempore non modo non semper attolli-
 tur, sed ut plurimum, vel ibidem perma-
 net, vel, quod frequentius est, etiam
 subsidit idem *Mercurius* (& hæc est potis-
 sima difficultas) ideo tunc vel alterutram,
 vel utramque allatam conditionem deesse
 necesse est; quapropter in hisce casibus
 nubilus aer pluviam præcedens (ut istius
 prima ratio habeatur) non modo sereno
 prægresso gravior non est, sed aliquando
 æque tantummodo gravis, & aliquando
 insuper positive levior, ut mox singilla-
 tim ostendetur; Quod æqualem sereno
 nubilus aer quandoque servet gravitatem,
 usquedum videlicet æqualem adhuc servat
Mercurius altitudinem, duplici potissimum
 ratione contingere posse credendum est,
 vel quatenus abunde jam saturo aqueis

particulis cæruleo, tuscove aere (talibus quippe color est sereni aeris altis vaporibus repleti) illi iidem vapores, qui ipsum serenum aerem disgregatim sublimius imbuebant, per maiorem postea, glomerosumque contactum, & exclusionem materię levioris interclusę, mutata solum textura, & situ, densiores fiunt, atque e poris aerę compagis expressi (ubi eos, ut diximus, collocavit Borellus prop. 259.) in quoddam quasi velum crassius coalescunt, & lentissimo nisu recta paululum descendentes, diaphaneitate deperdita, ob umbram mutuam diversimode refracti luminis, opacum aerem reddunt, absque ullo, ut patet, novę materię, aut aeris ponderis incremento; vel potest huiusmodi opaci, & nubilosi aeris pondus manere idem, ac antea cum serenus erat, quatenus vapores sub longinquo Cœlo in nubes coagmentati, aliisque ventorum transversaliter vecti, non autem intra poros illius ipsissimi aeris divisim reconditi, eundem aerem præexistentem deturbant, depulsa videlicet non proprio conatu, sed per violentum ventorum impetum æquali portione, & mole ipsiusmet aeris eundem præcise locum, & situm anteceder occupantis; ac proinde iisdem nubibus succedentibus æqualiter, vel fere æqualiter ponderosi; in quo pariter secundo casu nec ullum sensibile fieri potest in aere sic permutato augmentum ponderis, opacitate nil in contrarium probante, cum cæteroqui aere nitido levior sit fumus ater, oleumque minus gravitet, ac gravitet aqua, qua tamen longe est opacius. Quod vero sæpissime ipsius nubilosi aeris gravitas minor adhuc positive facit ingruente pluvia, & paulo ante deciduas guttas, ut ideo tunc temporis deprimatur *Mercurius*, licet, si non tota moles, plurimę saltem magmatis aeris particulę con crescentes in imbrem ponderosiores fiant, facile erit conjicere, si hoc ipsam considerare non pigeat, quod ob illud idem, quod plures particulę fiunt graviores reliquis, ob id præcise debent ab illis statim secedere, & subsidere, molemque idcirco universam allevare: idque de facto imminente proxime pluvia contingere satis constabit, si experientia duce, lubeat animum adjicere præcoci illi ante crassiorē pluviam vaporum aqueorum præcipationi, & dimissioni ab aere in ter-

ram, quę apud nos nomine aeris humidioris communiter audit, & sic pluviam ipsam distinguere in sensibilem, & insensibilem; istam namque nobis vel insciis, vel negligentibus perpetuo illi præcedere, & sarcinam aeris diminuere, quoties decrecente *Mercurio* aer ipse ad pluviam sensibilem proximus disponitur, haud ægre sibi suadebit quisquis attendet, ipsa, quod magis est, inculcata serenitate, Rorem, & Pruinam, etsi post casum sensibilibiores, inconspicuo descensu, discreto tamen, interpolato, & minimo in terram delabi: Id ipsum tamen validius adhuc evincit prævia illa eadem universalis humiditas, cujus causa frustra licet sæpius oculis quęsitā dum perpluit, acutam tamen quandoque ipsorum aciem (quippe crassiuscula) non penitus subterfugit; per quam propterea, & occulte delabentem, & manifeste delapsam capilli sensibilibiter humectantur, vel saltem flaccescunt; silices, & marmora madescunt lubrica superficie; sal sponte liquefit, atque dissolvitur; lucernę accensę crepitant, ac si ellychnium aqua conspergeretur, & extinctę fœtent; membra incuneato intus madore perfusa tument, ac dolent; funes fidesque supra modum tensę, & inflatę dirumpuntur; ligna cæteroqui siccissima novo humore quasi revirescentia, ut aquis immersa, & obruta excreunt, in tantum ut ostia, & fenestrę intra consuetos limites ægre adaptentur, vitreę fistulę tenuissimę, atque terribissimę aperto tunc aeri, ut & flantibus Austris expositę, satis jucundo spectaculo paulo post aqua sensibili intus perfusa deprehenduntur; & sexcenta huiusmodi contingunt Phænomena, quę, ut instantem pluviam sensibilem vel rudioribus de more prænunciant, ita ætalem insensibilem accusant Philosophis; Vix enim concipere possumus, quod dum nubes ante pluviam sensibilem proxime secuturam, oculo iudice, ad terram magis appropinquant (secus enim pluvia sequi non contuevit) jure pari eadem nubes secundum aliquam inchoative portionem sui, prævio insensibili influxu terram non assequantur, & enucleatos edant effectus: Neque enim in vapores ab humo exhalantes id potest refundi; ut qui a marmoreis saltem, & ignis Urbium compitis, molaribusve Platearum lapidibus ante pluviam oculariter madescen-

bus exprimi nequeunt; & quotiescunque etiam a capaci minera, & tempore idoneo eos elevari contingat, tunc non proprio, sed alieno potissimum pressionis nisu protrusi; vim longe minorem possidet in ascensu, utpote ad vacuum tendentes, & omni impetu cassi, quam ut aerem intra tunium, lignorum, fidiumve (spatiola latitantem possint depellere, & multo minus intra talium corporum poros incuneari, eosque ultro etiam distendere, adeoque culpari nequeunt ut causa talis humectationis, in solos ideo jam condensatos vapores aquisito semper gravitatis impetu ab alto decedentes omnino refundendæ: quippe cum istæ jam condensatæ, & deciduæ *Minimæ particulae aquam componentes ex Borello prop. 274. minores sint particulis aerem componentibus, adeoque per corium, vasa fictilia, & ligna aeri impervia exudantes*, altius in ista corpora, ac assurgentes vapores, & aer ipse, quem proinde trudent, per auctum successivo descensu gravitatis impetum poterunt implantari, eorumque porositates in morem cunei violentius distendere, & ultro ampliari; ut in funibus ingentia pondera sustinentibus ab aqua fieri eleganter explicuit Borellus ipse de Vi Percussionis. Quod si crassiusculi hujusce madoris ascendentes vapores criminari quis vellet, profecto avolantibus, ut notum est, Veris tempore, & prima Æstate indefinenter a Terraqueo Globo humidior, & vim acrioris caloris jam persentiente copiosissimis vaporibus, necessario cuncta assidue madescerent, cum tamen præ siccitate incipiant ligna retrahi, & scissuras contrahere, omniaque sensui patere intensioris siccitatis inditia; Vapores etenim ascendentes, cum ad ulteriorem, ut mox explicabimus, rarefactionem tendant, semper magis redduntur ad humectanda corpora inertes; secus vero decedentes, cum ad majorem densitatem vergant, & in aqueam simpliciter redeant naturam, humectandis iisdem corporibus aptiores fiunt. Hinc non parum labefactatur opinio alterius Borelli Gallici Chymici, quam obiter innuit Philosophia Burgundica Physicæ generalis tract. 2. cap. ultimo: *Pluvio nempe tempore magnam vaporum copiam e terra ascendere, qui propter impenetrationis necessitatem, aerem graviolem alio trudentes, Atmospheram reddant levio-*

Torti Differ. Epist.

rem; nam præter dicta superius, & præter quam quod in hac Plenistarum hypothese videntur vel vacuitates omnes ab aere ablegari, vel supponi vapores magna vi propria (ac si daretur levitas positiva) aerem prementem repulsare, cum tamen & ipsi graves, minus licet, ab illius pressione coacti sursum urgeantur, ut in summo probavit Borellus noster prop. 66. difficile est insuper intelligere, quod eo tempore, quo graviores vapores, appropinquante saltem, si non inchoata jam pluvia, descensum moluntur, immo non raro visibiliter etiam depluunt, minusque graves ab humo copia uberiore (mere supposita) assurgant, & per motum oppositum quasi victores incumbens aeris repercutiant pondus, cui sedem pacificam, qua data porta aufugientes, atque detrusi debent concedere, salvis etiam quæ ab Italo Borello dicuntur prop. 168. de quibus obiter suo loco. Haud equidem inficior, aqueos vapores pro diverso eorum statu esse reliquo aere modo leviores, modo graviores; leviores quidem, dum sursum aguntur halitus tenuioris specie, graviores vero, dum infra ipsum aerem suo pondere conantur delabi; sed in utroque statu semper aeris gravitatem ab iis intendi extra dubium videtur: siquidem Ascendentes, licet aerem leviores, ipsi aeri minime deturbato intime adjiciuntur, nec propterea Cylindrum, quem augent, priore leviolem possunt constituere, maxime cum doceat experientia, ipsis etiam manifeste in nubes aeri simpliciter innatantes, non vero cadentes; vel unquam casuras, coagmentatis; *Mercurium* nullatenus deprimi, cum ex opposito absentibus nubibus deprimatur ab humido tantum Austrorum afflatu, inditio manifestum non quamlibet vaporum existentiam in aere, minorem illius gravitatem inducere (oppositum enim vaporosa primæ æstatis serenitate observamus) sed eam solum, quæ inconspicuum saltem eorundem delapsum in terram includit; Descendentes vero vapores, etiam si eundem aerem loco depellant, cum tamen graviores sint portione depulsa (secus non descenderent) Cylindrum pariter per sui morulas graviolem ex parte constituunt Cylindro simpliciter aereo. Cum ergo vapores in regione infima pluviam præcedentes de genere descendendum, vel

descensum molientium esse satis constiterit, etsi ab iis etiam supponatur aer ipse detrudi, semper tamen dicendi sunt, antequam terram irrorent, aereum pondus augere; nec alia ratione dicuntur a nobis tale pondus ab iisdem antecederet adauctum instante tandem proxime pluvia imminuere, & *Mercurii* depressionem inducere, nisi quia tunc temporis incipiunt ab aere excuti, & ab humo excipi, ac sustentari, quatenus nempe tunc infimum istum aerem continuato defluxu quaquaversum inebiant, & ampli, lentique invisibilis adinstar fluminis in terram delabuntur, quam dum latenter attingunt, ejusque superficiem humectant, necessario portio ponderis non contemnenda ab aere demitur, quod præclare in prop. 115. expressit Borellus hoc sensu: *Si postea a qualibet causa nebula impellatur, ut aeram paulatim attingat, & eam humectet, patet illam non amplius aeris gravitatem augere; sed imminuere, &c.* ut formalibus verbis suo loco exponemus; unde eodem alleviato, nobis licet non percipientibus, aere, *Mercurius* paulo ante pluviam ipsam sensibilem manifeste deprimitur, nisi aliunde ex reliqua Atmosphæra nova suppediteatur materia priori æquiponderans, & *Hydrargyrum* ibidem sustinens, ut in diuturnis pluviis quandoque assolet, ac quemadmodum in proxime elapso Decembri pertinaciter imbrifero observasse retulimus. Quod si aliquando contingat nullam prorsus insensibilem pluviam sensibili viam sternere, ut in repentinis, atque nimboris pluviis identidem succedit, istis nec ullum sensibile *Mercurii* decrementum præcedet, quemadmodum non succedente post insensibilem pluvia sensibili, ut fit non raro propter ventorum afflatus, ipsa tunc contingens *Mercurii* depressio expectatæ sensibili pluviae falso præludit, ut ideo longe verius valeat statuere, eandem *Mercurii* depressionem actuali jam pluviae (saltem vaporosæ) regulariter associari, sicuti ex duorum annorum exactissimis observationibus expresse Borellus tradidit citatis verbis prop. 113. *Pluvia jam actu cadente Mercurius in prædicta fistula deprimi solet.*

Ad id vero, quod pro alio sereno tempore pluviam immediate subsequente addebatur (& erat alter difficultatis nodus) nimirum, quod aere tunc per pluviam

sensibilem exonerato, deberet *Mercurius* deprimi potius, quam elevari ipsa responsum suggerit experientia, cum vere evacuata aquæorum vaporum saburra *Mercurius* ex quotidiana observatione ad aliquod tempus depressus maneat, modo quidem magis, modo minus, pro ut magis, vel minus, citius, vel tardius a Terraqueo Globo, vel a circumstante Atmosphæra, nova successive subministratur propinquo aeri magis inani vaporosa materia, intra relictas vacuitates, ubi minor est resistentia, per mechanicam pressionis necessitatem subintrans in supplementum deperditæ; ex quo novum subinde *Hydrargyro* paulatim redditur incrementum. Atque ita his omnibus modis sufficienter explicatos reor sensibiliores quacumque tempestate, & constitutione *Mercurii* motus, ipso quidem per serenum tempus tum distante, tum appropinquante pluvia, per gradus elevato, per nubilosum inchoata pluvia, & per pluviosum adaucta, depresso, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia, subsidente nonnihil, iterumque successive elevato: quas omnes *Hydrargyri* pro ratione temporum varietates allata hucusque explicatio integre comprehendit.

Juxta hanc rationem a Celeberrimi Borelli Itali fundamentis resultantem satis patere arbitror nequaquam in hoc experimentum hallucinatum esse ipsum Borellum, cujus dignitatem, ne minimum quidem, lædit ejusdem experimenti simplicissima veritas, si modo cum eo doctissima illius scripta conferantur: quod eo libentius me impræsentiarum pro viribus aggressurum polliceor, quo certior sum hac in re de te ipso, Vir humanissime, cui cæteroqui summe perspectam scio Borelli famam, non minus ac de literaria Republica benemereri, si Virum Clarissimum a quacumque, vel levi, incuriæ, aut deceptionis umbra vindicaverim.

Inquit itaque laudatus Vir lib. eodem de Mot. natural. a gravitate pendentibus, prop. 115. *Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis imprægnatur.* At quandonam magis imprægnatur, quam cum serenus est, totoque tempore omnem pluviam antecedente, quo pluvia ipsa, ut ita dicam, in aerem ascendit? Hic ergo animadvertendum est sermonem procedere de Ne-

de Nebulis pluviosis, non de Pluviis nebulosis; immo nec de Nubibus ipsis, quarum nusquam ulla fuit mentio, cum sint mere accidentales, & ex varia vaporum textura pendentes, adeoque tum cum depressione, tum cum elevatione *Mercurii* compossibiles, juxta varium pondus, quod vel simpliciter innatando, vel ad terram usque descendendo, possunt intra aerem exercere: Cum igitur de Nebulis pluviosis loquatur Borellus audiendus est de nebulis potissimum ascendentibus vaporis specie, quibus videlicet solis aer potest dici imprægnari, & in morem spongiæ imbui: ut eidem pariter Borello placet, cum terminus iste tendentiam sursum importet; non vero de descendentibus ad terram usque, quibus sic prodeuntibus aer definit imprægnari, & incipit parere. Quas nebulas ascendentes solos aqueos vapores esse per serenitatem exhalantes colligitur ex ipso Borello prop. 64. ubi nebulae ascendentes structuram assimilant structuræ fumi, qui procul dubio vaporosus assurgit, dicens: *Fumum esse aggravatum ex particulis minimis ab invicem separatis, ut præclare in nebula observatur, & in aliis aqueis vaporibus, in quo textu nebulas, & vapores aqueos sub eadem promiscue appellatione comprehendit, & paulo post subdit: Illa nebula, quæ representabatur continua* (& loquitur semper de ascendente, quam fumo proinde comparat,) *apparet esse constata ex immensa multitudine exiguorum granulorum aquæ, quæ lento quodam motu per aerem agitantur, quales pariter istas nebulas, quas in casu nostro nomine pluviosarum indigitat, adamussim describit, & in altissimis aeris partibus reponit in contextu: Vocat autem Pluviosas, seu, ut idem explicat, aqua gradas, non quia actu depluant, sed quia remota cum sint pluviae materia, in pluviam tandem sunt reversuræ, ad differentiam terrestrium, siccarumque nebularum, quæ cum late dissipentur abeuntes in aerem, nec pondus illius notabiliter augent (nec pluviosæ queunt stricto modo appellari: At postquam pluvia (sequitur Borellus) delapsa est (vel secundum partem, vel secundum totum) denuo Mercurius in fistula deprimitur; proportionaliter videlicet ad pondus decedens, & ante novum vaporum redi-*

tum, quibus recurrentibus, recurrit iterum prima pars ejusdem propositionis. Sed ne videamur ludere in verbis, jam palam evidentissime fiat genuinus sensus allatæ propositionis, qui profecto non alius esse potest ab eo, quem semel atque iterum retulit immediate ante Borellus ipse prop. 113. ut alias notavimus, scilicet, quod *appropinquante pluvia, Mercurius soleat elevari, pluvia vero jam auctu cadente, deprimi, & quod aer magis gravitet ante pluviam, quam in ipso pluviae descensu; Quare coherentur ad istos clarissimos textus, idem prorsus terminis universalioribus, ideoque diversis, concludit in prop. 115. quam tamen, priusquam statuat, evidentissimo experimento (quod accuratissime institutum suppono) antecederet demonstrat in prop. 114. quæ pro transcripta ad literam integre hic habeatur, utpote quæ secundum omnia sua membra 115. in cujus gratiam præmittitur, exacte respondet. Facta itaque seria horum omnium collatione, sensus iste indubitanter ex controversa propositione resultat, nempe, quod * Dum aqueæ particulae intra aerem simpliciter degunt supra superficiem *Mercurii* stagnantis, idem *Mercurius* ab addito isto pondere elevatur, dum vero infra illius superficiem concidunt, & terram incipiunt attingere, ab isto demoto pondere per gradus deprimitur, * quemadmodum immerso intra puteum oleosum Barometro, citata prop. 114. additoque insuper Vase arena, vel aqua pleno (ut adduntur in aere aqueæ nebulæ) *Mercurius* elevatur; eodem vero revoluta Vase, quandiu arena, vel aqua descendens *Mercurii* superficiem non prætergreditur (ut cum nebulæ remotissimo descensu lente deorsum vergentes nondum delabuntur infra *Mercurium*) tandiu præcise *Mercurius* ibidem sistitur; ac statim ac infra *Mercurii* superficiem delapsa arena, vel aqua putei fundum perreptat (ut nebulæ ipsæ, cum terram paulatim attingunt) *Mercurius* quoque proportionaliter sensim deprimitur. Quibus dubio procul ad mentem Borelli sic stantibus non potest ullo pacto intelligi in allata prop. 115. pro nebula pluviosa *Mercurium* attollente nebula perpluens, & decedens in terram, ut eam assequatur cum *pluvia jam actu cadente, ut videmus,**

„*terramque premente, ac propterea secundum aliquam portionem sui delapsa, deprimatur Mercurius*; sed debet constanter intelligi quilibet aeris status ante vaporum translationem in terram, sive deinde (ut crebrius assolet) serenus sit aer, & vapores congerat, aut discretos asservet, sive nubilus, & eos opaciores citra descensum sustineat, sive denique sit in tali dispositione, ut vel nubilus, vel leviter solum turbatus eodsem etiam incipiat remote (præciso semper terræ contactu) deorsum dirigere; quarum omnium varietatum respicientium Prognosim temporum, in fundando suo universali Theoremate, aeris pondus, non temperiem explicante, minime sollicitus fuit Borellus Philosophum agens, non Astronomum.

Et huc revocanda sunt, quæ supra firmavimus de Pluvia vaporosa, & insensibili tot rationibus, & effectibus sensibilibus manifesta, qua sola rite examinata, nulla potest esse in Borelli propositionibus, & Experimentis dubietas; siquidem ex alias enumeratis Phænomenis, quæ apud omnes audiunt a sæculo pro signis futuræ pluriæ, patet, vapores aqueos terram imbueri, atque comprimere, & in aere infimo nobiscum cohabitare quandoque longe ante pluviam sensibilem, & ipsa aliquando etiam non succedente, immo in ipsa serenitate paululum turbida; quare etsi motis etiam ab alto cum lenta directione ad terram vaporibus, *Mercurius* adhuc altus sustineatur, ante eorum contactum cum superficie Terræ, talis tamen vaporum transitoria suspensio, & brevis est, & nobis occulta, ac cum sereno tempore plerumque confusa, eo enim ipso, quod vel leve illius inditium nobis apparet, jam vapores nostram infimam regionem, & terram ipsam assequuntur; quare tempus omne descensus illorum ante contactum terræ, a prævio tempore simplicis innatationis nequit distingui, sed cum eo prorsus coincidit, tum quo ad premendum æqualiter *Mercurium*, tum quo ad nullos adhuc pluviosos producendos effectus nobis sensibiles. Cardo igitur difficultatis versatur in dignoscendo præcise tempore, quo vapores isti terram premunt, vel non; cum vere non raro apud nos perpluant, & per quandam veluti præcipitationem quasi e spongia exprimantur, ob inexplicabiles

superioris Atmosphæræ agitationes, tunc cum minus videntur perpluere, quod flantibus in ipsa, qualicunque, serenitate Austris, & Euronotis est manifestum, ut ideo quotiescunque crassior quædam humiditas, & mador in infimis corporibus, puta saxis, lignis, aliisque recensitis deprehenditur, sive id per nebulosam, nubilosam, turbatam, vel etiam serenam (eo quo potest modo) tempestatem contingat, & toties infallibiliter (& alias etiam cum minus sensibilis est mador iste) actuale aqueorum vaporum descensum in terram liceat statuere. Unde mirum non est, si per aliquot horas, immo per diem quandoque integrum ante pluviam sensibilem conspicua reddatur *Mercurii* depressio, ab imminuto per vaporosam pluviam aeris pondere, atque discerpta substantia procedens, quam propterea depressionem falso quis vaporibus simpliciter innatantibus, vel terram nondum assecutis adscribet. Quamobrem inconcussum adhuc Doctissimi Borelli stat

„ Theorema, quod *Dum aer nebulis, pluviosis imprægnatur, & ipsis gravidus manet in quacunque sui parte (dummodo foetus terram non premat, secus non amplius prægnaret aer) tunc Mercurius elevatur. At postquam pluvia delapsa est, seu postquam nebulae, & vapores illi terram attigerunt (alleviato sic, vel partialiter, vel totaliter, vel sensibiliter, vel insensibiliter aeris pondere) Mercurius in fistula denovo deprimitur*, proportionaliter ad descensum vaporum, & antequam recentibus iterum, quod paulo post solet contingere, Aer imprægnetur. Atque ita quamlibet pluviosam humiditatem comprehendendo Torricelliana fistula, in qua *Mercurius* per siccitatem crescit, & per humiditatem decrescit, sibi non minus (ac forte universalius) Hygrometri, quam Barometri nomen poterit in posterum vindicare.

His in hunc modum statutis, progreditur ad demonstrandam Propositionem suam Vir Perpicacissimus subnectens:

„ *Ab hoc evidentissimo experimento (videlicet in antecedente prop. 114. enunciato) Problema nostrum solvi posse con- seo, quandoquidem quid aliud sunt nebulae pluviosae, scilicet aqua gravis, & de, quam aggregatum ex innumeris*

„ *granis.*

granulis minutissimis aqueis? (quam bene concordat hic textus cum nuperrime allato propol. 64. nebulam ascendentem, & fumo comparatam describente!)
 „ Et cum prædicta nebula in altissimis
 „ aeris partibus innatat (en explicita aeris inferioris serenitas per expressam innatationem rarioris, & diaphanæ nebulæ, & per situm altissimum, in quo
 „ eadem sustinetur (vel lentissimo motu
 „ aqueæ particule ejus descendunt) en aliqua non nunquam serenitatis turbatio, quatenus ex eadem prop. 64. prædicta granula aquea copiosissima vagantia per aerem non facile visibilia sunt sigillatim ob eorum exiguitatem, sed possunt, quandoque magis, quandoque minus, pro varia raritate, vel densitate, transitum luci impedire: Cum inquam lentissimo motu descendunt aqueæ altissimarum nebularum particule, hoc est errabundo, & tortuoso progressu obvios aere texturæ mæandros cæspitant, ac oblique pervadunt, ibidemque immorantes, & ab ipso adhuc aere sustentatæ varie, & lente admodum circumaguntur ad centrum, nondum tamen, ut infra ex contextu, terram attingunt, eamve usque adhuc humectando assequuntur) procul dubio suo pondere naturalis augent aeris gravitatem (quatenus intra illius vacuitates, ut alibi, superadditæ reconduntur; atque nonnihil immorando vagantur) ideoque majori nisu Globum Terraqueum comprimunt, quam aer purus, & aqueis guttulis omnino privatus constringere eum possit; ideo fistula Mercurialis A. B. C. in infimo prædicto constituta comprimitur, nedum a pondere superstantis aeris, sed præterea a pondere totius aqueæ nebulæ supremæ componentis (vocando hanc ipsam aquam nomine iterum supremæ, & altissimæ nebulæ, nunquam vero Nubis, ut ipsam comitem serenitatem includeret.)

Hic autem considerat Auctor aqueam vaporum naturam, in quam sunt resolvendi, & incrementum aerei ponderis per additionem eorum, sive ipsi innatent aeri, sive intra eum longe a terra descendant, ac denique ejusdem aeris ponderis decrementum per hujusmodi vaporum (non sine terreis etiam particulis) ablationem, & translationem in terram;

juxta quas omnes itus, & reditus vicissitudines, alterna quoque succedit secundum diversas Atmosphæræ partes, & secundum diversa itidem tempora, serenitatis, & pluvie perpetuitas. Hinc haud difficulter potest elici conjectura excelsi, atque mirandi vaporum ascensus, & expressionis eorundem a Globo Terraqueo, cum enim innumeras aeris vacuitates per totum Cap. 12. abunde probatas (quas etiam si supponamus æthere perfusas, parum refert) hoc loco supponat Borellus, facile est intelligere ad seriem doctrinæ illius, quod ubi aer secundum notabilem portionem sui, sive ob pluvias antecedentes, sive ob quamlibet causam vaporosis aqueis guttulis interpositis magis privatus, atque inanis extiterit, aer reliquus circumjacens, magisque plenus, ac densus Globi Terraquei superficiem (ut ejusdem, ut supra, Borelli verbis utar) majori nisu constringet, ac illam constringat, & comprimat antedicta portio majoribus vacuitatibus scatens, in easque propterea vacuitates, & capacia inania spatiola, ubi nulla est resistentia, necesse erit sursum urgeri particulas aqueas usque ad propinqui aeris æquilibrium, quemadmodum in Vacuo Torricelliano. Aqua per hujusmodi pressionem ad trigintaduorum pedum altitudinem elevatur. Sed quia sicuti de fumo notat idem Borellus prop. 66. quod absque exhalationibus igneis non possent ad insignem altitudinem fumi particule elevari; & concludit ab igneis particulis fumum rarefactum elevari postea ab impulsu gravioris aeris ambientis per expressionem, ita de Aqua animadvertit prop. 275. certum esse ignis particulas seu exhalationes, perpetuo discurrere, fluereque per omnia corpora tam densa, quam fluida, & quo major erit copia discurrentium igniculorum, eo magis corpora inertia, ut sunt aqueæ particule intra aquam æquilibratæ, agitari, impelli que posse, & perseverante præsertim Aqua in statu fluido, per eam procul dubio insignem copiam igniculorum diffundi, & agitari; & in progressu fidentius infert, probabile esse, ut in statu præsertim fluiditatis magna copia igniculorum, vel exhalationum ignearum impellere possit minimas Aquæ particulas, easque insinuare intra vacua spatia tubulorum aereorum; esto etiam quod per transennam in prop. 168. aqueis

aqueis vaporibus non modo concesserit, præter vacuitatum repletionem, particulas ipsas aereas e suis quandoque loculis nonnihil dimovere, & eas perterebrare, ut viam sibi parent ad vacuum (non ita tamen ut procul abeant aereæ, sed tantummodo ut cedant in se ipsas, suasque intimas vacuitates receptæ) verum etiam eosdem vapores ab aqua hyemis tempore motu placido disflari protulerit absque adjumento ignis (intelligendo tamen defectum ignis sensibilioris, ad differentiam vaporum ferventis aquæ) aut alterius, ut inquit, rapidæ violentiæ: cujus textus, etsi occasionalis, sensum cum dogmaticis nuper allatis potest conciliare quilibet intentionem Auctoris in diversis hisce casibus accuratius attendet: in quo insuper textu, ut & in aliis infra adducendis, licet vapores aqueos, atque nebulas nil aliud esse, quam congeriem exilissimarum particularum aquæ prodiderit, attamen hoc tantummodo relate ad potiore partem concretum vaporis constituentem, & denominationem aquei illi tribuentem intellexit, cum cæteroqui in ipsis vaporibus inclusos perpetuo, ut supra, simul igniculos, ubique comprehendat, atque supponat, quod una hic pro pluribus vice admonuisse sufficiat: Quia inquam indubitanter ex Borelli mente intra ipsam aquam (idem dico proportionaliter de terreis exhalationibus) aliqua degit subtilior materia, sive a Sole, sive ab Æthere, sive ab Ignibus subterraneis, aliove quolibet calore Terræ concentrico derivata, quæ jugi suo motu particulas ejusdem aquæ indefinenter evoluit, hinc fit, ut eadem halituosæ particulae intra aeris spatiola assurgentes (dato etiam, quod simplex aqua ad extremam tenuitatem quacunque vi cum plurima superficie redacta possit se sola aeri innatare, ut ipsi aquæ auri folia supernant) cum non nisi a susceptis igniculis queant attenuari, & dividi, ipsis idcirco intime immixtis, vel alia qualibet leviore interclusa verosimiliter turgeant materia (quæ propter summam tenuitatem ultra omnia corpuscula ponderosiora, etiam, si lubeat, ob eorum pressionem superassurgit) adeoque avolantes vapores hujusmodi non sint, rigoroſe loquendo, simplicissima aqua, sed adjunctam habeant tantam levioſorem materiam, ut

cum ea concretum quoddam rariuſ, seu moleculam quandam ex majori aquæ, & minimo alterius materiæ pondere conflatam constituent (ut in bullis puerilibus ex aquæ, sapone, & spiritu insufflato confectis fieri observat Borellus citata prop. 259.) quæ rara, inanis, & expansa molecula sic contexta absolute æque solum, vel minus etiam gravitet, ac gravitat aer data paritate molis, ac proinde supra sortem, & Libellam Aquæ intra Vacuum ascendentiſ assurgat, repletisque disgregato agmine plurimis ejusdem aeris spatiolis (quæ ex propositionibus 259. & 274. ingentia valde sunt comparative ad molem aeris densam.) auctoque semper per sui additionem novo pondere, in ipsum etiam aerem, a quo sursum exprimitur, nonnunquam faciscat, ut in vaporosis effluviis ab aqua fervente elevatis quotidie cernimus. Intra elatiorem ergo aeris regionem tandiu spatiantur moleculæ, seu, ut cum alia de causa turmatim agitatae, motæ, & confusæ ulteriorem densitatem, & opacitatem acquirant, ac per majorem tandem contactum ad invicem diffingantur, avoletque illico in supremam regionem contentus halitus, ipsæque effœtæ, ac in aqueam nativam simplicitatem redeunt, molem, & corpus reinduant pari mole subjecti aeris gravius, non alia quidem via acquisito pondere, nisi ob variatam, acquisitamve molem densiorem, & ob materiæ subtilioris exclusionem, ut in distillationibus artificialibus, earumque primo vaporosis nebulis, postmodum successivis concretis imbribus palamprehendimus. In hac autem vaporosa metamorphosi in aquea primæva natalia iterum redeunte, talis ut plurimum servatur progressus, & ordo, ut antecederet ad pluviam sensibilem, ac successively perseverante pluvia, exiles, & invisibiles (densiores quippe) vapores aquei paululum gravioreſ aere, ut supra, rediti, prævio, & durabili influxu per insignem loci tractum, infimum ipsum aerem clandestino madore imbuant, terramque simul lente, occulte, ac prorsus insensibiliter conspergendo ejusdem aeris clam se exonerantis pondus, ac pressionem imminuant, postmodum unitis per majorem adhuc contactum crassioribus distruparum molecularum particulis.

culis, in guttas tandem concrefcant, pluviā ſenſibilem efformantes, præcipiti niſu, feſtinanter (medio videlicet ſubterfugiente, & impetum ruentis molis minime ſubſtinnente) inferius reducem.

Ex his omnibus varium Atmoſphæ-
ræ ſtatum pro diverſa tempeſtatum ha-
bitudine ſatis exprimentibus, rationabi-
liter colligi poteſt, ſerenum aerem, ſe-
renitate potiſſimum pluviā anteceden-
te, etſi in inferiore ſui parte rutilans
ſit, magna tamen vaporum copia turge-
re in ſuprema, & altiffima (ut ſupra
verbis Borelli retulimus) ad quam cum
inſuper clare non pertingat humanus o-
culus, qui vix veræ ſerenitatis eſt Ju-
dex competens ad modicum Atmoſphæ-
ræ intervallum, atro-cœruleum longin-
qui aeris colorem (diaphanum quippe)
ſerenum judicat, præcipue cum nebula
ibidem degentes ſint in morem corpu-
ſculorum in Solis radiis conſpicuorum
intra cubicula, nec propterea aeris ſe-
renitatem rigoroſe tollentes, ſimilitudinem
adducente Borello in citata pr. 64. E-
contra quando vapores, vel nubium ſpe-
cie, vel turbidiore ſolum influxu deſcen-
dendo infimum aerem, terramque ipſam
inſiciunt (quod dum inſenſibiliter per-
pluunt, ſolet contingere) tunc aerem,
qui vere pluvioſus eſt, nubilum, & ca-
ligantem tantummodo judicat oculus,
delapſo vero univerſo vaporum cumu-
lo, nitidiorem ſatis, perſpicuam, pellu-
cidam, minusque luteam priore ſereni-
tatem intueri certius ſuademur, cœru-
leo colore, & glaſteo (qualis fere nu-
bibus quandoque fulmineis per æſtatem
competit) in vividiorem, & ſplendidio-
rem converſo; Nec proſus injuriā ſen-
ſuum fidem videtur eludere Borelliana
hæc hypotheſis tot vapores ſereno, &
luminolo aeri tribuens, quot nubilolo,
& opaco; quandoquidem notum eſt plus
vaporum, & materiæ craſſioris inefſe
candelæ accenſæ, cujus e lumine lu-
men carpinus, quam recens extinctæ,
cujus fumo cæcutimus. Quibus ita ſe
habentibus, & ad regulam ponderis in-
tra aerem creſcentis, & decreſcentis,
creſcente quoque, & decreſcente intra
fiſtulam Torricellianam Mercurio, cohæ-
renter ſubjungit Borellus: Itaque per
aliquod tempus, antequam pluvia de-

ſcendat, (non vero dum Nebulæ jam
ſpecie deſcendit; immo nec immediate
ante, ſed per aliquod tempus antequam
pluvia, etiam inſenſilis, deſcendat, ut
ſerena ſemper magis, nec ullo pacto
pluvioſa innuatur conſtitutio) „ fieri po-
teſt ut Mercurius in fiſtula ſupremam
illam (non ſolum modicam) altitudi-
nem M. pertingat, in eaque permaneat
(ut per hanc inſignem elevationem per-
manentem, non immediatam, ſed tar-
diuſculam, & uſque ad depressionem
Mercurii protrahendam pluviā „ rur-
ſus inſinuet) Et hoc nedum a nebulis,
ſed a quacunque alia cauſa gravitante
effici poteſt; Si enim terreſtris pluvia a
Vento, vel alia commotione ſurſum im-
pellatur (quæmadmodum ſurſum im-
pelluntur Nebulæ pluvioſæ) atque per
aerem diſſipetur, ſpargaturque (ut il-
lum ibidem diſpergi, & diu ſuſpen-
ſum retineri pr. 65. notat idem Borel-
lus) tunc nemo dubitat aerem gravi-
ori niſu ſuperficiem Orbis Terraquæ
comprimere. Si poſtea a qualibet cauſa
nebula impellatur (ſermo adhuc eſt
principaliter de nebula inſenſili, quod
idem eſt de vaporibus, & non præciſe
de pluviā ſenſibili) ut nimirum terram
atingat, ſcilicet pluviā paulatim (hoc
eſt lente, & inſenſibiliter) terram af-
ſequatur, eamque humectet (inquit ſo-
lum humectet, non perluat, inundet,
vel ſaturet, ut ſimplicem etiam hume-
ctationem, qualem citra pluviā ſenſi-
bilem ſenſibiliter obſervari retulimus,
ex vi iſtius textus comprehendat)
tunc patet innumera aquæ granula ter-
ræ inniti, neque amplius aeris gravi-
tatem (dicamus & graviditatem) &
compressionem augere (ad differentiam
lentiffimi illius motus, quo deſcenden-
tes aqueas nebularum particulas aeris
gravitatem augere ſupra dicebat idem
Borellus, omnem tunc penitus terræ
contactum excludens, aeremque propte-
rea nebulis pluvioſis adhuc prægnantem
appellans; qui ſane duo textus de ea-
dem nebula deſcendente, atque aeris
gravitatem augente ante contactum ter-
ræ, poſt contactum vero minuyente, ad
invicem ſunt conferendi, & clare diſtin-
guendi pro noſtra, & Borelli ipſius
indemnitate) Et quia a terra ſubjecta
ſuſtentantur, non poſſunt ut prius ſuo
nati-

„ naturali pondere comprimere superfi-
 „ ciem infimam Mercurii stagnantis, &
 „ propterea semper a minori pondere Mer-
 „ curius in C. comprimitur, prout magis
 „ pluvia ad terram perducitur, & pro-
 „ ut magis aer illo pondere alleviatur
 „ (quæ omnia Mercurii depressionem,
 „ & aeris expurgationem per gradus ap-
 „ prime explicant, quia pluviam simul in-
 „ sensibilem sensibilis Prodromam ex ante-
 „ dictis supponunt) Et propterea super-
 „ ficies ejus in suprema fistulæ parte sen-
 „ sim deprimitur usque ad infimum situm
 „ F. Atque hic est terminus depressio-
 „ nis. Post pluviae vero delapsus, que-
 „ madmodum per aliquod breve tempus
 „ hujusmodi depressio perdurat, sic paulo
 „ post per gradus iterum Mercurius incipit
 „ elevari ad calculum, & mensuram no-
 „ vi vaporum ascensus.

Hæc de sicco, & pluvioso aere dicta,
 proportionaliter Ventis Septentrionali-
 bus, & Meridionalibus possunt applica-
 ri, quatenus Australes Venti aqueam
 humiditatem, qua abunde scatent, ab
 aere in terram asportant, ut eorum fla-
 tus sit quædam abortiva pluvia, cum
 eisdem, qui pluviam vaporosam comi-
 tantur, experiamur effectus, ut cuilibet
 obvium est; Aquilonares vero sicco fla-
 mine aerem verberantes, in ipsum ae-
 rem, quem propterea densiorem, &
 strictiorem reddunt, eosdem vapores,
 una cum novis terreis, quibus sunt re-
 ferti, particulis magis incuneant, adeo-
 que per Septentrionales Ventos (per quos
 proinde serenitas stabilior inducitur, etsi
 augeatur aereum pondus) elevatur Mer-
 curius, per Australes vero deprimitur.
 A quibus pariter ventis Atmosphæram
 varie confundentibus, & nonnunquam
 evertentibus contingere potest id, quod
 Corollarii loco opportune monet lauda-
 „ tus Vir, nempe: *Licet hoc verum sit*
 „ (scilicet per excretionem pluviae cu-
 „ juslibet Mercurium deprimi) *non ta-*
 „ *men inde elici potest conversa regula ge-*
 „ *neralis, ut nimirum quotiescunque Mer-*
 „ *curius in fistula elevatur, debeat plu-*
 „ *via expectari* (nam præter quamquod
 „ ad hoc prænosendum insignis requi-
 „ ritur, & non quæcunque, ut alibi dixi-
 „ mus, Mercurii elevatio, universalior et-
 „ iam aliis nominibus regula est de plu-
 „ via actuali insensibili in decremento Mer-

curii sensibilem proxime dispositam re-
 gulariter præmonstrante, quam de ead-
 dem sensibili futura in incremento ejus-
 dem; quod sane, ut ex prop. 113. cum
 Borello circumspicte notavimus, salvat
 Mercurii elevationem per ventos Se-
 ptentrionales diuturnioris serenitatis au-
 ctiores, & per nubes quandoque ipsas
 non descensuras, sed dissipandas, vel a-
 lio transportandas inductam, ut infra ex
 contextu; multoque magis salvat, &
 ultro confirmat expositionem nostram in
 propol. 115. quod nempe aliud sit aerem
 imprægnari nebulis pluviosis, aliud ne-
 bulas pluviosas ab aere in terram præci-
 pitari; siquidem in elevatione Mercurii
 primum contingere absolute decrevit,
 secundum vero non modo actualiter non
 succedere, sed nec universaliter inde ex-
 pectandum esse velut aliquid necessario
 consequens, hoc loco, ubi de tempesta-
 tum temperie ex professo verba facit,
 „ prudenter admonet) *quandoquidem*
 „ (immediate subjungit) *potest hujusmo-*
 „ *di augmentum compressionis produci ab*
 „ *aliqua ingenti agitatione supremæ At-*
 „ *mosphære. Et si forte a particulis a-*
 „ *queis, & terreis sublevatis major gra-*
 „ *vis aeris producit, fieri potest, ut*
 „ *a violentia Ventorum alibi transporten-*
 „ *tur nebulae, & sic pluvia alibi trans-*
 „ *lata non decidat in eo loco ubi origi-*
 „ *nem habuit;* (unde idem nonnun-
 „ quam ventus uni regioni serenitatem,
 „ alteri pluviam adducit) Quare si ad nor-
 „ mam ipsius experimenti, & cohærenter
 „ simul ad Borelli principia, aliqua fre-
 „ quentius contingens quoad prognosim
 „ tempestatum statuenda sit observatio,
 „ hæc potissimum esse poterit, ut in mo-
 „ dica Mercurii altitudine Aer ut pluri-
 „ mum serenus existat cum probabili du-
 „ ratione; in insigni, aut immodica al-
 „ titudine serenitas ipsa pluviam non lon-
 „ ge distantem prænunciet; in depressio-
 „ ne vero huic altitudini succedanea, plu-
 „ via actualis insensibilis, & hinc sensibilis
 „ futura, vel eadem sensibilis jam præsens,
 „ aut immediate prægressa indigitetur, a-
 „ deoque elevatio modica Mercurii sit se-
 „ renitatis signum simpliciter diagnosticum,
 „ insignis vero sit pluviae prognosticum,
 „ ac tandem depressio sit ipsius pluviae tum
 „ insensibilis, tum sensibilis, vel præsentis
 „ vel immediate futuræ, vel immediate
 præ-

prægressæ signum respective diagnosticum, atque prognosticum, salvis tamen reliquis, notante Borello, Ventorum ut supra spirantium motionibus; In qua pariter recte instituenda Prognosi, illud summe notandum, non esse considerandam simpliciter, vel abstrahendam ab integro anni cursu majorem indiscriminatum, vel minorem *Mercurii* altitudinem, cum pro diversa anni temporum ratione Aer etiam purus, & fere vaporibus crassus propter variam, quam tunc suapte natura sortitur, densitatem, vel raritatem, sit quoque diversimode ponderosus, adeoque aliqua *Mercurii* altitudo, quæ uno tempore serenitatis est index, altero sit index pluviae, ut quilibet ex re ipsa potest dignoscere, sed esse considerandam diversitatem altitudinum eadem ipsissima tempestate sibi invicem proxime succedentium, & respective semper, ac indispensabiliter ad constitutionem aeris immediate antecedentem. Quæ omnia, & singula tum cum veritate experimentali, tum cum solidis Borelli Propositionibus, earumque rationibus exactissime congruunt, ut propterea idem rationabiliter sic inferat: *Atque ex his omnibus concludi potest aerem, revera suo pondere, & vi elastica comprimere Mercurium in fistula contentum, eumque ad illam determinatam altitudinem elevare; hoc est, ut in epilogum omnia contrahantur, Aerem ipsum tantum graviolem reddi, & Mercurium altius urgere, quamdiu intra ejusdem spatiiola suspenduntur vapores aquei, quod in ipsa serenitate succedit; eundem vero aerem minus gravitare, & Mercurium in minori altitudine sustinere, quamdiu illi iidem vapores incipiunt ab aere exire, & terræ inniti, quod in ipsa pluvia, & paulo ante pluviam sensibilem solet contingere.* * In hoc autem finali Theoremate satis provide nudo, & ignavo ponderi vim insuper aeris elasticam hucusque semper suppositam, & prop. 122. jam luculenter probatam explicite adjungit, ut quæ in exercendo pressionis nisu, aucto vicissim, & imminuto superiori ponderi iustissima semper proportionem respondet: Qui equidem conatus elasticus quantum conferre possit ad variandam librationem *Mercurii* in fistula Torricelliana, vel ex hoc constare po-

terit, quod etsi non consuecat, notante Borello, ab aeris calore, vel frigore eadem libratio notabiliter variari, quoties idem Aer calidus, vel frigidus cum aere sibi proximo, vel cum reliqua Atmosphæra potest æquilibrari, nihilominus, si immisso, ut pluries expertus sum, intra Vas aliquod exacte clausum, & externo aeri impervium, Barometro, emittente extra Vas sufficienti portione fistulæ, Vas idem calefiat, aerque ibidem conclusus, & rarefactus in majorem elasticitatem cieatur, statim *Mercurius* alipes celerrime volans assurgit, iterumque refrigerato Vase sponte subsidit: quare quid analogum forte contingere posse in aere libero non modo per proprium pondus, sed & per aliquam vim superiorem intra constitutos limites naturaliter contento, atque nonnihil coercito, & in sicca magis, quam in humida constitutione quoad partes suas rigidoflexiles resiliendi, & elastici (igneo quippe, terreove, non aqueo) magisque propterea prementi (ut accideret massæ crinium crispatae intra cotylam per vim conclusæ, & in ejusdem latera ad mensuram alternæ siccitatis, vel humiditatis varionisu impingenti) aliquis forte conjecturæ locus esset; nec pauca suppeterent confirmanda, ac dilucidanda hujusmodi hypothese, quæ tamen modo enucleare non vacat.

Ab ipso autem absolute prementis aeris conatu *Mercurium* in diversa altitudine sustineri, eodem *Mercurio* præter sui ponderis exercitium huic operi nihil præstante, facile conicere possumus ex hoc, quod duobus assumptis Barometris, & altero eorum utrinque probe obturato, ut omne tollatur externi aeris commercium, istud ad varias alterius, ut mos est, aperti mutationes minime alteratur; restituto vero eidem externi iterum aeris commeatu, illico alteri non occluso, sive in statu elevationis, sive depressionis existenti adamussim æquatur; illudque insuper hac occasione non prorsus incuriose omittendum, quod dum *Mercurius* altius adigitur (quo succedente, ex altera extremitate decrescit, & e converso) superficie, qua aerem prementem, ipsumque fugantem respicit concavus est, præter morem suæ superficie; dum vero descendens, quasi victor, aerem

rem auget, parte eadem, qua aerem fūgat, convexus est, ut vel ex hoc tantum possit unico intuitu dignosci, an *Mercurius* sit in via ad ascensum, an ad descensum; qua vero spatium supremum deserit, ubi nullam sensibilem pressionem patitur, nec ullam pariter sensibilem, sive in ascensu, sive in descensu patitur superficiei mutationem, nisi fistula in parte superiore sit ad horizontem non nihil inflexa, in quo casu dum *Mercurius* suo tantum pondere labitur, aliquot granula sphaerica per tubi asperitates confuevit relinquere. Quare plurimis adhuc speculationibus occasio superest in perscrutando intimius hoc *Mercuriali*, *Aereoque* Phænomeno, cujus ulteriorem indaginem citra ullius injuriam philosophica libertate hactenus tentavere non pauci, nec alio nomine posthabitis omnibus, quæ crassior *Minerva* mea forsitan suggereret cogitatis, vulg. *D. Borelli* rationem amplector ipse, nisi quia de meo curtæ supellectilis penu magis idoneam depromere non suppetit, alienamque se-

quor, meliore carens, quam nihilominus a perspicacissima *Palladē* tua juvat expectare.

Attende interim, *Vir Solertissime*, cui se tota lubenter pandit *Natura*, num quæ retuli sedulis tuis *Barometricis Ephemeridibus* quam proxime cudendis consonent; sin minus, in id animum intende, ut quidquid lima rigidiore indiguerit, priusquam publici *Juris* facias, amica saltem severitate castiges; idque constanter credas, fore numquam, ut vel istius, vel cujuscumque alterius literarum rei mihi complaceam, nisi simul illa eadem tibi placuerit, cui cuncta placere sum anxius, quæ summam de te existimationem meam valeant testatam facere: hanc ipsam vero humanitati tuæ satis acceptam rebor, si tantumdem retribuas amoris, quantum tibi amicissimi obsequii præstare studet.

Tui semper Nominis

Mutinae die Januarii 1695.

Officiosissimus Cultor
Franciscus Tortus.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

Altera Triceps

CIRCA MERCURII MOTIONES IN BAROMETRO

in qua Clariss. Virorum *D. Rudolphi Jacobi Camerarii P. D. Cajetani Fontanae & D. G. C. Schelhameri* Quæsitæ, Objectæ, Cogitata Explentur, Diluuntur, Expenduntur a *Francisco Torto M. P.* ad Virum Ornatiss. & Amiciss. *D. Bernardinum Ramazzinum Pub. Med. Prof. & inter Acad. Nat. Curios. Hipp. III.*

Vir ornatissime; Amice summe colende.

Uæcumque post editas, *Vir Eruditissime*, *Barometricas Ephemerides* tuas, meamque itidem te evulgante adiectam *Epistolam*, hucusque in lucem prodire circa eandem materiam aliorum Scripta, in duas considerationes, quæ prius aliud agenti minime occurrerant, animum subinde meum traxere. Harum una est, quod is, qui semel sive otio, sive genio, sive aliis indulgens, etiam perfunctorie scripserit, porro, ut sibi, si non indulgeat, saltem consulat, volens, nolens,

iterum cogatur rescribere; altera vero, quod ea humani captus est imbecillitas, eaque rerum naturalium obscura profunditas, ut in illarum penitiori indagine mens nostra deficiat, & dum alter alterum carpit, materiam non raro suppetet ipse, quam reliqui carpant. Duo sane valida scribendi, & non scribendi argumenta.

Priori considerationi ansam primitus dedit salita quædam *Epistola*, festive tamen (ut juvat interpretari de communi Amico nostrate apud Exteros, quos reus authores indigitat, degente) tibi inscripta, quæ tuam in primis ac dein hypothesis meam jocose vellicabat: Secundo loco

loco se nobis obtulere Solertissimi Viri D. Rudolphi Jacobi Camerarii Prof. Med. Tubing. & Acad. Curios. in suis Ephemeridibus Meteorologicis solidæ quædam animadversiones, non sine aliquali, eo-que humanissimo, a conjecturis nostris dissensu, cui nihilominus (providum modestiæ specimen injunctam licuit observare in apertione proprii sensus parcissimam temperantiam: Tertio tandem erupit P. D. Cajetani Fontanæ Cler. Regul. vulgo Theatini Mutinensis nostri in sua Institutione Physico-Astron. candida sugillatio, qua citra omnem assentationis aleam aperte statuit, tua prius, ac D. Boccabadati rejecta sententia, *Tantum inter meum, & sensum Borelli* (cujus Prop. 115. lib. de Mot. Natural. a Gravitate factis debili quidem patrocinio tuebar) *intercedere diversitatem, quanta*, ut inquit ipse, *intercedit inter duo Contradictoria*.

Hæc porro, si non omnia, saltem eorum pleraque, licet aliquam cohærenter ad primam ex meis meditationibus rescribendi titillationem incuterent, me tamen aliis intentum ad resumendum calamum neutiquam compulere, ut qui ludo quodam ingenii potius, quam seria soliditate tunc temporis scripsisse jam factus; Literatorum assensum, vel plausum minime quæritaverim: Nec ulli sane placere mens fuit; mihi metipsum namque cum placere non suffecerim, tertium quidpiam edere satius duxi, ad modificandam saltem severam vulgo nimis in Borellum censuram, & extenuandam crassissimi suppositi erroris notam in Virō tam celebri, quem proinde apud Eruditos si non plane defensum, saltem plusquam excusatum crediderim; idque a me eo lubentius tentatum, quo tutior interim fiebam, ne meum, etsi pluries a te requisitus, nec tamen habens quo satisfacere, sensum eniterer: quod sane cum expresse ad calcem Epistolæ meæ fusius edixerim, sensatis omnibus haud vereor quin satis constiterit. Ne tamen rerum mearum minime sollicitus videar, neve ut incuriosus omnino supinæ fœcordiæ nimium insimuler, ea scilicet ipsa negligendo, vel ignorando, quæ mecum, & domi, ut ita dicam, aguntur, maxime tunc cum amplius vindictis est locus, paucula hæc pacato animo, & cum integro moderamine inculpatae tutelæ, denuo e-

zarare congruum duxi, eaque tibi rursus inscribere, ut qui primus hisce altercationibus ansam, licet insons, præbuiisti, earum quoque nugas ferendo, & poenam luas, & patiaris incommoda.

Cæterum in hoc non frivola Unius sugillationes me terrent, sed res ipsa antecedenter difficilis jam cognita, ipsæque superstites meæ, quæ mentem medullitus torquent, esto ab aliis hæctenus fere intactæ, difficultates; Nam quoad peregrinam illam, quam nosti Epistolam, ut aculeis, & salibus abunde respersam, ac saturam, sic respectu saltem Hypothesis meæ rationibus, & argumentis, (consulto quidem id factum puto) prorsus jejunam, in promptu essent ex Juvenali, aliisque Satyricis, Comicisve Poetis acuta dictoria, quæ parem ad reponendum, & retaliandum suggererent lubricitatem; sed absit ut Amico privatim, & jocosè scribenti, publice, & serio mordicus responderem, eo saltem nomine, ne nobis tandem contingeret, quod inter Bacchanalia antiquitus contigisse carminibus hisce notavit Horatius.

Libertasque recurrentes accepta per annos

Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam

In rabiem verti cepit focus....

quod quidem ab instituto meo, genio, & vivendi norma nimis alienum; Eam namque sortem Amicorum Scriptis libet concedere, quam non semper licet accipere, eandem scilicet, quam suis ab Amico Neoterio si ominabatur Symmachus *Qui Amico nugas suas, & deliramenta committit, non debet formidare judicium; commendatur enim religione quicquid culpari posset examine*.

Pervenere post hæc in Italiam nostram mihi a te liberaliter communicatæ Ephemerides Meteorologicæ Tubingenses laudati D. Camerarii, Viri profecto, quem fateri æquum est, non minus quam colere ingenuum Veritatis sectatorem, adeoque nihil controversiæ mihi cum illo, utpote quod non paucas ipse præviderim, quas & idem adnotat difficultates in Borelliana Hypothesi, etiam quomodolibet explicata, cui Factum ipsum, & ex Facto oriunda phænomena haud ita exacte videntur accommodari.

Tres autem potiores placidissime obtrudit Vir Humanissimus, duas quidem in ordine ad observationes experimentales, tertiam vero in ordine ad rationem eidem Experimento minus consonam. Priores duas Factum respicientes, mite infimul, & sensatum Epistolæ meæ suscipiens examen, laudesque identidem sibi magis, quam mihi congruas prodigus interspergens, his demum verbis absolvit. Idem qui Borelli Propositionem Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis imprægnatur; at postquam pluvia delapsa est, denuo Mercurius in fistula deprimitur a dubiis & difficultatibus, quæ laborat doctè vindicare satagit D. Tortus, motus Mercuriales pag. 106. in hoc compendio exhibet Mercurium per serenum tempus, tum distante, tum appropinquante pluvia per gradus elevari, per nubilosum inchoata pluvia, & per pluviosum adaucta deprimi, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia subsidere nonnihil, iterumque successive elevari -- quibus ex me habitis, immediate subnectit pag. sua 30. & 31. Mihi Mercurius potius cum principio serenitatis maxime altius videtur, adeoque si t. t. novi usque vapores adveniunt, aer accessu illorum non fit gravior; quod si diutius duret serenitas, Mercurius non tam ulterius elevabitur, quam vel in statione illa aliquamdiu conservabitur, vel, & sæpius quidem, sensim demittetur, per multos dies, sicco aere interdum, & nulla adhuc instante, vel inchoata pluvia &c. & paulo post. Ulterius quando Mercurius post pluviam, vel nivem porro descendit, tum pro novæ instantis pluvie signo cum Lana ipsum agnosco; alias autem, & ordinarie statim post pluviam plane non est humilior, quam in pluvia, aut immediate ante ipsam.

Duabus hisce observationibus haud difficilis videtur Responsio: siquidem quoad Primam fateor me aliquoties idem cum D. Camerario observasse, videlicet in principio serenitatis quandoque Mercurium satis attolli, sed & sæpius observasse contrarium, scilicet Mercurium non illico in prima serenitate supremam sedem attingere, sed successive, & per gradus, ac perseverante eadem serenitate, ultro adhuc, & altius urgeri, quemadmodum dum hæc scriberem perbelle contigit observare; redeunte namque post

diutinam pluviam circa Vernale Equinoctium serenitate, per tres, vel quatuor dies Mercurius ut antea depressus mansit, postmodum sensim, ac sensim cæpit elevari, donec flante Austro iterum in præceps ruerit; Nec longe ab similem progressu Mercurii supponere videtur idem D. Camer. in sua Regula decima divinatoria pag. 21. ubi plures etiam anomalias circa Mercurii motiones contingere animadvertit, ut proinde difficile sit certam regulam, certumve pronosticum inde elicere. Unum hoc minime negaverim, quod ascendente sensim per serenum tempus Mercurio, vere in tali incremento non semper servetur proportio prioris ascensus, unde si prima, vel altera die Mercurius unum scandat gradum, aliquando per tres, quatuor, vel quinque dies vix scandet alterum, sicut & pluries ibidem sistetur quasi immobilis, donec appropinquante pluvia, seu, quod idem est, vaporosa succedente, vel flantibus in perturbata serenitate Austris humidioribus, successive deprimatur, ut hisce modo temporibus frequenter experimur, dum

Vere madent udo terra, & pluvialibus Austris.

Ad autem omne quomodocumque contigerit, sive tardius, sive celerius (quod parum refert) semper ad regulam, & proportionem intromissionis, & extromissionis vaporum contigisse in aere potest explicari; Quandoque etenim evecto statim sublimiter in prima serenitate Mercurio, citissime post pluviam vapores copiosissimi a Terra veluti fermentesciente sursum truduntur, qui postquam aerem affatim inebriando, quasi perpendiculariter assurgentes, Cylindri Mercurium prementis pondus auxere, non amplius eadem proportionem, immo vix, ac ne vix quidem, sensibiliter ejusdem jam saturi pondus supra eundem Mercurium adaugent, sed potius lateraliter diffunduntur, vel alios præexistentes vapores diffundi cogunt; quos pellunt, & deturbant in transitu, quem habent ad inania spatiosa; unde non intruso in eundem usque cylindrum, sed diffuso ad latera, & æquilibrium tantummodo in reliqua Atmosphæra faciente novo pondere, Mercurium in tali casu jam celeriter elevatum, parum vel nihil ultro attolli necesse est;

se est; quod si positive deprimatur constante serenitate, tunc vel in ipsa (certe impuriore) fiet insensibilis crassiorum vaporum præcipitatio alibi statuta, qualem in rore, & pruina sereno Cælo sensibilibiter observamus, vel, ut dicebamus, flabunt Australes Venti, aliæve aderunt causæ alias per extensum adductæ.

Ad Secundam vero observationem omnis dubietatis nebulas discutit sola terminorum explicatio, quatenus & D. Camerarii, & mea observatio coincidunt, dum enim protuli, *Per serenum rursus tempus delapsa jam pluvia Mercurium subsidere nonnihil, iterumque successive elevari*, sensus non est, quod post pluviam Mercurius magis deprimatur, quam in ipsa pluvia; hoc enim ego quoque pro novæ pluvie signo regulariter deprehendi; sed sensus est, quod per aliquod breve tempus maneat in sua depressione usque ad novum ascensum vaporum, qui ascensus aliquando citius, aliquando tardius absolvitur, vel inchoatur; licet enim non sit culpandus D. Camerarius referens ly *Rursus* ad verbum *Subsidere*, & verbum ipsum *Subsidenti* intelligens pro ulteriore descensu ad inferiorem locum, ut vere potest intelligi, attamen juxta mentem meam *Rursus* eo loco refertur ad tempus serenum, ejusdem serenitatis reversionem connotans, & *Subsidere* ibi significat subsistere, seu commorari, ut subsidentem in Sicilia Cecin. dicebat Cic. & fæces, aut amurcas in fundo diu subsidentes dixit Columella.

Tertiam denique difficultatem ortam ex collatione Facti, & insensibilis pluvie a me adductæ in Borellianæ Propositionis explicationem paucis adumbrat laudatus Vir, post pluvie illius insensibilis considerationem obiter subdens: *Id unum ultra jam dicta disquirerem, quod mihi minus vero simile videtur, an pluvia illa insensibilis aeris pondus in tantum diminuere possit, quantum observationes requirunt, quantum ne sensibilis unquam procurasse legitur, ut ut ipsam mole multoties necessario excedat.*

Huic Quæsito non exigui ponderis videtur tamen posse satisfieri, ad primum dicendo, quod vere pluvia illa insensibilis absolute loquendo possit aeris pondus in tantum diminuere, quantum observationes requirunt, quia tunc decrecente re-

gulariter Mercurio in tubo perpendiculari ad tantam plus longitudinem, quanta tredecies, cum semisse multiplicata (ista namque est proportio ponderis Aquæ ad Mercurium) vix transversum pollicem excederet, debet per consequens ex toto Cylindro aereo correspondente tanta aqua disgregata decessisse, quanta congregata, & simul juncta transversum pollicis longitudinem æquaret, immo satis minorem, propter aliarum partium ponderosiorum, terrestrium nempe, aliarumve insignem, & simultaneam cum vaporibus aqueis præcipitationem, ut pag. 113. epistolæ meæ scriptum est: Quæ sane quantitas aquæ, detracta insuper materia terrestri, non videtur improporcionata, sive observationibus, quæ fieri possunt circa molem materialem coacervatam pluvie insensibilis, sive illis, quæ fieri solent circa decrementum Mercurii: Quantulum enim est quæso pondus istud aqueum decedens ab aere?

Quod vero sit improporcionata, & parum respondens eventui comparative, seu relate ad pluviam sensibilem majorem, a cujus descensu vix ultro deprimatur Mercurius, nec ita facile admiserim, cum iste idem effectus ad regulam Hypothesis Borellianæ vere nedum possit, sed & debeat ita contingere, quia videlicet in tali casu tantundem ponderis Atmosphære illico restituitur, quantum per pluviam sensibilem demitur, quod non contingit insensibili: In ista namque fit solummodo lenis, & minime tumultuaria e poris aeris expressio subtilissimorum granulorum aquæ continuato defluxu ita in terram delabentium, ut ex istius, fere dixerim, conatus excretorii existentis in aere, nec finant tam facile vapores tunc temporis parcos, (quosque si adessent repellerent) e terra directione opposita sursum trudi, nec a partibus Atmosphære lateralibus insinuari, maxime cum spatiola derelicta successive impleantur a novis granulis decidentibus, & illa eadem granula decidendo, motum in aere lentum quidem, sed turbinosum, ac veluti vorticalem necessario excitent, vi cujus quodammodo arcentur partes ipsæ lateralis Atmosphære: In pluvia vero sensibili, facta per guttarum crassiorum concrecentium, & turmatium decidentium insigni aeris divulgatione, & resultante per depluentes affatim

nubilosos globos notabili spatio inani intra aerem, unde decesserunt, statim quoque, dictum factum, ex circumstante Atmosphæra tantundem materiæ recurrere necesse est, quantum requiritur ad æquilibrium faciendum, ut pag. 94. prioris Epistolæ alia occasione notavi.

Quod autem pro Atmosphære æquilibrium recurrens pondus aereum sit æquale circiter ponderi aqueo, quod recessit, licet paradoxum videatur, facile tamen est ex alibi dictis deducere; si enim probabile est ex hypothese alias per me firmata pag. 98. quod idem serenus aer cum eadem vaporum disgregatorum quantitate, & mole possit permutari in nubilum, variata solum vaporum eorundem mox congregatorum textura, situ, & contactu, invariato vero pondere (sicut invariatur remanet pondus Cylindri aquei simul, & arenosi, notante Borello, supra immersum Barometrum prementis, sive per eundem Cylindrum disgregatim spatientur superius arenulæ subtilissimæ, sive coacervatim in glomeres actæ hæreant in medio, sive supra eundem Mercurium in humiliore loco immediate subsistant, ut ommittam, quæ de Urinis in hanc rem eleganter prodidit idem D. Camerarius) quid mirum pariter, quod postquam per expressionem pluvie insensibilis, absque ullo notabili materiæ recurso, minus ponderosus factus est aer, demum cum exclusa sensibilibus aqua saburra crassiore, novarum particularum, aquearum præcipue, terrestrium, salinarumve statim ob æquilibrii necessitatem recurrentium contubernium irridente repletur, fiat æque ponderosus, ac ante sensibilem pluviam, & paulo post novæ usque materiæ adventu adhuc gravior, ut proinde non solum parum, delabente sensibili pluvia, & nihil ultro, penitus delapsa, subsidat Mercurius, sed etiam non multo post vaporibus usque crescentibus attollatur? Addo, quod quemadmodum in pluvia insensibiliter delabente cessat necessitas, ut novum statim pondus lateraliter saltem, vel inferne sursum se insinuet intra spatiola derelicta, quæ in statu naturali citra ullam violentiam inania morantur, ita neque in sensibili ulla necessitas est, quod recurrat pondus omnino æquale ad sustinendum ibidem, vel fere ibidem Mercu-

rium in fistula, quia nempe in hoc casu, etiam si pondus minus intra spatium a pluvia crassiore relictum subintret, cum tamen totus ponderis redeuntis defectus dividi debeat, atque distribui proportionaliter admodum late per insignem tractum Atmosphære uniformiter æquilibratæ, hinc est quod imminutio talis ponderis vix, ac ne vix quidem, possit esse sensibilis Mercurio, qui propterea intra tubum ibidem, vel fere adhuc consistit.

Hac data proinde occasione, liceat ad illustrandam magis Borelli Propositionem cohærenter adjungere, posse non sine aliqua probabilitate contingere, quod ea Mercurii depressio, quæ pluviam sensibilem actualem paulo antecedit, vere succedat ob aquas etiam sensibiles ad mentem ejusdem Borelli actu in terram decedentes, non quidem ibidem loci præcise, ubi fit ipsa Mercurii depressio, cum pluvia non semper decidat, ut idem Bor. inquit, in eo loco, ubi originem habuit, sed ad modicam loci distantiam, ubi ea incipiat sensibilibus descendere pluvia, quæ sensim postea, & paucis horis elapsis propaganda est ad Regionem ipsam, & locum, ubi degit Barometrum pluviam prænunciens; cum enim, ut supra dicebamus, decedentibus pluviis, & inanito per consequens ab earundem casu insigniter aere, novus recurrat e lateribus circumquaque aer ad æquilibrandam per notabile saltem spatium loci exactissime Atmosphæram, necesse est ob modicam locorum distantiam, quod dum alibi, modice longe, pluvia contingit, Regio ipsa, in qua Barometrum residet, suum vestigal solvat, & portionem sui ponderis, ac materiæ contribuat, ad replendum pro rata spatium distans a pluvie descensu inane redditum, adeoque necesse est aerem talis Regionis nondum sensibilibus pluviosum a sua densitate, & constrictione nonnihil recedere, & secundum sui particulas aliquantisper laxari, resilire, ac extendi, & sic aliquid, etiam ob hanc causam, de proprio pondere deperdere, & consequenter Mercurium ipsum minus comprimere, ut aeri reliquo non distantissimo æquilibretur; quapropter ad hoc, ut posset concludenter redargui Borellus, præterquam quod deberet esse insubsistens quidquid de pluvia vaporosa dictum est diu, deberet insuper

super evinci, quod dum Mercurius instante pluvia descendit, tunc nulla contingeret pluvia; non solum in eo loco, ubi degit Barometrum, sed neque intra tantam loci distantiam, intra quantam communicabilis est ad invicem variatio accidentalis ponderis diversarum partium Atmosphæarum.

Quæ quidem conjectura omnem Mercurii depressionem cum pluvia actuali (intra notabilem rationabiliter Atmosphæarum extensionem) non modo insensibiliter perpetuo concilians, non paucis explicandis Experimenti hujusce vicissitudinibus aditum præbet: Namque peti potest ratio.

Primo cur non semper pluviam præcedat depressio Mercurii, cum scilicet eadem pluvia vel in ea illa sola Regione, ubi Barometrum asservatur contingit, vel saltem ab ea incipit, ut dein propagetur in alias, quod forte pluries potuit contigisse ipsi Borello in Urbibus montanis, ubi pluviarum potius est origo, quam meta, tunc cum phænomenon istud exploravit, degenti;

Secundo cur in pluviis diuturnioribus aliquando Mercurius pertinacius attollatur, quia videlicet incipientem forsan, & perseverantem ibidem pluvia, potest dinova, & major hinc inde suppeditari ejusdem pluviae materia, quæ Mercurium potius ibidem attollat, deprimat vero viceversa (ut credi potest) solum in Regionibus remotioribus, unde talis materia derivatur.

Tertio denique reddi potest ratio, cur imminens pluvia, non modo Mercurium deprimat, sed & deprimat proportionaliter magis quam ipsa pluvia actualis ejusdem loci; quia si res attente explicetur, dicendum videtur potius, quod pluvia imminens alicubi, ibi Mercurium deprimat, non quidem ut imminens ibi, sed ut decidens alibi, ob rationem imminuti aerei ponderis in eo ipso loco, ubi nondum cadit, sed probabiliter ob viciniam paulo post itidem casura est; iste namque regulariter est successivus pluviarum maturiorum progressus: Ubi vero actualiter pluvia decidit, non ultrosensibiliter deprimatur idem Mercurius, ac deprimatur ubi ea solummodo imminet, ob recursum æqualis circiter ponderis advenientis, & inde statim uniformi-

ter propagati, ut supra explicuimus. Hæc tamen conjectura præcipiti calamo, ac hæsitanter prolata, novis, & exactis (quas ut fatear nequaquam institui) indiget observationibus, ut magis vel confirmetur, vel infirmetur, quam Spartam curiosis ingeniis, & cuilibet otium hoc suppetat, tantum indigito, ad ingenue veritatis indaginem, quamque assequi haud difficile poterunt, si ad distantiam viginti V. G., vel triginta Milliariorum circulariter abeant, & excitent Amicos observatores, qui omnes unanimiter pluries in die Mercurii motiones, & pluviae casum suis in Urbibus, & Regionibus adnotent horis præcis, ut sic ad invicem conferendo, ex collatione fideliter facta, possit absolvi exacte calculus, an ea hora, qua depressus est Mercurius Mutinæ V. G., pluvia deciderit Bononiæ, & sic deinceps.

Hæc quidem, vel similia videntur excogitari posse, & adduci pro dilucidanda, & sustinenda, si non ut plane adæquata, saltem ut non adæquate improbabili Borelliana Hypothesi. Cæterum suis quælibet laborat nodis, cum hujusce Phænomeni excitatio involvat acervum, & cumulum rerum summe disparatarum, ac Meteororum plerumque variabilium, & occultorum, ut idem D. Camerarius prudenter animadvertit; In cujus demum Viri Solertissimi Cogitatis, etsi doctissimis, ac præcipue in Causarum Motus Mercurialis indagine, nubeculas nonnullas menti quoque meæ observari haud vereor ingenue fateri; quas tamen, ut intellectus mei nebulas, & umbras malo coniventibus oculis declinare, quam curiosò lumine perscrutari.

QUO vero ad P. Fontanæ Votum quasi Dictatorie prolaturum, esto minime inficior me in explicanda controversa Borelli Propositione 115. *Cum Aer nebulis pluviosis imprægnatur, Mercurius elevabitur; ac postquam pluvia delapsa est, Mercurius in fistula denuo deprimatur, rigido nimis a nonnullis damnata, eandem extendisse ad salvandam depressionem Mercurii paulo ante pluvias observari solitam, probando videlicet tunc quoque pluviam aliquam, saltem vaporosam, decidere, istamque circumstantiam a Borello quidem non*

expressam, sed neque illi reluctantem, quandocumque non penitus improbabilis sit, verè, ac rigore cohærere intentioni, & sensui genuino ejusdem Authoris; & licet ultro fatear ipsam Borelli Propositionem, atque Hypothesim etiam sic explicatam, mihimetipsi non quidem ar. ridere ut patenter veram, sed ut non patenter erroneam, adeoque ut saltem probabilem (sicuti multo minus arridet ea, quam fidenter adducit idem P. Fontana, quamque rejicere nec vacat, nec omnino congruit, sed sat est eam sibi relinquere); attamen nec explicationem meam ipsi Borellianæ Propositioni Oppositam, vel Contradictoriam, nec Borellum ipsum funditus, vel in Facto, vel in Theoremate aberrantem facillimum est demonstrare, repetito iterum allatæ Propositionis examine, & facta collatione illius cum interpretatione mea, ut inde constet, quod nullo prorsus jure, non minus quam Te, & D. Boccabadatum, me quoque Philosophica libertate sugillaverit, & erecto quasi Tribunali hanc Definitoriam Sententiam, quasi Aphoristice, tulerit Instit. Sux Physico-Astronom. pag. 180. Vir iste Laconicus: *Demum D. Tortus Borellii nimius Cultor in ipsius verba jurare vult; sed profecto diversissimum, immo oppositum sonant verba Borellii Propos. 115. ab eo quod intelligit Vir iste Eloquentissimus: & nota in ly Eloquentissimus, quantum differat Votum P. Fontanæ a Voto D. Camerarii de me dicentis, Paucis multa complectitur D. Tortus &c.* Vel uterque ludit, vel uterque favet, vel alteruter agit alterutrum.

Evolvatur ideo, si lubet, a fronte ad calcem tota Dicti, & Facti Borelliana dispositio tribus successivis Propositionibus 113. 114. 115. comprehensa: Sane nil aliud unquam medullitus eruere datum est, nisi, ut alias scripsi, atque iterum constanter repeto) quod quandiu granula aquea, seu aqueæ pluviosarum nebularum particulæ ita innatant aeri, ut supra superficiem apertam Mercurii stagnantis sint constitutæ, aer ipse tunc magis gravitet, magisque Mercurium premat, ac altius urgeat in fistulam, sive in Vacuum; quandiu vero eadem aquea granula infra superficiem eandem Mercurii præterlabuntur, & terram inci-

piunt attingere, aer ipse proportionaliter ad pondus infra Mercurium descendens minus graviter supra eundem Mercurium, ipsumque minus elevatum detineat in fistula: Quod quidem a me jam pluries, & ad literam exaratum tam clare expressit Borellus (esto in verbo Nebularum pluviosarum, & imprægnationis aeris prop. 115. æquivocent plurimi, & præ cæteris P. Fontana, sonum potius verborum, quam sensum genuinum considerans) ut pro fundamento ejusdem prop. 115. præmittat 114. in qua adamussim demonstrare satagit quidquid a me tum alias, tum modo ad unguem exponitur.

In citata itaque Propositione 114. (pu- det toties dicta repetere) tale instituit experimentum Borellus. Infundit in fundo Putei, seu Vasis vitrei cylindrici totius altitudinis factibilis, oleoque repleti Barometrum, & notat altitudinem Mercurii a Cylindro Aeris, & Olei indutam, postmodum addit supra oleum Vas aliquod capax innatans, aqua, vel arena semiplenum, & observat ab addito isto pondere pressionem, & pondus Cylindri Mercurio impositi augeri, ita ut Mercurium rursus urgeat usque ad determinatam majorem altitudinem. Hoc facto revolvit ipsum Vas, ut aqua vel arena contenta possit, ut inquit ipse, *ad modum pluvie, deorsum fluere per spatium oleosum*, & observat quandiu aqua, vel arena descendens adhuc labitur intra oleum, sed supra superficiem Mercurii stagnantis, nec tamen eam adhuc prætergreditur, eandem usque servari a Mercurio altitudinem intra fistulam; Statim vero ac aquea, ut ait, *vel arenosa pluvia incipit infra Mercurium præterlabi, & fundum putei attingere*, tunc decre- scente Cylindri prementis pondere Mercurium in fistula deprimi. Atque ex hoc experimento (cujus fides sit penes Authorem) tamquam ex unico, & fir- mo fundamento concludit, eadem quoque ratione Mercurium in fistula attol- li cum nebulis pluviosis ita imprægnatur aer, ut istæ supra Mercurii super- ficiem consistant, hac enim solum sup- posita conditione, Propositionem suam 115. statuit; eundem vero Mercurium in fistula deprimi, cum eadem pluvio- sæ nebulæ, & aquea granula infra Mer- curii

curii superficiem concidunt, ut paulatim terram assequantur, eamque humectent, ut verbis ejusdem Borelli se per extensum explicantis utar; & ideo, ut inquit idem Author, *Pluvia jam actu cadente* prop. 113., ac etiam *postquam est delapsa* prop. 114. *Mercurius in fistula denuo deprimitur*; sumendo ly *postquam* pro *paulo post*, non vero pro *jam pridem*, quia tunc recurreret prima pars, non vero amplius secunda Borellianæ propositionis, eo quod aer non multo post delapsam pluviam incipiat iterum novis vaporibus imprægnari.

Ex istis ergo evidenter constat, quod secundum Borellum, pluvia actu cadente, & pluvia immediate delapsa, aqueis scilicet vaporibus infra Mercurii superficiem concidentibus, & aerei Cylindri pondus minuentibus, antequam in illum novi redeant, Mercurius ipse reperitur in statu depressionis, quod utique verum est, & experientiæ clare respondet; si enim in eo statu est pluvia cadente, ut norunt omnes, necessario in eodem erit etiam ea delapsa, saltem quatenus dum pluvia successive delabitur, portio illius est jam lapsa, & secundum portionem delapsam successive, ac successive verificatur Proposition, quæ etiam absolute vera est, dummodo intelligatur, ut monui, per breve temporis intervallum post pluviam delapsam, antequam scilicet tempus illud post pluviam, fiat tempus, quo novæ, etsi distantis, futuræ tamen aliquando pluviae materia congregatur. Supposito ergo, Mercurium in sententia Borelli deprimi pluvia tum cadente, tum delapsa, eo saltem quo explicuimus modo, ex Contrariorum regula sequitur per consequens, Mercurium ex opposito elevari, quando nec pluvia actu delabitur, nec nuperrime delapsa est; ergo superest quod secundum istum Authorem Mercurius elevetur tempore inter unam, & alteram pluviam intermedio (nisi aliter evenire cogat Ventorum afflatus ipso monente Borello) incipiendo non multo post unam pluviam, & continuando usque ad alteram pluviam exclusive: Tunc autem vel serenus est Aer, vel nubilus, & in utroque hoc casu relate ad Propositionem verum est quod aer imprægnatur, vel imprægnatus est Nebulis in pluviam tandem cessuris, seu ut Bo-

rellus ait, Pluviosis, talibus scilicet in actu primo, non in actu secundo, (ut cum P. Fontana scholasticè philosophemur) Nebulis enim in actu secundo pluviosis, seu decidentibus, quod idem est ac dicere, *pluvia jam actu cadente*, Borellus apertè istius contradictionis incapax, Mercurium non attolli, inquit, sed deprimi; Nec illum forte, nec me criminaretur adeo P. Fontana, si pro *Nebulis pluviosis*, *Vaporibus*, quod idem est, in sua Propositione usus esset Borellus: & in utroque hoc pariter casu relate etiam ad Experimentum, verum est, quod Mercurius attollitur, videlicet dum serenus, & dum nubilus est aer, dummodo nubes supra Mercurii superficiem se ipsas, aqueamve materiam sustineant citra descensum, hoc est, vel longe a pluvia, vel ea absolute non secutura, ut mecum observat Acuratissimus Camerarius, ipse quidem pag. 24. in suis Ephemerid. Meteorolog. dicens: *Solet Mercurius minus urgeri a nubibus ante pluviam, vel in ipsa versus terram descendentibus, quam ab illis altioribus, quæ pluviam non æque ferunt, & cum quibus etiam altus solet manere Mercurius* (quamquam ratio ex paritate Naviculæ gravioris in aqua natantis deducta, & conjecturaliter tantum prolata sit minus nervosa) Ego vero antecederet in Epistolam a pag. 97. dicendo, quod si Aer materiam nubilosam in se sustineat, nec ullo pacto in terram dimittat, tunc vere per nubilosum etiam tempus, experientia teste elevatur Mercurius, ut omnino distinguendum sit tempus nubilum, quod pluviosum actu nullo pacto futurum est, ab eo quod est proxime cessurum in pluviam, cum in primo casu resistentibus intra aerem iisdem ponderosis vaporibus nunquam deprimatur Mercurius, in secundo vero utique, ut proinde omnino mirari subeat, tam confidenter P. Fontanam mihi absolute affixisse pro mea istam propositionem, nempe vapores in statu, in quo serenitatem impediunt, & nubes jam efformate, minus pondus Aeri conferre, quod in his termini neque per somnium cogitavi, ut fusius infra. Constat ergo per Borellum elevari posse Mercurium, non quidem tempore pluviae, nec immediate post, sed vel sereno tempore, vel nubilo, vel utroque. De sereno, &

de nubilo longe ante pluviam res clara est, tum ex parte Experimenti, tum ex parte Propositionis, ut sensate huc usque probatum puto.

Supereft solummodo examinandum tempus nubilum paulo ante pluviam, in quo nec pluvia delabi videtur, nec immediate ante delapsa est, sed potius Aer vaporibus iisdem, ne dicam pluribus, adhuc imprægnatus apparet, & tamen tunc Mercurius deprimi solet, experientia ipsa reluctante Propositioni Borelli. Hæc autem una fuit libertas; quam mihi usurpavi in explicanda Borelli propositione (cohærenter tamen ad illius fundamenta, nec incohærenter prorsus ad illius verba in decursu propriæ expositionis) dicendo tunc temporis, esto tantummodo nubilosi quoad primam apparentiam, nec adhuc actu pluviosi, pluviam tamen (insensibilem quidem, & vaporosam, tot vulgaribus experimentis, atque rationibus suffultam, ut ibi fufe pag. 99. & seq.) actu esse cadentem, & consequenter tempus illud nubilum (quod unum forte, si quod aliud, minus exacte visus est observasse Borellus) ut actualiter pluvium, comprehendi sub ea parte Borellianæ propositionis, qua statuitur, pluviam tum nuperrime delapsam, tum actu cadentem Mercurii depressionem inducere.

Non ergo quærenda erat Contradictio verbalis, & parum decora, infelicitè æquivocando in verbo *Pluviosarum Nebularum*, quasi per illas intelligendæ essent Nebulæ illæ perpluentes, quas perspicendo loca nonnihil opaca oculariter cadentes ad terram usque intuemur, & quasi illis dixisset Borellus Aerem imprægnari, ac ponderosorem effici, dum in tempestate (ut inquit P. Fontana) actu pluviosa in terram decidunt, manifesta, & immediata ejusdem Borelli contradictione, qui potius in contextu eandem Nebulas clarissime explicuit ut sursum ascendentes, & Aeri simpliciter innatantes, similitudine deducta ex pulvere terrestri per Ventos sursum acto, cum ad ostendendam majorem ejusdem Aeris gravitatem a Nebulis illis inductam subdidit: *Et hoc nedum a nebulis, sed a quacunque alia causa gravitante effici potest: Si enim terrestris pulvis a Vento, vel alia commotione sursum impellatur, atque per Aerem dissipetur, spargaturque; tunc nemo*

dubitat Aerem graviori nisu superficiem Orbis Terraquei comprimere: Si postea a qualibet causa nebula impellatur, ut nimirum terram attingat, scilicet pluvia paulatim terram assequatur, eamque humectet, tunc patet innumera aquæ granula terræ inniti, neque amplius Aeris gravitatem, & compressionem augere. Quid clarius? Disquirendum itaque potius erat, num vere quoties Mercurius attollitur, & Aer siccus, ac serenus est, vere particulæ aquæ intra poros Aeris supra Mercurii superficiem copiosius asserventur, & gravitent, & num quoties deprimitur idem Mercurius, & pluvia proxime imminet, vere infra Mercurii superficiem sint sitæ, adeoque saltem contra pluviam istam insensibilem a Borello minus explicite expressam, & circa quam tot, & tantas ego ipse, & novi, & fateor difficultates ad salvanda sufficienter Barometri Phænomena erat acuendus calamus. Hoc sane disputatione dignius aderat Argumentum, quod adhuc relinquitur cujuslibet impugnantis arbitrio: Sed quis posthac respondebit? Non ego sane: Non semper suppetit otium ludendi, nimiumque ab instituto recedere, si longe gravioribus, quæ me urgent, neglectis hæc inania prosequer. Unum hoc subit mirari, P. Fontanam Virum Oculatissimum, Pluviam hanc, & physice & moraliter quidem levem, sed quæ meæ (levissimæ per consequens) hypothesis unicum fundamentum erat, demisso lumine, & sicco, ut ajunt, pede, seu mavis, quoniam de pluvia agitur; sicco pileo pertransiisse, tamque alto comprehendisse silentio, ut de ea (sive sufficiens sit, sive non, ad omnia salvanda, quæ salvari debent) ne verbum quidem fecerit, ut omnino fas sit credere, quod eam nullatenus ob ejus tenuitatem inspexerit, dum tot mihi objicit hoc uno fundamento, priusquam obtruderentur rejecta; Sed forte meo, quod eleganter suis laudibus corripit, obrutus multiloquio, & satietate creditæ Contradictionis exuberans, de minimis hisce non curavit, licet stantibus illis, tum facta testæ Borellianæ Propositionis substantia, tum Contradictio mihi gratis objectæ plane salvetur.

Non aliud etenim profecto sonat Epistola mea (ut comparisonem prosequamur in Borellianæ Propositionis explicationem, quam quod huc usque ex ipso Borel-

Borello repetere fuit opus, ut pluribus in locis Asterisco etiam signatis ibidem cuique occulato, velut ad Lydium lapidem recurrenti pag. 109. & 124. potest apparere; Fallax namque est primo, & nullius efficaciam, quod citata pag. 180. mihi adnectit P. Fontana, dum statuit me putare *Vapores in statu, in quo serenitatem non impediunt majus pondus aeris conferre, secus autem in statu, in quo impediunt, & nubes jam efformatae*; Hoc enim, ut supra retuli, tantummodo conditionaliter, & cum distinctione a me prolatus est, non absolute; scilicet verum esse Vapores, sive serenitatem impediunt, sive non (quod mere accidentaliter se habet) majus pondus aeri supra Mercurium conferre, si supra superficiem ejusdem Mercurii consistent, secus vero si infra illam incipiant descendere; hic enim duplex status Vaporum oppositus præcise consideratur a me ex mente ipsius Borelli, præcindendo ab hoc, num per aeris imprægnationem factam a Nebulis pluviosis, seu, quod idem est, a Vaporibus ascenduntibus, intelligat vapores impediunt serenitatem, vel non impediunt. Mihi sufficit, quod non intelligat Nebulas actu depluentes, quas intelligi non posse, jam satis, superque probatum est. Lubrice itaque nimis ultro procedit idem P. Fontana, subiungens. *Quid autem dicat Borellius in citata Propositione videamus, ait enim Mercurius in fistula Torricelliana altius elevatur dum aer nebulis pluviosis imprægnatur &c.* Dicit ergo Borellius tunc aerem esse graviolem, cum nebulis pluviosis imprægnatur; sed nebulae pluviosae non sunt vapores serenitatem non impediunt, sed impediunt in tempestate pluviosa, (& nota ly pluviosa tempestate quæ perperam confunditur cum pluviosis nebulis) Ergo tanta est diversitas inter sensum Borelli, & sensum D. Torti, quanta est inter duo Contradictoria, videlicet vapores impediunt serenitatem, & non impediunt serenitatem. Corruente Supposito, quod mihi favet adiungere P. Fontana de Vaporibus serenitatem impediuntibus, seu de Nubibus semper, ut falso putat, pondus aeris imminuentibus, corruit & moles superstructi Argumenti, cujus etiam Propositio minor, (siquidem Syllogismus sit ille, quod Deus avertat) partim manifestæ falsitatis, partim confusionis, & implicationis ter-

minorum Rea potest evinci, ex eo quod dictum est millies, ut proinde in hisce Logicis cavillationibus pudeat amplius immorari, & crambem pluries recoctam denovo recoquere.

Reliquum Censuræ, quam mihi adaptare prosequitur idem P. Fontana, iisdem semper laborat suppositis, & ideo ex se ipsa labefactatur, ut mirum sit Tantum Virum adeo patenter æquivocasse, ac si vix unam, vel alteram paginam Epistolæ meæ perlustrasset; si enim passus esset cuncta, licet prolata, (non tamen quantum opus erat, ut video, ad mei sensus explicationem) legere, saltem ut impugnaturus, profecto minus emphatice subdidisset: *Ut quid ergo intelligit D. Tortus de Massa vaporum collecta, quæ utique non in terra est sed in aere, quo tempore deprimitur Mercurius?* (At quando nam concessum est a me massam vaporum esse collectam adhuc in aere, dum Mercurius deprimitur, si potius eam latenter in terram ex parte decidisse statutum est?) *cum enim est in terra, & delapsa est pluvia, falsum est deprimi tunc Mercurium* (cautius quidem, ut infra, & minus absolute hoc prolatus velim) *Afferenda igitur ratio, cur Massa vaporum in Aere collecta minus pondus eidem conferat, & cur factum (ut eadem utar phrasi) nondum ut prius in interspersis latibulis divisum, sed integrum, (& nota ly integrum) suis ferens utnis Aer non magis graviter &c.* Quæ omnia clare demonstrant P. Fontanam nullo pacto Aeris exonerationem occultam, & copiosam a me adductam, & ab eo priusquam hæc diceret, vel impugnam, vel saltem exhibendam, considerasse: Quare cum perpetuo a me statutum sit, omnem Mercurii depressionem contingere ob delapsam portionem vaporum aqueorum, & similium in terram, etiam tunc cum nulla adhuc pluvia sensibilis observatur, P. autem Fontana me interpretetur, ac si dixissem omnem Massam vaporum adhuc esse integre collectam in Aere tunc cum ante pluviam sensibilem deprimitur Mercurius, vere sequitur inter illius explicationem, & sensum meum potius quam inter explicationem meam, & sensum Borelli tantam intercedere diversitatem, quanta intercedit inter Duo Contradictoria: quod jam, ut reor, luce clarius apparuit.

Hoc uno iterum cum monitum volo

pro integra responsione, minus caute scilicet, ut supra innui, ab eodem dici, *quod cum delapsa est pluvia falsum sit deprimi tunc Mercurium*; deprimatur enim vere, ut patet, & ut Borellus intelligit, cum delapsa est pluvia respectu ad altitudinem, in qua constitutus erat longe ante pluviam, dum Aer vaporibus abunde scatibat; ac insuper, ut alias protuli, dici potest deprimi Mercurius delapsa pluvia, ut dicitur deprimi pluvia cadente, eadem scilicet delapsa successive per gradus, & partes; neque enim delabi potest, quia sit per partes successive delapsa, ut tandem tota integre evacuata ibidem deprimatur Mercurius, seu rigorosius loquendo depressus maneat, donec brevi vaporibus redeuntibus Aer iterum sive sensim, sive celeriter imprægnetur, eademque proportionem elevetur Mercurius, ut absolute in hoc sensu delapsa pluvia, post aliquod modicum plus minus tempus, omnino verum evadat, Mercurium non deprimi, sed elevari, ut asserit P. Fontana, in primam tamen interim Borellianæ Propositionis partem paulatim impingens, quemadmodum explicui jam in Epistola mea pag. 108.

Non tamen ideo sibi idem P. Fontana me ut plane irreprehensibilem sustinere, etiam si qua melior se prodatur, Sententiam Borelli, cujus equidem si Cultor dicar, licet plus habeam unde gloriari, quam unde erubescam, attamen Nimium Cultorem dici non æque tulerim, neque in illius verba credi jurasse magis, quam in verba Veritatis. Mihi sat sit ejus Opinionem in hac materia in cæterarum concursu non esse seponendam, vel minime audiendam, quasi fundo tenus erroneam; quotiescumque etenim non improbabile sit serenum aerem multo vaporosarum particularum disgregato pondere, saltem in sublimi scatere, & eundem nubilum paulo ante pluviam iisdem vaporosis particulis, sive insensibiliter, sive etiam (per pluviam non procul contingentem) sensibiliter exonerari, eo ipso, Propositio Borelli, si non ad certitudinem, saltem ad probabilitatem nulli reliquarum opinionum secundam redacta est. Cum ergo ista Positio non repugnet verbis, vel rationibus ipsius Borelli, sed illis & accommodetur, & cohæreat, nequit unquam constare, Borellum illam non supposuisse;

& cum per eam salventur intra probabilitatis limites omnia salvanda, concludendum videtur, non modo a me sine fucore explicatum Borellum, sed & Virum istum Clarissimum nequaquam errasse, & Sententiam non minus probabilem protulisse, ac Tot post eum protulerint, qui eandem ex præcipiti præjudicio forte plusquam par erat neglexere. Et hæc cursim pro mea, ipsiusque Borelli tutela iterum exarata volui ad tollendam simpliciter æquivocationem ejusdem P. Fontanæ, Taati cæteroqui Viri Habitum, Natalia, & Virtutem summe perspecta, semper habiturus.

Quod si cuipiam (ut hoc addam coronidis loco) minus arrideat, quod ante pluviam sensibilem præcipitentur insensibiliter vapores aquei, vel quod (ut innuebam Doctissimo Camerario) contingat in propinquis Regionibus pluvia sensibilis actualis pondus Atmosphæræ intra insigne spatium, etiam, ubi nondum pluvia decidat, æqualiter allevians, adeoque minus exactam quis adhuc credat per nubilosum tempus instante pluvia Observationem Borelli, cui forte pluries potuit contingere, quod modo mihi dum hæc scribo contingit circa anomalos, & inconstantes præter consuetudinem Mercurii motus, in tali casu de sola omissione, non de positivo errore culpandus esset Borellus, adducens in considerationem Facti solum tempus repletionis, & depletionis Aeris, nempe ascensus, & descensus, seu accretionis, & excretionis vaporum, omittendo forsitan respectu ad alias Mercurii motiones crassiuscule observatas statum, vel habitudinem vaporum, dum proxime descensuri sunt, pro cuius status mirabili phænomeno (licet non perpetuo) aliam insuper rationem requiri cognovisset; quæ tamen quodcumque (ut fas est credere de tam sublimi Intellectu) reperta fuisset, vel adhuc ab aliis reperiretur, forte non destrueret primam, sed cohæreret eidem reliqua phænomena luculenter explicanti: Neque enim repugnat, Experimentum etiam rigorose consideratum, & ratiocinium Borelli tribuens majus pondus Aeri aqueis vaporibus turgido, quam eidem iisdem casu simul conciliari, quotiescumque detur per hoc explicari tantummodo partem Experimenti, non Factum.

Factum integrum; & consequenter potest etiamnum ratio ipsa Borelli subsistere ut vera, licet forte non subsistat ut rota ratio Causalis; neque enim implicat, quod Aer humidus, & aquosus magis gravitet quam sicco, sed sicco minus premat, adeoque nec implicat Mercurium ab aere aqueis vaporibus pleno majorem molis gravitatem pati, sed minorem pressionem, ac patiatur ab aere talibus vaporibus viduato; Vis enim pressionis potest haberi major ab impetu, vel conatu extrinseco cum minori molis gravitate, & minor cum majori, & consequenter potest esse verum Factum, & vera Ratio, licet non ob eam præcise Rationem verum sit Factum, unde sic quantum est ex parte gravitatis, Mercurius deberet attolli magis humido, quam sicco aere, sed propter alias cumcausas vim aeris elasticam plus, vel minus exercentes sequi potest oppositum; Quare non improvide forsan in explicatione suæ propositionis 115. clausit Borellus: *Concludi potest aerem revera suo pondere, & vi elastica comprimere Mercurium in fistula contentum, eumque ad illam determinatam altitudinem elevare.* Sane supra Lanæ cumulum minus gravitat imposita manus mea pondere suo naturali sibi relicta, quam pondus 25. librarum, & tamen addito conatu, manus ipsa mea potest lanam premere magis, ac illam premat pondus 25. librarum. Quid, si quid analogum contingeret in casu nostro? Oppositum quis novit? Certe ex Facto deducitur in aere aquoso minor pressio, non minor gravitas; neque hæc ad invicem convertuntur, nisi quatenus conatus (ubi quis adest a gravitate distinctus) supplet ponderi, & illi tantundem æquivalet in exercenda pressione; quod & obiter tetigi in priora Epistola mea circa finem.

Unde vero deducendus sit iste Conatus ipsi Gravitati hic, & nunc superadditus, & a qua Causa, num scilicet a Ventis, num ab alia vi superioris Atmosphæræ (ut analogico quodam experimento crassiore ibidem per transennam signavi) hoc unum forte superest inquirendum, maxime cum inconstans sit adeo Mercurii motio, ut qualibet tempestate contingat quælibet; constantior vero, si qua est, forte potius in ventos, quam

in nubes, & serenitatem, seu & in nubes, & in serenitatem, sed propter Ventos possit refundi; idque eo magis, quoniam Cum nubibus altioribus, quæ, ut apposite dicebat D. Camerarius, *pluviam non æque ferunt, altus solet manere Mercurius, & cum iisdem nubibus ante pluviam, vel in pluvia versus terram descendantibus humilis*; si autem nubilosi aeris gravitas in uno casu minor est, quam sereni, qui sit, ut utroque tempore æque núbilo, non æque contingat in fistula depressio Mercurii?

Hæc adhuc, fateor, velim a Philosophis Naturalibus clarius exposita, quibus nempe onus hoc plane relinquo. In hanc Arenam suo quilibet Marte descendat, in quam ego ludens irrepfi, & unde alios in posterum spectaturus recedo: Quod si aliquis ictus eruditus sive Borello, sive mihi fortuito inter spectandum obtigerit, parum refert; quippe & istud est aliquod aucupium Famæ: nec plane inglorius moriar, si in Albor Litterarum scribar pluries, etsi ut rejectus semper: scilicet sic & per me compleantur Annales. Hæc cuique data est in scribendo libertas, nec potest vere quisquam lædere non renuentem lædi; ista namque prætereuntem dissidia excusat apud Senecam inutilitas ipsa materiæ. *Operose enim (inquit ille) nihil agunt qui in literarum inutilium studiis detinentur, ut querere quem numerum remigum Ulixes habuisset, prior scripta esset Ilias, an Odyssæa, & alia hujus notæ; quæ sive contineas, nihil tacitam conscientiam juvant, sive proferas, non doctior videberis, sed molestior.* Hujusmodi supervacua, vel acriora scribant ad satietatem si qui sunt, quos teneat prurigo, vel Cacoethes scribendi, sitque istud illis solamen, & nobis volupe; licet enim (ut idem ait Seneca) *non sit profutura talis scientia; est tamen quæ nos speciosa rerum vanitate detineat.* Neminem ideo posthac in tali materia lubet refellere, etsi vellicantem: Obstrepant illi, & clamitent ad ravim usque.

Semper ego Auditor tantum.

Hanc ipsam autem scribendi temperantiam incussit ultro altera mea Considerationis a primordio expressa, quod nempe hæceadem in rebus abstru-

sis scribendi, alioſve corripienti activa proclivitas ſit in ſcribentem ſæpe ſæpius paſſive converſa. Huic vero Morali Animadverſioni occaſionem præbuere Scripta in hanc rem recenter edita a D. G. C. Schelhamero Acad. Kilon. Prof. Medic. Primario; mihiſque pariter a te, ut crebro Scriptis peregrinis favendo aſſoles, humaniter impertita; ea namque ſtatim emenſo, quod pridem calcaveram Stadio Anatomico voraciſſime legi, utpote Virum tandem repertiens Mercurii libratiorem in Barometro cum Borelliana Propoſitione conciliantem in hoc, quod pondus aeris majus ſit, tunc cum vaporibus aqueis ſcatet, quam cum iſdem depletur, adeoque quantum ex hoc capite D. Schelhamerus ſemitam illam primus trivit, quam paulo ante indigitabam: Cauſam tamen Motuum Mercurialium non in ſuperiore quidem Atmoſphæra; ſed in infima fluidi aerei ſtatione quæſivit, & inveniſſe gloriatus eſt; at alio principio proſecto diverſiſſimo in morem Demonſtrationis, adverſus ea, quæ a te peculiariter, Vir Ornatiffime, & ab aliis omnibus ex ſola Aerometria rationem mutuatis huc uſque prolata ſunt fidenter adducto; ſorte tamen, ut verum fatear, parum felici.

Quæ tamen præmittit Vir iſte, vel in hoc laudabilis, quod ſolo Veritatis (talem quippe putavit) amore, non contradicendi libidine percitus ſcripſerit in impugnationem tuæ Hypotheſis (an dicam aliquot conjecturarum a te, ut meæ a me, utque ambo ſumus profeſſi, oſcitanter prolatarum?) intacta relinquam, ne in tuam meſſem temeraria falce videar irrepiſſe, maxime cum validiora quæque Argumentorum tela, quæ aliorum forte Virtutem fatigarent, tuæ tamen Fortitudinis robori oppoſita haud dubitem quin vel ipſo

Poſſint umbone repelli.

Mihi ſit itaque ſumma religio poſitivam præciſe D. Schelhameri Sententiam, quatenus meæ (ſi quam haberem) minus conſonam, aliſque proinde omnibus, quæ te unice reſpiciunt poſthabitis, obiter expendere. A quo nihilominus examine proſus caverem, niſi ampla hæc ab ipſo Schelhamero foret conceſſa libertas, & niſi pro demonſtrata promulgaretur illius Propoſitio; quatenus enim

intra ſolius conjecturæ limites diceretur conſiſtere, eam, eſſi mancam, utique ferrem; neque enim mei moris eſt aliorum placita, vel opiniones convellere; Quia tamen Opinio ſeſtatores tantum allicit, & Demonſtratio compellit, propterea quotieſcumque rem aliter ſe habere ſit demonſtrabile, ut modo, deceptio non æque ſinenda in præjuditium Veritatis, in cujus gratiam veniam eamdem D. Schelhamerus, quam ab aliis exigit, æquius donet.

Procedit ergo Vir iſte Eruditus Methodo, ut putat, & proſitetur, Demonſtrativa, conſtanter evulgando Solutionem noti Problematis, & adducendo pro Baſi Regulam infallibilem Hydroſtaticam, qua notum, & certum eſt, quod Corpus ſpecificè, ut ajunt, gravius aliquo Fluido, hoc eſt, ut norunt vel hoſpites in Hydroſtica, habens ſub data mole pari majus pondus, ac habeat ſub eadem paritate molis ipſum fluidum, tale corpus in tali fluido mergitur; Corpus vero habens minorem ſpecificam, hoc eſt ſub æquali mole minus ponderis ac habeat fluidum, tale corpus in tali fluido innatat; Corpus vero data paritate molis, ſeu quantitatis, habens etiam paritatem ponderis, ſeu æqualem gravitatem ſpecificam, neque emergitur, neque emergit, ſed conſiſtit intra fluidum in quocumque loco ſiſtatur, cum non habeat ſupra ſe gravitatem ſpecificè majorem, quæ illud detrudat, nec infra ſe minorem, quæ ab eo trudatur, ſed talem, quæ ſuppleat defectum, & vices illius portionis, ſeu quantitatis fluidi, quæ ſi ibi adeſſet, locum præciſe eundem a tali corpore æque ponderoſo occupatum pacifice poſſideret.

Hinc poſtea propter Principium iſtud evidens, & inconcuſſum ſequitur, quod Corpora, quæ in fluido ipſis ſpecificè minus gravi merguntur, in alio ipſis ſpecificè graviore aſcendant, & quod datis duobus Fluidis inæqualis ponderis, & craſſitiei, Corpus, quod in fluido minoris ponderis ad certam menſuram immergitur, debeat in altero fluido ponderoſiore minus mergi, quod apte illuſtrat D. Schelhamerus exemplo Navis in aqua dulci levioſe, magis, & in ſalfa graviore, minus ſe ſe immergentis: quod idem accidet, ſi idem Fluidum levius, ſed ſemper

per specificè gravius corpore immerſo , acquirat majus adhuc pondus , majoremque craſſitiem , ut ſi Aqua dulcis , cui innatet Navis , ſoluto in ipſa ſale copioſo fiat ponderoſior , in quo caſu Aqua eadem , modo majorem , modo minorem gravitatem naſta , diverſimode ſuſtinebit eandem Navim ; Atque hæc Regula proportionaliter procedet de omni corpore gravi , reſpectu omnium fluidorum ſuſcipientium magis , & minus craſſitiei , vel ponderis , dummodo non ita varietur illorum pondus , ut evadant leviora corpore illis impoſito , ſed ſemper ſervetur major gravitas ſpecifica in quolibet fluido , cui debet aliquo modo innatare Corpus grave , cum cæteroqui Saxum ſpecificè gravius omni aere & omni aqua , in neutro horum fluidorum natet ; e contra vero Lignum , quod in aere ruit , natet in aqua , ob majorem ejusdem ligni gravitatem ſpecificam reſpectu aeris , minorem vero reſpectu aquæ , non minus ac idem Saxum in aere , & aqua deſcendens natet in Mercurio , ob majorem gravitatem ſpecificam Mercurii ſaxum effe rentis , ac ſurſum trudentis . Quam quidem Regulam Hydroſtaticam cum ſuis conditionibus inſeparabilibus comprehendit D. Schelhamerus his verbis : *Primo notum eſt , & apud omnes in conſeſſo , immo ſenſibus obvium quædam Corpora Gravia in fluido leviori (non quidem , ut puto , relate ad corpus in illo innatans , quod abſit , ſed leviori relate ad aliquod aliud fluidum gravius , duobus eorum datis) aſcendere , & vel in medio , vel ipſa etiam ſuperficie conſiſtere . Secundo id fieri conſtat ad regulam Hydroſtaticam , ſecundum quam ejusdem quantitatis , ejusdemque ponderis corpora neque emergunt , neque merguntur ; quæ vero majoris ſunt ponderis , ejusdem vero quantitatis cum aqua ſubjecta , fundum petunt ; minoris vero ponderis aſcendunt in ſuperficiem , & ſupernatant . Quæ omnia ſane in bono ſenſu , ut ea ſupra explicui , ſunt Theoremata perpetuæ veritatis , licet inde minus appoſite deducat D. Schelhamerus , quod ideo ſalinæ particule affuſa aqua ubi ſolutæ ſunt in fundo diſpareant , & aquæ poris ſe inſinuent ſpontè , quia in minima redactæ leviores ſint aqua , hoc eſt ejusdem quantitatis , & minoris ponderis ; quam diſſonam illationem hoc loco rimari non vacat .*

Juxta regulam itaque modo explicatam contendit D. Schelhamerus ideo Mercurium Barometri in Vaſculo , vel quomodolibet aeri expoſitum intra aerem humidiorẽ , craſſioremque ut ait , extima ſua ſuperficie ſuccreſcere , decreſcere vero intra fiſtulam , quia eadem aeris humidioris , ac ponderoſioris (talem quippe probare ſatagit , ut Borellus , ob admixtionem aquæ) acquiſita craſſities in cauſa eſt , ut Mercurius in æquilibrio cum aere jam poſitus neceſſario non nihil attollatur in vaſe intra idem fluidum æreum craſſius , & ponderoſius redditum reſpective ad aerem ſiccum (quem putat minus ponderoſum , & aqueis particulis caſſum) intra quem ex oppoſito , ob regulam dictam , ſua extima ſuperficie profundius mergi , & magis deprimi autumat , ut elevetur intra fiſtulam , ea ratione , qua magis attollitur Navis intra Aquam Marinam graviorem , atque craſſiorem , quam intra Fluvialemin minus gravem , minusque craſſam ; Supponit ſiquidem Mercurium ſic æquilibratum , etſi longe graviorem omni aere , tum ſicco , tum humido , eſſe tamen redditum ex vi talis æquilibrii de ratione corporum , quæ neque merguntur , neque emergunt in aere , quaſi Vitrum ambiens , & Vacuum ſuperſtans de nihilo ſint , dum inquit ; *Eſt enim Mercurius corpus in fluido tenuiore conſiſtens , & quidem ejus habet rationem , quod in medio fluido neque mergitur , neque emergit (Mirum ſane , quod dicatur conſiſtere in medio Corpus , quod vix tangitur a fluido , ſecundum minimam portionem ſuæ ſuperficie , ſecundum reliquam vero , vel Vitro adhæreret , vel Vacuum reſpicit , unde ſi mergeretur , deberet mergi in Vaſe , & in Vacuo , in quod terminat , non in aere)* Sed audiamus rationem , cur tale corpus neque mergatur , neque emergat ; *Nam omnes , inquit , fatentur propterea eum non effluere , quia æquiponderat columnæ aeris ejus ſuperficie incumbenti : unde etiam videmus pro Atmosphæræ altitudine eum vel aſcendere , vel deſcendere in tubo , & in Montibus altis longe eſſe depreſſiorem quam in convallibus : Simul igitur illud tenue fluidum mutatur ſitque craſſius , neceſſum eſt eum aſcendere extra tubum , & altiora fluidi increaſſati (videlicet aeris humidioris) loca patere , unde neceſſario in tubo deſcendet :*

det: fit enim (inquit alibi) crassius fluidum humidus aer, quam erat antea siccus, & perinde illi accidit, ac si in aquam dulcem inieceris salem, ex quo crassior redditur, ac ponderosior: Neque enim descendere Mercurius in tubo potest, nisi quin ascendit altius in aerem, qui in subiecto Vasculo illi suppositus est, & cujus superficiem aer tangit. Atque hæc quidem tam clare deducta supponit, ut aut falsam Regulam Hydrostaticam, aut vera illius Asserta necessario deprehendenda concludat: Verum hic priusquam ad ulteriora procedam, unum obiter quæro, cur non æque explicetur descensus Mercurii intra Vasculum, & ascensus in Fistulam aere humido in siccum mutato, ac explicetur ascensus intra vas, & descensus ex fistula, aere sicco in humidiorum converso; Dum enim aer transit a statu humiditatis, ad statum siccitatis, necesse erit ideo Mercurium in Vase deprimi ex principiis D. Schelhameri, quia cum aer tunc fiat fluidum tenuius, Mercurius in eo magis mergatur, atque descendat proprio pondere, & nulla crescente vi impulsivæ prementis aeris, qui potius minus debet premere, utpote levior factus, ac antea. At quomodo brevissima columna Mercurii (sola namque columna correspondens debet in toto Vase considerari, ut patet si ex recurva solum fistula absque ullo Vase fiat Barometrum) suo pondere potius est longe altior columnam intra fistulam sursum pellere, ut scilicet possit ipsa brevior profundius mergi? Sed hæc per transennam.

Jam vero rem ipsam prius aggrediamur, qua equidem rite perpenſa, admissaque ut evidenti Regula Hydrostatica nuper allata, non aliud dicendum est, nisi quod propter hanc ipsam Regulam, cui superstruere nititur D. Schelhamerus molem suæ creditæ demonstrationis (summa dixerim pace, & veneratione tanti Viri Scriptis felicioribus, ut audio, Clarissimi) claudicat, & corrui tota Hypothesis inde oblique deducta, ob omissionem conditionis essentialis in actuali applicatione Principii superius adducti, & cæteroqui infallibilis; nam præterquam quod æque falso dicitur, quod Mercurius specificè gravior omni aere, etiamsi accidentaliter, eo quo notum est modo, æquilibratus, magis vel minus emergat

in aere, modo tenuiore, modo crassiore, ac diceretur Saxum magis, vel minus emergere, vel immergi in aqua modo dulci modo salſa reddita, cum tamen (celerius quidem, & tardius) semper mergatur, & emergat numquam, propter excessum gravitatis specificæ saxi supra aquam tum dulcem, tum salſam; & præterquam quod nullo umquam pacto admiserim Mercurium Barometri posse dici hære in medio aere, ut de Corporibus vere in medio fluido hærentibus dici solet, eo quia Mercurius in tali casu & Vitro continente excipitur, & non undequaque circumpremitur ab aere, ut indispensabiliter requireretur, nec proinde potest emergere magis intra aerem crassiorum, quam intra tenuiorum, cum idem aer non subeat alteram ejusdem Mercurii superficiem Vacuum respicientem; sicuti multo minus potest, ut falso supponitur, tunc ad emergendum urgeri a pondere columnæ Mercurialis in fistula contentæ, quæ, ut fatetur D. Schelhamerus, stat pro æquilibrio totius cylindri aerei exterioris prementis, cui cylindrus aereus, cum, ut idem inquit crassior tunc factus pondus majus acquirat, debet ex opposito potius reniti, ne columna interior urgeat exteriorem; præter hæc inquam omnia satis abscondita, & implicata, altera insuper patens æquivocatio, & radix omnium malorum (datur venia veritati) est, quod Mercurius in eo loco situs supponitur Corpus ob sui librationem redditum tale, ut dein non amplius ob totius Cylindri aerei pressionem illud intra Vacuum usque ad æquipondium urgentis, sed suapte ipsa natura, & gravitate (proh transitus!) neque emergat, neque mergatur; idque non aliam ob causam perperam dicitur, nisi quia confunditur gravitas absoluta cum gravitate specifica, hoc est fit comparatio tanti ponderis, posthabita comparatione tantæ molis; dum enim dicitur apud omnes in confesso esse Mercurium in fistula suspensum detineri a toto Cylindro, seu columna aeris superjacentis vasculo, ut ad verbum supra relatam est, omittitur, immo excluditur conditio in ipso Principio essentialiter inclusa, & nuperrime expressa de paritate molis, seu quantitatis inter Aerem, & Mercurium, seu inter Fluidum, & Corpus, quod dici-

dicatur innatare, hærere, vel mergi, & adducitur sola paritas ponderis cum immensa molis disparitate, quanta scilicet est inter altitudinem cylindri Mercurialis, & columnæ aeræ contranitentis, & æquiponderantis: Ideo enim Mercurius ibi hæreret intra fluidum æereum (si ita improprie loqui lubeat) seu mavis intra Vasculum, & inter confinia aeris, & vacui, quia secundum cylindrum suum triginta circiter transversos pollices altum, habet tantum pondus, quantum habet cylindrus æreus æqualis quidem Diametri, sed altitudinis millies, ac millies majoris. At quis non novit libram paleæ esse gravem æqualiter libræ plumbi, sed cum quanto molis, & quantitatis; excessu? Ac proinde quis Paleam æque gravem specificè dicet, ac Plumbum?

Hinc est ex opposito, quod acquirente crassitiem, & gravitatem, ut dicitur, ære, crescere debeat pressio supra Mercurium, illumque altius urgere intra fistulam (ubi nullum est corpus, quod illum repellat, vel aeri eundem premententi contranitur) nisi tanta evadat aeris crassities, ut aer ipse acquirat majorem gravitatem specificam, respectu Mercurii; ut sic idem Mercurius possit scande se etiam, si lubeat, totam Atmosphæram; Omnia enim Corpora, quæ in aliquo fluido demersa ascendunt, id non agunt, ut notum est, per levitatem absolutam; quam nullam habent, sed id patiuntur propter majorem gravitatem ejusdem fluidi se se insinuantis subtus ea, ideoque illa sursum trudentis, ut eorundem protrusione absoluta, sibi tandem æquilibrium repareret; Atque ita non poterit Mercurius Barometri, etiamsi dicatur demersus in ære, intra eundem aerem crassiores exterius magis attolli, nisi idem aer tantum acquirat pondus, ut per illud descendendo infra Mercurium, illum sursum trumat in Vase, maxime cum nequeat amplius, ut dictum est, refundi illius ascensus in contra pressione factam ab alio Mercurio intra fistulam degente; qui stando, ut fatetur D. Schelhamerus, pro æquilibrio aeris externi gravioris redditus, debet ex hoc capite repelli potius, quam repellere; Nec ob aliam rationem Navis Aqua tum marina, tum fluviali specificè minus gravis, plus tamen emergit in aquis marinis, quam in fluviali-

bus innatans, nisi quia major cum sit gravitas specifica Aquæ Marinæ, quam Fluvialis, non solum ad invicem, sed & respectivè ad eandem Navim, Aqua idcirco marina magis quam fluvialis Navim, quam subit, sursum pellit, ad sibi æquilibrandum proportionata mersione pondus impositum; ac per consequens minus spatium occupat intra Aquam marinam, & mergitur secundum minorem sui portionem, seu æquivalet toto suo pondere moli minori ejusdem Aquæ Marinæ Navis, ac occupet intra Fluvialem, intra quam mergitur secundum majorem sui portionem, quia toto suo pondere æquivalet moli majori ejusdem Aquæ fluvialis.

Hinc pariter est, quod si intra Aquam mergatur Barometrum, elevetur sensibilibiter, ut pluries expertus sum, supra altitudinem, quam ab ære sortitus erat, intra fistulam Mercurius, ad proportionem aquei ponderis superadditi; quia scilicet columna externa mista ex ære, & aqua (quidquid dicat in contrarium Schelhamerus) magis premit superficiem Mercurii externo ponderi expositam, cum tamen juxta hypothese hujusce Viri deberet potius intra aquam: quæ profecto est fluidum crassius ære; excrecere, seu emergere magis ex parte aperta Mercurius æquilibratus, & decrecere intra tubum, quod est contra experientiam ipsius Schelhameri, & omnium quot quot experientur; & ratio majoris ascensus Mercurii in aqua est, primo quia Mercurius versus summitatem fistulæ adactus non invenit resistentiam, vel contactum. Aquæ, quæ illum ibidem firmet (quod esset necessarium, tum ad hoc, ut in aqua posset dici innatare, tum ad hoc, ut ex parte aperta succresceret, si cæteroqui posset; sicuti necessarium esset adesse ærem in summitate fistulæ, tum ad hoc, ut posset exinde succrescere intra aerem liberum, tum ad hoc ut posset dici innatare in eodem ære) sed in Vacuum minime resistens altius urgetur; secundo quia licet Aqua sit fluidum crassius ære, non tamen est fluidum crassius Mercurio, quod omnino requireretur ad hoc ut Mercurius, etiam si esset vere intra aquam, ut corpora ibidem hæreria, æquilibratus, posset intra eandem ascendere: Sed demus pro interim hoc loco bina falsissima ejusdem supposita, primo scilicet quod demersus intra aquam Mercurius Barometri innatet,

ret, vel hæreat in eadem, ut corpora specificæ æque gravia herent in illa circumpremente, secundo quod intra eandem Aquam Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ super incumbentis, non vero aeris externi; adhuc tamen istis datis, si tanta salis copia, quantam capere potest Aqua Putei v. g., cui mergatur Barometrum, in eadem Aqua solvatur, ut aqua ista fiat fluidum crassius, ac prius, decrescetne in tubo Mercurius, ut intra Aquam hanc salis magis ascendat, an descendet intra illam, ut magis ascendat in tubum? Quæsitum, omnemque litem solvat res ipsa, quam oculatis relinquo. Sane ad hoc ut intra aquam salis magis assurgeret, opus esset, primo quidem, ut ab eadem Aqua undequaque circumvallaretur Mercurius, deinde ut ipsa aqua sic salis reddita fieret specificè gravior Mercurio; nisi enim talis fiat, nil relevat quod columna Aquæ quatuordecim circiter digitos transversos longa æquiponderet uni digito transverso Columnæ Mercurialis ejusdem Diametri, ad hoc ut Mercurius hoc pacto æquilibratus, & in Aquis hærens mediis (ut cum Schelhamero improprie loquar) possit, vel debeat altius intra aquam salis ascendere, intra tubum vero (quod nunquam accidet) deprimi.

Alitè nimium verum est, quod una facta Zizania plures suboriri necesse est. Hinc fit propterea, quod facta per D. Schelhamerum immersione Barometri intra aquam, dein facta minus recte comparatione Mercurii in altera sui extremitate Vacuo circumscripti, cum corporibus secundum omnem suam superficiem in aqua demersis, in duo impingat absurda, quorum unum est, quod Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ incumbentis, non vero Aeris; Fallacia sane fecunda, aliisque prægnans gravioribus in resolutione Obiectionum, quas non leves sibi constituit, cohærenter partis; Alterum vero inconveniens adductum in probationem primi est dicere, quod si aliter res esset, nempe si Mercurius Barometri demersi pateretur pressionem Aeris simul, & Aquæ, sequeretur, quod Corpora omnia gravia in aquis undequaque merfa (quæ cum Mercurio sic demerso perperam comparat) magis gravitarent intra illas, quam intra aerem,

quia scilicet supra se ferrent onus, non solum totius aeris, sed & aquæ incumbentis, cum tamen pateat, quodlibet Corpus grave in aqua demersum, non modo non acquirere majorem gravitatem, sed & portionem illius positive deperdere: Interim tamen his non obstantibus, Aquæ ipsius pressionem supra corpus vere demersum, non modo non renuit, sed & eam tranquille concedit, dum post allatum Experimentum quoddam a nullo, ut inquit, adhuc Mathematicorum solutum de Corpore latioris superficiæ aquis illo gravioribus ita immerso, ut subtus illud nulla queat aqua insinuari, & nihilominus (quod ni viderim ægre crediderim) emergente, sic ait: *Id tantum interrogabo, qui fiat, quod sub aqua quodvis Corpus grave longe minus sit grave, quam in aere corpore leviori, cum præpressione incumbentis columnæ esset pondus illud, multo deprenderetur gravius, nimirum & aeris, seu Atmosphære quod antea sustinebat, & aquæ cui immersum est incumbit pondus (vera utique esset hæc illatio, si vera foret Causalis, nempe quod gravitas corporis demersi haberetur a pressione aeris, & aquæ incumbentis; sed aliud est aerem, & aquam circumpremere corpus demersum, & aliud est ab utriusque pressione haberi gravitatem corporis demersi.) Ac secus fit; Ergo &c.* Itaque necessario erit concedendum Aquam, cui immergitur corpus grave, sustinere solam illam columnam aeris, seu Atmosphære incumbentem, ita ut corpus in mediis hærens aquis ejus gravitati non amplius sit obnoxium, sed aquæ solius incumbentis pondere prematur: Id quod adeo certum est, ut ipse etiam Mercurius in Tubo Torricelliano incumbente aqua, vis ad unius digiti altitudinem ascendat, intelligo supra altitudinem extra aquam præexistentem, alias falsum esset experimentum) nisi ultra digitos 14. aqua emineat &c. Ex quo sane manifestius est nihil, quam remotam interventu aquæ columnam Atmosphære in subiectum Mercurium nil amplius habere potestatis, quod erat demonstrandum. Hæc Schelhamerus.

Hic autem priusquam reddatur genuina ratio, cur corpora gravia vere demersa intra aquam, minus gravia ibidem deprehendantur, ac intra aerem, absque eo quod illorum minori gravitationi quicquam officiat pressio ejusdem aquæ, vel aeris, & cur nihilominus Mercurius in casuposito ita

ita patiatur pressionem utriusque Elementi, ut ex utraque pressione vere supra illum sensibilibiter augeatur pondus columnæ incumbentis, quod non fit supra corpora undequaque demersa, hoc saltem obiter videtur præmittendum, quod dum D. Schelhamerus admittit pressionem Aquæ supra corpora quævis gravia demersa, ea ipsa ratione, qua probare satagit eorum gravitatem intra aquam augendam esse, si aeris, & aquæ pondus sustineant (pari siquidem modo credit premi quævis corpora vere merisa, ac premitur Mercurius immersi Barometri) eadem quoque ratione cogetur & ipse dicere talia corpora magis gravitare in aqua, si sustineant ejusdem, etsi solius, aquæ impositum pondus, ac gravitent in se; immo eo plus in eadem aqua gravitare, quo profundius merguntur, crescente videlicet Aquæ prementis columna, quod est contra omnem experientiam; Recurrendum itaque erit in hoc casu ad contranitentiam aquæ tum subiacentis, tum lateralis circumprementis, & repellentis pressionem aquæ superioris: nec male. Sed quid inde pro Mercurio Barometri in aqua quidem abscondito, sed in vacuum terminante dicendum? Nil aliud, profecto, nisi quod oculis patet, & quod expertus sum ipse, nempe eum a pressione aeris, & aquæ urgeri fursum tantum, quantum requirit utriusque pondus, & quantum sinit continens fistula; tum quia nequaquam demersus est integrè, tum quia specificè magis gravitat, ac omnis Aqua.

His præmissis, ut anxio D. Schelhameri Quæsito plene satisfiat, cur nempe Corpus Grave in Aqua demersum minus in ea gravitet, quam in Aere, nec obstet imminutioni ponderis illius aquæ ejusdem, vel aeris circumpressio, notandum est, tantum abesse, quod eadem circumpressio quidquam valeat ad augendum pondus corporis immersi, quin potius illi nihil præstet omnino, quatenus ut dictum est, pressio superior fluidi a pressionibus inferiori, & laterali ejusdem fluidi, quasi a tot potentiis hinc inde & undequaque contranitentibus vicissim retunditur, & enervatur usque ad quoddam veluti æquilibrium pressivi conatus nihil propterea in medium corpus agentis, eo pacto, quo si tale corpus a pluribus potentiis æqualibus circulariter illum ambientibus traheretur, in nullam partem moveretur, vel flecteretur; sed minuitur

intra quodvis fluidum momentum corporum demersorum, quia cum ibi occupent tantum spatii, quantum occuparet moles illis æqualis ipsius fluidi, quæ moles tunc abest, cum adest corpus, necesse est tantum ponderis ab eo corpore detrahi, quantum est pondus molis absentis, & æqualis fluidi, in quo Grave demergitur, remanente sensibili in corpore merio, tanto solum pondere, quantus est excessus ponderis in tali corpore supra pondus molis æqualis ipsius fluidi, quod quidem de omni corpore, tam in aere, quam in aquis ad trutinam revocato, perpetuo verificatur secundum istam proportionem, sicuti secundum eandem tale Grave in tali Fluido descendit, videlicet secundum excessum gravitatis specificæ supra specificam gravitatem fluidi, & secundum eundem pariter excessum, non vero secundum totum suum pondus in tali fluido pensitatum gravitat.

His vero non obstantibus, Mercurius Barometri in Aqua demersi (de hoc namque corpore Aqua non circumpresso, sed in Vacuum terminante unice loquor, ne Propositionem universalem ab ipso prolata de omnibus Corporibus vere demersis ad trutinam strictius revocem, tritamque Quæstionem hic subeam, an Corpora aquis circumvallantibus realiter merisa vere patiantur ullam pressionem ejusdem Aquæ, quod circa expeditissimos in Aquis profundioribus Urinatores ansam dat disputandi, & cujus effectus ratio satis elegans, etiam admissa gravitatione Aquæ supra Aquam, hujus loci non est) his inquam superius expositis minime obstantibus, Mercurius Barometri in Aqua demersi absolute patitur utramque pressionem, Aeris Videlicet, & Aquæ, tum propter rationes dispares diversæ mersionis huc usque allatas, tum propter assertum ejusdem D. Schelhameri; si enim Aqua, ut ipse late fatetur, sustinet pressionem, & pondus totius aeris, & Mercurius Barometri, eo quo potest modo, merisus sustinet pressionem Aquæ incumbentis, qui fit quod Mercurius non patiatur pressionem Aquæ ut patientis pressionem Aeris? Forte Aqua Mercurium premens a pondere aeris sibi imposito tunc præscindet in gratiam Mercurii? In hanc rem sit hæc fabella: Homuncio quidam modiolum tritici ad Moletrinam delaturus, ne proprio, & tritici pondere suum

sum plusquam par esset fatigaret Asellum, illum quidem conscendit, sed triticum sic equitans propriis assumpsit humeris, eodem scilicet levamine emergente pro Asello, quod pro Mercurio Barometri aquis immerso, potest emergere adversus pondus aeris, dum aqua Mercurium premens aerem eundem sustentat. Sed ipso hoc lapsu magis adhuc est labilis ratio per D. Schellhamerum adducta, quandoquidem hoc nedum probasse, sed & demonstrasse contendit per infusionem Barometri in aquam, in quo casu Mercurius ultro elevatur in fistulam, ut ipse fatetur cum tamen juxta illius hypothesim intra fluidum crassius aere deberet exterius crescere, & intra fistulam deprimi) elevatur inquam ultro, sed solum ad proportionem ponderis aquæ simul, & aeris. At Bone Deus, si istud incrementum Mercurii, seu ista elevatio major in fistula habetur ab aqua proportionaliter ad pondus illius, nonne pariter elevatio consueta antecedens, quæ ante demersionem habebatur per ipsum a columna aeris, & quæ conservatur, & augetur intra aquam, ut experientia constat, habebitur pariter, & stabit pro æquilibrio totius Cylindri aerei correspondentis, ut stabat extra aquam ante immersionem Barometri? Quid ergo est, quod immerso Barometro non descendit Mercurius e fistula, ut solum tantum illius intra eandem remaneat, quantum sufficit ad æquandam librationem cum sola aqua premente?

Nec est quod hic sim nimius in recensendis Assertis hujusce Viri quamplurimis ab hac una radice abunde pullulantibus, quæ totius Atmosphæræ ordinem, & pressionem videntur funditus pervertere qualia sunt, quod intra Aerem Nubes, & Aqua suam veluti Sphæram, ac Fornicem (illam non integram, istum non humo suffultum) constituant, & supra se sarcinam superstantis Atmosphæræ suscipiant, absque eo quod reliquæ Atmosphæræ subjacenti illud communicent; quod Aer pro-

propterea (ex falso Antecedente illatio deterior) sub hoc fornice exerceat pressionem ponderis solius molis sub fornice constitutæ, minime vero superioris Atmosphæræ, vel saltem propriæ Elasticitatis, ad regulam ejusdem ponderis, quod dicitur sublatum, & sustentatum a fornice, quasi aer in cubiculo, vel alibi conclusus non exerceat adhuc particulis suis elasticis in æquali etiamnum compressione detentis hunc, & suppleat pondus totius Atmosphæræ, ad nihilum suffragante cubuli fornice, ut notum est, utque clarissime demonstravit Famigeratissimus Borellus, & similia satis patentia, quæ seorsum examinare non vacat.

Sed caveam quæso, ne nimium ferar, neve in Viri alias Doctissimi Hypothesim videar minus moderanter invehiri, tunc cum communem nostri lapsus promptitudinem potius quam redarguere, subito commiserari, ut hoc proinde, quod cæteroqui foret incitamentum scribendi, mihi præcise argumentum fiat rebus imposturam meis cautius consulendi.

Tu vero; Vir Ornatissime, penes quem rerum mearum stat omne judicium, vide sis denuo, num iisdem per ea, quæ nuperrime raptim protuli, satis prospexerim; Sed quoniam ex uno capite jacta est alea irretractabilis, ex alio vero, ut Hesperio scribebat Symmachus *Sæpe fit; ut judicii severitatem frangat affectio, & Amicorum facta, diuque ea indulgentia censeamus*, qua plerumque singuli etiam *vicia nostra diligimus*, propterea mihi tutius cum sit tuo potius examine, quam humanitate fraudari, siquid incomptius se tibi obtulerit, cujus te pigeat, sustine; si quid inanius, cujus tædeat, abstine; meque tot nominibus tibi devinctissimum excole, tuique amantissimum redama. Vale.

Dabat Matinæ k. Ap. 1698.

Tui semper nominis.

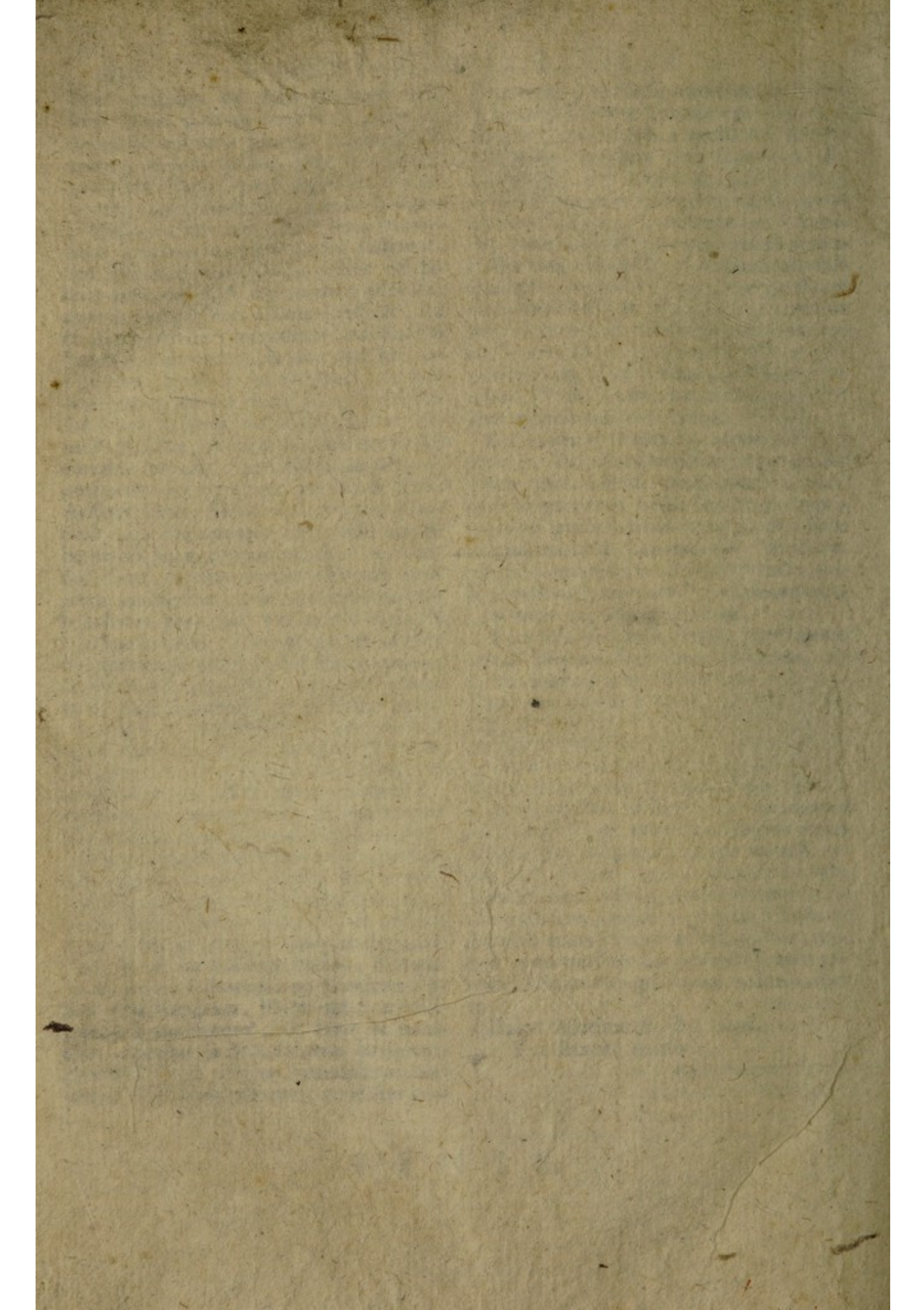
Officiosissimus Cultor
Franciscus Tortus.

F I N I S.

Compt^o

h. l. a.

1927

